

ספר
שאלות ותשובות

בית שערים

חלק שלישי

תשובות וחידושים
בדחש"ע ובכמה סוגיות הש"ס

מאת הגאון האדיר, שר התורה, מאור הגולה

רבינו **עמרם בלום** זצוקלה"ה

בן רבינו הגאון רבי יצחק יעקב זצ"ל אבדק"ק שאמשאן
נכד קדוש ה' מכובד, נשיא אלקים, רבינו **עמרם חסידא זי"ע**
ולמעלה בקודש מגזע תרשישים וקדושים

שרת בקודש בק"ק אלמאשד, מאדע, חוסט ובסוף ימיו בק"ק ב' אויפאלו, ושם מנו"כ
מחבר ספרי שו"ת בית שערים או"ח ויו"ד

ובסופו כמה תשובות מכת"י

רבו של המחבר הגאון ר' מאיר פערלס זצ"ל אב"ד קראלא
וחותן המחבר הגאון ר' חיים יוסף דוב כהנא זצ"ל

עם מדור ליקוטים חדשים

ועוד הוספות רבות כמבואר מעבר לדרך

כל זה נלקט ונאסף בעמל ויגיעה רבה
מכת"ק המחבר זצוק"ל ומכתבי בניו ותלמידיו
ונערך עתה לראשונה ע"י הרה"צ בנש"ק שלשלת היוחסין כש"ת
הרב צבי האגער שליט"א נכד המחבר

בהוצאת

מכון משנה הלכות גדולות

שנת תשס"א לפ"ק

Published by
Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of
Rabbi Menashe Klein
of Ungvar
Dean of Yeshiva Beth Shearim
1578 53rd Street
Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:
To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free
ניו יורק (718) 851-0806 New York
ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel
MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל
Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:
Please send your generous donations to:
Machon Mishne Halachos
3301 W. Strathmore Ave.
Baltimore, MD 21215
USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד
Copyright © 2004

תוכן הספר

ג	פתח דבר ממרן בעל משנה הלכות שליט"א
ה	בשער הספר
ו - לח	תולדות המחבר
לט	צילום כת"י המחבר
מא - מב	מפתח לתוכן התשובות חלק ג'
מג - רסו	שאלות ותשובות חלק ג'
קנג	תשובה מאת הגאון ר' משה שמואל גלאזנער זצ"ל אב"ד קלויזענבורג מח"ס דור רביעי
רנט - רסג	תשובות מאת רבו של המחבר הגאון ר' מאיר פערלס זצ"ל אב"ד קראלא
רסו	תשובות מאת חותנו של המחבר הגאון ר' חיים יוסף רוב כהנא זצ"ל
רסז	תוכן לקו' משנת העמרמי ח"ג
רסט - רעג	קונ' משנת העמרמי ח"ג
רעז - שב	לקט רברי תורה וחדושים שונים מאת המחבר שנמצאו בספרים שונים
שג - שכה	מפתח תנ"ך ש"ם ופוסקים לשו"ת בית שערים ח"ג - ולחלק הליקוטים
שכו - שמו	תוכן ענינים לשו"ת בית שערים חלק ג' - ולחלק הליקוטים
שמו	רשימת שמות השואלים ואישים המזכירים בשו"ת בית שערים ח"ג
שמז - שמח	רשימת שמות אישים המזכירים בחלק התולדות
שמט - שג	זכרון בספר

Published and copyrighted © 2001

להשיג הספר:

MACHON MISHNE HALACHOS
1578 53rd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
(718) 851-0806
FAX (718) 851-0089

מכון משנה הלכות
ת.ד. 23451 קרית אונגוואר
רמות, ירושלים 91234
טל. (02) 586-9097
פקס (02) 586-3906

לוחות והדפסה: דפוס אלון 02-5388938

דברים אחדים להוצאה תשס"א

מורה אני לפניך ה' אלקי שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה להוציא לאור שוב פעם את הספר התורה הקדוש הזה שרית בית שיערים חלק א' ואלק יוד, אשר זה זמן רב שמתבקש מלומדי תורה ולא נמצא כי ספר תמו, וממש מאות אנשים בקשו והפצירו למה אין תורין ומוציאין לאור התורה השלמה, לרות צמאים לדבר ה' ללמוד וללמד ולהשתעשע ולהתבשם מתורתו של מרן רב עמרם נאמן ז"ל מקור החכמה. ודע שובת לוח כי יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק וכ"ש להוציא תורה כק"ז מרן ז"ל לאור עולם וח"ו מלמנע תורה בעולם, אבל התנצלות והאמת ניתן להאמר כי התוצאות גדולות ומרובות וברצוני להוציא בעזרי דבר שלם, עם תרכה תיקונים ושיפורים מהתוצאות הקדמות. עוד פעם להעתיכ שבעזרי מצאנו מציאה גדולה חלקים מכתי"ק של מרן כק"ז הבית שיערים וצוקלה"ח שעולה עד לדרך חדש, והחלטנו להוציא יחד עם החלקים הנדפסים מלפנים, והסידור לקח זמן רב ונתעכב הדבר, אבל לא ח"ו מחמת תרשלות. וכל זה נרם שנתעכבנו עד היום מלהדפיס את ספר הקדוש

ומזמור לתורה שזכינו לחזור ולהדפיס את הספר בס"ד ברוך פאר והדור, על נייר חדש, ודפוס מחדר, בלי הקמנת האותיות, כריכה יפה נאה, לקיים זה אלי ואנוהו וכמ"ש השלה"ק, גם הוספנו מפתח חדש נוסף על הישן, על סדר הש"ס וגם מפתח על סדר א-ב, גם הוספנו ואספנו שמות השואלים המובאים בפנים הספר, ועוד כמה שיפורים כאשר יראה הלקוח אותו ובעזרי הוצאנו דבר השלם בתכלית השלמות שיהא נח לתרוצה ללמוד בספר ולחפש אחר דבר שימצאנו בלי טורח, מים התלמוד אוצר כלום מלא חכמה וקדושה לכל הדופקי שער ופתח

ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיו לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם (ישעי' נ"ט כ"א), ואמרו חז"ל כל שהוא ת"ח וכן ת"ח וכן ת"ח שוב התורה מחזרת על אכסניה שלח, ולעניננו נראה לכאור עוד דתורת אמת שנתנה בפי חכמים וצדיקי אמת נתברר צדקתם ורוח קדשם אשר השרה הקב"ח עליהם כשדבריהם לא ימוש מפי זרעם וזרע זרעם עד עולם, וזה ואני זאת בריתי אותם, הקב"ח כביכול כורת בריתי עם הצדיקים, אמר ה', או כשרוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיו שהיא התורה הקדושה דכתיב בה ולמדה את בני ישראל שימח בפיחם, ולא ימוש מפיו ומפי זרעך וזרעך וזרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, והה"ד כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו. רבינו מרן כק"ז וצוקלה"ח ארוך בדורו היה, וה' נתן חכמה למרן ותכונה הרבה מאד ורחב לב, ותרב חכמתו על בני דורו בלימוד, בהלכה, בסכרא, בעומק, בסכרא ישרה לפלפול דאורייתא, בחידושים נפלאים, באגדה ודרוש שלחך פרד"ס רמונים, ואנחנו לא הנענו לקרמוליו ואף לא להכין שית חולין שלו, וזכר צדיק לברכה, תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות (משלי י"ד), ולהיכנס בדרך החיים שרית

והאמנם כי לא באתי פה להלל ולשבח את כ"ק מרן המחבר ודבריו הקדושים ז"ל מפני ב' מעמים חדא כי כבר כתבו וגילו בני המחבר בהקדמתם לא"ח וי"ד וגם אני בענייני הארכת קצת בהקדמה בהוצאה ראשונה פה בארה"ב ואין לכפול את הדברים, והשנית והוא האמת כי אין זה אלא רמות רוח או שמות או שניהם יחד להעיד על שמש בצהרים שמאיר על הארץ כן הדבר הזה, ולכן הנני לקצר במילין ואכלתם ישן נושן כבואכם אל

והיום איש בשורה אנכי מבשר טוב אין טוב אלא תורה, ללומדי תורה בכלל ולאחרי ואד"ש מרן רבינו ולמשפחתו בפרט, ראה זה דבר חדש אשר זיכר השי"ת להוציא לאור חלק חדש מחידושי תורת תורת רבינו ז"ע ואחר שבעונ"ה נאכדו יותר מחמש מאות תש"ו בכתי"ק בא"ע-וה"מ שהיו כבר מוכנים לדפוס מונחים בבית בנו הנה"ק מוה"ר משה נתום בלוחם חי"ה, דומ"צ בעיר נרויסווערדיין, אשר בשעת המלחמה הדפים את השו"ת בית שיערים חלק י"ד, ובעונ"ה נטרפה השעה ולא זכה להוציא לאור גם את התש"ו על א"ע וה"מ וחבל על דאכדוין, וגם נאכדו חידושי על כל הש"ס ועל התורה ובכל מקצועות התורה בעונ"ה, אבל בכל זאת ברחמי וחסדי ה' זכינו ללקט ליקומי שושנים קטנים ופירורים וגם תשובות רבות ושלמות, וגם כתי"ק מחידושי סוניות וגם על ענינים שונים שנתפזרו בכל העולם ונשארו ע"פ גם, פעם מאנשים שירשו תשובה או שתי תש"ו שכתב מרן לזקנם, ופעם מסוכר כתי"ו שהיו לו כמה תשובות או דפים ובכסף מלא יתננה לנו, ופעם מאוספי כתי"ו או ממספדת בית אבינו כק"ז וצוקלה"ח. וכאן הגנו לדבר בשבחם של אחינו בני ישראל אשר רובם ככולם הואילו להיות לעזר לזה כתבם, ויש שלא רצו ליתן בלי תשלום כסף והשתדלנו לשלם בכסף מלא ועם כל זאת עשו בנדיבות לב (הנם שהיו מעומים שנים בתשלום מרוב מליתן אפילו צילום מחכתי"ק שהיה להם תשובה וכיוצא בו), ובעזרי אחר חיפוש ובדיקות בבני תורין ובצדיקים ועמל רב עלתח בידינו לאסוף כמות חשוב מכתי"ק שבעזרי עולה לדרך גדול ומכובד, ובו הרכב תשובות באבן העזר וחושן משפט, הרבה חידושים בסוניות, ובכמה מקצועות בתורה והוא ראוי לקבוע ברכה בפני עצמו, ועשינו לו מפתחות מפורטים על כל תשובה וענין והוא חלק שלישי מספרי מרן בעל

ברם זכור אותו איש לטוב ה"ה חתני כבני המדת לבי תרה"נ שלשלת היוחסין בנשיק מוה"ר צבי האנער שליט"א נכד המחבר, אשר קבל על עצמו לאסוף את כל החומר הנ"ל ולקבץ קובץ אחר קובץ, וללא ליאות טרח הן ע"י סכתבים והן על המעל בעיירות ומדינות רחוקות וגם כנסיעות ממקום למקום ואוספי ומחזיקי כתבי ידות, והשתדל לקבל הכתי"ע עצמו אם מצא או צילומים או העתקים ביד. ולפעמים היה צריך להשוות חצי תיבה עם חצי תיבה אחרת שדף אחד היה מונח אצל סוחר אחד ודף אחד אצל סוחר שני, ושם לילות כימים לפענה ולהכין ולהוציא יקר מוולל ובחסד ה' מימרא דרב חסדא למד מציאה מציאה ומציאה מחיפוש ומחיפוש מחיפוש וחיפוש סגרות וסגרות סגרות מרן נר ה' נשמת אדם, כן עשה יום יום כמה שנים ויחפש בנדול חחל דבר נדול ודבר קטן ואצל גדולי ישראל ולפעמים בקטני אמנה שלא האמינו שעוד ימצא מה שלא נמצא. ולפעמים מצא דבר נדול כמה תשובות וענינים ולפעמים דבר קטן מכתב אחד או חצי מכתב לאחר חיפוש, ופרשי" לאחר שלמדת שהוא ע"י חיפוש חוזר ולמוד זה החיפוש מחיפוש שכתב בירושלים, ולדין הכונה לאחר שלמדת שהוא ע"י חיפוש ויגעת מציאת חוזר ולמוד זה החיפוש בכל מקום ויגעת ומציאת תאמין, ולכן הנני מן המודיעין על שכן נדול המניע לו שנילה תורה שלמה של כק"ז וקבצם יחד, וזכות מרן רבינו המחבר וצוק"ל יעמוד לו ולאשתו הרבנית אשת חבר מנכ"ח בתי היקרה פינא רשקא תד"ו והילדים ה' שרה, ויצחק יעקב דוד הי"ו שיזכו לנדלם לתורה ולחופה ומע"ט. וגם חנני קובע ברכה לכל אלו שסייעו בדבר לקבל הכתי"ו ולצלמם שיתברכו בכרכת התורה מן השמים, בכפלי כפלים, וזכות המחבר ינן עליהם, להיותם אכסניא של תורה חם וכניהם וצאצאי צאצאיהם ולחיות ביתם בית נאמן לה' ולתורתו ולשמחה בשמחת התורה כל ימי חייהם

בבית שיערים

ועלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית על כל החסד אשר עשית עמדי והמלאך הגואל אותי מכל רע ומאור ניהנם מאושרי ומצונואלד ממחנות הקרעמיטאריאמס הוצאתנו, ומכית עבדים פדיתנו, כן ה' אלקינו תחיינו ותקיימנו ותברך את כל מעשי ידינו, ותשלח ברכה וחצלחה לכל יוצאי חלצי החל מחתני הרה"נ בנש"ק ר' יהושע יואל ויינבערג שליט"א מראשי ישיבת סלונים בירושלים ת"ו ובתי צפירת בית מנב"ת אשת חבר הרכנית מרים תח"י ונכדי שיח"י. תתני הרה"נ בנש"ק ר' יעקב יצחק שליט"א דומ"ץ דקהל לעלוב פה ברוקלין נ"י ובתי צפירת בית אשת חבר מנב"ת הרכנית רחל לאה תח"י ונכדי היקרים. בני היקר הרה"נ מוה"ר דוד שלמה שליט"א מרא דאתרא ור"מ דקרית אונגוואר ירושלים עיה"ק וכלתי צפירת בית אשת חבר מנב"ת הרכנית דינה תח"י, ונכדי היקרים. בני היקר הרה"נ מוה"ר עמרם שליט"א דומ"ץ ור"י בקהל אונגוואר וכלתי צפירת בית אשת חבר מנב"ת הרכנית מלכה תח"י ונכדי היקרים. בני היקר הרה"נ מוה"ר משה שליט"א ראש הכולל בקרית אונגוואר ירושלים וכלתי צפירת בית אשת חבר מנב"ת הרכנית חנה תח"י ונכדי היקרים. וי"ר שיזכו כולם להיות יודעי ולומדי תורה לשמה, ויצליחו בכל אשר יפנו, והנה כרך לקחתי וברך אשיב לאחי הגדול מורי וראשי הרכ בן ציון שליט"א ומשפחתו, לאחי מוה"ר צבי שליט"א ומשפחתו, לגיסי מוה"ר שלום יוסף וואקסמאן שליט"א, לגיסי נכד המחבר מוה"ר משולם פייש פרנקל שליט"א ומשפחתו, לאנשי קהלתי ולכל ידידי ואנ"ש להצלחה לבריות נופא עדי יבא ינון ולו יקתת עמים.

והנני חוזר להקהל הקדוש בבקשה מיוחדת כמו שכבר היינו לאחר היאוש שלא ימצאו שום כתי"ק ולמרות זאת נמצאו התשו' האלה כן עוד נזכה למצא את שאר התש' וכתי"ק הנאכד מאתנו, והננו מבקשים שאם יש מי שידע איזה רמז או ידיעה מהכת"י והתש' שנאכדו או חלק מהם או סתם תשובה או מכתב וכיוצא בו ואפי' מכתב שיהיה תולין מכת"ק מבקשים אנחנו להודיענו ונהיה אסירי טובה וכ"ק מרן רבינו ימליץ בעדו לטובה לו ולזרעו אחריו שיפתחו לו שערי שמים ובמסילה נעלה דרך בית שערים

אלו דברי אדם מיעוט לעולם אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה המחכה לרחמי שמים ומצפה לישועת ה' כהרף עין בביאת משיח צדקינו וינקום נקמת דם אחינו כנ"י השפוך ויקיצו מעיר ישיני חברון עבד נרצע לאדוניו התחתם בלב ונפש.

מנשה הקטן

הקדמה

בגמ' יבמות דצ"ז ע"ב אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לדור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז דאמר רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפי בעוה"ז שפלתו דובכות בקבר. ובהקדמת ספר ילקוט הנרשני לחלק האותיות הביא בשם חמיו הגאון מו"ה עמרם אבדק"ק ב' אויפאלא יצ"ו – רבינו המחבר, ביאור יפה בדברי חז"ל בסוף מס' תמיד, שאל אלכסנדר מוקדון את זקני הנגב, כימא יאי למידר או כיבשתא אמרו לו כיבשתא דחא כל נחתי ימא לא מיתבא דעתיה עד דסליק ליבשתא, פי' דאיתא במ"ר קחלת בפ' מעוות לא יוכל לתקן, דעוה"ז דומה ליבשה והעוה"ב דומה לים, אם אין אדם מתקן לו ביבשה מה יאכל בים, והנה אמרו ז"ל במס' אבות יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חי העוה"ב, ועל כן צריך האדם לחשתדל לזכות את הרבים, למען יוכל לפעול מע"ט גם אחרי מותו ע"י תלמידיו וחי יחי' בשני עולמים, ח"ש כימא יאי למידר בעוה"ב הדומה לים או כיבשתא יאי למידר בעוה"ז הדומה ליבשה, א"ל כיבשתא, דהא כל נחתי ימא, כל הצדיקים הזוכים לעוה"ב, לא מיתבא דעתיה עד דסליק ליבשתא, אין להם קורת רוח בעוה"ב, עד שידעו שהם חיים וקיימים גם בעוה"ז, וכמו שביקש דוד אגורה באהלך עולמים ודפח"ה.

זכ"ה רבינו המחבר שחלק גדול מחידושי נדפס לאחר פטירתו ע"י בניו וצוק"ל, בשו"ת בית שערים חלק א"ה, שו"ת בית שערים חלק יו"ד ובהנדה של פסח ערבי פסחים, וכבר מאה שנה שמתבדרין שמועותיו בבתי מדרשא, כששמו הנדול נשא בפי מורי הוראה וחובשי ביהמ"ד ההונים בספריו. אמנם אם כי ספרי התשובות נדפסו פעמיים אך כבר שנים רבות שאי אפשר להשיגם, ובכן התאזרנו לחזור ולהדפיסם כעת ברוב פאר והדר, בהוספת כרך שלם מתשובותיו שעדיין לא נדפסו.

מהמון הכתבים שהשאיר אחריו המחבר לא הניעו לידינו אלא מעט מועיר. כחמש מאות תשובות שהיו מוכנים לדפוס נאכדו מפני מלחמה"ע. אולם קובץ אחד מחי' סוגיות רשומים בכת"ק נשתמר לאורך ימים בידי נכח"מ הרה"ח מוה"ר שמואל יהודה בלום ע"ה, ומסרה לאדמו"ה הגאון שליט"א ועל ידו נתגללה הזכות להדפיסם כעת.

כרך נוסף מתשובות המחבר אשר נעתקו ברובם ע"י בנו הגאון ר' משה נחום זצ"ל ומקצתם ע"י המחבר בעצמו, נמצא בידי נכדו מו"ה עמרם קאשיצקי נ"י ובטובו מסרה לנו כדי להעתיקו.

נמצא עוד כת"י מעתיק א' שהעתיק חי' סוגיות מכתבי המחבר בכתבם וכלשונם (ונשארו בידי משפחת המעתיק), מהם צרפנו לשו"ת בית שערים ח"ג הנערך כעת לראשונה – שאר הסוגיות שוים הם מלה במלה לתשובות וחידושים הנמצאים כבר.

מהתשובות שנשלחו מהמחבר להתנו הגאון ר' יוסף צבי סופר קבלנו צילומים מנכדו ר' עמרם שרייבער מציריך יצ"ו וכאן מופיעים לראשונה ב' תשובות. תשובה נוספת נמסרה ע"י הגאון מוה"ר נתן נטע לעמבערגער זצ"ל אכ"ד מאקווא מבפר אתא, ונתפרסם בשעתו בקו' שערי הלכות.

לקראת הדפסת מהדורה זו רכש מו"ה ר' גדליה הלוי ויטמן נ"י יושב ראש מכון משנה הלכות, קונטרס שלם בכת"י המחבר ובו תשובות שנדפסו כבר, והרכבה תשובות וסוגיות בעניני אה"ע וח"מ שנערכים כאן לראשונה.

באו שערי בתודה, למע"כ מוה"ר דוד שלמה יונגרייז שליט"א אשר נתן לנו מתנה טובה מבית נגויו, העתק מכמה שיעורים וחי' סוגיות מתוך מחברת שרשמו תלמידי המחבר כעת לימודם בשיבתו בעיר מאד – רובם ככולם ע"י תלמיד המעתיק החותם יהודה אריה קליין מק"ק גאלסעייטש, ופלפול אחד שנרשם ע"י בנו בכורו של המחבר הגאון מוה"ר יצחק יעקב בלום זצ"ל, בצעירותו. הכנסנו את החידושים לח"ג הנערך מחדש יחד עם החי' שנכתבו ע"י המחבר בעצמו, ואם כי המבין יבין שאינו דומה הכותב מפי עצמו לכותב מפי אחרים מ"מ משנה לא זוה ממקומה, ומתוך סגנון הלשון יבחין הלומד שאין זה לשון המחבר. רוב השיעורים האלו נערכו לנמרי מחדש מפני קושי הלשון והמעוות הרבות, אכן כמעט בכל סוגיא ישנם הוכחות שמפי המחבר יצאו וציינתים בפנים, בתשובה א' שנדפסה בשו"ת בית שערים (מפ' ויגש תרמ"ו) כותב המחבר ועפ"ז אמרתי זה ימים כבירים לחידוד הלכה וכו' ולפנינו בקו' זה נמצאה הסוגיא באריכות (עם תאריך מפ' שופטים תר"מ), בשיעור כללי כסוגית מתנה ע"מ להחזיר העלה חידוש דין שהזכיר בספרו, וכן כסוגיא אחרת הזכיר סברא אחת מתורת הרמב"ן שהזכירה כמה וכמה פעמים בספרו, וכן נמצא בקו' זה חלק מתשובה א' אשר קצתה נדפסה בשו"ת בית שערים וקצתה נמצאת בכת"י שתח"י.

בסוף חלק ג' צרפנו כמה תשובות מכת"י רבו של המחבר ה"ה הגאון האדיר רבי מאיר פערלס זצ"ל אכ"ד קראלא שנמצא בספריה הלאומית בירושלים. מחידו"ת הגאון הנ"ל לא נדפס עדיין מאומה ולכן הדפסנו כאן את התשובות ששלח אל תלמידו המחבר – עליהם מוכנים הדברים בכמה תשובות כספרי בית שערים. התשובות הם מתוך רשימות שרשם הגאון הנ"ל לעצמו, ובתשובות בית שערים ישנם כמה קטעים שהעתיק מדברי רבו והם כמעט מלה במלה. גם הוספנו מכתבי תורה שנשלחו אל רבינו המחבר מאת חותנו הגאון ר' חיים יוסף דוב כהנא העללער זצ"ל מתוך תכריך כת"י המונחים בנגזי המכון.

ולמען יהיו שפלתו של המחבר דובכות הוספנו ליקטים מתשובותיו הנמצאות בספרים אחרים, דברי תורה ופניני חכמה ומוסר אשר הובאו ואשר נמצאו בספרי תלמידיו, ובספרי גדולי דורו ודורו אחריו, (ממה שלא הודפס כבר בתשובותיו ובהנדה של פסח ערבי פסחים), הרכבה מהם לקטנו מספרי חתנו בעהמ"ח ילקוט הנרשני ושא"ס, מספר שו"ת שארית יהודה לבנו אכ"ד האנשאוויץ, מכתבי בנו הגאון מוה"ר בן ציון הי"ד אכ"ד סארוואש ואח"כ ממלא מקום אביו בכ' אויפאלו שנשארו לפליטה ונמצאו תח"י, ומספר לחם רב ממחי' הגאון הגדול מו"ה מאזעס חיים סג"ל ליטש ראזענבוים אכד"ק קליינווארדיין זצ"ל (חותן הגאון מוה"ר משה נחום הי"ד בן הרב המחבר וצוק"ל) לקטנו פירושים נחמדים על סדר התפלה.

קונטרס משנת הערמית הערות לספרי שו"ת בית שערים מאת אדמו"ה הגאון מח"ס משנה הלכות שליט"א שנדפס כבר בהוצאה הקודמת, נערך כעת מחדש עם הוספות וחידושים רבים מתח"י המחבר, וגם את חלק השלישי פיאר בהערותיו שנדפסו בסוף הספר.

ואלה הדברים אשר הם הוספות על התשובות או שייכים לעניינים הנדונים שם הכנסנו לקי' משנת העמרמי (וציינו במפתח לקי' משנת העמרמי). בעת העריכה למען שלא תהא ביאה ריקנית הוספתי בקיצור כמה דברים ומראה מקומות בקי' משנת העמרמי באותיות ועירות, ולפעמים מועפות גם לחי' הסוגיות ולשאר חלקי הספר – רובם הקפות בסוגריים.

עוד הוספנו בסוף האו"ח רשימה מכת"י בנו הגאון מוה"ר בן ציון אשר ערך לעצמו תמצית העולה להלכה מכמה חידושי דינים אשר העלה אביו המחבר בשו"ת בית שערים האו"ח. בסוף האו"ח הוספנו הערות לשו"ת בית שערים מאת חתן המחבר הגאון מוה"ר יוסף צבי סופר וצ"ל נאב"ד שאמשאן ומבנו הגאון מוה"ר יצחק יעקב סופר וצ"ל. הוספנו גם הערות מרבי אהרן טטמאנן וצ"ל מוואראנא שכתב הערות על הרבה ספרים בקובצי תל תלפיות וטילקט יוסף, ביניהם לשו"ת בית שערים האו"ח.

ברכת תודה לסוה"ר שמואל ישראל שמערן שליט"א מעי"ק ב"ב נכהמ"ח אשר טרח ושלח לנו צילומי דפים מהנהגות והערות אשר נכתבו בנלוני שו"ת בית שערים האו"ח הנמצא בספריית הרמב"ם כת"א. (ועל הסוב יזכר הרב מוה"ר צבי אלטמאן שליט"א נ"נ לבקל ילקוט אליעזר וצוקללה"ה שהודיעו ע"י). בנלוני הנ"ל חתום בכמה מקומות עזרא ולפעמים בר"ת ת"ע, ומן השמים הוא אשר תיכף בהניעם הנה זהיתי שמו ושם ספרו, ה"ה הרב הגאון המפורסם מוה"ר עזרא אלטשולער וצ"ל אב"ד ק"ק קאלמינאן וק"ק וויינטא. בעהמ"ח ספרי תקנת עזרא על מס' מעילה ועל הרמב"ם הל' מעילה וש"ס. חפשי בספריו ומצאתי בתקנת עזרא על הרמב"ם הל' מעילה (בפ"ב המ"ז אות ט"ז) שכ' בתוך דבריו אחרי ימים רבים שערכתי קונטרס זה הניע לידי ספר שו"ת בית שערים מגאון נפלא "מנאליציע" ושם בחאו"ח וכו'. מעד לדבר אשר בא' מהערותיו ציין לספר דרך החיים אשר אינו מצויין במקומות רבים, והרה"נ הנ"ל חיבר ספר תקון דרך החיים לספר דה"ה. ואחר כל זאת ראינו את כתב ידו יוצא ממקום אחר במכתב א' הנמצא תחת ידי בכתי"ק. הנהגות הללו הדפסנו בסוף חלק או"ח.

להגדיל תורה ולהאדירה רשמנו בסוף חלקי או"ח ויו"ד למעלה מאלף ושמונה מאות מראה מקומות שנקלטו מיותר ממאתים ועשרים ספרי גדולי האחרונים שהיו תח"י. לפעמים ימצא בספרים ההם שהקשו ופלפלו בדב"ק ומהם שהביאו פסקי הלכה למעשה או סמכו על סברותיו להורות בהן או לעשותן סניף לדבריהם, או הרחיבו הדברים עפ"י הקדמת דבריו הק', ולפעמים המצא תמצא מראה מקום לאותו ענין שדן בו הרב המחבר ובספרים ההם ציינו לדבריו, (כל זאת בנוסף למה שהובא לפעמים בפנים הספר או בחלק משנת העמרמי). לפעמים הציון שייך גם לתשובה הסמוכה לפניו או לאחריו כי כן דרכו בקודש בכמה מקומות לחזור ולהאריך להסביר או לתרץ דבריו ואלה מוסיף על הראשונים ולהעמיד הדברים על אמיתתם. הכנסנו לרשימה גם ציונים לכת"י שו"ת שיבת ציון מבנו הגאון מוה"ר בן ציון וצ"ל וברצ"ה בקרוב יצאו ספריו לדפוס.

גם נערך מפתח חדש פותח שערים על הש"ס רמב"ם דחש"ע ותוכן ענינים מפורט לחלק או"ח ויו"ד ולחלק השלישי, בסוף כל כרך. עוד זאת תוקנו המון מעויות אשר נפלו במהדור הראשונות, וגם רשמנו מקום התשובות להם רמז המחבר הרבה פעמים בכתבו ובתשו' א' הארכתיו וכדו'. ערכנו גם בסוף כל כרך רשימת שמות השואלים ושמות האישים המוזכרים בפנים התשובות ורשימה נפרדת לאלו שזכרו במדור התולדות, יותר מאלף ושלוש מאות מראה מקומות לארבע מאות שמות, אשר יהיה לתועלת לרבים המחפשים, ולהרבה מהנזכרים למען יזכר להם שם ושארית.

בתחלת כרך זה ערכנו מבוא נרחב לתולדות המחבר, אוסף ליקוטי עובדות וסיפורים לזכרון.

תודה מיוחדת להרב מוה"ר אברהם זכריש שליט"א כותב ומסדר הד"ת בבית אדמו"ח הגאון שליט"א על חלקו הרב בעריכת הספר, לאחי הבחור החשוב יהודה ליב נ"י על עזרתו, ולהבה"ח משה מרדכי בידרמן נ"י נכהמ"ח על עזרתו בקריאת הכת"י.

ויה"ר שזכות המחבר יעמוד לנו ולכל ישראל, ונזכה להגדיל תורה ולהאדירה

הכותב לכבוד המחבר ולכבוד התורה ולומדיה,

צבי האגער

מבוא

עליה ומפיץ קרנותיו על כל פני תבל, וכי לאור נר קטן אנו צריכים למצוא אור המאיר לאמור חמזתי ראיתי אור החמה זורחת. אפס קצתו תראה וכולו לא תראה בהקדמת שו"ת בית שערים ח"א"ו וכו'.

אמנם נכון הוא הדבר, אולם כהיום הזה קרוב למאה שנה מעת הסתלקות רבינו המחבר לגני מרומים, בעת צאת לאור עולם מהדורה החדשה הזו של שו"ת בית שערים המעוטרת בהוספות רבות ונכבדות, ראינו לנכון לסדר ולספר לדור אחרון, מקצת מתפארת גדולת המחבר זצ"ל, בפי שדלינו ממקורות נאמנים, למען ידעו קורות ימי חייו וצדיק מה פעל.

פרק א

מראש צורים אראנו

נעוריו בלי זשיק, נשא בזיווג שני לפי מעשיו הגדולים את הצדקת מרת מרים בת רבי עמרם חסידא זצוק"ל, אלמנת הגאון רבי אלימלך זצ"ל אבדק"ק השאמשאן. בהיותו כשאמשאן נתקבל הגאון רבי יצחק יעקב לאב"ד בעיר. משם חזר ותקע אהלו אוהל תורה בעיר מולדתו קראלע, שם נתקבל לכהן פאר בתור ראב"ד. כאן נולדו לו שני בנים, מרן בעל "בית שערים", ואחיו הגאון רבי משה זצ"ל ששימש כדומ"ץ בדעברעצען. הגאון ר' יצחק יעקב נפטר בשם טוב בן נ"א שנה, ביום י"א אייר שנת תרי"א לפ"ק ושם מנו"ב. אשתו הצדקנית הרבנית מרים ע"ה נפטרה ביום ח' טבת תרי"ז לפ"ק, תנצב"ה.

רבי יצחק יעקב הניח אחריו ברכה, חידושי תורה בחריפות עצומה על כמה מאות סוגיות הש"ס. בסוף שו"ת בית שערים ח"א"ו נדפס ממנו קונטרס בשם "בית יעקב". אהוב וחביב היה לכל עד שגאוני זמנו הגאונים הקדושים בעל ישמח משה ובעל מנחת אשר ושאר גדולים באו אתו בכתובים, והעריצוהו ובכדוהו מאוד.

רבי עמרם חסידא

נקרא לשמש בקודש בעיר מאדע. בשנים הללו יצא טבעו בעולם באיש אלקים ורבים הלכו לאורו. גדולי דורו בינוהו בשם: "רבי עמרם חסידא" זה שמו זה זכרו לדור ודור.

בשנת תקפ"ו עלה לארץ ישראל ונתיישב בעיה"ק צפת, שם פעל גדולות ונצורות עבור עניי ארץ ישראל. אך כעבור ארבע שנים, והוא כבן ארבעים שנה, ביום ט"ז לחודש חשון שנת תק"ץ נחשבו המאורות, ונתבקש רבי עמרם לישיבה של מעלה, ושם חלקת מחוקק ספון. בשעת יציאת נשמתו הטהורה בירך בשם ומלכות: ברוך המראה לי אור כזה.

בהקדמה לשו"ת בית שערים (חלק י"ד) כותב המו"ל בנו של רבינו, הגאון רבי משה נחום זצ"ל: "ואם אמנם כי לספר בשבח קדוש אבא מארי עט"ר ותפארת נזרי רבינו הגדול מרבן שמו רב עמרם גאון חסידא קדישא המחבר זצוקללה"ה, מגאון עוז ותפארתו, הודו והדרו, צדקתו, קדושתו ופרישתו הוא דבר שפתים אך. למוות, כי כבר יצאו לו מוניטין בעולם ופקיע שמייה בכל הגולה בין גאוני קדמאי, והופיע ביקר תפארתו, וזו הדרו ויראת קדשו על חוג שמי טוהר בדורות שלפנינו. וכי אזוב אשר בקיר יעיד על הארץ אשר בלבנון אדיר התורה, ושרגא בטיהרא מאי אהני להרכות אור השמש כי יהל על הארץ ולדרים

רבינו הגאון הגדול בענקים, צדיק יסוד עולם, עטרת תפארת ישראל, בקש"ת מו"ה עמרם בלום זצ"ל, נולד בשנת תקצ"ד בעיר שאמשאן לאביו הרב הגאון הצדיק חריף עצום מו"ה יצחק יעקב ז"ל, ולאמו מרת מרים בת הגה"ק רבי עמרם חסידא ז"ע.

הגאון ר' יצחק יעקב היה אחד מהגדולים אשר תורה וחכמה יראה ותמימות התאחדו אצלם. בנעוריו גדל בין החכמים, והיה תלמידו של הגאון ר' קאפיל חריף זצ"ל מווערבוני כעהמח"ס חידושי יעב"ץ על מסכת חולין, ונסמך להוראה ממנו ומהגאון ר' יוסף רחענפעלד אב"ד גראסווארדיין זצ"ל.

רבי יצחק יעקב נולד בקראלע לאביו הקצין כהר"ר לוי בלוהם ז"ל בערך בשנת תקנ"ט, ואחר שלמד בהתמדה גדולה אצל גאוני דורו, נשא לאשה את בת הקצין ר' בער שטערנבערג מקראלע (שהיה נודע בשם ר' בער סיגעטער, חכה להיות גם חותן הגאון ר' שמעון סופר אב"ד קראקא והגה"צ מקראלע זצ"ל), ומאחר שמתה עליו אשת

בבית גדול זה נצבה עריסתו של רבינו, ויקרא שמו בישראל "עמרם" על שם אבי אמו הגאון רבי עמרם חסידא (ראווענבוים) זצ"ל, שמלכר קדושתו וצדקתו היה מגדולי היחס מגזע תרשישים וקדושים – מהר"ל מפראג, ר' אדם בע"ש, בעל צמח צדק והרבי ר' העשיל ז"ע. בצעירותו למד אצל הגאון רבי מרדכי בנעט אבד"ק ניקלשבורג. כבן י"ג נשא לאשה את בת הגאון רבי ישראל ברילל זצ"ל אב"ד פלאטא מתלמידי הנוכ"י, ובתקופה ההיא הרביץ תורה לתלמידים למרות גילו הצעיר. בשנת תקע"ד בהיותו כבן כ"ד שנים, נקרא לשרת בקודש באב"ד בק"ק אירשא, שם ביהן עד שנת תקפ"ב

(א) תולדות גאוני הגר

(ב) מרשימת נכדו מהד"ר יצחק יעקב סופר זצ"ל

(ג) בשו"ת בית שערים ח"א"ו סי' ק"ה הביא קשיא בשמו מחידושי בתי לסוגיא דרוב וקרב, ובהגדושים ערבי פסחים בפסיקא אמר ראב"ע דרי אני כבן שבעים שנה, ובפסיקא שפך חמתך, ועד מעט נמצא בספרי נכדיו בעל ילקוט הגרשוני ובעל שיבת ציון כתי.

(ד) קברו נכרה בבית העלמין בצפת על יד קבר האלשיך הק'. בשנת תש"ך כשעלה ארצה מרן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א, דפס אחר מצבת ר' עמרם חסידא, עד שגילה לו איש זקן אחד איה מקום מנוחתו – בצד שמאל של קבר האלשיך תחת גל של אבנים שאצל העץ, ושבר פועל וחמור להחליכה בוד לעלות ולחדש מצבתו.

(ה) ת"ש הגה"צ מחוסט בעל תשו' ערוגת הבושם סיפר לי, ששמע שנוסח ברכתו הי' ברוך וכו' המאיר לעבדיו מאור הגנו מששת ימי בראשית – הגיר בן ציון בלום בסוף הגדושים ערבי פסחים. ראה עוד בדברי תורה להנהיג ממנוקאטש מהד"ר א' אות ע"ד. ועי' בירושלמי ע"ז פ"ג ד"א ובמדרש פ' חיי שרה בשעת סילוקן של צדיקים מהעולם הקב"ה מראה להם מתן שכר בעוה"ז ונפשם שביעה וכן ישינים.

מִן הַחֵמֶם סוֹפֵר זְצ"ל עֲשֵׂה לוֹ מִסְפָּד גְּדוֹלָה וּבִתְרוֹךְ דְּבָרָיו אָמַר: "כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְכָל הַחֲזִיקִין הַזֶּה אֵירַע לְהַצְדִּיק הַגָּאון מִהוּ עִמָּרֶם חֲסִידָא זְצ"ל מֵרָא דִּאֲרַעֵא דִּישְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בְּצֻדְקָתוֹ מִילֵּט אִי נָקִי וְנִשְׂא נִפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ, וְנִסְעָ עִם כָּל בֵּיב אֶל אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה וְכָל מִגְמוֹתָהּ לְשׁוּב לִשְׁבֵּת בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוּשָׁה וְתִתְעַכֵּב עַיִן סְבוֹת בְּצַפַּת תּוֹכָבָה, וְאִגְרַת שְׁכֵתָּה לִי זֶה אֲשַׁתְּקֵד כְּתָב וּפְנֵי מוֹעֲדָת לִירוּשָׁלַיִם, וְאִמְנָם תְּפִלְתּוֹ עֲשֵׂתָהּ מִחֲצָה וְאַחֵר שְׁלֹמֹד וְלִימֹד וְרִיבֵךְ תּוֹרָה בְּצַפַּת ד' שָׁנִים נִתְבַּקֵּשׁ בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, וְכִתְבוּ עֲלֵיו רַבֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶשׁ הַמִּית עֲצָמוֹ

מִתְנַךְ צַעַר גְּלוּת הַשְׁכִּינָה. וְעוֹרֵרְתִי לִוְיָתָן הַיּוֹם בְּיוֹם ז' אָב שְׁנִכְנִסוּ גֵימִים לְהַיִּכַל הַקְּדוֹשׁ וְהַחֲרִיבוּ אֶרְצֵינוּ וְכו'. נִמְצָא זֶה הַגָּאון וְצִדִּיק מִהוּ עִמָּרֶם זְצ"ל שֶׁעָלָה לֵאמֹר, מִלְּבַד שֶׁהָיָה גִבְרָא רַבָּא וְגָאון וְצִדִּיק מְפֹרָסִים בְּהִיּוּתוֹ בְּתוֹלָל, גַּם כִּי עָלָה לֵאמֹר וְנַעֲשֶׂה כְּתָרִי מִיְּמִינִיו וְהָיָה הוּא כְּאַרְבַּעָה כִּיּוֹצָא בּוֹ, וְנִתְבַּקֵּשׁ בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה בֵּן מ' שָׁנָה אֵיךְ אֲנֹחֲסִי.¹

מִחִידוּשֵׁי תוֹרָתוֹ לֹא נִשְׁתַּמְרוּ רַק מַעֲט מִזְעִיר – הַגְּהוּת עַל יִירוּשָׁלַיִם סֹדֵר נִזְיָקִין שְׁנִדְפְּסוּ בְּסוֹף הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח עֲרַבִי פִּסְחִים (לְרִבֵּינוּ הַמַּחֲבֵר) וּבִירוּשָׁלַיִם דְּפּוֹס וִילְנָא.²

פרק ב

ימי נעוריו

לֵאמֹרֵי הַגָּאון זְצ"ל, וְכִי חִיבָה יִתִּירָה נִודַעַת לִי מִמֶּנּוּ בְּהִיּוּתוֹ עוֹד עֲלֵם קֶטֶן וְרַךְ, וּמִצָּאֵתִי חֵן בְּעֵינֵי אֲדוֹנֵי כִי אָמַר אֵלַי לִשְׁאֵת אוֹתִי בְּחִיקוֹ כֹּאֲשֶׁר יֵשׂא הָאוּמָן אֶת הַיּוֹנֵק עֵי"ש.³

בְּמַכְתָּב שַׁעֲרָךְ אֶחָד מִגְּדוּלֵי הַדּוֹר (הַמַּכְתָּב נִאֲבָר וּכְמִדּוּמָה שֶׁהָיָה הַגֵּהֶק בַּעַל מִנְחַת אֲשֶׁר זִ"ע) לֵאבִיו הַגָּאון ר' יִצְחָק יַעֲקֹב, כְּתָב בְּסִיּוֹם מַכְתָּבוֹ כִּי הוּא דוֹרֵשׁ בְּשִׁלּוֹם בְּנוֹ הַבְּחוּר הַחֲרִיף יֵינִיק וְחֻכִּים כְּמֹר עִמָּרֶם שִׁי, וְהוּא אֵז בֵּן אֶחָד עֶשֶׂר שָׁנָה.

אֲבִיו הַגָּאון שֵׁם עֵינָא פְּקִיחָא עַל בְּנוֹ הַנַּחֲמֵד יוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבוּתוֹ מִמִּלְאֲכַת הַקְּדוּשָׁה, וּבַעֲתָ הָיָא לֹא עֲבָרָה עֲלָיו שְׁעָה ב' אַחֲרָה חֲצוֹת בִּישִׁינָה, וְעַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית לֹא הִפְסִיק מִמִּשְׁנָתוֹ וְלֹא קָם מִמְּקוֹמוֹ כִּי אִם בְּתוֹרַת ד' חֲפָצוֹ.⁴

רבו רבי מאיר פערלס

עֲלָיו עֵין פְּקִיחָא הַגָּאון רַבִּי מֵאִיר פֶּעֶרְלֵס זְצ"ל אֲבִי־ד קְרֵאלָא, עִיר מְגוּרָיו.⁵

אֲכֵן יְמֵי שְׁלוֹתוֹ בְּבֵית אֲבִיו לֹא אֲרָכוּ, כִּי בַּעֲדוֹתוֹ בָּאָבוּ נִקְטָף אֲבִיו וְנִתְבַּקֵּשׁ לִישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִמּוֹ הִרְבִּיתָּ נִשְׁאָרָה אֶלְמָנָה גְּלִמּוּדָה וְעוֹזֹבָה עִם אֲרַבְעָה בָּנִים. אֵז שֵׁם

(1) דְּרִשּׁוֹת חֵמֶם סוֹפֵר חֵיב לְיוֹם ז' אָב תְּקַצִּידִיק.

(2) גַּם בְּתִשְׁבּוּבָה אַחַת שָׁכַת אֲלֵיו לֵאמֹר (שְׁוִיתָ חֲתָנִים יוֹדֵד רִלִּיג) מִתְאַרֵּוּ הַחֲתָנִים בְּתוֹאֲרִים שְׁנֵגָבִים "שֵׁם הַמִּיּוּחָד כְּקִשְׁתִּי מוֹרֵה עִמָּרֶם נִי נִשְׂא אֶלְקִים בְּתוֹךְ הַנְּשִׂאִים לְאוֹמָתָם". כְּמוֹ כֵּן נִדְפְּסָה תִּשְׁבּוּבָה (בְּחִידֵי ס' שְׁנִיד) אֲלֵיו בְּהִיּוּתוֹ צַעִיר לִימִים בֵּן י"ג לַעֲדָךְ.

(3) מִתּוֹלְדוֹתָיו וְחִידוּשֵׁי תוֹרָתוֹ נִקְבְּצוּ בְּקוֹנֵי תוֹלְדוֹת דָּדִי רַבִּי עִמָּרֶם חֲסִידָא בְּסוֹף הַגִּשְׁפֵּי עֲרַבִי פִּסְדִּים מִהַדְרֵת נוֹא יֵאֲרָק תִּשְׁלִיז.

רָאָה עוֹד בְּסִפֵּר לִיקוּטֵי חֲבֵר בֵּן חַיִּים חִיג בְּלִיקוּטִים וְהַעֲרוֹת לְשׁוֹת אֲמִיר אֲשֶׁר שֶׁהִבִּיא סִפּוֹר נוֹרָא בְּשִׁמּוֹ.

(4) הַקְּיוּמָת בְּנֵי רַבֵּינוּ לְשׁוֹת בֵּית שְׁעָרִים חֲאִירָת.

(5) נִוֹלַד בְּבִירוֹדָא בְּשָׁנָה תְּקַעִיא לֵאבִיו רַבִּי יִצְחָק מִשֶּׁה פֶּעֶרְלֵס זְצ"ל אֲבִי־ד אֵיצֶנְשְׁטָאט. הָיָה חֲתָן רַבִּי יַעֲקֹב יִצְחָק פֶּרְעֶקֶל אֲבִידִיק נֶאֱדִיר קְרֵאלָאִי וְאַחֲרֵי פְטִירַת זְוֹתָנוּ כִּיָּה תִּשְׁרִי תְּקַצִּיהַּ בְּהִיּוּתוֹ בֵּן עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מִילָא מְקוֹמוֹ בְּרַבְּנָת. פִּירְסָא אֶת עֲדָתוֹ כְּשִׁשִּׁים שָׁנָה עַד לְפִטִּירָתוֹ.

הַחֲתָנִים בְּשׁוֹת אֵהִיעַ חֵיא סוֹסִי ד' כּוֹתֵב לֵאבִיו הַגָּאון רַבִּי יִצְחָק מִשֶּׁה פֶּעֶרְלֵס, וְהָיָה יָפָה כַּח הֵבֵן בְּנוֹ הֶרֶב נִי, וְגַם בְּסוֹף סִפְרוֹ "בֵּית נֶאֱמָן" נִדְפְּסָה תִּשְׁוִי מִהַחֲתָנִים אֶל בְּנוֹ הַגִּיר מֵאִיר כְּעוֹדוֹ בְּשָׁנָה בְּחִירוֹתוֹ, וְכּוֹתֵב שֵׁם הַחֲתָנִים שְׁעוֹנָה לֹא מִחֲמַת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ אֲלֵיו.

בְּאַחֲרִית יְמֵיו רַבּוֹ עֲלָיו מִתְנַגְּרִים מִהֶמֶךְ עִם שְׁלָא יִרְדּוּ לְסוֹף דַּעֲתוֹ, מִחֲמַת שְׁלָא הַסְכִּימָה דַּעֲתוֹ לְגַמְרִי לְפִירּוֹד הַקְּדוּלּוֹת שֶׁנַּעֲשֶׂה בִּימָיו, כְּהִרְבָּה מִרְבוּתֵינוּ הֵקִי נִדּוּחַ נִפְשׁ בְּגִיעַ שְׁלָא נָחַה רִחֻם בּוֹה. בְּתִשְׁבּוּבָה אַחַת (בְּכַתִּיבִיק) אֶל הַגָּאון מִהַדִּיר אַהֲרֵן שְׁמוּאֵל אֲסֵאֲרִי זְצ"ל, הוּא כּוֹתֵב וְאֲשֶׁר הֻזְכַּר מִן שְׁכַנְהָ כְּתוּב הַנּוֹכְרִים בְּמִס' סוֹטָה, הַמִּתְכַּבְּרִים בְּקִלּוֹן אַחֲרִים, אֲהוּ יִידִיד אֵין לִי דוֹדֵי עֲמָדָם, אִי אֲפִשִׁי בָם, וְתִלְיִית עֲתוּתִי מוֹקְדִישִׁים לְשִׁמִּים הַמָּה וְהֵם כָּלִים מֵאֲלִידִים וְכו'.

בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַגָּאון ר' כֵּן צִוּן זְצ"ל לְאַחֵר שֶׁמִּפְּלַל בְּדִבְרֵי ר' מֵאִיר זְצ"ל, כּוֹתֵב (בְּקוֹ' תַּל תְּלִפּוּת תְּרַפָּה אוֹת ב') "הָאִמְנָם כִּי בַּעֲדוֹ בְּחַיִּים חִיּוּתוֹ יֵצֵא שְׁמוֹ בְּתוֹךְ שְׁמוֹת הַגְּדוֹפִין אוֹלֵם תּוֹרָתוֹ שֶׁל ר' מֵאִיר הִי כְּתוּב כְּתוּבָת אוֹר בְּאַלְפֵי בִינָה כִּי הִי אֲדָם גְּדוֹל בְּעִנְקִים אֲשֶׁר הַעֲמִיד תְּלִמִּידִים גְּדוּלֵי אֶרֶץ כְּמוֹ הַגֵּהֶק מִטָּאשׁ זְצ"ל, אֲאִמְרִיר מֵאַחֲרֵי זְצ"ל, הַגֵּהֶק בַּעַל יִדְבֵּר מִשֶּׁה זְצ"ל, הַגֵּהֶק בַּעַל טַל חַיִּים וּבְרַכָּה זְצ"ל, וְרִכּוּת כְּהֵנָּה, פֶּקֶד חֲזִי מֵאֵן גִּבְרָא רַבָּה דְּקַמְסִידִי עָלָה כְּתוּשׁ מִהַרְמִישִׁיק תֹּארוּחַ ס' שִׁי: וְאִנִּי הוֹלֵךְ רַכִּיל מְגִלָּה סוֹד שֶׁתִּשְׁבּוּבָה זֹו עֲרוּכָה אֲלֵיו הִרְאָה לִי תִּשְׁבּוּבָה זֹו בְּכַתִּי, וְתוֹחֵלֶת הַתִּשְׁבּוּבָה הִי בְּלִשׁוֹן זֶה: אֲמָרוּ בְּגַמ' גְּלִי וְיָדוּעַ לְפָנֵי מִי שֶׁאֲמַר הָיָה הַעֲלָם שֶׁאֵין בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר כְּמוֹתוֹ וּמִפְּנֵי מַה לֹּא קָבַעוּ הַלְכָּה כְּמוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִכְלוּ תְּבִירָיו לַעֲמוֹד עַל סוֹף דַּעֲתוֹ וְכו' (עִירוּבִין י"ג) וְכו'. וּבְצוּאָתוֹ גוֹר שְׁלָא לְבַשֵּׁר יוֹם פְּרִידָתוֹ לֹא לְקַח עִם, וְלֹא לְרַבֵּנִים יוֹשְׁבִים עַל מִדְּיָן, וְסִיִּים קָהָ קִיתִי כִּי

הערצתו לרבו מבטא רבינו בתוארים הרמים בו מכנה את רבו, וכיראת הכבוד מפלפל בדבריו, ולא נמנע מלציין בכל פעם את שמחתו בהגיע אליו אור תורתו של ר' מאיר המשמחת לב ומאירת עינים.

הגאון האדיר מוהר"ם פערלס, היה מגדולי דורו, והרבה מגאוני אונגארן למדו אצלו ונסמכו על ידו. רבינו החשיבו כרבו המוכחזק והרבה תשובות בספרו ערוכים אליו, ולעומתו חיבבו רבו כבבת עינו, בהיותו תלמיד המתכים את רבו בבחינת "ומקבלין דין מן דין". את

בישיבת הכתב סופר

המרובים, והיה שם ממוכרי הבתורים. אמנם לא ארכו לו שם הימים כי מרוב גאונותו וחריפותו אחר ב' זמנים עלה ונתעלה על בני הישיבה והוצרך שוב לכתת רגליו.^י

מקראלע שם לדרך פעמיו לישיבה הרמה בפערסבורג, ישיבת הגאון בעל כתב סופר זצ"ל, שם מצא מקום מוכשר לתורה, והוסיף תורה וחכמה על ידיעותיו

אצל המחנה חיים

קראוהו בני הישיבה מרוב חיבה על שם עירו, וכך כנהו ידידיו ומקורביו עד יום מותו בשם קדשו.

בשנת תר"י הגיע רבינו לעיר יעמרינג אל ישיבת הגאון האדיר רבי חיים סופר זצ"ל, בעל מחנה חיים. מרבו זה קנה את דרך לימודו המיוחדת, בעמקות וסברות ישרות בגוף הסוגיות, כפי שהיא משתקפת בספריו שו"ת מחנה חיים ופלא חיים על מס' גיטין. בספרו זה מזכיר את תלמידו – רבינו הרבה פעמים בהביאו קושיות ותירוצים "מתלמידי הבחור המופלג מו' עמרם קראלער נ"י",^י – כך

אצל בעל "מחנה חיים" למד רבינו ב' שנים, ובאשר שאמו הצדקת נחלה ורצונה היה שיבוא לביתה חזר רבינו לקראלע. שם הוסיף לעלות במעלות התורה אצל רבו אשר אהבו האב"ד רבי מאיר פערלס זצ"ל.^י

עם הגאון המלבי"ם

ומאוד מצא חן בעיניו, ופתאום בלילה נחלה רבינו והיה צריך שימושא רבא, ושימש אותו הגאון המלבי"ם ז"ל כל אותו הלילה.^י

בעת שהיה רבינו עוד בחור צעיר לימים, נחלה פעם אחת עד שהוצרך לנסוע לעיר המלוכה ויען לעסוק ברפואות. בדרך התעכב ולן לילה אחת בעיר עדענבורג, שם היה גם הגאון המלבי"ם ז"ל ודיבר עמו הרבה בדת

חכמי הש"ס אשר טוחתי ויגעתי בהם המה ילוני לבית עולמי ומי שרצנה להספידו אינו מוחזק, אבל לא יאמרו עליו שם רב ולא תואר גדול וק"ו גאון, רק יאמרו כי ה' מתמיד בלימוד ורא ה' מנעורו, וגם על מצבת אבן יכתבו רק כלשון הזה "פ"ג מאיר פערלס הוגית בו יומם ולילה קיים מראשית נעוריו ועד אחרית החיים". וראוי להעתיק ב' תרחימים אשר כתב בתחילת צוואתו: הנהי. אהוה ליום אשר אין לו מחר, יש לו אמש, כי שקעה השמש, וגמלו ישוב לאיש כאשר בחר הנפש, הרגעי דומי שובי למנחמי, הלא מילדי העברים אנכי, ואלקי קדם מאז, יחפץ כל כחם לכתם פו עכ"ל הנעים. ומי יתן ויחזק מליו בעט ברזל ועופרת בשכבר עבר החמן כ"ה שנה אשר גזר בצואתו לבלתי העלות על מזבח הדפוס ויתענגו בחיבורו אשר נקב בשם "ברוך מבנים" כל חובבי תורה והגיון. הנה יצאתי מגדרי הארכתני בחגי מילי כי לא נבון בעיני לראות כבלע את הקדש וצורקים הקב"ה תבע ביקרם כבירות ייט די בהערה זו".

סיפר הר"ג רבי עזריאל יהודה לעבאויטש אב"ד האדהאז-וחן זצ"ל ליכלחט"א מן בעל משנה הלכות שליט"א, שכשחזר פעם רבינו בעל בית שערים מאסיפת רבנים רצה לפרש קצת על אם הדרך, ובקש מעמיתיו והרבנים לעצור לחמש דקות, אמנם אדחכי עבר קצת זמן וטרדם ובתוך תרדמתו בכה כבי רב, כשניער בקש מהרבנים שימחלו לו על שעייבם, תענו לו בתנאי שיגלה להם על מה בכה. ויען רבינו ויאמר, הן עתה בדרך פלפלו ונתקשינו בדברי הקצה"ה, חנה בחלומי נגלה אלי מורי ורבי הגאון רבי מאיר פערלס, והסביר שקשיא מעיקרא ליתא, ועל דא קבכנא על הרבנים שלא הגיעו לקרסוליו ולא זכו להבין דרבו כי נסתרה.

הגאון רבי מאיר נפטר בא' סוכות תרנ"ד. בילקט הגרשתי למס' בבא מציעא דף פ"ו הביא, "זמרח הגאון ר' עמרם בלום ז"ל בעהמ"ח שו"ת בית שערים על ר' חלקי שו"ע הלך ג"כ בדרך זה בהספדו על רבו הגאון האדיר המפורסם ר' מאיר פערלס ז"ל מקראלע יע"א, שקצת אנשים ריגו עליו ר"ל, וע"ז אמר מ"ח הגאון ז"ל כאשר ידע ומפורסם שהגאון ר' מאיר פערלס בילדותו למד ולימד והעמיד תלמידים רבים וכן שלמים גדולים בתורה וביראה, אי"כ לעת זקנתו כאשר כבר שער לכן צמח בו כדאי אין לחוש שנטה מדרך התורה והיראה, כי כל איש זקן אדרבה מטיב מעשי יותר מבילדותו בראותו כי קרוב קצו ועוד מעט יהי צריך ליתן דין וחשבון על הליכות עולם לו, ח"ש אם בחרת קדמת לשער לכן, שער בילדותו כבר נראה בו בחרת, או טמא, אבל אם שער לכן קדמת לבחרת, או טהור, שאם בילדותו לא נראה בו בחרת רק בזקנותו שכבר זדקה בו שיבה, אז אוקי גברא אחזקתי שהוא טהור, ספק אם שער לכן קדמה או בחרת קדמה, הקב"ה אומר טהור, וכולו מתבטא דרקיעא אמרי טמא, אמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני שהי' יחד בנגעים ויחד באהלות כי הוה קא ניתא נפשי אמר טהור טהור, וכן גם הגאון ר' מאיר פערלס ז"ל שהי' יחד בדורו, ואין כמותו בקי בכל הש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, כי נח נפשי אמר טהור טהור, זה תורף דברי מרח הגאון ז"ל, והארץ בזה דברים נפלאים לפרש כל המאמר עדי"ו אפס קצרו תראה וכלו לא תראה".

בניו של רבינו מצינים את גדולתו, ראה בשו"ת שארית יוחה ס' פ"ג, וס' ק"א שם הביא מהנהותיו לשים ופלפל בדבריו, ובתל תלפיות שם כתשו' הגאון ר' בן ציון זצ"ל. לאחרונה פורסם על ידינו מחידושי תורה של אותו גאון נפלא, מתוך כתביו שנשארו לפליטה, בקו' "שערי הלכות" ובספר זה בסוף ח"ג מתשובות שהשיב אל רבינו.

(יא) רבינו למד תורה גם מפי אחיו הגאון ר' שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא, כפי שמעיד הג"מ עקיבא קארניצר ז"ל ראב"ד קראקא בהספדו על חותנו רבי שמעון סופר זצ"ל, שבין שבחיו הוא מספר שהיכין תורה ברבים והעמיד תלמידים גדולים בעלי הוראה ות"ח מופלאים בדרם וכו', ושמעתי ממורי ז"ל שמתלמידיו היו גם הג"מ עמרם בלום ז"ל בעל שו"ת בית שערים אבריק' ה' מאר חוסט וק"ב ב' אויפאלו (הקדמה לספר מכתב סופר בקו' באר מרים עמ' כ"ד).

(יב) חידושים אלו נדפסו בהוצאה תוכנית בח"ג ס' ס"ב. בשו"ת מחנה חיים ח"א ס' ע"ג השיב תשו' לרבנו, ובשו"ת בית שערים חזיר תשובה שמי"א. מזכיר רבינו סברותיו שכ' לבעל מחנה חיים – ובקו' משנת העמרמי שם, העתקנו הדברים.

(יג) מבוא לספר תולדות סופרים מאת נכדו ר' יצחק יעקב סופר.

(יד) כפי שסיפר בנו של רבינו, הגאון ר' משה נחום זצ"ל, ומבוא בתולדות גאוני הגר.

פרק ג

בברית הנשואין ועול הרבנות

בהן זצ"ל, (ותחן הגה"ק ר' שמעלקא אברק' סעליש בער צור החיים), אשר השתעשעו רבות עם רבינו זצ"ל.

באשר נפטר האב"ד הגאון רבי מנחם מנדל הג"ל בשנת תר"ח, נתנו קהל אלמאשד עיניהם בו ושימוהו עליהם לרב. למרות גילו הצעיר נהג רבינו את נשיאותו ברמה כאחד הגדולים אשר בארץ, ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם.

ישב איזה שנים באלמאשד, ותמת שם אשתו הרבנית. י"ב ויבן את ביתו מחדש עם האשה הצדיקת מרח חיה שרה בת הרב המאוה"ג החו"ב המפורסים מו"ה חיים יוסף דוב כהנא העללער ז"ל מקראסנא.

רבי חיים יוסף דוב כהנא העללער

במכתב א' הנמצא תח"י בב"י (מאסרו חג שבועות תרל"ז) כותב החיד"ה לא' מבניו: הנה כאשר ראיתי כי אין לי ישועה משום צד כתבתי לחתני י"ג צמדי ופתילי הרב הגאון הצדיק חסיד בקש"ת מו"ה עמרם נ"י את כל הדברים כאשר כתבתי לך ושאלתיו שישלח לי מהר איזה ז' עד כמה בחו מגיע על איזה אופן שירצה ולא אחר הדבר ושלח לי חיש מהר 50 ז' - סהדי במרומים כי המעות הג"ל שאל הוא כהלואה כאשר ידעתי היטב כי איש עני הוא אך בראותו צערי עשה כל הפעולות ושלח - ומעתה הנמצא בזה איש טוב ולא לחנם הוא ב"ה איש מפורסם ברוב העולם כי חוץ ממעלותיו הטובות הוא טוב לכל.

חתנא דבי נשיאה הגאון ר' גרשון שטערן מח"ס ילקוט הגרשוני בתוך הספרו על כמה גדולי הדור (מיום א' פר' קרח ער"ח תמוז תרנ"א) מזכיר גם את חתנו זקינו הגאון ר' חיים יוסף דוב זצ"ל שנפטר בשנה ההיא.

כאשר שב רבינו אל בית אמו ושמו הולך לפיו, נתן בו עיניו הנגיד היקר רחמים ומוקיר רבנן מו"ה משה ליב פישער ז"ל מבאגאמער, לקחתו לחתן לבתו המהוללה. מזיווג זה נולד לו בשנת תר"כ בנו בכורו אשר נקרא על שם אביו, הגאון רבי יצחק יעקב זצ"ל.

לאחר נשואיו ישב כמה שנים בק"ק אלמאשד, גם שם בבית חתנו לא פסק פומיה מגירסא, שם לילות בימים ולא מש מתוך אהלה של תורה. בין גדולי ארץ היה מושבו, ביניהם הגאון האדיר האב"ד דשם מו"ה מנחם מענדל זצ"ל (בן הגאון רבי הירש חריף בעל טיב גיטין זצ"ל), והמאוה"ג החריף הצדיק המפורסם מו"ה שלמה

הרב חיד"ה היה בן הגאון מו"ה יחיאל זצ"ל אבר"ק סאלקא, בנו של הגאון בעל קונטרס הספיקות זצ"ל (אחיו של בעל קצוה"ח) מגזע הגאון בעל תוספות יום טוב זצ"ל.

בהיותו בן ח"י שנה עיטרו הגאון בעל מראה יחזקאל בעטרת "מורנו", ויען שהיה רב המדינה בזיכענבירגען הרשהו לסדר קידושין בשוב קראסנא וכל הגליל ובלעדו לא ירם איש את ידו. למרות שהתפרנס ממעשה ידיו והיה טרוד בעסקיו, בכל זאת התמיד בלימודו וחניך אחריו ברכה כמה חיבורי טהרה בהלכה ואגדה. גם עם גאוני הדור החליף מכתבים, והוא מחבר לשבח בתשובות: מראה יחזקאל, יהודה יעלה, אבני צדק, שערי צדק, שואל ומשיב, ובהרכבה מקומות בספרי חתניו הכית שערים ומנוחת משה."

בנו של רבינו הגאון ר' בן ציון זצ"ל סיפר, שבאשר בא זקינו הרב חיד"ה לבקר אצל חתנו - רבינו נודעו קירות הבית מבח הפלפל של שני גאונים הללו. חתנו חבבו וכבדו עד למאד, ובמכתביו פונה אליו כתלמיד לרבו.

פרק ד

על כסא הרבנות בעיר מאד

לעמרם משפחת העמרמי, יקר ותפארת בת עמי, מורשה קהלת מאד ואגפ' וכל גבולה סביבותיה המתיקו סוד ויעצו עצה עמוקה היא ונמצאה, להחזיר נזר ועטרה, לחביקן עזה זאת התורה שבט המושל ורודה בעם, במקל שקד ומקל נרעם, ובהוד ואדרת, פאר ושוררת וגולת הכותרת מול בכור אדונינו מורינו ורבינו, הרב המאוה"ג המפורסים ערוגת הברשם מורג חרוץ בעל פיפיות, תל תלפיות, החכם השלם

מאלמאשד נקרא רבינו לבחן פאר בעיר מאד, מקום שבת אבי אמו הגאון ר' עמרם חסידא ז"ע, והוא בן ב"ח שנה. וזה "כתב הרבנות" שקיבל מבני הקהלה:

ב"ה

עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם לפ"ק.

(טו) ראה מה שהעתיקנו לק' משנת העמרמי (י"ד תשובה שמ"א) מתשו' מוצה חיים מה שנחמו רבו. רבינו נקרא להספיד את חמיו הראשון בחורף שנת תרמ"ו כמו שמזכיר במכתב המזכיר לקמן (בפרק ח).

(טז) בספר היובל למחן בעל מראה יחזקאל עמ' פ"ג-ו פורסם ונחלם פנקס הרשאה לסידור קידושין שנתן בעל מראה יחזקאל להחיד"ה - הכת"י נמצא אצל נכדו ר' יוסף דוב בלום נ"י.

(יז) בנוי מן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א נמצאים כמה כת"י מודדושי, בספרנו זה בסוף ח"ג מתפרסמים לראשונה ממכתביו שהריץ לחתנו - רבינו.

(יח) למריה משה נתן נטע הלוי יונגרייז זצ"ל אבר"ק טיסא פירער בן הגאון בעל מעדני אשר.

(יט) מפי בנו מוח"ד יוסף דוב בלום נ"י.

(כ) מקור דמעה - פאקש תרנ"א, מאת גרשון הק' שטערן חתן הגאון הגדול הצדיק מו"ה עמרם נ"י אבר"ק ב' אויפאלו

כמו"ה עמרם בלום נ"י

עלינו לגנוגה, עד שיבה חקנה, המאוה"ג המפורסים
ערוגת הבושם, מורג חרוץ בעל פיפיות, תל תלפיות, ותיק
מלא עתיק, החכם השלם, שלשלת היחסין

בהתאסף הראשים, זקנים, וישישים, חכמי חרשים,
בלם אנשים מבני ישראל המה, עדה השלימה, בדעת
תמימה כתיבה ודתימה, הרבנות נתנה לנחליאל ולמנה,

כמו"ה עמרם בלום נ"י

(ו') לקרוא לו בקריאה של חבה עלית השלישי לס"ת
שני פעמים בכל חודש חליפות וככל יו"ט הראשון.

(ז') מכל חופת נישואין אשר תהי' למז"ט בקהלתנו
ממאה ראשונה של סך הנזן שלשה זהובים ע"ז מהמאה
השני' של סך הנזן שני זהובים ע"ז, ממאה השלישי א'
זהב ע"ז, ומזהותר משלשה מאות זהובים ע"ז מכל מאה
ומאה ע"ז זהוב ע"ז.

(ח') מכל סידור קידושין שיהי' למז"ט בקהלתנו שני
זהובים עסט' ווער'.

(ט') מכל חבר אשר יכבד בו לאחד מבני הקהלה,
ובתנאי שלא יוכל לכבד לשום א' ב"א בהסכמת אה"ק
דפק"ק יצ"ו יתן לו מהאיש אשר יחולק לו זה הכבוד שני
זהובים ע' ו'.

(י"ד) מכל כבוד מורינו אשר יכבד בו לאחד מבני
הקהלה וג"כ בתנאי הנ"ל שלא יוכל לכבד ב"א בהסכמת
אה"ק דפק"ק יצ"ו יתן לו מהאיש אשר יחולק לו הכבוד
מורינו ארכעה זהובים, ע' ו'.

(י"א) מכל בהמה גסה הבשרה בשחיטה שני ליטות
בשר בלי קריפקע וכן כל שחיטת העופות לצורך ביתו בלי
עול קריפקע.

(י"ב) כל ההתחייבות הנ"ל יתחיל בעזוז"ת מיום בוא
הרב רבינו הנה לשבת על בסא הרבנות למז"ט, ומיום
בואו לא יאחר בשום אופן יותר מיום ר"ח טבת הבע"ל.

(י"ג) רבינו הנ"ל מחויב לשבת אתנו על בסא הרבנות
דפה לכל הפחות שש שנים מיום בואו הנה למז"ט. ואם
מחמת איזה סבה תהי' מה שתהי' ילך מאתנו לתקוע
אחל מושבו על מקום אחר, אזי מחויב הרב רבינו הנ"ל
להשלים לקופת הקהל דפק"ק לא פחות מאלף זהובים ע'
ו' וכלי הבית אשר הבינו לפניו מקופת הקהל דפה ישארו
גם אז לצורך קופת הקהל דפה.

שלשה עשרה דברי הברית והתנאים האלה נמנו
וגמרו וקיימו וקבלו עליהם ועל זרעם כל אה"ק וכל בני
הקהלה דפה כח"י דלמטה איש לא נעדר.

מאד, יום א' לסדר עמך ישב בקרבך וגו' באחד
שערין בטוב לו שיש"ו ב"ו.

ועל התתום באו ארבעים ותשעה תתימות.י

העיר מאד

תורה צדיקים וישרים,י ובאשר בא שמה ששו ושמו
לקראתו. בתשובה לבחור א' (בחי"ד סי' קצ"ד) בותב
רבינו: ואחר עד עתה להשיב מפני כמה דברים והגם כי

בעת ההיא היתה קהלת מאד מפוארת עד למאד
בירשביה, בולם אהובים למקום, וכלם עושים באהבה
וביראה רצון קונם. גם הנגידים ושועים שבה היו לומדי
בשיעור למודו יום יום כאשר יצוה עלימו.

(כא) רבינו בעצמו התפלל בנוסח ספרד ועד למלחמה"ע נשתמר בביתו סידור "בית יעקב" אשר בו התפלל.

(כב) אשת הגאון ר' נתן פייטל רייניטץ זצ"ל רבה של מאד לפני רבינו.

(כג) תולדות גאוני הגר

(כד) בראשם הגאון ר' שמעון ליכטענבערג זצ"ל, שהיה מבחירי תלמידי החתם סופר, גדול בתורה וצדיק מפורסם. רבינו בתשובה אליו (חלק ארח
סי' ק"צ) בותב: ואם אין למעלתו להשיב על דברי אז דעתי מוסכמת להחיד רק ימחל להשיב לי בכתב המוקדם האפשרי אם גם רענו נוטה כן
כי השואלים אצים וכו'.

אין דעתי נוחה להשיב לבחורים בדבר הנוגע להוראה, אבל יען אני שמח בחלקי עם בני מאד"ע האמונים על ברכי תורה לא אשיב פניך ריקם.

נשתמר עד לימינו פנקס חברה קדישא נר למאור מק"ק מאדי"י שנתייסדה על ידי הגאון רבי משה וואל זצ"ל רבה הראשון של קהלת מאד בשנת ו'תקנ"ג. כל איש אשר נתמנה בקהלה לעסוק בצרכי ציבור נרשם שמו בפנקס הזהב וד"ק ע"י הרב דמתא. זאת אשר רשם רבינו למזכרת:

ביום דלמטה באסיפת בני חברה דנר תמיד בשעת סעודת מצוה עלה למז"ט להיות כאחד מבני החברה הנ"ל היקר ב"ה ר' יעקב זאנענעשין נ"י בעד ה' זהו עו"ז: מאדע יום ב' כי תבא תרל"ב לפ"ק. עמרם הק' בלוחם

בהתאסף בני החברה דנר תמיד בשעת סעודת מצוה ביום דלמטה עלה למז"ט להיות כאחד מבני החברה הנ"ל היקר ב"ה ר' ליב בלייער נ"י בעד ה' זהו עו"ז: מאדע יום ב' כי תבא תרל"ב לפ"ק. עמרם הק' בלוחם

באסיפת בני חברה דנר תמיד בשעת סעודת מצוה ביום דלמטה עלה למז"ט להיות כאחד מבני חברה הנ"ל היקר ב"ה ר' אברהם ליב פריער נ"י בעד ה' זהו עו"ז: מאדע יום ב' כי תבא תרל"ב לפ"ק. עמרם הק' בלוחם

בלוחם בק"ק הנ"ל ביום דלמטה באסיפת בני חברה נר תמיד בשעת סעודת מצוה עלה להיות כאחד מבני חברה הנ"ל היקר ב"ה ר' יואל דייטש נ"י בעד ה' זהו: מאדע יום ב' כי תבא תרל"ב לפ"ק. עמרם הק' בלוחם

בעוה"י ביום דלמטה בשעת סעודת מצוה דחברה נר תמיד עלו עפ"י קלפי להיות בוררים: הנגיד היקר ר' אברהם איצק גליק נ"י בורר ראשון, הנגיד היקר ב"ה ר' שמואל אלטמאן נ"י בורר שני, הנגיד היקר ב"ה ר' יעקב ליבטמאן נ"י בורר שלישי, והנגיד היקר ר' איצק ליבטמאן נ"י בורר רביעי, והנגיד היקר ר' משה טענענבוים נ"י בורר חמישי. ועל פיהם נעשה ועלה הנגיד היקר ב"ה ר' אביש ראזענפעלד נ"י ראש ראשון, והנגיד היקר ב"ה ר' איצק ליבטמאן נ"י ראש שני, והנגיד הרבני מו"ה מאיר גאטטליעב נ"י קאסיער, והנגיד היקר ב"ה ר' משה טענענבוים נ"י גבאי ראשון, והנגיד היקר ב"ה שמחה שטערן נ"י גבאי שני: מאדע יום ב' סדר כי תבא תרל"ב לפ"ק. עמרם הק' בלוחם בק"ק הנ"ל

א'ב'ר'ם' זה א'ברהם ב"ן ר' משה סיפסער נ"י עלה בזהיום בשעת סעודת מצוה להיות כאחד מבני החברה נ"י בהסכמת בני החברה בעד שלשה זהובים או"ו: היום אור ליום שנכפל בו כי טוב לסדר וכו'ך את נחלתך תרל"ב לפ"ק. עמרם הק' בלוחם בק"ק הנ"ל

מרבין תורה ומעמיד תלמידים

לדאש מחבר ספרי "ילקוט הגרשוני". מוה"ר שאול ראזענבערג אבדק"ק ראצפערט (מח"ס שו"ת חמדת שאול ושא"ס). מוה"ר מנחם שיק אבדק"ק סיקס ומלפנים בק"ק קירבדארף (בן מוה"ר יעקב אבדק"ק נאדאודוואר והתן מוה"ר שמואל זאב יונגרייז אבדק"ק באיוס). מוה"ר שמעון סופר אבדק"ק סענדרא (בן מוה"ר אליעזר זוטמאן אבדק"ק פאקש והתן מוה"ר משה סופר אבדק"ק טיסא פירער). מוה"ר צבי רייבמאן אבדק"ק נאדי-אידיא (ותן מוה"ר יצחק בהנא אבדק"ק ראסנאוויטץ). מוה"ר יודא ליב גינצבערג אבדק"ק אראניאש מעדיעש (ממלא מקום אביו מוה"ר צבי הירש). מוה"ר מנשה גרינבוים אבדק"ק מאטעסאלקא (חתן מוה"ר שלום אוללמאן אבדק"ק ווייצען). מוה"ר נתנאל הכהן פריער דומ"ץ בק"ק ראצפערט. מוה"ר טוביה אריה גאלדבערגער חבר ביה"ד החסידי בירושלים תובב"א.

בחינו שרת בקודש שבע עשרה שנה עד שנת תרמ"א לפ"ק. ויהי אחרי מת משה עבד ה' הגאון מהר"ם שיק זצ"ל, בחרו אנשי חוסט ברכינו למלאות מקום רבם הגדול.

באשר צוה משה, הגאון מהר"ם שיק בגדול צדקתו וענותותו לבני קהלתו לפני פטירתו, שיקבלו להם רב גדול וצדיק יותר ממה שהיה הוא, ולכל הפחות כאשר הוא היה, ומטעם זה ויתר על חזקת הרבנות. יט

אבדק"ק חוסט

גם בעיר זו פעל רבינו גדולות ונצורות ותלמידים רבים נתקבצו אל ישיבתו הרמה ללמוד לקח מפיו.

(כה) צילמו קבלנו מנכר המחבר ר' מנחם שמלצר נ"י מספריית הסמינר מס. 8499

(כו) אלה המזכרים בשורת בית שערים מופיעים ברשימת השואלים בסוף השרת, וראה עוד בשמות המתנדבים בעם בסוף תאריך.

(כז) למד אצל רבינו יותר מ' שנה (מכת"י הגי' בן ציון בלום זצ"ל).

(כח) רשימה חלקית זו מספר תולדות גאון הגר.

(כט) תולדות הגאון מהר"ם שיק, נדפס בסוף מדורים שיק על מס' אבות. ובדרכי משה החדש אות ל"ח מסופר גם כן שבעת שכבו על ערש דוד קרא

בכל עת, עמדו כנגדו כמה אינשי דלא מעלי, הציקו לו וציעורוהו, וכמו שאמרו האי צורבא מרבנן דסניא ליה בני מתא משום דמוכיח להו במילי דשמאי. אך בכל זאת היה סובל ומעלים עין מסוררים פושעים ומורדים נגדו, כי היה רב סליחות ואב רחמים, וענותן כהלל, סולח ומוחל לכל אשר חטא נגדו ואף עם בתור צעיר היה מדבר כאלו היה תבירו בקול ענות חלושה ולא בקול מתהלך בגאון וגאווה. לא

אם כי רכשו אליו תושבי העיר כבוד ויקר ואף יראו מפניו כראות פני איש אלקים, עב"ז בצוק העתים כאשר נתרבו עמי הארץ בעיר היה קשה מאוד לרבינו לרדת אל העם ולדור בסביבת עמי הארץ, נפשו היפה של רבינו סלדה מאנשים אלו, עד כדי כך שמסופר איך שפנו אליו פעם בשאלה הלכה למעשה על איש פלוני שהרג את הנפש היכול הוא לעבור לפני התיבה.

ולא זו אף זו, בין שרבינו היה גורר ועומד בפרץ

אורות מאופ"ל

בכתי"ק) כותב רבינו: יקרת מכתבו מ"כ תשרי הגיעני בזמנו ולא יכולתי להשיב כי הייתי טרוד לסדר בני הישיבה ד' יחיים אשר הוא דבר חדש פה ותל"י יש בארבעים בוזרים בן ירבה וכן יפרץ. ומה שדיבר אל לבי אלף תודות לו על מחשבתו הטובה, אבל מי שיודע בטיב הענין מקום שהלכתי משם יודע כי שלשה המה נפלאו מהם, המה שלשה הגיבורים אשר היו שם לפני גם בן היו עושים כמוני היום, אך ד' לא צוה, ודי בזה בעת.

סיפר הרה"ג ר' ישראל משה דרשינסקיא שליט"א (אב"ד עדה החרדית בירושלים עיה"ק) ששמע מאביו הגאון ר' יוסף צבי דרשינסקיא זצ"ל אב"ד חוסט, שבאשר עזב רבינו הבית שערים את העיר חוסט ליוז אותו תושבי העיר וגם גוי הארץ הלו עמהם בבבי, באמרם שמאז בוא רבינו לעיר לא פסקו הגשמים והיו להם שנים טובות ומבורכות.

פעם אחת ביקר בבית רבינו הגאון רבי יואל ראטה זצ"ל בעל שו"ת בית היוצר, שביהן ברב בעיירה בערטו-אויפאלו, השוכנת בין העיירות דעברעצין וגראסוורדיץ. מטרת בואו היתה לאסוף תרומות לצורך הכנסת בלה. רבינו שפך את מרירות לבו לפני אורחו, ובעל בית היוצר הציע שיחליפו את משרותיהם, וכך עשו בהסכמת ראשי שתי הקהלות. רבינו עבר לבדן ברבנות בעיירה אויפאלו אחרי שנתיים שביהן בעיר חוסט, ובעל בית היוצר תפס את כסא הרבנות בעיר חוסט. אך גם לו הציקו אנשי בליעל ולא האריך ימים ר"ל. לעומת זאת נהג רבינו את עדתו באויפאלו קרוב לעשרים וחמש שנים, ועמד בראש ישיבה גדולה, עד שקהלה קטנה זו נתפרסמה בגין רבנו. י

בתחלת תשובה אחת אל מחותנו הגאון ר' אליעזר זוסמאן סופר בעל ספר המקנה, (אוי"ה סי' ש"ז שנשתמרה

פרק ה

גדול מרבן שמו

אנשי דורו לבקש תורה מפיהו, תורה שבכתב להורות את המעשה אשר יעשון בכל השאלות העולות על הפרק, ומכל העיירות פנו אליו רבנים ודיינים ואף בתי דינים בשאלות מסובכות שהופנו אליהם. המתבונן בתשובותיו "בית שערים" ימצא שמות של עשרות גאונים ורבני קהלות שנוקקו לפסקיו, ובזקן ההוראה וגאון הדור הברעותיו והוראותיו נתקבלו בהלכה פסוקה.

כל כך היתה מפורסמת גדולתו וצדקתו עד שנתקיים ברכינו "וראו כל עמי הארץ את שם ד' נקרא עליך ויראו ממך". כבר בצעירותו ערך רבינו (כשו"ת ח"ג סי' פ"ז-ח') שאלה ובירור בנדון אחד שהיה לו דין ודברים עם גויס ופסקו בערכאותיהם שישביע אותו רבינו אם אמת בדבריו, ויתן להם כתב שהשביע אותו. שם הציע רבינו את ספיקותיו לרבנותו הכתב סופר והמחנה חיים.

אף כי באופן רשמי שימש רבינו זצ"ל באב"ד ומנהיג לעדתו בעיירות וגלילות שבהם הבתירות עליהם, אולם למעשה מצודתו היתה פרוסה בכל רחבי המדינה והרבה מחוצה לה. בכל מקום בואו רכש לו כבוד וגדולה מכל רואיו, מקרוב ומרחוק פנו אליו רבים, זה בבדי שיבא להבריע על דברי ריבות אשר בשערי הקהלות ולתווך שלום, זה בבדי שיבא לשמחת חתן ובלה, י או ל"ע להספיד, וזה בא בבדי שיבא לדרוש לחנוכה ביהב"נ ועניני מצוה דומים, כי היה ראש הדרשנים ומגיד נפלא. אך רבינו מפני ביטול זמנו ותורתו לא הרבה לצאת חוץ לד' אמותיו של הלה, ולא שת לבו כי אם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים. ובכל זאת בהרכה מתשובותיו פותח בהתנצלות על איחור מכתבו, דטרידנא טובא מפני טרדות שונות וצרכי ציבור והזמן בוגד בי, ובדומה. אמנם גדולתו בתורה בחד מתקפי קמאי הביאה את

שערי תורה

דרך לימודו היתה לפלא. והנה לשון בני רבינו בהקמתם לחאו"ח: דבר שפתים בזה אך למותר, כי כל מי

ליקרא קראת ובקש מהם שיקבלו להם רב לכל הפחות כמחזו ושיירבין תורה לתלמידים, וכן כתב בצוואתו שנרפסה שם.

(ל) עד היכן גדלה חוצפתם ועזות רוחם, תלמד העובדא הבאה. למרות שרכינו שקד על לימודו בלילות בבימים, ורק לפנות אור הבוקר עלה על יצועי מטתו (כפי שיוסופר להלן פרק ה), באחת הלילות קמו עז נפש מתושבי העיר ודפקו על חלונות ביתו וקראו בקול: עמוד ללמוד תורה! רבינו הקדים המחר"ם שיק למד כל הלילה וכבודו עסק בשינה... וידה כשמוע רבינו את אשר הם דוברים הרע לו מאוד ואמר: עכשיו נדע לי הכוונה מדוע קראו לפלך זה "מארמאראש", לפי שהוא מר כמאד מאוד, ולכן נשנית תיבת "מר" פעמיים, כמו ירקק אדמדם.

(לא) בני רבינו בהקדמתם לחאו"ח.

(לב) עלמו של אבא

(לג) בשו"ת דוריד סי' קמ"א כותב למח" (בשנת תרנ"ח) שבע ז' הגיעני מכתבו, ומפציר בי מאוד לבא על חתונת בתו תי' למח"ט, אוהבי ד' ידע כי כבוד ממני הדבר מאוד, הן מחמת הטורחא כי לא צעיר אנכי לימים, הן מחמת ביטול כי בלא"ה הי' לי ביטולים הרבה בחירף זה, ויהי' כבודו מתל.

לאחרים לישן, ובבוקר אור שלף מנעליו מעל רגליו לזמן מה ונעלם, ובכל ימות השבת לא פשט מלבושיו, רק לכבוד שבת קודש החליפם, ואח"כ הלך להתפלל עם הבתרים בישיבה, וזה היה כבר בימי השבעים.^ל

בנו של רבינו, הגאון רבי בן ציון זצ"ל היה מספר כי פעם חזר מן הדרך לעירו וירד מתחת הרכבת שהיתה בסוף העיר ושמע קול צוחה בעיר, עד שהתקרב לביתו ושמע שהקול קול אביו שיושב ושואג כארי בלימודו. בפי תושבי העיר אירפאלו היה מסומן המקום עד היכן קולו נשמע.^ל

עובדה נאה אודות אופן לימודו בלילות סיפר ב"ק מרן אדמו"ר מצאנו קלויזנבורג זצ"ל ליבליט"א מרן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א, שפעם הגיע זקינו בעל ייטב לב לחוסט ובא לבית האב"ד רבינו בעל הבית שערים. כשהגיע אחו רבנו באמצע סעודתו ולא רצה להפסיק מעבודתו, ולהגאון בעל הייטב לב היתה קצת חלישות הדעת מזה, ופנה למשמשו בבדיחותא שכנראה שאין מתחשק להרב להפסיק באמצע אבילותו. בגמר הסעודה שמח רבינו לקראתו וקבלו כבוד רב, ועד חצות הלילה ישבו שני המאורות ופלפלו בד"ת, ואז נתן רבינו חדר ללון לו ולמשמשו, והוא בעצמו נכנס לחדרו ללמוד ולמד בדרכו כל הלילה בקול רעש גדול. בשקם הגאון בעל ייטב לב בבוקר פנה למשמשו ואמר "בעבור לימוד כזה מותר לאכול עוד שלש שטאף לעבער".^ל

דרך הלימוד

רק תפסוק עפ"י ספרים המחברים לפסק הלכה המפורסמים ומקובלים בישראל ופלפלת כ"ש למאי חזי".

לבנו הגאון רבי בן ציון זצ"ל בותב (יו"ד סי' רכ"ז), בסיום התשובה: "ועתה בני אהובי שמע בקולי וקבע עתים לתורה כי היא חיינו ואורך ימינו, ואל תפנה אל העב"ת ואל הידענים המתנשאים לעומת שרפים שרף הנוסף מעצי הכת"ב בתבי קודש תלמוד רבינא ורב אשי ורבותינו בעלי הטוש"ע ונושאי בליהם, ומתקדשים ומטהרים אל הגנות לגנות כל דברי שורת הדין ללכת בדרך אשר בדו להם, וכן לא יעשה, רק תלמוד בהתמדה בכל זמן ועידן שאפשר, ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה, וחזק במוסר אל תרף חובת הלבבות ושל"ה וראשית חכמה וגם מספרי חסידים האחרונים המלאים מוסר השכל והנהגות טובות ומדות ישרות אל תנח ירך, ואל תבלה זמןך בשיחה בטילה ושקרים וליצנות ולה"ר המבזים התורה ולומדי' לשמה ויהי ה' עמך ותצליח בכל דרכיך אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב". ובתשובה נוספת (יו"ד סי' תמ"ב) כותב: "אבל דע בני אהובי פלפולים באלו ראויין להגאון המנוח מוהרי"פ ורע"א זי"ע ודכוותיהו אבל צעירי הצאן טוב להם לעיין בגמ' וסברת תוס' וראשונים ואז יצליחו ואז ישכילו".

ואיזה היא דרך הישרה שיבור לו האדם בענן הלימוד, למדין אנו מדבריו שכתב לתלמיד א' ערב

שבתורת ה' עיניו רואות, יביט ויראה נפלאות, איך שעלה הרים ירד בקיאות בפלאי פלאות, ויעמוד וישתומם בראותו חריף חדה מונחת על כל סברה ישרה ובוררה, וכהרף עין ברא יש מאין. וזה דרכו בקדושה בלימודו, לפעמים עמד ממקומו הלך וטייל סביב לשלחנו, שלחן של מקדש מעט בית מדרשו, לחזור על לימודו. ולמד בקול ובכח גדול, ובזיעת אפים אבל לחמה של תורה.

תמיד נס ליחו נטפי זעה שנצצו מתוך עמל בדברי תורה ונחת עלי ספר אשר למד בתוכו עד כי הוצרך לקנחו, ובעי לכפורי בידיו במטפחתו. והיה כמעין המתגבר עושה חדשות כורא נפלאות, ועל כל קוץ וקוץ דרש דרש תילין תילין של הלכות, וכאשר הגידו לו איזה קושיא חמורה היה הולך ומטייל סביב לשלחנו ובכל פעם שסיבב חידש תירץ אחר. פעם אמר דאישתמטת' דברי התוס', בפעם שנית אמר דאישתמטתיה דברי איזה קדמון, בשלישית אמר דקושיא מעיקרא ליתא, ורביעי בקודש ע"ד חידוד, וחמישית יוסף באיזה סברא ישרה, וכן עד בלי תכלית. ואף בעת אכול ושתו ותשמענה אזניו בדברו דברי תורה לעצמו, ולא ביטל מעיונו אף רגע אחת זולת במקום שאסור להרהר בד"ת.^ל

סיפרה בלתו של רבנו, הרבנית הצדיקת מרת גאלדא ע"ה שזכתה להיות בביתו ומאוכלי שלחנו, שדרכו בקודש היה שלא שכב על מטתו משבת לשבת והיה ער כל הלילה ולומד בקול רם חוצב להבות אש, עד שהיה קשה

רבינו הרביץ תורה לעדרים למאות בחורים מופלגים ומעולם לא בא אליהם בשיעור מוכן בהכנה דרבה, למען הראותם הדרך הלימוד איך הוא יגע וטרח להבין דבר על בוריו בעיון עצום ורב בגפ"ת ובדברי ראשונים וגדולי אחרונים העמוקים מני ים - כך מספרים בניו בהקדמתם לחא"ח.

גם בין כתביו בתשובותיו זעיר פה זעיר שם מלמד הוא לאדם דעת בדברי חיבה ובדרכי נועם לבניו ולתלמידיו, להדריכם בדרך הלימוד הישרה ולהעמידם במסילה העולה בית אל. בתחלת תשובה א' לבנו הגאון ר' יהודה צבי זצ"ל, (אור"ח סי' ר"ה) כותב: "ואשר נועצת עמי על סדר לימודך, דעתי שתלמוד שעורי' חולץ עם הראשונים ופוסקים להבין על בורי' ולא תבלה זמן הרבה לחדש חידושים רק לפעמים, ושעור פשוט תלמוד מס' נדה וש"ע ה' נדה או מס' שבת וש"ע אור"ח ה' שבת כי הלבנת רבתא לשבתא, ומ"מ תלמוד בכל יום דף אחד בש"ע אור"ח, וגם מספרי מוסר ומדרש אל תנח ירך אז תשביל בכל אשר תעשה".

ובתשובה לבנו הגדול הגאון ר' יצחק יעקב (יו"ד קס"ח) כותב רבינו בתוך דבריו: "הראיתך בעיניך חלקי הסותר ועשיתי ציצים ופרחים לתורה אבל שמע בני מוסר אביך ואל תרגיל עצמך בדברים הנוגעים לדינא להמציא דברים חדשים עפ"י פלפולי אחרונים כי צעיר אתה לימים

(ל) מהקדמת בניו לחא"ח

(לה) הקדמת מרן בעל משנה הלכות שליט"א לקונ' משנת העמרמי

(לו) מפי נכדו מוה"ר יוסף רוב בלום נ"י

(לז) עוד סיפר הגה"ק מצאנו קלויזנבורג זצ"ל, כי אצל אביו הרה"ק ר' צבי מרדניק זצ"ל היה מונח השרות בית שערים במקום מכובד בארון מיוחד לספרי הגדולים שהיה להם חשיבות אצל הדיין מצאנו זצ"ל.

בי הלקט מביא לידי שכחה ופגיעה ולא יגעתי ומצאתי אל תאמץ רק בתורה אתה עמל בגפ'ת וראשונים וטושי'ע ונרשאי כלים ואחרונים המפורסמים והמקובלים במתינות וישוב הדעת תורה ודעת נטה ואז תצליח את דרכך ואז תשכיל ויהי' אלקים עמך.

שערי תשובה

ומתוך דבריהם, ומאות פעמים בונה וסותר בדברי החת"ס, הבית אפרים, והישועות יעקב ומהר"ם שיק, בדברי רבותיו המזנה חיים והכתב סופר ושאר גדולים, ואף מביא ד"ת בע"פ מגדולי זמנו בהשואל ומשיב והקול אריה, לא אתה מוצאים אנו אותו מפלפל בדברי המנחת חינוך, אשר בעצמו כותב כמה פעמים וספר הנ"ל אינו תח"י ולא נמצא במקומות¹ ומה רבתה שמחתו בשזכה לכוון לסברת איזה אחרון כמו שכותב הרבה פעמים. ידוע פני בני המשפחה שכשהגיעה לו שאלה קשה, היה אומר הבה נראה מקודם מה אומר ר' יחזקאל² (בעל הנ"ב).

ובדאי להעתיק מדברי בנו (בשורת שארית יהודה ארי' ס' נ') ח"ל: ידע ידידי נ"י כי אף שגאונים וגדולים העידו על ספר בית שערים שמימות החת"ס לא נראה כבושם הזה, ועיי' בס' הרי בשמים להגאון מסטרי ומהרש"ם להגאון מבערוזאן שמפלפל בדבריו כאשר היה עוד בחיים חיותו³, אף שישב בקרן זוית באויפאלו בין אנשים פוזחים וריקים, וגם מדתו מדת האמת אין לשער ולא נשא פנים לשום אדם, ואם כל זאת כמעט כל המדינה מזדעזעין ותהלתו מלאה ארץ, כי היה בעל סברא ישרה אשר אין דומה לו, והיה סופר ומונה כל אותיות שבתורה ליישבם על מכוונם, בכל זאת אין חידוש אם אדם כמוהו אשר כל ימיו עני ורעים ולמד מתוך צער ושברון לב אם ימצא אחד מאלף שבאשר לא כתב להלכה אלא לפלפולא, הגם שאמר לי שגם הפלפולא שלו הוא להלכה מ"מ בדבר כזה ליישב איזה דברי גדולי אחרונים הגם שהיה מייגע גם ע"ד פנ"י עד שהיה מזיע אם לא היה מדקדק כ"כ בדבריו הקדושים, ועיי' ב"מ פ"ז משגות ה"ו שהביא מבנו של הרמב"ם שכתב ואפשר שנתעלם זה המקום ממנו בעת שכתב יראה לי, ואם בארזים נפלה שלהבת וכו' מבש"כ בדורות אחרונים עכ"ל.

שערי תפלה

תפילותיו בעבודה רבתי בקול רעש גדול ובהשתפכות הגוף והנפש, עוררו את חמתו של ראש הקהילה באויפאלו ודרש ממנו שיחדל מזה, ואל יטפח את כפיו בעידן צלותא אלא יעמוד דומם כאבן (ראה לקמן סוף פרק ז).

ואיזה שנים נחלשו עיניו הטהורים ואור עיניו גם הם אין אתו כבראשונה, והלך לשאול בעצת הרופאים מומחים אשר בפעסט הבירה ושפטו כי מעורם בכיותיו ורוב דמעות נחלשו עיניו, וכן לא יעשה להלאה⁴, אבל רבינו לא יכול להתאפק בי אם בקושי, ושפך כמים לבו

ותנתנו (ארי' סוף תשובה קפ"ז): "והנה אחיבי תלמידי שמתי עיני על כל דברך ולא באתי לסתור דברך בי נתתי שמחה בלבי שאתה שוקד על התורה ומצאת חן ושכל טוב אבל שמע תלמידי אחיבי ימי בחורותך עברו אל תעפיל לעלות להיות גדול בתורה בלי עמל ויגיעה רק בהבטה בעלמא בדברי אחרוני אחרונים וילקוטי תם

עד בהיותו רב צעיר כבן עשרים ושלש התחיל לכתוב תשובות בהלכה. התשובה הראשונה שלפנינו (י"ד ס' כ"ג) מופנית לרבו הראשון בעל היריעות שלמה. מאותה תקופה נמצאת גם תשובה שהשיב שנית לשואל אחד (ונדפסה בחייד ס' שני"ח). בניו בהקדמתם לחא"ח מספרים שכבר בהיותו כבן י"א חידש חידושים נפלאים, וכן מוצאים אנו כמה פעמים בספריו ממה שחידש בימי נעוריו⁵.

תשובותיו הנפלאות חובקות זרועות עולם, ומעטרות בסברות ישרות והמצאות חדשות, עד לבירור ההלכה לאמיתה של תורה. מתוך עיון בתשובה אחת ולו הקצרה ביותר של רבינו, נובחים אנו לראות איך שלפניו פרדשים באופן מדהים כל קושיות ותירוצי בעלי התוספות והראשונים, ובמו בן כל "הוא אמינא" ושקלא וטריא בסוגיות הש"ס שגורים על לשונו.

בכל מקום שאתה מוצא ענותותו שם אתה מוצא גדולתו. בכמה מקומות כותב רבינו "אשר כתב שכבמה דברים בונתי לדברי גדולי האחרונים שמח לבי בזה אבל אין דרכי לעיין בהם ובמשנתם בי אין לי פנאי ועל הראשונים אני מצטער כי הם חיינו ואורך ימינו⁶, וכן העידו עליו בניו (בהקדמתם): יגע וטרח להבין דבר על כוריו בעיון עצום ורב בגפ'ת ובדברי ראשונים וגדולי אחרונים העמוקים מני ים, וספרי האחרונים רובם ככולם לא היו בידו, וגם באלו אשר בידו אף בי חביבים עליו אמריהם כי נעמו, אבל לא היו עתותיו בידו לשום עיונו בהם רק לפעמים מעט מזער וכן כאשר נתעורר ע"י אחרים.

אולם המעיין בתשובותיו יראה איך שבמעט בכל תשובה ותשובה מפלפל בדברי האחרונים בחרדת קודש

בך היתה תפילתו של אותו צדיק זצ"ל⁷ מעולם לא התפלל תפלה אחת ארוכה ואחת קצרה מבלי להוריד כנחל דמעה, ובפרט במקום אשר יזכר גלות השבינה, חורבן בהמ"ק וירושלים, אהבת תורה ויראת שמים. פלגי מים תרד עיניו והרים קולו בקול בביות עצום ורב, וקול חוצב להבות אש, אשרי עין ראתה כל אלה, לשמח אל הרנה ואל התפלה בעינים וזלגות דמעות, מקרב איש ולב עמוק. ורוב סידורי תפלה אשר התפלל בהם עלתה חזית על העלים ונשחתו ונקרעו ממי המלח אשר כפלגי מים ירדו עיניו הטהורים.

(לח) נגיד אחד שחידש כילדותו כבר תריסר מובא שם בהקדמה. וראה עוד בחא"ח ס' קפ"ז שב' וכד הניא תליא כבר ארכיסר, ועד שם: בימי בחורתי אמרתי, וכמ"כ בחייד ס' שני' ובח"ג ס' ל"ט וס' נ"ד.

(לט) ראה לדוגמא שרת ארי' ס' ש"א.

(מ) ראה לדוגמא בשורת ארי' ס' ש"מ, ובח"ג ס' ע"ג.

(מא) דבריהם הובאו בהרחבה בסוף חלק ג'.

(מב) חלק מהקטעים הבאים לקוח מהקדמת בניו לחא"ח.

(מג) ובתשובה אחת (ח"ג ס' נ"ד) כותב רבינו: וכבר הדעתי כי לא היה אפשר לי להשיב מפני כאב עינים אשר ציוו הרופאים עלי לשמור מהביט

נכח פני ה' מראשית השנה ועד אחרית שנה.

מידי יום ביזמו באמרו נעים זמירות ישראל אור התפילה, ומידי שבת בשבתו באמרו 'נשמת' ואהבה רבה וכו', ומידי חודש בחודשו בקדושת לבנה אשר קדש במלבושי כבוד של שבת, ובכל יום ובפרט כליל שימורים באמרו הלל, ובחג שבעות זמן מתן תורה בקריאת

התורה ובאמרו אקדמות וכדומה בריקודין וכבד גדול ובקול שאגת ארץ נשמע בשוקים וברחובות, ובימי בין המצרים בתיקון חצות, ובת"כ לא יאומן כי יסופר קול בבית על גלות השכינה וחורבן המקדש. וכמה פעמים אמר לעצמו כליל ת"כ קאפיטל ה' במגילת איכה כבביה עצומה. ואף בעת לימודו בזכרו את ירושלים מציון עיר המשובחה ובית ה' כי חרב, שפך לב במים מאין הפוגות.

ירח האיתנים

וראיתי את הפחד הנורא אשר על אותו צדיק שהוא מרגיש כבר אימת יום הדין הבע"ל, והיעלה על הדעת לומר בעת מילי דבריחותא.

בקונטרסיו עה"ת מפרשת חקת ואילך נמצא בכל פרשה ופרשה חידושי אגדה על הפיוטים מדרשים ופסוקים השייכים לימי הדין. ובהגיע תור ימים המקודשים קשה לתאר ולצייר את סדר עבודתו וחילוכו בקדש בתפילות ותחנונים ותעניות שעצמו מספר. כאשר התחיל לדרוש קודם תקיעת שופר או כליל יהי"כ ולא הספיק להגיד כי אם את המאמר אשר עליו תיסוב הדרשה, וימס כל לב יהי למים, או אז יבוע לב כשר ואם אכן הוא נימח.

פעם אחת היה רבינו כליל עיוה"כ אצל הרה"ק רצ"ה מליסקא זצ"ל, והי' יושב בסעודת וואכנאבט במסיבת ת"ח והיו קבוצי רבנן, ופנה אליהם באמרו, באתי בעת מרכיני

בערב יום הכיפורים בישבו לאכול סעודה המפסקת סעודה קטנה מעט מזעיר, מעט רוטב ואשכול ענבים אחד באימה ופחד, במעט רבו דמעות עיניו אשר נפלו לתוך הכף אשר בידו מהרוטב אשר בתוכה, ולאחר שלמד על השלחן רמב"ם הלכות תשובה ובירך ברהמ"ז בדמעות שליש הלך לטבול שנית, ובכל טבילה התוודה, ואף בעש"ק ויו"ט בעת טבילתו במקוה טהרה תמיד תפילתו בפיו.

שערי מצוה

מנעליו אף ע"י עכורים בחוה"מ, ואף לא לקח בידו המטה במועד.

מעולם לא התפלל או אמר דבר שבקדושה במקום שהיה שם צורת אדם אף שאינה בולטת והוצרכו לפנות כל מין צורה בכל מקום אשר בא. ולא עבר עליו שבוע אחת עפ"י הרוח אשר לא טבל במים איש טהור טבילת שחרית לפחות פעמים בשבוע וזאת עש"ק וש"ק שחרית.

השתדל בכל תוקף ועוז להפיח רוח דעת ויראת ה' בצאצאיו ירצאי יריבו, ומה נורא מראהו מראות אלוקים לברש הכדים בגדים לבנים בטרם הלכו לביהמ"ד כליל כל נדרי כהניא ברכה לראש בניו האהובים וברורים, כי השמיע את הוד קולו ודברות קדשו מלהכות אש בתוכחת מוסר למנוע רגליו ואשוריו מאורחות חלקלקות מלתבק חיק נכרי' לכל יהי' חלקינו מיושבי קרנות, ותפילת צדיק עשתה רושם כי כל בניו ותנניו לוקחי בנותיו כולם זרע ברוכי ה' לומדי תורה יראי ה' ותושבי שמו.

בבוא חג הסוכות אזה למושב לו לחסות בצל סוכה שבעה ימים ולא חז משם אפילו זי כל שהוא. ועד כמה מצות חביבים עליו, כי בכבודו ובעצמו סיכך את סוכתו ותלה בה גוי הסוכה, וכל ימי החג לא עבר עליו שעה ב' אחר חצות לילה כשינה שהיה ישן בסוכה, כי אם קם ונתעורר יושב ומצפה לילך לטבול ומתי תבוא לידו מצות ארבעה מינים ויקיימנה. וכאשר נטלם בידו סגר אחריו הדלת מסוכתו ונשק אותם מנשיקות פיו כאשר ישק איש בן יחידו אשר אהב ביתר שאת. הגה כי בן עשה בכל עת לעשות לה' איזה מצוה כשמחה ובטוב לבב ודמעתו על לחייו תוך רוב שמחה. ואף בימי הפורים כי ישב לאכול סעודתו בגילה וברערה זו היא שיבה על שלחנו זה השלחן אשר לפני ה', ובירך על כוס יין לכל ב"ב ויפקדם לחיים איש אשר בברכתו כירך אותם היושבים לפניו, בעינים זולגות דמעות כביום כפורים.

בדקדוקי מצות הפליג עד מאוד, ולא הניח למשוח

קבלת יסורים באהבה

הגאון בעל ילקוט הגרשוני בת כ"ח שנים, ואיזה חרשים קודם פטירתו מתה עליו בתו היקרה צפירת תפארה הרבנית הצדיקת וטובת לב מרת פערל ז"ל (אשת הגאון מו"ה יוסף צבי סופר זצ"ל אב"ד שאמשאן) בת מ' שנה, ועל כל זאת הודה לר' והצדיק את הדין. ורב גדול אחד סיפר כי כאשר נסע להספיד את בתו הצדיקת מרת פערל ע"ה

אם כי כל ימיו מכאובים וכמה הרפתקאות עברו עליו וחיצו הזמן ופגעים רעים ומרעין בישין נתנו בו, והיה לו צער גדול בנים ר"ל, וצרות וצרי צרות עברו למעלה ראש ולא מצא מנוח, ל"ע, כי שלשה בנים מתו עליו בעודן קטנים, ובמבחר שנותיו מתה עליו בתו היקרה הרבנית הצדיקת מלומדת ומושלמת מרת מרים ז"ל (אשת

הרבה בספרים ובפרט כלילה ואיני רגיל להיות מלאכתי נעשית ע"י אחרים כי שבת והדין להשי' לא נסיתי באלה ועתה כי תלי' שלח דברו וירפאהו הנני להשיב. ובשרית ירד סי' תליח בותב: וגם עתה כאשר קשה עלי לקרוא כתי' באותיות קטנות מאוד וכו', ושם בסי' תמיט' הנני להשיב לך בדי' אבל ידיו דברי מעטים כי צווי' הרופאים עלי לשמור עיני כבבת.

מד) רבינו היה מצטער על כך הגנינה שלא חזן בו. פעם אמר לבנו הגאון רבי בן ציון זצ"ל: אילו ידעתי לנגן כמוך הייתי יכול לעבוד את השירה ביותר. אמנם לא היה 'בעל תפלה', בכל זאת היה בעל רגש דק ופייטן נפלא, כנראה מלשונותיו בתחילת וסוף תשובותיו המלאים בחרוזים ומליצות.

מה) דרכי הישר והטוב עמ' כ"ז. וראה עוד בשרית בית שערים אורח סי' ט"ז שכתב: בא אלי בזמני והימים ימי ביקורי מעשים הייתי טרוד בטורא דמצוה ודדת ופחד ממימים הקדושים וכו'.

מו) ראה שרית ציץ אליעזר ח"ח סי' ט"ו, שהביא מנהג זה של רבינו כמקור להלכה.

מז) אודות חיבתו לקדש מסופר (בספר מזכרת פאקש חלק ב' עמוד 171), שכשנדע לו שבעיר דערעטשקע נכתב ספר תורה בזהיר רב וכתבו נאה ומשובח ביותר, נסע מעיר איזפאלו לדרעטשקע לראות את תפארת הספר תורה.

יכולתי להשיב וגם עתה הקיצור יספיק. ועוד בסוף תשובה (י"ד סי' ר"צ) מסיים "ידען אני טרוד מאוד ואיני בקו הבריאות בראי אחתום", ועוד (בי"ד סי' מ"ה מיום א' יתרו תרמ"ב) באמצע תשובה ארוכה כותב "יש להאריך עוד אבל הזכרתי לפסוק באמצע מחמת חסרון הבריאות בראי ולכך אקצר בעת". בתחלת תשובה (א"ח סי' ש"ז) הנמצאת בכתי"ק כותב אל מחותנו בעל ספר המקנה (ביום עש"ק פ' נח), "יקרת מכתבו מ"ב תשרי הגיעני בזמנו ולא יכולתי להשיב כי הייתי מדוכא ביסורים קשים משניים אשר לא נסיתי מעולם תל"י וגם בשאר ענינים לא הייתי בקו הבריאות, ואחרי עבור ימים הקדושים קלו היסורים וכו', וגם היום יש לי יסורים גדולים ד' ירפא לכל מבאובינו במהרה, ומ"מ לקחתי מעט פנאי להשיב כאשר יתן ד' בפי". ובתשובה (מיום א' מ"מ תרנ"ה) "אני הולך א"ה ביום ג' לפעליקסבאד אודות המיוחד שיש לי בידי ואני מוטרד מאוד", ובהנה רבות.

נתקיים בו במילואו מאמרם ז"ל, אך התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה, כי מעולם לא התענג בתענוגים לנסוע אל מקום הרחצה, וסחי נפשו סחי ומאוס ככל אלה, וכל ימיו נכספה וגם בלחה נפשו הטהורה להסתופף בשערי ציון וירושלים תוכ"ב וגמר בלבו ובדעתו לעשות כן לאחר ששיא בניו ובנותיו, ולא עלתה בידו כי נפשו ונשמתו הטהורה שבה כנעוריה בית אביה. אשריו כעודה וטוב לו כעודה.

יתום ואלמנה יעודר

ת"י לאוי"ט (אלמנת רבי יוסף גרינוולד זצ"ל אב"ד טשעטשאויץ), ולא יכולתי להתמהמה כי הצורך לזה זמן רב עד כי יבואו דברים לידי גמר, ואילו התמהמהתי כולי האי ואולי, אמנם דברתי עם ... ענו אותי כי השנה תקבל דמי שבע במקדם ומשאר הספוק רביעי, ואחר השנה אם רצונה לשאר שם יתנו לה ג' זהוב' ... ואם אמור תאמר כי רצונה לילך משם, אז ישאו ויתנו במה ... גם דברתי עם אנשים מהגליל והבטיחו אותי שיעמדו (לעזרתה) בכל מה דאפשר, וזולת זה לא הי' אפשר להמתיק סוד עם חודתינו אם רצונה להשאר אם לאו, כי אינה יודעת עוד מבשורה לא (טובה בפטירת) בנה (הגה"צ) (הגדול) ר' עמרם זצ"ל (אבי בעל "ערוגת הבושם"), ואתם עוצו עצה מה לעשות בזה נא ... לה בקרוב או ברחוק, כי לבה עליה דר' על שאין לה מכתב ממנו ... כפי קצור כי הוא סמוך להכנסת בלה שבת מלכתא. וד' זה (שלום) ש"ב ידידו הנאמן דרש"ת. עמרם בלוחם פק"ק מאדע

הצנע לבת

הסכמות לא אבה לתת, וכמו שכתב במכתב שנדפס בספר חתנו ילקוט הגרשוני חלק האותיות ח"ל: אם לא שמעת בהיותך באמנה אתי בעוד בתי ע"ה היתה בחיים חיותה, דעתי בענינים אלו, כי אני נחבא אל הכלים ומושך ידי מזה, ואיך עלה על לבך להעביירני על דעתי ללא צורך.

מגדל התמדתו בתורה מיעט מאוד לערוך מכתבים

שאל לו אחד אשר ליחזו אנה הולך, ויהי כמשיב ילשמשאן להספיד את בתי הרבנית משם" ולא ענתה בו הברת פנים, והאיש הזה עמד משתאה מזריש ונרתע לאחוריו, והכל סכל סביר וקיבל.

אחרי פטירת בתו מרת מרים, גדל רבינו בביתו את שני בניה, וכפי שהוא מזכיר בשנת תרנ"ד בסוף ההסכמה על ספר ילקוט הגרשוני לחתנו זצ"ל, "בנך ובתך בשתילי זיתים סביב לשולחני". אף בגלויה א' ששלח לחתנו זה (שנשחמרה בכתי"ק) מתאונן אליו, "כבר כמה חדשים שלא שלחת אף פרוטה ואתה ידעת כי בביתי אין אפילו לחם לאכול".

ובאותה מהדרכים שהתורה נקנית בהן בקבלת היסורים, כותב (א"ח תשובה ש"ז מיום עש"ק נח תרמ"ג) "יקרת מכתבו מ"ב תשרי הגיעני בזמנו ולא יכולתי להשיב כי הייתי מדוכא ביסורים קשים וגם היום יש לי יסורים גדולים כעודה", ובמכתב שני (בשורת י"ד סי' ט"ז מיום ד' יתרו תרמ"ג) מזכיר שוב את יסוריו "שמנעוני מבוא בתשובה שלימה ועוד לא שבתי לאיתני", ושם (סי' ע"א מיום כ' ואחרון תרמ"ג) כותב "מכתבו בא אלי בהיותי בשוק בראי ובאשר באתי לביתי לא יכולתי להשיב מפני תשות כח זה במה שבעות זה ימים אחדים אשר טוב לי עתה מאז ועדיין לא שבתי לאיתני". וכן בתשובה (א"ח סי' ק"ח, מ"פ בא תר"ן) "ידען איני בקו הבריאות לכן לא

באמור, לא הרבה רבינו לנסוע מחוץ למקום מושבו, אך לפעמים עבור מצוה שאי אפשר להתקיים על ידי אחרים הוברה לנסוע. במכתב א' משנת תר"ן (ש"ח א"ח סי' ש"ה) בותב לחתנו: שבע העברה הייתי בט"פ לטובת האלמנה ויתומים וביום ה' לעת ערב שבתי לביתי לשלום. עוד אגרת נוספת, שם אתה מוצא מרת טובו וצדקתו מובאת בזה:

שיל"ת עש"ק סדר אמור ב"ז למב"י תר"ל לפ"ק פה מאדע יע"א.

שלום רב לידידי ש"ב הרבני החריף ובקי צדיק תמים מוה"ר אבא חייא נ"י, קבלתי מכתבו ע"י ש"ב הבחור יוסף נ"י, ודמוע תדמע עיני על השבר אשר קרה ... הרופא לשבורי לב ינחם אותה ואת כל הנעצבים ונראה במהרה בנחמת ציון אמון.

שבע העברה הייתי בטשעטשאויץ אצל דודתינו

ובכל זאת לבו לא הלך בגדולות ולא ידע איש את גבורתו כי היה הצנע לבת לא יאומן כי יסופר, ואף לבניו הנגלות להם היו עפ"י איזה סיבה, כאשר נודע להם בדרך מקרה לו טהור כי עשה חשבון הנפש ככל לילה, בטרם נשמתו הטהורה עלתה למעלה.

כל כך היה רבינו נחבא אל הכלים עד שאפילו

מח) מכתב זה קבלנו מאת ידידנו הר"ג ר' יום טוב ליפמאן ראקאוו שליט"א רב ור"מ בלונדון, נדפס על ידו בספר בתי רבי אחיה ח"א תשנ"ח. המכתב מופנה אל הגיד אבא חייא הירש זצ"ל מ"ץ סערעד (מחבר בשורת בית שערים י"ד סי' רי"ט) וחתנו של הגאון ר' דוד וועסעלי ראב"ד פריעסבורג. שהיה חותן הגאון ר' יעקב סנידערס זצ"ל אב"ד באזעל, שמצא את המכתב בערימות האשפה בפריעסבורג אחר המלחמה, ומסר את כתה"י לחתנו הרב הנ"ל.

מט) יצאים מן הכלל המה הסכמות על הספרים: מנחת משה לגיסו הגאון ר' משה נתן נטע הלוי יתגרייז, נדפס במתקאטש תרס"ה וגם בא עה"ח בסה"ס. ספר שערי חכמה שב שמעתתא לבעל שמן רוקח, יצא לאור ע"י נכד המחבר והארהאל תרס"ו. ספר אור הבוקר ח"ב וייצטען תרס"ד, למחבר יקותיאל וייס. רבינו גם בא עה"ח לספר סמא דדי דרשות מבעל השמן רוקח, לספר תורת הראים ושרת הראים להג"מ אלבסנדר סענדר

ניחומים כי אין דרכי בכך מכמה טעמים. ובתחלת תשובה אחרת (י"ד סי' ר"ד): קראתי בכל לב נשבר אשר קראתיך וכו' על השמעה כי באה, ואין לי רק לשמח לבך בד"ת פקודי ד' ישרים משמחי לב. בכמה מתשובותיו לבניו חתניו שנרפסו בשורת בית שערים נמצא לפעמים בכת"י שורות שתיים בדרישת שלום.

אפילו לבני משפחתו, וכמו שכתב בעצמו בתחלת תשובה אחת לבני (א"ח סי' ר"ט) ויתר מיכן לא אאריך בפרטים בקול"י ע"ט שאינם עשויים לנחת כי רבים המה ואין תועלת במסירת מודעה וכאשר יהי' לבשר בשורות טובות לא אמנע הטוב ממך. ומעין זה בתשובה אחרת (א"ח סי' רע"ז) ואל ירע בעיניו כי לא כתבתי לו דבר

פרק ו

צדקתו ויראתו

אותה לרעת היכן דעתי העני' נוטה, תשובה: חלילה לי להורות באתריה דרב מרא דאתרא יושב על כסא הוראה בלי שאלת פיו ורע עלי המעשה שהגדת דעתך ברכים כי היה לך לישא וליתן עם הרב אולי יחזור בו כמבואר בשו"ע ובפרט כזמן לא נאמן אשר חלל לארץ נזר התורה צריך ליזהר מאוד שלא יתחלל שם שמים חס ושלום.

רבינו זצ"ל שיראת ה' ויראת חטא היו נר לרגליו ולפניו תנף לא יבוא, נתבקש כמה וכמה פעמים מסחרי ארץ ליתן להם "כתב הכשר", בידעם שחתימת ידו תסייע בעדם למצוא קונים, אמנם רבינו השתדל למשוך את ידיו מזה, מחשש קבלת אחריות דאחרוני עליו. עד כמה חשש מליתן "כתב הכשר", מספרים בניו (בהקדמתם לשו"ח האריה): "לפני איזה שנים עבר דרך אויפאלו סוחר גדול מבית מסחר היין ובא אליו לבקר בהיכלו, ומצא חן בעיני האיש ההוא, וכאשר הלך ממנו נתן בידו סך גדול מנדבת לבו ולא לקחה ממנו, אם כי האיש ההוא הפציר בו מאוד. וכאשר שאלו אותו אנשי ביתו על אודות הדבר הזה מה זה ועל מה זה, היה מענה בפיו כי ירא לנפשו אולי באיזה זמן מאוחר יבקש ממנו הכשר על סתם יינם של ישראל וד"ל".

נקי כפים ובר לכב היה ולא נשא לשוא נפשו עבור כל הן דעלמא. סיפרו בניו (שם): פעם אחת בא אליו איש אחד שהיו לו ריחים של קיטור וביקש ממנו להכשיר ריחים שלו לצורך קמח של פסח, והבטיח לו לעשות ככל אשר יצוהו באופן היותר טוב ומועיל, וגם ירבה עליו מזה ומתן אלף זהובים לצרכו, חו"ל לשני בניו שיהיו שם בתואר משגיחים בענין ההכשר ובענין המסחר פרנסה בריח, ולא אבה שמוע לו. נאה דורש ונאה מקיים היה כי מעולם לא בא אל פיו דבר שיצא בכתב הכשר."א

מעניין לציין תשובתו של רבינו (י"ד סי' רצ"ב): אודות הזעלכווארען פאבריק במקום הידוע, אשר השחט הוא הסוחר והוא העד והוא הדין ונותן ההכשר הגם שהוא מעשה אשר לא יעשה וכבר היה למראה עיני תשובת הגאבדק"ק מיהאלאוויטץ שכתב שומר נפשו ירחק מהם צאו טמא קראו למו, אבל אני לא אתן לרחובות קולי ולא אכניס עצמי לתגר זה ויצאתי ידי חובתי במה שהזהרתי בני קהלתי שלא יאכלו ואת הרב הנותן ההכשר על השוחט ועל הפאבריק שאלתי בייחוד פה אל פה מה ראה על ככה ליתן הכשר על מאות פרסאות

עד כמה היתה זהירותו של רבינו בכבוד התורה ולומדיה, למדים אנו מכמה וכמה תשובות בהם מסיים שאין להלכה כמותו אם אין הרבנים מסכימים לדעתו. בסיום תשובה (א"ח סי' שס"ט ככת"ק) רושם: "ואחלה להרצות ולהראות דבריי אלה לפני כבוד חותני ידידי הרב הגאון נ"י (בעל חתן סופר) ובקשתי שישים גם הוא עין ביקורת על דבריי ואת אשר יבחר יקרב ואת אשר יהיה לו להשיב ישיבנו בתשובה שלימה מלפניו". וכן כותב לגיסו הגאון בעל מנחת משה בסיום תשובתו (י"ד סי' קע"ז): ונא ישים עין בקורת על דברי כי כתבתי כאשר עלה ברעיוני בקראי מכתבו. ובסוף תשובה אחת (ח"ג סי' מ"ה) בענין היתר יבמה לשוק מסיים: זה הגלפנצ"ד להלכה ולא למעשה רק אם יעיין כבוד מחותני נ"י (בעל ספר המקנה) בדבריי וישרו בעיניו ויסכים עמנו עוד רב א' מובהק א' אז נמטיין שיבא מכשורא ואהיה סניף לאריות להתירה.

בתשובה אחרת (א"ח סי' ר"א) כותב גם עתה אני נבוך אם להשיב או לא כי כמדומה אין משתמשין בקשר אחד וחלילה לי להיות אפי' גורם דגורם להחזיק במחלוקת רק בד"ת כתיב ענה אבל בתנאי קודם למעשה שלא יצמיח מדברי שום מחלוקה ואם לאו יהיו דברי בטלים ומבוטלים ולא יעשו רושם כלל, ולא עוד אלא שנזהר היה בכל כחו שלא לגרום צער כל דהו לכל ת"ח יהיה מי שיהיה ובשום אופן לא רצה לפסוק למקום שהיה אב"ד. בתשובה (י"ד סי' פ') כותב לאב"ד בעיר אחת: "זה איזה שבועות הגיעני מכתב מצורב אחד משם ובו לשאל הגיע בדבר הנוגע להלכה ולמעשה ויען כי דרכי מעולם שלא להורות ולהשיב באתריה דחבריה לכן מנעתי מבוא בשערי תשובה, אמנם שמעתי שהוא בהסכמתו דפר"מ אך כמדומה שהמגיד לא כוון שמועתו לכן הנני להעריך תשובתי אליו וכתוב בעיניו יעשה". וכן מקדים בתשובה אחת (י"ד סי' חל"ז) הגם שאינו ראוי להשיב ליחיד במקום שיש רב מרא דאתרא אבל קים לי בגווי' דמחז' הרב הגאבדק"ק נ"י (בעל ספר המקנה) דאין קפידא לכן הנני להשיב. ובתשובה לגדול אחד (י"ד סי' ה') אנו קוראים: "קבלתי היום מכתב מחד מרבנן מקהלתו אשר שואלים הולכים בה להלכה ולמעשה ויען אני חרש שיש בזה קנטורי דברים נגד רצון פר"מ אמרתי להעריך תשובתי אליו". וזה לשונו לתלמיד אחד (י"ד חשובה פ"ו): "כתבך בא אלי על דבר המעשה שהיה בעירך וכו' והרב דשם אסר ודעתך נוטה להקל מטעמים אשר כתבת ונפשך

מדגלית אב"ד סאטנב, לספר נפש טובה - וחדש האביב למזהר פנחס יוסף שווארץ ובנו, ועל עוד ספרים אחרים.

(ג) בנו הגאון ר' בן ציון חציל כותב ע"ג גלויה א' של ד"ת: בעודי א' לסדר תולדותי'ג לפ"ק. כבר מחז' אהי' הרב המאה'גדול מעט ומגדל חריץ מפיחת ענף עץ אבות כש"ת מריה יוסף ליב סופר נר"ו הגאבדק"ק דערעטשקע יצ"ו בעהמח"ס הנחמד ילקוט: כאתי בזה לשון: פני מעב"ת שאם יש תח"י ספר "בית היורה" תשו' הגאבדק"ק חוסט זל"ה"ה שימחול נא א"פ לשלוח בתורת הלואה ליד כ"ק אאמ"ר הגאנ"י כי הוא צריך לזה בעת ואני אשלח אותו למעב"ת בחזרה. ואילולי אאמ"ר נ"י הוא טרוד מאוד כעת ה' מבקש ס' חציל בעצמו מפר"מ אך הוא מוקף בטרודות בהקפת כל הראש לכן צוה עלי לבקש זאת מפר"מ ויהי' כבודו מחול. א"ר אה"נ הודש"ת באהבה, בן ציון בלודם בהגאון מד"ע נ"י.

(א) כאשר כותבים בניו שם. וראה בשורת בית שערים א"ח סי' ר"ח הטעם שנהגו ליקח הכשר.

נמנה שם אבל הלא ידעת חתני אהובי כי אני מקבל על אחריות דאחרוני בימים ההם בזמן הזה להיות ערב ואין אני דן עד שאני מגיע למקומו וד שם ואחר חקירות ודרישות הרבה לכן אני אומר בזה דעתי ועשה כחמתך ואין לדין אלא מה שענין ראות.

ולך ראה בתשובה (י"ד ס' ר"א) שם עורך רבינו רשימה מפורטת להנגידים החשובים אקרוט מנהלי קהלתו, אודות קצב אחד שהעבירוהו ועתה רצה לחזור, והולך ומונה עשרת הדברים בו מחייב להתמיר ולקבל על עצמו להשיבו על משמרתו.

מיראי ההוראה

בבוקר יען ויאמר להר' צבי הצ"ל, כי על משכבו בלילות חשב הרבה בדבר המקרה והנה הוא מתנחם על הסכמתו, כי זולת הרבה פקפוקים שיש לו עפ"י הדין איננו ברור לו אשר לא יזכו מימי הבאר הזה, וסיפר ר' צבי הצ"ל כי הוא היה הראשון בעיר טשאבא אשר חפר ומצא באר מים חיים מבאר נארטאן לצורך ריחיים של קיטור שיש לו, ורבות בשנים תמיד נתנה מימיה בריח בלי שום סיבה המונעת, ובאותו יום שהתחזק הגאון על הסכמתו לעשות שמה מקרה באופן הזה נסתם המעיין של באר הזה ולא נתן מימיו מאז ועד עולם.

תשובתו של רבינו אודות באר ההיא נרפסה לאחר זמן (להרב הנגיד ר' צבי הצ"ל בחיור תשובה רצ"ו) ובה כותב לאמר: "כבר מלתי אמורה שתעשו המקרה כאשר היתה ובמקאות של יחידי סגולה ואז תלכו לבטח דרכיכם נובח ד' בעקבות אבותינו ורבותינו נחזי נפש צ"ל, ומקרה ע"י באר ארעטעזי" או נארטהאן אני פי מלך אשמור דברי חכ"ל אם ברור הדבר באותך שהיא אסורה לך תאמרהו ואם לאו אל תאמרהו, ויען הוא המצאה חדשה לא אומר בה לא איסור ולא היתר כי מי יודע כמה עיקולו ופשוטי ובמה תיזהא ימצא בה, עד אשר יעזרנו ה' ללמוד עוד הפעם מקאות בעין ובמתינות ובמנחה, וכבר התחלתי לעסוק בזה בתחלת החורף אבל מן השמים עכבתי בסבות שונות וכו' אבל אתם אצים עלי לאמר לבלות מעשיכם ואני אחת דברתי ולא אשנה כי אין דעתי נוחה בזה ואינני מקבל עלי אחריות בזה, ומה שאמרו שגדולי זמנינו מקילין בבגון זה, שתי תשובות בדבר, האחת ימצא בנוב"ת י"ד ס' ק"ט בתחילתו, חאת שנית "הגרול" שבזמנינו הוא היצה"ר המחזק בתאורה בכל יום תמיד מעשה פרישות וקדושה קדושת בדק הכית הישראל והאדם יראה לעינים וד' יראה ללבב".

בשביקש א' מתלמידיו שרבו יתן לו רשות להורות ענהו (י"ד תשובה קס"ב) בזה"ל: שבקשת וכתבת שכבר יש לך התרות, אהובי תלמידי הלא נפשך יודעת מאד כי אני מושך ידי מזה מעודי, אך לאהבת תלמידי הגון כמותך אלו היה אפשר לך להיות פה ג' או ד' שבעות להשתעשע עמך בד"ת למועד אשר אדבר לך הייתי יוצא חוץ מגדרי כי אין דעתי נוחה בסמיכת חכמים בזה"ז ע"י

בריחוק מקום והוא לא ידע ואשם והשיב שמתחלה שג בזה וכעת אינו יכול לחזור.

ובמכתב הנמצא בכתי"ק (היא ראשית התשובה ונרפסת בחיור ס' ח') כותב לחתנו: בין גאולה לגאולה רוח ששון וצהלה לחתני אהו' הרב הגדול חרב כמו"ה יוסף צבי סופר נ"י אבדק"ק שאמשאן, אחרי הודיע משלומינו וכי עברו ימי הפורים עלינו לטובה באתי להשיב על האיש אשר שאלתני אם יש לסמוך על יניו ואכתוב לך דברים בהיתן הנה זה יותר מ"ג שנים מאת אשר נסעתי ממאדע ואז לא היה סודר יין כאשר הייתי שם ובין יראי: הוא

בספרו ויחי יוסף על מס' מקאות (פתח טוב אות י"א) כותב הגאון ר' יוסף גרינוואלד אב"ד פאפא: נזכרתי בזה מה שכתב לי הגה"צ בעל לבושי מרדכי צ"ל בתשובתו אלי בהלכות מקאות שהגאון בעל בית שערים אמר בדרך צחות על מקה א' שנשאל עליה שהוא עצהיו"ט בתנאי שהרב אב"ד בעצמו יהא הבלן כי צריך השגחה מת"ח היודע ה' מקאות.

באותה מתשובתו (או"ח ס' צ') מכאן רבינו את חששו מלהורות בשאלה בהלכות שבת שהועלתה על שולחנו: "כבר נשאלתי בזה בהיותי שמה ולא אמרתי בה לא איסור ולא היתר כי הלכות שבת הם בהר"י התלוי בשערה ובהפרש מעט ישתנה הדין והעולם עושים מה שלבם ופץ כאשר בעינינו ראינו ובאזנינו שמענו כי גדולי עולם פתחו פתח בכוחא דהיתרא בחדו של מדט והעולם פתחו בפתחו של אולם. י"ג ובמקום אחר (או"ח ס' ק"י): "אבל אני ברצוני אינני נמנה להיתר בדבר אשר לבל מסורה ומי יודע כמה חילול שבת גורם זה אשר גורעים ומוסיפים ודורשים מדעת עצמם וכו'". אלו הם דוגמאות מני רבות מצדקתו וענותנותו.

"ורגיל אני לומר מי חכם ויבין אלה נבון וידעם כי ישרים ררכי ד' לעשות הפשוט והישר ולא להמציא היתירים כדי שלא יבשלו הפרשעים רק צדיקים ילכו בם ולא יודקו אפילו לעבירה קטנה אפילו אם ופרשעים יבשלו בם ויעשו עבירה גדולה, וגם אני חושש שאם יתירו להם עבירה קטנה זו יבא כדור פרוץ בדורינו מבשול רכים ורכים יעשו כמוהם וכיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשו להם בהיתר וח"ש יתבטל דין זה לגמרי וטוב שהם ואלף ביוצא בהם יתבטלו ואות אחד מתורה"ק לא יתבטל."

בנו של רבינו הגאון ר' בן ציון סיפר בשם הנגיד מו"ה צבי ברוך מב' טשאבא (שם היתה מצורתו פרוסה משך ארבעים ושש שנה) כי פעם אחת נמנו וגמרו שם לבנות מקה טהרה עם באר נארטאן, ושאלו את פי הגאון אם מסכים לזה, כי הגידו לו כי באר הזה לא יבזבו מימיה, ואחרי שנשאו ונתנו ברבר ובררו לו את הענין ואופן עשיתה הסכים גם הוא אחרי רוב הפצרותיהם. ויהי

(ב) בהקדמה לספר שביתת השבת כותב: וכן ישנם ענינים רבים שלא נתבררו לנו וכו' אבל מה איפוא נעשה ביום שידובר בנו ע"ד המלאכות החדשות שנתחדשו ומתחדשות תדיר בעולם בהמצאות ממצאים ואין זכרון להם בדברי הפוסקים ראשונים גם אחרונים, לדוגמא העתשה דומץ ממים ואלקאהל שנתחדש בימינו ראיתי בספר אחד שכתב שאין בו רק איסור דרבנן, אבל בס' בית שערים שנרפס מחדש ראיתי שהוא סופר ומנה בזה ו' או ז' מלאכות דאורייתא ורבנן ואפי' בקבלת ע"י גי לא נזקק להיתר.

(ג) שו"ת חידו' ס' תכ"ה. ובחיור ס' ר"א כותב: ויחי כתב שלא מלאו לכו לנהוג היתר בזה עד אשר ישאל את פי, וטוב עשה בעמז כי בערה רבו ויחי לב הגס לבם בהוראה ומיד שיודעים לקרות בספר בלי נקודות קופצים ומורים במה שרואים בהעברה בעלמא ואולי גם בעינים אינם מכינים פשוטי הדברים על בורן וכן לא יעשה.

(ד) תולדות גאני הגר

דילוג ר"ב דודאיר הולך דודאיר בא ואפי' אינו מכירו כלל ולא בן עשו אבותינו ורבותינו נמ"ע והמכשלה הזאת תחת ידם וכו' עיי"ש. גם למחזיקו (אריה סי' ק"ג) כותב: אשר בקש אודות בנו צר לי מאד כי איני יכול למלאות מבוקשו בזה כי גדרתי בעדי ולא אצא כל"נ לסמוך בהיתר הוראה מפני מעשה שהיה לא ניתן לכתוב וגם קודם לזה משכתי ידי מזה ודי בזה.

כאשר בקש המהר"ם שיק מרכיבו להעמיד במבחן רב

מסיים לבדוק אם הוא ראוי לשרת בקודש, ענה לו רבנו (י"ד סי' ק"ב): "מכתב הדג"י הגיעני ואשר שחרני להזמין רב פלוני ויעמוד לפני לנסיון אם הוא ראוי לשרת בקודש, תמה אקרא ובא כי שת עדיו עלי לשים אותי נטר הכרמים כרם ה' צבאות בית ישראל ועלי צץ נזור לראות ביעקב במרעית הצביע"ת פתח אהל מע"ט בתורה ואני מושך מרשות הרוב"ם את ידי ואיני נכנס לתגר זה בימים ההם".

פרק ז

להעמיד הדת על תלה

שמה לא היה לי שעת הכושר לדבר עמו על עסקי הבית המכונה ביהב"נ דרשם. והנה להתוכח בזה בדינים ופולפולים וסברות הכל הוא אין בו מועיל, והגם כי תליי רחצתי את רגלי ולא נכסתי לפני "משורת הדין", אבל אחרי שובי לביתי נחמתי פן ח"ו יאמרו מדרשתקו רבנן ש"מ נחתא להו והמכשלה הזאת תחת ידינו שח"ו גם אחרים ילמדו לעשות במתכונתם כמזה וכן לא יעשה, לכן הגם שנפשי יודעת מאוד שקשה עליו לקיים ומודה ועחב, אבל יכול לקיים ומודה, ואם אפשר לפרוץ חומת מגדלי "ותמו" כל "הסימני בצעים" מה טוב, ואם א"א להרוס עב"פ ישתדל לתקן כל האפשר בתבנית ביהב"נ דיחיד עם סגולה, וגם אל ירע עיניו באנשים המונעים עצמם מכושלי וכותלי ביהב"נ זו שאין ישראלים נכסים לשם והוא עצמו מן המניין שאל יבא ככל עת רק בשעת הדחק, ומן הביעור ירחק, עיי"ש בארוכה בדברי תוכחה שהלכישם בדברי חן ומליצה.¹

כאשר בקשו קהלה אחת לקבוע אבן זכרון בביהב"נ ולחרות עליו שרבע זצ"ל יסד את הקהלה על אדני היראה בתקנות טובות, אחרי שהשיב שאין זה מן הכבוד ואין עושי נפשות לצדיקים, סיים: ואם מ"מ ירצו לעשות אבן זכרון לדעתי יותר טוב לקבוע בבית הקהל מקום הוועד למען יהיה נוכח פניהם תמיד שלא לשנות ולעשות חרשות חס ושלום.

עד כמה היה רבינו נחרץ בדעתו אודות המתחדשים, תעיד העובדה שרשם בעהמח"ס בונת הלב זצ"ל ח"ל: "והלהגיד שבתם של רועי ישראל האמתיים ארשום ענין נפלא ששמעתי מפ"ק אאמו"ר זצוק"ל מו"ה ברוך בענדיט אב"ד קראסנא, שיחה נאה ע"ש דודו הגה"ק מקאלאמאיי זצ"ל, אבי מורי ז"ל בנוסעו פ"א אל אסיפת הרבנים לפעסט שהיו צריכים לבחור פרעזעס לבל מקהלות היראים הארטהדאקסאען של מדינת אונגארן ונסע ביחד עם הגה"צ מאויפאלו ז"ל (שהיה אז מוקני גדולי הדור) ועם הגה"צ מהר"ש שטראסער ז"ל שהי' אב"ד בדעברעצין ובקש הרב מדעברעצין מאבי מורי שהוא יציע לפני הגאון מאויפאלו ז"ל לבחור לפרעזעס את אחד שהי' ת"ח וגביר נכבד רק שבניו לא התנהגו כ"ב כשורה ואאמו"ר לא רצה למלאות בקשתו ואמר לו שהוא בעצמו יציע זאת לפני הרב מאויפאלו וכאשר ראה הרב מאויפאלו שאבי והרב מדעברעצין מתלחשים זע"ז שאל אותם מה המדובר כיניהם וע"ז ענה אותו אבי מורי הצעת הרב מדעברעצין כנ"ל ותיכף שאל אותם הרב מאויפאלו האם יש לו להמדובר בנים טובים ומוכן שלא ענו אותו על זה

פרק מיוחד בקורות חיי רבינו היא עמידתו על משמר מכצר חומת היהדות. תקופתו היתה תקופה סוערת בחיי הקהילות, בה התנהלו ויכוחים ומלחמות בין יראי ה' שהמשיכו את רוח חיי הקהילות כפי המסורת המסורה מדור דור מבלי לזוז וזו כל שהוא מהשו"ע ומנהגי ישראל, בשלנגרם עמדו כת המתחדשים אשר זממו להפוך הקערה על פיה במטרה להתקרב אל אומות העולם, ולכך התחילו קמעה קמעה בנסיונות לשנות מהדרך המקובלת הן במנהגי התפילה הן בצורת בית הכנסת וכן בכל אשר ראו לנכון שבזה ישאו חן בעיני העמים.

גדולי ישראל, עיני העדה, אשר ראו את רוע מעשיהם, נחבסו כמה וכמה פעמים לטבס עצה בדת אין לעמוד כנגד המהרסים הללו. אחת מהאסיפות המרכזיות אשר בו נותו עדו ונשאו ונתנו בדבר, היתה בשנת תרכ"ו בעיר מיהאלאוויץ, שם תקנו תקנות גדולות למיגדר מילתא, ובאו על התתם הרבה מגדולי הדור, כיניהם רבינו זצ"ל.

התקנות פורסמו כברח שנפוץ בכל המדינה. הכרח פותח ואומר: "זה זמן זמנים מקרוב באו חדשים, וחדשים עם ישנים, מחבלים כרמים, כרם ה' בפרוע פרעות בישראל פרצו ועברו חק, יודעים רבונם ומכוונים למרוד בו, ובנו ובונים במוות לעצמם לנתוש ולהרוס ולהחליף ולשנות בתבנית דמות בנין ביהב"נ, ובעשויות מגדל ובנין בימה. ובמחיצה בין עזרת נשים לאנשים, ובהעמדת החופה, ושינוי בסות הש"ץ, ועם אותן נערים הידועים המנוגרים, ובשאר מנהגי ביהב"נ, וניגוני דתות אה"ע ולהחליש ולעקור ר"ל דת יהודית, כמו שנראה עין בעין בכמה מקומות לפני איה שנים מה היו ועתה איך ירדו עשר מעלות אחורנית, ושלא יעמדו דור אחרון בנים יולדו, ואם בעת אנו מחשים, יאמרו פרושים התיירו את הדבר, וע"ב מחויבים אנתנו לחקוק בעט ברזל ועופרת לזכרון לדורות הבאים דברים אלו האמורים בבאן".

בשהחלו המתחדשים לבצע את זממם להתדמות לאומות העולם כאמור, שינו את תבנית בנין הבית הכנסת מבית ומפנים, ועל בתי הכנסיות שבנו עשו בראשם מגדל, להתדמות בזה לבתי התפלה של או"ה. רבינו זצ"ל שנודמן לעיר אחת שבית הכנסת היה בנין כך, בשונו אל ביתו ערך מכתב נמרץ אל רב העיר ובו תוכחה גדולה על פירצה זו (שו"ת אריה סי' ס"ז) ח"ל:

"טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת, רק בהיותי

(נה) ראה מה שפירש רבינו על הפסוק ולמוכזים יזנעם ועליהם תבא ברכת טוב - מזבא בטוה"ס בליקוטים לפ' דברים.

(נו) בהקדמתו לספר שמן המאור לאדוני הגאון זצ"ל.

משיב כמו כן שמשח לא יבא עוד ואת האיש תציל לא נבחר לפרעזעס ע"כ ד"ק.

על פי עצת ורצון רבינו נבחר הגאון ר' אריה לייב ליפשיץ אב"ד סאנטוב צ"ל לראש הקאנצלריא, על אף שהיו אלו שהעדיפו מועמדים אחרים. בשורת בית שערים (י"ד ס' ט"ז) ישנה תשובה אל הגאון מרה אריה לייב תצ"ל בענין ריב קהלה אחת שקרבו משפטם לפני ראשי הקאנצלריא עיי"ש.

מנהג ישראל תורה

על הקברות וסביבותם, ובצורת החקיקה על המצבות. על השנינים הללו נשאל רבנו, והשיב (שורת י"ד ס' תכ"ח): "אודות אחד אשר רוצה לנטוע אילנות ופרחים על קבר קרוביו, הנה הוא מעשה הבל ותעתועים ובורות אשר כדו שוטים מלבם והתדמות לעכורים וראוי לגעור בו בגזפה וחרש אסור בכל מקום מה"ת".

ועל המנהג לשאת את הנפטר על גבי עגלה כתב (שם ס' תכ"ז): אמנם לעשות עגלה מיוחדת להוצאת המת במנהגי הגוים אסור משום ובחוקותיהם לא תלכו וכו' ומה טעם ותועלת יש בעגלה שחורה וסוסים מלובשים ומתעטפים שחורים אלא שאוה"ע נהגו בן וכו', ומכל שכן לעשות זה לחק קבוע ולכתוב בשטאטוטען של החברה קדישא שלא יעשו רק באופן זה היו החוקים חקקי און, וכ"מ בעבודת הקודש שער ב' שזה היה חטאת סדום על אשר הקימו להם דברים רעים ומגונים לחוקים ומשפטים טובים וישרים וקבעו בהם מסמרות בקנסות ועונשין שלא יעברו מהם בעולם. ומה שכתב שיה' בן בק"ק פרעסבורג בחי' תת"ס אינה ראייה ויש לדונם לבקף זכות, כי בתחלה אנוסים היו בדבר מטעם שרי המלך וכיון שהתחיל בהיתר ביון שלא היתה כונתם להתדמות להם רק מחמת אונס שוב אפילו פסק האונס אין משום ובחוקותיהם לא תלכו."

לא תגורו מפני איש

מצויה הוא מוביח ומייסר בתוכחות את ערשי העולה בשפתו המליצית להפליא ובלשון חכמים שבו ניהן רבנו. יט

אך "כאשר ראה עלבון ושפלות התורה והאמת נעדרת, ערכה ממנו כל שמחה ובמסתרים תבכה נפשו, כי כמו שדרש בשבע בדיקות אחר האמת בלימודו בן במילי דעלמא האמת אהוב לו מכל, ושקר ותנופה אלה שני בני היצה"ר בקץ ודרדר היו בעיניו לרחקם במטותי קשת, ולכן ישב בדד וידום טמן ידו בצלחת והיה מן הצנועים המושכים את ידיהם לבלתי היות שם עירוב

דבר עבור שמפורסם היה שבניו של המדובר לא התנהגו בשורה וע"ז ענה הרב מאויפאלו ז"ל בהרמת קול אני שמעתי מהרבי מקאלאמאי צ"ל שאם יאמר הקב"ה לנו תנו לי נפש אתה משראל לקרבן ואז אשלח לכם תיכף הגואל צדק אני הייתי משיב להקב"ה בביכול שאיני רוצה עוד בביאת המשיח ונפש אתה משראל לא ניתן לקרבן וסיים הרב מאויפאלו ע"ז ואני אומר כמו בן שאם היה השית"ב מבקש מאתנו לבחור לפרעזעס את איש אשר אין לו בנים הגונים ואז ישלח לנו משיח הייתי

"ידע אהובי כי אני שונא חרשות, ומזקנים אתבונן ומנהג ישראל תורה היא" בדברים הללו כותב רבנו (ארח ס' נ"ז) לרבה של קהלה אחת, בו רצו להעמיד בביהכ"ג תנור ברזל להסיק בו, שבזמן ההוא היה דבר חדש שלא נעשה מעולם. רבינו חתר להמציא טעמים למנהג הישן, ומסיק שם: "ולכן איני נמנה לעשות חרשות".

הגאון ר' הלל ליכטענשטיין אב"ד קראסנא צ"ל היה מרגלא בפומיה תמיד מה ששמע מאביו הרה"ג מרה"ג ברוך בענדיט אב"ד קראסנא צ"ל הי"ד, שהגה"צ בעל בית שערים צ"ל היה רגיל לבא לעיר קראסנא, ופעם אחת דרש ברבים שמי שאין שולחנו מכוסה בכל יום השבת אפילו בבית התבשיל צריך בדיקה אחריו שמא נזרקה בו מינות, ואחר הדרשה שאל אותו אאמור"ר ז"ל היאך החמיר בבודו כל כך בדבר שהרמ"א מביאו רק למנהגא בעלמא, והשיב לו כרם כך היא המדה שאם משנה וזו כל שהיא ממנהג ישראל אז ח"ו יוכל לירד ממדרגה למדרגה עד חסרון אמונה ח"ו."

גם בסדרי אופן הלידה וצורת המצבות רצו בתות המתחדשים להתדמות לדרבי העמים. היה זה במנהג הולבת הנפטר לקבורה בעגלה, בנטיעת אילנות ופרחים

אזהרת התורה הזו עמדה לנגד עיניו בהנהגת ערדו ובני דורו. איתן בצור החלמיש תקיף וחזק עמד רבינו בפני אותם שזממו לחבל בברם ה' צבאות, וללא חת ומורא עמד אל מולם בכל כוחו. דורשי רשומות היו מצינים כי: "שובר אויבים ומבניע זדים" ס"ת "עמרם", ואכן כך נתקיים ברבנו.

על רוחו הבכירה כבר בשנות עלומיו, ניתן ללמוד ממכתב שכתב (בשנת תרכ"ג) לאחד מדודיו, בו הוא קובל ומוחה נמרצות כנגד אחד ממשפחתו אשר ירד להשיג גבול אחרים ברבנות אחת העיירות, וברוח קנאה בלתי

(ז) כונת הלב עדיה פ' עקב, ובמכתב עח שבראש הספר.

(נח) ע"י בשרת מנהג חיים אה"ע ח"ג ס' ע"ז בדרך זה ח"ל: ומעדי לא ראינו בעיר מולדתו פ"ב כי אם עגלה אשר בו יותן ארון אחד שחור עם כסוי למעלה והמת ר"ל בתוכו חזן כאשר מת ארמיו תת"ס ז"ל נסע העגלה ריקן וכל בני הקהלה נשאים אותו בהארון השחור וידע אשר עיר פ"ב עיר ואם בישראל וכו' רק פן ואולי נעשה בפ"ב ע"י גזירת שופטי העיר אז יש לחקור במקום שאין גזירה אם יש בו סרך איסור אם לאו וכן בעיר מונקאטש מוליכין המת ר"ל בתוך עגלה וכו' עיי"ש. וצדקו דברי הגאונים ע"י בשרת כת"ס י"ד ס' קע"ה ופה קהלתנו המפוארה מוליכ' בעגלה משנים קדמוניות עפ"י פקידה משום שעוברים דרך רחובות אינו ישראל העגלה משונה בתבניתו וצורתו משל הגוים הרבה תיכר לכל ומ"מ מקימים מצוה רגמ"ח בזה שמוליכ' בעגלה עד בית החולים כי שם סוף העיר ומשם נשאים המטה בכתף ישאו ומחליטים ודיכא ראפפור בודאי כבודו של מת אם בכתף ישאודו ובזיונא איכא אם בעגלות יביאודו ואולי יש קפידא בדבר עפ"י טעמים שלא נגלו לנו עתה אבל אין דין אפשר משאי אפשר והכלל בזה לפי המקום ולפי ראות עיני המורים צדיקים ילכו בם עיי"ש בכל התשובה. וכן העיד המורה"ם שיק בשרת אריה ס' צ"ב וביריד ס' שפ"א שעשו כן בפ"ב בודי התת"ס. וע"ע בזה בשרת מנחת אלעזר וד"א ס' כ"ו מספרים וסופרים (ובאגרות שפירין מכתב כ"ז-ח) ובמשמרת שלום הל' אבילות ערך כתף מעשה נורא ממזרש"ק ומתשובותיו, ובשרת לחם שלמה מהדרת י"ד ס' ל"ז ובשרת שארית ישראל להגרי"ו מניצברג י"ד ס' ע"ח.

את בירור ההלכה בזה פותח רבינו במליצה נאה בדרך מוסר: "ידעו אצל המדקדקים כי גיכ"ק מתחלף וסמ"ך ותי"ו המה לאחדים במבטא, לכן תקנה זו מתחלף בסב"צ לעקר ולשרש חרש מנהגים ישנים ועבשיו אינו עולם התיקן עדי יקצו ישני עפר וכל המשנה ידו על התחתונה".

(נט) שורת י"ד ס' תב"ז.

בעניני העולם^ס. וכן מעיד עליו בקנ' אבן המאיר^ס ולעת זקנתו היה נסוג אחר מעניני הכלל והי' נחבא אל הכלים, וי"ע.

ובדוגמת זה כתב רבינו בעצמו בשנת תרנ"ז (שרת אריה סי' שט"ז): "כבר כתבתי לו דעתי לדינא ויותר מזה ידי מסולקת ממנו מטעמים אשר לבי לפימי לא גלאי, וגם מראשית כזאת הודעתיו כי מצוה לשמוע דברי חכמים שלא לומר דבר שלא נשמע, והלא בעיניו יראה ולבבו יבין שאין בידו למחות בדור היתום הזה שאין נשארין פנים לתורה רק הולכים בדרכי לבם ומראה עיניהם ועושים מה שלבם חפץ והי' בעם בכהן לכן המשכיל בעת ההוא ידום".

לאור זאת לא יפלא איפוא מש"כ רבינו (ירד סי' תמ"א) לרבי אהרן שמואל אסאד זצ"ל אב"ד סערדאהעלי: "ומה שכתב מעלתו הרמה כלשון בתמיה הבי אין דין

בישראל ומשפט בעולם ועולם הפקר הוא חו"ש וכל דאלים גבר, אני חושש בעה"ר שבזמנינו יש לומר כן בניחותא", ראה מה שהארץ שם בזה.

דאות לבו וצערו מאלו שלא הטו און קשבת לרובנים וחכמי הדור, מוצאת לה ביטוי גם במכתב שכתב למוה"ר משה שמואל שטרן זצ"ל (שרת אריה סי' רע"ז - משנת תרנ"ז) אל ירע בעיניו כי לא כתבתי לו ברכת מזל טוב על אשר קבלו אותו לכהן תחת אביו, כי יותר נח בעיני מעמדו מלהיות אב"ד בזמן הזה.

גם בתוארים הנהוגים בזמננו דרכו בקודש לקצר בכל מה דאפשר, ולו רגל על לשונו זצ"ל כי הדור הזה הוא מדור הפלגה, ופעם אחד שלח לו רב א' ספרו שחיבר לדורון, וכתב לו הודאה ושיכל את ידיו שלא לבייש את מי שאין בו וכתב "הרב המפורסם לגאון ולתפארת"^ס.

צדיק גזור

אשתו מת הוא ובשנולד הולד מתה היא והיה לנס. ואומז"ר זצ"ל אמר לי שהביר היטב את משפחת החתן הג"ל וגם משפחת הכלה, עב"ל.

איש אחד מבני בליעל לא רצה לגרש את אשתו אשר העגין שלא בדת והאשה היתה ממשפחת רבינו הקרובה אליו, ושם האיש היה ר' אשר ובצעירותו היה עילוי מפורסם אך נחלה ל"ע וברח לא"י, והגאון ר' עמרם זכר את התועבה הזאת במכתבו לאיש אחד וסיים בדבריו "והי' יעזור שתקנה עצמה בגט ובמיתת הבעל. ופעם השנית כתב בענין הזה "והנה הקב"ה שומר תורתו ובמה חשו חכמי לתק"ע לכן יחוש גם הוא לתקנת עגונה האשה פלונית תי' ויתן כלב בעלה העבון הזה שיתן לה גט פטורין בדת משה וישראל או בי ימות הבעל העבון וימיתוהו ה" והוא אמר ויהי, הוא צוה ועמד^ס.

בהיותו רב באויפאלו היה שם איש עשיר אשר נבחר לראש הקהלה, והיתה רצונו לחדש חרשות בבית התפלה לעקר את הרינה מעל התפילה, וצוה להגאון שלא יטפח בידיו בתפלתו, כי אם יעמוד דומם באבן^ס והשיב לו: אל תדמי בגפושך כי תמיד יגהה אורך ויאיר שמשך, המתן רק מעט ויעבור עליך כוס התרעלה ותרד מטה מטה, וכן היה, כי ירד אחר זה עשר מעלות אחורנית עד שעקר דירתו משם^ס.

עשו משמרת למשמרתי

כתב (בשו"ת או"ח סי' מ') ואין לי קורת רוח בדרכים החדשים אני נחבא אל הכלים מבוא על החתום ועל הגלוי ליתן ברחובות וכו' ותמול הגיעני כתב שלישית וראיתי כי כבר תמכו בידיו גדולי הזמן הי"ו והגני משיב

אם כי נמנע רבינו מלחתום על ברחים, ומפני המחלוקת ברח במפני האש ולא התערב ב"מלחמות מצוה" ודומיהם, אמנם מפני הצורך יצא מגדרו ונתן חתימתו על ענינים העומדים ברומו של עולם, כפי אשר

(ס) בניו בהקדמתם לשרית בית שערים חא"ת.

(סא) זכרון לראשונים עמ' פ"ג ע"ש.

(סב) הקדמה לחא"ת.

(סג) ועי' בשו"ת מהר"ם שיק תאה"ע סי' פ"ח ובשו"ת דברי ישראל ח"ג סי' ס'.

(סד) בסיפור זה רבו דעת המתבירים המבקרים, זה אומר בבה וזה בבה, גם ירינו החכם בספרו זכרון לראשונים מביאו בסגנון אחר, וזה האמת כאשר בפנים הצגתי כאשר גם מכני הגאון ד"ל שמעתי. (תולדות גאני הגר).

(סה) תולדות גאני הגר.

(סז) תשובה בענין זה ראה בשו"ת חא"ת תשובה מ'.

(סז) תולדות גאני הגר. האיש הזה מראשי הקהלה ומשפחתו נטרו את שנאתם וציערו את רבינו ואת יוצאי שנים רבות אחר מכן, ראה מש"כ חתן בנו הגר"ר דוד שלמה פרנקל זצוק"ל בשו"ת באר דוד סי' ל"ג.

מפני הכבוד.

הערות זרות, אמרות מלאי ארס, סביבות המחברות, ויחמרו את הספרים מבית ומחוץ בבופ"ר, ויטחו דברים, אשר רבותינו לא שערם, וגם בתורת ה' תמימה שלוח ידם והוציאו ספר מחדש לקצר ולבזר פרשיות מה שיש ללמוד עם צעירי בני ישראל לראבון נפש כל השומעים. ועוד לא השיב זה ידו מבלע נחלת אבות, התורה והמצוות, והנה הוציאו גמרא חדשה ונקראה בשם המדריך לפרוץ גדר לשנות הסדר, להוביש את מי ים התלמוד, לבלבל השלחן אשר לפני ה' תמיד. וגזרו שלא לאספם אל בתי בני ישראל ומכ"ש לקרות בם. וגם הסכימו שיהיו כל תופסי תורה נזהרין לתת הסכמה למחבר ספרים רק אם ידוע כי תורתו אומנתו, וגם ליזהר לנותן הסכמה שידע עם מי הוא מצטרף בהסכמות. יא

בשנת תרנ"ז התאספו כמה מגדולי הרבנים בעיר בודאפעסט לפקח על ענינים הנוגעים להכלל והוציאו קול קורא לאמר: "אם שמכמה טעמים לא עלתה בידנו עוד לסדר כל הדברים הנחוצים לשנה ולחורות ראה ראינו לעורר את חברינו המה הרבנים הצדיקים באזהרה שלא יגשו בשום אופן לסדר קידושין אם הצדיקים אינם מתושבי קהלתם עד אשר יביאו עידיהן תעודת הרב מרא דאתרי אשר המה עומדים תחת דגלו שע"פ דתה"ק אין דבר המעכב לסדר להם קידושין בדת משה ישראל, ושנית שלא יקרב איש זר לסדר קידושין בלי רשות והורמנא מהרב מרא דאתרא ומי שיעבור על אזהרתנו יעבירו אותו מכל משרת בקדוש ואם שוחז הוא תהיה שחיטתו אסורה. יב

בשנת תרנ"ט דרשה הממשלה מקהלות ישראל להציע לפניו דעתם מה לעשות ולתקן שלא יתילדו מקרים רעים ממיתת ילדים קרוב לזמן המלה, והרופאים החליטו כי זה בסבת מוהלים שאינם מומחים וגם אינם שומרים חוקי הנקיון הנדרשים, ובהסכמת איזה רבנים גדולים ערכו לפני הממשלה לנכון לעשות איזה סדרים שלא יגש איש שאינו מומחה למלאכת הקודש והעיקר שיהיה מורשה מפי המרא דאתרא. אמנם המתחדשים אשר יותר מעשרים שנה כבר מרוע מעלליהם העבירו את המציצה לגמרי כאמרם כי המציצה יכולה לדבק את החולה, והממשלה קבלה דעתם ונתנה פקודה שעיקרה להזהר על הנקיון שלא יזלפו יין על פי המכה כנהוג אחר המציצה בפה וק"ו מוכן מעצמו שלא לעשות מציצה בפה. אז יצאו כל הרבנים מנהיגי ישראל, ביניהם רבינו (כאב"ד אויפאלו), בבלי נשק ללחום גזירה זו והתקינו גילוי דעת נוסחא א' כתובה שגם המציצה מגוף המצוה היא, ומי שנוגע בה כאילו נוגע בגוף המצוה ומה שנוגע לנקיון יעשו הרבנים תקנות כפי הצורך, ובעזרי' בלוחות שניות נתבטלה הפקודה לגמרי ולא נשאר ממנה רושם כלל. יג

רבינו חתם גם על קול קורא בשנת תרס"ד אשר חתמו עליו גדולי מדינת הגר נגד תנועת הציונות. חאת אשר כתב: כל מי שיש לו מוח בקדקדו ולא אבד האמונה

בימים ההם כמו תרבות אנשים חטאים במטרה להפוך את הקערה על פיה ולהכניס לימודים זרים בדרכי החינוך בלי הבדלה בין קודש לחול, וצעירים רבים נתפטו לסעמינאריים למיניהם בו שמשו האור והחושך בערבוביא. אז כמו אנשי השם זה לעומת זה לגדור גדר וכפי שמספר רבינו (בשו"ת אריה סי' ש"ב) "מלפנים בישראל בוועד אשר נתועדו בשנת תרכ"ט בעיר אפען יותר ממאתים רבנים ובהם רוב גאוני ארץ אונגארן וקדושי עליון והדבר יצא מפי המלך ע"י עבדיו נאמני ביתו כי יש סדר למשנה בלימוד הישיבות להיות שונה הלכות תורת ה' תמימה ברה כחמה בלי תערובות חכמה משאר חכמות חיצוניות ומשנה לא זוה ממקומה וכו' ועתה ישראל הלא ידעתם הלא שמעתם כי מעת גלה ישראל מעל אדמת הקודש אולי לא היתה להם אסיפה גדולה כזו אשר יקרא מלוא הרועים".

כעבור שנים מועטות כאשר חפצו איזה אנשים ליסד סמינאר לרבנים בעיר לבוב, פנו ראשי ומנהלי חברת מחזיקי הדת דשם אל רבינו שישמע קול ועקה כנגד מצימה זו. רבינו נענה לקריאתם וערך מכתב המבאר על נכון את החומרה שכדבר, כי כבר ראו את מהות התלמידים שיצאו מסמינארים שכאלו, שאין בהם ריח תורה, כי הסעמינאר הוא בנין נערים המנוערים מן המצות סתירת חומת אש דת והוא אבן נגף וצור מבשול לתורה, ויראה וסומ"א נע"ר בשמו כל ההולכים בו בחושך ידמו וכעורים ימששו באפלה וכו'. שמה (מתשובה ש"ב - ש"ד) האריך בדברי מוסר להחזיר העטרה ליושנה שיעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם.

גם בשנת תרמ"ט באו הרבה רבנים על החתום וביניהם רבינו, כדי לחזק את התקנות לקהלות היראים. יד בשנת תרל"ו (כאב"ד מאד והגליל) נמצאת חתימתו על כרח נגד הראבבינער סעמינאר "שלא להעביר מזרעם למולך ושלא להתנדב כסף או שוה בסף לבית הסעמינאר ושלא להסמיק ולתת שום היתר הוראה אפילו רק לדיני וושט וצומת הגידין לשום אחד מתלמידי הסעמינאר". על החתום באו כל רבני המדינה. יז

בשנת תרמ"ב הצטרף רבינו למכתבו של הגאון המפורסם מאייזענשטאט ועוד רבנים, בו פונים הם למנהלי מחזיקי הדת בעיר לבוב שלא להעמיד מנהיגים וראשים אך ורק יראי ה', כי הכל הולך אחר המעמיד, וכל אחד יתאמץ בכל כוחו לתת המשרה ביד היראים וחרדים לדבר ה' לפקח בתקנת הקהל. יח

בעת ההיא התחילו המשכילים להדפיס ספרים למיניהם ולשנות מהתורה והמסורה. בשנת תרמ"ב (בכהנו ברבנות חוסט) יצאו הרבנים בקול קורא נגד הדפסת כמה ספרים ישנים מן הקדמונים קדושי עליונים, אשר בו נטמנו רעיונות מלאו מינות, הבאים בחזרי הספר פנימה, ויעשו

(ח) הכרח פורסם בעתן כשפת המדינה - צלומו נמצא בזכור ימות עולם ח"ב כסופו.

(ט) הכרח נעתק בספר זכור ימות עולם כסוף ח"א.

(ע) פורסם בעתן מחזיקי הדת וצולם בס' זכור ימות עולם כסופו.

(עא) הכרח נעתק באגרות שפירץ מכתב כ"ב.

(עב) הכרח נעתק בקובץ הסופר תשמ"ה (ו').

(עג) שדי חמד חלק ח', במלואים לקונטרס המציצה, מוֹחַךְ מכתב הגאון מוה"ר אריה ליב ליפשיץ ראש לעדת כ"י החרדים באונגארן המדינה. ושם באו עזרי' כל רועי ישראל (בודאפעסט סיון תר"ס).

בלבבו, יבין לשמור רגלו מלכד במצודת ציון אשר יחשוש
עת פרוץ, וממשלי ארץ יבקשו רשיון, ולפני ר' אין
שופכים לב דיון, ואם באר חפרוהו שרים שותים מי
המרים מבורות נשברים, ותנועה הציונית אינה תנועה
גדולי תורה וישרים, רק תנועה קטני אמונה וקולטורים,

לכן בית יעקב מאמינים התבוננו מזקנים, ואל תתערבו עם
שונים, ולא תשענו למשענת קנים, ולא תאספו באסיפתם
ושפכו כמים לבבכם פני שוכן מעונים, כנפש המצפה
לישועה ומלאה הארץ דעה. עמרם הק' בלום אבד"ק ב'
אויפאלו.י

פרק ח

עם גדולי דורו

אבד"ק סאנטוב, גדלו אותו וינשאוהו כאחד מגדולי
הדור הישישים אשר היו בעת ההוא.י. חכמי וגאוני דורו
כבודו ורוממיהו מאוד, בפרק זה נזכיר בקצרה אודות
קשריו עם גדולי דורו.

כבר מצעידותו נודעת לו לרבינו חיבה יתירה מגדולי
וצדיקי דורו, אשר הכירו ברום ערכו וכח תורתו וקדושתו,
תל כן: "הגאונים האדירים מרבנן קדמאי הרימו בתור
מעם וכבודוהו ביתר שאת. גאון עולם רבי ירמיה לעז
אבד"ק אהול, והגאון רבי יצחק נתן ליפשיץ וצ"ל

רבי צבי הירש מליסקא וצ"ל בעל אך פרי תבואה

צ"ס"ע טמיר ותעלם, עה"י בקש"ת מו"ה צבי שליט"א
אבד"ק ליסקא, יהי' כבוד ר' חופף עליו כל הימים.
נתמלא ביתי כולה אורה, במכתב קדשו מיום ה' פ' צו
אשר הראני בו חיבה יתירה. ובמקום גדולתו שם
ענותותו, לכברני במנחתו הטהורה ג' מדות חטים
שמורה, משעת קצירה, כלולה בחטים מאה"ק תובב"א.
הנה אמלא פי תודות בי נתיקרת בעיניו הקדושים,
כמופלא באנשים, אף כי אנכי חדל אישים. ומצלאין אנו
למלכא עילאה בעד מלכא תתאה כבוד קדשו שליט"א
ד' יחזקוהו ויאמצוהו לעבודתו תמה עבודת הקודש, וכנשר
נעוריו יחדש". בסיום התשובה חותם ומזכיר רבינו את
עצמו בשמו ובשם אמו.

בהיותו עוד צעיר לימים כבן שלשים, שיגר לו קדוש
ה' מליסקא איגרת בכת"ק וכתב עליו "ידיד ה' צדיק
ונשגב צדיק יסוד עולם".

את אהבתו לא הסתיר ממנו, וכמה וכמה פעמים היה
מתבקו בשתי זרעותיו ומנשקו מנשיקות פיהו באהבה
מגולה. וסיפר אחד מנכדי הגה"ק מליסקא מה שראה במו
עיניו, איך שהולך את ידי רבינו לפיו ונשקו על גב ידיו
מגודל אהבתו אליו.

לכבוד חג המצות (של שנת תרל"א) כיבד הרה"ק
מליסקא את רבינו ב'ג' מדות חטים שמורה משעת קצירה
כלולה בחטים מארץ הקודש". רבינו מורה לו על כך
במכתב (שרת אר"ח ס' קצ"ד), ומדבריו עולה וגם נצבה
האהבה העזה ששררה ביניהם, וז"ל: "צבי תפארת ישראל
וקדשו, רכבו ופרשו, הרכ הגאון פאר מקדושים, וכו'

בהמשך התשובה עוסק רבינו בעניני חכמת הקבלה,
בהיותו אז אב בחכמה ורך בשנים.

רבי יקותיאל יהודא טייטלבוים מסיגעט וצ"ל בעל הייטב לב

יעקב וצ"ל לקבל ממנו תורה ויראה ולהמנות בין תלמידי
ישיבתו.

בעוד שכיחן רבינו כאבד"ק חוסט נתארח אצלו
הגאון הקדוש בעל ייטב לב וצ"ל מסיגעט וגילה לפניו
רבינו היאך שמציעין לבנו ר' יעקב יצחק הנ"ל ב' שידוכין
הגונים, א' בתו של בע"ב אחד משם שהוא בעל נכסים,
והב' בתו של הגאון רבי זוסמאן סופר שהיה אז רב
ואבד"ק האלאש וכשהוא ז"ל לעצמו ממילא מובן שיש
בעיניו קדימה גדולה להשידוך עם הגאון רבי זוסמאן
וצ"ל, אמנם זוג' הרבנית דעתה היתה יותר מררצה
להשידוך עם ב"ב עשיר. והשיב הגה"ק בעל ייטב לב וצ"ל
שבאמת הדין עם הרבנית שכצוק הימים שאנו חיים צריך
להקדים השידוך הב"ב, אמנם טעות גדולה יש ביד
הרבנית שהיא סבורה שהב"ב הוא האיש שדר שם
בסביבה, אמנם האמת היא שהב"ב וגם הנגיד הוא הגאון
רבי זוסמאן, וכן היה שנגמר השידוך עם הגאון רבי
זוסמאן, ובמשך ימים או חדשים אחרים נתגלה הדבר
שהב"ב מהסביבה ירד מנבסיו והיה מוכרח לחזור על
הפתחים כדי להביא טרף לביתו, ושוב אח"כ באו בצוואת
חדא רבינו עם הבעל ייטב לב ואמר לו רבינו שגם מענין זה
נראה עין בעין שחכם עדיף מנביא, ואמר לו הייטב לב וצ"ל
במתק לשונו לא נביא ולא בן נביא אנכי. הדבר פשוט

אודות קשרי האהבה שהיו ביניהם, כותבים בני רבינו
(בהקדמתם לשרת חא"ח): "באשר נסתלק הקדוש מליסקא
ז"ע דבקה נפשו בקדוש עליין גאון הדור רבי יקותיאל
יהודא ט"ב ז"ע מסיגעט, ולא עשה דבר גדול או קטן בלתי
עצתו אמונה. וכמה מכתבים נמצאו תחת ידינו ממנו אל
אבינו בלשון של חיבה יתירה, ופעם אחת היה הגה"ק
וצ"ל במרחץ סמוך לקהלתו ואבינו וצ"ל נסע שמה לבקרו
ולבכדו, וכשרצה אבינו לנשק כפות ידיו הטהורים הקדים
הוא ז"ל ונשק את ידיו".

רבינו היה נועץ מידי פעם בהלכה עם בעל הייטב
לב. בשנת תרל"ט בשעה שבני קהלתו בעיר מארע בנו
את בית דירתו, פנה רבינו אליו בשאלה אודות צוואת
רבי יהודה החסיד שהתעוררה בסתירת תנור, תשובת
הייטב לב נדפסה בשר"ת בית שערים (י"ד ס' קצ"ג). גם
בחא"ח (ס' רט"ו) נדפסה תשובת הגאון בעל ייטב לב אל
רבינו בענין שמן קטניות בפסח. הוראה נוספת בעניני
אבילות במקרה שמתה אחי הבלה קודם החופה ל"ע,
מביא רבינו (כ"ד ס' תמ"ז): גם הגאון הצדיק מו"ה ייטב לב
נ"י מסיגעט כתב לי שיש בידו ספר הנ"ל מזקינו בעל
השיב משה וכתב על הגליח בזה"ל וכו'.

רבינו שהחשיב את בעל הייטב לב לאחד מגדולי
הצדיקים והגאונים, שלח את בנו הבכור הגאון ר' יצחק

עד) טורסם בתל תלפיות - חצי אב ורס"ד.

עה) הקדמת בניו לתארת.

יהיה בלבו איזה התנשאות ושהיית יעזור לו בזכות אבותיו הקדושים זיע"א שינצל מזה, וממילא חשב שגם יש בידו לסלק כל מה שהבטיח וגלל בן אמר אז ששידוך הבע"ב הוא הגאון מהאללאש ש"י.

היה שהוא ז"ל כבר שמע שהב"ב מסכיבה יד מנכסיו ובביתו דחקות גדולה ובפרט שיש לו בת שכבר הגיעה לפרקה ואין בידו אפילו פרוטה אחת, והגאון מהאללאש זצ"ל כתב לו שיתפלל בעדו כי תוציא לאור ספרו ילקוט אליעזר ותפשט כמעט בכל העולם ומתירא שמא ח"ו

רבי יואל אונגאר זצ"ל בעל שו"ת ריב"א

גאון.

הערצתו זו לרבי יואל באה לביטוי גם בתשובתו אליו (י"ד ס' ר"ג) בו שטח שאלתו בעובדא דאתא לידו בעסק יין נסך, בבותבו: "שלומים מרובים בטל וכריבים, לראש משביר צדיק כביר, הרב הגאון הגדול מעת ומגדול, המפורסם בעולם מפענח כל נעלם, שר התורה בקש"ת וכו". בשו"ת ריב"א י"ד ס' קכ"א נמצאת תשובתו אל רבינו הלבא למעשה.

רבי חיים סופר זצ"ל בעל שו"ת מחנה חיים

ואהבת עולם אהבתיו, וד' ישיבענו שובע שמחות ורוכ ברכות והצלחות ונשבע נחת מכל בנינו ובנותינו וכל משפחתנו, כנפש מחותנו אוהבו בכל לב הדוש"ת. עמרם הק' בלוחם.

עד מכתב המופנה אל מחו' בעל מחנה חיים נדפס שם: "שיל"ת ב' אויפאלא ה' שמות תרמ"ו ל'. ברכות שמם מעל לראש מ"ו מחותני אהובי הרב הגאון הגדול הצדיק כמו"ה חיים נ"י סופר אבדק"ק פעסט.

יקרת מכתבו ע"י בנו אהובי וחביבי הבחור החתן החו"ש מהר"ץ נ"י קבלתי ועט"ו בחתימתו סחי' לי גם בדת' ויען לא הייתי שבע זו בביתי בי נקרוא נקראתי להספיד חמי הראשון אשר שבק לן חיים וגם כבואי לביתי הייתי טרוד לבן יהיו דברי מעטים רק באתי לברך ברכת מז"ט על הרמת קרן מחו' אחיו הגאון נ"י מהאללאש על בסא רבנות דק"ק פאקש. יה"ר שיהי' למז"ט והצלחה וד' ירים קרן צדיקים. - מאחיו הרב הגאון דפ"ח קבלתי ברכת מז"ט יתן ד' שיהיו עליו ועל זרעו כל הברכות האמורים מפי בהני ד' ת"ח וצדיקים ונא יזכור בתפלתו הזכה בלתי ב"א חי' לאה לרפואה שלימה, וד' יהי' לנו לחומה, כנפש מחותנו אוהבו ותלמידו בידו חותם עמרם הק' בלוחם.

וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו מן כב"ב ש"י. ופ"ש שלום לאהובי חתן תמים המיועד לחתני החו"ש מו"ה יוסף צבי נ"י באשר ארגיעה מעט אשיב על דבריו אי"ה.

רבי אליעזר זוסמאן סופר זצ"ל בעל ספר המקנה

זוסמאן סופר זצ"ל.

בתחלת תשובה אחת בעניני מקוואת שכתב רבינו אל מחותנו (י"ד ס' ר"צ) שנשתמרה בכתי"ק, כותב רבינו אודות קביעת זמן ההתנה. מענין הדבר שאע"פ שכותב

נדירה היתה ההערצה שהעריך רבינו את חותנו של מחו' רבי אליעזר זוסמאן סופר, היה רבי יואל אונגאר, אב"ד פאקש ובעל שו"ת הריב"א, והחשיבו כאחד מיהודי גאוני וצדיקי הדור.

בספר מזכרת פאקש (חלק א' עמוד כ"ב) נאמר בשמו: "מעידני עלי שמים וארץ, לו הי' רבי יואליש חי בימי הנביאים, היה נביא, לו הי' רבי יואליש חי בימי חכמי המשנה, היה תנא, לו הי' רבי יואליש חי בימי האמוראים, היה אמורא, לו הי' רבי יואליש חי בימי הגאונים, היה

בעל המחנה חיים העריך את רבינו במידה גדושה שחרגה מעל ומעבר. אף כי רבו היה בי למד אצלו שתי שנים (כמסופר לעיל פרק ב) בכל זאת לא ברש לאמור כי הוא יותר גדול ממנו בתורה, ולולא שהוא קשיש מיניה הרבה לא היה ברש לומר שתלמידו הוא. י"י רבינו פלפל בספרי רבו בכמה מתשובותיו ובא' מן המקומות שמזכירו (י"ד ס' רפ"ו) מכנה את ספרו "ספר החיים מחנה חיים".

אהבה עזה והערכה הדדית שררה ביניהם, עד שלימים נעשו רבינו ובעל המחנה חיים למחותנים. בתו של רבנו מרת פערל ע"ה נישאה לבנו הגאון רבי יוסף צבי סופר זצ"ל.

את קשרי החיתון הללו מזכיר רבינו במכתב אל אחיו מחותנו הגאון ר' אליעזר זוסמאן סופר. י"י

שיל"ת ב' אויפאלו זאת תעובה תרמ"ו לפ"ק.

שוב"ט לאהו' מחו' הרב הגאון וכו' כמו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק האלאש.

הלא קישור חיתון אקרא לה' ויתן שיהי' למז"ט ולברכה ובש"ט, בין מר אחיו הגאון נ"י עם בתי תי' אשר היו התנאים אור ליום ד' שבע זו אמן בן יאמר ד' וכן יאמר מחותני נ"י בפה מלא ברכת ד' וסימן טוב ומז"ט לחתן ולכלה ולכל בני משפחתנו נ"י, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיהי' החיווג עולה יפה. בנו הרב הגדול נ"י מדערעטשקע הי' פה חה פשוט. ואודות שכר שדכנות אינו מגיע לו כי כל דבריו אמת כי הוא בחור נפלא

(עו) נכדו בספר תולדות סופרים עמ' קע"ג - שמעתי מפה קדוש של אאומרר כעומ"ח שו"ת בית שערים זצ"ל.

(עז) תולדות גאוני הנר.

(עח) נדפס במבוא לספר תולדות סופרים.

(עט) צילום מכתב בספר תולדות סופרים ק"ן סופר.

(פ) אצל נכד בעל המקנה מו"ה חגי'ה סופר נ"י. כחמש עשרה תשובות שערך רבינו אל בעל המקנה נשתמרו. שנים מהם בעניני אה"ע שלא נדפסו, רואים אור כעת בחיג. - אחת מהתשובות מקופלת בצורת מעטפה ועדיין נראית חתימת הדואר בצדה השני.

רבינו במכתבו זה אודות מנהג משפחתו, מכל מקום כשערך תשובה בדרך זה לא הזכיר מזה מאומה, אלא מה שרצא לדינא. ח"ל המכתב:

שיל"ת יום א' וארא תרמ"ב לפ"ק חס"ט

שוכ"ט למחזתי ידינ"פ הרב הגאון הגדול וכו' כמורה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק האלאש יע"א.

מכתבו היקר קבלתי ונכבדות מדובר בו אודות הנישואין, והנה עבד לבנתי ביומי ניסן מפני הפשרת שלגים, ובר"ח אייר יש קפידא בימי עומר יעין שבות יעקב ח"ב סי' ל"ה"י וכן שמעתי מדודי הצדיק הגאון מו"ה יוסף גרינוואלד זצ"ל שהי' אב"ד טשעצאווטץ שבני משפחתינו מקפידים על זה, לכן גם אני מסכים לקבוע זמן חתונה אחר שבתות הבע"ל, וימים תהי' גילתם אף גילת ורגן, כבוד הלבנון לפני שמש ינון, ונשבע נחת מהם עד ביאת הגואל כנפשו ונפש מחזתנו ידידו, עמרם כלודם בק"ק הנ"ל.

אחרי זמן קצר נחלתה בלתו ל"ע, וכפי שנראה ממכתבו של רבינו הנ"ל אל דודה הממנה חיים אף

הוסיפו לה שם חיה על שמה בתפלה לרפואתה ולאריכות ימיה, אך לדאבון לב המשפחה אחרי שנה נפטרה לבית עולמה ביום כ"ה אייר תרמ"ז.

עוד מכתב אחד נשתמר בכתיב בתחלת תשובה אחת (חיג סי' ס"ט) ח"ל:

ב"ה שיל"ת ב' ארפאלא ערב שבתות תרמ"ד לפ"ק אל למשעות, יפעול ישועות, בחג השבועות, לכבוד מחזתי ידינ"פ הרב הגאון כמורה זוסמאן סופר נ"י האבדק"ק האלאש וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו. אחרי הודיע משלומיני כי תל"י טוב הוא אשר על כן נקוד לשמוע גם מביתו נאוו ובפרט מכלתי האהובה והחשובה מ' לאה תי' לאו"ט וד' ישלח לה רפואה שלימה בקרוב רפאות תהי' לשרי' ושיקוי לעצמותי, אקדמה פניו בתודע כי ראיתי מכתבו וד' ישמחני קודם מתן תורתני הקדושה ויטע כלבינו אהבתו ויראתו לעסוק בה לשמה מתוך הרחבה ויהיו צאצאינו וצאצאי צאצאינו חבוקים ודבוקים בה, כנפשו ונפש מחזתנו הדוש"ת וחיותם באהבה רבה ובברכת התורה. עמרם הק' כלודם בק"ק הנ"ל

רבי אהרן שמואל אסאד זצ"ל אב"ד סערדאהעלי

שליש של הבי"ד בענין שלו על בני קהלתו כמו שמזכיר רבינו בתשובתו אליו (ייד סי' תמ"א).

הגאון ר' אהרן שמואל (בעהמח"ס חי' ראשבי"ד) ובנו של הגאון האדיר מהרי"א אסאד בקש מרבינו להיות

רבי חיים האלברשטאם מצאנו זצ"ל בעל הדברי חיים

הקדושה, ובהגיע הטלגרם לידיו הקדושים מיד פקד על כל המסתופפים בצילא דמהימנותא כי יצאו לחוץ ויניחוהו לבדו, יען קיבל דילוג רב מהרב דמאדע להתפלל עבורו.²⁸

כל אימת שכא רבינו להסתופף בצל קדושתו, כיבדו הד"ח עד מאוד, והושיבו בראש השולחן נגד זקני העם היושבים שם. פעם אחת היה רבינו זצ"ל באיזה צרה ר"ל, ושלח דילוג רב להגאון הקדוש מצאנו להזכירו בתפילתו

רבי משה שיק זצ"ל בעל מהר"מ שיק

טאקאי באיזה ענין, והגאון בעל מהר"ם שיק היה השליש, ואמר לבע"ד שאינו יושב לדין עד שיקראו שמה גם את הגאון ר' עמרם.²⁹

המהר"מ שיק זצ"ל (שרבינו מילא את מקומו בחוסט אחר הסתלקותו) הוקיר מאוד את כח תורתו של רבינו ובאשר עלתה פעם ספק לפני המהר"מ שיק שהיה אז מזקני הדור, על רב מסויים אם הוא ראוי לשרת בקודש, ביקש מרבנו שהיה אז בשנתו הארבעים ושלוש, שיעמידו במבחן. (ראה שו"ת בית שערים ייד סי' ק"ב).

רבינו החליף אתו שו"ת בעניני שביעית ויובל (ייד תשובה ת"ד-ר') ובשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' שכ"ח וש"ל נמצא המשא ומתן. רבינו מביא קושיא אחת בשמו של המהר"ם שיק בחאו"ח (סי' ס"א).

פעם אחת ישבו למשפט בית דין של רבנים בעיר

רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל בעל הכתב סופר

כלל.³⁰ בתשובה אחת שהתחיל רבינו לכתוב אל רבו (חיו"ד סי' שכ"ה) פותחו: "אחרי שובי ביתה מן האסיפה נתתי אל לבי לעיין בהני מילי מעלייתא שהציע תחת אחד השיחים וכו' כמסיבת של ת"ח רבנים כאשר היינו לבקרו בהיכל כבודו בעיר פעסט".

במסופר (לעיל פרק ב) קיבל רבינו תורה מפיו בבחורות שנה תמימה. עם כל זאת כאשר השיב לו הכתב סופר (שו"ת כת"ס אורח סי' ק"ב) כתב לו כידיד וחבר ולא קראו כשם תלמיד והפליג בשכחו. וסיים שם תשובתו "הכלל הוראתו בקדושה היא ואין כה פקפוק ונפתל

רבי דוב בעריש מייזעלס זצ"ל אב"ד ווארשא

שכמחז "העדילעך" ויצוהו לאמור כי על פיו יצאו ויבואו היינות למדינת רוסיה בהכשר ויתרון.³¹

גאון ישראל זה היה כותב לרבינו כלאחד מגדולי הדור, וסמך ראשו ורובו עליו בענין הכשר היינות

רבי משה צבי הירש פוקס זצ"ל בעל שו"ת יד רמה

זצ"ל. בהקדמת חאו"ח כותבים בני המחבר טעמים ונימוקים

הערצה יחידה במינה היתה לגאון נודע זה אל רבינו

פא) בשו"ת בית שערים אורח סי' רל"ג כתב: בכל המקומות שהייתי נוהגן לעשות נישואין בריח אייר ובל"ג בעומר ובר"ח סיון עיי"ש בתשובה.

פב) ניבא ולא ידע מה ניבא כי אחרי שנתיים ימים חלתה ונפלה למשכב שממנה לא קמה ל"ע.

פג) בני רבינו בהקדמתם לחאו"ח.

פד) תולדות גאני הגר

פה) קיצור התשובה מובא בסוף הכרך בהוספות לאורח

פו) הקדמת בניו לחאו"ח, ועי' בשו"ת בית שערים ייד סי' שמ"ח.

חמשה גדולי ישראל על חתונה בדערבעצין וביניהם אביו הגאון זצ"ל, הגאון הגדול ר' משה הירש פוקס אבד"ק גראסווארדין זצ"ל, הגאון אב"ד דערבעצין ועוד ב' גדולים ומרן רבינו בתוכם, ונזקקה מפי התבונה מי יהי מסדר קידושין, ועמד הגאון ר' צבי הירש פוקס זצ"ל ואמר הרי אמרו ז"ל (קידושין ו' ע"א) כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יחא לו עסק עמהם ולגבי ר' עמרם קראלער כולנו בגדר אינו יודע בטיב גיטין וקידושין, וכברונו לסדר קידושין.

עוד סיפר הרה"ג ר' משה דוב וואלנער זצ"ל מה ששמע מפי הגאון מנאנאש, שפעם הי' עם אביו זצ"ל על חתונה בדערבעצין ונאספו שם גדולי רבנים ופלפלו בדבר הלכה הרבה, ופתאום נכנס רבינו, עמד הגאון מנאנאש ואמר מה לן לפלפל הרי נכנס הגאון מאופאלו ויאמר הצדק עם מי, ומיד השיב להם, והיה נשאל במפי אורים ותומים.^פ

הגאון מוה"ר משה הירש פוקס זצ"ל בספרו (שו"ת יד רמה ח"א סי' קי"א) פונה אל רבינו: ידי"ג הרב הגאון הגדול החריף ובקי עצום צדיק ונשגב בקש"ת מוה"ר עמרם בלוהם נ"י אב"ד דק"ק ב' אויפאלו יע"א. תשובה זו (מיום ג' חקת תרס"ב) נכתבה לצורך מקוה להעיד על קני הברזל החלולים שלא נעשו בתחלת עשייתם גם להשתמש בהם בתלש בדי שיוכלו לקובעם בקרקע להעלות מים מן הכאר. התשובה באה כמענה על שאלת רבינו ששאלו על זה כפי שכותב (ביד תשובה רצ"ה, מיום עש"ק חקת תרס"ב) לכן אמרתי אחקור תחילה אצל ידיני"פ הרב הגאון הגדול אבד"ק גראסווארדין נ"י שיודיעני מדיכן יודע בבירור שהם עשוין רק ע"ד לקבעם בקרקע. תשובות נוספות שערך בעל יד רמה אל רבינו ונרפסו בספרו, הדפסנו בסוף כרך זה. לבנו של רבינו הגאון ר' בן ציון הי"ד, במכתב תשובה ערוכה מסיים: (שם סי' נ"ב) וה' יהיה בעזרתו וכו' חכות מר אביו הגאון זצוק"ל יעמוד לו. במכתב א' ממנו מיום ג' לס' היפלא מה' דבר תרנ"ו לפ"ק ערוך להאברך הרבני מו"ה ישעי' פארקאש נ"י, בענין בחירת רב ע"י ממון, כותב הגאון ר' משה הירש זצ"ל בסוף דבריו ובודאי היטב אשר דיבר הגאון דק"ק בערשטיא - אויפאלא נ"י לאסור הוראת אותן האנשים אשר נותנים ממון ועל מעלתו ועל כל תלמידיו החיוב לשמוע בקולו וכו'.^פ

הגאון הנ"ל בעל שו"ת יד רמה אף שידך את תלמידו הגאון ר' יוסף חיים פישמאן זצ"ל עם בת רבינו מרת רחל ע"ה.^ז

רבי מאיר דן פלאצקי זצ"ל בעל כלי חמדה

בעל כלי חמדה בהתפעלות, שעל אף שהביר את תורת גאוני ארץ אונגארן, אך זאת לא ידע שהיה נמצא בינותם גאון נורא בזה.^א

רבי יצחק ליב סופר זצ"ל בעל סופר מהיר

סופר מהיר, בן הכתב סופר זצ"ל, שהתאחרו אצלו תורה

שלא עטרוהו בהסכמות מגדולי הדור כמקובל, "כי נחשב נחשבנו שדבר שפתיים אך למותר בזה, כי המפורסים אין צריך ראייה, והלא אביו זצ"ל נדע ביהודא ובישראל גדול שמו, ואף משה בהסכמה עלה לדברינו אלה, הלא הוא רועינו ורע אביו זצ"ל, אהב רבוק מאת, הרב הגאון הגדול המפורסם בעולם, פאר ישרון, בקש"ת מו"ה משה הירש פוקס שליט"א אבד"ק גראסווארדין יע"א, ואלה הדברים אשר דיבר משה הגנ"י במכתבו לאחינו הגדול הרב מו"ה יצחק יעקב נר"ו: "הנה מה שביקש לשלוח לו הסכמה על ספרו דמר אביו הגאון העצום האמיתי בקש"ת מו"ה עמרם זצוק"ל שהי' אבד"ק אויפאלו יע"א, חלילה, חולין הוא לכם ליקח הסכמה ואין זה כבוד התורה וכבר פקיע שמי' דמר אביו הגאון זצ"ל בכל הגולה, ולא לכר בשערים המצוינים בהלכה יבאו בשמחה ובחרדת כבוד לבית שערים לרוות צמאונם מכאר מים חיים אשר חפרוהו שר התורה זצוק"ל, אבל גם כל מכבדי התורה ומוקירי חכמיה באמת, יתנו תודה לכם אשר המצאתם להם מקום לזכות בו ולתן כבוד לאיש דגול מרכבה בעומק חכמתו בתורה וצדקתו הנפלאה בהביאם ברכה לביתם הספר הקדוש אשר הניח אחריו ברכה, אשריו שלו בכה, ואין להסכמה שום תכלית לפע"ד".

כאשר הודיעו בני רבינו לרבי משה הירש על זמן הקמת המצבה על ציון מקום קבורת רבנו, כתב להם בין השאר: "באמת כבר אחזכ"ל אין עתשן נפשות לצדיקים מעשיהם הן הם וזכרונם ורצונם, בפרט שהציב לו בעצמו יד גדולה בחיבורו הגדול אשר תוציאו לאור בקרוב ובמחצה ישראל יהי' אור מאור תורתו וערצם חריפותו ועמקותו ובאהלי תורה חיה יחיה חיי עד ויתן חיים למבקשי תורה ומחזיקים בה ודורשיה באמת, זה יהי' ציון בראוי לגאון ישראל וקדושו תפארתו והדרו זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל".^פ

ובהקדמה לשו"ת בית שערים חלק יו"ד הובא מכתב נוסף ממנו, אותו כתב לרב גאון מפורסם אחד, ובו כתוב לאמור: "הגאון העצום בחריפות ובקיאיות קדוש ד' מכובד מו"ה עמרם זצוק"ל בעהמ"ח ס' תשובות בית שערים אשר יצא לאור חלק א' על או"ח אשר בטח נובל לומר שלא בא כבושם הזה בימינו במדינותינו, בלי ספק עוד זכור יזכור את הגאון אמתי זצ"ל ופרשת גדולתו וצדקתו היה מפורסם בכל המדינה מקדם וכו".

סיפר הרה"ג ר' משה דוב וואלנער זצ"ל אבד"ק אשקלון ששמע מפי אביו הגאון זצ"ל שפעם נודמנו

(פו) הקדמה לחאור"ח

(פח) מפי מרן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א.

(פט) המכתב, ומכתב מבעל נטע שורק מועתקים בכת"י הגאון ר' בן ציון בלוהם זצ"ל, ומתוכם בנגיז מרן בעל משנה הלכות שליט"א.

(צ) אור שרגא ח"א בהקדמה, ועי' בשו"ת בית שערים או"ח תשובה ר"ח.

(צא) שמעתי מהרה"ג ר' בן ציון קאקן אב"ד סעמפעטער זצ"ל בעמח"ס שו"ת אבני ציון, כחדש לפני פטירתו. הרה"ג מו"ה שמואל שלעזינגער היה דודו אחי אמו.

וגדולה במדה גדושה, בעת שנפגש עם רבינו היה מנשק

את כפיו הקדושים ביראת הכבוד.^צ

זכר צדיק לברכה

ורב פעלים בקדוש הילולים עדי יעלה למעלת אבותיו מר אביו הגאון מופת הדור נ"י ולמעלה בקדוש. בשו"ת בית שערים (אריח תשובה ר') ישנה תשובה אליו "על מה שאין רצונו להורות בלי תזות דעתי העניה".

גם בנו הגאון רבי שמעון גרינפעלד כותב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ר"ח) להרב בן ציון כי אביו הגאון זצ"ל הי' רב גובריה בסברא ישרה וחרף עצום.

הגאון בעל קול אריה זצ"ל (ממלא מקום רבינו חרבות העיר מאד) חתם מכתב א' בפ"ש באהבה רבה לכבוד הרב הגאון אב"ד נ"י.^צ

הגאון בעל יד יצחק אבד"ק טאלטשוואר במכתב סמיכה להגאון ר' בן ציון (הדפסנוהו בריש ספרו אות ציון) כותב "בן הגאון הצדיק המפורסם מו"ה עמרם בלום נ"י אב"ד בק"ק ב' אופאלא יע"א".^צ

הגאון ר' גרשון סג"ל ליטש ראזענבוים זצ"ל אב"ד טאלליא והגליל, בעהמ"ח שו"ת משיב דברים מביא בספריו דברי תורה ששמע מפי רבינו בשמחת נישואין ובמסיבת ת"ח.^צ ולבנו רבי יעקב יצחק בלום זצ"ל כותב (שם ח"ב י"ד סי' ע') "למען אהבתו ואהבת אביו הגאון ידידי נ"י ארבר בן על לבו ואחתום בברכה לו ולבית אביו ידידי הגאון נ"י".

בספר מהר"ם סופר להגאון מהר"ר משה סופר אב"ד טיסא פירעז (בסופו בשו"ת סי' ג') כותב בדרך שאלה א' לכן נכון אם יכתוב לאיזה גדולים כמו הרב הגאון רב' אופאלא.

הגאון מהר"ש ענגיל זצ"ל בתשובה לבנו של רבינו (המונתה בכת"י בגני מן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א) כותב לכבוד הרב הה"ג חו"ב בחורי תורה המפורסם ירא ושלם כש"ת מו"ה בן ציון בלום נ"י וזרח בהגאון המפורסם מו"ה עמרם זצ"ל.

בשו"ת פני מבין (י"ד סי' רכ"ז) ישנה תשובה המופנית לרבינו ולהמעין שם נראה כמו שרבינו שאל שאלה זו, אבל באמת נשאלה שאלו זו לרבינו ותשובתו נדפסה בשו"ת בית שערים (אריח תשובה פ"ג יו"ד תשובה שפ"ה).

הגאון מהר"ר מרדכי ליב ווינקלער אב"ד מאד בספרו שו"ת לבושי מרדכי (מהדור' ד' סי' י"ח) כותב בענין מנהג א' פשיטא ופשיטא שלא לזוז ממנהגו של הגאון מו"ה עמרם זצ"ל.^צ

הגאון ר' יוסף אלימלך בהנא הי"ד אבד"ק אונגוואר במכתב הוראה א' לנבדו, כותב עליו הגאון המובהק שר התורה בעל בית שערים זצ"ל.

הגאון ר' מרדכי פארהאנר הי"ד ראב"ד נייטרא

להלן רשימה קצרה מכמה ספרים של גדולי המחברים בהם נמצאים תשובות לרבינו שפלפל עמדם, ורשימה לכמה מקומות בהם נזכר רבינו ותורתו לשבח ולתהלה.

בשו"ת מנוחת משה לגיסו הרה"ג משה נתן נטע הלוי יונגרייז אב"ד טיסא פירעז (כסי' סי"ב), הביא פלפולו עם רבינו בסוגיא דמגילה נקראת (העתקנוהו בח"ג סי' י"ז), ושם (כסי' ק"ז) הביא קו' משמו בגמ' ב"ב (העתקנוהו בליקוטים בסוף כרך זה). שם (כסי' ק"ז) בתשובה לבן גיסו הגאון ר' יצחק יעקב בלום כותב: ובאתי להשיב מפני כבודך ומפני כבוד אביך הגאון הצדיק נ"י לנצח.

בשו"ת מהריא"ץ להרה"ג יהושע אהרן צבי וויינברגר אב"ד מארגרעטץ (כסי' י"ב מיום ה' לסדר בשלח תרמ"ט) לכבוד ידידי הרה"ג חרף ובקי, מורג חרוץ, בעל פיפיות, בש"ת מו"ה עמרם נ"י אבד"ק אופאלא. יקרתו הגיעני על נכון אודות אנשי קהילתו אשר רוצים לשנות המקומות בביהב"נ אשר היה מקדם לצפון ולדרום לעשותם שיהיו כולם פונים קדם וכו' עי"ש. יש לציין כי בדיוק באותו יום כתב מרן תשובה על ענין זה להרה"ג בקש"ת מוה"ר שמחה בונם סופר אבד"ק פרעסבורג (ונדפסה בחאריח סי' נ"ה).

בשו"ת בית שערים (אריח תשובה קנ"ה) נדפסה שאלה ששלח רבינו אל הגאון מהריא"ץ "להתלמד במקום אחר הלכה למעשה" אודות שר נברי א' שררצה ליקח בברות סובין מן הריחים בפסח ע"י יהודי א', הגאון מהריא"ץ הכניס תשובת רבינו בספרו (סי' ל"ח) וערך לו שם תשובתו, רבינו השיב לו על הערותיו ונדפס בבית שערים (אריח סי' קנ"ו).

הגאון רבי אליעזר דייטש אב"ד האניאר בשו"ת מרי השדה (חלק ב' סי' ק"ז) מפלפל על תשובת רבינו שכתב אליו (נדפס בשו"ת חאריח סי' שכ"ג), ופונה אליו: לדינ"פ וידע הרב הגאון המפורסם בעולם צדיק תמים וכו'. וראה עוד בשו"ת בית שערים (אריח סי' מ').

גאון ישראל בעל שבולי דוד על ד"ח שו"ע זי"ע שאל לו כתלמיד לרב וכתב לו "הגאון הגדול המפורסם מופת הדור וכו'".^צ

הגאון מהר"ר יהודה גרינפעלד אב"ד בעיר סעמיהאלי בשו"ת קול יהודה (סי' ל"ז) בתשו' לבנו של רבינו הגאון ר' בן ציון כותב שם: יקרת מכתבו זה זמן כביר הגיעני ואז לא נזדדתי מיד להשיבו כי אמרתי בלבי הלא יש למע"ב אב בחכמה ואם רצונו לברר הלכה למעשה הלא יש אתו דבר ה' זו הלכה ברורה ואנא בכך נס לגבי ענק נגדו ולמה יקשקש על קנקני וכו', ושם (כסי' ב') סיים תשובתו להרה"ג רב"צ יעלה מעלה מעלה ויגביר חיילים

צב) הקדמה להגרש"פ ערבי פסחים הוצאה שלישית, מפי נכד"מ הרה"ג ר' גבריאל יהודה איליאוויטש זצ"ל אבד"ק שאמשאן.

צג) מכת"י הגאון ר' בן ציון זצ"ל. בשו"ת בית שערים נמצאים הרבה תשובות אליו.

צד) נדפס בתולדות קול אריה מהדור כתבי קדש ד', בתולדות בית נפתלי עמ' ל"ז הביא שהכוונה לרבנו.

צה) תשובה יריח בחיידר נערכה אל הגאון בעל יד יצחק, אך כפי הדפוס בכת"י הברך שהיה מוכן לדפוס - לא נשלחה אליו.

צו) העתקנו אותם בח"ג סי' מ'.

צז) תוכן הענין מובא בליקוטים שבסוה"ס, ע"ש.

שערים הינם מהמפוארות ביותר מכל ספרי שו"ת של גדולי המורים בדור האחרון.^א

הגאון ר' יצחק יעקב ווייס זצ"ל אב"ד ירושלים מחבר ספרי מנחת יצחק בהסכמה שנתן לספר שו"ת שארית יהודה מבנו של רבינו כותב "כן לאותו צדיק גאון הגאונים מוה"ר עמרם זצ"ל בעמ"ח שו"ת בית שערים על ד' חלקי שו"ע הנודע בכל שערים המצינים בהלכה".^ב ובספרו (שם ח"ו סי' ז') כותב בענין מסויים, "ובפרט בנוגע לזה"ז די לנו (יוצאי עיר גראסוורדין יצ"ו) להזכיר את חוות דעת כ' גאונים מדור שלפנינו שהיו נחשבים מגדולי האשכנזים ה"ה הרב הגאון אבד"ק גראסווארדין ז"ל בתשו' יד רמה והרב הגאון מב' אויפאלו ז"ל בתשו' בית שערים".

בשו"ת באר מרדכי (י"ד סי' א') בתשובה לבן המחבר ר' בן ציון אב"ד סארוואש בן הגאון האמתי דק"ק ב' אויפאלו רבי עמרם גאון ז"ע, ושם מפלפל בדברי הבית שערים שכתבם לו בנו.

הגאון ר' שמואל בנימין סופר אב"ד דערעטשקע בן הגאון ר' אליעזר זוסמאן בעל ספר המקנה בספרו שו"ת דברי סופרים (סי' מ"ט, מיום א' לס' נח תרס"ז) כותב דבר תורה אשר הגדתי היום לפני האי סבא קדישא הגאון הגדול מוה"ר עמרם נ"י האבד"ק באר"פ שהייתי לקבל פניו ועלו דברי לרצון לפני הדרו לישיב וכו'.

הגאון בעל דברי יואל מסאטמר זצ"ל היה הוגה בספרי בית שערים, ואף התבטא שהתשובות של הבית

פרק ט

אוצרותיו ומורשתו

שו"ת בית שערים

ראינו נפלאות ונוראות מתורתו עתה בצאת לאורה חיבורו בית שערים וכו".^א וכן שאר גאוני וגדולי הדור דמדינתנו ודו"ץ למדינתנו שבחו והודו לשמו ולחבורו.^ב

בנו הבכור של רבנו, הגאון ר' יצחק יעקב זצ"ל, הביע את שמחת אנשי דורו בהופעת הספר, וכתב במכתב (שנרפס בתחלת הגדש"פ ערבי פסחים) "הלא נודע ביהודא כי אבינו זצ"ל היה אבי התורה והתעודה, וספרו הקדוש, מלא וגדוש, האיר לארץ ולדרים, וכל הוגי תורה הורים ומורים, שבחו והודו לדבריו הקדושים מעולפות ספרים, ויענו כל העם יחדיו ובפיהם שגורים, כי לא נראה בבושם הזה ימים בבירים, פלפולא חריפתא וך בלי שמרים, והמתקת הדינים בזכי העיונים, אבן מעשה הבונים, כאחד מגדולי אחרונים בסכרות עמוקות בדרכי רבותינו הראשונים".

הגאון ממונקאטש בעל מנחת אלעזר זצוק"ל שבת פעם בעיר קליינווארדיין, ונכנס לבקר אצל המרא דאתרא הגאון בעל "לחם רב". בו בזמן דר שם חתנו הגאון ר' משה נחום בן רבנו, והראה לו אז את כת"י שו"ת בית שערים לחיו"ד. המנחת אלעזר עבר על הספר ובשהדפים הל' נדה בספר דרכי תשובה הביא דברים רבים מתשובות הללו שראה בכת"י.^ג

הרבני הנגיד רבי שמעון קארניצער ז"ל העיד שאביו הגאון מוה"ר נחמיה קארניצער זצ"ל אבד"ק קראקא, היה מחבב את הספר במאוד מאוד והגה בו הרבה,

"שאלות ותשובות, אחת אל אחת משולבות, והרבה חידושים בהלכות ואגדות, בענינים שונים יקרים מפי ומפנינים, כולם מחמדים, כולם ממתקים, מדבש ונופת מתוקים, טובים ישרים וצדיקים". זה ספר תולדות אדם גדול בענקים, גאון אדיר בש"ס ופוסקים, מהולל בפי כל הגאונים וצדיקים, שואל ומשיב בכל אפסים, בים התלמוד עשה נתיבה, בסברה ישרה ועמוקה באחד הראשונים, שר התורה, ראש גולת אריאל רבן של ישראל".^ד

באשר יצא לאור לראשונה חלק או"ח מספר שו"ת בית שערים ותפשט בכל רחבי תבל, קבלוהו בקרב ישראל בכבוד ויקר בגילת ורנן באופן נעלה ומהולל אשר לא כל ספר זוכה לכך, וכל העם רואים את האורות ומשבחים ומפארים חכו ממתקים וכלו מחמדים, וכל רב וחבר ימצא בו ערבת דבר. גם גאוני וגדולי הדור הביעו לבני המחבר תודה לפעלא טבא ומכתביהם מלאים תשכחה ותהלה.

גאון ישראל מאור הגולה מהרש"ם מברעזאן, כתב לבני רבנו זצ"ל: "ככל עת שאני רואה בספרו של מר אביכם גאון קדוש ישראל מו"ה עמרם זצוק"ל אני מוצא דברי אלקים חיים וכו'". ובמכתב אחד לבנו של רבינו הגאון ר' בן ציון זצ"ל כתב "כי מימי החתם סופר לא נראה בבושם הזה". גם הגה"ק ממונקאטש זצ"ל בעל הדרכי תשובה התפעל ביותר מספרא הדין וכתב במכתב אחד: "הגאון הנפלא והאמיתי מו"ה עמרם זצ"ל אשר

(צח) משיען של ישראל ח"א עמ' נ"ו.

(צט) שם גם הזכיר שזכה לשבת יחדיו עם בנו של רבינו ה"ה הגאון ר' משה נחום זצ"ל הי"ד קרוב לעשרים שנה בהבר"צ בעיר ואם בישראל ק"ק גראסווארדין עד שנת השואה שנשלח בעה"ד למקום הצדענות בצוותא עם מו"ח רבנו הגאון האדיר מוה"ר זל"ה הי"ד עם רבבות ישראל הי"ד. - להגאון ר' פנחס צימעטבוים הנזכר היה פתוח פה ב"ת עם רבינו כמובא בשו"ת שארית יהודה סי' קמ"ג והעתקתו לשו"ת בית שערים ח"ג סי' כ"ג, וגם בשו"ת חידושי ש"ס"ב מזכירו רבינו.

(ק) מנוסח דף השער

(קא) הקדמת הגאון מוה"ר משה נחום לחיו"ד.

(קב) מפי נבד רבינו מוה"ר אריה בלום נ"י. - מקומם ציון בק' משנת העמרמי לחיו"ד ובמראי מקומות לספרים המביאים את דברי המחבר. לפני שנרפסו ספרי שו"ת בית שערים, הדפיס הה"ג מוה"ר יוסף הכהן שווארטץ בקובץ שערך "חלקט יוסף" (שנה י' סי' ק"צ) תשובה שקיבל חתנו מוה"ר אליעזר דייטש אב"ד באניהאדא כעממח"ס תבואות השדה ופרי השדה, התשובה נרפסה אח"כ בשו"ת בית שערים אריח תשובה ר"ב. ובק' חלקט יוסף (שנה י"ב סי' פ"ו) פירסם בנו הג"ר בן ציון תשובה היטב לב שנרפסה בחיו"ד סי' קצ"ג. בשו"ת בית שערים אריח תשובה מ' ישנה תשובה ערוכה אל הרה"ג כש"ת מוה"ר אליעזר דייטש אב"ד באניהאדא אודות השמעת קול בתפלה, ונרפסה בספר יענו בקול סי' כ' שירל ע"י חתנו הרה"ג העורך קובצי חלקט יוסף זצ"ל, ובו הביעו כל גדולי הזמן במכתביהם שהתפלה קול יפה לה חיו לשנות. גם בירדן תל תלפיות מחדש אור שני תרס"ח שנה י"ז סי' ק"ג ישנה קטע מתשובה שנשלחה אל דוד"ה מו"ה אשר אנשיל יונגרייז רב דק"ק דינדאש, מעט חית לקח מתשובה אחת גדולה שזכיתי לקבל מכ"ק דודי מאור הגולה מו"ה עמרם בלום זצ"ל. התשובה בשלימותה נרפסה אחר זמן בחיו"ד תשובה ר"ט. גם בקובץ לקט שושנה משנת ת"ש סי' כ"א ציון הערך לשו"ת בית שערים י"ד סי' .. (י"ז). בק' חלקט יוסף שנה י"ב תר"ע בסוף קונט' ב' בשו"ת ספר חרש

ומרגלא בפומיה שסברותיו הם מעין סברות הרשב"א.⁴ בשו"ת בית שערים (ארח סי' שיו) נמצאת תשובה שכתב רבינו זצ"ל בשנת תרמ"ה להגאון המפורסם בדורו רבי יעקב וידענפעלד זצ"ל אבד"ק הורמלוב בעל הכוכב מיעקב. התשובה סובבת והולכת אודות "קשיא קשה כבוד" שהקשה הגאון זצ"ל בסוגיא עמוקה דריצוי ציץ. התשובה משתרעת על פני ארבע עשרה עמודים ארוכים ומחולקת לב"ח סימנים⁵ תשו' זו המהווה קונטרס נכבד בפני עצמו לעניני קדשים בה מתגלית גבורת רבינו בכל מכמני התורה, ובבקאות נפלאה ובעמקות חריפות הוא הולך ושחר, סותר ובונה עד שמיישב את הקשיא בכמה וכמה אופנים. בשלחי התשובה סיים רבינו: "ופה תעמוד הנצח, ותשואת חן להד"ג נ"י על ידי התעוררות קרשיתו אשר מפז ופנינים יקרה ומשובצה, חני גדול העצה לבאר שמעתתא רציץ מרצה, מקצה אל קצה, ויהיה לפניו חשוב ומקובל ומרצה, וכו'".

כשביקר פעם מן הגאון יבדלחט"א בעל משנה הלכות שליט"א בירושלים בהיכלו של הגאון מטשעבין זצ"ל, דיברו אודות הספר בית שערים ואמר לו הגאון מטשעבין אספר לך דבר שאינכם יודעים; כאשר קיבל אבי הגאון בעל כוכב מיעקב תשובה זו הסתובב ב' שבעות ומטפחות קשורה על ראשו מרוב עיונו בעמקות הדברים.

כל גדולי ישראל ופוסקי הזמן התעמקו בתשובותיו (כאשר יראה המעיין במראי מקומות לספרים המביאים את דבריו, שנדפסו בסוף חלקי השו"ת), ולכל המדינות הגיע דבר

ה', ואף גדולי ולומדי ליטא' שלא הכירו את המחבר התפלאו על עמקות התשובות, וללמד על הכלל כולו יצא הגאון הנפלא בעל תקנת עזרא שרשם הערותיו בגליתו הספר (נדפסים בעת לראשונה בסוף תאריך ממהדורה זו).

סיפר מן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א שפעם נכנס אליו מוה"ר שמואל וואלקין (בנו של הגאון בעל זקן אהרן ובית אהרן) בשליחות הגאון ד' יעקב יצחק רודרמן זצ"ל ראש ישיבת נר ישראל, לבקש את הספר שו"ת בית שערים, ובשתמה איך הגיע לספרו של אחד מגדולי אונגארן, השיבו שאצלנו ידעו אודות הגאון בעל בית שערים דחד מינייהו עדיף כתרי מינן.

גם גדולי הדור במדינת גליצא, המהרש"ם והגאון בעל הרי בשמים פלפלו בספריהם בדברי רבינו שהובאו לפנייהם בשאלות של היתר עגונה (ראה בליקוטים בסוף הספר) ואם כי את רבינו לא הכירו אישית, אך תורתו הכריזה עליו ושמעו הלך בכל המדינות.

עד לירושלים עיה"ק הרחוקה הגיעו ספרי הבית שערים, ובפתיחה לספר שביתת השבת להגאון ר' יצחק מאלצאן זצ"ל (מורל סידור הגר"א שח יצחק אשי ישראל) מצוין בהתפעלות את מה שמצא בספר בית שערים פסק בהלכות שבת אודות מלאכה חרשה שנתחדשה בימיו, שבספר אחד כתב שאין בו רק איסור דרבנן, "אבל בס' בית שערים שנדפס מחדש ראיתי שהוא סופר ומונה כזה ו' או ז' מלאכות דאורייתא ודרבנן ואפי' בקבלנות ע"י גוי לא נזקק להחיר", וכן מעתיק מדבריו בתוך ספרו.⁶

עריכת הספר

זצ"ל הרב הגאון החריף צדיק בכיר בקש"ת מו"ה יצחק יעקב זצ"ל אשר הי' אבד"ק ה' שאמשאן וכו' קצת ד"ת ממנו להיות שפתותיו דובכות בקבר. בהתאמצות והוצאות בני המחבר זצוק"ל, מונקאטש תרס"ט.

בהקדמתם לספר מצאו בני רבינו לנכון למסור כתב מודעה: "כי הספר אשר אנו נותנים לפניכם היום ברכה לא היה מסודר לנכון כי התשובות רובם בכולם נעתקו ע"י אחרים, בחורים צעירי ימים אשר לא הבינו הדבר בכל הצורך, וגם היה נלקה בחסר ויתיר, ואנחנו בני המחבר יגענו בכל כוחנו עד מקום שידינו יד בהה מנה"ת, ואולי בכל זה לא ירדנו לסוף דעתו הגדולה, ולכן אל תתלו בוקי סריקי בגאון אבינו המחבר זצ"ל ואל נא תשיתו הטאת עין אמורי ואשם מלה כי אם בנו וכו'".⁷

גם בן בתו מוה"ר יצחק יעקב סופר, מספר בזכרונותיו: נתגדלתי על ברכי אא"ז ובמה שנים הייתי לומד בשיבתו הרמה עם בי הייתי צעיר לימים. ואבי זקני השביעני בגוף בנפש והייתי חביב בעיניו ואני וש"ב הצדיק החו"ב מוהר"ר ארי' יהודא שטערן הי"ד (בן דודי הגאון המפורסם בעל "ילקוט הגרשונים") היינו מעתיקים תשובותיו אשר השיב

עוד בחיים חיותו יצא טבעו בעולם ונדע בשערים תקפו וגבורתו, ערצם צדקתו ותורתו, גדולתו וענותותו, על ישראל הדרתו, ולכן רבים ושלימים וגדולי הדור תמימי דעים, שחרוהו ובקשוהו פעמים רבות, להעלות על מזבח הדפוס את ספרו.⁸ גם חתנו בעל ילקוט הגרשונים כתב בספרו (חלק האותיות ערך שליחות): וראשון לציון מה שראיתי בפנסק התשובות של אדמו"ר הגאון מו"ה עמרם שליט"א - מי יתן ויכתובו מליו יחקו בעט כחול ועופרת לשמחת לב כל אוהבי תורה ודורשיה וכו'. אבל רבינו בענות צדקו הטוהרה, לא אבה שמות לאדפוסו הדרא, כי ירא לנפשו ממחשבה זרה, ורק אחיה חרשים בטרם פטירתו הסכים ברעתו להעלותו על מזבח הדפוס. אבל לא עלתה בידו להוציא מכח אל הפועל מחשבתו הטוהרה, כי עלתה נשמתו הקדושה השמימה.

אז קרבו בני רבינו להוציא לפועל את המלאכה, ובשנה חצי לאתר הסתלקותו, השמש יצאה, ויצא לאור הספר: שאלות ותשובות בית שערים, חלק אורח חיים, הכולל שלש מאות שמונים ואחד תשובות. בסוף הספר הוסיפו קונטרס "בית יעקב" לזכות נפש זקנינו אבי אבינו

מכבוד הגאון הגדול החריף עצום ומפורסם וכו' ספר נחמד ונעים גדול בכמות ואיכות שו"ת בית שערים, ובקר' לקט שושנה משנת תשי"א אחרי סי' ע"ה ישנה מודעה שיצא לאור ספר חדש יחד נפלא במינו שו"ת בית שערים י"ד.

ק) מפי מן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א

קד) בתשובה זו הנמצאת תח"י בבתיק מן המחבר מביא הק' מבני מו"ה יצחק יעקב נ"י בשם הגאון המנוח מו"ה ישראל ראפאפורט זצ"ל, ואכן בספרו שו"ת מהר"י הכהן בסי' ל"ט מביא ק' זו משמו של הגאון מו' יעקב וידענפעלד אב"ד הרומלוב זצ"ל. אח"ז נדפסה ק' זו גם בספרו שו"ת כוכב מיעקב ח"א סי' ס"ג.

קה) תיכף עם הופעת הספר לאור עלום הביא מדבריו תלמידו הגאון ר' טובי' גאלדבערגער מירושלים עיה"ק, בקר' וילקוט יוסף שנת תר"ע סי' א'.

קו) גם בעדונו די שמעתי מתבררין בבי מדרשא, ובתשו' (ארח סי' קצ"ה) במענה לשואל א' כותב "את קלו שמעתי בק קולמסא במ"ש ליישב הקשי' שבפנסק החשו' שלי'.

קז) כמובן שהדברים אמורים גם ביחס לכרך השלישי.

צבי סופר ולה"ה אבדק"ק שאמשאן, אשר הגיה אחריו על גליון בית שערים. כמו כן נוסף בהוצאה זו מראה מקומות לספר בנו הגאון מוה"ר יודא צבי בלוס ולה"ה אבדק"ק האנשאויץ, שו"ת שארית יתירה. גולת הכותרת של הוצאה זו הינו הקונטרס הנכבד: "משנת העמרמי", שחיבר מרן בעל משנה הלכות שליט"א "מאשר זיכני להעמיק באיזה מקומות ולעשות ציצים ופרחים למשנתו הזכה ורשמתי על הגליון דרך משנתי קצת הגהות ומראה מקומות הארות והערות וחברתי אחת לאחת, בשובה ונחת, והוספתים תוספות חבור לטהור".

שם הספר

להורות דרכי תשובה, על השאלות אשר עליו ערובים וסדורים, מילין דמטמורין, בסדקין ובחורין, כאשר ישאל איש במשפט האורים, לכן זה שמו הנאה לו בהידורים, ספר שו"ת בית שערים.

ומהראוי להביא לשון התייטט בפתחה לסדר נזיקין, ח"ל: הורבה מן המכתבים שמחלקין שער ספריהן וקורין לכל חלק בשם פתח או שער, ומה מאד יצדק שם פתח למשנה לפי ששערי דיני התורה סגורין הם מבוא, ותורה שבעל פה פותחת אותם, וזה השער לה' צדיקים יבואו בו.

שו"ת בית שערים חלק יורה דעה

תלמידיו הי' להיות בתומכי נפשי להוציא לאור חמדה נגזזה. ובמכתב שכתב בנו בבורו של רבינו הגאון רבי יצחק יעקב זצ"ל בשנת תרפ"ו, בשהוציא אחיו לאור את ההגדה של פסח "ערבי פסחים" כתב: בונתך רצויה בי בסף ממברו יהיה לנו לעזר קצת שיהיה ביכולתנו להוציא לאור עולם הטמיר ונעלם שו"ת בית שערים על שאר חלקי שו"ע, ואשר יחפשוהו כמטמונים ויקר הוא מפנינים בעיני כל החכמים ונבונים".

הספר יצא לאור כאמור בשנת תש"א, שהיתה מהשנים הקשות לישראל. המו"ל מתאר שם את המעמד הנורא מצרות הכלל והפרט אשר בחוץ תשבל הרב ומחדרים אימה, אך מ"מ התגבר ולא נסוג אחור, כדי להמציא להוגי תורה ושוחרי תורה, תורה שלימה דמגנא ומצללא בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה (סוטה כ"ב), ובי היה מול עיניו מה שמסופר במס' ברכות דף ס"א ע"ב תשובתו של ר' עקיבא לפפוס בן יהודה במשל לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים ואמר להם רצונכם שתעלו ליכשה וכו'. ובאמת מן שמים הוא דקזכו ליה, להציל את מאות התשובות הללו מבליה ואבדן כפי שאירע למאות התשובות והחידושים האחרים שנאבדו בשנות הדמים.

את הספר הבין הגאון רבי משה נתן דפוס בהעתיקו בכתב ידו כל תשובה ותשובה מחדש בעזרת בניו הי"ד, אחיו הגאון רבי בן ציון, וכמה תשובות שנעתקו על ידי אחיהם הגדול הגאון רבי יצחק יעקב זצ"ל. כך זה בכתב ידם כפי שהיה בבית הדפוס הובא לאחרונה מגריסווארדיין בשלמותו.

בשנת תשכ"ב יצא לאור חלק יו"ד פעם שניה ע"י מכון משנה הלכות גדולות הצ"ל בהוספת הקונטרס הנכבד משנת העמרמי למרן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א.

לשואלים אותו מכי"ק להפנקס"י בידינו נמצאים כמה פנקסי תשובות שנעתקו על ידי רבינו המחבר בעצמו וכמה וכמה תשובות שנעתקו על ידי שאר תלמידים לתוך פנקסיו.

בפעם השנית נדפס הספר בארה"ב בשנת תשל"ט על ידי: "מכון משנה הלכות גדולות", בשיאות מרן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א בתוספת: מפתח לתנ"ך ש"ס ופוסקים, ומפתח הענינים. עוד נוסף שם חידושי הערות והגהות ומראה מקומות מאת חרב"נ הגאון מוה"ר יוסף

מספרים בניו בהקדמתם: "ולא אתנו יודע עד מה, מה שם יקרא לו, וקריאתו זו הלולו, עד כי הקרה ה' לפנינו, מאת ה' היתה זאת נפלאה בעינינו, עלי גליון מכתב אחד רשום בכתי"ק ויקרא בו שמו ושם אבותיו, ובה לשונו לשון זהב אשר אליו נפשינו תאב, "בית שערים - ר"ת שאלות תשובות עמרים בן רבי יצחק יעקב מרים".

הוסיפו בניו וכתבו שם: ומצאנו עוד טעם לשבת, צח ומצחצח דרשת חכמים ז"ל (סנהדרין ל"ב) על הפסוק צדק צדק תרדוף, אמרת אלקי צרופה, הלך אחר ב"ד יפה, אחר רבי לבית שערים. ויען הן הם מדברותיו נאה,

עם צאת לאור עולם שו"ת בית שערים על חלק אור"ה, ראו כולם את היצירה הנהדרת הלזו, וחשקו במאוד לראות גם את שאר חלקיה, "ובכן רבים וכן שלמים תלמידיו המובהקים גאוני וגדולי תורה הפצירו בנו בתובחת מגולה מאהבה מסותרת להוציא לאור חמדה נגזזה, חמדה שחמדו עלי' כל הוגי תורה ולומדיה ברוח טהרה וכל שוחרי תורה, למען לא תבא תורה שלימה למאכל עש ורקבון ח"ו". ואכן בשלהי החורף של שנת תש"א, בשלושים ושלש שנים מאז שיצא לאור חלק אור"ה, יצא מתחת מכבש הדפוס חלקו השני של הספר: שו"ת בית שערים חלק יורה דעה, המכיל ארבע מאות ארבעים ותשעה סימנים גדושים וממולאים בעסיס רימונים, חבה העולם לאורות נגזרים המתובלים בטוב טעם ודעת בטעמה של תורה.

למרות ההפסק הארוך שבין הוצאת שני החלקים, מעיד על עצמו המוציא לאור, בן המחבר הגאון רבי משה נתן דפוס זצ"ל דומ"ץ גראסווארדיין, בהקדמתו לספר: "רעיון יקר זה היה נגד עיני זה רבות בשנים וכאש להבה יקד בקרבי, נפשי השתוקקה תשוקה עזה ונמרצה להיות בן מכבד אב, לגל את האבן מפי הבאר חפרה שר התורה אאמור"ר זי"ע, ולהו"ל אור הגנוז וספון, כמעט לא הסתתי דעתי ולא מש מרעיוני השאיפה הנכבדה הזאת, גם בסעפים בחזיונות לילה רעיוני על משכבי סלקו ובצפייתי צפיתי מתי אפקח הגל ממעין החכמה ותבא לידי ואקיימנה להיות ברא מזכה אבא להוציא לאור תעלומה תשובותיו על חלק יורה דעה".

גם הגאון ר' בן ציון בנו של רבינו בותב (בקובץ תל תלפיות שנה תרפ"ג אות פ"ג): "הנה אאמור"ר הגאון זצ"ל בשו"ת בית שערים חיו"ד אשר עודנו בבתי ספרא דמרא טוב המחזיק תמ"ג תשובות קל"ה באגנון גדולים ברפוס, זולת זה בה' מאות תשובות גדולות ערו"מ ואהע"ז מי יתן ויכתובן מליו בספר ויחקו בעט ברזל ועופרת ולו ישמענו

שאר חידושי תורה

כתבתי כן כותב רבינו על עצמו (בסוף שרת אר"ח סי' ס"ב). וכן מעידים בני רבינו בהקדמתם: "אלו היה כותב אבינו זצ"ל את כל חידושי תורה אשר חידש היו לו חיבורים למאות בהלכה ואגדה, אבל לא כתב רק מעשר מן המעשר מחידושי, ועל איזה סוגיא שלמד לא כתב רק פעם אחת במשך שנים רבות, וידוע חידושי אגדה הם כהרדים התלויים בשערה הטמנה ברמז. ואף על השאלות שהעריכו אליו לא השיב לכולם, ולאחר פטירתו נשארו יותר משני מאות מכתבים ששאלו אותו כדת מה לעשות כענינים שונים וחמורים מכל קצו ארץ וים רעוקים שלא השיב להם. ועכ"ז הניח אחריו כרכה חבילות חידושי תורה בהלכה ופלפול ואגדה."

לדאבוננו נאבדו בשנות הדמים שז"ת לחלקי אהע"ז חר"ם אשר כללו כחמש מאות תשובות. גם חידושי סוגיות רבים בשיט בבלי וירושלמי, הערות על דחשי"ע, ושאר חידושים בכל מקצועות התורה וחידושי אגדה נאבדו בשנות מלחמה"ע. בעדה עלה בידנו לאסוף מכתבי יד, ולהדפיס במהדורה הנכונה יותר מארבעים סוגיות וחידושים בעניני אר"ח קדשים ויד, וכחמשים תשובות וחידושים בעניני אה"ע חר"ם שלא נדפסו מעולם. י"א

"ואודות קונטרס בעדה"ר לא כתבתי רובי תורת כי לא הייתי שאנן מנעורי והדות והלל לה' על המעט אשר

הגדה של פסח ערבי פסחים

ביארר החוברת ולטיל על שדה האגדה לארכה ולרחבה."

ומאז נדפסה ההגדה בכמה הוצאות: בשנת תשכ"ב בירושלים עיה"ק ע"י נכה"מ הרה"ח ר' מאיר פישמאן ז"ל, בארה"ב תשל"ז ע"י נכה"מ הרה"ג ר' יצחק יעקב איליאנוביטש שליט"א ופעם רביעית בארה"ק בשנת תשמ"ג.

דברי אגדה

שבת כשבתו למד התורה עם פירש"י רמב"ן וספר החינוך, והיו לו רשומים גם הרבה חידושים עה"ת כקונטרסים. י"א גם כתביו הללו נסתרו מאתנו, כי כצוק העתים וכעיתות המלחמה הם עברו גלגלים רבים ושלטו בהם ידי זרים, עד שלא נודע איה מקום כבודם.

"וגם כסתרי חכמת האמת ידו הדה והרבה חידושים בחכמה זו נמצאו בחיבוריו, והי' שר בית הזוהר ונהירין

בשנת תרפ"ז הדפיס בנו הגאון ר' בן ציון הי"ד (בבואפסט) הגדש"פ עם פירוש ערבי פסחים מאת רבינו זצוק"ל. ובהקדמתו כתב: "אך דעו נא רבותי כי הוא רק חלק אחד מרוב חידושי אגדה אשר כתב על הגש"פ, כי כאשר היה כמעין המתגבר בחידושי הלכה ושמעתא כאשר עניינם לנכח יביטו בספרא דבי רב חיבורו הגדול שז"ת בית שערים חלק אר"ח - בן גם באגדה, ידו הדה, אך לא היו עתותיו בידו להיות משהה ע"מ לבאריו

מלבד שהיה רבינו כאמור גאון הגאונים בהלכה ובשמעתא, היה כחזר רב גם בחידושי אגדה, כי: "גם בחלק האגדה הי' גדול ליהודים, כי אמרותיו אמרות טהורות לכל און שומע חמודים, בדברו מערי"ב ערביים לכל ח"ך הטועם ערבים, הוא הי' אב המגידים טוב הדרשנים, וראש המדברים". י"א

בקי בכ"ד ספרים עד לפלא, שהיה יודע ודורש מסורת ואותיות רבות ודעירות שככל התנ"ך, י"א ומיד

(קט) בכמה מקומות רמז עליהם מן המחקר: בשז"ת יד תשובה ב', יד, ט"ו, כ"ה, מ"ב, נ"ב (נדפס עתה בחי"ג) ק"א, ק"ז, ש"ז הוכיח חלק אה"ע, ובשרת אר"ח תשובה רמ"ז, ויד תשובה רפ"א, שלי"ג, שצ"ט ציין לחלק חר"ם. גם בנו בשז"ת שארית יתורה הביא בכמה מקומות בספרו מדבריו לחלק חר"ם ואה"ע, ומיתר חידושי אביו.

(ק) קצת מחידושי לאר"ח נדפסו בסוף הגדש"פ ערבי פסחים שהטיל בנו הגאון ר' בן ציון ובעת נדפסו שנית (בחלק ג' סי' ט"ז). מחידושי הוכיח כמה פעמים בספריו, ולחוגגא: באר"ח סי' ע"ג, ע"ד סוגיא דר"ח סנה"ב, ע"ח סוגיא דרובת הגסה ביזמא, קב"ד הארכתי בזה בסוגיא דר"ח לולב הגזול, קצ"ט, ר"א, בתשובה ר"מ כותב אעתיק לך סנסן א' מחידושי בסוגיא דכבש עזרת (נדפס עתה בחי"ג), רמ"ב, רמ"ד אקדים גריג' א' מחידושי בסוגיא דשמן שריפה, רס"ז, ש' שליט (נדפס עתה בחי"ג), תשובה שני' מדי' לסוכות (נמצא בבתי"א), בתשובה ש"ע כותב חגני מעתיק לו מה שכתב אצלי בחידושי ב"מ, ושם מדי' מגילה, בתש"ו שעי' מגליח הטרור ובתשובה שעי' מגליח מניא. בחי"ד סי' נ"ג בסוגיא דכבתה, וגם בחי"ג סי' ס"ט. בנו בספרו שז"ת שארית יתורה סי' ס"ה כתב לאודו דהה"ג מדי' בן ציון, בצוק העתים הללו אין רעתי מישבת לכתוב אגרת שלומים ודי' בבדך מחול תהא אני לומד סוגיא דתרומת חמץ ויש בידך קונטרס גדול מנ"כ אבינו זצוק"ל נא לשלח במהירות האפשרית למען אהנה ואשתעשע בו ולמצוא גדולה יחשב לך.

ומחידושי ליד: ביד תשובה א' מחידושי ריש נדה, תשובה כ"ז, מ' (נמצא גם בב"א) נ"ג מדי' לע"ז (נמצא גם בב"א) ס"ג (נמצא גם בכ"א), ע"ז (נמצא גם בבתי"א העתקה), קב"ז בסוגיא דנפש, קב"ז (נמצא גם בב"א) קס"ה מדי' לסוגיא דסיפת חלב, קס"ט מדי' ע"ז חדי' יד, ק"ץ, ר"ח, בתשובה ר"ט כותב תהא בחידושי לפ' השוכר את הפעלים הארכתי הרבה בענינים אלו רציתי להעתיק לך כי קשה עלי להכניס עצמי בזה וקשה עתיקא מחזקא (נמצא גם בבתי"א), ר"ב (נמצא בבתי"א נדפס עתה בחי"ג), רכ"ז (נדפס עתה בחי"ג), רל"ג, רמ"ד, רס"ח, בתשובה רע"ג נשאלתי בדבר זה ממש מחתני הרב המאד"ג ד"ק שאמשאן וכו' כל התשובה עכ"ד בתשובתי (נמצא בבתי"א), ש"ט, ש"ט מדי' לשכטות (נדפס עתה בחי"ג), שני"ט, ח"ג. גם בתשובותי מכת"י היצא לאור עתה ציין לסוגיא דנפש בחי"ג סי' ג' וסי' ל"א, ומדי' לכתובות בחי"ג סי' י"ג. גם בילקוט הגרשתי חלק האותיות ערך משאצ"ל הביא מדי' לכתובות.

(קא) שני כרכים שהיו מוכנים לדפוס ובהם התשובות מאה"ע חר"ם נשארו לפליטה אוד מלחמה"ע, ונמסרו לשנים מנחותיו, אך בעברם את הגבול נאבדו מהם, ומי יתן וימצאו התשובות האבודות האלו.

(קב) בסוגיא אחת נדפסת כעת בחי"ג סי' פ"ט כותב רבינו "ויען כי כאשר למדתי סוגי' זו זה כמה שנים והתחלתי לכתוב מ"ש לעיל והתבררתי לפסק באמצע פרק ונשכחו ממני כמה חידושי וענינים שהיו לי או לכן נדחתי הדבר כמות שהוא וכאשר למדתי עוד הפעם בשנת תרל"ד על שבת שובה תרלי"ה אכתוב מה שחגי' ר' כעת בעזר צור ישועתי והוא יעזרני על דבר כבוד שמו הגדול להתחיל ולסיים ומפיו דעת ותבונה". אך גם סוגיא זו לא הספיק לסיים.

(קיג) ממכתב בנו בכורו הגאון ר' יצחק יעקב בתחלת הגדש"פ ערבי פסחים.

(קד) גם בכללי הדקדוק היה בקי להפליא, כנראה מתוך תשובותיו הרבות, על אף שאנשי דורו ומקומו לא התעסקו בזה.

(קטו) הקדמת בניו לחארת, מקצת מן המקצת כדף אחד ושתיים שנשארו בבתי"א, ופנינים אחדים שנדפסו בעתן תל תלפיות שנשלח מבנו הה"ג מדי' בן ציון בלום רב בסארוואש, העתקו בסוף חארת. גם הגאון בעל "לחם רב" מקליניאורדיין היו למראה עיניו כמה קונטרסים שהיו אצל חתנו הגאון ר' משה נחום בנו של רבינו, ובהרבה מקומות בספרו מעתיק מדבריו.

במקומו). ואמר לפרש בדרך בדיחה כי לפעמים עוברים על יד בני גדול ורואים בחוץ שלט גדול ועליו כתוב: "בית תלמוד תורה לצאן קדשים", או "ישיבה הרמה לאברבים, או "מתיבתא ללימוד ש"ס ופוסקים", אם הקב"ה בביכול רואה זאת, אז "עז חזרה במקומו", כי עדיין לא אלמן ישראל וישנם עוד רבנים ותלמידים שעוסקים בתורה לשמה. אבל אם הקב"ה בביכול מסתכל בפנים ורואה שמבלים את רוב הזמן בסיפורים ובהבלי הכלים ואין תוכו כבדו, אז "במסתרים תבכה נפשי".

סיפר הרב יואל אופנהיים ז"ל שהגאון הרב שלום קליין זצ"ל (דיין דק"ק קליינווארדיין ואח"כ אב"ד האלמין) סיפר לו ששמע מרבינו זצ"ל. פעם היתה פירצה גדולה בענין הדת ודרש דרשה חריפה ביותר בדברי מוסר ותובחה. הבעלי בתים התאספו בבית קפה ורינו על שדיבר בצורה כה חריפה. בדרשתו הבאה אמר שמעתי שבבית קפה מתרעמים עלי, אמשול לכם משל קבוצת נשים שחזרו, ואחת מהן סיפרה שיש לה משרתת חצופה ביותר, בתוך דבריה נכנסה המשרתת וסיפרו לה שברגע דיברה המעבידה שלך שאת מאוד חצופה, ענתה המשרתת אמנם נכון הדבר אך ראו קהבול ביני לבינה עלי מדברים בין נשים מכובדות ואילו עליה אני מדברת כאשר מתאספות המשרתות לזרוק האשפה או אני מספרת איזו מעבידה רעה יש לי זהו המשל, והנמשל המשיך ואמר אני מדבר אליכם מוסר בבית הכנסת ע"י ארון הקודש ואילו עלי אתם מדברים בבית הקפה, היתכן! א"כ

מנהג ישראל, שכל רב מסיים את דרשתו במשפט: "ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן" ונתן רבינו טעם לדבר: הרבנים, בדרך כלל, אינם מקצרים בדבריהם ואומרים דרשות ארוכות, שהן למשא ולטורח על השומעים. הדרשה נדמית למאזינים כל כך ארוכה שהם משוכנעים כי לא יהיה לו סוף לעולמי עד. אך כשהרב הדרשן בכל זאת מתקרב לסוף, מתחילים השומעים להאמין שבמו שהיה סוף לדרשה ארוכה זאת כך יהיה סוף גם לגלות שהיא ארוכה מאד. לכן ממילא מסיים הרב "ובא לציון גואל בבי"א".

לי' שבילי דנהר דעה בזה"ק ובספרי קבלה"י

כוחו של רבינו נודע גם בדברי אגדה ורמז ובדרך דרוש וחיזור המושבין את הלב, ובותבי הדורות מעידים עליו שהיה מטיף לשומעים בדרך נפלא מאוד ודרשותיו הערכים והמתוקים לעולם לא ימושו מפי מביריו. רבינו נודע בסגולתו כגואל כחוסר עליון בדרשותיו הרבים ובפתגמיו המשובחים שהתפרסמו בשמו ברחבי הונגריה, ימותכנם אפשר להבחין את מדת האמת הטבועה עמוק בלבו הטהור. אמרותיו השנונים והחריפים, לא היו תמיד לרווחם של מבקשי הכבוד – אך רבינו שנא העציפה בתבליית ולא נרתע מלבטא את דעתו והרגשותו כלפי דורו ופירצותיו.

מסופר שרבינו היה מוכיח כפעם בפעם את עדתו והעיר למוסר אונם אבל שומע לא היה לו מאת העם, פעם אחת ביקש הוספה על משכורת הרבנות, ובקשתו הושבה ריקם, ויאמר לאנשי הקהלה: מאוד ישמח לבי על אשר לא מלאתם למלאת הפצי, הן עד כה בראותי כי לא שמעתם למוסרי ותובחתי לא אביחם, נמוג לבי בקרבי בחשבי כי האשם תלוי בי יען כי חז"ל אמרו דברים היוצאים וכו' ובטח דברי אינם נובעים ממקור לכבי לכן אינם נכנסים אל לבכם, אבל עתה בדרשי מאתכם הוספה על פרס הרבנות וזה בטח יוצא מקרב לב עמוק, ובכ"ז לא מצאה בקשתי מסלות כלבכם עתה אבן נודע הדבר כי לא בי האשם רק אתם עם קשה עורף ואנכי איתם ונקיתי מפשע "רב".

פעם אמר רבינו בדרך הלצה טעם נכון על מה שהרבנים דורשים בשבת שובה, דהנה הרב שהוא צדיק תמים דעים לה' ותורתו, אין לו על מה להתוודות ביה"ב כי אין בידו שום חטא, ולכן תקנו לדרוש "איט דאך איין עבירה פאר יעדען ווארט" וממילא יש להרב עבירות הרבה ויש לו על מה להתוודות.

אמר רבינו לפרש: "ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" (ירמ' י"ג, י"ז) ושואלת הגמרא (חגיגה ה') ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה ומתרצת הגמרא לא קשיא, הא בבתי גואי (כפנים ישנה בכיה) הא בבתי בראי (כחוץ אין בכיה, דכתיב הוד והדר לפניו עז וחרוה

פרק י

ימיו האחרונים והסתלקותו

ההעברה (דער איבערגאנג) הוא קשה קצת, ולאחר שעבר האדם מעבר זה הוא טוב מאוד, אלו דבריו. חתנו הגאון רבי יוסף צבי סופר זצ"ל, זכה לשמשו ולסעדו בימיו האחרונים עד עלות נשמתו הטהורה לשמי רום. את קורות הימים הללו רשם עלי גליק: מו"ח הקדוש אבי רבב ישראל ופרשיו ידיד נפשי אשר

בהקדמה לחאו"ח בותכים בניו: "שימושיו של אחרים במשא כבד יכבד ממנו ולא מצא קורת רוח בכל זה ובכל חיי עולם הזה, כאשר אמר שבועות שנים בטרם נפל למשכב ונפטר לדאבוק כל בית ישראל, לחתנו לשעבר בעל ילקוט הגרשוני בדברים האלה: תאמין לי כי יותר טוב בעולם האמת מלהיות בעולם השפל הזה, רק

קטן) ראה לדוגמא בשירת אריח תשובה ע' ותשובה קצ"ד, ובהגש"פ פסקא אמר ראב"ע. ובשירת שארית יהודה סי' ו' בתשו' לאוזו מה"ר מאיר זצ"ל כותב אליו: "מה שתמהת עמ' בסידורים שיכוון וכו' ואני תמה עליך מה ראית על ככה והלא ראית התנהגות קדוש אבינו מאור הגולה וצוקל אף שכמדומה לי שה' לו יד ושם בחן בכל זאת לא נשמע מפיו הקדוש לא דבר ולא חצי דבר ומה יעשו איזובי קיד כמזר".

קיו) תולדות גאון הגר, וק' אבן המאיר זכרון לראשונים עמ' פ"ג ע"ש.

קיו) דעת זקנים – שיחת חולין של ת"ח מר' אברהם סג"ל איטינגא פ"ט אות י', ממכתב יריד המופלג מר אלעזר גרינפלד מקאלוב.

קיו) דעת זקנים – שיחת חולין של ת"ח מר' אברהם סג"ל איטינגא פ"ט אות י"א, ממכתב יריד המופלג מר אלעזר גרינפלד מקאלוב.

קכ) עולמו של אבא – שם הביא עוד כמה שיחת חולין של ת"ח. כהנה וכנהנה דברי חכמה שונים מפורסמים בשמו בקרב יוצאי עירו ומשפחתו.

קכא) קיצוץ"ע תפארת בנים עמ' תמ"ו.

קכב) עולמו של אבא

קכג) תרפס בספרו תולדות סופרים עמ' קסד-קס"ו.

לבקר את רבינו המוטל בחליו ולדרוש לו רפואה שלימה משמים, ושוב הטה א"ע אלי והניח את ראשו הקדוש על כתיפי כמקדם.

ואנכי אמנם חפצתי לדעת ולנסותו באני אם דעתו מיושבת עליו וצלולה, ולכן אמרתי אליו בלשון שאלה וכמסופק האם יש את נפשו ורצונו בעת לברך אותי ברכה שלימה. והשיב לי בפנים שוחקות כמנהגו וטבעו בעת בריאותו הן, והני לברך אותך באהבה, ושלח הצדיק מו"ח את שתי ידיו והניחם בכל כחו על ראשי ובך אותי ברכה ארוכה, ואח"כ נגשו אליו בניו אשר היו עומדים שם סביבו ובקשו אותו שיברך גם אותם, והשיב להם שכבר בך אותי והזכיר בפירוש את שמי כמו שהיה רגיל לקרא אותי תמיד ואח"כ בך גם אותם.

ואח"כ אמרתי למו"ח הקדוש שטוב יחי' שיקח בעת מידי עוד כף אחת יין ישן ולשכוב א"ע אח"כ בהמטה אשר היתה עומדת מרצעת. והשיב לי בפנים צהלות ובנעימות מתיקות לשונו, גם הדבר הזה אעשה כרצונך, אבל יותר לא אקח עוד שום ענין לרפואה, ומלאתי את הכף ביין הוא מו"ח הקדוש ז"ל בייך על היין בקול רם כמנהגו ואנכי עניתי אמן על ברכתו, ואמרתי עסק זה יהיה לרפואה שלימה. ואח"כ פשטתי את בגד העליון מעליו ואת המנעלים מרגליו ותמכתי אותו בעלותו על המטה אשר ממנה לא ירד עוד. ואנכי ביסיתי אותו היטב מכל צדדיו בהמבסה מלמעלה ושכב בארי ובלביא ושפתותיו נעות ומרחשין, וצויה עלי לישב אצלו על המטה פנים אל פנים והוא ז"ל נתן את עיניו בי ועלי, כאלו רצה לשמור אותי שלא אתרחק ממטתי, ולא הסיר את עיניו ממני אפילו על רגע וכך היתה מנוחתו כבוד שקט ושאנן בשעה חדה בלי שום נדנדנד שינוי מראה בפניו וצורתו הקדושה והטהורה, וכן עמדו שתקו כל העם וראה את המראה הגדול הלזה.

ושוב קראתי אנכי אלי אל המטה אשר ישבתי עליה את הגבאים דח"ק, שיתבוננו בהמעמד ובהמצב ויאמרו לי האם הגיעה השעה והעת שאקום ממרשבי ולרחק מהמטה, ועמדו שם ברבע שעה והתבוננו בצורת איש אלקים מו"ח הקדוש ז"ל, ואמר לי ראש החברה שבאותו רגע יתחיל בח הראות לרעוד ומיד אח"כ יעמדו העינים ולא יחזו עוד א"ע, ועמדתי מן המטה והוא צויה להעומדים להדליק את הנרות ולאמר פסוקי דרחמי. ובאותו רגע כמימרא ראיתי גם אנכי שעניני הטהורות הגדולות עמדו מלראות ויעמוד השמש וידום בן יצאה נשמתו הגדולה והטהורה במיתת נשיקה זכה ונקייה כנעוריה שבה אל בית אביה שבשמים. . .

גם בניו (בהקדמה לשו"ת בית שערים חלק א"ח) מתארים בקיצור את אשר קרא אותו באחרית הימים: והנה אבינו זצ"ל פי' מאמר חז"ל גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייתן, הכונה שכיותר ניכר גדולת צדיק האמיתי בעת פטירתו מן העולם ממה שניכר צדקתו בחייו, הנה כי בן היה גם באבינו זצ"ל כי מת נפשו מות ישרים ומעת חלה את חליו ועד חיובלא בתרייתא לא פסק פומיה בתפלה ותחנונים לפני המקום, בוידיו וקבלת עומ"ש, וביום א' של סליחות תרס"ז עוד בא לביהמ"ד של בחורים לומר סליחות, ולא אבה שמוע לבני ביתו שי' להמנע מזה כי ייקר לו. וביום כ"ז אלול דהאי שתא אחר חצות סגר עיניו הטהורים לשינת עולם, והרופא אשר עמד עליו אמר כי שבך לן חיים, ואחינו הרכ מו"ח יודא צבי אבד"ק

אהבני ויצרני כאישון עינו, עין העדה איש חי רב פעלים בנן של קדושים אילי תרשישים אשר שמש בקדש ועבד את עבודתו לדי' לרב ואבד"ק אלמאש, ה' מאוד, מ' חוסט וב' אייפאלו, והרביץ תורה וטהרה לרבים בלימודיו הנפלאים בשיט ופוסקים בישיבה גדולה לאלקים עד חיובלא בתרייתא שנה נפשיה דרבי מו"ח ז"ל, אשר ביד מסר את גופו הקדוש מאותה שעה אחר חצות הלילה ליום ב' דסליחות שאז באתי לביתו לבקרו ולראות את שלומו ושמה עמי שמחה גדולה על אשר באתי, וצעק לפני צעקה גדולה ומרה גנדי גנח וילולי לילי עד למאוד, ושאלתי אותו רבי מה נשתנה הלילה הזה כי שינה מנהגו וסידורו לקבל יסורים באהבה, והשיב לי דע שאין לשער גדול המכאובים אשר לי ר"ל ל"ע חוץ לדרך הטבע מהיסורים אשר גברו עליו באותו הלילה והשעה, וצויה עלי לישב אצלו על המטה אשר שכב בה ועשיתי כרצונו ובה שקטה רוחו ודעתו קצת, מאוד ביקש אותי שלא אעזוב מקומי שלא להניחו אפילו רגע אחת, ואחר שעה או שתים אמרתי לו רבי, הנה הגיע הזמן לילך לביהמ"ד הסמוכה ולהתפלל ולאמור שם בקשות ותפילות של הסליחות, ונתן לי רשות לזה בקושי גדול, והתנה בפירוש לבוא אליו בחזרה מיד אחר גמר אמירת הסליחות, וכן עשיתי.

והיכף ומיד אחר בואי שוב לחדר מטתי, שלחתי אחר ג' הרופאים שהיו חתנים שם בהעיר שיבואו על אתר, ובאו כל השלשה כאחד. ואחר החקירה והדרישה והבדיקה הדק היטב, המה ראו ומאוד תמזו עד כמה שנשתנה מעמדו ומצבו לרוע במשך הזמן של ה' שעות שעברו מעת שהיו אצלו בלילה ההוא. ואחד מהרופאים הלך בורחות גדול אל אפאטעק להביא כמה ענינים הצרכים, ועשו מיד כל מיני אופני רפואות בפנים ובחוץ לגופו ולא הועיל כלל. והמומחה אמר לי כינתיים שהסכנה גדולה עד למאוד, כי הלב נחלש כ"כ שכמעט שאינו מורגש עוד בו חיות, וקראנו מיד כל ראשי הרופאים מגראסווארדיין ומחסיבה ובן למומחה גדול מג'ו ונעשה כל התפעלות שבעולם וסרו ונתו קצת היסורים והמכאובים הגדולים אבל החולשה הגדולה נשארה במקומה.

הוא ז"ל לא הפץ בשום אופן להיות נשאר שוכב במטתי, והוכרתי אנכי להעמידו ממטתי ולהלכישו כבגדו העליון ובמנעליו על רגליו, ובן ישב על הקאנאפע ביסורים נוראים. ואנכי עמו במחיצתו תמיד אצלו לסעדו ולתמוכו ולשמש אותו, כי לא רצה בשום אופן ליקח רפואה או שימוש ולא דיבר שום דיבור רק אלי ועמי. ואמר תמיד שלא יאמץ לשום אדם ולא יעשה שום דבר לזולתי, ורק את אשר אתה תאמר אלי אעשה. ואנכי תלוי מלאתי ועשיתי רצונו הטהור הלזה בלי הפסק לילה ביום. ביום ה' ה' דסליחות אחר חצות, כבר התאספו שמה באותו החדר אשר שם ישב נר אלקים נשמת מו"ח ז"ל ובשאר חורי ביתו כל בני החברה קדישא ורוב כל בני העיר והקהל, ואנכי ערני הייתי יושב אצלו על הקאנאפע וראשו הקדוש ה' נסמך ומונח על כתפאי בערך שעה ושתים שקט ושאנן, והאמינו כל הנאספים שכבר הגיעו הרגעים האחרונים והדליקו כל או"א את הנר אשר הבינו. ובאותו הרגע הגביה מו"ח הקדוש ז"ל את ראשו מעלי ונשא את עיניו הבדולחות, ושאל אותי מה זאת היום מיומים שנאספו כאן יחדיו כל אותן הגברים והדליקו כ"כ נרות גדולים שאינם מאירים, והשבתי לו בניחותא שכל הגברים אלה בני קהלתו המה שבאו כאן

מים עלי מזה איש אלקי' כ"ק אבא מארי עטר הודי
וסברי, עטרת תפארת ישראל רבינו הגדול הגאון הקדוש
מאחר"ג מרן עמרם בלום זצוק"ל ז"ע אבדק"ק אלמאשד,
ה' מארע, חוסט ולאחרונה בק"ק ב' אופאלו ושם מנ"כ -
עלתה נשמתו הטהורה בקדושה וטהרה בוודוי ותפלה
ותחנונים, וברכות הצרכים, ואחרי בירך את בניו שי'
בברכת כתנים - ואותי החתום שני פעמים - ביום ה' לפ'
נצבים כ"ו עשרים ושש לחודש אלול שנת תרס"ז לפ"ק
לעת מנחת ערב. תטמן ארון אלקי' למחרתו יום ועש"ק
קודם חצות ז"ע ותנצב"ה.

יגוע הגאון ר' עמרם אחרי כהונתו באופאלו ב"ה
שנים, ובן שבעים וארבע היה במותו, ויקבר שמה,
והשמועה הקיפה את כל בני ישראל באונגריץ לאמור:
נסתלק הגאון האדיר הזה, ויהי אבל גדול ליהודים,
יספדו לו בניו וחתניו והרבה גדולים, וכולם הודו ואמרו
"גלה כבוד מיישראל, כי נלקח ארון האלקים". וזה פתשגן
הכתב החרות על מצבת קברו: יי

האגשוויטץ התחיל לעוררו פעמים ושלש: אבי יקירי, אבי
יקירי, לדעת העד אבינו די ולא השיב לו מאומה. שוב
אמר לו אבי יקירי נאמר נא איזה דבר שבקדושה, וכאשר
התחיל אחינו הרב לומר הוידוי, התחילו גם שפתיו
דובבות מקרב איש ולב טהור ויודי, וכמה פעמים אמר
שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד בשכמל"ו, עד כי נשמע
לכל העומדים עליו, וכאשר ניעור עוד פעם כאיש יעור
משנתו והשיטו לו מעט מים ויין, עוד בו נשמתו הטהורה
בירך לפניו ולאחריו כדת של תורה, וגר אלקים טרם
נכבה ובירך את בניו וחתניו הע"י ברכה המשושלת
בתורה כי סמך את ידיו על ראשינו בעצמו, ולעת מנחת
ערב כי פנה יום שקעה גם שמשו של אותו צדיק קדוש
אבינו זצ"ל תנצב"ה.

כד נח נפשיה דרבינו, רשם בנו הגאון ר' בן ציון הי"ד
את מר-שיחו (על כריכת ספר קנטרס הספיקות לוקינו) שם
כותב בין השאר: לזכר עולם יהי צדיק. אלה אזכרה
ואשפכה עלי נפשי, ועל אלה אני בוכי עיני יורדה

פ"נ

עדי ישורין, מחכימי דיהודאי, רב מובהק, מרבנן קדמאי
עמוד התורה והעבודה רם בהלכה ואגדה
עטרת זקנים, מאור הגולה, ראש הדרשנים, מפז לא יסולה
הרב הגאון המובהק רבן של ישראל צדקתו כהררי אל:
מרן עמרם זצוק"ל:
בהגה"צ מו"ה יצחק יעקב ז"ל
ה"י אבדק"ק אלמאשד ה' מאד חוסט,
ואחרית ימיו כ"ה שנה פק"ק
ונאסף אל עמיו בקדושה וטהרה בתוך עם רב
ביום ה' לעת ערב כ"ו אלול תרס"ז לפ"ק
והובל לקבר למחרתו כיום עש"ק בהספד גדול.
בעה"מ שו"ת בית שערים כת"י
והרבה חידושים נפלאים בהלכות ואגדות
ז"ע ועב"י.
עוז וגבור במלחמתה של תורה
מארי דתלמודא ומי כמוהו מורה
רב רבנן בגמרא וסברא ישרה
מתופסי ישיבה להגדיל תורה ולהאדירה
בשמי מור ואהלות בחונים כזהב פרים
נתעם דרשותיו נאה דורש ונאה מקיים
ירדו כנחל דמעותיו בכל תפלה ועתירה
צמאה נפשו לה' ושם חשיכה כאורה
חסני כאלוני בשן מגדולי אנשי צורה
קולו בשחל נשמע בלימודו הזכה וברה
יגע בלי לאות לעמוד על אמיתיות הראשונים
עמקים לשדר בעיונו הצלח ומצא עשרת מונים
קמטי תיבותיהם ואותיותיהם לישרם ולהדרם כמעשה הבונים
במושכלות הראשונות סר מהם כל מעקשות וקמשונות
וי וי יללו כל עדת בני ישראל
מי יפרק הוויית וישכ לכל דורש ושואל
רועה נאמן ופעולתו תגיד על הפועל
יגן זכותו בעדינו שם בין שרפי אל
מנוחתו בין צדיקים שבג"ע משמים
תהי נשמתו צרורה בצרור החיים:
ושם אמו מרים

על קברו נבנה אהל¹ שם מצאו רבים מאנשי עירו והסביבה מקום תפלה ותחנונים בכל עת מצוא – עד היום זה.

אשת חבר הרבנית מרת חיה שרה ע"ה

מרומם ביותר את צדקתה ויקרת טוב ליבה ומסירותה לאחרים, וכותביו² "לא יאומן כי יסופר ממסירות נפש שהי' גם למחברתו מחברת הקודש אשת זקני אם אמי בת גדולים וקדושים ז"ע מרת ח' שרה ז"ל, שהיתה מגדלת אותי – בתוך יו"ח ושאר נכדיהם – ממש כאם נאמנה, וכאשר היתה מעוררת אותנו בכל יום בשעה ד' בבוקר השכם כבר היה החרר מוסק והיה מוכן מים לנט"י וחמים, וגם המנעלים מנקים כראוי, ואם כי היו משרתים בביתה לא היתה מעוררת אותם שהיתה חסה על כל בריה חוץ מעל עצמה, ואעפ"י שנתגדלה בבית אבותיה בעשירות כי אביה אא"ז היה גאון מפורסם בעל נכסים רבים הגביר מיתוסי כהונה מוהר"ר רבי חיים יוסף דוב כהנא זצ"ל מסיגט וזיה דר בקראסנא, וממש נתקיים אצלה חכמת נשים בנתה ביתה כי היו במספר יותר מעשרים שאכלו על שולחנם מדי יום ביומו בכבוד ובנקיון גדול עד להפליא".

הרבנית מרת חיה שרה הגיעה לימי הזקנה והשיבה, שחל"ח בערב שבת קודש כ"ב אלול שנת תרפ"ה, בת שמונים שנה, ונטמנה באותו יום באהל קברו של בעלה הגדול רבינו זצ"ל.

הרבנית מרת חיה שרה ע"ה היתה בת הרב המאוה"ג מיתוסי כהונה ר' חיים יוסף דוב כהנא, נכד בעל קונטרס הספיקות ותו"ט ולמעלה בקודש. בניה הדגולים (בהקדמתם לשו"ת בית שערים תאריך ולהגדש"פ ערבי פסחים) הפליגו בשבחה, וכתבו בין השאר: אשה יראת ה' היא תתהלל, היא אמנו עט"ר הרבנית הצדיקת צנועה ומאורסה, צפירת תפארה אשת חיל, כאסתר וכאביגיל מנב"ת מרת חיה שרה, רבות בנות עשו חיל והיא עלתה על כולנה, כי היא היתה משען ומשענה, בכל עת ועונה לבעלה אבינו רועינו רועה ישראל הגה"ק המחבר ז"ע, לא יאומן כי יסופר רוב הטרדות והרפתקאות דערו עלי' ותט שכמה לסבול כל אלה לגדל בניה ונכדיה על ברכי התורה, לשום עינא פקידא, באהבה מסותרת ובתוכחה על בניה ובנותיה, יוצאי חלציה, שילכו בדרך טובים ויתמידו בלימודם, ויהיה כזית הודם, היא האשה שדמעותיה מציות, ועיניה עלינו תלויות, בתפלה ותחנונים לפני בוחן לבות וכליות, שבניה במסילה יעלו, ושערי דמעות לא ננעלו, ותפלותיה נתקבלו, ועלתה בידה כי תליית כל בניה זרע ברוכי ה'.

נכדה רבי יצחק יעקב סופר זצ"ל שנתגדל בבית רבינו

פרק יא

זרעו אחריו

וד' ברך אותי בכל שהי' לי בת נולדה לי עשתי עשר יום לירח סיון שנת ח"י"ם ש"ל ברכ"ה, היא שנת תרכ"ה, ושמה מרים, ואני תפלה, לנורא עלילה, יזכני לגדלה, עם אם הילדה, זוגתי החסודה, לחופה ולמעשים טובים, ולראות ממנה נטעי נאמנים כגן רטובים, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה מרביצים תורה ויראת אלקים בארץ מאירים כאור החמה, עד ביאת רגלי מבשר טוב משמיע ישועה, ומלאה הארץ דעה, אמן כ"ר. קכ"ח

והי' כחצות ליל שבת קודש, ששה ימים לחודש אייר שנת באהבה ז'כ"ר'ת, זוגתי תי' לאו"ט והמליטה בת, ד' ישמר' כבבת, ובכל מקום שהיא מרגליות שמה, כי קראתי שמה פערל, יזכני ד' עם אם הבנים שמחה, לגדלה לחופה ולמעש"ט בהשקט ובכטחה, ולרוות צאצאי וצאצאי צאצאי עוסקי' בתורה ובמצות לשמה, מרביצי תורה ויראה כתוך עם סגולה, עד סוף כל הדורות נצח סלה, ויאירו כאור שבעת הימים עד עמוד הכהן על האורים והתומים, אכ"ר. קכ"ט

והי' ביום השישי עש"ק בהיות הבוקר כ"ד ימים לחדש שבט שנת קץ גלות לפ"ק והנה רחל באה עם

מלבד מורשתו הרוחנית אשר הניח רבינו אחריו, הלא המה מאות תשובותיו ושאר חידושי תורה, עוד זכה רבינו להשאיר אחריו זרע ברך ה', תולדותיו כיוצא בו, בגין וחתני רבנן, רבנים היושבים על כס הרבנות, דינים ומורי צדק, ומרביצי תורה בישראל. זו היתה משאת נפשו, כאשר ביטא בשעת כתיבת תאריך הולדת בניו ובנותיו בעת לידתם כפי אשר נמצא בגובתי"ק, כשבכל פעם נשא תחינה ובקשה: שיהיו עוסקים בתורה ובמצוות לשמה, ושיהיו מרביצי תורה ויראה בקרב ישראל. וכה רשם רבינו:

הבוקר אור ביום כ"ח אייר שנת כת"ר לפ"ק והנה בן יולד לנו זה בני בכורי אשר קראתי בשם יצחק יעקב נ"י ד' ישמרהו ויחיהו ויזכני עם זוגתי תחי' לאו"ט לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט – ואת הבכור יכיר לתת לו פי שנים ברוח חכמה ובינה – והריחו ביראת ד' – ועינינו תראנה אותו ואת בניו ובני בניו עוסקים בתורה לשמה – ומרביצים תורה ויראה בקרב ישראל – ותחזינה עינינו בביאת הגואל, ובבנין אריאל על מכונו וגבולו, כבוד אומר כולו, אמן כ"ר. קכ"י

קבה) ראה בשו"ת בית שערים יו"ד סי' תכ"ח, שכתב כמה טעמים לעשות אהל על קבר אדם גדול. חתנו של רבינו גאב"ר שאמשאן בקי' צוואתו יצא יוסף (עמ' כ"ג) כותב ומקום קבורתי יהיה אצל קבר זוגתי הצדקת ז"ל אם יהי' באפשרות להעמיד אהל קטן ושיאהיל על שני הקברים וכמו שעשו ובנו אהל דרב רבנן מו"ח הגאון הקדוש ז"ל בק"ק אויפאלו, אבל בלא"ה לא יקברו אותי אצל זוגתי הצדקת ז"ל כי המנהג כשר וישר כמו שהוא שאין קוברים אנשים זה אצל זה ובאופן הנזכר שפיר דמי.

קבו) במבוא לספר תולדות סופרים.

קבו) שימש באב"ר נ' סט' מיקלאש ואח"כ בב' אויפאלו. נשא את מרת לאה בת הגאון ר' אליעזר ווסמן סופר זצ"ל אב"ר פאקש, נלב"ע ביום כ"ה אייר שנת תרמ"ו ללא זשיק, בחו"ש נשא לאשה את מרת שרה רחל ע"ה נכדת הגאון רבי בונם איג"ר מטרוסדורף ובעל מען הברכות, נלב"ע י"ד טבת תרס"ה. הגאון ר' יצחק יעקב נלב"ע ב"א אד"ר תרצ"ה, ראשי פרקים לתולדותיו בהקדמה לשו"ת חו"ד.

קבה) היתה אשת רבי גרשון שטון זצ"ל אב"ר מאורש-לודאש, בעמח"ס ילקוט הגרשוני עה"ת, על אגדות הש"ס, ילקה"ג על שו"ע אורח, שו"ע י"ד, ילקה"ג חלק האותיות, פני המלך על הרמב"ם וש"א"ס. נלב"ע בחי' אביה ביום י"ח טבת שנת תרנ"ב. בעל ילקה"ג נלב"ע ט"ו אייר תרצ"ו.

קבו) היתה אשת הגאון רבי יוסף צבי סופר זצ"ל אב"ר שאמשאן והגליל בנו של המוצה חיים. נלב"ע בש"ק כ' חשון תר"צ. תולדותיו בספר תולדות

כגפן פור', וכאשר יחני ה' להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בן יחני ד' עם זוגתי הצנועה הרבנית מרת חי' שרה תי' לאוי"ט, לגדלו עם כל בניו ובנותיו ביחד, לתורה ולחופה ולמעשים טובים, יאר ד' פניו אלינו ויחננו חכמה ובינה ודעת בתורה הקדושה אשר היא לנו מורשה, ונצר משרשיו יפרה להרביץ תורה ודראת ה' בארץ, להעמיד תלמידים, מפז נחמדים ועינינו רואות ממנו בנים ובני בנים, כולם זרע אמת נטעי נאמנים, עוסקי' בתורה ובמצות לשמה מתוך הרחבה, ירבו חכמה ירבו שיבה בנות ושובה, עד זקנה ושיבה, במכתב עה חבין, ותחזינה עינינו בשושב ד' את שיבת ציון, ובבנין אפרין, והבית הזה יהי' עלין אבי"ר. קל'

בחמישי בשבת כ"ד אייר שנת תרל"ז בת נולדה לנו וקראתי שמה חיה תי' לאוי"ט, יחני ה' עם זוגתי מ' חי' שרה תי' לגדלה לחופה ולמעשים ועינינו ממנה ומכל בניו ובנותיו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה מתוך הרחבה ובימי' ובימינו תרשע ידא וירושלים אבי"ר. קל'

במוצאי מנוחה היתה הרוחה ביום א' דר"ח כסליו שנת ותר"ס כראם קרני ילדה זוגתי הרבנית הצנועה מ' חי' שרה תי' לאוי"ט לי בן וקראתי שמו בן ציון נ"י, וד' יחני עם זוגתי תי' לגדלו לחנכו ולחכמו, לפני שמש ינון שמו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ולראות ממנו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה, עדי יבנה ציון וירושלים אבי"ר. קל'

ויהי בשנת א'מ'ר'ת' ד' צרופה זוגתי תי' לאוי"ט עלתה יפה, והולידה בן בהוד והורר בחודש אדר, ראשון בכ"ג בו, ביום ג' יום שנכפל בו כי טוב, והוא כגן רטוב, וקראתי שמו כתריאל נ"י, וד' יחני עם זוגתי הרבנית הצנועה מ' חי' שרה תי' לאוי"ט לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים ולראות ממנו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה, עדי יבנה עיר ד' שמה, אבי"ר. קל'

אור ביום ה' פ' ויקרא אל משה ששה ימים לחודש אדר שנת באחרי"ת טוב"ה היא שנת תרמ"ג יום הולדת זוגתי הרבנית הצנועה מ' חיה שרה תי' לאוי"ט בן ותרא אותו כי טוב וקראתי שמו משה נחום נ"י וד' יחני עם אם הבני' שמחה לגדלו ברוב הצלחה והרוחה, על מי מנוחה בהשקט ובטח, לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויהי' בטל וכריבים, ולראות ממנו בנים ובני בנים, חכמים ונבונים, עוסקים בתורה ובמצות לשמה, עדי יבנה עיר ד' שמה, אבי"ר. קל'

צי"ן המצוינת בדת מרחם אמה ואחר יולדה הבת קראתי שמה רחל ואני תמיד איחלי נפשי בשאלתי ואמ"ה זוגתי תי' בבקשתי יחני ד' עם זוגתי הצנועה לגדלה לחופה ולמעשים עד קץ ישועה, ותהי' בנותנו כוזות מחוטבות תבנית הכלי בעלת חן ושכל וד' עינינו רואות ממנה בנים ובני בנים חכמים ונבונים ודברי תורה בפיהם משוננים עוסקים בתורה ובמצות לשמה עד יבנה עיר ד' שמה וירביצו תורה ויראה בקרב הארץ עד בא איש בן פרץ ועליהם ועלינו ירח כבוד ד' וימלא כבוד ד' את כל הארץ .. נראה, אשירה לד' כי גאה גאה אמן כיה"ר. קל'

הנה נא אשרנו ד' מלדת זוגתי תחי' ביום ד' סדר וירא ט"ו ימים לחודש מרחשון שנת ולמען ת'א'ר'יך' ימים בן פורת, גפן אדרת, חיים וברכה למשמרת, לעמוד ולשרת, בהיכל קודש ויבנה המקדש, וקראתי שמו בישראל, כשם זקן אמו חיאל, ואוחילה לאל יחני ד' עם זוגתי הצנועה תי' אם הבנים שמחה, לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים בנות ושמחה, יאר כאור החמה, בתורת ד' תמימה, ולראות ממנו פרי קודש הלולים, בבית ד' שתולים, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה בשערים המצוינים, ולהעמיד הרבה תלמידים, מפז נחמדים, וכמשמרות נטועים, תמימי דעים, עד כי יעלו לציון מרשיעים, ויעמוד לנו נסיכי אדם ושבעה רועים, אמן כיה"ר. קל'

הפעם אודה ד' מאוד כעל כל אשר גמלנו ה' כי ביום א' י"ב טבת שנת ועל ב'ר'י'ת'ך' שחתמת בכשרינו, כמו השחר עליה, והאייר ששוין וצהלה, והנה בן יולד לנו, ד' כבבת שמרנוה וכאישון יצרו וקראתי שמו יודא צבי, כשמו בן יהי' יודא עוד רד עם אל וצבי לצדיק וד' יחני עם זוגתי הרבנית הצנועה מרת חי' שרה תי' לאוי"ט לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ירביצו תורה ברכים, ויעמיד תלמידים הגונים, שפתותיו שושנים, נטפות עסיס רמונים, ועינינו תראינה ממנו בנים ובני בנים, נטעי נאמני, עיניהם כיונים, וברוחם פי שונים, עוסקים בתורה ובמצות לשמה, מאירים כאור החמה, עד יבנה עיר ד' שמה, ונעלה לציון ברננים, בביאת מבשר בשורות טובות וניחומים, אמן כיה"ר. קל'

ויהי בוקר יום הששי עש"ק סדר ואל שדי יתן לכם רחמים בזאת תנוכה, ג' טבת שנת ו'ת'ר'א' אותו כי ט"ו ב' ה'ז'א' הוא שנת תרל"ה ומרדכי יצא יציאה דקוית' וילד יולד לנו בשלום, בן יאיר כאור תורה, כארי שבתבורה, ויהי' כגן רוה, בנר מצוה, וקראתי שמו מרדכי ארי', יהי'

סופרים, ולאחרונה נרפס ספר צוואתו ויען יוסף. מרת פערל ע"ה נלב"ע בחי' אביה ביום ג' ט"ו סיון שנת תרס"ז.

קל) היתה אשת הגאון רבי יוסף חיים פישמאנן זצ"ל אב"ד דק"ק טעלעגור, בנו של המגיד הנודע בפרשבורג רבי פייש פישמאנן זצ"ל, מח"ס אור שרגא. נלב"ע ביום י"ב שבט שנת תרפ"ו. מרת רחל נלב"ע ביום י"ג אייר שנת תרפ"א.

קל) נפטר בילדותו.

קל) שימש כאב"ד האנשובין ובעהמח"ס שו"ת שארית יחודה. תולדותיו נרפסו בתחלת ספרו. סיפרה הרבנית מרת חיה שרה ע"ה אשת רבינו, כי כאשר נחלה בנה זה את חליו אשר ימות בו, היתה היא בב' אופאלו ולא ידעה בכלל מזה, וחזפה אליה רבינו בחלום ואמר לה שתסע מיד להאנשאויץ וכן עשתה, והגיעה ימים מספר לפני פטירתו (מהקדמה לשו"ת שארית יחודה).

נלב"ע ה' סיון תרע"ז, ארוננו הועלה להר הזיתים בשנת תשל"א - על פי פסקו של מן שליט"א בשו"ת משנה הלכות ח"ד סי' קמ"ה. זוגתו מרת רבקה בת הגאון ר' ישעיה עזרענעלד אב"ד שוואני מח"ס שבט סופר עה"ת, נלב"ע כ"א מרחשון תשכ"ה.

קל) נפטר בילדותו.

קל) בוו"ש אשת מהר"ר מנשה קליין ראש קהלת דעברעצין. נלב"ע בשנת המלחמה.

קל) שימש כאב"ד טארוואש ואח"כ מלא מקום אביו בב' אופאלו, נלב"ע כ' טבת תשי"ד. מח"ס אות ציון ושו"ת חדי' שיבת ציון בכת"י. זוגתו מרת גאלרא בת מהר"ר ישראל זאב פאנעט מטעגלאש נלב"ע ו' אייר תשכ"ז ומנ"כ בארד"ב.

ויהי וחתנו של מהר"ר רבי דוד שלמה פרענקל הי"ד מח"ס שו"ת באר דוד, וחתן יבלחטיא מן הגאון בעל משנה הלכות שליט"א.

קל) זוגתו היתה מרת פיגא ע"ה. זוגתו מורש מרת רחל בת רבי מנחם גרינולד זצ"ל אב"ד ארענבורג (שאפראן). עלה לארץ ישראל ונלב"ע בזקנותו ביום ג' דחנוכה בעיר טבריה ושם מנ"כ.

קל) שימש כדומ"ץ בעיר גראסווארדיין, הו"ל שו"ת בית שערים וחי"ר. זוגתו מרת חיה בת הגאון ר' מאזעס חיים סג"ל ליטש ראזענבוים אב"ד

יהי בשנת תמה"ר ישועה, הצליח השעה, ביום שנכפל בו כי טוב, המליטה זוגתי תי בן כגן רטוב, בשלשה עשר יום לחודש אייר נתמלא הבית אור המאיר, וקראתי שמו מאיר וגרו יאיר, באור תורה ונר מצוה, יהי' כגן רוח, וד' יחני עם זוגתי הרבנית הצדיקה

מרת חי' שרה תי' לאוריט לגדלו לתורה ולחופו ולמעשים טובים, יל מים מדליו חרעו במים רבים ותחזינה עינינו ממנו בנים ובני בנים, חכמים ונבונים מרביצים תורה ויראה, ועושים פרי תבואה, חרע אמר כולם, עדי שוכלל היכל ואולם, בביא כי"ר. קלח

פרק יב

הושיבו ישיבה על קברו

"גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם"

משנה הלכות שליט"א, ואשר במסגרתו נדפסו במהדורו מחודשות ספרי "שור" בית שערים, עם הספות חשובות כראי וכיאות לכבודה של תורה. את הספרים עיטר מר שליט"א בקונטרס "משנת העמרמי" לפלפל בדברי רבי המחבר, לבאר דבריו במקומות הסתומים, ליישב דברי במקומות הקשים, להוסיף מראי מקומות הנצרכים ולהאריך ולהרחיב בחידושים וביאורים. ובהמון מקומו בספרי תשובותיו "משנה הלכות" עשה את דברי רבינו נו לרגליו בפסקיו ובהוראותיו.

מדי שנה יוצא לאור ע"י "מכון משנה הלכות" קובי "שערי הלכות" לתורה ולהלכה, על שם ולזכרו של רבינ צוק"ל, בהשתתפות רבני הישיבה ותלמידיה, חברי הכולל ומתפללי ביהמדר"ר, ובו גם מדור שפתי ישינים מחידוש תורת בית רבינו, ומגדולי ישראל מדורות הקודמי הנמצאים עדיין בכתבי יד.

יה"ר שזכות רבינו יגן על כל הלומדים תורתו והעמליו בדבריו, על כל יוציח ועל כל ישראל, ושפתותיו בקבו ידובבו, וימליצו טוב כעדינו.

כבר עברו כמאה שנה מאז הסתלקות רבינו לגוי מרומים, ועדיין נשא שמו הגדול בפי רבנן ותלמידיהן העוסקין באורייתא דיליה.

ברם גולת הכותרת להנצחת שמו הקדוש היא הקהילה הקדושה והישיבה "בית שערים" בברוקלין יע"א, שנתייסדה ע"י נכדו הגאון הגדול שר התורה, כש"ת מרן רבי מנשה הקטן קליין שליט"א גאב"ד אונגוואר, אשר הודות לפעולותיו הכבירים הקים שם טוב ושארית לאותו צדיק נשגב רבינו המחבר צוק"ל, לקיים מה שנאמר וכבוד עשו לו במוותו - "מלמד שהושיבו ישיבה על קברו" (ב"ק ט"ז:), היא הישיבה וכולל אברכים הנשאת בגאון ועז את שם רבינו, כבר למעלה מארבעים שנה. ומציון תצא תורה, בייסוד ופתיחת שערי ביהמדר"ר, הישיבה והכולל "בית שערים" בתוככי ירושלים, בקרית אונגוואר המעטירה, - אוהב ה' שערי ציון, אלו שערים המצוינים בהלכה (ברכות ח'.).

ואלמלא זאת כמעט ונשתכחה תורת רבינו מישראל, הוא המכון "משנה הלכות גדולות" שהוקם ע"י מרן כעל

קליינזאורדיין. נעקדה"ש יחד עם כל משפחתו הי"ד.

קלח) אבן יקרה בקהילת ב' איוואראש, טרח ועמל הרבה בהענקת שור"ת בית שערים תאריח, ועין כי נתגדל הספר בכמותו לכך מנע עצמו להיו מחובר לטדור בחידושי תורתו, ועוד חזון למועד בחלקים הבאים בעוה"י (סוף הקדמה לתאריח). נלב"ע בצעירותו ביום כ"א שבט שנת תרע"ט. זוגו מרת נידא.

John Starnes

— ၁၆၇၇၁၆၇၇

תוכן הענינים

עניני או"ח

מג	ס' א'	סוגיא דמתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך
מד	ס' ב'	סוגיא דאין חוששין פסחים ט'
מה	ס' ג'	קו' חידושים בסוגיא דחזקי' ור"א פסחים ריש פרק כל שעה
נח	ס' ד'	סוגיא דצלי קדר פסחים מ"א
סד	ס' ה'	סוגיא דטועה בדבר מצוה פסחים ע"ב סוכה מ"ב שבת קל"ב
סח	ס' ו'	סוגיא דמצות אין מבטלות זא"ז פסחים קט"ו
סט	ס' ז'	סוגיא דמצות אין מבטלות זא"ז והשי"ך לזה
ע	ס' ח'	בענין מצוות ואיסורין מבטלין זא"ז
עב	ס' ט'	חצי שיעור במצות עשה
עג	ס' י'	הערות במס' ר"ה דף כ"ט
עג	ס' י"א	הערות במס' יומא, בסוגיא דח"ש ובסוגיא דמאכילין אותו הקל הקל
עד	ס' י"ב	ח' ר"פ לולב הגזול
עז	ס' י"ג	ח' פ' לולב הגזול
פא	ס' י"ד	עניני חנוכה
פב	ס' ט"ו	סוגיא דכבתה מס' שבת דכ"א
פג	ס' ט"ז	הערות והגהות על שו"ע או"ח
פה	ס' י"ז	כמה הערות במס' ברכות, שבת, עירובין, פסחים, מגילה

עניני קדשים

פט	ס' י"ח	סוגיא דתדיד ומקודש זבחים פ"ט
צא	ס' י"ט	סוגיא דכבשי עצרת מנחות דף מ"ז
צד	ס' כ'	סוגיא דכבשי עצרת
קא	ס' כ"א	בסוגיא דשתי הלחם ולחם"פ אפייתן בפנים ואינן דוחות את השבת מנחות צ"ה:
קו	ס' כ"ב	בסוגיא דמריקה ושטיפה זבחים צ"ה
קו	ס' כ"ג	כמה הערות במס' מנחות תמורה כריתות מעילה נדה ומקואות
קז	ס' כ"ד	לחבר הש"ס תחילתה לסופה

עניני יו"ד

קח	ס' כ"ה	כמה הערות במס' חולין
קט	ס' כ"ו	סוגיא דדבוצה חולין דמ"א
קיא	ס' כ"ז	הערות בריש שו"ע יו"ד
קיב	ס' כ"ח	חידושי מס' חולין ריש פ' אלו טדיפות
קיד	ס' כ"ט	הערות בש"ך יו"ד ס' ל"ז וס"י ס"א
קיד	ס' ל'	בקו' מנחת חינוך במס' חולין ק"ג ע"ב
קיר	ס' ל"א	סוגיא דטפת חלב מס' חולין ק"ח
קיט	ס' ל"ב	סוגיא דטפת חלב מס' חולין ק"ח
קכ	ס' ל"ג	הערות בפלתי ס' צ"ב - ובענין אין מבטלין איסור לכתחלה
קכא	ס' ל"ד	ביאור בשו"ע יו"ד ס' ק"ז בחתיכה שבלעה איסור
קכא	ס' ל"ה	ח' במס' חולין דקט"ו
קכב	ס' ל"ו	ח' במס' חולין דקט"ו
קכב	ס' ל"ז	לנעוץ מס' חולין תחילתה בסופה
קכג	ס' ל"ח	קונטרס ח' מס' ע"ז ד"פ השוכר את הפועל ועוד - הערה ביו"ד ס' קמ"ב
קלט	ס' ל"ט	אם יכול להקדיש קדוה"ג כשאינו ברשותו ומפקיע מידי שיעבוד
קמא	ס' מ'	ח' מס' שבויעות וב' הערות למס' מכות
קמג	ס' מ"א	סוגיא דמופלא סמוך לאיש נדה דמ"ו
קמה	ס' מ"ב	בענין מילה לשמה
קמה	ס' מ"ג	בסוגיא דגד קטן כתובות דף י"א

עניני אהע"ז

קמו	ס' מ"ד	תשו' בענין נתעברה כאמבטי והמסתעף
קמז	ס' מ"ה	בענין עשה דוחה לאו הבא מכלל עשה גבי מצוי ואדומי, ושביעית, והמסתעף
קנג	ס' מ"ו	פסק דין מאת בד"צ דק"ק קלויזענבורג - גביית עדות שלא בפני בע"ד באשה שזינתה
קנד	ס' מ"ז	תשובת המחבר בענין הנ"ל
קנו	ס' מ"ח	ברין סימנים ואי חיישינן לשאלה
קנח	ס' מ"ט	בתקנת עגונה שגיסה הפסול בעבירה העיר בכתב שמת אחיו ולא אמר וקברתיו

קעה	תשו' בנדון אשה שסכנה לה להתעבר איזה דרך המוכחר לעשות	סי' נ'
קפב	בענין איסור ערוח אשה ובתה גם ע"י קידושין או ע"י נישואין גירדא	סי' נ"א
קפד	סוגיא דכסף מנלן כתובות מ"ו ע"ב	סי' נ"ב
קפו	באשה טריפה אי תפסי בה קידושין	סי' נ"ג
קפז	נער א' לקח טבעת מבעה"ב וקידש נערה במעמד ע"א והוא אומר שנתכוון לשטות, והיא לא הבינה	סי' נ"ד
קצה	בשיטת הר"י ברזילי בקידושי קטן	סי' נ"ה
קצח	מתוך תשובה בענין קידושי קטן	סי' נ"ו
קצח	הערה בריש פ"ב דקידושין	סי' נ"ז
קצח	ח"י במס' קידושין פ' עשרה יוחסין	סי' נ"ח
רב	לחבר מס' קידושין תחילתה לסופה	סי' נ"ט
רב	ח"י בריש מס' כתובות	סי' ס'
רג	הערות קצרות במס' יבמות וכתובות	סי' ס"א
רד	במורדת על בעלה יותר מ"ב חודש ומסרכת לעמוד לד"ת	סי' ס"ב
רו	כמה הערות במס' גיטין	סי' ס"ג
רו	תשו' בענין חתימת העדים בגט בתלוש	סי' ס"ד
רח	בשם זוסמאן וחניכה שהכל קורין בו	סי' ס"ה
רט	בא' שיש לו כינוי בלה"ק וכינוי אחר בלע"ז איך לכתוב בגט	סי' ס"ו
ריב	תשו' בענין כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי בדרך איסור, ובענין גט אי בעי כ"ד, ובגיטין כ"א	סי' ס"ז
ריד	הערה בסוגיא דחוץ גיטין דף פ"ב	סי' ס"ח
ריד	שומרת יבם שאומרת שמיכם נתעברה והוא מכחישה	סי' ס"ט
רכג	על קושית מהר"צ הלברשטאט דממיתה למיתה לא אולנין בתר רוב	סי' ע'

עניני חו"מ

רכד	בדין תורה בדבר שידוע לרוב בני העיר מוציאים בלא כ"ד ועדים	סי' ע"א
רכד	כהא דאין טוענין למסית מנחש הקדמוני בסנהדרין כ"ט.	סי' ע"ב
רכה	במי שהשליש גט לאשתו האם פסקה הקורבא לענין עדות	סי' ע"ג
רכו	בענין נאמנות פסולי עדות	סי' ע"ד
רלז	ספ"ק דכתובות מחצה על מחצה ישראל הא הוי עדות שאאילה"ז	סי' ע"ה
רלז	בענין הנ"ל	סי' ע"ו
רלח	בקרי הפליתי בסוגיא דמחפה דמה"ת בעי זמן בגט משום דו"ח	סי' ע"ז
רמ	בדבר שאינו מסויים אי שייך הילך	סי' ע"ח
רמא	בחשוד דלא אמרינן משאיל"מ הא יכול לאסור מטלטליו על הבע"ח בקונם	סי' ע"ט
רמא	קישור סוף מס' ב"מ בתחלתו	סי' פ'
רמב	בדין עשה דוחה ל"ת ושליח לדבר עבירה	סי' פ"א
רמג	הלוקח טרען שהמוכר טעה במשקל והלוקח כבר מכרו	סי' פ"ב
רמה	שיעור כללי בסוגיא דמתנה על מנת להחזיר	סי' פ"ג
רנא	בדין טבח שקלקל	סי' פ"ד
רנב	בקנין ד' אמות	סי' פ"ה
רנג	הערה במס' ב"ב דף קי"ד אשה יורשת את בנה	סי' פ"ו
רנג	בא' שטוען שנכרי שמת נשאר חייב לו האם מותר לתת לערכאות שנשבע לפני הדיין	סי' פ"ז
רנד	בענין מחיצה בביהכ"נ ובענין הנ"ל	סי' פ"ח
רנו	בסוגיא דחטאת גזולה גיטין נ"ה	סי' פ"ט
רנח	הא דבעי קרא לחייב הכה את הקטן	סי' צ'

תשובות מכת"ק רבו הגאון רבי מאיר פערלס זצ"ל

רנט	בדין הריב"ש בישראל שקנה חמץ לעכו"ם במעות הגוי - שייך לאו"ח תשובה קנ"ז	סי' צ"א
רס	מי שקנה חמץ לענין מי שפרע אם עובר בכ"י ולענין אחנן - שייך לאו"ח תשובה קנ"ח	סי' צ"ב
רס	מור"מ בדברי הט"ז אי מהני היתר לקבלת שבת בטעות - שייך לאו"ח תשובה כ'	סי' צ"ג
רסא	בנשבע שלא יאכל ד' ימים הא יכול לאכול ח"ש ושלכד"א - שייך ליו"ד תשובה שי"ט	סי' צ"ד
רסב	בענין אע"ל"מ היכא דבעי רק מחשבה, ובענין נודר לאחר ל' ואח"ז נודר מעכשיו - שייך ליו"ד תשובה שי"ב	סי' צ"ה

תשובות מכת"ק חותנו הגאון רבי חיים יוסף דוב כהנא העללער זצ"ל

רסג	בשמעתא דבני בתירה רפ"ו דפסחים	סי' צ"ו
רסד	בנדון בכור אשר הרועה מסל"ת שחתך באזנו לסימן וגם אומר שסרסו בטעות - שייך ליו"ד תשובה שצ"ד	סי' צ"ז

סימן א'

פסק הרמב"ם פ"ג מחמץ ה"ה ואם מצאו ביו"ט כופה עליו כלי עד לערב ומצער. וכתב כ"מ והקשו בהגהות יבערנו במקומו והא אית ליה לר"י מחוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ומ"י דהכא איירי בשבטלו, ולדעת הרה"מ שכתב דאפילו לא ביטלו עסקינן י"ל שכשהתירו הבערה שלא לצורך ה"מ ביש לצורך היום קצת, וכ"מ הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה, לימא דהא שריפת קדשים מ"ע ואינו דוחה יו"ט, ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכחוצות ז' דל"א מחוך אלא בהנאה השווה לכל נפש פ"י לכל גוף אדם והכא ליכא הנאה לשום גוף עיי"ש. והקשה מג"א ס' תמ"ו סק"ג דבפסחים ה' ע"ב משמע דמותר לשרפו דכיון דיש מצוה מיקרי צורך היום ע"ש. ובהפלאה כחוצות ז' תמה עוד על מש"כ דבעינן הנאה לגוף, דמה הנאה לגוף יש במוציא קטן ולולב בציצה י"ב דשרי משום מחוך עיי"ש:

ולפ"ע ד' נראה לפ"מ ש"ס שטיה מקובצת כחוצות ז' דמין מלאכה שעיקרה עשייה ורגילה לצורך אוכל נפש כגון שחיטה מותרת אפילו שלא לצורך כלל ואפילו צורך קצת אינו צריך, לפי שחצורה של שחיטה לא היה כלל בכלל לא מעשה כל מלאכה, אבל מין חצורה אחרת כגון בעילה שאינו לצורך אוכל נפש הרי הוא עדיין בכלל ל"ת כל מלאכה רק דאמרינן מחוך שהותרה מין החצורה שהיא עשייה לצורך אוכל נפש כגון שחיטה הותרה נמי מין חצורה שאינה עשייה לצורך אוכל נפש כגון האזי דבעילה כיון דמ"מ יש כאן צורך הנאה הגוף, ולהכי שחיטת עולת נדבה מותרת למאן דא"ל מחוך, וה"נ גבי הוצאה כל הוצאה שהיא לצורך אכילה דהיינו שמוציא אוכל נפש מין הוצאה זו מותרת אע"ג דאין בה צורך לישראל כלל דמ"מ הרי כאן צורך אכילה, אבל אם מוציא דבר שאינו אוכל נפש ושלא לצורך אכילה שהוא מין הוצאה אחרת דלא שרי אלא מחוך שהותרה מין הוצאה שהיא עשייה לצורך אוכל נפש הותרה נמי מין הוצאה שאינה עשייה לצורך אוכל נפש בעינן שיהא לצורך הנאה הגוף למצוה גמורה כגון אוכל נפש למול או ליטול לולב ואל"ה אסור עיי"ש:

מבואר דבמין מלאכה שהיא עשייה לצורך או"ח מותר אפילו שלא לצורך כלל וה"נ אני אומר דבמין מלאכה שאינו לצורך או"ח דלא שרי אלא מטעם מחוך דבעינן שיבא לצורך הנאה הגוף, סגי אם מין מלאכה זו עשייה ורגילה לצורך הנאה הגוף ואז אעפ"י שאינה עשייה לצורך הנאה הגוף רק לצורך מצוה שהיא צורך היום קצת נמי שרי, אבל אם מין מלאכה זו א"א כלל לצורך הנאה הגוף רק לצורך מצוה לא שרי משום מחוך, דהא דאמרינן מחוך כתב שטיה מקובצת שם שהוא מדכחיב לכס לכל צרכים וצריך דוקא שיהיה אפשר בו צורך הנאה הדיוט ולא כשא"א רק צורך מצוה והיינו דאמרינן. לכס ולא לגבוה, ומשום נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט משום דעיקרן לגבוה ועי' תוס' ביצה כ"ז ע"ב ד"ה ועל, ולא משכחת בהו שיהיה עיקרן להנאה הגוף:

ולפ"י דהוצאת קטן למולו אף שהוא לצורך מצוה שרי משום מחוך, כיון דאפשר שיהיה הוצאת קטן להנאה הגוף כמו לטייל כמ"ש תוס' ביצה שם סד"ה ה"ג, וכן הוצאת לולב אפשר להנאה הגוף לעשות הו"י וחופיא לכבד הבית ערש"י ב"ק ז"ו ותוס' סוכה כ"ט ד"ה נפרדו לכן שרי גם לצורך מצוה, וכן ס"ת לקרות בו אפשר להוציא להנאה הגוף ששמה

בי שמצין דמה"ט אסור בד"מ בט"ז ואכל ועי' או"ח ס' תקנ"ד, לכן אף שמוציא לצורך מצוה וחייבו דמללה"י רק לעול על צוארו נמי שרי, אבל שריפת חמץ דלא משכחת מין הבערה זו לצורך הנאה הגוף כלל רק לצורך מצוה שפיר כתב כ"מ דלא שרי משום מחוך כיון דליכא הנאה לשום גוף וא"ש. עיין תוס' שבת כ"ד ע"ב ד"ה לפי ועי' שטיה מקובצת כחוצות שם והא דאמרינן פ"ק דפסחים המוצא חמץ בחוך ביתו ביו"ט כופה עליו כלי ולא שרי לשרפו היינו משום דלא הוה הבערה לצורך ביטול אלא לשרוף ובכה"ג לא שרי אלא לצורך הנאה הגוף ע"ש:

ועיין בתוס' פסחים ה' ד"ה ואומר שהקשו הא כשישרף ויעשה גחלים הנאחו מותר והא דתנן ככ"ש כ"א לא יסיק בו תנור וכירים היינו מדרבנן, ומירנו דסבירא הוא דקרא דתשביחו מיירי בכל ענין אפילו אינו צריך לגחלתו וא"כ שפיר קאמר שם וש"מ דר"ע ל"ל מחוך דאל"כ שרי מטעם מחוך ואף דצריך צורך קצת מ"מ מה שמצער הוה צורך קצת כמ"ש תוס' שם כיון דאפשר שיהיה הביעור להנאחו דצריך לגחלתו ממילא אפילו א"צ לגחלתו שרי כנ"ל, וכ"ז מה"מ אבל השתא דמדרבנן לא יסיק בו תנור וכירים ואפילו גחלתו אסור א"כ לא משכחת שריפתו להנאה הגוף ורק למצוה, שפיר כתב כ"מ כיון דליכא הנאה לשום גוף לא שרי משום מחוך וא"ש:

ואפילו לחי שני שבתוס' שם כיון דמתחילת הבערה אסור ליהנות הוה כמו נדרים ונדבות ע"ש, מ"מ הא אמרינן בפסחים כ"א ע"ב סד"א כו' בהדי דקשריף ליתיהני מיניה קמ"ל, והוא גופא קשיא אמאי אסור ליהנות ממנו בהדי דקשריף הא בערלה בעי קרא ע"ש בפסחים כ"ב ע"ב יע"ש בתוס' ד"ה מנין דהדלקה ס"ד דשריא כיון דהוה דרך ביעורו ועי' תוס' ב"ק ק"א ע"ב ד"ה ולא, וא"כ בחמץ דליכא קרא מנ"ל דאסור. ונ"ל דתשביחו משמע שלא כדו"נ כמ"ש תוס' לקמן כ"ח ד"ה ר"ש, ואף דתוס' לא כתבו רק [דילפי] מיניה דאסור באכילה לפני זמנו ולא בהנאה, מ"מ הא ילפינן מיניה דבשעת השבתה לא יהנה ממנו והארכתי בזה במק"א. וא"כ שפיר קאמר ש"מ דלית ליה לר"ע מחוך דאי ס"ל מחוך שפיר י"ל דתשביחו היינו ביו"ט ובאמת גלי קרא דשרי ליהנות מתחלת שריפה ושוב שיך מחוך אפילו אינו צריך להנאחו כיון דאפשר להנאחו כנ"ל, אבל לפי האמת דתשביחו היינו מערב יו"ט ילפי' דתשביחו הוה שלכדה"נ ואסור ליהנות בהדי דקשריף, וא"כ לא משכחת שריפת חמץ להנאה הגוף ושפיר כתב כ"מ דל"ש ביה מחוך:

ויותר נ"ל דאין כונת כ"מ דבעי דוקא הנאה הגוף ולא הנאה מצוה דאין קיום מצוה הנאה הגוף כמ"ש רש"י בסוכה ל"א רק הנאה הנפש, אלא ס"ל דגם הנאה מצוה שהיא הנאה נפש נמי מקרי צורך קצת אלא דזה מהני רק במצוה חיובית דמונח אקרקפתא דגבירא לחזור אחריו ומצוה דרמיא על גופו אז הוה דבר השווה לכל נפש שכל ישראל מצווין בה, אבל מצוה ביעור חמץ הלא אין כאן מצוה על גופו שיהיה לו חמץ ויבערנו רק במקרה שחך לגופו שיש לו חמץ אז צריך לבערו אז לא שרי משום מחוך שאינו צורך היום כלל לפי שאין מצוה עליו שיהיה לו חמץ לבערו. וזה שכתב ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכחוצות דלא אמרינן מחוך אלא בהנאה השווה לכל נפש פ"י לכל גוף אדם, ואין פ"י לכל גוף דבעי דוקא הנאה גוף ולא הנאה נפש, אלא פירוש לכל גוף אדם היינו לאדם גופא בלי מקרה שחך ממנו והכא ליכא הנאה לשום גוף שאין גוף האדם

בדאי שיש ויש שלוקחים מבחי נכרים ועוברים בחמץ שזפיהם דרך בתי ישראל ועיין מקו"ח סי' חל"ג וסי' חמ"ג. אבל קמייחא קשיא מה שהקשה חל"ה דאי נימא דבחינה דשקל יש חילוק בין היכי דיש לדבר סוף להיכי דאין לדבר סוף בחינה דשקל, א"כ איך קאמר חנא דאין חוששין ממקום למקום אף דיש לדבר סוף משום דמצינן לבית וכו' אין לדבר סוף ע"כ:

ולפענ"ד נראה בכוונת מהרש"א דלכאורה קשה ל"ל טעם דאין לדבר סוף ח"ל דאיכא ס"ס שמה לא שקלה ולא גררה ואת"ל גררה אימור אכלתיה, אך לק"מ דהא קי"ל גם בס"ס היכי דאיכא לברורי מבדילין וה"י ראוי שיבדוק בכל הוויית בפ"א עם ב"ב אבל כבר כתב ח"י צבי"ט טריפה שנולה ביו"ט שנחשבה ל"ש דשיל"מ כיון דלענין טריפה ע"כ חסמוך על הדין שמוכרין נמי לענין מוקצה אף דיש לו מחירין, וא"כ כיון דאין לדבר סוף וע"כ חסמוך על אימור אכלתיה שוב א"צ לברר כלל וע"י דייקא הא חזינא דשקל והביאחו לכאן חיישין כיון דליכא ס"ס ואמאי נימא אכלתיה כמו במדורת הכותים וא"כ מדינא א"צ בדיקה, ואי משום איכא לברורי הא כיון דאין לדבר סוף כנ"ל שוב ל"ש איכא לברורי:

ובמהרש"א הק' לפמ"ש רמב"ם בפ"י המשנה סוף אהלות מדורת הכותים הוא רק מדרבנן, א"כ מאי פריך מהחם דהוי ספק דרבנן לכאן דמירי בלא בטלו והוי ספק דאורייתא. ולפענ"ד לפמ"ש רש"י בחולין י' דאפילו אי ספיקא דאורייתא מה"מ לחומרא היינו דוקא בספק בחולדה אבל בספק שהאיסור בא ע"י מקרה ספיקא לקולא ע"ש ועי' שם שמעתי ש"א בפ"ד, ולפ"י נ"ל גם להיפך הא דאמרין ספיקא דרבנן לקולא היינו דוקא בספק בחולדה אבל בספק שהיתר בא ע"י מקרה שנחשדש לא אמרין ספיקא דרבנן לקולא, ולפ"י הך אימר אכלתיה שהיתר בא ע"י מקרה ומעשה לא אמרין ספיקא דרבנן לקולא וע"כ משום דהוי ספק הרגיל וקרוי לודאי כמ"ש חוס', א"כ ה"נ אפילו בדאורייתא שמה מה"ט ספיקא לקולא וא"ש:

ובזה יונן בסוגיא דקאמר דאמי ספק ומוציא מידי ספק ולא אמר דהוי ס"ס, אלא משום דהוי ספק הנא ע"י מקרה לא מקרי ס"ס רק מטעם אחי ספק ומוציא מידי ספק אחינן עלה. וא"ש נמי מה דמיימי מטביל דאמי ספק ומוציא מידי ודאי והא החם הטעם משום דרוב חזרים מעשרין מיד וכו' כמ"ש רש"י ואינו ספק רק רוב, ולפמ"ש א"ש דרנא להביא אף שהרוב חלי' במקרה שנחשדש הוי רוב, וה"נ ספק אכלתיה אף שחלי' במקרה שנחשדש הוי ספק שמה לא היה צבית זה חמץ כלל דאכלתיה קודם שהניחו צבית וכמ"ל:

וב"ש להק' מה מהני דרוב חזרים מעשרין מיד כיון דמיעוט אין מעשרין נימא סמוך מיעוט לחוקת טבל. י"ל לפמ"ש רש"י חולין ז"ב וטו"ז ה' יו"כ דהיינו דליכא ודאי מיעוט ל"ש קבוע ע"ש, ה"נ י"ל היכי דליכא מיעוט ודאי לא אמרין סמל"ת, והכא ליכא מיעוט ודאי שאינם מעשרין ל"ש סמל"ת. ואולי כיון שהרוב והמיעוט אינם בעולם אלא שרוב פעמים הוא כן ומיעוט פעמים אינו כן לא מקרי רוב ומיעוט גמור כמ"ש במק"א לפרש דברי חוס' כתובות ט' דרוב בראון אינו רוב גמור לפי שאינן בעולם ולהכי ל"ש סמל"ת וגם שפיר קרי ליה ספק וספק אף דרוב חזרים מעשרים מיד לפי שהרוב אינו בעולם:

תוס' ד"ה כדי הק' הא הוי ודאי טבל מדרבנן לענין אכילת קבע ואפ"ה קאמי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן וה"נ גבי

ולא נפשו צריך לביעור חמץ רק מקרה שחזק לגופו וכו' ולא מחוץ, אבל בלולב וס"מ שהוא מצוה על כל ישראל שפיר מקרי צורך מצוה צורך היום והנאה השווה לכל נפש:

ובן משמע מלשון שיטה מקובצת שהבאתי לעיל שכתב על הוצאה ושלל לצורך אכילה בעינן שיהא לצורך הנאת הגוף למצוה גמורה כגון אוכל נפש למול או ליטול לולב וכו', אלא דלצורך מצוה גמורה קרי ליה צורך הנאת הגוף, ופירוש מצוה גמורה דרמיא עליה ומחויב לחזר אחריו לעשותה והוא חובת הגוף וגבול, אבל במצוה שאינה גמורה כמו ביעור חמץ דלא רמיא עליה שיהא לו חמץ לבערו אלא חס יש לו במקרה צריך לבערו לא מקרי לצורך הנאת הגוף ולא שרי משום מחוץ:

וקבץ לימול אף דהוא ג"כ במקרה שיש לו בן ואם אין לו אין עליו מצוה, כבר כתב שיטה מקובצת שם דר"פ ס"ל דלא אמרין מחוץ אלא בצורך מצוה באו"נ לאפוקי בעילת בחולה שאינו מצוה וכו' ולהכי פריך לר' פפא דשרי בעילה משום מחוץ מוגמר נמי לשחרי ושוני ליה ואינו שווה לכל נפש, אבל בעילה שווה לכל נפש הוא שמצוה אלא הכל אע"פ שאינו חדירה וכוונתו דבאמת הוא חובת הגוף לחזר לבעול בעילת מצוה אלא שאינו מצוה, וה"נ מילה היא חובת הגוף לחזור שיהיו לו בנים למול אלא שאינו מצוה ומדיר שפיר אמרין ביה מחוץ, וכ"ש למאי דמסיק אנא דבר הצריך לכל נפש קאמינא ודאי כן הוא דנמצוה דרמיא עליה צריך לכל נפש, אבל מאי דלא רמיא עליו רק במקרה א"כ א"צ למלאכה זו ביום טוב אם אין כאן המקרה שיש לו חמץ וא"ש:

וב"י לפי האמת דביעור חמץ הוא מערב יו"ט, אבל אי הוי אמרין דביום הראשון הוא צו"ט דוקא חקשי קושיא ר"י שם הא כתיב אף חלק וא"כ איך יהיה לו חמץ צו"ט הא עובר צו"ט, וע"כ דמצוה רמיא על כל ישראל שיהיה לו חמץ בחולות יו"ט ולבערו, וכיון דהוא חובת הגוף שפיר שרי משום מחוץ ואיך הוכיח ר"ע מדהוא אב מלאכה שאינו ביום טוב, אע"כ דל"ל מחוץ ומיושב קושיא מג"א:

סימן ב'

בי"ח סוגיא דאין חוששין פסחים ט'

בגב' טעמא דלא חזינא דשקיל וכו'. וחמה מהרש"א אמאי לא פריך אגופא דמתניתין ל"ל טעמא דאין לדבר סוף ח"ל נימא אכלתיו ותיך דודאי ה"ט דאין לדבר סוף ל"ש אלא צבית לבית והאי דמצינן לבית וכו"ש מחזר לחזר ומעיר לעיר וודאי דאין חוששין ואפילו חזרו צבית א' דשקל ומה"ט דא"כ אין לדבר סוף אלא דממקום למקום דאיכא למימר דיש לדבר סוף שיבדוק בפ"א עם ב"ב וכו' ובהאי דייקא ביה דאין חוששין קמיימי ביה דלא חזינא דשקל אבל חזינא דשקל וכו' ע"ש. ועי' חל"ה שחמה דחזינא דשקל הפ"י דחזינא שהביאחו לכאן וכמו שפירש"י, וא"כ מה נ"מ מהיכן הביאה ואיך שייך בזה אין לדבר סוף צבית לבית וחזר לחזר ומעיר לעיר ע"ש:

ולפענ"ד לק"מ דאין הכוונה שהביאחו לכאן והניחוהו בפיה אלא שראינו אותו בפיה כאן ובאמת גם בזה אין חוששין דאמרין אכלתיו ולא הניחוהו כאן כלל ונשאר הבית בחוקת דוק, ועיין ע"כ בעכבר נכנס וכבר בפיה ועכבר יוצא וכבר בפיה ומשום דאין לדבר סוף שא"כ כשיבא חולדה בפסח וחמץ בפיה מבחי נכרים שהוא מצוה לבית או מחזר נכרי ועיר אחרת של נכרים אף שלא הניחוהו פה יהיה חמץ צריך לבדוק וזה א"א דהא זה שכיח דחזינא שחולדה מביא בפיה ממקום אחר ועוברת דרך כאן, אלא ודאי אפילו לא חזינא מ"מ דיעינן

נאמר כן אדרבה נאמר דמותר בהנאה ולהכי בעי' לא יאכל יחירה עיי' רש"י כ"ג ד"ה ולחזקי' דאסור בהנאה, וע"כ אמרין דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו:

וב"ל דהנה ידוע מחלוקת הראשונים אם איסורי הנאה יש להם בעלים, והאחרונים הוכיחו מהא דאמרין דחמץ אינו ברשותו של אדם דאיה"נ אין לו בעלים, ואמנם מנ"ל דאיה"נ אין לו בעלים כבר ביאר הרמב"ן בחדושו ר"פ השוכר את הפועל דס"ל דמכירת איה"נ מותר דלא מקרי לכס ולא הו' דמיהס וגול הוא בידו, והא דילפינן הימר הנאה בנבילה מאו מכור היינו מדקרי ל"י מכירה ש"מ אינו אסור בהנאה דאי הו' איה"נ אין לו דמים ול"ש לשון נחיתה ומכירה, ומדאיצטריך למכחז הכי בנבילה ש"מ בשאר איה"נ לא מקרי מכירה אבל לעולם מחירו מותר שהרי אינו דמיו ע"ש וחת"ס יו"ד סי' ק"ל:

ולפ"ן התינו לר"מ דילפי' לא תאכל הו' איה"נ מדאיצטריך קרא בנבילה מוכח דאיה"נ אין לו בעלים, אבל לר"י דדברים ככתבן דיליף מאותו אמה משליך לכלב ואי אמה משליך לכלב כל איסורין שבחורה, שפיר י"ל דאיה"נ יש לו בעלים רק דילפינן כמו דאסור ליהנות הנאת מישתדשי להשליכו לכלב ה"נ אסור מכירה משום דמשתדשי ל"י וכיון דאסור למכור אף דאס מוכר הדמים מותרים מ"מ לאו בר דמים כמ"ש חוס' חולין ד' אבל מ"מ יש לו בעלים, ומעתה א"ש הא דאמרין לעיל דחמץ אינו ברשותו היינו לר"מ דלדידי' מוכח מנבילה דאיה"נ אין לו בעלים, אבל חוקי' דקאי אמתני' ומתני' ר"י הוא כדאמרין ל"ז אלא לר"י ולדידיה איה"נ יש לו בעלים ושפיר מוכח מאותו דחמץ אסור בהנאה ול"ק קושית פמ"ג ול"ל לא יאכל, וע"כ פליגא אדר"א אליבא דר"י וא"ש:

או כלך לדרך זה כיון דיליף מלא יאכל איה"נ והיינו לא יהא בו הימר אכילה, והיינו כפירש"י לא יהא בו שום הימר המביא לדי שום אכילה וסתם הנאות לדי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר מאכל, וא"כ ס"ל דהמכירה אסורה ועיי' חת"ס הנ"ל בשם חו"י, וא"כ ע"כ ס"ל דהן דמיהן וא"כ איה"נ יש לו בעלים, וא"כ ממנ"פ פליגא אדר"א, ואי נאמר דגם ר"א יליף מנבילה שהמכירה אסורה וכמ"ש רשב"א בחי' נדרים א"כ כ"ש לכ"ע יש בעלים לאיה"נ ול"ק קושית פמ"ג וא"ש:

אבנבם כבר כתבתי במק"א דאף אי איה"נ יש לו בעלים היינו דוקא בנשרפין דאפרן מותר וא"כ שפיר הוא בעלים משום אפרן, אבל בנקברין דאפרן אסור א"כ כיון דאין לו בהם כלום ל"ש לומר דיש לו בעלי' דעל מה יחול שם בעלי' ולפ"ז מיושב קושית פנ"י דא"א למילף איה"נ בחמץ מבב"ח דהא בב"ח מן הנקברין ואפרן אסור, א"כ גם בחמץ יהי' אפרו אסור וא"כ אין לו בעלים ואיך עובר בב"י הא לאו ידידי' ומה"ם דעשאו כאילו ברשותו, אלא וודאי דמותר בהנאה בקושית פמ"ג ולהכי בעי' לא יאכל וכנ"ל:

ובערתה אי הו' אמרין דגם נשרפין אפרן אסור א"כ חמץ אי אסור בהנאה אין לו בעלים והוי' קשה קושית פמ"ג דאינו מוכח דחוקי' פליג אדר"א, אלא דמתני' מוכח דאפרן מותר דפריך ולא יסיק בו תנור וכיריים פשיטא ומשני ל"ז לר"י וכו' סד"א בהדי דקשריף ליתיהני מיני' קמ"ל וכחצו חוס' ד"ה בהדי משום דלר"י דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר אלא דנשרפין אפרן מותר ושפיר י"ל דיש לו בעלים וכתי' הנ"ל על קושית פמ"ג, וכ"ז במתני' דהכא אבל במתני' דלעיל אינו מוכח דנשרפין אפרן מותר וי"ל דאסור, וא"כ אינו מוכח

חמץ ליחי ספק אכלתיה ומוציא מידי וודאי צדיקה דרבנן דמה"ם בביטול בעלמא סגי, ולפענ"ד לפמ"ש הר"ש פ"ב דמקואות אהא דתניא בתוספתא דטמא טומאה חמורה שטבל בנ' מקואות אי' שאוב ואי' כשר הטהרות שעושה אחר שטבל בראשונה תלויות אבל הטהרות שעשה אחר שטבל גם בשניה טהורות, אבל בהיה טמא רק טומאה קלה גם הטהרות שעשה אחר שטבל בשניה תלויות, דמשו"ה מחמרין בטומאה קלה יותר מטומאה חמורה משום דבטמא טומאה חמורה אי"א לאוקמא אחזקה דמעיקרא שעדיין הוא כמו שהיה שהרי אפילו בשאובין טבל לבסוף ע"כ ינא מטומאה דאורייתא ומספק לא מחמין ליה לטומאה קלה אבל בהיה טמא טומאה קלה אם בשאובין טבל לבסוף אכתי טומאה קלה אית ביה וא"כ מעולם לא היה זמן שינא מחזקתו לכן טהרות תלויות ע"ש, וא"כ ה"נ כיון דרוב חכמים מעשרין הן ורובא עדיף מחזקה אלא כיון שהיתה תלוי במקרה שנחדש נימא דלא מהני משום דאמרין שלא נחדש המקרה, לכן כיון דגבי דאורייתא דהוי ספק וספק אמרין שנחדש המקרה שוב מהני גם לגבי דרבנן אף שהוא וודאי, אבל גבי חמץ דהוא רק וודאי דרבנן כיון שביטול שפיר י"ל דאין ספק אכלתיה מוציא מידי וודאי דרבנן כיון שהוא ספק דתליא במקרה שנחדש חיישינן שמא לא נחדש המקרה וא"ש:

הרמב"ם פ"ט מטומאות מות פסק בהי"א צור שמטילין לתוכו נפלים המאהיל עליו טמא דין חורה אעפ"י שחולדה וברדלס מציין שם אין ספק מוציא מידי וודאי, אבל אם הפילה שם אשה נפל ואין ידוע אם הפילה דבר המטמא או לא הפילה הואיל וחולדה וברדלס מציין שם הרי ספיקו טהור, ובהי"ב כתב דבר ידוע וכו' דהא דספיקו טהור הוא משום דכל ספק דאורייתא לקולא ע"ש, ותמה הראב"ד חדא הא אמרין בכל דוכתא ספק דאורייתא לחומרא, ועוד הא הו' ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לחומרא, ולפענ"ד נראה דלכאורה קשיא למ"ש רשב"א בתשובה דטעמא דספק ספיקא מותר בדאורייתא הוא מטעם רוב דיש רוב נדדים להקל, א"כ למאי דאמרין בבכורות כ' דרובא דתליא במעשה לא אזלינן בתריה, א"כ מאי מהני כאן ס"ס הא ספק השני שמא חולדה וברדלס אכלתיה תליא במעשה ולא מהני רוב, אף יש טעם אחר דספק ספיקא מהני משום דספק הראשון מה"ם לקולא רק מדרבנן לחומרא, וא"כ בספק השני הו' ספיקא דרבנן לקולא ולפ"ז שפיר הו' ס"ס, ומעתה א"ש דגם כוונת הרמב"ם משום ספק ספיקא אלא דכאן לא מהני ס"ס רק משום דספק דאורייתא מה"ם לקולא והא דאמרין ספק דאורייתא לחומרא היינו מדרבנן וא"ש:

סימן ג'

בעזרה"י בסוגיא דחזקיה ור' אבהו ריש פרק כל שעה בעזרה"י בגמ' אמר חוקי' מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה בגמ' שנא' לא יאכל חמץ, ועיי' בנ"ח שדקדק אמאי לא קבע הגמ' דברי חוקי' לעיל על משנה דפ"ק דר"א ושורפין בתחילת שש ע"ש, ונ"ל ואקדים ליישב קושית פנ"י אמאי לא ילפינן דחמץ אסור בהנאה מבשר בחלב ושאר איה"נ שהי' להם שעת הכושר ואפ"ה איסורי בהנאה ע"ש, ולפענ"ד נראה דהנה הפמ"ג הקשה מנ"ל לגמ' דחוקי' פליגא אדר"א דילמא חוקי' נמי ס"ל דלא יאכל וכו' איה"נ משמע, אלא דבחמץ יש הוכחה דמותר בהנאה דאל"כ איך עובר בב"י הא לאו ידידיה וכתיב לך שך אי אמה רואה וכו', אלא דאמרין לעיל וי"ו דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, ומהיכי תיתי

דפליגא אדר"א כקושיא פמ"ג, משו"ה כיון דהגמ' ר"ל ופליגא דר"א קבעה דברי חזקי' אמתני' דהכא וא"ש:

ובפשיטות י"ל ע"ד שכתב הגל"ח דהנה חוס' לקמן כ"ח ע"ז ד"ה ר"ש כחצו דאפילו לר"ש נהי דמשע שעות ולמעלה אינו עובר עליו בלאו מ"מ מודה דאסור באכילה, ונראה דנפקא ל"י מחשבתו ומאך חלק ומשמע חשבתו שלא בדרך הנאה דהיינו אכילה ע"ש. ולכאורה יפלא א"כ אמאי מותר בהנאה לר"ש אחר שש הא חשבתו משמע שלכדה"נ וא"כ מוכח דאסור גם בהנאה. אמנם הדבר פשוט למ"ש המ"מ פ"ח ממ"א דעת הרמב"ם דמשו"ה אם נהנה ולא אכל אינו לוקה משום דכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאה אלא באכילה כחוקו ועיי' במ"ל פ"ה מיקוה"ת ה"ח וא"כ נהי דחשבתו משמע שלכדה"נ מ"מ מותר ליהנות דכל הנאה מקרי שלכדה"נ כיון דראוי לאכילה וכן דייקי החוס' ומשמע חשבתו שלכדה"נ דהיינו אכילה דדוקא אכילה הוי כדה"נ ולא שאר הנאות:

ויש' ראוי לסברא זו מהא דפריך אמתני' ולא יסיק בו חנור וכיירי פשיטא ומשני ל"ז לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה סד"א הואיל ואמר ר"י מצותו בשריפה ביהדי דקשריף ל"י ליטהני מיני' קמ"ל, ואיך ה' הו"א שמוחר להסיק בו חנור וכיירי הא חשבתו משמע שלכדה"ג, אלא ודאי כנ"ל כיון דראוי לאכילה מקרי זה שלא כדה"ג. ולפ"ו אמתני' דלעיל לא קשיא לר"י מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה ד"ל מחשבתו משמע שלכדה"נ והו"א דאפילו בדבר הראוי לאכילה מקרי שאר הנאות בדרך הנאות, אבל ממחני' מוכח דשאר הנאות מקרי שלכדה"נ וא"כ ליכא למילף מחשבתו ולהכי הוצרך למילף מלא יאכל וא"ש:

ואין להשיב על ראוי הנ"ל דאפילו אם שאר הנאות הוי כדה"נ מ"מ הו"א דבהדי דקשריף ליטהני מיני' משום דכבר נעשה מצותו בהנאה בא ממשהו הנשרף כמ"ש חוס' לקמן כ"ו ד"ה חדש, קמ"ל דאסור משום דהוי כבעין כמ"ש חוס' שבת כ"ה סד"ה הא בחול דשמן בשר וחנואה הוי כבעין ועיי' חוס' בשמעתין ד"ה מנין שלא יבצע. דו"א דל"ש נעשית מצותו אלא אם שורפו לשם מצות שריפה, אבל במחני' קתני ולא יסיק בו חנור וכיירי ואם עושה כן להנאותו לא לשם מצות שריפה ודאי אסור אם זה מקרי בדרך הנאות, ועיי' חוס' שבת כ"ד ד"ה לפי וחוס' בסוגיין הנ"ל שכתבו וכן הדלקה ס"ד דשריא כיון דהוי דרך ביעורו:

ובדרך אחר נ"ל ואקדים ליישב קושיא חוס' ד"ה כ"מ שהקשו א"כ יהא נהנה מחמץ בפסח בשרת דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכו'. וג"ל דבאמת יפלא לר"א דלא יאכל ולא תאכל משמע הנאה א"כ לכחוב לא יהנה וכדאמרי' ב"ק מ"א, והא דאמרינן החם היכי דנפיק איסור אכילה ואיסור הנאה מלא יאכל לא קשיא ל"י דלכחוב לא יהנה נריך הקסבר, ורש"י נדחק שם אגב דמורי לן נמי אאכילה מפיק ל"י בלשון אכילה, והוא פלא הלא אכילה נמי הנאה הוא והוי בכלל לא יהנה, ואין לומר כחצו לשון אכילה דבעי' כד"א דא"נ כתי' לא יהנה נימא דבעי' כדה"ג, וגם אין לומר דכתיב לשון אכילה דלוקין על אכילה ולא על הנאה דאפילו כתיב לא יהנה נמי אין לוקין על שאר הנאה בראוי לאכילה וכמ"ש המ"מ הנ"ל ויש להאריך בזה:

אבל י"ל לפמ"ש המ"מ פ"ד מאכל דאי ילפי' אכילה והנאה מלא יאכל אם נפסל ממאכל אדם דל"ש ב"י איסור אכילה מותר גם בהנאה עיי"ש, ולפ"ו אי כתיב לא יהנה הו"א

אפי' נפסל מאוכל אדם נמי אסור בהנאה ולהכי אפקי בלשון אכילה דכדה"ג מותר בהנאה. ולפ"ו החינת באזהרה הלאו, אבל מה הקשו חוס' יהא נהנה בכרת דכתיב כי כל אוכל, ו"א דא"כ נכתוב כי כל נהנה ונכרתה, וא"ל דא"כ הו"א דאפילו נפסל מאוכל אדם איכא כרת בהנאה, ו"א דהא לא עגש אא"כ הזהיר והרי באזהרה כתיב לשון אכילה דאינו מוחרר על הנאה בנפסל מאוכל אדם וא"ש:

ובאמת כי גוף קושיא חוס' פלא בעיני לפי דברי המ"מ ומל"מ הנ"ל דממנ"פ בראוי לאכילה הוי שאר הנאות שלכדה"נ וליכא כרת ואי בנפסל מאכילת אדם גם הנאה שרי', וז"ע כעת. אלא דלמ"ל הנ"ל קשיא ל"י מאי קאמר ופליגא דר"א, דילמא חזקי' נמי ס"ל דלא תאכל הוי איה"נ אלא דאי מלא תאכל היכי דנפסל מאוכל אדם מותר בהנאה ואינטריך לא יאכל דאפילו נפסל מאוכל אדם נמי אסור בהנאה, ועיי' במל"מ שם משמע היכי דאכילה והנאה אינו מילפותא חדא אסור בהנאה אפי' נפסל מאוכל אדם:

וב"ל עפמ"ש"ל דבאמת ידעי' מחשבתו שלכדה"נ שהוא אסור בהנאה אלא היכי דראוי לאכילה הוי כל שאר הנאות שלכדה"נ ולהכי אינטריך קרא להנאה, אבל לר"א כיון דהיכי דראוי לאכילה ידעינן איסור הנאה מלא תאכל היכי דאינו ראוי לאכילה דהוי שאר הנאות כדה"נ שפיר ידעינן דאסרה"נ מחשבתו דמשמע שלכדה"נ:

אלא דאכתי לא הונח לי שהרי הר"ן בפסחים מ"ה ע"ב הקשה פת שעיפשה ונפסלה מאוכל אדם אמאי נריכה ביעור והא נבילה שאינה ראוי לגר אינו קרוי נבילה ונטולפ"ג שרי אפילו בחמץ בפסח ותי' דשאני הכא מפני שראוי לחמץ בה עיסות אחרות כמו שאור ע"ש ועיי' במג"א ס' תמ"ב סק"ד ואין חילוק בין חמץ לשאור כמ"ש רמב"ם ומ"מ פ"א מחו"מ ע"ש, ולפ"ו שפיר י"ל דאי מלא תאכל הו"א היכי דנפסל מאוכל אדם אינו קרוי חמץ כמו דאינו קרוי נבילה ומותר בהנאה, להכי אינטריך לא יאכל דגם כדה"ג אסור בהנאה. אך ו"א דודאי בעלמא שפיר איכא למימר דהיכי דנפסל מאוכל אדם פקע שם איסורו מיני' ומותר גם בהנאה, אבל בחמץ כיון דשם חמץ עלה לענין ביעור וכמ"ש הר"ן א"כ גם לענין הנאה שם חמץ עלה דאסור בהנאה אף דמותר באכילה כיון שנפסל מאוכל אדם ואינו ראוי לאכילה ועיי' בינה ו' ע"ב, וא"כ ל"ל לא יאכל, וע"כ פליגא דר"א:

ויש' הוכחה לזה ממחני' דקתני ומותר בהנאה ופריך פשיטא ומשני ל"ז שחרבו קודם זמנו וכו', ופי' הר"ן דמיירי שחרבו עד שנפסל מאכילת כלב דבלא"ה נריך לבצר כנ"ל, אמנם אפילו נימא דלא כפי' הר"ן אלא דמיירי רק שחרבו עד שנפסל מאכילת אדם מ"מ מוכח דדוקא חרבו קודם זמנו מותר בהנאה אחר זמנו אבל חרבו אחר זמנו אסור בהנאה עיי' בר"ן שם שדייק כן אלמא מוכח דאפילו נפסל מאכילת אדם נמי אסור בהנאה משום דנריך לבצרו וכמ"ש הר"ן שם דלא פקע איסורי' עד דשריף ל"י לגמרי ע"ש:

ורפ"ז משו"ה לא קבע דברי חזקי' אמתני' דלעיל, דשם לא היה מוכח דפליגא אדר"א ד"ל כי קושיין דבעי' לא יאכל היכי דנפסל מאכילת אדם, אבל ממחני' מוכח דהיכי דנפסל מאכילת אדם נמי לא פקע שם חמץ מיני' לענין ביעור, שפיר מוכח דפליגא אדר"א דממנ"פ בראוי לאכילה ידעינן איה"נ מלא תאכל ובאינו ראוי לאכילה מחשבתו, ואי דבעל שם חמץ מיני' ו"א כיון דמוכח ממחני' דאין שם חמץ בטל לענין ביעור עכ"פ ממילא אסור גם בהנאה מחשבתו וכמ"ש"ל. אלא

מעשה כדאמר' בכמה דוכתי ע"כ האיסור הוא משום הנאה בעילה וכדאמר' ב"ק ל"ב הנאה לתרויהו אינה להו' איהו מעשה הוא דקעביד וע"ש בחוס' ול"ש ב' מחעסק ודשא"מ והיינו דאמר' חייב שכן נהנה. [ע"י שו"ת בית שער' אורח ס' רפ"ג]:

ולפ"ז נ"ל פ"י חדש בגמ' מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנה' לא יאכל לא יהא בו היתר אכילה דחזקי' ס"ל דלא תאכל לא משמע איה"נ דחורה לא אסרה רק מעשה אכילה ולא הנאה אכילה דאי משום הנאה אכילה אפילו בלא מתכוין אסור ולא תאכל שמדבר עם הגברא משמע במתכוין וע"י חוס' מנחות כ"ה ע"כ ד"ה זריקתו מוכח דלשון לא חרוק משמע במויד, אבל לא י' א"ל בנפול פירושו שהחמץ לא יה' נאכל אפי' בלא מתכוין ומחעסק בעלמא והיינו לא יהא בו היתר אכילה ואינו מדבר כלל עם הפועל, וע"כ הטעם משום שכן נהנה והנאה אכילה אסרה חורה לא מעשה אכילה, וא"כ גם שאר הנאות אסורות דגם איסור אכילה הוא רק משום שהוא מין ממני הנאות:

ובערתה כ' היא סברת חוס' בפסחים כ"ח כיון דחד מהני קראי משמע איה"נ ואסרה חורה הנאה אכילה לא מעשה אכילה לא נחלק ביניהם, דאין סברא דחוק זמנו אסרה חורה הנאה אכילה ולא מעשה אכילה ולפני זמנו ואחר זמנו אסרה מעשה אכילה ולא הנאה אכילה, אלא ודאי דבכולהו אסרה הנאה אכילה וממילא אסור גם בהנאות אחרות. וא"כ ל"ק גבי כרת נמי נימא הכי דלענין כרת ל"ש סברא זו ושפיר י"ל דחוק זמנו חייב כרת ולא לפני זמנו ואח"כ, אבל בחמץ נוקשה הקשו חוס' שפיר דרש"י בפסחים מ"ג כח דנוקשה אינו ראוי לאכילה ע"ש וא"כ ע"כ לא אסרה חורה הנאה אכילה דהא אין בו הנאה אכילה דהא קי"ל כר"י דהנאה גרונו בע"י אלא מעשה אכילה וא"כ ל"ש סברא הנ"ל, וא"כ אי נימא כיון דמרבין לאכילה ה"ה להנאה חקשי שפיר א"כ כרת נמי ליחייב דאין טעם לחלק בין הנאה לכרת וא"ש. ודברי מהרש"א חמוהים מאוד דאין אפשר לומר דלפני זמנו ואח"כ כרת נמי ליחייב הא מקרא מלא דיבר הכתוב ונכרתה הנפש ההוא מיראל מיום הראשון עד יום השביעי ו"ע. [וע"י לקמן בס' י"ו]:

וע"י חוס' פסחים ה' הקשו אהא דקתני במתני' ולא יסיק בו חנור וכיריים אמאי הא כשנשרף ונעשה גחלים הנאותו מותר דאמר' פסחים כ"ו גבי ערלה בשלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותר וה"ה חמץ ע"ש. ועלה בדעתי ליישב דהא דאמר' בשלה ע"ג גחלים מותר הא טעמא משום דהוי מן הנשרפין דאפרן מותר, וחוס' סוף חמורה כתבו הטעם דאפרן מותר משום דנעשית מזוהו ואין לך דבר שנעשית מזוהו ומועלין בו, וע"י חוס' שבת כ"ד ד"ה לפי שהקשו איך מדמה חרומה טמאה לקדשים שאין שורפין ביו"ט בשלמא קדשים אסור ליהנות בשעת שריפה והוי שלא לצורך אוכל נפש אבל חרומה טמאה דמותר ליהנות בשעת שריפה שפיר הוי לצורך או"ג, ומ"י דוקא אם שורפה לשם מזוהו שריפה החירה חורה ליהנות בשעת ביעורה אבל לשורפה לשם הנאה לא החירה חורה וא"כ ע"כ שורפה לשם מזוהו שריפה ולא לשם הנאה ולהכי אסור ביו"ט ע"ש. ולפ"ז נ"ל דה"נ הא דאפרן מותר משום שנעשית מזוהו היינו דוקא בשורף החמץ או הערלה לשם מזוהו שריפה אבל להסיק בו חנור וכיריים דכוננו להנאותו ולא לשם מזוהו שריפה א"כ לא נעשית מזוהו גם אפרן אסור, וא"כ א"ש דהא דבשלה ע"ג גחלים מותר הוא בשורפו לשם מזוהו שריפה וא"כ ביטל על הגחלים אבל להסיק בו חנור וכיריים שפיר אסור כנ"ל:

דלפ"ז כיון דבחמץ באמת אסרה"נ אפי' נפסל מאוכל אדם לימא למש"ל, והדר חקשי אי נימא דלא איה"נ הוי נימא קרא לא יהנה אלא ודאי דלא תאכל לא הוי איה"נ ובראוי לאכילה אינו אסור בהנאה רק באינו ראוי לאכילה מתשניתו דמשמע שלכדה"נ:

לבן נ"ל בדרך אחר דחוס' בחולין קט"ו ע"כ ד"ה ונאמר כתבו ואי לאו קרא דלא תאכלנו הו"א דהנאה הגוף בלא אכילה אסר הכתוב, ופי' מהרמ"ל דהו"א דוקא הנאה שאינו של כילוי אסור דומיא דלא תהי' קדש בהנאה בעילה אינה של כילוי, אבל הנאה של כילוי דומיא דאכילה הו"א דמותר להכי כתי' לא תאכלנו דגם הנאה של כילוי דומיא דאכילה אסור ע"ש ובס' ראש יוסף קיהה על מהרמ"ל ואיני מבין מה ק"ל וע"י מ"ש לקמן בדברי חוס' ומהרמ"ל. ולפ"ז י"ל דאי הוי כתיב לא יהנה הו"א דוקא הנאה הגוף שאינה של כילוי אסורה אבל הנאה של כילוי מותרת להכי כתיב לא תאכל דאפילו הנאה של כילוי דומיא דאכילה נמי אסורה. ומעתה מיושב ג"כ קושית חוס' יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת, ו"א דא"כ לכתוב כי כל נהנה ונכרתה ואי דנימא דוקא בהנאה שאינה של כילוי איכא כרת ולא בהנאה של כילוי ז"א כיון דלא ענש אלא"כ הזהיר א"כ כיון דכרת הוא על לאו דלא תאכל ושם נאסר הנאה של כילוי, א"כ גם ונכרתה קאי ג"כ על הנאה של כילוי אע"כ דכי כל אוכל חמץ ונכרתה הוי רק אכילה ולא הנאה מדלא כתיב כי כל נהנה וא"ש:

ועוד נ"ל ואקדים דחוס' לקמן כ"ה ד"ה מאי ביניהו הקשו לימא דאיכא ביניהו חמץ נוקשה וחמץ דגן גמור ע"י חערובת דמרבין מכל מחמץ לא תאכלנו דלחוקי' מותר בהנאה ולר"א כ"מ שנאמר לא תאכלנו משמע איה"נ, וכ"מ כיון דמרבין לי' לאכילה ה"ה להנאה א"כ כרת נמי ליחייב, והקשה מהרש"א לקמן כ"ח בחוס' ד"ה וחד לפני זמנו שהקשו לחוקי' מנ"ל איה"נ לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל והאי מסברא מוקמי' לחוק זמנו וחי' כיון דחד מהני קראי משמע איה"נ לא נחלק ביניהם והקשה הנ"ל דכאן נמי חקשי דא"כ ליהוי לפני זמנו ולאח"כ נמי בכרת מה"ט כמ"ל גבי נוקשה ונערוכות ע"ש:

וב"ל דע"י בטה"מ לרמב"ם מל"ח קפ"ז שכתב לתוך אמאי לא מנה אכילה והנאה לשני מזוהו בנ"ח, וכתב דע המקשה כי איה"נ אין ראוי למנוחו מזוהו בפ"ע מפני שהיא ואכילה ענין א' כי האכילה מין ממני הנאה ואמר' בדבר שהוא לא יאכל אמנם הוא דמיון מדמיוני הנאה והכונה שהוא לא יהנה בו לא באכילה ולא בזולתו והוא אמר' כל מקום שנא' לא תאכלנו לא יאכל א' איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע וכו' ע"ש. מבואר מדבריו דהא דאסרה חורה האכילה לא מעשה האכילה אסרה אלא הנאה אכילה וע"י כתובות ל' ע"כ בתחב לו חבירו לחוק פיו ובש"מ שם, ולהכי אמר' דגם שאר הנאות אסרה ולא תאכל איה"נ במשמע, אבל אי הוי אמר' דמעשה אכילה אסרה חורה ל"ש לומר דלא תאכל הוי נמי איה"נ דמה ענין הנאה למעשה אכילה והנאה לא הוי מעשה כלל כמ"ש הרא"ם בחומש סוף סדר תשא:

ובזה יובן הא דאמר' בכריתות י"ט מחעסק בחלבים ועריית חייב שכן נהנה משום דל"ש מחעסק ודשא"מ אלא באיסור שחלי במעשה דכלא כוונה לא מקרי מעשה, אבל בדבר שאין בו מעשה ל"ש מחעסק ודשא"מ כמו"ש מקו"ח רס"י חל"א בדיני בדיקה וביטול, וכיון דבחלבים לא אסרה חורה מעשה אכילה אלא הנאה אכילה ל"ש ב' מחעסק ודשא"מ, וכן בעריות דגם האשה חייבת אף דקרקע עולם היא ולא עבדה

משום הנאתו אפי' אינו מכוון אסור משום שכן נהנה שפיר יש המשך לו דברי חוקי' דחמץ בפסח אסור בהנאה שאל' לא יאכל חמץ לא יהא זו הימור אכילה וכמש"ל. וזה שייך אמתני' דהכא ולא אמתני' דלעיל לכן שפיר קבע הגמ' דברי חוקי' אמתני' דהכא ומיושב דקדוק הגל"ח:

אלא דלפ"ו קשיא לי מאי פריך אלא למ"ד אין בגידין בנו"ט מאל"ל הא למ"ד אין בגידין בנו"ט ע"כ לא אסרה תורה גיד משום הנאת אכילה אלא משום מעשה אכילה ולהכי לא יאכלו לא הוי איה"נ ושפיר ג"ה מותר בהנאה. לכן נ"ל דקושית הגמ' לא ה"י לר"א אליבא דר"מ דלא תאכלו פירושו איה"נ אלא לר"א אליבא דר"י דיליף מאותו ואי אהא משליך לכלב כל איסורין שבתורה ולא משום דלשון לא תאכל פירוש איה"נ ופריך שפיר:

ובה"ב אי שפיר פסקי הרמב"ם שפסק בפ"ח ממ"א הי"ד בגיד הנשה מותר בהנאה ופט"ו שם הי"ז פסק דאין בגידין בנוטן טעם והאשרי פג"ה הביא בשם חכמי לוניל דשני דינים אלו סותרין זא"ז לפי סוגי' דשמעתין עיין כ"מ פ"ח ממ"א. ולפמ"ש לק"מ דקושית הגמ' לא ה"י רק אי ילפינן מאותו, אבל הרמב"ם דכתב בפ"ח הג"ל הט"ו כל מקום שנא' לא תאכל לא תאכלו וכו' אחד איסור אכילה ואחד איה"נ במשמע וכו' אליבא דר"מ, א"כ ל"ק קושית הגמ' בקושיית לאמת שפיר פסק דאין בגידין בנו"ט ואפ"ה ג"ה מותר בהנאה וא"ש:

עוד הקשה לח"מ על הרמב"ם דגמ' אמרין לר"י דס"ל דברים ככתבן יליף איה"נ בכל אי' מאותו ופריך הא נריך אותו לחולין שנשחטו בעזרה ומשני חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וא"כ הרמב"ם דפסק פ"י מע"ו הל"ד כר"י ופסק בפ"ב מה' שחיטה דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא כמ"ש כ"מ שם א"כ פסקיו סתרי אהדי עיי' לח"מ פ"ח ממ"א ופ"ב משחיטה:

וג"ל ואקדים ליישב קושית חוס' ד"ה חולין שנשחטו בעזרה שהקשו הא בתו"כ פ' זו מוכח דר"י ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה מה"ת אסבה"נ ע"ש, ולפענ"ד נראה דהנה הרמב"ם פ"ח ממ"א הט"ו כתב כל מקום שנא' לא תאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איה"נ במשמע עד שיפרט וכו' והקשה לח"מ כיון דרמב"ם פסק כר"י דברים ככתבן א"כ לאו מנבילה ילפינן רק מאותו ואמאי כתב עד שיפרט, ותי' דמ"ש עד שיפרט אין כוונתו דמהא ילפינן אלא לומר דכל שלא פרט הכתוב הימור הנאה כמו שפרט בנבילה אסבה"נ דיליף מאותו ע"ש בלח"מ, ולפ"ו מבואר מדברי רמב"ם דגם אי ילפינן מאותו הילפותא הוא דלא תאכל וכו' פירושו גם איה"נ:

ובה"ב מיושב קושית לח"מ שם בה"י שחיטה מאי פריך לר"י חולין שנשחטו בעזרה מנ"ל, דהא אותו מיעוטא הוא וממעט כמה דברים כל איסורים שבתורה וגם חולין שנשחטו בעזרה כמ"ש חוס' ר"פ בערל דכו ממעט כמה דברים, ולפמ"ש א"ש דהמקשה ס"ל דמיעוטא דאותו הכי הוא אותו אהא משליך לכלב דפי' לא תאכלו מעשה אכילה ולא הנאת אכילה וא"כ אינו אסור בהנאה ואי אהא משליך לכלב שאר איסורין שבתורה דפי' לא תאכלו הנאת אכילה וא"כ גם הנאה אסורה, משא"כ חולין שנשחטו בעזרה נהי דדרשי' בריחוק מקום אהא זובח ואוכל ואי אהא זובח ואוכל בקירוב מקום מ"מ כיון דהוא רק איסור הבא מכלל הימור י"ל דמותר בהנאה דהכי דרשי' בריחוק מקום אהא אוכל הנאת אכילה וכל הנאות וגם מעשה אכילה, משא"כ בקירוב מקום אין הימור זה ומ"מ

אלא דכזה לא הונח לי דשאלני החס' בתרומה טמאה צי"ט דאסור לשרוף לשם מצות ציפור וע"כ מכוון לשרוף להנאתו וזה לא התירה תורה, אבל כאן הלא מותר לשרוף בתנור וכיריים לשם מצות שריפה ואי נעשית מצותו ואסורין מותר ויכול לאפות אה"כ ג"כ, ואמאי פסיק ותני ולא יסיק זו תנור וכיריים כלל דמשמע אפי' אינו מכוון להנאתו אלא לשם מצות שריפה, והכי משמע לישנא דגמ' סד"א הואיל וכו' בדהי דקשריף ליתנהי מיני' קמ"ל משמע אפי' שורף לשם מצות ציפור רק בדהי דקשריף נמי אסור ליתנהי מיני' ולכן אסור להסיק תנור וכיריים כלל, ואמאי כיון דאינו מכוון להנאה הוי דשא"מ ומותר, ואין לומר דוקא בצבוקה כנגדו אסור אפי' למ"ד אין שבה עזים בפת משמע דחמץ הוי בעין ספי מעזים וכמש"ל דמ"מ אמאי לא יסיק זו כלל הא מותר עכ"פ ע"ג גחלים או חום התנור ועיי' חוס' פסחים ע"ה ד"ה וגרפו:

לכן נ"ל ואקדים דברי הר"ן פג"ה שכתב והכא ל"ל דמשום הנאה מילתא היא דהא הנאה דתרומה שרי' וכו' ועוד דקי"ל כר"ש דדשא"מ מותר וכו' והכא בבת תיהא אינו מתכוון ליהנות מי"נ וכו', וכ"ת פ"ר הוא וכו' ליתא דלענין הנאה ודאי אע"ג דהוי פ"ר שריא דהא אמרי' מוכרי כסות מוכרין דרכן ובלבד שלא יכונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והחס' ודאי מכוון ל"י הנאה אלא כיון דלא מיכוון לה לא חשבינן ל"י מידי, אע"כ פלוגתא דאב"י ורבא בהנאה דאכילה תליא דאב"י ס"ל ריחא מילתא וכו' וכאכילה חשונה הילכך אע"ג דלא מיכוון כלל אסור דקי"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה וכו', ודבריו תמוהים שהרי אדרבה נחמו טעם בחלבים ועריות דמתעסק חייב משום שנהנה א"כ חזי' שהנאה גורם חיוב והי' לנו לומר בכל הנאה דשא"מ אסור אפילו בלי פ"ר וכ"ש בפ"ר, ואמאי חילוק יש בין הנאה בחלבים ועריות לשאר הנאות:

וג"ל דכוונתו עפמ"ש מג"א ס' של"ט ס"ב דאסרי' להכות בצלבע אחת כנגד אחת ואע"ג דאיתא פ"ק דיומא דהוי מכין לפני כ"ג בצלבע נרדה שאני החס' שהיו מכין להקילו ולא הוי קול של שיר כמ"ש רס"י של"ח ולכן כתב דרך המשוררים ע"ש, מבואר דאף דאינו מותר משום דשא"מ דהא הוי פ"ר ואסור אפילו באיסור דרבנן כמ"ש מג"א ס' של"ו סק"ה, מ"מ דוקא במתכוון לשיר הוי שיר אבל באינו מתכוון לא הוי שיר כלל ועיי' מג"א ס' ש"א ס"ק ל"ה וס"י ש"ח סק"ו. וה"נ אני אומר שיש הנאות שאם מכוון ליהנות הוי הנאה כמו בחמה מפני החמה שאם מכוון שלא תגיעהו החמה או גשמים הוי זה הנאה מה שהבגד מגין עליו, אבל אם אינו מכוון להנאה זו אין זה הנאה כלל ולכן אין איסור אפילו בפסיק ריש', וזה שכתב הר"ן והחס' ודאי מכוון ל"י הנאה היינו שודאי יגן עליו אלא כיון דלא מיכוון לה לא חשבינן ל"י מידי ופי' שאינה הנאה כלל ולהכי מותר, משא"כ באכילה וחלבים ועריות הוי הנאה אפי' אינו מכוון ליהנות מ"מ הוא הנאה לכן חייב:

ובה"ב ניחא מה שחמה טורי אכן בא"מ ר"ה כ"ח למ"ש הר"ן הג"ל אמאי מותר הנאה ממעין אסור לטבול בה בימות החמה הא אינו מכוון להנאת הגוף ואי דהוי פ"ר הא בהנאה גם פ"ר מותר ע"ש, ולפמ"ש ניחא דהא הוי הנאה אפילו אינו מכוון לה ואסור כמו מתעסק בחלבים ועריות שכן נהנה. ומעתה א"ש דבמסיק תנור וכיריים לשם מצות שריפה דודאי איכא הנאת משתרשי שאפשר לאפות בתנור ולבשל בכיריים ומשתרשי עזים אחרים אסור אפילו באינו מתכוון ומתעסק שכן נהנה. ולפ"ו כיון דמוכח ממתני' דהיכי דהאיסור

דאורייתא ול"ש חי' הגמ' משום דלר"י לשיטתו שפיר י"ל חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא דל"ק קושית הגמ' כנ"ל. וכ"ז לפי הס"ד אבל לפי המסקנא דליכא בין חוקי ור"א רק חמץ בפסח ושור הנסקל שפיר ילפי' מאותו דלא תאכל פירושו איה"נ דל"ק הא לשאב"מ כמש"ל וממילא מוקמי' לי' לכל איסורין שבתורה ולא לחולין שנשחטו בעזרה כי קושין ואין הכרח לחי' הגמ', ושפיר פסק הרמב"ם דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא, ואי דא"כ מנ"ל שאסבה"נ מה"ת, ו"א דאיה"נ באמת רק מדברי קבלה וכ"נ מלשון הרמב"ם שם וא"ש:

עוד הקשו על הרמב"ם דפסק בפ"ח ממ"א כר"א דכל מקום שנא' לא תאכל וכו' אחד איסור אכילה וא' איסור הנאה במשמע, א"כ למה בפ"א מחמץ ה"ב כתב החמץ בפסח איסור בהנאה שנא' לא יאכל חמץ לא יהא זו היתר אכילה והיינו כחוקי ע"י בכ"מ שם שנדחק:

וב"ל ליישב בדרך פלפול דהנה חוס' הקשו לר"א יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכו' וחי' דלא יאכל ולא תאכל ילפינ' מלא תאכלו אבל כי כל אוכל לא ילפי' מלא תאכלו ובאמת הוא דוחק, ועיי' גל"ח שהקשה יהא נהנה מהקדש בטומאת הגוף בכרת דהא כתיב והנפש אשר תאכל וכו', וחי' דכונת חוס' הוא דוקא הכתוב בלשון לאו ילפי' מלא תאכלו ולא הנכתב בלשון עונש וכן הוא להדיא בחי' רשב"א ב"ק מ"א ובשיטה מקובצת שם, ולפי"ו קשי' לי מנ"ל דחוקי' פליג אדר"א דילמא איהו נמי ס"ל דלא תאכל משמע איה"נ אלא דר"א ס"ל דאין שום חילוק בין לא תאכל ובין לא יאכל כמ"ש פנ"י וגל"ח לפי האמת, אבל חוקי' ס"ל דיש חילוק וגם ר"א מודה בזה ולהכי כתיב בחמץ לא יאכל כדי שנא' מדאיטריך למכתב לא יאכל (בצירי") ע"כ לא תאכל גבי חמץ אין פירושו איה"נ כדי שדע דנהנה מחב"פ אינו בכרת ועיי' מג"ש בחוס' ד"ה לכס:

אמנם לק"מ דחוס' בחולין ק"כ הקשה ל"ל קרא בחמץ נפש לרבות השומה מ"ל דהא אסור בהנאה וחי' דאיטריך נפש לרבות השומה לכרת דהנחת חמץ לית ב"י כרת ע"ש וא"כ ל"ל לא יאכל מ"ל מדאיטריך נפש לרבות השומה מוכח דהנחת חמץ לית ב"י כרת ועיי' מל"מ פי"ג משגגות ה"ח. אלא דז"א דלקמן ל"ה אר"ל עיסה שנילושה ביין שמן דבש אין חייבין על חימומה כרת, ובעי' למימר מעיקרא משום היקשא דחמץ למצה והאי כיון דאיי"ח מזה דהוי מזה עשירה אינו חייב על חימומה כרת, ופריך מהא דתניא המחזה וגמחו אס' חמץ הוא עטש כרת ואס' מזה הוא אאיי"ח פסח אלמא אע"פ דאיי"ח מזה חייב על חימומו כרת, ומסיק משום דהוי מי פירות ואין מחמיצין אבל משום דאיי"ח מזה שפיר חייב דלא בעי' רק מין הראוי למצה ועיי' מג"א רס"י תנ"ד, ולפי"ו י"ל דאפילו הנחת חמץ יש בו כרת מ"מ אטריך נפש לרבות השומה לכרת דלא נטעה כיון דאיי"ח מזה בשתי' לית ב"י כרת ועיי' שעה"מ פ"א מחמץ, וא"כ הדק"ל:

וב"ל דהנה בגמ' פריך והרי ג"ה וכו' ומנן שולח אדם ירך לגכרי וכו' ומאי קושיא דילמא באמת ג"ה של כשירה אסור בהנאה והתם מיירי בירך של נבילה ובנבילה לית בה איסור גיד כלל אפילו באכילה וכמו דס"ל לר"ש בחולין ק"ח דאין נוהג בטמאה דדרשי' מי שבשרו מותר וכו' ה"נ מה"ט אינו נוהג בנבילה משום דבשרו אסור עיי' בגל"ח. ולפי הנ"ל א"ש דמדקאמר ופליגא דר"א וקשה כנ"ל אע"כ דאין שום סברא לדרוש דבר שאיי"ח מזה אינו חייב כרת משום חמץ רק מין שאיי"ח מזה, וה"נ אין סברא לדרוש מי שבשרו אסור אין בו איסור גיד הנשה אלא מין שבשרו אסור:

אפשר דרק מצד אכילה אין היתר אבל מצד הנאה אכילה יש היתר וה"ה שאר הנאות, ופריך שפיר חולין שנשחטו בעזרה מנ"ל זה פשוט:

אמנם מדברי לח"מ שם נראה דקושית הגמ' לא הי' לר"י מנ"ל דחולין שנשחטו בעזרה אסבה"נ אלא להיפך כיון דלר"ך אותו לחולין שנשחטו בעזרה דאסבה"נ מנ"ל דכל איסורין שבתורה דלא תאכל וכו' איה"נ משמע, והדן עמו דאין לומר דפריך מנ"ל דחולין שנשחטו בעזרה אסבה"נ דדילמא באמת ס"ל דמותר בהנאה, אלא דלרש"י זה באמת חירך הגמ', אבל החוס' מייאנו בזה ופי' דלפי חירוק הגמ' חולין שנשחטו בעזרה לגמרי לאו דאורייתא לא שחיטתו ולא אכילתו עיי' רש"י קידושין נ"ח דאי שחיטתו ואכילתו דאורייתא מוקמי' אותו לאיה"נ דחולין שנשחטו ולא לאיה"נ בכל איסורין שבתורה ועיי' מהרש"ל דף כ"ג ד"ה א"כ חולין שנשחטו בעזרה, ולפ"מ תקשי מאי פריך הא מסתבר יותר לאוקמא אותו דכאן לא תאכלו דוקא מעשה אכילה ולא הנאת אכילה ולכן מותר בהנאה ומשליכו לכלב אבל בעלמא לא תאכלו הנאת אכילה וא"כ איה"נ נמי במשמע מלאוקמא אותו למעט חולין שנשחטו בעזרה:

וב"ל משום דיש להקשות למ"ש הרא"ה בתיטוך סוף פ' תשא ובמנחה שמ"ד בסופו שכל לאו שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה אע"פ שנטעה בו שום מעשה אין לחייבו מלקות עליו דלאו שאין בו מעשה מקרי וכתב ג"כ דהנאה הוי אין בו מעשה ע"ש, א"כ כיון דלא יאכל לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה משמע א"כ אפשר לעבור לאו זה בהנאה דאין בו מעשה וא"כ אפי' באכילה דאית ב"י מעשה נמי לא ילקין דהוי לאו שאין בו מעשה לשיטת הרא"ה הנ"ל. אך לק"מ דהרי מקרי דחוקי' ור"א לא פליגי רק בחמץ בפסח ואליבא דרבנן ובשור הנסקל ואליבא דר"ה והרי קי"ל כר"י נמכות כ"ג דמלקות בחייבי כריתות ליכא, ולפי"ו בחמץ בפסח דאיכא כרת באמת ליכא מלקות ואין נ"מ במאי דהוי לשאב"מ ובשור הנסקל אף שפסק הרמב"ם פ"ד ממ"א שאס' שחטו אחר גמ"ד ואכל מבשרו לוקה היינו כיון דבאמת ילפינ' מבעל שור נקי או מאת בשרו אפי' הנאת עורו שוב אין אנו זריכין איה"נ בבשרו מלא יאכל ולא נכלל בו רק אכילה והוי שפיר לשיב"מ ולוקין עליו, ואף שהרמב"ם נקט שם איה"נ מלא יאכל היינו משום דאי לאו בעל השור נקי או את בשרו הוי ילפינ' איה"נ מלא יאכל ואז באמת לא היינו לוקין אפילו על אכילה, אבל כיון דכתיב קרא להנאת עורו ממילא לוקין על אכילה ובגמ' דרשה הפשוטה נקט ורמב"ם נקט לשון הגמ' כמ"ש חוס' וקדמוני' בכמה דוכתי:

ולפי"ו כ"ז לפי המסקנא אבל המקשן דאכתי לא ידע דליכא בין חוקי' לר"א רק חמץ בפסח ושור הנסקל שפיר הוכיח מכה קושיא הנ"ל דלא ילפינ' מאותו דלא תאכל פירושו אכילה והנאה אלא דממעטי' אותו אתה משליך לכלב ולא ד"א ואס' יש לאוקמא למעט חולין שנשחטו בעזרה לא מוקמי' לי' למעט שאר איסורין שבתורה דכתיב לא תאכל דמשמע אכילה ולא הנאה כמ"ש לח"מ ופריך שפיר. אלא דאכתי קשיא הא לר"י פריך ור"י ס"ל לשאב"מ לוקין עליו כמבואר בכמה דוכתי וא"כ ליתא למ"ש, ונ"ל דפריך לדין דקי"ל כר"י בדברים ככתבן ולא קי"ל כוותי' בלשאב"מ אלא אין לוקין ופריך שפיר ובהכי ניחא דמעיקרא אמר ור"מ וכו' ואמר ואידך ול"ק ור"י משום דלר"י לשיטתו לק"מ כקושי' הנ"ל ולהכי קאמר ואידך מאן דס"ל כר"י בדברי' ככתבן וא"ש:

ובערתה מיושב קושית חוס' דר"י ס"ל חולין שנשחטו בעזרה

אדרבא ילפי דבעלמא הוא כמו נבילה ועיי' מג"ש בחוס' ד"ה לכס:

בגמ' דף כ"ב ע"א אלא למ"ד אין בגדין בט"ט מא"ל. והקשה הגל"ח למאן דא"ל איסור כולל נימא כיון דהחורה אחשבי' לג"ה אכילה לענין איסור גיד מקרי נמי אכילה לגבי נבילה ושפיר הותרה בכלל נבילה דוקא שאר גידין אינן בכלל נבילה ע"ש ועיי' פלתי ס' ס"ח. ולפענ"ד לפמ"ש בסוגיא דנפש לבאר החילוק שבין הנאת אכילה ושחי' לשאר הנאות עפ"י גמ' יומא ע"ד ע"כ דילפי' דעיני דכחיב גבי יו"כ היינו אכילה ושחי' מדכחיב והאכדתי את הנפש עיני שיש בו אכילה נפש אחיה זה אכילה ושחי' ואם נמניעם אכילה ושחי' יש בו איבוד נפש א"כ צאכל ושותה יש בו קיום נפש ע"ש באורך אבל בשאר הנאות אין בו קיום נפש, ומעתה לרי' דק"ל כוותי' דחייב על הנאת גרוט א"כ קיום הנפש תלוי בהנאת גרוט, ולמ"ד אין בגדין בט"ט ואין בג"ה הנאת גרוט וקיום נפש ואפ"ה אסרה תורה כדאמר' עץ בעלמא הוא ותורה אסרתו א"ל לומר דמשום שחורה אסרתו הוא קיום הנפש אלא שחורה אסר בג"ה הנאה של אכילה אף שאין בו קיום הנפש, ולפ"ז נבילה דלא אסרה תורה רק אכילה שיש בה קיום נפש ל"ש לומר מיגו דהוי אכילה לגבי גיד הוי נמי אכילה לגבי נבילה, דוקא בדבר שהוא משום גז"כ או הל"מ ולא מסבירא אמרינן בסוכה ז' מיגו דהוי דופן לסוכה הוי נמי דופן לשבת או בריש המצניע מיגו דמאטרף לענין שבת מאטרף נמי לענין טומאה, אבל בדבר שהוא מזד הסבירא ל"ש לומר מיגו דהוי אכילה לענין ג"ה הוי נמי אכילה לענין נבילה, ועד"ז כתב פני"י בכמה דוכתי בדבר שהוא מזד הסבירא ל"ש היקש:

ובזה הסבירא דברי מחה"ש ס' תמ"ב בדברי הרא"ש ר"פ כל שעה שכתב בחרבו דאיסור באכילה אף דעפרא בעלמא הוא ונבילה דעת האוכל מ"מ כיון דליהו אכל לי' אסור והק' הב"ח אטו אם אכל עפר יחייב והרי אמרי' שבעה שלא אוכל ואכל עפר פטור ותי' דהרא"ש ס"ל כיון דאכל ליה אחשביה ומהני דליהוי הנאה ולא אכילה, והדוחק מבואר לכל עובר. ולמ"ש ניחא דאכילה בעי' שיהי' קיום הנפש ומה מהני דאחשבי' מ"מ אין בו קיום נפש, משא"כ הנאה שפיר הוי כיון דאחשבי':

בגמ' והרי דם דרחמנא אמר כל נפש מכס לא תאכל דם וכו'. ופנ"י תמה אמאי מיימי קרא דפ' אחרי ולא מיימי קראי הקודמי' בפ' וקרא ופ' זו ע"ש. ונ"ל דהנה תוס' ע"ז כ' הקשו ל"ל קרא להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי אטו אם יהי' לאדם חפץ למכור יתנו לגר קודם שימכרנו לנכרי והלא אפי' לישראל אינו מצווה על כך, ותי' דוקא נבילה שאינו שוה אלא דבר מועט לישראל שלא היו נכרים מצוין ביניהם ולגר היא שוה הרבה כשאר בשר ע"ש. והקשו אחרונים הא אכתי שוה הרבה לישראל למספי לקטנים, אך ו"א דהא ספי לי' בידים אסור, אלא דהא קשיא א"כ ל"ל קרא ביצמות קי"ד בכהנים ודם ושרצים להזהיר גדולים על הקטנים ח"ל מהכא דספי לי' בידים אסור, ונ"ל דטומאת כהנים א"ל למילף מנבילה דנבילה הוי איסור חפצא וטומאת כהנים רק איסור גברא וכמ"ש תוס' חולין ה' לענין הא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י הצדיקים דהיינו דוקא במידי דאכילה ולא בשאר דברים דהרי יודא בן טבאי הרג עד זומם ור"י קרא והטעם וגם זה דוקא באי' חפצא אבל אכילה היתר בשעה אסורה דהוא רק איסור גברא לא דהרי אמר כמה בסים תבטילא דבטילא בנזמא רבה דמערבא ור"י בר אבא אישחלי וטעם קודם הבדלה

אמנם הגל"ח חייך מדהביא סיפא דמחמי' מפני שמקומו יוכר דמשמע דמה"ט אין לחוש שיכשל ישראל באיסור גיד הנשה שימכרנה הנכרי מוכח דכשרה איירי ע"ש, ולפ"ז הגמ' דקאמר ופליגא דר"א היינו משום דס"ל דאין שום סבירא לטעות דבר שאי"ח מנה אלא מין, אבל מדהביא המקשן סיפא דמחמי' להוכיח דאיירי בכשירה ע"כ מוכח דיש לטעות כנ"ל מי שצטרו אסור אף שהוא מין שצטר מותר, וא"כ במנה נמי יש לטעות דאפילו במין שיוצא ידי חובת מנה אם המתכוון דאינו י"ח מנה אינו חייב כרת משום חמץ ונריך נפש לרבות השומה, ושפיר איצטרריך לא יאכל דנהנה מחמץ אינו חייב כרת כנ"ל אפילו לר"א, ושפיר כתב הרמב"ם דהנאת חמץ מלא יאכל:

ברש"י ד"ה עד שיפרומו לגר נתינה ולנכרי במכירה לא גרסין. ונ"ל דאפשר גרסין לי' דהנה באו"ח הביא קושי' מנ"ל מדפרט הכתוב היתר הנאה נבילה דבעלמא לא תאכל איה"נ משמע דילמא בעלמא נמי רק איסור אכילה משמע והא דנריך קרא נבילה היינו משום דכפ' ראה כחיב לא תאכלו כל נבלה לגר וכו' לא תבשל גדי בחלב אמו ובמשנה תורה דכ"ע דרשי סמוכין והוי סד"א דמקשי' נבלה לבב"ח דאסור בהנאה קמ"ל קרא היתר הנאה, ואי דא"כ לא לסמכי' קרא ולא ננריך היתר הנאה ז"ל דהא איצטרריך סמוכין לדרשא דריה"ג חולין קי"ג אח שצטרו אסור משום נבילה. אך באמת לק"מ דא"כ דאחי רק להיתר הנאה דנבילה גופא הוי סגי בחד קרא או נתינה לגר או מכירה לנכרי, ואף דתוס' ד"ה בשלמא כתבו דאי כתב חד קרא נריך גם השני דלא נטעה י"ל דהאי גירסא ס"ל דהו"ל למכתב נתינה לנכרי או מכירה לגר ושוב ליכא למטעי וגם להקדים נתינה דגר נדע אז מסבירא כמ"ש תוס', אע"כ קרא יחירה לאיה"נ בעלמא, וא"כ שפיר גרסי' לגר נתינה ולנכרי במכירה דדוקא מדכחיבי תרי קראי שמעינן איה"נ בעלמא וא"ש:

ובזה שני'ל בישוב קושיא הנ"ל עפמ"ש רש"א בחדושי' לנדרים מ"ז ד"ה הא, דכל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו ולהחליפו וכדאיתא בזה"י פרק כ"ש דאמרין ההם כל מקום שנא' לא תאכל וכו' אחד איסור אכילה ואי' איסור הנאה במשמע ואקשי' עלי' מנבילה ופריך שאני נבילה דגלי בה קרא דכחיב או מכור לנכרי אלמא אי לא שרי' רחמנא ביהדיא לנבילה אסור משום איה"נ וכו', ולשונו ממומגס קצת, מבואר דהא דאמרין דמכירה ונתינה אסור באיה"נ ילפי' לה מדאיצטרריך רחמנא לכתוב היתר מכירה ונתינה גבי נבילה אבל אי לא הוי כחיב היתר נבילה לא הוי ידעינן דמכירה ונתינה אסור באיה"נ כלל ועיי' חת"ס יו"ד ס' ק"ל ובמל"מ פ"ה מיקוה"ת ה"ח. ולפ"ז אין לומר דאי לא כחיב נבילה היתר מכירה ונתינה הו"ל דאסור משום דמקשי' לבב"ח דאסור בהנאה דהרי אז לא הוי ידעינן אפילו בב"ח דאסור בהנאה שיהא אסור במכירה ונתינה ומה"ת שיהא נבילה דמקשינן לבב"ח אסור במכירה ונתינה, אע"כ להכי כתבי' רחמנא למילף דדוקא הכא מותר במכירה ונתינה ולמילף מיני' דבעלמא אסור, וכיון דע"כ למדאיצטרריך כתבי' רחמנא שפיר ילפינן מיני' דבעלמא היכי דכחיב לא תאכל אסור במכירה ונתינה משום דאסור בהנאה, דא"ל דלהכי כתבי' רחמנא למילף מיני' דבעלמא היכי דאסרה"נ אסור במכירה ונתינה, דהא מהי חיתי דילמא משום דיגלה אסרה"נ גלי קרא דמכירה ונתינה מותר וה"ה לכל איה"ג, אע"כ להורות דלא תאכל איה"נ משמע ובכלל איה"נ גם מכירה ונתינה דכל הנאות לכדי אכילה הן באות וכמ"ש בתשו' חו"י ואז שפיר מוכח דבעלמא הוא להיפך מנבילה, אבל אל"כ מהיכי חיתי דילף בעלמא הוא להיפך מנבילה דילמא

בכדי אכילה פרס לא נאמרה לענין הנאה רק לענין אכילה, ועוד דלשיטת הרמב"ם וחיתוך דאין לוקין על הנאה א"כ ל"ש חזי לאטרופי כמ"ש ב"י אורח חרי"ב דבשלכ"א אפי' אסור מה"מ מ"מ ח"ש שלכ"א מותר מה"מ דל"ש חזי לאטרופי למלקות ע"ש בשם אבי העזרי, ואי משום דהנאה משתרשי חזי לאטרופי אפי' לזמן מרובה כדאמר' זירף המעילה לזמן מרובה, ו"א דאז איכא הנאה חיה בנ"א כמ"ש שאגת אריה דמה"ט ל"ש ח"ש לענין ב"י, וא"כ אם מותר ליתן לגר ח"ש דם עדיין אינו מוכח שמותר בהנאה, להכי כחיד ואכלה שמותר ליתן לו רביעית כדי שאם יקרוש יעמוד על חיה ויהי שיעור אכילה:

אך התינו אם שיעור רביעית הוא כדי שאם יקרוש יעמוד על חיה, אבל אם נאמר דאין כל המשקין שווין ושיעור רביעית הוא רק גזה"כ מהל"מ ע"י בר"ן חולין נ"ו ע"ב ל"ש לומר דכחיד ואכלה דמותר ליתן לו רביעית שהוא שיעור אכילה בכחית להורות היתר הנאה דשיעור רביעית לאו בשיעור אכילה חלי, וא"כ א"א לומר כשהותרה נבילה היא וחלבה ודמה הותרה ולהכי מיימי חוס' דארי"ב דלא מטמא ב"ה אלא כשיש רביעית הואיל ואם יקרוש יעמוד על חיה וא"כ כחיד שפיר ואכלה כנ"ל והקשו שפיר:

בגמ' ודרי דם וכו' ונמכר' לגנני' לזבל. והקשה פנ"י הא לזבל הוי שלכדה"ג ומותר מה"מ ומשום פסידא דהקדש שרי רבנן ומה דשקלי הקדש דמי לענין זה ל"ש איה"נ ע"ש. ולפענ"ד לפי מה שנראה מדברי מל"מ פ"ה מיקוה"מ ה"ח דדוקא כשעומד ליהנות ממנו הנאה מעולה והוא נהנה בהנאה פחותה מקרי שלכדה"ג, אבל אם כבר אינו ראוי להנאה טובה יותר ממה שנהנה שוב מקרי הנאה זו כדה"נ ע"ש באריכות לשון, א"כ אפשר דם אחר שיצא לנחל קדרון מאוס ושוב אינו ראוי להנאה יחירה מויבול ושוב הוי שפיר לזבל כדה"נ ופריך שפיר. ועוד נ"ל לפ"מ דחנן במכות כ"ג ע"ב ומה אם הדם שנפשו של אדם קנה ממנו וכו' ועיי' חוס' חולין ה' ע"ב דלח"ק מומר לאכול חלב הוי מומר לאותו דבר על דם לפי שהם שווין שיש כרח בשניהם ועולין לגבוה ונאמרו בלאו א' ואינו מניח לאכול דם בשביל האיסור אלא משום דנפשו קנה לאכול דם ע"ש וא"כ כיון דכל דם אינו ראוי לאכילה ואפ"ה אסרה חורה א"כ שלכדה"ג נמי אסור ב' וכיוצא ביה כתב פמ"ג לענין אמ"ה ועוד כיון דדרך אכילה דם בהקפהו ואי אינו כבירתו וסבירא הוא דגם כבירתו אסרה חורה והארכתי בזה בסוגיא דנפש א"כ כבירתו בשחי' הוי שלכדה"ג ולכן גם שלכדה"ג אסור וא"ש:

בתום ד"ה מועלין כחבו כסה"ד אלא ה"ג מ"ט דמ"ד אין מועלין ואמחני קאי דקתני דם בחחילה אין מועלין בו. והקשה מהרש"א אמאי לא פירשו דקאי אכרייתא דלא לנחל קדרון דלכ"ע אין מועלין מה"ט וכן מוכח הסוגיא דפרק הוציאו לו דקאי התם איוצאין לנחל קדרון דלא מיימי שם כלל הא דדם בחחילה אין מועלין בו ע"ש:

ולפענ"ד לק"מ דהרי התם ביומא אמרי' ע"כ לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין מועלין בהן מה"מ וכו' וכתבו חוס' דאי מדאורייתא לא ילאו מידי מעילה האין נמכרין לגננים לזבל ע"ש, והוא פלא ומה בכך אם מועלין מה"מ מ"מ שפיר נמכרין לגננין דדוקא קדוה"ג אין לו פדיון אבל הק' דמי' דיוצאין לנחל קדרון כבר פקעה קדוה"ג שכבר נעשה מלח גבוה ומזבח ואינו רק קדושת דמים וכמ"ש רש"י

ושרצים ליכא למילף מנבילה משום דאסורן במשהו לרש"י שם כעדשה כטומאתן ולחוס' משום דרי' ואי הוי ילפי' מנבילה ה"י אסור דוקא בכחית דדיו לזא מן הדין להיות כדון ודם ליכא למילף מנבילה דנבילה אין היתר לאיסור ודם יש היתר לאיסורו ע"י נישול ומליחה דמותר מה"מ לרוב פוסקים עיי' גל"ח:

ובזה מיושב קושיית חוס' נימא כשהותרה נבילה היא וחלבה ודמה הותרה, ו"א דא"כ דם גופא אקדמי' רחמנא נחניה לגר למכירה דנכרי וקשה קושיית חוס' בע"ז, וע"כ כחי', ותי' זה ל"ש רק אי ספי' לי' בידים מותר בדם וא"כ ל"ל קרא דם דספי' לי' בידים אסור. והנה קרא דילפינן מיני' דם דספי' לי' בידים אסור הוא קרא דכל נפש מכם לא תאכל דם עיי' ביבמות, ולפ"ז מקרא המוקדם לא יכול להקשות דהו"א כקושיית חוס' ד"ה והרי אכל מהאי קרא פריך שפיר די"ל כמירון הנ"ל:

ובבגוף קושיית חוס' נ"ל דל"ש לומר כשהותרה נבילה היא ודמה הותרה דתתם נבילה היינו כשמתה ב"ש ע"י שבת ק"ח דקרי' לי' הרגו מלך וא"כ אחר מיתה אין כאן רק דם האיברים וכ"ז שלא פירש אינו אסור משום דם ול"ש שהותרה איסור דם בכלל נבילה, וא"מ אחר שפ"י הלא אז אינו ביחד עם הנבילה ול"ש שהותרה בכלל נבילה עיין באחרונים:

וברתום ד"ה והרי דם הקשו משבת ע"ז דם נבילה ב"ה מטמא אלמא דם בכלל בהמה וכתבו וקאמר התם ר"י בר"י דלא מטמא ב"ה אלא כשיש רביעית דם הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על חיה וכו', והוא חמוה דהאי וקאמר התם הוא שפת יתר. ונ"ל דהנה הפנ"י הקשה למ"ש הר"ן חולין ע"ד דם שליל אסור דהיתר שליל ילפינן מכל בהמה תאכלו מוקמי' לי' במידי דבר אכילה כגון חלב וגיד ולא דם שהוא משקה ע"ש, א"כ ה"נ כחיד לגר אשר בשערין חתונה ואכלה א"כ אין דם בכלל דמשקה הוא, ונ"ל משום דק"ל על דברי הר"ן למאי דאמר' בחולין ק"כ בשל הקפה אח הדם ואכלו כיון דאקפי' אשחובי אשחבי' ועיי' חידושי רשב"א כיון דאשחבי' למעלייתא שנשחנה מצרייתו אסור, ונראה הטעם משום דלהכי קיימי וכמו יין ושמן דלא מקרי אשחבי' מצרייתו דלהכי קיימי כמבואר לכל מעיין בסוגיא דנפש שם, וא"כ גם דם שייך לשון תאכלו דעיקרו לאכילה קיים ויהי מותר בשליל:

אבל נראה דסברתו עפ"מ"ש הש"ך סי' פ"א סק"י"ג עמ"ש הפוסקים דמימי חלב אסורים משום אמ"ה דלא שרי קרא אלא חלב ולא מימי חלב, ואל תחמה שהרי מותר עם האוכל וכשפירש מן האוכל אסור דהכי אשכחן דם האיברים דכשהוא מוכלע בבשר מותר וכשפירש אסור ומחלק הש"ך דם שאני דאפשר שמעיקרא מותר ואח"כ נאסר אבל כאן האיסור משום שפורש מן החי ואם אינו נאסר בשעה שפורש מהיכן יצא עליו איסור אח"כ ע"ש. וה"נ שריותא דשליל מכל בהמה תאכלו וזה ההיתר בשעה שהוא בהמה ונשחטה אמו וכיון דאז אינו מידי דאכילה אינו בכלל היתר דתאכלו. וכ"ז שם אבל כאן שפיר י"ל כשהותרה נבילה דמה נמי הותרה ואי דכחיד ואכלה היינו בהקפה וכי קושיין:

אלא דאכתי ואין אפשר שיהי' דם בכלל היתר הא כחיד ואכלה ואי בהקפה וכי לא סגי דהגר אינו מקפיד את הדם והלא יכול גם לשחטו. ונ"ל לחדש דבר דלענין הנאה אי בעי' חיה משום דאפקי' רחמנא בלשון לא תאכלו כמ"ש גל"ח בסוגיין אין פ"ש אסור מה"מ דטעמא דח"ש אסור מה"מ משום דחזי לאטרופי בכחית בכדי אכילה פרס והל"מ זו דכחית

כאן אסור ליהנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש וא"כ יש להם פדיון ושפיר נמכרין לגננין ויוצאין לחולין:

ונ"ל לפמ"ש בחי' רמב"ן ב"ב ע"ט דהיכי דקני חצר להקדש אין מעילה בזריחה ע"ש והפסדיר קצו"ח ספי"ר משום דאין מעילה אלא בהקדש מפי אדם ולא אם הקדש זוכה ע"י חצר של הקדש ע"ש ולפ"ז כאן אי דם בחילה אין מועלין בו כדקחני במעילה כ"א א"כ מנין יהי מעילה מה"ח אחר שיצא לנחל קדרון הלא מכח קדושת פה האדם אין בו מעילה ורק משום שהוא דמי וקנין הקדש, ומחמת זה נהי דאיכא איסור חורה ליהנות בו אבל מעילה ליכא מה"ח רק מדרבנן, וכן משמע מלשון רש"י שהביאו שפי' כלומר אסור ליהנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש כלומר מועלין לאו דוקא מה"ח אלא איה"נ משום שהן קנין הקדש אלא דרבנן גזרו ב"י מעילה, וע"כ אם נאמר דמועלין בו מה"ח היינו משום דדם בחילה מועלין בו מזה קדושת פה ואפי' אחר שיצא לנחל קדרון לא פקעה קדושתן והרי מעיקרא הי' בהם קדוה"ג ואם עדיין לא יצאו מידי מעילה ע"כ דעדיין לא פקע קדוה"ג וא"כ אין להם פדיון ואין נמכרין לגננין. וזה שדייקו חוס' דאי מדאורייתא לא יצאו מידי מעילה ולא כחבו דאי מדאורייתא אין מועלין דע"ז לא הי' קשה אף נמכרין לגננין כקושיא הנ"ל, אבל אם הוא מדאי' ע"כ מחמת דמועלין בחילה ולא יצאו מידי מעילה והוי קדוה"ג אז קשה אף נמכרין לגננין. ולפ"ז אהא פריך מנה"מ פ"י דאין מועלין בחילה וממילא ליכא אחר שיצאו לנחל קדרון מעילה מה"ח כנ"ל, וא"כ גם ביומא קאי קושית הגמ' אהא דדם בחילה אין מועלין ולק"מ קושיא מהרש"א:

בתוס' ד"ה מזה ביום הקשו אע"ג דדם קדשים שאינו נשפך כמים לא הוקש למים. ונ"ל דהנה הפ"י הקשה מה פריך והרי דם הא דרשינן במעילה י"א דם בחילה אין מועלין מדכתיב ואני נחתי לכם שלכם הוא וא"כ ממילא משמע היחור הנאה ע"ש. ולפענ"ד י"ל דדוקא דדם קדשים גלי קרא דמותר בהנאה דכתיב ואני נחתי לכם על המזבח לכפר, אבל דם היוצא לנחל קדרון אחרי נמכר כבר הוא דם חולין שפיר י"ל דאבה"נ ועיי' ש"ך סי' פ"א סק"ג הנ"ל ופריך שפיר, וע"ז משני דלפינן דם חולין מן חשכנו כמים מה מים מותרין בהנאה אף דם מותר אבל מה ק"ל לחוס' דדם קדשים לא הוקש למים ז"א דאי דם קדשים דיני' לי בלא"ה מותר בהנאה מלכס כקושיא פניי:

אבל לפענ"ד נראה ליישב קושית פניי משום דלכאורה קשיא לי אף מוכח מלכס שלכם תהא דאין מועלין בו דילמא מקרי לכם שלכם משום דשלו לזרוק ולכפר עליו ויש לו הנאה המנוה וכפרה. אך ז"א דהרי קי"ל מללה"נ והנאה מנוה לא חשיב הנאה וא"כ מכח זה לא נקרא שלכם וע"כ לכם להורות דאין מועלין. אמנם אחי קשיא למ"ש נמ"י בנדרים ט"ז דהא דמנחות לאו לה"נ דמסחמא לא אסר הכחוב אלא כדה"נ והנאה מנוה הוי שלכדה"ג, א"כ בהקדש ומעילה דלא כתיב אכילה גם שלכדה"א והנאה אסור א"כ שפיר מקרי הנאה מנוה הנאה והוי לכם שלכם דמותר ליהנות הנאה מנחה זריקה:

אך ז"א דכבר כחבו חוס' לקמן כ"ו ד"ה שאני דמעילה ילפי' חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה לכן גם במעילה מותר שלכדה"נ ע"ש ועיי' בל"ח שם שכתב דלאבי' בדף כ"ד דאמר הכל מודים בכה"כ שולקין עליהם אפי' שלכדה"נ ולדידי' גם בנ"ח לוקין שלכדה"נ משום דלא כתיב אכילה בגופו אף דגמר מנבילה דכתיב בה אכילה א"כ הי"נ

במעילה כיון דלא כתיב אכילה בגופה אסור שלכדה"נ ולפ"ז הדק"ל. ונ"ל דסוגיא דהתם אליבא דרבא דמשני שאני היכל דלחוכו עשו וס"ל דמעילה מותר שלכדה"נ וכמ"ש חוס' ושפיר מוכח מלכס שלכם יהא אבל הכא פריך שפיר והרי דם אליבא דאבי' דל"ל לכם להיחור הנאה כקושיא הנ"ל:

ובפשיטות נ"ל דלא ילפינן מלכס היחור הנאה רק מזה איסור הקדש ומעילה ולא מזה איסור דם דודאי ל"ל דבאמת מותר ליהנות ממנו כל הנאות מלכס וממילא גם מזה איסור דם מותר בהנאה דודאי אסור בכל הנאות דהא צריך לו לזריקה דכתיב על המזבח לכפר וגם מזה איסור הקדש אסור בכל הנאות שהרי הוא דמי הקדש רק שאין בו מעילה, ושפיר י"ל דאיסור דם לא הותר כלל בהנאה:

בתוס' ד"ה ואימא במים הניסכים ע"ג המזבח לא פריך שיהא דם אסור בהנאה דממילא ידעינן מלא חאכל אלא כלומר מהכא לא מצי למילף דשרי בהנאה. ופי' מהרש"א דק"ל הא א"א לומר דקרא לאיסורא דא"כ ל"ל היקשא לא"י הא אי ידעינן מלא חאכל וחי' דפריך דמ"מ א"א לילף היחור כיון דמשמעות היקשא לא משמע טפי להיחור מלאיסור והוא דוחק עיי' בל"ח. ולפענ"ד נראה ליישב קושית חוס' דהרי איכא חרי לאוי חד לדם חולין וחד לדם קדשים כדאמר' בכריחות ד' ע"ב, וא"כ נימא דהיקשא דמים הוא בין להיחור ובין לאיסור דדם חולין הוא כמים של חולין דמותר בהנאה ודם קדשים הוא כמים המתנסכין ע"ג מזבח ואסור בהנאה וא"כ הכא דהוא דם קדשים לאסור בהנאה, ולפ"ז ל"ל קרא לאיסורא הא מלא חאכל נפקא דהא איצטריך קרא להיחורא דדם חולין וממילא צריך נמי לאיסורא בקדשים דאל"ה הו"א כיון דגלי קרא דם חולין דאינו איה"נ הה"נ דם קדשים וכמ"ש חוס' לעיל וא"ש:

בבב' דף ב"ב ע"ב ולחזקיה למאי הלכתא איתקש דם למים וכו'. וק"ל למ"ש חוס' לעיל ד"ה ור"ש שכתבו כיון דסבר ר"ש אין בגידין בנו"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דל"ש ב"י אכילה, א"כ הי"נ נימא הכי כיון דדם נפשו של אדם קנה בו הו"א דל"ש ב"י אכילה וכי אסור בהנאה נמי אסור ולהכי צריך היקשא דמותר בהנאה. וכה"ג קשיא לי אהא דפריך באמ"ה ולחזקי' למאי הלכתא איתקש אמ"ה לדם הא באמ"ה חייב במשהו בשר גדין ועצמות כדא"נ בחולין ק"ב ול"ש ב"י אכילה כדאמרין שם ק"ג ע"כ חידוש הוא לכן הו"א כי אסור בהנאה נמי אסור ולהכי צריך היקשא דאמ"ה לדם דמותר בהנאה ונ"ע:

ולפמ"ש השואל בחשו' מהרי"ל סי' קצ"א דהפי' בגמ' הא לכלבים שרי היינו דמותר לישראל לחת אמ"ה לכלבים של ב"נ ומה מוכח דמותר בהנאה ע"ש י"ל לפי מה שפסק הרמב"ם פ"ט ממלכים הי"א דב"נ מזוה נמי על בשר מה"ח והרי פסק שם בזה"ל דלא נאמרו שיעורי' לב"נ וא"כ י"ל דבב"נ שפיר שייך ב"י אכילה באמ"ה משום משהו בשר שבו ולא נאסר בהנאה ופריך שפיר לחזקי' ל"ל היקשא דאמ"ה לדם:

אלא דהא ליחא דהרי המהרי"ל שם חידש דאפי' לא חאכל הוי איה"נ היינו דוקא בישראל דילפינן מדאיצטריך או מכור בניבילה אבל לגבי ב"נ ל"ש הא מדאיצטריך לא הוי לא חאכל איה"נ והוכיח זה דאל"כ מנ"ל דשרי בהנאה לב"נ הא היקשא דדם לא נאמר לב"נ ע"ש. ולדעת השואל צריך ליישב דס"ל כיון דכלאו דלא חאכל נכללו ישראל וב"נ א"כ כמו דלגבי ישראל פי' לא חאכלו איסור הנאה הי"נ לגבי ב"נ, אבל כיון

אסור משום טמאים ע"ש. וסברתם נ"ל כמ"ש שם קודם לזה בדבר דאיכא מצוה לישראל ל"ש מי איכא מידי בגין כגון שבת או עוסק בחורה, דקושי מי איכא מידי הוא רק דישאל נחקש יתר וכן הרי הוא מצד קדושת ישראל מצוה שבת ולעסוק בד"ת וה"נ מה שאין אסור אבר מן החי בטמאים לישראל היינו מצד קדושת ישראל שגם בשרו אסור ל"ש מי איכא מידי, וכ"ז אי אמ"ה מותר בהנאה אבל אי אבר מן החי אסור בהנאה הרי כתבו חוס' בחולין ק"א ד"ה אסור דאסור הנאה מקרי אסור חמור שוב א"א לומר דנהג בטמאים ב"נ ולא בישראל משום מא"מ ש"נ יהי קדוש יותר ואיסורו יהי חמור מאי של ישראל, ואפי' חאמר דמותר גם ל"נ בהנאה מה"ט מ"מ אסור חמור הוא כיון דבעלמא אסבה"נ וכמ"ש חוס' אהא דאמר' בשבת קל"ג וכמה דוכתי מה למילה שכן נכרתו עלי' י"ג ברימות אף דלא על מילת האז ל"ת נכרתו מ"מ היא מצוה חמורה וה"נ דכוותי':

אלא דא"כ תקשי אהא דהקשו חוס' שם הא ב"נ אסור במשהו בשר גידין ועצמות וישראל רק בזכית בשר וחי דח"ש אסור מה"מ והרי ח"ש הוא אסור קל כמ"ש חוס' שבושע כ"ב דאע"ג דלאחש"א עשה מ"מ על ח"ש חייל. ולפמ"ש דבאמ"ה אין ח"ש אסור מה"מ יש לחלק דחוס' כתבו שפיר דישאל קדוש יותר שאסור באיסור טמאים דאפי' ח"ש אסור זו מה"מ משא"כ באמ"ה אבל אי אמ"ה אסבה"נ שהוא שם איסור חמור משום טמאה שפיר שייך מי איכא מידי כנ"ל:

ועוד נ"ל לפמ"ש חוס' ד"ה ואמ"ה דבאמ"ה של נכרי איירי ודייק דמותר בהנאה דאי אסור הי' אסור להושיט לו מפני שהגוי מחזיק לו טובה ע"ש. ולפענ"ד אפשר לומר בשנדקדק דהאי הא לכלבים שרי הוא שפת יתר בגמ', לכן נ"ל לפמ"ש פנ"י בשמעתין דמוכח מדבריו בשמעתין ד"ה אותו דכל אימ"נ אסור להשליך אפי' לכלבים של הפקר, והנה הא דעבר על לפ"ע מוקמי' בע"ז וי"ו ע"כ דקאי בחרי עברי דנהרא אבל אם יוכל לעבור בלעדי ישראל אין הישראל עובר אלפ"ע ועיי' בחוס' ע"ז שם דנקט כוס יין לזויר ואמ"ה ל"נ משום דמסתמא לאכול ולשחות קבעי ל"י, ולפ"ז תקשי אי אמ"ה אסבה"נ הרי אסור גם לכלבי הפקר וכיון דקאי בחרי עברי דנהרא ואין הגוי יכול לטלה הרי ישאר שם לכלבי הפקר ודאי וקעבר ב"נ אסורא ואם יושיט לו נהי דמסתמא לאכילה קבעי לה מ"מ אינו ברור כ"כ שיאכלנה וא"כ אמאי עבר ישראל כלל על לפ"ע הא גם אם לא יושיט לו עבר הב"נ איסור שאוכלי' אותו כלבי הפקר ואינו מניח לישראל לבערו משם כיון שהוא של ב"נ, ועוד דלשון לא יושיט משמע שכבר הוא ביד ישראל ואם אינו מושיט נריך להניחו מידו הפקר לכלבים ובכל אופן מכשיל הנכרי וא"כ אמאי עובר כלל על לפ"ע. ולפי"ז נ"ל דהיינו באמת קושית הגמ' נהי דאיירי באמ"ה דטמאים דאינו אסור לישראל משום אמ"ה רק לב"נ מ"מ מדקאמר לא יושיט מוכח הא לכלבים שרי להניחו מידו שיאכלוהו כלבי הפקר מותר דאי אסור אמאי עובר בלפ"ע כשמושיט לגוי, ואי אמ"ה אסבה"נ א"כ אסור לגוי ליתן לכלבי הפקר ואמאי עובר בלפ"ע כקושיא הנ"ל וא"ש:

ועוד נ"ל דלכאורה קשה בהמה טמאה מנ"ל דאסורה בהנאה לר"ה הא לא תאכל משמע אימ"ה, ואי דא"כ קושים וחמורים אין משתמשין בהם הא אסורין בהנאה וקרא כתיב לא תאכיל בשר וחמור יחדיו הא חמור לחודא שרי, ו"א דלא תאכלו כתיב ובמידי דאכילה דוקא מיירי כמ"ש חוס' דף כ"ג ד"ה א"ק ולא מחיים. ואין לומר דכשהותרה נבילה גם טמאה הותרה דגם טמאה בכלל נבילה, ו"א דהא אין איסור נבילה חל

דלפינן מהיקישא דדס דלגבי ישראל אין פירושו אימ"ה ממילא גם לגבי ב"נ הנאה שרי, וא"כ הדק"ל לחוקי נמי כיון דבישראל ל"ש ב"י אכילה ע"כ פירושו הנאה וממילא גם ב"נ אסור בהנאה ונריך היקישא דבישראל מותר בהנאה וממילא דה"ה ב"נ ונ"ע:

בגמ' והרי אמ"ה וכו'. והקשה נ"ל הא כיון דהנאה ואכילה מחד קרא לא תאכל א"כ גם הנאה שיעורו בזכית כמו אכילה, וא"כ דילמא מיירי בח"ש אמ"ה לר"ל דח"ש מותר מה"מ וא"כ לישראל שרי בהנאה אבל משום לפ"ע אסור דל"נ אסור דלא נאמרו שיעורין לב"נ. ונ"ל דבאמת קשה איך אפשר לומר דלא נאמרו שיעורין לב"נ מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור דאמר' בחולין ל"ג, אף ו"א דהרי ח"ש אסור מה"מ ולא נחקש ב"נ יותר מישראל ועיי' חוס' שם ד"ה אחד, והא דנכרי נענש עליו ולא ישראל היינו משום דחם רחמנא על ישראל יותר עיי' סנהדרין נ"ה וכ"ז אי ח"ש אסור מה"מ אבל אי מותר מה"מ שוב א"א לומר דלא נאמרו שיעורין לב"נ דמי איכא מידי וכו' וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש המ"ל פ"א מחמץ ה"ז בדעת הרא"ם דר"י ס"ל אכילה ב"ש ואפי' הלכתא ואפיקתי' מעונש דאינו חייב אלא בכשעור ולהכי ח"ש אסור מה"מ דלענין איסורא דקאי קאי ולדידי' שפיר אמרינן דלא נאמרו שיעורין לב"נ דהלמ"מ לא נאמרו לב"נ ונשאר גם לענין עונש כמו קודם מ"מ, אבל לר"ל סתם אכילה בזכית ולכן ח"ש מותר מה"מ וא"כ לדידי' ל"ש לומר לא נאמרו שיעורין לב"נ דהרי שיעורא דזכית אינו מהלמ"מ רק משמעותא דקרא עיי' כנה"ג דטורח למצוא מנ"ל דלא נאמרו שיעורין לב"נ וא"כ לק"מ דאי ח"ש מותר מה"מ אז גם לב"נ שיעורא בזכית, שוב מלאחי בפלתי ס"י ס"ב שכתב סברות אלו וא"ש:

אבל מה דק"ל לפמ"ש במק"א דבאמ"ה גם לר"י ח"ש מותר מה"מ דטעמא דאסור משום דחוי לאטרופי ופי' אחרונים דחוי לנרף כית בכא"פ, והרי באמ"ה אינו מטורף בככא"פ דאמר' בחולין ק"ג ע"כ גבי חלקו מנחוק, ואיך כתב הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"י באמ"ה דלא נאמרו שיעורין לב"נ תקשי מי איכא מידי וכו' וגם לחי' הב' הא הכא ודאי פי' אכילה בזכית ונ"ע:

ובפלתי ס"י הנ"ל הקשה למאי דאמר' בחולין ק"ב לחכמים דאין אמ"ה נוהג בטמאים דדרשינן כל שאין בשרו מותר אי אהה מצוה על איבריו דהיינו דוקא לישראל אבל ב"נ מזהר על הטמאים כטהורים, א"כ דילמא מיירי באמ"ה דטמאים דשרי לישראל משום אמ"ה ואינו אסור בהנאה ולב"נ אסור ואיכא משום לפ"ע ע"ש. ולדעת השואל במהרי"ל הנ"ל דהפי' בגמ' הא לכלבים שרי היינו לכלבים של ב"נ ומוכח דמותר בהנאה לק"מ דגם בטמאה עכ"פ לב"נ אסבה"נ ואיך מותר לחם לכלבים שלו, ואי דנימא כיון דאינו נוהג בטמאים לישראל ומותר בהנאה גם לב"נ מותר בהנאה משום מי איכא מידי, ו"א דכבר כתב מהרי"ל שם דאי אסור לישראל באכילה על הנאה ל"ש מי איכא מידי ע"ש, ובס' או"ח חז"ל בחר איפכא דאי אסור בהנאה גם אמ"ה דטמאה אסור לישראל בהנאה משום מי איכא מידי, ו"א דהא קרא קדריש מי שבשרו מותר וכו' וגם לא ראה דברי מהרי"ל הנ"ל:

ועל"ה בדעתי ליישב דכבר הקשו חוס' בחולין ל"ג איך אפשר דאין אמ"ה נוהג בטמאין בישראל וב"נ נוהג תקשי מי איכא מידי דל"נ אסור ולישראל שרי ומירנו דהא גם לישראל

מכ"ש לפי האמת דאטריך בעל השור נקי להנחת עורו דר"ל
 כן דאפקי רחמנא לאכילה והנאה בחד לישנא למימר דהיכי
 דמותר באכילה דנפסל מאוכל אדם מותר גם בהנאה במידי
 דהוא בר אכילה ועור שאני דלא הי' בר אכילה מעולם לכן
 אסבה"ג אבל בשר שהוא בר אכילה כשפקע איסור אכילה פקע
 נמי איה"ג דנבילה שאינו ראוי לגר אינו קרוי נבילה וה"ה בכל
 האיסורין עיי' ר"ן פסחים מ"ה ע"ב:

בידו יש לחלק דודאי לפי האמת דהאי ולא יאכל אחי לשחטו
 לאחר גמ"ד שאסור א"כ האי לא יאכל כולל אכילה
 והנאה שפיר י"ל כנ"ל דאפי' כתיב בעל השור נקי לאיה"ג
 מ"מ אם מותר באכילה מותר גם בהנאה דלהכי אפקי רחמנא
 אכילה והנאה בחד לישנא, אבל החס שפיר משני אהא דפריך
 דילמא שחטו אחר גמ"ד מותר באכילה ולא יאכל היכי דסקלי'
 מיסקל לאסרו בהנאה וא"כ איסור אכילה מסקל יסקל נפקא
 דהו' נבילה וא"כ אין אכילה נכלל כלל בולא יאכל אלא הנאה
 לחודא שמביא לידי אכילה ולכן אף דכתיב לא יאכל אמרינן כיון
 דכתיב בעל השור נקי להנחת עורו דאפילו מידי דלאו בר
 אכילה אסבה"ג ה"ג במידי דבר אכילה הנפסל מאכילת אדם
 נמי אסבה"ג כיון דלא יאכל מיירי בהנאה לחודא וא"כ נכתוב
 לא יהנה אע"כ דאחי לשחטו אחר גמ"ד ונכלל בו גם אכילה
 ולא באמת אם נפסל מאוכל אדם דמותר באכילה מותר גם
 בהנאה וא"א למיכתב לא יהנה כי קושין:

ובזה יש ליישב קושיית חוס' שם ד"ה והאי שהקשו דאי לא
 יאכל להיכי דסקלי' מיסקל דאסבה"ג ובעל השור נקי
 להנחת עורו א"כ לשחוק מלא יאכל ע"ש. ולפמ"ש א"ש דאי
 מבעל השור נקי הו"א דאפי' נפסל מאוכל אדם אסבה"ג
 ואיטריך לא יאכל דמותר בהנאה וכמו שהקשינו והתראן הוא
 שחידש לו כהחלוק הנ"ל דל"ל דלא יאכל מלמד דהיכי דמותר
 באכילה מותר גם בהנאה כיון דלא מיירי רק מהנאה לחודא:

אלא דאכתי איכא לעי' דילמא לעולם לא יאכל איה"ג משמע
 ובעל השור נקי איטריך דאפילו נפסל מאכילת [אדם]
 נמי אסבה"ג וכמ"ל, ואי משום דכתיב לא יאכל לאסור
 באכילה בשחטו לאחר גמ"ד א"כ כולל אכילה והנאה וא"כ ע"כ
 כשמוותר באכילה מותר גם בהנאה, ו"א דילמא האי קרא רק
 בשחטו אחר גמ"ד אז באמת מותר בהנאה כשנפסל מאכילת
 אדם דמותר באכילה וקרא דבעל השור נקי היכי דסקלי'
 מיסקל דאסבה"ג אפי' נפסל מאוכל אדם דהחם איסור אכילה
 משום דהוא נבילה ואינו כלל בלא יאכל. ונראה דק"ל א"כ למה
 צריך קרא את בשרו דאע"ג דשחטו ועבדי' כעין בשר ת"ל כיון
 דאיכא שני כתובים המכחישי' וא"ו דבעל השור נקי אוסר
 בהנאה אפי' מותר באכילה ולא יאכל מחיר בהנאה אם מותר
 באכילה ע"כ האי בסקלי' מיסקל והאי בשחטו' ופריך שפיר.
 אף אכתי קשה מה פריך דילמא את בשרו איטריך בשרו אין
 עורו לא ולאשמעינן דעור מותר בהנאה, אבל ו"א דס"ל
 דלהיתר העור לא צריך קרא ואדרבה כל כמה דליכא קרא לאי'
 שרי ופריך שפיר:

ובזה יש ליישב דברי חוס' ב"ק ד"ה והאי שכתבו ובעל השור
 נקי להנחת עורו והקשה בש"מ הא אמרינן בגמ' סד"א
 את בשרו כתיב בשרו אין עורו לא משמע דאי לאו את בשרו
 ל"א קרא להנחת עורו והשתא אכתי לא ידעינן מאת בשרו
 ע"ש. ולפמ"ש ניחא דודאי בלא את בשרו נמי צריך קרא לאסור
 הנחת [עורו] דמסבירא מותר ובגמ' ה"פ לעולם לא יאכל
 איסור אכילה ואיסור הנאה משמע ובעל השור נקי להנחת עורו
 הוא דאחי, ושם תאמר דלזה ל"א קרא דמסבירא ידעינן שהוא
 [אסור], לזה הוכיח לו ואיטריך דאי נימא דמסבירא אסור א"כ

על איסור טומאה ועיי' ברש"י חולין ק"ו ובראש יוסף שם,
 ואפילו למ"ד אהע"א מ"מ קל על חמור אינו חל ואי נימא
 דטמא אסבה"ג ונבילה דהי מותר בהנאה א"כ הו' קל על
 חמור דהיה"ג הו' איסור חמור כנ"ל ואינו חל וא"כ לא הו'
 טמאה בכלל נבילה. וצריך לומר דמשני הגמ' בשרצים לכם
 שלכם יהא וה"ג כתיב לכם. אלא דאכתי תקשי אמאי לא פריך
 הגמ' ומשני מבהמה טמאה כמו משרצים, ונראה משום דלא
 אשכח מתני' בהדיא דבהמה טמאה מותר בהנאה אבל באמת
 מותר מדכתיב לכם. ולפ"ו פריך והרי אמ"ה מה אמרת
 באמ"ה של טמאה נמי תקשי הא טמאה אסבה"ג לר"א
 דהמקשן אכתי לא ידע מלכם וא"ש:

תוס' ד"ה ואמ"ה הקשה כיון דבאמ"ה של נכרי מיירי
 כדאמר בפ"ק דע"ז מדקתני לא יושט ולא קתני לא יתן וכו'.
 וכתיב מהרש"א שם לא מנאחי דמדייק מיירי דבשל נכרי מיירי
 מדקתני לא יושט אלא מדקתני לא יושט ולא קתני לא יתן
 דיין מינה דקאי בתרי עברי דנהרא. ונראה דחוס' הוכיחו כן
 מן המקשן דשם דפריך והא הכא דכי לא יהנינן לי שקלי איהו
 וקעבר משום לפ"ע ואי בשל ישראל איירי אין שקיל איהו
 אע"כ דבשל נכרי איירי ועד"ו כתיב גם פני', ומ"ש חוס'
 מדקתני לא יושט ולא קתני לא יתן אינו מדברי הגמ' אלא
 מדברי חוס' לחת טעם מנ"ל להמקשן דמיירי בשל נכרי. אלא
 דא"כ תקשי למסקנא דמיירי בקאי בתרי עברי דנהרא ומש"ה
 קתני לא יושט ולא קתני לא יתן דקאמר החס א"כ מנ"ל
 דבשל נכרי מיירי. ונראה משום דלמסקנא באמת אינו עובר
 אלפ"ע אם יכול לטול מעצמו ולהכי קתני לא יושט דנדע
 דמיירי בתרי עברי דנהרא ולא קתני לא יתן ואמאי לא קתני לא
 יתן דמשמע בשל ישראל ושפיר עובר אפי' בלא תרי עברי
 דנהרא אלא ודאי בשל נכרי מיירי ובעי' לאשמעי' דאפילו בשל
 נכרי עובר משום לפ"ע בתרי עברי דנהרא וא"ש:

בגמ' טעמא דכתב רחמנא ובעל השור נקי דאי מלא
 יאכל איסור אכילה משמע איה"ג לא משמע. ותימא בעיני
 לפמ"ש המל"מ פ"ד מאלל שהבאחי לעיל דאם ילפינן אכילה
 והנאה מחד קרא מלא יאכל היכי דנפסל מאוכל אדם דמותר
 באכילה מותר גם בהנאה אבל אי איכא קרא מיוחד להנאה אף
 דנפסל מאוכל אדם ומותר באכילה מ"מ מותר בהנאה ע"ש,
 א"כ דילמא לעולם לא יאכל איסור אכילה ואיה"ג אלא דאי
 מלא יאכל הו"א היכי דנפסל מאכילת אדם גם בהנאה מותר
 להכי איטריך בעל השור נקי דאפילו בכה"ג אסור בהנאה.
 ואין לומר דהשתא נמי דכתיב בעל השור נקי נמי אינו אסבה"ג
 היכי דנפסל מאוכל אדם ומותר באכילה כיון דלא יאכל איסור
 אכילה ואיה"ג משמע ואפקי רחמנא לאכילה והנאה בחד
 לישנא, ו"א כיון דהאי בעל השור נקי קרא יתירא דאכתי לא
 ידעי' דאחי להנחת עורו א"כ ע"כ גלי קרא דאפילו היכי
 דנפסל מאוכל אדם ומותר באכילה מ"מ אסבה"ג. ועוד דא"כ
 תקשי ב"ק מ"א דקאמר אס"ד האי לא יאכל את בשרו איה"ג
 הוא נכתוב רחמנא לא יהנה, ומאי קושיא דילמא אי הו' כתיב
 לא יהנה הו"א דאסור בהנאה אפי' נפסל מאוכל אדם דמותר
 באכילה ולהכי כתיב לא יאכל דבכה"ג מותר בהנאה:

אלא דבזה י"ל כיון דכתיב בעל השור נקי להנחת עורו א"כ
 חוי' דאסור בהנאה אפילו אינו בר אכילה א"כ אפי'
 נפסל מאוכל אדם דמותר באכילה נמי אסבה"ג ושפיר קאמר
 לכתוב לא יהנה, אבל לפמ"ש דאפילו אי בעל השור נקי קרא
 יתירא לגמרי על הנחת בשר מ"מ אמרינן כיון דכתיב אכילה
 והנאה בחד לישנא היכי דמותר באכילה מותר גם בהנאה,

ולפ"ז א"ש דחוס' קאי בקושים הגמ' דנאמח שחטו אחר גמ"ד יהי' מותר ולא יאכל היכי דסקלי' מוסקל דאסנה"י ושפיר הו"א מלא יאכל דעורו מותר כיון דאינו מידי דאכילה שפיר כתבו חוס' דבעינן בעל השור נקי להנאות עורו דמסבא היה מותר מלא יאכל, אכל הגמ' דמשני נקי להנאות עורו קשה כנ"ל א"כ מלא יאכל לא מוכח הימר עורו דלרין למיכתב שלא יהי' בו איסור נבילה וע"כ כתי' שני שבגמ' דאח בשור מותר שפיר צריך לומר ואינטריך משום דהו"א בשור אין עורו לא וא"ש:

ובפשוטו נ"ל דהנה בעירובין ז' תנן האשה שנהרגה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה, ובגמ' פריך ואמאי איה"נ נינהו ובעי לאוקמא בפאה נכריה ופריך רנב"י והא דומיא דבהמה קמני מה החס גופה אף ה"נ גופה אלא אר"נ זו מיתמה אוקרתה וזו גמ"ד אוקרתה ופירש"י אשה מיתמה אוקרתה ושיער לאו בר מיתמה הוא וכו' אבל בהמה גמ"ד אוקרתה וכו' והלכך כל דמחודש זה בשעת גמ"ד מיתמר בדה"ע ע"ש. ולפ"ז חוס' קאי בקושים הגמ' דשחטי' אחר גמ"ד יהי' מותר והאי לא יאכל היכי דסקלה מוסקל שיאמר בהנאה וא"כ מסבא היה עור מותר כיון שמיתמה אוקרתה ועור לאו בר מיתמה דאין עשי' להשתנות וצריך נקי להנאות עורו דגם עור בר מיתמה, אבל הגמ' קאי לפי המסקנא ואמח דשחטי' אחר גמ"ד אסנה"נ וא"כ מסבא הי' עור אסנה"נ כיון דגמ"ד אוקרתה, לכן צריך לומר ואינטריך דסד"א אח בשור כתיב בשור אין עורו לא:

אלא דק"ל כיון דגמ"ד אוקרתה ושור הנסקל מחיים נאסר אף ס"ד כלל למדרש בשור אין עורו לא הא מחיים ל"ש כלל לא בשור ולא עורו. אך ו"א דכבר הוכיח ר"ת בחוס' זכחים ע"א דשור הנסקל אינו נאסר מחיים, והא דאמרי' בעירובין דגמ"ד אוקרתה היינו דגמ"ד דמחיים גורם לה להיות חל עליו איסור שאסורה אפילו שחטי' דעבדי' כעין בשור וכו' ע"ש וא"כ שפיר הו"א כיון דאינו נאסר מחיים יהי' עורו מותר קמ"ל כיון דגמ"ד גרם לו עורו אסור:

ולפ"ז י"ל דהא דנאמח אין שור הנסקל נאסר מחיים היינו מדכתיב אח בשור משמע דאין האיסור אלא משעשה בשור, וזוה נכון ליישב מה שהקשה ש"מ הנ"ל למירוח קמח שם בב"ק דלא דריש אח בשור מה"ת שיהי' עור מותר, ולפמ"ש נחא דה"פ בגמ' סד"א אח בשור כתיב דאינו נאסר מחיים לכן הו"א בשור אין עורו לא כיון דמיתמה אוקרתה קמ"ל כיון דגמ"ד גרם לו כל דמחודש בשעת גמ"ד נאסר בדה"ע ע"ש. ומעמה מיושב קושיה חוס' ד"ה סד"א שה' לשחוק מעורו ומצורו, ולפמ"ש דאינטריך בשור שאינו נאסר מחיים:

בתוס' ד"ה לבם הקשו ל"ל ג' ערלים בתרי סגי לצביעה והדלקה ושלא יהנה ידעינן מלא יאכל ואי דלכס משמע הימר הנאה הא צריך לכס לנטוע לרבים ואי דנטעה דלכס לא אחי לנטוע לרבים רק להימר הנאה ולכן נצריך חד ערלים לאיסור הנאה וחד לצביעה והדלקה נמא דמותר, ו"א דא"כ תקשי לן כיון דנאמח אסנה"נ מדכתיב ערלים א"כ לא נכתב לכס ולא ניכתי תרי ערלים חד לאיסור הנאה וחד לצביעה רק איה"נ מלא יאכל וחד ערלי' לצביעה והדלקה ממילא מותרת בלא לכס כיון דליכא קרא לאסור. ועיי' מהרש"ל ומג"ש שחמהו הא לכס צריך לכתוב לנטוע לרבים וכיון דע"כ כתיב לכס יהי' מקום לנטוע דלא אחי לנטוע לרבים רק להימר הנאה וע"כ צריך

בלא"ה ל"ק קושייתך בקושייתו הנ"ל. ואי דא"כ ל"ל אח בשור על שחטי' ועבדי' כעין בשור, ו"א דסד"א דאח בשור בלא להימר עור דלא יאכל בשור כתיב בשור אין עורו לא אע"כ דגם אחה מודה דמסבא עור מותר וא"כ צריך נקי לאסור הנאות עורו וא"ש:

ושננית נ"ל דיש להבין אמאי דקמני בצרייתא א"י שהיא נבילה ונבילה אסורה באכילה ומה ח"ל לא יאכל דילמא לעבור עליו בשני לאוין, אך ו"א דכבר כתבו חוס' וראשונים בכתה דוכתי דהיכי דאפשר למדרש לא מוקמינן לי בלאו יחירי. אבל הא קשיא לי לפמ"ש הרמב"ם בפ"י המשנה בכרייתות י"ג דמשו"ה הקדש על חלב מיקרי איסור מוסף כיון דהקדש אסנה"נ ובגמ"ה על חלב ונבילה לא מקרי איסור מוסף אף שאסור בהנאה, משום דאיה"נ דהקדש ומעילה הם גם בדברים שאינם מידי דאכילה א"כ אין איסור הנאה קשור בא"י אכילה שפיר אמרינן מינו דחל הקדש על חלב לאסור בהנאה חל נמי לענין אכילה אבל בב"ח הוא במידי דאכילה ואיה"נ קשור בא"י אכילה אמרינן אדרבה כיון דאיסור אכילה אינו חל על חלב ונבילה גם איה"נ אינו חל ע"ש, ועיי' חוס' רי"ד קידושין ג' ע"ב שהקשה אמאי אמרינן אהמע"א ואיסור ב"א חל נימא כל שאינו בזה אח"י אפי' בב"א אינו וחי' דל"ש כל שאינו בזה"י אלא בדבר שאסור בפיו אבל בזה שבה ממילא ל"ש לומר ששניהם אינם חלין וע"כ שניהם חלין דהי מייניהו הפקת ע"ש, ומהו שפטו אחרונים דבאיסור ב"א חל הא' כולל ימיסוף והב' אינו כולל ומוסיף כיון דהכולל ומוסיף יוכל לחול בזה"י על הב' והשני א"י לחול על הכולל ומוסיף בזה"י לכן גם בב"א הכולל ומוסיף חל והשני אינו חל משום כל שאינו בזה"י אפילו בב"א אינו אבל הכולל ומוסיף ישנו בזה"י ול"ש הי מייניהו מפקת. ולפ"ז כאן אפי' נאמר כר"ת בחוס' זכחים ע"א דשור הנסקל אינו נאסר מחיים מ"מ כשמתה בהמה באים איסור נבילה ואיסור שור הנסקל בב"א ואיסור שור הנסקל הוא איסור מוסף דהא אסור בהנאה גם במידי דלאו בר אכילה דהיינו עורו עיי' ש"מ בב"ק מ"א וא"כ איסור נבילה אינו חל כלל, וא"כ מה פריך טעמא דכתיב ובעל השור נקי וכו' דילמא לעולם לא יאכל איה"נ נמי משמע ואפ"ה צריך נקי דיהי' אסנה"נ גם במידי דלאו בר אכילה כדי שיהי' איסור מוסף ולא יחול איסור נבילה ואינו לוקה משום נבילה אלא משום שור הנסקל, אלא דזה שיבוש דזה חי' הגמ' נקי להנאות עורו אבל המקש לא ידע מזה פריך שפיר:

אלא הא קשיא למאי דמשני נקי להנאות עורו חיקשי קושיה הגמ' בב"ק מ"א מנ"ל דשחטי' לאחר גמ"ד אסור דילמא שרי באכילה והאי לא יאכל לסקלי' מוסקל דאסנה"נ, ואי כתי' הגמ' כיון דאיסור אכילה מסקול יסקל נפקא יכתוב לא יהנה, ו"א דאי לא כתיב לא יאכל הו"א דללקי משום נבילה ולהכי כתיב לא יאכל דאסור באכילה משום שור הנסקל וכיון דכתיב נקי להנאות עורו הוי איסור מוסף למימרא דאין איסור נבילה חל וכנ"ל. וצריך לומר כמירוח שני שבגמ' שם אח בשור ל"ל דאע"ג דעבדי' כעין בשור ושחטי' אסור ועיי' ש"ה שם בב"ק ד"ה סד"א דלתי' שני שבגמ' דאח בשור מיותר הו"א דעורו מותר מדכתיב אח בשור אין עורו לא ולמירוח קמח נכתוב לא יהנה הו"א דעורו מותר מדכתיב לא יאכל משמע דוקא בשור דהוא מידי דאכילה מדלא כתיב לא יהנה אבל אח בשור אינו מיותר ולמירוח כמרא אין זה דיוק דנכתוב לא יהנה ולא ס"ד דעורו מותר רק מאח בשור ע"ש כי זה כוונתו בחוס' ביאור:

לכתוב חד ערלים לאה"נ ללמד דלכס לא נא להיחר הנאה רק
לנעוה לרבים, וא"כ האי ערלים אינו מיותר דצריך ללמד דלכס
אחי לנעוה לרבים וצריך ערלים השני לנביעה ואכתי לא ידעין
איסור הדלקה וצריך ערלים השלישי על איסור הדלקה:

ומהרש"א חי' דאי ידעין צודאי דלכס אחי לנעוה לרבים
אז לא ילפינן מיני היחר הנאה כלל אלא דאי לא
הי' כתיב ערלי הייתי אומר דלכס לא אחי כלל לנעוה לרבים
רק להיחר הנאה אבל כיון דכתיב ערלים לאה"נ ע"כ מוכח
דלכס לא אחי להיחר הנאה רק לנעוה לרבים וא"כ לכס אינו
מיותר ולא שמעינן מיני שום היחר הנאה וממילא לא יאכל
הוא אה"נ ומחד ערלים שמעינן נביעה אף דאינו מיותר וחד
ערלים לאיסור הדלקה ושפיר הק' חוס' ל"ל ג' ערלים תמזית
הדברים דמהרש"ל סובר אז דאפי' אס' לכס אינו מיותר מ"מ
ילפינן מיני היחר הנאה וא"כ אפילו ילפינן מערלים אה"נ אף
שאנו מיותר מ"מ צריך ג' ערלים דאף דמחד ערלים מוכח
דלכס לנעוה לרבים ואין לכס מיותר מ"מ שמעי' מלכס היחר
הנאה לאפוקי מלא יאכל וצריך חד ערלים לאה"נ וחד לנביעה
וחד לאי' הדלקה או דמודה דאס' לכס אינו מיותר לא ילפינן
מיני היחר הנאה אבל ס"ל דאס' ערלים אינו מיותר לא ילפינן
מיני איסור וכיון דאי לאו ערלים הו"א דלכס מיותר להיחר
הנאה ולא לנעוה לרבים צריך חד ערלים לאה"נ דלכס אחי
לנעוה לרבים ואינו מיותר להיחר הנאה ושוב ליכא למילף מהאי
ערלים כלל כיון דאינו מיותר וצריך עוד שני ערלים חד לנביעה
וחד להדלקה ומהרש"א סובר דאס' לכס אינו מיותר לא שמעינן
מיני היחר הנאה וערלים אף דאינו מיותר שמעינן מיני איסור
ושפיר סגי בתרי ערלים חד להורות דלכס אינו מיותר לאה"נ
רק לנעוה לרבים וכיון דלכס אינו מיותר להיחר הנאה שוב
ילפינן שלא יהנה מלא יאכל ומחד ערלים נביעה אף שאנו
מיותר דאיצטריך להורות דלכס אחי לנעוה לרבים ולא להיחר
הנאה וערלי' השני לאיסור הדלקה הארכתי קצת בהבנת
דבריהם יען דברי מהרש"א קשים להולמן:

ומה שני"ל ביישוב קושית חוס' הוא דהנה לפי דברי מל"מ
שהבאתי לעיל אי ילפינן אה"נ מלא יאכל א"כ במקום
דמותר באכילה כגון שנפסל מאכילת אדם מותר גם בהנאה
אבל אס' יש מקרא מיוחד על אה"נ ואינו נכלל בלשון אכילה
אז אפילו נפסל מאוכל אדם דמותר באכילה מ"מ אסבה"נ עיי'
עליו, א"כ מה פריך אי לא יאכל אה"נ משמע ל"ל ערלים
שלא יהנה ומאי קושי' הא איצטריך ערלים דאפילו נפסל מאוכל
אדם דשרי באכילה נמי אסור בהנאה אבל מלא יאכל אדרבה
הי' ילפינן דשרי בכה"ג:

וב"ל דהנה חוס' ד"ה מנין כתבו דהא דצריך קרא לאיסור
הדלקה היינו משום דהו' דרך ציעורו הו"א דשרי וצריך
קרא לאיסור ואף דבעינן שרי בהדלקה למ"ד אין שבת ענין
בפת היינו משום דענין נעשי' גתלים והשלהבת נא מן הגתלת
אבל שמן הי' בעין כשדולק בנר ע"ש, מבואר דהא דצריך קרא
לאיסור הדלקה היינו משום דסד"א כשדולק בנר השלהבת נא
ממשהו הנשרף ושרי, וקמ"ל קרא דאסור דבשמן נא מן הבציע
וכבר כתבו חוס' לעיל כ"א ד"ה ביהי דהא דהו"א ביהי
דקשריף ליתנהי מיני' דמשום דלר"י תמן בשריפה אפרו מותר
דתנן תמורה ל"ד כל הנשרפין אפרן מותר, וה"נ הא דהו"א
דהדלקה מותר בערלה היינו משום דאפרן מותר דשם בתמורה
חשיב ערלה ביהי נשרפי' והא דערלה בשריפה פי' רש"י וחוס'
שם משום דגמיר מכלאים ולפ"ו כיון דככלאים אחרין לקמן
כ"ד דלוקין עליהם אפי' שלכדה"נ א"כ ה"נ בערלה אסור
שלכדה"נ כיון דגמיר מכלאים ועיי' פנ"י. ומעתה אפילו נפסל

מאוכל אדם דהו' שלא כד"א נמי אסור באכילה בערלה, ולפ"ו
פריך שפיר אי לא יאכל הו' אה"נ ל"ל ערלי' שלא יהנה ואי
שיהי' אסבה"נ אפי' נפסל מאוכל אדם דמותר באכילה, ו"א
דהא בערלה אפי' נפסל מאוכל אדם אסור באכילה:

וב"ז אי לא כתיב לכס אבל בחר דמשני שאני החס דכתיב לכס
אלא כיון דכתיב ג' ערלים ע"כ לכס אחי לנעוה לרבים
מה הק' חוס' דסגי בשני ערלי' לנביעה והדלקה דע"כ לכס
לנעוה לרבים דאי להיחר הדלקה לא לכחז לכס ומיטגי בחד
ערלי' ואה"נ מלא יאכל וחד ערלים לנביעה והדלקה ממילא
שרי, ו"א דאי ליכא קרא לאיסור הדלקה לא יהי' מוכח כלל
דערלה מן הנשרפין דאפרן מותר ואפשר דהדלקה אסורה
וא"כ לא יהי' מוכח דגמיר מכלאים ונימא דמותר שלכד"א
וא"כ מלא יאכל הו"א היכי דנפסל מאוכל אדם דמותר באכילה
מותר גם בהנאה וצריך ערלים דגם בכה"ג אסבה"נ ואפי' ילף
מזה כיון דאסבה"נ אסור גם באכילה דשלכדה"נ אסור בערלה
דילפינן מכלאים וממילא ילפי' נמי מכלאים דערלה בשריפה
ונדע היחר הדלקה, מ"מ לא נדע איסור נביעה כיון דבעינן
ערלים להנ"ל וא"ש:

ובגמ' ודרי תרומה וכו' וק"ל למ"ש חוס' יצמות ס"ו
ע"כ דכי היכי דילפי' בשבת כ"ו דטבל אסור בהנאה של כילוי
מאח משמרת תרומותי בשמי תרומות הכתוב מדבר אי' תרומה
טהורה ואי' תרומה טמאה מה טהורה אין לך זה אלא משעת
הרמה ואילך פי' עיקר הנאחזה דהיינו אכילה אף תרומה
טמאה אין לך זה עיקר הנאה אלא משעת הרמה ואילך ומהכא
ילפינן דאין מדליקין בטבל טמא והדר ילפי' טהורה מטמאה
דאסור בהנאה של כילוי וכי היכי דילפי' בטבל ה"נ ילפי' לאסור
ו בתרומה דמשעת הרמה לא הותרו אלא לכהנים ולא לישראל
ע"ש א"כ מדאיצטריך קרא לאסור הנאה של כילוי מוכח
דהנאה שאינה של כילוי מותר בתרומה והרי לערב בתרומה
הוא הנאה שאינה של כילוי ושפיר מותרת. מיהו בזה אפשר
דלעולם לא תאכל אה"נ משמע והא דאיצטריך קרא לאסור
הנאה של כילוי לטבל איצטריך ולא לתרומה ופריך שפיר אמאי
מערבין בתרומה נימא דלא תאכל אה"נ משמע. אבל הא קשיא
למ"ש חוס' תולין קט"ו ע"כ ד"ה ונאמר ואי לאו קרא דלא
תאכלנו ה"א דהנאחז הגוף בלא אכילה אסור הכתוב ופי'
מהר"מ לובלין דה"א דאסור ליהנות מגוף הבצ"ט בעין בלי
שום כליון דומיא דלאו דלא יהי' קדש דהוא הנאחז בעילה
דנהנה מן הגוף בעצמו כשהוא בעין ע"ש מבואר דמלא תאכלנו
ילפינן הנאה של כילוי כמו אכילה שהוא הנאה של כילוי ולפ"ו
תקשי נהי דבעלמא ילפינן מלא תאכל כל הנאות אפי' אינה של
כילוי אבל בתרומה כיון דכבר מצינו חילוק מקרא דושמרתם
את משמרת תרומותי דהנאה של כילוי אסור טפי מהנאה
שאינה של כילוי א"כ נהי דלא תאכל אה"נ משמע מ"מ
בתרומה לא ילפינן מיני' אלא הנאה של כילוי דומיא דאכילה
אבל הנאה שאינה של כילוי דהיינו לערב מותר כיון דכבר
מלאנו שחילק זה הכתוב בין הנאה של כילוי להנאה שאינה של
כילוי וצ"ע:

ולדלי דברי מהרמ"ל נ"ל פי' דברי חוס' באופן אחר דהנה יש
ב' מיני הנאות הנאחז הגוף כגון רחיצה וסיכה וריח
וכדומה ויש הנאות משמשי כמו מכירה וכדומה ועיי' באשרי
פ' השוכר את הפועלים ובמל"מ פ"ה מיסוה"ת, והנה הא
דילפינן מלא תאכל אה"נ מדכתיב צנצנא או מכור דאפי'
מכירה אסורה היינו משום דכמו לתוקי' לא יאכל צנצנא משמע
אה"נ דלא יא' צו היחר אכילה וכל הנאות לידי אכילה הם

לכדור וגם אסור למכור מה"ט ושפיר שיך איסור מכירה ויש לדרוש לא יאכל לאה"נ אף שקבע זמן איסורו:

בגמ' והרי שרצים וכו' ולחזקי' וכו' לא לכתוב רחמנא לא יאכל ולא בעי לכו'. וכמו מהרש"ל ואין לומר דילמא הו' שרי אפילו לכתחילה דהא כתיב יהיו בהיתן וא"ל א"כ הו' אסרי' אפי' בזדמנו ז"א דא"כ הו"ל למכתב לא יאכל ולא לכתב יהיו ע"ש. והקשה בנחלת נבי יו"ד סי' קי"ז לדעת חוס' יו"ט פ"ז דשביעית וטו"ז דיהיו מורה לאסור סמורה ככל דברים אסורים נשאר קושי' מהרש"ל יהי' אסור גם בזדמנו וא"ל כתיב דאי הו' כתיב לא יאכל ולא כתיב יהיו לא הו' ילפינן בשאר אי המותרין בהנאה ולהכי כתיב יהיו ללמד על כל איסורין שבתורה לאסורין בסמורה ע"ש:

ולפ"ע נ"ד נראה דהנה ה"י בסי' קי"ז הביא בשם חשו' רש"י דטעם איסור סמורה בדברים האסורי' באכילה הוא משום דילמא אחי למיכל מיני' ועיי' טו"ז סי' הג"ל מה שהאריך בזה, אבל בירושלמי הביאו הר"ש פ"ז דשביעית מ"ג אהא דקתני שם ולא בנבלות וטריפות שקצים ורמשים ואמרין בירושלמי טמאים הם מה ח"ל וטמאים יהיו לכס אלא אי' איסור אכילה ואי' איסור הנאה כל דבר שאיסורו ד"ת אסור לעשות בו סמורה וכו' נראה דמשום איה"נ נעשו זה ואף דכתיב לכס להחיר בהנאה היינו צדיעבד אבל לעשות סמורה לכתחילה אסור ליהנות ממנו, וכן נראה מדברי מג"ש שהבין כן שכתב בחוס' ד"ה לכס דגם בערלה שיך לחלק בין לכתחילה לדיעבד דמחלק לקמן גבי שרצים וכו' ע"ש:

וב"ל דיש נ"מ בין הני שני טעמים דאם האיסור משום דילמא אחי למיכל זה שיך בכל איסורי' אכילה וזהו חומרא, אבל אם הוא משום איה"נ ל"ש בשאר אי' אכילה לרי' דיליף איה"נ מאותו או לחזקי' דבעי לא יאכל. ושנית דאם הטעם משום דילמא אחי למיכל מותר למכור בזדמנו רק שלא להשהות עד שיהי' שמן דמה נ"מ אם משליכו או מוכרו בדמים אבל אם הוא משום איסור הנאה אפי' נזדמנו אסור. ולפ"ז מהרש"ל שפיר הקשה דילמא אי' לאו להם נאסר אפי' בזדמנו והיינו משום איה"נ ומי' שפיר דא"כ לכתוב לא יאכל ולא לכתב יהיו, אבל לדעת חוס' יו"ט וטו"ז דאיסור זה נוהג בכל איסורי' אכילה א"כ ע"כ הוא משום דילמא אחי למיכל ולא משום איה"נ שוב ל"ק כלל קו' מהרש"ל דאפילו נזדמנו יהי' אסור דה"ט לא שיך כלל בזדמנו. [ועי' בשו"ת בית שערים יו"ד סי' קצ"ח]:

תוס' ד"ה בואי בינייהו הק' לימא דא"כ חמץ נוקשה וחמץ דגן גמור ע"י תערובות דילפינן מכל מחמת לא תאכלו דלחזקי' מותר בהנאה ולר"א אסור בהנאה ע"ש. ולפענ"ד לפמ"ש רש"י לקמן מ"ג נוקשה בעיני' כגון שיאור דנוקשה הוא דאינו ראוי לאכילה הואיל והחמץ קצת ולא גמר מצואר דנוקשה אינו ראוי לאכילה וכבר כתבו חוס' ד"ה ור"ש דאפילו לחזקי' כיון דסבר ר"ש אין בגידין בט"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דל"ש בי' אכילה וה"נ בנוקשה כיון דל"ש בי' אכילה מודה חזקי' דלא תאכלו איה"נ נמי משמע ול"ל האי א"כ:

ובתערובות חמץ נ"ל דכבר עמדו הראשונים בזה ל"ל קרא לתערובות חמץ ח"ל משום טע"ב, אף לפמ"ש הר"ן בע"ז ע"ד כיון דמה"ט חד בחרי בטיל כל היכי דליכא טעמא נהי דבאיכא טעמא אסור מה"ט דקי"ל טע"כ דאורייתא הני"מ לענין אכילה דשיך זה טעמא דחין אוכל יעסם אבל

באות שלוקח בדמי' דבר מאכל וכפירש"י והיינו איסור מכירה, ה"נ לר"א לא תאכל פירוש לא יהא בו היתר אכילה דהיינו איסור מכירה דבר המביא לידי אכילה וכן הביא חת"ס יו"ד סי' ק"ל בשם חו"י בתשובה, והיינו שכתבו חוס' ואי' לאו קרא דלא תאכלו הו"ל דהנחת הגוף בלא אכילה היינו בלא הנאה דמביא לידי אכילה דהיינו מכירה אסרה תורה אבל כיון דכתיב לא תאכלו אף דבעלמא אין פירושו איה"נ לרי' מ"מ כיון דכאן ילפינן איה"נ מג"ש קדוש קדוש שוב דרשי' נמי לא תאכלו על גרם אכילה דהיינו מכירה וא"ש:

אלא דלפ"ז דהא דילפינן מלא תאכל איה"נ היינו משום דדרשינן לא יהא היתר אכילה דאסור למכור לשיטת רש"י דנדרים או לשיטת רמב"ן דל"ש בי' מכירה כיון שאסרה"נ לפי שאינו דמיהן קשי' לי מאי פריך והרי מיר והא מיר אין איסורו איסור עולם וא"כ לשיטת רמב"ן א"ל לומר דאם אסור בהנאה ל"ש בי' מכירה דאינו שלו דהא אחר ימי נזירותו יהי' מותר לו ויכול להשהותו עד זמן זה וא"כ הו' דבר הגורם לממון כממון דמי עיי' לקמן כ"ט ע"ב ושפיר הוא שלו ושיך בי' מכירה ולרש"י נמי מותר למכור זכות שיש לו בו אחר עבור ימי נזרו, וכיון דאפילו אסרה"נ מותר במכירה שוב א"ל לדרוש לא תאכל דבר המביא לידי אכילה דהיינו מכירה וכיון שכן ממילא לא משמע לא תאכל איה"נ ושפיר יין למיר מותר בהנאה ומערבין בו:

וב"ל דקושי' הגמ' הי' לפמ"ש חוס' ד"ה ור"ש כיון דסבר אין בגידין בט"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דל"ש בי' אכילה ע"ש, ועיי' בשבועות כ"ב בחרט"ל דלא בעיני' אכלי' לי' אינשי וא"כ ל"ש בי' אכילה וסברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור ופריך שפיר מחרט"ל דרחמנא אחר מחרט"ל ועד ז' לא יאכל וא"ש. ובהכי ניחא אמאי לא מיייתי הגמ' קרא המוקדם וענבים לחים ויבשים לא יאכל ומיייתי קרא המאוחר מחרט"ל ועד ז' לא יאכל אלא מקרא המוקדם לק"מ כי קושין לכן פריך מחרט"ל וכמ"ש. ובה מיושב קושי' חוס' ד"ה נזרו שהקשו ולחזקי' נזרו למאי אחא ולפמ"ש ניחא דהכא גם חזקי' מודה דאי' לאו נזרו לא יאכל איה"נ משמע משום דל"ש בי' אכילה:

אלא דהא קשיא מאי פריך והרי חדש הוא חדש נמי אין איסורין איסור עולם ול"ש בי' איסור מכירה וממילא לא משמע לא תאכלו איה"נ כנ"ל. ונראה דס"ל כשיטת רמב"ן הג"ל דהא דאיסור הנאה אינו במכירה משום שאינו דמיהן וא"כ אף באיה"נ לזמן אינם דמיהן למ"ד גורם לממון לאו כממון ושפיר שיך למדרש מלא תאכל איה"נ שלא יהא בו היתר אכילה דבר המביא לידי אכילה, והנה ר"ש ס"ל ב"ק ע"ד דהגל"מ כממון ות"ק פליג עלי' וסתם בר פלוגתא דר"ש הוא ר"י ור"י נמי מחבר שם בהאי משנה דקוטר לשחת ופריך שפיר לרי' דאיהו סתמא ס"ל לאו כממון דמי ושפיר משמע לא תאכל איה"נ ועיי' במהרש"ל בחוס' ד"ה קוטר וחוס' מנחות ע"א ד"ה אימור שכתבו בלא"ה דקושי' הגמ' הי' מרי' שם במשנה דקוטר לשחת וא"ש:

אמנם בירושלמי משני אקושי' דחדש שני הוא שקבע הכתוב זמן ובגל"מ תמה א"כ לר"ש דס"ל חמץ שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ובאכילה מה"ט א"כ מנ"ל דחוק זמנו דאסור בהנאה והרי הוא דומה לחדש שקבע זמן לאיסורו ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דהפי' בירושלמי שאני חדש שקבע לו הכתוב זמן, וא"כ א"ל לדרוש לא תאכל איה"נ כיון דל"ש לדרשו לענין מכירה אבל בחמץ ל"ש דהגל"מ אחר הפסח שהרי מחויב

לענין הגנה כיון דל"ש זה טעמא חד בחרי בטיל ע"ש ועיי' חוס' בכורות כ"ב ע"א ד"ה הך דלענין טומאה ל"ש טע"כ ומעמדה שפיר צריך קרא בחערובות חמץ לאסרו בהנאה דל"ש טע"כ ולפ"ז בחערובות חמץ אפילו חזק' מודה דלא תאכלו הוי איה"נ דאל"כ ח"ל משום טע"כ:

ובעדה"מ ר"פ ח"ע חירך דלא דמי לטעם כעיקר דשם טעם הראשון נרגש בחערובות אבל חערובות מיירי בגון ד' מיני מדינה דמחני' שטעם הראשון משתנה ע"י העירוב לטעם אחר שאין טעם האיסור שהוא הדגן נראה בעירוב אלא שהוא מקיימו לחם לו טעם חדש וטעם זה שהוא מחדש בעירובו גורם לו ליאסר ע"ש ולפ"ז נ"ל דבר חדש דחוק' ס"ל דכל הנאות לידי אכילה הם באות וכמו שפירש"י בחתילה הסוגיא וא"כ כל הגנה הוי גרם אכילה ועיי' חת"ס יו"ד סי' ק"ל דמכירה הוי רק גרם הגנה ולהכי ס"ל דוקא לא יאכל בנייר משמע גם גרם אכילה ולהכי גם הגנה אסור לפי שהוא גרם אכילה אבל לא תאכל משמע דוקא אכילה ולא גרם אכילה ולכן אין במשמע איה"נ דגרם לא אסרה תורה, אבל בחערובות חמץ שאין בו טעם גוף החמץ אלא טעם חדש אלא שהחמץ סיימו וגרם לו אותו טעם החדש וא"כ חזי דמורה אסרה גם גרם חמץ שפיר אמרין דגם לא תאכלו אסרה תורה גרם אכילה דהיינו הגנה שכל הנאות לידי אכילה הם באות, ואפילו חזק' מודה דלא תאכלו איה"נ נמי משמע:

וה' ישמיענו בשורות טובות ישועות ונחמות ואכילתו חלב חטה, ומאור דבש ישיבעו שובע שמחות, וישיבע נפשינו ליאור בנחמות, ללמוד וללמד תורה לשמה מחוץ הרוחות, וינהלנו על מי מנוחות, במשכנות מבטחות, ויאיר עינינו בחורח אמת חרות על הלוואות, ומלאה הארץ דעה, ויסיר מכל פנים דמעה, בנ"א:

סימן ד'

בעזרה"י סוגיא דצלי קדר פסחים מ"א
תוס' ד"ה אין מבטלין הקשו למה שנאו כאן וכו'. ולפענ"ד דכבר כתבו פנ"י וזל"ת דמחני' שמע"י דללאו ואח"כ בשלו חייב דהא קתני ומטבילין אותו בהם בשעת אכילה כפירש"י והיינו אחר שצלאו ומוכת דבישול כה"ג אחר זלי אסור וא"כ לרב כהנא בגמ' היינו כר' יוסי, וא"כ תקשי קושיית חוס' ד"ה עולא הא למסקנא דברכות ל"ח אמרי' דהחם טעמא דר"י משום דבע"י טעם מזה וליכא דהוי מזה עשירה וא"כ איך מוכח דללאו ואח"כ בשלו הוי בישול. אך כבר פירשו ראשונים שם וחוס' כאן ד"ה אבל דפי' טעם מזה בעינין ובמבטל הוי מזה עשירה וכבר חמה פנ"י דברכות שם דילמא לא הוי מזה עשירה אלא בנילושה ביין שמן ודבש כדאמרי' לעיל ל"ו אבל לא במזה מבטלת. אכן נ"ל למחך דהנה לעיל ל"ו יליף ר"ע דאין יוצאין במזה עשירה מדכתיב עני בלא וי"ו, וקשיא לי ל"ל קרא ע"ז הא אמרין לעיל ל"ה דבאורח דותן אינו י"ח מזה משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ ו' ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוך יוצא י"ח מזה דברים שאינם באים לידי חימוך אינו יוצא י"ח מזה ע"ש, והרי אמרי' החם דמי פירות אין מחמיצין וכיון שאינו בא לידי חימוך פשיטא שאינו י"ח מזה, אע"כ דקרא דלחם עני אחי למזה מבטלת דאין יוצאין בה י"ח מזה משום מזה עשירה דההוה הוי שפיר מין הבא לידי חימוך אם אינה מבטלת ועיי' מג"א רס"י חנ"ד:

אך ז"א דהרי מבואר בס' חס"כ דמי פירות עם מים

מחמיצין והרי מי פירות עם מים נמי מקרי מזה עשירה כמ"ש מג"א סי' חע"א סוף סק"ד, וא"כ אינטריך קרא דלחם עני על עיסה שנילושה ביין שמן דבש עם מים דבא לידי חימוך ושוב אינו מוכח דמזה מבטלת מקרי מזה עשירה כקו' פנ"י, וע"כ הפי' החם דטעמא דר"י משום דבע"י טעם מזה ובישול מבטל טעם אפי' כמ"ש שם ראשונים ועיי' טו"ז סי' ש"ח וא"כ ה"נ צלאו ואח"כ בישלו הוי כמבטל דטעם פסח בלאי אש בעינין ובישול מבטל טעם זלי אש כמ"ש מהרש"א בחוס' ד"ה עולא ע"ש:

אך כ"ז אם מי פירות עם מים מחמיצין אבל מנ"ל הא אמנם הוי מבואר במשנתנו דאין נותני' קמח לחוץ חרוסת וכו' ופירשו הרא"ש ור"ן דחרוסת נותני' לחוכו חומץ עם מים והוי מי פירות עם מים דמחמץ ועיי' פנ"י במחני', וא"כ שפיר מוכח דללאו ואח"כ בישלו הוי כמבטל כנ"ל ולהכי שנה כאן אין מבטלין את הפסח וכו' ואפי' צלאו ואח"כ בישלו וכו' נ"ל:

הרמב"ם פ"ח מזה' ק"פ ה"מ כתב צלאו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלאו או שעשהו זלי קדרה ואכלו חייב, והקשה כ"מ כיון שפסק כרבנן צלאו ואח"כ בשלו דחייב א"כ הו"ל לפטור בלאי קדר דלא מיחייב אלא לרבי דלית הלכתא כוותי', ותי' דס"ל דלרבנן נמי חייב בלאי קדר מריבוי' דבשל מבטל והא דאמר א"כ זלי קדר היינו דלרבנן מק"ו לא אחי' אבל מריבוי' דבשל מבטל דחייב אפי' ע"ש. והוא פלא דא"כ מה פריך ורבנן האי בשל מבטל מה עבדי ל' עיי' זל"ח ואו"ח:

וב"ל דהנה הרא"מ פ' בא הקשה לרבי לא לכחוב קרא לא במים ולא ובשל אלא אל תאכלו ממנו נא ומבטל דמשמע בין במים בין בשאר משקין וכו' ותי' כיון דמבטל כולל גם הצלי דכתיב ובטלת ואכלת ופי' רש"י שאף הצלי קרוי בישול הוצרך לכחוב במים לאפוקי מהצלי ע"ש. והק' מהרש"א אמאי לא הקשה נמי לח"ק לא נכחוב במים ולא נצרך לק"ו, ועוד איך חסוק אדעת' דמבטל היינו נמי זלי הא עיקר מצותו בלאי דכתיב בקרא ואכלו את הבשר וכו' זלי אש ע"ש. והנה לקושיא זו השני' אפשר לומר לפי מה שפי' מהרש"א לקמן הא דאמר רבי בשלו מבטלי' מנין וכו' דהיינו שבשלו מבטלי' ואכלו מבטלי' דלא כפירש"י ואכלו משחמץ ופליג רבי אצרייחא דלעיל וס"ל דחייב אלא ומבטל גם כשאלל מבטלי' ע"ש, וא"כ שפיר ח' הרא"מ אי לאו דכתיב במים הו"א דגם על זלי אש חייב מבטלי' עכ"פ והא דעיקר מצותו בלאי אש היינו בלינה דהא אי' עשה איכא באמת לכ"ע בלאי אש מבטלי' כמ"ש רש"י בד"ה ואל תחמה, ולהכי צריך לכחוב במים דאפי' מבטלי' אינו חייב על זלי אש וא"ש:

אבל לעניינינו נ"ל דלח"ק לק"מ כיון דליף ק"ו וס"ל דבשאר משקין שמפיגין טעמו מסתבר יותר לאסור במים שאין מפיגין טעמו, א"כ י"ל אי לאו דכתיב במים הו"א דוקא מבטל בשאר משקין שמפיגין טעמו חייב ולא במים שאין מפיגין טעמו ולהכי כתיב במים דאפי' במים נמי חייב, אבל לרבי דל"ל האי סברא והאי ק"ו הקשה שפיר דלא לכחוב לא במים ולא ובשל. וקושי' השני' נראה דלק"מ דכונת הרא"מ כיון דמבטל כולל גם הצלי א"כ לאו דכתיב במים הו"א דגם בלאי קדר חייב להכי אינטריך במים לאפוקי מהצלי והיינו זלי קדר דפטור לרבי ועיקר מצותו בלאי אש ובצ"ק עכ"פ איכא אי' עשה כמ"ש חוס' ד"ה א"כ וא"ש:

ולפ"ז לרא"מ ה"פ א"כ זלי קדר דלרבנן חייב דלא ממעטי' ל' מדכתיב במים דמיס אינטריך כנ"ל ולרבי פטור

צלי קדר, או כיון דלרמב"ם דפסק כר"י ל"ז קרא לללא ואח"כ בשל רק לבשלי ואח"כ ללא מרבי מיני נמי תרתי דהיינו נמי צלי קדר ושפיר פסק הרמב"ם דחייב וא"ש:

תוס' ד"ה עולא כתבו דהכא מדמי פסח לבישול מזה והיינו דלא כמסקנא דפ' כ"מ ל"ח וכו' דחייב ע"כ לא קאמר ר"י אלא דבעי טעם מזה ועולא לטעמי וכו'. והוא פלא אמאי לא העמידו קושיאם על ר"כ דאמר הא מני ר"י היא דהוא דלא כמסקנא דכ"מ וכו' ח"י דעולא לטעמי וכבר עמדו בזה אחרונים:

וב"ל ע"י טו"ז ס' שי"ח סק"ו אהא דמייתי הטור בשם הרא"ם דש בישול אחר צלי מהא דאמר הכא דללא ואח"כ בשל הו' כמבואל אפי' כר"י דא"י במזה מבואל וראבי"ה חולק דפ' יצד מברכין מסקי' ע"כ לא קאמר ר"י אלא דבעי טעם מזה וליכא, ובי' הסכים דקושיא ראבי"ה חזקה וכו' חוס' פרק כ"ש דש לדחות דהתם טעם מזה בעי ול"ד לפסח, ותי' טו"ז דאפי' הא דאין בישול אחר בישול היינו דוקא במטמק ורע לו אבל במטמק ויפה לו יש בישול אחר בישול משום דנהנה ממלאכת שבת בטעם חדש, וא"כ לענין פסח שפיר דחו חוס' דהתם טעם מזה בעיין וכיון שנתבשרה ויש טעם חדש אינו לחם עוני אבל בפסח גוה"כ הוא דבעי צלי אש שפיר י"ל דללא ואח"כ בשל הו' צלי אש אבל בשבת שפיר כתב הרא"ם כיון דנשתנה הטעם ע"י בישול יש בישול אחר צלי. וכו' ליישב שיטת חוס' דמודו לענין שבת אבל הרא"ם י"ל דס"ל דלענין פסח ל"ש דחי' זו דגם גבי פסח בעיין טעם צלי אש וכיון שנתבשר אכ"כ ויש בו טעם חדש ע"י הבישול שוב לא קרי טעם צלי אש ע"ש, ולפ"ז לא מקשי חוס' כלום דקוגיא דהכא אינו כמסקנא דברכות דהא א"ש גם לפי המסקנא דה"נ טעם צלי אש בעי' וכיון שנתבשר אכ"כ ליכא טעם צלי אש, ושוב מצאנו במהרש"א שנתקשה בזה ותי' דהא דחי' התם דר"י מודה בשלקות היינו משום דשלקות הן בעין ואיך בזה טעם ירק משא"כ במזה שהיא נימוח וליה כאלן טעם מזה והשתא ה"נ גבי פסח הוא בעין:

אמנם לדעת טו"ז לא יתכן תירוץ זה שכתב דודאי טעם ירק שהי' בו קודם הבישול ישנו גם לאחר הבישול אלא שנשתנה למעלייתא ע"ש, וכוונתו לפענ"ד דבישול מבטל רק טעם האפי' ומה שאינו אפי' אינו לחם וכן מבטל טעם הצלי אש גבי פסח ואינו צלי אש אבל אינו מבטל טעם עצמיות הדבר אלא אדרבה נשתנה למעלייתא וא"כ הדק"ל. ובר מן דין דברי מהרש"א תמוהים שכתב משא"כ במזה שהיא נימוח והא בהדיא קמני דבר"י אבל לא במבואל אעפ"י שלא נימוח וכן כתב הוא עצמו בדיבור הקדום דמשמע להו' הכא דקמני ומבואל אעפ"י שלא נימוח דאית' לי' עדיין תוריתא דנהמא ע"ש. וכדי שלא נשוו' לרבינו מהרש"א כטועה בדבר משנה מדחקתי לומר דכוונתו דמזה כיון דהבישול יכול לפעול שיהי' נימוח לגמרי ואז ודאי ליכא טעם מזה לכן אמרי' גם בשלא נימוחה דעכ"פ הבישול מבטל מינה טעם מזה, משא"כ בשלקות ופסח שאין הבישול יכול לפעול עליו כלל שיהי' נימוח לגמרי אמרינן דאינו פועל עליו ג"כ שיבטל טעמו אבל באמת הוא דוחק:

לכך נ"ל בכוונת חוס' עפ"מ"ש רש"א שם דברכות [ל"ח:] אהא דקאמר משום דבעי טעם מזה וליכא וטעמי דר"מ לאו משום דלא בעי איהו טעם מזה דהא מודה ר"מ בירקות שאינו יוצא בהם לא בכבושין ולא בשלוקין ולא במבואלין וטעמא משום דבעי טעם מרור וליכא ולכריכת מרור נמי

דממעטי' לי' מזמנים, וא"כ פריך שפיר ורבנן הא בשל מבואל מבואל מה עבדי לי' דשאר משקין ידעי' מק"ו וצ"ק כיון דמבואל כולל גם צלי ומזמנים ליכא למעוטי' ומסיק דאצטרך לללא ואח"כ בשל או בשל ואח"כ ללא, ושפיר פסק הרמב"ם כרבנן דחייב בזה וגם בצ"ק וא"ש:

ועוד נ"ל דאחרונים הקשו מה פריך ורבנן הא בשל מבואל מה עבדי דילמא אצטרך דחייב על צלי קדר, ותי' דחוס' ד"ה אר"כ הקשו לר"כ דמוקי לה כר"י מקשי' ל"ל בשל מבואל הא ללא ואח"כ בשל ל"ז קרא דמסבירא ידעי' דבישול מבטל הצלי כדאר"י גבי מזה ותי' דר"כ ס"ל דר"י יליף מבטל מבואל דבישול מבטל אפי' וא"כ אי נימא דבשל מבואל אפי' לנ"ק הך ברייתא דללא ואח"כ בישולו כמאן תרמי' ע"י לנ"ח ולפ"ז כל זה היינו לפי ס' דגמ' ברכות ל"ח דשלקות אין מברכין בפה"א אבל למסקנא דשם דשלקות במילתי' קאי וטעמא דר"י משום דבעי טעם מזה וליכא ובישול מחדש טעם חדש כמ"ש טו"ז ס' שי"ח סק"ו, א"כ י"ל דגם בללא ואח"כ בשל חייב מה"ט מסבירא דבשול מחדש טעם חדש וליכא טעם פסח בללי אש וכקושיא מהרש"א בחוס' ד"ה עולא, וא"כ לא צריך בשל מבואל לללא ואח"כ בשל כקושיא ואיחר קרא לחייב על צלי קדר. ולפ"ז הרמב"ם דפסק בפ"ה מברכות ופ"ו מחו"מ כמסקנא דברכות הנ"ל שפיר פסק דחייב בבישול ואח"כ ללא וללא ואח"כ בשל מסבירא ותי' נמי בצ"ק מייתורא דבשל מבואל וא"ש:

ועד השלישי אני בא ואקדים ליישב קושיא חוס' הנ"ל לר"כ דמוקי כר"י ל"ל בשל מבואל הא ללא ואח"כ בשל מסבירא ידעי'. ונ"ל דבאו"ח ס' שי"ח ס"ה פסקינן דדבר שנאפה או נצלה אש בשל אכ"כ במשקה יש בו משום בישול וכתב מג"א סק"ו אע"ג דאין בישול אחר בישול מ"מ יש בישול אחר צלי וה"ה שיש צלי אחר בישול ע"ש, ולפ"ז ק"ל אהא דפריך בשלמא בשל ואח"כ ללא חייב דהא בשל אלא ללא ואח"כ בשל הא צלי אש הוא, ולפי הנ"ל כלפי לייב בשל ואח"כ ללא הו' צלי אש דש צלי אחר בישול וללא ואח"כ בישול הו' מבואל דש בישול אחר צלי ולהיפך הו"ל למפרך בשלמא ללא ואח"כ בשל חייב דהא בשלי אבל בשלי ואח"כ ללא אמאי הא צלי אש הוא. [ע"ע לנן המהדר בשו"ת שארית יהודה ס' פ"ג]:

אמנם לק"מ דהרי כתב הטור דשם דר"א ממין יליף דין זה מהא דר"י דאין יוצאין במזה מבואל ע"ש וא"כ בקושי' הגמ' דאכתי לא ידע מהא דר"י הו' ס"ל כמו דאין בישול אחר בישול כך אין בשול אחר צלי ואין צלי אחר בישול, וא"כ פריך שפיר בשלמא בשלי ואח"כ ללא חייב דהא בשלי ואף דמסבירא לא ידעינן דחייב משום מבואל כיון שנשתנה טעם מבואל מ"מ ריבוי' דבשל מבואל אפי' לזה דחייב, אבל ללא ואח"כ בשל הא צלי אש הוא דאין בישול אחר צלי ומנ"ל דרבי קרא גם לזה ומשני הא מני ר"י הוא וכו' דמסבירא יש בישול אחר אפי' וא"כ א"צ קרא לללא ואח"כ בשל דהו' מבואל מסבירא, אלא דא"כ בשלי ואח"כ ללא הו"א דש צלי אחר בשל וצלי אש הוא ולהכי צריך קרא דבשל מבואל דבשל ואח"כ ללא נמי חייב משום מבואל, ומיושב קושיא חוס'. ומעתה כ"ו לדעת המקשן ושינוי' דר"כ לא מרבי' מבטל מבואל רק דבר א' וא"כ כיון דאצטרך לללא ואח"כ בשל או לבשל ואח"כ ללא שוב לא מרבי' מיני' דחייב על צ"ק, אבל למה דמשני עולא אפ"ה ר"מ ושאיני הכא דא"ק ובשל מבואל מ"מ דמרבי' תרתי בין בללא ואח"כ בשל בין בשל ואח"כ ללא משום דמשמע מבואל מ"מ א"כ שפיר מרבי' מיני' נמי

חייסין דילמא אחי מרור דרבנן ומבטל טעם מנה דאורייתא, אלא דר"י ס"ל מנה כי מבטל ליה בטיל לה טעמא ור"מ סבר דלא בטל טעמא אבל במרור ושאר ירקות כולו מודו דבטיל להו טעמיהו דבישול ע"ש. מבואר דלר"י בכל מילי הבישול מבטל טעם הראשון אבל ר"מ ס"ל דצירקות מבטל הטעם הראשון ובמנה אינו מבטל הטעם הראשון, וכל זה מוכח רק לפי המסקנא דטעמא דר"י משום דבעי טעם מנה וליכא חיה היה קושי חוס' לעולא דאמר אפ"מ ר"מ אמאי ז"ל דשאי הכא משום דבטל מבטל מ"מ הא למסקנא דצירקות דטעמא דר"י משום דבעי טעם מנה וליכא ע"כ ס"ל לר"מ דבשאר דברים הבישול מבטל טעם הראשון ובמנה אינו מבטל טעם הראשון וא"כ הי' יכול לומר אפ"מ ר"מ אלא דבמנה ס"ל דאינו מבטל טעם הראשון, אבל בפסח ס"ל דמבטל טעם זלי אש ולהכי חייב עלה משום [מבטל], וע"ז תי' דעולא לטעמי וא"כ אינו תלוי כלל אס מבטל הטעם אבל על ר"כ לק"מ אפי' למסקנא דהחם ז"ל כי קושיין הנ"ל וא"ש:

שכשלו אח"כ והוכיח מזה דללאו ואח"כ בשלו חייב דאין בישול מבטל הנלי ע"ש כי הוספתי נספך וביאור, ואי דא"כ אין חל למ"ד לוקה ג' אי בישול על אי נא, ז"ל דבקדשים אהע"א כנ"ל:

ולפ"ז הכי קאמר נא ובטל מבטל אמרתי לך דחל איסור מבטל על נא ולא שאלו כל זכרו דאין איסור בישול חל על איסור קלי אש. ולפי דבריו היה אפשר לפרש פי' חדש יכול ללאו כל זכרו והיינו דשוי' חרובא שאס' יולה יותר יהי' רע לו ואח"כ בשלו יהא חייב וכהאי חנא דאמר לעיל ללאו ואח"כ בשלו חייב דיש בישול אחר זלי מ"ל וכו' נא ובטל מבטל אמרתי שכשהוא נא שאינו נלה כל זכרו אז יש בישול אחר זלי דאפי' זלי אחר זלי שייך בכה"ג דהא אפי' במצטמק ויפה לו יש בישול אחר בישול כמ"ש טו"ז ס"י שי"ח הנ"ל ולא שאלו כל זכרו דאין בישול אחר זלי כמו דאין בישול אחר בישול ואין זלי אחר זלי וא"ש:

ובפ"י שני פי' רש"י יכול ללאו כל זכרו דשוי' חרובא דמפרש יהא חייב דלאו זלי אש הוא אלא קלי אש ושרוף וכו'. והק' מהרש"א כיון דליכא הו"א דחייב בללאו כל זכרו אלא משום דכתיב זלי אש והאי לאו זלי אש רק קלי אש א"כ מה קאמר נא ומבטל אמרתי לך וכו' דאכתי נימא דיהא אסור משום כ"א זלי אש כמו דאמר' בסמוך גבי אכלו חי דבחר דקאמר נא ומבטל אמרתי לך וכו' קאמר יכול יהא מותר ת"ל כ"א זלי אש:

ולפ"עב"ד נראה לפמ"ש חוס' לקמן ע"ז ד"ה אלא דבנלה כל זכרו חו לא מיפסל משום זלי מחמת ד"א ואלאו ואח"כ בשלו דאסור היינו דוקא במים משום ריבוי' דבטל מבטל מ"מ ע"ש, והיינו משום דנהי דיש בישול אחר זלי מ"מ אין זלי אחר זלי כמו דאין בישול אחר בישול, וא"כ שפיר קאמר דס"ד דשוי' חרובא יהא חייב משום דאינו זלי אש רק קלי אש דיש זלי אחר זלי מ"ל וכו' נא ומבטל אמרתי לך דיש בישול אחר זלי כנ"ל בשם מרכבת המשנה ולא שאלו כ"ז ואח"כ עשאו חרובא משום דאין זלי אחר זלי אבל בחי שפיר אמרין דאסור משום שאינו זלי אש. ועי' מנחות ס"ז לחכמים דקי"ל כוותיהו כמ"ש רמב"ם פ"ז מתמידין הי"ג אין אור לשון קלי אלא ד"א וכו' וא"כ לא מקרי קלי אש אלא בשוי' חרובא בכלי וסד"א דחייב דהוי זלי מחמת ד"א דהיינו הכלי, וקמ"ל כסדרת חוס' דבנלה כל זכרו לא מיפסל משום זלי מחמת ד"א משום דאין זלי אחר זלי וכמ"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש חוס' לקמן ד"ה א"ז דכ"א זלי אש לא משמע דאחי למלקות אלא לעשה דכי אס' זלי אש האכלו רק בנא ומבטל סובר חד מ"ד דאחי למלקות ע"ש. ולפ"ז דוקא בחי דאפשר ללכותו עוד ולקיים עשה דכי אס' זלי אש האכלו בזה שייך איסור עשה דכ"א זלי אש, אבל בשוי' חרובא דבכר קיים מ"ע דזלי אש והשחא דבכר שוי' חרובא ל"ש ב' עשה דכי אס' זלי אש האכלו לית ב' נמי איסור עשה דכי אס' זלי אש. אלא דלפ"ז תקשי הא בנא נמי אפשר ללכותו עוד ויש כאן מצוה דכ"א זלי אש ולפמ"ש"ל גלי קרא דאין איסור בישול חל על קלי אש אפי' בקדשים וא"כ אינו חל על עשה דכ"א זלי אש ואין חל בישול על נא כמ"ש"ל בפי' נא ומבטל אמרתי לך הא בנא איכא נמי עשה דכ"א זלי אש וע"ז אין איסור מבטל חל. אך ז"ל דאי משום מצוה דזלי אש האכלו הי' י"ח בנא דזלי אש הוא שהרי בלשון פרסי קורין אותו אברנים כפירש"י אותו זלי שבלשון פרסי קרוי' אברנים בלשון קודש קרי' נא רק משום דאסרה תורה נא בזה"י קאי עלי' לאו דאל האכלו ממנו כ"א זלי אש כמו על מבטל וא"כ אין כאן אהע"א וא"ש.

ברש"י ד"ה יכול צלאו כל זכרו ואח"כ בשלו יהא חייב והאי חנא הוא דאמר לעיל ללאו ואח"כ בשלו חייב וכו', והק' רש"י על פי' זה דהאי חנא כיון דרבי קרא ללאו ואח"כ בשלו מ"ל שוי' חרובא מ"ל לא שוי'. ולפענ"ד נראה דבכריות כ"ג אמר' דבקדשים גלי רחמנא דאיסור חל על איסור דחניא אשר לה' לרבות את האימורין אלמא דאחי איסור טומאת הגוף וחל על איסור עולין ואיסור חלב דחמיר שהוא בכרת ע"ש, ולפ"ז י"ל דלפי' זה פשיטא לר' דבשויא חרובא אינו ב' איסור עשה דכי אס' זלי אש דחרובא לאו זלי אש הוא אלא קלי אש ושרוף כמ"ש רש"י בפי' שני, וא"כ תקשי אין ס"ד כלל דבשלו בחר דשויא חרובא יהא חייב משום מבטל הא אין אהע"א ואפי' לאו על עשה כמ"ש חוס' שבוטות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי, אלא דלפי' הנ"ל לק"מ דהא בקדשים אהע"א ושפיר סד"א דאיסור מבטל חל על איסור קלי אש ולכן ממעטי' לי' מנא ובטל מבטל אמרתי לך ולא שאלו כל זכרו דבזה אין אהע"א אפי' בקדשים אה"ג דבעלמא חייל.

ומב"ש דאחי שפיר טפי למ"ש מרכבת המשנה ח"א לדעת הרמב"ם פ"ח מק"פ ובשרשים שורש ט' דאכל נא ומבטל לוקה אחת וכלישנא קמא למ"ד לאו שכללות אין לוקין דהיינו ע"כ באוכל כזית נא שכשלו אחר שהי' נא דהו"ל נא ומבטל, דאי באוכל כזית נא וכזית מבטל אמאי אינו חייב שמים הא אפי' אוכל שני זיתי חלב בשתי התראות חייב שמים והכא הוי שתי התראות א' משום נא וא' משום מבטל, ואי באוכל חזי זית נא וחזי זית מבטל מ"ט דמ"ד בגמ' דלוקה שלש הא אפילו שמים אינו לוקה רק חדא משום אל האכל כ"א זלי אש דלענין זה הוי נא ומבטל שם א' ומצטרף חזי זית מזה וח"ו מזה דאמר' בנזיר ל"ז ע"ב מכל אשר יעשה מגפן היין לימד על איסורי נזיר שמצטרפין וע"ז דלענין לאו כללי זה הויין שם א', אבל לענין ללקות משום נא או מבטל אין מצטרפין דהוי שתי שמות כמו ח"ו נבילה וח"ו חלב דאין מצטרפין כמ"ש רמב"ם פ"ד ממ"א דין ה' ופ"ד שם הי"ו ועיין מעילה ט"ו ושם י"ז ע"ב ברש"י ד"ה כי קודש הם וברש"י פסחים מ"ה ד"ה לימד על איסורי נזיר, וזה דלא כמ"ש בחשו' מהר"א אור"ח קי"ט דאף לענין נא ומבטל מצטרפין, ואפי' נאמר דכיון דמצטרפין לענין לאו כללי מצטרפין נמי לענין הפרטי' מ"מ אמאי לוקה ג' הא א"א ללקות שמים משום נא ומשום מבטל כיון דליכא בכ"א אלא חזי זית ואפי' מצטרפין אין לוקין אלא חדא או משום נא או משום מבטל ויש להאריך הרבה בזה, אה"כ שאכל כזית נא

ותמה מהרש"א מה סברא יש לחלק בין חי למבושל בחמי טבירא. ולפמ"ש שפיר י"ל דס"ל לר"ח דשפיר לוקח על כי אם עלי אש וכמ"ד לוקח על לאו שזכילות או כעס שכתב רמב"ן בהשגותיו לס' המצות שורש ט' ולא ס"ל האי סברא שכתבו חוס' אליבא דרבא דכ"א עלי אש לא אחי רק לעשה רק בחי מודה דלא לקי משום דהוי שלכד"א כקושיא או"ח, וה"פ דברייתא יכול אכל כזית חי יהא חייב אף דהוי שלכד"א מ"מ חייב משום כ"א עלי אש דהא נא נמי הוי שלכד"א ואפ"ה חייב עלה וא"כ גלי רחמנא דחייב כאן אפילו שלכד"א, ת"ל וכו' נא ומבושל אמרתי לך דדוקא כשהוא נא ומבושל אח"כ דהוי כד"א חייב שחיס משום נא ומבושל אבל בנא לחוד אינו חייב באמת משום נא משום דהוי שלכד"א וא"כ ולא חי בחי נמי אינו חייב משום דהוי שלכד"א, או נא ומבושל אמרתי לך שחייב על נא אפי' שלכד"א ולא חי שהחיוצ משום כ"א עלי אש פטור משום שלכד"א אלא דבנא מינו דחייב שלכד"א משום נא חייב נמי משום עלי אש. ובהכי ניחא נמי דקדוק הג"ל דקאמר ה"ד נא דאמרתי דהוי שלא כד"א כדאמרי פרסאי אברנים או דמפרש דהוי אברנים והוי כד"א ושפיר אין ללמוד ממנו לחי וא"ש:

ולפמ"ש ביישוב קושיא מהרש"א י"ל סברא ישרה דדוקא בחי כיון דעדיין בידו לזלו ולעשותו עלי אש הוי כי אם עלי אש רק עשה כי אם עלי אש תאכלו ולא אחי ללא ולמלקות אבל במבושל בחמי טבירא כיון דאין בידו שוב לעשותו עלי אש דבשלו ואח"כ ללאו חייב דלא מקרי עלי אש ואין עלי מבטל הבישול לא אחי לעשה רק ללא ולמלקות ושפיר לוקח משום כ"א עלי וא"ש:

ובדרך פלפול נ"ל ליישב קושיא חוס' הג"ל לפי הקדמה הג"ל דהלימוד דבחי פטור הוא מדכתיב נא ומבושל נא ומבושל אמרתי לך היינו דלא משכחת שילקה על נא ומבושל אלא בנא שבשלו אח"כ ומוה מוכח דבחי פטור עיי' עליו. אלא דיש להשיב ע"ז דשפיר משכחת לה שאכל כזית נא שאינו מבושל וכזית מבושל שלא הי' נא כפ"א דהא בית הבליעה מחזיק שני זיתים והתרו בו משום נא ומשום מבושל דלרביא לוקח שלוש ולאכ"ז לפי גי' שלפנינו גם ללישנא קמא אינו לוקח אלא חדא דהוי כמו ב' זיתים חלב בהמראה אחת כמ"ש בס' קנאת סופרים עיי' אבני נדק או"ח סי' נ"ג. אך ו"א דא"כ הא אי' מבטלין כר"ל בזבחים ע"ח וכמ"ש הטור ביו"ד סי' נ"ח ופמ"ג בפתיחה לתערוכות ח"ג אות ה':

אבל אחי קשה למ"ש חוס' זבחים ע"ח ע"כ ד"ה אלא דאי טע"כ דאוי ל"ש איסורין מבטלין וא"ז ברוב כיון דהטעם נרגש ובפסחים קט"ו מיירי באוכל כזית מנה בזמנא דאי נחבטל משהו ממנו שוב ליכא כזית מנה אבל אם אוכל יותר מכזית שרי ע"ש, וא"כ כיון דנא ומבושל אינן שווין בטעמא ועיי' מהרש"א בחוס' ד"ה עולא אח"כ ל"ש איסורין מבטלין וא"ז שהרי טעם הנא ומבושל נרגש, ואי דעכ"פ ליכא טעם כזית נא וכזית מבושל כמ"ש חוס' הג"ל הא משכחת שאוכל מעט יותר דנהי דאין בית הבליעה מחזיק ג' זיתים עכ"פ מחזיק מעט יותר מב' זיתים ובימא פ' כיון דאפיקתה מג' זיתים אוקמא אשני זיתים ועיי' חוס' שם ע"ט ע"כ ד"ה לומר ושם פ' ע"כ ד"ה וחזי ומכ"ש לעפת המרדכי בפסחים קט"ו דמרוסק מחזיק ג' זיתים. ואי משום דכתיב אל תאכלו ואכילה בזית וא"כ ל"ל שאוכל יותר מכזית מכ"א, ז"א דהא באמת אינו אוכל ואינו מרגיש טעם מכ"א רק בזית ומה שהוא יותר הרי נחבטל מדע דהא בכל איסורין אין של בין השיניים והחניכים מצטרף ומכ"ש לר"ל בחולין ס"פ ג"ה

ובהכי ניחא מאי דסמך לנא נא אמר רב כדאמרי פרסאי אברנים דל"ש הכא כלל, ולפמ"ש ח"ש כיון דאמר כאן דחי אסור משום כ"א עלי אש תקשי כיון דגלי קרא דאין איסור בישול חל על איסור כ"א עלי אש ובחירוכא ליכא משום כ"א עלי אש משום דא"ל לזלו רב בחי כיון דאפשר לזלו וליכא מצוה דל"ל אי"כ אין חל בישול על נא הא בנא איכא נמי מצוה דל"ל כיון שאפשר לזלו וליכא איסור דכ"א עלי אש ואחאע"א, ומתוך כנ"ל ה"ד נא וכו' וא"ש:

ועוד נ"ל ליישב דקדוק הג"ל ואקדים ליישב קושיא חוס' ד"ה א"ד חדא מיהא לקי ופ"ה בחי וחמי טבירא חייב משום כי אם עלי אש, והקשו בחוס' אח"כ בין לאכ"ז בין לרביא תקשי להו ברייתא דלעיל דמניא נא ומבושל אמרתי לך ולא חי אלמא לא לקי על חי. ונ"ל דבאו"ח הקשה אין סד"א דחייב באכל כזית חי הא הוי שלכד"א ופטור כדאמרי לעיל כ"ד ע"ב באוכל חלב חי, ואמרתי עפ"י"מ שהקשו חוס' במנחות מ"ח ד"ה חטא בשבת חמא חרוק הדם כדי לאוכלו חי דכה"ג חנן בפי' שחי הלחם נ"ט, ומי' דאין זה זכות ואין לחטוא בכך וכו' ולא ביאר מ"ט אין זה זכות, ואמרתי בזבחים משום דאמרתי בחולין קל"ב ע"ב מחטות כהונה אינן נאכלות אלא עלי וכו' דא"ק למשה לגדולה ועיי' חוס' שם דכמו שערב לו יותר נריך לאוכלו אך אם הכל שזה אכלו נריך דוקא עלי והכי פסקין ביו"ד סי' ס"א, וא"כ לאכלם חי דהוא שלכד"א אסור בקדשים הנאכלין לכהנים וא"כ אין זכות לכהן לאכלם חי ואי כדי שיאכלו הבתלים הוי חטא בשביל שחכה חבירך וא"ש. ועיי' בס' החינוך מצוה ז' שמצוה הפסח לאכול עלי דוקא הוא ג"כ כדרך בני מלכים אוכלים ע"ש וכן כתב רש"י בפסחים קי"ט ד"ה ארדילא, ולפ"ז כל מה שאסרה תורה נא ומבושל היינו משום שצריך לאכלו באופן היותר מוטעם וא"כ כ"ש באכלו חי דחייב דהוי שלכד"א וא"כ אף דבשאר אי' פטור מ"מ כאן היינו איסורו שלא יאכלנו רק בהנאה מרובה ולא שלא כד"א:

ולפ"ז ה"פ דברייתא יכול אכל כזית חי יהא חייב מק"ז דנא שנללה קצת והוי כד"א ומ"מ חייב משום שאינו מוטעם כעלי ק"ו בחי שהוא שלכד"א כלל דחייב. אך ו"א דהתינה אם חיוצ דנא הוא משום חלק שאינו נללה כ"ז שפיר יש ק"ו בחי שאינו נללה כלל אבל אם החיוצ בנא משום חלק שנללה קצת ליכא ק"ו בחי, ויש להוכיח דהחיוצ משום שנללה קצת לפמ"ש דהפי' נא ומבושל אמרתי לך נא שבשלו אח"כ דאין הבישול מבטל הגלי וחייב משום נא ומשום מבושל דאין בישול מבטל הגלי וא"כ ע"כ חיוצ נא משום חלק שנללה קצת דאי משום חלק שלא נללה דהוי כמו חי זה פשיטא דבישול מבטל איסור חי. וזה הכוונה דברייתא ת"ל נא ומבושל אמרתי לך שחייב על נא שבשלו אח"כ וע"כ משום דחיוצ נא אינו משום חי שבו רק משום עלי שבו וא"כ שפיר אמרינן ולא חי דליכא ק"ו, ולפ"ז י"ל דפשיטא לי' לגמ' דחייב בחי משום אל תאכלו משום כ"א עלי אש רק דיכול שחייב עליו גם משום נא מק"ז ומוה מעטינהו דברייתא כנ"ל אבל משום עלי אש חייב שפיר ומיושב קושיא חוס'. ולהכי פריך כיון דאמר דה"א דבנא חייב משום חי שבו וילפינן דאינו חייב משום חי שבו רק משום עלי שבו ה"ד נא אי"כ כדאמרי פרסאי אברנים דהיינו עלי ואינו עלי:

ובהכי ניחא דעת מהרש"ל שהקשה לשיטת חוס' דלרביא לא לקי על חי ומבושל בחמי טבירא הא רבא אמר לעיל בהדיא דלקי למבושל בחמי טבירא משום כ"א עלי אש, ומי' דאליבא דר"ח קאמר ולי' לא ס"ל ור"ח מודה דבחי לא לקי דברייתא ואינו מחייב רק במבושל בחמי טבירא ע"ש שהאריך

דאכילה נמיעיו נעיקן ועיין חוס' יומא פ' ד"ה וחזי פרט, וא"כ צריך לזכור יומא מדי שיהנה גרוט ומיעיו נכחיה אלא דשיעור בית הוא על הגאט גרוט ומיעיו וה"ג דכוותי:

אך זה חליא דדאלי לרבנן דס"ל זלא ואס"כ בשלו חייב משום דבישול מבטל טעם הנלי וס"ל דאיסור נא ומבושל הוא מחמת טעם נא ומבושל וילפי שאר משקין בק"י ממיה הואיל ומפיגין טעמו, וא"כ אזלי נחר טעם נא ומבושל וטעם נלי אש שפיר י"ל כנ"ל דנהי דנא ומבושל שניהם נשר פסח אחד ובעצם שווי בטעמא מ"מ כיון דטעם נא ומבושל נרגש הוא כמו אינן שווי בטעמא ול"ש איסורין מבטלין זא"ז, אבל לרבי דס"ל זלא ואס"כ בשלו פטור ועיי' בל"ח וגם לא יליף שאר משקין בק"י א"כ לא אזיל נחר טעם נא ומבושל רק גזה"כ הוא דנא ומבושל אסור שפיר י"ל כיון דבעצם שווין בטעמא א"כ איסורין מבטלין זא"ז ולא משכחא נא ומבושל אלא נהא שנשלו, ולדידי שפיר אמרינן נא ומבושל אמרתי לך ולא חי כנ"ל אבל לרבנן ל"ש לימוד הנ"ל כמוכן. וא"כ שפיר כתב רש"י לרבנן דק"י"ל כוונתיהו דחייב בחי ומבושל בחמי טבריא משום כ"א נלי והאי ברייתא דבחי פטור אחי כרבי, וא"ש ולק"מ בס"ד על שיטת רש"י:

ועוד נ"ל דבאמת יש להניח אהא דקאמר בברייתא יכול אבל בית חי יהא חייב מה הוא סד"א דיהא חייב הא לא כתב חי וע"כ דהו"ל דיהא חייב משום כ"א נלי אש דלוקין על לאו שבכללות וא"כ מאי קאמר ח"ל וכו' נא ומבושל אמרתי לך ולא חי ואיך מוכח מדקאמר נא ומבושל שאין לוקין על חי משום כ"א נלי אש דילמא לוקין ולהכי כתב רחמנא נא ומבושל כדי ללקות שמים משום נא או מבושל ומשום כ"א נלי אש או עכ"פ ללקות עליהם חדא אם החרו בו משום נא או מבושל:

וב"ל עפ"מ"ש רמב"ן בהשגותיו על סה"מ שורש ט' ד"ה והמין השלישי דמתלוקת אבי ורנא דאבי ס"ל דלוקין על כ"א נלי אש ולא הוא לאו שבכללות לפי שכל הנכנסין חמת הלוא הזה מטעם א' ומשם א' נאסרין והוי כלאו דנבילה שכולל נבלת מינים שווין ואינו לאו שבכללות ולא דיו"ט שכולל מלאכות משוות ולא מקרי לאו שבכללות לפי שכולס אסורים מטעם א' ושם א' ע"ש ד"ה והמין הראשון ופרט בו פרטים נא ומבושל להלקות עליהם מן השמות הפרטי מוסיף על השם הכללי, ורנא ס"ל דלהכי פרט רחמנא ללקות על הפרטים על כ"א בפ"ע אבל על הכלל אינו לוקה ויש בזה שני לשונות לז"ק דוקא היכי דלוקין על הפרט אין לוקין על הכלל וגם על שני הפרטים אין לוקין אלא אחת לפי שלא נאמר אלא חד לא תאכל אבל היכי דאין לוקין על הפרט לוקין על הכלל דלא הוא לאו שבכללות כנ"ל לבאי, ולישנא בחרא ס"ל דאפילו חדא לא לקי על כ"א נלי אש דנהי אם לא היה פורט נא ומבושל לא היה כ"א נלי אש לאו שבכללות כנ"ל מ"מ השתא שפרט הכתוב נא ומבושל והם שמות חלוקין שלוקין על כאו"א ג"כ בכ"א נלי אש וא"כ כ"א נלי אש כולל שמות חלוקי והוי לאו שבכללות ואין לוקין עליו ע"ש ועיי' חוס' מכות י"ח ד"ה ולינקי והיינו פ"י הנרייתא יכול אבל בית חי יהא חייב פ"י משום כ"א נלי אש דלא הוא לאו שבכללות כנ"ל ח"ל וכו' נא ובשל מבושל אמרתי לך וא"כ הוא שמות חלוקין שנכללו בכ"א נלי אש והוי לאו שבכללות וממילא ולא חי אין לוקין על חי וא"ש:

אלא דקשיא לז"ק דחדא מיהו לקי אחי כתב רחמנא נא ומבושל כלל דהא חדא הוא לקי גם אם לא פרט משום כ"א נלי אש והשתא נמי דפרט לא לקי אלא חדא, ודוחק לומר דלהכי פרט רחמנא כדי שאם יחרו בו משום נא ומבושל נמי ילקה משא"כ אי לא פרט היו צריכין להחרות בו משום כי אם

נלי אש, דזה דוחק דמאי תכלית יש בזה הא אי לא פרטי רחמנא היו תמיד מחרין בו משום כ"א נלי אש, אפ"כ דלהכי פרט רחמנא כדי למעט חי ומבושל בחמי טבריא. אך לפמ"ש"ל בשם מרכנא המשנה דהפ"י הוא שהי תחילה נא ואס"כ בשלו ומוכח מזה דללאו ואס"כ בשלו חייב שפיר י"ל דלהכי כתבי רחמנא נא ומבושל דאפי' נא ואס"כ בשלו והחרו בו משום נא לוקה למימר דבישול מבטל הנלי, ואי הוי כחיד ובשל מבושל לחוד ולא נא הו"א דאחי קרא רק לבשלי ואס"כ זלאו כקושיא הגמ' לעיל ולהכי צריך קרא דנא דאפי' זלאו ואס"כ בשלי דחייב ולעולם דלקי אחי ומבושל בחמי טבריא. וכ"ו לרבנן דס"ל זלאו ואס"כ בשלו חייב אבל לרבי דס"ל דפטור כמ"ש בל"ח הדק"ל וע"כ דפטור בחי ומבושל בחמי טבריא, ולפ"ו ברייתא דלעיל כרבי ורנא ס"ל כרבנן ולק"מ:

ובפשיטות י"ל דבאמת חי לא נזכר ברש"י רק מבושל בחמי טבריא אלא דחוס' ס"ל דאין טעם לחלק, אבל רש"י נשמר מזה שכתב לאו שבכללות הוא דכולל בו כל מיני ביסולים שאין עליהם לאיסור, משמע מדבריו דוקא מיני ביסולים שאין עליהם אסרה חורה בכלל אל תאכלו כ"א נלי אש ולא חי שאינו מין ביסול, וטעמא או משום דכתב לשון אכילה וחי הוי שלכד"א דכחמינא לעיל או משום דכתב בפרט נא ומבושל דהיינו מיני ביסולים ואין בכלל כ"א נלי אש אלא מה שנפרט מיני ביסולים שאינם עלי אש:

ובבבא דמבואר מכל זה דכ"א נלי אש ונא ומבושל הם שמי שמות יש לי לדון עמ"ש בל"ח ואו"ח ליישב קושיא חוס' ד"ה א"כ שהקשו איך יליף שאר משקין מק"ו הא אין מזהירין מן הדין וכתבו ליישב עפ"י דברי הרמב"ם רפ"ב מ"מ"א דבהמה שאינה מעלה גרה ולא מפרסת פרסה הוא בל"ח מק"ו ומה מי שיש לה סימן א' הוא בל"ח ק"ו מי שאין לה אפי' סימן טהרה אחת ואף דאין מזהירין מן הדין כיון דכבר איכא לאו הבא מכלל עשה בשני סימני טומאה שפיר מזהירין מה"ד ע"ש, וה"ג כיון דאיכא לאו הבא מכלל עשה דכ"א נלי אש שפיר מזהירין מן הדין. ולפי הנ"ל יש לחלק דשאני החס דלאו הבא מכלל עשה עם הלוא הוא משם א' שפיר מזהירין מה"ד כיון דאיכא להבמכ"ע אבל כאן להבמכ"ע דכ"א נלי אש אינו משם א' עם הל"ח דמבושל שפיר י"ל דאין מזהירין מן הדין דעל שם מבושל ליכא להבמכ"ע והקשו חוס' שפיר:

ור"ו הקשו בחוס' ד"ה א"ד מב"מ קט"ו דמסיק רנא אנה דאמרי אפי' כר"י ע"כ לא קאמר ר"י החס אלא דכי נפש הוא חובל לדברי אחרי' הוא דאחא אבל הכא כ"א נלי אש למאי אחא ולפ"ה הא איצטרך למי וחמי טבריא. ולפי פשוטו כבר מי רש"י שם נמתק לשוט דפי' ע"כ וכו' אלא דכי נפש הוא חובל, פי' שאר דברים דילפינן ממי נפש הוא חובל לא משמע ריחים ורכב, לא הוי שמעינן מריחים ורכב בנפין אב דלא הוי ידע' דטעם ריחים ורכב משום שעושין בו אוכל נפש הלכך לשאר דברים הוא דאחי ולא ילפינן מיני לאטפויי לאוי בריחים ורכב, אבל הכא כי אם נלי אש למאי אחא אין לך דבר שאינו בכלל נא ומבושל חק מצלי דמיני לאזהורי לאו עליהו, פי' דא"ג לא הוי כחיד כ"א נלי אש אלא נא ומבושל הוי ילפינן מיני הכל בנפין אב מה נא ומבושל שאינו נלי אש ולקי עליהו אף כל שאינו נלי אש לקי עליהו כמו חי ומבושל בחמי טבריא דהא כבר כתב שמצותו בלי אש ואכלו את הבשר וכו' נלי אש וכו', וזה שכתב רש"י ואי אשמעינן מצות נלי כדי שדע דטעם נא ומבושל משום שאינו נלי אש שנוכל ללמוד שאר דברים שאינם נלי אש מנא ומבושל קרא אחרינא כחיד נלי אש ומצות,

דקד"א דריחם ורכב הוא כלי א' ולהכי פרטי רחמנא דהו שני כלים וא"ש:

תוס' מ"א ע"ב ד"ה שאין. ת"ל כ"א עלי אש הקשו דאזכרין להלקות עליו משום כ"א עלי אש. ולפענ"ד לק"מ דהרי הנריחא קאי אש עובר אנה ומבושל גם מבעו"י או דוקא מבעו"י ולא בלילה והרי כחצו חוס' לעיל דכי אש עלי אש לא משמע דאחי למלקות אלא לעשה דכ"א עלי אש מאכלו רק מדסמכי' לנא ומבושל ס"ל דלהכי סמכי' ללקות עליו על נא ומבושל ואי מבעו"י שאין ח"ל כי אש עלי אש דהא מבעו"י גם עלי אש אסור בעשה מדכתיב בלילה הזה ולא ביום אע"כ מדכתיב בלשון דמשמע כ"א עלי אש מאכלו נא לומר דאסור נא ומבושל הוא רק בעשה שיטו בקום אכול עלי:

ועייין רמב"ן בהשגות שכתב בלשון שני סובר שאפי' אחד אינו לוקה ואף שכל הנכנסים תחת לאו הזה מטעם א' ומשם א' נאסרי' לפי שאינו מזכיר שם האיסור כענין בנבילה וכו' אבל לא מאכלו כ"א עלי אש לא הזכיר שם הנאסרין אבל שלל אותם במותר ע"ש. ולפ"ז אפי' למ"ד דלקי עלי אף ששלל אותם במותר היינו משום דהוצרך לכתוב לשון זה כדי ללמד בעשה שאינו בקום אכול עלי אינו בכל מאכל נא אבל אי נימא דבעשה שאינו בקום אכול עלי נמי ישנו בקום אכול עלי וקרא איזכרין רק להלקות עליו אין ח"ל כי אש עלי אש ולשלול אותו במותר דבכה"ג לכ"ע אין לוקין עלי כיון דליכא טעמא אחי שלל אותם במותר ולא כתב שם הנאסרים:

ורתום' חי' היינו נמי משום דסמכי' לנא ומבושל ופי' מהרש"א בלוא מייחורא דרש אלא כמו דילפינן מלקות לנא ומבושל מדסמכי' ה"ג ילפינן בעשה שיטו בקום אכול עלי מדסמכי' דאין היקש למחצה. ומהר"ם לובלין פי' דדרשא דבעשה שיטו בקום אכול עלי הוא מדסמכי' אלא בשביל האי דרשא לא הו' צריך למכתב כלל כ"א עלי אש דהי' יכול לסמך האי דלעיל מינה עלי אש ומצא אע"כ למלקות אחי. ובתוס' ב"מ ד"ה אבל כחצו דרבא עבד הקישא מצלי אש דכתיב בקרא קמא עלי אש ומצות ומרורים יאכלוהו וסמך' לי אל מאכלו ממנו נא וכו', ותמה מהרש"א הא עלי אש דקרא קמא צריכא לגופא דעלי אש בלילה מ"ע הוא. ולפענ"ד לפמ"ש מהרש"א בפי' רש"י ד"ה שאין ח"ל דפי' דעשה ידעי' מקרא דלעיל עלי אש ומצות וכן פירש"י בתומש וקרא דכ"א עלי אש ללוא אבל חוס' כחצו דכ"א עלי אש אחי לעשה וחי' דקרא קמא איסור עשה משמע אש לא אכלו כלל וכ"א עלי אש אחי לאיסור עשה אש אכלן חי ומבושל בחמי טבירא. ולפענ"ד חי' הוא כתיב כ"א עלי אש דאסור לאכול רק עלי אש ל"ז למכתב בקרא קמא עלי אש רק ואכלו את הבשר בלילה הזה על מצות ומרורים יאכלוהו ואנה ידענא איסור עשה אש לא אכלו כלל ואי' עשה אש אכל חי ומבושל בחמי טבירא, אע"כ להיקישא דבעשה שיטו בקום אכול עלי וא"ש:

ברש"י ד"ה אין לי שירתחייב על אכילת בשל אא"כ בשלו משחשיכה שהוא עיקר זמנו. והקשה מהרש"א הא דמשחשיכה עיקר זמנו היינו לאכילה אבל בליתו הוא גם מבעו"י דמכות פא"ד ואמאי לא נימא דאיסור ביטולו דומיא דהיתר בליתו, ועוד דא"כ בנא דלא כתיב כפול לא ליחייב אלא בעשאו נא משחשיכה, ועוד מה ענין דרשא זו לכאן ע"ש. ונ"ל משום דלעיל דרש"י בעשה שיטו בקום אכול עלי ישנו בכל מאכל נא וכו' והיינו בעשה שמצוה לאכול עלי וה"נ הו' סד"א דבלילה בעשה שמצוה עליו ללכותו אש בשלו אז חייב על אכילתו

וכיון דהו' ידעין חי ותמי טבירא בלי קרא דכי אש עלי אש ע"כ לטפוי לאוי אנה ומבושל קאחי וא"ש:

אבל עוד נ"ל ואקדים לישב דעת הרמב"ם בפה"מ שורש ט' דפי' למ"ד אין לוקין על לאו שכללות גם על הפרטים אין לוקין אפילו חדא לא"ד ולל"ק רק חדא לקי בין שאכל נא או מבושל בין שאכל נא ומבושל ע"ש, והקשה הרמב"ן בהשגות דא"כ הו"ל למיפק כל"ז דאפילו חדא נמי לא לקי ועוד דס' נפשות הוא ופטור ושינוי דשם בטהורין מבושר דאין לוקין על לאו שכללות כלל ואין פסק הרמב"ם דלקי חדא ועוד דלדבריו דללישנא בחרא גם אנה ומבושל לא לקי אפילו חדא חקשי להאי לישנא ברייתא דקחני חזית נא משחשיכה חייב ע"ש. ולפענ"ד נראה דלק"מ דודאי היכי דלא כתיב כלל רק פרטי' כגון כל שאור וכל דבש לא חקטירו לא יבא עמוני ומואבי לא חזית אמתן וזנה ומחיר כלב כל אלמנה ויתום לא חטנון שארה כסותה ועונתה לא יגרע ס"ל להאי לישנא דאפי' חדא לא לקי משום דהו' לאו שכללות שכללו אחד נאמרו והא דכתיב רחמנא היינו לאיסורא, אבל היכי דכתיב כלל ופרטי' כגון בפסח דכתיב אל מאכלו ממנו כי אש עלי אש דהוא כלל והו' ידעי' נא ומבושל לאיסורא א"כ ל"ל דפרטי' רחמנא לנא ומבושל אע"כ ללקות עליהם עכ"פ חדא. ומה"ט כתב רמב"ן בדר"ה והמין השלישי דבכה"ג לוקין על הפרטים על כאו"א דכיון דכתיב אל מאכלו כי אש עלי אש מיפרט בנא ומבושל ל"ל ש"מ ללקות על כאו"א מן הפרטים. ובאמת דבריו תמוהים מנ"ל ללקות על כאו"א דילמא לא לקי אלא חדא כמו בשאור ודבש דמורה רמב"ן דלא לקי אלא חדא, ואי דלמה פרט הכתוב משום דאי לא פרט לא הו' לקי עלי כלל משום דהכלל הוא לאו שכללות ואפי' בכ"א עלי אש דס"ל דלא הו' לאו שכללות כנ"ל מ"מ דילמא פרט ללקות על הכלל ועל הפרט אבל על הפרט לא לקי אלא חדא כמו בשאור ודבש ועי' מרגינחא טבא שהאריך בכענין זה, וצריך לדחוק דכיון דפרט א' ע"כ לייחודי לאוי ללקות עליהם אמרי' דפרטי' אחרים נמי לייחודי לאוי על כ"א וא':

ועכ"פ ס"ל לרמב"ם דהיכי דאיכא כלל ופרטי' מודה לישנא בחרא דעכ"פ לקי חדא אפרטי' ובגמ' ה"פ אין לוקין על לאו שכללות א"ד חרמי הוא דלא לקי בפרטים רבים שנאמרו בלוא א' כגון שאור ודבש ועמוני ומואבי הנ"ל חדא מיהו לקי. ולפ"ז כאן דאיכא כלל ופרטי' לוקין שחיס דאלי"כ פרטי' ל"ל וא"ד חדא נמי לא לקי ולפ"ז הכא דאיכא כלל ופרטי' לקי עכ"פ חדא אפרטי' דנא ומבושל, וא"כ שפיר פסק הרמב"ם כל"ז ואפ"ה לוקה חדא על נא ומבושל כל קושי' רמב"ן:

ועייין במגילת אסתר שם שהקשה אש רבא סובר שבדיחיים ורכב לוקה שחיס למה לא מנאן הרב בשחי מצות, וחי' כבר השיב הרב בלוא רמ"ז בסמ"ק שלו ואמר כי לשון המשנה הוא חייב עליהם משום שני כלים לא שהם ב' מצות ע"ש, ולפ"ז א"ש דלעולם בחי ותמי טבירא לוקה משום כי אש עלי אש אלא כמו דלוקה בחי ותמי טבירא משום כי אש עלי אש ה"נ לוקה בנא ומבושל משום כי אש עלי אש מוסף על נא ומבושל דאלי"כ למה פרטי' רחמנא לנא ומבושל הא בלא"ה הו' לוקה א' משום כי אש עלי אש וע"כ ללקות שחיס אבל בדיחיים ורכב שפיר אינו לוקה שלש בחובל ריחים ורכב ולא שחיס בחובל א' אחד דכי נפש הוא חובל לדברים אחרים הוא דאחי הוצרך ליכתב משום דברים אחרים, וכ"ת נשד' נמי אריחים ורכב דאלי"כ למה פרטי'. רחמנא לריחים ורכב הא חדא הו' לקי גם משום כי נפש הוא חובל ז"א דמשו"ה פרטי' רחמנא משום

נקבל ממנו קרבן. וגם למ"ש ח"י הר"ן שם דאחיה שחטתה שנעשה בשבילה מומר אינה נאסרת ה"נ על אחיה שחטתה שנעשה בה מומר שפיר מקבלין ממנו קרבן וא"ש. והא דלא קאמר בחולין שם כי פריך מה דינייהו דא"צ מומר פ"א דלח"ק מקבלין ולר"ש אין מקבלין, ו"א דכיון דפ"א אינו נעשה מומר ולא חשוד ע"י ביו"ד ס"י קי"ט הוי גמי שז מדיעתו ויש להאריך ואכ"מ:

ויותר נ"ל כוונת מהרש"א דק"ל אמאי פ"י רש"י דכסבור כשם שמומר לשחוט לשמו כן מומר לשחוט שלא לשמו דלשון זה משמע שדע שאינו כשר לפסח ולמה לא פ"י דכסבור כשם שכשר לשמו כן כשר שלא לשמו והוי שוגג ודאי. אמנם לפענ"ד נראה בכה"ג הוי הפסח כשר כיון דהוא סבר שהוא כשר ואלו ה"י דע שהוא פסול לא היה שוחט שלא לשמו אם כן הוי עקירה בטעות ולא הוי עקירה אך כל זה לפי האמת דמוקמי' בעוקר ועקירה בטעות לא הוי עקירה אבל אי הוי מוקמי' בטועה ועקירה בטעות הוי עקירה שפיר משכחת שוגג כסבור שהוא כשר לשמו. וזה כוונת מהרש"א דכיון דמוקי' לי' בעוקר וכו' דעקירה בטעות לא הוי עקירה לא הוי שוגג וכו' אלא משום דכסבור וכו' שמומר שלא לשמו ולא כסבור שכשר שלא לשמו:

אך נתקשה מהרש"א מ"ט לא פרש"י שה"י שוגג שנעלם ממנו שהוא שבת ע"ש. ולפענ"ד נראה לפי מ"ש חוס' ד"ה לר"י דהא דאמר' לר"י אליבא דר"ש דאינו פטור אלא בטעה בדבר מצוה ועשה מצוה היינו דוקא בחיטאות לפי שלא נתנה שבת לדחות אלא אותו חטון וגוף זה שעשה בו העבירה, אבל היכי דניתן שבת לדחות אלא אותו הגוף כגון כפסת שניתן לדחות אלא אותו הפסח אם ה"י שוחטו לשמו פטור בטעה בדבר מצוה אפילו לא עשה מצוה ע"ש, א"כ חקסי כפסת ששחטו שלא לשמו אמאי חייב לר"י נהי דלא עשה מצוה שהרי הקרבן פסול מ"מ כיון שניתן שבת לדחות על גוף זה לא בעי' עשה מצוה. אך זה שצ"ב דהחוס' לא כתבו כן אלא בשניה לדבר המומר אבל בשניה לדבר האסור אפילו ניתן שבת לדחות על גוף זה גמי חייב וכפסת ששחט שלא לשמו הרי שניה לדבר האסור ושפיר חייב:

ואמנם הטעם לחלק בין שניה לדבר האסור לשניה לדבר המומר נ"ל כיון דטעה בדבר מצוה דפטור היינו משום דטרוד בדבר מצוה ע"י בשבת קל"ו ולקמן דף ע"ב ע"ב והיינו כיון דטרוד בדבר מצוה שמומר לעשות בשבת וטרוד ברשות ועי"כ שכתב הוי כמו אונס, ולפ"י במשנה לדבר האסור אינו טרוד ברשות וחייב אבל במשנה לדבר המומר הרי טרוד בדבר מצוה שמשנה לה וטרוד ברשות שוב הוי כמו אונס ופטור ועי' באו"ח. וזהו יובן דרמב"ם בפ"י המשנה פ"י אימורי צבור יוכיחו ששחט פסחו לשם אימורי צבור אף על פי ששנה לדבר המומר חייב גם לר"י עי"ש, והרי משמע פשטא דלישנא דמתני' דהאי דאמר ר"א אימורי צבור יוכיחו הוא לדחות משום ר"י שחולק בין שניה לדבר האסור לשניה לדבר המומר ולא קאי רב להשיב על מאי שפוטור ר"י בשאר זבחים ששחט לשם פסח, ולפי דברי חוס' הנ"ל חקשה באמת אמאי חייב לר"י נהי דלא עשה מצוה מ"מ כיון שניתן שבת לדחות אלא אותו פסח לא בעי' עשה מצוה היכי דשניה לדבר המומר אלא ודאי נ"ל דהטעם גבי שניה לדבר המומר דפטור משום דטרוד בדבר מצוה ששניה לו, וכיון דשניה לאימורי צבור אינו טרוד לר"י משום דיש לו קצבה שפיר חייב חטאת:

ועיין בחו"ט רפ"ק דשבת עמ"ש הרע"ב שם דהא דנקט הוצאה בלשון עני ועשיר דאגב אורחא קמ"ל דמצוה

לפי שכבר היה מצוה עליו ללכותו, אבל בשלו מצווי' אף שמומר ללכותו מ"מ אינו מצוה עליו ללכותו אינו עובר באכילתו ולהכי איננו צריך בשל מבושל ושפיר שייך דרשא זו לדלעיל. ול"ק מפ' א"ד דשם אמרינן רק דמומר ללכותו מצווי' ולא דמצוה ללכותו. ולפ"י המינה בבשלו מצווי' דלא ה"י עליו מצוה ללכותו, לא מצווי' דאכתי אינו מחויב ללכותו ולא בלילה דהא א"א ללכותו שכבר הוא מבושל מצווי' ובשלי' ואכ"כ בלילה אינו צ"י אש דאמרינן לעיל, אבל בנא דאפשר ללכותו עוד כל זכרו נהי דעשאו נא מצווי' שלא ה"י מצוה עליו ללכותו מ"מ בלילה ה"י מצוה עליו ללכותו כל זכרו וכיון שלא בלילה ואכלו נא פשיטא דחייב משום נא וא"ל קרא ע"ש וא"ש - סליק בס"ד:

סימן ה'

בעזרי' בסוגיא דמועה בדבר מצוה

פסחים ע"ב סוכה מ"ב שבת קל"ב

ברש"י ד"ה הפסח וכו' וכסבור כשם שמומר לשמו כן מומר שלא לשמו. וכנת מהרש"א דכיון דמוקי' לי' בעוקר שדע שהוא פסח ומחזין לעקור לא הוי שוגג דליהוי חייב חטאת אלא משום דכסבור כשם שמומר לשמו וכו'. ודבריו נכונים ביאור הלל גם אי לא מוקמי' ליה בעוקר רק בטועה ועקירה בטעות הוי עקירה ג"כ לא הוי שוגג רק משום דכסבור שמומר לשחוט וזה אחר בשבת ואמאי חלה מהרש"א זה במאי דמוקי' ליה בעוקר. ונ"ל לפמ"ש חוס' בשבועות כ"ז ד"ה אמר דאם נשבע שלא אוכל ככר זה אם אוכל זה ואכל של איסור ראשון ולא שכתב אז שבועתו והוי האדם בשבועה ומיילה שבועתו אבל בשוגג ה"י שאינו יודע שזה הככר שנשבע עליו והוי שגגה באכילת האיסור ואעפ"י שמומר לאכלו חשוד שגגה הואיל וברצונו לא ה"י אוכלו לפי שמחאה לאכול של חנאי או בשום ענין שצריך לאכלו כגון שנשבע לאכלו או שהוא מסתכן עליו עיין שם מבואר דהא דבעינן שיהי' שז מדיעתו אינו דוקא שנעלם ממנו שהוא האיסור שחייב עליו קרבן ואלו ה"י יודע לא ה"י עושה אלא אפילו נעלם ממנו דבר אחר וה"י שז מדיעתו דבר זה מקרי גמי שז מדיעתו וחייב קרבן. ולפ"י י"ל דאי הוי מוקמי' בטועה וסובר שהוא וזה אחר אפילו יודע שאסור לשחוט וזה אחר בשבת מ"מ חייב חטאת דהוי שז מדיעתו דאלו ה"י יודע שהוא פסח לא ה"י שוחטו לשם וזה אחר שזיפסל, אבל כיון דמוקמינן לי' בעוקר לא הוי שז מדיעתו אלא כסבור כשם שמומר לשחוט לשמו מומר גמי שלא לשמו:

אלא דק"ל ע"ז איך אפשר כסבור שהוא וזה אחר ויודע שאסור לשחוט בשבת שיהי' חייב חטאת נהי דהוי שז מדיעתו מ"מ הו"ל מומר ואין מקבלין ממנו קרבן דאמרינן בחולין ה' ועי' ברמב"ם פ"ג משגגות ה"ב, ואין לומר כשעשה תשובה אח"כ ו"א דאם הוא מומר בשעת עבירה אפילו עשה תשובה אח"כ אין מקבלין קרבנו דלהכי איננו צריך קרא מעם הארץ פרט למומר דאי בלא עשה תשובה ח"ל דהוי וזה רשעים תועבה ועי' חוס' חולין שם ד"ה אינו. ואפילו למ"ש חוס' חולין שם ד"ה מעם דבעי' דוקא מומר לכה"ת אבל מומר לר"א מקבלי' ממנו מכל מקום דמומר לאותו דבר אין מקבלין וכאן הרי הוא מומר לאותו דבר שמציא עליו קרבן דהיינו חילול שבת ועוד דמומר לחלל שבת הוי כמומר לכל החורה לענין זה וכמבואר בסוגיא דחולין שם וכן פסק הרמב"ם פ"ג משגגות ה"ב:

אבל נ"ל למ"ש חוס' חולין י"ד ד"ה השוחט דפ"א לא נעשה מומר שחאסר שחטתו ה"נ בפ"א לא נעשה מומר שלא

לטרדא אחרת שטועה שהוא של מצוה שניתן שבת לדחות בשבילה אף שבאמת אינו מצוה:

ולפ"ז בדקה נהי דהו טרוד במצות דקה אבל אינו טרוד לעשות מלאכת הוצאה וחילול שבת ולא היה לו לטעות ודומה ללשכה שאינן מצוקרין, אבל ללול דכשאר שבתות אסור לטלטלו משום אסור טלטול מוקצה ואפילו בשבת של חג יש בו אסור טלטול אע"ג דחזי למצוה משום דאינו עשוי כלי ע"י חוס' סוכה מ"צ ע"כ ד"ה טלטול, רק דמצוה עשה דאורייתא של לול דהי ל"י לאסור טלטול וכיון דהוא טרוד בשבת במצות לול שניתן שבת לדחות באסור טלטול זה גרס לו ששבת שהיום שבת והו' שפיר טועה בדבר מצוה ע"י טרדת המצוה ופטור, משא"כ בדקה נהי שטרוד בדבר מצוה של דקה אבל אינו טרוד במצוה ומעשה שיצא על ידי כן לכלל טעות ומשום הכי חייב. שוב מצאתי בכת"ס או"ח מ"ח שדרך דרך זה ותא חזי מה בין דבריו לדברי. [ע"י בשו"ת בית שערס או"ח סי' רע"ג]:

ובעצתה אני אומר דהא דשינה לדבר האסור חייב אפילו בנייתן שבת לדחות בגוף זה בלא עשה מצוה הוא דוקא בטעה וסבור כשם שמוחר לשמו כן מותר שלא לשמו כיון דלא הו' טרוד בדבר מצוה שניתן שבת לדחות בשבילו שיציאו לטעות זה דאף שניתן שבת לדחות בגוף זה מ"מ בשינה לדבר האסור אינו טרוד ברשות מצוה וכמש"ל, אבל בשבת שהיום שבת כיון שה' טרוד בגוף זה לעשות מלאכת שמיטה האסורה בשבת וניתן לדחות בגוף זה וזה ה' ברשות מצוה ע"כ שהיום שבת ושפיר הו' טעה בד"מ אף שלא עשה מצוה ופטור ומשו"ה לא פירשו שנעלמה ממנו שבת וא"ש:

עוד הקשה מהרש"א גבי כל הזכרים ששחטו לשם פסח אמאי הוצרך רש"י לפרש דנעלמה ממנו שבת או כסבור שמוחר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת כיון דמוקמינן לה בטועה שפיר הו' שוגג בלא"ה כיון דהו' סבור דפסח ה' ומותר לשחטו בשבת ע"י שם. וקושימו לרי"ך ביאור דהא דמוקמינן בטועה היינו בראוי' אבל באינו ראוי' ל"ש טועה וכמ"ש רש"י לקמן דף ע"ב ע"כ על שאינו ראוי' שחייב דלאו טועה הוא וגם במשנה פרש"י דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח וא"כ שפיר פרש"י באין ראוי' שהשוגג הוא רק ששבת שבת או סבור מותר לשחוט והרי רש"י לא פי' זה בראוי'. ואריך לומר דס"ל דאי אף בראוי' ל"ש טועה א"כ לפלוג בראוי' גופא בין טועה לאינו טועה אע"כ דגם באין ראוי' שייך טועה שסבור שהוא פסח וטועה שהוא כשר אלא דלא מקרי מחמת זה טועה בד"מ משום דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח. וכן מש"כ רש"י לקמן דלאו טועה הוא כוונתו דלאו טועה בד"מ הוא ומפליג בטועה גופא בין ראוי' לאין ראוי' וכיון דאין ראוי' נמי מיירי בטועה שהוא פסח שפיר הקשה מהרש"א דלמה פרש"י שוגג אחר הא זה גופא הוא השוגג מה שטעה שהוא פסח:

ולפ"ענ"ד נראה דבאמת יש להבין כיון דהא דטועה בדבר מצוה פטור היינו משום דטרוד במצוה א"כ באין ראוי' נמי כיון דהוא טועה שזה כשר לפסח הרי טרוד בד"מ וגם עשה מצוה שהרי הזבח כשר וגם ניתן שבת לדחות אלא פסח הגם שלא ניתן לדחות אלא גוף זה מ"מ הרי גם בחינות לא ניתן לדחות אלא גוף זה ועיין למ"מ בפ"ק משגגות. אך זה שיבוש דמ"מ אחרי טרדות מצוה הביאו לטעות זה שיטעה שזה כשר לפסח כיון דהכל יודעין שאינו כשר וא"כ ל"ש לומר על טרוד בד"מ בטעות דמחשב טרוד בד"מ ופטור שהרי ע"ז גופא חייב שגג וחשב שהוא דב"מ וטרוד בו דקודם שטעה בזה לא ה' טרוד בד"מ ולמה טעה ושפיר

הנחה בעצירה אסורה וחייבי עליה. והק' החו"ט לר"י פי"ט דמכילתין מ"ד ולר' יוסי דסוכה פ"ג משנה י"ד דהלכתא כוותיהו אמאי חייב בלחמ וחי' משום דלא נתנה שבת לדחות אלא מצוה דקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות. ודבריו נפלא דגבי לולב לא ניתן שבת לדחות כלל, ואמרתי מאז דהא דאמרין לענין טועה בדבר מצוה דבעינן יתן שבת לדחות אין הפי' יען שכבר ניתן לדחות הוא קיל ואין בו חיוב חטאת כמו שכח האשר"י ביומא פ"ג בשם הראב"ד דמה"ט שוחטין לחולה בשבת ואין מאכילין אותו נבילה משום דכבר ניתן שבת לדחות בשאר מלאכות אינן שא"א שלא יהא קטן א' בסוף העולם עי"ש, דהרי החס סגי שניתן שבת לדחות אלא חטאת דעלמא וכאן בעינן דוקא שניתן לדחות גבי האי גברא כדאמרין לגבי האי גברא מיהא לא אחיהיב, ועוד דהחם בעינן שיהא השבת נדחה בלחמ בפועל מחמת ד"א שודאי מותר לדחות וכאן בחינות אס' יש אחד למול בשבת אפילו לא מל של שבת כלל רק של ע"ש או של אחר השבת לר"מ נמי פטור כיון שניתן שבת לדחות אלא שבת אף שלא נדחה בפועל אלא, והרמב"ם בפ"צ משגגות ה"ח דכתב ומל שניהם כבר חממו עליו ככ"מ ולח"מ שם ועי"ש מה שח"י, ועל כל פנים לדברי שניהם גם לרמב"ם א"י שיהי' נדחה בפועל לגבי של שבת רק לר"מ נקט ומל שניהם בשביל של ע"ש בשבת לאפוקי אס' מל של שבת בע"ש דלא ה' כלל חטאת שניתן שבת לדחות בשבילו ולדעת לח"מ נקט הכי משום מל של אחר השבת דכלאו הכי לא עשה מצוה ע"ש:

אלא הפי' הוא כך משום דבעינן טרוד בדבר מצוה ואס' לא ה' דבר שניתן שבת לדחות בשבילו אס' כן לא היה בשבת טרוד בדבר מצוה כלל שיצא ע"כ לכלל טעות, ודמי להא דאמרין בסוכה מ"ב כגון שהציאו מלשכה שאינן מצוקרין ופרש"י דאין זה טעה בד"מ שצטללים שבלשכה זו אינו טרוד וכו' וה"נ בשבת אינו טרוד, אבל אס' יש כאן דבר שניתן שבת לדחות בשבילו א"כ גם בשבת היה טרוד בדבר מצוה ומשו"ה פטור. ולפ"ז כל זה בחינות אלא בלולב שאין כאן מלאכה דאורייתא ומותר לעשות מצוה בו בשבת שוב הו' טרוד בדבר מצוה ועי"כ בא לכלל טעות שפיר פטור אף שלא ה' כאן דבר שדומה שבת מ"מ כיון שמוחר לעשות מצוה זו בשבת הו' טרוד בד"מ ופטור:

אלא דז"א דא"כ בדקה נמי כיון שמוחר לתת דקה בשבת בלי הוצאה ליה"ר הו' טרוד בד"מ ועי"כ הוציא ואמאי חייב. לכן נ"ל ובתחילה נסביר דברי חוס' הנ"ל דהיי' דניתן שבת לדחות אלא גוף זה לא בעי' עשה מצוה היכי דשינה לדבר המותר, ומה טעם יש בו. ולפ"מ יש להסביר דבאמת קשה גבי חטאות נהי דניתן שבת לדחות אלא של שבת וה' טרוד בד"מ מ"מ על גוף זה של ע"ש לא ה' טרוד ומ"ש מהביאו מלשכה שאינן מצוקרין, ונ"ל כיון שקודם שבת ה' טרוד על גוף זה של ע"ש רק שנאמר דבשבת פקע טרדתו ממעשה זה, אבל כיון דגם בשבת ה' טרוד במעשה כזה על גוף אחר של שבת ועי"ש שה' טרוד בגוף של ע"ש ביום שעבר שבת וטעה ועי' רש"י פסחים ע"ב סד"ה אמרי ומשום הכי בעי' עשה מצוה כדי שנאמר שה' לו טרדא בגוף זה ג"כ קודם השבת, ולכן חידשו חוס' דבהי' טרוד באותו גוף בשבת לעשות מעשה זו אס' ה' שוחט הפסח לשמו אלא שנאמר כיון ששחט שלא לשמו פקע טרדת המצוה, לכן אמרין אס' שינה לדבר המותר פטור משום דאכתי איכא טרדת המצוה מזד דבר ששינה וכמש"ל אף דבאמת לא עשה מצוה, דכמו דמהני טרדת גוף זה היום שיצא לכלל טעות מחמת טרדת גוף אחר ביום שעבר, ה"נ מהני טרדת גוף זה היום מחמת דבר שהוא מצוה באמת

שבת וכבר חייב חטאת ע"י שוב אין לחייבו על שגגת מלאכות דלא הו"ל למידק:

ורפ"י זה הכ"נ בהאי דהוריות כיון דעל מה שסבור חלב מותר פטור משום דחלה ב"ד ממילא פטור על השוגג שסבור על חלב שהוא שומן דכיון דסבור דחלב מותר לא הו"ל למידק בין חלב לשומן, משא"כ בלא הוראת ב"ד גבי דכיון דסבור שחלב מותר חו"ל הו"ל למידק בין חלב לשומן מ"מ חייב חטאת על שוגג זה גופא שהי' סבור שחלב מותר כיון דלא הי' בהוראת ב"ד הו"ל למידק ולדע שחלב אסור וגם שזה חלב וא"ש:

ועוד נ"ל כוונת מהרש"א מ"ש דכיון דמוקי לי בעוקר וכו', דעיין ג"ל שכתב דמ"ש רש"י וכסבור כשם שמוחר לשמו כך מותר שלא לשמו כוונתו שהי' סובר שמוחר לשנות הפסח לכתחילה לשם זבח אחר ולא הי' יודע שעובר על לא יחשב כדאמרינן בזהב"ש כ"ט ע"ב ע"ש ועיין ג"ל לפי דרכו למה פירש"י כן. ולפענ"ד נראה לפמ"ש קצו"ח רס"י נ"ב ונחיצות סוסי' פ"ו דאף דקיי"ל ביו"ד ס"י קי"ט דחשוד על הקל אינו חשוד על החמור היינו דוקא אם חשוד לעבור על הקל ג"פ אינו חשוד לעבור פ"א על החמור אבל בזהב"ש רגע שיצרו חקפו לעבור על הקל חשוד נמי לעבור על החמור ע"ש וא"כ הכ"נ אם יודע שעובר על לא יחשב ואפ"ה עוקר במחכוון א"כ ברגע זו חשוד נמי לעבור על החמור ולחלל שבת, וא"כ נהי דגג בשבת שלא הי' יודע שהוא שבת או כסבור מלאכה זו מותרת מ"מ אינו חייב חטאת דהו"ל אינו שז מדיעמו ופטור ואין קמני במחני' חייב חטאת, ולהכי פירש"י וכסבור כשם שמוחר לשמו כך מותר שלא לשמו שלא הי' יודע שעובר על לא יחשב ושפיר הו"ל שז מדיעמו וחייב חטאת:

וזו כוונת מהרש"א דכיון דמוקי לי בעוקר שידע שהוא פסח ומתכוון לעקור לא הו"ל שוגג, פי' אפילו הוא שוגג בשבת לא הו"ל שוגג, דליהוי חייב חטאת, דהא הו"ל אינו שז מדיעמו אלא משום דכסבור כשם שמוחר לשמו וכו'. אלא דלפ"ו מה הק' מהרש"א דה"מ לפרושי שנעלם שבת כפירושו לקמן גבי כל הובחים ששחטן לשם פסח הא גם אם נפרש כן נמי צריכין לומר דכסבור כשם שמוחר לשמו וכו' דאל"כ לא הו"ל שז מדיעמו וא"כ מוטב לומר שהשוגג בשבת הי' ג"כ בזה דכסבור כשם שמוחר לשחוט לשמו בשבת הכ"נ מותר לשחוט שלא לשמו בשבת ולק"מ:

אבל כד דייקת בדברי מהרש"א תראה שבאמת אינו מקשה בחוקק שהו"ל לפרש שנעלם ממנו שבת, אלא כחז מיהו הו"מ לפרושי נמי שנעלם ממנו שבת והיינו אף דכסבור כשם שמוחר לשמו כך מותר שלא לשמו ואינו עובר בלא יחשב מ"מ שוגג בשבת אינו מוכרח לפרש שסבור שמוחר לשחוט בשבת שלא לשמו אלא שוגג בשבת הי' שנעלם ממנו שבת וא"ש:

אבל הא קשיא לי כיון דלא הי' יודע שעובר בעקירתו על לא יחשב ואילו הי' יודע לא הי' עובר ולא הי' עוקר א"כ הי' עקירה בטעות וכיון דמוקי לי בעוקר משום דעקירה בטעות לא הי' עקירה א"כ לא הי' עקירה והפסח כשר ואמאי חייב חטאת ועיין ג"ש ס"י כ"ח סק"ג גבי לא ידעה שהוא גגז אע"ג דקנתה ביאוש וש"ר א"מ משום דמאי אמרה לא יחשב לי דליחשבד איסורא ע"י ע"ש ועיין קידושין ע"ג ועיין אב"מ חשו' כ"א וה"נ דכוותי. ובשלמא אם נעלם ממנו שהיום שבת לא הי' עקירה בטעות דנהי שחש הי' יודע שהוא שבת לא הי' שוחטו היום מ"מ הי' עוקרו ומשכו לאחר השבת:

חייב. אבל אכתי מקשה התינו אם רק זהו השוגג מה שטעה שזה כשר לפסח או שפיר אמרינן שלטעות זה לא בא ע"י טרדא דמזוה כנ"ל, אבל אם הי' עוד שוגג שנעלם ממנו שבת או שהיה סבור שמוחר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת מקשי שיהיה פטור מחמת שוגג זה שהרי שוגג זה בא לו מחמת טרדא דמזוה שהי' לו מכח שוגג הראשון שטעה שזה כשר לפסח וכיון שחשב שכשר לפסח הרי הי' טרוד בד"מ ועי"כ נעלם ממנו שבת או נעלם ממנו שאסור לשחוט אחרים לשם פסח בשבת:

וב"ל דעיין במל"מ פ"ב משגגות ה"ב דאם יש שני שגגות בגון שסבור שחלב מותר ואח"כ שגג עוד וסבור על חלב שהוא שומן ואכלו לכשיודע לו שהי' חלב וחלב אסור חייב חטאת ולא דמי להא דפ"ק דהוריות בהורו ב"ד שחלב מותר וסבור על חלב שהוא שומן ואכלו דפטור דשאני התם דאם לא הי' אלא שגגה אחת האזי דהורו ב"ד שחלב מותר הי' פטור לפי שטעה בהוראת ב"ד לכן בשביל שיש עוד שגגה אינו מחייבו חטאת אבל כאן כיון שעל כל שגגה בפ"ע חייב בהטטרף שניהם נמי חייב עי"ש באריכות. והכ"נ אני אומר כיון שעל שגגה זו שטעה שזה כשר לפסח חייב חטאת דלא הי' טרוד בד"מ שיבא מחמת טרדא לטעות זה ממילא אם הי' עוד שוגג אף דעל השוגג השני הי' טרוד לפי טעותו בטרדא דמזוה מ"מ כיון דטעות הראשון אינו פוטרו גם טעות השני הבא מחמת הראשון אינו פוטרו ועי". ולפ"ו א"ש דרש"י נקט העלם שבת או כסבור שמוחר לשחוט לרבותא דלא מיבעיא על השוגג שסבור שזה כשר לפסח ודאי חייב חטאת כיון דלא הי' טרוד בד"מ קודם טעות זה אלא אפי' הי' עוד שוגג בשגגות הנ"ל דלענין שגגות אלו הי' טרוד בדבר מזוה לפי טעותו מ"מ חייב חטאת וכמו"ש:

וראיתי בהגהות ספר נחלת יעקב שנתקשה בדברי מל"מ הנ"ל מסוגיא דשבועות ח"י בהעלם טומאה ומקדש דחייב כיון דאיכא העלם טומאה אף על גב דאיכא העלם מקדש נמי דפטור עלי' וכן שם כ"ה בהעלם שבועה וחפץ דחייב משום העלם שבועה אע"ג דאיכא נמי העלם חפץ דפטור עלי' ובשבת ע' גבי שגגת שבת ומלאכות אינו חייב אלא אחת ע"ש:

אבל לפענ"ד הדבר נכון וכבר עמדו חוס' שם בשבת ובשבועות על הסתירה שבין סוגיא דשבועות לשבת וח"י בחוס' שבת דנשגגת שבת ומלאכות הי"ט דאינו חייב אלא אחת משום דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר המזוה היא משום שבת ע"ש. ועיין לשון החוס' בשבועות וביאור דבריהם נ"ל דהא דכל שוגג צריך כפרה וחייב חטאת בדבר שזדונו כרת הוא משום דהו"ל למידק שלא יבא לידי עבירה ואדם מועד לעולם, ואם כן בשלמא בהעלם טומאה ומקדש שפיר חייב דנהי דעל העלם מקדש אינו חייב דלא אמרי' דהו"ל למידק ע"י מ"מ אין לומר כיון שנעלם ממנו מקדש שוב לא הי' צריך לדקדק אם הוא טמא ויפטור נמי ממילא על שגגת טומאה, דו"א דגם אם לא ידע אפי' שיש מקדש בעולם צריך למידק אטומאה משום קודש ומשום תרומה וכמה דברים, וכיון דצריך לדקדק אטומאה ולא דק שפיר חייב אשגגת טומאה ואין שגגת מקדש פוטרו אלא דאינו מחייבו, וכן בשגגת שבועה וחפץ נהי דבהעלם חפץ פטור ולא אמרינן דהו"ל למידק מ"מ בשביל העלם חפץ אכתי הי' צריך למידק שלא יתעלם ממנו שבועה שלא יבשל בחפץ אחר וכיון דלא דק צריך כפרה וחייב חטאת אבל בשבת אם היום אינו שבת א"ל לדקדק במלאכות וכיון שיש בידו העלם

מקרי מחסוק אע"ג דנחשון למחיצה דאסורא מ"ש חוס' שם ד"ה לשון ומוס' שבוטות י"ט ד"ה פרט, אבל היכי דנחשון לגוף זה אלא לפי מה שהוא סבור הו' היחר לא מקרי מחסוק אלא אם הותרה אבל לא אם הוא דחוי וא"ש:

ובישוב קושיה מהרש"א דה"מ לפרש שנעלם ממנו שבת נ"ל דבזנחים מ"ו ע"כ אמרו חטאת ששחטה לשם עולה פסולה לשם חולין כשרה דחולין אין מחללין קדשים רק קדשים מחללין קדשים ומוחזרי אדרי"י א"ר ממחזרי ומשניין דלשם חולין כשר ואינו מרנה ע"ש וכן פסק הרמב"ם פט"ו מפסוקהמ"ק ה"ד, ולפ"ו גם בפסוק הדין כן דאם שחט לשם חולין כשר ואינו מרנה, ולפ"ו תקשי למ"ש ריב"א חולין דף קמ"א דאף דאין עדל"ת ועשה מ"מ הל"ת נדחה רק העשה נשאר ולפ"ו הלא בכלל הפסוק ששחטו שלא לשמו בשבת הוא ג"כ ששחטו לשם חולין וא"כ הקרבן כשר רק שאינו עולה לשם פסח וא"כ עבד מצוה וא"כ לר"א הא דאין מילה שלא בזמנה דוחה שבת הוא משום דאין עדל"ת ועשה ועיין שבת כ"ד ע"כ וקל"ג ע"א, וא"כ הכ"נ בקרבן שלא בזמנה הא דאינו דוחה שבת הוא משום דאין עדל"ת ועשה וא"כ הל"ת נדחה ולא נשאר רק העשה וא"כ אין כאן כרת וחטאת כדלמרינן ר"ש כריתות ועיין חת"ס יו"ד ס' רנ"א וכו' למ"ש טוב"י קמא בהשמוטות שנסוף הספר דהיכי דעבר וקיים העשה אפילו איסור ליכא דלמרינן להיפך מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ע"ש וא"כ אמאי חייב חטאת בזה. אך ו"א דהא השוגג הי' דכסבור כשם שמוחר לשמו כך מותר שלא לשמו והמינה בשוחט לשם חמיד או אפילו לשם קרבן אחר שייך לומר דטעה בזה אבל בשוחט לשם חולין אין לו בזה לעשות שמוחר לשוחט חולין בשבת וע"כ לא איירי בשוחט לשם חולין וא"כ הקרבן פסול ולא עשה מצוה ושפיר חייב חטאת, ולהכי לא פירש"י שנעלם ממנו שבת דא"כ הו"א דמירי נמי בשוחט לשם חולין דחייב חטאת דלא כנ"ל, ולהכי פירש"י דהשוגג הי' בדבר דל"ש בשוחט לשם חולין לאשמעינן דשוחט לשם חולין ונעלם ממנו שבת פטור בחטאת וכו' ע"ש:

עוד הקשה מהרש"א על מה שפירש"י ד"ה אם אין ראוי חייב עליו חטאת אם נעלמה ממנו שבת או כסבור שמוחר לשוחט אחר לשם פסח בשבת, הא כיון דמוקמינן סיפא בטועה הו' שוגג בלא"ה כיון דסבור דפסח הוא ומוחר לשוחטו בשבת. ולפענ"ד לק"מ למאי דלמרינן בשבועות כ"ד ע"כ אילמא דלא ידע אי שרץ טמא אי כפרדע טמא וזל קרי בי רב הוא ופי' החוס' ד"ה וזל והו' כמו שיש כאן ידיעה שהי' לו לשאול כיון שדבר זה ידוע לחינוקות אבל שרץ דמטמא בכעדשה דבסמוך אין ידוע אלא לתלמידים ע"ש, ולפ"ו הכ"נ הרי פירש"י משו"ה לא הו' טבד"מ משום דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח וא"כ אף שהוא טועה בזה שהוא כשר לפסח מ"מ כיון דהכל יודעין שאי"ז כשר לפסח חיל קרי בי רב הוא א"כ כמו דהתם בשבועות מקרי זה ידיעה בתחילה ה"נ מקרי כאן ידיעה וקרוי למזיד הוא ואין זה שוגג ואינו חייב חטאת, לכן פרש"י דהשוגג הי' שנעלמה ממנו שבת או שסבור לשוחט אחרים לשם פסח דהאי אינו ידוע אלא לתלמידים וא"ש:

בגמ' ש"מ עקירה בטעות הו' עקירה וכו'. עיי' רש"י והק' בס' נחלת יעקב למאי דאיתא במנחות ס"ד בהוי לפניו שני חטאות ושחט את הראשונה ואח"כ שחט את השני' ואחר ששחט השני' נמצאת ראשונה כחושב בנני מישים ועיי' ברמב"ם פ"ב משגגות דנמצאת כחושב היינו טריפה ועיי' לח"מ שם, ופליגי רבה ורבא דרבה אמר פטור דזיל בחר מעשיו ורבא אמר חייב דזיל בחר מחשבתו ונדרא לאיחורא

ונ"ל דעיין ב"ב פ"ג ע"כ דיש חלוק בין מוכר לו מין אי' ונתן לו מין אחר דאינו מקח כלל ושניהם יכולים לחזור ועיין בחומ"ס ס' רג"ל ועיין מ"מ פ"ו ממכירה ה"א דאפילו ליכא אונאה נשיוי מקח מ"מ אין מקח כלל אבל במקח טעות רק המחלוקה יכול לחזור ולא המאנה ואם נאנס קודם שחזר ללוקח אינו אונס כמבואר ס' רג"ל ע"כ וא"כ צריך חזרה דוקא אבל בשני מינים אינו מקח כלל ע"ש. ולפ"ו לענין עקירה בטעות נמי יש לחלק דדוקא בזהאי דמנחות מ"ט ששחט כבשים לשם אלים שהם שני מינים לגמרי או בטועה וסבור על פסח שהוא זבח אחר שהם שני מיני קרבן בזה ס"ל לרבה שם דעקירה בטעות לא הו' עקירה, אבל בידוע שהוא פסח וסבור כשם שמוחר לשמו כך מותר שלא לשמו ואילו הי' ידוע שעובר על לא יחשב לא הי' משנהו דלא הו' כשני מינים שהרי הי' ידוע המינים והו' רק במקח טעות בזה י"ל דמודה רבה דעקירה בטעות הו' עקירה ושפיר חייב חטאת:

ובדברי נחמ"ס חוס' ד"ה שמעת מינה אור"י דפלוגתא היא בהחללת דף מ"ט ועמד בזה גל"ת ונחלת יעקב מאי בעי חוס' בזה ע"ש, ולפמ"ש נחמ"ס דק"ל הא אפילו כי מוקי לה בעוקר נמי מוכרח דעקירה בטעות הו' עקירה כקושיא הנ"ל, וע"ו תי' דקושיא המקשן הי' רק משום דפלוגתא היא בהחללת ותקשי מחז"ל למ"ד לא הו' עקירה והתינה אי מיירי בטועה דהו' עקירה בטעות בשני מינים דומיא דהאי דהחללת, אבל למאי דמוקי בעוקר נמי דמוכח דעקירה בטעות הו' עקירה היינו במין אי' אבל בשני מינים כי האי דהחללת שפיר י"ל דלא הו' עקירה ולא קשיא לרד"י מחז"ל וא"כ מה בכך אי מוכח ממחז"ל דעקירה בטעות במין אחד הו' עקירה מ"מ לק"מ וא"ש:

ובפשיטות נ"ל כוונת מהרש"א דודאי אי מיירי בטועה א"ל ששגג שהי' סובר כשם שמוחר לשוחט בשבת פסח לשמו כך מותר לשוחט שלא לשמו או זבח אחר נמי מותר לשוחט בשבת, אלא י"ל ששגג וטעה וסבור על זה של פסח שהוא זה של חמיד שמוחר בחמט לשוחט בשבת אם הוא זה של חמיד ועיין גל"ת, אבל כיון דמוקי לה בעוקר שידע שהוא פסח ומחכוון לעקור לא הו' שוגג דליהוי חייב חטאת אפילו שחטו לשם חמיד אם ידע שהקרבן פסול ואסור לשחטו בשבת, אלא משום דכסבור כשם שמוחר לשמו כך מותר שלא לשמו:

אך דקשיא לי ע"ו מהא דלמרינן בכריתות י"ט ע"כ לרבה דנחשון לחתוך את החלוש וחתך את המחזר דפטור דהא לא איכווין לחתיכה דאיסורא והקשו בחוס' הא שוגג דכל החורה כולה נמי לא מחכוון לאי' ותי' דבכה"ת כולה כשאוחר מותר הוא בשוגג בדבר שידוע לנו שהוא אסור אבל הכא מחכוון לדבר שהוא מותר לכ"ע אם הי' כפי מה שהוא חושב וסבור ולכן פטור משום דהו' מחסוק ע"ש, ולפ"ו גם אי מיירי בטועה א"א לומר שהי' טועה וסבור שהוא זה של חמיד דא"כ אמאי חייב חטאת הא מותר לכ"ע אם הוא כפי מה שהוא סבור וא"כ הו' רק מחסוק וליפטר וי"ע. ואולי י"ל דדוקא דנחשון לחתוך את החלוש שהוא היחר גמור מקרי מחסוק ואי שבת הותרה בתמיד בחמט הי' קרוי מחסוק והי' פטור, אבל שבת רק דחוי וכו"ש הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ט דטומאה דחוי וא"כ שבת נמי דחוי וכו"ש מ"מ רפ"ב משבת ולכן לא מקרי מחסוק, והא דחשבי בכריתות שם האי דשתי חינוקות למחסוק אע"ג דגם האי של שבת לא הותרה רק דחוי כמו תמיד ועיין חוס' פסחים ט"ו ד"ה מה לתמיד היינו משום דנחשון לגוף אחר דשל שבת ומל גוף זה של ע"ש דאפילו נחשון לחתוך מחזר זה וחתך מחזר אחר

קמחין וע"י נרש"י שם, וא"כ לרנא תקשי דילמא לעולם עקירה בטעות לא הו עקירה והקרבן כשר לפסח ומ"מ חייב חטאת משום דילי נחר מחשבתו שלא ידע שהוא ק"פ וטעה וסבור שהוא קרבן אחר וא"כ גברא לשמיטה אסורה קמחין ע"ש:

ולפענ"ד נראה ותחילה אקדים דנש"מ שם הק' אטו אם נחכוך לאכול חלב ואכל שומן יהא חייב ע"ש מה שחירך ולא יחכן חירונו לפי הרמב"ם דכחושה היינו טריפה. ובהגהות ותוספות רש"י שם הקשה ממנה נזיר כ"ג הפר לה בעלה והיא לא ידעה וכו' והיתה שוחה ציין וכו' אינה סופגת את הארבעים ואמאי הא מחשבתה לאיסורא, וכן שם כ"א דעבי למיפשת דבעל מיגו גי' מהא דחנן האשה שמרה בנוזר וכו' ואס"ד בעל מיעקר עקר אמאי סופגת את המ' ומאי קושיא הא מחשבתה לאיסורא, וכן כ"ב ק"ך ילפי' זה הדבר דשחוטין חוץ מזה הדבר דרשאי המטות דיש שאלה בהקדש ופי' רש"ם שם שחט קדשים בחוץ ואח"כ נשאל על הקדשו פטור מכרת ע"ש ואמאי הא ה' מחשבתו לאיסור לשחוט קדשים בחוץ:

ול"נ דבר חדש לפמ"ש חוס' חולין ח' דאף דמותר לשחוט בסכין של ע"ז משום דמקרי מקלקל מ"מ לענין שבת מקרי מחקן משום חיקון כ"ד שמתקנו להוציאו מדי אמה"ה משום דמלאכת מחשבת אסרה וציון שיש חיקון פורתא חשיב מלאכת מחשבת שלכך נחכוין ע"ש, וה"נ אי אומר דהא דס"ל לרנא דלחלי נחר מחשבתו היינו דוקא גבי שבת דמלאכת מחשבת אסרה חורה לכן אם לפי מחשבתו הו מעשה מלאכה חייב על שגגתו דכמו דאמר' מלאכת מחשבת אסרה חורה לקולא לפטור מחטא דשח"מ ה"נ אמר' מלאכת מחשבת אסרה חורה לחייב בחיקון כ"ד בחוס' הנ"ל וכן לענין לחייב על מחשבתו אבל בשאר אי ציון דלפי מעשיו הוא היחר אף דלפי מחשבתו הוא איסור כ"ע מודו דפטור ולק"מ:

וביון דלא קשיא מהנ"ל נ"ל לחלק דגם לענין שבת דלחלי נחר מחשבתו היינו דוקא כמו החס שמחשבתו ה' צדן ולא בטעות שהרי עפ"י דין ה' צריך לחשוב כן שאין הראשונה טריפה דרוב בהמות כשרות וא"צ לבדוק מד"ת אחר טריפות ע"י רש"י חולין י"ב ושפיר הו מלאכת מחשבת, אבל כאן שמחשבתו ה' בטעות שה' סבור על פסח שהוא זבח אחר ואם לא ה' טועה ה' מותר באמת ומזה לא הו מצד מחשבתו מלאכת מחשבת ולכ"ע לא חללי נחר מחשבתו:

ויש להסביר לפמ"ש הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו דמשו"ה אונס פטור מחטאת ושוגג חייב שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואלו נדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא ה' בא לדי שגגה ולפי שלא טרת בדרישה וחקירה ואח"כ יעשה צריך כפרה ע"ש. ולפ"ז במקום שלא ה' מחשבתו בטעות כמו החס במנחות ואלו נדק יפה ודקדק בשאלות לא ה' עושה שפיר מקרי שגגה וחייב חטאת לרנא, אבל בטועה על פסח שהוא זבח אחר ומחשבתו בטעות אלו ה' נדק יפה ודקדק בשאלות כמו שה' נדע לו שהוא שבת ואסור לשחוט זבח אחר בשבת כמו כן ה' נדע לו שהוא פסח וה' שחטו שפיר לא מקרי שגגה ופטור וא"ש:

סימן ו'

בעזרה"י בסוגיא דמצות אין מבטלות זא"ז פסחים קט"ו

תוס' ד"ה אלא אר"א הקשו למאי שהוכחו דרבנן סברי דכל ענין מצותן צין ע"י כריכה צין כ"א לבדו ופליגי אהלל

דמצינן לכוין א"כ מנ"ל דסבר הלל דאין מבטלות דילמא שאני הכא דגלי קרא ועוד הא לרבנן נמי אין מבטלות דהא אם כרבנן נמי יא. ולפענ"ד נראה דבכורות כ"ג מסק' דאפר פרה שנחערב ברוב אפר מקלה טהור מלטמא כמגע אבל מטמא במשא, והק' בחוס' שם מ"ש דלענין משא לא מהני ביטול ברוב משום דסוף סוף הרי נושא חיות נבילה ולענין איסור מהני ביטול ברוב, וחי' דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היחר דמי למגע כשנגע וחר ועג דטהור ע"ש. ביאור דברייהם עפ"מ דאמרו בחולין קכ"ד דעור שיש עליו חיות כשר נבילה מטמא ובשני חללי זוחים אינו מטמא לכ"ע דהעור מבטלן מש"ה אם יש כשיעור חשוב ולא בטל אבל פחות מכשיעור במק"א דלא חשוב בטל ה"נ כמגע ואכילה דאינו נוגע ונולע בפ"א רק ח"ש בטל אבל במשא שנושא כשיעור כצ"א אינו בטל, ולפ"ז קשי' לי איך מוכח מהלל דס"ל מצות אין מבטלות זא"ז דילמא מבטלות אלא דהכא בולע כל הג' זוחים כצ"א ועיין במג"א ס' חע"ה סק"ד וסק"ה וציון דאיכא כשיעור מכ"א בפ"א הו כטומאת משא דלא בטיל, ולמ"ש חוס' בכורות שם דטומאת משא גופא דרבנן א"ש אבל חוס' שם לא החליטו כן ומשאר קדמונים נראה שהוא מה"מ חקשי כנ"ל:

ונראה דהמרדכי הקשה הא אין בית הבליעה מחזיק יותר מ' זוחים דהיינו כבילה, ומה שחי' דמרוסק מחזיק טפי הו קשה דהא אפי' כבשר דרריך אמרינן בכריתות כ"ד דאינו מחזיק יותר משני זוחים וא"כ נהי דמרוסק מחזיק טפי אבל לא ג' זוחים, ועוד דבימא פ' דרשין אוכל הנאכל כצ"א הו כביית חרעולת דהיינו ב' זוחים והלא דרך אכילה דמרוסק ומחזיק טפי. לכן נ"ל עפ"י מה דאמרין בנוזר ל"ו היחר לאיסור כצ"א איסור לאיסור אפי' בואח"ז וכחבו חוס' חלי זית חרץ וחלי זית מפת ביחד ואפילו בואח"ז ובלבד שיהיו בחוץ כא"פ, והגהות מו"ה וו"צ שם כתב דהך ואפי' הו דיבור אחר, אבל אחרי נשיקות עפרות זהב לו דברי חוס' פשוטי דאיסור והיחר צריך לאכול דוקא איסור והיחר כצ"א ולא יאכל מן האיסור פחות מהיחר אבל אינו צריך לאכול חיות כצ"א אלא אפי' בואח"ז ככא"פ רק ככל משהו שאכל יאכל איסור והיחר כצ"א ולא יפחות מן האיסור זה ברור. ולפ"ז ה"נ הלל היה כורכן ביחד אבל לא אכל כל הג' זוחים ביחד רק ככא"פ אלא ככל מעט שאכל כצ"א ה' כורכן פסח מזה ומרור מכל הג' מינים כצ"א ולק"מ דאין בית הבליעה מחזיק, ומעתה לק"מ קושייתנו הנ"ל דהא ע"כ לא אכל כשיעור משלשתן כצ"א ושבו הו כטוגע ובטל אי לאו משום דמצות אין מבטלות זא"ז:

אמנם אכתי קשיא למ"ש חוס' שם בכריתות דהא דאין בית הבליעה מחזיק יותר מ' זוחים היינו דוקא כדרך אכילה אבל שלא כדרך אכילה מחזיק טפי ע"ש ולפי מה שצידד מל"מ פ"ה מיתוסה"ת ה"מ כד"ה יש לתקור דבמ"ע יוצא שלכד"א ע"ש א"כ איך מוכח דאין מבטלות דילמא אכל ג' שיעורין כצ"א ומשו"ה אינו בטל כנ"ל ואי דאין בית הבליעה מחזיק הא שלכד"א מחזיק ובמ"ע י"ח גם שלכד"א וצ"ל דבאמת מוכח מכאן כד השני של מל"מ דגם במ"ע אינו יוצא שלכד"א:

אבל מ"מ לא הונח בזה דאכתי איך מוכח דגילה קרא דמצות אין מבטלות זא"ז דילמא מצות מבטלות זא"ז אלא שאוכל ג' שיעורין כצ"א, ואי דהו שלכד"א דילמא גלי קרא שיוצא כאן שלכד"א, לכן נראה דמלשון הכרייתא קא דייק דנקט שהי' כורכן כצ"א ואוכלן ולא נקט שהי' כורכן ואוכלן כצ"א אלא ודאי דהאכילה לא ה' כצ"א אלא הכריכה וכת' ראשון שכתבתי ושפיר מוכח דאין מבטלות:

קפא לא מיקרי ציטול בכך, דסכרא זו ל"ש אלא במרור דרבנן
 דלא תקט יותר לאכול מרור רק שירגיש טעם מרירות שיש לו
 ציטול בחרוסת וגם רק שיעור כל כך שאם החרוסת יצטל קצת
 ממנו די בשיעור זה, אבל בזמן הבית דהוי מרור דאורייתא
 ובע"י שירגיש מרירות משיעור חיות, וע"י באשר"י פסחים
 קי"ד ע"ב ושאלת אר"י סי' ק' וחת"ס אר"י סי' ק"מ דמרור
 בעי שיעור חיות מה"מ (ובאמת אני חמה עליהם שהאריכו
 מנ"ל דמרור בעי חיות הרי לא כתיב צי' אכילה דיאכלוהו
 אפסח קאי ע"י בדבריהם והרי לר"י דח"ש אסור מה"מ סתם
 אכילה בכ"ש ע"י מל"מ פ"א מחמץ ואפ"ה אינו חייב רק
 בחיות דשיעור' הלמ"מ דאמרי' ביומא פ', וא"כ ה"נ שיעור
 אכילת מרור הלמ"מ דבעי חיות והאשר"י לא בא אלא להוכיח
 שגם במרור ה"י הלמ"מ דבעי שיעור אכילה בחיות דאי נימא
 דבמרור לא היה הלמ"מ דבעי שיעור אכילה בחיות לא ה"י להם
 לחכמים לקבוע מצב דבריהם על אכילת מרור רק על מצות
 מרור, וא"ל דדוקא שיעור' של עונשין הוא הלמ"מ דכך
 אמרינן ביומא שם שיעור' של עונשין אבל לא שיעור' של מ"ע
 וע"י בחשו' דברי חיים סי' כ"ה, שהרי כחצ הרא"ש בחשו'
 כלל ט"ו דבא ג' שנה וכן ט' שנים דביאחא ציאה וכן סריס
 שהוא קטן עד כ' שנה וכו' הוא הלמ"מ, ח"א דוקא לענין
 עונשין רק גם לענין גיטין וקדושין ויבום לקיום מ"ע אע"כ
 דנקט ביומא שיעור' של עונשין משום דאלו שכתוב וחזרוס
 ויסדוס וכמ"ש בד"ח הנ"ל ועוד דלפ"מ שפירש"י בסוגיין
 הנ"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפי' זה בפ"ע זה בפ"ע
 מדלא כתיב יאכלו אותו ואנו ידענו דאפסח קאי ואמאי לא פי'
 כפשוטו דיאכלוהו קאי על פסח לבדו וכמו שיכול לאכול הפסח
 בפ"ע יכול לאכול נמי מזה בפ"ע ומרור בפ"ע, אע"כ דאפשר
 לומר אף דפסח יכול לאכול בפ"ע מ"מ מזה ומרור צריך
 לאכול בכריכה וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מחמץ ה"ו כן להלכה
 וע"י מ"ש חת"ס הנ"ל ומרדכי בשמעתי ואכתי יהי מוכח גם
 מרבנן דמצות אין מבטלין זא"ז מדלא מבטלי מזה ומרור
 אהדי ולכן פי' מדלא כתיב יאכלו אותו ש"מ דיאכלוהו קאי
 אבל חד וחד דיכול לאכול בפ"ע, וא"כ קאי יאכלוהו גם אמרור
 ושפיר בעי שיעור אכילה ויש (להאריך בזה ואכ"מ) וכיון
 דמה"מ נאמר מצות מרור בלי חרוסת תיקשי דחרוסת דרבנן
 מבטל למרור דאורייתא. ולמ"ש הר"ן דשאני התם דציטול
 בעלמא הוא ולא חשיב שדרך אכילתו בכך א"כ גם בזמן הבית
 דחרוסת דרבנן אינו מבטל מרור דאורייתא אבל לחי' חוס'
 קשה כנ"ל:

וב"ל דחוס' בוצחים ע"ח הקשו אין מבטל מרור דרבנן למזה
 דאורייתא הא ע"כ דאורייתא ותי' דהתם חזק
 המרירות הוא דמבטל טעם מזה אבל אורז לא מבטל טעם דגן
 ע"ש והק' ביאר מרדכי וישוע"י סי' חע"ה א"כ מה הקשו
 חוס' דחרוסת מבטל למרוריתא בחרוסת ל"ש חזק המרירות
 ע"ש, ועוד דא"כ אמאי אמרינן לקמן קט"ו והדר מנרך על
 אכילת מרור ואכיל דלא ליצטיל מזה דרשות מרור דרבנן הא
 דמזה ליכא חזק ואינו מבטל מרור:

ולפ"ע צ"ד למה שפירש"י ורשב"ם לקמן קט"ו ע"ב קפא ארס
 שחזרת שהשרף שחזרת יש בו ארס כדרך הבגלים
 א"כ מרור כביריתו יש בו הקפא וארס הזה וכיון דחרוסת
 מבטל זה הרי מבטל טעם מרור ושפיר הקשו חוס' וכן במזה
 כתב המרדכי דא"ל לטבול הכריכה בחרוסת דאין לחוש משום
 קפא דהמזה מבטל ע"ש, וא"כ חזין דגם המזה מבטל טעם
 מרור ושפיר קאמר בגמ' דמזה דרשות מבטל מרור דרבנן
 ואפשר דדוקא אורז לא מבטל טעם דגן משום שהטעמים

ולפ"י מיושב קושיא חוס' דל"ל להלל שאני הכא דגלי קרא
 דמקרא לא מוכח דל"ל שאוכל כל הג' זיתים בפ"א
 דל"ש ציטול וגלי קרא דיוצא שלכד"א אע"כ דמסבירא אי"ל
 דאין מבטלות, וכ"ו להלל אבל לרבנן נהי דיוצא בכריכה מ"מ
 אינו מוכח דס"ל אין מבטלות אלא דאכול ג' זיתים בב"א דל"ש
 ציטול וס"ל דיוצא מ"ע שלכד"א או דהכא גלי קרא דיוצא
 שלכד"א וא"ש:

ובאופן אחר נ"ל ליישב קושיא השני דחוס' וצחים ע"ח ד"ה
 אלא הקשו אמאי דקאמר כאן לא ליכרוך אינש וכו'
 ואמאי הא טעם כעיקר מה"מ ומ"ש מעושה עיסה מחיטים
 ואורז דאם יש בו טעם דגן דל"מ מזה ומירא דהכא כשאוכל
 חיות מזה בלמ"מ דכי מבטל לי' מרור ליכא טעם חיות מזה
 אבל אם אוכל הרבה שרי ע"ש. ולפ"ו הקשו בדף ע"ט ד"ה
 אמרו אין מוכח מהלל דס"ל אין מבטלות דילמא ה"י לוקח
 הרבה מכא"א ע"ש. ולפענ"ד לק"מ כיון דלהלל עיקר מצותן
 בכך וזוהי אמרה תורה על מצות ומרורים יאכלוהו והיינו שיעור
 אכילה בחיות וע"כ דאין מבטלות, וכ"ו להלל אבל לרבנן כיון
 דדרשי יאכלוהו אפי' זה בפ"ע וזוהי באמת סגי בשיעור אכילה
 דהיינו חיות ושפיר כתיב יאכלוהו אלא דס"ל דיוצא נמי בכריכה,
 שפיר י"ל דהיינו כשנוטל הרבה מכא"א כקושיא חוס' ואינו
 מוכח דס"ל אין מבטלות וא"ש:

אמנם לפענ"ד קושיא חוס' לק"מ דהרי הקשה המרדכי הא
 אין בית הבליעה מחזיק יותר מב' זיתים ומירך
 דמרוסק מחזיק טפי אבל רק ג' זיתים אבל מה ה"י קושיא
 חוס' שנוטל הרבה מכא"א ז"א דא"כ אין בית הבליעה מחזיק
 אפילו במרוסק וא"ש:

ובתוס' הנ"ל ח' מדסבר דלכתחילה יש לו לכרוך וצדיעבד
 נפק כי לא כרך א"כ בעלמא אין מבטלות דאי
 מבטלות א"כ איצטרך קרא הכא להחיר כריכה ולומר דהכא
 לא מבטלי וכו', ותמה מהרש"א מי הכריחם לומר להלל דלא
 גלי קרא אלא דלכתחילה יש לכרוך אימא דאף לעיכובא קאמר
 קרא. ולפענ"ד לק"מ דבעלמא אי צדיעבד י"ח פסח מזה
 ומרור כשאוכל כ"א בפ"ע א"כ כ"א מצוה בפ"ע א"כ
 כשאמרה תורה דלכתחילה יאכל בכריכה שפיר מוכח דמצות אין
 מבטלות זא"ז, אבל אי נימא דאפי' צדיעבד אינו יוצא בלי
 כריכה א"כ מצוה אחת היא שיאכל פסח מזה ומרור בב"א
 א"כ ל"ש בזה מצות אין מבטלות זא"ז דהרי אין ג' מצות
 חלוקות רק מצוה אחת ואפילו אי מצוה בזה"ו דאורייתא מצערב
 תאכלו מצות היינו היכי דליכא פסח אבל היכי דאיכא פסח גם
 מזה אינה מצוה בפ"ע רק בזהדי פסח ומצוה אחת היא אע"כ
 צדיעבד יוצא בלא כריכה ושפיר הוי שלוש מצות וש"י צי'
 מצות מבטלות זא"ז וא"ש:

סימן ז'

בסוגיא דמצות אין מבטלין זה את זה
 פסחים קט"ו והשייך לזה:

במשנה קי"ד חוס' ד"ה אע"פ הקשו אמאי לא אחי חרוסת
 דרשות ומבטל חרות דמצוה, והק' מהרש"א אמאי לא
 הקשו חוס' גם לראב"ז דס"ל מצוה בחרוסת דודאי אינו אלא
 מצוה דרבנן ואחי דרבנן ומבטל לי' למרור דאורייתא דראב"ז
 בזמן הבית ה"י ואפי' במרור בזמן הזה דהוי דרבנן מ"מ למ"ד
 מבטלות זא"ז דאורייתא לדאורייתא א"כ ה"נ דרבנן מבטל
 לרבנן. ואני אוסיף להפליא דבזמן הבית ל"ש חירך החוס'
 דכיון דכל עיקר מרור לא ניתקן רק ציטול בחרוסת משום

ואלא שזכוס' א"ל לפרש כן דהרי כחבו צפירוש דרבנן פליגי עלי ונקטו אפילו משום הלל אבל מ"מ י"ל דגם הלל ח"ל דרדמונד י"א י"ח משום דבשה דיארגוריו אלא רינו דח"ל

דבשרנים אסור כיון שכן איסור דשרנים ע"ש ולנסוף אמר רבא הלכא נטול"פ מותר ופי' חוס' אף דשרנים ולא חמא דשרנים חדוש דלאמר לעיל ולחפס משום פגם דשרנים אלא אף דשרנים פגם מותר וכו' ע"ש, והפסדא הוא דנהי דממשו וטעמו אסרה חורה אעפ"י שהוא פגום מ"מ נטול"פ מותר דלא גילתה חורה טע"כ אלא צנותן טעם לשבח אבל בטעם פגום לא אמרינן טע"כ, ועיי' בריטב"א שם נראה ק' להדיא. ולפ"ז אני אומר דאי אמרינן דכשאוכל מזה בכריכה עם מרור הוי המזה שלכד"א כ"ש באוכל מרור אחד דהוי שלכד"א דודאי אין דרכן של בני"א לאכול מרור, אלא דלגבי אכילת מרור גופא ל"ש לומר ק' דהא נותה חורה לאכול מרור, אבל התינת אם אוכל מרור בעינא או חית מרור וזכית מזה בכריכה למ"ד אין מזה מבעטלות וא"ו, אבל אם יהי מזה הרוב עם מרור בכריכה נהי דהמרור לא יבטל המזה דאורייתא וגם טעם המרור נרגש מ"מ שוב לא יא' י"ח מרור כיון דליכא רק טעם מרור ובמרור לפגם ושלכד"א לא אמרינן ד" טע"כ כמ"ש חוס' דשרנים הנ"ל, ושפיר קאמר לא יכרוך וכו' דאם יקח חית מזה וזכית מרור אחי מרור דרבנן ומבטל מזה דאורייתא ואם יקח מזה יותר ממרור כיון דמרור לא אמרי' טע"כ לא יא' י"ח במרור דרבנן:

וברב"י מתישבת גם קושיא אחרונה שהקשה שם וכן בביאר מרדכי דחוס' בוצחים ע"ח הקשו אהא דאמרי' עשה העיסה מן חטים ומן אורז אם יש בו טעם דגן וכו' אדם יוצא בו י"ח בפסח משום דטע"כ, א"כ אמאי אמרינן לא לכרוך אינש מזה ומרור בהדי דילמא אחי מרור דרבנן ומבטל מזה דאורייתא, וחי' דהחם חזק המרירות הוא דמבטל טעם מזה וכו', א"כ אמאי אמרינן מברך על אכילת מזה ואכיל והדר מברך על אכילת מרור ואכיל והדר אכיל מזה ותסא בהדי ואמאי לא יאכל מזה ותסא בהדי כשמברך על אכילת מרור דהא מזה דרשות לא יבטל טעם מרור דל"ש חזק המרירות, ולפמ"ש נחא דמרור בלאה"נ לא שייך כלל טעם כעיקר וכמ"ש:

ובמה דק"ל על הפסדא שכתבתי לעיל דאם אפי' דדיעבד אינו יוצא בלי כריכה ל"ש מזה מבעטלות וא"ו כיון דמזה אחת הן, א"כ איך ילפי' במנחות כ"ב מקרא דולקח מדם הפר וכו' מכאן לעולין שאין מבטלין וא"ו הא שם קיימינן למ"ד יומא כ"ד מערבין לקרנות ועיי' ברש"י תמורה ה' ע"ב וא"כ מזה אחת היא ול"ש מבטלין וא"ו. אבל גם היא לא חבא שהרי פסק הרמב"ם פ"ה מעבודת יוה"כ ה"א כר"י ביומא ס' דדוקא דברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים מעבד והיינו לפני ולפנים וכמו שפירש"י ביומא שם אבל דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ אינו מעבד, והרי אחרי שמערב דם הפר עם השעיר אינו מזה רק על קרנות מוצת הזהב ואח"כ על טהרו של מוצת מזה וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מעוה"כ ה"ב והרי מוצת הזהב לא היה לפני ולפנים רק בחוץ הקודש לפני קודש הקדשים וכמ"ש הרמב"ם פ"א מצית הבחירה ה"ו וע"ש פ"ג ה"ד, וא"כ י"ל דעירוב דם הפר ודם השעיר אינו אלא למזה ולא לעבד אלא הזה מזה בפ"ע ומוה בפ"ע נמי יא' שפיר הוי שני מזה ואפ"ה אין מבעטלות וא"ו וקרי ל" דם השעיר שפיר ילפינן דעולין אין מבטלין וא"ו, אמנם מדברי רש"י בוצחים ע"ט שכתב הלל ה' כורך פסח מזה ומרור ב"א ואוכלין ולא אחי טעם מרור ומבטל ל" לטעם מזה נראה דמוה ילפי' בזה מצית דמזה אין מבטלות וא"ו וכן מוכרח מדברי חוס' שהקשו ומנ"ל דס"ל מזה אין מבטלות וא"ו דילמא היה לוקח הרבה מכא"א דכה"ג לא מבטל וכו' ע"ש, ואי דבברי חוס' פסחים לק"מ דשפיר מוכח דס"ל בעלמא מזה אין מבטלות וא"ו דאי

בעלמא מזה אין מבטלות ע"כ דריש על למזה בכריכה כמ"ש חוס' ומרדכי, אבל לרבנן על להחיר כריכה כיון דבעלמא מבטלות וא"ו ויאלולו לאפוקי דלא נימא על לחיצא בכריכה. אך אחי קשה למה הוצרכו חוס' לזה דגם להלל יוצא דדיעבד בלא כריכה שאין זה ענין לחידוש וכמו שהק' מהרש"א. אמנם י"ל סבירא ישרה דודאי אי אמרינן דאפי' דדיעבד אינו יוצא בלי כריכה ומעבדין וא"ו א"כ פסח מזה ומרור בכריכה מזה אחת הן ועיי' מנחות כ"ח ד' נזירות מעבדות וא"ו שארבעתן מזה אחת ע"ש וא"כ ל"ש ב' כלל מזה מבטלות וא"ו לפי שמזה אחת הן שוב מלאחי בביאר מרדכי שהעיר בזה, ולפ"ז א"ש דאי הוי אמרינן דלהלל אפי' דדיעבד אינו יוצא בלא כריכה לא הוי שמעינן דס"ל בעלמא מזה אין מבטלות וא"ו, די"ל דלעולם ס"ל מבטלות ואי דא"כ מנ"ל דאחי קרא דאינו יוצא י"ח בלי כריכה דילמא אחי קרא להחיר כריכה, ו"א דמהיכי חיתי למימר דחידוש הוא שחידשה דכאן מזה אין מבטלות וא"ו אע"ג דככה"ח מבטלות טפי אינן לן למימר דגילתה חורה שאינו יוצא י"ח בלי כריכה ומזה אחת הן דל"ש ב' מזה מבטלות וא"ו משנאמר דכאן דינו נשתנה מכה"ח, אבל כיון דגם להלל יוצא דדיעבד בלי כריכה א"כ ג' מזה הן, ולפ"ז גם אי אמרינן דמזה בכריכה מ"מ אינו נרבים לומר דכאן אין מזה מבטלות וא"ו וא"כ שפיר מוכח דס"ל בעלמא אין מבטלות דאי ס"ל מבטלות חבשי מנ"ל דאחי קרא דמזה בכריכה וגם יש חידוש דכאן אין מבטלות דילמא אחי קרא רק להחיר כריכה, אע"כ דגם בעלמא אין מבטלות וע"כ אחי קרא ללמוד דיש מזה בכריכה ואחי שפיר:

ועייין בר"ן יומא ע"ח ע"ב שהקשה דנהי דמידי דלא הוי מנעל ליכא למיחש בה משום נעילת הסנדל אחי היכי נפקי ב' הני רבנן דכיון דלא הוי מנעל משוי הוא ואסור לזאת בו וחי' דה"מ בשבת דכיון דמנעול מותר בו כל מידי דלא הוי מנעול הוי משוי ואסור לזאת בו אבל ביוה"כ שהמנעול אסור ודרכן של בני"א לזאת באותן המינים לא הוי משוי אלא כמנעול הוי להאי יומא ולא דמי לקב הקיטע וכו' אבל ביוה"כ כיון דכולהו אורחיהו בהכי לא הוי משוי ע"ש:

ולפ"ז אני אומר דה"נ אי אמרינן דמזה בכריכה ל"ש לומר דאכילת מזה ומרור בכריכה הוי שלכד"א כיון דעכשיו כולהו אכילה הכי הוי כד"א להאי יומא וכמ"ש הר"ן וא"כ לא חידשה חורה כאן חידוש מה שאין בכל החורה דשלכד"א יהי מקרי אכילה דהרי להאי יומא כד"א הוא אבל אם נאמר דאין כריכה מזה רק דהחורה חידשה כאן דשלכד"א נמי מיקרי אכילה משא"כ בכה"ח דכיון דאין מזה בכריכה ולא כולהו אכלי בכריכה שפיר הוי שלכד"א, א"כ הוי כאן חידוש טפי אינן לן למימר דלאו חידוש רק דאחי קרא למימר דמזה בכריכה ומיושב קושיא ישועות יעקב. ולפ"ז מיושב קושיא ראשונה דהתינת בזמן הבית דהי' מזה מרור דאורייתא בכריכה שפיר הוי כד"א אבל בזה"ל דמזה דאורייתא ומרור דרבנן ואחי מרור דרבנן ומבטל למזה דאורייתא ל"ל דיקח מזה יותר ומרור בזכית דלא יבטל מרור למזה ז"א דכאן הדק"ל דאכילת מזה אם אכלה בכריכה עם מרור הוי לגבי מזה שלכד"א ואינו יוצא י"ח ואחי שפיר:

ויורתר נכון לומר עפ"י מה דאמרינן בע"ז ס"ח ע"ב בעלמא קסבר רב נותן טעם לפגם מותר והכא חידוש הוא דהא ממאס מאיס ודילי אינשי מיני' ואפ"ה אסרי' רחמנא הלכך נטול"פ נמי אסור, ופי' חוס' ד"ה דהא בדילי אינשי מיני' וא"כ מן הדין היה לנו להחיר ק' משום דהוי פגם ונטול"פ בעלמא מותר ואפ"ה אסרי' רחמנא אף כל נטול"פ

ולפ"ז ק"ל הא אמרין בפסחים קט"ז ע"ב דבלע מזה יאז
והכי קי"ל באו"ח חע"ה ס"ג וא"כ מבואר דאכילה
מזה לכ"ע לא בעי הנאת גרוט רק אכילה במיעוי, וא"כ
אמאי אמרי' אחי מרור דרבנן ומבטל מזה דאורייתא הא
במיעוי איכא חית מזה בפ"א והוי כטומאת משא דלא שייך ביי
ביטול:

אך לק"מ דהרי כחצו חוס' בכורות שם דמסכת דטומאת
משא גופא ליחא אף מדרבנן דהא נבטל ברוב ע"ש וכיון
דמה"מ בטל שפיר אמרין דמרור דרבנן מבטל מזה דאורייתא
ואינו יוצא י"ח מה"מ די מזה, ואי דא"כ אמאי אמרין לקמן
דנרץ לאכול מרור דרבנן לחודא דלא לבטלו מזה דרשות הא
מדרבנן לענין טומאת משא ל"ש ביטול וה"נ כיון דמרור
מדרבנן הרי מדרבנן אינו בטל כטומאת משא, ו"א דמרור לא
סגי באכילה במיעוי רק נרץ שירגיש טעם מרירות בפיו
כדאמרין בפסחים שם בלע מרור לא יאז ושפיר הוי כטומאת
מגע דבטל. אלא אי קשה הא קשיא כיון דעכ"מ יש סבירא
לחלוק לענין ביטול בין טומאת מגע לטומאת משא א"כ מנ"ל
לר' אליעזר דכשם שגילתה חורה דאין מזות מבטלות זא"ז כך
אין אי מבטלי זא"ז דילמא לא גילתה חורה דמזה בכריכה
ומזות אין מבטלין זא"ז אלא במזות דאזלי בחר אכילה במיעוי
והוי כטומאת משא ולכן אין מבטלין זא"ז, ואי דא"כ אמאי אין
מזה מבטל למרור זא"ז ד"ל כמ"ש חוס' בזבחים ע"ת ד"ה
אלא דדוקא מרור מבטל למזה משום חזק המרירות ולא מזה
ופסח מבטל למרור, ועוד אפשר דמרור אינו מזה בפ"ע כלל
רק בהדי פסח ומזה וא"כ ל"ש בזה מבטלות זא"ז כיון דכל
עיקר מרור אינו מזה רק בהדי מזה לא מיקרי ביטול בכך
וכמ"ש חוס' פסחים קי"ד ד"ה אעפ"י לענין מרור דרבנן
ע"ש דלא נזתה חורה להרגיש טעם מרור בפיו רק כמו
שמרגיש בהדי מזה, ועוד לפמ"ש בסמוך דוקא במזה בעינן
טעם מזה לחוד ולא במרור אבל באיסור דהנאת גרוט בעינן
ובבית הבליעה אינו נכנס כשיעור כב"א הוי כטומאת מגע
ושפיר מבטלין זא"ז וכמ"ש חוס' בזבחים הנ"ל וא"כ אין ראוי
ממזות לאיסורין:

אך ו"א דסוגיא דזבחים קאי אליבא דר"ל ואיהו ס"ל גם
באיסורין דאכילה במיעוי בעינן וכן ס"ל לר"א וא"כ אי
מזות אין מבטלות זא"ז גם איסורין אין מבטלות זא"ז, אבל
למה דקי"ל דבאיסורין הנאת גרוט בעינן א"כ אי נימא
דילפינן מזות אין מבטלות זא"ז מכריכה כרש"י וחס' דזבחים
הנ"ל אין מזה ראוי לאיסור וע"כ כחוס' דפסחים הנ"ל מדס"ל
להלל דמזה בכריכה ולא מוקי קרא לגלות דמות בכריכה ע"כ
דס"ל מסבירא דבעלמא מזות אין מבטלות זא"ז וא"כ א"ל
משום דהוי כטומאת משא דטומאת משא רק דרבנן וע"כ
משום דהוי שם אחד של מזה, ולכן אמר ר"א דגם איסורין
אין מבטלין זא"ז משום דהוי שם איסור אחד, וא"כ שפיר י"ל
נהי דמזות לא אחמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן הינו משום
דמזות אין מצטרפין לכשיעור שחיי שיעור מזה או רוב שיעור
מזה ישלים מיעוט שיעור מרור לקיים מזות מזה או להיפך
לכן לא הוי כמב"מ ומבטלות זא"ז, אבל באיסורין דאמרין
במעילה י"ז דפיגול ונוחר וטמא מצטרפין זה עם זה להשלים
לכשיעור שפיר הוי כמין אחד ואין מבטלין זא"ז, ושפיר פסק
הרמב"ם דאין איסורין מבטלין זה את זה וא"ש:

סיבון ט'

ברתשורי' חיים שאל ח"א סי' ג' תמה על שנת יעקב ח"ב סי'
חיי שהביא ראוי שמי שאין לו אלא חצי זית מזה אינו

מבטלות דקרא אחי דמזה בכריכה דילמא אחי קרא להחיר
כריכה אפילו אינו אוכל הרבה רק חית מכ"א ואע"ג דבעלמא
מבטלות הכא אין מבטלות אע"כ דס"ל דבעלמא אין מבטלות
וע"כ קרא למזה, אלא ודאי דחוס' זבחים ס"ל דמהכא ילפי'
גם בעלמא דאין מבטלות מדגלי קרא כאן דאין מבטלות והקשו
שפיר מנלן דגלי קרא כאן דאין מבטלות דילמא מיירי קרא
באוכל הרבה דל"ש ביטול:

ולפ"ז קשה לי ואקדים דחוס' בכורות כ"ג ד"ה נבילה הקשו
מ"ש דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ברוב ולענין
איסור מהני דאפילו איסורין מבטלין זא"ז וכו' משמע דבהיתר
פשיטא לכ"ע דמבטל את האיסור, ותי' דלענין אכילה כל משהו
ומשהו כשנכנס בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר דמי
למגע כשנגע וחזר ונגע דטהור וכו' ע"ש. אמנם חירוק זה
יחכן למה דקי"ל כר"י בחולין ק"ג דחיוב הוא על הנאת גרוט
ובבית הבליעה אינו נכנס כולו כאלה ושפיר כל משהו ומשהו
בטל, אבל לר"ל דס"ל שם דחיוב הוא על אכילה במיעוי וא"כ
במיעוי הרי כל השיעור יחד והוי כטומאת משא דאינו בטל,
ולשיטתו באתא ס"ל דגם לטומאת משא דאינו בטל הוא רק
מדרבנן וכמ"ש חוס' בזבחים שם אח"כ:

ובזה י"ל קושיא טהרת הקודש בזבחים ע"ת אהא דקאמר
ש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא לפמ"ש חוס' שם
ע"ט ד"ה אמר בשם ר"י מאורליני"ש דלר"י אע"ג דטע"כ
דאורייתא מ"מ אין לוקין עליו משום דס"ל כר"ע דליף טע"כ
מגיעולי נכרים וליכא אלא עשה ע"ש, א"כ דילמא ר"ל נמי הכי
ס"ל והניח בנ"ע. ולפמ"ש י"ל עפמ"ש בחי' רש"א חולין ז"ח
ד"ה אמר רבא דמשום איסור החלב קרי ל' לבב"ח טעמו ולא
ממשו דבחלב א"א להיות אלא טעם ואעפ"כ הוא איסור אבל
בבשר אפשר להיות העיקר ממשו של חלב שנבלע החלב בחור
הבשר וכו' ע"ש ולפי"ז יש להבין דברי רש"י שם שכתב ד"ה
לטע"כ דמאחרי רבים להטות קי"ל דבטל ברוב ולכן טע"כ
בחולין לאו דאורייתא והוא אס ממזות איסור מעורב בו ונימות
לחוכו נקרא עיקר ולא טעם, אבל הדבר פשוט כיון דממזות
האיסור בטל ברוב במבש"א"מ בטעמא כמו במב"מ בטעמא
ממילא אין כאן רק טעם ונקרא טע"כ ועיי' טו"ז סי' ק"ב
סק"י וברין ע"ז ס"ת, ולפ"ז לר"ל דס"ל אכילה במיעוי בעי'
דל"ש ביטול כנ"ל שפיר יש סבירא לומר דלוקין על טע"כ בלי
שום ילפותא מקרא כיון דאין הממזות בטל ואינו טעם כעיקר
רק עיקר ממש, והא דלר"ל בטל בששים כשאין הטעם נרגש
אף דלא בעי הנאת גרוט רק אכילה במיעוי והרי איכא, ה"ט
משום דאע"ג דלא בעינן שהוא ירגיש בגרוט טעם האיסור
מ"מ האיסור בעצמותו נרץ שיעמוד טעמו בו וכמ"ש המג"א
סי' חע"ה ס"ק י"א דאע"ג דאינו יוצא במזה מבטלות משום
דבעינן טעם מזה אבל בלע מזה יאז דא"ז שירגיש טעם מזה
בפיו וה"נ באיכא ס' הוי כאילו נאכד טעמו מן העולם ועיי'
בש"ך יו"ד סי' ז"ט:

אך כל זה אם טומאת משא דאינו בטל הוא מה"מ אבל לר"ל
גם זה מדרבנן שפיר י"ל דטע"כ לאו דאורייתא והיינו
דקאמר ש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ולא קאמר ש"מ
טע"כ לאו דאורייתא דהרי טע"כ דאורייתא מגיעולי נכרים
אלא דלא הוי רק עשה אלא דלפי שהי' הו"א לר"ל לשיטתו
דס"ל אכילה במיעוי בעינן דט"ט ברוב דאורייתא משום כיון
דעמד טעם האיסור בעצמותו ביטול ברוב ל"ש כלל לר"ל כיון
דיש במיעוי כל השיעור כב"א לר"ל דמכאן ש"מ דלאו
דאורייתא אלא טומאת משא גופא מה"מ בטל ורק מדרבנן לא
בטיל וא"ש:

דקאמר רבא שמא יעבירו וע"כ דמזנה בשמיעה שפיר מחורץ
דומי דקראי דכתיב זכרון תרועה ואחי שפיר:

ובזה י"ל הפייט חכס חניטיו לחקוע בזה תודע יום זה אם
יקרא בשבת קודש זכרון תרועה מקרא קודש וע"כ
משום דמזנה בשמיעה גזרין שמא יעבירו וא"כ תקשה אמאי
אם טבעו אם בחול יבואכס נזו לחקוע בכל גבולכס ע"כ משום
דבעי תקיעה מזר חיובא וא"כ אסור לחקוע בשופר של איה"ג
רק יום תרועה יהי לכם משלכס:

(מכת"י הג"ר בן ציון - העסק מפנקס כ"ק אבא מאה"ג שליט"א)

סימן י"א

יומא מ"ט ע"א בעי ר"פ חפן תבירו ונתן לתוך חפניו מהו
מלא חפניו בעינן והאיכא או דלמא ולקח והביא בעינן
ולכא ופירש"י דולקח נמי אמלוא חפניו קאי מבואר דהיכי
דכתיב ולקח נריך לעשות מעשה לקיחה ולא סגי במה שנתן
אחר לתוך ידו. ובהכי מיושב קושית כפ"ת בסוכה מ"א ע"ב
שהקשה ל"ל קרא ולקחתם לכם שחאה לקיחה ביד כאו"א והלא
במזות שבגופו א"א לעשות שליט ע"ש באריכות ובח"י חמ"ס
מדחק בזה, ולהנ"ל לק"מ דודאי אם אינם באים לידו כלל
פשיטא דאינו יוצא דא"א ע"י שליט כקושית כפ"ת אבל סד"א
דאם לקחו אחר ונתנו בידו יצא דעל מעשה לקיחה אפשר
לעשות שליט, קמ"ל קרא שחאה לקיחה ביד כאו"א וגם מעשה
הלקיחה אינו יוצא ע"י שליט. ובהכי מדויק ונתנו לר"י במתנה
ור"י נטלה וינא בו דלא נטעה דר"ג נחנה במתנה ליד ר"י
בזה יצא רק ר"י נטלו דבעי לקיחה ביד כאו"א וא"ש:

יומא נ"ז ע"ב חוס' ד"ה עירה הק' דאמר' במנחות כ"ב
הדבר ידוע שדס הפר מרובה מדס השעיר אלא מכאן לעולין
שאין מבטלין זא"ז וכיון דעירה דס הפר לתוך דס השעיר א"כ
איכא הו"ל למימר דאע"ג דדס הפר מרובה ראשון ראשון
בטל אלא הכא משום דאין מבטלין זא"ז:

וב"ל דח' חמ"ס ע"ז ס"ו חמה בשלמא לאבי דס"ל במזמ"מ
בחר טעמא אזלינן שפיר ילפינן מדס הפר דס השעיר
שהס שוין בטעמן אבל לרבא קשיא מהי חיתי לתלות בשוין
בשמא, וחי' דס"ל לרבא דדס פר ושעיר דלזריקה עומד אזלי
בחר חומא ולא בחר טעמא ומה דעביד טעמא באיסור והיחר
עביד הכא חומא דס הפר דס השעיר אין מראהין שוה וכו'
וא"כ ע"כ מיקרי מזמ"מ מה ששוין בשמא ע"ש, ועיין חוס'
ע"ז ע"ג ד"ה כי דלא אמרינן קמא קמא בטיל אלא בלא נפל
כ"כ מן האיסור שלא יהא בהיחר ששים אבל אם נפל כ"כ מן
האיסור עד שאין בהיחר ס' לבטלו אסור כיון שהוא נז"ט
והטעם נרגש אמרי' חחר וניער ע"ש. ולפ"ז אחי שפיר דאף
שעירה דס הפר לתוך דס השעיר וקמא קמא בטיל מ"מ כיון
שאח"כ דס הפר מרובה הו' החומא דסס הפר וחומא הו'
כטעמא כנ"ל, וא"כ שפיר חחר וניער ול"ש קמא קמא בטיל
ושפיר נקרא דס הפר, אלא דקשיא אמאי נקרא דס השעיר
כיון דדס הפר מרובה ומראהו דסס הפר אע"כ דעולין אין
מבטלין זה את זה:

שם נ"ח. תוס' ד"ה ר' יונתן הק' חימה והא רבי יונתן
אית ליה דמשמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו
והכא משמע דאית ליה דוקא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו.
וק"ל על חמיהם הא כאן אם שניהם כאחד קשיא הא דס
הפר מרובה משל שעיר וע"כ דחידשה תורה דמזמ"מ לא בטיל
או דעולין אין מבטלין זא"ז ולכן לר"י ד"ל מזה בפ"ע ומזה

מזה כלל לאכלו כליל פסח דא"כ הא דקי"ל באו"ח ס'
חפ"ה הנשבע שלא לאכול מזה כל השנה אסור לאכול מזה
כלילי פסח ולפ"מ דקי"ל דשבעה שלא אוכל חית דוקא משמע
א"כ יאכל פחות מחית מזה אע"כ כיון שאינו אוכל כשיעור
לאו מזה הוא כלל ע"ש, והתפלג הא פסקינן בשו"ע י"ד ס'
רל"ח דאף דשבעה שלא אוכל חית משמע מ"מ ח"ש אסור
מה"מ וא"כ גם ח"ש אינו יכול לאכול משום איסור שבעה
שעליו:

ולפ"ע נראה דרשב"א מדרים ט"ז הקשה אהא דאמרין
החם דנדר חל על דבר מזה וימי עשה ולדחי
ל"ת וחי' דנדרים עשה ול"ת הוא עשה דכל היוצא מפיו יעשה
ול"ת דלא יחל דברו ע"ש, ולפ"ז בשבעה דחל בכולל נמי קשה
קושית רשב"א, ונ"ל כמירוצו דאין עדל"ת ועשה והמניח
בכשיעור שהוציא מפיו שפיר יש בו עשה דככל היוצא מפיו
יעשה ול"ת דלא יחל דברו אבל ח"ש שאינו בכלל דבריו א"כ
אינו אסור רק מקרא דכל חלב או מטעם דחוי לאסורופי אין
בו אלא איסור בעלמא ולא איסור עשה ול"ת, וא"כ אי נימא
דיש מזה בח"ש הו' אמרינן דאחי מזה דאכלת ח"ש מזה
ודחי איסור ח"ש דשבעה אלא ודאי דליכא מזה כלל בח"ש
וא"ש וע"ש ס' ד' מה שדחק בזה. אלא דאכתי קשיא דילמא
יש מזה בח"ש אלא נהי דיש מזה היינו ג"כ משום חוי
לאסורופי וא"כ כאן לא חוי לאסורופי דאם יאכל כשיעור לא
הו' מזה כלל דהא הו' מה"ב. ויש ליישב לפמ"ש בסוף טב"י
קמא דאף דאין עשה דל"ת ועשה הוא רק משום מאי אולמא
ואם עבר וקיים העשה לא הו' מה"ב דאמר' מאי אולמא
להיפך א"כ גם באוכל כשיעור קיים מזה ושפיר שייך חוי
לאסורופי וא"ש:

סימן י'

ר"ה כ"ט ע"ב אלא אמר רבא מדאורייתא משרי שרי ורבנן
הוא דגזרו ב', והעיר בכח"ס א"כ מה יענה לרומיא
דקראי ע"ש. ונ"ל דלעיל כ"ח אמרינן אבל הכא זכרון תרועה
כתיב והאי מחעסק בעלמא הוא קמ"ל ועי' באחרונים אף
מוכח מזכרון תרועה דבעי כוונה ונראה דזכרון תרועה פירושו
שא"ל לחקוע רק המזנה בשמיעה ועיין בס' יום תרועה שס
דהיכי דעביד מעשה יש סברא טפי דלא בעי כוונה מבחק"ש
דלא עביד מעשה רק השמיעה וא"כ שפיר קאמר כיון דכתיב יום
זכרון תרועה שיוצא בשמיעה הו"א דבעי כוונה וא"ש. ולפ"ז
ניחא דכתיב זכרון תרועה דיוצא בשמיעה, אמנם הא דכתיב יום
תרועה יהי לכם נראה עפ"מ"ש אב"מ סוף תשובה כ"א
דמשו"ה אין יוצאין בשופר של עולה אי מללג"ג אף דאין בקול
דין מעילה משום דשופר של מזה נריך גם לשופר ואם שומע
קול שופר בלי שופר אינו יוצא י"ח ושופר יש בו ממש ושפיר
יש בו מעילה אף לפמ"ש הה"מ דהיכא דא"ל פגישת גוף בגוף
הו' דבר שאין בו ממש ואין בו מעילה ז"ל דשופר נריך פגישת
גוף בגוף דהא בר חיובא נריך לתקוע בו ואינו יוצא באופן
אחר ולכן כחז יום תרועה שבר חיובא נריך לתקוע ובזה ניחא
דכתיב יהי לכם כיון דבר חיובא נריך לתקוע והו' דבר שיש בו
ממש נריך שיהי לכם ולא איה"ג:

ורבנא הר"ן הקשה למה לא גזרינן במילה בשבת שמא יעבירו
ותירין כיון דלאו כ"ע טרידי לא גזרינן, ולפ"ז אם היה
המזנה בתקיעה ולא בשמיעה היה אפשר לתקוע ע"י שליט
ולאו כ"ע טרידי לא הו' גזרי' שמא יעבירו, אבל כיון דכתיב
זכרון תרועה דמזנה בשמיעה שהוא מידי דממילא וא"ל לעשות
שליט והכל חייבין שפיר גזרינן שמא יעבירו, וא"כ במה

ההיתר היחיד ואם אוכל חיה רועה לא אכל אלא ח"ש אסור
ושפיר הוא רועה קל מחיה שומן וא"ש:

שם פ"ג טבל ותרומה תנאי הוא וכו' - מדפס בשו"ת בית
שערים יו"ד סי' רכ"א:

שם פ"ד אר"י אמר שמואל לא הלכו בפקות נפש אחר
הרוב ה"ד אילמא דאיכא ט' ישראל וגו' אי ביניהם רובא
ישראל נינהו אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל. ובספר
חוספות יום הכפורים חמה איך ס"ד דמירי כה"ג הא נמצא
דשמואל מחמיר בפ"ג דלא אזלינן בחר רוב ישראל וגם מה
דקאמר א"י פלגא ופלגא חמוה דהא שמואל מירי ברובא
ומיעוטא ולא בפלגא ופלגא:

ולפ"ענ"ד לפמ"ש הפלאה סופ"ק דתחומות דאס החוקנו
הרוב לענין אסור מהני נמי גם לענין ממון וס"ל
למקשן דחדש שמואל דלא אזלי בפ"ג בחר רוב דאס הלכנו
אחר הרוב לענין פ"ג לא מהני לענין ממון ומשום דכפ"י
הקילו ואין הרוב מוחזק לענין ממון, וע"ז פריך ה"ד אי דאיכא
ט' ישראל וגו' אי ביניהם רובא ישראל נינהו, וא"כ אי נמי
פלגא ופלגא ספק נפשות להקל וא"כ פשיטא דלא מהני הרוב
לענין ממון שהרי לא החוקנו הרוב כלל שהוא ישראל לענין פ"ג
דהא אי נמי דיינינן ליה כפלגא ופלגא נמי ספק נפשות להקל,
וא"כ לענין פ"ג לא הוצרכנו לרוב כלל ואחי שפיר:

סימן י"ב

ר"פ לולב הגזול ד"ל ע"א הק' חוס' ד"ה משום ל"ל לכס
למעוטי גזול ח"ל משום מה"ב. ולפענ"ד למאי דאמר
גזל ולא נחיאשו הבעלים שניהם א"י להקדישו זה לפי שאינו
שלו וזה לפי שאינו ברשותו ועיי' ברי"ף ובעה"מ ורמב"ן ב"ק
ל"ו ע"ז דכל זמן שמסר הגזל ליחוט לגזול אינו ברשות הגזול
ע"ש, ולפ"י נ"ל דכל זמן שהגזל מסר להחזיר לגזול אינו
ברשותו ואין הגזול יוצא כלולב הגזול לפי שמסר לו קנין רשות
ואינו כולו לכס וכו' וזהו ל"ש מצוה הבאה בעבירה וצריך לכס
למעוטי:

תוס' ר"פ לולב הגזול הקשו ל"ל לכס למעוטי גזול ח"ל
משום מה"ב. ונ"ל דהנה הרמב"ן בליקוטיו לפסחים פרק כ"ש
הקשה איך יוצאין במצה של טבל הא הוא מה"ב ואחר שהאריך
בזה חידוש שאין בטבל דין מה"ב מפני שבידו לתקן כמו
דאמרין טבל מוכן הוא אצל שבת דאס עבר ותיקן מחוקן
ע"ש, ודבריו צריכין ביאור מה ענין בידו לתקן לענין מה"ב.
ונ"ל דס"ל הא דאמרין שאינו יוצא במהב"ע דילפינן גזול
דומיא דפסח מה פסח דלית לי' תקנתא אף גזול לית לי'
תקנתא אין הפי' משום דעבד עבירה אינו יוצא ידי מצוה אלא
הוא פסול הגוף כמו פסח דנהמה שא"י להקריבה שלא
בעבירה פסולה להקריבה וחפץ שא"י לעשות בה מצוה זו שלא
בעבירה פסול למצוה זו. ועיי' רש"י שפי' דאשכחן קרא דאוסר
להביא מצוה בעבירה, ולשון זה אינו נכון דה"ל לפרש שאינו
י"ח בעבירה כמו שאינו י"ח בפסח, אלא דס"ל לרש"י
דהעסע דאיי"ח הוא משום כיון דאוסר להביא מצוה בעבירה
א"כ חפץ זה לא חזי למצוה וממילא יש בו פסול הגוף ועיין
כעין סברא זו בקט"ח סי' מ"ו אות י"ט, ולפ"י שפיר חידש
רמב"ן דבטבל כיון דבידו לתקן וא"כ אפשר לקיים מצוה מצוה
בחפץ זה בלי עבירה ממילא אין כאן פסול הגוף בחפץ זה
ושפיר יוצא ידי חובתו בו אף שעבר עבירה באכילתו בשעת
קיום המצוה:

נפ"ע לא אמרין דמשמע שניהם כאלו דמהיכי חיתי דנימא
דחדשה חורה דמין במיט לא נטיל או דעולין אין מנטלין
וא"ו. ונ"ל כיון דלר"י ילפינן דעולין אין מנטלין זה א"ח זה
מדס דס כמ"ש חוס' לקמן א"כ שפיר י"ל גם כאן דשניהם
כאלו:

בסוגיא דחצי שיעור יומא ע"ג:

ברש"י ד"ה לח"ש כגון פחות מכוחות הגסה שהיא שיעור
ליוה"כ וכו'. ונ"ל דכפפות חמרים דקדק אמאי קבע
פלוגתא דר"י ור"ל אי ח"ש אסור מה"ח כאן לענין יוה"כ,
ולפענ"ד נראה דחכס נ"י בחסונה כחז טעם דחצי שיעור
אסור מה"ח משום דאחשביה והסברתי במק"א נ"י שו"ת בית
שערים או"ח סי' קס"ז דממנ"פ אס ישרים לכשיעור אסור
משום דחזי לאינטרופי ואס לא ישרים הרי אחשביה ונ"ל סברא
ישרה דהך טעמא דאחשביה ל"ש אלא היכא דשיעורא בזחית
כיון דסתם אכילה בזחית ואין דרך אכילה בפחות מחית א"כ
הוא אוכל פחות מחית אכילה אכל ביזה"כ דשיעורי'
בכוחות שהוא יותר מחית א"כ אס הוא אוכל חית שהוא
שיעור אכילה והוא פחות מכוחות ל"ש לומר אחשביה
לכוחות דבמה נחשב הוא ולהכי אשמעינן דגם בזה ס"ל לר"י
ח"ש אסור מה"ח משום חזי לאינטרופא או מכל חלב, וזה
כונת רש"י לחצי שיעור כגון פחות מכוחות הגסה שהוא
שיעור ליוה"כ אכל חית יש בו ול"ש אחשביה לכוחות ואפ"ה
אסור:

ובזה יש לפרש גם כונת רש"י חצי שיעור כלומר פחות
מכשיעור אסור מה"ח לקמן בשמעתין דריש ליה מכל
חלב עפמ"ש במק"א ליישב קושית מהרש"א כ"ג על מהרש"ל
דכתב שם דלר"ש דכ"ש למכות לוקין ג"כ בשלכד"א, א"כ לר"י
דח"ש אסור מה"ח גם שלכד"א אסור מה"ח, וכחצתי עפמ"ש
כ"מ פ"א מתמך דדוקא כ"ש הוא שלכד"א ואס כ"ש למכות
גם שלכד"א כן, אבל פחות מחית שאינו כ"ש הוא כד"א ואף
שזה אסור מה"ח אפשר דשלכד"א מותר וא"כ גם בפחות
מכשיעור ל"ש אחשביה כיון דהוא כד"א וע"כ דילפינן מכל
חלב וא"כ ה"ה ליוה"כ, והיינו כונת רש"י הא דביוה"כ בפחות
מכוחות אסור מה"ח היינו משום דח"ש כלומר פחות
מכשיעור אסור מה"ח שאינו כ"ש והוא כד"א ול"ש אחשביה
וע"כ משום דלקמן בשמעתין דריש ליה מכל חלב וא"כ ה"ה
ליוה"כ וא"ש:

בסוגיא דמאבילין קל קל יומא פ"ב:

בגמ' מאבילין אותה רועה עזמה וכו' וא"ל מאבילין אותה
שומן עזמו וכו' והקשה בחו"כ לשיטת הפוסקים דטעם
כעיקר דאורייתא ולוקין על חית מן התערובות א"כ מה חילוק
יש בין רועה לשומן עזמו ע"ש. ולפענ"ד נראה למ"ש רש"י
חולין נ"ט ד"ה אמר רבא בשם רמב"ן ופי' המל"א שהחזיר
בחלמוד הוא שכל מה שהוא בנ"ט אפילו לא אכל חית מן
האיסור אלא מן ההיתר והאיסור לוקה וכו' ואפשר לומר
המל"א כשיש שם ממשות ולא טע"כ בליכא ממשות ואפשר
לומר טע"כ באוכל טעם חית איסור ולא המל"א ובקדשים
חרויהו איתנהו ע"ש באריכות. ולפ"י נ"ל דלשיטת הפוסקים
דלוקין על חית מן התערובות היינו נמי משום דחית ביה חרתי
טע"כ והמל"א והסברא שחייב על האיסור אף שאין בו שיעור
אכילה רק שהיתר משלים שיעור אכילה כיון שהאיסור אינו בטל
והוא אסור. ולפ"י התייב אס אסור לו לאכול האיסור אבל
במסוקן כיון שיותר לאכול גם האיסור מפני פ"ג ממילא נשאר

להקריב הקרבן בהיחל שימחול לו העגול או ימכרהו לו או יתן לו במחנה וכיון שאפשר לקיים בהיחל אין החפץ פסול למזבח ולא הוא מה"ב, אלא דקודם ייאוש פסול בקרבן משום מכס או מטעם מה דיתו שלו עיי' חוס' ד"ה כי, אבל לאחר ייאוש דכבר קני לי' בייאוש ובא"י גזילה ושוב אינו של העגול וא"א לקיים בהיחל כנ"ל לכן הוא מה"ב ולפ"ז אם לאו דילפינן מלכס משלכס יחא הוא יוצא בלולב העגול לפני ייאוש דל"ש מה"ב וצריך לכס דאינו יוצא ולאחר ייאוש אי ייאוש קנה דהוי לכס אינו יוצא משום מה"ב ואי אינו קונה לא יצא משום דלא הוי לכס וא"ש:

תוס' דף ל' ע"ב ד"ה שינוי הק' הא שינוי החומר לצרייתו קני מדרכנן. ונ"ל דמהרש"א הקשה למה שפירש"י וא"נ קני בייאוש מה"ב הוא א"כ מה פריך ולקני' בשינוי מעשה או בשינוי שם נהי דקני מ"מ פסול משום מה"ב ע"ש. ולפענ"ד למ"ש חוס' ב"ק ס"ה ע"ב ד"ה הא דאי שינוי קונה א"כ ראוי להחיר שינוי באחנן דחשיב כאחר ואין זה אותו שבה לידה בתורת אחנן וממאס נמי לא מאס ע"ש, ולפ"ז אי שינוי מעשה או שינוי השם קני וחשיב כאחר ל"ש ב"י משום מה"ב דכיון דהוא כאחר הרי אותו אחר לא בא בעצירה ופריך שפיר. והחינה אי קונה מה"ב אבל למאי דמשני דהוי שינוי החומר לצרייתו ולא הוי כאחר ואינו קונה מה"ב לק"מ הא קני מדרכנן דהוי דקני מדרכנן ומהני דהוי לכס מ"מ פסול משום דהוי מה"ב כקושיא מהרש"א:

תוס' ד"ה ולקביוה הקשו הא כמו דשינוי החומר לצרייתו אינו קונה בשינוי מעשה ה"נ אינו קונה בשינוי שם. ונ"ל למ"ש קצו"ח סי' ש"ס אות ד' אהא דאמר' ב"ק צ"ו בגול נסכא ועבדי' זחי לא קנה מ"ט דהדר עביד להו נסכא והוי שינוי החומר לצרייתו זחי ועבדי' נסכא קני מה אמרת דהדר עביד להו זחי פנים חדשות באו לכאן, וכחצ קצו"ח בגול נסכא ועבדי' זחי ודהדר עביד להו נסכא קני דזחי ה"י של העגול משום דהוי שינוי החומר לצרייתו וכי משנה מזחי לנסכא קני דהוי שינוי שאינו חוזר לצרייתו ע"ש, ולפ"ז קשיא לי מאי משני ואח"ל לולב צריך אגד שינוי החומר לצרייתו הוא דנהי דכי אגדי' הוי שינוי החומר לצרייתו מ"מ כי מחיר אגדי' הוי שינוי שאינו החומר לצרייתו דכי אגדי' לי' פ"א פנים חדשות בא לכאן ושפיר קני לי', אך זה שיבוש דהרי אמר' אי לולב א"צ אגד לא הוי האגד שינוי מעשה א"כ כי נמי אמר' לולב צריך אגד דהאגד מקרי שינוי מעשה מ"מ התרת האגד לא מקרי שינוי מעשה ושפיר לא קני ליה, והיינו דקאמר קסבר לולב א"צ אגד וא"כ לא הוי שינוי מעשה וממילא ואפילו ואח"ל לולב צריך אגד מ"מ שינוי החומר לצרייתו הוא דל"ק קושיא הנ"ל כיון דאם א"צ אגד לא הוי שינוי מעשה א"כ גם התרת האגד לא הוי שינוי מעשה אפי' אי לולב צריך אגד ומשני שפיר. ולפ"ז החינה לענין שינוי מעשה אבל לענין שינוי שם שפיר הוי התרת האגד שינוי שם שאינו חוזר לצרייתו כיון דעכ"פ שמו משנה פריך שפיר ולקנייה בשינוי השם כקושיא הנ"ל נהי דשינוי השם באגד הוי שינוי החומר לצרייתו אבל שינוי השם בהתרת האגד הוי שינוי השם שאינו חוזר לצרייתו וא"ש:

במג"א סי' תרמ"ט סקב"ז נשם פסקי מהר"א דאם נשאר מיעוט מן האחריו נמי יוצא בו אבל לא שרי לחתוך חתיכה מן אחריו ולנאת בו ע"ש. הכונה אם הרוצ כבד אינו

ובזה מבין דברי ירושלמי שבת פ' האורג ה"ג חזרי' בעון קומי ר' יוסה לא כן אר"י בשם ר"ש בן יוידק מזה גזילה אינו יוצא בה י"ח בפסח אמרי לון חמן גופה עבירה כרס הכא הוא עבר עבירה כך אני אומר הוציא מזה מרה"י לר"ה אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח, וכבר נתחבטו הקדמונים בפירושו. ולפמ"ש א"ש דבמזה גזילה א"א לקיים בה המזבח בלי עבירה לכן המזבח פסול למזבח ואינו יוצא בה אבל בגד כיון שאפשר לקיים בו מזבח קריעה בלי עבירה בחול הבגד כשר לקריעה וקיים בו המזבח אף שהוא עבר עבירה וכן בהוציא מזה מרה"י לר"ה אפשר לקיים בה המזבח בלי הוצאה מרה"י לר"ה לכן המזבח כשר למזבח אף שהוא עבר בה עבירה בהוצאה חה חמן גופה עבירה וא"א לקיים המזבח בחפץ זה בלי עבירה לכן פסול כרס הכא הוא עבר עבירה אבל יכול לקיים בחפץ זה המזבח בלי עבירה לכן החפץ כשר למזבח וא"ש:

וב"ש הרע"ב רפ"ק דשבת ולהכי נקט הוצאה בלשון עני ועשיר דאגד אורחי' קמ"ל דמהב"ע אסורה וחיובין עלי' כוונתו, שאסור לעשות ולא הוי טעה בדבר מזבח ועשה מזבח דפטור לר"י בפסחים ע"א ושבת קל"ז ולר"י בסוכה מ"א, והטעם כתב חזו"ט משום דלא ניתנה שבת לדחות אלא מזבח נדקה כלל משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות. (ומ"ש שבלולב ניתן לדחות כבר ביארתי במק"א דהא באמת לא ניתן לדחות רק לר"א בסוכה מ"ג דמכשירי לולב דוחין שבת ולא קי"ל כוותי' ע"ש. אך בפשיטות י"ל דכוונתו דבמזבח שקבוע לה זמן מצינו שניתן שבת לדחות במק"א, אלא דבלולב ליכא חילול שבת בגוף המזבח, ואי דמשכחת חילול שבת במכשירי לולב ואפ"ה לא דחי שבת, ו"א דהא אפילו מכשירי מילה שמילה דוחה שבת עיי' שבת כ"ד ע"ב ג"כ אין דוחין שבת עיי' שבת ק"ל, משא"כ נדקה שהוא מזבח שאין קבוע לה זמן לא מצינו בשום מקום שידחה שבת), ואדרבה מדלא חירך דמקרי לא עשה מזבח משום דהוי מה"ב מוכח דשפיר קיים מזבח נדקה דל"ש כלל בזה דין מה"ב, חדא משום דאפשר לקיים מזבח נדקה בדבר זה בלי עבירה אין המזבח פסול למזבח נדקה, ועוד דל"ש כלל שהחפץ פסול למזבח נדקה לפי שא"צ חפץ מיוחד למזבח זו והוא קצת ראוי לסברתינו:

ועייין בלח"מ פ"ב משגגות ה"ב שהתעורר בהאי דפסחים ע"ב יבמתו נדה בעל פטור הא לא עשה מזבח דהוי מה"ב. ולפמ"ש לק"מ דכיון דאפשר לקיים בה מזבח ייבוס בלי עבירה כשאנינה נדה וגם ל"ש בה שהיא פסולה למזבח זו ל"ש בזה דין מהב"ע, ובהא א"ש באשמו נדה שכתבו חוס' שם ד"ה באשמו דהוי לא עביד מזבח משום דמזבח שמחת עונה ופ"ו דהשתא א"א לקיים בהיחל דאם בועל פ"א הוא מזבח אחרת שפיר הוי מהב"ע והוא פסולה עכשיו לקיים בה מזבח שמחת עונה ופ"ו. ובהכי א"ש מה שמחת הגאון מוה"ר ר' מאיר פערלס עיי' (סי' קכ"ט) [שו"ת בית שער] או"ח סי' שמ"ו-ט מהא דבינה כ' בעבר ושחט הא הוי מה"ב וכן בפסחים ע"א בזבחים ששחטן לשם פסח דמקרי עביד מזבח הא הוי מה"ב, ולפמ"ש כיון דיכול לעשות בלי עבירה אין הקרבן פסול וקצרי:

ועייין חוס' גיטין נ"ה ד"ה מ"ט שיטת ר"ת דאף דייאוש ככ"מ קונה לעולא מ"מ לענין קרבן שיהי' כשר להקרבה לא קני משום דהוי מה"ב ע"ש, ולפ"ז י"ל דקודם ייאוש לא הוי מה"ב כלל שהרי יכול עדיין לקיים המזבח או

בעולם יוצא במיעוט אבל לחתוך מיעוט מן הרוב לזאת בו בעוד שהרוב בעולם אינו יוצא בו:

בעזרי' בסוגיא דמעמ"ל סוכה מ"א ע"ב

במתני' למחרת כל אחד וא' מכיר את שלו וטלטו וכו' עיי' תוס' יו"ט פ"ד מ"ד ד"ה ומלמד' וכפ"ת וחת"ס נחטו טעם למה לא למדוס כאן לומר כל מי שיגיע לולבו לידו הרי הוא לו במחנה. ב' יש לדקדק על נתינת טעם מפני שאמרו חכמים אין אדם יוצא י"ח ביו"ט הראשון בלולבו של חבירו מה צריך טעם על ש"כ"א נטל את שלו אפי' יוצא בלולבו של חבירו למה לא יטול את שלו אם אפשר. ג' ויותר יש לדקדק למה נקט כלל הא' ושאר כל ימי החג אדם יוצא י"ח בלולבו של חבירו ונלפענ"ד [חסר]

סימון י"ג

בעזרי' פרק לולב הגזול

סוכה דף כ"ט ע"ב. תוס' ד"ה לולב הק' על רש"י ש' דיבש פסול משום ואטוה הא ואטוה אינו אלא לכתחילה. ונ"ל דתוס' ד"ה בעינן הקשו למה הדר פסול בכולו יומא ושאר פסולים רק ביו"ט ראשון וחי' דבעיקר הלכיה ד' מיניס ולקיהא לכ"א חקטו בשאר יומי כעין דאורייתא וכן בזהר משום מזה עזמה אבל בחסר ושאל לא תיקון וכו', ונראה פי' דברים דהדר עכ"פ בעי לכתחילה משום ואטוה ושוב אפשר לטעות דכמו בשאר יומא דפסול לכתחילה ואפי"ה כשר בדיעבד כמו כן ביו"ט ראשון יחשבו דבעי הדר רק לכתחילה ולא בדיעבד, לכן פסול גם בשאר יומי אפילו בדיעבד, וכעין סברא זו נסתם י"ס דאסרו בשתיי משום חטנות וכיון דאסרו בשתיי שוב אחי למיטעי ביי"ג גמור אבל אי לא ה' אסור בשתיי משום חטנות לא אחי למיטעי ביי"ג גמור וא"כ שפיר פירש"י משום ואטוה דפסול לכתחילה לכן פסול משום הדר אפילו בשאר יומי:

תוס' ד"ה משום הקשו למה לי לכם למעוטי גזול ח"ל משום מהב"ע. ונ"ל דנמ"י פ' הזהב כתב מי שמשך חפץ מחבירו והחנה ליתן לו כור חטים חדשים חייב ליתן לו כמו שפסק ע"י קלוה"ח ס' רמ"א סי"ב, ולכאורה הוא נגד הרא"ש בע"ז ס"ג דפרץ מטלה זה הא מחסרה משיכה והקשה הרא"ש הא שכן פעולה לא בעי קנין וכו', וחי' דאם פסק חפץ בשכר פעולה א"ל ליתן לו רק דמי החפץ ולא החפץ עיי"ש. אלא דלק"מ משני טעמים הראשון דנמ"י לא קאמר אלא שמחוייב ליתן לו החפץ אבל מ"מ לא קנה עד שיצא לידו, והרא"ש ל"ק אלא דל"ק אבל מ"מ מחוייב ליתן לו. ושנית דרא"ש מיירי בשכר פעולה או ביאה ופעולה וביאה הוא מעות ואינו קונה ורק דמים הוא חייב, אבל נמ"י מיירי [שמשך החפץ והחנה ליתן לו חטים במקום דמי החפץ שפיר מתחייב (עי' שו"ת בית שערים או"ח ס' קנ"ה), והכא איירי שהחנה עמו] ליתן לו אחריו ומחוייב ליתן לו אחריו דוקא, וא"כ בזה כ"ע מודו דלמפרע גובה משום דלא מצי מסלק לי' בוחי כמ"ש קלוה"ח הנ"ל, וראובן בייך על אחריו זה קודם [שמסרו] לשמעון לא יצא בו דהא למפרע גובה והי' של שמעון ולא מיקרי לכם, אבל משום מהב"ע [ינא] דהרי ביהמר בא לידו:

תוס' ד"ה הא כתבו וכן מוכח בשמעתין גבי ולקניניהו בשינוי השם משמע דאי קני לי' מצי נפיק ב' ולא חשיב מהב"ע ואח"כ ובכולה שמעתין דלא חשיב מהב"ע היכי דקני

לי וכו' ומה בעי בזה הלא כבר הקדימו דאם קנה קודם המצוה ל"ש מהב"ע. ונראה דלק"מ דק"ל הלא גם בהקדש קונה קודם הקדשה ולמה אסור להקריב ונ"ל כיון דא"ל להקריב אם לא הקדישו והקדש בא בעצירה אסור להקריבו וה"נ שינוי השם היא ע"י מצוה שהרי לכך נקרא הושענא ע"ש ג' מיניס ביחד וא"כ שינוי השם הוא רק בשעת מצוה ואין יוצא עיי' רש"י ל"א ד"ה אין שכתב היינו הושענא וע"ז חי' דקני קודם באגודה הוי שינוי השם וקרי הושענא לא בשעה שיוצא המצוה מקבל שם זה ואפי' למ"ד לא בעי אגד מ"מ נקרא הושענא מיד שנאגד כן סובר גם המקשן ואין זה חידוש שהרי התרצן משיב שאפי' קודם אגד נקרא הושענא ע"ש שאוגד אותן וזה שכתב הא קני לי' קודם יו"ט דאכתי לא חל חיוב מצוה וא"כ לא דמי להקדש דקנין ולורך מצוה באין כאחד משא"כ כאן הקנין הוא קודם לורך המצוה וכתבו א"נ אפי' ביו"ט שלא מיקרי הושענא אפי' באגודה עד יו"ט ... במצוה וא"כ גם כאן לורך המצוה וקנין באין כאחד והוי מהב"ע ז"א דל"ד למקדים דחל קנין והקדש ביחד על בזהמה זו משא"כ בלולב קני לולב זה קודם שרופה אפי' לזאת בו ... אגודה ביו"ט נשתנה שמו להושענא ... אפי' אינו רוצה לזאת ... [חסר] כאן עמוד שלם וחבל על דאבדן]

... שהוא הפקר אין עליו מצות השבה קשי' דליקני בשינוי רשות להפקר. ונ"ל דלא מיקרי שינוי רשות דיד עבד כיד רבו דמי ומה שקנה עבד קנה רבו אך ז"א דהרי אפשר ליתן מחנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו ואמרי' בנ"ק זה מחילא חיה אינו רוצה לקנות דאסורא לא ניהא לי' דליקני וא"כ כשגזלו עבדים בודאי לא ה' ריש גלותא רוצה לקנות מפני שהוא גזל וחי' ... העבדים ושפיר הוי שינוי רשות וקשי' כנ"ל:

אמנם ז"א דאמרי' בפ"ק דחולין מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים הא על דבר אמת כל משרתיו צדיקים וא"כ כיון דעבדי ריש גלותא גזלו בודאי גם ריש גלותא ניהא לי' למיקני ולא הוי שינוי רשות וא"כ שפיר קצוה. ונ"ל ראי' לזה דבאבות שנינו מרבה עבדים מרבה גזל והביא בס' מגן אבות ומדרש שמואל בשם רבינו יונה דמשו"ה אסור לקנות עבדים הרבה דמסייע ידי עוברי עבירה וא"כ תיקשי איך ה' לא"א ש"ח עבדים אמנם לק"מ דמושל מקשיב על דבר אמת כל משרתיו צדיקים ועבדיו לא ה' חשודים על הגזל כמ"ש רש"י כמה פעמים שלא רעו בשדות אחרים וזה טענה אימתא דהוה ליה לאבוהא ש"ח עבדים וא"כ דמושל מקשיב על דבר אמת כל משרתיו צדיקים וא"כ על דבר שקר כל משרתיו רשעים וניהא לי' לריש גלותא לקנות גזל עבדיו וליכא שינוי רשות ולא חקני וא"כ אמאי לא אשגיחתו בה. א"ל ר"ג פעיחא היא דא ואין לה אלא דמי עזים בלבד, והנה מאי בעי בזה שהיא פעיחא. ונ"ל דתוס' יבמות פ"ט ע"ב ד"ה שהפקר כתבו דמן הטמא על הטמא ל"ל דאפקוה מרשותו בשעת הפרשה כיון דבחר הכי נמי שלו הוא ועליו לתקנו ע"ש, וא"כ קשי' ה"נ נהי דקני מטעם תקנת מריש והפקר ב"ד הפקר מ"מ איך יוצאים מה"ת כיון דבחר הכי נמי של גזל הוא דהא אמרי' לקמן לבתר שבעה הדר בעיני' אמנם לק"מ דדוקא אם הנגזל תובע לבתר שבעה הדר בעיני' אבל אם תובעו מוך שבעה כיון דלא א"ל להחזירו בעיני' משום תקנת מריש שוב גם לאחר ז' לא יבטי לה אלא דמי עזים וא"ש. וזה דא"ל ר"ג פעיחא היא דא שכתבה קודם שבעה ולכן אין לה אלא דמי עזים בלבד ומדויק לשון בלבד שהוא מיותר אלא פי' שאפי' לאחר ז' אין לה אלא דמי עזים ושפיר מהני הפקר ב"ד לזאת בו י"ח אפילו מה"ת:

והנה יש להביא ראיה דאין טעמם ופולגתם חלי' במהצ"ע דבמג"א סי' תרל"ז חמה אין עושין סוכה ברה"ר הא היו גזל רבים ונהי דקרקע אינה גזולה כדבן מ"מ לכתחילה אסור ותיך דשראל מוחלק לו משום דנחל לי למיעבד מזה בממוני' ושאל ירצה הוא לעשות סוכה ימחלו לו, אך עדיין קשה הלא גרים אינם מוחלים ותי' דגזל עכו"ם מותר, והנה דעת סי' ירמיה מובא שם במג"א דאף דגזל עכו"ם מותר מ"מ לא מיקרי לכס ולפ"ז במסכת ברה"ר ל"ש מהצ"ע דשראליס מוחלקין וגזל גוי מותר אך משום גזולה ושאלה שייך דגרים לא מחלי ולא מיקרי לכס:

ולפ"ז אחי שפיר דחדש ר"ג דמחלוקת בחוקף אבל גזול עניס וסיכך ד"ה כשירה דסוכה לא שייך מהצ"ע ולא חימא ד"ה פסולה משום מהצ"ע רק בחוקף ל"ש מהצ"ע וכתירין ב' הני"ל רק ד"ה כשירה דלא אמרינן מהצ"ע בסוכה וכת"י א' ממאי מדקתני דומיא דרה"ר מה רה"ר ע"כ לאו משום מהצ"ע וכי"ל דשראליס מחלי וגזל גוי מותר רק משום קרקע לאו דיד' הוא שאינו לכס סוכה נמי לאו קרקע דיד' הוא משום דאינו לך ולא משום מהצ"ע וא"כ שפיר בגזל עניס ד"ה כשירה:

בגמ' ת"ש סוכה גזולה וכו' בכפ"ת - מדפס בשו"ת בית שער אור"ח סי' שני':

בתישובת הריב"ש סי' שס"ז הביא דעת הפוסקים דאף לרבנן דסוכה שאלה כשרה מ"מ סוכה שותפים פסולה ע"ש הטעם. ובכפ"ת תמריס חמה א"כ אין מכשרי רבנן במסכת ברה"ר הלא יש לו שותפות ברשות הרבים. ולעני"ד נראה דלכ"מ דאף לדעת הפוסלים בשותפות אינו פסול אלא יש לשיניהם חלק בו ושותפות בסוכה, אבל ברה"ר גם מי שיש לו חלק ברה"ר אין לו חלק לענין זה להעמיד שם סוכתו ולענין להעמיד שם סוכה אינם שותפים רק למחות שלא להעמיד ואם מסכך שם אי קרקע גזולה הוי לי כולה גזולה ואי אינה גזולה הוי לי שאלה כולה:

באופן אחר נ"ל למחן קושית פני"י שהנחתי לעיל דהנה כפ"ת הקשה למה לא מוקי ר"ג פלוגתיהו בסיכך על קרקע חזירו שהביא עניס משלו וסיכך שם בע"כ ותי' דלא שייך סוכה גזולה רק בסכך, והק' ע"ז ממסכת ברה"ר אלמא דשייך גזולה גם בקרקע ודפנות הסוכה. ולעני"ד לק"מ דככה"ג באמת קונה הקרקע משום תקנת מריש שלא יסתור סוכתו דערב זה והוי לך דכתב חוץ שבעה או חצרי' בטיט קני לי קנין הגוף עולמית וכמ"ש בחי' הריטב"א ע"ש, אבל במסכת ברה"ר ל"ש תקנת מריש דא"ל להפסיד את הרבים ולמטע מהם הדרך ומכש"כ דלא קני לי קנין הגוף עולמית ולהכי במסכת ברה"ר שפיר פליגי אבל בקרקע חזירו יש תקנת מריש, ולפ"ז מוכח דבסוכה גזולה לא מיירי בגזל עניס דאי בגזל עניס מיירי ול"ל תקנת מריש א"כ למה נקט והמסכת ברה"ר הוי לי למנקט והמסכת בקרקע חזירו. וא"כ ה"פ ממאי דבגזל עניס ד"ה כשירה משום תקנת מריש דילמא ד"ה פסולה דל"ל תקנת מריש, ומשני מדקתני דומיא דרה"ר מה רה"ר קרקע לאו דילי' אף סוכה נמי קרקע לאו דילי' דשייך גזולה אף בקרקע סוכה, וא"כ אי ס"ד דגזולה מיירי בגזל עניס דל"ל תקנת מריש א"כ למה נקט מסכת ברה"ר ולא נקט מסכת בחצר חזירו אלא ודאי משום תקנת מריש ושפיר מוכח דבגזל עניס ד"ה כשרה, ומיושב קושית פני"י:

בגמ' ורבנן לטעמיהו הקשה כפ"ת אין מכשרי רבנן בחוקף חזירו והוציאו מסוכתו משום דקרקע אינה גזולה והוי

בגמ' הג"ל פירש"י לאכזה לא"ל ילדי ביתו שי"ח וכו'. ועמדו האחרונים מה היחה כוונתה בזה. ונ"ל דהנה אברהם לא היה רוצה ליקח מרכוש קדוש וקשה אמאי ותירצו אחרונים שלא רצה להטות ממעשה נסים אך זה א"ש למ"ד ורק את חניכו חניכו כתיב שהיה אליעזר לבדו אבל אי אמרינן שהי' לו שי"ח עבדים א"כ מדוע לא רצה להטות הא אין כאן מעשה נסים. אמנם י"ל לפמ"ש רש"י לעיל דסתם עכו"ם גזלי ארעתא נינהו א"כ לא רצה ברכוש זה משום ספק גזל. אך לפמ"ש תומים דספק גזל מותר על קושית מהרי"ב הידוע קשה אמאי לא לקח וע"כ דספק גזל אסור והנה כאן גזול עבדי ר"ג וא"כ אלל ר"ג וכולהו רבנן ה"י ספק גזל כי אינן מחוייבין להאמין לא לה ולא לעבדים דפסולין לעדות וגם אלאמער' וחשבה דמשו"ה לא אשגחה זה משום דספק גזל מותר, לכן א"ל אימתא דהוה ליה לאכזה שי"ח עבדים באמת ולא אליעזר לבדו וא"כ אין כאן מעשה נסים וע"כ משום ספק גזל לא לקח דספק גזל אסור, וא"כ מ"ט נוחת קמייכו ולא אשגחיתו זה:

הפמ"ג באור"ח סי' תרל"ז במש"ז וכו' - נדפס בשו"ת בית שער אור"ח סי' של"ח:

תום' ד"ה של אשירה - נדפס בשו"ת בית שער יו"ד סי' נ"ג:

הפנ"י הקשה אהא דקאמר ר"ג אלל גזל עניס וסיכך כהן אין לו אלא דמי עניס לד"ה אסור ר"ג טעמא דר"א אחי לאשמעינן הא קי"ל כרבנן וע"כ דאחי לאשמעינן אליבא דרבנן דלא נימא בגזל עניס וסיכך מדור רבנן דפסולה וקמ"ל דאדרבה דאפי' לר"א כשירה ומכ"ש לרבנן, וא"כ חיקשי מה קאמר וממאי מדקתני דומיא דרה"ר וכו' הא מזה לא מוכח רק דבגזלות קרקע פליגי אבל אינו מוכח דבגזל עניס ד"ה כשירה דלמא ד"ה פסולה:

וב"ל דכתי' ריטב"א הקשה בחוקף חזירו והוציאו מסוכתו אמאי יוצא לרבנן הא איכא משום מהצ"ע ותי' דל"א מהצ"ע רק במזה הבאה לרשות כגון קרבן שופר ולולב אבל סוכה שאין בה ריטוי ליכא משום מהצ"ע, והק' הא דירושלמי חששו למזה של טבל ולמזה גזולה משום מהצ"ע, ונ"ל דמזה שאני כיון דדרשינן ושמרתם את המצות דבעי שימור לשם מזה של מזה וא"כ אם היא בעצירה בטל ממנה זו מחשבת שימור של מזה ואינה מצת מזה כלל ולהכי אינו יוצא בה ועיי' פרק השולח בראשונים ופני"י גבי גיטא גופא מי קמבטיל:

עוד תירך הריטב"א דהכא כיון דלא קני לה כלל וברשותה דמרא אחת ואין המזה מוציאה מרשות בעלים לא חשיבי מהצ"ע והרי הוא כאילו היחה שדה דעלמא גזולה ברשותו שאע"פ שעצירה בידו אין הסוכה נפסלת בכך ע"ש. ביאור הדבר דמה שגזל היא עצירה עוברת וכמ"ש השע"מ גבי עבר ומיעטן ביו"ט צ"ל לולב אלא דבגזלות מטלטלי מחויב לקיים עשה דוהשיב את הגזילה א"כ גם בשעת קיום המצוה עובר עצירה, משא"כ בקרקע דאינה גזולה וברשותה דמרא קאי אין עליו מ"ע דוהשיב ואינו עובר עצירה בשעת קיום המצוה לא הוי מהצ"ע. ולפ"ז למירוק ב' דשייך בסוכה מהצ"ע א"כ בגזל עניס אפילו מדרבנן פסולה משום מהצ"ע כיון דלא קני רק מדרבנן, ואפי' לרש"י דקני מה"ת בשינוי שם ושינוי מעשה מ"מ לשיטת רש"י לעיל ור"ת גם אחר הקנין הוי מהצ"ע כיון דקני לה בעצירה אבל למירוק הא' גם בגזל עניס וסיכך ל"ש מהצ"ע בסוכה שאינה מזה הבא לרשות וכשירה אליבא דכ"ע דהוי לך כיון דקני לה עכ"פ מדרבנן:

מדרבנן משום תקנה וכו', ועיי' נכפ"ת מה שפי' בדברי מהרש"ל ומה שנתקשה בו ולפמ"ש אחי שפיר. וגם בלי הקדמה הנ"ל יש לפרש דברי מהרש"ל על דרך זה רק כהנ"ל יובן יותר:

תוס' דל"א ע"א ד"ה אי קרקע גזולה הקשו הא אמת הוא דר"א ס"ל גזולה כ"ק קי"ו ונ"ל דהנה הגאון מהרש"ל מרגליות הקשה איך קאמר אי קרקע גזולה הא גזולה היא הא בקרקע נענין ככ"מ שיעשה קנין בגופו של קרקע כמבואר בחו"מ ס' קנ"ג ובחקק חזירו והוציאו מסוכתו לא עשה מעשה בגוף הקרקע ואיך מתשיב גזולה לר"א, ומ"י בהגהות מהרש"ל כמבואר בחו"מ שם דאם משתמש בקרקע תשמיש חשוב קנה כחילו עשה קנין בגוף הקרקע וה"נ מה שיושב בסוכה ישיבה של מצוה המצוה משוי' לי תשמיש חשוב כמ"ש רש"י לענין תקנת מריש דמצוה משוי' לי כבנין קבע והוי כקנין בגופו של קרקע ושפיר מיקרי גזולה ע"ש. אמנם כל זה אם יוצא בגזולה אבל כיון דאינו יוצא בגזולה שוב לא הוי תשמיש חשוב דאינה ישיבה של מצוה ואין כאן קנין וממילא אינה גזולה רק שאלה, ולפ"ו ודאי אמת הוא דר"א ס"ל בעלמא קרקע גזולה, והכא ה"פ אי קרקע גזולה ומשום דע"י ישיבה של מצוה הוי קנין סוכה גזולה הוא ואינו יוצא וכו' קרקע אינו גזולה דכיון דהוי גזולה אינו יוצא ממילא אין כאן קנין ואינה גזולה סוכה שאלה ולר"א אינו יוצא בשאלה:

ובמה שני"ל ליישב קושית מהרש"ל מרגליות הנ"ל הוא עפמ"ש תוס' בסוגיא דחופה קונה לדידן דחופה אינה קונה נילף בק"ו דכסף גומר וכו' ומ"י כיון דחופה אינה גומרת אלא לאחר כסף א"כ דיו לכסף שיגמור אחר כסף ומאי אולמא דהאי כסף מהאי כסף וכח מהרש"ל דלר"ה דס"ל מק"ו דחופה קונה היינו קונה וגומרת, דאל"כ תיקשי מאי אולמא דהאי חופה מהאי חופה ע"ש. וביאור הדבר לדעתי לפמ"ש הפני"י שם למח' קוש"י ע"י דנילף לר"ה דלמה העבירי נקנית בחופה מהיקישא דאחרת ומ"י פני"י דענין חופה הוא מעשה ניכר לשם נישואין וזה ל"ש בלמה העבירי וא"כ אי נימא דכסף קונה או חופה קונה שוב א"א להיות גומר דאינו מעשה הניכר לשם גמר וזה פ"י מאי אולמא דהאי כסף מהאי כסף או מאי אולמא דהאי חופה מהאי חופה:

ולפ"ו נ"ל דכל קנין משיכה או הגבהה או כסף הוא מעשה הניכר לשם קנין שיהי' שלו ולהכי בעי' בקרקע מעשה בגופו של קרקע שיהי' המעשה ניכר לשם קנין משא"כ בשאר תשמישי' בחו"מ שם אינו מעשה לשם קנין הגוף רק לשם קנין פירות ועיי' מ"ש ריטב"א גבי זיקע בו קנאו, וא"כ בחוקף את חזירו והוציאו מסוכתו וישב בה שפיר הוי המעשה ניכר לשם גזילה ולהחזיק בו כשלו ושפיר קנאו בקנין גזילה אי קרקע גזולה. ובה מיושב קושית כפ"ת אמאי מוקי פלוגמא בחוקף ולא נכנס לסוכה חזירו בע"כ שישב בדדו או שנכנס שלא מדעת חזירו שחזירו לא היה שם ולפמ"ש א"ש דככה"ג אין כאן מעשה ניכר לשם גזילה ול"כ כלל להיות גזולה כקושית מהרש"ל הנ"ל:

כתב הרמב"ם בפ"י המישנה מצוה הנאה בעצירה אינה מצוה ולפיכך לולב הגזול ושל אשירה ושל עיה"נ חו האשירה היא שיהי' האילן הזה נעבד ועוד יתבאר אלו האשירות בע"א וכבר ידעת אומרו ית' ולא ידבק בידך מאומה מן החרס. ודבריו תמוהים שהרי בגמ' מוקי מחנ"י באשירה דמשה ומשום כחותי מכתת שיעורי אלמא דל"ש כאן מהב"ע או משום דלא

לי שאלה הא קי"ל שאל של מדעת הוי גזל כ"מ מ"א ומ"ג וכו' פ"ת. ועוד הא מלך הוי ממעטינן גזולה ושאלה אלא דמרב"י מכל האורח דשאלה כשרה וא"כ תפסת מועט תפסת בשאל מדעת אבל של מדעת מני"ל הא אפי' בסוכה שותפין רבים ס"ל דפסולה בריב"ש ס' שמ"ו:

והנה קושיא ראשונה לק"מ דהא דאמרין שאל של מדעת הוי גזל היינו במקום דשייך גזולה כגון במטלטלין העגולים אבל בקרקע כיון דאינה גזולה ולא משכחת בה גזולה ל"ש לומר של מדעת הוי גזל דל"ש בקרקע גזולה כלל. ואמנם ליישב שני קושיות הנ"ל נ"ל דבאמת צריך להבין מה דקאמר אי קרקע אינה גזולה שאלה היא דלמה דמיון הוא לשאלה דבשאלה כל ימי שאלמה הקנין תשמיש הוא שלו ויש לו בקנין פירות לזמן משא"כ בחוקף אין לו בה אפי' קנין פירות ועיי' בריב"ש ס' שמ"ו:

אבל ביאור הדברים נ"ל דבאמת צריך להבין איך ממועט מלשון לך יותר גזולה משאלה, אך י"ל דביומא י"א ילפינן מדמכחיז לכס לשון רבים לרבות השותפים שהוא קנין של שנים ועיי' תשו' הרא"ש ריש כלל ל"ה ועיי' תוס' לעיל כ"ז ד"ה כל, וא"כ ה"ה להיפך היכי דכתיב לך בעי' שיהי' הקנין של אדם אחד אבל אם הקנין של שנים אינו יוצא, והנה גזל ולא נתייחסו העגולים שניהם אין יכולין להקדיש וכו' ושניהם ביחד יכולין להקדיש כמ"ש ב"ש ס' כ"ח משום דיש לגזל ועגול לשניהם קנין בחפץ, וא"כ א"ש דלא ממעטי' מלך דצריך דוקא שיהי' הקנין הגוף של אדם אחד דהא כתיב כל האורח לרבות את השאל רק די בקנין תשמיש אבל עכ"פ ממעטינן מלך דצריך שיהי' הקנין תשמיש של אדם אחד ולהכי ממעטינן גזלן שהקנין הוא של שנים:

ובמה"ט ה"י נמי דעת השואל בתשו' הריב"ש הנ"ל דאף בסוכה שאלה כשרה מ"מ של שותפים פסולה דממעטינן מלך דהקנין של שנים, וגם ריב"ש לא חדש רק דדי בקנין פירות ותשמיש א"כ החזי' שלו וחלק השותף שאלו הוא אלא א"כ הקנין התשמיש כולו שלו:

ולפ"ו אחי שפיר דאי קרקע אינה גזולה וברשותא דמרא קמא קאי הוי רק בשאלה דהקנין הוא רק של אדם אחד דהיינו העגול ובשעת תשמיש ע"כ קונה התשמיש של שעת ישיבה ועיי' תוס' פסחים כ"ט דלא משכחת שאוכל חמץ שאינו שלו ושפיר יוצא בו. ולפ"ו לק"מ קושית כפ"ת דאף דממעטי' גזול מלך היינו משום שהוא קנין של שנים אבל בחוקף שהוא קנין של אדם אחד אי קרקע אינה גזולה שפיר יוצא בו דהא ילפינן מכל האורח דלא נענין שיהא קנין הגוף שלו:

ובזה יובנו דברי מהרש"ל בחוס' ד"ה אבל גזל שכתב א"כ הוי שאלה לגבי מאחר שלא קנה פ"י דמשו"ה נדחק רש"י לפרש מעוטא דלך על סוכה בראש העגלה וראש הספינה שהוא קנין של שנים כנ"ל משום דבגזל עצים וסיכך כיון דלא קנה מה"מ כשינוי מעשה ושם כיון דחזרו לבריות א"כ הוי רק שאלה לגבי יוצא בה וא"ל דהוי כשאר מטלטלין העגולים פ"י דהוי כקנין של שנים כנ"ל וממעטי' מלך דיש לחלק בשלמא שאר מטלטלין העגולים אף דאם משתמש בה הגזלן פטור מלשלם כמבואר בה"ל גזילה ויש לגזלן קנין תשמיש מ"מ גם לעגול יש קנין תשמיש וזה שכתב דקיימי בדרשותיהו דמרייהו קדמאי והוי קנין תשמיש של שנים, אבל הכא שגזל עצים ובה אוחה במחזור לקרקעיתו אין העגול ראוי ליישב בה משום קרקע הגזלן והוי קנין תשמיש רק של הגזלן א"כ הוי שאלה מדאורייתא כיון דקנין תשמיש רק לאחד דלא קנה העצים רק

שם. באו"א מכיר את שלו ונפולו י"ל דאמי לאפוקי
אם כולם הכירו את שלהם חזק מאי וא"כ אין עדות שזה שלו
רק מה שז"ל אומר על זה שנטל שהוא שלו וממילא זה האחד
הוא של זה שאינו מכיר ולא מהני כיון דהוי אסורא דאית ביי
ממונא ועיי' שו"ע ל"ו אלא דבעי דוקא כל אחד ואחד מכיר
את שלו:

שם. מפני שאמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו
ביו"ט ראשון בלולבו של חבירו ושאר ימות החג אדם יוצא ידי
חובתו בלולבו של חבירו, והך ושאר וכו' הוא מיותר. וגראה
דהאחרונים הקשו אמאי אינו ראוי ליתול לולב של חבירו שלא
מדעתו ביום טוב ראשון ואמאי לא נימא ניחא לי לאינש
דליעביד מצוה בממוני ובודאי מקנה לו במתנה ע"מ להחזיר,
ותירצו כיון דבעי לכס א"כ בשעת מצוה אינו ממונו של בעלי
הראשונים ומ"ש ניחא לי לאינש דליעביד מצוה בממוני כיון
שבשעת המצוה אינו ממונו אמנם זה רק ביום טוב ראשון אבל
בשאר ימים דיוצא בשאלו שפיר יוכל ליקח בלי דעתו מה"ט
דניחא לי ליעבד מצוה בממוני ולא הוי מה"ט והיינו דקאמר
שצריך להכיר מפני שאמרו ביו"ט ראשון אין אדם יוצא ידי
חובתו בלולבו של חבירו דל"ש ניחא לי למיעבד מצוה בממוני
ושאר כל ימות החג יוצא משום דניחא לי למיעבד מצוה
בממוני:

עוד י"ל דקשה איך קומרי על הכרתו הא לא שבעתו עין עי'
ב"מ כ"ג, ותי' מפני שאמרו חכמים וכו' ולכן נותן לב
להכירו בטב"ע ושפיר מכירו:

עוד י"ל כיון דקתני יו"ט ראשון של חג מכלל דאיכא יו"ט
שני ועיין טו"ז ריש ה' סוכה ועיין לקמן מ"ג דמוקי
הך דמוליכי לבה"כ בזמן שאין בהמ"ק קיים, ותקשי הא גם
ביו"ט שני צריך להכיר כמו בשופר דפסול ביו"ט ראשון ביו"ט
שני וה"ל בלולב וצריך לכס בשני, אך כבר תירץ מג"א סס"י
חקפ"ו דבשלמא בלולב אותן הפסולים כשרים לשאר ימות החג
לכן כשרים גם ביו"ט שני אבל בשופר פסולו לגמרי והיינו
דקאמר לתרץ אמאי א"ל להכיר גם ביו"ט שני משום ובשאר
ימות החג וכו' כתי' מג"א:

עוד י"ל דכפ"מ וחוס' יו"ט הקשו אמאי צריך שיכיר כל אחד
את שלו יאמרו כל מי שיגיע לולבי בידו יהא לו במתנה
כמו לקמן מ"ב במקדש. ונ"ל לפמ"ש מג"א סי' ש"ו דאסור
לחת מתנה לחבירו ביו"ט רק באחריו מותר במעמ"ל, ולפ"ז
לקמן דמייירי במקדש דהוא דאורייתא כל ז' ובעינן לכס מה"מ
כל ז' א"א לחת במעמ"ל דהא צריך להיות שלו כל ז' ולאחר
החג לאו חזרה הוא דאיט שווה רק דבר מועט וצריך לחת לו
במתנה גמורה וזה אסור ביו"ט ושמא יהי אנשים אשר לא
יכירו ולא יהי להם תקנה, אבל כאן בבה"כ דלא בעינן לכס כל
ז' וא"כ אם יהי אחי אנשים אשר לא יכירו שלהם אפשר לחת
להם ביו"ט במעמ"ל שמותר לכן טוב שיהי כל א' מכיר את
שלו והיינו דקאמר באו"א מכיר את שלו מפני שאמרו חכמים
וכו' ובשאר ימות החג אדם יוצא בלולבו של חבירו ושפיר יכול
לחת לו במתנה ע"מ להחזיר וא"ש:

עוד י"ל עפ"מ"ש הפלתי סי' ק' דהיינו דחכמים השוו דבריהם
לגמרי כשל תורה אז קבעוהו אפילו לבטל ד"מ אבל אם
לא השוו אותם לגמרי כשל תורה אז לא אמרו לבטל ד"מ,
והיינו שבא ליתן טעם אמאי דוקא ביו"ט ראשון דוחה לולב את
השבת ולא בשאר ימים ותירץ מפני שאמרו חכמים אין אדם
יוצא י"ח ביו"ט ראשון בלולבו של חבירו ושאר ימות החג אדם

נפיק ביה מחמת העבירה שנעשית בו וכמ"ש חוס' ד"ה משום
או משום דהעבירה כבר עברה וכמ"ש בשער המלך הלכות
לולב:

וב"ל בשמך דקדק עוד למה הביא הרמב"ם קרא דלא ידבק וכו'
אכו אחי לא ידעין דאשרה ועי'ה"נ אסנה"נ וגראה
לפמ"ש הנמ"י בפ"ב דנדרים דטעמא דמותר לזאת י"ח מצוה
באיה"נ משום דמללה"נ והוי שלא דרך הנאמן ולפ"ז בע"ז
דאפילו שלכדה"נ נמי אסור כמ"ש חוס' פסחים כ"ו ד"ה שאני
וע"ז י"ב ע"ב ד"ה אלא משום דלא כתיב לשון אכילה רק ולא
ידבק בדרך מאומה מן החסר ל"ש כלל הא טעמא דמללה"נ
ולפ"ז שפיר הוי בלולב של ע"ז מצוה הבאה בעבירה כיון
דאסור להנות בה אפי' הנאה של מצוה אף דהוא שלכדה"נ
וכמ"ס הרמב"ם שפיר והביא שפיר קרא דלא ידבק וכו':

תוס' ד"ה משום - נדפס בשו"ת בית שער חוס' סי'
ש"נ:

דף ל"ט תוס' ד"ה בערות הקשו למ"ד ב"ק ס"ח דאני
יכול לחלל מה שביד חבירו קשה מה מועיל כאן חילול. ונ"ל
דחוס' ב"ק ס"ח ע"ב הקשו והיכי מדמה הקדש לחילול שכמו
שיכול לחלל מה שביד חבירו כן יכול להקדיש והלא אע"פ שא"י
יכול להקדיש פירות של חבירו יכול לחלל הקדש של חבירו
דמשמע ביבמות פ"ח דקאמר אי קדושת דמים משום דכידו
לפדותו וכו' ואי קדושה"ג אי דידיה וכו' משמע דבקדושת דמים
אין חילוק בין דידיה לחבריה, ותי' דל"ד דהקדש מאחר
שהקדש יצא מרשות בעלים וכמו שהבעלים יכולין לפדותו כמו
כן אחר אבל כרם רבעי הבעלים זכאי לאוכלה בירושלים ע"ש
ולפ"ז בפירות שביעית שהם הפקר לכל כמו לבעלים ואפ"ה
יכולים לחללו ועיין שמ"ק ב"ק ס"ח ד"ה ולענין פסק בשם
המאירי ולהכי אף לאחר שלקט א' הפירות הם שלו ואינו
הפקר מ"מ יכול לחלל דמי פירות שביעית אף שאין ברשותו
כיון שמצינו דיכול לחלל פירות שביעית אף שהם הפקר ואינם
שלו ולא ברשותו כל זמן שהפירות במחזור שהם הפקר וא"ש.
אלא דחוס' לשיטתם הקשו שפיר דחוס' ב"ק שם ד"ה
והננועי' כתבו דבשאר שני שבע קיימי דאי אשביעית כיון שהיו
זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחללו ע"ש ודלא כשמ"ק בשם
מאירי:

לכן נ"ל לפרש לפמ"ש חוס' קידושין נ"ז ד"ה מחקיף
שהלוקח יכול לחלל המעשר ביד המוכר משום דזכות הוא
לו למוכר וזכין לאדם שלא בפניו דהא זכר מטעם שליחות והוי
כמו שליח וכו' אבל בהאי דננועי' ל"ל הכי שהרי הגולנים עצמן
אינם יכולים לתקן כלום מה שבידם להכי אינו שלהם והוי גזל
ולא נחייאשו הבעלים וכיון דאינהו לא מצי עבדי שלוחיהן נמי
לא מצי עבדי ע"ש, וה"נ כיון דדמי שביעית של המוכרים והם
עצמם יכולים לחללו גם הלוקח יכול לחללו דזכות הוא למוכרים
וזכר מטעם שליחות כחוס' הנ"ל ואחי שפיר:

דף מ"א למחרת משכבימין ובאין י"ל דרך נחות לשון
משכבימין דלקמן מ"ג אמרינן דלהכי לא גזרינן משום שמה
יעבירו ביו"ט ראשון משום שהוא מה"מ בגבולין ועיין פסחים
ע"ב דכל שזמנו בהול הוי טעה בדבר מצוה דכיון שזמנו בהול
יותר יוכל לטעות, וה"נ כל שזמן מצוהו בהול יותר יש לחוש
יותר לשמא יעבירו ולכן כל מה דאפשר למעבד בהיתירא
פורתא עבדינן ומשכבימין דלא להוי זמנו בהול כ"כ ולא יבוא
לדי' כך שיעבירו ד"א ברשות הרבים:

יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו וא"כ לא השוו אותו לשל תורה ואינו יכול לבטל ד"ת לכן גזרינן שמה יעבירו:

שם. מנה"מ דת"ר ולקחתם שמה לקיחה ביד כאו"א וכי'. והקשה כפ"ת הא במצוה שבגוף ל"ש שליחות וקרא למה לי ע"ש. ונ"ל עפ"י דברי חוס' רי"ד בקידושין והנ"ל בזכותו דלא שייך שליחות אלא אם ניכר שעושה בשביל המשלח זה אבל בהנחת תפילין ושיבת סוכה אינו ניכר שעושה בשביל משלח זה אולי עושה בשביל אחר לכן ל"ש שליחות ולפ"ו בלולב דבעינן לכס ושאלו פסול א"כ ניכר שעושה בשביל המשלח שהוא שלו שפיר שייך שליחות וצריך קרא למיעוטי דלא מהני שליחות ולפ"ו הפי' בדרייתא ולקחתם לכס שמה לקיחה לכאו"א וקשה קישית כפ"ת ותי' כתיבין הנ"ל לכס משלכם להוציא את השאלו ואת הגזול וכו', וזה כונת חוס' ד"ה ולקחתם מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד וגבי סוכה ל"ז קרא דלא מהני שליחות דהא כתיב כל האזרח ומה ילפינן לעיל כ"ז ע"כ דיוצא בסוכה שאלה ופשיטא דא"י לעשות שליח שאינו ניכר שעושה לשם המשלח:

וה"ר י"ל דלא מיקרי מצות שבגופו אלא בדבר שאפשר להעשות גם בדבר שאין בו רוח חיים שיניחו תפילין על ידו על יד אחר או שיושיבו אותו בסוכה וא"כ לזה חייתו וכחו אבל ליקח לולב ולאחוזו בידו צריך חיות וכח גברא ע"ז שפיר יש לעשות שליח. אך ו"א דהא גם בסוכה דבר שאין בו רוח חיים לא מיקרי ישיבה רק מונח בסוכה וא"כ נצריך קרא דלא מהני שליחות. אמנם הא ליחא דהרי דרש' תשבו כעין תדורו וכשאחר יושב בשבילו אינו כעין תדורו, וזה כונת חוס' ובסוכה ל"ז קרא דהא כתיב כל האזרח וכו' כעין תדורו א"כ אי אפשר ע"י שליח כנ"ל:

והרי"ף כתב ולקחתם שמה לקיחה חמה לכאו"א. ונ"ל פירושו דלעיל ל"ד ע"כ אמרינן שמעכבין זא"ז מדכתיב ולקחתם שמה לקיחה חמה וכחצו חוס' שם בשם בה"ג לא דמגבה להי בהדי אלא בזא"ז נמי שפיר דמי והא דצריך קרא לזה משום דאי לא קרא הו"א ד' מינים צריך רק לכס לשון רבים שד' בנ"א יקחו ד' מינים ולהכי קאמר ולקחתם שמה לקיחה חמה לכאו"א, ואי דא"כ למה כתיב לכס ז"א דלכס להוציא את השאלו וכו'. וזה כונת חוס' מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד לכס דלא הייתי אומר דרבים יקחו ד' מינים אבל מדכתיב ולקחתם דרשינן לקיחה חמה לכ"א וגבי סוכה ל"ז קרא דלא סגי בדופן אחד לכל חד וג' בנ"א חיסגי להו בג' דפנות דהא כתיב כל האזרח שכל ישראל יוצאין בסוכה אחת כדלעיל ל"ד וא"כ אינו מגיע אפילו דופן א' לכ"א וע"כ שצריך ג' דפנות לכל אחד ואחד:

עוד נ"ל בפ"י דברי חוס' דחוס' ד"ה אא"כ כתבו ובאחריו השותפין נמי לא נפיק וכו' כיון דאינו מיוחד שלו, והוא פלא למה לא כתבו כיון שאין כולו שלו. ונ"ל דרבינו אביגדור שכתבו הרא"ש ס"ל דיוצא בשל שותפים והנראה שם מדבריו דס"ל כמ"ש הר"ן בנדרים ר"פ השותפין דכתב שאין בו דין חלוקה אמרי' ברירה לכ"ע דבשעה שכ"א משתמש בו הוא שלו לגמרי גוף ופירות ול"ד לשאר ברירה ע"ש מלחא בטעמי' וה"נ אחריו שקנו שותפין לזאת בו הרי הוא כחצר שאין בו דין חלוקה ושפיר אמרינן ברירה דבשעה שכ"א יוצא בו הרי הוא שלו ויש לו בו קנין גוף ופירות, ולכן חידשו חוס' דאינו יוצא משום דאינו מיוחד שלו וכדאמרי' ב"ק ז' בעינן כספו המיוחד לו. אמנם י"ל דכאמח גם חוס' מודו דאם קנאו מחצילה בשותפות לזאת בו שפיר יוצא בו וכדעת רבינו אביגדור ומ"ש חוס' דאינו יוצא באחריו השותפין היינו בקנאוהו מחצילה

לאחילה דלא יש לו דין דחצר שיש בו דין חלוקה וכן האי דכ"ב קל"ז מיירי בקנאוהו מחצילה לאחילה לכן לא שייך בזה ברירה, ואולי זה כונת חוס' ומה שנהגו הקהל וכו' מלמדין אותן וכו' וע"ז כתבו ויש לסמוך דכיון דקנאוהו ע"מ לזאת בו ואע"ג שלא פירשו סתמא דמלחא כאלו פירשו דמי שקנאוהו לזאת בו והוי כאין בו דין חלוקה ואמרי' ברירה כיון דבעינן אחר א"י לזאת בו ושבו לא בעי' שיהא כ"א נותן חלקו במעמ"ל:

ולפ"ו י"ל פ"י אחר בגמ' ולקחתם לכס פ"י שיכולין ליקח בשותפות ועי' כפות חמרים ואי דאם כן אינו כולו שלו ו"א דהרי ולקחתם שמה לקיחה לכאו"א בשעה שהוא בידו לזאת בו הוא שלו לגמרי מטעם ברירה כנ"ל והיינו לכס להוציא את השאלו דממעטינן רק שאלו וגזול ולא שותפות, וזה ג"כ פ"י הרי"ף שמה לקיחה חמה ביד כאו"א וא"כ אין בו דין חלוקה. וזה שכתבו חוס' מדלא כתיב ולקחת לשון יחיד ש"מ שיכולים ליקח בשותפות וגבי סוכה ל"ז קרא דיוצאין בשותפות מטעם ברירה כנ"ל דהא כתיב כל האזרח דמיני' ילפינן דיוצא בסוכה שאלה ע"י לעיל כ"ז, וא"כ אין צריך בשותפות לטעם ברירה:

שם. מכאן אמרו חכמים וכו' אא"כ נתנו לו במתנה. והאי אא"כ נתנו לו במתנה מיוחד וכו' מאי אחי לאשמעינן דודאי אם נתנו במתנה הרי הוא שלו ויוצא בו. ונ"ל דטו"ו אור"ת ה' ציית ס"י י"ד הקשה אמאי אמרי' במשאל לחדירו טבעת לקדש בו את האשה וקידש בו דמקודשת דאמרינן דכוונתו ה' שאם אינו מועיל שאלה יהי' במתנה ועכ"פ במעמ"ל ובלולב אמרי' דשאלו פסול ואמאי נימא ג"כ דכוונתו היה שאם אינו מועיל שאלה נותן לו במעמ"ל ותי' דבלולב הוי פסול שאלה מכח גזה"כ דלכס משלכם דודאי אמרינן דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה ואין לנו לפרש לשונו שנתכוון באופן המועיל דהיינו לשון מתנה דאדרכה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ונפסלים כל שאמר בלשון שאלה, משא"כ בקידושין דפסול גזולה ושאלה הוי מזד הסביר דהא בעינן שיתן לה כסף משלו ואיהו נותן לה משל אחרים ונמה תתקדש לו ע"כ שפיר אמרינן דזה השואל לו טבעת לקדש בו דודאי נתכוון באופן המועיל וכו' דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן, והיינו דקאמר לכס משלכם להוציא את השאלו וכו' אא"כ נתנו לו במתנה כפי' ולא אמרינן מסתמא נתכוון באופן המועיל כתי' הטו"ו:

בתש"ו רמ"ט [רבי משולם איגרא מטיסמנץ] סי' כ"ט חמה על אשר"י סוכה ל' שהוכיח דכוונתו מתנה ע"מ להחזיר צריך המקבל להקנות לנותן כשמתחזיר בקנין גמור מהא דאמרינן סוכה מ"ו לא ליקני אינש לולבא לניוקא ביו"ט קמא מ"ט קטן קנוי קני אקנוי' לא מקני וכו' אלמא דצריך המקבל להקנות לנותן ע"ש מהא דכתב הראב"ד הביאו רשב"א בקידושין כ"ג דס"ל לר"מ בנותן אחד מתנה לעד ע"מ שאין לרבו רשות בו דכי א"ל קני קנה עבד וקנה רבו וכי א"ל ע"מ לאו כלום הוא והקשה ראב"ד אמאי קנה רבו הא כפלי' לתנאי' שאם יקנה רבו לא תהא מתנה והוי ל' למימר שמתנתו בטילה, ותיירך משום דיד עבד כד רבו לזכות לאדון אמרי' אבל לחוב לאדון לא אמרי' והלכך ס"ל לר"מ דכיון דא"ל קני קנה עבד וקנה רבו ומשנתנו לעבד כאלו נתנו לרבו עצמו ממש ומה שהתנה עם העבד כאלו התנה עם אחר ע"ש. ולפ"ו ה"נ קטן קנוי קני דלזכות לעצמו יש לו יד אקנוי' לא מקני משום דבפניו כשלא בפניו דמי לתוכו ואין התנאי כלום דהוי כאלו התנה שלא בפניו וכאלו התנה עם אחר:

ואם כן הוא ל"ק נמצאו ב"ד מחנן לעקור דבר מה"מ שהרי משום שמה יעבירו העמידו רק ששבות דתקיעה וטלטול דלולב שהוא בשאר שבותות וכיון דיש מקום לתקנת חכמים לחול בלי עקירת דבר מה"מ שפיר העמידו דבריהם גם במקום שעוקר דבר מה"מ ע"ד שאמרו ע"ל הואה ואחמל העמידו דבריהם במקום כרח:

אלא דפי' הנ"ל אי אפשר דהרי אם חל יום ראשון בשבת לא גזרו ב"י רבנן וא"כ אין לומר דמשום הימר טלטול לולב ישנה שהוא שבת שהרי למד הוא לטול גם בשבת ביום דהוא מה"מ בגבולין וע"כ דגזירה דשמה יעבירו הוא גזירה בפ"ע ולא שהעמידו שבות דטלטול במקום מזה, וע"ז הקשה רש"י שפיר דנמצא ב"ד מחנן לעקור דבר מה"מ ואין מקום לתקנת חכמים לחול והוצרך לתקן דשכח ולא תעשה שאני. וכל זה למאי דמשני אלא יום ראשון דאיתא מדאורייתא בגבולין אבל בתחילת הסוגיא לק"מ ד"ל כנ"ל ואחי שפיר:

בזיהו בעיקר דברי מג"א שכתב דמשמע מחוס' דתקיעה הוא הטעם משום שבות והוא ממ"ש חוס' דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא וכיון דאישתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל בתק"ש איכא מעשה חכמה ואחמור רבנן טפי והוי ס"ל למג"א דמשום איסור טלטול דלולב לא החמירו כ"כ כמו בשביל איסור שבות דתקיעה שמה יחקן כלי שיר. אבל לפענ"ד אין הפירוש כך בחוס' אלא הפי' דלולב אינו אלא טלטול בעלמא ומדאגבה' נפיק ב"י והנענועים והכרעה אינו אלא מדרבנן לכן אינו כהול כ"כ ואין לגזור בו כ"כ שמה יעבירו ולהכי כיון דאישתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל תק"ש איכא מעשה חכמה וצריך לילך אצל בקי ללמוד כדי ללכת י"ח מדאורייתא כהול טפי ויש לגזור יותר שמה יעבירו ומש"ה אחמור בה טפי ולשון החוס' מסייעני וא"ש:

סימן י"ד

לקשר שני מימרא דר' תנחום בשבת דכ"ב. דרש"י פירש דלמעלה מכ' פסולה משום דליכא פרסומי ניסא ויש להבין הא גם בלי פרסום יש מצוה בהדלקה עצמה וזכר לנס כמו אם מניחו על שולחנו ואין לו בני בית ואמאי פסולה הא עכ"פ קיים מצוה הדלקה. ונ"ל דכבר הקשה פנ"י מה הי' צריכים לנס הא טומאת מת הותרה בציבור וחיץ דהנס היה רק להראות חיבתן ע"ש וכיון דלא הי' צריך לגוף הנס רק לפרסם חיבתן א"כ גם במצוה הדלקה העיקר לפרסם הנס וחיבה ואהבה להשי"ת וכיון דליכא פרסומי ניסא פסולה:

אלא דיש לעיין מה הראות חיבה היה בזה ונראה דהא קי"ל טומאה רק דחוי' בצבור ופירש"י צימא דבקושי התירו רצה הקב"ה לזכות את ישראל שלא יאדע תקלה ואיסור ע"ד ורגלי חסידיו ישמור, וזה נשמע גם מהא דוהבזר ריק אין בו מים מים אין בו אכל נחשים ועקרבים יש בו והק' רמב"ן בחומש א"כ היו רואין שנעשה לו נס גדול ושהוא צדיק גמור ואין שלחו ידם במשיח ה' למכרו ע"ש מה שתיקן, ונ"ל שחשבו שאין הצלחו בזכותו אלא בזכותם וה' שמרם שלא יבוא הריגת נפש על ידם ורגלי חסידיו ישמור ושפיר יש שייכות לר' תנחום הנ"ל כאמור:

ועוד י"ל דחוס' הקשו אמאי לא קאמר ימעט כמו גבי מבוי דרבנן ותי' משום דלא רצה להאריך יכנה וימעטנה ויחזור ויליקנה דלמעטה ולהניחה כמות שהיא דולקת אי אפשר כדמוכח לקמן והיינו משום דהדלקה עושה מצוה ובעי' הדלקה במקומה, וק"ל איך אפשר כלל לומר דהדלקה עושה

ולפענ"ד לק"מ דשפיר הוכיח הרא"ש דצריך להקנות לו דאי נימא דא"צ להקנות לו א"כ לא היה רק מחנה לזמן עד שיצא בו רק דאמרינן שיוצא במחנה לזמן שהוא רק קצין פירות ואינו חנאי כלל וא"צ דיני חנאים ועי' בחוס' סוכה מ"א ע"ב ד"ה הילך דבשום מקום אינו מוכיר דיני חנאים אלא דלפי האמת בהכי מיירי ע"ש. אבל אי אמרינן שאין צריך המקבל להקנות לזמן כשמחזיר והוא רק מחנה לזמן בלחמ לא בעינן דיני חנאים לפי שאינו חנאי כלל וא"כ ל"ש לומר שהוא חוב לקטן מה שנתן לו רק לזמן שלא יהנה מה שהתנה כיון שלא נתן יותר וא"ש:

באו"ח ס' תרל"ט וכו' - נדפס בשו"ת בית שערס או"ח ס' של"ו:

המחבר נס' תרמ"ט וכו' - נדפס בשו"ת בית שערס יו"ד ס' תמ"ו:

פרק לולב וערבה

בסוכה מ"ג רש"י ד"ה אלא ראשון כתב וא"מ נמצאו ב"ד מחנן לעקור דבר מה"מ הא אותבינהו בינמות' ו' ומשני שב וא"מ שאני. והוא תמוה אמאי לא הקשה רש"י כן מיד בריש הסוגיא דקאמר גזירה וכו'. ונ"ל דחוס' פ"ק דתשובות ד"ה תינח כתבו ואפי' למ"ד בינמות פ"ט דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"מ היינו כגון דליכא עבירה כהאי דהתם דהדר לטבולא וכו' והקשה מהרש"ל התם נמי עבירה הוא מאחר שחזר לטבול ומתקנים אותו מיני' ובי' והשני יוצא לחולין ומותר לזרים וכו', ותי' דמה שעקרו חכמים דברי תורה והחזירו אותו טבל בזה לא נעשה עבירה שהרי טבל נמי חייב מיתה אלא שבא אח"כ קולא מיני' כשחזרו ותפרישו ובה"ג ליכא קפידא וכו'. והסברתי בחי' לכתובות דודאי אם אין מקום לתקנת חכמים לחול אלא בעקירת ד"מ בקום ועשה אין תקנת חכמים כלל, אבל התם יש מקום לתקנת חכמים לחול דהדר לטבולא דבזה אכתי ליכא עקירת ד"מ בקו"ע וכיון דחלה תקנת חכמים אף שאח"כ בא לידי עקירת ד"מ בקו"ע שפיר יש כח בדברי חכמים לעקור דבר מה"מ אפילו בקום ועשה ע"ש:

ולפ"ז אפי' נאמר דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אפילו בשו"מ מ"מ בכה"ג שיש מקום לתקנתם לחול בלי עקירת דבר מה"מ שפיר יש כח בידם. ועיין מג"א ס' תקפ"ח ססק"ד שכתב וכתוס' רפ"ד דסוכה ד"ה אינה ידיעי וכו' משמע דבאמת בתקיעה הטעם משום שבות הוא וכו', והוא תמוה דהרי בגמ' אמרינן גזירה שמה יעבירו ולא משום שבות דשמה יחקן כלי שיר:

וב"ל לפמ"ש במק"א לפרש דברי תו"ט רפ"ק דשבת דכתב דלא אמרינן טעה בדבר מצוה פטור אלא היכא דניתן שבת לדחות כגון מילה ולולב, והוא פלא הרי בלולב לא ניתן לדחות רק איסור טלטול ולא מלאכה דאורייתא, וכתבתי בפירוש ניתן לדחות הוא כך יען שניתן לדחות אפי' איסור טלטול דרבנן מה שאסור בשאר שבת עי"כ סוכה שהוא שבת ומוציא לר"ה או מעביר ד"א בר"ה. ולפ"ז י"ל דבאמת שופר אסור בשבת משום שבות שמה יחקן כלי שיר ולולב משום איסור טלטול אלא שהי' ראוי להחזיר משום מצוה אלא דאם נחיר איסור דרבנן משום מצוה א"כ אפשר שעי"כ ישנה שהוא שבת ויעבירו ד"א בר"ה לכן לא התירו שבות דתקיעה וטלטול דלולב, ושפיר כתב מג"א דתקיעה הטעם משום שבות הוא. וזה מדויק בלשון רמב"ם שהביא מג"א שם אעפ"י שתקיעה שבות ויבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם מ"מ גזרין שמה יעבירו ד"א בר"ה והיינו כנ"ל:

דאזיי משמ"ר דר' ירמיה ולא קיבלה כי אחא רבין אמר רבין רבין קמ"ר דאזיי משמ"ר דר' יוחנן וקיבלה. והנה כל האחרונים נתקשו על זה דאמאי משמ"ר דר' ירמיה לא קיבלה ומשמ"ר דר' יוחנן קיבלה:

ובראיה לאדמו"ר הגאון נ"י ליישב באופן נעים ונחמד, דהנה בעמוד הקודם בגמ' אמר רב הונא פחילות ושמיני שאלו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מ"ט דר"ה קסבר כהנה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, פירש"י כהנה זקוק לה לתקנה הילכך צריך לכתחילה לעשותה יפה דילמא פשע ולא מתקן לה. וכתב הפני"ו וז"ל ולכאורה שפת יתר הוא, ונראה בזה דרש"י בל ליישב קו' החוס', דהנה החוס' בד"ה הקשו דמנ"ל דטעמא דרב הונא דבשבת משום דמותר להשתמש לאורה דילמא בשבת נמי משום דכבה זקוק לה ובשבת אי אפשר לתקן אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא דלכ"ע אס כבה באונס וישכח מלתקן לית לן בה כיון דמסתמא לא שכיח שיכבה, ולפ"י ע"כ דעיקר טעמא דר"ה דאוסר בחול היינו משום שמא יפשע מלתקן משום דאחי למיטעי וסבר כבה אין זקוק לה ובאמת זקוק לה וא"כ לא שייך האי טעמא בשבת כיון דאי אפשר להדליק בשבת א"כ אס יכבה אונס הוא, אע"כ דאוסר דבשבת משום שמוחר להשתמש לאורה. ולפ"י הקשה הפני"ו קו' עומה על הא דאמר ר' ירמיה דטעמא דרב משום דקסבר כבה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, דלפ"י רב נמי מצי סבר כבה זקוק לה אלא דלא חייש דילמא פשע, ואי משום דמותר להדליק בשבת וממילא שמעינן דסבירא ל"י דכבה אין זקוק לה הא בשבת אונס הוא, ואפי' אי סבירא ל"י כבה זקוק לה מותר להדליק בה בשבת:

ובראיה ליישב דהנה לכאורה יש להקשות על הא דאיתא בירושלמי שילהי מס' תרומות דבי רב ינאי אמרי מדליקין בשמן שריפה בחנוכה, והא קיימ"ל דאין עושין מצות חבילות חבילות ושמן שריפה מצוה לשרוף. וגם על רב נמי קשה דאמר כל הפחילות ושמיני וכו' מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, הא אחד מן השמיני דחשיב במחמ"י הוא שמן שריפה וא"כ איך שרי להדליק בהן בחנוכה הא אין עושין מצות חבילות חבילות:

אלא נראה לומר עפ"י מה דמבואר בספר קהלת יעקב להר"ט אלגאזי באתא א' דהא דאמרינן אין עושין מצות חבילות חבילות דוקא כשזמן עשיית הב' מצות נמשך שזה בשוה ונגמרת ביחד, אבל ב' מצות הנעשות בב"א ואחת נעשית מד ובחברתה נמשך גמר מצותה יוחר אין בזה משום חבילות חבילות אף שהתחיל בשמיהן בב"א דהכל הולך אחר החיתום, ומשום שריע להדליק בשמן שריפה ולא חשיב חבילות חבילות משום דחנוכה הדלקה עושה מצוה וכבה אין זקוק לה, וממילא שמעינן דסובר רב דכבה אין זקוק לה דאי הוי סבר כבה זקוק לה א"כ הדרא קושיא לדוכתה האין מדליקין בהן בשמן שריפה הא אין עושין מצות חבילות חבילות, וממילא מיושב קושיא הפני"ו וגם הירושלמי שהבאתי לעיל:

ועוד ח"י שם הר"ט אלגאזי על קושיא זו שהבאתי על הירושלמי וז"ל ואפשר דלא חשו אלא היכי דתרווייהו דאורייתא או דרבנן ולא בחד דא' וחדתו דרבנן, והכא הרי חנוכה דרבנן ושמן שריפה דאורייתא ולא שייך כאן חבילות חבילות, וא"כ לפ"י אפשר לומר דרב סובר כבה זקוק לה כקו' הפני"ו בלמח:

והנה השער אפרים בס"י ל"ח הקשה קו' עומה על

מצוה הא א"כ קי"ל בס"י תרע"ה ס"ב דלריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה והרי הב"י הקשה הא לא היה נס רק ו' ימים וחי בתירוק א' שמילקו שמן שבפך לח' חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק א' והי' דולק עד הבוקר ואי הדלקה עושה מצוה כיון שלא נחטו בו כשיעור קודם הדלקה לא קיימו מצוה כלל והרי נ"ח הוא דומיא דמנורה כמ"ש הר"ן:

וב"ל דהא דלריך ליתן שמן כשיעור קודם הדלקה ה"ט לפמ"ש נמוקי יוסף ב"ק כ"ב גבי אשו משום חיצוי איתרבאי דמשו"ה המדליק נר בע"ש והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת מותר משום דהוי כאגמרי' בידים כהאי עידנא דלית ב' איסור ע"ש ומשום כי נותן בו שמן כשיעור קודם הדלקה הוי כאגמרי' בידים בכל השיעור כשהוא שמדליק אבל אס אינו נותן בו כשיעור קודם הדלקה אף שנותן ומוסיף בו שמן א"כ לא הוי כאגמרי' בידים כשהוא שמדליק בכל השיעור כיון דמחוסר מעשה וגם בשבת אסור להוסיף שמן בשבת והחינוח אס מחוסר מעשה בידי אדם אבל כשהוא הנס כיון דאיתו מעט שהדליק הי' דולק עד הבוקר ולא היה מחוסר מעשה בידי אדם הוי כאגמרי' קודם כשהוא הדלקה ושפיר קיים מצוה וניחא דהדלקה עושה מצוה. וסברא זו מוכח מהא דמיס אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו דאילו היה בו מים והיה נטבע ממילא בלי שום מעשה הוי כאגמריה מיתחו כשהוא השלכה למים והוי כהרגו בידים אבל בנחשים ועקרבים כיון דמחוסר מעשה נשיכתם לא הוי כאגמריה כשהוא השלכה והוי רק כגורם עיי' רמב"ן בחומש ועיי' בחומש דיני דגרמי, ושפיר שייך תרי מימרא דר' תנחום אהדדו. [ועי' שו"ת בית שער א"ח ס' ש"ס]:

שבת כ"ג חצור שיש לו שני פתחים צריך שני נרות והקשה ב"י ס' תרע"ה מס' ז' ס"ח אס יש לביהכ"נ פתח אחר מותר ולא אמרינן מדבהא לא עייל בהא נמי לא עייל ע"ש. ונ"ל דשאני הכא כיון דלריך להדליק ח' ימים וא"כ אס ידליק כל ה' ימים כפתח א' יאמרו אותן ההולכי' ברות שני כיון דלא אשתמיט בכל ה' ימים להדליק כפתח שברוח זה ודאי מדבהא פתחא לא אדליק כפתחא אחרינא נמי לא אדליק, ואס ידליק פעם ב' ופעם ב' יהיה חשד להיפך כיון שראו שהדליק פ"א כפתח שברוח זו והיום לא הדליק שם יאמרו ודאי לא הדליק היום כלל מדבהא פתחא שהדליק תמול לא אדליק כפתחא אחרינא נמי לא אדליק, משא"כ הכא שהוא רק פ"א באיקראי שפיר יאמרו כפתחא אחרינא עייל וא"ש. [ועי' שו"ת בית שער א"ח ס' ש"ס]:

במג"א ס' תרצ"ה סק"ט תמה על הפוסקים דאס לא אמר על הנסים בזהמ"ו מחזירין אותו משום דלא סגי דלא אכיל אטו מי עדיף מתפלה דחובה היא ואפ"ה אין מחזירין אותו. ולפענ"ד נראה לחלק דתפלה אינו חובה מחמת פורים ולהכי אין מחזירין אותו אבל סעודה דבא חובה מחמת פורים שפיר מחזירין אותו ועיי' בשבת כ"ד ע"א:

סימן ט"ו

בעזה"י בסוגיא דכבתה מאדמו"ר הגאון ז"ל פה מאדע ב' לסדר שופטים תר"מ לפ"ק בשבת דף כ"א ע"ב אמר רב זירא אמר רב פחילות ושמיני שאלו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, אמר רב ירמיה מ"ט דרב קסבר כבה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, אמר רבין קמ"ר

ועתה נחזור לעניינינו למח' הקושיא שהבאתי דמדוע כשאמרו לאבי משמיה דרב ירמיה לא קיבלה ומשמיה דר' יוחנן קיבלה, ולפי מה שביארתי אחי שפיר, דרב לשיטתו דסבירא ליה דשמן שריפה מדאורייתא ע"כ סבר כבשה זקוק לה, אלא דלא חש דילמא פשע וזקוק' הפנ"י, דא"י סבירא ל' כבשה אין זקוק לה א"כ האריך מדליקין בשמן שריפה בחטובה הא כחומי מיכתת שיעורי, דלדדי' לא שיך חירונו של השער אפרים שהבאתו דבדבר שאין צריך שריפה אלא מדרבנן לא שיך כחומי מיכתת שיעורא, דהא רב סבירא ל' דשמן של תרומה טמאה צריך שריפה מדאורייתא, וגם מה שח' בשב' יעקב דבדבר שלא צריך שיעור בעצמותו לא אמרינן כחומי מיכתת שיעורי' לא שיך כאן דהא אי אמרינן כבשה אין זקוק לה ואפי"ה צריך ליתן בה שמן שמהא ראוי להדליק שיעור זה הרי חזינן דלריך השיעור בעצמותו והוי כמו אחרוג, אלא ע"כ דס"ל כבשה זקוק לה וממילא ל"ק קו' השער אפרים דכחומי מיכתת שיעורא וכחירונו של השב' יעקב באמת דהא אי אמרינן כבשה זקוק לה לא צריך השיעור בעצמותו אלא כדי לפרסם הנס ומה לי אם כחומי עכ"פ חזינן דהנרות דולקין, וגם ל"ק קושיא דאין עושין מצות חבילות חבילות דהא רב סובר דשמן של תרומה טמאה צריך שריפה מדאורייתא וחטובה אינה אלא מדרבנן, וכבר ביארנו דבחד דאורייתא וחברתו מדרבנן ל"ש חבילות חבילות, ומשום"ה כשאמרו משמיה דרב ירמיה לא קיבלה, אבל כשאמרו משמיה דר' יוחנן קיבלה, דהוא סבירא ל' דשמן של תרומה דנטמאת א"ש שריפה אלא מדרבנן, א"כ ע"כ סבירא ל' כבשה אין זקוק לה, דאי סבירא ליה דכבשה זקוק לה הדרא קו' לדוכתה הא אין עושים מצות חבילות חבילות, ואין לומר דלא שיך כאן חבילות חבילות משום דאחת נעשית מיד וחברתה נמשך זמן מצותה יותר, דאי אמרינן דכבשה זקוק לה א"כ זמן עשיית הב' מצות נמשך שזה בשוה ונגמרת ביחד, וגם אין לומר כחירון הב' שהבאתי בשם הרי"ט אלגאזי דבחדא דאורייתא וחדא דרבנן לא שיך חבילות חבילות, דלר' יוחנן חרווייהו הוי דרבנן, אלא ע"כ סבירא ל' דכבשה אין זקוק לה. ומשום"ה ל"ק הא אין עושין מצות חבילות חבילות, משום דבנר חטובה הדלקה עושה מצוה וכאז"ל, לא כן מצות שמן שריפה שצריך המשך זמן עד שישרוף וכבשה זקוק לה, וגם לא קשה קו' השער אפרים, דלר"י שמן שריפה מדרבנן ובדרבנן ל"א כחומי מיכתת שיעורא, ומשום"ה כשאמרו משמיה דר' יוחנן קיבלה, דע"כ ס"ל כבשה אין זקוק לה כמו שביארתי, ודו"ק היטב כי הם דברים נחמדים. [ועי' בשו"ת בית שערים אור"ח סי' שס"א ד"ה ועפ"י אמרתי זה ימים כבירים לחידוד הלכה וכו']:

(נעקד עפ"י כפני החלמדי ר' יהודה אריה קליין מק"ק גאלטשיטש)

סימן ט"ז

הערות והגהות על שו"ע אור"ח
(נדפסו בסוף הגש"פ ערבי פסחים)

סי' רב"ג במג"א סק"ח וז"ע דנא"ע סי' כ"ו סס"ט כ' דוקא באדם חשוב יש הנאה לנותן - נ"ב עיין חוס' שבוועה מ"ג ד"ה שומר אבידה דאף דמשום פרוטה דר"י מקרי הנאה ואסור במודר הנאה לא מקרי ש"ס בשביל הנאה פורמא באתא, וה"נ י"ל דאף דיש לו שמחה והנאה במקבל עשיר מ"מ אין הנאה זו שו"פ לקדש בו את האשה רק אם הוא אדם חשוב ודו"ק:

סי' ש"ו במג"א סק"א נ"ל כונתו וכו' דיש להמקדים ג"כ חלק בו - נ"ב ז"ע הא בקדשי מוצה ג"כ לא יאז לגמרי

הירושלמי שהבאתי האריך מדליקין בשמן שריפה בחטובה הא קיימ"ל כל העומד לישרוף כשרוף דמי וכחומי מיכתת שיעורי' כמו גבי אחרוג של ערלה, ואמרינן בגמ' מצותה משחשקע החמה וכו' נפקא מינה לשיעורא, ובשמן שריפה הרי כחומי מיכתת שיעורא. והנה בשב' יעקב בחטובה סי' נ' הקשה עליו וז"ל ולא קרב זה אל זה כלל, דבשלמא גבי אחרוג וכדומה דלריך שיעור מגזירת המלך מהלכה למ"מ דשיעורא הלכתא נינהו שיך שפיר לומר כיון דעומד לשרוף הוי כאילו אין בו שיעור, דהרי בעצמותו צריך להיות בו שיעור, משא"כ בנר חטובה דהוא דרבנן משום פירסום הנס, וכיון דמותר להדליק באיסור הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו מה לי אם מכחת שיעורא או לאו דהא אין צריך השיעור בעצמותו:

ובראדה לאדמו"ר נ"י לומר דזה תלוי אי אמרינן דכבשה זקוק לה או לא, דאי אמרינן דכבשה זקוק לה הרי חזינן דלא הקפידו חכמים אלא שהנר יהא דולק חצי שעה כדי לפרסם הנס וכיון דחזינן דהנרות דולקין הוי פירסום הנס ולא שיך לומר כחומי מיכתת שיעורא, אבל אי אמרינן דכבשה אין זקוק לה הרי חזינן דנר חטובה צריך שיעור בעצמותו והוי כמו שיעורא דאחרוג ושפיר שיך ב' לומר כחומי מיכתת שיעורא, והדרא קושיא השער אפרים לדוכתא, וע"ז יונת חירון השער אפרים דשמן של תרומה שנטמאת אין צריך שריפה אלא מדרבנן ובדרבנן ל"א כחומי מיכתת שיעורא:

והשתא נחוי אכן אי הא דשמן שריפה של תרומה שנטמאת אי הוי מדאורייתא או מדרבנן, דהנה לקמן דף כ"ה ע"א איתא ביו"ט הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי ושרי לאיתנהוי מינה מ"ט אמר רב כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמא כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת וכו', ואמר רחמנא לך שלך תהא ואינעית אימא דאמר רב אבהו אמר ר' יוחנן לא ביערתי ממנו בטמא וכו', ולכאורה יש לדקדק מדוע בחר לו ר' יוחנן טעם אחר ולא יליף מקרא דלך כמו לרב. והנה הרשב"א הקשה דלמה לו לרב להביא כאן דרש זה כשם שמצוה לשרוף וכו' בפשיטות הוי ל' למילף מלך שלך תהא:

ובראדה לאדמו"ר נ"י ליישב, דהנה לכאורה יש להקשות לפי מה דמבואר בריטב"א דכל איסורי הנאה חשוב לכס, א"כ האריך יליף רב מקרא דלך דשמן שריפה מותר בהנאה דכתב רחמנא לך הא כל איסורי הנאה חשיבי לכס, רק נראה ליישב דהנה כל האחרונים הקשו עליו הא דאמר' דשני דברים אינם ברשותו של אדם וכו' ואחד מהן חמץ בפסח דאסור בהנאה ואמר רחמנא לא יראה לך, ולשיטת הריטב"א הרי כל איסורין חשוב לכס, והעלה המקור חיים דבחמץ בפסח כיון דהכל מצויין עליו לבערו ואי אפשר לחול עליו שם בעלים וא"כ אי לאו קרא הוי אמרינן דלא הוי ברשותו. עכ"פ היוצא לנו מזה דבאיסורי הנאה דמזנות לבערו גם הריטב"א מודה דלא חשיב לכס, וא"כ לפי"ז אפשר לומר דהמשך הוא כך, דמתחלה הביא רב דרש זה כשם שמצוה לשרוף וכו' פירש דשמן של תרומה שנטמאת צריך שריפה מדאורייתא והכל מצויין עליו לבערו ואפי"ה אמר רחמנא לך, ע"כ שמעינן דמותר בהנאה, אבל ר' יוחנן פליג על רב וסובר דשמן של תרומה שנטמאת אין צריך שריפה מה"מ אלא מדרבנן, וא"כ לא יליף מקרא דלך דמותר בהנאה דהרי גם כל איסורי הנאה חשיב לכס, הילכך צריך ל' למילף דמותר בהנאה מקרא דממנו, ומיושב הכל. ועכ"פ היוצא לנו מזה דרב סובר דשמן של תרומה דנטמאת צריך שריפה מדאורייתא, ור' יוחנן סבר דאין צריך שריפה אלא מדרבנן:

הרי איכא חזקת דדוק רק יען שיש גם לחזירו חזקת דדוק יש ספק אחרי יאל מחזקתו וחיוב לדדוק, ובספק כזה לא מנינו שעשו חכמים כאן ספק כדאי:

ועוד י"ל עפ"מ"ש חוס' חולין ט' ע"ז ד"ה החס דלא עשה חורה ס"ט ברה"י כדאי אלא בדבר שאפשר להיות אבל לא בדבר שא"ל להיות שא"ל שיהיו שניהם טמאים, וה"נ לענין בדיקה עשו חכמים הספק כדאי שמחזיר לדדוק אבל רק בדבר שאפשר להיות שיש שם חמץ אבל בדבר שא"ל להיות שא"ל דשניהם יהיו צריכין לדדוק לא עשו הספק כדאי וממילא חזר הדין דספק דרבנן לקולא, וזה נראה שהוא דעת המ"מ שהביא טו"ז כאן אמאי בספק לאיזה בית נכנס פסק הרמב"ם דא"ל לדדוק ובספק אם נכנס פסק דנריך לדדוק, ומ"מ המ"מ דהחם כיון שיש בית אחד דודאי א"ל בדיקה לכן א"ל למבדקינהו, וטו"ז תמה נימא איפכא כיון שיש א' שדאי נריך בדיקה נריך למבדקינהו. ולפמ"ש נחמ"ש כיון שהוא דבר שא"ל להיות שיהיו שניהם צריכין בדיקה לא עשו חכמים ספק כדאי והוי סדר"ב לקולא וא"ל בדיקה. נע"י בשו"ת בית שערים יו"ד סי' ק"ז וס' רמ"ה]:

שם בטו"ז הקשה א"כ אם יש לאדם אחד ב' בחים ובדק לאחד מהם וא"ל לאיזה מהם בדק נמי נימא דא"ל בדיקה כיון בדודאי בדק לא' מהם - נ"ב ולפענ"ד לק"מ דהחם הוא בחזקת חיוב לדדוק ומספק א"ל להוציאו מחזקת חיוב, אבל כאן יש לו חזקת פטור מבדיקה ומספק אין לחייבו ודו"ק. נע"י שו"ת בית שערים או"ח סי' קנ"ט ד"ה אך ממ"ש]:

שם בטו"ז סק"ד זה דעת הטור שז' בככר גדול אם ביטל דוקא א"ל לדדוק וכן בככר קטן מהני אף אם לא בטלו ובככר א' כחב דלא מהני אם בא לשאול בב"א אפי' אם בטלו ואם בואח"ז אז מהני הביטול דוקא משום דלא הוא מדרבנן ול"ד לטומאה משום דספיקו בר"ה טהור - נ"ב וחימא דהחם העטם משום דמוקמי' כ"א בחזקת טהרה ועטם זה שייך גם כאן דמוקמי' כ"א בחזקת דדוק אפי' בלא ביטול. ונראה דאזיל לשיטתו ביו"ד סי' שצ"ז אדין דלהע"ז סי' י"ז במלאו הרוג ומכירין אותו בטביעות עין וא"ל אם חוץ ג' ימים או קודם ג' ימים דרשב"א והר"ן אוסרין אמאי לא נימא אוקמא לחזקת חי' והשחא הוא דמת ע"ש שהאר"י, וב"ש סי' י"ז סקפ"ד חי' דמוקמי' לראובן בחזקת חי' לגמרי והאי אחר הוא ומת קודם ג' ימים ונשחנה ובדידיה ל"ש חזקת חי' ע"ש, ובנו"ב תמה עליו הא גם לזה האחר יש חזקת חי', וש"ש ש"ז פכ"א כתב דלא משגחי' בחזקת חי' של אותו שאינו בא לדון בפניו וכמו בשני כתי עדים המכחישות זא"ז דזו בלא בפ"ע ומעידה משום חזקת כשרות אף דחזקת כשרות של שני' הוא כנגדה וכמו ב' שבילין דמוקמי' כ"א בחזקת טהרה ע"ש. ולפ"ז י"ל דהטור"ז לא ס"ל ה"ט אלא דס"ל דא"ל לומר אוקי כל חד אחזקתי שהוא ודאי טהור או ודאי כשר לעדות דזה א"ל אלא בשני שבילין כ"א טהור משום ס"ט ברה"ר טהור וכן בעדות כל כח כשרה מספק, אבל במלאו הרוג דבס' אסורה רק דנדון משום חזקת חי' א"כ גם לאחר יש חזקת חי'. ולפ"ז אם לא ביטל דהוי ספק דאורייתא שפיר אזלינן לחומרא דדוקא בביטול א"ל לדדוק משום סדר"ב לקולא דאפי' שואל עליו ולא על חבירו מ"מ נריך לספר המעשה כמו שה"י שיש לשאול גם על חבירו אלא כיון שאנו אין פוסקין טהור על שניהם בב"א לא מיחוי כי חוכא ועיין מל"מ פ"ט מאה"ט:

סי' רמ"ז במג"א ססק"ה דמה לי אם נמערב תחילה באלף או אם נמערב במאה ואח"כ נמערב התערובות - נ"ב

מרשות מקדיש כמו דאמר' ב"ק ע"ו מעיקרא חורא דראובן והשחא חורא דראובן וע"ש בחוס' ואפ"ה א"ל להקדיש וז"ע. נע"י בשו"ת בית שערים יו"ד סי' חיי"ג]:

סי' תל"ט במג"א סק"ה ח"ל הרמב"ם וכו' משמע דאם לא ידע זו מחילה א"ע עליו - נ"ב עיין מ"ב פ"ב דתרומות:

סי' תל"ט בהג"ה מיהו אם הככר קטן שיכול העכבר לאכלו חלי' להקל שאכלו וא"ל לדדוק, ופי' טו"ז משום דהוי ס"ס שמה מזה ואח"ל חמץ שמה אכלו, והק' טו"ז א"כ בלא חזינא דשקיל למה צריך מחני' טעמא דא"כ אין לדבר סוף ת"ל משום דהוי ס"ס ס' גררה ואח"ל גררה שמה אכלתי - נ"ב ונ"ל דקי"ל אפי' בס"ס היכי דאיכא לברורי מבררין וא"כ קשה מה מועיל ס"ס הא איכא לברורי ע"י בדיקה, אך כבר חידש נוב"י דאם א"ל לברר שני הספיקות א"ל לברר כלל וה"נ כיון דמחזיר לחזר ומעיר לעיר אין לדבר סוף וא"ל לברר לכן גם ממקום למקום ומבית לבית דאפשר לברר א"ל לברר והיינו פי' דמחני' ולהכי גם בס"ס הנ"ל א"ל לברר כיון דלענין בדיקה ע"כ סמכי' אס"ס דא"ל לברר הכל וא"כ הא דסמכי' כאן אס"ס היינו מטעם דאין לדבר סוף ושפיר הוצרך מחני' לה"ט:

שם בטו"ז הק' אפי' בככר גדול איכא ס"ס שמה מזה ואח"ל חמץ שמה קראה לחברתה ואכלתה כדאמר' ב"מ דף מ' בחוס' בשם ירושלמי הני עכברי רשיעי - נ"ב ונ"ל דמג"א סק"ג הק' הא לא נודעו שני הספיקות ביחד ומ"י דבעוד שאנו רואים החמץ בפי העכבר ל"ש לומר שיבדוק אלא לאחר שנחטלם מן העין חל חובת בדיקה שמה הניחה אותו בבית ואז חל ג"כ ס' השני שמה אכלתי ע"ש, ולפ"ז המינה בככר קטן אבל בככר גדול מיד שנחטלם מן העין נולד ספק אחד ועדיין א"ל שיהיו חכמות' כאן ואכלוהו עד אח"כ וא"כ לא נודעו שני הספיקות יחד ולא הוי ס"ס:

שם בטו"ז סק"ג א"ל לחזור ולבדוק דמיירי בבטלו והוי ספק דרבנן ולקולא, והק' הא בס"א פסק דנריך לחזור ולבדוק משום דבסדר"ב כו' נריך בדיקה, ומ"י דהחם אנו רואין כדאי שנעשה השינוי לפנינו בבית זה ואין ספק בבית זה כלל שנכנס העכבר אלא שספק אם הוא חמץ אם לא, משא"כ כאן שאנו מסתפקים בשינוי עצמה שאין אנו יודעין לאיזה בית נכנס - נ"ב שפתי' ברור מללו דהחם ל"ש חזקת דדוק אבל כאן שייך חזקת דדוק, אבל מה שסיים לך אפי' בא לשאול בב"א אותן ב' בחים א"ל לדדוק כיון שבטלו הו"ל ספק דרבנן ולא כמו ספק טומאה דהוי ספק דאורייתא אין לו ביאור וגם הוא שפת יתר, ונראה דחוס' פסחים יו"ד ד"ה בב"א כתבו דהא דבב"א ד"ה טמאים היינו מדרבנן דמדאורייתא אפי' בב"א טהורים, ונראה דמשו"ה טמאה דמחוי כי חוכא לומר דאוקי שניהם אחזקתיהו לומר דטהורים ודאי דמשום ספק א"ל לטהרם דספק דאורייתא לחומרא, אבל כאן לדין אף דמחמירין בסדר"ב כזה מ"מ אפי' בב"א מוקמי' שניהם אחזקה ובפני העולם לא מיחוי כי חוכא דהו"ל סדר"ב וסברי דמשום סדר"ב לקולא א"ל לדדוק. נע"י בשו"ת בית שערים יו"ד סי' ק"ז]:

שם בטו"ז הביא דלבוש חי' דלעיל גבי ט' ציבורין אין לו כמה לתלות חיוב הבדיקה אלא שספק אם מוטל עליו לבדוק לכן אזלינן לחומרא דדין כל בדיקה חמץ שצריך לבדוק מספק משא"כ הכא חולה כ"א בחבירו, והקשה ע"ז דמה לו לתלות בספק כניסה יותר מס' חמץ ס' מזה - ונ"ב ונ"ל דהסדרה כך הוא דהחם איכא שינוי ול"ש חזקת דדוק ונריך בדיקה דל"א בזה סדר"ב לקולא כיון שעיקרה נחקנה על הספק, אבל כאן

סי' תרמ"ט מג"א סק"י ואע"ג דאי מחשיל עלי אסור - נ"ב עיין מחה"ש חמה מ"ש מדמאי שיזא"ן זו הו"ל ואי צ"ע מפקיר נכסי. ולפענ"ד בשלמא דמאי פסול משום שאין זו היתר אכילה והרי יכול לתקנו לאכילה ע"י שיפקיר נכסי כמו אם הוא חי שיכול לזשלו ועיין חוס' פסחים מ"ו סד"ה וא"א, משא"כ במודר הנ"ל דפסול משום שאינו שלו נהי דלגבי חמץ מקרי קצת שלו משום הו"ל אכל אינו שלו לגמרי לזאת זו ועיין חשו' ב"א או"ח וחת"ס סוכה ל"ד ד"ה שטעם:

סי' תרנ"א מג"א סקב"ה כחז בל"ח מעשה דהר"מ שנטל לולב וכו' וז"ע דבסי' תרע"ב וכו' - נ"ב עיין מג"א ומח"ש סי' ר"ו סק"ו דיש חילוק בין אם הנכרות שוות ובין צרכה דפה"ג על יין שפוסט שאל משקין, וא"כ ה"נ בנ"ח הם צרכות שוות אבל כאן אין הנכרות שוות רק דצרכה עני"ט לולב פוסטין וא"כ אין ראי' מנ"ח. [ע"י שו"ת בית שערים יו"ד ססי' ש"א]:

סימן י"ז

מס' ברכות

לענ"ד ז"ע על חוס' ב: ד"ה משעה שהעני נכנס שר' וכיון שזא זמן ק"ש אסור להתחיל בעבודה עד שיחפלו כדמניא לקמן וכו', ומדוע הביאו ממרחק לחמם מהא דלקמן משמעטין דהכא נמי מוכח כן דאמר' דשעת ק"ש הוי עד שעה שעני עומד לפטור מסעודתו וא"כ עכ"ח נריך שיקרא העני ק"ש קודם אכילתו דאי יאכל קודם ויקרא אח"כ מיד שפוסק לאכול אי אפשר לו לקרות אלא ודאי דאסור לאכול קודם ק"ש וזע"ג לענ"ד:

וגאון אבי מאה"ג שליט"א השיב לי ד"ל משעה שיושב לאכול עד שעה שפוסק מסעודתו הוי שעת היחר קריאה אבל משעה שפוסק חייב לקרות, וא"כ הכא י"ל שיאכל קודם קריאה וכשיעמוד מסעודתו עדיין לא נגמר רק שעת היחר קריאה ועדיין יכול לקרות וע"כ הוצרכו החוס' להביא ראי' דמיד שהגיע זמן היחר קריאה אסור לאכול עד שיקרא אלו דבריו דפח"ח:

ובזה שהק' מהרש"א שם דא"כ במחני' חקשי ג"כ דקמני דקורין את שמע משעה שהכניס נכנסים לאכול בתרומתן כהנים גופא מחי יקראו. ומלמתי ראייתי בס' פנים יפות להגאון הפל"ה וז"ל ז"ע עה"ת פ' אמור ב' וזא השמש וטור שכתב וז"ל; ולענ"ד לק"מ דהא קי"ל בהתחיל בהיחר א"ל להפסיק א"כ י"ל דהכניס התחילו סעודתן בהיחר מן החולין וכשמגיע לזאת הכוכבים אוכלין תרומתן משא"כ כשיעור שעני נכנס לאכול פתו הקשו חוס' שפיר עכ"ל הטור ומשכיל יצין כי דבר נחמד הוא:

וב"ק אבא מאה"ג שליט"א חירך [מדפס לקמן סי' כ"ד] קושיה מהרש"א עפמ"ש חו"ט שם דלמה נקט בתרומתם הול"ל תרומה (ומה שחי הגאון רמ"ו ז"ל בס' קול רמ"ו כבר קדמו בזה חו"ט בתי הא'), ונראה עפמ"ש חור"י דקידושין דהא דמפרישין לתרומה יותר מחטה א' אף דחטה א' פוסרת את הכרי הוא לקיים מצוה נתינה אבל לענין תיקון אוכל בחטה א' סגי, ולפ"ו בכה"ל דל"ש מצוה נתינה אינו מפריש רק לתקון האוכל והיינו חטה אחת, והנה כי מג"א סי' רנ"ה דטעימה בעלמא מותר קודם ק"ש ע"ש ועיין גם מג"א סי' תל"א סק"ד ולכן נקט תרומתן דל"ה רק חטה א' וזה מותר להם לאכול אפילו הגיע זמן ק"ש דל"ה רק טעימה

עיין חוס' סנהדרין פ' ע"א ד"ה ואחרים דיש חילוק בין מרי רוצה לרוב גדול בפ"א וז"ע:

שם במג"א סקט"ו ודוקא בנמרכה אבל בלא נמרכה הכל שרי וכו' כז"ל:

סי' תס"ט מג"א סק"ב אבל כשמקדים בהמה אמרי בשבועות ד"ה הקדים וכו' לדמיו וכו' - נ"ב ז"ע הא אמרי שם דאם הקדים וכו' לדמיו נכסים אינו קדוש לפי שהוא עצמו אינו ראוי וה"נ עגל וחמרים אינם ראויין ואינם קדושים קדוה"ג:

סי' תע"ג מג"א סק"ד כ' מהרי"ו ח"ל מהרר"א נסחפך וכו' - נ"ב עיין חוס' ר"ה י"ג ד"ה ולא ולזה נמכוין מהרר"א ול"ק קושייתו:

סי' תפ"ט בח"י שהביא חשו' רד"ו על מה שמזכרין על ספה"ע לא על ספירה וזה משום דספירת ז"ל אינה מצוה הכרחי שאם חרזה שלא להזקק לבעלה וליכנס למקדש ולאכול קדשים אלא להשאר בטומאה הרשות בידה, והק' ח"י א"כ איך מצרכה על טבילה ועל השחיטה ועוד למ"ד טבילה בזמנה מצוה מא"ל - ונ"ב ולפענ"ד דאפי' למ"ד טבילה בזמנה מצוה היינו כשכבר ספירה והגיע זמן טבילה אבל אינה מחויבת לספור כדי שיהי' טבילה בזמנה, וראי' לזה דבפסחים ס"ט מצרכי קרא דטמא שיכול לטהר לעשות פסח ואינו עושה חייב כרת אבל אם הוא טמא אינו מחויב לטהר עצמו לעשות פסח, ועיין רש"י סוכה מ"ג דמשו"ה גזרו בהזאה שמה יעבירו אעפ"י שזמן פסח ברור והוא מצוה של תורה כיון שבעדו עכשיו טמא אינו מחויב בפסח עד שיכה וכו' ע"ש - ולקושיא ראשונה נראה דבמנחות ל"ב אמרי' כל דעשייתה גמר מצוה מצרכין דלאו גמר אין מצרכין וא"כ תקשה איך מצרכין על ספה"ע הא אינו גמר מצוה, אך זה שיבוש כיון דמחויב לספור מיד מתחיל הגמר מצוה, ולפ"ו חידש הרדב"ז בזה כיון שאם אינה רוצה לטהר ולהפסיק הספירה הרשות בידה והוא רק הכנה לטבילה טהרה א"כ לא הוי גמר מצוה לכן אין מצרכין, אבל בטבילה ושחיטה שהוא גמר מצוה כיון שרוצה לשחוט ולאכול ולטבול ולטהר לכן שפיר מצרכין וא"ש. [ע"י בשו"ת בית שערים יו"ד סי' רפ"א]:

סי' תקנ"א מג"א סקל"א משמע דס"ל דלגדולים אסור וכו' - נ"ב ואף שנשאר מסעודת שחרית לא אמרי' הו"ל ואישחרי אישחרי כמו באיברי בשר נחירה בחולין י"ו ועיין באשרי שם וזה דלא כדברי יוסף סי' תקנ"א אות ו"ו והחילוק ביארתי במקו"א, ועיין נוב"י תנינא יו"ד סי' נ' ומהרמ"ש או"ח סי' רפ"ו ומחנה חיים ח"ר סי' נ"ה ובח"ג או"ח סי' מ"א [ועמ"ש בשו"ת בית שערים או"ח סי' רס"ו]:

סי' תקפ"ח מג"א סק"ד הקשה מהרמ"פ וכו' וחי דהאי גזירה ל"ג וכו' דגם ביו"ט שייך שמה יתקן - נ"ב פי' וא"כ א"א לגזור בשבת ולא ביו"ט ועיין יבמות קי"ד שבת דאי סקילה גזרו בה רבנן יו"ט דאי לאו לא גזרו בה רבנן וז"ע. ולפמ"ש חוס' שם ד"ה שבת דהאי ברייתא פליגא אברייתא דר' מרינוס כחובות ס' וכ"כ חוס' בכתובות ד"ה גונח ואמרי בכתובות דהלכה כר' מרינוס יש לישב דהוא באמת מה"ט דס"ל כסברת מהרמ"פ דכאן. [ע"י בשו"ת בית שערים או"ח סי' רפ"ו]:

סי' תרכ"ט מג"א סק"ג ור"ן פי' וכו' ונ"ל דהתם הנקבות מקבלין טומאה בלילה וכו' - נ"ב עיין כעין סברא זו בחוס' ונחיים ל"א ע"א ד"ה התם:

לעשות שיעורין שאינן מן המורה) א"ר יונה וכל השיעורין לא חכמים הם שנחטו חיים מן המה חיים מן הנבילה וכעדה מן השך (והלא כל השיעורין חכמים הם שנחטו ולאו דאורייתא הן אלא שהמורה נחנה לחכמים רשות לעשות שיעורין) עיי"ש צפי קרבן העדה, ומבואר אחר"כ בירושלמי שם שהוא פלוגתא בין ר' יוחנן ובין ר' הושעיה דר"י סובר כל השיעורין הלממ"ס ור' הושעיה סובר כל השיעורין מדרבנן הם והשיעורין משחנים כפי רצון הב"ד עיי"ש, ובגמ' בבלי דילן נמצא לכאורה סתירה בזה דבש"ס ברכות דף מ"א ע"ב אמר בגמ' ואידך הני שיעורין נהדיא מי כתיבי אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ובעירובין ובסוכה מסיק הש"ס אלא הלכתא נינהו וכבר התעורר ע"ז בהגהות הש"ס על הגליון ברכות דף הנ"ל, ונראה לכאורה דהגמ' ברכות אילן בשיטת ר' הושעיה שביירושלמי הנ"ל, והגמ' בעירובין ובסוכה אילן בשיטת ר' יוחנן:

ובפ"י אדמו"ר הגאון מו"ה עמרם שליט"א שמעתי דאף ר"י דסובר כל השיעורין הלל"מ הן, גם הוא מודה דהא דבעינן שיעור מומצא לא חסר אפי' קורטוב זהו רק מדרבנן וכן משמע לשון הגמ' ר"ה דף י"ג, כל מדות חכמים כך הוא מ' סאה מטהר חסר קורטוב אינו מטהר, כבינה מטמא וכו'. ובה מיושג במקצת שינוי הסוגיות דכוונת הגמ' ברכות דשיעור מומצא מדרבנן היא. [ועי' בשו"ת בית שערס אור"ח סי' קס"ה]:

(ילקוט הגרשמי חלק האומיות ערך שיעורין)

דף ב"א ע"ב המשחרר עבדו עובר בעשה וכו' מלוא דרכים שאני. קי"ל כל המשחרר עבדו עובר בעשה מדאמרין גיטין ל"ח ע"ב וכו"פ הרמב"ם פ"ט מהל' עבדים ה"ו. וכבר נדברנו פא"פ דלפי סגרת הר"ן גיטין ל"ח שהביא מג"א סימן ז' סק"ל דעשה דלעולם בהם חבדו הוא משום לא חתום וכל שאני לטובה העבד רק לזרז מלוא ל"ח העשה ע"ש, אלא שכבר חמה המג"א שם על הר"ן מגמרא דברכות דף מ"ג ע"ב דפריך אהא דר"א שחרר עבדו להשלימו לעשרה הא המשחרר עבדו עובר בעשה ומשני מלוא שאני ומו פריך והא מלוא הבאה בעבירה היא ומשני מלוא דרכים שאני ומאי פריך הגמרא הא לדעת הר"ן ליכא עבירה כלל. דכירנא דהוינא טליא שמעתי מפ"ק דאבא מארי הגאון ז"ל ליישב דברכות שם קאמר חרי איצטריכא ליה שחרר חד ונפיק חד וא"כ איכא עכ"פ חנינה לחד מיניהו לגבי דחבירה כיון דלא שחרר גם האחר ושפיר קאמר דהוי מלוא הבאה בעבירה, וחי' בזה חילופי גירסאות מברכות לגיטין ל"ח ע"ב דבגיטין שם לבתר דמשני מלוא שאני לא פריך חו' והא מלוא הבאה בעבירה משא"כ בגיטין דקאי בחד עבד שפיר י"ל כי קושיא מג"א לאמת דל"ש מהב"ע כיון שמשחררו לטובה עצמו להכי לא פריך החס הך קושיא והא מהב"ע היא דפסח"ח:

(כח"י שו"ת שיבת ציון בענין המשחרר עבדו עובר בעשה ופי"ע לקמן סוסי' ל"ח, סי' מ"ה וסי' ס"ז)

ב"מ' שבת

ב"א ע"א שמינין שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת מהו שימן לחוכן שמן ודליק וכו' א"ל אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין וגם זה ל"ב ועי' בערוך שם. ונראה לפ"מ דמבואר בחו"י שם בשם ריב"ן דטעמא דשמינין דקחשיב החס פסולים משום שמא חכבה וליכא שלום בית ע"ש, והנה הנפ"מ אי העטם משום שמא חכבה או משום שמא יטה דאם העטם שמא יכבה א"כ אין איסור נהדלקתן אלא שלא קיים מצוה הדלקת נר שבת אבל לטעמא שמא יטה איסורא נמי איכא

בעלמא, ומיושג קושיא תרי"ט ומהרש"א ודו"ק כי נכון הוא מאד - ושוב ראיתי במק' קול סופר לאביו הגו"ל שהביא כן בשם הג' ר"א אונגער ז"ל:

ובהיותי בזה אזכיר לו חידוש אי' על קושיא מהרש"א הנ"ל ששמעתי בשם זקני הה"ג החריף מוה"ר יצחק יעקב ז"ל דהקדס מ"ש חו"ט שם למה נקט כהנים בלשון רבים, וחי' עפמ"ש מג"א סי' ער"ה סק"ה לחרך קושיא מהר"ל דלמה החירו קריאה לשנים משום דאם יבוא להטות חכרנו חבירו ולרכוב על סוס אי' לא החירו לשנים ולמה לא נאמר ה"ג אם יבוא לחנוך ומורה חכרנו חבירו וחידך בקריאה דהוי מלוא החירו אבל רכיבה דהוי רשות לא ע"ש. ולפ"ז מיושג קושיא הנ"ל וגם קושיא מהרש"א דבשלמא במתני' דמייירי כהנים רבים שפיר החירו לכול דהוי גם מלוא ור"ט ביטל בהמ"ד בשביל אכילת חרומה עיי' פסחים ע"ג ע"א ע"ש ובבבלי' כהן ולא חיישינן לשמא ימשוך אחר אכילתו דאחד חכיר את חבירו, אבל גבי עני דמייירי ביחד ומלוא נמי ל"ה לא החירו וא"ש דפסח"ח ע"י:

(כח"י שו"ת שיבת ציון)

דל"ה בתוד"ה כיצד בברכין הך' תימא חנא אהיכא קאי כדפרכי' ריש מילתין. ונראה עפמ"ש רש"י ריש סוכה אהא דסוכה דא' חנא פסולה משום שקודם שנשנית המשנה נאמרה שיעורה מסיני מבני דרבנן חנא תקנתא דל"ש למיתני ב' פסולה דמאן פסלי' קודם שנשנית משנה זו הרי היא מחילת הוראתו ומלואו ע"ש. ולפ"ז י"ל דכריש מילתין ה' סובר המקשן דק"ש דרבנן וכיון דהוא דרבנן הרי הוא מחילת הוראתו ומלואו וקודם שנשנית המשנה לא נאמרה חייב ק"ש להכי פריך שפיר חנא אהיכא קאי דקמי' מאיתמי, אבל חנא דידן ה' סובר ברכה דא' ול"ש להקשות חנא אהיכא קאי משום דקאי על מה שנאמרה בסני' לזרז ברכה הנצרכה ושאל שפיר כיצד מברכין וא"ש, וכמדומה שכך שמעתי בילדותי מאלמו"ר ז"ל:

(כח"י שיבת ציון ח' מס' ברכות)

שם. בנה"ב דת"ר קודש הילולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן ארע"ק אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך. וי"ל על לשון "מכאן אסור שיטעום" דהאיך מוכח אסור וצפוט בטעימה מכאן, ועי' זל"ח. ונראה דלכא' הא דטעימה בלא ברכה אסור י"ל משום דקי"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת, אך דבעלמא באיסורין י"ל דח"ש אסור משום דחוי לאיצטרופא למלקות אבל כאן בטעימה בלא ברכה מאי חוי לאיצטרופא שייך, וז"ל דגם כאן שייך חול"א לכזית או כבינה לחייבו בברכה לאחר. ולפ"ז י"ל דהיינו דקאמר דכיון דטעונה ברכה גם לאחר ושייך חול"א לענין זה "מכאן" ר"ל מדחייב בברכה לאחר ארע"ק "אסור לאדם שיטעום" וכו' דאפי' טעימה אסור קודם שיברך מדחול"א לחייב ברכה לאחר ובהן, וכמדומה כך שמעתי בילדותי מאלמו"ר ז"ל ע"כ. [ועי' שו"ת בית שערס אור"ח סי' ע"ז ויו"ד סי' מ"ה]:

(כח"י שיבת ציון ח' מס' ברכות)

דף ב"א ע"ב בגמ' שיעורין נהדיא מי כתיבי אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. אימא בירושלמי פ"א דחגיגה הלכה ב' אמתני' הרא"י מעה כסף והחגיגה שחי כסף, א"ר יוחנן מעה כסף ושחי כסף דבר חורה (דהיינו הלכה למשה מסיני) חנא רבי יסא קימי רבי יוחנן רא"י כל שהוא, חכמים הם שאמרו מעה כסף ושחי כסף, א"ל ויש כן (ו) שיהי' יכולת ביד חכמים

נערך עפ"י רשימת המלמד ר' יהודה ארי קליין מק"ק גאליציע (ש)

צ"א: פסח מצה ומרור בראשון חונה וכו' רש"א באנשים חונה ובנשים רשות ופריך אהייא אלימא אפסמא פסמא כל ו' מי איבא ולא לאמנא ומרור אימא סיפא וכו' ובנשים רשות ל"ל לר"ש הא דאר"א נשים חייבות באכילת מנא דבר חורה ופירש"י והא ל"ל לדיהדר אמרור לתודא דקטמא מנא ומרור

כסדרן אלא לפי קדר הדורות שבהן נמחדשו ואות המ"ס נמחדשה במחלה ואח"כ הט"ן וכן כולם ואות הכ"ף נמחדשה בדור האחרון של הנביאים שמקנה וע"כ מוכרה בסוף דפוסיה: (ילקוט המאיר מגילה)

ה: בכתבו תוס' ד"ה ונקש דרבי לא בקש לעקור לגמרי ח"כ דהא אין צ"ד יכול לנטל דברי חכמים אלא"כ גדול ממנו במחמה ובמנין אלא שרצה לקובעו בעשירי כדלמרי' אלו הואי החס קבעת' בעשירי, והק' פר"ח בספרו מים חיים א"כ מאי פריך בר"פ אחי רבנן ועקרי חקנתא דחקינו אכנה"ג והתנן אין צ"ד יכול לנטל וכו' ומאי קושיא הא אין דלא מבטלי לגמרי אלא שקובעין בימים אחרים כה"ג לא מקרי בטול, וחי קדוש אבינו וזוק"ל בחידושי למגילה שם דבשלמא בח"כ שגם עשירי ראוי להחטוט שהרי בחל בשבת כ"ע מועדים שנדחה ללאחד בשבת ומה"ט דאר"י קבעת' בעשירי שבו נשרף רובו של היכל, לכן שפיר לא מקרי בטול דברי צ"ד אס עוקרו בחשיעי וקובעו בעשירי דהרי גם לדברי צ"ד הקדוש הוא יום ראוי לחטוט, אבל לעיל בס"ד קאי ד"א וי"צ וי"ג מתקנת אכנה"ג אינו ראוי כלל לקריאת מגילה שפיר מקרי בטול אס עוקרו מיום שמקנו אכנה"ג וקובעו ביום אחר ע"ש:

(ש"ת שארית יהודה סי' ע"ו)

ו' ע"ב הרי"ף פסק כרצ דחייב אדם לבסומי ותמהו עליו מהא דקם רבה שחטי' לרי זירא ונ"ל דהא דמוכח מהתם דליכא מצוה לבסומי הוא משום דאל"כ שומר מצוה לא ידע דבר רע ושלוחי מצוה אינן נחוקין אך י"ל דהיינו דוקא במצוה דליכא הנאה הגוף אבל במצוה דליכא הנאה הגוף ומתהני בהדי מצוה לא שייך זה. אך לסוברים דמתהני בהדי מצוה שרי בזה"ל דמללה"נ ונטל הנאה הגוף להדי מצוה א"כ גם בזה שייך שומר מצוה. וידוע דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אכידה דרבה ס"ל דהוי שומר חנם ורב יוסף ס"ל דהוי שומר שכר הואיל ולא בעי למיחב ריפחא לעניא. וקשה לרי"א א"כ שרי לעשות מצוה בזה"ל משום דמללה"נ הא מתהני פרוטה דר"י ועיי' בתוס' שלהי שבוטות הדיינין אך אי מתהני בהדי מצוה שרי לק"מ ואמנם רבה דס"ל דהוי שומר חנם י"ל דבאמת הוכיח מזה דאל"כ אין מללה"נ הא מתהני בהדי מצוה וע"כ דלא חשיב הנאה ואי מתהני בהדי מצוה שרי א"כ ליכא הוכחה אלא ודאי דרבה ס"ל מתהני בהדי מצוה אסור וא"כ לשיטתו ל"ש בזה שומר מצוה לא ידע דבר רע לכן אירע תקלה אבל להלכתא קיי"ל כר"י ושפיר פסק הרי"ף דחייב לבסומי ואין לחוש לתקלה משום שומר מצוה:

וע"ד אגדה נ"ל דהא דלריך לבסומי היינו כדי שיסכת רישו ויהי שמח וטוב לב כמ"ש מהרמ"ש על הרמב"ם שכתב לשמות ביו"ט צבצר ויין ונבג' אמרו אין שמחה אלא בצבצר אחד וכ"ו באינש דעלמא אבל בצדיקים גמורים כרבה ור"י חורה משמחתן ואין צריך לין כמ"ש גבי כהנים יין ושכר אל תשת בבואו אל הקודש ולהכי אירע תקלה שהם אינן צריכין לבסומי, אבל לדידן שפיר פסק הרי"ף דלריך לבסומי: (כת"ק)

בהדדי כחיד על מצות ומוררים וכשם שנשים באכילת מצוה חובה ה"נ במרור. ותימא הא לרצא לקמן ק"ך מצוה בזה"ל דאורייתא מצערב תאכלו מצוה ומרור דרבנן כיון דליכא פסח ומה"ט מצוה רק עם הפסח וא"כ ה"נ נשים דילמא מרור רשות כמו פסח אבל מצוה חובה בלא פסח מצערב תאכלו מצוה. ונראה דכוונת רש"י דודאי הוי רשות שלא תאכל לא פסח ולא מרור, אבל כשאוכלת פסח הוי חובה לאכול מרור כמו מצוה דבהדדי כחיד:

(כת"י העמקה)

בס' מגילה

החודה שובכ"ט"ם לכבוד גיסי י"ג הרב הגאון המפורסם נד"ת מוה"ר עמרם ש"ן אבדק"ק ב' אופאלא

יע"א.

מכתבו הטהור עם ברכת מו"ט קבלתי וכו' וע"ד הקו' על דברת המאירי במגילה ד"צ ע"א שרי דמתני' בזמן שמקדשין ע"פ ראי' דאי בזמן שמקדשין ע"פ חשבון העיבור אין אדר בא אלא בזמ"ד דאין י"ד אלא בגא"ה. א"כ מאי פריך אילימא אליבא דר' עקיבא אפי' בזה"ל איחא להאי חקנתא ופרש"י דהא ר"ע בזמן הזה הוי ואמר במתני' דמקדימין, ולהג"ל ע"כ בזמן שמקדשין ע"פ ראי' איירי המתני', בשלמא לפי רש"י דפי' אבל בזה"ל שישראל נפרדים ולא יגיעו שלוחי צ"ד אל"ס א"ש אף דמתני' במקדשים ע"פ ראי' מ"מ ישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחים לשם, אבל המאירי בעצמו פי' אבל בזה"ל הואיל ואין שלוחים יוצאים ואין קידוש אע"פ סוד העיבור קשיא מהיכן מוכח דר"ע אפי' בזמן שאין מקדשין ע"פ ראי' קאמר והלא מתני' במקדשין ע"פ ראי' מיירי. הנה הוא באמת קו' הראוי לעורר עליו וספר חי המאירי אין תחת די כעת לעיין, והנה יש לתרץ דבדודאי המאירי מודה לר"י דמתחל בין בזמן שישראל שרוין על אדמתן לזה"ל דאפי' אס ה' מקדשים ע"פ ראי' אבל הישראלים נפרדו שאז אין קורין אלא בזמנים כיון ששלוחים יכולו להגיע לכל ישראל א"כ נמצא אובלין חמץ בימי פסח כפירש"י, אבל מה שפי' המאירי בזה"ל שמקדשים ע"פ חשבון העיבור כיון שאמר בזה"ל משמע בזמנו ממש שאז לא ה' חו מקדשים ע"פ ראי' כלל וכו' ע"ש:

הב"ד גיסו הנאמן אוהבו הדושחוט"ל הכו"ח יוס' י"ז א"ש חרמג"ל ט' פירעד יע"א, משה נתן נטע הלוי בהגהה"צ המחבר ס' מנ"א וזוק"ל

(מנחת משה חשו' ס"ב)

בפי מורי ורבי הצדיק מוה"ר צרוך ליכטענשטיין ו"ל אבד"ק קראסנא הי"ד שמעתי שאמר בשם רבו הגאון בעל בית שערים ו"ל במש"כ רש"י"ל במגילה ב: ד"ה צופים אמרום נביאי הדורות ולא כתב סתם נביאים דרש"י"ל בא לתרץ על שהפכו סדר הא"ב במה שרי הכ"ף לבסוף וע"ז כתב רש"י"ל כמתרץ שלא אמרו אותיות סופיות אלו בפעם אחת דא"כ היה להם לסדרם בסדר, אלא שנביאי הדורות ר"ל של כמה דורות זה אחר זה אמרו אותיות סופיות אלו נמצאו שלא נאמרו

חידושי סוגיות בעניני קדשים

סימן י"ח

קדש ע"ש. ובשאלת אריה סי' כ"ח תמה שהרי דעת ר"פ דאפילו כמות יום פטור מן הציצית בלילה נמצא דאין מצוה ציצית נוהג כלל בלילה אבל תפילין דעת ר"פ דמה"ט נוהג גם בלילה וא"כ תפילין תדירה מציצית דתפילין נוהג בלילה וציצית אינו נוהג בלילה ע"ש:

ב"ה סוגיא דתדיר ומקודש זבחים פ"ט ומנחות ב"ט בב"י אור"ח סי' כ"ה הביא בשם נמ"י הטעם שנתחילה מתעטף בציצית ואח"כ מניח תפילין משום דמצוה ציצית ששקולה כנגד כל המצוות ראוי להקדים ועוד שהיא תדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת ויו"ט ותדיר ושאינו תדיר תדיר

הנ"ל דל"ת שקולה ככל המצות או חדיר וא"כ מעשה מצות
צ"ת שקולה כמעשה הנחת תפילין שהוא מקדש וכיון דתפילין
ממילא צ"ת קודמת משום דמעלין בקדש:

ועוד נ"ל עפ"מ באו"ח חרפ"א מדליקין נ"ח בניהכ"נ קודם
הבדלה והטעם משום דאפוקי יומא מאחרין, והקשה
טו"ז שם הא הבדלה חדיר וחדיר עדיף מאפוקי יומא מאחרין.
ושמעתי לחרץ בשם הגאון מוהר"ן חריף דהא דמקדמין
לחדיר היינו משום שזה כבודו להקדימו אבל כאן אדרבה כבוד
לחדיר דהיינו הבדלה לאחר משום דאפוקי יומא מאחרין,
ולפ"ז יש להקשות מ"ט מקדמי למקדש משום שזה כבודו
אדרבה נאחר אותו דזה כבודו לאחר משום דאפוקי יומא מאחרין,
ולפ"ז יש לחלק דל"ש מעלין בקדש אלא באם עדיין
אפשר להיות הקדושה קלה ומעלין אותו לקדושה חמורה, אבל
כאן אם זרזו דם שאינו מקדש תחילה כבר לא יהי בעולם
שאינו מקדש בשעה שזרזו המקדש ל"ש מעלין בקדש ואינו
ניכר מעלת המקדש רק אם מקדים לזרזו בשעה שגם האינו
מקדש בעולם דלא ניכר מעלת המקדש. וכ"ז בוריקת דמים
אבל צ"ת ותפילין ששניהם שמיים תפילין המקדש יותר עדיין
מעטף צ"ת וניכר מעלת המקדש דמעלין בקדש או אדרבה
עדיין המקדש באחרונה שזה כבודו דמעלין בקדש וא"ש:

ושלישית נ"ל ע"ד הנ"ל דהרי הא דמעלין בקדש ילפי
במנחות צ"ט מאת מחנות וכו' בתחילה תשישי
מוצת ועכשיו גופו של מוצת ולפ"ז ל"ש מעלין בקדש רק בגוף
א' ולא בשני גופי' ולכן בדם חטאת דם עולה שהיו שני גופי'
ל"ש מעלין בקדש ולכן מקדש קודם דזה כבודו, אבל צ"ת
ותפילין שהם על גוף אחד דשייך מעלין בקדש א"כ כבודו של
מקדש לאחר משום מעלין בקדש לכן מקדימין צ"ת שאינו
מקדש לתפילין שהוא מקדש:

ועיין בשג"א סי' ס"ב שחמה על דברי רש"י ד"ה מוספי
ר"ח מקדשין משל שבת דאקרי מועד ולפ"ז כ"ש
דמוספי יו"ט מקדשין משל שבת דודאי אקרי מועד והלא
במנחות מ"ט ע"ב סד"ה וס"מ חמדין עדיפי וכתב רש"י
ושבת קדוש מיו"ט ע"ש באריכות. ולפענ"ד לק"מ דודאי
קדושת היום דשבת עדיף מיו"ט דיש בו חיוב סקילה ואו"י
אסור בו וקדושת היום פועל על קרבנותיו דקדושי טפי
מקרבנות דיו"ט, אלא דבר"ח מילתא אחריתא הו"ב כיון
שאינו אסור בעשיית מלאכה א"כ אמאי קרוי מועד רק משום
מוספי ר"ח אלמלא דמוספי ר"ח קדושי כל כך שגורמין ליום
שקרוי מועד לכן קדושי טפי מקרבנות שבת אבל קרבנות יו"ט
דלא הם גרמו ליום שיקרא מועד רק נקרא מועד מפני שאסור
בעשיית מלאכה ואדרבה היום גורם קדושה לקרבנותיו או ודאי
קרבנות שבת קדושי טפי שקדושת שבת עדיף משל יו"ט:

ובמה שהקשה עוד שם לל"ב של רש"י דמה שזמנו היום מקרי
מקדש טפי ממה שזמנו למחר א"כ בזבחים ז' דאבע"ל
חו"מ אחי קודם ופשיט ל"י מהחמדין קודמין למוספין ואע"ג
דמוספין קדושי והא הם ביום א' הוא ואפ"ה קרי למוספין
מקדש ע"ש אין לו הבנה דנהי כל מה שזמנו היום מקרי
מקדש לבני מה שזמנו למחר מ"מ גם בשניהם ביום א' נמי
אפשר שא' מקדש מחבירו:

וישוב הקשה שם אמאי דאמרינן זבחים ז' דר"ה קדוש טפי
מר"ח ואמאי כיון דשניהם אקרי מועד. ולפענ"ד לק"מ
כיון דא"א לר"ה בלא ר"ח א"כ הו"ב שתי קדושות לכן ר"ה
קדוש טפי ופשוט:

ועוד הקשה שם מאי קמיבע"ל במנחות מ"ט חמדין דלמחר

ולפענ"ד נראה סברה ישרה דבהאי דחדיר קודם דלפנין
מקרא דמלכד עולת הבוקר אשר לעולת החמדי
תעשו את אלה לא ילפי רק עשי דעשיית מעשה המצוה שהוא
חדיר עושה קודם מעשה מצוה שאינו חדיר כמו שעושה מעשה
חמדי קודם למעשה מוספין ולפ"ז צ"ת ותפילין אין אנו דנין
על מה שהוא מעטף צ"ת ומוכתר בתפילין רק על מעשה
הנחה והעיסוף, ומעמה נהפוך הוא צ"ת כיון שאין זמנם
בליה א"כ צריך לעשות מעשה הנביטה בכל יום אבל תפילין
כיון דזמנם גם בליה אינו מחויב לעשות מעשה הנחה בכל יום
רק בא' בשבת ועיי' באו"ח סי' ח' סט"ז וס"ל ס"ג וא"כ
שפיר הו"ב מעשה עיסוף צ"ת חדיר וחדיר קודם. ואע"ג דאם
נכנס לביה"כ כמה פעמים צריך לחללם ולהניחם אח"כ עיי'
או"ח סי' מ"ג מ"מ זה מקרי רק מצוי ולא חדיר וא"כ חדיר
דצ"ת עדיף כמבואר בזבחים דז"א דחדיר עדיף ממצוי:

עוד הקשה שם כיון דאינו מחויב לחזור אחר טלית בת ד'
כנפות ולעשות בו צ"ת רק אם לובש טלית בת ד' כנפות
צריך לעשות בו צ"ת א"כ לא מקרי חדיר רק מצוי לפי שאין
תדירותו חובה והו"ב רק בשלמים דאמר' שם דז"א דמקרי רק
מצוי ולא חדיר ע"ש. ולפענ"ד נראה דמצוי לא נקרי חדיר
היינו כמ"ש ראשונים בקידושין טו"ן דרובא מסבלי והדר
מקדשי או איפכא לא הו"ב גמור כשאר רוב כיון שאינו
בטבע רק חלי' במנהגא והסכמת אנשים ע"ש וה"נ נהי שמצוי
שאלנים נודרים ונודנים ומביאין שלמים, מ"מ כיון שאינו חובה
ותלוי רק ברצונם לא מקרי חדיר, אבל צ"ת מה שלובשים
חדיר אינו חלי' ברצונם אלא משום דאמרינן מנחות מ"א
ענשינו אעשה א"ל אין בעידן ריחחא שפיר מקרי חדיר:

ויש להסביר יותר דשלמים אף שמביא פ"א לא זה גורם שיביא
עוד הפעם ומה שמביא א' אינו גורם שיביא אדם אחר
וא"כ גם התדירות אינו חובה, אבל צ"ת מה שלובש ביום א'
מטעם דעונשין אעשה בעידן ריחחא זה גורם שלובש בכל יום
זה הטעם לכל אנשים שבעולם א"כ אף שמצוה צ"ת אינו
חובה אבל תדירותו חובה. וזה שדייק רש"י מצוי קאמר' שאין
תדירותו חובה וכו' ולא כתב שאין מצוה חובה:

ועוד אפשר כמ"ש בנרכות כ"ז דאע"ג דקי"ל תפילת ערבית
רשות היינו היכי דלא צ"י כלל אבל היכי דצ"י ל"י ח"ע
שו"י עלי' כחובה, וה"נ כיון שמחטטפין צ"ת כל היום שו"י
עליהו כחובה ושפיר מקרי חדיר, ויש לחלק דשם רק אותו
הפעם שו"י עלי' כחובה ע"ש:

והבוחבר סי' כ"ה כתב אחר שלבש טלית מצויין יניח תפילין
שמעלין בקדש וכו'. והקשה שג"א כלפי ל"י
דאדרבה כל המקדש מחבירו קודם לחבירו, וכן הק' דג"מ
שם. עוד הק' דג"מ הא צ"י נתן טעם משום דצ"ת שקולה
כנגד כל המצות או משום דחדיר. ולפענ"ד נראה דיש לחלק
ולומר דלא אמרינן מקדש אלא אם מעשה המצוה שעושה
מקדש יותר כגון זריקת דם החטאת שמרצה או אברי עולה
מפני שהוא מרובה מעשה הקטרתן מקדש יותר וכן כולם
במשנה וזבחים פ"ט מעשה המצוה שהוא עושה גדולה יותר
ומקדשת יותר, אבל תפילין וצ"ת נהי דתפילין חפץ מקדש
שהם תשישי קדושה וחפץ הטלית אינו רק תשישי מצוה
מ"מ המצוה שעושה בתפילין אינו מקדש יותר מן המצוה
שעושה צ"ת לכן לא שייך צ"י מקדש מחבירו קודם לחבירו
רק אדרבה מעלין בקדש [ע"י שו"ת בית שערים או"ח סי'
של"ט]. אלא דז"א דהרי קמי שם במחני' אשם קודם לתורה
וכו' מפני שהוא קדש קדשים אלמלא דכעושה מצוה בחפץ
מקדש יותר המצוה מקדשת יותר ומקרי מקדש, לכן כתב

ואי משום הבדלה אינו קדוש יותר מקידוש דליכא הבדלות יותר מקידוש וא"כ רק הקידוש גורם חידושו ואמאי יהי קדוש לקידוש היום אע"כ משום דשבת נזכרת היין נמי אהני והיינו משום דהוא נזכרת המנוה ולהכי ס"ל דמצי מפיק וא"ש:

סימן י"ט

בעזה"י בסוגיא דכבשי עצרת מנחות דף מ"ז ברש"י ד"ה לא קדש הלחם כחז ונח"כ יליף לה מקרבנו על זבח חודה מגיד שאם מנח שלא לשם חודה לא קדש לחמו וכבשי עצרת דמקדשי לחם מחודה ואיל זייר גמרי. והוא פלא דאיפכא הי' לרש"י לומר וכבשי עצרת אס מנחו שלא לשמן מחודה גמרי דלא מקדשי לחם ומה נצי רש"י במה דגמרי דמקדשי לחם ועיין בגאון קדשים:

וב"ל דמהרש"א כחז נבינה דף כ' אהא דלמרינן כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן הדם חרק והבשר יאכל ופרש"י דקי"ל כל הזבחים שזבחו שלא לשמן כשרים ליקרב ונאכלין אלא שלא עלו לזבחים לשם חובה וכחז מהרש"א שצרת לישנא דמחני דריש זבחים נקט דקחני זה שלא עלו לזבחים לשם חובה מיהו היינו דוקא בקרבן יחיד אבל בקרבן ציבור כדכחא עלו להם לחובה כדאיחא החם אלא דלא נחית הכא לחמיו אלא דכשרים ליקרב עי"ש. ולפ"ז קשיא לי איך ילפינן כבשי עצרת דלא מקדשי לחם אס שחטן שלא לשמן מלמתי חודה שנשחטה שלא לשמן דילמא שאני החם שהוא קרבן יחיד ולא עלה לזבחים לשם חובה ואינה חודה כלל ושפיר א"י לקדש לחמו אבל כבשי עצרת שהוא קרבן ציבור דעלה לשם חובה שפיר מקדשי לחם:

וב"ל דנוכ"י הקשה על ריב"ש שכתב דשני חזקות עדיף מרוב והלא נפרה אדומה סמכין ארוב אף שהוא נגד שני חזקות חזקת טומאה דגבירא שמזין עליו וכמו"ש חוס' חולין י"א ועוד חזקת אינה זכות דבהמה דדילמא במקום נקב קשחית, ומי חת"ס י"ד ס' קס"ז דנפרה אדומה לא כחזי שחיה כשרה רק חטאת קרי רחמנא ובעי ראוי לחטאת וכיון דנחטאת ליכא חזקת טומאה דגבירא שפיר ראוי לחטאת דנגד חזקת איסור אינה זכות דבהמה שפיר מהני רוב וממילא כשרה נמי לפרה אף דרוב לא מהני נגד שני חזקות, אבל חוס' כתבו שפיר דילפי רובא עדיף מחזקה מפ"א למאן דלא יליף רוב משחיתה עצמה ולא חייש לשמא במקום נקב שחט וגבי חטאת וכל הקרבנות י"ל דלא אזלינן בחר רוב רק בדדקי' להו רק דילפינן מפ"א משום דא"א למבדקה דבעי כשהיא שלימה וא"כ אינה כשרה לחטאת בלי בדיקה וא"כ איך כשרה נפרה משום רוב הא הוא נגד חזקת טומאה דגבירא ואלא מאי דרוב עדיף מחזקה. ומה י"ל גם כאן כיון דהא דשחיתה כבשים מיקדשי לחם לא ידעינן אלא מחודה ואיל זייר והחם לא מיקדשי אלא כשנשחטו לשמן דשלא לשמן לא עלו לזבחים לשם חובה ואינה חודה ואיל זייר כלל א"כ כבשי עצרת נהי דגם כשנשחטו שלא לשמן עלו לשם חובה מ"מ לא מיקדשי לחם דאינו מקדש אלא באופן שמקדש בחודה דהיינו כשנשחטו לשמן אבל בשלא לשמן כיון דהחם לא מיקדש גם כבשי עצרת לא מיקדש דהא רק מהחם גמרינן, ולכן הוכרח רש"י לומר וכבשי עצרת דמיקדשי לחם מחודה ואיל זייר גמרינן כדי למרץ קושיא הנ"ל וכמו"ש:

אלא דנשעיה"מ פט"ו מפסולי המוקדשין ה"א הקשה שני קושיות עצומות על מהרש"א הנ"ל (א') דא"כ תקשי נהך גרימא גופי' נבינה הנ"ל דקחני ואס הי' שבת לא חרק ואמאי הא הו"ל קרבן ציבור שזמנו קבוע וכל ק"ל שזמנו קבוע

ומוספין דהאידנא איהו מהם עדיף ממדין משום דמדיר או מוספין משום דהו"ל מקודש הא במסקנא דזבחים מוכח דפשיט לי' נקדם ושחט לאינו מדיר דזרק לשא"ת כיון דכבר הגיע זמן חיובו וא"כ ה"נ פשיטא דמוספין דהאידנא עדיפי כיון דכבר הגיע זמן חיובם. ולפענ"ד נראה לחלק דוקא בזבחים שאפילו נאמר שיקדים למדיר מ"מ מחויב הוא לזרוק אח"כ גם שא"ת שפיר אמרינן כיון דחיוב שאינו מדיר בא עליו מחילה ועדיין אין עליו חיוב המדיר וזרק שא"ת כרישא אבל שם במנחות שא' יהי בטל לגמרי והספק איהו מהם יבטל א"כ זה שצריך להיות בטל אין עליו חיוב כלל ואי נימא ממדין דלמחר עדיפי משום דמדיר א"כ אין עליו חיוב כלל להקריב מוספין דהאידנא ע"כ ל"ש למימר דחיוב דמוספין דהאידנא בא עליו מחילה דמדיר גורם שלא [יהיה] עליו חיוב כלל וא"ש:

בגמ' זבחים דף פ"ט ע"ב פריך אדרבה אשם עדיפא שכן יש לו קנאה ופירש"י בכסף שקלי' אבל חטאת כל דהוא. וק"ל לפמ"ש רבינו יונה פ"ק דברכות הא דאשם בכסף שקלי' וחטאת בת דנקא היינו משום דספק חטא קיל בעיניו ואינו עושה משונה שלימה לכן צריך קרבן גדול וא"כ חומרא דאשם הוא מזה קולמו ושפיר חטאת עדיפא ומאי פריך. וגם אהא דפריך החם אדרבה החודה ואיל זייר קדמו שכן טעונים לחם ק"ל דחוס' ד"ה אשם קודם הקשו אמאי לא קאמר טעמא מפני שהוא מרבה ומי חוס' יו"ט דבהא לא סגי משום דחודה ואיל זייר עדיפי שטעונין לחם ולהכי צריך נמי טעמא מפני שהוא קדשי קדשים וא"כ לא פריך מידי שכן טעונין לחם מ"מ אשם עדיף שכן מרבה והוא קה"ק וז"ע:

בתוס' דצ"א ע"א ד"ה ת"ש הקשו מאי קס"ד מאחר שכבר שני אטו שבת למוספין אהני לממדין לא אהני. ונ"ל דאי מהחם הו"א משום דא"א לשבת בלא חמיד א"כ שפיר קדושת שבת לממדין אהני דכמו דמוספין הוי מוספי שבת כן החמדין הם חמדי שבת אבל ר"ח למוספי שבת איכא למימר כיון דאיכא שבת בלא ר"ח ור"ח בלא שבת לכן ר"ח לא מהני למוספי שבת ומשני דאעפ"כ למוספי שבת נמי אהני ואי מהכא הוי אמינא הכא הוא דלמרי' דר"ח אהני למוספי שבת ואפ"ה לא סגי במוספי ר"ח לבד כיון דיש ר"ח בלא שבת וא"כ ע"כ אין מוספי ר"ח משלימין מוספי שבת אבל ר"ה לא משכחא בלי ר"ח הוא דודאי ר"ה לא מהני על מוספי ר"ח דאס"ד דמהני למה לי ברה"ה מוספי ר"ח כלל והוצרך למרץ דמ"מ אהני ואכתי אני אומר דשבת נזכרת היין לא אהני משום דזכרת היין אינו נזכרת המנוה רק נזכרת הנהנין ולזה לא אהני שבת ומשני דשבת נזכרת היין נמי מהני דהוא נזכרת המנוה וכדלמרי' ברה"ה כ"ט ע"ב כיון דחובה היא מפיק. וזה שכתבו חוס' שם נזכרת הלחם דמנה ונזכרת היין דקידוש מיבעי' לי' דוקא כיון דלא להנאתן הן ע"כ ומזאת לאו ליהנות ניתנו והוי רק נזכרת המנוה לכן אפשר דמפיק אבל נזכרת נהנין דעלמא ודאי לא מפיק, ובהנהגה שם דלהנאותן וא"ל להגיה:

ובזה נ"ל לפרש לשון רש"י שם שכתב ונזכרת היין שמזכרין לפני קידוש ואין לו ביאור כלל מה חדש רש"י בזה הא מפורש בגמ' נזכרת היין של קידוש ולפמ"ש א"ש כיון דמזכרין לפני קידוש ואמאי הא נזכרת היום קדושה ונזכרת היין לא קדושה ואפילו אח"ל דמדיר עדיף ממקודש הא לפי המסקנא דהחם דמצי לא מקרי מדיר א"כ נזכרת היין הוי רק מצי ועיי' בשג"א ס' כ"א שנדחק לומר משום שמקדשין ומזבלין על היין וכן נזכרת אירוסין ונישואין והנה נזכרת אירוסין ונישואין הוי נמי רק מצי דאירוסין ונישואין גופא הוי רק מצי

דוחה שבת. ב' מ"ש דהרי ליחא החס דק"ז עלו לבעלים לשם חובה לא הזכיר שם שמן מנהו ואדרבה אמרי' בזבחים דף ד' ע"א מה לשיטת קודש שכן פסולה בגופה וישנה בד' עבודות וישנו לציבור כביחיד מבוחר בהדיא דשיטת קודש אף בק"ז לא עלו לבעלים לשם חובה:

ורבנא על קושיא ראשונה נ"ל דחוס' כתבו בפסחים דף י"ג ע"ב ד"ה שחטן שלא לשמן ומרק דמן שלא לשמן נראה דנזרק דמן שלא לשמן לאו דוקא דה"ה אס' מרק לשמן רק ששחטן שלא לשמן לא קדש הלחם עי"ש והדן עמם דהא אר"י הכל מודים שזריך שיהא לחם בשעת שחיטה אלא דאפילו לראב"ה אין זריקה בלא שחיטה מקדש והנה אכן קי"ל כר"ע במנחות מ"ה דהלחם מעבד את הכבשים ואס' אין לחם אין כבשים קרבין וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מחו"מ הט"ו וא"כ שפיר י"ל דבשאר קרבנות ציבור שפיר עלו לבעלים לשם חובה אבל כבשי עזרת ששחטן שלא לשמן דלא קדש הלחם והלחם מעבד הכבשים ע"כ אי אפשר להקריבם לשם כבשי עזרת ולא עלו לשם חובה ולא הוי קרבן ציבור שקבוע לו זמן ואינו דוחה שבת ומ"מ שפיר כתב מהרש"א דאשיגרת לישנא דמחני' דזבחים נקט רש"י דבקרבת ציבור עלו לשם חובה אלא דהכא מטעמא אחרינא לא עלו לשם חובה וכמו"ש. וזוהי אחי שפיר נמי מה שהביא בשע"מ שם מדברי רש"י ס"פ התכלת דמ"ה ד"ה ואס' היחה שבת אשלא לשמן קאי ועזרת בשבת הוא לא חרוק דכיון דאדחי מקרבן ציבור חו' לא דחי שבת עי"ש דלח"ה"נ דכבשי עזרת נדחה מקרבן ציבור מטעם הנ"ל אבל לא מטעם דמחני' דזבחים דזה ל"ש בקרבן ציבור:

אמנם מה שהביא שם מהר"י פסחים דף י"ג ד"ה ואינו קדוש ואינו נותר באכילה ואעפ"י שהכבשים עומן מותרין דקי"ל כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה וחניא ספ"ב דבינה כבשי עזרת ששחטן שלא לשמן הדם חרוק והבשר יאכל אינהו הוא דמחאכלי שלמים בעלמא אבל לחם כיון דכבשים אין שמן עליהם דהא לא עלו לשם חובה אלא שם שלמי נדבה עליהם מי יתירו עי"ש ודאי קשיא דהחם ל"ל כמו"ש דהא בשחטן לשמן קאי אלא שזרק שלא לשמה וא"כ לרבי נחקדש הלחם בשחיטה ואינו נותר בזריקה יען שהיחה שלא לשמה ואין הכבשים עולין לשם חובה ואי בק"ז עולה לשם חובה שפיר ה"י ראוי להחיר הלחם והיה כאן כבשים ולחם, וגם הקושיא מוזכרים ד' אינו מיושב בחירון הנ"ל:

לכן נ"ל לחדש דבר ואקדים דברי הרמב"ם בפ"ה המשנה לזבחים מ"א שכבד וממה שאמר לבעלים חבין שאינו מדבר אלא על הקרבנות שיש להם בעלים ידועים אמנם קרבנות הציבור אין פוסלות אותן שחיטה שלא לשמן שכן אמרו ר"ל קרבנות ציבור סבין מושכתן לכמות שהן וסמך הדין הזה לקרבנות יחיד ממה שנאמר מוצא שפחית תשמור וגו' כאשר נדרת מדבה וכבר ביארתיו לך שהנדר אינו נדבה ולכן אמר אס' כמה שנדרת עשית יהי נדר ואס' לאו נדבה ר"ל אס' שחט לשם זבח ולשם בעלים אז הוא עולה לבעלים משום חובה וינא כד' נדר ואס' אירע בשחיטה שינוי כונה ושחט שלא לשמן או שלא לשם בעלים הרי הוא כשר אלא שהוא מדבה ונשאר עליו הנדר שנדר עי"ש מבוחר ג"כ כדעת מהרש"א וגם בזה עמד בשע"מ שנראה מדבריו שמפרש פ"י חדש דפ"ק סבין מושכתן למה שהן ואפילו שחטן שלא לשמן כשרים:

ולענ"ד נראה דרוח אחרת עם מהרש"א ורמב"ם בפ"ה המשנה דאמרי' שזבועות י"א אין מקיני' בעולה העוף משום דמותרות לנדבה ציבור אולא ואין עולה העוף

לציבור ועי"ש ע"א פלוגתא דח"ק ור"א ור"י והכי קי"ל לנדבה ציבור אולא ועי"י ברמב"ם פ"ד משקלים ה"ט ועי"י ברמב"ם פט"ו מפסחמ"ק ה"ב דחנה שנשחט בשינוי קודש כגון עולה לשם שלמים לא עלתה לבעלים לא משום עולה שהם חייבים בה ולא משום שלמים וכיון שאינו נחשב לבעלים למזבח כאלו הקריבו שלמים ע"כ נדבה ציבור היא. ולפ"ז זה שייך רק בקרבן יחיד דמשכחת ב' שינוי בעלים אינו עולה לו גם בשביל שלמים אבל בציבור אס' הקריב עולה לשם שלמים בודאי עולה לציבור לשם שלמים דגם קרבן יחיד בשינוי קודש עולה לציבור ומכ"ש קרבן ציבור דציבור לא משכחת שינוי בעלים. ומעמדה מ"ש הרמב"ם ומהרש"א לחלק בין קרבן יחיד לקרבן ציבור אין הכונה דבק"ז עולה לציבור לשם קרבן שלא נשחט בשבילו אלא הוקדש בשבילו אלא דודאי אינו עולה לקרבן שהוקדש אלא לקרבן שנשחט לשמו עולה לציבור משא"כ ביחיד אינו עולה לבעליו אפי' לקרבן שנשחט בשבילו והמעין בלשון הרמב"ם ומהרש"א ימנא שכן הוא. ולפ"ז שפיר כתב מהרש"א דליחא החס דהרי אמרי' בזבחים ד' דשינוי קודש ישנו בציבור אבל שינוי בעלים ליחא בציבור וא"כ שפיר עולה לציבור אבל רק לקרבן שהושחט ולא לקרבן שהופרש. וממילא כבשי עזרת ששחטן שלא לשמן עולין לציבור לשם שלמים אבל לא לשם כבשי עזרת שהופרשו רק לשם שלמים שהושחטו וא"כ הוי קרבן ציבור שאין קבוע להם זמן ושפיר אינו דוחה שבת ומיושב קושיא א'. וגם קושיא ב' דשפיר אמרינן בזבחים דשינוי קודש ישנו גם בציבור שאינו עולה לשם מה שהוקדש אבל מ"מ עולה לבעלים לשם מה שנשחט ולזה אדרבה יש רא"י משם וכמו"ש. וא"ש מ"ש רש"י במנחות מ"ח שנדחה מק"ז היינו מק"ז שקבוע לו זמן, וגם מ"ש רש"י בפסחים דרק שם שלמי נדבה עליהם אבל [לא] שלמי נדבה ציבור וא"ש:

ובזה א"ש מה שהביא הרמב"ם מהא דסבין מושכתן למה שהן דס"ל כפי' הערוך שהביא חוס' בשזבועות י"א ד"ה ואף דפי' סבין מושכתן למה שהן אס' תמידין אס' מוספין סבין מושכתן להיות כן וכו' אבל קודם שמשכן סבין אעפ"י שאמרו שהן תמידין אס' ירצו להקריבו לשם זבח אחר רשאין עי"ש, וא"כ אמרי' שפיר בקרבן ציבור שאס' שחטן לשם זבח אחר ממה שהופרש שעולה לציבור לשם זבח זה שנשחט בשבילו וכמו"ש. [ע"י שו"ת בית שערים א"ח ס"ר ר"מ]:

אמנם לפ"ז ליחא למ"ש לעיל בזבוח רש"י דהא גם כבשי עזרת אמנם עולין לשם כבשים רק לשם שלמים ושפיר איכא למילף מחודה שאס' נשחטו שלא לשמן דלא מיקדשי לחם שהרי אינם כבשי עזרת:

לכן נ"ל דמבואר לעיל מ"ו לרבה דשחי' לחם הבאות בפ"ע לאכילה אחין אלא בבא' עם הכבשים כבשים הוא דשרי להו אבל לחמי חודה אין באות בפ"ע כלל דמזבחה במנחות ע"ח גבי חודה ששחטה על פ' חלות, ולפ"ז קשיא בשלמא גבי חודה ששחטה שלא לשמה ושזב אינה חודה רק שלמים שפיר לא מיקדשי לחם וגם הלחם אינו מקדש עצמו דלחמי חודה אין באות בפ"ע וגם לחודה אחרת אינם ראין דאין חודה גלל לחם דאמרי' בפסחים י"ג, משא"כ שחי' לחם דאס' באות בפ"ע אינהו מיקדשי נפשיהו אלא בזבוח עם הכבשים כבשים הוא דמיקדשי להו א"כ אולי בשחטן שלא לשמן דשוב ליכא כבשי עזרת דאין רק שלמים הלחם מיקדשי נפשיהו כמו בזבוח בפ"ע. לזה כתב רש"י וכבשי עזרת דמיקדשי לחם מחודה ואיל נזיר גמרינן לכן גמרינן נמי משם כי היכי דהחם בשחטן שלא לשמן אין לחם קדוש כלל ה"י כאן באיכא כבשים אס' נשחטו שלא לשמן אין הלחם קדוש כלל, וטעמא רבה איכא

לשנותה לזנה אחר א"כ אפי' בלי פסול יוצא אסור לשחוט עליו כבשים אחרים. ג' ק"ל איך פירש"י דלראב"ש מותר לשחוט עליו כבשים אחרים הא אר"י לעיל הכל מודים שאם החזקו זל"ז שמעבדו זל"ז ואיזה זיקה שלהם שחיטה ופירש"י שאם אבד הלחם אבדו הכבשים אבדו כבשים אבד הלחם ואיך מותר לשחוט עליו כבשים אחרים ודוחק לומר דלראב"ש דשחיטה לא מיקדש לחם לא ס"ל דהחזקו בשחיטה שהרי גם הוא ס"ל דעכ"פ בעינן שיהא לחם בשעת שחיטה ועיי' בחומ' לעיל ד"ה ואיזו. ד' הק' לשון שני שגרש"י מה פריך לאב"י מה איכא בין רבי לראב"ש הא לרבי לא נפיק לחולין ולראב"ש דהוא רק קדושא דמים נפיק לחולין עיי"ש:

וב"ל ואקדים דחומ' הקשו לפי' קמא דרש"י אמאי לא פריך לאב"י אליבא דרבי מה בין שוחטין לשמן לשחטן שלא לשמן דכ"ש דלא אליס למחפס פדיונו וכו'. ב' דנפסקים משמע איפכא דלרבי לא חפסם ולראב"ש חפסם. ג' מלקמן מ"ח נמי אמרי' דלראב"ש פודן בחוץ:

וב"ל דאמרינן במגילה כ"ו כי כנישתא חילופה חבוני שרי ופרש"י חלה קדושתו על חילוף או על הדמים והוא יצא מן הקדושה להשתמש בו, אגורה ומשכונא אסור מ"ט בקדושת' קאי מבואר דהיי דאין הקדושה יכולה לחול על החילוף א"א להפקיע קדושתה, ולפ"ז לאב"י אליבא דרבי דלא חפסם פדיוני' בקדושת שמי לחם עיין רש"י א"כ אין לקדושה על מה לחול ע"כ אינן יוצאי' לחולין ואין להם פדיון, ולפ"ז תקשה מה פריך מאי בינייהו הא לראב"ש לא קדשי לחם כלל ושפיר נפדי' ככל קדושת דמים ושפיר איכא בינייהו דלרבי אין נפדיון ולראב"ש נפדיון. אמנם לק"מ דרש"י פי' לאב"י לא חפסם פדיונו בקדושת שמי לחם אס רצה משנה המעוט לשאר קרבנות ציבור והנה לעיל מ"ו אמרי' דזיקה שלהן היא שחיטה ואבדו כבשים אבד לחם ואבד לחם אבדו כבשים וא"א לשנות לחם לכבשים אחרים ולפ"ז גם לראב"ש כיון דקליש קדושת' יומר מלרבי אין הפדיון נחפס שלא יהיו רשאים לשנותו לכבשים אחרים ולחם הי' קדוש שלא לשנות לכבשים אחרים וממילא אין להם פדיון כיון דאין הקדושה יכולה לחול על הדמים ופריך שפיר:

וב"ז לראב"ש בשחטן לשמן אבד בשחטן שלא לשמן לרבי לא הוקבעו כלל לחם עם הכבשים ורשאי לשנות גם הלחם ושפיר אימ' פדיון ולהכי לא פריך לאב"י אליבא דרבי מה בין שחטן לשמן לשחטן שלא לשמן דבשלא לשמן שפיר חפסם פדיוני' ויוצא לחולין כשאר קדושת דמים ומיושב קושית חומ'. וכוה א"ש גם מלקמן דבשחט על ארבע חלות ע"כ שנים לא הוקבעו לכבשים וממילא היו ראוי' לכבשים אחרים וא"כ כל קדושתן ראוי לחול על הדמים ושפיר נפדי':

ובזה נבא ליישב גם קושיא ג' מפסקים דהנה באמת הוא פלא לרנא אליבא דרבי דקדשי קדושת הגוף איך נפקי לחולין הא קדושת הגוף אין לו פדיון וכמ"ש רש"י ונ"ל עפ"מ דאמרי' בשבועות דף י' תמידין שלא הוצרכו לציבור נפדיון תמימים משום דנמילתא דציבור לב ב"ד מתנה במילתא דשכיח עיי"ש, ולפ"ז הכא בורק דמן שלא לשמן דאינן נותרין שפיר נפדיון הגם שהוא קדושת הגוף משום לב ב"ד מתנה ולפ"ז בין לאב"י בין לרנא בין לראב"ש יוצאין לחולין ע"י פדיון משום לב ב"ד מתנה אלא דלאב"י בין לרבי בין לראב"ש אין הפדיון נחפס בקדושת שמי לחם ואינו אלא כשאר קדושת הלשכה ומותר לשנותן למה שירצו ופריך שפיר מאי בינייהו אבד לרנא הדמים נחפסין בקדושת שמי לחם כיון דקדוש גמור

במילתא דדוקא היכי דלא משכח כבשים הלחם מיקדש נפשי' אבד היכי דיכול להביא לחם וכבשים אחרים או רק כבשים אחרים כיון שנשחטו שלא לשמן לא הי' זיקה שלהן בשחיטה אין הלחם מקדש נפשי':

ובזה ק"ל טובא מאי פריך לקמן ס"פ ר"י וסבר רבי חנוך מקדש והתניא כבשי עזרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה וכו', ומאי קושיא דילמא הא דאין מקדשי' אלא בשחיטה היינו היכי דאיכא כבשים אבד במציא לחם בלא כבשים כר"ע דק"ל כותי' אז חנוך מקדש וז"ע כעח:

תוס' ד"ה עד שישחוטו הקשו ל"ל זריקה הא כל העומד לזרוק חרוק דמי ותי' דזריקה שלא לשמה גריעה מנשפך דם ונחומ' פסחים י"ג ד"ה כל מבואר חי' זה יומר כיון שעקרו מלשמן גרע מנשפך הדם והקשו ע"ז מלקמן ק"כ דפיגול בזריקה מטמא טומאת אוכלין משום כל העומד לזרוק חרוק ולא אמרינן דעקרו. ונ"ל דרש"י בחומש פ' נשא בפסוק ואח האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המזבח ופירש"י ישחוט את השלמים ע"מ לקדש את הלחם ומלשון זה נראה דנריך דוקא לשמה ע"מ לקדש הלחם אבד סתמא פסול והו' ק"ל לכאורה הא מבואר ברש' ונחום דנכדשים סתמא כשר. אמנם לק"מ דמבואר ברש' ונחום לחלק בין קדשים לגב דנכחים סתמא לשמה עומדי' וסתם אשה לאו לגירושין קיימא והק' חומ' הא בזינתה חתם בעלה גם אשה לגירושין קיימא ותי' דמ"מ לאו להתגרש בגט זה עומדת עיי"ש, ולפ"ז א"ש דודאי ונחום סתמא לשמה עומדות אבד איל נזיר לאו לקדש סל מזבח זה עומד ולהכי סתמא אינו מקדש עד ששחט ע"מ לקדש סל מזבח זה חיה ברור. ולפ"ז כבשי עזרת ושני לחם נמי נ"ל דכבשים לא מיקדשי לחם בסתמא עד ששחט ע"מ לקדש שמי לחם אלא דלאו להתקדש לחם זה עומד דוקא דהא אמרי' לעיל דמ"ו דזריקה שלהן הוא שחיטה אבד קודם שחיטה אין להם שייכות כלל ביחד. [עי' לקמן סי' כ' ד"ה ועיין]:

ועיין בחי' רמב"ן על גיטין בהשמות שבסוף הספר [דמ"ה:] שהקשה בהא דאמרי' בע"ז כ"ו וכותי לא ימול את ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים דברי ר"י א"ל ר"י וכי היכן מצינו מילה לשמה וכו' והק' רמב"ן ומה בכך נהי דשלא לשמה כשר מ"מ לשם ע"ז פסול ותירץ דבשלמא אי בעינן מילה לשמה וגם המחשבה פועל על מזבח מילה א"כ פועל בה מחשבתו לע"ז שחיה מילה פסולה אבד אי לא בעינן מילה לשמה וא"כ מחשבה להכשרה אינו פועל בה מחשבת ע"ז לפוסלה עיי"ש:

ולפ"ז אחי שפיר דבשלמא לקדש שמי לחם דמחשבה פועל בה לקדשם כנ"ל דהיינו שזריך לשחוט ע"מ לקדש לחם זה ולראב"ש דאין שחיטה מקדשה נמי אפשר דדוקא שחיטה לחודא לא מיקדשי רק שחיטה ביה זריקה אבד עכ"פ נריך לשחוט ע"מ לקדש הלחם בזריקה או עכ"פ ע"מ שיחזקו זה לזה בשחיטה וכיון דמחשבה פועל בה יכול נמי לעקרה במחשבה בזריקה שלא לשמה אבד לקמן ק"כ בקרבן דסתמא לשמה קאי אין מחשבת פיגול פועל בה לעקור שלא נאמר בו כל העומד לזרוק חרוק דמי ושפיר מטמא טומאת אוכלין וא"ש:

ברש"י ד"ה איכא בינייהו לאיפסולי ביוצא פי' דנ"מ אס' כשר לשחוט עליו כבשים אחרים ועמד בס' בה"ז מ"ט שניה טעמו רש"י כאן מלעיל דפי' הנ"מ לענין אס' זרק לשמו. ב' הקשה לפרש"י לקמן פ' ר"י דמפרש הוקבעו בשחיטה שלא

אליהם קדושתם לחפוס הדמים ולראב"ש לא אליהם קדושתם לחפוס הדמים ומותר לשתותן ושפיר איכא בינייהו:

וב"י כאן אבל שם בפסחים קאזי בלחמי תודה שהוא קרבן יסוד דל"ש לב ב"ד מתנה ועיי' רש"י שנועם הנ"ל שפי' וכל מידי דליבור נותנין ב"ד לב שפיר קאמר גם לרבא אליבא דרבי כיון דשחיטה מקדש הלחם אין לו פדיון כיון שהוא מקדושת הגוף ולראב"ש כיון דאין שחיטה מקדש שפיר נפדה דקדושת לחמי תודה שפיר נתפס על הלחם ואי משום דלחמי תודה אינם ראויין לתודה אחרת הלא זהו גם אם אבדה התודה קודם שנשחטה ולא בשביל קדושתה של הלחם אלא משום דגלי קרא שאין תודה בגלל לחם כדאמר ר' חסד וכן גם בשביל דמי פדיון לחמי תודה אין מביאין תודה אחרת וכמו"ש חוס' שם ולהכי לראב"ש שפיר נפדין ותפס פדיוני, אבל הכא אי לאו משום לב ב"ד לא היה נפדה ומשום דלא תפס פדיוני בקדושת שחי לחם ומשום דלא קדושתו אבל עכ"פ קנח קדושתו איכא שהוקבע הלחם בשחיטה לכנשים אלו וכנ"ל:

אמנם בלשון שני נראה דס"ל לרש"י דדוקא היכי דפדיונו נתפס בקדושה או אמרינן לב ב"ד שיפדה אפי' בלי מוס דהא אם יש לו מוס פדיונו נתפס וא"כ אין חסרון בחמימים שאינן נפדין אלא משום דלא פקעו קדושתיהו וממילא אין הקדושה נתפס בפדיון, אבל כי מתנה לב ב"ד שיצא לחולין ע"י פדיון ממילא פדיונו נתפס, אבל במנחות שמכיון שנתקדשו קדושת הגוף אין להם פדיון דקדמי לקמן ק' שלא נאמר פדיון אלא בבהמה א"כ כיון שאין פדיונו נתפס בקדושתו שוב לא אמרינן לב ב"ד מתנה שיפקע קדושה בכדי. ולפי' לרבא אליבא דרבי אפילו זרק דמן שלא לשמן דנפסלו מ"מ כיון דאין פדיונו נתפס כיון דקדוש קדושת הגוף גמור ממילא אינו יוצא לחולין אפי' ע"י לב ב"ד מתנה משא"כ לראב"ש דאין שחיטה מקדש אף לפמ"ש דעכ"פ הוקבע בשחיטה מ"מ פדיונו נתפס מכ"ש דלאב"י אפי' לרבי פדיונו נתפס כיון שאינו גמור ומכ"ש לרבא אליבא דראב"ש אלא דלאב"י אליבא דרבי אינו יוצא לחולין כיון שהוא קדושת הגוף ולרבא אליבא דראב"ש יוצא לחולין כיון דפדיונו נתפס אבל לאב"י אליבא דרבי ואי בשחטון לשמן ועדיין לא זרק הדם פדיון הלחם נתפס ואינו יוצא לחולין אבל אם זרק שלא לשמן דנפסלו גם אליבא דרבי יוצא לחולין ע"י פדיון משום לב ב"ד מתנה כיון דפדיונו נתפס בכל אופן ולראב"ש תפס פדיונו ויוצא לחולין קודם זריקה או בזריקה שלא לשמה אפי' בלי לב ב"ד מתנה משום דאינו קדוש קדושת הגוף:

ובענין מיושב קושיא בזה דפריך שפיר דבשלמא לרבא היינו דאיכא בין רבי לראב"ש דלרבי גם בזרק שלא לשמה אינו יוצא לחולין דלא מהני לב ב"ד כיון דלא תפס פדיונו ולראב"ש יוצא לחולין בכל אופן דהא רק קדושת דמים הוא אלא לאב"י דלרבי נמי תפס פדיונו א"כ גבי פלוגתיהו בזרק שלא לשמה דנפסלו לרבי נמי מהני להו פדיון משום לב ב"ד מתנה כיון דפדיונו נתפס א"כ מאי בינייהו נהי דקודם זריקה איכא בינייהו דלרבי אינן יוצאין לחולין דלא ל"ש לב ב"ד מתנה כיון שכשרי' ולראב"ש יוצאין לחולין כיון שאינן קדושת הגוף מ"מ גבי פלוגתיהו שזרק שלא לשמן ליכא נ"מ בינייהו. ומשני א"כ ליפסל ביוצא ולפי' א"א לפרש דלעיל שאם יצא בין שחיטה לזריקה חרק לשמן לרבי פסולין ולראב"ש כשרין דהא בזרק לשמן ל"ק ל"י כלל מאי בינייהו דשפיר נ"מ דלרבי אחר שחיטה אינן יוצאין לחולין ולראב"ש יוצאין לחולין כנ"ל אלא דגבי פלוגתא דזרק שלא לשמן ק"ל מאי בינייהו, וא"כ א"י לתרץ ליפסל ביוצא בזרק לשמן דזרק לשמן א"ז לפסול

יוצא לנ"מ דבנראה נ"מ כנ"ל, וע"כ צריך רש"י לפרש לענין לשחוט עליהם כנשים אחרים וכמו שנבאר, אבל לעיל דלאב"י לא תפס פדיונו לרבי פי' שאין חל עליו קדושת שחי לחם כיון דקליש קדושתו ומכ"ש לראב"ש דקליש קדושתו טפי וכמו"ש וא"כ מדינא בין לרבי ובין לראב"ש אינו יוצא לחולין כיון שאין הקדושה חל על הפדיון ומאד לב ב"ד מתנה היכי דזרק שלא לשמן לשניהם יוצא לחולין, שפיר הי' קושיא הגמ' דליכא נ"מ כלל בין זרק לשחט:

סימן כ'

בסוגיא דכבשי עצרת מנחות מ"ו

תוס' ד"ה עד שיחטט הקשו תימא ל"ל זריקה הא בפי' דפסחים דף י"ג מסקי' דראב"ש ס"ל כאבדו דאמר כל העומד לזרוק חרוק דמי. ונ"ל ואקדים רש"י ד"ה לא קידש הלחם ולא תפס פדיונו בקדושת שחי הלחם אלא בקדושת שאר קדושת השלכה ובת"כ יליף לה מקרבנו על זבח תודה מלמד שאם נזבח שלא לשם חובה לא קידש לחמו וכנשי עזרת דמקדשי לחם מתודה ואיל זמר גמרינן ע"ש ועיי' ב"ק. שניח יל"ד אמאי כתב רש"י דלא קידש הלחם לענין דלא תפס פדיונו בקדושת שחי לחם, ויותר הוי ל"י למימר דלא קידש הלחם ויש לו פדיון ויוצא לחולין:

ובלפ"ע ד"ד דחוס' לעיל מ"ו ד"ה ואחרי זריקה כתבו ולראב"ש קשה נהי דאם אבד הלחם אבדו כנשים דאמרין לקמן הכל מודים שצריך שיהא לחם בשעת שחיטה מ"מ אבדו כנשים אמאי אבד הלחם הא אינו ל"י פדיון דפי' בקונטרס פ"ק דפסחים גבי תודה ונפרקיהו ונפקיהו לחולין כמאן כר' דאמר וכו' משמע דלראב"ש נפקי לחולין, ולא מסתבר לחלק דשאני הכא דאיכא חטופה מחיים דהא מספקא לן אי עושה זריקה כ"ש דלא מסייע לקדש:

ולפ"ע ד"ד נ"ל דחוס' פסחים י"ג ע"ב ד"ה אין מביאין תודה אחרת הקשו לפ"ה שפי' ואותו לחם פודין ויוצא לחולין ויקח בדמי' תודה אחרת או לחם לתודה אחרת דאין נראה כיון דלחם גופי' לא חזי לתודה דמים נמי לא חזי לתודה אחרת דמ"ש ובפ' התודה דף פ' אחר בהדיא הפריש מעות ללחמי תודה ונתותו אין מביאין בהם תודה אחרת (ורא"י זו חמיה דליחא שם כלל לחיבת אחרת רק אין מביאין בהן תודה וטעמא דהתם משום דתודה לא אקרי לחם דמסקינן התם וא"כ ל"ש כלל להאי דהכא) ואע"ג דהדמים אסורים פריך שפיר ונפרקיהו דשמא חמלא תודה שאבדה או נפרקיהו בשוה פרוטה דלכחילה יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה כשאין הפסד להקדש דמוכח בערכין ע"ש, ולפי' ה"נ אם אבדו הכנשים כיון דהלחם אסור הדמים נמי אסורין וא"כ מה ירויה בפדיון דכאן ל"ש חירוק ראשון שחוס' שם דשמא ימצאו הכנשים דהא כבר נשחטו וא"א שגאבדו בעזרה ואם נאבדו חוץ מעזרה שוב נפסלין ביוצא, ועוד דבשלמא התם יש תועלת בפדיון דלחם א"א להשהות כ"כ לזמן מרובה, ואם פודין אותו יוכל להשהות המעות לזמן מרובה שמא ימצא התודה שנאבדה, אבל כאן מה דאמרין אבדו כנשים אבד הלחם ע"כ שגאבדו כל זמן הקרבנות דהא חוץ זמן הקרבנות כל זמן שנמצאים הלחם גופא כשר ולאחר זמן הקרבנות שוב אין תועלת גם במעות הפדיון דגם אם נמצאים אין ראוי להקריב וכמו הלחם אסור גם הדמים אסורים:

ולפי' לא נשאר לנו לומר רק כחירוק השני שחוס' שיכול לחלל לכתחילה שוה מנה על ש"פ. אבל נ"ל דגם זה

חכם בעלה דעומדת להפגוש מ"מ אינה להפגוש בגט זה עומדת ולכן סתמא פסול, ועיין רש"י בחומש פ' נשא בפסוק ואת האיל יעשה וזכר שלמים לה' על כל המצות ישמח את השלמים על מנת לקדש הלחם ע"ש. ולפ"ז יש למדש בשומט את האיל סתמא ולא על מנת לקדש' כל המצות זה פסול דנהי דזבחים סתמא לשמן עומדין לקדש כל המצות מ"מ לא לקדש כל המצות זה עומד וא"כ סתמא לאו לשמן ואינו מקדש. [עי' לעיל סי' י"ט ד"ה חוס']:

ועיין דברים וזבחים שם וזבחים בסתמא דכשרים מנ"ל אילמא מהא דתנן כל הזבחים שזבחו שלא לשמן וכו' ולא קמי שאל נזבחו לשמן גבי גט נמי הקמי כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול ולא קמי שלא נכתב לשם אשה וכו' ע"ש שמואל דשחטן שלא לשמן פירושו כמו לא שחטן לשמן אלא סתמא ולפ"ז ה"פ דברייתא ואת האיל וכו' מלמד שכל כל חובה לאיל וא"כ הו"ל דסתמא לשמן ואם שחט איל סתמא יקדיש את הכל דסתמא לשמה עומדין משו"ה קאמר ושחטת איל מקדשן אבל קודם שחטת לאו לקדש לחם זה דוקא עומדת לפיכך שחטן שלא לשמן דהיינו סתמא וכנ"ל לא קדשו הלחם והיינו חידושו לפיכך קמי הכי ולא קמי לפיכך שחטן לשמן קידש הלחם וא"ש:

ובזה מיושב מה שעמדו חוס' פסחים י"ג ד"ה שחטן אמאי נקט שחטן שלא לשמן חרק דמן שלא לשמן לא קידש הלחם הא אפי' חרק דמן לשמן כיון ששחטן שלא לשמן נמי לא קידש הלחם, ולפי האמור דשלא לשמן פי' נמי שלא נשחט או חרק לשמן אלא סתמא אחי שפיר ומה דאמרינן חולין ל"ט שחטה ואח"כ חישב עלי' זה היה מעשה בקמרי ולא אמרו בו לא הימר ולא איסור ומסיק דלא אמרו בו הימר משום כבודו דרשב"ג דס"ל דאמרינן הוכיח סופו על מחילתו ע"ש ועיין רמב"ם פ"ב משחיטה הלכה ט"ז וביור"ד סי' ד' ס"ב ואף דהתם היו רק ספק היינו משום שהוא עבירה לשחוט ולזרוק דמה לע"ז וע"ז י"ל דלא אמרינן הוכיח סופו על מחילתו, אבל כאן שהוא מצוה לשחוט ולזרוק דמן לשמה ואפי' עבירה איכא לעשות שלא לשמה כדאמר ריש וזבחים ונדבה מי שרי לשנויי בה ואמרינן נמי שם כ"ט אסור לחשב בקדשים וליף לה מקרא דלא יחשב שפיר י"ל דאם שחטן שלא לשמן דהיינו סתמא כנ"ל אם חרק דמן לשמן אמרינן הוכיח סופו על מחילתו שגם השחיטה היה לשמן וקידש הלחם להכי נקט חרק דמן שלא לשמן וא"ש:

אלא דא"כ תקשי כיון דכאן מיירי בשחטן שלא לשמן דשחטן סתמי מאי קא מיבע' לי לעיל מ"ו אי תנופה עושה זיקה תפשוט מהכל דאין תנופה עושה זיקה דאי עושה זיקה א"כ ליקדש שחי הלחם אלו דוקא עומדת וא"כ סתמא לשמה קיימי ואמאי בשחטן סתמא לא קידש הלחם. אך ז"ל דהא האי דכבשים מקדשין הלחם מחודה ואיל נזיר גמרינן ושם ליכא תנופה וא"כ סתמא אינו מקדש הלחם משום דלאו לקדש לחם זה עומדת וא"כ ה"ג אף דהזקקו ללחם זה בתנופה מ"מ דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואינו מקדש בסתמא רק בשומט חורק בפירוש לשם לחם זה:

ולפ"ז דברי רש"י נכונים כיון דהקדים דלא קידש הלחם היינו דלא חפס פדיונו אבל אינו יוצא לחולין משום דתנופה מסיע לקדש שלא יצא לחולין בפדיון כמ"ש וא"כ אפשר דתנופה עושה זיקה ותקשי אמאי בשחטן סתמא לא קידש הלחם כקושי, וע"ז תירץ רש"י וכת"כ יליף לה מקרבנו על זבח חודה מגיד שאם נזבח שלא לשם חודה לא קידש לחמו

ליחא דכבר הקשו חוס' מנחות ע"א ע"ב ד"ה ומחירין גמזוזת של הקדש וחלל שיה מנה על ש"פ דבזה"ו שרי אפי' לכתחילה, ותי' א"י דוקא בעלים הוא דיכולים לפדות שיה מנה על ש"פ דאין סברא שיוכל כ"ל לפדות שיה מנה על שיה פרוטה הקדש חזירו ויקחו לעצמו ע"ש, וטו"ל מגילה כ"ג ב"בני שיהם הסביר בשלמא בעלים שיוכלין לשאל על הקדישן וא"כ אין בו משום דין ממון רק משום איסור שבו שפיר יכולין להסיר האיסור ע"י שפודה שיה מנה על שיה פרוטה, אבל בלאר דל"ש כי שאלה א"י לפדות בפחות משווי משום דין ממון שבו ע"ש באריכות. ולפ"ז כאן בשחי לחם שהם קרבנות ליבור דאין להם בעלים ולא שייך בהו שאלה ממילא אין נפדין בפחות משוין, וא"כ אין תועלת כלל בפדיון ושפיר אמרינן אבדו כבשים אבד הלחם וא"ש:

ועוד נ"ל משום דק"ל מאי קאמר פשוט לי מדרי"י דאר"י שחיטה עושה זיקה מכלל דתנופה אינו עושה זיקה הא פירש"י ד"ה שאם הזקקו זל"ז שהי' ביחד ואח"כ נאבדו או הלחם או הכבשים שמעכבין זל"ז והטחור לפנינו יצא לביח השריפה דנדחה באיבוד חזירו ע"ש, והרי ביומא ס"ד איכא פלוגתא דתנאי ואמוראי אי בע"מ נדחין או לא אבל בשחטות דכ"ע נדחין חוץ מחטן המזרי דס"ל בזבחים ל"ד דאפילו בשחטות אין נדחין, וא"כ שפיר נקט דדוקא שחיטה עושה זיקה ולהכי אבדו כבשים אבד הלחם דאינו בע"מ ונדחה באיבוד חזירו ואבד הלחם אבדו כבשים דנדחו באיבוד הלחם כיון דשחטות הם נדחין, משא"כ בתנופה נהי דעושה זיקה ואבד כבשים אבד הלחם מ"מ אבד הלחם לא אבדו כבשים כיון דבע"מ הם אינן נדחין באיבוד חזירו ויכול להביא לחם אחר עליהם:

אלא דז"ל דהא ר"י ס"ל להדיא ביומא שם דבע"מ נדחין וא"כ שפיר היה יכול לנקוט תנופה אי עושה זיקה דאי אבד הלחם אבדו כבשים דהא לשיטתו גם בע"מ נדחים, אע"כ דתנופה אין עושה זיקה כלל ושפיר קאמר פשוט לי מדרי"י. והמינה ר"י לשיטתו אבל בעל האיצע"י שפיר יכול למיבעי אי תנופה עושה זיקה, אפילו אי נימא דעושה זיקה לענין דאבדו כבשים אבד הלחם, מ"מ אחי איכא למיבעי אם אבד הלחם אי אבדו כבשים דבע"מ נדחין או לא אבדו כבשים משום דבע"מ אין נדחין וכיון דאי אבד הלחם לא אבדו כבשים אע"ג דקיי"ל כר"ע דלחם מעכב הכבשים וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מחו"מ ה' ט"ו דלחם עיקר ממילא גם כבשים לא מעכבי לחם דנימא אבדו כבשים אבד הלחם. אבל בלחם ה' כח בתנופה לעשות זיקה אלא כיון דאפי' עושה זיקה אי אפשר לומר דאבד הלחם אבדו כבשים משום דבע"מ אין נדחין ממילא אי אפשר לומר להיפך דאבדו כבשים שאין עיקר אבד הלחם שהוא עיקר, וכ"ז לענין זיקה אבל לענין לסייע לקדש שפיר י"ל כיון דאיכא תנופה מחיים שפיר מסייע לקדש שלא יצא הלחם לחולין בפדיון ומיושב קושית חוס'. ולפ"ז שפיר פירש"י לא קידש הלחם ולא חפס פדיונו בקדושת שחי הלחם וכו' אבל ודאי אין הלחם יוצא לחולין כיון דכבר ס"ע תנופה לקדש קדושת הגוף קנה לענין שלא יצא לחולין וא"ש:

ועיין חוס' דף מ"ו ע"ב ד"ה לפיכך שחטן שלא לשמן לא קידש הלחם שהקשו טפי הוי ניהא למחני שחטן לשמן דקידש הלחם. ולפענ"ד נראה דברים וזבחים אמרינן טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה אלא סתמא נמי כלשמן דמי ורמינהו כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול וסתמא נמי פסול ומשני וזבחים בסתמא לשמן עומדין אשה בסתמא לאו לגירושין עומדת וכתבו חוס' שם ואפי' וינחה

כשר עכ"ל. ולפי"ו בפיגול זריקה שהוא רשע ומוקמינן ליה בחוקת כשרות עד שעה שפיגול א"ל לומר איגלוי מלחא למפרע שלא היה עומד לזרוק רק שיפגל שפיר הו' מעיקרא עומד לזרוק וזרוק דמי וכן כנשפך הדם א"ל לומר איגלוי מלחא למפרע שלא היה עומד לזרוק רק אח"כ גרס לו אחי דבר שנשפך לכן מעיקרא שפיר ה' עומד לזרוק וזרוק דמי, משא"כ בורק דמן שלא לשמן שפיר אמרינן דאיגלוי מלחא למפרע שלא היה עומד לזרוק לשמן ולא הו' חרוק וא"ש:

ועוד נ"ל לפמ"ש הרע"ב רפ"ק דפסחים ואע"ג דבבבול בעלמא סגי חיישינן שמא ימלא גלוסקא יפה וימלך על ביטול ויחשוב עלי' לאכילה ויעבור עליו ב"י וכו', וכחז מו"ט כמו שהביטול בעלמא דהיינו בלב שיחשוב בלבו כאלו הוא עפר סגי בכך אע"פ שלא הוציא בשפחו' כלום ה"נ במחשבה בעלמא חזר מביטולו חוכה בה דמחשבה מבטלת מחשבה ע"ש. ולפי"ו אחי שפיר לפמ"ש"ל דהכא בעי דוקא שישחוט וזרוק כדי לקדש הלחם אבל סתמא אינו מקדש, לכן שפיר אמרינן דאם זרק שלא לשמן עקר מחשבתו ראשונה ששחט לשמן דאחי מחשבה ומבטל מחשבה, וא"כ הו' כאלו גם השחיטה לא היה לשמה, וא"כ אין לומר כל העומד לזרוק חרוק דמי לשמה, משא"כ גבי פיגול בשאר זבחים דסתמא לשמה לא אחי מחשבת פיגול ומוציא מידי מעשה שחיטה וקבלת דם בכוס שהי' בסתמא לשמה שפיר אמרינן כל העומד לזרוק חרוק דמי ושפיר מטמא טומאת אוכלין ואחי שפיר:

ולפי פשוטו י"ל דשאני פיגול דדרשי' בזבחים כ"ח לא ירצה כהנאחא כשר כך הרצאח פסול דהיינו פיגול ומה וכו' אף הרצאח פסול עד שיקרבו כל מחיריו ע"ש, ועיי' חוס' מעילה ג' ע"ב ד"ה אר"ג דבעי בפיגול קריבות מחירין בהכשר ע"ש, ולכן בפיגול זריקה שפיר מיקרי עומד לזרוק ול"ש לומר איגלוי מלחא למפרע שלא היה עומד לזרוק דהרי זריקת פיגול הוא חריקה כשירה, אבל בשלל לשמן ושאר פסולין שפיר י"ל דאיגלוי מלחא שלא היה עומד לזרוק זריקה כשירה ושפיר לא הו' חרוק וא"ש:

בדף כ"ה ע"ב הלחם מעכב את הכנשים ואין הכנשים מעכבין את הלחם דברי ר"ע וכן פסק הרמב"ם פ"ח מחו"מ ה' ט"ו. והקשה מו"ט הא בפרק י"ז מפסוהמ"ק ה"ח פסק כמחני' דלעיל ט"ו דהכנשים מפגלין את הלחם והלחם אינו מפגל את הכנשים אלמא דכנשים עיקר ע"ש. ולפענ"ד נראה דבחי' רמב"ן על גיטין בהשמות שנסוף הספר [דמ"ה:] הקשה אהא דאמרינן בע"ז כ"ו וכו' לא ימול את ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים דברי ר"י א"ל ר' יוסי וכו' היכן מצו מילה לשמה וכו', והק' רמב"ן ומה בכך נהי דשלא לשמה כשר מ"מ לשם ע"ז פסול, וחייך דבשלמא אי בעי מילה לשמה וגם המחשבה פועל על מצות מילה א"כ פועל בה מחשבתו לע"ז שחיה' מילה פסולה, אבל אי לא בעי מילה לשמה וא"צ מחשבתו להכשירה אינו פועל בה מחשבת ע"ז לפוסלה ע"ש. וה"נ אני אומר דודאי פוסק הרמב"ם דלחם עיקר אבל אם יש לחם וכנשים כיון דמחשבת הכנשים פועל על הלחם והכשירם דשחיטת או זריקת כנשים ע"מ לקדש הלחם מקדש את הלחם וכן גם מחשבת פסול על הכנשים פוסל את הכנשים, אבל הלחם אינו פועל במחשבה לקדש ולהחיר הכנשים, לכן גם מחשבת פיגול כלחם אינו פועל בכנשים לפוסלם וא"ש:

בגמ' והקרבנות על הלחם חונה על הלחם שבעה

והחם ליכא זיקה וסתמא אינו מקדש, וכנשי עזרת דמקדשי לחם מתודה ואיל מיר גמרינן וא"כ דיו לבא מן הדין להיות כמדון וכחיתר הג"ל ואינו מקדש סתמא ואחי שפיר:

ועיי' חוס' ז"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל שהק' דבחולין פ' אמר ר' הושעיא כולה מחני' דלא כר"ש עד קדשים בפנים מכדי שמערי ל' לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראוי לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראוי היא דכל כמה דלא זרק הדם לא משחרי כשר שני אחי סופג את הארבעים ופסול כלומר דחשיבין ל' לקמא כאלו קטלי והו' ל' שני כשר גמור ואחאי חשיב ל' שחיטה שאינה ראוי נהי דלא משחרי כשר אלא בוריקה הדם הלא משעת שחיטה הו' חרוק דכל העומד לזרוק חרוק דמי, וחי' בחירוק השני דקסנר ר' אושערי כיון דלא אמרינן חרוק דמי עד שיחקבל בכוס דמשמע פ"ק דפסחים י"ג דמזזה הוא להמחין מלזרוק עד שמקבל כל דם הנפש הלכך בגמר השחיטה שעדיין לא נחקבל כל הדם לא אמרינן חרוק דמי ע"ש. ביאור דבריהם לפענ"ד דלא אמרי' כל העומד לזרוק חרוק דמי אלא אם כבר התחיל לעשות מעשה לזריקה כגון שקבל הדם בכוס, אבל אם עדיין לא התחיל במעשה שזריך לזריקה לא אמרינן כל העומד לזרוק חרוק דמי:

ולפי"ו חקשי מאי משני שם בפסחים י"ג אפ"ת ראז"ש הנ"ע כגון שנחקבל הדם בכוס ונשפך וראז"ש ס"ל כאברה דאמר כל העומד לזרוק חרוק דמי הא זה דוקא אם עשה מעשה לזריקה וא"כ כאן דאין זריקה מקדש הלחם בסתמא רק בורוק בפירוש לשמה והרי עדיין לא עשה שום דבר לזרוק לשמה וא"כ א"ל לומר כל העומד לזרוק לשמה חרוק לשמה דמי דנהי דהו' חרוק אבל לא חרוק לשמה וא"כ אחאי קדוש ליפסל. ונראה דהחם אדלעיל קאי דמיירי באומר זו תודה זו לחמה דבזה אבדה תודה אינו מביא תודה אחרת וא"כ הלחם עומד להתקדש בזבחת חריקת תודה זו וא"כ סתמא לשמה ושפיר אמרינן כל העומד לזרוק חרוק כיון שעומד לזרוק סתמא. ולפי"ו כאן דאף דהחקקו ז"ל בחטופה או שחיטה מ"מ בעי זריקה לשמה בפירוש כיון דמתודה ואיל נזיר גמרינן לה מרוב תודות ואילי נזיר ילפינן לה ולא מזו תודה חו לחמה ועיי' חוס' זבחים ז' ד"ה החטאת אע"ג דאיכא נמי החטאת ואשם דאין באין על חטא כגון חטאת יולדת ואשם מזרע אלא משום דרובא אחיא לחטא משוי להו אהדדי, ע"כ שפיר ל"ש כל העומד לזרוק חרוק דאכתי אינו חרוק לשמה כי קושין וא"ש:

ובתוס' תי' ריב"א זריקה שלא לשמה גריעה מנשפך הדם ובפסחים י"ג ביארו יותר כיון שעקרן מלשמן גרע מנשפך הדם ואיגלוי מלחא למפרע דלא הו' חרוק בשעת קבלה, והק' ע"ז ממנחות ק"ב דאמר' פיגול בוריקה מטמא טומאת אוכלין לר"ש משום דכל העומד לזרוק חרוק דמי:

ולפענ"ד נראה לפמ"ש נימוקי יוסף צינמות ל"ה אהא דקיי"ל כר"ל שם דהחולין למעוברת והפילה דל"ש חליצה דאיגלוי מלחא למפרע לא אמרינן, ואע"ג דבהרבה מקומות קיי"ל דאמר' איגלוי מלחא למפרע שאני הכא שאם בשעה שחלץ ה' ודאי שלא הייתה ראוי לבוא לכלל לידה אה"נ דהו' עיבור כמאן דליחא דמי וחליצה שחלץ לה כשרה אלא שאינו כן דאיהו חייש דילמא באותה שעה ראוי הייתה לילד ולד גמור אלא שאח"כ גרס לה אחי דבר להפיל נמצא דחליצה דמעיקרא לאו כלום הו' ע"ש, ועיי' ז"י צנדה"ב ס' קיי"ט שהביא כחז א"ח בשם החוס' דאפי' מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט או ניקר חלב ואח"כ המיר באותו יום הכל

עצרת שפיר קמני ואם היא שבת לא ירוק דל"ל שחוק כדי לאכול הנשר חי דהא הנשר לכהנים וכחיד למשחה לגדולה, אבל רבא ורבה בר ר"ה דמיירי בנז"ד שעבר ושחטן ביו"ט שהנשר לבעלים חוק ממח"כ שצריך ליתן שפיר אפי' בשבת חוק ע"מ להתיר בשר באכילה חי לבעלים דלא כחיד למשחה וא"ש:

ובר"ש"י שם ד"ה הדם חרוק והנשר יאכל דקיי"ל כל הזנחים שחנחו שלא לשמן כשרים ליקרב ונאכלין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה וכתב מהרש"א אשיגרת לישנא דמחני דריש זכאים נקט דקמני זה שלא עלו לבעלים לשם חובה מיהו היינו דוקא בקרבן יחיד אבל בקרבן ציבור דהכא עלו להם לחובה דאיתא התם וכו', ובשעה"מ פרק ט"ו מפסוקה"ק ה"א התפלל הא קמני בהאי ברייתא גופא ואם היה שבת לא ירוק ואמאי הא הו"ל קרבן ציבור שזמנו קבוע וכל ק"צ שזמנו קבוע דוחה שבת ועיין פנ"י שם:

ועל דרך פלפול יש ליישב דבס' יריעות שלמה יו"ד ס' י"א אות ה' הקשה אהא דאמרינן למ"ד נז"ד אין קריבין ביו"ט עבר ושחט מהו לרבא אמר זורק את הדם ע"מ להתיר בשר באכילה ורבה בר ר"ה אמר זורק את הדם ע"מ להקטיר אימורים לערב ואמאי הקרבן כשר כלל הא הוא מהב"ע ע"י ששחט באיסור ביו"ט:

ואנני בעניי כחבתי בתשו' ס' קכ"ט [או"ח ס' שמ"ו] דלפענ"ד לא אמרינן מהב"ע רק לענין דלא קיים המזבח אבל לענין שיהא הקרבן פסול דבשביל שעה עבירה ועבר ושחט ביו"ט לא מוסיף לו חטא על פשע שיהא עוד עבירה שהביא קדשים לבית הפסול דל"ש הלעיטהו לרשע כיון דלמזבח נתכוין וכ"ש אם היה שוגג, משא"כ בקרבן גזול כבר הי' פסול משום גזול קודם שפעה המזבח ואינו מביא קדשים לבית הפסול ויש להאריך בזה:

ועיין מנחות ס"ד שמת שטבע חינוך בים ופרש מלזדה להעלות דגים והעלה חינוך ודגים רבה אמר פטור זיל בתר מעשיו ורבא אמר חייב זיל בתר מחשבתו ורמב"ם פ"ב משגגות ה' ט"ו פסק דפטור אבל הראב"ד פ"ב משבת ה' ט"ו השיג עליו וס"ל דחייב ועיין במ"מ שם, אבל גם לדעת הרמב"ם נראה דרק פטור מחטאת אבל איסור דאורייתא מיהו איכא וכדאמרי' בקידושין פ"א ע"ב מי שנחנך לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה זריכה כפרה וסליחה (אלא דיו"ל דהתם דוקא במזיד ולא בשוגג אבל למ"ש הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו שהשוגג היה לו לזדוק ולדקדק וכו' נראה דלענין זה אוליין בתר מחשבתו ועבד איסור בשוגג וצריך כפרה אלא דחייב חטאת ליכא). ולפ"ו בשחט כבשי עצרת בשבת שלא לשמן נהי דבאמת כשר בק"צ מ"מ איהו שחט שלא לשמן ואי אוליין בתר מחשבתו כדעת הראב"ד אפי' חייב חטאת איכא אלא דיש לדון בו משום טבד"מ ועשה מזבח ואפי' לדעת הרמב"ם מ"מ איסורא עבד ולא מב"ע במזיד אלא אפי' בשוגג וכמ"ש וא"כ הו"ה מהב"ע ולא קיים המזבח ואינן כשרין לחובתו ומ"מ הקרבן אינו פסול וכמ"ש, ושפיר קמני אם היא שבת לא ירוק דנהי דמזד שלא לשמן עלו אפי' לשם חובה בק"צ וכמ"ש מהרש"א מ"מ מזד מהב"ע אינן עולין לשם חובה רק דהקרבן כשר וא"ש דברי מהרש"א:

אבל עוד הק' שעה"מ [דברים אלו כבר נתבאר לעיל הקודם ד"ה אלא דבשעה"מ ולהלן].

דף ב"ו תוס' ד"ה ואיזה כתבו וא"י התם אפי' אפאן בנ"א אין התור מקדשן כיון דלא חזו כולם וכו'. והקשה בס'

כבשים חמימים אע"פ שאין להם וכו' והוא תמוה היאך נשמע משנעת כבשים אע"פ שאין להם ועי' תוס' ד"ה שנעת. ואפשר לומר דר"ט פליג על ר"ע וס"ל הן הן הכבשים האמורים בחומש הפקודים שמספרם שזה ושם כחיד בחוק שאר קרבנות המוספים וא"כ אעפ"י שאין להם א"כ מה ח"ל על הלחם מלמד שלא נחייבו כבשים שנחייבו בלחם וגם בזה פליג אר"ע וס"ל דמה שאמר בחומש הפקודים נמי לא קרב במדבר:

ויותר נ"ל לפרש דרש"י פ"י חובה על הלחם דמשמע דאין קריבין בלא לחם ולא לחם קרב בלא כבשים וכיון דמשמע דמעבדין וא"כ א"כ מזד המזבח אין אחד עיקר יותר מחזירו והדר כחיד שנעת הכבשים ואין אפשר שיהי' שנעת כבשים טפלים ללחם ואיכא ה"י צריך לכתוב והקרבנות את הלחם על שנעת הכבשים שיהי' הלחם טפל אע"כ דמשמע אע"פ שאין לחם. ובתוס' כתבו מדלא כחיד והקרבנות על הלחם שנעת כבשים ונ"ל פירושו דלשון שנעת משמע שהי' כבשים הם דבר א' שלם וא"כ משמע אע"פ שאין לחם דאי בעי גם לחם א"כ לא הו"ה דבר שלם בפני עצמו והי' צריך לומר שנעת:

בגמ' דף ב"ו ע"ב א"ל אביי מי דמי התם לאו מזותן בכך הכא דמזותן בכך לשרפיניהו מידי דהו"ה אפר ושעיר של יו"ה"כ. ואני חמה דממנ"פ אי ס"ל לאביי דאינו מקיים מזותן בשריפה רק ביומו א"כ מה צריך למיפך מפר ושעיר של יו"ה"כ ואמאי לא פריך הא כל קרבן שקבוע לו זמן דוחה שבת וטומאה ומכ"ש יו"ט עיין תמורה י"ד, ואי ס"ל דמקיים מזות שריפה גם אחר"כ וכדקמני בברייתא תעובר צורתן ויאלו לבית השריפה א"כ מאי ראי' מייתי מפר ושעיר של יו"ה"כ דזמנו קבוע וא"י לקיים רק ביו"ה"כ, ואי ס"ל דגם פר ושעיר של יו"ה"כ כשרין לשרוף אחר יו"ה"כ ואפ"ה דחי יו"ה"כ משום חביבה מזבח בשעתה וה"נ לשרפיניהו משום חביבה מזבח בשעתה, ז"א דשני התם שהרי דחתה שחיטה יו"ה"כ כדאמרי' לקמן ע"ב ע"ב שהרי דחתה שחיטה את שבת, משא"כ שחי' לחם אין אפיינן דוחה יו"ט כדשינין מנחות ק' ע"ב והכי קיי"ל שפיר אסור לשורפן ביו"ט משום חביבה מזבח בשעתה וכו'.

ובביצה' כ' אמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו נטמא בשר וכו' והקשה מהרש"א דהמ"ל א"כ שבת ע"ש. ולפענ"ד נראה דתוס' מנחות מ"ה ד"ה חטא הק' חרוק כדי לאכלן חי דכה"ג חנן פרק שחי' הלחם צ"ט וחירו' דאין זה זכות ואין לחטוא בכך, ונראה כוונתם משום דאמרי' זכאים כ"ח למשחה לגדולה דכרך שהמלכים אוכלים ולא עבדי מלכים דאכלי הכי וה"נ לא עבדי מלכים דאכלי בשר חי, והרי באכל חלב חי אמרינן פסחים כ"ד דהוי שלכד"א ועי' תוס' שם ד"ה פרט מוכח דהה"נ בשר חי רק בשר עוף דרכיך הו"ה כד"א, וא"כ אין זה זכות לאכלן חי כיון שאין המזבח בכך דאינו לגדולה:

ואמנם בחולין קל"ב ע"ב אר"ח מתנות כהונה אין נאכלין אלא זלי וכו' מ"מ א"כ למשחה לגדולה וכו' וע"ש ברש"י, ומשמע דוקא מח"כ בעי' למשחה דהאי קרא במח"כ כחיד אבל שאר קדשים שהבעלים אוכלין לא בעי' למשחה לגדולה ועיין רמב"ם פ"ח מחו"מ ה' י"א דבשר שני כבשי עצרת אינו נאכל אלא לכהנים אבל בשר שאר שלמים דהיינו שלמי יחיד נאכל לבעלים ועי' כ"מ שם ועי' ברמב"ם ר"פ י"ד ממע"ק מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים וכל מין שירצה מה' מיני מנחות וכו' מבוחר דגדלים ומדבות של יחיד לא משכחת שיאכל הנשר אלא בשלמים. ולפ"ו א"ש דגבי כבשי

ולפניו נ"ד לק"מ דודאי פשיטא דדבר שנדחה מלשמו אינו כשר שלא לשמו שהרי משנה שלימה שנינו בפסחים נ"ז ע"ב המפריש נקבה לפסחו וכו' ירעה וכו' וע"ש בגמ' וברש"י דאע"ג דמותר הפסח קרב שלמים מ"מ כיון שנדחה מפסח נדחה נמי משלמים, אלא דאי לאו דר"י שהחזיקו ז"ל בשחיטה לא מבעי' אי נימא בכבשי עזרת למ"ד דלחם בא בלא כבשים אי אכדו כבשים לא אכדו לחם כלל ועדיין ראוי למזותן אלא אפילו נאמר דיש זיקה עכ"פ לענין זה דשוב כבשים מעכבין את הלחם ואין הלחם בא בלא כבשים רק שכשר להביא עמו כבשים אחרים ג"כ לא נדחה הלחם מלשמו ועיין יומא ס"ד וא"כ אם מביא כבשים ולחם אחר שפיר כשר הלחם שלא לשמו וכן אם אכד הלחם אף דאין כבשים בלא לחם מ"מ אי אמרינן דאין זיקה יוכל להביא לחם אחר לכבשים אלו וא"כ לא נדחו הני כבשים מלשמן וממילא כשרים שלא לשמן וכן למ"ד יש כבשים בלא לחם להיפך מהנ"ל, וא"כ ל"ק איפסל ל"י לחם חפסל נמי תודה דהרי התודה לא אדחי כלל מלשמו שיכול להביא לחם אחר דהא אמרינן פסחים י"ג לחם גלל תודה אכל כיון דאר"י דשחיטה עושה זיקה והחזיקו ז"ל בשחיטה וכדאמר לקמן מ"ז הכל מודים שזריך שיהא לחם בשעת שחיטה ועי' בתוס' דמ"ז ע"ב ד"ה ואיזו א"כ כיון שנשחט או הונפו הכבשים שוב א"י להביא לחם אחר ונדחה מלשמו פריך שפיר דחפסל נמי שלא לשמה דכיון דנדחה מלשמו נדחה נמי משלא לשמו כמו מפריש נקבה לפסחו וא"ש:

בתוס' ע"ב ד"ה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט הקשו המ"ל למוציא יו"ט לאלתר לשרפיהו דמותר לא יליף מדמסיק צורת הקרבנות ע"ש. ולפניו נ"ד דתמוה דודאי למאי דמסיק אביי דהכא מזותן בכך וא"כ אין השריפה מזד שריפת קדשים פסולים רק זהו דין הקרבנות קרבן זה כמו שריפת פר ושעיר של יוה"כ ומשום דהי' יו"ט אף דאין שריפת נותר ושאר קדשי פסולים דוחה יו"ט שפיר מסיק צורת הקרבנות דנשרף כלילה כמו איברים ופדרים שקריבין כל הלילה ולא ילפינן מנותר שהוא שריפת קדשים פסולים שפסול כלילה, אכל בלי הכ' קושיא דמזותן בכך אלא דנימא דאין שורפין קדשים ביו"ט משום דשריפתן הוא כמו שאר קדשים פסולים שפיר ילפינן נמי מנותר דאין לשרוף כלילה כשאר קדשים פסולים ול"ק למוציא יו"ט לאלתר לשרפיהו וא"ש:

ובתוס' ד"ה צורת הקרבנות הקשו לפי הקו' עד תמיד של בין הערבים דנשמעחא דנחלקלו הלוי' בשיר ר"ה דף ל' מפרש דקרבנות ניביר קרבי אחר התמיד ודחי עשה דהשלמה. ולפניו נ"ד נהי דאם כבר קרב תמיד של בין ערבים ואח"כ צריך להקריב קרבנות ניביר דחי עשה דהשלמה, אבל להשהות קרבנות ניביר לכחילה עד אחר הקרבנות התמיד ולהקריבם אח"כ ולהקריב התמיד תחילה בודאי עובר על עשה דהשלמה ואסור לעשות כן, וא"כ כאן כיון דס"ל דבשריפת שמי לחם הבאים בפ"ע הוי מזותן בכך כמו פר ושעיר של יוה"כ אסור להשהות שריפתן עד אחר התמיד ולדחות עשה דהשלמה בשביל ספק שמא ידמנו להם כבשים אחרים:

ואפילו אח"ל דבשריפת שמי הלחם הבאים בפ"ע ליכא משום עשה דהשלמה דשריפתן לאו עבודה היא מ"מ כל זמן שיש שהות להקריב תמיד וכבשי עזרת אסור להקריב התמיד שמא ידמנו להם כבשים ויהי צריך לדחות עשה דהשלמה וצריך לקיים שניהם וא"כ אינו מקריב התמיד עד זמן שלא יהי לו שהות אחר התמיד להקריב כבשי עזרת גם אם ידמנו לו ושוב שפיר יכול לשרוף שמי לחם אחר הקרבנות התמיד ואחי שפיר:

טה"ק דא"כ לפמ"ש תוס' לעיל דלכן אסור ליקח אותן אחר הפדיון לכבשים אחרים משום שפקעה קדושת החטור וא"כ ס"ל דאסור ליקח חלות שלא נמקדשו בחטור וא"כ כאן שלא קידשן החטור הוי ג"כ כאלו אפסל בחטור של חוץ ואמאי מותר ליקח מהם שנים לקרבן:

ולפניו נ"ד נראה דתוס' דף מ"ח ד"ה הא דלא כרבי כתבו משמע דלראב"ג לא מקדשא שחיטה כלל אלא זריקה דאי מקדשא היאך מושך אחר שחיטה דילמא הני לא קדשה השחיטה ונראה שמקדשת הכל אלא דלא גמר קדושה, ביאור דבריהם כיון דלראב"ג אין שחיטה מקדשא רק דמודה שזריך שיהא לחם בשעת שחיטה ואי לאו לא מקדשא ל"י זריקה וכמ"ש דף מ"ז ד"ה הכל מודים ע"ש, והרי היו כל הד' חלות בשעת שחיטה ושפיר מקדשא זריקה שנים מהן, ועיין בלח"מ פ"ה מחומ"מ מ"ש לישב הרמב"ם בפ"ו דלמאי דמסיק במנחות ז"ה דרב אשי בדומא היא היינו דמחרץ המשנה דהחטור מקדש קצת ואינו מקדש לגמרי אינו מקדש ליפסל כלילה אבל מקדש שחאה אפייחו בפנים וכו' ועיין מנחות ט' דס"ל לר"י נהי דכהונה לא בעי פנים מיהא בעי. ונ"ל דהוא ג"כ על דרך זה דהחטור אינו גמר קדושה רק כמו שחיטה לראב"ג דאם אינו נאפה בחטור של מקדש בפנים אין שחיטת חריקת כבשים מקדשתן אח"כ:

ולפ"ז נ"ל סברא ישרה לחלק דלעיל קאי תוס' אליבא דרבי דס"ל חטור מקדש קדושה גמורה גם ליפסל כלילה ומ"מ יש להו פדיון שיצאו לחולין וא"כ ע"כ פקעה קדושת חטור דאחר שיצאו לחולין ודאי לא מיפסל כלילה וא"כ שפיר פקעה קדושת חטור לגמרי והוי כאלו נאפו בחטור של חול, אבל כאן באפה ד' חלות בנ"ל דלא קידש החטור כלל קדושה גמורה כיון דלא חזו כולוהו אבל עכ"פ קידש כמו שחיטה לראב"ג כיון שנאפו בחטור של קודש יוכל השחיטה חריקה לקדשם וא"כ אף דנפקי לחולין לא פקעה קדושת חטור זו כמו דלא פקעה קדושת שחיטה לראב"ג אף דנפקי לחולין ושפיר כשרים שנים מהן לקרבן:

באור"ד ובקו' פי' לקמן מ"ח גבי פדיון בחוץ לראב"ג דפריך להו קודם זריקה ומיגו דחזו לקרבן דאי בעי מניף להו אלימי למיתפס פדיון, ועי' רש"ק וז"ל ביאור כונתם והוא תמוה. ולפניו נ"ד נראה ע"ד שכתב הנ"ל דק"ל אמאי פריך להו דוקא קודם זריקה הא כיון דלא מקדשי להו לא שחיטה ולא חנופה לראב"ג כיון שאינה ראוי רק לשתי חלות א"כ יוכל לזכר שנים מהם ולזרוק עליהם הדם והשנים האחרים כיון שעדיין לא נפדו אין כאן חולין בעורה ואחר הזריקה יוכל להוציא שנים האחרים כיון שלא קדם הזריקה ואינן נפסלין ביצא ולפדותם ויצאו לחולין וע"ז ח"י ומיגו דחזו לקרבן שזרוק הדם על כל הד' דאי בעי מיניף כל הד' וכמ"ש תוס' לקמן מ"ז ע"ב ד"ה משך אליבא דרבי ע"ש אלימי למיתפס פדיון פי' אלימי קדושתיהו מלמיתפס פדיון פי' שאינן מופסין פדיון לזאת לחולין:

שם. בגמ' ואם"ד שחיטה עושה זיקה וכו' חפסל נמי תודה ופירש"י ולא חזוק אפילו שלא לשמה והקשה בס' טהרת הקודש ממנ"פ אי ס"ל להאי מקשה מסברא דאין לך דבר שנדחה מלשמו וכשר שלא לשמו וכו' לקמן מ"ז ע"ב א"כ בלאו האי דר"י תקשי, ואי לא ס"ל כן א"כ גם לר"י לק"מ דדילמא גם ר"י לא קאמר רק שאח"כ שוב אין הנשאר קרב לזכו גם למ"ד דיש לחם בלא כבשים או למ"ד יש כבשים בלא לחם אבל לעולם דגם לר"י מותר לזרוק דמן שלא לשמן:

דלרבי הלחם נפיק לחולין על ידי פדיון ולראש"ש לא נפיק הלחם לחולין כיון דלא אליס למיחפס פדיונו. לכן נ"ל לפמ"ש חוס' פסחים י"ג ד"ה אין דרש"י פי' ואזו לחם פדיון ויוצא לחולין ויקח בדמים חודה אחרת או לחם לחודה אחרת ואין נראה כיון דלחם גופי' לא חזו לחודה אחרת דמי' נמי לא חזו לחודה אחרת דמי' וכו' ועיין ריטב"א קידושין ו' ד"ה הא שכתב ולפיכך פירשו יש דוחו בדמים לכל דבר שנדחה מע"ג מוצת כשם שנדחה הוא נדחו נמי דמיו וכו' ע"ש והקשו בפסחים שם כיון דגם הדמים אסורים מאי פריך ונפרקיניהו ומי' דשמא חמלא חודה שאבדה ועוד מי' דפריך ונפרקיניהו בשוה פרוטה דיכול לחלל הקדש שוה מנה בש"פ לכתחילה כשאין הפסד להקדש ע"ש, וכבר כתבתי לעיל בתחילת הסוגיא דגבי לחם של כבשי עצרת (ש"ח ח' שני שנחוס' כיון שהוא קרבן ציבור עיין עליו וגם לא חירוק א' וכ"ש בשחטון לשמן וזרק דמן שלא לשמן דחו אי אפשר שיהיו הכבשים ראויין לכבשי עצרת:

ולפ"ז נ"ל סברה ישרה דהא דאמרין כשהוא נדחה גם דמיו נדחין היינו דוקא שהוא קדוה"ג גמור או גם דמיו נדחין הואיל ומכת קדושה דחוי' אחי אבל לאבי' אליבא דרבי דקדוש ואינו גמור לא אליס למיחפס פדיונו שיהי' גם הדמים נדחין. ומעתה נ"ל דלגירסא א' ס"ל דגם לאבי' אליבא דראש"ש אם פודה הלחם יוצא לחולין אלא דלאבי' לא חפס פדיונו שיהיו גם הדמים נדחין והיינו דכתב רש"י לאבי' לא חפס פדיונו בקדושת שחי' הלחם שיהי' נדחה רק ואם רצה משנה המעות לשאר קרבנות ציבור ורצה דאמר קדוש גמור חופס פדיונו שיהי' הדמים נדחין ויוצא לחולין הלחם כיון שעדיין לא קידש בכלי וכ"ש לראש"ש שיוצא לחולין אלא לראש"ש כיון שעדיין לא קדוש שום קדוה"ג אין שום רבוחא שיוצא לחולין ולא קשה כלל הא דמנחות אין להם פדיון אלא אפילו לרבי אליבא דרבא דקדוש ואינו נדחין נמי יוצא לחולין וע"ז קשה מהא דמנחות וכו' והוצרך לתרץ דהתם לאחר שקדשו בכלי:

ולפ"ז פריך שפיר אלא לאבי' מאי איכא בין רבי לראש"ש כיון דלחורויהו הלחם יוצא לחולין ע"י פדיון ואינו נדחין והדמים לחורויהו אין נדחין, אבל לרבא שפיר א"כ דלרבי הדמים נדחין ולראש"ש אין הדמים נדחין דלא אליס למיחפס פדיונו דיתחיו. ולפ"ז מיושב קושיא א' דרש"י דכ"ש לרבא וכיון דקדשמן שחיטה קדוה"ג גמורה לא נפיק חו לחולין דז"א כיון דלא קדוש בכלי שפיר נפיק לחולין כמ"ש רש"י לעיל, ובאמת גם לאבי' אליבא דרבי נפיק לחולין מה"ט וכ"ש אליבא דראש"ש אלא דלאבי' אין הדמים נדחין אפילו לרבי ולרבא אליבא דרבי הדמים נדחין ולראש"ש אין נדחין:

ובערתה גם האי דפסחים אחי שפיר דהאי גירסא ס"ל דה"פ וכמאן כרבי וכו' ונהי דלחמי חודה יוצאין לחולין ע"י פדיון גם לרבי מ"מ ל"ק ונפרקיניהו כיון דחפס פדיונו וגם הדמים נדחין ואסורין כקושיא חוס', ול"ש ח' א' דשמא חמלא חודה שאבדה דהא השתא קיימין שכבר נשחט הזבח עליהם ונשפך הדם, ואי כחי' השני שיכול לחלל בש"פ לכתחילה כיון דהא אינו רק בצעלים כמ"ש חוס' מנחות ע"א ד"ה ומחירין י"ל שאין הצעלים כאן או שאינו רוצה לפדות אפי' בפרוטה כיון שהן מרובות ימצא לאכול אפי' בלא דמים, אבל כראש"ש לא אחי' כיון דהדמים אין נדחין דלא חפס פדיונו שפיר קשה ונפרקיניהו ויציא בדמיהן חודה אחרת או לחם לחודה אחרת וא"ש:

בדף מ"ז בתוס' ד"ה עד ומי' ריב"א זריקה שלא לשמה גריעה מנשפך הדם. ונ"ל בספרהם דנהי דאמרין כל העומד לזרוק חרוק דמי מ"מ לא עדיף עומד לזרוק ממה שהוא אחר זריקה ומשום הכי זריקה שלא לשמה כיון דזריקה אינו מקדש לא עדיף קודם זריקה משום עומד לזרוק שיקדש הלחם וע"ז הקשו מפניגל בזריקה דאחר זריקה לא היה מטמא טומאת אוכלין דהא א"י להאכילו לאחרים ומשום עומד לזרוק מטמא טומאת אוכלין, ומי' דשלא לשמה עוקר הקרבן ועושהו קרבן אחר ולהכי אמרין דמשום עומד לזרוק הוא כדאמר זריקה והוי קרבן אחר ואינו מקדש הלחם, אבל בפניגול אי אפשר לומר דקודם זריקה פיגול הוא כדאמר זריקה פיגול משום כל העומד לזרוק ולא יטמא טומאת אוכלין דודאי קודם שפיגל בזריקה לא היה אסור משום פיגול והיה אוכל שיכול להאכילו לאחרים על ידי שחרוק בהכשר ושפיר מטמא טומאת אוכלין וא"ש:

ובפסחים י"ג ח' על קושיא ראשונה כיון שעקרו מלשמן גרע מנשפך הדם ואיגלאי מלחא דלא הוי חרוק בשעת קבלה, ונראה כיונחם דנשלמא חרוק שלא לשמה י"ל דאיגלאי מלחא למפרע והוי כאלו קבלת הדם היה ע"מ לזרוק דמו שלא לשמה ולא היה עומד לזרוק באופן שיקדש הלחם ולהכי אינו מקדש הלחם, אבל בנשפך הדם ממילא אין לומר דהוי כאלו נשפך בשעת קבלה דלדרכה בשעת קבלה עשה מעשה להיפך משפיעה שקבלו בכלי שרת ולכן שפיר אמרין עומד לזרוק חרוק דמי, וע"ז הקשו מפניגל בזריקה דהתם נמי נימא דאיגלאי מלחא למפרע והוי כאלו קבל הדם ע"מ לפגל בזריקה ואמאי מטמא טומאת אוכלין, ומי' דלגבי גופי' דזבח חשיב חרוק אע"ג דפיגל בזריקה משום דמוקמי' הזבח בחזקתו כמו שהוא כשר עכשיו כן יהי' כשר גם להבא דאזלינן בחר חזקה גם להבא ועיין מ"ש בחי' כחוצות י"ב וכשפיגל לא אמרי' איגלאי מלחא למפרע, אבל לגבי דברים המקודשים עם הזבח לא חשוב חרוק כשנעשה הזריקה שלא בהכשר דלדרכה אמרין אוקמה אחזקה כמו שעמה עדיין לא נמקדש הלחם כן לא יתקדש להבא ושפיר אמרין כי' איגלאי מלחא למפרע וא"ש:

תוס' ד"ה במה יעשה בזביחה חימא דפ"ק דזבחים ד' דריש מכאן שינוי צעלים ודריש לכל עשיות וא"כ כרבי ודאי לא דהא איהו לא דריש לכל עשיות, אלא דהא קשיא נימא דלא כראש"ש דהא איננו צריך לדרשא דהכא ומי' דהא שפיר שמעי' חרתי וז"ע לרבי מנ"ל שינוי צעלים פי' בכל עשיות נהי דשמעינן חרתי דרשא דהכא ושינוי צעלים אבל שינוי צעלים בכל עשיות מנ"ל הא כאן לא דריש לכל עשיות ועיין רש"ק ואלן קדשים:

ברש"י ד"ה לאביי לא חפס פדיונו בקדושת שחי' לחם ואם רצה משנה המעות לשאר קרבנות ציבור לרבא דאמר קדוש גמור חופס פדיונו ויוצא לחולין והא דאמר לקמן דף ק' מנחות אין להם פדיון לאחר שקדשו בכלי והק' רש"י דשיבוש הוא זה דכ"ש לרבא דקדשמן שחיטה קדוה"ג גמורה לא נפיק חו לחולין ופ"ק דפסחים י"ג נמי אמר הכי לרבי דאמר שני דברים המחירין מעלין זה בלא זה לא נפיק לחולין ור"א דאמר אינו קדוש פריך להו ונפקי לחולין וכיון דנפקי לחולין ע"י פדיון ע"כ פדיונו נחפס:

ולפ"ע נ"ד נראה משום דק"ל עוד מאי פריך אלא לאבי' וכו' מאי איכא בין רבי לראש"ש הא שפיר איכא ביניהו

או י"ל דהא דלא מיפרק בדאיכא שחיטה ותנופה ותנור היינו מדרבנן, ודמי להא דבכורות ט"ו גבי ולדות בע"מ שהביאו חוס' דאמרין שם לא אלימי למיחפס פדיון וע"ש ברש"י, וכיון דלא הוה רק מדרבנן ובדרבנן יש צריכה שפיר יכול לברור שנים מהן ולפדותן ולזרוק על שנים האחרים:

וב"ש ופי' הקו' דפי' לאביי נפדה ולרבא אינו נפדה והיינו גי' שניי שבקו' ז"ע דתחילה פי' לרבא"ש אינו קדוש כלל ונפיק לחולין לגמרי אבל לרבי אליבא דאביי נהי דחפס פדיון מ"מ אינו יוצא לחולין, ולבסוף פי' וכ"ש לרבא"ש ולפירושו ל"ד לאביי, פי' אליבא דרבי קדוש טפי דלא נפיק לחולין רק חפס פדיון, ולרבא"ש נפיק לחולין ויחנן יותר גי' אחריתי, היינו גי' ראשונה, ומיהו גי' הקו' נכונה לאביי חפס ולרבא לא חפס אך פירושו ז"ע כמ"ש מקודם והשחא א"ב במקומות אחרים דלרבי אינו יוצא לחולין ולרבא"ש יוצא לחולין ודחקי' לאשכוחי הכא מאי בינייהו ומשני לאיפסולי ביוצא וכפירש"י:

בגמרא שתי לוחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דמן של כבשים חוץ לזמן רא"ה אין בלחם משום פיגול וכו'. והקשה בס' טה"ק כיון דס"ל דאין זריקה מועלת ביוצא א"כ הוה כמו אבד הלחם וכיון דהזרקו זל"ו בשחיטה אבד הלחם אבדו כבשים והם פסולים וא"כ גם על הכבשים לא יחייב משום פיגול דהא אין פיגול במקום פסול ע"ש:

ולפ"ע צ"ד לק"מ דדוקא בפסול מחשבה דאפי' מחשבת פיגול קדמה בעבודה אחת ואח"כ חישב מחשבת פסול בעבודה אחרת נמי לא הוה פיגול כדאמרין זבחים כ"ט מנין למחשבות שמוציאות זו מזו שני' ולא יחשב לא יערב בו מחשבות אחרות ע"ש ועי' ברמב"ם פרק ט"ז מה' פסוהמ"ק ה' א' וב', א"כ כ"ש כשמחשבת פיגול ומחשבת פסול הוא בב"א ודאי אינו פיגול, אבל בשאר פסולים נהי דאם הוה פסול ברישא אינו נעשה פיגול אח"כ אבל כאן שהפיגול והפסול הם בב"א שפיר הוה הכבשים פיגול ולק"מ:

ואפי' אח"ל גם בשאר פסולים הנאים בב"א עם מחשבת פיגול דאינו פיגול משום דכל שאינו בואח"ז אפי' בב"א אינו, מ"מ נראה דהכא שפיר הוה פיגול כשבאין בב"א דלכאורה תקשי הא אין פסול אחר חל על פיגול כמו שאין פיגול חל על פסול אחר א"כ כשבאין בב"א אפי' א' מהם לא יחול משום כל שאינו בזה אחר זה ועיין חוס' רי"ד קידושין נ"א:

אך ו"א לפמ"ש חוס' גיטין מ"ב ד"ה דלא שייך כל שאינו בואח"ז אפי' בב"א אינו אלא היכי שהראשון מונע את השני מלחול כמו בשתי אחיות שמונעים קידושי הראשונה מלחול קידושי שני' אבל הכא הא דלא קני שני בואח"ז לאו משום דלא חזי לקנות אלא משום דכבר נסתלק הנוחן ואין לו בהם כלום וכו' ע"ש, וה"נ אם הוא פסול ואח"כ מפגל דפיגול הוא בכרת ויש כאן לענין מה לחול פיגול רק הפסול שמקודם מונעו לחול לכן גם אם בא בב"א אמרינן לענין פיגול כל שאינו בואח"ז אפילו בב"א אינו, אבל פסול שאינו חל על פיגול בואח"ז אינו משום שהפיגול מונעו רק שאין כאן לענין מה לחול ולכן בב"א שיש לענין מה לחול חל הפסול ולא הפגול:

ולפ"ז כאן לר"א דאין זריקה מועלת ליוצא אם יצא הלחם חרק הדם בעוד שהלחם אכרזי נראה דעדיין לא נפסלו הכבשים כיון דאין כבשים בלא לחם ועדיין יכול להכניס הלחם ולזרוק דם הכבשים עליהן או עכ"פ לפשט"ל עכ"פ הכבשים

ובהכי מתיישבת גם קושיית חוס' דלאביי נמי ליבעי אליבא דרבי מה בין שוחטן לשמן לשוחטן שלא לשמן דכ"ש דלא אליס למיחפס פדיון דהא לרבא"ש לא מהני שחיטה מדי ומשו"ה לא חפס פדיון. ולפמ"ש לק"מ דלרבא"ש דלא מהני שחיטה מדי אין הדמים נדחין וכן לרבי בשוחטן שלא לשמן לא אליס למיחפס פדיון ואין הדמים נדחין אבל הם רק קדושת דמים ומותר לקנות מהם גם צרכי צדה"ב, אבל בשוחטן לשמן נהי דאין הדמים נדחין ויכול לקנות מהם שאר קרבנות ציבור אבל קנת קדוה"ג יש צו ואסור לקנות בהם צרכי צדק הציט. ומה שהקשו מפסחים כבר כתבתי ישוב הדבר וכן מה שהקשו מלקמן מ"ח דלרבא"ש פודן בחוץ לק"מ דגם לרבא"ש יוצאין לחולין אלא שאין הדמים נדחין וראוי אפי' לצדה"ב וא"ש:

ולפי פשוטו נראה ליישב קושיית חוס' דלאביי לא חפס פדיון כיון דלא אלימא קדושתו כולי האי וכיון דאין הקדושה חלה על הפדיון ממילא אינו נפדה ועי' מגילה כ"ו, ולפ"ז לרבא"ש נמי כיון דהוקבעו בשחיטה לשמן ואבדו כבשים אבד הלחם אבדו כבשים וכו"ש דלא אלימא קדושתו כולי האי שיהא חל קדושה זו על הדמים וכמ"ש חוס' וכיון דאין חל הקדושה זו על הפדיון ממילא אינו נפדה, אבל בשוחטן שלא לשמן אליבא דרבי דלא הוקבעו כלל ואין בהם רק קדושת דמים וכל קדושתן חל על הפדיון שפיר נפדין ויוצאין לחולין וכבר כתבתי זה במק"א באריכות:

ולפ"ז א"ש גם צהאי דפסחים דהא דלר' אינו נפדה ודאי ניחא כיון דשחיטה מקדשא ואינו גמור לא אלימא קדושתו לחול על הפדיון וממילא אינו נפדה, אלא דקשיא אמאי לרבא"ש נפדה כיון דהוקבעו בשחיטה וקדושה זו אינו חל על הפדיון ואיך מהני הפדיון:

אבל גם זה ל"ק דגם בחר דמוקמי' שנשחט עליהן הזבח ונשפך הדם אדלעיל קאי דמוקי' לי' בלומר זו חודה וזו לחמה וא"כ גם קודם שחיטה אבדה חודה אבד הלחם ואם אבד הלחם מביא לחם אחר משום דלחם גלל חודה ואין חודה גלל לחם וגם אח"כ הוא כן וא"כ לא פעלה השחיטה שוב קדושה ולכן שפיר נפדה כמו קודם שחיטה דשפיר חל קדושת הלחם על הפדיון דאינו מביא חודה אחרת כשביל הפדיון דהאחר זו חודה וזו לחמה ואינו מביא חודה כשביל מעות הפדיון של לחם זה ולא ממעות זה כדאמרין מנחות פ' וא"כ שפיר נפדה לרבא"ש:

וכן לקמן נמי שפיר קאמר דלרבא"ש פודן בחוץ כמ"ש חוס' לקמן מ"ח ד"ה הא שמקדשת הכל ולא כמו גמר קדושה רק דצריך שיהא לחם בשעת שחיטה ואותן שחים שיביר אח"כ מקדשא זריקה וא"כ אותן שחים שפודין כיון שבייר שחים האחרות אם נאבדו לא אבדו כבשים ואין בהם שום קדושה וכל קדושתן חל על הפדיון ושפיר נפדין וא"ש:

וברתום' פי' ושמה ודאי כי אין תנופה וקדושת תנור לא קדיש אלא קדושת פה ומיפרק, פי' ולהכי שם בפסחים גבי חודה דליכא תנופה וקדושת תנור לרבא"ש נפדה אבל לרבי אינו נפדה כיון דשחיטה מקדשא, אבל הכא דאיכא שחיטה ותנופה ותנור להכי לא מיפרק וכדפרישית לעיל, ושפיר פריך לאביי מאי בינייהו דגם לרבא"ש לא מיפרק אבל בשוחטן שלא לשמן לרבי נמי מיפרק כיון דליכא שחיטה רק תנופה וקדושת תנור. והא דאמר לקמן דלרבא"ש פודן בחוץ אע"ג דאיכא התם שחיטה ותנופה ותנור ז"ל כמ"ל אף דמקדשא הכל, אבל כיון דלא הוה גמר קדושה שפיר יכול לברר שזרוק על שנים מהם והשאר פודן בחוץ קודם זריקה:

דנקדשה כלי לא מפסלה ביוצא מנחת כהנים וחביתו כה"ג
 דלית בה קמיצה אימת מיפסיל ביוצא, וחי' ושמה באותו מועיל
 קידוש כלי דלאמרי' בזבחים מ"ה שאין להם מחירי' משיקדש
 בכלי ע"ש. ולפי"ז י"ל בשלמא חביתו כה"ג דלאחר אפי' במחבת
 שוב ליכא שום דבר לקדש ליפסל בלינה פשיטא לי' דאי אפי' לה
 מאחמול אפסיל לי' בלינה וע"כ דחי שבת, אבל בשמי' לחם נחי
 דחטור מקדש ליפסל בלינה מ"מ היינו דוקא בליכא אח"כ שום
 דבר שיקדש ליפסל בלינה אבל בשמי' לחם הוא כיון דאיכא
 אח"כ שמיטת כבשים לקדש הלחם ליפסל בלינה לא מיקדשי
 בחטור ליפסל בלינה ולא דחי שבת להכי נריך קרא דדחי שבת
 אלא דאם היה אפשר לעשות מע"ש אינו דוחה שבת כמבואר
 במשנה מנחות ז"ו, משו"ה אמרי' כיון דגלי קרא דדחי שבת
 וס"ל חטור מקדש גלי קרא דגם כאן חטור מקדש ליפסל בלינה
 וא"ל לעשות מע"ש דחי שבת:

ובערתה פריך שפיר כיון דאפייתן בפנים ע"כ חטור מקדש
 וא"כ איפסילא בלינה ואמאי אינה דוחה שבת ואין
 לומר דמזוזה ככך, דבשלמא קטורת שפיר כחבו חוס'
 בשבועות דמזוזה ככך דהא לרשב"ג בכריחות וי"ז ע"כ לשליש
 ולרביע לא שמענו וע"כ מפטם בפ"א על כמה ימים וא"כ
 מזוזה ככך שלא יהי' זו פסול לינה, אבל כאן בשמי' לחם ולחם
 הפנים אפשר שלא יקדש החטור ליפסל בלינה כמו שאינו מקדש
 ליפסל ביוצא לשמיטת החוס' כיון שיש דבר אח"כ לקדש שמי
 לחם בשמיטת כבשים ולתה"פ בשולחן דלאמרי' בגמ' שולחן
 הוא דמקדש ול"ש מזוזה ככך ופריך שפיר:

ולפי"ז הרמב"ם דפסק פ"ב מכלי מקדש ה"ח דאם פטמה
 מעט מעט במחכונתה כשירה אפי' פטם פרס
 בשחרית ופרס בין הערבים וכחכמים בכריחות שם, א"כ גם
 בקטורת אפשר לעשותה בלי פסול לינה ואפ"ה כיון דעיקר
 מזוזה לפטם על כל השנה ל"ש ב"י פסול לינה, א"כ ה"נ כיון
 דעיקר מזוזה דחטור מקדש בפסול לינה אף דבשמי' לחם
 ולתה"פ דיש דבר אח"כ לקדש אפשר שלא יקדש החטור מ"מ
 כיון דעיקר המזוזה שהחטור מקדש שוב הוא מזוזה ככך ואינו
 נפסל בלינה, ושפיר פסק הרמב"ם דאפייתן בפנים ואין דוחות
 את השבת וא"ש:

ובדברי חוס' דלעיל ט' יש לפרש הא דלאמרי' בסוגיין דיקא
 נמי דבגמרא פליגי דקתני רש"א לעולם הוא רגיל
 לומר שמי' לחם ולה"פ כשרות בעורה וכשרות אבית פגי ופירשו
 מדנקט האי לישראל לעולם הוא רגיל לומר וכו' והוא קשי
 הביאור. גם יש לדקדק למה הביא הגמ' סיוס דברי ר"ש. ולולי
 פירש"י לפענ"ד אפשר לומר דיש לדקדק בדברי ר"ש כיון
 דאמר דכשרות בעורה ולא מפסלי בלינה א"כ ע"כ אין החטור
 מקדש א"כ פשיטא דכשרות אבית פגי ולמה לי' חו' למימר
 דכשרות אבית פגי דל"ל דהו"א דמשו"ה כשרות בעורה ולא
 מפסלי בלינה משום דדוחות שבת דהא ליכא למ"ד דאפי'
 רשב"ג לקמן ק' לא אמרי' רק דשמי' לחם דוחות יו"ט אבל לא
 שבת דאפי' יום היום לא דחי ע"ש והוא פלא:

לבן נ"ל עפ"מ דלאמרי' לעיל דף פ"ו דשולחן אינו מקדש
 קמ"ז משום דחוי ליה מקדש דלא חוי ליה לא מקדש,
 וה"נ י"ל דאם כשרות בחוץ וא"ל לקידוש חטור א"כ אפי'
 אפאן בחטור בפנים נמי אינו מקדש ומשום דלא חוי לי' לא
 מקדש ועיי' חוס' שבועות כ' ד"ה הואיל דבא"ל לכלי אין הכלי
 מזרפן, ועיי' חוס' לעיל ח' ע"כ ד"ה אבל דלשני פירושים
 ראשונים כלים מקדשים אף שאינו ראוי להם מ"מ לפי' הג' אין
 זה מוכרח, ועכ"פ י"ל דר"ש ס"ל דלא חוי לא מקדש ולפי"ז

כשרים אלא שלא עלו לשם חובה וא"כ לא נדחו הכבשים
 וממילא דלא נדחה הלחם וראוי לכבשים אחרים, וא"כ אם
 הכנים הלחם ופיגול כבשים שפיר הכבשים פיגול וכיון דפיגול
 יכול לחול על הכבשים גם אחר שהלחם היו בחוץ גם אם פיגול
 בשעה שהלחם בחוץ דנפסלו הכבשים מ"מ כיון דהפסול
 והפיגול באין בב"א שפיר היו פיגול כיון דלא שייך ב"י כל
 שאינו בואח"ז אפי' בב"א אינו ובפרט שהפסול בא רק ע"י
 הפיגול וכל זמן שאין אחר אומר שהכבשים פיגול אי אמה יכול
 לומר שהם פסולים כיון דאם אינם פיגול לא אבד הלחם ואין
 פסול כבשים שפיר היו הכבשים פיגול וא"ש:

בתום ד"ה ודורי תודה וכו' דלית לי סוגיא דלעיל ט"ו
 ע"א ופי' נז"ק דשם אמרי' דחודה לא איקרי לחם ולשמה
 כשירה אפי' נפסל הלחם וה"ה אבדו, וצ"ה"ק חמה דהתם לא
 אמרי' רק שאם פיגול בלחם אין חייבין כרת משום פיגול על
 בשר החודה אבל לענין פסול ודאי דאם אין לחם אין חודה.
 ולפענ"ד ז"א דל"ל הרמב"ם שם בפ"י המשנה וכן שמי' לחם
 הולכות אחר שני כבשים וכשיפסל השורש יפסל הענף בפסולתן
 אבל אם יארע הפסול בהולכים אחריהם שהוא הלחם הוא לבדו
 פסול ויהי' העיקר שאחריו הולך שהוא קרבן עומד בשלימותו
 וכו' והשמיענו שהדין בשניהם יחד שוין בענין הזה ע"ש והיינו
 בחודה ולחמה וכבשי עזרת עם שמי' לחם, והרי מבואר
 דרמב"ם מפרש המשנה דף ט"ו דס"ל דגם אם נפסל לחם
 מ"מ החודה עומד בשלימותו ומרק הדם לשמה כשר וכן ס"ל
 לחוס' ושפיר כתבו דהמקשן דס"ל דאם נפרס הלחם או שאבד
 ומרק הדם לשמה פסולה דל"ל סוגיא דלעיל ט"ו וא"ש. ופריך
 אפ"ג דבזריק לשמה פסול מ"מ זריק שלא לשמה כשר, ומשני
 שאני חודה דקרי' רחמנא שלמים הלכך לכתחילה יכול לזרוק
 לשם שלמים כי אבד הלחם, פי' דלשמן נמי כשר דהא כי זריק
 לשם חודה נמי זורק לשם שלמים דרחמנא קרי' שלמים,
 והמקשה היה יכול להקשות כמו שהקשה למעלה והא כיון
 דשמיטה עושה זיקה איפסל לחם תיפסל נמי חודה, פי' לא
 היה נריך להקשות כיון דנדחה מלשמו נדחה נמי משלא לשמו
 אלא כיון דשמיטה עושה זיקה פסול שלא לשמו משום דהחוקק
 ללחם ואינו (ולפמ"ש"ל דהא דשמיטה עושה זיקה ואבד הלחם
 אבדה חודה היינו מטעם דיחוי שנדחה באיבוד חבירו א"כ
 היינו הך דפריך כיון דנדחה מלשמו ע"י איבוד חבירו שאין
 לחם אחר ראוי לו נדחה נמי משלא לשמו כמו מפרש נקבה
 לפסחו לק"מ), וע"ז הקשו מה שני שאני חודה דקרי' רחמנא
 שלמים הו"ל למימר לאו מלחא היא דלשמו נמי כשר ולכן פי'
 דודאי לשם חודה פסולה דשלמים לא מקרי חודה ופריך שפיר,
 ומשני דלשם שלמים נמי לשמה מקרי דחודה מיקרי שלמים ולא
 מיפסלא בהכי וכו' וא"ש:

בתום ד"ה לעולם כרבי ואין החטור מקדש כיון דלא
 קדשי כולו עיי' רש"ק. ול"נ כפשוטו דמתיקרא ל"ק להו הא
 רבי ס"ל דחטור מקדש דנבי למימר דלא ס"ל נמי כהאי דרבי
 דשמיטה מקדשא אבל השתא דאמר לעולם כרבי דתיק דלא היו
 חולין בעורה משום דממילא קא הוויין א"כ כרבי גופא דנבי
 לאוקמה שפיר ק"ל הא כרבי גופא א"ל לאוקמה דהא ס"ל
 חטור מקדש והוצרכו לחירוש:

סימן כ"א

בסוגיא דשתי הלחם מנחות צ"ה:
 בתום לעיל [מנחות] דף ט' ע"א ד"ה ריש לקיש הקשו וכיון

לא דחי שבת ועדיף ממה דאמר' בעלמא מיגו דהו' דופן לענין סוכה הו' דופן לענין שבת סוכה ז' או מיגו דהו' שיעור לענין יוצא הו' נמי שיעור לענין שבת בשבת ז"א אי לאו דלא בהדיא אחיין:

אלא דאכתי קשה לי למה דאמר' בגיטין נ"ג צפורה שהכניסה לרבקה ע"מ שתינוק וחידוש פטור מדיני אדם ופירש"י דאמחשבה לא מחייבא לי' כיון דפסולה מחמת מחשבה הוא ע"ש וא"כ למ"ד לעיל ז' ובכמה דוכתי דאין כלי שרת מקדשין אלא מדעת וא"כ אם אינן מקדשין אין כאן אפי"י של לה"פ ושמי הלחם רק אם מקדש ואם אינו מקדש אלא לדעת אין כאן אפי"י אלא מחמת מחשבה ואמחשבה לא מחייבא לי' ואין כאן מלאכת שבת ודחיית שבת, ואף דהתם חייב בד"ש היינו משום שנתכוון להפסיד את ישראל וכמו שפירש"י שם אבל כאן אינו מכוון לחלל שבת אין כאן שום איסור ועיין מנחות ס"ד:

ואפי' למ"ש בחי' הרשנ"א שם דק"ל מ"ש מפיגול דהו' במחשבה נמי אע"ג דלא עבד מעשה וחי' דשמי' התם דבשעה שמתפלל עושה מעשה ששוחט אבל הכא אינו עושה מעשה ע"ש, וא"כ י"ל דה"נ עושה מעשה ששוחט בתור ושפיר חייב במחשבה. מ"מ ז"ל דהתם בשעה שמתפלל מחשבה פיגול עושה מעשה ששוחט ושפיר חייב משא"כ כאן דאין התור מקדש בשעה שעושה מעשה ששוחט בתור רק כשיקראו פני' שכלפי התור דאין כ"ש מקדש אלא כשכבר נעשה כל הראוי ליעשות בו כמ"ש חו"ס' מעילה ח' וא"כ כ"ש אין מקדשין אלא מדעת נראה דלריף דעת בשעה שמקדש וא"כ אז אינו עושה מעשה וא"כ אין כאן דחיית שבת ומאי פריך:

אלא ד"ל דקושיא הגמ' ה' למ"ד כ"ש מקדשין שלא מדעת וא"כ שפיר נבחינו לתור עושה מלאכת אפי"י של שמי' לחם ולח"ה"פ שהרי יתקדש כשיקראו פניו בתור ובשעת נתינה לתור עושה מלאכה ועי' נמ"י ב"ק פ"ב גבי אשו משום חזי' איתרובא. אבל הרמב"ם דפסק פ"ג מפסוהמ"ק דכ"ש אין מקדשין אלא מדעת שפיר קמה קושיא הג"ל שפיר פסק דנאפית מבפנים דתור מקדש ואינו נפסל בלינה דעושה כקושי' הג"ל ואין כאן דחיית שבת ופסק שפיר דאין דוחות את השבת:

ועוד נ"ל ליישב דעת הרמב"ם דיש לתמוה מאי פריך ואפי"תן בפנים אלמלא תור מקדש ואין דוחות את השבת אפסילא בלינה ומאי קושיא הא כל אלו הג' דינים אחד דתור מקדש ושנית דנפסל בלינה וג' דאין לחלל שבת לא כתיבי בשמי' לחם ולח"ה"פ אלא בעלמא אלא דבשמי' לחם ולחם הפנים א"א לקיים הני ג' דינים ביחד אלא או דבטל הא דתור מקדש ואינו מקדש ונאפה אפי' בחוץ וא"כ שפיר מקוים הך דינא דנפסל בלינה אחר שנתקדש רק דכאן אין מקדש התור אם נאפה בע"ש וגם אינו דוחה שבת, או דבטל הך דינא דפסול בלינה ומקוימים הני דינא דתור מקדש ושמי' שבת או דבטל שמירת שבת ומקוימים הני ב' דינים תור מקדש ופסול לינה וס"ל לתנא דמתני' דיותר יש לקיים הני שני דיני' דתור מקדש ושמי' שבת ולבטל דין דפסול לינה משנאקים דין דפסול לינה ולבטל שמירת שבת ומאי פריך:

ובבור' הייתי לומר דאמרין ביזמא ז' הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציצור ע"ש וה"נ סברא יותר לומר שדוחין שבת שמצינו שהותרה מכללה בקרבנות ציבור ולא פסול לינה שלא מצינו שהותרה מכללה, אבל ז"ל דהרי מצינו גם פסול לינה שהותרה מכללה בקטורת עי' שבוטות י"א ובתוס' שם ובלח"ה"פ גופא הותר לינה אחר שנסקר על

מה טעם קאמר מ"ט כשרות בעזרה ולא מיפסלי בלינה משום דכשרות אביה פגי וא"ל לקידוש תור ולכך אין התור מקדש. אמנם אי אמר' דבקר'א פליגי אמר' בגמ' ר"ש סבר בשבת אשכחיה וכו' מידי תור מקדש שולחן הוא דמקדש ופירשמי עפ"י חו"ס' הג"ל דס"ל דתור אינו מקדש כיון דאיכא אח"כ שולחן שיקדשו וא"כ ה"נ בשמי' לחם איכא אח"כ כבשים ששחיתתן יקדש ולפ"ז א"ל לה"ט דמשו"ה כשרות בעזרה ולא מפסלי בלינה דאין התור מקדש כיון דכשרות אביה פגי וא"ל לתור דאפי' אין כשרות אביה פגי ונריכות לתור מ"מ אינו מקדש כיון דאיכא אח"כ דבר לקדשם כמ"ש ואף כי הייס יקדש בכלי דהיינו שולחן וא"כ למה אחר וכשרות אביה פגי אע"כ דנגמרא פליגי ואין הטעם משום דיש ד"א אח"כ לקדש אלא משום דאין נריכות לתור אינו מקדש ושפיר ז"ל כשרות בעזרה וכשרות אביה פגי כנ"ל והיינו דקאמר דיקא נמי והביא כל דברי ר"ש ונכון:

ועוד יש ליישב קושיא הג"ל בסוגיין דקשיא מה פריך איפסלא בלינה הא מנחה בכך אף י"ל דמדקמני במתני' ואין דוחות את השבת ולא קמני ואין דוחות לא את השבת ולא את היו"ט דקמני לקמן ק' ע"כ מוכח דתנא דמתני' ס"ל כרשב"ג משום שמעון בן הסגן שם דדוחה יו"ט וא"כ שמי' לחם שפיר נאפות ביו"ט ואין כאן לינה ואין מנחה בכך בלינה ושפיר פריך כי מיקלעי בשבת אמאי אין דוחות שבת הא איפסלא בלינה כיון דאין מנחה בכך ופריך רק משמי' לחם ולא מלח"ה"פ. אבל הרמב"ם דפסק כח"ק שם דאין דוחות יו"ט שפיר י"ל דמנחה בכך ואין נפסלות בלינה ופסק שפיר דנאפות מבפנים ואין דוחות שבת:

ובישוב דברי הרמב"ם נ"ל עוד דבס' נחל' יעקב הביא קושיא נאה למ"ש חו"ס' שבת כ' ד"ה איבעיא בשם ירושלמי דלענין שבת מיד שקראו פניה שכנגד האש מקרי אפי' אבל לענין לח"ה"פ אינו קרוי לחם עד שיקראו פניה שהם מדובקים בתור א"כ מה פריך אפי"תן בפנים אלמלא תור מקדש ואינו דוחה את השבת אפסילא בלינה הא שפיר יכול לאפות בתור בע"ש עד שיקראו פניה העליון שכלפי אש ולא יותר ולא נתקדש עדיין עי' חו"ס' מעילה ח' ד"ה קראו ולא מפסיל בלינה ואח"כ רודהו מן התור וזוים השבת אופהו בתור בפנים עד שיקראו פני' שכלפי התור ואז התור מקדש וזוהו אינו דוחה שבת דכיון דלענין שבת כבר נאפה מע"ש שוב אין איסור מה"ת לאפותו בשבת דאין אפי' אחר אפי' כמבואר באו"ח סי' שצ"ח. ומה שח"י שם דאם ירדהו מן התור אחר קרימת פנים שכלפי אש אפשר יבא לידי חימוץ ע"ש לא נהירא לי דודאי לא מקרי אפי' לענין שבת עד שנאפה כמאכל בן דרוסאי כמו במשול בשבת ול"י שם בשבת כ' ועיין חו"ס' מנחות נ"ו ע"כ ד"ה ושמי' וא"כ שוב אינו בא לידי חימוץ עי' באו"ח סי' תס"א ס"ג וטו"ז ומג"א שם בשם המדריכי:

לבן נ"ל לפמ"ש האחרונים דאם ציטל בשר המבושל לגמרי עם חלב המבושל לגמרי יש בו משום בבי"ח דאורייתא אף דאין ציטול אחר ציטול לענין בבי"ח היינו אם כבר ה' ציטול בבי"ח אין בו אם מבושל עוד משום ציטול בבי"ח אבל כאן שלא היה עוד ציטול בבי"ח אף דבין הכשר ובין החלב מבושלים כ"ז מ"מ הציטול בבי"ח הוא ציטול חדש שפיר יש בו משום ציטול בבי"ח, וה"נ כיון דעדיין לא היה נאפה בהכשר לשמי' לחם ולח"ה"פ אף שה' כבר נאפה כמב"ד דהו' אפי' לענין שבת גם לענין דאין אפי' אחר אפי', מ"מ לענין שמי' לחם ולח"ה"פ אכתי לא ה' נאפה והו' אפי' חדשה ומייב עלי' בשבת ולהכי

לכן י"ל דלעיל דף נ"ו קאמר ר' יונתן מדה יבש לא נמשחו
כל עיקר מדע לך שהרי אינן מקודשות דכתי'
ממושבותיכם חביאו לחם חטופה שמים שני עשרונים קולה
סהייה חמץ חאפנה כיכורים לר' אימתי הס לר' לאחר שנאפו
וכו', ופריך והא איכא ביסא דלה הוא ומשני כגון שלש ע"ג
קטבלי', ופריך א"ה דקא"ל ר"י מדע לך שהרי אינה מקודשת
לימא לר' כגון דכיילא בעשרון דחול ומשני הכי השתא בשלמא
ביסא לא כתב רחמנא דלעביד ביסא למילא ב' כי לש לא ע"ג
הטבאל ל"ל זה אלא עשרון כיון דאמר רחמנא עביד עשרון
וכייל ב' שבק עשרון דקדוש וכייל בעשרון דחול ע"ש. ולפ"ו
א"ש דמכלי לישא ועריכה לא קשיא ל' אי מדה יבש נחקדשה
איך רשאי לעשות בחוץ הא זריך לעשות בפנים בכ"ש כדי
שיחקדש דהא לא אמר רחמנא דלעביד כלי לישא ואפי' ואף
דאי לש בכלי לישא ואפי' דפנים בפנים מקדש מ"מ אינו מחויב
ללוש בהם כדי שיחקדש. אבל הא ק"ל ממנ"פ אי מדד בעשרון
דקדוש כיון דמדה יבש נחקדש איך אפשר שיהי' לישא ועריכה
בחוץ הא מיפסיל ביצא לרש"י ולתוס' מיגרי' מילתא, וכ"ת
דלא מדד בעשרון דקדוש א"א דכיון דמדה יבש נחקדשה תקשי
שבק עשרון דקדוש וכייל בעשרון דחול אלא וודאי דמדה יבש
לא נחקדשה וכסברה האי מ"ד לעיל וא"כ שפיר מותר להיות
לישתן ועריכתן גם בפנים ולא יפסל בלינה, אע"כ דהפי'
דלישתן ועריכתן מותר להיות בחוץ וא"כ ואפיינתן בפנים הפי'

דוקא בפנים ולא בחוץ אלמא מדת יבש נחקדשה ופרץ שפיר. וכן המל"מ כחז שפיר דאי חטור מקדש ולמאי דמסיק הוא מגמרא וא"כ אמר רחמנא עשה חטור לכן שפיר אינו רשאי לישב חטור דקדוש ולאפות בחטור דחול:

אמנם לפ"ז מ"ד לעיל דמדת יבש נחקדשה חקשי ל' קרא דחמץ חלפניה ביכורים ל' אימתי הם ל' לאחר אפי' וע"כ ס"ל דכ"ל בעשרון דחול כמו שלש ע"ג קטנלי ולא ס"ל כלל ה"ט כיון דאמר רחמנא עביד עשרון וכ"ל ד' שבק עשרון דקדוש וכ"ל בעשרון דחול בחמץ אלמא מותר למדוד בעשרון דחול, וכיון דל"ל ה"ט שפיר י"ל כי קושין דהפי' במתני' לישמן ועריכתן בחוץ דוקא בחוץ ולא בפנים שלא יתקדש ויפסל בלינה וגם מדד בעשרון של חול ולא נפסל ביצא ולא מגני מילתא ואפייתן בפנים פי' דמותר להיות בפנים ואפי"ה אינן נפסל בלינה דחטור אינו מקדש ול"ק כלל קושית הגמ':

ולפ"ז הרמב"ם דפסק פ"א מכלי המקדש כמ"ד מדת יבש נחקדשה ול"ל סברא הנ"ל ל"ק כלל קושית הגמ' דס"ל הפי' במתני' כי קושית דלישתן ועריכתן דוקא בחוץ שלא יתקדשו ויפסלו בלינה ואפייתן בפנים היינו גם בפנים דחטור לא מקדש ונמדדו בעשרון דחול וא"כ אין נפסלין בלינה ושפיר אין דוחות את השבת, וזה שכתב לישמן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים בעזרה כשאר כל המנחות וכו' בפ"ה מחו"מ גבי לחם הפנים וכן כתב פ"ח גבי שחי לחם ולישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ככל המנחות. וכבר עמד ע"ז בכ"מ פ"ה למה אמר ככל המנחות, ולמ"ש נחא דרנא לומר דמדינא א"ל פנים דוקא אלמא דמותר להיות בפנים ולישה ועריכה דוקא בחוץ והא דנאפות דוקא בפנים היינו רק שלא לחלוק מן שאר מנחות ועיי' נזכ"י קמא או"ח ס' ע"ו:

ובזה נחא מ"ש הרמב"ם בפ' המשנה הסבה שמחממה מותר ללוש אותם חוץ לעזרה ולא יהא מותר לאפות אלמא בעזרה לא נחבארה בגמ' רק נחקשה למה הוצרכו לאפות בעזרה ולא הוצרכו ללוש וכו', ומהו חוס' יו"ט הא קושית זו מתקן שפיר דמדת יבש לא נחקדש וחטור מקדש אלמא דקשיא כיון דאפייתן בפנים דחטור מקדש אמאי אינה דוחה שבת הא אפסילה בלינה ע"ש. ולפמ"ש א"ש דהגמ' משני שפיר דילמא עשרון לא מקדש חטור מקדש והיינו כמ"ד מדת יבש לא נחקדש דאי"ל האי סברא שבק עשרון דקדוש וכ"ל בעשרון דחול וא"כ אי חטור מקדש נמי אמרי' שבק חטור דקדוש ואופה בחטור דחול כחי' מל"מ, אבל למאי דפסק הרמב"ם דמדת יבש נחקדש ול"ל האי סברא א"כ אפי' חטור מקדש נשאר קושית מל"מ שיכול לאפות בחוץ כמו דלישתן ועריכתן בחוץ מה"ט דבאמת שבק עשרון דקדוש וכ"ל בעשרון דחול כדי שלא יפסל בלינה דבלא"ה היה פסול ביצא או מיגני מילתא לאפוקי איצטרא וא"כ לא נחבארה ולא יחבארה הטעם אמאי לישמן ועריכתן מותר בחוץ ואפייתן בפנים דוקא אע"כ הפי' להיפך דלישתן ועריכתן דוקא בחוץ ואפייתן מותר גם בפנים וכמ"ש הרמב"ם בחיבורו באמת וכנ"ל:

ובהבי מיושב נמי מה שהקשה לח"מ מחבתי כה"ג שכתב הרמב"ם בפ"ג החי' שדוחה שבת שני חופיני וכו' ועוד שאם חלפה מבצער חיפסל בלינה שהמרחשת מכלי קודש היא ועיי' מנחות נ"א וה"נ כיון דחטור מקדש אותה להאי טעמא. ולפמ"ש לק"מ דכאן נהי דחטור מקדש מ"מ לא אמרה תורה עשה בחטור ומותר שיהא שבק חטור דקדוש ולאפות בחטור דחול אבל החס' כחיד על מחבת בשמן חיעשה מלמד שטעונה כלי וזריך לאפות במחבת דקדוש דוקא שפיר דוחה שבת שלא חיפסל בלינה ועיי' בחוס' מנחות ס"ג סד"ה

וכשרות. מיהו מחבתי כה"ג בלא"ה נ"ל לק"מ לפי חוס' מנחות ס"ט שהבאחי לעיל דאם יש דבר אח"כ שיקדש ביצא אין קדושת כלי מקדש ביצא אבל אם ליכא דבר אח"כ שיקדש ביצא קדושת כלי מקדש ביצא, וה"נ י"ל כאן דבשמי לחם ולחמ"פ כיון דאיכא אח"כ מה שיקדשו בלינה דהיינו בלא"פ שולחן מקדש ובשמי לחם שחיתם כבשים מקדש אין החטור מקדשו ליפסל בלינה אבל בחבתי כה"ג דלית בה קמינה ואין אחר אפייתן במחבת דבר לקדשם כמ"ש חוס' שם שפיר המחבת מקדשו בלינה וא"ש:

ובזה שני"ל עוד גיטוב דעת הרמב"ם ואקדים דברי רש"י אהא דאמר ר"א דילמא מאי מבצעים במקום זריזין ופירש"י ולא בעזרה ממש אלמא בחוץ ואפואו כהנים זריזין שלא יתמקו, ודבריו נפלאים הלא קושית הגמ' לא הי' אלא מדאפייתן בפנים אלמא חטור מקדש דאי אינו מקדש לא היה חללית נאפו בפנים ועיי' נזכ"י חגיגה או"ח ל"ו, אבל למאי דדחי ר"א דחללית אפייתן בפנים משום מקום זריזין א"כ ס"ל דחטור אינו מקדש ומהיכי חיתי לא יאפואו בעזרה ממש כמו שאר מנחות שלא לחלק בין מנחה למנחה ועיי' נזכ"י קמא או"ח ע"ו, ואי דא"כ יפסל בלינה ז"א דהא חטור אינו מקדש ומה הכריחו לרש"י לפרש ולא בעזרה ממש. ובפרט למ"ש חוס' לעיל ס"ג דק"ל מה קמדמי אפיית שחי לחם ולחמ"פ לאפיית מנחה מאפה חטור דכחיד מאפה חטור שטעון כלי ולכן מקדש אבל חטור של שחי לחם ולחם הפנים אינו מקדש וחי' דבזבחים ז"ה מוכח דלא הוי במקדש אלמא חד חטור של מחבת שהי' לשחי לחם ולחמ"פ ולמנחות וכו' ע"ש, וא"כ מנ"ל לרש"י לומר שעשו עוד חטור חוץ לעזרה לשחי לחם ולחמ"פ בזה הבית, וא"ל דבאמת היו אופין אותן כהנים זריזין בכל העיר דע"ז ודאי ל"ש לשון מקדשין ומקום זריזין אלא הו"ל למימר בזריזין וגם לשון רש"י ולא בעזרה ממש משמע דעכ"פ הי' סמוך לעזרה וקשה כנ"ל:

וב"ל דחוס' לעיל ז"ד הק' אהא דקאמר וכשהוא רודן טמן בדפוס א"כ אפי' חטור אינו מקדש מ"מ קערוה נחקדשו וא"כ אפסילה בלינה ואמאי אינה דוחה שבת ע"ש מה שחי' ולפענ"ד נראה עוד לפמ"ש חוס' מעילה ח' ד"ה קרמו שהק' כיון דחטור מקדש ל"ל קרמו פני' כניסתו לחטור ליקדשי' דהא כ"ש מקדש, וחי' הא דכ"ש מקדש היינו דוקא כשנעשה כל הראוי לעשות בו ע"ש וחוס' יו"ט שם, ולפ"ז הי' הדפוסים שנתן בהם אחר האפי' שלא תתקלקל הי' זריך לשבות בהם עד למחר א"כ עדיין לא נעשה כל הראוי לעשות בו ואינו מקדש. אלמא דאכתי קשיא מדפוסים שנתן בהם כשעדיין הוא בצק ודפוסים שהי' לה בחטור דבהם נעשה בע"ש כל מה שראוי לעשות שהרי נוטל מהם ונותן בדפוסים אחרים ואמאי אינו מקדש:

ובראדה דחוס' לעיל נ"א ד"ה אפי' הקשו גבי שחי לחם דלא כחי' חטור בקרא היכי מוכח דאפייתן דוחה שבת דאל"כ יפסל בלינה הא כ"ש אין מקדשין אלא בזמן וחי' כיון דלא דחו שבת מאתמול נמי הוי זמן ושפיר מיפסלי בלינה ע"ש ועיי' חוס' סוכה נ' ד"ה חוקי' דאפילו למ"ד כ"ש מקדשי' שלא בזמן מ"מ יש חילוק בזמן מקדשין אפי' שלא מדעת אבל שלא בזמן אין מקדשין אלא מדעת אפי' למ"ד כ"ש מקדשין שלא מדעת ע"ש ונראה סברתם דבשלמא בזמן שאם לא יתקדשו עכשי' אימתי יתקדשו מקדש אפי' שלא מדעת אבל שלא בזמן דאפשר שיחקדשו בזמן אין מקדש אלא מדעת. ולפ"ז י"ל למה דמשמע מלשון החוס' דמאתמול נמי הוי זמן מחבת נמי נשמע דעכ"פ הי'ם נמי הוי זמן, ולפ"ז

כפ"ע אינהו שריץ נפשיהו והא דתעובר נדמן ויאלו לביח
השריפה הוא משום גזירה ע"ש וכן פסק הרמב"ם פ"ח
מחור"מ הט"ו ולפמ"ש חוס' לעיל ט' לענין יוצא דדבר שאין
לו צמח להחזיק אלא כ"כ ביוצא קדושא כלי מקדשו ביוצא א"כ
דילמא בשחי לחם הבאים עם הכבשים דליכא שחיטת כבשים
לקדש אין החזק מקדש ליפסל בלינה והא דקאמר רבי דחזק
מקדש היינו בשחי לחם הבאות כפ"ע דליכא שחיטת כבשים
לקדש. אך ו"א דהרי רבי מרבי מקרא וידבר משה אח מועדי
ה' שחי לחם לאפי' דדחי שנה משום דחזק מקדש ואיפסלא
בלינה ועיי' חוס' מנחות נ"א ד"ה אפי' ושם בקרא מיירי
בשחי לחם הבאים עם הכבשים ואפ"ה ס"ל דחזק מקדש
ופריך שפיר:

אלא הא ק"ל מאי פריך בשמעתי אפייתן צפנים אלמא חזק
מקדש ואינו דוחות את השנה אפסילא בלינה הא אין לא
ס"ל דרשה דרבי ואפייתן שחי לחם אינו דוחה שנה עיי' בס'
נחל יעקב וז"ל דילמא הא דאפייתן צפנים היינו אפי' בשחי
לחם הבאים עם הכבשים משום שחי לחם הבאות כפ"ע דודאי
אפייתן צפנים דחזק מקדש להו וכשצאוח כפ"ע צאמח או
דדחי שנה שלא יפסלו בלינה או שאין צאוח כלל ואינו דוחות
את השנה כשצאוח עם הכבשים דאין החזק מקדש אלא
שחיטת כבשים ולא מיפסלו בלינה ומאי פריך. וז"ל דקושיא
הגמ' צאמח רק מלחא"פ אכל אשחי לחם לק"מ, ועל לחה"פ
שפיר קאמר מאי מצפנים במקום זריחן שלא חתמין דבעי מצה
אכל על שחי לחם לא הוי מקשי כלל:

ולפ"ז שפיר פסק רמב"ם גבי שחי לחם דלישתן ועריכתן בחזק
ואפייתן צפנים כקושיא הנ"ל וזוה מדויק דגבי לחה"פ
כחז ואפייתן צפנים בעזרה כשאר המנחות משום דשם הטעם
רק משום מקום זריחן והי' אפשר לטעוח דאף דאפייתן צפנים
מ"מ אין בעזרה ממש כפירש"י ולכן כחז בעזרה דהיינו
בעזרה ממש והטעם כשאר כל המנחות דלחא"פ גופא א"כ
פנים בשום לחה"פ, אכל בשחי לחם כחז רק ואפייתן צפנים
דהא בצאוח כפ"ע צריך פנים משום דחזק מקדש וע"כ היינו
בפנים בעזרה ממש וליכא למטעי ולהכי לא כחז בעזרה וכחז
כלל המנחות ולא כחז כשאר משום דבשחי לחם גופא הבאות
כפ"ע צריך פנים משום דחזק מקדש ולהכי גם צבאים עם
הכבשים בעי' פנים וא"ש:

ועוד נ"ל בישוב קושי' הנ"ל עפמ"ש חת"ס או"ח קכ"ה דעל
הגמ' גופא ל"ק דצריך זריחן בלחא"פ לשומרו מחימוך
ה"ז צריך זריחן בשחי לחם לעשותו חזק גמור ויפה לכן הק'
רק על רש"י שפיר דבעי זריחן שלא חתמין. ואני עשימי סמוכין
לסברא זו מהא דקחני לעיל נ"ב רמ"א השאור בודה להן
מחזק ומחמץ ר"א אף היא אינו מן המזבח ופירש"י שאינה
מחמץ יפה ופסק הרמב"ם פ"ח מחור"מ הט"ו כר"י אלמא
דבעי שיהי' מחומץ יפה, ולפ"ז אני אומר כיון דצריך לחמץ
שחי לחם עד שיהי' חזק גמור ויפה בתכלית החימוך אם
אח"כ חתמין יותר יאל מגדר חזק והו"ל שאור ופסול ושפיר
כחז רש"י גם גבי שחי לחם דצריך זריחן שלא חתמין אחר
שנעשה חזק כ"כ וא"ש. ולפ"ז גם בשחי לחם צריך זריחן יותר
אכל פי החזק באפייה מצלישה ועריכה כמו בלחא"פ ושפיר
פסק הרמב"ם גם בשחי לחם דלישתן ועריכתן בחזק ואפייתן
צפנים וא"ש:

ובזה שנ"ל עוד ביישוב קושי' חת"ס הנ"ל דפסחים ל"ו חניא
ושוין שאין לשון את העיסה בפושטין ופריך מ"ש
מנחות דחזק כל המנחות נלושות בפושטין ומשמרן שלא

בשלמא אי חזק מקדש ודפוסים אין מקדשין כמ"ש חוס' דף
נ"ד דלא מקרי כלי השולחן שפיר פריך אפסילא בלינה דע"כ
חזק מקדש היום דלמחר כזר אינו בחזק וא"כ רק היום זמנו
ומקדש שלא מדעת, אכל אי חזק אינו מקדש רק דפוסים והרי
גם למחר יהיה בדפוס שאחר אפייה ויחזקש א"כ אינו מקדשין
הדפוסים שקודם אפייה ובשעה אפייה שלא מדעת וא"ש. ולפ"ז
י"ל דרש"י לא ס"ל כסברא זו וא"כ א"א לומר דנאפוח בעזרה
דא"כ אף דחזק אינו מקדש מ"מ הדפוסים מקדש וא"כ
אפסילא בלינה וע"כ לא בעזרה ממש וכ"ש אין מקדשין אלא
צפנים, אכל הרמב"ם י"ל דס"ל כסברא הנ"ל וא"כ לר"א
דצפנים מקום זריחן נאפוח בעזרה ממש שלא לחלק בין מנחה
למנחה ומ"מ אין נפסלות בלינה:

ועתה הגיענו למקום ישוב דבחת"ס או"ח קכ"ה הקשה מה
קאמר דר"א בדוחא וכו' דילמא בלישה ועריכה לא
בעי זריחן כיון דשיעור חימוך הוא מיל ואפי' אינו זריחן
יכולין להזהר בזה, אכל אפי' בפי חזק דממחר להחמין
כמבואר כ"ז באו"ח סי' חנ"ט שפיר בעי זריחן ע"ש וגם אני
עמדתי בזה. ולפענ"ד לק"מ דודאי גם אכל פי החזק אינו
נעשה מיד חזק גמור אלא שיאור דהוי חזק נוקשה וא"כ
בחמץ בפסח שפיר צריך לזהר אכל פי החזק דנוקשה אסור
עכ"פ או בלאו או מדרבנן עיי' סי' חמ"ב, אכל בלחא"פ י"ל
דמנה היא עיי' חולין כ"ג ומנחות נ"ג וא"כ א"כ זריחן טפי
באפי' מצלישה ועריכה. אמנם ו"א דחוס' בחולין ומנחות שם
הקשו מאי קאמר ר"א דר"מ לר"מ מדלקי עלי' חמץ הוא
דילמא דוקא לענין חמץ בפסח דרבי קרא הוי חמץ ולא לענין
מצה דחודה דהא גם בפסח אין צו כרח ותי' דשמה יש
שום ייחוד בחודה ובמנחות דחמץ נוקשה חשיב חמץ גביהו
ע"ש, ולפ"ז הדק"ל דילמא אכל פי החזק שאני כנ"ל:

וב"ל דבס' נה"ז כחז דהא דיש ייחוד במנחות דחמץ נוקשה
חשיב חמץ הוא מדדריש' במנחות נ"ז אשר חקרינו
לרבות מנחת נסכים לחימוך ונהי' דאמרין שם מגבלה צמים
וכשירה מ"מ הוי מי פירות עם מים דאינו רק נוקשה וא"כ
מוכח דנוקשה חשיב חמץ גבי מנחות ע"ש. אמנם לדעת רש"י
בפסחים ל"ה דמי פירות לחוד נמי הוי נוקשה כחז מהרש"א
שם בחוס' ד"ה מי פירות דמי פירות עם מים הוי חמץ גמור
ע"ש וא"כ לא מוכח מאשר חקרינו דנוקשה הוי חמץ לענין
מנחות דמנחת נסכים הוי מי פירות עם מים והוי חמץ גמור
וכיון דנוקשה אינו חמץ שפיר קאמר דר"א בדוחא וכתי' הנ"ל.
ולפ"ז הרמב"ם דפסק פ"ה מחמץ ה"ז דמי פירות אפי'
נוקשה לא הוי וא"כ מי פירות עם מים הוי נוקשה ומוכח
דנוקשה הוי חמץ למנחות והדק"ל דר"א לאו בדוחא ושפיר
פסק דלחא"פ לישתן ועריכתן בחזק דלא בעי זריחן ואפייתן
צפנים בעזרה כדי שיהי' במקום זריחן, אלא דלזה לא הי' צריך
בעזרה ממש ולהכי כחז כשאר כל המנחות כיון דבעי מקום
זריחן שוב לא מחלקי' בינו לשאר מנחות וא"ש:

אלא דאכתי חקשי הא דכחז כפ"ח גבי שחי לחם ולישתן
ועריכתן בחזק ואפייתן צפנים והחם ל"ש מקום זריחן
דהא חמץ חאפנה כחז. ונ"ל דכזר עמד השואל צוב"י קמא
או"ח ט"ו על דברי רש"י שפי' במקום זריחן ולא בעזרה ממש
אלא בחזק יאפוהו כהנים זריחן שלא חתמין חנינה לחה"פ אכל
שחי לחם חמץ חאפנה כחז ול"ל מקום זריחן ע"ש. ולפענ"ד
דלעיל ע"כ ע"כ פריך וכזר רבי חזק מקדש שחי לחם והחניא
וכו' דשחיטת כבשים מקדש והקשימי' הא במנחות מ"ה אמרי'
הלחם מעכב את הכבשים והכבשים אין מעכבין את הלחם
דלחם בא בלא כבשים ואמרי' נמי שם מ"ו דשחי לחם הבאות

יחמיו ומשני אם אמרו בורחין יאמרו בשאין וריחין ופריך א"ה מילתא נמי לתות אלמה וכו' אין לתחין ומשני לשה איתא בורחין ליתא בורחין ופריך ולישה מי איתא בורחין וכו' מקמיצה ואילך מלות כהונה וכו' ומשני לשה נהי דבורחין ליתא במקום וריחין מיהא איתא וכו' ופריך מ"ש ממנחת העומר דתניא מנחת העומר לתחין אותה ונזבדים אותה ופירש"י דנעשה עפ"י ב"ד חריחין הוא ע"ש. ולפ"ו פריך שפיר אי אפי' בעי וריחין כיון דהוא אלל התור ולא אמרי' ציבור שאני לשה ועריכה נמי בעי וריחין כיון דנילושות בפושרין ואי לשה ועריכה לא בעי וריחין אף דנילושות בפושרין משום דציבור שאני אפי' נמי לא בעי וריחין אף דהוא אלל פי התור משום דציבור שאני וא"ש:

ועוד נ"ל דחוס' בפסחים שם ד"ה במקום וריחין הקשו והא הכא במנחת מאפה תור מיירי שהיתה נילושה בפושרין ואותה מנלן שהיתה נכללת בעורה ושאר מנחה שנכללת בעורה לפי שהכלילה הי' ככ"ש ומי' דגם מאפה תור היו לשין בעורה סמוך לתור של קודש שלא תחמך ע"ש פי' עד שיביאנה שמה ולפ"ו פריך אי אפי' בעי במקום וריחין לשה ועריכה נמי בעי במקום וריחין סמוך לתור של קודש שלא תחמך ואי לשה ועריכה לא בעי במקום וריחין אפי' נמי לא בעי מקום וריחין כדי שיהא התור סמוך למקום לשה ועריכה. ובהכי ניחא מה שדקדק חוס' יו"ט דנגמ' אמר דה"ט דר"י דכל מעשי' בפנים משום דס"ל תור מקדש וקשה חינוח אפייתן לישתן ועריכתן למה צריך פנים, ולפי דברי חוס' הנ"ל א"ש דאי עשייתן בפנים משום דתור מקדש לישתן ועריכתן נמי בפנים סמוך לתור של קודש שלא תחמך וזה פשוט:

ומה דק"ל לפי שיטת חוס' דשמעתי דקדושת כלי אינו מקדש ליפסל ביוצא א"כ גם תור אינו מקדש ליפסול ביוצא רק בלינה א"כ מה פריך לעיל ע"כ וסבר רבי תור מקדש וכו' והא שחטת כבשים מקדש דילמא לעולם תור מקדש ליפסל בלינה והא דאמר דשחטת כבשים היינו לענין ליפסל ביוצא ונע"ג ליישב:

סימן כ"ב

חית מאדמו' הרב הגאון החרב הנודע בשערים לסיני תוקר הרים צדיק תמים נזיר התמימים רבים ונכונים בדבר הקשה אליו פונים בנשק כקש"ת מהו' עפרים בלודס ברגאון מהר"י וצ"ל ראב"ד קק קראלעל אבדק"ה' מאדא

בסוגיא דמריקה ושטיפה ונחים ז"ה במתני' אחד שבישל בו וכו' גמ' א"ל רבינא לרב אשי מאחר דאחותא רבה בר אהילאי אמאי קאמר קדירות בפסח ישבנו, א"ל רב מוקים לי ההוא בשל מתכות ואב"ע בתור של חרס זה הסיקו מבפנים וזה הסיקו מבחוץ עיי"ש בגמ'. ויש לדקדק אמאי קאמר מאחר דאחותא רבה בר אהילאי אמאי קאמר קדירות ישבנו, ומשמע אבל אי לא איתותב רבה בר אהילאי לא הי' קו' מזה לרב, ואמאי לא מאי איכפת לי לרב אי איתותב רבה בר אהילאי או לא:

ונראה לאדמו"ר דהנה הרמב"ם כפי' המשניות כתב ואין בכלי חרס טעון שזירה אלא בחטאת בלבד עיי"ש, והקשה האן קדשים מאי קאמר בגמ' החורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם הלא שאני גבי חטאת דגויה"כ היא והא ראי' דבשאר קדשים נמי אין טעון שזירה, ומי' האן קדשים דהנה מה שהחמירה החורה בחטאת בכלי חרס להצריך שזירה אינו מטעם גזיה"כ אלא משום חומרא בעלמא שהחמירה חורה בחטאת דאוסרת אפילו במשהו וכלי

חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם דעכ"פ נשאר בו משהו וחטאת אוסרת במשהו משא"כ שאר ק"ק, ולפי"ו שפיר ילפינן בשאר איסורין דאוסרים במשהו דחמורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם ואוסרת עכ"פ במשהו כמו בחטאת דאוסרת במשהו וצריך שזירה בכלי חרס עכ"ל של הצ"ק. ולכאורה יש לדקדק על הצ"ק הנ"ל דאי אמרי' דאיסור משהו נשאר בכלי, א"כ מאי קמקשה הגמ' לרב דס"ל קדירות בפסח ישבנו הלא רב איירי במין במינו ורב ס"ל כל איסורין שחמורה במינו אסורין במשהו, ומשהו נשאר שם ולכן ישבנו, משא"כ ברייתא דאיירי במין במינו נשאר מוטו דנטל ולכן מהני הסקה משום דאינו נשאר שם רק משהו וזה נחבטל. אמנם אין מזה קושיא על הצ"ק דבס"י ז"ט כ' הרמ"א חית חלב שנפל למים ונחבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בשר מותר וכו' הש"ך דהא פשיטא וי"ל משום דבס"י רז"ט נחבאר דהיתר בהיתר לא שייך ביטול קמ"ל דהכא לא אמרינן הכי, עכ"פ שמעינן כי האיסור דרכו להחבטל ולא ההיתר, ולפי"ו שפיר נוכל לומר דנשאר בקדירה משהו ואפ"ה שפיר מקשה לרב דשם הוי רק היתר כי העיסה עדיין היתר היא ואינו בטלה ומ"ש מקדירות בפסח ושפיר הקשה הגמ':

אמנם אחר העיון זה ליתא, דאם מב"מ לא בטל אז עכ"ח אמרינן היתר בהיתר בטיל, דהנה הר"ן בסוגיא דשיל"מ כתב דר"י סובר מב"מ לא בטיל ורבנן סברי מב"מ בטיל, ובגמ' מנחות כ"ב. אי' ושניהם מקרא אחד דרשו ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדמו של שעיר ואפ"ה קרי לי' רחמנא דם השעיר אלמא מב"מ לא בטיל, ורבנן סברי מב"מ בטיל דמשם ילפינן דעולין אין מבטלין זה את זה ולכן לא בטיל, משא"כ היתר ואיסור הגם שבעצם הוי מב"מ מ"מ לא מיקרי מב"מ כיון שזה איסור וזה היתר עיי"ש, וא"כ מוכח שפיר דאי סבר מב"מ לא בטיל עכ"ח היתר בהיתר בטיל, וזה לא מיקרי מב"מ דלדיד' לא מיקרי מב"מ אלא אם הם שוים בעצם ובעצמם, וא"כ הדרא קושיא הראשונה לדוכתי' הלא שאני בברייתא דהוי מבשאי"מ ולכן בטיל הגם שהיתר בהיתר, כי רב לשיטתו סבר מב"מ לא בטיל, וממילא היתר בהיתר בטיל:

אמנם זאת ועוד אחרת דמאי מקשה לי' לרבה בר אהילאי מברייתא הנ"ל הלא יכול לאוקמי הברייתא כמ"ד מב"מ לא בטיל והיתר בהיתר בטיל, ולכן שרי כי שם ל"ה רק משהו וזה נחבטל, אבל איהו סבר מב"מ בטיל, וממילא היתר בהיתר לא בטיל ולכן אסור לאכול העיסה לעולם. אלא עכ"ח דסברת הצ"ק ליתא דאינו נשאר אפילו משהו, ולכן מקשה שפיר על רב דמאחר דמקשה מהאי ברייתא לרבה בר אהילאי עכ"ח ידעי' דלא נשאר אפילו משהו דאי לא תימא הכי מאי מקשה לרבה בר אהילאי הלא יש לחלק כמ"ש, והשתא דאיתותב רבה בר אהילאי מקשה שפיר גם לרב וא"ש:

(נערך עפ"י כח"י בנו הג"ר יצחק יעקב)

סימן כ"ג

מס' מנחות

ק"ב: אמנם הדבר נכון דודאי לא עדיף הא דעומד לשרוף כשרוף דמי מאילו היה שרוף באלמא ואם הוא שיעור גדול כ"כ עד שאם היה נשרף היה בו ג"כ כשיעור בינה שהוא שיעור לטומאת אוכלין א"כ אפילו הוי כשרוף לא מיכתת שיעוריה ושפיר מטמא טומאת אוכלין, ומאמאי סברא זו בחדושי אלאמו"ר הגו"ל:

(כפ"י שו"ת שיבת ציון אדמות מרומה טמאה בעומד לשרוף)

מס' תמורה

הק' הרה"ג מו"ה פנחס זימטנרס נ"י ראב"ד מגרמאסווארדיין לקדוש אבי מאור הגולה זנוק"ל אמתני דמכות כ"א ע"ב דיש תורש חלם אחד וסייב עליו משום שמה לאין וכו' וכלאים וכהן ע"ש, דהרי כתבו תוס' שבת פ"ה ע"א ד"ה לא חסיג דכלאים עובר נמי משום לא חסיג רק אינו לוקה משום דהוי לאו הניתן להשכון והיינו לאו הניתק לעשה, ולפ"ז חקשי למ"ש רש"י תמורה ד' ע"ב ד"ה ה"ג דכהנים כיון דחמיר קדושתיהו החמיר עליהו טפי מישראל דלילקי אפי' אלאו שניתק לעשה אע"ג דישאל לא לקי ע"ש, הרי דכהנים לוקין אפי' אלאו הניתק לעשה וא"כ לוקין אלא חסיג גבול רעיד והו"ל למיחשב דלוקה ט' כיון דמירי ככהן וכלאים. והשיב לי קדוש אבי זנוק"ל דרש"י לא כתב דכהן לוקה בלאו הניתק לעשה אלא דוקא באותן ל"ח דשייכי בכהנים לבד אבל בשאר להנל"ע דשייכי גם גבי ישראל דאין לוקין, גם כהנים אינם לוקין, ולפ"ז לאו דלא חסיג כיון דל"ש רק גבי כהנים לבד גם כהנים אינם לוקין משום דהוי להנל"ע:

(ש"ס שארית יהודה סי' קמ"ג)

מס' כריתות

דף ד' ע"א לרש"י ד"ה מרי קראי חד בקדשים וכו'. נ"ב בגליון הש"ס שלו כתב אלאמור וז"ל כאן: עיין חו"ה ר"פ איהו נשך דשני לאין שהם שם אחד לא לקי אלא חדא והוא נגד סוגי' דהכא דלוקה שנים על שם אחד של חלב ועיין רמב"ם בטה"מ שורש ט'. ואולי כאן כיון דחד רק בקדשים והשני בין בחולין בין במוקדשין הוי כמו כולל וע"ש ברמב"ם מל"ח קע"ט ושפיר לוקה ב' עכ"ל הטהור:

(כת"י סי' שצ"ח זיון)

מס' מעילה

דף י' ע"ב לחוס' ד"ה ולד חטאת. לכאורה משמע וכו' נ"ב עיין בה"ז ואלאמור וז"ל אמר לי שז"ל לכא' משמע וכו' שהיתה אבודה בשעת כפרה תמות וקשה כאן דלא וכו' לכ"ע תמות ונמצאת בעלת מוס אפילו נמצא קודם כפרה תמות וי"ל וכו' - אומנם בגליון הש"ס שלו הגיה ח"ל: לכא' משמע דה"ק אם משכפרו הבעלים נמצאת שהיתה אבודה בשעת כפרה ונמצאת בע"מ עכ"ל, ותל"מ ואמר שהשני עיקר:

(כת"י סי' שצ"ח זיון)

שלוש וברכה, ברבי' והמשכה, לאהובי אחי הרב הגאון המופלג עה"י מו"ה שמואל סג"ל ליטש נ"י אדוק"ק יערגען יע"א. ע"ד הקושיא שהקשה על דברי רבי אחא בשם שמואל בירושלמי פ"ח ברכות ה"ב דיליף דהמשחמש בכהונה מעל מהא דר' בעורא סי' ח' אחס קודש לה' שהכלים קודש מה כלים המשחמש בהם מעל אף המשחמש בכהונה מעל א"כ לפ"ז ע"כ הכהנים הוי קדוה"ג וממילא יש בהם מעילה אחר מעילה א"כ מדוע לא קמני במשנה מעילה דף י"ט ע"ב ג"כ דכהנים יש מעילה אחר מעילה כמו בהמה וכלי שרת וכו':

נזרקת מפי החבורה כשהיינו במסיבה עם הה"ג דק"ק מאדע וק"ק קערעסטור נרם יאיר דהאי דאיתא בירושלמי המשחמש בכהונה מעל הוא רק לישנא דשאלילא ולא לענין מעילה ממש לחייב קרבן מעילה כמועל בדבר הקדש:

(ש"ס משיב דברים סי' קס"ב-ג')

מס' נדה

דף ב' ע"ב העמד טבל על חוקתו ופריך אדרבה העמד יין על

חוקתו ולא החמין. ונ"ע דמאי פריך הגמ' הא כיון דאיכא חזקה לכאן ולכאן הרי"ה ספק וחזית הרי בלחמ' ל"ה אלא ספק דחקתו מכאן ואילך ספק וכבר עמד בזה המהרש"א ע"ב. ולענ"ד נראה דלכאורה קשה אלא דקאמר מכאן ואילך ספק ופרש"י ותרומה ויחזור ויחזור אלא נריך ליתן תרומה מחדש הא כיון דהוי ספק אי נריך לתרום מממונו עוד נוקמא ממונא בחוקתו ועי' בר"ן מדרס ו' ע"א גבי יש יד לזדקה ובש"כ סי' רנ"ט סק"ד, ולדבריהם כ"ש דחקשי דלוקי ממונא לחוקתו כמו שהי' קודם שטול הספק הריעותא שנמצא שהחמין ואמאי הוי כלל ספק, אך ז"א דכיון דאיכא כנגדו חזקה טבל והוי חזקה לכאן ולכאן משו"ה שפיר הוי ספק. ולפ"ז י"ל דהגמ' ה"פ אדרבה העמיד יין על חוקתו ואימא לא החמין וא"כ יש לנעה"ב ב' חזקות והוי תרתי במקום חדא והדק"ל אמאי הוי ספק ומישב קו' מהרש"א כמובן:

והגאאמור"ר שליט"א דחה דגם אי תרומה ויחזור ויחזור ל"ש חזקה ממון דודאי א"ל לתת לכהן רק כדי תרומה אחת והשאר מחזיק לעצמו רק מפרש כדי לתקן איסור טבל ועתוס' כחובות ל' סד"ה זר וב"מ עכ"ל דפח"ח:

(כת"י סי' שצ"ח זיון)

מס' מקואות

בלח"מ פ"א מהל' ממרים בשם מהרי"ט התעורר לדברי הרמב"ם דהעובר על איסור דרבנן עובר אלא תסור א"כ יחל בספיקו לחומרא כמו באיסור דאורייתא ותי' דרבנן התנו לילך בספיקתן לקולא וכ"כ הרשב"ץ בהקדמה לספר זוהר הרקיע, וראיתי בשם שואל ומשיב הטעם שהתנו קן משום היכר בין דא' לדרבנן:

ובזה יתיישב מה שחמה חו"ט רפ"ב דמקואות על הר"ש שר' בד"א בטומאה חמורה שנטמא באב הטומאה שמטמאתו מה"מ, והקשה בחו"ט ממ"א פ"ד דטהרות דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים ספיקו טמא ע"כ. ולהנ"ל י"ל דהכא דאיכא היכר בין דא' לדרבנן דבדאורייתא שורפין עליו חו"ק ובטומאה דרבנן ס"ל לחכמים שבת ע"ו: דאפי' ברה"י חולין ולא אובליין ולא שורפין ועי' נדה ל"ד. עבדי ב' רבנן הכירא כי היכא דלא לשרוף עלי' תרומה וקדשים ע"ש, וא"כ שפיר אפי' באה"ע דרבנן ספיקו טמא וגם הר"ש מודה לזה ומ"ש שמטמאתו מה"מ הוא דבברי הרמב"ם דבאיסור דרבנן עובר אלא תסור וא"ש, ואם אין זכרוננו כוזב לי כמדומני שגם אלאמור"ר הגה"ג תי' קן. [עי' בשו"ת בית שער יו"ד סי' ל"ד]:

(כת"י שו"ת שצ"ח זיון נחשו' לאחי)

סימן כ"ד

לחבר הש"ס תחילתה לסופה

באיכותי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאלול בתרומתן. ודקדק תוס' יו"ט על לשון בתרומתן דלא קמני בתרומה. ונ"ל דמהרש"א בתוס' ד"ה משעה הק' כהנים גופא מתי יקרא ק"ש וכיון שהגיע זמן ק"ש אסור לאלול. ונ"ל דתוס' רי"ד בקידושין נ"ח הקשה אלא דחטה אחת פוטרת את הכרי והא כתיב תתן לו ובעינן כדי נתינה כדרש"י גבי ראשית הגז ותיך דודאי מלוא לתת כדי נתינה כדתן שלהי פאה אבל מ"מ בחטה אחת ניתקן מידי איסור טבל אלא שלא קיים מלוא נתינה ע"ש, וק"ל מהא דפסחים ל"ג דקאמר אבל הפריש חמץ תרומה ד"ה אינה קדושה מנפ"מ ארנב"י אמר קרא תתן לו ולא לאורו אלא דאם אינו

והנה סיוס הש"ס הוא ארצ"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל זדיק וזדיק ש"י עולמות ודקדק חוס' יו"ט על לשון זדיק וזדיק. ולפענ"ד עפ"י מה דלחז"ל אבן זמיר וזהיר טפי א"ל בחפילין ואחר בלזית וכדומה לו"א כ"א זהיר במזוה אחת זה זדיק בדבר זה זה זדיק בד"א והקב"ה מנחיל לכל זדיק וזדיק הן במזוה זו והן במזוה אחרת ש"י עולמות ועיין בהקדמת ש"ס אות ש"יין בשם מהר"י מוסקאטי לענין עבירות שז"א עובר עבירה אחרת דשייך בזה א"י מבטלין זא"י ע"ש ולפ"ז חקשי גם כאן נימא דמזוה מבטלות זא"י אך לפ"מ שהוכחתי מתחילת הש"ס דהיתר דהיתר לא בטיל א"כ גם מזוה אין מבטלות זה את זה, ושפיר עתיד הקב"ה להנחיל לכל זדיק וזדיק:

ובא ר"ש בן חלפתא ואמר לא מזל הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, והוא עפ"מ דפריך בבינה ל"ח וליבטלו מים ומלח גבי עיסה ומשני רב אשי משום דהוי דבר שיש לו מחירין והקשו חוס' הא ל"ש דבר שיש לו מחירין אלא במין במינו ומי כיון דנריכין זל"י הוי כמין במינו ועי" בראשונים וה"נ כל המזוה נריכין זה לזה וכל ישראל ביחד ע"י ואהבת לרעך כמוך זו היא כל המורה כולה מקיימין כל המרי"ג מזוה וא"כ נריכין זה לזה והוי מין במינו באיסור והיתר ולא בטיל וא"ש:

תשובות בעניני יורה דעה

ע"י קדוש אבי מאור הגולה זוק"ל זה לי יותר מעשרים וחמש שנה אמר לי דפי' החוס' הוא כך דלעולם ע"י הגעלה נמי יוצא הטעם רק שנשאר בו עוד מקצת טעם או משהו או טעם קלוש ולכן כשהוא נבלע באיסור אין שם איסור פקע ממנו, אבל כשהיחירא בלע נהי דנשאר עוד טעם קלוש גם לאחר הגעלה מ"מ א"י על טעם קלוש לחול שם איסור ולכן בחמץ סגי בהגעלה ועי" ב"י יו"ד סי' נ"ב ד"ה כחצ הרשב"א וימלא הדברים מבוארים:

(שו"ת שארית יהודה סי' נ"ח)

חולין י"ג שחיטת נכרי נבילה ומטמאה במשא ופירש"י חוס' ורא"ש רש חולין הטעם משום דכתיב וזבחם ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מוצחו ע"ש. וקשיא לי בשלמא למ"ש חוס' שבעות כ"ד דזבחתי איתו זא לאסור רק להחיר איסור אמ"ה ונבילה ופי' דבשחיטה שרי ולא בנחירה אלא בדקיימא קיימא א"כ ה"נ אמרה תורה אותו שהוא בר זביחה מחיר ולא נכרי שאיתו בר זביחה וממילא הוי נבילה, אבל לריב"א שם דאחא לאסור שאיתו זכות תקשי דלמא לא גלחיה תורה רק מי שאיתו בר זביחה איתו מחיר איסור שאיתו זכות אבל מ"מ לא הוי נבילה דגם שחיטתו מוציאה מידי נבילה, ומכ"ש מה שכתב עשרה מאמרות מאמר חיקור דין ח"ג ס"פ כ"א דגם בן נח אסור בנבילה שמחה מאילני ועי" חולין חוס' ז"א ורש"י ז"ב רק נחירתו מוציאה מידי נבילה א"כ דלמא גם לישראל נחירה מוציאה מידי נבילה והא דבעי זבח היינו להחיר איסור שאיתו זכות, ואפי' נאמר דנכטוה משה בע"פ על השחיטה דדוקא שחיטה מחיר מידי נבילה ולא נחירה מ"מ אפשר דשחיטת נכרי מחיר לישראל מידי נבילה כמו שמחיר לעצמו והרמב"ם כתב בפ"י מהל' שחיטה ה"א נכרי ששחט שחיטתו נבילה ולוקה על אכילתו מה"מ שנאמר וקרא לך ואכלת מוצחו מאחר שהזהיר הכתוב שמה יאכל מוצחו אמה למד שזבחו אסורה ולריב"א תקשי דלמא הזהיר שלא יאכל מוצחו משום עשה דאיתו זכות ומנלן דהוי נבילה ולוקה, ואפילו לשיטת החוס' הג"ל דזבחתי

מפריש לקיים חתן לו אינה תרומה כלל (ודחוק לחלק בין ראוי לקיים חתן ובין אינו ראוי לקיים כדאמר ר' כל הראוי לביילה וכו' וגם אם ער"פ חטה אחת ראוי לו ובין אם אפי' חטה אחת אינו ראוי רק לאורו כ"י דוחק), ולכן נ"ל למ"ש הרמב"ם פ"א ממעשר ה"ג דכהנים מחויבין להפריש תרומה כדי לתקן איסור טבל רק א"י ליתן לכהן רק מחזיק לעצמו, ולפ"ז בכהנים חטה אחת פוטרת את הכרי דא"י לקיים מזוה נחמה אבל ישראל נריך להפריש כדי נחמה:

והנה מבואר סוס"י רל"ב דאכילת פירות ופת כבינה מותר לטעום קודם חפילת מנחה ועיין מג"א סי' תל"א סק"ד, ולפ"ז א"ש דקאמר לאכול בתרומתן דהיינו תרומת כהנים עצמן שהוא רק כדי טעימה דבר מועט מותר לאכול בזמן ק"ש ומיושב קושיה מהרש"א ודקדוק חו"ט. אמנם לפ"ז הא דתניא בע"ז ע"ג ע"ז דטבל במינו במשהו אמרינן החס' דה"ט משום דהיתירו כך איסורו ל"ש רק גבי טבל של כהן אבל גבי טבל של ישראל דגם היחירו אינו בחטה אחת ל"ש ה"ט. ונריך לומר כטעם הירושלמי שהביאו חוס' שם משום דטבל הוי דשיל"מ ולפ"מ הר"ן בנדרים נ"ב הא דשיל"מ אינו בטיל הוא מטעם דהיתר דהיתר לא בטיל כמו עולין ולפ"ז גם מזוה אין מבטלות זא"י וגם איסורין אין מבטלין זא"י משום דשוין באו"ה:

סימן כ"ה

בתוס' רפ"ק דחולין כתוב בה' ארץ ישראל דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות ואין נראה דאפילו במקדשן שחטות לכחלה כדאמרין בזבחים ל"א: עי"ש, וכ"ק אלאמור"י מאו"ה ג' שליט"א מי קו' החוס' עפ"מ דאחא בפסחים ל"ו אין לשן מזה בפושטין חיישין שלא יזהר ויחמץ ופריך מכל המנחות נילושות בפושטין ולישה כשרה בכל אדם אפילו באינו זריזין ומשני נהי דזורזין ליחא במקום זריזין איתא ופרש"י בעורה עומדים תמיד כהנים המזהירים, לפ"ז מזוה מה דאסר משום מניעת הזריזות חוץ לעורה מותר בעורה ול"ש לקלות א"כ אין ראיה ממה ששוחטין בעורה להחיר שחיטתן חוץ לעורה, ועוד דבדינא השייך בקדשים ע"ה נמי נאמן אע"ג דלא מודה בחולין משום חומרא דקודש מודהר ולא משקר כדא"י בפ"ג דחגיגה וכ"ז הוא נכון ופשוט מאד ודפח"ח וס"י, וכמדומני שדברים אלו כתב גם בהגהות הג' מוהר"ח זללה"ה רפ"ק דחולין:

(כח"י שו"ת שינת ציון בענין שחיטת נשים)

חולין י"ב תוס' ד"ה באן תבא הקשו אמאי בכתיבת הגט מהני לחש"ו גדול עומד על גביו ובשחיטה לא מהני למ"ד דבעי כונה לשחיטה ע"ש ועי" ח' רשב"א. ונלענ"ד דהנה בחולין ל"א ילפינן דבעי כונה לשחיטה לר"נ מדכתיב זבחתי ואכלת ולא כתיב וזבחתי וע"ש ברש"י ע"א ד"ה אבל א"כ בעי דוקא שהזבח יהי' לו כונה וכמ"ש חוס' ב"מ ל' גבי עובד דומיא דעבד דניחא ל' דלא בעי שחיטה דבעלים רק ניהומא דעובד ע"ש, אבל בגט דלא ילפינן לשמה מוכתב רק מן לה שפיר מהני אפילו בלא כונה הכותב רק בכונה העע"ג וא"ש:

(כח"י העמקה)

חולין ח'. תוד"ה שלבגה ותימה דמשמע הכא דבעי ליתן ובפרק כל שעה משמע דסגי בהגעלה ואור"ח דיש לחלק גבי חמץ משום דהיחירא בלע וכו' ע"ש. וכאשר יקחמי מים

או"ח סי' קכ"א חמה דהרי חוס' כמבו לעיל מיניה דאפי' היכי דכידו באיסור מקרי בידו וכש"כ דאפילו אם נפטר מלכסות מקרי בידו ע"ש. אבל הדבר נכון לפ"מ שהסביר קדוש אבי זלוק"ל בסוגי' דנפש דברי חוס' דדוקא בדבר שנפסל מהכשירו ובידו להכשירו לא נדחה מהכשירו ביון שעומד לכך לחקט אבל בדבר שנפטר מחיובו אין לומר הואיל ובידו לחייב עצמו לא נדחה דלדבר כיון שנפטר איט עומד לכך לחייב עצמו ושפיר הו' דיחוי, א"כ לק"מ דבהדס עומד לכך להכשירו לכן כיון שבידו להכשירו לא מקרי דיחוי משא"כ כאן בכיסוי שאיט עומד לכך בודאי לא יתחייב עצמו שפיר מקרי דיחוי אפי' הו' בידו וכו'.

וראיתי בכח"ק של קדוש אבי זלוק"ל שחמה בעיקר קוש' חוס' הא שפיר אינטריך לטעם דלחם עוני כתיב בה דבי שלא תקשי רישא לסיפא דבחמץ חייב ובמנה א"מ, משא"כ אי הו' אמרינן טעמיה דא"מ משום דאכילה כתיב בה הו' קשי רישא לסיפא דמ"ש חמץ דחייב ובמנה א"מ:

(שו"ת שארם יהודה סי' ס"ג)

סימן כ"ו

בסוגיא דרבבא חולין דף מ'

בריש"י ד"ה מחמץ בעפר דכיון דנאסר משום ע"ז פקע שם קדשים מיני' ונעשית של ע"ז ועפרא בעלמא הוא ותו לא מחייב עלי' משום שחוט' חוץ והדקדוקים יתבאר ממחך פירושי, ונ"ל משום ד"ל דאף דנאסר משום ע"ז לא הו' רק קדשים פסולים ואף דבסימן שני כבר אינו ראוי לפתח אוהל מועד מ"מ כיון דבסימן ראשון היה ראוי לפתח אוה"מ וסימן שני אשחמץ בעודו קדשים הוא חייב משום שחוט' חוץ כמו בשוחט סימן אחד בחוץ וגמר השני בפנים וכמ"ש אח"כ רש"י אלא כיון דאמרינן דנאסר משום ע"ז בסימן אחד נלמד שיכול לעקור שם קדשים מיני' בסי' א', אלא דבזבחים דף מ"ו ע"ב אמרינן דשוחט חטאת לשם חולין כשרה אלא שאיט מרנה לבעלים ע"ש, וא"כ י"ל דשוחט לשם ע"ז לא הו' עקירה כלל כמו שוחט לשם חולין, אלא דזה אינו דחולין לא הו' לדבר איסור אלא העדר שלא יהי' קדשים וכיון שלא נתהו' ד"א לא פקע שם קדשים מיני' אבל לע"ז הו' ד"א והו' עפרא בעלמא ושפיר פקע שם קדשים מיני'. וזה כונת רש"י דכיון דנאסר בסימן א' משום הכי פקע שם קדשים מיני' גם בסי' א' ע"י עקירה ובמה עקרו ע"י שנעשית של ע"ז דאיט דומה לשם חולין שהוא העדר אלא נעשית דבר א' ועפרא בעלמא הוא, ולהכי כתב רש"י אח"כ אבל הכא דסימן שני לא אשחמץ כלל דחיתוך עפרא בעלמא הוא וכו' וסיים אח"כ אבל לענין שחוט' חוץ לאו שחטת קדשים הוא וא"ש:

באור"ד ואע"ג דאמרינן בפירקין שחט סימן א' בחוץ וסי' א' בפנים חייב שהרי עשה בה מעשה חטאת העוף בחוץ ל"ל דנגמר הסימן ח"ל בזהי הדדי איסור ע"ז ושחוט' חוץ וכו' והוא תמוה הא כתב רש"י לעיל דסימן א' לאו דוקא דה"ה לחאי סימן ולענין שחוט' חוץ נעין שלם כמעשה חטאת העוף וא"כ לא אחיין בזהדי. ונלענ"ד דרש"י לא כתב לעיל דה"ה דנאסר בחאי סימן רק לענין דאין בע"מ נאסרין להדיט משום נעבד אבל כי עבד מעשה בגופי' אפילו חאי סימן נאסרו בע"מ להדיט כיון שעשה מעשה בחיות, אבל לענין אין אדם אוסר דבר שאיט שלו דכתב הריטב"א בע"ז דף נ"ג ע"ב דהא דאוסר בעושה מעשה הייט משום דהו' כאלו קני' בשינוי מעשה ע"ש שפיר י"ל דבעינן דוקא בסימן א' אלא דלעיל מינו דמהני חאי סימן לאסור בשלו להדיט משום בע"מ מהני נמי

בה להחיר האיסור נמי קשיא בשלמא לחוס' ורא"ש דממ"ע חזנח שפיר אמרינן דלהדרי' לאיסורא קמא כמו בחזנח ולא גייה ועבדה וכמ"ש חוס' שבושות שם, אבל לרמב"ם דליף מן וקרא לך ואכלת מזבחך מנן דלוקה הא כאן ליכא לאו ול"ש נמי אהדרי' לאיסורא קמא כמ"ש חוס' בינה י"ב דמשום לכס ולא לגבוה הו' רק עשה ולא שייך אהדרי' לאיסורא קמא ע"ש, ובשלמא לענין מלקות י"ל כמ"ש חו"ט פ"ד דבכורות מ"ג ד"ה מהני בדעת הרמב"ם דכל שאינו לאו הבא מכלל עשה שפיר לוקין אף דלא כתיב לאו בזהדי ע"ש אבל מנן דהו' נבילה וז"ע:

(כח"י העמקה)

חולין כ"ח תוס' ד"ה תיהני הקשו דהך פרכא ליחא לר"י דאמר בזבחים ס"ט גבי מלק נמנא טריפה דאין מליקה מטהרת מידי נבילה דדוקא שחטה מטהרת בזהמה ע"ש. ולפענ"ד דבחולין ק"ך פריך נבילה נמי אשחמץ מליקה דחטאת העוף לכהנים וכו' ומשני כהנים משולחן גבוה קוצי ופירש"י והיחירא משום גבוה הוא אבל לגבי הדיוט לא אשכחן דהומה, ולפ"ז א"ש דבזבחים קיימי' למאי דקיי"ל יש שחטה לעוף מה"מ וא"כ כל מליקה הו' נבילה ולא אשחמץ רק לגבוה, ולהכי ס"ל לר"י דאם נמנא טריפה שלא הומה לגבוה שוב הו' נבילה דל"ש למימר שהומה לגבוה משום נבילה רק לא משום טריפה דלגבוה אין נ"מ בין נבילה לטריפה ור"מ ל"ל האי סברא, אבל כאן דקיימי' אי אין שחטה לעוף מה"מ וגם בחולין נחירה הוא שחטתו פריך שפיר דמיהני סבין לטור מידי נבילה:

ועוד דהא ר"מ יליף התם ק"ו מזהמה דבעוף דמליקה מכהרת באכילה חטאת טריפה מטומאה ורי"א ד"י כנבלת בזהמה שחטתה מטהרת ולא מליקה ע"ש והתייג אי יש שחטה לעוף מה"מ וא"כ אף דאמרי' דיו לא מפריך ק"ו וכ"ש אי א"ש לעוף מה"מ ואמרי' דנחירתו מטהר מידי נבילה רק לא מליקתו ושפיר אמרינן דיו, אבל כאן דאירי' אי א"ש לעוף מה"מ שפיר יליף ר"י ק"ו מזהמה דנחירתו מטהר טריפה מטומאה דל"ש לומר דיו דהיכי דמיפריך ק"ו לא אמרינן דיו כר"ט ב"ק כ"ה וא"ש. [עי' שו"ת בית שער סי' קמ"ב]:

(כח"י העמקה)

חולין ק"כ. מה שנחמק אי דין דיחוי אלא מזאת שייך במנה ובה יא' לתוך קוש' חוס' חולין ק"כ בד"ה לחם עוני אמר רחמנא שהק' דהומ"ל אכילה כתיב ביה וכו'.

והנה דבמנחת כ"א פריך עליה דעירי מהא דהקפה את הדם ואכלו דחייב ומשני דהאי בהקפה בחמה דהדר ותו פריך ליה בחמה נמי לימא הואיל ואידיחי אידיחי ע"ש, והק' המנחת כהן הלא אמרינן בזבחים ל"ד ובכ"ד דהיכי דכידו לתקן לא הו' דיחוי וה"נ כיון דבחמה הדר הרי בידו לתקן ולא הו' דיחוי ע"ש. ולפענ"ד לק"מ דלכאורה תמוה מאי פריך הואיל ואידיחי אידיחי הא אמרינן התם דהקפה את הדם ואכלו חייב הייט אפי' בשעה שהוא קרוש א"כ לא נדחה מעולם דלא היה לו מעולם שעת הכושר וזע"ג ומנא חאי אח"כ שכבר עמד בזה גם קדוש אבי אמור"ר מאור הגולה זלוק"ל:

ועונ"ל ביישוב קו' מנחת הכהן דחוס' סוכה ל"ג ד"ה נקטם כתבו והא דמדמי הכא ההוא דכיסוי הדם דכידו לגלות מ"מ היה לו לחשבו דיחוי הואיל ונפטר מלכסות לא נתחייב להוציאו מן הדיחוי כדי לחזור ולכסות ע"ש ובכח"ס

לענין אלאדשא"ש אבל כאן להדיט נלא"ה אסור משום קדשים וא"כ לא מהני חיי סימן להדיט לענין בע"ה ולגבזה לא נעין מעשה כלל משום בע"ה שפיר י"ל דלענין אלאדשא"ש נעין סימן אי דוקא עד דמסיק מכדי ר"ה כמאן אמרה לשמעתי וכו' וא"ש:

ובב"ש נדביר הקדוש נחישנ מה דקשיא אהא דמשני באומר בגמר זביחה הוא עובדה הא קי"ל כר"י לעיל דמחשנן מעבודה לעבודה וכ"ש באזחה עבודה מחחילה לטופה ועיין ביריעות שלמה שנתקשה בזה, ולפמ"ש נחא דנהי דנאסרה בחחילה זביחה משום ע"ז מ"מ כיון דלא עקר עדיין שם קדשים מיני עד גמר זביחה גמר השחיטה בעודה קדשים וחייב משום שחטי חוץ, ואף דמיד ששחט סימן אי נאסר משום ע"ז ואינו ראוי לפניו מ"מ הא פסקין כר"י אליבא דר' יוחנן לעיל דף כ"ט דאף ששחט מיעוט סימן בחוץ וגמרו בפנים נמי חייב משום שחטי חוץ משום דישנה לשחיטה מחחילה ועד סוף וא"ש:

בתום ד"ה לא הוי חטאת חיוצתי הקשו לפי ראשון שנק' היכי מצי למימר מעשה רבה הא מדנקט חטאת מוכח כר"ה דסגי במעשה כל דהו וחירו ד"ל דנקט חטאת לרבותא דאע"ג דקני' לי לכפרה אפ"ה לא חשיב דיד' לאוסרה במעשה כ"ד, והקשה מהרש"א א"כ להאי לישנא נמי י"ל דפריך לר"ה א"ה מאי ארי חטאת וכו' כיון דע"כ מיירי בגמר זביחה הוא עובדה א"כ בזה נמי חייב ג' אבל אי מדלית דר"ה ונימא דאלאדשא"ש אלא בגמר מעשה ולהכי חייב ג' לק"מ דלחמי זבח ד"ל דנקט לרבותא חטאת דהו"ל כיון דקני' לי לכפרה כדד' דמיא ואסר במעשה כל דהו ואינו חייב ג' קמ"ל דה"נ חייב ג' דלא הו' דיד', ועוד מאי פריך לר"נ מהאי ברייתא ד"ל שפיר דמיירי בחטאת בזהמה ונקט חטאת לרבותא וחי' דר"נ ס"ל דאפילו במעשה רבה אינו אסר דבר שאינו שלו וא"כ ל"ל דנקט חטאת לרבותא דאע"ג דקני' לי לכפרה לא חשיב כדד' לאוסרה במעשה כל דהו דהא אפילו במעשה רבה אינו אסר והא לא שמעינן מהאי ברייתא:

ורושנא מיושב קושיא אי מאי פריך א"ה מאי ארי חטאת אינו לר"ה דכי מדלית דר"ה ותימא כר"נ ל"ל דנקט חטאת לרבותא כנ"ל ור"ה לא קאמר אלא אי לאו דאמר ר"ה ס' אי אלא הו' ס"ל דבמעשה רבה אסר לא הו' חטאת חיוצתי ד"ל דנקטה לרבותא ע"ש, והוא חמוה הא האי דנקט חטאת לרבותא היינו לאשמעינן דאע"ג דקני' לי לכפרה לא מקרי דיד' וחי' שפיר מוכח גס לר"נ אע"ג דגס במעשה רבה אין אדם אסר דבר שאינו שלו לא מוכח מברייתא מה בכך כיון דעכ"פ חטאת לא מקרי דיד', ונ"ל דכוונתו דלר"נ דחבירי לא מצי אסר אפי' במעשה רבה י"ל לדיד' נמי לא מצי אסר בע"ה להדיט רק במעשה רבה וא"כ לא נווכח מברייתא דחטאת לאו דיד' דאפילו הו' דיד' נמי חייב ג' חטאות דאין בע"ה נאסרין להדיט רק במעשה רבה וכולהו בזהדי חחין דנהי דבחחילה שחיטה נאסר לגבזה ואינו ראוי לפתח אוהל מועד מ"מ דכיון דאינו נאסר להדיט ולא הו' עפרא בעלמא א"כ גמר לשחיטה בעודה קדשים וכיון דישנה לשחיטה מחחילה ועד סוף שפיר חייב משום שחטי חוץ על חחילה שחיטה הסיומן כנ"ל, אבל לר"ה אי לאו דאמר דבחבירי בסימן אי אלא במעשה רבה ובדיד' משום בע"ה אסר אפילו במעשה וזוטא שפיר מוכח מברייתא דחטאת לאו דיד' דאי דיד' הא אסר במעשה וזוטא ואמאי חייב משום שחטי חוץ הא עפרא בעלמא הו' ומחחך בעפר הו' שפיר י"ל דנקט חטאת לרבותא דאע"ג דקניא לי לכפרה לאו דיד' הו' ואחי שפיר:

בתום ד"ה לאו חי דהכי מייתי החס כיון דלר"נ שרי לזבחי לכל כוחי שירצה ורבנן נמי דפליגי עליו שרי לזבחי להאי כוחי דנכרי ואין מוכן סברתם. ונלענ"ד משום דהא דשרי למשקל דמי מהאי נכרי משום דנכרי הו' מוין דקאמר מקלי קליא והחינת אי מגע נכרי אסור בהנאה משום דמחשבתו לע"ז אבל אי אסרה"נ משום חטות לא הו' גוי מוין שהוא לא עבד מידי לאסרו רק אטו גדרו בעדינו לאסרו וא"כ אסור למשקל דמי אפילו מהאי נכרי וכיון דר"נ שרי לזבחי לכל נכרי משום דאלאדשא"ש ע"כ אינו אסר משום חטות דכדכר שאינו חלו במחשבה לא שייך אלאדשא"ש כמ"ש חוס' יבמות דף פ"ב ע"ב וע"כ דאסר משום דמחשבתו לע"ז ושפיר הו' מוין ומוחר גס לרבנן למשקל דמי מהאי נכרי ועיי' חי חח"ס ע"ז דף נ"ט ד"ה לאו:

תום ד"ה רבוצה הקשו על רש"י דפי' לא מצעיל הגבי' והרביצה דקנאה בהגנה ונעשית שלו הא גזל ולא נחיאשו הצעלים שניהם אינן יכולין להקדיש ועוד מה פריך לקמן לר"נ ממנך הא מנסך מדאגבהי קני' כדאמרין בגיטין. ונלענ"ד לפמ"ש הריב"ש ס' שני"ט דהא דגזל ולא נחיאשו הצעלים שניהם אינן יכולים להקדיש היינו דוקא קדושת דמים שהוא הקנאה להקדש כדאמרין בב"ק מה לי מוכרו לשמים מה לי מוכרו להדיט ולהכי גזל אף שיש לו קנין רשות אבל חסר קנין שלו אינו יכול להקדיש וכן גזל אף דיש לו קנין שלו מ"מ חסר לו קנין רשות ואינו יכול להקדיש ולהקנות, אבל קדושת הגוף שאינו הקנאה דמעיקרא חורא דראובן והשחא חורא דראובן כדאמרין שם בב"ק רק שמניח עליו שם אסור שפיר יכולין כל אחד להקדיש ולאסור משום חלק קנין שיש לו בגופו ע"ש, ולפי"ן ה"נ שפיר פירש"י דכשהגבי' והרביצה שנעשה גזל עליו ויש לו בזה קנין רשות שפיר יכול לאסור:

אבנבם עיין בר"ר נדרים ר"פ השוחפין חמאל דיש שני סברות ד"ל כיון דאלו אסר חלקו נאסר חבירו בשלו וא"כ יכול לעכב שאין אינו יכול לאסור אפי' חלקי ולד זה ליחא לדריב"ש הנ"ל דכיון דיש לחבירו קנא קנין יכול לעכב שאין אינו יכול לאסור, אמנם דברי הריב"ש נכונים למסקנת הר"ן דהסברא הוא להיפך שאינו יכול לאסור את שלי וממילא נאסר גם חלק חבירו ויש פנים לזה בשמעתי דמשני על ר"נ דהאי דמנסך מיירי באיח לי שוחפות בגוי ואי כסברא ראשונה חקשי אדרבה כיון שאם אינו אסר את שלי נאסר גם חלק שוחפי הוא יכול לעכב שלא אוכל לאסור גם חלקי אע"כ כסברא אחרונה דלעיל ודברי ריב"ש חיים וקיימים, ולפ"ו שפיר כחז רש"י כאן למאי דמסקינן דאיח לי שוחפות בגוי דאיחא לסברת ריב"ש הנ"ל אבל כי פריך ממנך דאכתי לא ידעינן מהאי דאיח לי שוחפות בגוי ולא ס"ל כסברת הריב"ש פריך שפיר ולק"מ:

ובהכי אחיין שפיר דברי הרא"ה שהביא הר"ן דס"ל דאפילו למ"ד אין אדם אסר דבר שאינו שלו נהי דלא אסר לה עכ"פ לא שרי לה ואסורה באכילה, והקשו עליו דא"כ מאי פריך לר"נ משנים אוחזין בסכין וכו' הא שחיטתו פסולה קחני ואפילו ר"נ מודה דאסורה באכילה ולפמ"ש י"ל דסברת הרא"ה הוא משום דשנח שחיטה הוא שלו דאומן קונה בשנח כלי וא"כ שנח שחיטתו שפיר יכול לאסור באכילה אבל לאסור בהנאה לא דהיתר הנאה אינו בא משנח שחיטתו ואינו שלו אינו יכול לאסור, אך כל זה לבתר דמשני באיח לי שוחפות בגוי שיכול לאסור את שלי אף דמפסיד חלק חבירו ואין חבירו יכול לעכב, אבל כי פריך משנים אוחזין בסכין אכתי לא אסיק אדעתה האי דאיח לי שוחפות בגוי שהרי על האי קושיא משני

ולכאורה לפי הא' קשה כמו דאמרינן אף דאמרינן רוב מצוין
אלל שחטת מומחין הן מ"מ לכתחילה נרץ לברר ה"נ לענין
עילוף ימא דנרץ לברר שהוא מוחזק שלא יתעלף ונרץ לדחוק
דרוב אין מתעלפים עדיף והוי ככולו, אבל לפי השני ינחא
דדוקא דרוב מצוין אלל שחטת מומחין הן דפירש"י שאם לא
היה מומחה לא היה שוחט דאפשר לברר שאולי לא ימא
מומחה ס"ל לבעה"ע דנרץ לברר אבל בעילוף שהטעם כיון
שהוא מומחה וידע הלכות שחטת אם יתעלף יגיד לנו זה אי
אפשר לברר לכן לא חיישין לה לא בכתחילה ולא בסוף:

ובעצתה נראה סברא ישרה דאי אמרינן רוב מצוין אלל
שחטת מומחין הן דאם לא היה מומחה לא היה
שוחט א"כ כ"ש בדעינן שהוא מומחה א"ל להיות מוחזק שלא
יתעלף דכיון שהוא מומחה ודאי אמרי' אם יתעלף יאמר לנו
ולא יכשילו דמה אם אינו מומחה אע"פ שיכול לשחוט יפה
ירא פן יכשיל כ"ש ביודע בדאי שהוא אסור שאינו מכשיל, אבל
אי לא אמרינן רוב מאשמ"ה ואפילו אם אינו מומחה שוחט
וחושב שיכול לשחוט מ"מ אפשר בשהוא מומחה דאין חוששין
לעילוף דאם יתעלף דכיון שהוא מומחה וידע שהוא אסור יגיד
לנו ולא יכשילו:

ולפ"ז אחי שפיר דרבינא דס"ל דלא אמרינן רוב מצוין אלל
שחטת מומחין הן שפיר קאמר הכל מומחין שוחטין
ורבינו דהכל הוא אע"פ שאין מוחזקין דסד"א כמו דלא אמרינן
שאם לא הי' מומחה לא היה שוחט כן לא אמרינן במומחה
שאם יתעלף יאמר לנו קמ"ל דלעילוף לא חיישין שאם יתעלף
יגיד לנו, אבל אי אמרינן ושחטתו כשרה בדעיבד אע"פ שא"י
אם הוא מומחה משום דרוב מצוין אלל שחטת מומחין הן
שאם לא היה מומחה לא היה שוחט ואפי' לברר אין נרץ
דדעיבד רק לכתחילה א"כ כ"ש ביודעים שהוא מומחה דא"ל
מוחזקים שאם יתעלף יאמר לנו ומוחר אפילו לכתחילה דבזה
אי אפשר לברר שלא יגיד כנ"ל, וא"כ הכל דרישא לאחיי מאי
אע"פ שאין מוחזקים פשיטא ולהכי אי אפשר לאוקמה בזה
וא"ש:

בטו"ז יו"ד סי' ג' הקשה אמאי אמרינן דלא בעי כונה
לשחטת מדגלי רחמנא בקדשים ושחט את בן הבקר דמתעסק
פסול ואמאי פסלינן בחתך כל המפרקת ולא אמרינן מדגלי
רחמנא בקדשים ושחט דאסור לחתוך כל המפרקת בר"פ
השוחט ש"מ דבחולין כשר. ובפשיטות נ"ל דבשלמא בן הבקר
מיותר שפיר אמרינן מדגלי אבל ושחט אינו מיותר לא שייך
לומר מדגלי רחמנא שאפי' אי בחולין פסול נרץ לכתוב
בקדשים האמת ושחט שאינו חתך כל המפרקת כיון דגם
בקדשים אסור:

ועוד נ"ל דלכאורה קשה למ"ש הרמב"ן בחומש פ' ראה דפי'
וחבת כאשר צויתך היינו כאשר צויתך בקדשים א"כ
מאי קאמר מדגלי קרא מתעסק בקדשים פסול ש"מ בחולין
שרי הא אדרבה המורה אמרה שחטת חולין כאשר צויתך
בקדשים אך ו"א דהא מאן דבעי כונה לשחטת יליף בחולין
ל"א מדכתיב וחבת ולא כתיב וחבתת ע"ש ברש"י א"כ מאן
דלא בעי כונה לשחטת שפיר יליף מדאמר רחמנא ושחט את
בן הבקר שהיה שחטת לשם בן בקר מוכח דשחט אין הפי'
לשם שחטת ואי דיליף כאשר צויתך בקדשים א"כ לא נכתב
רחמנא בקדשים ותימי מק"ו מחולין דאז לא נפרש וחבת לשם
חתיכת סימנים רק לשם זביחה אבל שאר דינים דלא כתיבי
בחולין כלל שפיר ילפינן מקדשים מקרא דכאשר צויתך כמ"ש
הרמב"ן ואמי שפיר:

דאית לי שותפות בגוי' הוי ס"ד כסברא ראשונה שזר"ן הנ"ל
דהיינו דנאסר חלק חזירו ע"י מה שאוסר את שלו חזירו יכול
לעבד שאין יכול לאסור את שלו שפיר לא ס"ל כסברת הרא"ה
דלא שרי לה דהא גם שנה שחטתו אין יכול לאסור כיון
שחזירו נפסד עי"ו ופרץ שפיר, אבל למאי דמשני דאית לי
שותפות בגוי' שפיר קם דינו של הרא"ה ואמי שפיר:

עוד נ"ל ליישב קושיא נקה"כ על הטו"ז [סי' ב' ס"ק י"ד]
עפ"י דרכים הנאמרים בסיגנון אחר דכבר הקשה השואל
במשנת בית אפרים או"ח סי' כ"ג איך מוקמינן בחטאת העוף
ובחזי קנה פגום הא הוי מוס ועי' חוס' חולין כ"ח סד"ה
אחד ואי דאין תמות חכרות בעוף הא מוס מגונה פסול גם
בעופות כמחוסר אבר כמ"ש חוס' זכאים ע"ז ע"כ ד"ה הכא
דדוקין וכו', ותי' עפ"י ס' יראים לרא"ס סי' ש"ג שהקשה איך
משכחת שחטת חוץ הא חוץ כיון ששחט מקצת סימן הוי מוס ושוב
אינו ראוי לפתח אוה"מ ותי' דכיון דדרך הכשר שחטת עבד
לא מקרי מוס ע"ש ולפ"ז בחזי קנה פגום אם לא היה חתוך
מקודם היה נרץ לחתכו עכשיו וכיון שאין השה"י פוסלת הוי
הפגימה נמי הכשר שחטתו ולא הוי מוס ע"ש ואני מוסיף
דחזי קנה פגום כיון דאינו טריפה ויכול להתרפאות הוי מוס
עובר ואם שחט במקום הפגימה ומנרץ הפגימה להכשר
שחטת הרי עבר מומו וכשר, אבל אם שחט שלא במקום
הפגימה שאינו מנרץ להכשר שחטתו בלחמא הוי מוס משא"כ
מפריד העור מן הכשר שאינו מנרץ להכשר שחטתו ושפיר הוי
מוס מגונה. [עי' שו"ת בית שער יו"ד סי' מ"ו, ובספר אור
ציון ערך אין אדם אוסר דשא"ש]:

ולפ"ז כך היא סברת הטו"ז דאין פי' מעשה רבה ומעשה
זוטא אם הוא מעשה גדול או מעשה קטן אלא מעשה
רבה מקרי שגמר כל העבודה שרצה לעבוד בה ע"ז דהיינו כל
השחטת ומעשה זוטא מקרי אם התחיל בעבודה ולא גמרה.
ובהכי ינחא מה שהקשה ר"ח שדאשר"י חולין דף מ' על רש"י
שכתב דלר"ג אפי' מעשה רבה אינו אוסר מדפריך ממנסך
והק' דשאני התם דהוי מעשה שאינו ניכר והיך שאינו ניכר לא
שמי היך ע"ש, ולפמ"ש לק"מ דעכ"פ גמר עבודה ע"ז. חה
סברת הטו"ז דוקא אם התחיל במעשה שעושה אותה נבילה
כגון במיעוט וושט דע"כ שם שחטת עלה דאל"ה הוי נבילה
שפיר מקרי שהתחיל בעבודה השחטת ואסרה, אבל בהתחיל
לשחוט בחזי קנה פגום אפי' אי לא שם שחטת עלה נמי כשר
לא מקרי התחיל בעבודה השחטת ואינו אסור ולהכי כתב אלא
העיקר חלו"י בעושה מעשה שחטת אפילו בכ"ד וכ"ז בחולין,
אבל במוקדשין דע"כ חזי קנה פגום מנרפת לי' לשחטת ושם
שחטת עלה דאל"ה הוי מוס ושפיר מקרי אם הוא שוחט חזי
קנה התחיל בעבודה השחטת כיון דשם שחטת עלה ושפיר
אוסר וא"ש:

סימן כ"ז

בטו"ז יו"ד סי' א' ס"ק ג' הקשה לשיטת בעה"ע ואו"ז
דס"ל לכתחילה אין מוסרים לו לשחוט אא"כ יודעים
שהוא מומחה ובדעיבד סומכין על רוב מצוין אלל שחטת
מומחין הן וא"ל דדיקה א"כ לוקמי מחני' בהכי הכל שוחטין
לכתחילה ביודעים שהוא מומחה ושחטתו כשרה בדעיבד גם
באין יודעים וכשר בלא דדיקה ועיין מהרש"א חולין דף ג'
ונלענ"ד דלק"מ דהרי בזה דאמרינן לעלופי לא חיישין יש שני
פירושים או דלא חיישי' כלל לעילוף דרוב בנ"א אין מתעלפין
או כיון דמומחה הוא אם יתעלף יאמר לנו עיין בב"י, ודעת
בעה"ע דבעילוף לא חיישין כלל לא בכתחילה ולא בסוף

נפתחה דלת שמקצה נקב מפולש שיש בו חסרון כדי שיכנס איסור לרחבו דהיינו עובי דינר ובעוף לפי גדלו וקטנו הוא שיעור קטן מאוד וכששורף רוב הקנה משני צדדין ודאי יש בו שיעור חסרון חסר וטריפה ושפיר השמיטן הרי"ף:

סימן כ"ח

ר"פ אלו טריפות דף מ"ב. בחוס' ד"ה ניקב הקשו אי נטלה המרה טריפה ל"ל נטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום חיפוק ל"י דלא נטל המרה. ונלענ"ד דאי נטל הכבד כשר א"כ גם שני כבדים כשרים וכשני כבדים שפיר יכול להיות שלא נטל המרה והוא כשר אבל אם נטל הכבד טריפה גם שני כבדים טריפה אף דאיכא מרה משום דהוי כניטל הכבד אלא דבזה י"ל דאפי' אי נטל הכבד כשר שני כבדים טריפה משום נטל המרה דממנ"פ אי איכא בכל חד מרה הרי איכא שני מרות וכל יתר כנטול דמי וטריפה משום נטל המרה ואי ליכא מרה אלא באחת הרי נטולה ממקום שראוי להיות כמ"ש רש"י מ"ג ד"ה לא חיפוק בחליף שני קרומים דוושט ששניהם נטולי ממקום שהם ראויין להיות ע"ש ולפ"ז נ"ל דאפשר אפילו נטל הכבד אפשר דהמרה הוא שם במקום שהוא אם יש כבד אלא דקושיית חוס' ה"י כיון דמקומה כבד אם אין כאן כבד הרי המרה נטולה ממקום שראוי להיות:

וב"ל דכבדורות ל"ט ע"ב תנן נפגם הזוכן הו' מוס ומזבאח בגמ' דניטל לא הו' מוס וכן כתב הרע"ב שם פ"ו מ"ה דניטל לא הו' מוס דחזר לאיתנו וכתב חו"ט ואל תתמה שהרי בעריפות אחת מוצא כן נניטל הטחול ונראה מדבריו כיון דניטל הטחול כשר חזר לאיתנו ונעשה טחול וכן משמע בחולין קכ"ח ע"ב דדוקא באבר שיש בו בשר גידין ועצמות שניטל אינו עושה חליפין אבל באין בו גידין ועצמות עושה חליפין ע"ש וא"כ נטל הכבד נמי אם אין טריפות בעצמות חזרת לאיתנה והוי כאילו כבד חזרה ושפיר הו' המרה במקומה ואינו טריפה בשביל נטל המרה ממקומה הראוי וא"ש:

בתוס' הג"ל הקשו הא גבי טחול נטל כשר וניקב טריפה. ונלענ"ד דניטל טריפה משום דהוי כניקב כולו אבל טחול דגם ניקב אינו טריפה אלא בקומכ"י ולא נשתייר כעובי דינר זהב א"כ נניטל ל"ש קולש"י וסומכ"י וכמו דפסקין יו"ד סוס"י מ"ג דבעטחול של עוף שהוא עגולה אין נקב פוסל בו לפי שאין כאן קולש"י וסומכ"י ע"ש וא"כ לא שייך לומר דניטל הו' כניקב כולו דנקב אינו טריפה רק בקומכ"י ויש להעמיס כן בדברי הרא"ש:

דף מ"ג ע"ב ברש"י ד"ה ישנ לו קוץ כגון שאכל קוץ ונתחב לו בושט ואינו ניכר נקובתו מבחוץ וקורט דם אין זה מבפנים וחוס' חלקו על זה ונ"ל בכונת רש"י דאם יש לו קורט דם בפנים שפיר חיישינן שמה ניקב החיטין ואין לו בדיקה לשיטתו לעיל כ"ח דגם לענין נקיבה אין לו בדיקה מבחוץ שמה נכנס טיפת דם בנקב ואינו ניכר אבל אי ליכא קורט דם בפנים א"כ ע"כ ניקב בלא דם וא"כ היה ניכר גם בחיטין ולא חיישינן שמה היה שם דם ואוכלין ומשקין שטפוהו דא"כ היה ניכר בצד החיטין של פנימי:

עוד נ"ל דאי ליכא קורט דם בפנים אין חוששין משום דיש ס"ס שמה לאחר שחיטה ניקב ואת"ל מחיים שמה לא ניקב החיטין אבל אי יש קורט דם בפנים א"כ ודאי ניקב מחיים דאל"כ קורט דם מנין דליכא ס"ס שפיר חיישינן:

הב"י ביו"ד סי' ד' הביא דברי רבינו ירוחם אם שחטה ואח"כ חשב עלי' כלומר שזרק דמה לע"ז אסור והנהמה מותרת בהנאה ולא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו, ותמה ב"י הרי מוכח מסוגי' דאי אמרינן הוכיח סופו על תחילתו אסבה"נ א"כ דמספקין אסבה"נ מספק. ונלענ"ד דלק"מ דהשחא דהוא ספק אסורה באכילה דנהמה בחי' אסורה ובחזקת איסור עומדת לענין אכילה ומחזיקין מאיסור לאיסור, אבל לענין הנאה אדרבה בחזקת היתר עומדת ולהכי שרי בהנאה וס"ל דגם בספיקא דדינא אוקמי' אחזקה ואחי שפיר:

בש"ך יו"ד סי' ד' סק"ה הקשה על הב"ח בחו"מ שחיקן סמיח הטור דביו"ד הביא ב' דיעות אי בשותפות אמרינן לנעורי קמכוין ובחו"מ ס' שפ"ה פשיטא ל' דצריך לשלם וחי' הב"ח דס"ל כהר"ן דלענין אכילה אמרינן אלאש"א"ש ולהכי בחו"מ צריך לשלם מה שהפסיד היין משחיי' עכ"ל ותמה הש"ך דהר"ן לא כתב רק בשחיטה דנהי דלא אסר לה מ"מ לא שרי לה והוי כאילו לא נשחטה חיה לא שייך במנסך ע"ש. ונ"ל דהב"ח ס"ל כסברת הרא"ה ע"ד הריב"ש שהבאתי לעיל דלאסור בשחיי' כיון שאין מוציא הממון מרשותו שעדיין הוא בעליו רק שאסרו בשחיי' שפיר יכול לאסור דבר שאינו שלו ולהכי חייב לשלם אבל איה"נ ס"ל דאין לו בעלים וא"כ לאסור בהנאה הרי מוציא הממון מרשותו והאי לאו כל כמיני' להוציא ממון אחרים מרשות בעלים והאי סברא שייך גם במנסך ואחי שפיר:

ובעיקר הסברא הא דאמרינן ישראל לנעורי קמכוין ולפי המובן הפשוט הוא דאינו נאמן ולפ"ז בשותפות דעל חלקו נאמן דשויא חד"א אנפשי' ומתוך שנאמן להפסיד חלקו נאמן להפסיד גם חלק חבירו דאמרינן בגיטין נ"ד ע"ב מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת חיה כונת הש"ך שהרי בחלקו ודאי לא כיון לנער הלכך אמרינן מסתמא גם בחלק חבירו לא כיון לנער ועיי' בתב"ש שעמד על דברי הש"ך ולפמ"ש נחא:

אמנם חוס' בחולין ל"ט ד"ה אלא הק' דאי פיגול הו' אף במחשבה בלא דיבור א"כ משכחת זביחת ע"ז שמתקרא דדיבור שפיר כפי' ששוחט לשם ע"ז ועיין חו"ט ס"פ המפקד שהעלה שפיגול הו' דוקא דדיבור וא"כ זביחת ע"ז הו' נמי דוקא דדיבור וכיון דהדיבור אינו מוכח ד"ל לנעורי קמכוין א"כ אין כאן רק מחשבה ובמחשבה באמת אינו יכול לאסור ולהכי אפילו אית לי שותפות בגוי אינו יכול לאסור כיון דהדיבור אינו מוכח דאפשר דאומר לנעורי לחברי' א"כ אפי' חישב לע"ז אינו נאסר ול"ש שוי' אנפשי' חד"א דאין כאן איסור כלל ואינו יכול לאסור אפילו באין שותפות בגוי וא"ש:

בב"י סי' ט' הביא דברי הר"ן דמשו"ה השמיט הרי"ף הא דאר"י לינן סבין ושחט שחיטתו כשרה משום דלא קי"ל כר' יימר דאחלת רוחא ל"ד משום דבית השחיטה מירווח רוח א"כ לא קי"ל נמי כר"י. ותמה דג"מ הא אחתי נ"מ דדר"י בשוחט קנה העוף בסבין מלוננת דכשר משום חידודו קודם לליבונו ובצדדים לא איכפת לן דהא לא מיטרפי אלא בפסוקת הגרגרת וא"כ למה השמיטן הרי"ף. ונלענ"ד דגם בקנה כיון ששורף משני צדדים רוב הקנה הו' נקב שיש בו חסרון וכיון דשיעורו בעוף קטן כמבואר בס' ל"ד ורעוה לארכה מצטרפת לכאסר וה"ה להחבא א"כ אפשר דיש בו שיעור חסרון ובקנה העוף נמי טריפה, ומכ"ש הרי"ף לשיטתו בחולין מ"ה דפי'

ושפיר ק"ל דלמא מחמת מומח סוף הקרוס לינקב נקב משהו ולהכי טריפה במוח הראש אבל אינו נפסק רובו במוח חוט השדרה מחמת מומח ושפיר כשר במוח חוט השדרה. ונ"ל לפמ"ש פתחי תשובה סי' נ"ז אות ט"ז בשם פר"ח דלא מהני שיח' י"ב חודש רק בדרכה ונפולה אבל שניח גוף העוף סמוך לחיבורו בגוף שטרפחו משום חשש נקיבת הריאה אף אם כחול ירבו ימים אינה מוילאה מדי ספק דשמא בימים האחרונים נקבה הריאה וכו' ע"ש, ולפ"ז נראה דיש לחדש דכל שאינו טריפה אלא משום דסופו לינקב וליפסק נהי דטריפה מיד שהחליל החולי שסופו ליפסק ולינקב על דה ועיי' חנ"ש בחי' דינים סי' מ"מ יוכל להרבות ימים כחול עד שיפסק וינקב וכמ"ש בחשו' רשנ"א סי' ז"ח לענין יחירת רגל דטריפה משום כל יתר כנטול דמי ומ"מ יכול לחיות דהחורה אמה דכל יתר כנטול דמי וכל שאלו יטול אינו יכול לחיות גם יתר טריפה אע"פ שיכול לחיות ועיי' ש"ך סי' נ"ז ושפ"ד שם ואף דיתרת טריפה משום דסופו להפסק כמ"ש חנ"ש ה' ו' כך הדין דמה שסופו ליפסק טריפה גם אם יכול לחיות כיון שאם ינקב ויפסק אי"י לחיות ועיי' לנ"ש אות ב' ולפ"ז פריך שפיר מדאמר נתמזמו מוחי' דדין לאו דלא חיי' ואי נימא דטריפה משום דסוף הקרוס ליפסק הא שפיר יכול לחיות אע"כ דהיא טריפות מחמת עצמו וא"כ אין חילוק בין מוח דראש למוח דחוט השדרה וא"ש:

דף מ"ז ע"ב והלכתא וכו' - נדפס בשו"ת בית שערים יו"ד סי' ע"ו:

בגמ' גופא אמר רבא האי ריאה דאגליד וכו' ואמר רבא ריאה שהאדימה מקנחה כשירה כולה טריפה והדקדוק מבואר למה הביא הך גופא כיון דלא שקיל ולא טרי בה מדי ונלענ"ד דבשט פסקין סי' ל"ג דשניהם אדומים טריפה וכחז הטור כיון שכולו לקוי אין חבירו מגין והקשה הטו"ז מ"ש מריאה דאגליד שאע"פ שניטל קרוס העליון כולו מ"מ מגין וחירך הדרישה דבשט כיון דאכלה ושמה צ"י ומתנדנד תמיד אינו יכול להתקיים בקרוס אחד ועיי' טו"ז שם סק"ט מה שהשיב ע"ז ולי קשיא עוד דרבא אדרבא דקאמר ריאה שהאדימה מקנחה כשירה כולה טריפה ואמאי שמה רק עור החיצון אדום וא"כ נדק הפנימי אם אינו אדום נכשירו וע"כ כיון דכולו לקוי אין חבירו מגין וא"כ אמאי ריאה דאגליד כשרה דכאן ל"ש חירך הדרישה וע"כ דחור בו רבא מהאי דריאה דאגליד אך לחירך הטו"ז דניטל כשר טפי מאם הוא שם והוא לקוי שמקלקל את חבירו לק"מ:

ועיי' בראשונים דכאן לא מיירי כלל מהאדים העור וגשמה מריאה דהיינו מראה טריפה עיי' סי' ל"ח ושמ"ח שם ומבואר שם ס"ד דאדומה כשירה אלא מחמת מכה שבשר שבפנים ועיין מה שחילקו בזה בין אדומה להאדימה וא"כ כיון דבא מבפנים ל"ש כלל תחלה מגין ולהכי מייתי האי גופא לאשמעינן דהני תרי מילי דרבא לא סתרו אהדדי ולא חזר בו כהנ"ל:

ולפי חירך השני נכון יותר דכלא זה לא היה יכול להקשות על רבא מ"ש כולה מ"ש מקנחה מח' שרצים או משאר שרצים דהתם מיירי מחמת נזירת הדם שבפנים והכא מיירי שאין שום ריעותא בפנים רק שהעור עצמו נשחנה מריאתו ואין ענין לו כלל לכך מייתי גופא אידך דרבא, וכדי שלא יסתרו דברי רבא אהדדי ע"כ ז"ל דגם כאן מיירי מנזירת הדם שבפנים ופריך שפיר ושפיר שיך לשקלי' וטריא שלאח"ז:

באשר"י סי' ג' ועוד אי לא מטרפי סימנן באלמומית שמנחך מאי קאמר הכא וישט אין לו בדיקה מנחך אלא מבפנים ונ"מ לפסק דרוסה ואפילו יש לו בדיקה מנחך למה ידקקו הואיל ולא מיטרף בהכי, והוא תמוה הא אשמעינן דלא מהני בדיקה מנחך לאכשורי בהכי וכבר עמדו בזה. ונלענ"ד דהר"ן מדקדק למה לא אמר נ"מ לדאי דרוסה והנה בשנדקדק אמאי קאמר אלא מבפנים לא הו"ל למימר אלא וישט אין לו בדיקה מנחך וי"ל דלכאורה קשה כיון דגם ודאי דרוסה יש לו בדיקה א"כ בספק דרוסה איכא ס"ס שמה לא דרס כלל ואח"ל מדרס שמה באופן שאינו נטרף ול"ל בדיקה כלל, ונ"ל משום דהיכא דאיכא לברורי מבררין אמנם נראה סברא ישירה דלא אמרי' איכא לברורי מבררין אלא ביש לברר שני נדדי ספק ולפ"ז החיזון אין נריך בדיקה כלל שמה ימצא בו רשעם הדריסה וטרופ כיון דאם לא ימצא בו לא יכשר והיינו דאשמעינן רבה וישט אין לו בדיקה מנחך שאין נריך לברוק מנחך ולברר כיון דאי אפשר לברר שני נדדי הספק אלא מבפנים נריך לברוק ולברר אף דאיכא ס"ס ושפיר קאמר אלא מבפנים והחינה אי קאי בס"ד אבל בודאי דרוסה אין ז"ל דעני בדיקה מבפנים פשיטא כיון דאין לו מנחך ולהכי לא קאמר נ"מ לדאי דרוסה:

ולפ"ז שפיר הקשה הרא"ש דאי נימא דלא מיטרפי הסימנים באלמומית שנחך א"כ גם אם נאמר דמהני בדיקה מנחך להכשיר מ"מ כיון דאינו מועיל להטריף שפיר אין לברר מנחך שני נדדי הספק וא"כ אין נריך לברר כלל בחיזון דאיכא ס"ס, וא"כ מהא דקאמר רבה וישט אין לו בדיקה מנחך אלא מבפנים לא מוכח כלל גוף הדין דאינו מועיל בדיקה מנחך להכשיר דלמא מהני ורבה קאמר שאין לו בדיקה מנחך שאינו נריך בדיקה כיון דיש ס"ס ואי אפשר לברר שני נדדי הספק והיינו משום דלא מיטרף בהכי אלא מבפנים דיש לברר שני נדדי הספק כיון דהשתא נמי ע"כ הא אשמעינן רבה דא"ל בדיקה מנחך כיון דנקט אלא מבפנים ואף מדאמר נ"מ לספק דרוסה ולא אמר נ"מ לדאי דרוסה אע"כ דמיטרף באלמומית שנחך והא דאי אפשר לברר שני נדדי הספק בחוץ משום דלא מכשיר בהכי ושפיר אשמעינן רבה דיני דלא מהני בדיקה מנחך להכשיר:

עוד כתב דאי חליף הפנימי באלמומית טריפה דאמרין דרוסה היא ועיי' פלתי ל"ג אות ז'. ונלענ"ד דק"ל נימא בחיזון מגין ועיין באשר"י, אך זה אינו דהא האשר"י הקשה לשיטת רש"י ינקב זה בלא זה היכי משכחת לה ניהוש שמה ינקב גם החיזון ואפילו מאן דלא חייש בקוץ היינו לפי שחשוב רק בעור הפנימי לחוד אבל בניקב בלא קוץ ניהוש שמה גם החיזון ינקב ואין לו בדיקה וחירך בניקב ע"י חולי ורואין שלא שלט החולי כלל בחיזון, ולפ"ז אם הפנימי אדום ל"ש שחיזון מגין דחיישין שמה יש חולי גם בחיזון ואינו ניכר כיון שהחיזון אדום והיינו דחיישי' שמה דרוסה היא ולכן אינו ניכר בחיזון או שהוא חולי שיאדים כמו דרוסה כמ"ש תוס' לעיל כ"ח ואינו ניכר בחיזון ולהכי טריפה:

דף מ"ה ע"ב תוס' ד"ה נתמזמו הקשו מאי ראי' מייתי ממוח דראש דשיעורו צנקב במשהו למוח דחוט השדרה דשיעורו ברובו, וקושיאם נריך ביאור היכן נזכר דמוח הראש טריפה צנקב משהו הרי לא הזכיר רק בקרוס של מוח וגם מוח דחוט השדרה אמרין דמוח זה לא מעלה ולא מוריד רק הכל תלוי בעור וע"כ קושיאם משום דס"ל נתמזמו טריפה משום דסוף הקרוס לפסק כמ"ש רש"י גבי המרכה והמסמסה

סימן ל'

בשם ספר מנחת חינוך שמעתי להקשות אמ"ש רש"י חולין ק"ג ע"ב אהא דבעי חלקו מנחך מהו דמשו"ה יש סברא לפטור חלקו מנחך כיון דלמ"ה חידוש הוא שחייב בכית מצטרף גידין ועצמות אין לך בו אלא חידוש וכי אכיל ליה בנ"א הוא דמיחייב דסתם אכילה בנ"א משמע אבל כית בכא"פ לא מצטרף ע"ש והוא ע"כ סוגי דוחסין ע' ע"א דקאמר חד לשיעור אכילה בכית וחד לשיעור אכילה בכא"פ סד"א הואיל וחידוש הוא יותר מכא"פ נמי ליחייב קמ"ל ומבואר דהיי דחידוש הוא אדרבה אפי' בכא"פ לא בעי אלא אפי' ביותר מכא"פ נמי. [ע"י מנ"ח פ' שמיני מזה קס"א, וכבר עמד בזה בחי' תח"ס חולין וחי' דסוגיות מחולקות ע"ש].

ולפ"ע נ"ד אפילו ריח קושיא אין כאן דשם בלמ"ה האיסור הוא חידוש דחייב אפי' באוכל כית מצטרף גידין ועצמות בנ"א א"כ אין לך בו אלא חידוש בנ"א אבל בכא"פ אינו מצטרף ופטור אבל החס בנבלת עוף טמא מצטרף קרא דאינו מטמא בבית הבליעה אלא בשיעור איסור אכילתו דהיינו כית אבל אי לאו קרא הו"א דאפי' בפחות מכית מטמא בדאמרי' החס שפיר קאמר חד לשיעור אכילה בכית ובתר דאיכא קרא דבעי כית דוקא באיסור אכילתן אכתי הו"א אין לך בו אלא חידוש דאינו מטמא אלא בכית ואכתי הו"א דבכית מטמא אפי' ביותר מכא"פ דלא ילפינן טומאה מאיסור אכילה ולהכי נריך יותר לשיעור אכילה בכא"פ והא דקאמר סד"א הואיל וחידוש הוא ופירש"י שאין לו טומאה מנחך ובבית הבליעה בל לו טומאה היינו משום דאי לאו דטומאה הו' חידוש הו' ילפינן טומאה מאיסור אכילה וכדעת הר"מ מפונטיא שצאשרי בכורות ז' ע"ב דלמדין איסור מטומאה וה"נ ילפינן טומאה מאיסור ודלא כדעת האשרי שם [דלא] ילפינן איסור מטומאה וע"י טור יו"ד סי' פ"ג ובי"ש שם וע"י מג"א ומח"ש"ש סי' תס"ז סקכ"ב אבל כיון דטומאתו חידוש הוא לא ילפינן לה מאיסור אכילתו וע"י חולין ק"ח ע"א וא"ש:

סימן ל"א

ב"ה סוגיא דטפת חלב חולין ק"ח ברש"י ד"ה אמר אביי וכו' דגמרי' מנב"ח דאסרי' רחמנא באכילה כדאמרינן לקמן קט"ו מלא חבשל ג"פ האמורי' בתורה. והוא פלא מאי בעי רש"י בזה דילפינן מלא חבשל ג"פ ומאי נ"מ אי ילפי' מהנ"ל או מקראי אחרני. ונ"ל לפמ"ש רשב"א חולין ז"ת ע"ב ד"ה אמר רבא ולקמן ק"ח גבי טפת חלב אמר אביי ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דא' כלומר וגמרי' מנב"ח דטעמו ולא ממשו הוא ומלאחי בחוס' דמשום איסור החלב קרי ל' לנב"ח טעמו ולא ממשו דבחלב אינו יכול להיות בו אלא טעם ואעפ"כ הוא אסור אבל בבשר אפשר להיות כעיקר דממשו של חלב שנבלע החלב בתוך הבשר ע"ש ולפ"ז למאן דליף לקמן קי"ד דבנ"ח אסור באכילה מלא חאכל כל חוועה כל שחיעבתי לך הרי הוא בכל חאכל ופירש"י והאי הרי תיעבתי לך להתרחק מבישולו שלא לנשלו יחד ע"ש א"כ אינו מוכח מאיסור החלב דטע"כ מה"ח דאין איסור החלב משום דטעם בשר שבו הו' כעיקר רק מפני שעשה בה חוועה שבישלו בה בשר וחוועה ניכרת ע"י טעם בשר שבה וע"י חוס' חולין קט"ו ד"ה חורש, ולהכי פירש"י דילפינן

בגמ' אובמי אובמי חזותא חזותא פירש"י גוונים גוונים דדוקא הך גוונים דלא מיסרפי ביה כגון אדומה וירוקה והך דלקמן יש להבין כיון דאובמי אובמי נמי בכחולא מיירי שהוא מראה כשירה מ"ש דחשיב אובמי כפרט ולא כללו בחזותא. לך נלענ"ד דע"י בלחזותא חז"ש וע"י בלחזותא מראות שלא הזכירו בגמ' וע"י טו"ז רס"י ל"ח דמחמיר וחז"ש מחמיר וע"י משנ"ז רס"י שם וע"ש ס"ב במראה פסולה החזרת למראה המותר ובש"ך סק"ד בשם יש"ש:

וי"ל דרש"י ס"ל כטו"ז דמראה שלא הזכירה בגמ' לא לאיסור ולא להיתר כשירה אך יש חילוק דמראה פסולה החזרת למראה כשירה שהזכירה בגמ' כרמ"א ואם חזרה למראה שלא הזכירה בגמ' לא לאיסור ולא להיתר אסור, וה"נ ביש כמה גווני משונים דהיינו חזותא חזותא כשר רק במראות כשירות שהזכירו בגמ' אבל במראה שלא הזכירה בגמ' אינו כשר ביש בהרבה מקומות כמה גוונים אלא אם כולה גוון אחד אבל גוונים משונים לא, והיינו אובמי דאינו כדיוחא ולא ככחולא אבל חזותא חזותא דהיינו גוונים משונים נריך דוקא מראות כשירות שהזכירו בגמ' ואחי שפיר:

בתוס' ד"ה אובמי הך' לר"ח דכיוחא טריפה היינו כשרובה כך היא כיון דשחור אדום הוא אלא שלקה מה לי רובה מ"ל מקצתה ונ"ל דהנה דין מראה פסולה שאינו רק בקרום העליון דעת פר"ח ושמ"ח סי' ל"ח דכשר וחז"ש ופלתי שם אופרין וע"י במש"ז שם סק"ד ולפ"ז מיירי כאן בלא נכנס רק בעור העליון ולהכי רק ברובה טריפה דאין תחאי מגין כיון שרובו לקוי אבל במיעוט מגין וע"י טו"ז סי' ל"ג סק"ט:

סימן כ"ט

בש"ך יו"ד סי' ל"ז ס"ק כ"ו הקשה מ"ש בבועה מעל"ע במקום סמפונות לא מהני בדיקה ובסי' ל"ו סעיף ז' גבי ריאה שנשפכה כקיתון מהני בדיקה. ולענ"ד לך דכבר הקשו שם ראשונים אמאי לא חיישינן שמא ניקב סימפון לחברי' או אפי' שלא לחברי' דהא ליכא בשר להגן ומירך דאם איחא דניקבה כיון שנחלקלה הריאה כולי האי שנשפכה כקיתון אם ה' נחלקלה הסמפונות ה' נימוחו ע"י בנ"י שם ובש"ך שם ס"ק כ"ב קינ"ר בדבריהם, וא"כ התינו בנשפכה כקיתון אבל בבועה מעל"ע דלא נחלקלה הריאה כולי האי שפיר י"ל דניקבו הסמפונות ולא נימוחו ושפיר לית לה בדיקה כקושיא ראשונים הנ"ל:

ביו"ד סי' ס"א ע"י בש"ך ס"ק י"ג הטור סותר עצמו דכאן פסק אם חפס כהן מלי' אין מוציאין אותו מידו, ובסי' שט"ו פסק דתקפו כהן מוציאין מידו. ולפענ"ד נראה לחלק דהתם כיון שהספק רק בכור זה וכיון שאמרו כבר דאוקי ממונא בחזקת מרא והחזקנו שאינו בכור שוב לא מהני חפיסת הכהן דלאחר ספיקא כיון שכבר החזק שהוא ממון בעלים וע"י בסי' ק"י דבכל נדעו שחי הספיקות יחד לא הו' ס"ס כיון שכבר החזק ספק אי לאיסור מו אינו מצטרף לס"ס אבל כאן א"א לומר שכבר החזקנו דלוי' לא מיקרי עס דהרי עדיין הספק במקומו עומד אי מיקרי עס או לא דהרי הוא ספיקא דדינא ולכן שפיר מהני חפיסת הכהן ואין מוציאין מידו מספיקא וא"ש:

שדרך בישול נאסרו בלא אכילה היינו שהבישול נאסר אפי' חי ... וא"כ שחידוש שהבישול אסור ולא השרי:

ושלישית נ"ל ביישוב דקדוק הנ"ל דהנה חוס' בכורות וי"ו ע"כ ד"ה רותב הקשו ל"ל קרא הטמאים לאסור זיין ורובען ח"ל ממשרת ליתן. טע"כ מכאן אתה דן לכל איסורין שחזרה וחי' דטע"כ הוא רק כנבלע באוכל דהוי אכילה אבל כשהזיר ורובען בעין אינו אכילה רק שחי' והוי שלכד"א סד"א דמותר וזריך הטמאים לאסור, ועיי' פני' בקו"א על קידושין בפסק חדש ד"ה שנית, ולפ"ו קשיא לי איך ילפינן טע"כ מב"ח הא אמרי' בפסחים כ"ה דכלל האיסורין מותר שלכד"א אבל מב"ח גס שלכד"א אסור משום דלא כחייב ב"י אכילה ע"ש, ולפ"ו מב"ח גס זיר היוצא מן הבשר אסור אף דהוי שלכד"א, ולפ"ו דילמא דוקא מב"ח דזיר היוצא מן הבשר אסור בעינא ולהכי כשנבלע נמי בחלב הוי כעיקר ואסור, אבל בשאר איסורין דכשהמסקה היוצא מן האיסור בעינא מותר כמ"ש חולין כ"ט ע"כ ד"ה שאני גס כשנבלע בהיחר אינו אסור ועיי' חת"ס יו"ד סי' קי"ד מד"ה עורני ואילן יש ליישב:

אך לכאורה הא בורכא דהרי משקה היוצא מן הבשר כשהוא בעינא אין עליו שם איסור דהאי לחודא שרי וכיון דאפ"ה אסור כשנא לחלב ומחברו ב"ה ש"א איסורין אף דבעינא הוא היחר מ"מ כשנבלע באוכל אסור. אמנם ז"א דהא אמרי' דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי לאו חידוש הוא משום דכלאים נמי הכי הוי ופירושו כך דלכאורה מה בכך דכלאים נמי הכי הוא נימא דכלאים נמי חידוש אלא דז"א דבאמת אינו חידוש דכמו דשאר איסורין הם אי' נגד כל היחידים כן בשר הוא איסור נגד חלב וכן חלב נגד בשר ועיי' כעין סברא זו בחורח משה פ' וישב בשמעתא לחנוכה אלא כיון דלא מצינו איסור כזה בחורה הוי חידוש, וכיון דכלאים נמי הכי הוי חו לא הוי חידוש, ולפ"ו הדק"ל איך ילפינן טע"כ מב"ח דילמא שאני מב"ח דגס המסקה היוצא מן הבשר הוי איסור נגד החלב לכן גס כשנבלע מן הבשר לחלב אסור. והיינו כוונת רש"י דחידוש הוא דשניהם מין היחר זה לבדו חו לבדו וכשנחמערבו נאסרו, וכ"כ שא' נגד השני הוא איסור וא"כ אינו חידוש דכלאים נמי הכי הוי וכו', ז"א דא"כ פשיטא דליכא למילף מיני' טע"כ בשאר איסורים כקושיא הנ"ל משום דכאן משקין היוצא מהם כמותן דהא אסור שלכד"א, והיינו משום ועוד שדרך בישול נאסרו, פי' בלשון בישול לא חבשל בלא אכילה דלא כחייב ב"י אכילה ושפיר אסור שלכד"א, והוא פרפרת נאה למידודא בעלמא:

אמנם למחן קושיית חוס' נ"ל עפ"י קושיית טב"י שהבאתי לעיל הא חרי' לי לאו חידוש הוא דזיר דגים טמאים נמי אסורי' בבישול ומותרין בכבש וחי' דשאני גבי דגים טמאים שט"י כבש אינו יוצא טעם גמור רק זיר חיעה בעלמא אבל ע"י בישול יוצא טעם גמור משא"כ גבי בשר בחלב שגס בכבש ממשות החלב נבלע בבשר ואפ"ה מותר שפיר הוי חידוש ע"ש. וק"ל לפמ"ש רש"א הנ"ל דהא דילפי' טע"כ היינו מן החלב שאין זה אלא טעם בשר אבל מבשר ליכא למילף כלל דממשות החלב יש בבשר וא"כ כיון דבחלב דילפינן מינה ליכא שום חידוש בחרי' לי' כקושיית טב"י מה בכך דחרי' לי' חידוש גבי בשר הא לאו מיני' ילפינן. ונ"ל משום דבאמת קשה על רש"א הנ"ל איך אפשר למילף מחלב טע"כ הא בחלב לא משכחת עיקר כלל רק טעם וא"כ אמרי' דטעם אסור בכלל אבל לא דטעם הוא כעיקר אבל בשאר איסורין דאסרה חורה העיקר דהא יש כאן עיקר מנ"ל דטעם הוא אסור כמו

מג"פ לא חבשל וא"כ איכא קרא מיוחד שאוסר האכילה משום טעם בשר שחלב וא"כ שפיר ילפינן מיני' טעם כעיקר. אלא דלפמ"ש חוס' שם בחילה דמסתברא דכל שחיעבתי רמינן על כב"ח משום דקאכיל חועבה גופה ע"ש יש לפקפק דגס אי' ילפינן מלא חאכל כל חועבה מוכח טע"כ דא"כ כשאוכל החלב אינו אוכל החועבה גופה דחועבה גופה פי' כעיקר הבשר וממנו והוא אינו אוכל רק הטעם ונ"ע:

ברש"י ד"ה מבב"ח וכו' דחידוש הוא דשניהם מין היחר זה לבדו חו לבדו וכשנחמערבו נאסרו ועוד שדרך בישול נאסרו בלא אכילה וכו' ונחוס' ד"ה דחידוש הקשו הא בפסחים מ"ד ובנוזר ל"ד אמרי' דאין זה חידוש דכלאים נמי הכי הוי ומסיק דהיינו חידוש דאי חרי' לי' כולי' יומא שרי וכו'. ולפענ"ד נראה בשנקדים לדקדק דמ"ש רש"י ועוד שדרך בישול נאסרו וכו' הוא תמוה דחידוש זה לא מצינו בגמ' בשום מקום ואין לומר דכוונת רש"י דרך בישול נאסרו ולא בחרי' לי' כדאמרי' בגמ' הנ"ל דא"כ מה זה שפ"ס בלא אכילה ואין לו מובן כלל:

וביישוב זה נ"ל דבנוז"י קמא יו"ד סי' כ"ו הקשה למאי שהוכיח שם דזיר דגים טמאים אפי' ע"י כבש אינו מה"ח אי' נימא דבישול הדין עם הש"ך סי' פ"ג סקט"ו וסי' ק"ו ס"א דהוא מה"ח ע"ש א"כ אין אמרינן בפסחים ונוזר הנ"ל דבב"ח חידוש הוא דאי חרו' לי' כולא יומא בחלבא שרי וכי בשיל' לי' בשולי אסור הא זיר דגים נמי הכי הוא וא"כ אינו חידוש כמו דאמרינן החס דהאי לחודא שרי וכו' אינו חידוש משום דכלאים נמי הכי הוי ע"ש. ובפשיטות אמרי' דדל"ז בזיר דגים י"ל דבישול אסור טפי מכבש משום דמה שיוצא ע"י בישול הוי יותר גוף הדגים מן היוצא ע"י כבש ועיין רש"א ברכות ט"ל אבל מב"ח אי' חרי' לי' כולא יומא בחלבא שרי ואם מבשל אותה חסכה עצמה אח"כ אסור וא"כ ל"ל דהסברא משום דהיוצא ע"י בישול הוי גוף הבשר או החלב טפי מהיוצא ע"י כבש שהרי אין בו כלל טעם אחר כשמבשלו במים או כשמבשל החלב רק מה שיוצא ממנו ע"י כבש ואפ"ה נאסר ע"י בישול ושפיר הוי חידוש דליכא דכוותי' בזיר דגים והיינו דקאמרי' אלא דאי חרי' לי' כולא יומא בחלבא שרי בשיל' לי' בשולי אסור והי' לו למנקט איפכא דכי בשיל' לי' בשולי אסור וחרי' לי' שרי דהא כל כמה דלא ידעינן דבישול אסור אין כאן דבר לומר דחרי' לי' יהי' אסור אלא דאי הוי נקט הכי לא הוי שום חידוש כקושיית טב"י אלא דהחידוש הוא כנ"ל דאי חרי' לי' שרי בשיל' לי' בשולי אסור היינו אותו עצמו שנבלע בחילה ע"י כבש ושפיר הוצרך למינקט כבש ברישא ואח"כ בישול וא"ש:

ושנית נ"ל לפמ"ש חוס' בכורות כ"ב ד"ה הנך אהא דאמרינן החס הלוקח זיר מע"ה משיקן במים וטהור ממנ"פ אי' מיא רובא נינהו כיון דעבדי להו השקה טהרי' להו ואי רובא זיר נינהו זיר לאו בר קבולי' טומאה הוא מאי איכא משום הנך מיעוטא דמיא הנך בטלי' להו ברובא, והקשו בחוס' הא טע"כ מה"ח וחי' דל"ש טע"כ אלא לענין אכילה משום דחיך אוכל יטעם ולא לענין טומאה ע"ש ועיי' בר"ן ע"ז ע"ד דלענין הנאה ל"ש טע"כ. ולפ"ו פשוט דלענין חיוב בישול מב"ח נמי ל"ש טע"כ, ומענה בשלמא בזיר דגים שפיר אמרי' דטעם היוצא ע"י כבש הוא טעם קלוש ואינו כעיקר אבל טעם היוצא ע"י בישול הוא טעם ממש והוי כעיקר, ובאמת לענין אכילה מב"ח נמי אינו חידוש דחרי' לי' שרי ובישול אסור אבל החידוש הוא לענין איסור בישול דל"ש ב"י טע"כ ... בין טעם קלוש לטעם ממש ואפ"ה חרי' לי' שרי ומותר לשרותו ואסור לבשלו ועיין רש"י פסחים ... נוז"י. חו כוונת רש"י ועוד

ושלישיים על כולו נ"ל דחוס' לקמן קט"ו ד"ה חורש הקשו
למה לא יחשב ביטול שבת חוץ לזמן כמו ביטול
של כב"ח וחי' דה"ט משום דכב"ח הביטול יוכר אבל מעשה
שבת אינו יוכר שנעשה בשבת ע"ש פי' כב"ח הביטול יוכר
שהרי מרגיש טעם כב"ח ולפי' למד אפשר לטחטו אסור א"כ
גם כב"ח אין חוץ לזמן יוכר ע"כ לא יליף אסור אכילה דכב"ח
מלא חאכל כל חוץ לזמן רק מג"פ לא חבשל:

אמנם ק"ל מאי קאמר בפסחים ובמיר דהאי לחודא שרי וכו'
אינו חידוש כב"ח משום דכלאים נמי הכי הו' דילמא
שאינו כלאים משום דנעשה בו חוץ לזמן וחוץ לזמן יוכר וזהו
אסרה רחמנא דהא בכלאים אי ינקי מהדדי בגידולא א"א
להפרידם אבל כב"ח חידוש הוא דהאי לחודא שרי וזהו
אסור אפי' נחפרדו אח"כ דאפשר לטחטו אסור וא"כ א"א
לומר משום דנעשה בו חוץ לזמן דהא אין חוץ לזמן יוכר. ונ"ל
דהסוגיא קאי למד אפשר לטחטו מותר וא"כ כל זמן שלא
נכחט גם כב"ח חוץ לזמן יוכר ופיר קאמר כלאים נמי הכי
הוי. אך אכתי קשיא כיון דתרו ל' כולא יומא בחלבה שרי א"כ
כב"ח אין חוץ לזמן יוכר דאף שהטעם נרגש מ"מ אינו יוכר
שבת מביטול דילמא משרי שאינו חוץ לזמן:

ונ"ל דהיינו דמשני לאל, פי' אלא משו"ה הו' כב"ח חידוש
משום דהאי לחודא שרי ול"ש כלאים נמי הכי הו', דאי
תרי ל' כולא יומא בחלבה שרי בשיל ל' בשולא אסור וחי'
קושין, ומה מתקן בזה דברי רש"י שם תרי ל' שוריה בחלב
כל היום שרי כלומר מותר לשרותו בחי' ואינו עובר עליו
ואפי' על אכילתו דלא אסרה חורה אלא דרך ביטול ואפי' יהיו
ב' טעמא וכו' בשיל וכו' עובר על ביטולו ועובר על אכילתו
דלכאורה מ"ש שמוחר לשרותו אינו ענין לכאן, אבל לפמ"ש
שפיר העיקר תלי בזה דמשו"ה לא הו' חוץ לזמן יוכר דאם הו'
אסור לשרותו שפיר הו' חוץ לזמן יוכר. ולפי' דברי רש"י
נכונים דחידוש דשניהם מין היחיד וכו' דמשום דתרי ל' שרי
שוב הו' שפיר חידוש דשניהם מין היחיד, ועוד שדרך ביטול
נאסרו, אם בשלם ביחד, כלל אכילה, אף שאינו אוכלם ביחד
דאפשר לטחטו אסור ופיר הו' חידוש דשניהם מין היחיד
ומיושב קושיא חוס'. ואין לומר מנלן דאפשר לטחטו אסור י"ל
מדאפקי רחמנא לאכילה כלשון ביטול ש"מ דכשמשלם יחד
אסור אעפ"י שאינו אוכלם יחד רק נכחט ממנו. וזוהי ג"כ
א"ש מ"ש רש"י לעיל דגמרי' לקמן מלא חבשל ג"פ שעמדנו
בזה לעיל, ולפי האמור הוצרך רש"י לזה דמוה נשמע דאפשר
לטחטו אסור ולכן הו' כב"ח חידוש וא"ש:

ודושתא דאחית להכי י"ל בפשיטות דל"ש לומר כלאים נמי
הכי הו' רק אם אפשר לטחטו מותר אבל אם אפשר
לטחטו אסור ל"ש לומר כלאים נמי הכי הו' דהא כלאים נאסר
החערובת ביחד משא"כ כאן הו' חידוש דהאי לחודא שרי
וכשנחטערו נאסרו ועוד דדרך ביטול נאסרו כלל אכילה ביחד
זה חידוש דמעיקרא כשהי' לחודא שרי ואחר הביטול כשהוא
לכדו אסור וא"ש דסוגיא דפסחים וזיז קאי למד אפשר
לטחטו מותר ורש"י פי' כאן למד אפשר לטחטו אסור. וי"ל
טוב יותר דאם החידוש כב"ח דהאי לחודא שרי וקשה הא
כלאים נמי הכי הו' וע"כ דהחידוש משום דאפשר לטחטו
אסור כנ"ל אז קשה אע"ג דליכא נ"ט נמי דהא אם נכחט
נמי ליכא טעמא אבל אם החידוש הו' תרי ל' ואפשר לטחטו
מותר אז ל"ק כלל אפי' כי ליכא נ"ט נמי, ולפי' הקשה אבי
מכב"ח מ"ט לא גמרי' דחידוש הו' משום דהאי לחודא וכו'
והלל כלאים נמי הכי הו' אע"כ דאפשר לטחטו אסור אי
חידוש הו' אע"ג דליכא נ"ט נמי אע"כ דאין זה חידוש

עיקר, וגרסה דה"פ דהרי הכשר אסור וכשר יש בו עיקר
החלב והחורה אמרה שגם החלב שאין בה אלא טעם כשר
מותר בחלב אסורה כעיקר כמו הכשר שמעורב בו עיקר
הכשר והחלב יחד. ולפי' ליכא למילף טע"כ מן החלב רק ע"י
אסור הכשר ופיר אמרין דכב"ח הו' חידוש משום תרי ל'
היינו הכשר וא"כ ליכא למילף מיני טע"כ. ומענה גם רש"י
מודה דהחידוש הו' משום תרי ל' אלא דאי לא הו' לחודא
שרי וחי' שייך בחלב גופא טע"כ לא הו' תרי ל' חידוש כיון
דאינו חידוש בחלב כקושיא ט"ז ומינה ילפינן כי קושי' אלא
כיון דהאי לחודא שרי שפיר י"ל כחי הנ"ל וה"פ גמ'
דקאמר ומאי חידושא אילמא משום דהאי לחודא שרי וכו'
כלאים נמי הכי הו' אלא דאי תרי ל' כולא יומא בחלבה הו'
חידוש משום דהאי לחודא והאי לחודא שרי וכמ"ש וא"ש:

ושנית נ"ל ליישב קושיא חוס' ויחישב ג"כ דקדוק הנ"ל
דהש"ך בס"ט ס"ק ס"ח כח דכשר שנשרה בכלי
אסור מעל"ע ל"ש ב' כבש כמבטל אף דכבש מפליט כלי
מ"מ אימא נעשה כבש אחר מעל"ע ולא כבש הו' נטלפ"ג
ע"ש וכן כח ט"ז רס"י ק"ה, אמנם בחשו' חות יאיר סס"י
ק"א כח דודאי אין סברא דכ"ג שעה וג' רביע שעה לא פלט
ולא בלע כלל וברביע שעה אחרונה של כ"ד שעות פלט ובלע
הכל אלא דהפליטה ובליעה הו' מחחילת כ"ד שעה עד סופה
לאט לאט עד שבסוף שעה כ"ד גמרה דבליעה ופליטה הראוי
לאסור א"כ הרוז ועיקר הפליטה היתה לשבת ולכן אפי' אותו
קצת שפלט לבסוף הו' הגורם מ"מ כיון דעיקרו לשבת אסור
וכן הסכים פלתי רס"י ק"ה ע"ש וע"י מג"א ס"י תמ"ז
סקט"ז ומתה"ש שם, ולפי' ק"ל מאי קאמר דכב"ח חידוש
הו' משום דאי תרי ל' כולא יומא בחלבה ומאי חידוש יש בזה
הא אינו בולע ופולט כב"א רק לאט לאט ככל כ"ד שעות וא"כ
אמרין קמא קמא בטל, ואי דלבסוף כ"ד שעות שנגמר
הפליטה ובליעה חחר וניעור ז"א דהרי כחבו חוס' חולין פ"ז
ע"ב ד"ה רואין דנקדשים כיון דלכ"ע יש דחוי בשחוטין לא
אמרין דחחר וניעור ע"ש, וא"כ תקשי למד במנחות נ"ד יש
דחוי באיסורין א"כ ודאי אינו חחר וניעור מה"ת רק מדרבנן
ומכ"ש לפמ"ש בסוגי' דנפש דדוקא בלמק ונפתח מכשיעור
ס"ל לר"י שם דאין דחוי באיסורין לפי שלא נדחה כלל דח"ש
אסור מה"ת, אבל כאן דנחטטל ונעשה היחיד כ"ע מודה דיש
דחוי ומה"ת אינו חחר וניעור רק מדרבנן, ועשייתו סמוכין לזה
מדברי הרא"ה בדה"ב בית ד' שער ד' ע"ש, וא"כ אין שום
חידוש דתרי ל' מותר מה"ת:

ונ"ל דחוס' בע"ז ס"ה ע"ב הקשו אמאי בגד שאבד בו כלאים
אסור וליבטל ברובא וחי' דהיחיד דהיחיד לא בטל והק'
הא כב"ח נמי היחיד דהיחיד ואפי' אינו אסור אלא כב"ט וחי'
דשאינו החס דדרך ביטול אסרה חורה ע"ש ולפי' ל"ש כאן
קמא קמא בטל דהא הו' היחיד דהיחיד דל"ש ביטול וכיון
דכבש כמבטל ונ"ט כסוף משו"ה הו' דרך ביטול ושפיר הו'
חידוש. ועוד לפמ"ש"ל מחוס' בכורות דל"ש טע"כ רק לענין
אכילה ולא לענין ביטול א"כ שפיר הו' תרי ל' חידוש דמותר
לשרותו אף דאסור לבטל דבזה ל"ל כיון שאין הטעם נרגש
קמא קמא בטל דמה נ"מ בטעם הא ל"ש בזה טעם כעיקר.
ולפי' רש"י נמי ס"ל דהחידוש הו' תרי ל' אלא דקשיא לרש"י
קושיא הנ"ל וע"ז חירך דשניהם מין היחיד זה לכדו זה לכדו
וכשנחטערו נאסרו וא"כ הו' היחיד דהיחיד ואינו בטל כחירך
ראשון הנ"ל ועוד דדרך ביטול נאסרו ... כולה היינו שהביטול
אסור אפי' אינו אכלו וזוהי ל"ש טע"כ וא"כ יש חידוש בתרי
ל' כולא יומא ... לשרותו וא"ש:

ועיי' ברש"י אי קסבר הותר גם הראשון מפני שנפלט האיסור ממנו ולכתחילה הוא דאסור שאין מבטלין איסור לכתחילה ומיהו דיעבד שרי לאכול אף הראשון אמאי חגי' הא אפשר היא לסתם ממנה וליחלק לאחרי' שלא קבלו ממנו כלום, כלומר והו' סופו להחפשט אף דא"מ איסור לכתחילה מ"מ אין דנין חגי' אלא שנפלה לקדירה אחרת; ואין לנו ליאסר אותו קדירה אחרת עד שיתן החלב טעם בכולו, דל"ל אפשר ליסתם מזה וליבלע בזה, ולא מקרי סופו להחפשט ולהחבטל שהרי כולו שווין בטעמן וא"כ סופו להחפשט ולהחבטל, ועוד ואיזה תחיר ואיזה תיאסר וא"כ ראוי לנער ולכסות שיחפשט בשווה כיון שכולו בכלל ספק ושפיר מקרי סופו להחפשט וא"ש:

תוס' ד"ה אבאי הקשו לר"ש מאי משני גדי אסרה תורה ולא חלב הא מ"מ החלב נאסרה מדרבנן מטעם בשר אסור באיסור דב"ח שהוא כניילה שנבלע בה דמ"ש משאר איסור וממס שנבלע בבשר זה ואסור כל חלב שצורה משום דב"ח כיון שעיקרו מה"ח גם דרבנן לא בטיל ועיי' בר"ן. ולפענ"ד נראה לפמ"ש תוס' יומא נ"ט ע"ב ד"ה הוא והא דפריך בתמורה ל"ב גבי מקדיש עולה לזדה"ב מועילין בה שחי מעילות ומוקי לה מדרבנן ופריך ומי איכא מעילה מדרבנן ומה פריך לפמ"ש בסמוך דאיכא מעילה מדרבנן וחי' דה"פ כיון דאיכא מעילה בלא"ה מדאורייתא משום עולה ובלא"ה בדילי מיני' אמאי תקיט רבנן מעילה אחריתי ומשני ראוי למעול בו ב' מעילות דחיקון רבנן מעילה בעור משום דליכא מעילה מדאורייתא אלא בבשר ע"ש ולפ"ז ה"נ כל זמן שהחלב בלועה בבשר אין כאן איסור דרבנן שהרי אסורה מה"ח שא"ל לאוכלה בלא הבשר והרי הבשר אסור מה"ח ואימת יבא ויחול עלי' איסור דרבנן כשנפלטת לחך וא"כ האיסור בא בתערוכות ובזה לא אמרינן מ"מ לא בטיל כמ"ש המרדכי גבי גיגית והוא הלכה פסוקה באור"ח ס' ש"ך ס"ב ועיי' במג"א סק"ה לענין דשיל"מ וה"נ דכוותי' ולפמ"ש הר"ן לעיל ק' דהיכי שכתב אחר של היתר מעורב בו לא מקרי מ"מ מ"מ כשאין שם איסור חל עליו רק בתערוכות ודאי כה אחר של היתר מעורב בו ולא מקרי מ"מ ושפיר בטל ואפשר לכיון כן בדברי רמב"ן שהביא הר"ן וא"ש:

ועוד נ"ל דרש"י פי' בסוף הסוגיא אבל אם יש ברוטב לבדו יותר מס' בכל החתיכה שקבלה את הטעם הרוטב מבטלה ומשליכה וכולן מותרות וכו' וק"ל הא רש"י כתב לעיל באור"ד והחתיכה עצמה נעשית נבילה ואין מועילין שאר החתיכות לבטלה וכולן נאסרות ואפילו הן אלק וכו' משום דמב"מ לא בטיל וא"כ ס"ל כשיטת ר' שמואל שכתב ד"ה אמאי דהו' מ"מ עם החתיכה שנאסרת וא"כ לנע"י נמי ס' בתחיתות לבטל הרוטב שנבלע בתחיתות ויאלה לחך משום דעם הרוטב הו' מ"מ וכמ"ש רבינו שמואל דנע"י ב"פ ס':

לבן נ"ל דבר חדש דהא דאמרינן בשאר איסורין חגי' היינו מדרבנן משום לתא דבב"ח כמ"ש הר"ן וכבר כתב הש"ך ס' ז"ד סקכ"ב דהא דבב"ח נ"נ מה"ח היינו בביטול של בב"ח יחד אבל אחר שכבר נאסר משום בב"ח הרי הוא כשאר איסורין ולא אמרי' חגי' מה"ח ע"ש ולפ"ז לא משכחת בב"ח חגי' מה"ח אלא בפ"א ומעתה הא דאמרינן בשאר איסורין מדרבנן חגי' היינו נמי דוקא בפ"א שבוטל היתר מן האיסור אבל אמרי' כשהיתר אחר בולע בתחיתות וזו שני' מדרבנן שוב לא אמרינן ב' חגי' דל"ש למיגור אסור בב"ח שהרי בב"ח גופא אחר שנעשה נבילה שוב אין הבולע ממנו נעשה נבילה מה"ח וא"כ א"ש דר"ש מיירי ברוטב שנבלע בתחיתות נבילה

דכלאים נמי הכי הו' דאפשר לסתמו מותר רק החדוש הוא חרי' לי ולא ל"ק אע"ג דליכא ט"ט נמי ושוב א"ל למילף טע"כ בעלמא מבב"ח דהא בעלמא חרי' לי נמי אסור זה א"ל למילף מבב"ח דשרי לי בחרי', ומישב קושי' תוס' ד"ה מבשר דאב"י הק' טעמו ולא ממסו בעלמא דאורייתא אי מגיעולי נכריס אי ממשרת דאס"ד לאו דאורייתא אפי' בביטול מבב"ח מ"מ לא גמרינן עכ"פ בביטול משום דחדוש הוא כנ"ל אע"כ דהאי לחוד לאו חדוש דכלאים נמי הכי הו' ואפשר לסתמו מותר אע"כ דהא אינו חדוש ודאי לי נמי אינו חדוש דהו' חדוש לקולא עיי' ט"ב חגיג' יו"ד ל"ו, אלא דנפסקים וניזיר אמרי' דנריך קרא אחר לטע"כ לחרי' לי משום דבב"ח חרי' לי שרי, אבל עכ"פ כיון דידעי' מבב"ח דטע"כ מה"ח בביטול שוב מוקמי' קרא דמשרת או ג"נ שפיר למישר אפי' בחרי' לי כיון דטע"כ ובחרי' לי נמי יש טעם וכאן דמותר חדוש הוא וא"ש:

בגמ' ובא"י קסבר אי קסבר אפשר לסתמו מותר חתיכה אמאי נעשה נבילה עיי' בר"ן שעמד בזה על לשון אמאי הא אי אפשר לסתמו מותר ודאי דאין חגי' ועיי' במהר"מ סיף מה שעמד על לשונות רש"י. ולפענ"ד נראה דבר חדש דאי ס"ל אפשר לסתמו מותר ע"כ בליעה ראשונה נסתם ממנה כולה ואח"כ מחפשט בשווה דאלת"ה חקשי' לשיטת הסוברים דלוקין על טע"כ ומכ"ש בב"ח דלכ"ע לוקין א"כ כל זמן שהוא ביחד הרי הוא כולה איסור גם ההיתר שבה ואין אפשר כשנסתם האיסור ממנה תשמי' אם עדיין נשאר בה איסור הא זה רק מטעם ביטול והרי אם ההיתר דהיינו המבטל בא לעולם עיי' תערוכות ל"ש ביטול כמ"ש המרדכי גבי יבמה שרקקה דם דא"ל בלא תחזי' רוק ועיי' פלתי ס' ק"ב ביישוב סתירת המרדכי וכן כתב בנז"י אע"כ שנסתם כולה ממנה ומחפשט בשווה ולפ"ז אפשר לומר דשפיר חגי' ובעי' ששים נגד כולה משום דכל מה שהחתיכה פולטת או"ה יחד ואין בפליטת היתר ס' נגד פליטת האיסור הכל הוא נבילה ונריך ס' נגד כולה ומ"מ החתיכה ראשונה מותרת שנפלה ליורה רוחתה בשקדם וסילקה דמפלט פלט מיבלע לא בלע מה שפלט עכשיו ואף שהתוס' דחו סברא זו אפשר דוקא במים שהם ללוין ומתערב יחד ל"ש שהחתיכה בולע המים ואינו בולע מה שפלט המעורב בהם אבל חתיכה הפולטת או"ה יחד אפשר לומר שאינו חוזרת ובלועת אותו פליטה שחיה נאסרת מחדש ומכ"ש לסברא ראשונה שכתב' שאפשר לומר כל זמן שאינה נחה מלפלוט אינה בולעת אבל א"ל לכל זה דעכ"פ באיכא ס' נגד כולה מותרת דמה שבלועת מחדש הרי נחבטל בששים:

אלא דא"ל דאם נאמר שאפשר ליסתם כולו ולהחפשט בשווה ל"ש חגי' כמ"ש תוס' לעיל ק' סד"ה בשקדם דהיכי דסופו להחפשט לא אמרינן חגי' ולפ"ז א"ש הלשון אי קסבר אפשר לסתמו מותר ע"כ ס"ל שנסתם לגמרי ומחפשט בשווה חתיכה אמאי נעשה נבילה הא סופו להחפשט. אלא דאפשר לחלק דתוס' לא כתבו אלא בסופו להחפשט ממילא אבל כאן אין סופו להחפשט משום דאין מבטלין איסור לכתחילה אף ז"ל דלענין מה אנו דנין חגי' אם נפלה לקדירה אחרת והרי אז סופו להחפשט בשווה. ועדיין יש מקום לנע"ד לחלק דדוקא בסופו להחפשט ולהחבטל לא אמרי' חגי' אבל כאן נהי' ... מ"מ אפשר ליסתם מזו וליבלע בזו ואין סופו להחבטל ושפיר אמרי' חגי' אף ז"ל דהא חזי' טעם כולל ... שווה וסופו להחפשט ולהחבטל ועוד כיון דיש ס' בלאה מהחתיכות נבלע ואיזה חתיכה ואיזה תאסור ... הרי בכלל ספק ומותר לנער הקדירה ולכסות כדי שיחפשט הטעם בשווה עיי' ס' ז"ב בטור"ז סק"ו וש"ך סק"ח ושפיר הו' סופו להחפשט ולהחבטל.

ועלמה שפיר אמרין דרומב נ"נ והו' מנ"מ עס הרומב אכל
כאן שרומב לא נכנסה רק בחמיכה שני' מדרבנן לא אמרי'
ברומב דני' שיהי' נרין ששים בחמיכה לבטל הרומב וא"ש.
ולפ"ז י"ל דר"ש ס"ל אפי' בבית גופא דהעני' מה"מ נמי לא
אמרינן כמה שכלטה ממנו העני' אפי' מדרבנן ואפי' נכלטה
בה מים או רומב ושפיר אין החלב נ"נ מדרבנן אי אמרינן גדי
אסרה ולא חלב. וזוהי מיושב קושית רמב"ן שהביא הר"ן נימא
שכלל חלב ופלג וחר וכלל ופלג וכן לעולם עד שאין כמה
שנקדרה ששים כנגדו ולפמ"ש לק"מ ד... כשכלל חלב פ"א כבר
נעשה הכשר ... כשאר איסורין וא"כ לא משכחת בבית כה"ג
חני' מה"מ ולא אמרינן כה"ג חני' כלל מדרבנן וא"ש:

תוס' ד"ה גדי הקשו דא"כ דגדי אסרה תורה ולא חלב למה
נקט כוית כשר בחור יורה גדולה הא אפילו בחלב מועט נמי
לא נאסרה החלב. ונ"ל דקשה נהי מדתלי התורה האיסור כבשר
ולא בחלב ש"מ דגדי אסרה תורה ולא חלב מ"מ כיון דעכ"פ
נעשה תועבה בחלב שגשגל בה הנשר חיאתר החלב נאכילה
מלא מאכל כל תועבה כל שחיעבתי לך הרי הוא בכל מאכל
ובהנאה מדר' אבוהו דלקמן קי"ד ע"ש. אך ז"א דהרי כתבו
תוס' שם קט"ו סד"ה חורש דבעי' דוקא תועבה ניכרת והרי
כאן אין התועבה ניכרת בחלב שהרי טעם בשר נחבטל בחלב
והחינה אס נפל לזירה גדולה אבל במעט חלב שטעם בשר
נרגש נהי דגדי אסרה תורה ולא חלב מ"מ אסורה חלב משום
לא מאכל כל תועבה כי קושין כיון דתועבה ניכרת וא"ש:

ברש"י ד"ה חצי זית חלב הכי משערינן יין וחלב וכל
משקה לשערו בכית מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותן
לחוכו הוית והמשקה יולא לחור והאי דנפיק הו' כית וכך היא
שנויה בחוספתחא בפ' נזיר שאכל, והוא פלא מאי בעי רש"י בזה
כאן. ונ"ל דהנה הרא"ם פ' משפטים הקשה ל"ל ג"פ לא
תבשל ח"ל הנאה מלא מאכל כל תועבה וחיור דאין לוקין על
לאו שבכללות ומשמע דאס' ילפינן מג"פ לא תבשל לוקין גם על
הנאה, ועיין בס' גינה וורדים בפתיחה שהאריך בזה אי בבית
לוקין על הנאה והוכיח מחוס' חולין קט"ו דבבית לוקין על
הנאה ע"ש, ולפמ"ש מ"מ פ"ח ממ"א הט"ו ומל"מ פ"ה
מיסוה"מ ה"ח בד"ה והנראה דהא דאין לוקין על הנאה היינו
משום דכל דבר הראוי לאכול הו' הנאה שלכדה"ג ע"ש א"כ
למה שפסק פ"ד ממ"א ה"י דבבית לוקין שלכדה"א א"כ ה"ה
דלוקין על הנאה בבית ועיין בירושלמי פ"ה דתרומות דמדה
ר"ל באיה"ג דח"ש אסור מה"מ משום דח"ש הנאה מיהו הו',
ולפ"ז ק"ל מאי פריך וסבר רב גדי אסרה תורה ולא חלב וכו'
דילמא לעולם חלב מותר ואפ"ה ח"ו בשר וח"ו חלב שצטלו
זע"ז לוקה על אכילתו משום חזי זית בשר שהוא אסור והנאה
מיהא הו' ובבית לוקין גם על הנאה:

וב"ל לפמ"ש מהרש"ל בשבועות כ"ג בתוס' ד"ה דמוקין
דלר"ש דכ"ש למכות ה"נ לוקין בשלכדה"ג ע"ש מבוחר
דח"ש הו' שלכדה"א ועי' מחה"ש ס' תמ"ב סק"ד דאס' אוכל
דבר שאינו ראוי לאכילה נהי דלא מהני אחשבי' למיחשב אכילה
מ"מ מהני אחשבי' דמקרי הנאה מעליא ועי' תוס' פסחים
כ"ב ע"א ד"ה ור"ש, ולפ"ז י"ל הא דמדה ר"ל באיה"ג דח"ש
אסור מה"מ היינו משום דח"ש אף דהו' שלכדה"ג מ"מ
כשאכלו אחשביה אלא דלא מהני אחשביה למיחשבה כאכילה רק
הנאה מיהא הו' ולכן באיה"ג אסור מה"מ ועי' תשו' חכ"ז
ס' פ"א, וא"כ כאן דאכל ... אי נימא דחלב מותר ל"ש על
הבשר אחשבי' לח"ש דהא אכל גם החלב שהוא היתר ול"ש
אחשבי' לאכילת איסור דח"ש בשר ופריך שפיר:

אמנם מדברי רש"י לא נראה כן אלא אף דשאר משקין
שיעורן ברביעית מ"מ בבית גם בחלב שיעורו בכית
אף שהוא משקה כמו בשר כיון דאפקי' רחמנא לאיסור בשר
וחלב בחד לא תבשל מה בשר בכית אף חלב בכית ועי' תוס'
ע"ז ל' ע"ב ד"ה ומטמאה טומאה חמורה וכו' וכדס"ל לר"ע
בנזיר ל"ח ע"ב באיסור נזיר דחיב על היין בכית ע"ש וכו'
מדברי רמב"ם רפ"ט ממ"א ע"ש ולפ"ז שפיר הו' שיעורן
שזה ואס' גם החלב אסור שפיר מטטרפין. ולפ"ז לרש"י נמי
הי' קשה קושית אחרונים הנ"ל אפי' אי חלב אסור נמי תקשי
אמאי לקי הא אוכל ושומה אין מטטרפין להכי פי' הכי משערי'
וכו' ושפיר הו' שיעורן שווה ומטטרפין אי חלב אסור אבל
אס"ד חלב מותר תקשי וא"ש:

ויש' לעיין למה דאמרינן יומא פ' ע"ב זיר שע"ג ירק מטטרף
לככותבא ביו"כ דכל אכשורי אוכלא אוכלא הו' ופירש"י
משקה הבא למתק את האוכל אוכלא ע"ש וא"כ אפשר דבבית
נמי כיון שהחלב בא למתק האוכל דהיינו הכשר הו' גם החלב
אוכלא ושיעורה בכית ושפיר מטטרף ועיין מג"א רס"י ר"י:

הראב"ד בהשגות פ"ט מכו"א ה"ט כתב אנו אומרים
שלא שמענו כל החני' אלא לדעת ר"י דמחמיר במב"מ אבל
לרבנן לא ותמה לח"מ הא בגמ' אמרו דילמא אפשר לטוחטו
ד"ה אסור והכא במב"מ קא מיפלגי אלמא דאפילו למ"ד
מב"מ בטל מ"מ יוכל להיות דאפשר לטוחטו אסור ע"ש.
ולפענ"ד דבהא דאפשר לטוחטו אסור י"ל שני פירושים או
דאפילו אס' נסחט האיסור לגמרי ולא נשאר אפילו משהו נמי
אסור או פי' ב' כמש"ל דכל זמן שנותן טעם היתר מטטרף
לאיסור ולוקין על כוית מן התערובת משום טע"כ ועי'
רשב"א בסוגי' ד"ה ואי אמרת משמע דבקדשים המל"א
אמרי' כך עי"ש ועי' אריכות רשב"א וריטב"א חולין ז"ח
ולהכי ודאי אלו הי' נסחט ממנו האיסור לגמרי היה מותר
אלא שזה א"א רק משהו נשאר ונהי שאין בו כדי נו"ט מ"מ
אינו בטל כיון שכל זמן שהי' בו נו"ט הי' גם ההיתר אסור
א"כ המבטל ההיתר בא לעולם ע"י תערובת ואינו מבטל
האיסור כמ"ש המרדכי ביבמה שרקקה דס' שהבאחי לעיל,
ומעתה לפי הא' ודאי אי אפשר לטוחטו אסור אף שיוצא כל
האיסור או ודאי חני' אבל אי אמרינן כפי' השני אז אפשר
דאפשר לטוחטו אסור ומ"מ לא אמרינן ביה חני' דרק כל זמן
שיש טעם איסור נרגש היתר מטטרף אבל לא להאריך ששים גם
נגד ההיתר כיון שטעם האיסור בטל שוב היתר אינה נכילה
לאסור ומ"מ חתיכה זו אסור לפי שמהו שבו אינו בטל אבל

פליט, כשקדם וסילקו ע"כ. ואיחא בחוס' ד"ה אחאי מותר
מכאן היה מדקדק רבינו שמואל דלמ"ד מין במינו לא בטיל
צריך חרי ששים ששים ברוטב לבטל טעם מחיכת נבילה וששים
במחיכת הימר לבטל רוטב היוצא מן הנבילה וקשה לר"י לדבריו
דמשי גדי אסרה חורה ולא חלב הא עכ"פ הגדי נאסר, וא"כ
אוחו מעט חלב שנבלע בגדי נאסר כשאר איסורין מדרבנן
ויחזור לאסור את שאר החלב משום מב"מ ע"כ:

ובראיה לאדמור"ה נ"י לחך דהנה המדרי הקשה על הא
דאיחא קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם
בישל בטוחן טעם, והקשה הרי אוחו מעט חלב שנבלע בקדירה
נ"י וסחר ויוצא והוי ל"י מב"מ ואחאי אמרינן בט"ט, ומירך
דאוחו מעט חלב שנבלע לא נ"י דהוא מקושר עם שאר החלב
ובשאר יש ששים, וקשה א"כ אחאי מקשה הכא בגמרא חלב
אחאי מותר חלב נבילה הוא, הא האי מעט חלב שנכנס בבשר
מקושר עם שאר החלב והוי ששים ואחאי נבילה הוא, ומירך
בחה"ד ס"י קפ"ג דיש לחלק בין הנבלע באוכל ובין מה שנבלע
בכלי עי"ש. ולכאורה על עיקר הסברה דהוא מקושר יש
לחמוה דהא עכ"פ ידעו שבאוחו מעט שנבלע יש בו טעם
בשר, אלא דהא אינו דמ"מ כיון דיש ס' אע"ג דבאחמח מעט
החלב יש בו טעם הרי הוא לאחר הביטול, חה לא מוסיף כשיטח
חוס' דטעם לאחר הביטול אינו מוסיף ולא חשיב מין במינו:

ורבנא החוס' בע"ז ס"ה: ד"ה הבגד הקשו אחאי אמרינן
בבשר בחלב דבטל הרי הימר בהימר הוא, וחירו דלוא
מחורח ביטול קאמינא אלא כיון דאסרה החורה דרך ביטול אי
ליח ב"י טעמא לאו דרך ביטול הוא, כך פירש הרא"ש (בהל'
כלאי בגדים ס"י ה') דבריהם, א"כ ממילא שפיר מקשה בגמרא
חלב אחאי מותר חלב נבילה הוא, ואין לומר דאינו נ"י משום
דהוא מקושר, דהא עכ"פ ידעין שבאוחו מעט חלב יש בו
טעם בשר, ואין לומר דהא עכ"פ לאחר הביטול הוא, דהא
בבשר בחלב לא שייך ביטול דהא הימר בהימר הוא, אבל למאי
דמסיק דחלב לא נאסר מכאן דב"מ עכ"פ נאמר דנאסר כשאר
איסורין, ע"ז י"ל סברה דמקושר. אלא דשפיר הקשה בתו' על
רבינו שמואל כיון דהוא אמר דגם בשאר איסורין נמי נ"י, אך
ע"כ ליח ליה סברה דמקושר א"כ קשה עליו מגמרא, ולכן י"ל
דהנה יש להסביר סברה חה"ד דאין לומר סברה דמקושר הוא
אלא אי אמרינן דגם פלט אכל אי אמרינן מבלע בלע מפלט לא
פלט האין שייך לומר דמקושר הוא והכל אחד הא לא פלט,
והנה הדרישה כח דזו הסברה דאמרינן דלא פלט דוקא באוכל
כיון דיש לו פליטת עממו, אבל בכלי כיון דאין לו אלא מה
שבלע שפיר פולט מה שבלע, וא"כ שפיר אחאי סברה חה"ד,
דבשלמא בכלי י"ל דהוא מקושר כיון דגם פלט, אכל באוכל כיון
דלא פלט אין לומר דהוא מקושר, א"כ ממילא צריך חרי
שישים. ואין להקשות א"כ מאי משני גדי אסרה חורה ולא חלב
עכ"פ לאסור מכה שאר איסורין, דהא השחא סובר דלא איירי
ביורה רוחחח וודאי פלט, ואין לומר נ"י דהא מקושר הוא,
ואין להקשות א"כ לס"ד מאי מקשה חלב נבילה הוא הא הוא
מקושר, ו"א דהא בבשר בחלב אע"ג דהוא מקושר מ"מ נעשה
נבילה כנ"ל, וא"כ עולים יפה דברי רבינו שמואל דו"ק:

ובזה יש לחך קושיה הרמב"ן ז"ל הובא בר"ן חולין מ"ד.
ח"ל והקשה הרמב"ן ז"ל כיון דאמרינן חלב נבילה הוא
א"כ מחיכה של נבילה שנחשלה ביורה גדולה שיש בה מים
ורוטב הרבה ומחיכות שאין מינה חאסור לעולם שהרי בולעת
חמדי מים וראשון ראשון נאסר וכשפולטת אוחו אוסרת הכל
ולמה אמרינן בג"ט עכ"ל. ולפ"ז מחורח שפיר דהא בשאר
איסורין לא נ"י דהא מקושר, וכי חימח מבלע בלע מפלט לא

ההימר אינו אסור יותר ממ"ש חוס' וראשונים לעיל ק' דדבר
שאינו נאסר מחמח ט"ט לא אמרינן ב"י חנ"ג ע"ש:

אך נ"ל דפי' השני ליחא דדוקא אם טעם המבטל בא לעולם
ע"י מערובות בזה כחב המדרי דלא מהני ביטול אבל אם
טעם המבטל ה"י בעולם בלא מערובות רק שנאסר וה"י עליו שם
איסור ואח"כ בא עליו שם הימר במערובות שפיר אפשר לומר
דשייך ב"י ביטול וע"כ כפי' הא' וא"כ שפיר מעני"ג. ונ"ל
דסברה זו חליא דבב"ר כחב הר"ן בנדרים נ"ב דלר"י דמב"מ
לא בטל אוליין בחר העצם דביטול הוא דעצם הדבר בטל
ובמב"מ אין העצם בטל ולרבנן אוליין בחר שם איסור דשם
איסור נבטל ולכן היכי דשווה באו"ה כמו עולי או הימר
בהימר אינו בטל, ולפ"ז לר"י דאוליין בחר העצם שפיר י"ל
חילוק הנ"ל דל"ש בזה המבטל עיקר ביחמו לעולם ע"י
מערובות וע"כ אפשר לפוטרו אסור מטעם הא' וא' וודאי אי
אפשר לפוטרו אסור חנ"ג אבל לרבנן דס"ל דלא אוליין בחר
טעם רק בחר שם איסור שפיר י"ל אפשר לפוטרו כפי' הב'
דל"ש חילוק וא"כ אפשר לומר אפשר לפוטרו אסור ומ"מ אין
חנ"ג:

ורב כוונת הראב"ד שלא שמענו כל החנ"ג אי אפשר לפוטרו
אסור אלא לר"י אבל לרבנן אפשר לומר דאפשר לפוטרו
אסור ומ"מ אין חנ"ג אבל מ"מ אפשר גם לרבנן דאפשר
לפוטרו אסור כטעם הב' ואפשר נמי דאפשר לפוטרו אסור
כטעם הא' ובאחמח גם חנ"ג אלא דאינו מוכרח לומר אי
אפשר לפוטרו אסור גם חנ"ג אבל לר"י מוכרח הוא כנ"ל וא"כ
לק"מ דשפיר י"ל דכ"ע אפשר לפוטרו אף דחד מ"ד ס"ל
מב"מ בטל וא"ש:

ובפשיטות נ"ל לפמ"ש הר"ן לעיל דף ק' דמשו"ה בעינן
שנחן טעם במחיכה לפי שאם אינו נ"י ע"ג
דמיתסר במשהו מ"מ לא אמרינן ב"י חנ"ג וכיון שאינו נ"י
ל"ש ב"י מב"מ לא בטיל כיון שטעם אחר של הימר מעורב בו
ע"ש וזה כונת הראב"ד דלא אמרינן אם אפשר לפוטרו אסור
חנ"ג רק למ"ד מב"מ לא בטיל ולענין דליהוי נקרא מב"מ ולא
נימא שכה אחר של הימר מעורב בו ולא הוי מב"מ דכיון
שמחיכה זו נאסר באיסור לעולם לא מקרי טעם של הימר
מעורב בו אבל לא שיהי' צריך ס' נגד כל המחיכה גם נגד
ההימר אפילו למ"ד מב"מ לא בטל וממילא למ"ד מב"מ בטל
אין נ"מ לומר חנ"ג אבל מ"מ אפשר לפוטרו אסור גם למ"ד
מב"מ בטל ושפיר קאמר דילמא אפשר לפוטרו ד"ה אסור
והכא במב"מ קא מיפלגי וא"ש:

סימן ל"ב

בעזח"י פה מאד יע"א

ח"ת מאדמור"ה נ"י בסוגיא דטיפת חלב

חולין דף ק"ח ע"א במשנה טיפת חלב שנפלה על המחיכה
אם יש בה נטות טעם באוחה מחיכה אסור וכו',
ואיחא בגמרא וסבר רב אפשר לפוטרו אסור והאיחמח כח
בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר
ואי ס"ד אפשר לפוטרו אסור חלב אחאי מותר חלב נבילה
הוא, פ"י חלב מעט שנבלע בבשר נ"י שהרי נאסר וכשחור
ונפלט בשאר החלב הוי ליה מין במינו, ומשני לעולם קסבר רב
אפשר לפוטרו אסור ושאיני החס דכחיד לא חבשל גדי בחלב
אמו גדי אסרה חורה ולא חלב, והקשה בגמרא וסבר רב גדי
אסרה חורה ולא חלב והא איחמח וכו', אלא לעולם קסבר רב
חלב נמי אסור והכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה
רוחחח דמבלע בלע מפלט לא פלט, סוף סוף כי ניח הד

דאל"כ לא היה נאסר הבשר שהרי מעולם לא הי' בו טעם חלב שהרי ראשון ראשון שזולע חזר ונפלט ואין כאן כדי נ"ט כפ"א אלא ודאי שכל מעל"ע שאינו שזע עדיין מלכלוע אינו פולט מה שזלע וכאן שפיר ידעי' לשער מחי שזע מלכלוע מעל"ע ואינו פולט חוץ מעל"ע רק טעם בשר ושפיר מועיל טעמיה וא"ש:

ובזה שהקשה שם אהא דחולין ז"ט גריסי' שנתכשלו עם העדשים וכו' ופריך אלא במאי לאו בששים, והק' חוס' דילמא מיירי דטעים לה כהן וליכא טעמא ע"ש באריכות ומאי קושיא הא גריסין בלעו עדשים ונעשו נבילה וכשפלט א"א למיטעמא. ולפענ"ד עיין ברמ"א סי' ק"צ ס"ד דבטעם בעלמא ל"ש דשיל"מ ועיין ש"ך שם סק"ט ועיין פלתי ומנח"י כלל ע"ד אות ח' ותו"ד שם ועיי' מג"א סי' תמ"ז סק"ז דאפילו למ"ד חזר וניעור אפי' בלח בלח היינו כשיש בחוכו ממשות האיסור אבל בטעם בעלמא לא עיי"ש, וה"נ אני אומר אפילו לשיטת הסוברים דגם בלח בלח אמרי' חני"ו היינו דוקא כשיש ממשות בהיחר שנאסר אבל בטעם עדשים שנכלע בגריסי' שהוא רק טעם בעלמא ל"ש לומר עליו חני"ו וק"ו הוא מהני"ל דטעם בעלמא שאין לו מציאות כפ"ע רק כשנאחז בד"א ל"ש למימר כי חני"ו חזר קרוב לאמת לדינא:

ובאות ג' הקשה מאי פריך חלב נבילה היא נימא שלא נתכשל במאכל בן דרוסאי וא"כ אינו נ"נ רק מדרבנן ובאיסור דרבנן לא אמרי' חני"ו לכמה שיעות וכאן לא נתכשל במאכל בן דרוסאי שהרי סילקו מיד ע"ש עיי' פרי"ח סי' ז"ב ס"ק י"ז בשם ועיין ש"ך סי' קל"ד ס"ק ט"ז. ולפענ"ד נראה למ"ש אחרונים דאף למאי דקי"ל בסי' ש"ח דאין ביטול אחר ביטול מ"מ לענין ביטול בב"ח אם ביטול יחד בשר מבושל עם חלב מבושל שפיר יש בו ביטול אחר ביטול לפי שביטול זה השני מוליד טעם חדש ודבר חדש ביטול בב"ח ועיי' טו"ז שם סק"ז ונראה דהא דבעי' ביטול שאחרים אוכלים אותו מחמת ביטולו היינו במבשל בשר וחלב חי אבל במבשל בשר מבושל כ"ז בחלב מבושל כ"ז ל"ש זה כלל רק מיד שקבלו טעם זה מזה נאסרו משום בב"ח מה"מ וחייב גם על ביטולו ולפ"ו מיירי כאן בזוית בשר מבושל שנפל לחוץ יורה של חלב רותחת ונעשה בב"ח מה"מ מיד שקבלו טעם זמ"ו וחני"ו אף שסלקו מיד ופריך שפיר חלב נבילה היא:

ועוד נ"ל דהרי הטו"ז סי' ז"ב סק"ט וש"ך סק"י כתבו בשם הפוסקים דלא אמרינן חני"ו רק בב"ח ולא בשאר איסורין היינו משום דבב"ח כל חד באפי נפשי' שרי ובי איחניהו בהדדי אסור ע"כ חני"ו דאל"כ מה איסור יש הלא שניהם היתר ע"ש, ולפ"ו נראה דאפילו לשיטת הפוסקים דבאיסור דרבנן לא אמרינן חני"ו היינו בשאר אי' דרבנן אבל בב"ח אם נאסר מדרבנן משום בב"ח ע"כ חני"ו דאל"כ אינו אסור שהרי שניהם היתר אלא דבשאר איסורין כתב הר"ן דלא אמרי' חני"ו אלא דרך שזול משום לחא דבב"ח דני"ן דרך ביטול מה"מ אבל בל"י ומליחה לא דבב"ח גס בב"ח אינו מה"מ רק מדרבנן אבל בב"ח גופא אם נאסר מדרבנן בל"י ומליחה אטו ביטול גס חני"ו אטו ביטול דא"א בלא"ה דאם אינו נ"נ אינו אסור כלל:

ובזה מיושב קושיית חוס' ד"ה אמאי לשיטת ר"ש מאי משני גדי אסרה חורה ולא חלב הא מ"מ חלב נעשית נבילה מדרבנן כמו שאר איסורין ואוסרת כל חלב שבזירה משום מין במינו, ולפמ"ש לק"מ כיון דהבשר אינו אסור רק מדרבנן כקושיית פלתי לא אמרינן בחלב שזולע ממנו חמיכה נעשית

פלט א"כ לא נעשה מקושר, ז"א דממ"נ מותר דכל זמן שהוא רותח לא בלע אלא כשיעור גודל החמיכה ולא יותר ועי' יש ששים דלא יכולה לפלוט כדי שיכליע אח"כ רותב אחר וכו' שכל זמן שאינו נח מרחיכותיו אינו פולט, א"כ אין חשש אלא לאחר שיטח מרחיכותו דלא תפלוט ותכליע שאר רותב ותחזור ותפלוט ותאסור, ולא הוא מקושר, דו"ק ופמנא כי נכון הוא: (נעקד עפ"י כפני המלמד ר' יהודה אריה קליין דק"ק גאלפסטע)

סימן ל"ג

עיי' פלתי ריש סי' ז"ב הקשה עמ"ש המחבר ואותה חמיכה אסורה אמאי כיון שקדם וסילקו וא"א למפלט הבלוע א"כ כיון שטעם קפילא ואומר דלית בה טעם חלב אמאי אסורה ול"ל דבלעה ופלטת דבנקדם וסילק ליכא חשש פליטה כלל. ולפענ"ד חיימא על תמיהתו הא כיון שנפל לחוץ יורה של חלב ודאי יש בבשר טעם חלב וקפילא שקורי משקר וכ"מ כיון דחזי' דמשקר אין נאמן שאין בחלב טעם בשר ז"א דמה"ט באמת לא יהבי' לי לטעום רק הקדירה וסמכ"י עלי' ולא יהינן לי לטעום החמיכה כלל וז"ע. ועיין רש"א סד"ה וא"א דמשמע כשנמחו כל הממשות וא"כ ודאי אין בו ס' לא סמכין אקפילא:

שם אות ב' הקשה קדירה שביטול בה בשר לא יבשל בה חלב ואם ביטול בשר ומופרש בגמ' דסמכ"י אקפילא ארמאי ומה מהני קפילא דילמא בלעה חלב ונעשה נבילה וחזר ופלט לשיטת הסוברים דאמרי' בלוע חני"ו וא"כ לרי"ן ס'. ואינו יודע מה קושיא הא משכחת לה שקדם וסילקו קודם שנה מרחיכותו דמכלל בלע מיפלט לא פליט מה שזלע עכשיו או כפי ר"ש עד שיהא שזע מלכלוע וסילקו קודם שזע מלכלוע. אבל יותר נראה דהא דילמא בלע ופלט כ"כ עד דליכא ששים הוא רק ספק וכיון דקי"ל מב"מ חד בחרי בטל ודאי איכא חרי במה שבקדירה נגד הקדירה הוי רק ספק"ר ולקולא כמבואר סי' ז"ח בשפך:

ויותר נראה לפמ"ש טו"ז סי' ז"ג סק"ז דגם בביטול אין הכלי יכול לקבל בחוכו שום דבר כל זמן שהוא שזע מלכלוע אלא דעי' הביטול מפליט קצת מה שבחוכו כבר ונכנס אחר במקומו משו"ה אסורה הקדירה והחבשיל בכל תערובות בב"ח וכו' ע"ש, ולפ"ו האי קדירה שביטול בה בשר והיתה שזע לבצוע ע"כ לא נכנס בה חלב יותר ממה שינא ממנה טעם בשר וכיון שאין בחלב טעם בשר ע"כ לא ינא ולא נפלט בשר כדי נחיתה טעם וכיון שלא נפלט בשר כדי נחיתה טעם ע"כ לא נכלע חלב כדי נ"ט וא"כ אפילו נפלטת כיון שאין בה כדי נ"ט בשא"מ אינה אסרת וא"ש:

עוד הקשה שם בחולין קט"ו המעמיד בעור של קבה כשרה אם יש בו ט"ט ה"ו אסורה ולרמב"ם היינו טעמיה קפילא ואמאי כיון דנכש בו מעל"ע הו"ל כמבושל ובלעה וחזר ופולט ומה יועיל טעמיה ועיי' במרדכי סוף פרק כל בשר שחושש לך. ולפענ"ד לק"מ דמרדכי כתב ופעמים משהי' אותו יום או ימים וא"כ במל"ע ראשון נכלע חלב בעור וי"ו ובמעל"ע השני חזר ופולט ע"י כבש אבל בלא נכש רק מעל"ע א' דלא נגמרה בליעתו עד מעל"ע ואין החלב נאסר עד מעל"ע ל"ש שזולע וחזר ופולט דמה בכך הלא לא נאסר עד מעל"ע ואח"כ סילקו ואימא יאסר בפליטתו, ואפי' לחו"י שהבאחי לעיל [סי' ל"א] שזולע מעט מעט בחוץ מעל"ע ונאסר מעט חלב שנכלע ופולט לחוץ ונאסר, מ"מ ז"א דע"כ בחוץ מעל"ע שאינו שזע עדיין מלכלוע אינו פולט מה שזלע

אכל ביטול בס' לא שייך זו הסברה, א"כ לכאורה נדחו דברי החו"ד, אלא שהישועות יעקב ביו"ד סי' י"ד כתב על זה וזכר אחד מחכמי דורינו בחשבותיו כתב לחלק בין ביטול ששים לביטול ברוב ושמקע הדבר ולא יאמר עוד דפשיטא דגם ביטול בששים לא מהני רק דאמרינן כיון שיש בו ששים שוב אין בו טעם איסור כלל אבל כמות האיסור שנפל לשם ע"כ מטעם ביטול ברוב קאמינן עלה ע"ש. אך לכאורה קשה אכתי לישתרי האי חתיכה דאע"ג דאי אפשר להיות מצטל היינו לביטול ברוב אבל לא לביטול בס', ונהי דבכל ביטול בס' צריך ביטול ברוב, על כל פנים נמא דברוב בטל בשאר חתיכות ואחר כך ליטול בס' יכול להטטרף גם לו, אלא דזה אינו דאין אנו צריכין לביטול ברוב אלא היכא דהמיעוט בא לאסור הרוב, אבל הכא זה החלק שהוא באותה חתיכה אינו יוצא בהשאר, אם כן אינו בא לגרע הרוב, ולפי"ז שפיר מחורץ קושי הג"ל דזה ניהא בחתיכה אבל בדבר הנכלל דהאיסור יא ונמערב בכל הקדירה אפשר לומר דבטל ברוב בהשאר ואחר כך לבטל בס' מטטרף ויכון הוא:

(נערך עפ"י כתבי החלמדי ר' יהודה אריה קליין)

סימן ל"ה

חולין קט"ו ע"א חוס' ד"ה לא הקשו אהא דפריך שילוח הקן ליחסי ומשני לא אמרה חורה שלה למקלה מקדושין נ"ו דדרשינן כל צפור טהורה מאכלו לרבות המשולחם וזה אשר לא מאכלו לרבות השחוטתו ופריך ואיפוך אלא ומשני לא אמרה חורה שלה למקלה והשחוטתו ל"ל קרא להחיר המשולחם הא שרי הכא מה"ט שילוח הקן ונראה דכבר הקשו ראשונים מה מקלה איכא הא בטיל ברובא ואי דאין מצטלין איסור לכתחילה הוא רק מדרבנן וחי' דמכל מקום אין סברה שיהי מצוה מה שאסרו חכמים לבטל איסור ולפי"ז י"ל דסברה זו אינו מועיל רק שלא נאמר איפוך אלא אבל לאסור מהאי טעמא אינו מספיק ולהכי צריך גם קרא לרבות המשולחם וכ"ז באיסורי אכילה אבל באיסורי הנאה כבר כתב חוות דעת דאין מצטלין איסור הוי מן החורה ולפי"ז כאן דקיימינן אי לא מאכל איסור הנאה משמע ואם נאסר שילוח הקן אסור גם בהנאה וא"כ אין מצטלין איסור מן החורה שפיר מהני ה"ט דלא אמרה חורה שלה למקלה לחוד להחירה:

שם בתוס' ד"ה שאין הקשו הא בפסחים מ"א דרשי בשל מבושל לנלאו ואח"כ בשלו ע"ש. ונראה דחוס' ד"ה חורש הקשו אמאי לא חשיב ביטול של שבת מועדה גופא כמו ביטול של בנ"ח וחי' משום דבנ"ח הביטול ניכר אבל מעשה שבת אין ניכר שנעשה בשבת ע"ש. וקשיא לכאורה הרי גם בבנ"ח אין הביטול ניכר דהא אפשר שביטול הבשר לחוד והחלב לחוד ואח"כ נחשלו יחד וקבלו טעם זה מזה וא"כ אין ביטול אחר ביטול כמבואר באו"ח סי' ס"ד ואין כאן ביטול בבנ"ח, ולפי"ז אפי' בשלם יחד חי לישתרי דאין הביטול באיסור ניכר. אך י"א דכבר כתבו אחרונים דבכה"ג הנ"ל יש ביטול אחר ביטול בבנ"ח כיון שנמחדש טעם חדש בביטול השני, וכעין זה כתבו חוס' גיטין י"ט ד"ה דיו לענין כתב ע"ג כתב ע"ש. אך מנלן סברה זו נראה משום דגלי רחמנא גבי פסח דללאו ואח"כ בשלו אסור והיינו משום דנשתנה טעמו ע"י ביטול ולהכי גם לענין שבת קיי"ל דיש ביטול אחר צלי ועיי' בטור"ו סי' הנ"ל ס"ק ו':

ולפי"ז י"ל דהיינו דקאמר ר"ל מנין לבנ"ח שאסור ואי מלא מאכל כל מועדה מ"ש ממבשל בשבת כקושי, ואי

נבילה כיון שהנשר כבר נאסר הרי הוא כשאר איסורין כמש"ל בשם הש"ך סי' נ"ד וגם חלב אינו נאסר משום ששר בחלב רק בחורט שאר איסורין ולא אמרינן באיסור דרבנן חתיכה נעשית נבילה וא"ש:

(כפ"ק)

אין מבטלין איסור לכתחילה: מן החס בחומות פ"ד מ"ח ר"י אומר חללים שחורות מעלות את הלכות וכו' וכתב הרע"ב חללה של חרומה שחורה או לבנה שנפלה למאה חללים של חולין חליין שחורות וחליין לבנות כולן מצטרפות לבטלה שאם ה' רוצה ה' דורסן ומערבן הכל ביחד וכו' וכתב החו"ט ואף כי אין מצטלין איסור לכתחילה ה"מ להרבות בהיתר כדי לבטל האיסור אבל בכה"ג שאינו מרבה בהיתר אלא משנה האיסור מכמות שהי' ומפרידן כאשר ה' מקדם כדי לערסם יחד בכה"ג נ"ל דשרי לבטל לכתחילה ורי' אליעזר אומר עכ"ל. ומנחם בגליין ש"ע יו"ד של אלאמור"ר הגאון זצ"ל סי' נ"ב בטור"ו סק"ו דדיון אם נפל טפת חלב לחוך המרק דטער את הקדירה כולה עד שישוב וימערב הכל וכו' שהק' טור"ו הא אין מצטלין איסור לכתחילה ועיי' ב"י שם בשם מהר"י ו' חגיגה ואלאמור"ר מאוה"ג זצ"ל כתב וז"ל עיין חו"ט פ"ד דחרומות מ"ח עכ"ל וכוננו דלדברי חו"ט מיעבד קושיא הטור"ו דה"ג אין מרבה בהיתר שהרי איכא ששים בקדירה אלא שמשה האיסור ומערבה יחד וז"ש אין מצטלין איסור לכתחילה ודפח"ח:

(אם ציון עוד אין מצטלין איסור לכתחילה)

סימן ל"ד

בשו"ע יו"ד סי' ק"ו סעיף א' איחא חתיכה שבלעה איסור ואין בה ס' לבטלו שנפלה לקדירה אינו אסור אלא לפי חשבון איסור שבה שאם יש כמה שבקדירה מטרף עם החתיכה ענמה ס' כנגד איסור הבלוע בה מותר מה שבקדירה אבל החתיכה ענמה אסורה לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי ע"כ, והקשה בב"י ליטעמיה קפילא ואם לא יטעום טעם באותה חתיכה מהא גם היא מותרת, וחי' החות דעת על פי סברה המרדכי ביבמה שרקקה דם מותרת דאי אפשר לדם בלא יחטווי רוק והקשה דליבטל ברובא ומירץ כיון דההיתר לא היה ניכר קודם ביטול לא שייך ביטול ברוב, והכי נמי כאן שקודם הביטול לא היה ניכר ההיתר דהא היה על ההיתר גם כן שם איסור לכן לא מבטל להאיסור ע"ש:

ולכאורה קשה לפי"ז הא קאמר המחבר דהחתיכה ענמה נמי מצטרפת, והאין יכולה חתיכה זו לבטל, אלא דזה אינו דהא עכ"פ באותה חתיכה נשארה חלק אחד מס' דאינו יוצא לשאר החתיכות, וכיון דנשארה חלק א' אינו יוצא אלא לנ"ט חלקים וכנגד זה יש ס' בשאר החתיכות, ועל דרך משל אם יש נ"ט חתיכות וזה החתיכה שבלעה איסור א"כ אמרינן דבכל חתיכה מהחתיכות יש חלק אחד מס', א"כ אפילו חאמר דזו החתיכה אסורה ואין האיסור שבה מצטל על כל פנים בשאר החתיכות לית בהו טעם אלא חלק אחד מס' ויש בהשאר לבטל האיסור שיצא ולא נשאר שם אלא חלק אחד ובטל. אלא על כל פנים קשה מסיפא דקאמר מה שאין כן בדבר הנכלל ונימוח וכו' שאם יש בין כולו ס' לבטל וכו' כולו מותר, והכא קשה היכי מצטרפת לבטל ועל זה לא שייך חירוק דלעיל בדבר הנכלל יא כל האיסור ונמערב בהשאר ואם כן אמאי מצטרף:

ונראה לאדמו"ר דהנה על סברה המרדכי כ' בשו"ת נדע ביהודה יו"ד מהד"ת סי' נ"ד דזה דוקא לביטול ברוב

ג"פ, ונ"ל דהנה לעיל דף ק"ח א"י בגמרא גדי אסרה תורה ולא חלב עיי"ש וא"כ ה"נ אי הו"י יליף מלא חבשל ה"א גדי אסרה תורה ולא חלב, ואיהו אמר אפילו החלב יהי אסור כלומר בשר בחלב, ומש"ה שפיר יליף מלא חבשל כל חובשה ודו"ק:

דף קט"ו ע"ב דבי ר"י חנא נאמר לא חבשל גדי בחלב אמו ג"פ אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בשול, יש לדקדק במה שאמר לאיסור דהוא אך למוחר ולא הו"ל למימר אלא חד לאכילה וחד להנאה וכו', ועוד יש לדקדק מה שאמר אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור בשול הא איסור בשול קודמת דהא פשיטא דלא חבשל משמע הכי, ועוד הא אינו אסור באכילה עד דבשיל ל"י דהא לא אסרה תורה אלא דרך בשול:

וב"ל דהנה הפרי מגדים בפתיחתו להלכות צב"ח נסתפק אי יש איסור חזי שיעור לגבי בשול והנאה צב"ח וז"ל ומצניח לי בבשול והנאה אי אסור ח"ש מ"ה דביומא ע"ד אמרין הטעם דחזי לאיטרופי ואי הפירוש שטעם ויחל כית כדאי אכילת פרס ויהא חייב ובשול והנאה לא שייך זה דהלכתא כא"פ נאמרה על אכילה לא על בשול והנאה או דלמא הפ"י חזי לאיטרופי כפשוטו דראוי להטריף עם חזי זית אחר ויהי שיעור שלם ע"כ יעו"ש. והנה מהלכ"ח בפסחים ס"ד נראה דס"ל כד הראשון דמתוך דברי הרמב"ם ז"ל דפסק בהלכות חמץ מנין לאסור ח"ש בחמץ שנאמר לא יאכל וכו', והוא חמיה דהא קיי"ל דכל איסורין ח"ש אסור מה"ט וריבויא דקרא גבי חמץ ל"ל, ומתוך הגאון הנ"ל דהא עיקר הטעם דח"ש אסור הוא משום דחזי לאיטרופי וא"כ היכא דלא שייך טעם הזה יהיה מותר, מש"ה איטרופי קרא לאשמעינן בחמץ דגם באופן דלא שייך טעם הנ"ל וכגון באוכל חזי זית ברגע האחרון של פסח קודם שיגא הפסח דלא שייך חזי לאיטרופי דהא אפילו אם יאכל אח"כ עוד ח"ש בהיתר הוא, והו"א דבזה מותר ח"ש בחמץ להכי איטרופי קרא. ולפי"ו מיושב דיוק הנ"ל מה שהזכיר איסור דא"ל חנא דבי ר' ישמעאל מיידי נמי בח"ש, ובח"ש קיימ"ל דליכא מלקות אלא איסור מש"ה מזכיר איסור לומר דמיידי בח"ש, ומעשה ל"ק ג"כ דיוק הנ"ל מה דמקדים אכילה לבשול, דקמ"ל דכמו דבאכילה אסור ח"ש דשייך הטעם דחזי לאיטרופי לכא"פ כמו"כ בבשול ובהנאה נמי שייך ובטעם השני הנ"ל דהני איתקש לאכילה וכמו דאמרין בגמרא כיון דעל אכילה לקי אכילה והנאה נמי לקי, והלכ"ח נמי מודה הכא, וממילא נפשטה האיסתפקותא של הפרי מגדים וא"ש: (נערך עפ"י כחבי המלמד ר' יהודה אריה קליין)

סימן ל"ז

בעזרה"י לנעוץ מס' חולין תחילתה בסופה במתני' שלהי חולין לא יטול אדם אם על הבנים אפי' לטהר את המזורה. והקשה יש"ש לפמ"ש חוס' פסחים כ"ט דמשהיה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר באומר שה"י משום דבי"י הו"י לאו הניתק לעשה א"כ כאן נמי נימא הכי דאינו עובר באומר נטילה כשנטל ע"מ לשלח, ובשלמא לשחטה דמזורה א"י לטלה מפני שצריך לשלחה אכל למשולח דמזורה אמאי לא יטול הא הו"י להנלי"ע ויכול לטלה ע"מ לשלחה לאח"י. אמנם לפמ"ש רש"י בחולין קמ"א דלמ"ד קיימו ולא קיימו צריך לקיים העשה חכ"ד של התראה ולא מהני קיום העשה אח"י א"ש דהא אן קי"ל כמ"ד קיימו ולא קיימו דהא אמרי' במכות דמ"ד בטלו ולא בטלו ע"כ ס"ל הת"ס שמי' התראה ולמ"ד ל"ש התראה ע"כ ס"ל קיימו ולא קיימו וכיון

כחירוק חוס' דצב"ח הביטול יחד קשה קושיתו הנ"ל, ומי ח"ל וכו' ובשל מבטל שאין ח"ל מבטל מה ח"ל מבטל ע"כ לנלאו ואח"כ ביטול שנמחדש טעם חדש וא"כ גם צב"ח יש ביטול אחר ביטול באופן הנ"ל ושפיר י"ל כחירוקו הנ"ל והיינו לומר לך יש לך ביטול אחר שהוא כזה ואיזה זה צב"ח ומיושב קושית חוס':

שם ע"ב תוס' ד"ה ובאומר כחבו ואי לאו קרא דלא מאכלנו הו"א דהנחת גוף בלא אכילה אסור הכחבו ועיין מהרש"ל מה שפירש בזה. ולפענ"ד נראה לפמ"ש רמב"ם בסה"מ למ"ד לא מאכלנו איה"נ משמע דהפ"י דמה שאסר הכחבו אכילה אינו משום מעשה אכילה רק משום הנחת אכילה וילפינן מיני' כל הנאות דאסורים ע"ש אמנם לרבי דס"ל דלא מאכלנו לא משמע רק איסור אכילה ע"כ ס"ל דלאו משום הנחת אכילה אסר הכחבו רק משום מעשה אכילה ובאמת אם תתבונן לו מבטל למוך בית הבליעה במקום דא"א לאהדורי פטור משום דאין בו מעשה ועי' רש"י וחוסי' כחבוב ל' ע"ב וכמ"ש בחיטין דמה"ט אין לוקין על הנאה משום דהנאה לשאב"מ ואפשר כיון דמשכחא נמנעה גם בלא מעשה לוקין וכמ"ש מל"מ פ"ד ממלוה אכל מ"מ בשאר הנאות הגוף אין לוקין משום דהו"י לשאב"מ ואף דל"ש דהו"י שלכדה"נ כמו במכירה ונתינה עיין מל"מ פ"ד מיקוה"ח. ואפילו אי לא מאכלנו משמע איה"נ נמי אין לוקין על הנאה משום דאיה"נ ילפינן מדפטר הכחבו בבבילה ולרמב"ם מה שלמדן צי"ג מדות אין לוקין רק על מה שכחבו בכחבו מפורש. ועיין חוס' צ"ק ל"ב דבעריות רחמנא אחשבי להנאה מעשה ע"ש. וזה כוונת חוס' ואי לאו קרא דלא מאכלנו הו"א דהנחת הגוף בלא אכילה אסר הכחבו בלי מעשה אכילה והנאה נמשך מעשה כמו בבבילה ולוקה על הנחת גוף אף שאין בו מעשה להכי צריך קרא דלא מאכלנו דאינו חייב אלא על מעשה אכילה:

שם תוס' ד"ה כה"כ הקשו מה לכולהו שכן לא הותר מכללן חמץ צב"ח שהותר מכללן אכל חלב טמאה ובהמה טמאה וכו'. ולפענ"ד נראה עיין ברכות כ' דקאמר דמת מזה דוחה טומאה מולאחותו ופריך וליגמר מיני' ומשני שז' וא"ת שאני והקשה רש"י הא מיר וכו' קו"ע הוא דיומא למת ומי' דגלי לן קרא דלאו דלא יטמא לא נאמר גבי מת מזה, והק' חוס' א"כ בכל בעדל"ח ליכרי שו"א"ת, ומי' פני' דהכי דהיתר כתיב בזה קרא דכתיב האיסור שייך לומר דהאיסור לא נאמר כלל בזה אכל בעדל"ח לא נאמר העשה אכל הל"ח רק דילפינן מכלאים צי"ח דעדל"ח ל"ש לומר כן דהלאו לא נאמר בזה ע"ש, וה"נ אי אומר לענין הותר מכללן דוקא גבי חלב דכמה לאין כתיבי בחורה גבי חלב דלא כתיב בזה מיעוטא לחלב מי רק בויקרא דכתיב כל חלב שור וכבש ועו לא מאכלנו דמיני' ילפינן היתר לחלב מי' וכיון דלא כתיב היתר בכל פסוק דכתיב האיסור מקרי הותר מכללן וגם בזה ס"ל לריה"ג דחלב לא מקרי הותר מכללן משום דבבהמה מיהא לא אשחרי כדאמר' פסחים כ"ג ע"ב משום דכחד קרא דא"י עכ"פ מזכיר היתר, אכל צב"ח בכל מקום כתיב לא חבשל גדי בחלב אמו ומיני' ילפינן כל הני מיעוטא דלעיל ובהמה טמאה וחלב טמאה וא"כ מזכיר היתר בקרא דאיסור זה לא מקרי הותר מכללן דלא היה בכלל איסור כלל:

סימן ל"ז

חולין קי"ד ע"ב מנין לבשר בחלב שאסור באכילה שנאמר לא מאכל כל חובשה. וי"ל אמאי לא יליף מריבוי' לא חבשל

דל"ש מה אולמא עיי' חולק קמ"א א"כ שפיר הו' מה"ז וא"י
אפי' דיעבד וא"כ תקשי אמאי נקט לא יטול לכתחילה
לאשמעי רבנא טפי דאפילו דיעבד אינו י"ח:

אך י"ל דל"ש מה"ז אלא במצוה דעבי כוונה אבל במצוה דלא
בעי כוונה ל"ש מה"ז וזוהי מיושב קושיא חוס' בסוכה ל'
ממנה של טבל דאכלת מנה לא בעי כוונה כנראה מדברי
רמב"ם דאכל מנה אמר רחמנא והא אכל עיי' רש"י ר"ה כ"ח
וה"נ מ"ע דטהרת מזורע לא בעי כוונה לטהרה ושפיר יוצא
דיעבד חה כמו סברא דלעיל בשוחט בשבת כיון דלא בעי כוונה
לשחיטה ל"ש על"מ [פי' בשו"מ בית שערים שם]. חה המשך
מחילתה דמוכח דהיכי דלא בעי כוונה ל"ש על"מ וא"כ י"ל
ה"ט גם לענין מה"ז ויוצא דיעבד ולהכי נקט לא יטול אדם
אם על הבנים:

סימן ל"ח

בתום' ע"ז ט"ו ע"ז ד"ה מי דמי וכו' - נדפס בשו"מ בית
שערים יו"ד סי' ת"ד:

בתום' שם מ"ג ע"ז ד"ה שוחק כחצו ולפ"ז רמיא לרבנן
אליבא דר"י היאך יבערו ע"ז בשלמא לרבה יעשה
שחיקה בשאר מימות דליס המלח אפי' בעינא אלא לר"י היכי
ליעבד דע"כ לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל
מדאטריכו רבנן בגמ' וכו'. והוא תמוה דאם מוכח לרבנן
דאינו מועיל שחיקה בשאר מימות גם לרבה חיקשי איך יבער
ע"ז כמו לר"י ועיין מהרש"א:

וב"ל דהחוס' ד"ה א"ל ר"י כחצו דמשו"ה לא מהני לרבנן
שחיקה בשאר מימות ונהרות משום דאינו אלא כמו זורה
לרות שכן דרך נהרות שממרגשין מימיהם רפש וטיט על
גדותיהם ושם עושה זבל ע"ש. ובחוס' מ"ד ד"ה נחל כחצו
דדוקא כשנשרף כמו עגל מגדל זמחים ושחוק אף הוא נעשה
זבל אבל בלא שריפה אינו מגדל זמחים ול"ש נעשה זבל ע"ש
ולפ"ז לרבה דפי' משנתנו או מטיל לים היינו בעינא בלא
שחיקה משום דליס המלח אלא דסתם לים הוא יס המלח א"כ
לא פליגי רבנן רק על שוחק חורה לרות, ולפ"ז יש לומר אף
דמוכח בגמרא לפי פירוש החוס' דלרבנן אף שחיקה בשאר
מימות לא מהני יש לומר דהיינו דוקא כשנשרף משום דנעשה
זבל דהא מגדל זמחים דבהכי איירי החס, אבל שחיקה בלא
שריפה דאינו מגדל זמחים ואינו נעשה זבל שפיר י"ל דמהני
גם בשאר מימות ושפיר מצינן ביעור לע"ז בזהי אבל ר"י
דאמר ע"ז דלא מימאסה בעי שחיקה ומסתמא ר"י קאמר
דבעי שחיקה בע"ז אף בים המלח דאיירי ביה רבה דסתם לים
היינו לים המלח א"כ חזינן דאפי' לר"י בעינן דוקא שחיקה
ומטיל לים המלח אבל בשאר מימות לא מהני שחיקה עכ"פ
בלא שריפה וכ"ש לרבנן דלא מהני, וא"כ שפיר קשה לרבנן
היאך יבער ע"ז דבשלמא לר"י נהי דלא מהני שחיקה בלא
שריפה בשאר מימות מ"מ כיון דלא חייש לנעשה זבל דס"ל
וח"ג מותר מ"מ שפיר מצינו ביעור בשאר מימות ע"י שריפה
ושחיקה אבל לרבנן כיון דשחיקה בלא שריפה לא מהני בשאר
מימות דהא אפילו לר"י לא מהני ושריפה ושחיקה נמי לא
מהני בשאר מימות משום דחיישין לנעשה זבל דס"ל וח"ג
אסור וכמו שהוכחו החוס' א"כ לא משכח ביעור ע"ז בשאר
מימות שפיר קשה מה יעשה וכי כל שעה ילך לים המלח
וא"ש:

בתום' שם מ"ד ד"ה נחל וכו' - נדפס בשו"מ בית שערים
יו"ד סי' נ"ג:

דקי"ל הח"ס ל"ש התראה וע"כ דקי"ל קול"ק ושפיר א"י
ליטול אפי' למשולח דמזורע דהא נריך לשלוח חכ"ד. אלא
דבס' קה"י הוכיח דלא כרש"י דאי נימא כרש"י א"כ מאי דלאו
הנלי"ע הא בשאר לאוין נמי יכול לחזור חכ"ד דקי"ל מוך כ"ד
כדיבור דמי:

אלא דיש ליישב דהאחרונים הקשו אמאי השוחט בשבת וביו"כ
שחיטתו כשירה נימא כ"מ דא"ר לא מעבד אע"מ וחי'
דוקא במידי דנריך כונה העושה אמרי' אע"מ אבל במידי דלא
נריך כונה העושה ל"ש לומר אע"מ וא"כ בשחיטה דלא נריך
כוונה לשחיטה שפיר מהני [פי' שו"מ בית שערים יו"ד סי'
ש"כ], וה"נ י"ל סברא זו דדוקא בדבר שנריך כונה יכול לחזור
בו חכ"ד ועיי' ברין נדריס פ"ו, אבל בשלוח הקן דלא בעי
כוונה המשלח ואין כוונתו פועל כלום דהא נריך לשלוח עד
שמלא מתח"י לא מהני חזרה חכ"ד אי לא דהו' להנלי"ע ודברי
רש"י נכונים ומיושב קושיא יש"ש:

וזוה הכל שוחטין וכו' מוך מחש"ו וכו' וכולן ששחטו ואחרים
רואין אותן שחיטתן כשירה וזוה מוכח דלא בעי כוונה
לשחיטה כדאמר ר' גמ' ולכן השוחט בשבת וביו"כ שחיטתו
כשירה כנ"ל וא"כ לענין חכ"ד נמי י"ל סברא זו ונכון דעת
רש"י ומשו"ה שפיר לא יטול אדם אם על הבנים אפילו לטהר
את המזורע ולק"מ ע"ז קושיא יש"ש כנ"ל:

אן י"ל עפ"י קושיא יש"ש הנ"ל וחי' הנ"ל דלדעת רש"י
מיושב קושיא יש"ש אלא דקשיא מנלי' לרש"י האי סברא
ונראה משום דאל"כ תקשי קושיא חוס' במכות ט"ו ע"ז ד"ה
במאי הא למ"ד קיימו ולא קיימו נמי הו' הח"ס דילמא יקיים
העשה ע"ש וזוה הוכיח רש"י דנריך לקיים חכ"ד של התראה
ושפיר הו' התראה ודאי. אף תקשי אכתי הא י"ל כתי' חוס'
שם דמוקמי' אחזקה שלא יקיים העשה ונראה דס"ל לרש"י
דלא מוקמי' על חזקה להבא כדאמר ר' גיטין שמה מח לא
חייש' שמה ימות חיישין. ויש להביא רא' לזה מדמוקי רבינא
מחני' דהכל שוחטין הכל מוחזקי' שוחטין מוחזקי' אעפ"י
שאין מומחין וע"ש בחוס' דאי ידענו שאינו מומחה אינו
שוחט אלא בדלא ידעינן אי גמיר וע"כ הטעם משום דרוב
מציין אלא שחיטה מומחין הם וקשה הא איכא לברורי אי גמיר
והיכי דאיכא לברורי מבררין:

ונראה לפמ"ש מג"א סי' תל"ז סק"ד דבחי' טריפות סמכין
אחרוב ולא מבררין משום דלא היה לו חזקה טריפות
מעולם אבל כאן ה' בחזקה חמץ ונחזקה בדוק אמה ב'א
להוציא מחזקה חמץ לא סמכין עלי' לכתחילה וכו', ולפ"ז י"ל
דס"ל לרבינא נהי דבהמה בחי' בחזקה איסור עומדת מ"מ לא
אמרין חזקה להבא שלא חנא מחזקה איסור ולהכי א"י לברר
ישאני בזהי דסי' תל"ז דהו' חזקה לשעבר שעדיין לא יצא
מחזקה חמץ. חה המשך הכל שוחטין וכו' וכמו דאוקמא רבינא
לאיכא דאמרי' ומוכח דלא אמרי' חזקה להבא ול"ל כתי' חוס'
מכות וע"כ כדעת רש"י ול"ק קושיא יש"ש וא"ש לא יטול
אדם:

ועוד י"ל דיש להקשות למ"ש ריב"א בפסחים מ"ז דנהי דאין
עדלי"ת ועשה מ"מ הל"ת דחי ולא נשאר רק עשה עיי'
חוס' חולק קמ"א, והקשה בחשו' נוב"י כיון דנשאר עשה הו'
מה"ז ואינו מקיים מצוה ושוב הו' ל"ת ועשה וחי' נוב"י דהא
דאין עשה דוחה עשה היינו משום מה אולמא דהאי עשה
מהאי עשה אבל אם כבר עשה אמרי' מאי להיפך ואין כאן
מה"ז ע"ש ולפ"ז בשלוח הקן דילפינן מחשלה אפילו לדבר
מצוה דאין עשה דטהרת מזורע דוחה עשה דשלוח הקן אף

דמיירי נהי מסופא אעפ"י שא"ל העבר לי חציות של י"ג וכו'. וזוה נמי יחא הא דנקט נכרי ששכר דבישראל שאסור ליהנות מי"ג י"ל גם בהורקה מכלי אל כלי והעברה ממקום למקום משום מסייע ידי עובדי עבירה ולא משום רוצה בקיומו, ולהכי נקט נכרי להורות דהאיסור משום רוצה בקיומו:

ואפשר לומר עוד לפמ"ש מג"א ס' ח"ן סק"ה דאם שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת ואח"כ עשה עמו י"ג שכרו אסור משום דאם לא הי' עושה עמו כלל לא היה משלם לו שכר ונמצא שנטל שכר י"ג ע"ש, וכחז בזה חת"ס דלהכי לא נקט המשכיר אלא השוכר דאפי' לא השכיר עצמו לי"ג רק הוא שכרו לי"ג והטעמה נמי שכרו אסור ע"ש. ונ"ל דזה דוקא בשוכר נכרי דהי' לו לפועל לאסוקי אדעת'י שחא יעשה עמו ביי"ג וכיון שלא התנה אס' אינו רוצה לעשות ביי"ג א"ל לשלם לו שכר אפי' כפועל בטל וא"כ כולא אגרא שייך ביי"ג ולהכי שכרו אסור, אבל בשכרו ישראל כה"ג דלא הו"ל לפועל לאסוקי אדעת'י שיעשה עמו ביי"ג אס' אין לו מלאכה אחרת והפועל אינו רוצה לעשות ביי"ג צריך לשלם לו שכרו עכ"פ כפועל בטל ועיי' בחו"מ רס"י של"ד, וא"כ ל"ש כולא אגרא ביי"ג לכן אין שכרו אסור רק מה שהוא יותר על שכר כפועל בטל ולהכי כתב רש"י נכרי ששכר:

אבל לפענ"ד נראה דהא דנקט השוכר ולא נקט המשכיר עפמ"ש מג"א שם דבחנור כיון שהשכיר לו חטור לשבוע א' אפי' העכו"ם לא יאפה בו כלל הי' צריך לשלם לו א"כ לא שקיל שכר חמץ ולכן שרי ע"ש ולפ"ו גם כפועל אס' שכרו לזמן לעשות מלאכה לכשיצטרך ואס' אין לו מלאכה יושב ונטל דצריך לשלם לו אפי' אינו עושה ביי"ג כיון ששכרו לזמן למלאכה מיוחדת ועיי' במג"א ס' רמ"ד סק"ד, וא"כ אפילו עשה ביי"ג שכרו מותר כיון שאין השכר בשביל י"ג. אך אס' שכרו ופסק עמו שאס' יהי' לו מלאכה ביי"ג לעשות עמו ביי"ג גם בכה"ג שכרו אסור שהרי אס' לא הי' עושה ביי"ג בטל חנאו ואינו משלם לו שכר. אמנם נראה דאם הגוי שכרו לזמן למלאכה אחרת ואס' אין לו אותה מלאכה יושב ונטל וא"כ אפי' אינו עושה ביי"ג צריך לשלם לו שכר וממילא אפי' עשה ביי"ג שכרו מותר כנ"ל דלאו שכר י"ג הוא אז אפילו א"ל הפועל בשעה ששכרו שיעשה עמו ביי"ג מ"מ שכרו מותר דגם אס' אינו עושה מחויב לשלם לו שכרו משום דשוכר הוי בעי לאחזוי משכיר קא מחני פטומי מילי בעלמא הוא כדאמר' ב"מ ס"ו ע"ש, ולהכי נקט השוכר דגם בכה"ג שכרו אסור אבל במשכיר בכה"ג באמת שכרו מותר:

ועוד נ"ל במ"ש רש"י נכרי ששכר דהנה הרמב"ן ור"ן כתבו הא דחליפי איה"נ מותרין היינו לפי שאינו דמיהן כדאמר בירושלמי שכיון שאסורין בהנאה אינו שוה ממון והמעות שקיבל גזל או מחנה הן בידו ע"ש, וכחז מל"מ פ"ה מאישות דאפילו מוכר לנכרי דרשאי ליהנות מהן וא"כ הדמי' חליפי איה"נ נינהו מ"מ כיון שהמורה אמרה שלא יתלפס ולא ימכרם ואסרה כל הנאות שבו נמצא שדבר זה אין לו דמים ואס' לקח דמים בעדו אינו אלא גזל או מחנה ע"ש. ולפ"ו יש לחדש דאפילו בעי' דגילתה תורה שחופס חליפי' היינו דוקא במכרו לנכרי דרשאי ליהנות מהן והוי הדמים חליפי' ע"ז אבל במכרו לישראל כיון דגם הלוקח אינו רשאי ליהנות ממנו ואינו שווה לו כלום לא הוי הדמים חליפי' ע"ז כלל רק גזל או מחנה ואינו נתפסן באיסור ע"ז ואינו אסורין לאחרני, ועיי' בר"ן שהקשה למאי דמסקי' דשכרו אסור משום קנס א"כ אמאי לא קנסו בעושה מלאכה בשאר איה"נ ותי' דאף למאי דמסקי' דמשום קנס שכרו אסור אטעמא דחופס דמים סמכי' ומשוי' אסרי'ן

בעזרי' ר"פ השוכר את הפועל ע"ז ס"ב

ברש"י ד"ה השוכר נכרי ששכר את ישראל וכו' ונחידושי חת"ס דקדק מדוע נקט רש"י דוקא נכרי ששכר. ונ"ל דעיי' מג"א ס' ח"מ סק"א שכתב ונכ"מ דישאל חייב לבערו ועבר עליו ולא ביערו אס' בל העכו"ם אהה"פ רשאי ליתן לו החמץ דהא חמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מטעם קנס וזוה לא קנסו וכ"מ בחו"מ ס' שס"ג דהגזל חמץ ועבר עליו הפסח א"ל הרי שלך לפניך ואס' נאכד צריך לשלם דמיו נמצא דנהנה בזה שמחזיר לו החמץ ואפילו הכי שרי ה"נ כן ע"ש, וכחז עט"ז שם בשם מהרי"ץ לחלק בשלמא התם שהגזל ישראל ואס' לא יאמר לו הש"ל יהנה העגול מחמץ שעבר עליו הפסח ומה נ"מ אס' הגזל נהנה או העגול, משא"כ כאן שהמפקד עכו"ם דמותר ליהנות מחמץ והנפקד ישראל שאסור ליהנות שפיר י"ל דאין הישראל יכול לומר הש"ל כדי שלא יהנה מחמץ שעבר עליו הפסח ע"ש. ולפ"ו א"ש דנכלל שכרו אסור הוא נמי שאסור לקבל השכר אלא דאם קיבל נמי שכרו אסור וא"כ התינה בשכרו נכרי שפיר י"ל שאסור לקבל שכר אבל בשכרו ישראל אין לומר שאסור לקבל שכרו כדי שלא יהנה ממנו דאם לא יקבל הרי השוכר נהנה ולהכי פירש"י נכרי ששכר:

ועיי' ל' דמשום סיפא פירש"י נכרי ששכר דהרי לאוקימתא דרבה לקמן ס"ה הא דאמר' שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אע"פ שא"ל העבר לי חציות של י"ג ממקום למקום שכרו מותר היינו דוקא בא"ל העבר לי חציות חציות בפרוטת, אבל בא"ל העבר לי מאה חציות במאה פרוטות שכרו אסור דמוכח בבבלי' ופירש"י שם דכל כמה דלא אעבידיהו לכולהו לא יהיב לי מדי הלכך כולי אגרא שייך ב" ע"ש. וזה שייך דוקא בשוכר נכרי אבל בשוכר ישראל כיון דקי"ל דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי יום כדאמר' ב"מ דף י' וא"כ אפילו אינו מעביר לו חציות של י"ג צריך לשלם שכרו שעשה עמו וא"כ אין כולא שייך ב"י ושכרו מותר אפי' במאה חציות במאה פרוטות ותקשי מחני אבריימא, ולכן פירש"י דהכל מיירי בשוכר נכרי:

עוד עמד בס' הנ"ל עמ"ש רש"י לעשות עמו מלאכה ביי"ג להריקו מכלי אל כלי או להעביר חציות ממקום למקום. ונ"ל דר"ן הקשה בשלמא ביי"ג קנסו משום דעביד איסורא דרוצה בקיומו אבל בפירות שביעית מאי עביד דקנסיהו רבנן, ותי' דהאי נמי בעביד איסורא וכמו שאמרנו בירושלמי בפירות עבירה היא מחניתא ע"ש מבואר הא דביי"ג שכרו אסור היינו משום דעביד איסורא דרוצה בקיומו ועיי' לעיל נ"ה ע"ז דקחני ישראל שהוא עושה בטומאה לא דורכין ולא בוצרין עמו משום דמסייע ידי עובדי עבירה במלאכה שהוא עושה בה עבירה אבל מוליכין עמו חציות לגת ומביאין עמו מן הגת לפי שכבר נגמרה מלאכת העבירה וזו מלאכה אחרת היא ע"ש בחוס' ד"ה אבל. ולפ"ו למה דחזרו לומר אין דורכין עם הנכרי בגת משום דר"ה ע"ש ודף נ"ו ע"ז א"כ יש בזה גם משום מסייע ידי עובדי עבירה שהרי גם הגוי אסור לנסך לע"ז שהרי מצווה שלא לעבד ע"ז, אבל כשכבר הוא י"ג והעבירה עברה ומוריק עמו מכלי לכלי או מעביר ממקום למקום חו מלאכה אחרת אין בזה משום מסייע ידי עובדי עבירה שהרי הגוי מותר להשתכר ביי"ג ואין בזה רק משום משתכר באיה"נ ואסור משום רוצה בקיומו. זה כוונת רש"י דלא חימא שכרו לעשות עמו ביי"ג היינו דוקא לדרוך עמו בגת דעביד איסורא משום מסייע ידי ע"ש אבל רוצה בקיומו אין איסור, ולהכי כתב דגם להוריק מכלי אל כלי או להעביר חציות ממקום למקום נמי שכרו אסור משום דעביד איסור דרוצה בקיומו זה מוכח

חצית ממקום למקום כדי למחך למה נקט השוכר ולא המשכיר וא"ש:

בגמ' מ"ט שכרו אסור חלימא הואיל וי"ג אסור בהנאה שכרו נמי אסור והרי ערלה וכו' ופי' בחידושי רמב"ן דה"ק חלימא וכו' שכל שאסור בהנאה חף הנאת גרמחו אסורה אפי"י שאינה דמים לו והרי ערלה וכו"כ דאסורין בהנאה ואפי"ה ממון הנא בגרמא שלהם מותר דחנן וכו' ומשמע מדבריו דנפי למימר דמדלוא' מיחסר וכן הבין הר"ן והקשה ע"ז דהא שכרו אסור דמחני משמע דאסור גם לאחרים ואי משום גרם הנאה אינו אסור רק לו ולא לאחרים וכו"מ דמשום גרם הנאה גם לאחרים אסור מה"מ א"כ מצינו כל איסורי הנאה חופסין דמיהן ואי אפשר וכו':

ולפענ"ד נראה דר"ן בע"ז כ"ט הקשה דשם במשנה אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורין חלי"ג משמע דחסם י"ג נאסר משום נחל דיי"ג גמור ואלו בגמ' אמרו דגורו משום נטוהיהן וכו' דמשום נחל דיי"ג גמור לא היו אסרי' דמיעוטא הוא ומשום נטוהיהן לא היו אסרי' רק בשמי' כפתון ושמן אבל כיון דאסור בשמי' משום נטוהיהן שוב הוצרכו לאסור גם בהנאה דאל"כ אחי למטעי דמשום ניסוך נאסר ויבואו להחיר גם י"ג גמור בהנאה ע"ש ולפ"ז אני אומר גם אם השכר אינו אסור מה"מ אפי' למחליף פשיטא לי' למקשן דלא שייך למיגזר בשכר אטו גוף ולהכי פריך רק דנימא דשכרו אסור מה"מ לפועל עצמו משום גרמח הנאחן ואז שפיר יש לגזור שכר אטו גוף דאחי למטעי דגם הגוף אינו אסור לאחריו כמו השכר רק לבעלים עצמם ולהכי אסורו גם השכר לאחריו וא"ש:

ועוד נ"ל ד"ל משום גרם הנאה אסור גם לאחריו מה"מ ואי דא"כ מצינו כל חלי"ג חופסין דמיהן נ"ל סברא ישרה דהרי מבואר לעיל נ"ד דבע"ז גם חליפי חליפי אסורין ונשארין החליפין באסור וגם החליפי חליפין אסורין ואפילו בשביעית דבחליפי חליפין נכנס זה ויצא זה מ"מ בפירות שביעית עצמן הפירות והחליפין נשארו באסור ע"ש בחוס' ד"ה משום ומוס' קידושין נ"ה ד"ה ושני ועכ"פ מבואר דחליפי ע"ז אסור ליהנות הנאת הגוף כמו מע"ז עצמה ואפי' גרם הנאה שלהם דהיינו חליפי חליפין אסור ליהנות מהם הנאת הגוף ואפילו רוצה להוליך הנאה לים המלח דהולכת הנאה לים המלח לא מהני אלא בנחשבה ונחשבה או שאין האיסור בעין ועיי' כ"ז באשרי ע"ז מ"ט וכן חליפי שביעית שחופסין דמיהן דינם לגמרי כפירות שביעית גופיהו כל זמן שלא החליפין או חיללן משא"כ באי"ג שאין חופסין דמיהן ואין אסורין אלא משום גרם הנאה דקא מישתרי להו ע"י אי"ג אין אי"ה נחפס על גוף החליפין שיהי' אסור ליהנות מהן הנאת הגוף אלא שלא יהי' מישתרי לי' ואם מוליך הנאה לים המלח שפיר דמי דאין איסורין בגופן אלא משום דבשעה שנהנה מהם ואין מוליך הנאה לים המלח הוי כמיחבני באותה שעה הנאת מישתרי מלאי"ג עצמו ועיי' רשב"א סוכה מ' דע"ס דהסקה אין הנאתו וביעורו שווה משום דאין הנאה בשעה שמבטל ואופה אלא לאחר ביעורו כשאדם נהנה מאותו פת ומבטל ע"ש וה"ג אין הנאת גרמחו של מכירה או שכר פעולה בשעת מכירה וקבלת שכר רק בשעה דאחור שכר מישתרי לי' או אי"ה"ג גורם הנאתו ולהכי כי לא מישתרי לי' שמוליך הנאה לים המלח שפיר שרי דאין חופסין דמיהן אבל באי"ג עצמו אסור להנות בין הנאת הגוף בין הנאת מישתרי אפי' ע"י הולכת הנאה לים המלח כמ"ש אשרי דף מ"ט הנ"ל לפי שהם בעצמותן אסורין:

לי' אכ"ע דאי משום קנסא לחוד לא היה ראוי לאסור ולקטם אלא לדדהו דעבדי איסורא ולא לאחריו ומשום נ"ה נשאר אי"ה"ג דאין חופסין דמיהן שכרו מותר אפילו לדידי' שלא חתולין בין דיד' לאחריו ע"ש. ולפ"ז אם כנים דברי הנ"ל דאין חופסין דמיהן אלא במכרן לנכרי ולא במכרן לישראל א"כ גם שכרו אינו אסור אלא בשכרו נכרי ולא בשכרו ישראל ופיר כחב רש"י נכרי ששכר:

ובזה יש ליישב מ"ש רש"י להריקו מכלי אל כלי וכו' דהנה רמב"ן הקשה לשיטת ר"י שבתוס' ד"ה יאות דאם מכר ע"ז או ח"י בהקפה ומשך הנכרי מחילה ואח"כ נתן הדמים לא הוי חליפי ע"ז והדמים מותרין א"כ שכר י"ג נהי דקנסו דליהוי כמו חליפי מ"מ הלא חליפין גופא שרי בכה"ג כיון דקי"ל ישנה לשכירות מחילה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף הו"ל כמוכר בהקפה ומשלם הדמים אחר שמשך הדמים מותרין ע"ש, ותי' הר"ן דמ"מ לא משמע להו לאינשי הכי דמי למכר הנפרע לאלתר ע"ש. אך כ"ז לשיטת ר"י אבל לדעת רבינו אלחנן דדוקא אם הע"ז אינו בעין או שאינה ברשות נכרי הלוואה אז אין הדמים נחפסין אבל אם הוא עדיין ברשות לוקח אפי"י שקנה במשיכה הדמים נחפסין ל"ק כלל קושיא רמב"ן דהא בפועל עדיין פעולתו בעין ברשות השוכר ובכה"ג חליפי נחפסין ולכן גם שכרו אסור:

אך התינת אם עשה עמו מלאכה שהשכיר היין ושבתו בעין אבל במוריק מכלי לכלי או מעביר ממקום למקום שלא השכיר כלל וא"כ אין פעולתו בעולם בעין וכו"ה"ג גם לר"א חליפי מותרין וקשה קושיא רמב"ן וצריכין אנו לתי' הר"ן. וזה כונת רש"י דלא חייבא דוקא בשבת פעולתו בעין הוא דשכרו אסור דל"ש קושיא רמב"ן וכשיטת ר"א אבל במוריק מכלי לכלי ומעביר ממקום למקום שאין שבת פעולתו בעולם שכרו מותר כקושיא רמב"ן, ולהכי כתב רש"י דאפילו כזה שאין פעולתו בעין נמי שכרו אסור וכחידושי הר"ן:

ועוד נ"ל דכבר הבאחי לעיל דקדוקו של חמ"ס למה נקט השוכר ולא נקט המשכיר. ולפענ"ד דבחו"מ ס' רס"ד סוף פ"ד כתב רמ"א וכן כל אדם שעושה עם חבירו פעולה או טובה לא יוכל לומר בחנם עשית עמדי הואיל ולא נזחיק אלא צריך ליתן לו שכרו ע"ש. ולפ"ז י"ל בפשיטות דהרי כתב הר"ן בסוגי' דהא דקנסוהו שיהא שכרו אסור היינו משום דעבד א"י דרוצה בקיומו ואין להקשות הא כיון דשכרו מה רוצה בקיומו איכא הא אפי' ישחברו ולא יעשה ביי"ג מחויב לשלם לו דמי' למימר אנה הא קאימנא אך ו"א כיון דבעה"כ אנוס כמ"ש ריטב"א לקמן פ"ג גבי שכרו לשכור ולפ"ז י"ל דלרבותא נקט השוכר דלא מיבעיא משכיר בלי ידיעת הבעלים דאם אינו עושה מלאכה ודאי אינו משלם לו כלום פשיטא דהוי רוצה בקיומו אלא אפי' בשכרו נמי שכרו אסור דהוי רוצה בקיומו כנ"ל. והוא מר"ן פירק שני דייני ועיי' תומים ס' פ"ט אות ח' וכתב נחמ"מ שם רס"ד אות ז' דהיינו דוקא כשמשיביו וכו' אבל כשמנילו מן ההיק דינו כמזבית ארי וכהשבת אבדיה ע"ש. ולפ"ז בכה"ג שאינו משיבית כגון שמוריק מכלי לכלי או מעביר ממקום למקום אם עשה עמו מעצמו בלי ציווי ביי"ג שכרו מותר כיון דמן הדין אינו חייב לתת לו שכר א"כ מחנה בעלמא הוא דיהיב לי' ואינו שכר י"ג כלל וכיון דמחני מיירי לעשות עמו ביי"ג מיירי בכה"ג להוריק מכלי אל כלי או להעביר חציות ממקום למקום להכי נקט השוכר דדוקא בשכרו שכרו אסור כזה ולא משכיר דהוי משמע אפי' עשה עמו מלאכות מעצמו נמי שכרו אסור ח"א דבזה שכרו מותר כנ"ל. וזה כונת רש"י לעשות עמו מלאכה ביי"ג להריקו מכלי אל כלי או להעביר

הדק"ל נתנה לסיטון אחי מעל הא אכתי לא הוציאם והוא עדיין ברשות לוקח והקדש אע"כ דגם קודם שהוציאם קנאם ומ"ש חוס' והוא שאל עליהו היט כשאל דחיב באונסין וכלא"ה ל"ש במעות דהו שאל דהא שאלה הדרא בעינא אחר התשמיש וכלא אחר התשמיש לא הדרא בעינא אלא הו ליה עליהו, והא דלא כתבו דהו ליה עליהו היט לענין אם קנה אח"כ בכסף זה קרקע מן המוכר דנקנה בכסף קנה אפילו אם במלוה לא קנה כיון דמעיקרא בחורח מכר אחי ליהי כדאמרין בקידושין ר"פ האומר אף דיש לחלק דהתם מעיקרא בחורח קידושין אחי ליה על קידושין אלו אבל על מכר אחר אפשר דל"ש ה"ט ויהי אף שיהי עכ"פ נראה דקנה המעות דאל"כ נתנה לסיטון אחי מעל וא"כ בשעה שהוא נותן לו פירות שביעית כבר קנה המוכר המעות וא"כ אינו חליפי הפירות ואינו נתפס בקדושת שביעית ואמאי יהי שכרו אסור אפילו בלקוט לי בו ירק:

אבנבם יש לחלק דשאני התם דבשעה שקנה הנכרי ע"ז וי"נ אע"ג שנתחייב בדמיהן מ"מ לא מיוחד שיעבודי כדאמרין לקמן ס"ג ע"ז וא"כ אז בשעת קניית הנכרי לא היי אפשר ליחסר ואח"כ כשנותן לו הדמים והוא מיוחד כבר קנה הנכרי אבל כאן בשעת קניית המעות בעבור הירק אף דלא מיוחד אחי ירק יתן לו מ"מ כל ירק שיתן לו יהי פירות שביעית דהא לקוט לי ירק היום קא"ל וכל ירק שילקוט היום יהי פירות שביעית שפיר הו חליפי שביעית ואסור. אך כל זה אם חליפי שביעית נתפסין באיסור אעפ"י שאין דמיהן כמו בע"ז הנ"ל אבל אם נאמר דאין נתפסין באי אלא אם הן דמיהן שקונה הדמים תחת פירות שביעית ופירות שביעית תחת הדמים הדק"ל הא הכא קנה מוכר הדמים קודם שקנה לוקח פירות שביעית וא"כ לא נכנס זה תחת זה ואמאי שכרו אסור בלקוט לי בו ירק היום אע"כ שנתפסין באיסור אפילו אין דמיהן וא"כ נגזור שכר אסור דמים כמו ביי"נ ומיושב מה שהקשינו לעיל. ובזה נראה מה דהביא רישא דמתני' לקוט לי בו ולא היי לו להביא רק הסיפא אלא דמסיפא לתוד לק"מ כקושיא הנ"ל אבל מרישא פריך שפיר כחידוך הנ"ל. ולפ"ז אי לא דיי"נ חופס דמיו כע"ז אעפ"י שאין דמיהן פשיטא ליי דל"ש למיגור שכר אסור דמי ולהכי קאמר אלא הויל ותופס דמיו כע"ז אעפ"י שאין דמיהן מ"מ נתפסין באיסור וא"כ שפיר שייך לגזור שכר אסור דמים וא"ש:

ובזה אמרתי ליישב קושיא חוס' ד"ה לקוט שהקשו למ"ד מגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו א"כ המלקט קנאם וכשנתנם לבעה"ז בדינר זה נמצא מוכר לו פירות שביעית. ולפמ"ש י"ל דכבר הקשינו אף הו חליפי שביעית כלל אפי' בלקוט לי בו הא המוכר קנה המעות והוא לא קנה עוד הפירות אפי' אי מעות קונות כד"ה דהא עדיין לא לקט ואין הפירות ברשות מוכר והו כמו דשלג"ל כמבואר בכתובות נ"ט וכמה דוכתי וכיון שבשעה שנותן לו הפירות כבר קנה המעות לא הו חליפין כלל ואפי' למה שחקנו תכמים דמשיכה קונה מ"מ קונה המעות כמש"ל ועוד כיון דאין הפירות מיוחדים ל"ש שיאמר לו נשרפו חייך בעליי ושפיר מעות קונות אפילו מדרבנן ואי דכיון דהו דשלג"ל ואינו קונה כלל ל"ק המעות ז"א דיי"ל דמ"מ נתחייב גופו בעבור המעות לתת לו פירות כמ"ש נמ"י פ' הזהב הביאו קלו"ת ס' רמ"א אות י"ב ועיין קלו"ת ס' ר"ג אות ג' וא"כ לא הו חליפי שביעית כלל. אך י"ל כיון שצידו לזכות בהם וכל שצידו לאו כמחוסר מעשה דמי לא הו דשלג"ל כמבואר בכתובות הנ"ל וקידושין ס"ב ועיין בפ"י הרא"ש בנדרים ל"ד ע"ז ד"ה להורשה בשם רבינו יצחק וא"כ מיד כשנתן הלוקח המעות וזה בהם ואף שאינם מיוחדים

ולפ"ז שפיר י"ל דכלל איה"נ חליפיו ושכרו אסור למחליף וגם לאחריו דגרס הנחתו מקרי נהנה מגוף האיסור אבל אין חליפיו ושכרו אסור בעצמותו ומוחר ליהנות ממנו הנחת הגוף כשילך כעגדן לים המלח אבל הו דתופסין דמיהן הו החליפין גוף האיסור לא משום דהו כנהנה מן האיסור ואסור ליהנות מהם הנחת הגוף אפילו כשילך הנחה כעגדן ושוין לים המלח וא"ש:

ובזה אחי שפיר לשון רש"י ע"ז נ"ד ד"ה למעוטי ערלה וכו' ואם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דלא מיתפסי באיסורא וממונא הוא, פי' כיון דאין איסור בעצמותו ואם מולך כעגדן לים המלח די והם גופן מותרין אפי' למחליף עצמו, אע"ג דאיהו אסור לאתהוטי מיניהו, פי' מה"ת, מיהו האי הנחה מט"י ל"י ע"י ערלה, פי' דאין האיסור משום דחליפי אסורין רק משום דבשעה שנהנה מחליפי' אז נהנה מן הערלה, אבל איהו לאו מערלה מט"י לה, פי' דהיא אינה נהנית מן הערלה ויכול המקדש להולך כעגדן לים המלח ובעצמותו אין איסור לכן היא מקודשת, ודוקא קידושי אשה, בזה החליפין בעצמותן מותרין ומקודשת, אבל איתהוטי מיניהו מדרבנן אסור, פי' דרבנן אסרו גוף החליפין בהנחה:

ומיושב בזה קושיא חוס' מולך ד' ע"ז ד"ה מותר שהקשו על רש"י שפי' שמרוחין דלדין מיהא שרי וכו' והקשו חוס' הא מרוחין נמי לגבי דידהו למאי דס"ד השתא דהו דאורייתא דבחליפי' לא אסור אלא מדרבנן כמ"ש רש"י בע"ז נ"ד ע"ש ולפמ"ש לק"מ דגם רש"י בע"ז ס"ל דלמחליף עצמו אסור מה"ת אם אין מולך כעגדן לים המלח וא"כ לא הרוחו ע"ע בזה שהחליפו אלא שיהי איסור בעצמותו אינו מה"ת רק מדרבנן וכנ"ל:

בגמ' אלא הויל ותופס דמיו כע"ז ודקדק בתח"ס אמאי לעיל לא קאמר כע"ז הויל ואסור בהנחה כע"ז וכאן אמר כע"ז ותופס דמיו כע"ז. ונ"ל דהנה הר"ן הביא ירושלמי דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת בשאין דמיהן ופי' הר"ן לפי שאין ממון זה דמיהן של ערלה וכה"כ שכיון שהן אסורין בהנחה אינן שוין ממון ומעות הללו מתנה הן בידו ולפיכך מותרין דדוקא בע"ז חידש הכתוב שאעפ"י שאין לה דמים שיהי חליפי' נתפסין באיסור שלה אבל בשאר איה"נ לא ע"ש, ולפ"ז קשיא לי מאי פריך והרי שביעית בשלמא בע"ז דגם החליפין אינו דמיהן ואפ"ה נתפסין באיסור שפיר גזרו שכר אף שאינו דמיהן אסור חליפי' דאם השכר יהי מותר יטעו שגם החליפין מותרין דהא ז"ל אין דמיהם אבל בשביעית שהחליפין הן דמיהן שפיר שכרו מותר דלא יטעו כלל בין שכר פעולה שאין דמיהן לחליפין שהן דמיהן:

וב"ל דיש להקשות לפמ"ש חוס' ד"ה יאזח לדעת ר"י דאם הנכרי משך מחילה ע"ז או יי"נ וקנהו אעפ"י שעדיין הם ברשותו כשפורע לישראל מ"מ אין הדמים נתפסין באיסור ע"ש, וא"כ חקשי בלקוט לי בו ירק היום דאמרין שכרו אסור ואמאי הא לר"י דס"ל מה"ת מעות קונות ורק דרבנן חקנו משיכה כתבו חוס' בנ"מ מ"ג ד"ה מאי דלא הפקיעו כת המוכר ומותר להשתמש במעות ועיי' במהרמ"ל לקמן ס"ג בתוס' ד"ה והא, וא"כ נראה דהמוכר קנה המעות דלא חקנו תכמים רק שהלוקח לא יקנה החפץ אבל לא שהמוכר לא יקנה המעות ואף דכיון דהלוקח לא קנה החפץ ממילא נריך המוכר להחזיר לו המעות מ"מ יכול להחזיר לו מעות אחרים, ואף דחוס' ב"מ כתבו והו שאל עליהו וא"כ י"ל דכל כמה דלא הוציאם הו המעות ברשות לוקח, מ"מ א"א לומר כן דא"כ

גוף ובי"ג גזרו דמים אטו גוף לך הארץ נלשום וכתבו ואין להחמיר כאן בשכר יותר מהחם בדמי וכו'.

אמנם נ"ל דהא חלי' עיין נה"מ ס' ק"ה אות ב' דטעמא דמגביה מציאה לחזירו ל"ק חזירו אפילו בעשאו שליח הוא מטעם שכתב נמ"י ב"מ י"א שא"ל לזכות לחזירו בחזרה שליחות אלא"כ הוא שלחו של בעל הממון ע"ש ובמציאה איכא בעל הממון דייאוש לא נפק מרשות בעלים עד דאחי לרשות זוכה ובעל הממון לא שוי שליח ע"ש אך מ"ד קנה חזירו משום מיגו דחי' לנפשי ס"ל כיון דחידו לזכות לנפשי הו' איהו כבעל הממון ושפיר קנה חזירו וכמ"ש גם נמ"י שם ולפ"ו לדידי' שפיר י"ל כחירוק הג"ל דכיון דביד המוכר לזכות בו שפיר קנה לוקח מיד אבל למ"ד לא קנה חזירו דל"ל ה"ט ואף דחידו לזכות בו מ"מ כל כמה דלא זכה בו הרי הוא של בעל הממון וא"י לזכות לחזירו ה"ה נמי דא"י להקנות לחזירו וא"כ לא קנה הפירות והדק"ל דאינו חליפי שביעית כלל אפילו בלקוח לי בו:

מ"מ כל פירות שנתן לו הו' פירות שביעית כמ"ל ושפיר שכו' אסור דהו' חליפי שביעית:

ולפ"ו בפירות שביעית קודם הביעור אם הוא כהפקר גמור שינא מרשות בעלים קודם דאחי לרשות זוכה א"כ לכ"ע קנה חזירו ואם אינו הפקר גמור עד דאחי לרשות זוכה עיין רמב"ם וראב"ד פ"ו משמיטה ה"ג ובכ"מ שם בשם חוס' ור"ש וסמ"ג ורמב"ן בתומש פ' בהר משמע קצת דנריך להפקיר אבל קודם שמפקיר הוא ברשותו אף דהיפקירא דמלכא הוא א"כ למ"ד מגביה מציאה לחזירו ל"ק חזירו לא הו' חליפי שביעית כלל כקושיא הג"ל וא"ש:

ובח"י חת"ס חידש על דקדוק הג"ל עפ"י נה"מ רפ"א ממ"א דבע"ז עממה איכא חרי לאוין א' לא יתכן בידך מאומה מן החרס ושיני ולא חזיא חוועבה אל ביתך משא"כ בתקוונת ע"ז וי"ג ליכא משום לא חזיא חוועבה ע"ש ולפ"ו חליפי י"ג אינו אסור מה"מ דחפיסת דמי' ילפינן לעיל נ"ד מן והיית חרס כמוהו כל שאתה מה' הימנו הרי הוא כמוהו והאי קרא בקרא דולא חזיא חוועבה כתיב אלא דמדרבנן תופס דמיו אטו ע"ז והיינו תופס דמיו כע"ז ע"ש. אבל מלשון הר"ן לא משמע כן שכתב אלא הואיל ותופס דמיו כע"ז דכיון דנתמקן לע"ז הרי הוא כע"ז דדמיו אסורין כדאמר' כל שאתה מה' ממנו הרי הוא כמוהו ולפיכך גזרו אף בדמי שכירות אעפ"י שאין דמי חליפין משום דמחלפי בדמי מכר שהם חליפין ממש ולשון זה משמע דהאי כל שאתה מה' קאי נמי אי"ג לפי שנחזהו מע"ז הו' כע"ז ממש שתופס דמיו ואפילו אין זה משמעות כ"כ מ"מ ממה שסיים אבל בערלה וכה"כ כיון שאין תופסין דמיהן ולא מצינו להם דמים שיהיו אסורין מה"מ לא גזרי וכו' משמע להדיא דדוקא אם יש דמים שאסורין מה"מ גזרינן וא"כ ביי"ג דבעי למימר דגזרי' שכר אטו דמים ע"כ דדמי אסורין מה"מ. וכן משמע מלשון החוס' ד"ה השוכר שכתבו וה"פ מ"ט שכרו אסור נהי דתופס דמיו כע"ז מ"מ שכרו אין בו אסור אלא מדרבנן ואינו חשוב בדמי י"ג ומשמע בדמי י"ג יש בו אסור מה"מ:

ובזה אני נא לפרש דברי חוס' ד"ה השוכר שכתבו מתוך השיטה משמע כי מעתה ה' יודע שיי"ג תופס דמי' כע"ז ואעפ"י כ' וכו' והוא תמוה אף משמע מתוך השיטה. ולפי דברי חת"ס א"ש דהו' ק"ל מהי תיתי נאמר דגזרי' שכר אטו גוף אע"כ דהו' דיי"ג תופס דמים דגזרו דמים אטו גוף ולהכי ה' אפשר לומר דגזרינן נמי שכר אטו גוף ופריך והרי ערלה וכו' ולא גזרינן דמים אטו גוף. אך לכאורה מאי פריך הא חזי דשאיני י"ג משא"ר איה"ג דבשאר איה"ג לא גזרו גם דמים אטו

ובדברי יוחא מ"ש אח"כ ואין לומר דשאיני י"ג דאית ב' חרי תומרי איה"ג ותופס דמיו והיינו דלעולם דמי' בגוף לא מיתלק אף שהדמים אסורין למחליף מה"מ וכו"ש שכר בגוף וגם שכר בדמים לא מיתלק אם השכר מותר לגמרי כמו גבי שביעית אבל כאן כיון דהשכר אסור לפועל מה"מ אף דבגוף לא מיתלק מ"מ בדמים מיתלק כיון שאסור לפועל עמלו כמו דמים אך ו"א דהרי אית לי היכרא בשאר איה"ג שהדמים אסורין למחליף כמו הגוף ואפ"ה מותרין לאחריו וגם בשביעית אעפ"י שהדמים אסורין השכר מותר וא"כ לא מיתלק זה שכתבו דלא מחליף שכר בדמים בחרי תומרי יותר וטפי מבתומרא אחת וא"ש:

בתוס' ד"ה ודוהרנן כתבו וה"ג גבי שביעית המעות אינן אסורין לאחרים כדאמר לעיל פרק ר"י ועיין מהרש"א ומהרמ"ל שעמדו בזה הא כיון דהמעות נתפסין בקדושת שביעית אסור גם לאחריו ועוד דלא חזר מזה בפרי"י. ולפענ"ד נראה עפמ"ש חוס' ד"ה השוכר דפריך אלימא משום דיי"ג אסור בהנאה שכרו נמי אסור היינו משום דגזרי' שכר אטו גוף והא ערלה וכה"כ דהדמים מותרין ולא גזרינן דמים אטו גוף כ"ש דלא גזרינן שכר אטו גוף ועיי' לעיל פרי"י נ"ד לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית לקח בשר דגים יאל בשר נכנסו דגים וכו' מובאר דמחליף פירות שביעית הפירות והחליפין אסורין אבל במחליף חליפי שביעית חליפי חליפין אסורין למחליף וחליפין ראשונים מותרין ביד המקבלם ואי נימא דגזרי' דמים אטו גוף ה"ג היה לנו לגזור דמים אטו גוף כמו במחליף גוף פירות שביעית הפירות אסורין ביד המקבלם אף שהדמים נתפסו בלא' ביד המחליף ה"ג נימא מדרבנן במחליף חליפי שביעית דהיינו דמי שביעית אף שחליפי חליפין נתפסין בלא' ביד המחליף מ"מ יהי החליפין אסורין ביד המקבלם אע"כ דלאחריו לא גזרי' דמים אטו גוף זה כונת חוס' וה"ג גבי שביעית המעות אינן אסורין לאחרים שהחליף עמהם המעות כדאמר לעיל פרי"י וא"כ חזי דלא גזרינן דמים אטו גוף:

באו"ד הקשו מאי קפריך שאני התם דמיירי בדיעבד כדמוכח בנדרים מ"ז אבל לכתחילה אסור ומחזי איירי לכתחילה. ולפענ"ד נראה דהנה בזה דבעי למיפשט שם בנדרים דחילופי' אינן כגדולים יש בו שני פירושים הר"ן פ"י דאי החליפין אסורים מדרבנן הו"ל לאכרוכה קידושי אחריו דאם שוהה עמה באתן הקידושין נמצא נהנה מחליפי איה"ג

מגומגס וע"י מל"מ פ"ה מאששות וכל"מ תשובה כ"א וחי' חת"ס שעמדו על דברי חוס':

ולפ"ע נראה עפ"מ ש' חי' רמב"ן יצמות ק"ג בזה דסמל של ע"ז לא מחלוק ואם חללה תליצתה כשירה דה"ט דכשירה משום דמללה"נ ולכחילה לא משום דנראה כנהנית או משום דמאס למזוה וללא כ"מ דלכחילה לא משום דנהנית ודיעבד כשירה דנאי דעבדא איסורא תליצתה לא מיפסלא כה"כ דא"ל לומר כן דכיון דאס לא יא לא נהנה ולא עבד איסורא אמרינן דלא יא דכשיתה אומר יא עכשיו הוא שנהנה וא"כ הכא הו"ל למימר תליצתה פסולה כדי שלא תהנה ולא מעבור ע"ש ולפ"ז מרישא לק"מ דהו"א הא דאינה מקודשת אינו משום דאינו ש"פ אלא משום דכשיתה אומר שהיא מקודשת עכשיו הוא שנהנה לכן אמרינן דאינה מקודשת כדי שלא יהנה ולא יעבור אצל מדקחני סיפא מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ואמאי הא חי' אמרת מקודשת עכשיו הוא שנהנה ונימא דאינה מקודשת כדי שלא יהנה ולא יעבור דהא גם מן הדמים אסור ליהנות לכחילה מדרבנן וע"כ דל"ל ה"ט וא"כ ע"כ מוכח דהא בגוף הערלה אסור לקדש היינו משום דלית ב' ש"פ וע"ז חקשי שפיר הא איכא ש"פ באפרין או שלכדה"נ:

וע"ז חי' דלעולם הא דבגופן אינו מקודשת לאו משום דלית ב' שיה פרוטה אלא משום דחי' אמרת מקודשת עכשיו הוא שנהנה כנ"ל אלא משום דנאמת קידושי אשה לא מיתשב הנאה דל"ד לקיחה דשדה עפרון שראוי לקנות בו חפץ או לשאר הנאות אצל קידושי אשה אינן אלא דאסר אכ"ע כהקדש וכמ"ש רשב"א קידושין וי"ו דלא הוי רבית מה"ט ולהכי בדמי איה"נ שאין אסורין אלא מדרבנן לא אסרו הנאות קידושי אשה אצל בגופן דאסורין למכור מה"ט גם קידושי אשה אסורין משום דהקישא חורה קידושי אשה לקיחה שדה וכמו דהתם הקנין בטל כדי שלא יהנה ה"נ הקידושין בטלין כדי שלא יהנה. וזה שכתבו כיון שכל זמן שהוא בעין אסור למוכרו מה"ט כמו כן אסור לקדש בו אשה דהוי כמו מכירה תשובה ויש בו הנאה כשקדש את האשה דמרינן קימה קימה משדה עפרון ולכן תשיב קידושי אשה הנאה מה"ט כמו מכירה ואמרינן שאינה מקודשת כדי שלא יהנה אצל בדמים שאין איסורין אלא מדרבנן למכור לא אסרו קידושי אשה כיון דזה ל"ד לקיחה דשדה עפרון שראוי לקנות בו חפץ או שאר דברים בדבר שקונה בעד דמי איה"ג, משא"כ אשה אינה ראוי לזה רק דאסר אכ"ע כהקדש לא אסרון חכמים ולכן בדמיהן שפיר מקודשת:

תוס' ד"ה דיהיב הקשו כיון דיהיב להו ב"ד הימר מאי ארי דפועלין עושין בפירות שביעית הללו אפילו היו עושין מלאכה אחרת יהיו מותרין לפורען מפירות שביעית. ונ"ל דהנה הרמב"ם צ"ה המשנה פ"ח דשביעית מ"ד כתב והתמורה בפירות שביעית מותר בגון שיאמר לו קח זה הפירי ומן לי פירי פלוני ולפיכך כשיקח הלחם מן הנחתום ואל"ל אתן לך בו ייקוח שדה כשאקבל מותר אצל אס לקח ממנו לחם בדמים ולא פירש לו שיתן לו בזה ייקוח נעשה כתוב עליו ואסור לחת בתוכו פירות שביעית ע"ש ולפ"ז קשיא לי מאי פריך אילימא דיהיב להו שכן מפירות שביעית נמלא זה פורע חובו מפירות שביעית דילמא מיירי דמעיקרא כך פסק עמהם שיתן להם שכן מפירות שביעית וא"כ לא נחתיב להם ב"ד רק מפירות שביעית וא"כ אין כאן פורע חובו מפירות שביעית כלל:

וב"ל דהנה הרמב"ם רפ"ג דמע"ש כתב אמחני דהביא בשמעתי לא יאמר אדם לחבירו וכו' אמרו בגמ'

וע"ז דחי' דילמא לכחילה הוא דלא ולי עבד עבד פ"י לכחילה אסור ליהנות מן החליפין ולי נהנה נהנה ואף דכקידושין הוא נהנה ממנה לכחילה מ"מ כיון שלא הפקיעו הקידושין והרי היא אשמו הוא מחויב ליהנות ממנה עיין בתוס' שם ד"ה ה"ג וכן פירשו חוס' שם וכ"נ מפירש"י ולפי פ"י זה ע"כ הדמים מותרים לאחרני דאל"כ איך הוי קידושין כלל הא לא יהיב לה מידי כמ"ש צ"ה הרא"ש שם ולפ"ז אין חילוק בין לכחילה ודיעבד אלא אם הדמים מותרין לאחרני ואינן אסורין רק למחליף עצמו משום דמיחוי כמחנהי מאיה"נ א"כ לא אסרו לו רק החליפין ולא חליפי חליפין אצל אם הדמים אסורין לכ"ע ל"ש לחלק כלל בין לכחילה ודיעבד כיון שמדרבנן הדמים נתפסקין בא"י ואסורין לכ"ע הרי אינן דמים כלל וכיון שכבר כתבו חוס' דשכרו אסור משמע לכ"ע פריך שפיר והרי ערלה וכו' דאסור לכ"ע ל"ש לחלק בין לכחילה ודיעבד ולק"מ קושיא חוס':

אמנם הרא"ש בפירושו שם דפשוט דחליפין אינן אסורין דחי' אסורי הא לא יהיב לה מידי וע"ז דחי' דילמא לכחילה הוא דלא וכו' רק כיון דמכרן בדיעבד שרי דמי ע"ש ולפירושו מבואר אף דאסור לכ"ע היינו לכחילה אצל לא בדיעבד:

אבל נאמת יש להבין אם הדמים אסורין לאחרני ע"כ שמדרבנן האיסור נתפס עליהן ואיך יהי' מותרין בדיעבד אצל הדבר יובן בשנקדים דלמאי דמסקינן דשכרו אסור משום קנס חקשי אמאי קנסו לאחרני שיהא שכרו אסור לכ"ע וע"י בר"ן יש לישב קצת דנאמת משום קנס אסרו רק למחליף אלא כדי שלא יעשו בין שכר לדמים אסרו גם לאחרני אצל לפמ"ש"ל בזנות חוס' דשכר בדמים לא מחליף אפילו בתרי חומרא אינו מיושב בזה ואף דמצינו כן בתמך ש"ע הפסח דאינו אסור לר"ש רק מטעם קנס ואפ"ה אסור גם לאחרני כמ"ש ר"ן פסחים ל' התם ה"ט משום דנפסק ה"י אסור לכ"ע קנסוהו דגם אחר פסקא ישראל באיסורו כדי שלא יהו מעשיו אצל מה"ט נקוטם לאחרני:

ונראה דה"ט דאל"כ לא הועילו חכמים בקנסם שהרי הוא עבד איסור חורה ונהנה מיי"נ כ"ש שלא יאית ויהנה משכר שהוא רק איסור דרבנן ולהכי קנסו ואסרו גם לאחרני כדי שלא יוכל הוא ליהנות מן הדמים ולפ"ז י"ל דה"ט נמי בחליפי איה"נ דאסורין לאחרני לדעת הרא"ש הנ"ל היינו נמי משום קנסא דידי' שלא יוכל ליהנות מן החליפין. ולפ"ז שפיר איכא למימר לכחילה הוא דלא אסור לאחרני לקבל ממנו חליפין אלו אצל בדיעבד שפיר דמי דהא לאחרני אין לקוטם אלא משום קנס דידי' שלא יוכל ליהנות מחליפין וכיון דאסור לאחרני לכחילה די בזה דאס איהו עבד איסורא כל ישראל מי חשידי לעבור איסור דרבנן ושפיר הועילו בקנסם:

והר"י נ"ב לפי מסקנא דהכא דהוא מטעם קנס שפיר קאמר דילמא לכחילה הוא דלא הא דיעבד עבד אצל לפי מה דס"ד דהטעם משום דגורין שכר אצו גוף פריך דהתם נמי כ"ש דגזור דמים אצו גוף ואז ל"ש לחלק בין לכחילה לדיעבד כיון דאסור גם לאחרני:

בתוס' ד"ה בדמיהן מקודשת משמע הא בגוף הערלה אסור לקדש וטעמא משום דלית ב' ש"פ וכו' ודבריהם תמוהים אמאי איצטרכו למידק מסיפא הא בדיא קחני ברישא דבגוף הערלה אינה מקודשת. וגם חי' חוס' תמוה דנאי דאסור ליהנות לכחילה מ"מ כיון דכבר קדשה אמאי אינה מקודשת הא לדירה הוא ש"פ וכקושייתם. וגם לשונם בתי

ד"ה ושוין בשם ר"ת דבנימל נבילה החמירו משום דנבילה הוא דבר האסור ומיד שמוצאין אותה בתרעולת ורואין שהיא בינת נבילה אסורה דגורי' אטו בינת טריפה, אבל כשר עוף נחלב דהוי היתר דכל חד וחד באפי נפשי שרי א"כ בשעה שנמלא הבינה בתרעולת אין לגזור כלל דהא היתר הוא רק אח"כ כשנמלא נחלב ואז אינו ניכר שנמלא הבינה בתרעולת ע"ש בהסברת הדבר משלי. ולפ"ו ה"נ בשלמא שר' י"נ שהוא אבה"נ יש לאסור מיד כשמקבלו בשביל י"נ שפיר גורי' אטו דמי י"נ משא"כ שר' שביעית שאין לאסור רק לשהותו אחר זמן הביעור כפירש"י ואין האיסור עכשיו ואז אינו ניכר שהוא שר' שביעית שפיר לא גורין אטו דמי שביעית יש לעין בזה:

בגמ' [ע"ב] פועל דלא נפש אגרי' לא קנסו רבנן חמרי' דנפיש אגריהו קנסו רבנן בזה. ונראה להסביר דפועל דלא נפיש אגרי' אפי' אם אין אטו אסורין שכרו לדידי' ולאחריו נמי ישמע לנו שלא יהי' פועל כיון דשכרו מועט אבל חמרי' דנפיש אגריהו ואם לא נאסור שכן לדידהו ולאחריו לא ישמעו לנו לכן אסורו שכן לכ"ע:

ושנית י"ל דר"ן הקשה אמאי קנסוהו לחמרי' ומאי איסור עבד וחירך דמיירי בעבדי איסורא וכמו שאמרו בירושלמי בפירות עבירה היא מתניתא ע"ש ולפענ"ד נראה דכל חמרי' מסייעי די ע"ע לפמ"ש חוס' ד"ה נמלא דהסחורה שהוא אסורה בפירות שביעית היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הוול למקום היוקר וכו' אבל אם לוקט למכור על יד לקנות בו דבר אכילה אין דבר זו סחורה ע"ש ולפ"ו חמרי' שמוליכין הרבה דבעה"כ עושה סחורה בפירות שביעית והוא פירות עבירה ועבדי איסורא קנסוהו רבנן וזה פי' נפיש אגריהו דבעה"כ ועושה סחורה משא"כ פועל דלא נפיש אגריהו דבעה"כ ואינו סחורה וא"כ פועל לא עבד איסורא ולכן לא קנסוהו רבנן:

אבל הרמב"ם פ"ו משמיטה הי"ג כתב ומפני מה קנסו בשכר החמרי' ולא קנסו בשכר הפועל מפני ששכרו מעט לא קנסו בו משום כדי חייו ע"ש. וחוס' ד"ה חמרי' כתבו משום דחמרי' רווחי טפי דמי טפי לסחורה ע"ש וזה מיושג קושיא חוס' ד"ה דאגר שהקשו מאי ראי' מביא מארכא לפועל שאני התם דנפיש אגרי' ודמו לחמרי' ולפ"ו לק"מ דבשלמא בשביעית דמשום דדמו לסחורה גענו בה שפיר יש חילוק בין נפיש אגריהו דמי טפי לסחורה מלא נפיש אגריהו דלא דמי כ"כ לסחורה אבל ביי"ג דמשום איה"נ גענו בה אין חילוק בין רב למעט וכן לפי השני שכתבתי לק"מ מה"ט אבל לפי הרמב"ם ולפי' א' הג"ל הקשו שפיר:

תוס' ד"ה שכרו לכתם ייגן כתבו לכתחילה וודאי אסור להשחכר בסתם ייגן דלאמרי' לעיל נ"ו דלא שרי לדרוך עם הנכרי בגת אי לא זיירי לדי וכו' וק"ל דילמא לעולם מותר להשחכר בסתם ייגן אפי' לכתחילה והא דאסור לדרוך עם הנכרי בגת אי לא זיירי לדי היינו משום דמסייע די עובדי עבירה בשעת עבירה דהיינו במלאכה שעושה בה עבירה אבל שכרו לסתם ייגן אחר שכבר הוא סתם ייגן וזו מלאכה אחרת היא דליכא משום מסייע די עובדי עבירה כמ"ש חוס' לעיל נ"ה ע"כ ד"ה אבל וליכא רק משום משחכר באיה"נ שפיר מותר אפילו לכתחילה וז"ע:

בגמ' זיל קלינהו וקברינהו כי קברי עיין מהרש"א בחוס' ד"ה ולקברינהו בעיניהו ומהרמ"ל בגמ' שעמדו ל"ל כי

ירושלמי מהלכות עמומות הוא ענינו שאין שם שינוי בעין אלא נקיות לשון בין שאמרו שנאכלם שוירה שהוא יתן לו חלק מהם או בין אמרו לחלק שוירה שהוא יתן לו חלק אבל נחרו מאמרם לחלוק מפני שהי' כמו שנתן פירות מע"ש שר' למי שהעלם וזה אסור לפי שהוא בעצמו חייב להגיעם שם ע"ש מבואר דגם במע"ש שם פ"ט אף דאסור לפרוע חובו ממע"ש מ"מ היינו דוקא בנחתיב לו דמים אבל אם לא נחתיב מעולם רק מע"ש אין בזה מן הדין משום פורע חובו וכנ"ל גבי שביעית רק משום דמחוי כפורע חובו ולכן יש חילוק בין אם אמר לחלק דאז מחוי כפורע חובו ובין אמר נאכלם דאז לא מחוי כפורע חובו אבל אי הוי אמרינן דאפילו לא נחתיב בדמים מעולם מ"מ הוי בלחמא מה"ד פורע חובו במע"ש אפילו בנאכלם הי' אסור:

ובערתה י"ל דהיינו דמשני דיהבי' ניהלי' בלד היתר והיינו כי קושין שלא נחתיב מעולם רק בפירות שביעית כדמתן וכו' ומדמחלק בין אמר לחלק ובין אמר נאכלם מוכח כסברא הנ"ל דאם לא נחתיב מעולם רק בפירות שביעית או מע"ש ליכא משום פורע חובו בפירות שביעית ומע"ש וא"ש:

ואמנם בטעמא דמילתא נ"ל עפמ"ש בחי' רמב"ן בסוגיין דהא דאסור לפרוע חובו מפירות שביעית הוא משום דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית פי' למוכרן בדבר שאינו נתפס בקדושת שביעית שהחליפין נשאר בידו בלי נהיגת קדושת שביעית בהם וה"נ כשפורע חובו מפירות שביעית כיון דדמי הפירות נשארים בידו ואינן נתפסים הו"ל סחורה ע"ש ולפ"ו אם לא נחתיב מעולם רק בפירות שביעית א"כ לא נשאר דבר בידו שפיר שרי וה"נ במע"ש דאסור למכור בדבר שאינו נתפס בקדושת מעשר אם אין הלוקח המע"ש או דמיהן נוהג קדושת מע"ש בזה שלקח וכמ"ש חוס' ד"ה העלה ע"ש ולהכי אסור לפרוע חובו במע"ש שלא ינהוג בו המלוה קדושת מע"ש כיון דדמי מע"ש נשאר בידו ואינו נתפס בקדושת מע"ש אבל אם לא נחתיב מעולם רק במע"ש הרי לא נשאר בידו כלום וע"כ נוהג בו המלוה קדושת מע"ש שרי:

ולפ"ו נ"ל דהא דאמרינן שאם לא נחתיב מעולם רק בפירות שביעית מותר לפרוע חובו בפירות שביעית כיון דדמי הפירות לא נשאר בידו היינו דוקא אם לא נחתיב בלחמא פירות שביעית בשביל דבר שאינו נוהג בו קדושת שביעית דלא ל"ש ג"כ למימר שהדבר שנחתיב בעבירה לפרוע פירות שביעית נשאר בידו ואינו נתפס בקדושת שביעית שהרי בדבר ההוא בלחמא נוהג בו קדושת שביעית אלא שאם הי' נחתיב דמים בעבדו מ"מ היה אסור לפרוע בפירות שביעית לפי שהדמים נשארו בידו ואין נתפסין, אבל אם הדבר שנחתיב בעבירה בפירות שביעית הוא דבר שאין נוהג בו קדושת שביעית אפילו לא נחתיב בעבדו רק בפירות שביעית מ"מ אסור לפרוע בזה שהרי נשאר בידו דבר ההוא ואינו נתפס בקדושת שביעית:

ובערתה א"ש דדוקא בעושין מלאכה בפירות שביעית שאז גם הדבר שנחתיב בעה"כ בשכירותו ע"כ ינהוג בו קדושת שביעית להכי אם לא נחתיב בשכרן רק שביעית מותר לפרוע חובו בפירות שביעית, אבל אם עשו עמו מלאכה אחרת אפי' לא נחתיב בשכירותו רק פירות שביעית מ"מ אסור לפרוע חובו בפירות שביעית כיון שהמלאכה שעשו עמו נשארה בידו ואינה נתפסת בקדושת שביעית וא"כ שפיר נקט שהיו עושין מלאכה בפירות שביעית וא"ש:

בגמ' ודרי שביעית וכו' וז"ע ולפמ"ש חוס' חולין נ"ח

כשפורע לו המעות שמקבל כפרעון נשארין בידו ואין נחפסין בקדושת שביעית והו"ל סחורה:

ובראיה דזה ה' כונת מהרש"א בחוס' ד"ה חפי שכחנו ח"ג העניינים היו עושין מהם מלוגמא או סחורה ולפיכך הקפידו עליהם וכו' והקשה מהרש"א לפ"ו אחאי קאמר ופרעי להם בשמינית דא"כ בשביעית היה להם להקפיד דמלוגמא וסחורה אסור בה ע"ש ודבריו אינם מובנים כלל הלא העניינים לא עשו מלוגמא וסחורה רק בפירות שפרעי להו בשמינית וגם לא פרעי להו עד שמינית ומעשה שהי' כך הי' ומה היה להם להקפיד בשביעית. ולכן נראה דקשיא לי קושיא הג"ל כיון דמשום אסור סחורה געו בה א"כ היה להם להקפיד בשביעית על הלוואה דהוי סחורה כנ"ל ואי דסברי שדמי הפירעון נחפסו בקדושת שביעית וליכא סחורה א"כ מאי ירווחו עניים ותכלית שלהם הייתה להרווחת עניים ועיי' ח"י חת"ס:

אך נ"ל לחלק דבשלמא כפורע חובו יש אסור בשעת פירעון שהמעות ישאר בידו ולא יוחפסו בקדושת שביעית אבל בהלוואת פירות שביעית עדיין לא הוי סחורה שהרי יכול לפרוע לו בעוד שהפירות שביעית בעין וברשותו דשפיר נחפסו בקדושת שביעית לדעת רבינו אלחנן ואפילו לדעת ר"י דמיד שקנה במשיכה אין החליפין נחפסין מ"מ הרי יכול לפרוע לו פירות שביעית ופירי בפירי שפיר דמי כמש"ל מרמז"ס בפ"י המשנה פ"ח דשביעית ומכ"ש למה שאכתוב בסמוך דבפירות שביעית מודה ר"י דכל זמן שפירות שביעית בעין ברשות לוקח הדמים נחפסין בקדושת שביעית שפיר מותר להלות כמ"ש לדעת ר"א וכיון שאין אסור בשעת הלוואה משום סחורה אף שאח"כ פורע בשמינית אחר שכבר נאכלו פירות שביעית ואין החליפין נחפסין בקדושת שביעית לית לן בה ואין בו משום סחורה בפירות שביעית וא"ש:

וז"ה כונת חוס' יאות הן עבדין דכיון דכחאי שעתא לא הוי הק"ך בעין לא חליפין נינהו ולא חייל עלי' קדושת שביעית ועיי' ק"ל כקושיא הג"ל וחי' כחירון הג"ל ולפ"ו אפילו בשביעית עצמה היו יוכלין לפרוע להם אם כבר אכלו פירות שביעית וג"כ לא היו נחפסין וכיון שהיו יכולין לפרוע להם גם בשביעית והיו יכולין לפרוע בפירות שביעית ג"כ שוב לא סחורה הוא וכמ"ש:

ועוד נ"ל דהנה חוס' בזה"ד כתבו ומטעם רבית לא הי' לאסור דאזתן דבי ר' ינאי היה להם תבואה בדיחם וסאה בסאה מותר ביש לו והוא תמורה לכאורה הא מה דמותר סאה בסאה ביש לו הוא מטעם דיקנה לו אותה סאה ביש לו כמ"ש טו"ו ביו"ד סי' קס"ב סק"ג וא"כ שוב הוי חליפי שביעית. אלא דז"א דהא באמת א"צ לחת לו אותו סאה אלא יכול לחת לו סאה אחרת כמבואר כ"ו ביו"ד שם ושם לא מיתד שיעבדו' ואינו נחפס בקדושת שביעית כדאמר' לקמן ס"ג ע"ב:

אבל אחי תקשי הא בשביעית גם חליפי חליפין אסורין וא"כ כיון שקנה אותו סאה גם אם נותן לו סאה אחר הוי חליפי אותה סאה שהוא חליפי שביעית וחליפי חליפין אסורין ועיי' לקמן ס"ג ע"א בחוס' ד"ה ואינו ואין לומר דלא מקרי חליפין אלא דרך מקח וממכר אבל כאן ששני הסא' ברשותו ונותן זה תחת זה לא מקרי חליפין דהא קי"ל כר"י בקוכה מ' דשביעית מתחללת בין דרך מו"מ בין דרך חילול וכמ"ש פ"ו משמיטה ע"ש:

לכן נ"ל ואקדים להסביר דעת ר' אלחנן דס"ל דוקא אם מכרה הנכרי לאחר קודם שימין הדמים לישראל אין הדמים נחפסין אעפ"י שהאסור עדיין ישנו בעולם אבל

קברי לקבריהו בכ"מ שהוא. ומדברי הריטב"א ד"ה זיל קליניהו למדתי קצת יסוד לזה שכתב לפי שזכר ע"ז ויי"ג אסור לכל העולם כע"ז ממש ואפילו שזכר כליו נמי כדאמר' הכא וה"ה למשכיר רשותו לכך דמ"ל קרקעות מ"ל מטלטלין וכו' וא"כ אפשר לומר כיון דגם אפרן אסור לכן אסור לקונן ברשותו רק דוקא כי קברי:

בגמ' וליקבריהו בעיניהו מי לא חנן וכו' וקשיא לי הא כתבו חוס' סוף תמורה הא דנשרפין אפרן מותר היינו משום דכבר נעשית מלואו ואין לך דבר שנעשית מלואו ומועלין בו אבל הנקברין דלא הטעין הכתוב לשפרו משיך אסוריהו לעולם עיי"ש והיינו משום דלא נעשית מלואו וא"כ מה פריך מהא ד"א אכן שנקל בה וכו' הא החס מלואו בקבורה כמ"ש רש"י כי קבור מקברנו אף העץ במשמע וכדלפינן בסנהדרין מ"ו וכיון דמלואו בקבורה כיון שנקבר כבר נעשית מלואו ומותר ליהנות ממנו וא"כ ל"ש כי דאחי לידי תקלה משא"כ חטי' הג"ל דאין מלואו בקבורה רק מדרבנן דלא לימי זהו לידי תקלה ול"ש נעשית מלואו ומשיך אסוריהו לעולם שפיר חיישינן שמא אחי זהו לידי תקלה אם יקבריהו בעיניהו:

אך לק"מ דבשלמא הנשרפין שפיר אמרינן דאחר שנשרפו כבר נעשית מלואו אבל החס נהי דמלואו בקבורה אבל אין המלואה שיקברם ויפתח הקבר מיד ויטלם ויהנה מהם אלא שישארו קבורים ועומדים ושפיר אסורין בהנאה גם אחר הקבורה דאכתי לא נעשית מלואם שהמלואה שישארו קבורים ועומדים לעולם ואפ"ה לא חיישינן לתקלה ופריך שפיר:

ובזה יובן מ"ש חוס' ד"ה ולקבריהו ולאחר שנעשו עפרא אין לחוש שמא יקחם לזבל בהם דאין דרך לחטט הקברים משום זבל ועל שאר נקברים קאי כגון ע"ע ושער נזיר ובכורות משום דאפילו אחר שנעשו עפרא אסורין דגם אז אכתי לא נעשית מלואו שמלואו שישארו קבורים ועומדים לעולם:

ובזה יש ליישב דעת הטור או"ח סי' תמ"ה שכתב דלרבנן דמפרר חורה לרוח אפרן אסור דכל הנקברין אפרן אסור ע"ש ובמקו"ם שם תמה הא לרבנן גם בשריפה מקיים מלואו משביתו וכיון דנעשית מלואו אחאי אפרן אסור ע"ש ולפמ"ש נוחא כיון דמלואו גם בקבורה ואז מלואו שיהא נשאר קבור ואפי' כשנעשה עפר אסורין א"כ חזי' דגם עפר מחמץ אסרה תורה ולהכי גם כששרפן האפר אסור כמו אפר ע"ז שם בסוף תמורה וא"ש. [ע"ע שו"ת בית שער יו"ד סי' שע"ד]:

ובזה דק"ל לפמ"ש חוס' שם סוף תמורה והא דאמר אסירה אסורה לעולם אעפ"י שהזיק הכתוב לשפרו היינו משום דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרס ע"ש ומבואר מדבריהם דע"ז צריך שריפה דוקא ועיי' בכ"מ פ"ת מע"ז ה"ו בשם הרמ"ך שהי' לפניו הגירסא ברמז"ס שורף חורה לרוח ומשום דע"ז ומשמשי' ותקרוצת שלה טעון שריפה וא"כ מאי פריך הכא ולקבריהו בעיניהו הא כיון דקחם יין משום למא דיי"ג אסור שמא נסכו לע"ז א"כ טעון שריפה ושפיר אמר זיל קליניהו וז"ע:

תוס' ד"ה יאות וכו' כתבו ולפ"ו אפי' בשביעית עצמה היו יכולין לפרוע אם כבר אכלו פירות שביעית והוא תמורה מה בעי חוס' בזה פשיטא. ונ"ל דהנה קשיא לי לפמ"ש הרמב"ן בשמעת' דהא דאסור לפרוע חובו בפירות שביעית ה"ט משום דהמעות נשארים בידו ואין נחפסין בקדושת שביעית הו"ל סחורה ע"ש, וא"כ יהא אסור גם להלות פירות שביעית שהרי

ימשוך תחילה ויקנה האחרון ירא שלא ישלם לו כפי שווי למנוה רק כפי שווי לאחלה ונ"ע צוה. [ועי' בשו"ת בית שערים יו"ד סי' רל"ג]:

לכן נ"ל בפלוגתא ר"א ור"י עפ"מ ש"י בחו"מ סוסי' נ"ו בשם בעה"מ מה שפסקו שבעד ואשה אין משלמין אלא לאחר"י אם יש עדים שמעות ענמן של הלואה או מה דאחי מחמתן קיים בודאי שאין בו ספק שנפרע מהן המלוה וכו' ומה למד הב"ח דאם א' חייב להרבה בע"מ ומא' מהם לקח סחורות בהקפה אם הם בעין או מה דאחי מחמתן אין לשאר ב"ח חלק בהם ע"ש ומבואר מזה דכל זמן שסחורתו קיימת יש להמוכר בהם זכות יותר משאר בנ"א ולכן ק"ל לר"א דאעפ"י שמשך וקנה מ"מ כל זמן שהוא ברשותו ויש להמוכר זכות בהם וע"י שפורע דמיו פקע זכות המוכר והרי הוא שלו לגמרי שפיר הדמים נתפסין באיסור ולכן בעי' שמכרו לאחר קודם שנותן הדמים דלא פשוט גם לנ"ח הנ"ל דפקע זכות המוכר ור"י לא ק"ל כבעה"מ ונ"ח הנ"ל לכן ק"ל דמיד שמשך שוב לא היו הדמים חליפין וא"ש:

ולכן איני מבין מה שחמה בחי' רמב"ן דילמא שאני ביאה דליחא בעולם בשעה שנותן לה האמת אבל י"י דאחא בעולם בשעת פרעון דמים שמה חופס הוא הלא גם כאן כיון שכבר קנה הנכרי הי"י א"י לתפוס עתה דרך מו"מ ודרך חילול אינו חופס וא"כ הוי כמו ביאה שאינו בעולם, וראית חוס' מביאה הוא רק דלא נימא כיון שנשעבד משעה שמשך ונתחייב לשלם א"כ כשמשלם ופוטרי שיעבודו הוי חליפין לזה הביאו רא"י מאתן דאע"ג דנשעבד משעת ביאה ומשלם אח"כ מה שנשעבד לא הוי חליפין ביאה ואינו אתן כיון דלא מיהא שיעבודי בשעת ביאה ה"נ לא הוי חליפין י"י כיון דלא מיהא שיעבודי בשעה שמשך וא"כ לק"מ. ואולי ק"ל לרמב"ן כבעה"מ ונ"ח הנ"ל והקשה שפיר דיי"ג כיון שעדיין הוא בעולם ויש למוכר זכות בו וע"י הפרעון פקע זכותו שפיר י"ל דחופס עכשיו אבל הביאה אינו בעולם ול"ל שיש לה זכות בה ול"ש לומר שחופס עכשיו והקשה שפיר:

אבל מה דק"ל לפמ"ש הרמב"ן הרא"י מהא דפריך באתן בטלה זה והא מחסרה משיכה מאי רא"י הוא מאתן בשלמא באתן כיון דחליפי אתן מותרין דא"י במחנה תמורה ל' ע"ב נתן לה מעות הרי אלו מותרין וכיון דמחסרה משיכה לא קנתה הטלה ורק דמים הוא חייב לה כמ"ש ראשונים בשמעתין וע"י בריטב"א שנסתפק אם מחויב אפי' בדמי טלה או רק דמים לפי דעת ב"ד בכמה ראוי להשכר בדבר זה ע"ש וא"כ ל"ש לומר למפרע הוא גובה כיון דמאי לסלק ל' בוחי דאחרי' בפסחים ל"א ולכן לא הוי אתן אבל לענין חליפי איה"נ דגם חליפי חליפין אסורים וכל דבר אפי' מעות שנותן בחליפין נתפסין באיסור שפיר י"ל למפרע הוא גובה וא"כ נתפס בחליפי' בשעה שמשך:

אך באמת כתבו חוס' והוי כמו בא עלי' וא"כ נתן לה אחננה דאחננה מותר כיון שלא הי' ברשותה בשעת הביאה וראיתם מטלה סתם דבזה נ"ד הרשב"א ד"ה צוונה דנריך לתת לה דוקא ממין שפסק וא"כ אם נתן לה טלה אח"כ שפיר י"ל למפרע הוא גובה כיון דלא מצי לסלקה בוחי ואפ"ה אינו אתן משום דאינו מבורר בשעת ביאה כמ"ש חוס' דף ס"ג ד"ה כגון וה"נ אע"ג דשייך לומר למפרע הוא גובה מ"מ כיון שאינו מבורר בשעה שמשך וקנה לא הוי חליפי איה"נ וא"ש:

והר"ן הקשה עוד מהא דקאמר אי דא"ל קני לך מעכשיו פשיטא דשרי דהא ליחא בשעת ביאה ומשמע דטעמא

כשהאיסור עדיין ברשות הנכרי כשנותן הדמים לישראל שפיר נתפסין אעפ"י שכבר קנאם הנכרי ומ"ט יש צוה כיון שהאיסור עדיין בעולם וכבר קנאו הנכרי מ"ל אם הוא ברשות נכרי זה שנותן הדמים מ"ל ברשות נכרי אחר:

והנ"ל צוה דס"ל כשיטת רמב"ן שהביא הר"ן בסוגין דחליפי שאר איה"נ מותרין משום שאינו דמיהן וא"כ גם בע"י וי"י אינו דמיהן ואפ"ה נתפסין באיסור א"כ לא דוקא דרך מקח וממכר נתפסין באיסור אלא הה"נ דרך חילול ועיין באשרי לקמן מ"ע ע"ב דדוקא בע"י מהני הולכת הנאה לים המלח משום דחופסת דמי' והתם דרך חילול הוא ולהכי כשהאיסור עדיין ביד הנכרי שנותן הדמים אעפ"י שכבר קנאו מ"מ כיון שנותן הדמים בשביל האיסור חופס דמיו דרך חילול אבל כשכבר מכרו לאחר אינו חופס דמי' גם דרך חילול דהא אינו יכול לחלל דבר שאינו שלו ואינו ברשותו וע"י חוס' ב"ק ס"ח ד"ה הוא:

ולפ"ן י"ל דעת ר"י אמאי ק"ל באמת אפילו כשהוא ברשות הנכרי שנותן הדמים ג"כ אינו נתפסין כיון שקנאם הוא, משום דס"ל דוקא כשאומר בהדיא ה"י מחולל ע"י מקרי דרך חילול ונתפס בא"י אבל כאן שאינו אומר כן בפירוש שיהי' ע"י וי"י מחולל על הדמים אף שפורע הדמים בשביל האיסור והוא עדיין ברשותו מ"מ אינו נתפס וא"כ א"ש דליכא משום רבית כיון דיש לו תבואה כחי' חוס' ואי דא"כ הוי חליפי שביעית ו"א דהא לא מיהא שיעבודי כנ"ל ואי דהוי חליפי חליפין ו"א כיון שאינו דרך מו"מ ואי משום חילול ו"א דאינו אומר בפי' שמחלל וא"ש. אף לדעת ר"א דגם זה הוי דרך חילול הדק"ל הא הוי רבית דא"ל כחי' חוס' משום קושיא הנ"ל ונריך לומר דלא הוי רבית רק אם הוא אגר נטר ל' שנותן לו יותר בשביל המתנה והרווחת זמן אבל כאן לא פסקו שיפרעו להם בשמינית רק הוי דבי ר' ינאי יכולים לשלם להם מיד אחר שאכלו הפירות וא"כ אין כאן אגר נטר כמו הלווי עד שאמנא מפתח או עד שיבא בני ביו"ד סי' הנ"ל:

וזה כונת חוס' דכיון דבהאי שעתא לא הוי הנך בעין לא חליפין נינהו וכו' אבל אי הוי בעין הוי חליפין אף שכבר קנאום דבי ר' ינאי וכשיטת ר"א ולפ"י ל"ל כחי' חוס' דלא הוי רבית משום דהי' להם תבואה כנ"ל רק ולפ"י נ"ל דמשו"ה לא הוי רבית משום דאפילו בשביעית ענמה הוי יכולים לפרוע וכו' וכמ"ש:

אמנם בחי' חת"ס הקשה על שיטת ר"י מהא דקוכה ט"ל שהביאו חוס' דמבליע דמי אחרון בלולב הא בלא הבלעה יכול להחזר למשוך תחילה האחרון ולתת הדמים אח"כ ולכן ינאי נאחד דאם נותן המעות מיד אחר המשיכה צוה גם לר"י הוי חליפי' ע"ש ועיין בריטב"א סוף ד"ה כתב רש"י. ולפענ"ד נראה דס"ל לר"י דוקא בע"י וי"י דאין הדמים נתפסין רק דרך מו"מ ולא דרך חילול צוה ס"ל לר"י דכיון שמשך וקנה והדמים מלוה עליו אין הדמים נתפסין כיון דבשעה שמשך לא הוי מיהא שיעבודי אבל בשביעית דנתפס גם דרך חילול לא מהני מה שמושך החזר תחילה האחרון כיון דכ"י שהוא אלו ונותן הדמים בעד האחרון הוי דרך חילול ונתפסין בקדושת שביעית והוי דמי שביעית ביד ע"ה ולפ"י ליחא למ"ש כמובן. ולפמ"ש בחשו' אחת [עי' שו"ת בית שערים אור"ח סי' ש"ן] דהמזיק אחרון חבירו שווה אלף זוז למנוה א"י לשלם לו רק מה ששוה האחרון לאחלה אבל מה ששוה למנוה אין גופו ממון ואינו חייב לשלם רק מדרבנן משום גרמי ע"י חשו' מהר"מ מינץ סי' קי"ג וחק"ן סי' ק"ך וש"ך סי' קפ"ו סק"א א"כ שפיר אין ע"ה רוצה להקיף דאם

לא יכול להקנות לאחר והרי הוא שלה לגמרי אף אם לא תבעל וא"כ הוי רק מחנה בעלמא וא"ש:

בגמ' ואי דלא א"ל קני לך מעכשיו היכי מצי מקרבה וכו'. והק' הרמב"ם בשם רש"י הא שלה וברשותה הוא דכיון דמשכחי קניתי במשיכה ואי משום דלא בא עלי אין הבעילה אלא דמים וכל שמעך ופסק דמי קנה אעפ"י שלא פרע ואין המעות אלא כחוב אצל הלוקח וה"ל אמרי לה לענין איסורא וכו'. ולפענ"ד לפמ"ש הרמב"ם פ"ד מאיסורי מוצה ה"ח אחיו אחת וכו' אי זונה עכו"ם או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין אכל הפטור אפילו הי' כהן אחננה מותר ע"ש ולפ"ז לא משכחת אחת רק בביאה האסורה עליו. ומעתה החילוק נכון דבשלמא בעלמא כל שמעך ופסק דמים קנה כיון שנחייב בדמיו והס חוב עליו אצל דמי הטלה הם הבעילה והרי לא נחייבה להבעל לו ואילו אחי לקמן לדינא לא אמרינן לה זיל והבעלי לו דהא אסורה להבעל לו ודמי בעילה לא נחייבה כיון שאינה מחויבת להבעל איך תחייב בדמי בעילה וכיון דבחנם לא הי' דעתו להקנות לה אינה קונה כלל ופריך שפיר היכי מצי מקרבה וכו' וא"ש:

ס"ג ע"א. תוס' ד"ה והא מחסרא משיכה הקשו הא הכא לר"י קיימי ואיחזי ס"ל ב"מ מ"ז ד"ת מעות קונות ועיין חידושי רמב"ן. ולפענ"ד נראה ואקדים לישב דעת הרמב"ם דפסק פ"ה דאישות הי"ג דמקדש במלוה אינה מקודשת ובפ"ה ממכירה ה"ד פסק דמכר קנה במלוה ותמיהו שהוא נגד סוגיא דקידושין מ"ז דפריך אימא סיפא ושווין במכר שזה קנה וכו' ונ"ל דסמ"ע בחו"מ רס"ו ק"ץ כתב הא דקונה בכסף היינו דוקא בנותן לו כסף על שיווי המקח אבל אם נותן הכסף לקנין לא מהני דהא ילפינן משדה עפרון ושם הי' בשביל שיווי השדה ע"ש, וטו"ז שם השיג דהא קידושי כסף ילפי משדה עפרון ובאשה ל"ש שיווי המקח וע"כ דמהני אם נותן הכסף לקנין ע"ש ועיין באבני מילואים ס"ו כ"ט אות ז' ועי' בר"ן ב"מ מ"ז דהא דאר"י ד"ת מעות קונות לא מקרא יליף לה אלא מסבירא בעלמא דבדין הוא שיהי' קונות כיון שרוב הקנינים נעשים בכסף ע"ש ופירשתי במק"א שכונותו שכן הי' בנוהג שבעולם קודם מ"מ וכן נשאר לאחר מ"מ ולא חידשה חורה בקנין כסף כלום ועי' חת"ס יו"ד ס"י ש"י:

ולפ"ז ק"ל מאי פריך מן ושווין במכר בשלמא במכר שהכסף הוא בשביל שיווי המקח וכמו שהי' קודם מ"מ שפיר י"ל דמהני במלוה כמו במעות בעין כיון שזין כך וזין כך יש למוכר דמי שיווי המקח, אבל בקידושי אשה דל"ש שיווי כמ"ש טו"ז הנ"ל והכסף רק לקנין דילפי משדה עפרון שפיר י"ל דדוקא כסף בעין מהני לקנין כמו שהי' בשדה עפרון אבל מלוה לא מהני כיון שאינו עכשיו שום קנין במה יקנה האשה:

וב"ל דתוס' ע"ז דף ע"א ע"ב ד"ה מידי הקשו דהכא מוקי אליבא דרב דמשיכה קונה בנכרי והא ב"מ מ"ח אהא דתניא נחנה לבן מעל אמר רב דוקא בן הוא דלא מחסרא משיכה אבל מידי אחריתי דמחסרה משיכה לא מעיל עד דמשיך אלמא קסבר בישראל משיכה קונה א"כ אינה קונה בנכרי ומינה מסייע הסם לרשב"ל וא"כ קשיא דרב אדרב ע"ש מה שהאריכו בזה. ונ"ל דלכאורה קשה מאי סייעמא מיימי לר"ל דילמא לעולם כר"י דד"ת מעות קונות רק כיון דחקנו חכמים דמעות אינו קונה רק משיכה ומשום"ה לא מעל עד דמשיך אף ז"א דכבר כתבו תוס' ב"מ מ"ג ד"ה מאי דלר"י כיון דד"ת מעות קונה וקנה המוכר המעות נהי דחקנו חכמים שאין

דלימא בשעת ביאה הא לא"ה אסור אעפ"י שנמנו לה וקנאמו קודם ביאה ע"ש. ואני בעניי אינו מבין אמאי ל"ק לי מהא דפריך מעיקרא נתן לה ואח"כ בא עלי לבי בא עלי ליחול עלי איסור אחת למפרע ולר"י כיון דכבר קנתה הטלה קודם בשעת ביאה שפיר אינו חל איסור אחת:

אבל לפענ"ד נראה דלק"מ דהא כל הטעם דלא הוי חליפי איה"נ כשקנה קודם במשיכה אעפ"י שבשעת משיכה כבר נתחייב בדמים מ"מ כיון דאינו מיוחד ומבורר בשעת ביאה אינו נתפס בא"י אבל בנתן לה אחת כדי שתיבעל לו מיד שמשכה הטלה נחייבה להבעל לו וא"כ מיוחד ומבורר בשעת ביאה שטלה זה הוא בשביל ביאה דוקא וא"כ כי נבעלה לו אח"כ הוי כמו למפרע הוא גובה כיון דלא מצי לסלקו דד"א ושפיר הוי אחת. וזה שכתב רש"י שהרי מתחילה ע"מ ביאה נחנה לה פ"י וא"י לסלקו דד"א ולכן חל איסור אחת למפרע ולכן דייק וליחול עלה איסור אחת למפרע אבל כי לא בא עלי דלא בא לידי גובינא שפיר לא חל עלה אחת וכמ"ש תוס' ב"ק ל"ג ד"ה א"כ דאפילו היכי דלמפרע הוא גובה היינו דוקא אם בא לבסוף לידי גובינא אבל אם לא בא לידי גובינא ל"ש למפרע הוא גובה וה"ל אם לא בא עלי ל"ש שחל אחת למפרע אבל ודאי לא חל אחת בשעת ביאה כיון שאז כבר קנתה הטלה וכדעת ר"י ולק"מ:

והא דכי לימא בשעת ביאה לא אמרי דהוי אחת למפרע היינו משום דלא אמרי שחל למפרע אלא אם ימשך החלות גם השתא אבל אם עכשיו אינו בעולם שימשך החלות למפרע עד עכשיו ולמפרע כשהקריבו הי' בהיתר לא אמרי שחל אחר שאינו בעולם למפרע שיהפך לאיסור כשהי' בעולם וכדאמרין בחולין ע' במכירת המקשה לילד מחתך אחר אחר ומשליך לכלבים אבל מחתך ומניח לא משום דלמפרע קדוש ומ"מ כשהשליך לכלבים ואינו בעולם לא אמרינן דלמפרע קדוש כיון שעכשיו אינו בעולם ואין הקדושה יכול לימשך על עכשיו ע"ש:

בתוס' ד"ה אלא כתבו אבל לספרים דגרסי מחנה הוא דיהיב לה קשה קצת דהא לא מחנה הוא שהרי א"ל לכשתבעל מהא נגמרת. ולפענ"ד נראה בזה דפירשו תוס' דבגון דאמר לה הילך טלה זה מעכשיו ובשעת ביאה מהא נגמרת מחנה וכן הא דק"ל בחו"מ ס"י קצ"ז ס"ז משוך פרה זו ותקנה לך מעכשיו ולאחר ל' יום דקנה וכתבו תוס' בכתובות פ"ב ע"א ד"ה הא משום דמעכשיו מתחיל הקנין ואינו נגמר עד לאחר ל' וכן א"ל לר"י בקידושי ס' ע"ש, ולפי המבואר בראשונים בקידושין שם אם מקדש מעכשיו ולאחר ל' יום שירא הוי כאלו אמר חוץ מאותו שיקדשך חוץ שלושים ע"ש בר"ן ורשב"א וה"ל במשך פרה זו ותקנה לך מעכשיו ולאחר ל' יום שיר בקנינו חוץ מאותו שיקנה לו חוץ שלושים ואם לא הקנה לשום אדם חוץ שלושים קנה למפרע. ולפ"ז גם כאן כשאמר לה מעכשיו ולכשתבעל יכול להקנות הטלה לאחר קודם שתבעל וא"כ לא קנתה לגמרי עד שעת בעילה, ולהכי פריך לבי בא עלי ליחול עלי איסור אחת למפרע משעה דיהיב לה כיון שעדיין היה יכול להקנות לאחר ומסיק כשקדמה והקריבו וא"כ בטל תנאי שיוורו שהרי שוב לא הי' יכול להקנות לאחר כיון שאינו בעולם וקנתה אותו משעת משיכה וא"כ לא הוי אחת. והיינו דפריך ה"ד אי דאמר לה מעכשיו מחנה בעלמא הוא דקא יהיב לה דנהי דאמר לכשתבעל מ"מ היינו רק שעד שתבעל יוכל להקנות לאחר אבל אם לא יקנה לאחר הרי שלה מעכשיו וכיון שקדמה והקריבו קודם שהקנה לאחר הרי שוב

אחנן בשעת ביאה אפי' בקנין אחר שלא ע"י ביאה הוא אחנן, אבל למירוח א' אפילו קנחה האחנן בשעת ביאה שלא ע"י חזר לא הוא אחנן ולפ"ו הדק"ל איך אסרה תורה אחנן אפילו בא על אמו נהי דעומד בחצרה הא מה שקונה ע"י חזר לא הוא אחנן ואי משום שקונה ע"י ביאה כיון דמחויב לז"ש ו"א דזה מצוה דילי הוא אם רוצה לז"ש אבל אם אינו רוצה לז"ש אינו שלה, וגדולה מזו כתבו חוס' שם ע"א ד"ה אילו ובסנהדרין ע"ב דרבא דאגניבו דיכרי במחמתא אהדרינהו מיהלי ולא קבלינהו אף שמחויבין לז"ש מ"מ כיון שהם לא היו רוצין לז"ש ולא היו מחזירין רק מפני שסבורין שמחויבין להחזיר מן הדין לכן לא קבלם וכיון שלא קנחה בשעת ביאה הוא כמו בא עלי' ואח"כ נתן לה דלא הוא אחנן וא"ל כיון שהי' מחויב לחת לה לז"ש אם נתן אח"כ הוא אחנן וע"י ברש"י וחוס' ב"ק שם דא"כ מה פריך והא מחסרה משיכה הא אמרי' ב"מ מ"ח דדברי' בהדי מעות איכא מי שפרע וא"כ מחויב לחת לה הטלה דלא ליקו במי שפרע כיון דאיכא דברים בהדי מעות דהיינו ביאה לכן אם נתן אח"כ הוא אחנן אע"כ דהא ליחא:

לכן נראה דכונת חוס' לפי מה דק"ל בקל"מ דחייב לז"ש אם חפס הניח לא מפקינן ועיין בחו"מ ס' א' ס"ה וסמ"ע וקצ"ח שם ונחמ"מ אות ה' בשם י"ש דאפילו חזר המזיק וחפס ממנו לא מהני, וא"כ כיון דקאי בחצירה הרי היא חפסה בו וכיון דמחויב לז"ש מהני חפיסתה וקנאה בשעת ביאה ע"י ביאה ושפיר הוא אחנן:

ולפ"ו לדעת רמב"ם פ"ד מאיסורי מוצת הנ"ל דאין אחנן אלא מעכו"ם או שפחה או ישראלית שהיא ערוה או חייבי לאוין ולפי הס"ד דמיידי בזונה ישראלית וא"כ היא ערוה או חייבי לאוין וקל"מ ואינו מחויב רק לז"ש ואכתי לא ידעינן דקאי בחצרה א"כ אפילו אי מעות קונה מ"מ הכא לא קנאה משום דאין כאן רק חיוז לז"ש וכנ"ל ופריך שפיר והא מחסרה משיכה. וזוה מדויק הלשון דלא קאמר והא לא משיך משום דאפי' משכה כיון דאין הקנין ע"י ביאה אינו אחנן ולהכי קאמר רק דמחסרה משיכה ופי' משיכה לחצירה דהיי' חפסה ומקנה ע"י ביאה או אפשר אם חפסה קודם ביאה במה שקנחה במשיכה מדרבנן שעי"ז א"ל להחזיר לו ומקרי מוחזקת אלא כיון שלא קנחה ע"י קנין אחר רק מדרבנן וע"י ביאה קנאה מה"מ כיון שהיא מוחזקת מדרבנן והוא חייב לז"ש שפיר מקרי אחנן ול"ק לי' אלא דמחסרה חלק מן הקנין דהיינו משיכה:

ובז"ה יש ליישב קושית מהרש"א בחוס' ד"ה כגון שהקשו לישני תרומיהו בטלה זה הא דקאי בחצירה הא דלא קאי בחצרה ומהה מהרש"א אמאי לא הקשו חוס' קושיא זו אשינוי' קמא בזונה נכרית לוקי תרומיהו בטלה זה הא דנכרית הא בישראלית ע"ש. ולפי האמור נראה דבאמת יש ליישב קושית חוס' לפי דעת ריטב"א שהבאחי לעיל דבטלה סתם נחמייב עכ"פ לחת לה מאותו מין שפסק דהיינו טלה אבל בטלה זה כיון שטלה זה לא קנחה אינו מחויב לחת לה רק דמים ע"ש. ולפ"ו יש רבותא טפי בטלה סתם אעפ"י דמיחד שיעבודה על מין טלה מ"מ לא הוא אחנן כיון דלא מיחד על אחי טלה ומכ"ש בטלה זה דלא מיחד שיעבודה אפילו על מין טלה רק יכול לחת לה דמי' או אפי' פארי. אמנם לפמ"ש דקושית הגמ' הי' לר"י לשיטתו דס"ל מעות קונות ולא פריך רק כיון דמחסרה משיכה ולא חפסה אינו מחויב לחת לה רק לז"ש לכן לא הוא אחנן אבל עכ"פ לז"ש נריך לחת לה דוקא טלה זה א"כ שפיר הקשו חוס' דטלה זו רבוחא טפי. אבל למאי דמשני בזונה נכרית דלא קניא במשיכה היינו כר"ל דבישראל משיכה

מעות קונות רק משיכה היינו רק שאין הלוקח קונה החפץ כדי שלא יוכל לומר לו נשרפו חטיף בעלי' אבל קנין המוכר במעות לא הפקיעו כדי שלא יאמר לו נשרפו מעותיך בעלי' ומותר המוכר להשתמש במעות והוא שואל עליהו ע"ש וא"כ לר"י שפיר מעל אע"ג דמחסרה משיכה כיון דהמוכר מותר להשתמש במעות ושפיר מייחי סיעתא לר"ל:

אך זה תליא בשני פירושים שיש במעות קונה הפי' האחד דס"ל שאין הלוקח קונה במשיכת החפץ שיהי' החפץ שלו ויחייב בדמי החפץ רק המוכר קונה המעות במשיכתו וע"י שהמוכר קונה דמי שיווי החפץ הלוקח קונה החפץ או א"ש שקנין המעות של מוכר לא הפקיעו ושפיר מעל אע"ג דמחסרה משיכה, אבל אי אמרינן דאי משיכה אינו קונה גם המוכר אינו קונה הכסף במשיכת הכסף רק דכסף שנתן הוא לקנין שעי' שהלוקח נתן כסף למוכר לקנין הוא קונה החפץ וממילא קנה המוכר המעות א"כ כיון שחלקו חכמים דמעות אינו קונה רק משיכה א"כ כיון שלא קנה הלוקח החפץ ממילא לא קנה המוכר המעות ושפיר לא מעל עד דמשיך. ולפ"ו מיישב קושית חוס' דלעולם רב ס"ל משיכה בנכרי קונה ובישראל מעות קונה רק דס"ל דכסף הוא לקנין וכפי' השני ולכן כיון דחלקו חכמים דמעות אינו קונה רק משיכה שפיר לא מעיל עד דמשיך:

ולפ"ו מוכח דרב ס"ל דגם כסף במכר הוא לקנין לא בשביל שיווי מקח ופריך שפיר מושויו במכר אקידושין דהא בשניהם הכסף לקנין וא"א מלוה להוצאה ניתנה במאי קנה אבל הרמב"ם ס"ל דקנין כסף הוא בשביל שיווי המקח ול"ק דרב אדרב כתי' חוס' שם בע"ז דהאי דבגלן מיידי בגלן נכרי ולהכי אמר רב דהיי' דמחסרה משיכה לא מעיל עד דמשיך ע"ש וא"כ שפיר יש לחלק בין מכר לקידושין כקושיא הנ"ל ואין כאן סתירה:

ולפ"ו יש לחדש ולומר דכמו שכתב הטו"ז דבאשה ל"ש שיווי ה"נ בביאה ל"ש שיווי ושמו מוכית עליו אחנן לשון מחנה ואפי' פסק עמה טלה א' ונתן לה מאה כוליה אסורין דמכח אחנן קאמי תמורה כ"ט וכמו שאם בחפץ הנקנה ל"ש שיווי אין קוני' במלוה ה"נ אם הכסף שנתן בעד החפץ ל"ש שיווי אין קונין במלוה, וה"נ כיון שהאחנן הוא החפץ והכסף שנתנין בעבורו הוא הביאה כמ"ש הריטב"א בשמעתין וכיון דק"ל ישנה לשכירות מחלילה ועד סוף ואינו משתלמת אלא לבסוף ועיין לעיל בחוס' ד"ט ד"ה אלמא וע"י באבני מילואים ס' כ"ח אות מ"א, וא"כ אינה קונה האחנן עד אחר הביאה ואז כבר היא כמלוה וכיון דל"ש זה שיווי אינה קונה בתורת כסף ולריך משיכה דוקא ופריך שפיר והא מחסרה משיכה אפילו לר"י דד"ח מעות קונות ויש לעיין:

ועוד נ"ל דחוס' תמורה כ"ט ע"ב ד"ה כגון הקשו כיון דלא משכח אחנן אלא בקאי בחצרה א"כ הא דאמרי' ב"ק ע' אחנן אסרה תורה אפילו בא על אמו דקאי עלה במיתה דאי מצעה לי' קמן לדינא לא א"ל זיל הב לה שהרי הוא מתחייב בנפשו וכיון דלא מצינו אחנן אלא דקאי בחצרה היכי שייך למימר זיל הב לה הא חפסה בה, ותי' כיון דאי הוא מוחזק בה לא אמרי' זיל הב לה אע"ג דמטעם חצירה היא וזכה בה לא קרינא ליה אחנן אי לאו טעמא דמפרש החס כיון דקא יהיב לה משום לז"ש הוא אחנן, ומורי הרמ"ר מריך דהא דמוקי דקאי בחצירה היינו כדי למצוא בא עלי' ואח"כ נתן לה אבל אם הקנה לה בקנין סודר כשחבעלי לי חקני לך טלה זה בכ"מ שהוא קנוי ובהכי מיידי האי דב"ק ושייך שפיר לא אמרי' לי' זיל הב לה ע"ש. מבואר דלדעת הרמ"ר אם קנחה

דשיך הפקר ב"ד קדיש בביאה מ"ל דאין כח ביד חכמים להפקיר ביאתו אלא דשם משני שרי רבנן לבעילתו בעילת זנות זה לא שייך כאן:

אבל אחר העיון מ"מ ח"ש דגם אם קנאה הטלה אחתי ליכא נ"מ לענין איסור דאם אינה רוצה להקריבה מותר הוא להדיחו ואין נ"מ רק לענין ממון אם קנתה הטלה ואח"ל דלא קנאה והפקירו ממנה הטלה ואינו אמתן כלל ואח"כ כשצא להקריב ומסתעף ממנו נ"מ לאיסור שפיר מהני דלא הוי אמתן כיון שכבר הפקירו חכמים. וזה כונת לח"מ דשאני מעות הקדש כיון שחל בהם הקדושה מה"ת, ואסור מה"מ לחתם למוכר כיון דמה"מ מעות קונות, וזה בא להוציאם מד"ת מעל ואין כח ביד חכמים להפקיע כיון דהפקעה הוא מיד להחיר איסור חורה, אבל גבי אמתן קודם שיהי אמתן, ואין נ"מ לענין איסור כלל רק לענין ממון, חכמים עקרו הקנין ומעולם לא היה אמתן, כיון שכבר הפקירו לענין ממון לא התחיל להיות אמתן ולא היו צריכין לתקן להחיר איסור כלל אלא דבזה אפשר לפרש כפי ראשון שכתבתי שהפקירו המעות קודם שצא לכלל איסור בקניית החפץ, וע"ז הקשה אע"ג דהביאה במקום כסף ומה"מ מעות קונות, והביאה א"י להפקיר כנ"ל רק הטלה וא"כ נ"מ מתחילה לענין [איסור], ותי, מ"מ חכמים עקרו אותו קודם שיצא לאמתן, פי' קודם שיצא נ"מ לאיסור אמתן דהיינו הקרבה וכמש"ל בפי' השני וא"ש:

וזו מדויק מאוד בלשון חוס' הכא גבי אמתן לא קני כיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונה ואוקמוה אמשכה, פי' אף דכאן א"א להפקיר המעות משא"כ בעלמא הפקירו המעות מ"מ כיון דאמרו שאין כסף קונה ואוקמוה דמשיכה קונה, גם ממנה הפקיעו כיון דלא משכה הטלה הפקירו הטלה ממנה בעוד ליכא נ"מ לענין איסור וממילא, ואין כאן אמתן כלל, ולכן כשסתעף אח"כ לאיסור להקריב שפיר מותר להקריב משום דלא נעשה אמתן כלל, ול"ד וכו' שקניית הכסף מועיל דכיון דמעל מה"ת, אם נותן הכסף למוכר, מי יפקיע המעילה ממעות הקדש, כיון דמתחילה נ"מ לאיסור מעילה בזה לא תקנו חכמים ולא הפקיעו והפקירו:

ר"ת ב"ה בגין כתבו בתי' דבעלה סתם אפילו קאי בחזרה עם טלאים אחרים שלו אעפ"י שא"י לדחותה לטלה מן השוק אפ"ה אין שם אמתן כלל אפי' למאן דא"ל ברירה אלא המבורר בשעת ביאה ע"ש ובתי' חת"ס התפלה הא אמתן ומחיר נכד קרא כתיבי ואפ"ה מקשין בתמורה ל' ע"א ונברור חד מיניהו וכו'.

והב"ה גוף הקושיא אינה מובנת דאחא דפריך ונברור חד לק"מ דחוס' לא כתבו אלא שאם אינו מבורר בשעת ביאה לא חל איסור אמתן כלל אבל כאן דאיסור מחיר חל דקתני במתני' שכנגד הכלב אסור שפיר פריך ונברור חד מיניהו. אלא דאגופא דמתני' קשיא אמאי שכנגד הכלב אסורין הא כיון שאינו מבורר בשעת המחיר שזה מחיר כלב לא חל עליו איסור כלל:

ולפע"ב ד' למ"ד יש ברירה יש לחלק דהתם כיון שיכול לברר אחי שירצה שיהי מחיר כלב מקרי מבורר בשעת המחיר דהא בידו לברר אחי שירצה וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אבל בכאן כיון דאין אמתן אלא מה שהיא קונה בשעת ביאה בשביל הביאה וכיון שאין בידו לברר אחי טלה שתרצה רק ביד הנותן לברר כמו בתי' שדה אינו מוכר לך או בית בתי' ב"ב ק"ז ע"ש א"כ עדיין אינו מבורר מה שקנאה

קונה וא"כ בישראלית בטלה זה אפילו לנ"ש אינו מחויב לתת לה רק דמים לק"מ ד"ל כיישוב הנ"ל לאמת:

אמנם בתוס' פירטו דהכא גבי אמתן לא קנו המעות כיון שהפקיעו חכמים דאין קנין המעות קונה ואוקמוה אמשכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אמתן כלל ע"ש. ובהכי ניחא לישון הגמ' בזונה נכרית דלא קני במשיכה ואינו מדוקדק דה"ל למימר דקניא בכסף שזה עיקר המירוק, אבל לתוס' ח"ש כיון דקושיא הגמ' הי' לר"י אף דמעות קונה מה"מ מ"מ כיון דחכמים תקנו משיכה לא הוי אמתן צריך לשנוי בזונה נכרית לר"ל דנכרי קונה בכסף מה"ת דלא קניא במשיכה אפי' מדרבנן דאל"כ הדק"ל והא מחסרה משיכה. והא דכתבו תוס' פי' ואפילו לר"י וכו' דרך פי' נ"ל דקשיא להו בלשון הגמ' דקאמר והא מחסרה משיכה בלשון זה משמע שכבר התחיל הקנין אלא שחסר עדיין משיכה דאל"כ ה"ל והא לא משוך כנ"ל, לכן פירשו דבעי להקשות אפי' לר"י ולד"ד כבר התחיל הקנין שהרי מה"ת מעות קונות וקנה המוכר המעות להשתמש בו ואעפ"י דכאן בביאה אם בא עלי' אין נ"מ בזה מ"מ בעלמא הוא כן ועוד דעכ"פ קונה לענין מי שפרע, משא"כ לר"ל אין המוכר ראוי להשתמש במעות כמ"ש תוס' ב"מ מ"ג וגם לענין מי שפרע הוי ס"ל למקשן ב"מ מ"ח דלר"ל לא מהני מעות עד דמשני ל' דברים ואיכא בהדיהו מעות איכא מי שפרע אפילו לר"ל משא"כ לר"י פשיטא דאיכא מי שפרע וא"ש:

אך תוס' הקשו על תירוצם ולא דמי להאי דפרק הזהב מ"ח נתנה לסיועו מעל שקניית הכסף מועיל דכיון דמעל מה"ת מי מפקיע המעילה ממעות הקדש. ועיין מהרמ"ל מה שפירש דברי החוס' וגם אני עני בתשו' אחת חזון הרבתי לפרש דברי תוס' [פי' שו"ת בית שערים אור"ח סי' קנ"ח], אמנם הלח"מ פ"ג ממכירה ה"א כתב פי' לפירושם דשאני מעות הקדש כיון דחל בהם הקדושה מה"ת וזה בא להוציאם מד"ת מעל ואין כח ביד חכמים להפקיע אבל גבי אמתן קודם שיהי אמתן חכמים עקרו הקנין ומעולם לא היה אמתן אע"ג דהביאה במקום כסף ומה"ת מעות קונות מ"מ חכמים עקרו אותו קודם שיצא לאמתן ע"ש. ודבריו אינם מבוררים מה חילוק יש בין הנידונים וגם מה שחזר ואמר אע"ג דהביאה במקום כסף וכו' מאי ק"ל ומאי תי':

וב"ל דבש"מ ב"מ מ"ח ד"ה נתנה לבן הקשה כיון דתקינו רבנן משיכה ואמרו מעות אינן קונות מאי ק"ל לר"י דמדינא לא מעל כיון דלא קנה והפקר ב"ד הפקר והם עשו מעות אלו כמי שאינן שלו לענין קני' ותיקן דלענין מעילה דאורייתא לא תקינו ע"ש ולפ"ז נ"ל סברא ישרה דאם מתחילה הקנין אין נ"מ רק לענין ממון וזוה עשו חכמים תקנתם אף שאח"כ מסתעף ממנו נ"מ לענין איסור מ"מ מהני מה"ת כיון דהפקר ב"ד הפקר מה"ת אבל אם מתחילה יש נ"מ מיד לענין איסור בזה לא תקינו חכמים ולא אמרו הפקר ב"ד כדי להחיר איסור חורה ולפ"ז בנתנה לספר כיון דמה"ת מעות קונות אסור לתת מעות זה לספר משום דמועל בהקדש לא הפקירו חכמים המעות כדי להחיר לתת לספר כיון שמיד יש נ"מ לענין איסור, אבל באמתן שאין האיסור בנתינת הדמים רק בקניית החפץ וא"כ בנתינת הדמים אחי אין נ"מ לענין איסור רק לענין ממון שפיר הפקירו הממון ואינה קונה האמתן דאף דהו איסור מ"מ הפקירו קודם שצא נ"מ לענין איסור ולא שפיר מהני גם לענין איסור ואין כאן אמתן כלל. אך ד"א דגבי אמתן לא שייך כלל שהפקירו הכסף דהא הביאה במקום כסף והביאה א"י להפקיר כמו שאמרו בבהמה דוכתי חיינא דקדיש בכסףא

תוס' ד"ה ואינו חושש וכו' הקשו ועוד תקשי לר"ש וכו' דילמא אחר הביעור איירי ואיסורא משום דנהנה מפירות שביעית בשעת האיסור דומיא דר"ג וכו' ויש לתמוה מינה לדעת הרמב"ם פ"ו משמיטה ה"ג דאחר זמן הביעור שנשרף באש או מטיל לים ומאבד מן העולם שפיר אסור בהנאה אבל הכ"מ העלה שם בשמית תוס' דס"ל כשיטת הראב"ד שם ורמב"ן בחומש דנריך רק להוציא מן הבית ולהפקיר ולא"כ יכול לזכות בו מן ההפקר ולאכול אלא שאסור לאלם קודם שהפקיר בחזקת שהם שלו וכמ"ש תוס' לעיל ד"ה חפי כפי"א וי"ע רמב"ן בחומש פ' בבה דאפי' בחזקת שהוא שלו אינו אסור באכילה רק מדרבנן ודאסור בהנאה לא מצינו כלל ע"ש וא"כ גם אחר הביעור ל"ש דנהנה מפירות שביעית דהא מותר בהנאה. ונראה מדברי תוס' אלו שהם שיטה שלישית שאם הצעלים מפקירין ולא"כ זוכין בו מהפקר מותרין הפירות לגמרי אבל אם אינו מפקירין ואוכלן בחזקת שהם שלו אסורין אפילו בהנאה ואפילו לאחריו אי' מה"ט או עכ"פ מדרבנן וי"ע:

ובאו"ד הקשו לפירש"י דבחנוני המקיפו משתעבד אבל דבי ר' ינאי לא משתעבדי מהשתא א"כ איך מדמי האי דבי ר"י לאתן דבא עלי' ואח"כ נתן לה הא תוס' מוקמי' טלה זה בעשאו אפוחיקי ועומד בחצרה בשעת ביאה ואפי"ה בטלה סתם אחננה מותר אע"ג דמשתעבד בשעת ביאה ואין לומר דמ"מ מותר משום דאין השיעבוד חל על טלה זה רק על נכסיו וא"כ שיעבוד זה הוא האתן וכשנותן הטלה לפנות השיעבוד מנכסיו הוי חליפי אתן ושרי כדאמרין בתמורה ל' דא"כ מאי ראי' מיימי מאתן לדבי ר' ינאי שאני תוס' דחליפי' מותרין אבל חליפי' שביעית אסורין:

ולפ"ע דנראה לפמ"ש רש"א בשו"ת ח"ג סי' ז"א [ח"ב סי' פ"ב] אהא דאמר' ב"ב ק"ז חזי שדה אני מוכר לך יניח לו חזי שדהו ומפרש תוס' דלוקח נוטל כחוש דיד בעל השטר על התחתונה, והקשה רש"א כיון דהזכירה ביד המוכר לזכר איה חזי שדה שירצה איך קנה לוקח חזי שדה הא קי"ל אין ברירה וא"כ לא אמרינן הוצר הדבר למפרע שזו החזי הקנה לו, ומיך דלא אמרינן אין ברירה אלא במקום שאם לא נאמר ברירה למפרע לא יועיל אפי' מכאן ולהבא כגון שני לוגין שאני עתיד להפריש שאם לא נאמר שהוא תרומה למפרע לא יתקן מה שכבר שמה אפילו מכאן ולהבא, או לאיה שארצה אגרש שאם לא נאמר הוצר הדבר למפרע א"כ לא נכתב לשמה וא"א שיהי' לשמה מכאן ולהבא, או אם בא חכם למורח צריך לומר הוצר למפרע שאם לא קנה שביעה ביה"ש"מ א"א לקנות עמה, אבל בחזי שדה אם הי' מקנה לו שיחול הקנין לאחר שיברר לו החזי ודאי הוי מהני לאחר שיוצרך בזה לכ"ע אמרינן ברירה שיחול גם למפרע ע"ש ועיין מהרי"ט ח"א סי' כ"ב וחסו"מ סי' כ"ג ושג"א סי' ז"ב. ולפ"ו אי אמרינן דבדי ר' ינאי דגם אי פירות שביעית כבר אינן בעולם ואף דלא משתעבדי נכסים מ"מ הוי הדמים חליפי' שביעית א"כ גם באתן אם נותן לה אתן אחר שבה עלי' אף שכבר הביאה אינה בעולם הוי אתן אפילו לא נשתעבדו נכסים כגון שלא עשה אפוחיקי ולא קיימי בחצרה בשעת ביאה וא"כ גם בעשה אפוחיקי וקיימי בחצרה בשעת ביאה בטלה סתם אין לומר דמשו"ה שרי להקרבה משום דלא הוי אתן רק חליפי' אתן כיון דבשעת ביאה השיעבוד חל על נכסיו וזה הוי האתן וכשנותן לה הטלה לפנות השיעבוד מנכסיו ושאר טלאים הוי חליפי' אתן דשרי דהא כיון דיכול להיות אתן מכאן ולהבא אף

לכן לא הוי אתן אף כ"ז למ"ד יש ברירה אבל למ"ד אין ברירה תקשי איך חל איסור מחיר כלל:

ובזה מיושב קושית תוס' שם ד"ה ואידך לר"ת דפסק דקי"ל אין ברירה מה פריך כ"כ בפשיטות ואידך לשטרו ולפמ"ש לק"מ דע"כ מתני' כמ"ד יש ברירה דאי אין ברירה לא חל איסור מחיר כלל כיון שאינו מצורר בשעת המחיר כנ"ל:

אמנם מדברי הרמב"ם כפי' המשנה שם למדתי דזה לא תליא כלל בברירה וז"ל מה שאמר שכנגד הכלב אסורים ע"מ שהוא מחיר כלב כפ"ע יתר מכא"א מהי' טלאים שכנגדו וכו' אבל אם היה מחיר הכלב כנגד מחיר אי' והעשרה או פחות ממנו מפרש אותו הכבש כנגד הכלב והיו מחיריו והיו מותרין ה"ט שיש עמו ועי' בריטב"א לקמן ס"ד ד"ה יכול שכתב ואפשר דהכא הכל מודים דיש ברירה דאין סהדי שמתחילת הירושא האי ניחא ל' בע"ז והאי ניחא ל' במעות וכמצורר מתחילתו דמי ע"ש וה"נ אם יש טלה אי' שווה כנגד מחיר הכלב או יתר ממנו כמצורר מתחילתו דמי שזה יהי' מחיר כלב ואפילו למ"ד אין ברירה מודה הכא דיש ברירה ומיושב קושית תוס' וגם קושית חת"ם וא"ש:

ועוד נ"ל לחלק עפ"י מה דאמר' בקידושין ז' דנאמר רגלה של זו עולה לחד מ"ד או בדבר שהנשמה תלו' בו לכ"ע הוי כולה עולה משום דהתם בהמה פשטה קדושה בכולה אבל במקדש חזי אשה לא אמרי' דפשטה קדושה בכולה משום דהוי דעת אחרת מקנה ועיין בתוס' ר"ד שם דכיון שהדבר תלוי בשני דיעות לא פשטה בכולה ע"ש ולפ"ו תוס' דהוי שכנגד הכלב ממילא הוי מחיר כלב א"כ כל זמן שאינו מצורר איה הוא המחיר כלב שדי מחיר כלב בכולהו כדאמר' תוס' דמי כלי' דמי כלי' מחד מייניהו דהאי טופינא דכלב שדי בכולהו ועי' תוס' גיטין מ"ז ע"ב וברש"י שם ד"ה טבל ושפיר מקרי מצורר בשעת מחיר אלא דלמ"ד יש ברירה יכול לזכר אח"כ אי' בשביל כולם אבל מעיקרא חל שפיר איסור מחיר כלב אבל כאן דאיכא דעת אחרת מקנה והוא אינו מקנה רק טלה אי' וא"כ אינו יכול איסור אתן לפשוט בכולהו רק בא' מהם וזה אינו מצורר בשעת ביאה איהו שפיר כתבו תוס' דלא הוי אתן כלל:

ושלישית נ"ל לחלק עפ"י דברי חידושי רמב"ן שחולק על ר"י לעיל בתוס' ד"ה יאות דשאני ביאה דלימא בעולם בשעה שנותן הטלה אבל י"נ דאית' בעולם בשעת פירעון הדמים שמה תופס הוא ע"ש, וה"נ בשלמא אתן בשעה שנחברר איה טלה הוא האתן כבר הביאה אינה בעולם וז"ל דוקא ברירה למפרע ומשו"ה אם אינו מצורר בשעת ביאה לא הוי אתן אבל תוס' הכלב כנ"ל עדיין בעולם בשעה שמצורר הטלה שכנגד הכלב שפיר תופס הוא וא"ש:

ובזה שני' עוד בזה דמחיר פירושו מה שנחייב לתת בעד הכלב ואפילו מכר כלב באשראי ונשתעבד לפרוע לו בעד הכלב מה שפורע לו דבר הראוי להקרבה אסור להקריב משום מחיר כלב ומכ"ש למש"ל בשם הריטב"א דאם ייחייב עצמו לפרוע מאיה מין כגון חטים צריך לפרוע דוקא מאותו מין וה"נ אם התחייב עצמו לפרוע טלה סתם בעד הכלב צריך ליתן מחירו טלה דוקא ונאמר משום מחיר כלב ועיין קונקדאנס"י בחיבת מחר הביא גם מחיר בחלוקת מחר מצואר מזה דלאו דוקא אם נותן מחירו מיד נקרא מחיר אלא גם מה שנותן למחר וליומא אחר נקרא מחיר וא"כ בפירוש כתבה תורה דגם ככה"ג נקרא מחיר ופסולה להקרבה משא"כ באתן מקצרה אינו נאסר בביאה אלא אם מצורר בשעת ביאה ולק"מ:

שביעית לפועליו ונמצא פורע חובו מדמי שביעית ע"ש. ונראה דרש"י לשיטתו שפי' ולא משום י"ג אס נכרים הם ונמצא מאכלי י"ג והרי מונומיהם עליו ונהנה מ"ג משמע דרש"י לא ס"ל צואני פורע הטעם משום דנראה כמאכל או דהו מאכל אלא כיון דמונותן עליו נהנה מ"ג וכן משמע מלשון רש"י ואני פורע הו' איהו לוקח האיסור ומאכלו דהשחא לא סליק נפשי מיניהו כפרטי ואי האיסור משום דנראה כמאכל בידים לא הו' צריך רש"י להאי סיומא דהשחא לא סליק נפשי מיניהו כפרטי אלא משום דלרש"י אינו נראה ולא הו' כמאכל בידים רק דלענין זה הו' איהו לוקח האיסור ומאכלו שקנאו ונהנה מ"ג כיון דעדיין מונונותן עליו שהרי לא סליק נפשי מיניהו כפרטי וה"ט שיך נמי בשאינו מעושר דהא טבל אסור בהנאה של כילוי כמ"ס חוס' יבמות ס"ו ע"ב ד"ה לא יאכלנה ע"ש וכשאוכלין הפועלים שאינו מעושר שהוא טבל הרי נהנה מטבל הנאה של כילוי כיון שמונונותן עליו אבל בשביעית ל"ש ה"ט לכן הוצרך רש"י לפרש משום דמוסר דמי פירות שביעית ביד ע"ה דאסור וא"ש:

ע"ב: ברש"י ד"ה שנשא מיד החנוני ונתן להם דהשחא איהו ספי' להו' איסורא ולא משום פירעון דלאח"כ הו' אלא דקניניהו במשיכה ואישתכח שלקח י"ג והשקוהו לפועליו. והוא חמוה הלא קושית הגמ' ה' משביעית כמ"ס חוס' ד"ה ואינו חושש ואמאי שביק רש"י שביעית ומעשר ונקט י"ג:

וב"ל משום דכבר נחלקו ראשונים אפילו אי איה"נ יש לו בעלים היינו אס' היה לו בעלים קודם שנאסר בהנאה לא פקע שם בעלים מיני' אבל מ"מ א"א לקנות איה"נ ובמק"א כחבתי דאפילו לדעת הרמב"ם דקונה חמץ בפסח לוקה היינו דוקא אס' קונה בכסף יוכל לקנות איה"נ שהם מן הנשרפין שאפרן מותר וקונה אותן לאפרן אבל במשיכה והגבהה א"א לקנות משום שצריך לעשות מעשה הקנין בגוף דבר הנקנה כמ"ס ריטב"א בקידושין מ"ו ע"ב דמשיכה שואל קורדוס מחבירו ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו משום שאינו קונה גוף הקורדוס לכן צריך לעשות מעשה קנין בדבר הנקנה דהיינו חשמיש ולכן ביקע בו קנאה שעשה מעשה קנין בחשמיש אבל לא ביקע בו לא קנאו אעפ"י שמשך משום שעשה מעשה קנין בגוף הדבר וזה אינו קונה, וה"נ כיון שגוף איה"נ אינו שווה כלום ואינו קונה אלא לאפרו לא מהני מעשה קנין בגוף איה"נ לקנות האפר. וזה כונת רש"י דבשביעית ומעשר סגי ל' במ"ס דקניניהו במשיכה אבל ביי"נ ק"ל הא אינו קונה במשיכה ואפי' לדעת הר"ן בע"מ מ"ב גבי דילמא מגבה לה דע"ו יוכל לקנות כיון דקודם שקונה יש לה דמים דנכרי יוכל לנטול ע"ש מ"מ י"ג שהוא חקירות ע"ו ואין לו ביטול א"י לקנות, לזה תי' רש"י דביי"נ אעפ"י שאינו קונה מ"מ ואשתכח שלקח י"ג והשקוהו לפועליו וא"כ נהנה מ"ג ואסור:

ובמה שסיים רש"י אבל הנך דני ר"י כי שקלי פירי שעת היחר הוא וכי פרעי לאח"כ בשעת איסור שביעית לאו חליפי' נינהו לאתפוסי הוא ג"כ שפח יחר דכבר כתב דגם בדריחא איסורא לאו משם פירעון דלאח"כ וא"כ ממילא לק"מ אדבי ר"י:

ובראיה שכוין ליישז קושיא שהקשתי לעיל כיון דאין חליפין נתפסין איך רשאיין עניים להלות הא הו' סחורה כמ"ס רמב"ן וריטב"א בפורע חובו בפירות שביעית, וע"ו חירץ כמ"ס ל' דכי שקלי פירי שעת היחר הוא שהרי יכולין לפרוע בפירות שביעית ואח"כ וכי פרעי לאח"כ בשעת איסור שביעית לית לן כה כיון דלאו חליפי' נינהו לאתפוסי:

שהביאה אינה בעולם בלי צריכה למפרע ממילא אמרינן הוצרך הדבר למפרע דטלה זה הוא האתן וממילא אינו חליפי' אתן ואסור, אע"כ מדאמרר' אחננה מותר מוכח דאס' אמר שיחול המתנה אחר הביאה אינו אתן לפי שאז כבר הביאה אינה בעולם וכיון שא"א שיחול מכאן ולהבא בלא צריכה ממילא לא אמרי' הוצרך הדבר למפרע שזה הוא האתן וכיון שכן נהי דמשעת ביאה אישעבוד לה מ"מ השיעבוד הו' אתן וכשנותן לה הטלה לפנות השיעבוד הו' חליפי' אתן ושרי ולהכי אחננה מותר ולפ"י עכ"פ מוכח דאין אתן חל כשכבר הביאה אינה בעולם וא"כ בדברי ר' ינאי נמי אינן חופסין דמיהן כשכבר פירות שביעית אינן בעולם ול"ל דהשיעבוד ה' חליפין של פירות שביעית וכשפרעי להו' בשמינית לפנות השיעבוד הו' חליפי' חליפי' שביעית דאסורין דהא בדברי ר"י לא מישעבדו להו' כלל מהשחא ומיושב קושיא חוס' וא"ש:

ובדברי מחשבת נמי קושיא חמ"ס דצינור הקדוש עמ"ס חוס' דנע"י מבורר בשעת ביאה דמחיר כלל נמי נימא הרי ולפמ"ש א"ש בשלמא באתן אס' אינו מבורר בשעת ביאה אמרי' כיון דמשעבד לה הו' השיעבוד האתן וכשנותן הטלה לפנות השיעבוד הו' חליפי' אתן דשרי, משא"כ במחיר כלל דכל הטלאים שכנגד הכלל הם שלו ועל כולם חל איסור מחיר כלל ל"ש לומר דכשמכיר א' מהם למ"ד יש צריכה דהו' חליפי' מחיר כלל דהו' דרך חילול ול"ש במחיר כלל דודאי אס' קנה טלה זה בכלל ויאמר אח"כ על טלה אחר שיהי זה מחיר כלל תחת זה לא מהני וא"כ שפיר הו' מחיר כלל למ"ד יש צריכה וא"ש:

ובמה שנ"ל עוד ביישוב קושית חמ"ס דאמרינן במנחות ק"ח בית בבתי אני מוכר לך ונפל מראהו נפל עבד בעבדיי אני מוכר לך ומח מראהו מח ע"ש ועי' נדרים נ"ו ובר"ן שם וטו"ש ע"ה חו"מ ס' רי"ד ס"ב, ולפ"ו בטלה סחם וקאי בהצרה עם טלאים אחרים שלו שא"י לדחותה לטלה מן השוק הו' כמו טלה בטלוי אני מקנה לך ואס' מח טלה אחד מראהו מח, וא"כ אס' אינו מבורר בשעת ביאה אינו מבורר כלל שיבא לכלל איסור אתן שמא ימות א' קודם שיתן לה ויראהי מח ולמיחה דזמן מרובה לכ"ע חיישינן לכן אין איסור אתן חל אך כל זה באתן ומשום דיד בעל השטר על החתונה כמבואר שם אבל במחיר כלל כיון שכולם שלו ול"ש יד בעה"ט על החתונה אס' מח טלה א' א"י לצר המה שיהי מחיר כלל וא"כ מבורר בשעת הקניי' שודאי יבא לידי איסור מחיר כלל שפיר חל איסור מחיר כלל וא"ש:

ובמה שנ"ל ע"מ"ס חוס' ואין להחיר מטעם דאין השיעבוד על טלה זה אלא על נכסיו וכשיתן לה טלה זה לפנות השיעבוד מנכסיו הו' חליפי' אתן דשרי וכו' ואיך אפשר לומר כן הלא לא עשה לה אפומיקי רק טלאי דקאו בהצרה ועליהם חל השיעבוד וגם טלה זה שנתן ה' בכלל השיעבוד והו' אתן ונהי ד"ל כיון דמפלה ע"י טלה זה השיעבוד מנכסיו פקע איסור אתן משא"כ הטלאים שהיו משועבדין וגם בזה הדבר צריך תלמוד אבל עכ"פ טלה זה שנתן לה נהי דהו' חליפי' אתן על שיעבוד שאר טלאים אבל שיעבוד של טלה זה בעצמו ודאי לא פקע וא"כ מצד חלק שיעבוד שהי' עליו יש בו חלק אתן ופסול להקדמה כדמוכח בפסחים ז' בממנה זונה על פסחו דאי לא קרא לכל נדר פטר לנדור הו' אתן אע"ג דאינו כולו אתן רק חלק ממנו ע"ש וז"ע כעת:

ובתום הנ"ל הקשו עוד מי הזיקין לרש"י לשנת פירות שביעית ממעשר וי"ג שהטעם מפני שנראה כמאכל לפועליו דבר שאינו מעושר או י"ג ה"נ היה לו לפרש שמאכל

מוחר פ"י אם מותר לעשות בשכר לכתחילה כיון דע"ז רוצה בקיומו או דילמא כל למעוטי חפלה שגוף המעשה אינו אסור דהוי למעוטי חפלה שפיר דמי גם בשכר ואין זה מקרי רוצה בקיומו ופשיט ר"נ ישכור וזע"ב כיון דגוף המעשה מזה מה שמקבל שכר וע"ז רוצה בקיומו מותר לכתחילה:

ובזה י"ל דלא פשיטא לי' דשכר רוצה בקיומו בעלמא אסור דאפילו אי אמרינן דבעלמא מותר היינו משום דלא קנסוהו ואיסור דרוצה בקיומו שעבר לא ניתקן בכך במה ששכרו אסור דהא אפי' בחנם הוי רוצה בקיומו כנ"ל אבל כאן דאינו רוצה בקיומו אלא משום השכר ואי שכרו אסור ניתקן האיסור דאינו רוצה בקיומו כלל שפיר י"ל דשכרו אסור וכמ"ש חידושי רמב"ן יבמות ק"ג דמה"ט חלצה בסנדל של ע"ז חליצה פסולה אי מלה"נ משום דאפשר למקן האיסור לומר דחליצה פסולה ולא נהנה ואין כאן איסור כלל:

תוס' ד"ה אין עוהרין וכו' - מדפס בשו"ת בית שערים יו"ד סי' רי"ט:

ס"ד ע"א תוס' ד"ה ר"ע הקשו על פי הערוך ערך קס שפי' רע"א אף המקיים פי' שרואה כלאים זרוע ואינו עוקרן ע"ש והא הוי לשאב"מ ובמכות כ"א מוכח דר"ע אינו לי' לאשאב"מ אין לוקרן עליו. ונ"ל ואקדים דברי רש"י המקיים כלאים לוקה דאם זרעו אחר וזא זה ועשה לכן סייג וגדר כדי לקיימן לוקה וכו' והוא פלא מאי בעי רש"י בזה דאם זרעו אחר מ"ל הוא מ"ל אחר ונראה עפ"מ"ש חוס' שבועות ט"ז ד"ה או דר' אשי דאמר במכות כ"א אפי' לא שזה אלא כדי לפשוט וללבוש נמי חייב הוא אפי' למ"ד לשאב"מ אין לוקרן עליו רק כיון דתחילת הלבישה ה"י ע"י מעשה חשיב גם השה"י במעשה ע"ש וה"נ אם זרע הוא דתחילת הזריעה ה"י ע"י מעשה פשיטא דלוקה אח"כ לר"ע דמקיים אסור דחשיב גם המקיים במעשה. אלא דנ"ל סברא ישרה דזה דוקא אם משכחת מקיים במעשה גם אם זרעו אחר דהיינו שעושה סייג וגדר או שפיר אמרינן דאם תחילת הזריעה ה"י ע"י מעשה שלו חשיב מקיים מעשה אבל אם לא משכחת מקיים ע"י מעשה ל"ש לומר כיון דתחילת הזריעה ה"י ע"י מעשה שלו מחשיב מקיים מעשה דהא אין איסור הזריעה משום שמקיים אח"כ אלא מיד שעשה מעשה הזריעה חייב משום זורע כלאים וא"כ משום הזריעה לא מקרי משכחת מקיים כלאים ע"י מעשה משא"כ בלבוש כלאים דאם לבוש ופושט מיד אינו חייב רק אם הוא לבוש בהן יש לו הנחת חימום ועיין בר"ן פג"ה סוגיא דריחא מילתא א"כ שפיר מקרי דמשכחת לבישת כלאים ע"י מעשה לכן אם תחילת הלבישה ה"י ע"י מעשה שפיר מקרי השה"י מעשה וע"י מ"מ פ"ד ממלוה ומל"מ שם דלאו משכחת ע"י מעשה לוקרן גם אם עובר בלי מעשה והוא כעין סברא זו, ולהכי פירש"י דאפי' זרעו אחר דלא ה"י תחילת הזריעה ע"י מעשה שלו מ"מ משכחת מקיים כלאים ע"י מעשה שעושה גדר וסייג וממילא כשזרע הוא עצמו לוקה אח"כ במקיים אפילו בלי מעשה כיון דה"י תחילת הזריעה ע"י מעשה שלו מקרי גם מקיים מעשה. ולפ"ז אחי שפיר דברי הערוך שרואה כלאים זרוע ואינו עוקרן דלוקה לר"ע אע"ג דס"ל לאשאב"מ אין לוקרן והיינו בזרעו המקיים עצמו וא"ש:

ובאור"ד הקשו לפירש"י איך מוכח מעוקרין דלמעוטי חפלה ש"ד דילמא לא אסור ר"ע מקיים אלא בעושה מעשה באיסור אבל הכא אין כאן מעשה באיסור כלל ובשעה"מ פ"א מכלאים ה"ג ד"ה ואולם תמה הא קרא דדריש כלאים שדך לא בכל מקיים אחר רחמנא ואפילו אין בו מעשה אלא דלענין

בתוס' ד"ה תני כחצו דרישא רבוחא קמ"ל דכי א"ל טלו ואכלו נדינר זה והם נחטו הדינר לחטוי אעפ"י שנשא ונתן ביד מותר דאינו אלא שלוחו של חטוי וכו'. ופלא בעיני הלא כחצו רש"י לעיל שפועלים וחמרים הם נכרים או ע"ה ואם הם ע"ה ישראלים תקשי בנשא ונתן ביד הא קעבר על לפ"ע ואיך שרי, בשלמא על החטוי ל"ק הא הבעה"ב עובר על לפ"ע במה שמכשיל לחטוי דהא לא הוי קאי בתרי עברי דנהרא שהרי החטוי יכול לתת להם בעצמו ולעבור איסור זה בלי בעה"ב, אבל על הפועלים קשיא הא עבר בעה"ב משום לפ"ע ואף דגם אם הוא לא יתן להם יתן להם חטוי בעצמו ולא הוי קאי בתרי עברי דנהרא מ"מ הרי אם החטוי יתן להם יעבור החטוי על לפ"ע ובכה"ג אם הוא נותן עובר הוא משום לפ"ע כמ"ש מל"מ פ"ד ממלוה ה"ב דלוי ברבית עובר בלפ"ע אף שאם הוא לא ה"י לוי ה"י ישראל אחרינא לוי ממנו ברבית הני זחי גופיהו משום דלא היה הישראל אחר עובר על לפ"ע וא"ש:

ואיבני יודע ליישב אם לא שנאמר כדעת דג"מ בש"ך סי' קנ"א סק"ו דבישראל מותר או עובר במזיד אם מונא לקנות במק"א אין איסור לתת להם ע"ש ונ"ע הרבה בזה. או שנאמר דכבר הקשה הריטב"א אמאי אינו חושש בע"ה משום לפ"ע ותיירך כיון שאין אנו נותנין האיסור עצמו והדבר ספק אם יקח איסור אם לאו אין בו משום לפ"ע אפילו לגבי ישראל ע"ש ואף דבנשא ונתן ביד ל"ש חירוק זה דהא אנו נותנין לו האיסור מ"מ י"ל דס"ל לתוס' דלר' אשי כיון שאינו וודאי י"יג שביעית ואינו מעושר והדבר ספק אם הוא מכשול לית בי' משום לפ"ע ואפי' נאמר דאפי' בנותן להכירו ספק איסור ג"כ עובר משום לפ"ע היינו משום שהוא וודאי אסור להכירו מספק והוי וודאי מכשול אבל כאן החטוי אומר שאינו איסור רק כיון שהוא ע"ה וחשוד אין אנו מאמינים לו אבל מ"מ מקרי ספק מכשול ואין בו משום לפ"ע:

עוד נ"ע במ"ש דאינו אלא שלוחו של חטוי הא אין שלד"ע ונראה כמו דאמר' לשמאי הזקן אף דיש שלד"ע מודה בחלצים ועריות דאשלד"ע דלא מצינו זה נהנה וזה מחחיב ה"נ להיפך אי אשלד"ע מ"מ אם המשלח נהנה ולא השליח והעבירה הוא ההנאה א"כ אין השליח עושה מעשה עבירה כלל ל"ש בזה אין שלד"ע לחייב השליח וא"ש:

בגמ' שכתבו לשבור ביי"ג מדהו ופירש"י מהו שיהי שכרה מותר והעיר בחי' חת"ס דמשמע דפשיטא לי' דלכתחילה אסור להשכיר משום משכח בזה"נ אלא מצע"ל אם קנסו בשכרו נדיבעד ור"נ פשיט להו דאפי' לכתחילה מותר דקאמר ישכור וזע"ב. ולפענ"ד אין זה כונת רש"י אלא דבשכרו להוריק מכלי לכלי או להעביר חביות ממקום למקום כמו שפירש"י במתני' הרי הוא רוצה בקיומו של יי"ג אפילו אם עושה בחנם ומשום דעביד איסורא שרצה בקיומו של יי"ג קנסוהו חכמים שיהי' שכרו אסור וכמ"ש הר"ן בר"פ, בשלמא ביי"ג קנסוהו משום דעביד איסורא דרז"י בקיומא וכו' ע"ש:

ומדה"ט אני תמה עמ"ש בחי' חת"ס והא נמי פשיטא לי' דשכר רוצה בקיומו בעלמא אסור אף מיבעי' לי' במיעוטא חפלה ע"ש מה חידש בזה הלא מתני' הוא לפי דברי הר"ן השוכר את הפועל לעשות עמו ביי"ג שכרו אסור והיינו דקנסוהו משום דעביד איסור דרוצה בקיומו. אבל לשכור ביי"ג אם עושה בחנם אינו רוצה בקיומו כלל רק אדרבה באיבודו רק אם מקבל שכר הוא רוצה בקיומו של חביות אלו שלא ישכרו מאיליהן עד שיצטרם הוא ויסול שכרם וכפירש"י ולא מצע"ל אם מותר לשכור דודאי מותר אלא מצע"ל מהו שיהי' שכרה

משום לא תחנם ואיט מותר רק משום למעוטי חפלה הא כיון דמותר לקיים מאי מיעוטי חפלה איכא ע"ש:

לכך נ"ל דהיינו דמשני מדרי"י נשמע לר"ע לאו אר"י אסור ליתן להם מתנת חנם אבל למעוטי חפלה שפיר דמי ואי כרבנן מאי מיעוטי חפלה איכא כקושיא חת"ס וע"כ כר"ע דמקיים לוקה ושפיר הוה מיעוטא חפלה ונהי דמזה אין ראוי להך דלשבור ביי"ג כקושיא באר יעקב מ"ח כיון דע"כ הוא כר"ע דמקיים לוקה א"כ איכא נמי בשכר איסור רוחה בקיומו כמ"ס חת"ס דהפי' אבל עוקרי' בין בשכר בין בחנם וא"כ מוכח לר"ע נמי אע"ג דאר"ע המקיים בכלאים לוקה למעוטי חפלה ש"ד ושפיר ראוי להאי דלעיל והיינו דמקיים ומו לא מידי ליכא לאקשויי מיני' ועי' בחת"ס שעתיד על לשון זה ולהנ"ל נראה דכיון דר"ע הוא ליכא לאקשויי דהא אס' ר"ע היא לא הו' קשיא לי כלל. ולפ"ז מיושב קושיא חת"ס דמדרי"י לא היה יכול להוכיח כלל כקושיא באר יעקב ומשום קאמר מדרי"י נשמע לר"ע וכו'.

ואמנם לפענ"ד נראה ליישב קושיא חת"ס לפי הצנח דדברי חת"ס ד"ה אין עוררין דגם בכלאי כרס ל"ש רוחה בקיומו רק לר"ע דמקיים כלאים לוקה ע"י לעיל [בשו"ת בית שער] יו"ד סי' רי"ט ע"י"ש] וא"כ למאי דמוקי לה כרבנן נמי מיירי בכלאי כרס ושפיר קאמר אבל עוקרין אפילו בחנם משום למעוטי חפלה דהא כלאי כרס מזה לבערו והוא מן הנשרפין כדאמרין סוף תמורה אלא דרוח בקיומו ל"ש לפי דעתו רק בע"ז וי"ג וחמץ בפסח שעובר עליו בכל שעה אס' אינו מבערו אבל כה"כ נהי דמזה לשרפו דכתיב פן חוקדש פן חוקד אש אבל אינו עובר עליו בכל שעה אס' אינו מבערו ולכן ל"ש ב"י רוחה בקיומו אבל מ"מ אס' מבערו מזה קעביד ושי"ן שפיר למעוטי חפלה:

אבל לפמ"ש בכונת חת"ס דדוקא בכלאי זרעים מיירי אבל בכה"כ דאסבה"נ שי"ן רוחה בקיומו ולא הו' פריך לרבנן אפי' קיומי נמי ש"ד ודאי קשיא מאי למעוטי חפלה שי"ן בכלאי זרעים שאין מזה לבערם כלל. ומ"ס חת"ס דגם לרבנן עכ"פ איסור דרבנן הוא במקיים כלאים אין לו פי' דא"כ מה פריך לרבנן אפי' קיומי נמי ש"ד ועיין בכ"מ פ"א דכלאים שהביא ירושלמי דגם לרבנן איכא איסור דאורייתא במקיים אלא דבמקיים שלא ע"י מעשה אינו לוקה וע"י מעשה לוקה ולר"ע אפילו שלא ע"י מעשה לוקה והוא נגד סוגיא דשמעתי ועי' בחת"ס ד"ה ר"ע ובמל"מ שם עמד בזה ומה שפסק רמב"ם שם דיש איסור במקיים וכן פסק בשו"ע יו"ד סי' רנ"ז ס"ב היינו כר"ע וכמנהג א' פ"ח דכלאים ועיין באר הגולה סי' רנ"ז הנ"ל אבל לרבנן אפי' איסור דרבנן ליכא:

לכך נ"ל ואקדים ליישב קושיא פנ"י בחולין ח' בשוחט בסכין של ע"ז דלר"נ מותר ואפי' לכתחילה והקשה פנ"י הא רוחה בקיומו של משמשי ע"ז ע"ש. ולפענ"ד נראה דלרבנן הקשה לשיטת ר"י שבתוס' ד"ה יואח דאס' משך נכרי ע"ז וי"ג וקנאו ואח"כ נותן הדמים לא הו' חליפי ע"ז וקשה הא אפילו רוחה בקיומו אסור ותי' הר"ן דהתם שאני משום דישאל נחל ל"י בהכי ורוחא בקיומו אן מחמרין ורואין הישראל כאלו הוא מחליף ע"ש מבואר דאיסור רוחה בקיומו הוא משום דאנו רואין כאלו ישראל נהנה מע"ז ומה שנהנה הנכרי הו' כאלו ישראל נהנה ולפ"ז ל"ש רוחה בקיומו אלא במקום שאם היה ישראל נהנה כמו הנכרי הו' אסור ולפ"ז התם שגוף הנאת השחיטה מותר במשמשי ע"ז דהיינו סכין משום דקלקולו יתר על תיקונו והו' מקלקל ל"ש לאסור משום רוחה בקיומו להנאת שחיטה וא"ש:

מלקות כחז רש"י דבעי דוקא מעשה דל"כ הו' לשאב"מ ואין לוקין ותי' בדוחק כיון דער"פ ר"ע לא מיירי אלא במעשה א"כ שמה לא אסור לר"ע אלא במעשה דומיא דזריעה אבל בלא מעשה אפי' איסורא ליכא:

ובלבד שהוא דחוק עוד יש לחלק דבשלמא בזריעה מיד שזרע עובר בלאו אפילו עוקרין אח"כ שפיר י"ל דזריעה אסור אבל מקיים מותר, אבל במקיים שעושה סייג וגדר פשיטא שאס' סותרו מיד ואיני מקיים הכלאים דאין כאן שום איסור וא"כ ע"כ הקיום אסרה תורה וא"כ גם מקיים בלי מעשה אסורה:

אבל לפענ"ד נראה דאין זה כוונת חת"ס אלא רוח אחרת בקושי' דהרי מבואר במכות כ"א בלבוש כלאים לא פושט ולבוש ממש אלא אפילו שהה כדי פשיטה ולבישה וכו' אבל אס' לא שהה כדי פשיטה ולבישה פטור אעפ"י דתחילת הלבישה ה' ע"י מעשה וה"ט דבשהה כדי פשיטה ולבישה אעפ"י שהוא אינו עושה מעשה אבל יש כאן מעשה ניכר בעולם שהוא לבוש כלאים ואס' לא היה רוחה בלבישת כלאים ה' פושטו אבל אס' לא שהה כדי פשיטה ולבישה ליכא ממה שהוא רוחה להיות לבוש כלאים שום מעשה ניכר בעולם שגם אס' לא ה' רוחה ה' מ"מ לבוש כלאים כיון שלא ה' יכול לפשוט וללבוש ולא היה אפשר שיהי' לבוש כלאים ע"י מעשה ובאמת איסורא איכא אפי' שהה רק כדי פשיטה אבל מלקות ליכא אי ליכא נמי כדי לבישה משם דא"א להיות לבוש ע"י מעשה אבל אס' לא שהה אפילו כדי פשיטה אפי' איסורא ליכא כיון דאינו רק מחשבה וה"נ כי משהה חמץ בפסח אף שהוא אינו עושה מעשה מ"מ איכא מעשה ניכר בעולם שהחמץ בעין וכן במקיים כלאים איכא מעשה הניכר בעולם שהכלאים מקוימים ואינן מבוערים אבל כאן שהשכיר עצמו לעקור כלאים הרי אין כאן שום מעשה ניכר בעולם ממחשבתן שהרי גם אס' לא ה' הוא רוחה בקיומן היו הכלאים בעולם עד שיעקרו ואין כאן רק מחשבה דניחא לי' שיהיו בעולם עד שיעקרו הוא ויטול שכרו ומנלן שיש בזה איסור כלל וזה קושיא חת"ס התם עושה מעשה פי' שניכר מעשה בעולם שכלאים מקוימים, באיסור שעושה הגדר אבל הכא אין כאן מעשה כלל באיסור פי' שאינו ניכר שום מעשה בעולם ולהכי לא כתבו אבל הכא אינו עושה שום מעשה רק דאין כאן מעשה:

ובזה יובן תירוץ חת"ס דמ"מ מחשבתו משוי' ל"י מעשה כיון שעושה מעשה לבסוף שהוא עוקר דודאי אס' אינו עוקר אינו עובר כיון שאינו עושה שום מעשה שיהא ניכר בו פי' מחשבתו אבל עוקר מראה שרוחא במה שהוא ונראה כאלו ה' מעשה ניכר בעולם ולכן היה אסור דדמי למקיים וכו' אף שאינו מקיים ממש כיון שאין מחשבתו ניכרת בקיומו רק בעקירתו וא"ש:

תוס' ד"ה מודרי' נשמע לר"ע הק' ה"ה דמדרי"י היה יכול להוכיח ועי' במהרמ"ל. ונ"ל דנהגו בס' באר יעקב ה' עבדים הקשה למ"ס הר"ן בגיטין ל"ח דמשו"ה דחי' מ"ע דלעולם בהם חבדו משום קיום מזה דעיקר טעמא שלא לשחרר עבדו משום דהו' מתנת חנם אבל כיון שצריך לשחררו למזה הו"ל כמוכרו לו וא"כ מה ראוי יש מר"י דאסור לעקור בחנם משום מתנת חנם אבל כיון שהוא למעוטי חפלה אינו מתנת חנם כלל אבל מנלן דשריא איסור רוחה בקיומו של י"ג משום למעוטי חפלה:

ולפענ"ד דכבר הקשה בחי' חת"ס למאי דמוקי כרבנן דמקיים כלאים אינו לוקה רק בחנם אסור לעקור

הר"ן ולפ"ו הכא דקיימי אליבא דר' יוחא והוא חלמיהו של ר"י כמ"ש הרמב"ם בהקדמה יד החזקה שלו וגם קיבל ר' מאיר ותבניו מר"י וחבירו של ר' מאיר הם ר' יוחא וכו' וברבו ס"ל דלעולם בהם תעבודו רשות ולית לי כלל סברת הר"ן אבל לר"ע דקיי"ל כוחי שפיר מוכח דס"ל כסברת הר"ן מהאי דר"א דשחרר עבדו וא"ש:

(כח"ק)

כתב המור יו"ד קמ"ב והרמ"ה ר' אפי' למ"ד וח"ג מותר הכא גבי אליל בפת שנאפה בעצי איסור והבגד שנארג בכרכום של אליל אסורים והקשה ב"י הא בענין גנחא דאודבל בזבל דאליל אסקינן בע"ז מ"ט דהלכה כמאן דאמר זה זה גורם מותר ע"כ. ומי' אלאמור' שליט"א עפ"מ"ש הר"ן ס"פ כל הנלמים דהא דזו"ג מותר הנ"מ כשגורם של היתר א"א לו לשב איסור אבל כל שאפשר להיות אסור באותו גורם של היתר בטל לגבי גורם של איסור כיון שאפשר להיות כמוהו ואין גורם של איסור בטל לגבי גורם של היתר כיון שא"א להיות כמוהו ודמי' האי מילתא להא דאמרין בפ' הקומץ רבה דנבילה בטלה בשחוטה שא"א לשחוטה שחטשה נבילה ושחוטה אינה בטלה נבילה שאפשר לנבילה שחטשה דלכך מקרחה פרחא לה טומאתה יע"ש. ומעתה מיושב קושי' ב"י דבשלמא בפת שנאפה בעצי איסור והבגד שנארג בכרכום דע"ז שפיר זה זה גורם אסור משום דגורמי היתר יכולים להיות נעבדי' ולהיותם נעשים כמו גורם דאיסור, אבל בגימחא דאודבל בזבל דאליל דאינו יכול להיות גורם היתר כמו גורם האיסור דקרקע אינו יכול להיות נעבד להכי שפיר אסקינן דהלכה כמאן דאמר זה זה גורם מותר, ודו"ק היטב כי נכון הוא ודפח"ח ש"י:

(כח"י ח' שיבת ציון)

סימן ל"ט

שיל"מ ז' איפאלא ז' לם' אחרי ט' למכ"י סת"ר לפ"ק בימי הספירה, י"ז ה' את הצרכה ערוכה ושמונה, לבני יקרי האהוב והחביב, הרב המאור"ג, חרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, שמו ינון כמו"ה יודא זבי נ"י אבדק"ק האנאשאווין והגליל:

מכתבך עם צרכת שמחת יו"ט קבלתי וכל המצרך מתצרך באלקאי אמן ולא יכולתי להשיב מיד מפני כבוד המועד ועתה ראשית מלאכתך להשיב לך בד"מ כי אח"כ יש לי להשיב הרבה והקדמתי להשיב לך למען השיבותי חלונתך מעלי. ומחילת דברי פיד הערת במ"ש רש"י פסחים ל"א דהא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד היינו דוקא בקדוה"ג, ומימא בעיניך הא רש"י כתב בד"ה כ"ע ל"פ ואע"ג שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, וא"כ איך יכול הלוה להקדיש קדוה"ג הא בקדוה"ג נמי אמר' האי דרשא מה ביתו ברשותו וכו' בע"ז ס"ג ע"א אהא דמשני בשקדמה והקריביתו דפריך ואי לא א"ל קני לך מעכשיו היכי מצי מקרבא ואיש כי יקדיש וכו' מה ביתו ברשותו וכו' והארכת עוד קצת בזה:

ולפ"ענ"ד לק"מ גם לפי הצנתך ברש"י דקדוה"ג יכול להקדיש אף דאינו ברשותו דהיינו דוקא אם הוא שלו רק שאינו ברשותו או שהוא ברשותו אלא שאינו שלו דעכ"פ יש לו תפיסת יד בו או קנין שלו או קנין רשותו כמו גול ולא נחישו הבעלים שיש לגזול קנין שלו ולגזול קנין רשותו אבל אם אינו שלו ואינו ברשותו שאין לו בה שום תפיסת יד ואי' א"י להקדיש גם קדוה"ג דאפי' לנטועין בב"ק ס"ח

ולפ"ז היינו פי' למעוטי תפלה ש"ד דהיינו דמה שעושה הנכרי הוא כאלו עושה ישראל מה בכך הלא מקלקל הוא ול"ש רוצה בקיומו רק במחקן ולא במקלקל וה"נ לענין לא תחנם אינו אסור אלא במחקן אבל למיעוטי תפלה דהוי מקלקל לא ולא קשה מידי קושי' החת"ס:

ומה שנ"ל ביישוב קושית בלר יעקב הוא דנראה דסברת הר"ן שם בגיטין ל"ח כיון דלעולם בהם תעבודו הוא רק משום איסור דלא תחנם וכיון שאין מחכוין לתח לו מתנת חנם רק למצוה הוי דבר שאין מחכוין מותר, ואי דהוי פסיק ריש"י הא כחכ הר"ן פג"ה בסוגיא דריחא מלחא דבהנאה ל"ש פ"ר וה"נ בהנאה העבד ל"ש פ"ר וכו' שם אבל כאן דקאמר ור"י הוא דס"ל דשא"מ אסור ל"ש כלל סברת הר"ן וע"כ משום דלמיעוטי תפלה שפיר דמי ושפיר מיימי מיני' רא"י לענין לשבור ב"י:

עוד נ"ל ואקדים ליישב קושית מג"א סי' ז' ס"ק ל' שהקשה לדברי הר"ן מאי פריך בגמ' בצרכות והא מהב"ע היא ומה בכך הא לדברי הר"ן לא הוי עבירה כלל משום דהוי כמוכרו לו. ולפ"ענ"ד לק"מ דודאי אם היה הדין אם עושה מצוה בעבירה מקבל שכר על המצוה ועונש על העבירה ודאי לא היה כאן עבירה כלל כיון שעושה מצוה הוי כמוכרו לו אבל כיון שמהב"ע אינה מצוה כלל א"כ ל"ש לומר אין כאן עבירה כלל משום שעושה מצוה אדרבה אין כאן מצוה כלל משום שעושה עבירה וכיון שאינה מצוה לא הוי כמוכרו לו וא"כ הוא עבירה ופריך שפיר הא מהב"ע היא ומשני מצוה דרבים שאני אבל כאן דלא הוי מצוה דרבים שוב אמרינן דהוי מהב"ע ואין כאן מצוה כלל ושפיר איכא משום לא תחנם וע"כ דשרי איסור זה משום למיעוטי תפלה וה"נ איסור רוצה בקיומו שרי משום למיעוטי תפלה וא"ש. [נ"ע] שו"ח בית שער חיו"ד סי' רכ"ו ולקמן סי' ס"ו]:

ועוד נ"ל דהנה באמת קשה שם על דברי הר"ן איך אפשר דעשה דלעולם בהם תעבודו היא משום ל"ת דלא תחנם הא כיון שמשחררו הוי ישראל והרי מהנה לישראל ושחרורו ויהדותו והנאחזו באין כחד, ונ"ל דודאי מצד המקבל ליכא ל"ח דלא תחנם שהרי המקבל נעשה לישראל אבל מצד הנותן שהוא מפסיד לעצמו בעודו עבד איכא לא תחנם ולהכי כשהוא עושה להשלימו לעשרה שפיר כתב הר"ן דליכא משום לא תחנם דהא אין הנותן מפסיד שהרי מרווח המצוה ואי משום המקבל שיש לו הנאה בחנם הלא הנאה המקבל הוא כשהוא לישראל אבל כאן שהוא אסור גם מצד המקבל שמרווח בחנם שהוא נכרי נהי דמצד הנותן ליכא לא תחנם שהרי עושה מצוה שממעט את החפלה מ"מ איכא לא תחנם מצד המקבל שמרווח בחנם ועיין ח"י חת"ס:

ובפשיטות נ"ל דלא שייך לא תחנם אלא אם הנכרי חושב למצוא חן בעיניו לתת לו מתנת חנם ושפיר כתב הר"ן כיון דשם יודע העבד שעושה כדי להשלימו לעשרה הוי כמוכרו לו ואינו חושב שמוצא חן בעיניו, אבל כאן אף שעושה מצוה למיעוטי תפלה מ"מ הנכרי חושב שמוצא חן בעיניו לעשות עמו בחנם ואיכא משום לא תחנם אלא דשרינן איסור זה משום למיעוטי תפלה ושפיר מציא רא"י דלמיעוטי תפלה שפיר דמי:

ועוד נ"ל דהנה בגיטין ל"ח ע"ב פליגי ר' ישמעאל ור"ע דר"י ס"ל לעולם בהם תעבודו רשות ור"ע ס"ל חובה וא"כ ע"כ מדשחרר ר"א עבדו להשלימו לעשרה לר"ע מוכח כסברת הר"ן אבל לר"י דמותר לשחרר י"ל דלא ס"ל כסברת

ברשותו, ונסמיע מדברי ריב"ש רק דואש כי יקדיש ביתו וכו' בקדושת דה"צ ולא בקדושת ג' וכבר נחתי בזה טעם לשבח לעיל:

אמנם דבריו תמוהים מסוגי דב"ק ס"ז ע"ב דפריך קרבנו ולא הגזול ה"ד אילמא לפני יאוש ל"ל קרא פשיטא ופי' חוס' דאפי' קדשיהו אינו קדוש דגול ולא נחישו הבעלי שניהם א"י להקדיש, אלמא דאפי' גבי קדושת ג' שייך האי דר"י, ודוחק לחלק בין אינו שלו לאינו ברשותו כיון דתרווייהו אחד קרא דביתו נפקא:

אבל האמת יורה דרכו דודאי גול ולא נחישו הבעלים שניהם א"י להקדיש לא קדושת ג' ולא קדושת דמים אבל לזה יכול להקדיש בין קדושת ג' ובין קדושת דמים לרבא דאמר מכאן ולהבא הוא גובה וכמ"ש הריב"ש הג"ל דשלו וברשותו הוא עד שמגיע זמן גובינא ומ"ש רש"י ואע"ג שכן שלו אינו ברשותו היינו מבי מטא זמן גובינא ואילך לכן עד זמן גובינא יכול להקדיש אלא דקדושת דמים דפקעה בכדי א"י להקדיש רק עד זמן שהוא ברשותו דהיינו עד דמטי זמן גובינא ולא פקעה בכדי, אבל קדושת ג' כיון שיכול להקדיש כל זמן שהוא ברשותו דהיינו עד דמטי זמן גובינא וחלה עליו קדושה שעה אחת שוב לא פקעה בכדי ופשטה גם אחר שינא מרשותו וכמ"ש הריב"ש ועיי' חוס' כתובות מ"ו ע"ב ד"ה ואימא וא"ש:

ובמה שעמדת ע"ד הר"ן שכח וכו' משום דאי לא אמר מעכשיו אפי' הגיע זמנו קודם הפסח ל"ה כדדי' דאסמכתא היא ולא קני'. לימא דכחה"ג ליכא במשכון דין אסמכתא שהמלוה את חבירו על המשכון וא"ל אם לא פרעתיך עד יום פלוני משכוני מחול לך הגיע המשכון אע"ג דלא אמר מעכשיו וכו' וטעמא דמילתא משום דבע"ח קונה משכון וכו', וק"ל הא מסקי' בגמ' דנכרי מישראל ל"ק משכון ומה"ט מוקי למתני' במעכשיו ואיך כתב הר"ן דהגיע המשכון משום דבע"ח קונה משכון, והוגד לי שכבר עמד בזה בס' קרבן נתנאל [אות ל']:

ולפענ"ד נראה דעיי' בגמ' ב"מ ד' דמודה במקצת ונתן משכון על אותו מקצת לא מקרי הילך לפי שאין מטלטלי נקני' במשיכה למשכון בעלמא ומשכנו ב"ד שלא בשעת הולאתו גזה"כ הוא ע"ש באריכות, ועיי' בריטב"א קידושין י"ג דאי שיעבדא לאו דאורייתא משום דאין קנין לחזאין אפי' שיעבדו בפירוש לא מהני ומשום דל"ש קנין לחזאין וכ"נ מחוס' ב"ב קע"ה ע"ב ד"ה ד"ת, ולפ"ז ס"ל לר"ן דלא כר"י הג"ל שבגמ' אלא כדעת החולקי' שם וא"כ ודאי אי לא מצינו דבע"ח קונה משכון בגובינא דב"ד הו"א דקנין משכון א"א דאין קנין לחזאין ואפי' התנה בפירוש שיקנה למשכון לא מהני, אבל כיון דבע"ח קונה משכון בגובינא דב"ד בבג"ח ישראל א"כ מצינו קנין למשכון בעולם דהיינו קנין לחזאין א"כ נהי דנכרי מישראל ל"ק משכון היינו רק דתורה לא הקנה לו המשכון ומשום דל"ש גבי' ולך תהי' צדקה אבל כשמקנה לו בפירוש למשכון מהני גם בנכרי כיון דמצינו עכ"פ קנין משכון בעולם ובהאי דקידושין שמביא ר"י הלוי ראייה משם יש פירושים אחרים ע"ש בר"ן ורשב"א וריב"א ואמין דברי הר"ן כהוגן ובהו יש להבין הרבה דברים בסוגיא זו:

ובמה שדקדקת ע"ד הגל"ח דלאב"י נמי לא ניתא דהא מתני' ר"ש דחמץ של נכרי שע"פ הפסח מותר בהנאה ולר"ש גם לר"ל מעות קונות בישראל וא"כ לנכרי במשיכה וא"כ כמה קנאו הנכרי כיון דלא הרהיטו אללו ולא משך. וזה אינו קוש"י

דפליגי אדריי' וס"ל גול ולא נחישו הבעלים יכולים להקדיש היינו דוקא משום שהוא שלו רק דאינו ברשותו אבל באינו שלו ואינו ברשותו לכ"ע א"י להקדיש. ולפ"ז שם בע"ז דכתב הריב"א שם משום דכסיפא מילתא למיתבנה לביאה אן סהדי דלא מקני כלל אלא שיהא בפקדון אלא עד שיבעול ע"ש, וא"כ כל היכי דאימא ברשותי דמרא אימא ואינו לא שלה ולא ברשותה פריך שפיר היכי מצי מיקרבא והא אינו קדוש כלל:

אלא אי קשי' הא קשי' דמה מיימי מהא דמה ביתו ברשותו דמזה אין רא' לקדושת ג' ואמאי לא פריך היכי מצי מיקרבא והא אינו שלה ולא ברשותה. מיהו בזה י"ל דה"פ ואיש כי יקדיש ביתו וכו' מה ביתו ברשותו וכו' ומה ביתו שלו וכו' וא"כ תי' דלא נריך קרא למעט בקדושת דמים שא"י להקדיש אלא אם הוא שלו ואינו ברשותו או שהוא ברשותו ואינו שלו אבל באינו שלו ואינו ברשותו ל"כ קרא שא"י להקדיש וא"כ גם בקדושת ג' א"י להקדיש וא"ש:

ובב"ש נחישו שיעט רש"י בחולין מ' שכתב לא מיבעי' עומדת דכשהגביה והרבינה קנאה בהגבהה וכו', והקשו בחוס' הא גול ולא נחישו בעלים שניהם אינן יכולים להקדיש ועוד מה פריך ממנסך הא מנסך מדאגבהי' קני'. ולפמ"ש א"ש דהא דשניהם א"י להקדיש היינו דוקא קדושת דמים משום דא"י להוציא מרשות לרשות כמו שא"י למכור מה שאינו שלו או שאינו ברשותו דמ"ל מכירה להדיט או מכירה לשמים, אבל בקדושת ג' שאין כאן הוצאה מרשות לרשות דמעיקרא תורא דראובן והשמה תורא דראובן ועיי' כ"ז ב"ב ע"ו ובחוס' שם שפיר יכול להקדיש, וה"נ יכול לאסור כיון שאין כאן הוצאה מרשות לרשות אך כ"ז אם יש לו בו תפיסת יד דהיינו קנין רשות כגזלן שהוא ברשותו, אבל במנסך פירש"י שם דף מ"א בשוגג או כסבור יין שלו הוא והרי קי"ל העודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן לא קנה וה"נ לא קנה קנין רשות כגזלן פריך שפיר והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובגיטין לא אמרי' מדאגבהי' קני' רק אמזיד וא"ש:

ועוד נ"ל דאפי' אם יכול להקדיש קדושת ג' אף שאינו ברשותו ומפקיע מידי שיעבד מ"מ פסול להקרבנה דהרי הויק שיעבדו של חבירו ועיי' גיטין מ"א ורמב"ם פ"ז מחולל ה"ט וחוס' ס' שפ"ו ס"ב והו' מהב"ע כמו במקדיש אחר יאוש אי יאוש כדי ל"ק דפסול משום מהב"ע כיון שההקדש הוא בעצירה אף דמהני הקדש ה"נ כיון שההקדש הוא בעצירה אף דהקדש מהני פסול להקרבנה משום מהב"ע ופריך שפיר שם בע"ז היכי מצי מיקרבא ואיש כי יקדיש ביתו וכו' מה ביתו ברשותו וכו' וכיון דבקדושת דמים לא מהני הקדש נהי דבקדושת ג' מהני מ"מ עצירה הוא בידו דמזיק שיעבדו של חבירו וא"כ פסול להקרבנה משום מהב"ע:

אבל באמת אין זה כונת רש"י רק כמו שביאר הריב"ש בחשו' ס' שניט' דס"ל לרש"י דלוח יכול להקדיש בין קדושת דמים ובין קדושת ג' למ"ד מכאן ולהבא הוא גובה אלא דקדושת דמים כיון דפקעה בכדי ויש לו פדיון אינו מפקיע מידי שיעבד ואמאי מלוה וטריף ופקע הקדש אבל קדושת ג' דלא פקעה בכדי ואין לו פדיון מפקיע מידי שיעבד ע"ש, וע"ז ודאי קשי' כיון דכתב רש"י דאינו ברשותו של לוח אף יכול להקדיש הא קי"ל כר"י דגול ולא נחישו הבעלים שניהם א"י להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו:

אלא דקל"ח ס' קי"ז כתב כן מסביר דנפשי' בדעת רש"י דהא דא"י להקדיש דבר שאינו ברשותו היינו דוקא קדושת דמים אבל קדושת ג' יכול להקדיש גם דבר שאינו

לא הו' ידעיה א"כ כיון שאינו יודע אי הלך בטמא או בטמא
ממילא הו' אינו יודע כלל נגיעה בשרץ ולא הו' אפי' ידעת
בית רבו וא"כ בלא ידיעות ספק מחלוקת לא מצי לאוקמה כרבי
משום ידיעת בית רבו דאפילו ידיעת בית רבו לא הו' וממילא
נמי דשפיר מצי לאוקמי כרבי מטעם ידיעת ספק דכלא ידיעת
ספק אפי' ידיעת בית רבו לא הו' :

ובערתה פריך שפיר לר"ל כיון דידעת ספק שמה ידיעת ה"ג
כיון דאיכא ידיעת ספק אס' הלך בדרך טמא אף
דליכא ידיעת הטומאה שהרי טהור ודאי כנ"ל מ"מ כיון שיש
ספק נגיעה אף שטהור מ"מ שוב הו' ידיעת בית רבו ידיעת
ופריך שפיר ולוקמי כרבי, והחינה לר"ל אכל לרשז"י שפיר י"ל
דס"ל ידיעת בית רבו ל"ש ידיעת ועיין לעיל ג' בחוס' ד"ה
אי ר"י ולפ"ו אף דס"ל ידיעות ספק מחלוקת לחטאות מ"מ
פטור לעיל גבי מקדש כי קושיין הנ"ל לאמת כיון שלא היה
ספק ידיעת הטומאה שהרי היה טהור ודאי ברשות הרבים
ואחי שפיר :

בעזה"י שבועות כ"א ע"ב

בגמ' ח"ש רע"א אפי' מיר וכו' ואס"ד בעלמא כר"ש ס"ל
ל"ל לזרף. והקשה השואל בחשו' נז"י לדעת רבנו יקר
שכתבו חוס' ע"ז ס"ו דגם לר"ש אין כ"ש למכות רק כשהוא
בעין ולא בחערובות א"כ איך פשט מכאן דר"ע ל"ל כר"ש
שאני הכא שהוא ע"י חערובות. ובנדרותי אמרתי עפמ"ש
בריטב"א מכות י"ז דה"ט דר"ש דכ"ש למלקות משום דנמזיד
אחשביה לאכילת איסור אכל קרבן דהוא בשוגג בעי כוית
לחשיבות וטעם ראשון כחז דהכי גמר לה הל"מ דכ"ש למכות
וכוית לקרבן ולפי טעם דאחשביה שפיר יש חילוק בין בעין
לחערובות דבחערובות ל"ש אחשביה כמ"ש אחרונים אכל לפי
הטעם הראשון אין חילוק בין בעין לע"י חערובות וחוס' ד"ה
ולא הקשו אין אפשר לומר דטעמי דר"ע משום דס"ל כר"ש
בכה"מ דכ"ש למכות הא לקרבן מודה ר"ש דבעי כוית והכא
במחני' קאי לענין קרבן ומ"י דוקא בשאר איסורין שהקרבן
חליי בכרת וזדונו בכרת לא הו' רק בכית לכן נר"ץ כוית
לקרבן, אכל כאן דקרבן חליי בלאו ומלקות כי היכי דלוקה
בכ"ש ה"ג מציא קרבן בכ"ש ע"ש ומוה מוכח דס"ל כטעם
הראשון דאי משום אחשביה הא בשוגג ל"ש אחשביה ומ"ל אס'
הקרבן חליי בלאו או בכרת. ולפ"ו שפיר קאמר ואס"ד בעלמא
כר"ש ס"ל פי' דטעמא דר"ע הוא משום דבעלמא כר"ש ס"ל
ע"כ טעמא דר"ש לאו משום אחשביה רק משום דהל"מ כך
הוא כנ"ל וא"כ אין לחלק בין בעין לע"י חערובות כמ"ל
וא"כ ל"ל לזרף. ומאי דלא ניחא לחוס' כפירש"י דהכא אפי'
לקרבן משום דכשגאל כ"ש החליף את שזעמו היינו משום
דס"ל דאי טעמא דר"ע משום דבעלמא נמי כר"ש ס"ל לא
אמרינן כלל דכוונתו לאסור עצמו בכ"ש דמגלן זאת דכוונתו
לאסור עצמו בשיעור אכילה דמלקות שהוא בכ"ש דילמא
בשיעור אכילה דקרבן שהוא בכית וא"כ לא החליף שזעמו
בכ"ש אלא דמשו"ה חייב בכ"ש מלקות כיון שאסר עצמו
באכילת דבר זה הרי חייב מלקות בכ"ש כמו בכה"מ, ולכן
הוזכרו לומר הא דחייב קרבן בכ"ש היינו משום דהקרבן חליי
במלקות וזה פשוט. אלא דלפ"ו ק"ל האף פשט מהא דא"ל
לר"ע היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב ואס' איחא לימא להו'
אנא בכה"מ כולה כר"ש ס"ל דילמא רבנן הכי קא"ל היכן
מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב היינו קרבן וא"כ מה בכך דס"ל
כר"ש הא ר"ש נמי לקרבן בעי כוית, וע"ז שפיר השיב וכי
היכן מצינו במדבר ומציא קרבן שזה מדבר ומציא קרבן וכיון
שקרבן על חילוף דיבורו שפיר חייב בכ"ש כיון דס"ל כר"ש

דאטו משום דמחני' כר"ש בזה דשל נכרי מותר אח"כ דס"ל
כר"ש נמי בזה דמעוט קונוט ועוד דאולי לר"ל ס"ל לר"ש
דבישראל בין מעוט בין משיכה קונוט או דלא ס"ל כלל הא
דמדישראל בחדא נכרי נמי בחדא או דלא ס"ל מדלעמיתך
בכסף נכרי במשיכה וע"י בכל זה בסוגי' דמשיכה. וד' יטהר
לכנינו לעבדו באמת כנפשו ונפש אבין הנאמן הדוש"מ
באהבה :

עמרם הק' בלוהס בק"ק הנ"ל

סימן מ'

כמה חידושים במס' שבועות

שבועות ג' חוס' ד"ה ועל - נדפס בשו"ת בית שער יו"ד
ס' רל"ו :

שם י"ח בחוס' ד"ה והא נמצא וכו' הקשו דעדיפא מיני'
הו"ל למיפך מסיפא נמצא על שלה טמאים מספק
ופטורים מקרבן ואמאי פטור כיון דאמרה נטמא. ולפענ"ד
דלא אמרה נטמאחי רק בשמא ובספק וע"י חס"ס חו"מ ס'
כ"ט דאפי' מויד על הספק מציא א"ת וע"י שמ"ק כחובות
כ"ב ע"ב ד"ה באשם חליי מחלוקת קדמאי בזה וע"י ברש"י
וחוס' כריחות י"ז דס"ל דליכא א"ת בזה [ע"י שו"ת בית
שערים או"ח ס' א'] אכל עכ"פ נ"ל דכ"ע מודו דאס' נודע
לו אח"כ שהי' ודאי אי' מציא טמא דהא לא הי' מויד על
הודאי ולכן היה ס"ל למקשן דשייך לשון שנמצא שנחברר אח"כ
שנטמאה בשעת תשמיש אלא שהגמ' פריך והא נמצא לבתר הכי
משמע שלא היה לו ידיעה מתחילה כלל דאס' ידע בספק ל"ש
לשון מציאה אכל מהא דקחני נמצא על שלה טמאים מספק
ופטורים מקרבן לק"מ דהרי היא לא אמרה שנטמאה ודאי
וא"ש :

י"ט ע"ב תוס' ד"ה באן הקשו לר"ל מקשי דרשז"י
אדרשז"י דהכא לא פליג וכו' אכל בזה דמחלקו' לחטאות
מודה ולעיל פטר גבי דלא חשיב ל"י ידיעה וכו'. ולפענ"ד
נראה דיש להקשות מה פריך אלא לר"ל וכו' נוקמה כרבי וכו'
בשלמא בנודע לו שאכל ספק חלב שפיר ס"ל ידיעת ספק הו'
ידיעה שהרי נודע לו שחטא ולרבי מהני ל"י הידיעה להציא
אשם חליי על כאו"א ואפילו לרשז"י דמציא א"ת אחד על
שגגות הרבה מ"מ עכ"פ ידע שחטא בספק וגם ידיעה
ראשונה פעל שנחייב אשם חליי וידיעה שני' ושלישית פועל
שנחפז באשם חליי אחד, משא"כ אס' מקריב א"ת על ידיעה
ראשונה קודם שנודע לו השני' אינו מכפר על השני' ועיין
כריחות כ"ז ורמב"ם פ"ט משגגות פ"י ובמג"א ס' א' ס"ק
י"א ודג"מ שם וע"ש בא"ר, משא"כ בספק אס' הלך בשביל
הטמא או הטהור דמיידי ברשות הרבים דס"ט דמוקמינן ל'
בחזקת טהרה כמ"ש חוס' ד"ה הלך שפיר לא הו' ידיעת ספק
ידיעה דהרי לא ידע מעולם שהוא ספק טמא שהרי היה טהור
ודאי ומכ"ש אי' ניחא דס"ט בר"ה נמי ילפינן מסוטה דטהור
ודאי ע"י רש' נדה א"כ כמ"ש חוס' דברה"י דאפילו הלך בא'
חייב דהו' טמא ודאי ה"ג בר"ה הו' טהור ודאי וא"כ אין כאן
ספק ידיעת הטומאה. ונ"ל דחוס' ד"ה נוקמא הק' דכלא הק'
דידיעת ספק מחלוקת נמי חיקשי דנוקמא כרבי ידיעת בית
רבו שמה ידיעה ועוד דמטעם ידיעת ספק א"א לאוקמי' כרבי
דהא איחא לא בעי ידיעת הטומאה כלל ע"ש. ולפענ"ד לק"מ
למ"ש חוס' לעיל י"ד ע"ב ד"ה או ידיעת בית רבו לא הו'
ידיעה א"כ ידע בשעת נגיעה שנגע בשרץ אלא שלא נזכר לו
שלמד שהוא טמא נגיעה זו ע"ש, ולפ"ו כאן אי' ידיעת ספק

הרי אומר עצמו כ"ש וכיון שאלו כ"ש החליף שבעתו
וכפירש"י וז"ע:

ובעצת יאמר דהנה רש"י בנוי ל"ד ע"כ פי' יש בו כדי לזרף
חיות היינו שיש בין המובלע בחוץ הפת כדי וית חייב
וע"ש בגמ' ל"ו ע"א דבעי למידק ממחנה דכ"ע אית לי
המל"א ודחי דלמא מיין לחודא בעי דליהוי מובלע בפת חיות
ופי' תוס' שם ד"ה ויש וזרף לזרף לאוספו יחד לפי שהוא
בלוע ומסיק אלא ר"ע דבריימא דחני' וכו' ואכל חיות מפת
ומיין וכו' ע"ש, ועיי' באשרי חולין ז"ח ס' ל"א שהקשה דר"י
אדר"י דבע"ז ס"ו אמר כל שטעמו ולא ממנו אין לוקחין עליו
ואהיו גופא ס"ל כר"ע בפסחים מ"ד ומיר ל"ו דטע"כ
דאורייתא, ומשום קושי' זה פיר"ת דר"י בע"ז מירי במצ"מ
אבל רבינו חיים פי' דטעמו וממנו היינו בדאיכא כנאכ"פ דלא
נהפך היתר לאיסור והאוכל ממנו חיות לוקה וטעמו ולא ממנו
היינו בדאיכא כנאכ"פ ואע"ג שנתן האיסור טעם בהיתר אין
לוקחין עליו, ואע"ג דטע"כ מה"מ מסתברא דלא התמירה חורה
בע"ז של איסור בהיתר להופכו לאיסור כשהיתר כ"כ יותר על
האיסור שאם הי' האיסור בעין ויכיר בחוץ ההיתר בלא נו"ט
לא היה לוקה עליו וכו' ע"ש. ולפ"ז אני אומר דאפילו לפי
המסקנא דמוכח מבדרימא דר"ע א"ל המל"א ולוקה על
כשאלו חיות מפת ומיין היינו דוקא כשנבלע יין כ"כ שאם הי'
היין בעין היה לוקה עליו, אבל אם כשהי' היין בעין לא הי'
לוקחין עליו שאין בו חיות אז גם כשנבלע בפת אין לוקחין אפילו
אכל חיות מפת ומיין יחד ולא אמרינן בזה המל"א ולכן פירש"י
יש בה כדי לזרף חיות שיש בין כדי לזרף חיות דאפי' אי
המל"א מ"מ בעי בין חיות דאל"ה כיון דגם כשהוא בעין אין
לוקחין עליו לא אמרי' ב' המל"א שילקה עליו. ולפ"ז פריך
ואס"ד בעלמא כר"ש ס"ל א"כ כשהיין בעין לוקה כ"ש ל"ל
לזרף, פי' שיהי' בין חיות הא אפי' כ"ש שייך לומר המל"א
כיון דבעינא לוקחין עליו וא"ש:

תוס' דף ב"ג ד"ה בגון הקשו א"כ מה אירי' אכל ושמה
אפי' שמה חרי זימני נמי דמיגו דחילא שבעה בדרימא
אכליה חילא נמי אשתיי' דכה"ג אמר לקמן גבי שבעה שלא
אוכל תאנים וחור ואמר שלא אוכל תאנים וענבים. ורבים תמהו
אמאי כתבו תוס' אפי' שמה חרי זימני וכו' והא אפילו בשמה
חד זימנא תקשי להו כיון דשבעה שני חילא בכולל א"כ חייב
שמים משום שני שבעות שעבר בשתי אחת. ונ"ל דיש להבין
לפי מה שהשרש הרמב"ם בשורש ט' שלא ילקה האדם שמי
מלקות אלא על שמי שמות ולא על שם אחד אפי' נכפלו הלאין
בו כמה פעמים, ועיי' בהשגות הרמב"ן שם שמדמה חיוב
קרבן למלקות ואינו חייב שמי קרבנות על שם א' אפי' נכפלו
בו הלאין, ולפ"ז תקשי בהך דשבעה שלא אוכל תאנים וחור
ונשבע שלא אוכל תאנים וענבים דלקמן כ"ת דחייב שמים על
תאנים וכמו שפסק הרמב"ם פ"ד משבועות הי"א ואמאי הא
כיון דהוי שם א' לא יתל דברו או לא חשבעו בשמי לשקר אינו
חייב שמים בכפל הלאין:

אמנם כבר כתב הרמב"ם במל"ת קע"ט הזהירנו מאכול אחיה
שרץ וכו' עד לאו זה בפ"ע ולוקחין עליו והוא דומה
לאיסור כולל וכו', ופי' המרגימא טבא (דף ז"ד) כיון דדבר
שכולל ליכא לאו מיוחד ושם ניתן למלקות לכן לוקחין עליו ג"כ
במה שיש בו לאו מיוחד ע"ש באריכות, וה"נ שבעה שני
שכולל תאנים וענבים דעל ענבים ודאי לוקחין עליו לכן לוקחין
עליו גם על תאנים שיש בהם לאו דשבעה מיוחדת וזה הוי שני
שמות שם שמיחד תאנים ושם שמיחד תאנים וענבים, וה"נ

בשבעה שלא אשמה ושלא אוכל חייב שמים על שמי מפני שיש
שם שמיחד שמי' ושם שכולל אכילה ושמי' וא"כ כיון דאין
לחייב שמים רק משום שכולל אכילה הוא שם שבע"ע א"כ כמו
דעל אכילה ושמי' א"א לחייב שמים על פעולה ומעשה אחת
חיות א' רק על שני שיעורי' שיעור אכילה ושיעור שמי' ה"נ
בשמי' א"א לחייב שמים רק בשני שיעורי' שמי' רק שהם
בהעלם א' דהא בשיעור א' הוי רק שם א' והא דהוי שמי'
שמות רק משום אכילה אחת' עלה ולכן בעינן כאכילה ושמי'
בשני שיעורי' ושפיר כתבו תוס' דוקא בשמה חרי זימני חייב
שמים וא"ש. והא דלא כתבו תוס' ששמה שני שיעורי' בפ"א
דכה"ג באכילה ושמי' חייב שמים היינו משום דשיעור רביעית
הוי ג' זיתים ואין בית הבליעה מחזיק רק ב' זיתים ואפילו
למרדכי דפוסק מחזיק טפי, ג' זיתים, מ"מ אינו מחזיק שני
רביעית דהיינו שש זיתים:

ובד"ה ענינא אזכיר ליישב קושיא תמורה שהביא חת"ס
במדרים י"ו בשם הגאון מו"ה רעק"א ז"ל וכו' -
נדפס בשו"ת בית שער יו"ד ס' ש"ט ד"ה ובחדושי' למס'
שבועות עד עכ"ל:

ב"ג תוס' ד"ה בגון וא"ת מאי אירי' אכל ושמה אפי' שמה
חרי זימני נמי וכו', והוא תמוה אפילו בשמה פ"א נמי קשה
כיון דשבעה שני חילא בכולל א"כ חייב שמים משום שני
שבועות. ונ"ל דלכאורה כיון שאם הויד וזוכר שבעה אחת או
הראשונה או השני' אף ששגג באחת הרי הוא פטור מקרבן
דהא אינו שז מדיעמו כיון ששזין בעונש ואזהרה ועיי' תוס'
חולין ה' ע"ז ד"ה מעם וא"כ אינו חייב קרבן אלא לפי ששגג
בשניהם וא"כ שגגה אחת הוא ולמה יתחייב שמים על שני
שבועות, ועיין לעיל דף י"ח ברש"י ומוס' ד"ה אלמא ואף
ששמה שני פעמים הוי רק שני זיתים חלב בהעלם א' ועיין
רמב"ם פ"ו משבועות ה"ד שחייב על חיות אחד מהרבה שמות
כמה חטאות שם אפשר להיות מויד בא' ושוגג בא' דהוי שז
מדיעמו כיון שהם שמות ולאין מחולקין:

וברא"ה דה"ט כיון שאם אוכל בשגגת שבעה שני' דשלא אוכל
אף דזוכר שבעה א' דשלא אשמה שפיר חייב חטאת
וכיון דחלוקין לחטאות דאכילה חלוקין נמי לחטאות דשמי' ועיי'
שבועות כ"ז ע"א ושפיר חייב שמים והתינת בשמה חרי זימני
דככה"ג משכחת שיתחייב שמים באכילה ושמי' אבל בשמה פ"א
ושיעור א' דיותר אין בית הבליעה מחזיק אפילו מרוסק
דשיעור שמי' ברביעית שהוא ג' זיתים דכה"ג לא משכחת
שיתחייב שמים באכילה ושמי' דהא אם זוכר שבעה שמי'
ואוכל ושמה פטור אף על אכילה משום שאינו שז מדיעמו
ולא משכחת באכילה ושמי' שיתחייב שמים אלא בזאח"ז וזוכר
בשעת אכילה שבעה שלא אשמה לכן גם בשמי' אינו חייב
שמים אלא בשמה חרי זימני דמשכחת לה שיהי' שמי' שגגות
באכילה ושמי' כן נ"ל וכבר הארכתי גם במקו"א בדברי תוס'
אלו (עיין לעיל בספרי דף כ"ו ע"ז ד"ה שם):

(כח"ק)

שם ב"ד ע"א. אדמו"ת הגאון מו"ה עמרם נ"י כתב לי:
באות איסור כולל הבאת קושיא מהר"ם מינץ איך חל יו"כ על
נבילה בכולל, הא כתבו תוס' ביבמות ל"ג ושבעות כ"ד
דאפילו למ"ד איסור חל על איסור בכולל מ"מ קל על חמור לא
חל אפילו בכולל, וא"כ האין חל יו"ה"כ על נבילה בכולל לרבנן
הא תוספת יו"ה"כ דאורייתא אכל כרת ליכא לפ"ז כשהגיע
תוספת יו"כ איסור בכל מאכלי היתר ולא מצי לחול על נבילה

אחא מחייבו ואי אחא מחייבו משום שתי רשעים, ופריך א"ה ח"כ נמי, ומסיק משום שאם עשו חטובה ב"ד של מעלה מוחלן להם דלא פסיקא מילתא לכתוב ואי לא"ה לא ה"י מחויב מלקות ואמאי אס' החורה חייבו שני עונשין על עבירה אחת ל"ש קלב"מ, וא"כ אפי' לא עבד חטובה וגם בחמ"ד יש לחייבו מלקות וליכא למיפטרי משום קלב"מ דעל עבירה אחת שפיר חייבי רחמנא שתי עונשין, וגם הקשו עליו ממכות ד' ע"ב בשלמא רבנן כדי רשעו וכו' הא הוא על עבירה אחת של עדים וזממין שפיר יש לחייבו שתי עונשין, ודעתי שכ"ק אבינו מאור הגולה זצוק"ל הסביר דברי מהרמ"ל עפ"ד חוס' שזעזעו ז' ע"ב והוא בקי בים החלמוד, (ועיי' בחשו' לר"י שווארטצן בהשאל"ג) ואולי לדבריו מיושצין קושיות הנ"ל וכעת אינני זוכר דבריו:

(שו"ת שארית יהודה סי' פ"ג)

סימון מ"א

בעזרה"י בסוגיא דמופלא סמוך לאיש נדה דף מ"ו: רתום ד"ה אין ב"ד מצוין להפרישו הקשו לר"ה דאמר שהוא עצמו לוקה מה מועיל הפרתו ומו מה משני הא בעי ר' יוחנן למימר בפרק חרש דב"ד מצוין להפרישו. ונלענ"ד ואקדים דחוס' ד"ה ר"י ור"ל הקשו וא"ת והא סבר ר"ל החראת ספק לא שמי' החראה וכו' והכא החראת ספק הוא דשמא לא יביאו שני שערוס עד ב' או ג' שנים ונמצא דאכתי לא היו מופלא סמוך לאיש ואי מיירי שאלו אחרים לאחר שהגדיל א"כ הוי' לי' למימר כשאלו הוא בעצמו ובהניא שני שערוס נמי לא מיירי דא"כ הוא עצמו אס' יאכלנו ילקה דר' יוחנן אית לי' לעיל דחור זמן כללית זמן והקשה בסדרי טהרה אמאי צריכי החוס' להא דר"י ס"ל דחור זמן כללית זמן דהא אפי' אי נימא דר"י אית לי' חור הזמן כלפני הזמן כ"ש דאינו מועיל השערות שמביא חור הזמן דהא שומא נינהו ואפילו אי ס"ל כר' יוסי ב"ר יהודה דהוי סימן הא איהו נמי לא קאמר אלא בעודן בו לאחר י"ג שנים וא"כ אכתי החראת ספק הוא שמה יהיו נושרים קודם י"ג שנים ויום אחד ושומא נינהו:

וב"ל ליישב דהנה המל"מ פ"ו מהל' סנהדרין ה"ד הקשה למאי דאמר' ביבמות דף פ' אכל חלב מבן י"ב ויום אי' עד בן י"ח ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכאן הביא שתי שערות רב אמר נעשה סריס למפרע וכחצו חוס' שם ולקי על חלב שאלו דלא חשיב החראת ספק אע"ג דנשעת החראה הוא ספק שמה יביא שערות קודם י"ח דהשחא מיהא איגלאי למפרע שהיה גדול בשעת החראה ולא דמי להכה את זה וזה וכה את זה דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איהו אביו ע"ש, ולפ"ז מה הקשו חוס' כאן דהוי החראת ספק דשמא לא יביאו ב' שערות עד ב' או ג' שנים הא מ"מ כשיביא שתי שערות אח"כ ב"ג שנים ויום אי' הרי איגלאי למפרע שהי' מופלא סמוך לאיש בשעת החראה וא"כ לא הוי החראת ספק:

וב"ל דביבמות דף ל"ה פליגי ר' יוחנן ור"ל בחולק למעוברת והפילה אי שמה חליצה או לא שמה חליצה ומפרש בגמ' דר"י סבר אס' יבוא אל' ויאמר דהא דאיעברה מפולי מפלה מי לאו בת חליצה ויבוס היא השחא נמי חגיג' מלמא למפרע ור"ל אמר חגיג' מלמא למפרע לא אמרינן, והקשה נמ"י היאך פסקו כאן כר"ל והא בהרבה מקומות קיי"ל איגלאי מלמא למפרע אמרינן, ותי' דשאני הכא שאם בשעה שחלץ ה' ודאי שלא היתה ראוי לכלל לידה אין ה"נ דהאי עיבור כמאן דלימא דמי וחליצה שחלץ לה כשירה אלא שאינו כן דאיהו חייש דלמא באותה שעה ראוי היתה לילד ולד גמור אלא שאח"כ גרס לה

בכולל דהא הוי קל על חמור דליכא רק עשה וכשהגיע עצם יו"כ דאיכא נמי כרח באותו שעה ליכא כולל דהא כבר נאסר בדברים המותרים מצד חוספת יו"כ. ולפענ"ד אין מקום לקושיא זו וכי כשמגיע עצם יו"כ יש עדיין איסור חוספת יו"כ הרי אז פקע איסור חוספת יו"כ ואסור בדברים המותרים משום עצם יו"כ שהוא ככרח ופסיר חל על נבילה בכולל שהוא חמור על קל ולק"מ:

(ילקוט הגרשמי חלק האומיות קונט' אחרון וע"ע אום ציון ערך איסור כולל)

שם כ"ד ע"ב והרי הקדש - נדפס בשו"ת בית שער יו"ד סי' שכ"ו:

מס' מכות

הנה זה אחי חדשים הקשני לורכ אחד מצארטפערל דהא דאמר' מכות ה' חייבי מלקות מנין ח"ל רשע רשע חייבי גלות מנין אחי רוצח רוצח, וכחצו רש"י וחוס' דמשו"ה לא יליף חייבי גלות מגו"ש דרשע רשע דהני הואיל ולא מדין כאשר זמס קא מחרצו לא אחי מלקות דידהו מגו"ש דרשע רשע, דמההיא לא ילפי' אלא עדים זוממים להרשיע הנדון למלקות דהאי רשע רשע בנידוין כחצי, והק' הנ"ל הא בדף ב' אמר' רמו לע"ז מה"ת מנין שלוקין דכחצי והלדיקו וכו' והי' אס' בן הכוח הרשע והתם קאי אעדי בגו"ח או אעדי גלות, א"כ ע"כ האי רשע גם אעדי גלות קאי ושפיר מצי למילף מגו"ש דרשע רשע, ואמר לי שכבר הק' אלאמר שליט"א כן ואין פותר אותו לו:

(שו"ת שארית יהודה סי' קנ"ו)

ישא ישא ברכה וכו' הקצין המפואר נדיק חמים בנש"ק נשגב שמו מהו' משה עקשטיין נ"י בשבת תחכמוני בק"ק סערענטש יע"א.

ערתה באחי עד"ת שנהנחי ביום שמחתו של חתונת בתו חורגתו במסיבת ח"ח והוצא בישראל שמינא ויין עתיק על פתורא דדהנא זה השלחן אשר לפני ד' ד"א של הלכה, וראשון לציון העיר כבוד אחי החרון נ"י על דברי רש"י מכות דף ו' בטעמא דר"י דאמר דוקא בד"נ אמרינן נמצא קו"פ בטל כל העדות משום דכתיב והזילו העדה ע"כ והקשה א"כ בעדים זוממים שיש ביניהם קו"פ מאי איכא למימר הלא אז ממנ"פ נהרגו או העדים או מי שהעידו עליו, ותי' כבוד ידי"י הרב הגאון מו"ה עמרם נ"י אבדק"ק מאדע יע"א דאכתי יותר טוב להזיל ב' עדים ונהרגו הרוצח:

(שו"ת משיב דברים ח"א אורח סי' ק"פ)

בדברי מהרמ"ל ב"ק ד' בחוד"ה כראי האדם דל"ש קלב"מ היכי דמחייבא התורה שני עונשין על עבירה אחת כגון שחייבו התורה מיתה וכופר בשביל נפש הנהרגין ע"י השור שהשור הוא בסקילה וגם בעליו חייב הכל בשביל הנפש שהמית בזה לא נפטר מטעם קלב"מ ע"ש, וא"כ ה"נ כיון דחייבא רחמנא כרת ומלקות בח"כ ל"ש קלב"מ, וא"כ ל"ש לומר כיון דגלי גלי דכאן לא גלי רחמנא דל"א קלב"מ, הן אחת דדברי מהרמ"ל תמוהים לי מחוס' כחצות ל: ד"ה זר דא"כ מה הקשו מהויד במעילה לרבי דמיתה א"כ גם גבי חמץ נימא דגלי דל"א קלב"מ הא בהויד במעילה חייבה רחמנא שני עונשין על עבירה אחת משא"כ חמץ היא עבירה אחת, וכן ק"ל ממכות י"ג ע"ב דאמר' לר"ע חייבי מיתות ב"ד אין בכלל מלקות ארבעים משום כדי רשעתו משום רשעה אחת

דוה עליו הוא בכור לנחלה אבל מי שאין לבו של אביו דוה עליו
הוא הבא אחריו בכור לנחלה, א"כ בספק נפל אף דרוב בני
קיימא מ"מ מזד הסבירא הוא רק ספק ונטבע אין לב אביו
דוה עליו א"כ הבא אחריו בכור לנחלה אף דמזד גזירות
הכתוב זולין בת"ר ע"ש:

ולפ"ז אני אומר גם להיפך למירון ראשון שבחוס' חולין דף
י"א דהא דחוקה ורובא רובא עדיף הוא מזד הסבירא
והא דבני קרא דאולי בת"ר היינו רק לראב"י דלא קים לי'
חוקה מקרא רק הלמ"מ ואין למדין ק"ו מהלכה ע"ש
באחרונים א"כ הא דלא זולין בת"ר רוב דחלי במעשה היינו
משום דמוקמינן אחוקה שלא נעשה מעשה וכמו שהוכיח שער
תורה ח"ג כלל ט"ו ע"ש אינו מזד הסבירא רק מחוקי התורה,
וא"כ בדבר שליו נטבע בני אדם שפיר זולין גם בת"ר רוב
דחלי במעשה כיון דהסבירא והשכל אינו מחייב שיהי' כמו
הרוב:

ולפ"ז י"ל דס"ל לחוס' דהא דהת"ס לא שמי' התראה היינו
משום דגם המתרה מסופק כמ"ש חוס' כתובות ל"ג
ד"ה נחרי וא"כ לא החיר עצמו למלקות דחלה שלא ילקה ועי'
חמ"ס חו"מ סי' כ"ט ושם"ק כתובות כ"ב ע"ב ד"ה באשם
חלי קאי דבאכול ספק איסור אפי' במזיד הוא כמו שוגג לפי
שחלה בהיתר ועיין רמב"ם פ"ב מסנהדרין ה"ב ופי"ח שם
הלכה ה' דאינו לוקה עד שעושה העבירה על דעת שילקה
וכיון דהוה הת"ס לא עשה ע"ד שילקה כי חלה שלא ילקה
ומשו"ה לא שמי' התראה ואינו לוקה:

ובערתה יש רוב שילקה כמו כאלו דרוב מציאים שערות בזמן
אף דהוא רובא דחלי במעשה ולא זולין בת"ר
היינו מחוקי התורה משום דמוקמינן אחוקה שלא נעשה
המעשה אבל מזד הסבירא דאי יהי' כמו הרוב וא"כ בהת"ס
דחלי נטבע האדם שאינו מחיר עצמו למלקות אבל כאלו כיון
דמזד הרוב שמיציאים שערות בזמן דאי ילקה א"כ החיר
עצמו למלקות ושפיר הוה התראה:

אלא אי קשיא לי הא קשיא לי לפמ"ש דכאן לא שייך איגלאי
מלמא למפרע משום דאפשר דבשעה שגדר לא הי' ראוי
להביא שערות בזמן רק אח"כ נמחדש בו דבר שהביא שערות
בזמן א"כ נהי דרוב מציאים בזמן מ"מ כיון דרוב זה חליא
במעשה ומדין תורה לא זולין בת"ר הוה רק ספק אם יביא
שערות בזמן וא"כ אין הגדר חל כלל הא הוה ספק אם הוא
מופלא סמוך לאיש, ואף שהביא אח"כ שערות בזמן והוברר
הדבר שהי' בשעת הגדר מופלא סמוך לאיש, מ"מ הא קיי"ל
בכ"מ דמדאורייתא אין ברירה וא"כ א"א לומר הוברר הדבר
למפרע שבשעה שגדר הי' עומד להביא שערות בזמן והי'
מופלא סמוך לאיש דאפשר דאז לא היה עומד להביא שערות
אלא אח"כ נמחדש בו דבר שהביא שערות בזמן וא"כ אין
ברירה ואין הגדר חל עליו כלל דאי אפשר שיחול דבר. על
הספק וכמ"ש הר"ן בנדרים ר"פ השותפין:

ובראיה לפמ"ש בס' בני חיי גיטין י"ב דבהקדש גבוה אמרינן
יש ברירה דהא כל הטעם דאין ברירה משום דאי
אפשר שיחול דבר על הספק, אבל בהקדש גבוה לא שייך האי
טעמא דמי איכא ספיקא קמי שמיא, והביא רא"י ממחני'
רפ"ה דנויר ועיין בס' עמק המלך עיקר י"ד, ולפ"ז כאן
דמיייר בהקדש הוא ואכלו אחרים והיינו הקדש גבוה שפיר
אמרי' דיש ברירה:

ובדברי נחא דנקט ר' הונא הקדש ואכל וכן אח"כ הקדש
הוא ואכלו אחרים ולא נקט נדר משום דדוקא הקדש

איה דבר להפיל נמצא דחלינה דמטיקרא לאו כלום הוא ע"ש,
מבואר מדבריו דל"ש לומר איגלאי מלמא למפרע אלא אם כבר
היה כן למפרע אלא דאין לא ידעין רק אח"כ, אבל אם לא
הי' כן למפרע רק אח"כ נמחדש דבר שגרס לו להיות כן ל"ש
לומר איגלאי מלמא למפרע וי"ל דגם ר' יוחנן מודה לסבירא
זו רק דס"ל דלא חיישין שנמחדש בה דבר שגרס לה להפיל
רק אמרו דמטיקרא נפל הוה רק דאין לא ידעין וכיון דהפילה
אמרינן איגלאי מלמא למפרע:

ולפ"ז נראה דה סבירא חוס' ביצמות דבן י"ח שולדו בו
סימני סריס כבר הי' סריס בשעה שהי' בן י"ג ולא
הביא שערות והי' גדול רק דאין לא ידעין לכן אמרינן איגלאי
מלמא למפרע שהי' אז סריס וגדול ולא הוה התראה ספק,
משא"כ בהכה את זה וחזר והכה את זה גם אחר שהכה שניהם
לא ידוע אימת הי' התראה בשעת עבירה אם כשהכה הראשון
או כשהכה השני:

ובערתה כאלו בקושיא חוס' דאכתי לא ידע דאולי בת"ר רוב
קטנים שמציאים שערות בזמן בני י"ג שנים ויום
אחד א"כ אפילו הביא אח"כ שערות בזמן אפשר דחוק הומו
לא היה ראוי להביא שערות בזמן אלא דאח"כ נמחדש בו דבר
והוסיף כח ורוב אונים והביא שערות בזמן וא"כ לא שייך
איגלאי מלמא למפרע ושפיר הקשו דהוה התראה ספק. [ע"י
בספר אות ניון ערך איגלאי מלמא למפרע]:

ובל זה כשלא הביא שערות חוק הומו אבל כשהביא שערות
בחוק הומו ועודן בו לאחר זמן לר' יוסי ב"ר יודא דהוה
סימן ולא שומא נהי דלא הוה גדול עד לאחר זמן מ"מ שייך
שפיר איגלאי מלמא למפרע דלא הי' שומא רק סימן והוה חוק
הומו מופלא סמוך לאיש, רק דאין אז לא ידעין אם הוא סימן
או שומא שסופו לנשור קודם שיהי' בן י"ג, אבל כשהגיע לבן
י"ג ויום א' ולא נשרו שפיר איגלאי מלמא למפרע שהי' סימן
ולא שומא והי' מופלא סמוך לאיש ושפיר לא הוה התראה ספק
בקושיא מל"מ, ולהכי הוכרחו חוס' להקשות דר' יוחנן ס"ל
חוק זמן כלאחר זמן וא"ש:

אלא דלפ"ז קשיא לי דהא חוס' תי' דמשו"ה לא הוה הת"ס
משום דזולין בת"ר רוב שמציאים שמי שערות בזמן
דהיינו בני י"ג שנים ויום א', והקשתי לפמ"ש מל"מ פ"ד
מאישות ה"ד בשיטת רש"י דקטן שקדש ביומא דמשלם זמני'
וכבר הביא שמי שערות ואז אינם שומא רק דמ"מ קטן הוא
משום דחסר לו הערב שמש וקדש לאחר שיגדיל מהני
הקידושין ולא הי' דשלב"ל דזמן ממילא קאמי אבל קודם יומא
דמשלם דאפילו הביא שמי שערות שומא ניגהו אם קדש
לכשיגדיל לא מהני משום דהוה דשלב"ל דמחוסר מעשה דהיינו
הנחת שערות ע"ש מבואר אף דהנחת שערות הוא בידי שמים
מ"מ מיקרי מחוסר מעשה והוה דשלב"ל:

ולפ"ז קשה לי למאי דאמרינן בבכורות דף כ' כי אולי רבנן
בת"ר ברובא דלא חליא במעשה אבל ברובא דחלי
במעשה לא ע"ש א"כ הדרן קושי' לדוכי' הא הוה התראה ספק
ואי משום דזולין בת"ר רוב שמציאים שערות בזמן כתי'
החוס' הא הוה רובא דחליא במעשה ולא זולין בת"ר. ונ"ל
דהנה הטו"ו בחו"מ סי' רע"ז ס"י כתב דדוקא בודאי נפל
הבא אחריו בכור לנחלה אבל בספק נפל אין הבא אחריו בכור
לנחלה משום דזולין בת"ר שהם בני קיימא ע"ש והשיגו
אחרונים לפמ"ש שם"ק ב"מ דף ו' ע"ב דרוב הוה רק ספק
אלא שהתורה החירונו ספק זה ומשו"ה לא מיקרי עשירי ודאי,
ולפ"ז גבי בכור לנחלה דפרש"י ראשית אונן מי שלבו של אביו

אז"ח ס' י"ח, קמ"א, שניה, לעיל ס' י"ט וכו', ולקמן ס' ס"ט], והכא נא ר' יוסי להקשות וכי היכן מצינו לשמה דהא אין שום פעם שזריכין מילה לשמה וע"כ אין מחשבת ע"ז פוסלת בה, ועל זה הקשה היעב"ץ שפיר כי נאמת מצינו שזריכין מילה לשמה גבי נכרי שגיייר את עצמו:

אלא נראה לאדמו"ר"ה לנ' קו' היעב"ץ דהנה גבי כוונת מילה ישנם ב' נדדים אי המוהל שכל אוחו צריך לכוין לשם מילה או שהנימול שכל אוחו צריך לכוין לשם מילה, ולזה פריך ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה שהמוהל צריך לכוין לשמה ומאי נפקא מיני' אם כוונתו לע"ז, ול"ש קושית היעב"ץ מיבמות דשם איירי נכרי שכל את עצמו שכל אח"כ להתגיייר ושם בודאי צריך כוונת הנימול, אבל קו' ר' יוסי רק על כוונת המוהל דו"ק היעב"ץ כי נכון הוא. [ע"י בשו"ת בית שערים יו"ד ס' שני"ב ד"ה ונאמת]:

ועוד נראה לאדמו"ר"ה למח, דהנה רבינו יונה ז"ל צרכות (ו.) פסק גבי קריאת שמע דאפילו מצות אי"צ כוונה מ"מ המחשבה בעלמא לא ינא, וצריך שיכוין עכ"פ לקרות אע"פ שאינו מכוין לשם מצוה, ואפשר לומר דה"ה גבי מילה נכרי הבא להתגיייר אוחו אינו צריך לכוין במילתו שהוא עושה לשם מצוה מילה, אלא שצריך לכוין שהוא בא לגיייר את עצמו, אבל על המילה גופא אינו צריך לכוין, ממילא מתו' קו' היעב"ץ דפירכת ר' יוסי לא היא אלא היכן מצינו מילה לשמה שצריך לכוין לשם מצוה מילה, דהא דאמר' החם גבי נכרי שכל את עצמו ואח"כ בא להתגיייר דלא מהני מילתו היינו משום שלא הייתה כוונתו מקודם לבא לקהל ה' כי נאמת על המילה אינו צריך לכוין דו"ק כי נכון הוא:

ועוד נראה למח דהנה הנה"י זיו"ד ס' רס"ב פסק דמילה מוח שמונה לא היא מילה כלל אלא מחתך בשר בעלמא, וא"כ י"ל כן גבי נכרי שכל את עצמו לא אמרין שמשום הכי לא מהני מילתו משום שלא כיון כוונת מצוה אלא משום דלא היא מילה כלל אלא מחתך ולק"מ דו"ק:

(נעקד עפ"י כחצי המלמד ר' יהודה אריה קליין)

סימן מ"ג

בעזה"י ח"ת בסוגיא דגר קטן כתובות דף י"א מאדמו"ר הגאון אב"ד דק"ק פה סאדע יע"א בגמ' אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, ופי' רש"י אם אין לו אב ואמו הביאמו להתגיייר וכו', וקשה לישנא דרש"י ז"ל מאי אם אין לו אב מאי נפקא לנו מזה, ועוד מאי אמו הביאמו להתגיייר. ונראה לאדמו"ר"ה להסביר דברי רש"י ז"ל בהקדס דקדוק שמדקדק כל העובר בו בזה דנקיט לישנא דמטבילין אותו על דעת בית דין אמאי לא קמי מלין אותו על דעת ב"ד. והנה הבית יוסף זיו"ד ס' רס"ח מקשה אמאי מלין את הגר תחילה לסגיא ליה בטבילה תחילה, ומיך' בשם הרמב"ן דהרי אנו אומרים כל מצות קלות וחמורות לפני הגר כדי שיחזור ממילא גם במילה שקשה עליו מלין אותו תחלה ואפשר שיחזור, והו' ניחא דוקא גבי גדול שמודיעים לו מצות קלות וחמורות, וגבי קטן הבא מעצמו אומרים לו נמי מצות החמורות כדי שיחזור וגם מלין אותו בתחילה, אבל גבי קטן שהביאמו אמו א"א לומר הכי דמלין אותו דוקא בתחילה וטובלין אותו כפי' רש"י בד"ה על דעת ב"ד דין כל טבילות גר ונכחש"כ בשטמ"ק בשם הריעב"א דכיון דלא בר הודעה הוא אינו מעבד שידיעהו, וזה פי' לשון רש"י ז"ל ואמו הביאמו להתגיייר ומשום הכי שלא כדרך שאר כל הגרים דמלין אותן תחילה אלא דמטבילין אותו תחילה על דעת ב"ד:

גבוה חל מה"מ ולוקה משום דיש ברירה, אבל נכד אינו חל מה"מ משום דאין ברירה רק מדרבנן וברייחא לפי שמצינו וכו' הוא לענין נדר ושבויה רק מדרבנן ואסמכתא בעלמא או דלתי כמ"ד יש ברירה ואחי שפיר:

ומעתה הניחם בהקדש גבוה אבל ברייחא ביחומה שנדרה דמיירי בנדרים שהבעל יכול להפר דהיינו נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אין הנדר חל כלל מה"מ למאי דקיי"ל אין ברירה ושפיר מהני הפרתו כיון דבהא מודה רב הונא דהו' רק מדרבנן ומיושב קושית חוס' ולק"מ לר"ה. אלא דלפ"ז חיקשי מה קאמר אי דאורייתא וכו' והא כאל דלתי הו' רק מדרבנן משום דאין ברירה. אמנם לק"מ ואלדבה מיושב כזה מה שדקדק הסדרי טהרה אהא דקאמר ממנ"פ אי דרבנן הוא אי דאורייתא וכו' הא הם ס"ל דהו' דאורייתא ולא הו' לי למח רק קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, ועוד דלשון ממנ"פ קשה דהא אי מופלא סמוך לאיש דרבנן ודאי יש למח קטן אי"נ אין ב"ד מצווין להפרישו והלשון משמע דאי דרבנן לא שייך חירוק זה רק צריך למח דוקא דרבנן הוא:

אבל לפמ"ש אחי שפיר דהרי קושית הגמ' לר"י ור"ל ור"י ס"ל אין ברירה דס"ל בגיטין כ"ה האמין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביוכל דאין ברירה ור"ל ס"ל יש ברירה דהא ס"ל בגיטין מ"ז קדושת פירות לאו כקד"ה"ג דמי ואם אין ברירה לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון דאמר' גיטין מ"ח ע"ש, ור"י ס"ל ביבמות [קיי"ד]. קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו אבל ר"ל י"ל דס"ל אין ב"ד מצווין להפרישו. ולפ"ז שפיר ממנ"פ לא קשה לא לר"י ולא לר"ל אי דרבנן דהיינו לר"י דס"ל אין ברירה והו' כאל רק מדרבנן וכנ"ל דרבנן הוא אבל אין למח קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו דהא ר' יוחנן נצי למימר ביבמות מצווין להפרישו וא"ש. ולפ"ז לק"מ קושית חוס' דהא ר"י לשיטתו לא משני כלל אין ב"ד מצווין להפרישו רק דרבנן הוא משום דאין ברירה וא"ש:

סימן מ"ב

היעב"ץ ז"ל בהגהות למס' יבמות דמ"ו ע"ב ובשאלת יעב"ץ ח"ב ס' קס"ד הקשה דנגמ' ע"ז דכ"ו. סבר ר' יהודה ימול נכרי ואל ימול כותי דסתם מחשבת כותי לע"ז ואמר לו ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה מן החמורה לשמה, ומימה דהא ר' יוסי גופא ס"ל ביבמות שם גבי נכרי שכל את עצמו ואח"כ בא להתגיייר דלא מהני מילתו שכל את עצמו בעודו שהוא נכרי דמילת עובד כוכבים פסולה, נמצא שהוא בעצמו ס"ל דמילה צריכה לשמה. וכתב על זה החתם סופר בשו"ת יו"ד ס' אי' וס' ש' דאפילו ריח קושיא אין כאן דבישראל לא נצי מילה לשמה רק שחוכרת ערלתו אבל החם ביבמות בגוי שנכנס תחת כנפי השכינה ע"י מילה אם אינה לשמה בזה יכנס תחת כנפי השכינה והוא פשוט יותר מביעהא בכותחא:

ונראה לאדמו"ר"ה לדחות חירוק החת"ס דהנה הרמב"ן בחי' לגיטין דמ"ה ע"ב הק' על פירכת הגמרא וכי היכן מצינו מילה לשמה דנהי דלא מצינו מילה לשמה מ"מ אם ימול לשם הר גריזים אפשר דפסול, ומי דוקא במצוה דבעי לשמה ומחשבה פועל על המצוה או גם לשם הר גריזים פועל המחשבה לפסול המצוה אבל כיון דלא מצינו מילה לשמה ואין למחשבה צורך ומעלת למצוה גם במחשבה רעה אינו פועל בה לפוסלה ע"ש [נדברי רמב"ן אלו הזכיר בשו"ת בית שערים

אין לו אב ואמו הכיחמו להתגייר, וכד"ה על דעת ב"ד השני, שלשה יהיו בטבילתו דין כל טבילה גר והן נעשין לו אב ואבא

הוא לו זכות, והרי הוא גר על ידיהן ודו"ק היטב כי נכון הוא: ובמש"ב רש"י ז"ל בד"ה על דעת ב"ד, שלשה יהיו בטבילתו

דין כל טבילה גר שצריכים ג', נראה דהמחבר פסק אע"ג דגבי גר שצריך שלשה בגמרא דיבמות משום דמשפט כתיב ב' וגבי כל משפט צריך שיהי ב"ד של שלשה אפ"ה טבילה גר אינה צריכה שלשה דהוי בגמר דין דאינה צריכה שלשה משום דהא דאומרים לו מצות הקלות והחמורות הוא תחילת הדין וטבילה היא בגמר הדין, והו"ל נראה גבי גר גדול שאומרים מצות קלות וחמורות אבל גבי קטן גם הטבילה היא תחילת הדין וצריך שלשה. וכו' אפשר לומר מש"ה אמרינן לישנא דמטבילין אותו על דעת ב"ד, דהוי אמינא דמילה הוא תחילת הדין וטבילה הוא גמר הדין ואינו צריך שלשה, משום הכי קמיני גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד, ופי' רש"י שלשה יהיו בטבילתו ודו"ק:

במשנה י"א. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשחררו פחותות מצוות ג' שנים ויום א' כחובתן מאחים, והק' הריטב"א על הלשון הגיורת שנתגיירו דהול"ל הנכרית שנתגיירו. ונראה דאחי לאשמעינן דה"ל אפי' בתחלת הגיור כיון דאינה נכרית גמורה הרי יש לה טענת בחולים קמ"ל דדוקא כשהוא גיור שלם בטבילה וכו' אמרי' שהיא בחזקת בחולה ולא נבעלה וממילא יש לה טענת בחולים ודו"ק: (נערך עפ"י כחצי החלמיד ר' יהודה אריה קליין)

והוא דכתב רש"י ואב אין לו נראה דהנה הרמב"ן במלחמות פ"ק דגיטין מקשה גבי השולח שטר שחרור לעבדו יכול לחזור בו דחוב הוא לו ואין חזין לאדם שלא בפניו, ומקשה הוא ז"ל כיון שר' היר"ף דבזכיות אחרים עדיין אינו יוצא לחירות א"כ אין זה חוב ולמה אין זוכין לו ואמאי יכול לחזור בו, ומי דדוקא היכי דגוף הדבר שהוא רוצה לזכות בשביל חבירו הוא זכות אב אמרינן זכין לאדם שלא בפניו, אבל אם גוף הדבר אינו זכות ואפילו שאינו חובה מעכשיו לא הוי זכין לאדם שלא בפניו. ובאמת קשה הא דאמר' דאחא לאשמעינן גבי קטן דזכות היא לו דמאי זכות הוא, ממ"נ אם יהי ברצונו להיות גר בעצמו יבוא להתגייר ואם לא ירצה אח"כ חוב הוא לו ומאי זכות הוא לו, אלא דיש לומר דא' אמרינן קטן אוכל נבילות וב"ד מצווין להפרישו כשיטת הכלבו, דא' גם לקטן איח ב' איסור, הרי לו זה הזכות אם מגיירין אותו כשהוא קטן דלא ליהוי אוכל נבילות, אבל לשיטת הרמב"ם דסובר קטן אוכל נבילות וב"ד מצווין להפרישו לא אמרי' אלא אביו מצווה להפרישו, והסברא הוא כי היכא דאמרין בברכות דגבי קריאת שמע אין לאביו מצוה לחנוכו דלא מצוי אצלו בשעת ק"ש, וה"ה הכא דדוקא אב שהקטן מצוי אצלו אמרינן אביו מצווה להפרישו אבל גבי ב"ד לא אמרינן ב"ד מצווה להפרישו, והניחא היכא דאית ליה אב אבל היכא דלית ל' אב הב"ד תחת אביו, והו"ל דעת רש"י ז"ל, כי באמת קשה האין מטבילין אותו מאי זכות הוא לו, אלא דצריך לומר כנ"ל משום תורת קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו, והו"ל היכי דלית ל' אב כשיטת הרמב"ם, והו"ל שר' רש"י ז"ל בד"ה על דעת ב"ד אם

תשובות בעניני אבן העזר

סימן כ"ד

בתוך השו"ת לחמנו הרב המאוה"ג יוסף זבי סופר זצ"ל אב"ד דק"ק שאמשאן. (ראשית התשובה נדפסה בשו"ת בית שערים י"ד ס' רע"ג יעו"ש).

במ"ש דסבור הי"ת דהא דאמר שמואל בחגיגה ט"ו כל שכבת זרע שאינו יורה כחך אינה מזרעת היינו משום שאין הש"ס מגיע לרחם, וחזרת כך דלפי המסקנא שם נדחה סברא זו לא ידעתי מהו דודאי אם נעקרה בהרגשה אעפ"י שינתה שלא בהרגשה ראוי להזרע אלא שאינה ראוי להעבר לפי שאינו יורה כחך ואינו נכנס לגופה אלא שותת ויוצא לחוץ כמ"ש חוס' נדה מ"ג ד"ה בראיה שניינת והמקשן בחגיגה הו"ל ס"ל דאינו ראוי להזרע והתרתן משני ל' מעיקרא נמי יורה כחך הו"ל וראוי להזרע אם נכנס בגופה ע"י אמצעי רק שאינה מזרעת בשעתה לפי שאינו נכנס תוך גופה ולהכי נקט שמואל לישנא דאינה מזרעת ולא נקט אינו ראוי להזרע וכ"ז פשוט שם בגמ' נדה מ"ג, ועי' טו"ז יו"ד ס' קצ"ה סק"ז בשם רבינו פרץ דנדה ראוי לשכב על סדיני בעלה ואי תתעבר הולד כשר כיון דליכא ביאת איסור אבל על ש"ז של אחר קפדינן משום הבחנה ושמה ישא אחותו מאביו ע"ש:

ובזה מיושב קושית חוס' חולין י"א אין ילפי' ממכה אביו דאוליג' בת"ר דילמא משום דהעמד האם בחזקת נדיקה, ולפ"ז נראה דנהי דמוקמינן האם בחזקת נדיקה דילמא באמצעי עיברה אע"כ דאוליג' בת"ר. מיהא הא ל"ל שמה נבעלה באונס וליכא חזקת נדיקה וכמ"ש מהרש"א שם דאכתי תקשי הא משכחת לה בנן כהן דאונס אסורה לו ומוקמי' בחזקת היתר לבעלה כמ"ש חוס' כתובות סוגיא דפ"פ או משום חזקת נדיקה שלא היתה נבעלת לבעלה כהן באיסור וכיון שנהגו בדרך איש ואשתו אכן סהדי שנבעלה כמבואר בכמה דוכתי:

ושוב הנאת קושית טו"א שם בחגיגה מיבמות י דקאמר באחותו דהיתירא קמיירי באחותו דאסורה לא קמיירי ואי נימא דאפשר להעבר באמצעי בהיתרא שפיר משכחת לה אם נפלה לפני בנה לייבום כגון שנעברה מחמי' באמצעי והולידה בן ומת בעלה בלא בנים ונפלה קמה ברה שהיא אחי בעלה המת מאביו. וכתבנו דלפמ"ש בס' בני אהובה פט"ו מאישות לק"מ. הנה זה אמת אבל לדברי ב"א ליחא לדעת ח"מ בס' א' סק"ח דאם אשה נעברה ממנו באמצעי קיים פו"ר כמבואר שם וא"כ לדעת חמ"ח קמה וגם נצבה קושית טו"א:

אבל לפענ"ד לק"מ דיבמות כ"ב שנינו מי שיש לו אח מ"מ וזקק את אשת אחיו להיבום ואמר' בגמ' לאחוי ממזר ופרץ פשיטא אחיו הוא ומשני מהו דתימא לילף אחיה אחיה מבני יעקב מה להלן כשרים וכו' קמ"ל ופרץ ואימא ה"נ ומשני כיון דלענין ייבום מיפטר נפטר מיעקב נמי זקיק, ושם ע"כ מי שיש לו בן מ"מ פטור לאחוי מאי אר"י לאחוי ממזר מ"מ דאמר קרא וכן אין לו עיין עליו וכתבו חוס' ד"ה מ"ט הכא לא פריך פשיטא וכו' אלא אדרבה בעי מ"מ והיינו משום דשני לעיל נילף אחיה אחיה מבני יעקב וכו' ולהכי בעי מ"מ לא ילפינן מבני יעקב דלא זקוקה וא"כ מיפטר נמי לא ליפטר וע"ז משני דמעין עליו ילפי' דפוטור ע"ש, ולפ"ז בנעברה באמצעי דליכא קרא דפוטור שפיר ילפינן אחיה אחיה מבני יעקב מה התם דלא נעברו מאמצעי רק מביאת אביהם אף אחים דיבום שנעברו מביאת אביהם ולא באמצעי שאביהם רק ... בשעת מעשה שיצא הזרע ממנו ולא נכנס אף תוך גופה ועי' בחור"מ ס' ... לייבום ולא פוטור מן הייבום וא"כ כה"ג לא נפלה לפני ברה כלל כיון דגם ... לאח כה"ג לייבום ולק"מ:

ובידי דברי ראיתי בטורי אבן שם שנתקשה בהאי שכתבו חוס' שם ד"ה בחולה דפירש"י כשהיא אומרת בחולה אני

זהמח שביעית פטורה מן הנכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה וגו', נמא עשה דכור דוחה לאו הנא מכלל עשה דלאכלה ולא לשריפה, והביא דברי חוס' עירובין ק' ד"ה מתן ד' שהקשו לימי עשה ולדחי לאו דכל חוסף ולא ס"ל אין עדל"מ שנמקדש:

הנה מה שהביא פר"מ מחוס' עירובין אין לו ביאור, דע"כ לא אמרין בנכחים ז"ל אין עשה דוחה ל"מ שנמקדש אלא אם הל"מ הוא ל"מ שנמקדש ולא אפילו העשה הוא עשה שחוק למקדש נמי לא דחי ל"מ שנמקדש, אבל אם העשה הוא עשה שנמקדש והל"מ הוא ל"מ שחוק למקדש כגון כל חוסף שבחוס' עירובין הנ"ל שהוא שייך בכל המצות או לאו הנא מכלל עשה דלאכלה ולא לשריפה שהוא איסור שביעית שחוק למקדש כ"ע מודי דגם עשה שנמקדש דחי אותה:

וראוי לזה שהרי ביצמות ה' בעי למילף דעדל"מ שיש בו כרת מפסח ותמיד דדחי שבת, ואי נמא דעשה שנמקדש לא דחי ל"מ שחוק א"כ אפילו עדל"מ שיש בו כרת נמי פסח ותמיד לא דחי שבת משום דהוא עשה שנמקדש, וע"כ לאו משום עדל"מ אחי עלה אלא דבזה גלי קרא דהותרה, וא"כ איך אפשר למילף דעדל"מ שיש בו כרת, ועיי"ש בחוס' ד"ה ומכילהו. וכן בשבת קל"ב דבעי למילף דמילה דחי שבת ומה נרעם שדוחה עבודה וכו' ול"א יקח בהרמו לעבוד עבודה עיי' רש"י שם, ומאי קושיא אין עשה שנמקדש דוחה ל"מ, אלא ודאי אם הל"מ הוא חוק למקדש שפיר דחי אפילו עשה שנמקדש:

וברישו' שאל ומשיב שם חירך דשם לאכלה ולא לשריפה כל שורפו דוחה עשה דאכלה בקו"ע כמה ששורפו, אבל בשאר לאו הנא מכלל עשה אינו דוחה העשה בידים רק לאו הנא מכלל עשה אבל כאן הלוא הנא מכלל עשה דוחה עשה של לאכלה לגמרי עיי"ש. ובעיני יפלא הלא מבואר בחוס' שבעות ג' ד"ה אכל דנשבע שאוכל ככר זו היום אפילו זרקו לים מקרי לאו שאין בו מעשה שעבירת הלוא הוא כמה שאינו אוכלו וזהו בשב ואל מעשה, וה"נ אף ששורפו מ"מ ביטול העשה הוא בשב ואל מעשה, ואין נראה שכוונת חוס' יהי למ"ש הרא"ה בחינוך סוף פ' תשא ופ' בהרמזו שד"מ דכל לאו שאפשר לעבור בלי מעשה אף שעובר במעשה מקרי לאו שאין בו מעשה, ואפילו יהי זה כוונת החוס' מ"מ הסבירא כנ"ל דאף שעשה מעשה כגון קנה חמץ בפסח מ"מ אין עבירה הלוא בקנין רק כמה שיש חמץ ברשותו שאין בו מעשה, וה"נ כן, אלא אפילו לדעת הרמב"ם דקונה חמץ מקרי יש בו מעשה היינו משום דבזה מכניס חמץ לרשותו וזה עצמו עבירה, אבל כאן השריפה אינו עבירה אלא שעיי"כ יהי אח"כ מוכרח להיות שב ואל מעשה לאכלה לא מקרי קום ועשה:

וביריש' הו' קשיא איך אפשר כלל לומר דלאכלה הו' מצוה לאכול פירות שביעית, ממ"ש רמב"ן פ' שמיני בפי' אל תפרעו שאם אכל אסור בתספורת אינו מוכח דאל תפרעו בכהנים הוא איסור אלא רשות ואם הוא איסור בכהנים ע"כ באחרים רשות עיי"ש, וה"נ אם לאכלה הוא מצוה א"כ איך מוכח ולא לסחורה דהוא איסור דילמא לאכלה מצוה אבל לסחורה אינו מצוה רק רשות, אע"כ כיון דדרשינן ולא לסחורה דהוא איסור מוכח דלאכלה רק רשות אבל לסחורה הוא איסור:

ואמנם אחר העיון זה אינו דיש שני מיני לאו הנא מכלל עשה, א' כגון חייבי עשה מצרי ואדומי דלאו הנא בכלל עשה הוא מדכתיב דור שלישי יבא להם בקהל ה', ועיי' ברמב"ם פ"ג מא"צ הי"ט, שם ודאי אם היה דור שלישי יבא מצוה הו' אמרין דור א' ושני רשות דאין בזה ביטול מ"ע של

ואי שכיחא דשמואל מהימנא, והק' חוס' הא פ"ק דכתובות י"ג חקן היחה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא וכו' ר' יהושע אומר לא מפיה אנו חיינן והכא משמע דקבעי אליבא דכו"ע ושמא כאן שאף היא בכלל האיסור דכתיב והוא אשה בצמוליה יקח קרי ביה יקח נאמנא, והק' טורי אכן הא החס ברש"א גבי היחה מדברת נמי א"ר יהושע דאינה נאמנא לומר לכשר נבעלתי להכשירה לכהונה ואמאי הא זונה לכהן האשה נמי מזהרת כדאמרין יצמות פ"ד ע"ש. ולפענ"ד דבשלהי מדרים קמני חזרו לומר האומרת טמאה אני לך חביא רביה לדבריה והקשו ראשונים הא שו"א אנפשה חד"א ואין מאכילין את האדם דבר האסור [ומי' דזונה לא מזהרת] מכהן אלא כל היכי דאיהו מזהר וכדאמרין ביצמות כל היכי דאיהו מזהר איהי נמי מזהרת [ואף אם] היא יודעת שאסור בה וא"כ גם היא אסורה בו, מ"מ כיון שהדין שא"צ להאמינה ואינה אסורה בו אעפ"י שהיא יודעת האמת ע"ש. ועיי' במיר נ"ו דפליגי ר"ה ור' אדא בר אבהו [בגדול המקיף את הקטן דר' אדא בר אבהו ס"ל] פטור משום דכתיב לא תקיפו א' המקיף וא' הניקף במשמע ומקשי' מקיף לניקף [והאי קטן הואיל והוא גופיה לאו בר עונשין הוא דמיחייב] מקיף נמי לא מיחייב וכחצו חוס' שם דאם המקיף לאו בר חיובא מ"מ חייב הניקף ... משום דפשטי' דקרא בניקף משמע ומקיף ילפינן רק מלישנא בעלמא ולהכי מקשי' ... ור"ה ס"ל דמקיף קטן חייב ולא מקשי' מקיף לניקף דלא תקיפו משמע בין מקיף בין ניקף ... מגברא על גברא ע"ש בחוס' ומעמה ביהאי דלא יקחו דילפינן שהאשה מזהרת ... שם מדכתיב לא יקחו תרי וימני ע"ש וא"כ פשטי' דקרא קאי רק על הכהנים ... גם הנשים א"כ אפילו לר"ה מקשי' אשה לאיש דכל היכי דהוא אינו מזהר גם ... גבי היחה מדברת ס"ל לר"י דא"נ כיון דאם תהי' נאמנא איהו אינו מזהר א"כ אעפ"י שהיא יודעת באמת שהיא זונה אבל כאן דקרי' בי' יקח א"כ לר"ה דהלכה ... ג' וודאי דלא מקשי' אשה לאיש ויש איסור עלי' אעפ"י שהוא אינו מזהר ואפילו לר"פ ... דקרא יומר עליו מעלי' כיון דקרי' בי' לא יקח שפיר כחצו חוס' דנאמנא משום [שהוא אינו] מזהר מ"מ היא עבדה איסורא ונאמנא משום דודאי לא תעביד א' וא"ש. וד' ישלח עורך מקודש, בברכה מלא וגודש, עדי נשיר לפניו שיר חדש, כנפשך ונפש חמריך דו"ש"מ בזהבה: עמרם הק' בלוהם

סימן מ"ה

ב"ה שיל"מ ב' אופאלא ערב שבעות תרמ"ד לפ"ק אל למושעות, יפעול ישועות, נחג השבעות, לכבוד מחותני ידי"נ הרב הגאון כמו"ה זוסמאן סופר נ"י האבדק"ק האלפאש וכל מרבית ביתו לשלום יפקדו:

על אשר עוררני על דברת קושיא שהביא בחשו' שאל ומשיב ח"ג סי' ע"ב ומחותני נ"י הביאה בספרו [ספר המקנה] ח"ג כלל נ"ו פ"א אות כ"א, בדברי הרשב"א שהביא המ"ל פ"א מהל' נערה בקוף הלכה ה' ד"ה עוד, שכחב דגבי עשה דאיסורי ביאה כגון מצרי ואדומי כיון דלאו הנא מכלל עשה היא קילי ואחי עשה ודחי אותם, ועיין ש"מ כתובות דף מ' והוא בספרו דף ק"א סע"ג [ק"כ.], ועיי' פנ"י כתובות שם, ונתקשה בספר הנ"ל דא"כ מאי פריך במנחות פ"ד איך מביאין עומר בשנת שביעית הא כתיב לאכלה ולא לשריפה, ומאי קושי' הרי ולא לשריפה הוא רק לאו הנא מכלל עשה ואחי עשה דהנחת עומר ודחי ליה:

ופר"מ הוסיף להקשות מכתובות י"ב ע"ב דא"ר חסדא

ושמו את שמי, וה"ט דנהי דדרשין כד תימרון על ישראל מ"מ לא מפיקין קרא מפשטי דקאי על כהנים, ועיי' טו"ז שם דדרש כד תימרון הוא מדכתיב להם מיומר וגם מדכתיב אמור בקמך ולא בשבא והארץ בזה, ועיי' מבורר דכה תכרו מיירי בשני דברים בחיוב לנרך כשקורין אותם, ופשטי' דקרא ברשות לנרך כשאין קורין, וכיון דכשאין קורין הוא רשות שפיר מוכח דבורים יש איסור וא"ש. [עיי' בשו"ת בית שער יו"ד סי' נ"ב]:

ובדברי אחי שפיר מה שהעיר פנ"י בכתובות מ' שחוס' יבמות כ' ד"ה א"ה חולק ארשב"א וס"ל דאין עשה דוחה לאו הבא מכלל עשה, וכחז' לחלק דחוס' שם קאי באלמנה לכה"ג דאיכא נמי ל"ת. ולפמ"ש בלאה"ג אחי שפיר דבאלמנה לכה"ג כיון דלאו הבא מכלל עשה הוא ביטול מ"ע דבמולה מודה רשב"א דאין עשה דוחה עשה וכנ"ל:

ואתני שפיר נמי מה ששמעתי מקשים על רשב"א הנ"ל מפסחים נ"ט דפרץ אלא לר"י בנו של ריב"ז מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה, ולרשב"א מאי קושיא הא עשה דהשלמה הו' לאו הבא מכלל עשה ושפיר דחי ל"י עשה, ולמ"ש נחא דוקא לאו הבא מכלל עשה דרשות ס"ל לרשב"א דדחי ל"י עשה, אבל כאן דלאו הבא מכלל עשה הוא שמבטל למיעקר מ"ע דהשלמה בכה"ג מודה רשב"א דלא דחי כמו דבמולה לכה"ג וכנ"ל:

ועיי' בשאגת ארי' ססי' ל"ג שהביא ראייה מכאן שאין עשה דקום ועשה דוחה עשה דשכח ואל תעשה עיי"ש וא"ש. ולפענ"ד נראה סברא ישרה לחלק דדל"ה היכי דקיום עשה אחת הוא בשכח ואל תעשה וקיום עשה השני הוא בקום ועשה שפיר י"ל דדחי דעדיף לקיים עשה בקום ועשה מלקיים בשו"ת, אבל כאן אם אינו מקריב פסח קיים עשה דחמיד בקו"ע כשהקריבו חמיד של בין הערבים ואם מקריב פסח ביטל עשה זו למפרע ומקיים מצות אכילת פסח, וא"כ קיום עשה דהשלמה הוא בקו"ע רק שביטולה למפרע הוא ג"כ בקום ועשה, שפיר אמרינן מאי אולמא קיום עשה דאכילת בקום ועשה דהלא אם לא יקריב פסח נשאר קיום עשה דהשלמה בקום ועשה וא"ש:

ובדברינו אלה יש לקיים דברי רש"י בפסחים נ"ט כמו שכתוב בפנים מאי אולמא דהאי עשה דהשלמה מהאי עשה דאכילת קדשים, ובגליון כחוב להיפך, ולפי פשוטו הדין עמו דקושיא הגמ' ה' אחאי דחי עשה דאכילת קדשים עשה דהשלמה. ועפ"י האמור יש ליישב דבר כחבתי לעיל דהא דאמרינן אין עדל"ת שבמקדש היינו דוקא אם הל"ת הוא ל"ת שבמקדש, אבל עשה שבמקדש שפיר דחי ל"ת שחון למקדש, אמנם מצאנו לטו"א בר"ה דף כ"ח שהעלה דאם העשה הוא עשה שבמקדש לא דחי אפילו ל"ת שחון למקדש עיי"ש:

ולבאור' עמא בעי דבשלמא ל"ת שבמקדש י"ל דחמיר ואינה נדחית מפני עשה אף דעשה שבמקדש ג"כ חמיר, שהרי אין עדל"ת שיש בה כרת אף דהעשה יש בה ג"כ כרת, דהרי נרץ קרא למילה ופסח דדחי שבת משום דהוי ל"ת שיש בה כרת אף דהעשה יש בה ג"כ כרת, אבל להיפך לומר דעשה שבמקדש קיל ולא דחי הוא נגד השכל:

וב"ל עפמ"ש רשב"א [ריטב"א] סוכה ט' ל"ל קרא לסוכה גזולה ח"ל משום מה"ב, ותיירך דלא שייך מה"ב אלא בדבר הבא לרשות כגון קרבן ולולב אבל לא בשאר מצות עיי"ש. ולפ"ז י"ל נהי דעדל"ת אבל אינו הותרה רק דחוי, ועיי' רשב"א ברכות כ' ד"ה שז וא"ת, ועיי' רש"י פסחים ע"ז ד"ה

דור שלישי יבא, וע"כ דור שלישי יבא הוא רשות, ומוזה מוכח איסור בדור א' וב' והוא לאו הבא מכלל עשה, אבל כאן לאכלה הוא מצוה ולא מלישנא דקרא דייקין דלסחורה הוא איסור דבזה דחוי קשיא כנ"ל, אלא דידעינן דלסחורה יש איסור משום דמבטל מ"ע דלאכלה נהי דהוא בשכח וא"ת אבל מבטל מ"ע, וזהו מין שני של לאו הבא מכלל עשה:

ולפ"ז מיושב קושיא הנ"ל, דע"כ לא קאמר רשב"א דעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה אלא בזה מכלל עשה דרשות שלא נכתב בלשון לאו, אבל אין בו סרך ביטול מ"ע כגון חייבי עשה דמזרי ואדומי בזה שפיר דחי כמו עדל"ת, אבל בלאו הבא מכלל עשה שהוא מצוה ועבירה הלאו הוא רק מנד ביטול מ"ע כגון לאכלה ולא לשריפה בזה מודה רשב"א אף דהוא בשכח וא"ת מ"מ אין עשה דוחה עשה כיון דבזה לאו הבא מכלל עשה עשה ואחי שפיר:

ובמקומו הוא מוכרע דהרי כתב הרשב"א שם וכן בעולה לכה"ג דאיכא טעמא אחרת דהוי עשה שאינו שוה בכל ומשו"ה אחי עשה דחוי אוחו, והוא פלג למה לא סגי ל"י גם כאן בטעמא דהוי לאו הבא מכלל עשה, אלא דכתיבנא משום דכי אם במולה מעמי' יקח אשה הוא מצוה וכדדרשין במו"כ מלמד שהוא מצוה על הבמולה, וכיון דבמולה הוא מצוה לא מוכח דבעולה הוא איסור אלא בעולה רשות כי קושיין אלא דאיסור דבעולה הוא משום שאם נושא בעולה מבטל מ"ע דבמולה דהא איסור לישא שתי נשים, וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מכלי מקדש ה"י ופ"ז מאיסורי ביאה ה"ג, וכיון דהוא לאו הבא מכלל עשה דביטול מ"ע ממין שני הנ"ל מודה רשב"א דאין עשה דוחה, ומשו"ה נרץ לטעם דהוי עשה שאינו שוה בכל וא"ש:

ועיי' בראש"ד שם פ"ז מא"כ שהשיג על הרמב"ם דמותר לישא שתי נשים ולא אמרו ביומא י"ג אלא שבעדות יו"כ איסור ב' נשים, והרב המגיד שם נדחק מנ"ל לרמב"ם דין זה והארץ. ולפמ"ש נחא כיון דפסק הרמב"ם דמצוה על הבמולה וכדדרש מו"כ א"כ קשה הא דאמרינן בכל דוכתא דמחזה על הבעולה בלאו הבא מכלל עשה מנ"ל דילמא רשות, וע"כ כנ"ל משום דאם נושא בעולה מבטל מ"ע דבמולה, והחינה אם איסור לישא ב' נשים אבל אם מותר ב' נשים אין כאן ביטול וקשה כנ"ל, ומוזה יבא לו לרמב"ם דאינו נושא שני נשים, ואחי שפיר כנ"ל, ועיי' במ"ל פ"א מאיסורי ה"ח שהארץ ולפענ"ד נראה כמ"ש:

שוב נזכרתי בספרת רמב"ן בחומש הנ"ל הוא גמ' מפורשת ביבמות נ"ד ע"ב דקאמר ודילמא לאחר מיחא בעלה מצוה בחי בעלה רשות א"נ לאחר מיחא בעלה אין בחי בעלה לא ולא הבא מכלל עשה עיי"ש, ועיי' בטו"ז או"ח סי' קכ"ח שהקשה מזה אהא דאמרינן כתובות כ"ד דנשיאת כפים איסור עשה בור, ובהפלאה שם חירך דאיסור עשה הוא משום דמצוה על הזר להתברך מפי כהנים עיי"ש, וזה נכון בגמרא, אבל לשון רש"י שכתב כה תכרו אחם ולא זרים ולא הבא מכלל עשה עשה אינו סובל פירושו:

ולפענ"ד נראה פשוט דהרי מבואר שם בס"ח קכ"ח דאין חיוב על הכהנים אלא אם קורי' אותם דמחרגמינן אמור להם כד תימרון להן, אבל בלי קריאה חיוב ליכא אבל רשות איכא, ועיי' בנ"י שם שהביא דברי הרמב"ם שכתב כל כהן שאינו עולה לדוכן אעפ"י שביטל מ"ע אחת הרי זה כעובר על ג' עשה, וכתב ב"י שטעמו משום דליכא בלשון ציווי אלא כה תכרו, כוונתו דהרי אמור להם קאי על ישראל כד תימרון להן, אמנם בטור כתוב עובר בג' עשה כה תכרו אמור להם

אין כאן, ועכ"פ איסור אכילת קדשים פסולין ודאי ליכא כיון שלא נהנה בזה מדור חוס' דאפילו עשה בא ע"י פשיעה אמרינן נמי עדל"ת ואחי שפיר:

שוב מלאמי צמהרי"ק שורש קל"ט שהביא בשם חוס' פ"ב בעירובין שמירץ על קושיית חוס' הנ"ל ועי"ל דאין עדל"ת במקדש כדאמרינן פרק דם מטאח ז"ו וכו', מיהו יש לדחות דל"ד דה"ט משום ל"ת שבמקדש חמיר ולא מידחי קמ"י עשה אכל גבי כל מוסף ל"ש שם חומרא דשי"ך נמי בעלמא, אך מ"מ י"ל כיון דהוי במקדש לא מדחי עי"ש:

אבל עדיין אני אומר דהיינו דוקא היכי דכל מוסף בא מכח דינים שבמקדש דהיינו ליתן מתן א' במתן ד', [דאע"פ] דכל מוסף הוא ג"כ במזאת שחוק למקדש מ"מ כאן מקרי ל"ת שבמקדש כיון דכל מוסף כאן הוא מזד דינים שבמקדש וחמיר ולא מדחי מפני עשה, אכל ל"ת שאינו בא מזד דיני המקדש כלל כגון לדחות קליפת בשר או שבת או לאו הכא מכלל עשה דשביעית לאכלה ולא לסחורה, גם מהרי"ק מודה דעשה שבמקדש לא גרע משאר עשה ושפיר דחי לה וכמש"ל, ודלא כטו"א, והכי משמע מלשוננו, די"ל כיון דהוי במקדש לא מדחי, דעל ל"ת קאי דהוי במקדש וכמ"ש דאי על עשה קאי היה ז"ל לא דחי וזה ברור:

והחבני הרבני החריק מו"ה גרשון נ"י השיב על מש"ל מהא דפסחים מ"א ע"ב דדרשין ואכלו את הבשר בלילה הזה בלילה אין ביום לא הא לאו הכא מכלל עשה הוא וכל לאו הכא מכלל עשה עשה, אלמא אע"ג דואכלו בלילה הוא מזה מ"מ ילפינן מיני איסור ביום, ואמאי נימא דביום רשות והכא ל"ל משום דכשאוכל ביום מבטל מ"ע דואכלו בלילה שהרי יכול לקיים המצוה בלילה בכחית א':

והנה לפי המסקנא דמוקי לה שם כר"י ודאי לק"מ, לפמ"ש מג"א בס"י קכ"ח דלר' יודא דס"ל בעירובין ז"ו ע"ב דנשים אין סומכות ודאי ס"ל דאפילו היכי דנכתב למצוה ילפינן מיני איסור ללאו הכא מכלל עשה, אכל אן קי"ל כר"י שם דס"ל נשים סומכות רשות שפיר י"ל כנ"ל, אכל לפי הס"ד בפסחים שם קשיא:

וסבור הייתי לומר למה דאמרינן בפסחים ק"ך דמרור בזה"ז דרבנן משום דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח דוקא, ופר"ך מצה נמי ומשיי דכתיב בערב תאכלו מצות, ועיי' פסחים כ"ח ע"ב דאפילו בזמן שביהמ"ק קיים צריך קרא לטמא ושהי' בדרך רחוקה דליכא פסח שמחויב במצוה ומרור ולר"ש ילפינן מערל דכתיב בו בו אינו אוכל אכל אוכל במצוה ומרור, ולפ"ז נראה דאם ל"ל מצוה ומרור אינו מחויב לאכול גם פסח כיון דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, ולפי"ז קרא דחייבא ומצוה לאכול פסח היינו קרא דעל מצוה ומרורים יאכלוהו, אכל קרא ואכלו את הבשר בלילה הזה הוא רשות לאכול פסח בזמן דליכא מצוה ומרור, ושפיר ילפינן מיני לאו הנמכ"ע לקיום:

אבל הא ליחא דהרי פסק הרמב"ם בפ"ח מק"פ ה"ב דאין מצוה ומרור מעכבין אם לא מצאו מצוה ומרור יוצא די חובתו באכילת בשר פסח לבדו, וא"כ ואכלו את הבשר הוא מצוה ואפ"ה ילפינן מיני איסורא. אלמא דאף הא לא תברא דהרי כ"מ שם הביא מכילתא מנין אתה אומר שאם אין להם מצוה ומרור הם יוצאין י"ח בפסח ח"ל יאכלוהו עי"ש, וא"כ ע"כ ואכלו את הבשר לא נכתב למצוה בפסח לבד דמיאכלוהו נפקא ולא מואכלו את הבשר, וע"כ לא נכתב אלא לרשות וללאו הכא מכלל עשה בלילה אין ביום לא. וכלא"ה"נ כיון דמצוה

דחוי, וא"כ כיון דיש בה זד איסור מצד דיחוי הל"ת לכן גבי עשה שבמקדש שבה לרשות לא דחי:

ולפ"ז ינמח דין חדש דאף דאין עשה דוחה עשה אכל עשה שחוק למקדש דוחה עשה שבמקדש כיון דעשה של מקדש הוא לרשות אינו כדון שחיעשה ע"י דחיית עשה, ומעתה אם היה מקום לומר דעשה של אכילת קדשים אינו עשה שבמקדש משום שנאכלין בכל העיר ועשה דהשלמה הוא עשה שבמקדש הי' ניחא שפיר דעשה דאכילת קדשים דחי עשה דהשלמה, ולהכי פריך מאי אולמא דהאי עשה דהשלמה, שבה לרשות יומר, מהאי עשה דאכילת קדשים, שהוא ג"כ עשה שבמקדש ובה לרשות ואמאי דחי וא"ש:

אך כ"ז למ"ש דקושיית הגמ' כאן משום ביטול וקיום מ"ע דהשלמה ואינו דומה לשאר לאו הכא מכלל עשה, אכל אי נימא דגם כאן הפירוש איסור עשה כמו בשאר לאו הכא מכלל עשה, פשיטא דלא שי"ך גבי איסור עשה דהשלמה בא לרשות וליחא להנ"ל:

אמנם בגוף ראית טו"א דאין עשה שבמקדש דוחה לא תעשה שחוק למקדש הוא מכח קושיית חוס' עירובין ק' הנ"ל בנמערב מתן ד' במתן א' ינמח במתן א' ולא במתן ד' משום כל מוסף, ואמאי נימא עשה דמתן ד' ולדחי כל מוסף דמתן א', אע"כ דעשה שבמקדש לא דחי ל"ת דכל מוסף שהוא לא תעשה שחוק למקדש, ולא ניחא לי' בחירוק חוס' שם דלא דחי לכלאים בלילית משום דע"י פשיעה הוא בא והי' יכול להתקיים בלי דחיית הלוא, דא"כ תקשי בנכחים ז"ו דפר"ך אהא דיקדש להיוח כמוה שאם פסולה תפסל ואל תאכל כחמור שבה ולימי עשה ולדחי ל"ת, ומאי קושיא הא הכא נמי בא ע"י פשיעה שכלע הכשירה מן הפסולה:

ולפ"ע נראה לחדש דבר דמסנרא נראה אם היה הדין במתן ד' שנמערב במתן א' שינתן במתן ד' משום עדל"ת כקושיית חוס', אם א' עירב בידים או בפשיעה מתן ד' במתן א' עבר בשעת העירוב על כל מוסף כיון שע"י עירובו יהי' מוכרח להוסיף משום עדל"ת והיה יכול העשה להתקיים בלי דחיית הלוא, וכעין שאמרו דנשבע לבטל את המצוה הוי שבעת שוא כיון דדאי יבטל, ועיי' חוס' שבעות ג' הנ"ל לענין החראת ספק וסברת שואל ומשיב במש"ל:

ולפ"ז נראה דכך הוא סברת החוס' דל"א עדל"ת אלא אם בדחיית הל"ת ע"י העשה ליכא עבירה דכך גזרה החורה עדל"ת, אכל במקום דאפילו נימא עדל"ת מ"מ איכא עבירה בדחיית ל"ת דהיינו מה שפסע מעיקרא שהי' צריך לדחות הל"ת דאז היה אפשר לקיים העשה בלי דחיית ל"ת, והוי כאילו עבר אז הל"ת, בזה לא אמרינן עדל"ת כיון דע"י דחיית העשה יהי' באמת עבירה ל"ת והוי כעין מצוה הבאה בעבירה, ועיי' תשו' נוצ"י קמא בסוף הספר בתשו' לחתנו:

ובערתה אני אומר דבר חדש דכל זה בשאר עבירות שהחייב על המעשה עבירה ולמ"ד יש שליח לדבר עבירה חייב אפילו ע"י שליח דהוי כאילו עשה הוא כיון שנעשה בגרמחו ועל פיו וכאן שפסע בעצמו עבר לכ"ע, אכל באיסורי אכילה ועבירות שהחייב על הגאח אכילה וביאה ואפילו למ"ד יש שליח לדבר עבירה אמרינן בקידושין מ"ג דכאן אין של"ע דלא מצינו בכל החורה זה נהנה חוה מתחייב, וכיון שלא נהנה המשלח פטור, ועיי"ש בחוס' ד"ה שלא, א"כ אין לומר בעירב איסור בהימר באופן שיאכל אח"כ האיסור משום עדל"ת דהוי כאילו אכל בשעת העירוב כיון שלא נהנה ואין כאן עבירה ל"ת, ולמ"ד אין מבטלין איסור דרבנן אפשר דאפילו איסור חורה

אכילת פסח יונא בזית ואין מצוה לאכול יותר רק כדי שלא יבא לידי עתה, אי"כ הך ואכלו אינו אלא רשות וללאו הבא מכלל עשה לקיום וא"ש:

שוב מצאתי שחלקו בזה אבות העולם אי האין לאכלה דכתיב גבי שביעית הוא מצוה, והרמב"ן במ"ע של מצוה ג' מנה אותו במנין מ"ע ח"ל מצוה ג' שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שנת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה חה דבר תורה הוא וכו', ונכפלה זו המצוה באמרו יתעלה ואכלו אציוני עמך שלא אמר לאציוני עמך תעזוב אותם כאמרו בלקט ושכחה אבל לשון אכילה חזיר בהם הכתוב ב"מ, והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה, אבל הרמב"ם לא מנה אותה במנין המצוות, וכחז בעל מגילת אסתר שם נ"ל כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמה שדרשו חכמים לאכלה ולא לסחורה אין פירושו שיהי מצוה באכילתם רק לאכלה הותר לכם ולא לעשות בהם סחורה עכ"ל. הרי מבואר דלדעת רמב"ן לאכלה הוא מ"ע לאכול פירות שביעית ואם עושה סחורה מבטל מ"ע, וכן כששורפם, ונכון הדין שכתבתי על קושית שו"מ דללאו הבא מכלל עשה כזה מודה רש"א דעשה לא דחי לי, אבל לדעת הרמב"ם לאכלה הוא רק רשות ולא לסחורה הוא איסור לאו הבא מכלל עשה קמה גם נזכה קושיא הנ"ל מ"ש חייבי עשה דמצרי ואדומי דעשה דחי להו לרש"א משום דהו רק לאו הבא מכלל עשה ומ"ש לאו הבא מכלל עשה דלאכלה ולא לסחורה דלא דחי לי עשה, ועיין במגילת אסתר שם מצוה ג' ביתר ביאור:

אבל גם לדברי רמב"ן ו"ל לא הונח לי, שהרי כתב שם מצוה ב' שנצטוונו לאכול תרומה כשהיא טהורה לא בטומאה והאוכלה בטומאה ענמה עובר בעשה שנא' בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו, ואמרו בגמ' פרק הערל ע"ג: והאוכל וכו', משא"כ בתרומה מילקא הוא דלא לקי הא איסורא איכא מנ"ל אמר קרא בשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר ולאו הבא מכלל עשה עשה יע"ש. והנה הך בשעריך תאכלנו דכתיב בפסולי המוקדשין אינו מצוה רק רשות וילפינן מיניה איסור לתרומה טמאה ואפ"ה כתב רמב"ן שאם אוכל בטומאה ענמה עובר בעשה וגם מנאה במנין מצוות עשה, אלמא דלדידיה אפילו לאו הבא מכלל ע"ע דרשות נמי בכלל מ"ע גמור הוא, וא"כ חייבי עשה דמצרי ואדומי נמי דכוותי ואפ"ה דחי ליה עשה לרש"א, וא"כ עשה דלאכלה ולא לסחורה נמי לדחי וגם אין ראיה כלל מרמב"ן מדמנאה לאכלה וכו' במ"ע שס"ל דאכילת פירות שביעית מצוה דילמא רק ולא לסחורה איסור ואפ"ה מני לי במ"ע כמו שמונה שלא לאכול תרומה טמאה:

ועוד אפילו הי' בשעריך תאכלנו מצוה היינו בפסולי המוקדשין ולא בתרומה טהורה, וא"כ ל"ש לומר כשאוכל תרומה טמאה שביטל מ"ע דאכילת תרומה טהורה, ואפילו אי נמי הו' כתיב [מצוה] באכילת תרומה טהורה, נמי לא שייך לומר באוכל תרומה טמאה שביטל מ"ע דאכילת תרומה טהורה שהרי כבר היא בטילה ועומדת שכבר היא טמאה ואי אפשר לקיים בה המצוה לאכלה בטהרה, אלא במטמא תרומה בדים הוא דשייך לומר שביטל מ"ע דאכילת תרומה טהורה, אע"כ דאיסור עשה קרי לי רמב"ן מ"ע, ואפ"ה לדעת רש"א קילי משאר מ"ע דחי לה והדק"ל כנ"ל:

וגם צריך אני לעשות לי רב להבין דברי רמב"ן הנ"ל שכתב שנצטוונו לאכול תרומה כשהיא טהורה וכו', והלא כמה שהביא לא נזכר כלל שהוא מצוה לאכול תרומה טהורה אלא שיש איסור לאכול טמאה, ואם יש מצוה באכילת תרומה טהורה, היינו מדכתיב ושמרתם את משמרת תרומותי דאנו

מצווין שלא נפסידנה כמבואר פ"ח דתרומות ועיי' ברמב"ם פ"ב דתרומות. או ממאי דאמרין פסחים ע"ג עבודת מתנה אמן את כהונתכם והזר הקרב יומת עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת ביהמ"ק עיי"ש, אבל כל זה לא מוכר בדברי רמב"ן וז"ע:

ובדין הוא שלא הביא מגמרות הנ"ל דמטעם זה אין למנותו מ"ע דמטעם שלא נפסידנה הוא גם בטמאה וכמ"ש הרמב"ם בפ' הנ"ל, ול"ש לומר מ"ע לאכול הטהורה וגם בכלל ושמרתם לשמור שלא נטמאה ועוד הרבה דברים בגמ', וא"כ מצוה לאכול הטהורה הוא רק חלק המצוה, וכבר השריש לנו הרמב"ם בשורש ו' שאין ראוי למנות חלק המצוה מצוה בפ"ע. ומטעם זה ג"כ אינו ראוי למנותו מצוה מהאי דפסוקיהמ"ק שהוא רק חלק מחלקי מצוות עבודת ביהמ"ק:

ועוד דנהי דילפינן משם שמצוה לאכול תרומה אבל שם לא נזכר תרומה טהורה ואם היה גם טמאה מותרת היתה גם טמאה בכלל עבודה, אלא כיון שבמק"א נאסרה לנו טמאה בלאו הבא מכלל ע"ממילא רק טהורה היא כעבודה, אבל לא שייך לומר שיש מ"ע לאכול תרומה טהורה:

וזר כוונת בעל מגילת אסתר שם שכתב הנה כי מה שאמרו שהאוכל תרומה טמאה שהוא בעשה פ"י שיש עליו איסור בעובר על עשה ולא שיהא באכלו אותה בטהרה מצוה עשה עיי"ש, והעיר עליו חתני נ"י מגמ' פסחים הנ"ל שהוא מצוה כעבודת ביהמ"ק ולפמ"ש אחי שפיר:

וראדא עוד זה מצאתי סתירה לסברתי דלעיל מדברי הר"ן בגיטין ל"ח ע"ב שכתב דהאי כל המשחרר עבדו עובר בעשה משמע דלאו עשה גמור הוא וכו', ומפרקין מצוה שאני ואי עשה גמור הוא היכי דחי עשה שבתורה משום האי מצוה עיי"ש, וכוונתו דאין עשה דוחה עשה משום מאי אולמא וע"כ דלאו עשה גמור הוא אלא לאו הבא מכלל עשה ושפיר נדחה וכדעת רש"א, דאין לומר משום דהשלמה לעשרה הוא מצוה דרבנן דא"כ כי נמי הו' שיחרור להבא מכלל ע"ע נמי לא לדחי, ועוד דלא נזכר בדבריו שהוא דרבנן, ואפשר בפ' זכור שהוא מה"מ, ועיי' באשר"י ברכות פ"ג שאכלו, והרי התם לעולם בהם תעבדו הוא מצוה ואם משחררו מבטל מ"ע זו, אלמא דאפילו בלהבא מכלל ע"ע עשה כזה נמי עשה דחי לי ודלא כמ"ש"ל דבכה"ג מודה רש"א דאינו נדחה רק בלהבא מכלל ע"ע דרשות, דאין לומר כאן לעולם בהם תעבדו רשות דא"כ לשחרר ושללא לעבד איסור מנ"ל:

אבל אחר העיון נ"ל לחלק דשם בגיטין אין החיוב לעבד עמו אפילו הוא עבד ואפילו להפקירו מותר כמ"ש פנ"י ואחרונים שם רק שיחרור אסור שא"כ אינו ראוי לעבדות עבד כנעני ועיי' ברמב"ם פ"ט מעבדים ה"ח ופ"י לעולם בהם תעבדו שיהי ראוי לעבדות עבד כנעני, וא"כ קיום המצוה בשוא"מ וכן בחייבי עשה קיום המצוה בשוא"מ שלא ישא מצרים ואדומים ועשה דקו"ע עדיף דחי לי, אבל לאכלה אם הוא מ"ע כדעת הרמב"ן קיום המצוה הוא בקו"ע וכששורפה מבטל מצוה זו שפיר י"ל כנ"ל דללאו הבא מכלל עשה שהוא מצוה בקו"ע מודה רש"א דלא אחי עשה דחי לי וא"ש:

ובבב"א סי' י' סק"ל נתקשה בדברי ר"ן הנ"ל דא"כ מאי קפריך בברכות מ"ז ע"ב מהב"ע היא ומשני מצוה דברים שאני הא אין כאן עבירה דעשה דחי ללאו הבא מכלל ע"ע ולפענ"ד נראה לפי דעת טו"א הנ"ל דעשה שבמקדש לא דחי שום ל"מ והסברתי כיון דבדחיית עשה ל"מ יש בה נד איסור לכן במקדש שבה לרצות אין רצוי בזה כמ"ש"ל באריכות, ועיין

וגם נל"ע אמאי צריך החכם צבי לדחוק דיש לו דין ישראל משום דהוי כאלו ילדו שזה רק דרך אגדה ואין למדין הלכה מפי אגדה, הלא אם רק דין בן אדם יש לו אפילו אין לו דין ישראל כיון שאינו טולד משראל מ"מ אפשר שנתגמיר במילה וטבילה כדינו ויש לו דין ישראל וצ"ע:

בחזור לראשונות קושית שו"מ נלפענ"ד דבר חדש. הנה מבואר בחוספחא פ"ב דבכורות בהמת המדבר ובהמת

הקדש ובהמת הגר שמת ואין לו יורשין פטורה מן הבכורה דהפקר פטור מן הבכורה, ועיין באחרונים וכן בחלה מבואר בשו"ע סי' ש"ל ס"ו דעיסה שהוא הפקר בשעת גגול פטורה מן החלה עי"ש, ובמנחת העומר נמי אפשר כמו דדרשינן בר"ה י"ג קצירכם ולא קציר עכו"ם ה"נ דרשינן קצירכם ולא קציר הפקר, ואמנם אפילו כשר בקציר הפקר מ"מ בשעת הקרבה ודאי צריך להיות של יצור, ועיי' ברמב"ם פ"ד משקלים ה"א דעומר בא מחרומת הלשכה, ועיי' מ"א פ"ד דשקלים ושם פ"ו מ"ה, ועיין חוס' יו"ט פ"ג דיומא מ"ו ד"ה משל צור, וכיון דשביעית הוא הפקר ואפקעתא דמלכא הוא בע"כ, ועיי' רש"י ב"מ ט"ל ד"ה ה"ג וטושים על כרחן דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה היינו בע"כ עי"ש, אי"כ תקשי ל"ל קרא בבכורות י"ב דבהמת שביעית פטורה מן הבכורה משום לאכלה ולא לסחורה מ"ל משום דהו"ל הפקר ופטורה מן הבכורה, וכן בחלה שם ובעומר במנחות פ"ד אי לאו דכתיב לאכלה ולא לסחורה לא הו' אינטריך לדורותיכם שחייב בחלה ובעומר, ואמאי הא אי נמי לא כתיב לאכלה ולא לסחורה הו"ל דפטור משום דהוי הפקר דפטור מחלה ועומר כנ"ל וצריך למיכתב לדורותיכם דחייב:

אך זה שינוש דנהי דפירות שביעית הם הפקר וכל אדם יוכל לזכות בהם אבל במה שכל אדם זוכה הרי הוא שלו, וא"כ אי לא הו' כתיב לאכלה שפיר היה חייב בבכורה ובחלה ובעומר בלי קרא לדורותיכם משום דקני לה מן ההפקר והו' שלו, וכל זה אי לא הו' כתיב לאכלה ולא לסחורה ולא לשריפה, אבל השתא דכתיב קרא דאסור בסחורה ושריפה אי"כ אין שבת האץ לכס רק לאכלה הקנה לו המורה אבל לסחורה ולשריפה לא הקנה לו המורה ונשאר הפקר ופטור מבכורה וחלה ועומר בלי קרא לדורותיכם. ולפ"ו מאי קושיא נימא עשה דוחה ל"מ דלאו הבא מכלל עשה הלא אין כאן עשה דכזור וחלה ועומר כלל כיון שהוא הפקר ופטור ופסול לכל זה ואחי שפיר:

ובזה יובן מה דקשיא לכאורה אהא דקאמר דפטורה מן הבכורה משום דכתיב לאכלה ולא לשריפה, ומה בכך שא"י להקטיר האימורין משום דעשה לא דחי אסור דולא לשריפה, מ"מ וכי כזור שאינו ראוי להקרבה אינו קדוש בבכורה, ואטו אם טולד טריפה מן הצטן אין זו קדושת כזור לפי שאינו ראוי להקרבה, והלא אפילו אם חתכו אבר אבר והניח עד שיצא רובו נמי קדוש בבכורה וטעון קבורה כמבואר ביו"ד רס"י ש"ט, ובמעשר בהמה צריך קרא במנחות ו' דאינו שייך בטריפה עי"ש, הלא דאי לא הו' שייך ולא בשריפה רק גבי כזור היה אפשר לומר דמיעט"י קרא, אבל הך דולא לשריפה שייך בכל דבר שאסור להפסיד להפריש פירות שביעית, ועיי' בר"ש פ"ח דשביעית מ"ב ובמגילת אסתר במ"ע לרמב"ן מצוה ג' דדרשינן לאכלה ולא להפסד, וא"כ מהי חתי יהי פטור מבכורה משום שאינו ראוי להקרבה משום ולא לשריפה:

ובן בחלה אני חמה הרי אמרינן בפסחים ל"ג בהפריש חמץ חרומה דברי הכל אינה קדושה וילפינן לה מדכתיב חמץ לו ולא לאורו או מדכתיב ראשית ששירי ניכרין לישראל ע"ש, ומוקי לה שם באחמץ במחוצר, ואטו נאמר משום דאי אפשר

חוס' גיטין נ"ד דאף שלאחר שקנאו ל"ש מה"ב מ"מ לענין ברכה ראוי להחמיר יותר וחשיב מה"ב אע"ג דכבר קנה אין להזכיר שם שמים עליו עי"ש, אי"כ אמירת דבר שנקדושה דבעי עשרה שמוכר ש"ש ונקדשתי בחוץ כנ"י הו' כעשה דמקדש ולא דחי אפילו ל"מ כנ"ל, ופריך שפיר מה"ב היא ומשני מצוה דרבים שאני, הם לא עשו אסור ולדידהו שפיר הו' מצוה ומשו"ה דחי וא"ש:

ובזה נ"ל ליישב גם חירוק ה"ב שבר"ן שם שלא אמרה חורה לעולם בהם חעבודו אלא משום שלא יתן להם מחמת חנם כענין שכתוב בעכו"ם לא תחנם, וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קעבד אלא לצורך עצמו והו"ל כנותן דמי עצמו, וגם בזה נחקשה מג"א כקושיא הנ"ל. ולפענ"ד נראה סברה ישרה ודאי אם עומדים לפניו שמי מצוה שאם יעשה האמת תחבטל השניה אין לומר שיש לו צורך באמת יותר מבחירתה, דמה נ"מ אם עשה זו או זו, וה"נ עומדין לפניו שמי מצוה או לקיים מצוה לעולם בהם חעבודו ולבטל חפלה בעשרה או לקיים מצוה חפלה בעשרה ולבטל מצוה לעולם בהם חעבודו, דהו' הוא שוא"ת עדיף, אי"כ איך אפשר לומר שיש לו הנאה וצורך מצוה חפלה בעשרה הלא אם יבטל מצוה חפלה בעשרה יהי' לו הנאה וצורך בקיום מצוה לעולם בהם חעבודו, ועיין חת"ס חידושי לולב הגזול סוכה ל"א ד"ה ואם נטל:

אלא דאפ"ה כתב הר"ן שפיר כיון דמצוה חפלה בעשרה יקיימו כל העשרה ומצוה לעולם בהם חעבודו לא יקיים אלא הוא אי"כ הם נריכים לשחרורו ואינו לטובת העבד, וא"כ ליכא משום לעולם בהם חעבודו כלל, ועיי' באשרי פ' וא"ו דבעינן דוקא זוכה רבים עי"ש. והתינה לפי המסקנא דמשני מצוה דרבים שאני אבל בסלקא דעמין פריך שפיר מה"ב הוא, ול"ל כסברת הר"ן, דמה צורך והנאה יש לו במצוה זו יותר מבזו וכשם שמקבל שטר על הדרישה כך יקבל שטר על הפרישה בקיום מצוה לעולם בהם חעבודו, וע"ז משני מצוה דרבים שאני דבזה שייך שפיר סברת הר"ן כנ"ל ואחי שפיר:

ובידי דברי בסוגיא זו ראיתי לעורר במ"ש חכם צבי סי' נ"ג דאדם שנוצר ע"י ספר יצירה אינו ראוי להטטרף לעשרה לדבר שנקדושה, ובכ"י יוסף אור"ח סי' נ"ה הביא בשם גאון אחד רא"י לדבריו מסוגיא זו דא"כ למה שחרר ר"א עבדו הי' לו לזרוא אדם ע"י ספר יצירה אע"כ דאינו מטטרף:

ואני חמה נהי דלענין שיהיה לו דין ישראל כתב חכ"ן כיון דהוא מע"י של דיקים והו' כאלו ילדו יש לו דין ישראל עי"ש, אבל כבר כתב הרא"ש במשנה ריש כלל ט"ו ד"ג שנים ויום א' הוא הלכה למשה מסיני והוא בכלל שיעורין הל"מ, וא"כ גם אם היה בורא גברא ואפילו ראוי להטטרף לעשרה היינו לאחר שנעשה בן י"ג שנים ויום א', אבל ר"א היה צריך לכו ביום והו' קטן ואינו ראוי להטטרף, ואפילו למחירין כפי' נ"ה ס"ד צירוף קטן היינו ביותר מבן שש אבל לא בן יומו:

בזהו בזה י"ל דהא דבעי בן שש היינו כדי שיעד למי מתפללין אבל האי שנברא בצביונו והוא בר דעת אפילו בן יומו מטטרף, אבל לדעה שניה דאפילו ע"י חומש שבידו אין מטטרף קשה כנ"ל. ועוד דהא לכ"ע אין מטטרף אלא אחד, וא"כ שמה חסרו שמים מן המנין ובאמת ברא חד, אלא כיון דדין קטן יש לו ואינו כשר אלא ע"י צירוף שוב לא יכול לזרף עבד ומשו"ה הוצרך לשחרר, ומכ"ש לפי סוגיא דברכות מ"ו דמאי אנטריכו שחסר חד ונפק בחד ודאי לא היה יכול לזרף אדם מה שיש לו דין קטן כיון שכבר צירף עבד וצ"ע:

החורה להפריש ממנה חלה דלמא גילתה חורה שיפריש עליה ממק"א וזה"ל לאכלה ולא להפסד, ומ"מ אין ללמוד מזה להפריש מן החיוב על הפטור כיון דזו בלתי חיוני ואיסור טבל הוא וגם החוס' לא כתבו אלא דהוי כמו מחיוב על הפטור, ולהכי שפיר חייב מיחא דיש בו איסור טבל:

וגם על מה שהקשתי לעיל בזכור אין. לומר דודאי אע"פ שאינו ראוי להקרבה יש בו קדושת זכור אבל כאן אם יהיה בו קדושת זכור ואינו ראוי להקרבה הרי הולך כולו להפסד ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד, דהרי אפשר שהיה בו קדושת זכור ולא יקרב רק ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו:

אלא הוא הדבר אשר דברתי דכיון דרחמנא אמר לאכלה ולא לשריפה א"כ לזה לא נתנה והקנה לנו החורה פירות שביעית, וממילא הוי הפקר ופטור מזכורה וחלה וא"ש:

ואדרבה יש להביא ראיה מסוגיא זו לדברי רשב"א, וממילא יהיה סיימא ג"כ לסברתינו דאי נימא דאין עשה דוחה לאו הבמכ"ע א"כ מה פריך וליגמר מינה נהי דמעיקרא פריך שפיר ואמאי כיון דאילו מטמא בה שריפה היא והא לאכלה אמר רחמנא וכו', ואף דעכשיו עדיין היא טהורה ולא בה שריפה וראויה להתחייב בחלה דאין כאן דחיית עשה דלאכלה, מ"מ כיון שאפשר לבא לידי דחי' אילו מטמא היה לנו לפטור מחלה, אבל בחר דמשינו דגלי קרא לזוירויכס מאי פריך וליגמר מיני, נהי דגלי קרא דחייב בחלה היינו משום דלא ודאי דחי ועוקר עשה דלאכלה דאכתי טהורה היא, אבל גבי זכור דודאי דחי עשה דלאכלה לכן פטור מזכורה וכדמחלקי ב"מ ר"א ע"כ לענין מחנה על מה שכתוב בחורה, ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי ימר דקפקר מידי ע"י"ש, אלא ודאי דעת רשב"א דבכל מקום עשה דחי לאו הבא מכלל עשה, וא"כ בדחיית עשה דלאכלה לא אכפת לן אלא דפטור מזכורה מטעם שכתבתי דלשריפה לא הקנה לו חורה, ופריך שפיר כיון דגבי חלה הקנה לו חורה להתחייב בחלה אף דאפשר לבא לידי הפסד והיכי דאפשר לבא לידי הפסד לא הקנה לו חורה, מ"מ כדי להתחייב במזוה הקנתה לו, ה"נ נימא גבי זכור דהקנתה לו להתחייב בזכורה אף שבה לידי הפסד דהנחת המזוה לא חשיב הפסד והוא הנאה יותר מהנחת עוה"ו וליגמר מינה:

ביהו זה י"ל דלעולם דלא כרשב"א ולא כדברינו, ואי משום קושיא הנ"ל היינו דמשינו התם עיקר לאכלה ואין כאן דחי דחיית עשה דלאכלה. אבל אכתי קשיא הא מאי דלא דחי עשה ללאו הבמכ"ע היינו משום דלאו הבא מכלל עשה עשה דאין עשה דוחה עשה היינו משום מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ואמרין שוא"מ עדיף, ועיין טב"י קמא בסוף הספר בתשובה לחתנו, וא"כ גבי חלה לא שייך כלל האי סברא דהא אינו עוקר עשה דלאכלה בקום ועשה אלא ממילא הוי טבול לחלה בשוא"מ נדחה עשה דלאכלה, ואף דהפרשת חלה הוא בקו"ע מ"מ בזה אינו עוקר עשה דלאכלה שכבר עקורה ועומדת משעה שנעשה טבל ואילו מיטמי אסור בהנאה של כילוי וכמש"ל, משא"כ בזכור דכשקטיר אימורין עוקר עשה דלאכלה בקו"ע ואין עשה דוחה לאו הבא מכלל עשה בקו"ע ומשו"ה פטור מזכורה ולישני הכי, אע"כ כרשב"א וכדברינו הנ"ל:

אך גם זה אינו ראוי דיי"ל דקושיא הגמ' לא היה דיהיה חייב בזכורה וקטיר האימורין, דהא אי אפשר למילף מחלה דכאן אין עשה דהקרבת אימורין דוחה עשה דלאכלה, וזה לא

להפריש ממנו חרומה שאין בו איסור טבל הלא ודאי יש בו איסור טבל אלא שא"ל לחקט, ומנא אמינא לה דהרי אם הדין כן בחרומה א"כ גם בחלה הדין כן בלתי חקט קודם שבה לידי חיוב חלה שלא ה"ל לה שעת הכושר ומפריש חמץ חלה שאינה קדושה, ולא מיבעיא למ"ד דליף לה בחרומה מדכתיב ראשית הלא בחלה נמי כתיב ראשית, ועיין במפרש על הירושלמי פסחים פ"ג ה"ג דלפיין מדכתיב מראשית ובחלה נמי כתיב מראשית, אלא אפילו למ"ד דליף בחרומה מקרא דחמץ לו ולא לאורו והאי קרא בחרומה כתיב ולא בחלה, מ"מ נראה דהדיון כן גם בחלה דהרי כתיב כחרומה גורן כן חרימו אוחה, ועיין ברמב"ם פ"ה מביכורים ה"ד שכתב והחלה טמאה מותרת לכהן להסקה כחרומה טמאה, וכתב הכ"מ פשוט הוא דחרומה קריא רחמנא ע"י"ש. ועוד דכבר כתבו חוס' שם ד"ה חמץ דלא אינטריך למדרש מלו אלא לריה"ג דס"ל חמץ מותר בהנאה אבל למ"ד דחמץ אסור בהנאה ילפיין מחמץ לחוד שאין ליתן אלא מידי דשרי בהנאה לכה"פ דשייכא ב"י נמינה ע"י"ש, וא"כ למה דקיי"ל חמץ אסור מ"מ ממילא גבי חלה דכתיב נמי חמץ לה"ג דרשינן כנ"ל דאינה קדושה:

ולפ"ז אם נאמר דמשום דא"ל להפריש חלה ממנו אין בו איסור טבל, א"כ אין יפרנס דברי הירושלמי שם בפרק וה"ל הנ"ל ד' רבעי בפ"ע וחימנן ד' רבעי בפ"ע וערבין אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה, משום אוכל חמץ בפסח לוקה, איסור חל על איסור קל ואין איסור קל חל על איסור חמור, ומשו"ה אין איסור טבל דחלה שהוא איסור קל מיחה בידי שמים חל על איסור חמץ שהוא בכרת וע"י"ש במפרש, והרי התם נחמץ קודם שנעשה טבול לחלה ולא היה לו שעת הכושר אם הפריש חלה אינה קדושה, דגם הירושלמי אית לי בגמ' דידן גבי חרומה שם לפני זה, ואי נימא דבכה"ג ליכא איסור טבל כלל אמאי נריך הירושלמי לטעם דאיסור קל דטבל אינו חל על איסור חמור דחמץ ח"ל דאין איסור טבל כלל, אלא ודאי אפילו בכה"ג שא"י להפריש חלה מ"מ יש בו איסור טבל:

ול"ל מאי פריך כיון דאילו מטמא בה שריפה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה, נהי דהא לא קשיא לפי הנ"ל דא"י להפריש חלה משום דאלו נטמא החלה בה שריפה היא מ"מ יהי' בו איסור טבל, דהא ליתא דגם טבל טמא אסור בהנאה של כילוי כמבואר בשבת כ"ו וע"י"ש בחוס' ד"ה אין וחוס' פסחים ל"ג ד"ה אמר קרא, ובלא"ה עכ"פ טבל טמא עכ"פ אסור באכילה משום טבל, אלא דבזה לא איכפת לן דלא בעי אכילה דוקא אלא הנאחו וביעורו שווה, ועי' חוס' בזכורות י"ב ע"כ ד"ה ודאי, אבל כיון דאסור בהנאה של כילוי לא משכחת הנאחו וביעורו שווה, וא"כ כיון דאילו מטמא העיסה בעודה בטיבולא ממנ"פ אם יניחו בטבלה אינה ראויה להנאה של כילוי וממילא א"ל ליהנות ממנה דהנאחו וביעורו שווה בעינן ולאכלה אמר רחמנא ולא להפסד ולא לשריפה לאו דוקא כמש"ל, וא"כ אף דטבל טמא לא בעי שריפה ואסור בשריפה ליהנות בה ועי' חוס' שבת הנ"ל, מ"מ שייך בה לאכלה וכו' ואם יפריש ממנה חלה הרי החלה לשריפה אולה, וכיון דאמרה חורה לאכלה ולא לשריפה ע"כ גילתה שאין בה איסור טבל:

אבל הא קשיא דהרי חוס' בזכורות שם ד"ה כיון הקשו הא יכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על וזה ומקיף שתיין, ותיירו דמ"מ הך לאו בה חלה היא ולא מני לאפרושי מגופה הוי כמו מחיוב על הפטור, ולפי מה שהוכחתי דאף דא"י להפריש ממנה חלה מ"מ יש בו איסור טבל שפיר קשיא מנ"ל דגילתה חורה שאין בה איסור טבל לפי שאין רגון

נימנו לו וקנאום ואינו כאוכל מן ההפקר, ועי' א"מ אה"ע סי' כ"ח אות ל"ג ד"ה אמנם:

ובזה הנני מחמתו הדוש"מ צאהבה עזה,
עמרם הק' בלוהם
בק"ק הג"ל

פ"ש לבנו ידידי הרבני החר"ף כמו"ה יוסף סופר נ"י

סימן מ"ו

פסק דין מאת הגאון ר' משה שמואל גלאזנר זצ"ל
אב"ד קלויזענבורג

העתק השאלה: נמוח חלמא כחדא הוינא ואחא לקדמנא
כ"ה שמואל בן כ"ה אברהם שלמה הלוי נ"י מכפר
יארע ע"ד אשמו לאה בת מנחם המכונה מענדל אשר נשאה
לפני י"צ שנים ואחרי כמה שנים ששהתה עמו הכיר בה שהיא
מנאפת מחמתו והי' קטנות ומריבות ביניהם עד שגרשה
מביתו, וע"י השתדלות של הרב מטארדא ע"ה החזירה אח"י,
אבל זה חמש שנים שנחודע לו בבירור שמחזיקת א"ע בערל
אחד הוניהא מביתו ומאז לא שבה אליו עוד והוא הי' מחזיר
לגרשה עפ"י נימוסי המדינה, ועמד עמה אלל הרב הג"ל ושם
הודית ולא בוסה כי אמת הדבר, ועפ"י הדברים נתן הרב הג"ל
מכתב תעודה בידו כי מחמת אשמו מונה עפ"י טענותיו
והודאת עצמה אסורה עליו, וע"י אדוואקאט העריך השידועגס
קלאגע נגד אשמו וכבר יצא הפסק משני אינשטאנצטען ורק
מחמת איזה פארמפעלער החזירו את האקטען מהקוריע
יר"ה, ובמשך אותן החמש שנים שאין דרים יחד אשמו
בת וכן מן הערלים שבכפר שהיתה דרה בה, והפזירו בה
השו"ב ושאר אנשי היישוב שקבל גט פטורין מצעלה למען
תהי' עכ"פ פטור וגם תחיר אותו מכבלי העיגון, ונתרצית אחרי
הפזרות רבות לקבל הגט בקלויזענבורג מיד שלוחו אס ישלם
לה הוצאות העגלה משם לכאן, ועפ"י הבטחתה סדרנו גט
פטורין פה מיד הצעל הג"ל ליד שלוחו, וכאשר שב הצעל
למקומו ורצה לשכור לה העגלה כבר הרחיקה נדוד למדינה
אחרת וברחה עם ערל אחד לא נודע מקומו אי, והאיש עני
ואביון ומטופל בבנים ואין לו מי שיסמור את ביתו וילדיו כאשר
מחזיר בתור רוכל בכפרים וזוהו ווי על ימי עלומיו שדר עם
הזונה ומבקש שיחירו לו לישא אשה על אשמו. והנה כדי לברר
דבריו הביא לפנינו שני עדים כשרים ומוחזקים הי"ה ר' אברהם
בן יוסף יחק מוירץ נ"י ור' חיים אלטער בן יחזקאל נ"י שני
ב"צ מיישוב יארע הג"ל. וזה תורף הגב"ע:

ר' אברהם הג"ל נ"י העיד בפנינו ובפני בעל האשה הג"ל
במורת אס לא יגיד ונשא עונו כי אמת שהאשה לאה בת
מנחם המכונה מענדל לא דרה עם בעלה זה כחמש שנים
והולידה שני ילדים בתוך הזמן והכל יודעין שהיא מופקרת, עד
שהערלים בכפר כאשר הולידה בן האחרון שמחו את עצמם
בבית המשחה ווירטהסדוהו שלו ללדת בן הערצוביא, כי כאו"א
אמר שממנו הוא הולד. השני ר' חיים אלטר נ"י העיד ג"כ
באליוני"ע בדברים האלו שהאשה לאה אשת ר' שמואל הג"ל
מפורסמת למופקרת בכפר דשם, והוסיף עוד כי כאשר ילדה
את בנה הג"ל לא רצה השו"ב לשלוחו ולכנותו בשם ישראל עד
שחגיד ממי הרחה, ואמרה להשו"ב שחגלה לו בסוד מי הוא
האב של הבן ונכנסה עמו לחדר א', ואח"כ אמר השו"ב
שחלתה את הולד באיש פלוני ערל ע"כ דברי העד השני, וכן
הגיד השו"ב מו"ה מאיר האללענדער נ"י לב"ד החתום
למטה שלא בפני הצעל כי כן אמרה לו:

שייך בחלה כקושימיו, אלא דפריך וליגמר מחלה כמו דהחם
חל איסור טבל אף שאפשר שיבא עי"כ להפקד, הי"נ חל קדושת
בכורה אף שאינו ראוי להקרבה אף שע"כ בל ילדי הפסד דאין
עשה דהקרבה דוחה לאו הבא מכלל עשה דלאכלה ודלא
כרשנ"א. וע"י משני החם עיקר לאכילה דעדיין אינו טמא לכן
שפיר חל עליו איסור טבל, ואף שע"כ יוכל לבא ליד הפסד
מ"מ עיקר חלות איסור טבל הוא לאסרו באכילה, ולזה שפיר
יכול לחול ממילא אף שיחבטל עי"י עשה דלאכלה, הכא עיקר
לשריפה, פ"י עיקר חלות קדושת בכורה הוא לשריפה והקרבה
וכיון שא"י לחול לענין זה משום דל"ד עשה דלאכלה שוב אינו
חל כלל ואחי שפיר:

אמנם לפי דבריו הג"ל אחי שפיר טפי חירוק הגמ' החם
עיקרו לאכילה דעדיין אינו טמא ושפיר הקנה לו
התורה ואינו הפקר וחייב בחלה, ואפילו נטמא אח"כ, הכא
עיקרו לשריפה ולא הקנה לו התורה והוי הפקר ולכן פטור
מבכורה, וא"ש נכון בעזה"י:

אבל חוס' בבכורות ד"ה הכא ומנחות פ"ד ד"ה רחמנא
שהקשו נילף בכור מעומר, וחירו צהירוק א' מה לעומר
שכן צבור ודוחה שבת וטומאה ועוד עומר א"א להחמיקים אלא
בפירות שביעית אבל בכור אפשר להחמיקים בזהמות אחרות
ע"י"ש, וכוונתם לרשנ"א ברכות כ' ד"ה שו"א דאיסור ולא
לשריפה לא נאמרה לענין עומר כיון דא"א בענין אחר רק
בציטול עשה דלאכלה והותרה ולא הודחה, ולפמ"ש לא הועילו
בחיובם לעת רשנ"א כחובות דהא עשה דחי ללאו הבא מכלל
עשה דלאכלה, רק דפטור משום דהוא הפקר לשריפה לא
נחנה לו חורה ומקשי דנילף מעומר דנחנה לו חורה לשריפה,
אע"כ מטעם דלא אחי עשה דחי להצמכ"ע אחי עלה, וע"י
חירך שפיר, וע"כ חוס' חולקין על רשנ"א כחובות הג"ל, אך
החוס' בלא"ה חולקים ארשנ"א מדלא חירו שם בכחובות כחי'
רשנ"א:

וגם למש"ל דקושי' הגמ' הי' שיחול עליו קדושת בכורה אף
שאינו ראוי להקרבה ומשני כיון דעיקרו לשריפה
ולהקרבה אינו יכול לחול שלא יהיה ראוי להקרבה לכאורה לא
מקשי חוס' כלום דנילף מעומר דהא בעומר ראוי להקרבה.
מיהו בזה י"ל דקושי' הי' דמעומר נילף באמת שיהיה ראוי
להקרבה וידחה עשה דלאכלה כמו עומר, וע"י ח' דהא
שדחה עשה דלאכלה א"א למילף מעומר וממילא א"א למילף
שיחול קדושת בכור אף שאינו ראוי להקרבה דהא בעומר ראוי
להקרבה דשם שפיר דוחה עשה דלאכלה וא"ש:

ואמנם מלאחי און לי לפ"מ שכתבתי ברמב"ם בפירושו
המשנה פ"ט דשביעית סוף מ"ט דקחני האוכל
מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלמה חייב מיתה כמב' ואף
מה שאודיעך בכאן שדין עיסת שביעית כדין שאר העיסות
אעפ"י שהוא מן ההפקר עי"ש, והוא חמיה דהרי בגמ'
בבכורות הג"ל קאמר דמשו"ה בעי לדורותיכם דלא נימא כיון
דאילו מיטמא בת שריפה היא לאכלה אמר רחמנא ולא
לשריפה, ולפמ"ש נכון דמשום לאכלה ולא לשריפה הו"א דלא
נחנה לו חורה לשריפה והוי הפקר ופטור מחלה קמ"ל
לדורותיכם ואחי שפיר:

ובהדי' י"ל דעת רמב"ן הג"ל דלאכלה הוא מ"ע, והקשה בעל
מגילת אסתר שם א"כ בפ"ח דשביעית מ"ב דקחני
שביעית ניתנה לאכילה ושמי' וכו' ולא קאמר שביעית מזה
באכילה וכו', ולפי הג"ל י"ל דמשו"ה חני מחנה דלענינים אלו

מה שנלפענ"ד בזה. מ"ש דאף שכתב רמ"א אה"ע סי' י"א ס"ד גבי בלא עדים שא"א וינחה ואין לקבל העדות שלא בפני ולא בפני בעלה, מ"מ לפי המבואר ברמ"א חו"מ סי' כ"ח סט"ו, שפיר מקבלין כאן אפילו שלא בפני האשה כיון שהרחיקה מדוד למרחקים ואין ידוע אנה היא אין לעגן הבעל בשביל זה, ועד כמה ימחין, ואעפ"י דנחלה הנחבע אין מקבלין עדות שלא בפניו כמבואר שם שאני הכא דהנחבע לא פשע ואמר מולא דחובע גרם, אבל היא פשעה:

והנה לפי מה דמשמע מדברי הסמ"ע סקנ"א משמע דתרחי בעי' שלא פשע הנחבע וגם דיכול לגבות חובו כשיגדלו היחומים, אבל בחלה החובע הקילו משום דאומר אם אמות ישלח העדות ויפסיד כל החוב ע"י שם, ועיין בנתיבות שם, וא"כ כאן נהי שפשעה אבל טעם הב' לא שייך כאן כמו בחובע, וא"כ אפשר דאין לקבל עדות שלא בפניו, אבל מ"מ הדין עמו דהיוצא מכללות דיני המבוארים ברמ"א שם דאם אי אפשר לקבל עדות בפני בע"ד מקבלין שלא בפניו, ובג"ד אפילו נמחין א"א לקבל בפניה כיון שלא נודע אי היא וגם העדים לא יסעו שמה להעיד מקבלין שלא בפניה:

ועוד נ"ל למ"ש רמ"א חו"מ סי' ק"י ס"ט הביא סמ"ע סי' כ"ח סקמ"ו דדבר ברור מקבלין שלא בפניו והוא מדברי נמ"י ב"ק קי"ב, ונראה דפי' דבר ברור שאין לחלוק שלא דקדקו בעדותן שלא בפניו ע"י סמ"ע סקמ"ח, וה"נ העדות שלא דרה עם בעלה כחמש שנים וילדה בת וכן הוא דבר ברור וא"ל דקדוק ושפיר מקבלין שלא בפניה, ב"י סי' כ"ח ד"ה מלמתי כחוב:

ועוד נ"ל דהרי מבואר בס' כ"ח סח"י דהא דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד אינו אלא בחובע שמיא עדים על תביעתו, אבל המביא עדים לפטור את עצמו מקבלין, ועיין סמ"ע וש"כ שם, והרי כתב ח"י רשב"א גיטין ע"ה דמהא דכתי' ונתן בידה ואשה מחגרשת בע"כ אין להוכיח דנתינה בע"כ שמה נתינה לחייב את חבירו ולהפסידו מה שהוא שלו, דבגט ושחרור הוי רק לפטור את עצמו ולסלק שיעבודו מעליו ע"ש, וא"כ בג"ד הוי לפטור את עצמו ושפיר מקבלין שלא בפניו, והא דכתב רמ"א שאין לקבל העדות שלא בפניו ושלא בפני בעלה והוא מחשו' הרא"ש כלל מ"ו, הנה בחשו' הרא"ש שם לא מיירי כלל מעדים שמעדין על אשת איש שזינתה אלא שהרמ"א למד זה מחשו' הרא"ש, אבל הא דבעינן בפני הבעל היינו אם רוצה לדור עם אשתו דלא ודאי הוי להוציא אשתו ממנו, ואין מקבלין שלא בפניו, וכן נריך בפני' כדי להפסידה כחובתה, אבל בג"ד שאין דרין יחדיו זה ה' שנים והבעל אינו רוצה לדור עמה בשביל שהיא מנאפת שפיר הוי לפטור ומקבלין עדות שלא בפניו, ואולי להפסידה כחובתה בלמח לא מהני קבלת עדות שלא בפניה. ועיין בתשובת הרא"ש שם דנקט אשה היושבת תחת בעלה, ואולי שם באים להפסידה שאר כסות ועונה ולהוציא לעז על בני' ולכן נריך דוקא בפניה ולא בכעין נידון דידן:

אבל מ"ש דבג"ד שהעידו שילדה שני בני' בעוד שלא דרה עם בעלה הוי כמו שלח ואחיו בקידושין ס"ו דע"א נאמן ואפילו ע"א מכחישו, וממילא דלא בעינן דיני עדות ולא בעינן נמי קבלת עדות בפני בע"ד, יש כמה תשובות בדבר. חדא דהרי כתבו חוס' שם מכאן יש להוכיח דכל דבר שיש להחזיר ע"א נאמן עליו ואפילו עד אחר מכחישו ע"ש, ואין כונת חוס' דנאמן משום מילתא דעבדא לגלוי לא משקרי אינשי, דהא גם גבי המכחישו שייך האי טעמא, אלא כונת חוס' כיון שיכול להחזיר נריך לברר דע"א עכ"פ עושה הדבר ספק

פסק: הנה גביית עדות על א"א שזינתה כפי המבואר בשו"ע סי' י"א ס"ו בהגהה נריך להיחזק בדו"ח ובפני הבעל והאשה, אלא דבמקום אונם כמו חולה וכדומה מבואר בחו"מ סי' כ"ח סט"ו דמקבלין אפילו שלא בפני הבעל דין, והנה כאן שהאשה הרחיקה מדוד למרחקים לארץ אחרת אין לעגן הבעל בשביל זה ועד כמה ימחין, ואעפ"י שנחלה הנחבע אין מקבלין שלא בפניו כמבואר שם בהגה"ה אין זה דומה לחולה שלא פשע, ואדרכה אמרינן מולא של החובע גרם, אבל בג"ד שפסדה את מקומה ולא חצעה לבעלה לב"ד, למה יתעגן הבעל בשביל זה, אבל בלא"ה בעדות כמו בג"ד שאומרים שהאשה מפורסמת למנאפת שהולידה שני בנים בעוד ששהתה בלא בעלה הוא שלח ואחיו, ומבואר בגמ' קידושין ס"ו ע"ב ובחוס' שם ד"ה שלח ואחיו דנאמן אפילו ע"א ואפילו עד אחר מכחישו, ממילא דלא נריך דין עדות גם לגבי דו"ח ואמירת העדות בפני הבע"ד, וכעין המבואר בחו"מ סי' ק"י ס"ט דדבר ברור מקבלין עדות אפילו שלא בפניו:

והנה, במהות העדות ודאי די לאסרה על בעלה ולהוציא ע"כ אי להחזיר לו לישא אשה על אשתו אם א"א להוציא לה גט כמבואר בזה"ע סי' ד' סט"ו דבהכל מרגני' אחרי' חוששין לה משום זונה ומכ"ש הכא דילדה שני בנים בעודה מרוחקת מבית בעלה, ולא עוד אלא דהאי קלא דלא פסיק ולא גרוע עכ"פ מע"א שזינתה ונזרק לזה עדות השו"ב שהודית לו שהולד היא מאיש פלוני אלמוני ולא מבעלה מה שפסק הרמ"א בהגה"ה סי' קט"ו ס"ו דאם ע"א אומר שזינתה עמו והיא הודית בפני עד שני שנטמאת שמנטרפי' ואעפ"י שעדות השו"ב לא היה בפני הבעל שהוא ג"כ בע"ד בעינן זה כמבואר בס' י"א הנ"ל, כבר ביארתי במק"א בנידון מה דהא דמנריך שיהי' הבעל בשעת גבה"ע היינו אם העדים רוצים לאסור אשתו עליו עד רצונו דלא דוקא מקרי בע"ד דהתם מעדין לחובתו, אבל במקום שהבעל צווח שאשתו זונה ורוצה לפטרה דבלא"ה מלד עיקר הדין אסורה עליו כמבואר בס' קט"ו ס"ו וליכא נפקותא בזה"י עדות אלא להחזיר לו לגרשה בע"כ או לישא אחרת, לגבי זה אין הבעל בכלל בע"ד רק האשה לבד, והוא פשוט לפענ"ד:

ולא עוד אלא שלפי דברי הבעל מונח צייגנים מהרב המנוח מטאדא ז"ל אלא געריכט אשר צו מעיד שהודית גם לפניו שזינתה וגם זה בכלל שלח ואחיו ואולי גם בבע"ד נאמן בכה"ג:

והנה לפי מה שחרטו האחרונים סתירת הרמ"א מס' אי' לסי' קט"ו ומחלקין בין פשעה ללא פשעה דכפשה לא נריכים להיחר מאה רבנים כלל כי בכה"ג לא החרים ר"ג כלל, גם בג"ד היה מן הדין להחזיר בלא היתר מאה רבנים, אבל כבר כתב קדוש זקני בע"ס חת"ס ז"ל דאין בכל גוונא נהגין לזרף מאה רבנים וגם להציע תחילה הענין לפני גדול הדור, לכן גם אנו עושין כן, והננו מחזירין לר' שמואל הנ"ל בן אברהם שלמה הלוי אחר שהשליש ג"פ ליד שליח להולכה המונח אצל הב"ד החתום ואחר ששיג רשיון מלד חוקי המדינה לישא אשה על אשתו ללא בת מנחם המכונה מענדל אם יסכימו לזה מאה ח"ח משלש ארצות, ובראשם איזה גדולי דורינו ש"י:

ועי' בזה"ח פה קלומענבורג חע"א א"ח של סוכות תרנ"ט לפ"ק, וחתימות הרב דק"ק הנ"ל וחרי דעמי' נ"י:

סימן מ"ז

ולמען לא תהי' ביאה ריקנית וכמסייע שאין צו ממש אכתוב

הלואה מטורפין והיו שני עדים כמ"ש חמ"ח וי"ש שם, אבל כאן קלל דלא פסיק וע"א לא היו שני עדים ואם אין בכ"א כדי לאסרה אפשר דגם בנדרף שחיהם אין לאסרה:

אמנם מ"ש שערות השו"ב אף שה"י שלא בפני הבעל שהוא ג"כ בע"ד בענין זה בזה לא לכפת לן דדוקא אם באנו לאסרה עליו בע"כ של בעל בענין בפניו אבל כאן אדרבה הוא צווח שאשמו וזנה ורוצה לפוטרה בזה אין הבעל בכלל בע"ד. יפה כתב אלא שלא דקדק בלשונו דודאי הוא בע"ד אלא הא דלא מהני קבלת עדות שלא בפני בע"ד היינו הנא לזון על פיו לחובת אוחו שלא הי' בפניו אבל לזכותו שפיר יש לזון על פיו ובין אם הא דאין מקבלין עדות שלא בפניו הוא מה"מ דילפינן ב"ק קי"ב ע"כ יבא בעל השור ויעמוד על שורו ובין אם הוא מדרבנן וקרא רק אסמכתא כמ"ש ב"י סי' כ"ח מחו' כ' מבואר מכל לשונות הפוסקים דו"א רק לזכותו אבל לזכותו שפיר מהני קבלת העדות, ולזה שפיר יש רא"י מהא דכחובות כ' דהומה שלא בפניהם הכחשה מיהא הוי, וזוה הוכיח ראב"י דדיעבד מהני קבלת עדות שלא בפני בע"ד רק דריב"א דחה דהומה לא הוי אפילו דדיעבד משום דהומה חובת עדות וכו' אלמא דרק מטעם דאין חבין לאדם שלא בפניו אחאי' עלה, אבל קבלת העדות מהני מדינא אם אינו חובתו. והא דחזרין ומגידין בפניו ואם שינו בעדותן הולכין אחר האחרון כמ"ש בשו"ע סי' כ"ח סט"ו כבר כתב הסמ"ע ס"ק מ"ח דה"ט משום דשלא בפניו אין מדקדקין כ"כ בעדותן ע"ש:

ואני מוסיף עוד הרי מבואר בחו"מ סי' כ"ב שיכול לקבל עליו קרוב או פסול בין לדין בין לעד וכאן הרי הבעל מקבל על עצמו העדות שלא בפניו, וא"כ אפילו הוא פסול מגז"כ מ"מ מהני אם הוא מקבל על עצמו ואפילו לשיטות שהביא רמ"א שם דמרחי לרעותא לא מהני קבלתו וכאן נמי איכא שני פסולין עד אחד ושלא בפני בע"ד, מכל מקום זה רק לענין שיכול לחזור בו, אבל כאן הבעל אינו חוזר בו חה חפצו ורצונו:

ובזה אמרתי ליישב מה שהקשו אחרונים עמ"ש חוס' שבעות כ"ט ע"כ ד"ה שבעות א"נ לפי שהיתה נביאה היו מקבלין אותה עליהם, וק"ל הא הוי שני פסולים אשה ודיין א', ולק"מ דגם בשני פסולין רק יכולין לחזור אבל כיון שהיתה נביאה קבלתה אותה עליהם ולא חזרו בהם רק עמדו בקבלתם:

וגם מ"ש שהבעל נאמן שיש אצל הגעריכט זיגנים מהרב המנוח מטאראד דהודית לפניו שזינתה משום דהוי שלא ואחוי, יפה כתב אלא דלפמ"ל בדיחוי א' נריכין לברר זה:

וגם נלפענ"ד לזון בדבר חדש, דחוס' רפ"ק דגיטין ד"ה מדי דהוי כתבו עיקר דשכ"ע אין פחות משנים זהו בא"א בגיטין וקידושין חנות דא"א לאוסרה על בעלה. והנך חבנות לאסרה על בעלה הם שפת יתר והי' די באומרו חנות דא"א, מזה נראה דדוקא להפקיע אשה מבעלה ולאוסרה עליו הוי דשכ"ע אבל לא לאסרה על הבעל ולזה הוי רק כשאר איסורין דע"א נאמן. וזה סייעתא למ"ש ח"מ סי' י"א סק"א דמקבלין עדות שלא בפני הבעל אף שבקבלת עדות זו נאסרה עליו דהוי רק כשאר איסורין וכמו שנאסרה על כל הכהנים רק אם כבר ניסת לזכור וזכאים לאסרה עליו בענין בפניו ע"ש. ולפ"ז נראה דגם לקבל עדות להחיר לבעל חדר"ג לגרש בע"כ או לישא אשה אחרת נמי לא הוי דשכ"ע רק איסור חדר"ג נמי לא בענין דיני עדות וע"א נאמן להחיר לו ולא בענין קבלת עדות בפני בע"ד רק להפסידה כתובתה וחייבי איש לאשמו שהם ממון ובעי שנים דוקא:

כמ"ש פנ"י במק"א, אבל לא לעשות מעשה ולזון עפ"י ע"א, וא"כ אין רא"י דלא בענין דיני עדות ולעשות מעשה להחיר לו לישא אשה על אשמו ע"י קבלת עדות שלא בפניו:

ושננית הרי בעל מוס הוא רק אי' וע"א נאמן באיסורין היכי דשתיק אלא דגמ' פריך אי דקא מכחיש לי' מי מהימן, אע"כ דשתיק ואפ"ה בן גרושה וחלוצה פסולו בשנים, וזוה הוכיח רבא דאין ע"א נאמן בדבר ערוה לפסול ואפילו אין מכחיש וכמו שפירש"י ד"ה מנא אמינא, וע"ז דחה אבי' דלעולם בע"א מיירי דמכחיש לי' ומ"מ מהימן דא"ל שלח ואחוי, ולפ"ז אפילו נימא דמה"ט נאמן לגמרי ולא רק שזריך לברר וכמ"ש, מ"מ אין לו ענין לנ"ד דהרי כתב חי' הר"ן בגיטין אהא דמחוק שנאמן להפסיד שכרו וכו' דהא דאמרין דמשום מחוק מהימן דוקא במלמא דאיסורא לפי שהדבר חוזר דע"א נאמן באיסורין, אבל בממונא ודאי לא מהימן משום מחוק וכו' ע"ש, ובענין דוקא שני עדים כדינו, וה"נ אני אומר בהאי דשלח ואחוי היינו גבי בע"מ שהוא איסור והדבר חוזר דע"א נאמן באיסורין, אבל להעיד על א"א שזינתה דהוא דבר שנערוה ואין דשכ"ע פחות משנים לא מהני שלח ואחוי אלא בענין שני עדים כדינו וקבלת עדות בפני בע"ד:

ושלישית מה שלח ואחוי יש כאן, ואם מחמת שילדה ב' בנים בעוד שלא דרה עם בעלה הרי היו דרים בכפר אחד ושמא בכפר בא עלי' בעלה כמה פעמים. ועיין באה"ע סי' ד' סק"ד דלדעת יש מי שאומר חלין שבה הבעל ע"י שם ובעל ועיין ב"ש סקט"ו, ואפילו לדיעה קמייחא לא אמרינן רק דלא בא ע"י שם וגמלא פרחא ע"י יבמות קט"ו וחוס' שם, אבל הכא שהיו דרים בכפר אחד ודאי י"ל בן עיין גיטין ח"י ע"כ ונב"י תנינא אה"ע סי' י"ד, ואם נפשו לומר יען שהכיר בה שהיא מנאפת תחתיו וגרשה מביטו בשביל זה מאוסה היא בעיניו ולא חיישינן שבה עלי', הרי חזרא בדרו שהחזירה אח"י, אלא ש"ל כיון שזה חמש שנים שנמחזר לו בזיור שמתחזק א"ע בערל א' והוציאה מביטו שפיר י"ל שמאוסה בעיניו ודאי לא בא עלי' וכמ"ש ב"ש סי' קי"ו סק"ח דדוקא בקטטה דאכתי ספק הוא אם זינתה ואינה מאוסה לו כל כך הוא דאמרין בקטטה ו' ומוסרין לו שני ת"ח שמא יבא עלי' בדרך, אבל אם יודע בזיור שזינתה תחתיו לא חיישינן דמאוסה בעיניו ע"ש, מ"מ בכ"ז אין כאן עדות ברורה ורק מפיו אנו חיינן ומה שלא ואחוי איכא. ואם לו יהיבנא דע"י ידים מוכיחות שיש כאן שזינתה תחתיו מאוסה בעיניו ודאי לא בא עלי', א"כ אין צריך להאי דשלח ואחוי דהאי דלא דרה עם בעלה וילדה שני בנים הוי דבר הנראה וידוע לכל ואינו בסוג עדות כלל וכמ"ש חוס' יבמות פ"ח ד"ה אחא גברא בדבר הנראה וידוע לכל ל"ש תרי כמאה ע"ש:

וגם מ"ש דמהות העדות די לאסרה על בעלה ולהוציאה ע"כ וכו' כמבואר באה"ע סי' ד' סט"ו דהכל מרננין אחרי' חוששין לה משום זונה. הרי חזרא בדרה דרק כהן חושש לה משום זונה וישראל אס רוצה להרחיק מן הכיעור, ואפילו בכהן כתב ב"ש סקכ"ה דהיינו לכתחילה אבל דדיעבד אם נאשה אין מוציאין ע"ש, וכ"ש שאין מוציאין מבעלה כהן וק"י ב"ב של ק"י מבעלה ישראל:

וב"ש כיון דהוי קלל דלא פסיק לא גרע עכ"פ מע"א שזינתה ומטרפין זה עם עדות השו"ב שהודית בפניו שזינתה, ודומה זה להא דסי' קט"ו ס"ו דאם א' אמר על אשה אחת שזינתה עמו נאמן עלי' כע"א דפלגין דיבורה ואם היא הודית לפני א' שנמארת הנחשד מטורף עם א' לאסרה על בעלה אין דמיוט עולה יפה, דהתם הטעם משום דהודאה אחר

ולכן תמוה צעירי דברי רמ"א בס"ק קע"ח ס"ט שכח וי"א דבזה"ו שם חרס דר"ג שלא לגרש אשה בע"כ אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד וכו' וממין אותו על שאמר שמאמינים וגרס לבטל דדר"ג וכו', ואמאי לא יהי ע"א נאמן [להחיר לו איסור דדר"ג דהו"ו] רק איסור בעלמא ולא דבר שצערות, אם לא שגאמר דהיא אינה נאמנת משום שמה עיני נחנה באחר והע"א אינו נאמן שמה הבעל נתן עיניו באחרת ושכר אותו להעיד שקר, וכמ"ש רמב"ם בפ"ג מגירושין גבי ע"א בקטטה ע"ש. אבל אם כן הוא נראה דה שייך דוקא לעני' ע"א אבל אם הרבה עדים רק שנתקבלו שלא בפניו דודאי ל"ש שמה שכרם ואם אי הוחזק כל ישראל מי הוחזקו כדאמרין כתובות ל"ו ע"ב שפיר נאמנים להחיר דדר"ג שאינו דש"ע ואין צריך דיני עדות:

ועוד שהרי לכמה ראשונים אפילו בדש"ע ע"א נאמן היכי דליכא חזקה, ובג"ד כיון דהכל מרנין אחריו וכהו' חושש לה משום זונה, ואם היא פרוצה ביותר חוששין אף לבני כמבואר ס' ד' סט"ו והוא קלא דלא פסיק שמנאפת חתת אישה, א"כ אבדה עכ"פ חזקה כשרותה וגם חזקה היחיד לבטלה אחרת, א"כ ע"א נאמן אפילו בדש"ע וממילא דא"י דיני עדות ומהני קבלת עדות אפילו שלא בפניו:

כלל' של דבר, יש טעמים רבים להכשיר כאן לקבל עדות שלא בפניו ומכ"ש לדון על פיו אם כבר קבלו דיש לזרז גם דעת י"א שברמ"א ס' כ"ח סט"ו דכשר דדיעבד והרי העידו שני עדים כשרים שהאשה לא דרה עם בעלה זה כמו ה' שנים וילדה שני בנים, א"כ ודאי זינתה תחתיו ותנא בע"כ. ואפילו מה שהעיד שכאשר ילדה בן האחרון שמחו הערלים בוירטהסדור וכו"א אמר שהולד ממנו הי' כדאי לאסרה כמ"ש שז יעקב חלק אה"ע ס' וי"ו דמה שאמרו אין עכו"ם מסל"ת נאמן אלא בעדות אשה בלבד היינו לקולא אבל לחומרא נאמן, והביא רא"י מט"ו י"ד ס' קכ"ב סק"ד, אלא דבנוכ"י חנינא ס' ח"י בחאה"ע השיג עליו דבגידון דבטו"ו לא הי' הכחשה לעכו"ם מסל"ת וגם לא היה חזקה יחיד, אבל בג"ד שאין מכחיש ואדרבה יש ע"א שהודית לפניו שזינתה וגם הציגנים מהרב דטארדא שהודית לפניו שזינתה וגם חזקה כשרות אבדה וחזקה יחיד אחרת כמס"ל גם עכו"ם מסל"ת נאמן לחומרא:

ואפילו היה רק השו"ב ע"א שהודית בפניו שזינתה וכן הציגנים שהודית שזינתה והבעל מאמין להם מחוייב לגרשה אפילו בזה"ו לדעת היש חולקין שברמ"א ס' קע"ח, וגם לדעת ראשונה שמנדין אותו ע"כ נאמן הוא לגרשה אפילו בע"כ כמו שהוכיח ב"ש שם סק"ט, רק דעת המרדכי שהוא דעה ב' דכופין אותו לשמש עמה, ועיין מ"ש בזה נוכ"י חנינא אה"ע ס' י"ב ד"ה ודין ועי' מ"ש שם ס' וי"ו, לכן הם מסכימים לד"ת להחיר לר' שמואל בן כ"ה אברהם שלמה הלוי נ"י לישא אשה על אשתו לאה הנ"ל ביד שליח להולכה, ובלבד שלא יעשה שום דבר נגד חוקי המדינה, וע"ז בעה"ח פה בערעטיא איפאלא, יוס' ד' פ' נח תרנ"ט לפ"ק: עמרם בלוהם

סימן מ"ח

שיל"ת ב' איפאלא יוס' ב' לס' בא חרס"ו לפ"ק ידא' שלמא רבא, להעסק בהיות דאז"י ורבא, הרבני העגד המופלא, מלא פלג, חריף ושנון, כמוה"ר ר' עקיבא בלויא נ"י:

מכתבו בדברי תורה הגיע עדי בעמו ובזמנו אבל עניינים

שונים לא נחטוי די השב ועמה באתי על קדר דבריו, ראשית דבר הביא קוש"י נוכ"י קמא א"ע ס' ל"ו ד"ה עכשיו שהק' לדעת ב"י בחשו' שהביא ב"ש ס' י"ז ס"ק מ"ב דאי סימני דרבנן אפילו בכלים דלא מושלי אינשי בגון ארנקי וטבעת נמי חיישי' לשאלה היינו דוקא לאוקימתא דסימני דאורייתא א"כ כי קאמר ח"ש חמור בסימני אופק ובעי למיפשט דסימני דאורייתא ודמי אימא בעידי אופק הא אפילו אמרין בעידי אופק נמי מוכח דסימני דאורייתא דאי דרבנן ניהוש לשאלה מה אמרת אוכפא לא שאולי זה אינו דהא אי סימני דרבנן לא מהני בזה ע"ש. ולפענ"ד יש ליישב דבר הק' פנ"י בכתובות י"ב אמאי לא נחזיר אבדה אפילו בלא סימנים רק בטע"ע כיון שטוען ברי ואין אדם מכחישו בב"י דהמונא טוען שמה וגם אין להמונא חזקה ממון ולר"מ ברי עדיף, ותי' דהמונא יכול לומר דלאו ממנו נפל אלא מרובא דעלמא, ודבריו נפלאים הרי הרוז אינו מתנגד לב"י שלו דהא רק אי מכל העולם אחד חפץ זה וגם הוא אחד מכל העולם ויכול להיות שהוא אחד חפץ זה כמו איש אחר ודוקא אם הרוז משונה מן המיעוט שייך לומר שהוא מן הרוז ולא מן המיעוט אבל כאן כל העולם בספק מי אחד חפץ זה מה לי הוא מה לי אחר ועי' חת"ס א"ע ח"ב חשו' קמ"ד. ולכן פירשתי במק"א נע"י שו"ת בית שערס אור"ח ס' ק"ה] כוונת פנ"י דהמונא יכול למימר דלאו ממנו נפל אלא הוא מרובא דעלמא שלא נפל מהם ואין הוא המיעוט שנפל ממנו ושפיר שייך רוב משונה מן המיעוט שהמיעוט דהיינו איש אחד אחד חפץ זה ורובא דעלמא לא אבדו והוא מן הרוז שלא אבדו, ולפ"ו חמור בעידי אופק שפיר מחזירין גם החמור לבטל האופק משום ברי ושמה כקושית פנ"י מה אמרת שהוא מן הרוז שלא אבדו החמור הא הרוז אין האופק שלהם והוא אופק שלו ואינו מן הרוז ושפיר מחזירים משום ברי ושמה. או כלך לדרך זה דודאי רוב בנ"א לא מושלי אוכפא רק לפעמים מקרי מיעוט בנ"א דמושלי גם זה, וא"כ ממנ"פ אם הוא מרוב בנ"א א"כ לא מושלי אוכפא ודאי דחמור הוא שלו מה אמרת שהוא מן המיעוט כיון שהוא מן המיעוט שפיר מחזירי' משום ברי ושמה. [ועי' בשו"ת שארית יהודה ס' קמ"ו]:

ובדברי מיושב נמי מה שהק' נוכ"י שם ס' מ"ג ד"ה ולפ"ו למ"ש חמ"ח ס' י"ז ס"ק מ"ב ולא דוקא לשאלה חיישי' דה"ה למכירה או לאבדה חיישי' הכי עי"ש, א"כ קשיא שום אבדה היכי מהדרינן ניהוש למכירה דמכירה שייך בכל דבר בשמלה ובכל אבדה ע"ש שהאריך בזה. ולהנ"ל א"ש דשפיר מחזירין משום ברי ושמה כקושית פנ"י, מה אמרת שהוא מן הרוז שלא אבדו חפץ זה, הא ליחא דהא רובא דעלמא לא הי' שלהם מעולם ולא הם יכולים לאבדו והוא הי' שלו ואינו מן הרוז ושפיר מחזירים משום ברי ושמה:

וישוב הביא קוש"א בשם חכם אחד שהוא בנוכ"י ס' ל"ו על דברת ב"ש שמחלק דבס"י קל"ב פסק דלא חיישי' לשאלה בארנקי משום שהבע"ד לפניו ולא אמר דהשאל לא חיישין לשאלה וכו', והק' דאי מיירי שהוא בעצמו מלא וידע שלא השאיל אפילו בכלים אחרים נאמן, ותי' נוכ"י דבשאר צריך שידע בבירור שלא השאילם ובכלים דלא מושלי אינשי מן הסתם לא השאילם ע"ש. ולי צ"ע לפמ"ש ב"ש מ"מ ניהוש לשאלה שמה השאיל כיסו לאחר ושכח וכו' א"כ איך נאמן שלא השאיל במיגו הא הוי מיגו בדדמי דלא אמרין. וי"ל דכששואלים אותו אם השאילו לאחר רמי אנפשי' כמו הא דנחטו באונפלי ומידכר כדאמר' בשבועות מ"ה ושפיר נאמן במיגו, אבל בכלי דלא מושלי נהי דלפעמים משאיל מ"מ הוא מילתא דתמיהי להשאיל כלים אלו ומילתא דתמיהי מידכר דכירי אינשי כמו דאמר'

בחולין ע"ה ע"ז ואמר דאלו השאילו הי' אומר מעצמו שהשאילו שהרי רוצה לידע דין אמת דאל"כ לא הי' צא לבי"ד ולא הי' אומר אצדחיו ולכן אי"ל לשאלו כלל אם השאילם, אבל בשאר כלים צריכים לשאלו אם השאילם והוא אומר שלא השאילם ונאמן במינו וא"ש:

ושוב הניח דברי ש"ס שמעתא ז' פכ"ב שהביא קוש" מהר"ש ב"ק ע"ב בשו"ת סי' נ"א ותשו' ב"ח סי' פ"ז ותשובת גאוני בתראי סי' נ"א מה שמענו על הב"י וכתב דלפי הבנת ב"ש ב"י דברי ב"י פשיטא אלא דקשיא ליה לפי הבנת ב"ש מ"ש ב"י בתשו' וכ"ת מאי האי דכתב הר"ש כלל נ"ב קס"ו ו' ואותו שמאלו והכירו הבתי שוקיים שלו סימן מלבושים לא היו סימן דלפעמים משאיל אדם מלבושיו לאחרים עכ"ל ומשמע מלבוש דטעמא דסי' דכלים לא היו סי' היינו משום דחיישין לשאלה וא"כ בארנקי וכים וטעמא דליכא למיחש לשאלה נימא דהוי סימן, וצריך לומר דלרבותא נקט דלפעמים משאיל אדם מלבושיו לאחרים לומר דאפילו למ"ד סימנין דאורייתא מודי בכה"ג דלאו סימן הוא משום דחיישין לשאלה, אבל כיון דמספקא לן אי סימנין דרבנן אפילו בכלים דליכא למיחש לשאלה לא הוי סימן ואי נימא טעמא דב"י בכים וארנקי משום דלפעמים מושלי גם הנך וכמ"ס הב"ש ולא הוי מובהק ביותר א"כ מאי קשיא ליה להב"י בתשו' הר"ש שכתב טעמא דשאלה ומדייק מיניה הא כים וארנקי דליכא למיחש לשאלה וכו' כיון דבכים וארנקי נמי משום שאלה אימ ביה, ולכן העלה בכוונתו דטעמא דב"י בכים וארנקי אינו משום חשש שאלה אלא משום דאין סימן מובהק בכלים אלו ע"ש וכתב מעלתו דלפי ש"ס לימא לפלפול נוב"י על ב"ש הק' ואז"ל ו:

אבן לזבי לא כן ידמה ולא אחרין דקדוקים רק אומר דרך כלל דמ"ס הב"ש דאי סימנין דרבנן ובעי' סימן מובהק ביותר אז אפילו בכלים אלו ליכא סימן מובהק ביותר כי אעפ"י דאין שכיח להשאיל אותם מ"מ לפעמים משאיל אותם, והוא תמוה לכאורה מה ענין שמיטה אצל הר סיני דבשכיל דחיישין לשאלה אינו סימן מובהק ביותר אבל הכוונה הפשוטה במכירי סימני כלים של מת או סימני חפסיה ודלוקמא של גט הלל הכלים הם רק סימן על המת ועל הגט וכן מוזכר באחרונים כמה פעמים עיין נוב"י תנינא אה"ע סי' ס' וכיון דיש חשש שאלה שהשאיל לאחר כיון דלפעמים משאיל גם כלים אלו שוב לא הוי הכלים סימן מובהק על האדם. [ועי' שו"ת שארית יהודה שס]:

אבל יש עוד פנים לומר דאי סימנין לאו דאורייתא היינו משום דחיישין שמה איתרמי סימן כסימן או שמה מיחוי חוי או שמה כסומא בארובה ועי' חי' הר"ן חולין ע"ב ע"ב אך בסימן מובהק ביותר דלא שכיח רק אי מאלף לא חיישינן דאיתרמי סימן כסימן ולא כסומא בארובה ולא למיחוי חוי דהוא במקום המונע וכמ"ס נמ"י פ' האשה בתרא ורמב"ן בחידושי ויעין בסוף ספר ש"ס אמנם אי חיישין לשאלה נהי דכתב ש"מ דשאל לפי שעה לא ידע סימן דידה היינו אי אמרי' סימנים דאורייתא אבל אי סימנים דרבנן שפיר חיישין דגם שאל לפי שעה מיחוי חוי וידע סימן דידה אך בכלים דלא מושלי אינשי ליכא חשש זה רק כיון דלפעמים משאיל אותם שוב לא הוי סימן מובהק ביותר כיון דאפשר שעי' שאלה ידע הסימן. ועי' בתוס' שבועות מ"ו ע"ב ד"ה וספרא דאגדתא ובאשרי שם דאם אומר על אדם ידוע שהוא גנבו אמרי' אחזקי אינשי בגנבי לא מחזקינן רק הוא מרוב הישראל הכשרים שאינם גנבים אבל אם אומר שהגנבים גנבום ל"ש בזה דכמה גנבים איכא בעלמא ועי' באבני מילואים סי' מ"ב אות י'. ולפ"ז אחי

כן שפיר דברי ב"י דהך כלים דמושלי אינשי כתב הר"ש דסימן מלבושין לא הוי סימן על המת כי הוא זה דלפעמים משאיל אדם מלבושיו לאחרים וחיישין שמה עכשיו השאיל מלבושיו ודייק מיני' בארנקי וכים וטעמא דליכא למיחש לשאלה עכשיו דאף דלפעמים מקרי אדם שמשאיל אותם מ"מ כיון שאנו דנים עתה על אדם ידוע אמרינן שהוא מן הרוב שאין משאילין ושמה דהוי סימן על המת וז"ל דלרבותא וכו' אבל כיון דמספקא לן אי סימנין דרבנן אפילו בכלים דליכא למיחש לשאלה עכשיו לא הוי סימן פי' אם מכירים הכלים אפילו ע"י סימנים מובהקים ביותר ואפילו שני עדים המכירים הכלים ע"י סימן מובהק ביותר לא מהני כיון דלפעמים משאיל לא הוי סימן מובהק ביותר כפן שני הנ"ל ומיחש קושית ש"ס על הב"ש ויש להאריך בזה הרבה ואכ"מ:

ושוב הקשה דנוב"י תנינא אה"ע סי' ס' הק' חתנו למ"ס תוס' ב"מ כ' ע"ב ד"ה איסורא דמה"ת לא חיישין לשני יוסף בן שמעון אלא חשש דרבנן משום לעו וכו' א"כ מה קאמר גמ' לאהדורי גט אשה בסימנים הא אפילו אי סימנים דרבנן מהדרי' גט אשה בסימנים דהא באיסורי' דרבנן מועיל סימנים אפילו הם מדרבנן, ותי' הנוב"י דמ"ס תוס' דמדאורייתא לא חיישין לשני יב"ש הוא דוקא אי סימנים דאורייתא ולא חיישין דאיתרמי סימן כסימן אבל אי סימנים דרבנן מודו תוס' דמה"ת חיישין לשני יב"ש ע"ש:

ולפ"ז הק' מעלתו מה פריך אלא הא דתניא מאלו קשור בכים או בארנקי וכו' ניחש לשאלה הא הך חשש דשאלה הוא לישב מחני' דאין מעדין דלעולם סימנין דאורייתא רק דחיישין לשאלה ולנוב"י אי סימנים דאורייתא הוי חשש דשני יב"ש רק מדרבנן וכבר כתבו תוס' ביבמות דמדרבנן לא חיישין לשאלה ע"ש. הנה קושיתו רק לדעת מהר"ל מפרגא דאי סימני' דרבנן לא חיישין לשאלה אבל לדעת שאר פוסקים דאי סימנים דרבנן כ"ש דמסביר חיישי' לשאלה שפיר י"ל דקושית הגמ' הוא אי סימנים דרבנן ואז חשש דשני יב"ש הוא מה"ת:

ובגמ' מה שהביא מחוס' יבמות דמדרבנן לא חיישין לשאלה לא שפיל לטוף דברי תוס' שסיימו להחזיר אצדה וכוונתם דלענין חזרת אצדה תקנו רבנן דלא ניהוש לשאלה כמו שחקנו להחזיר בסימנים משום דניחא ל' למוצא אצדה ולבעל אצדה כדאמר' ב"מ כ"ו, אבל לענין איסור מודו תוס' דגם מדרבנן חיישי' לשאלה ולק"מ. ומה"ט אני תמה על גוף קוש' מהר"י פ' מנלי' דאי סימנים דרבנן סמרי' באיסור דרבנן על סימנים ולשון הגמ' משמע איפכא דקאמר כי עבד רבנן תקנתא בממונא אבל באיסורא לא עבד רבנן תקנתא והוא שפת יתר אלא דבא לפוקי מקושיא הנ"ל דאפילו ליכא רק חשש דרבנן מ"מ לא מהני סימנים דלא עבד רבנן תקנתא זו באיסורא ומכ"ש באי' דרבנן שהוא מחשש איסורי' דאורייתא דחמיר טפי ולא אמרי' ב' ספיקא דרבנן לקולא עיין ש"ך דיני ס"ס אות כ"ז סוד"ה וגם ודאי לא סמרי' אסימנים אי סימנים דרבנן. וגם מה דפשיטא ל' לנוב"י דאי סימנים דרבנן הני חששא דשני יב"ש מה"ת אינו מוכרח דודאי אי סימני' דאורייתא וע"כ לא חיישי' דאיתרמי סימן כסימן ה"ג לא חיישין דאיתרמי שמה כשמה אבל אי סימנים דרבנן אין רא' דהוא משום דחיישין שמה איתרמי סימן כסימן כי היכא דניחוש לשמה כשמה מה"ת דאפשר דלא חיישי' לא דאיתרמי סימן כסימן ולא דאיתרמי יב"ש כיוסף ב"ש מה"ת והא דלא מהני סימנים מה"ת היינו משום דילמא מיחוי חוי או כסומא בארובה וכמ"ל בשם חי' הר"ן בחולין:

סימן כ"ט

שיל"ח ב' איפאלו עש"ק וחי' חרנ"ח ל'
אלפי שלומים, מגדלי מרומים, לכבוד הרב הגדול, מעוז
ומגדל, חריף ובקי כש"ח מו"ה שלמה יודא נ"י ויגער
אבדק"ק רימא סאמבאלט והגליל:

יקרת מכתבו בשאלתו הגיעני בזמני לכל גלים מגלים שונים
מנעוני מבוא בשו"ב כי הוא שמעמחא דבעי לילתא,
וגם עמה איני מופנה משני נדדים ולמדתי ומשיבין מפני
הנצחתי לעיין בזה בימים אלו ברעות ה', ויען גופא דעובדא
בא ברוב ענין לכן הנני מעתיק דבריו אות באות:

אשרה אחת ושמה אירען (רחל) ווייס געבארענע נעטער
[מלפנים שמה נעטער] באהה זה חמש שנים לדור בעירי
עם בתה הילדה עלזא ווייס, והחזיקה את עצמה בעיני הכריות
בחזקת אשת איש ואמרה שנשאת לאחד ששמו אדאלף ווייס זה
יותר מח' שנים, וכמו שנה ומחצה אחר הישאוף הלך ממנה
בעלה ועזב אותה ואת בתה, ואח"כ שמעה שהלך עם זונה
אחת ועם אחיו יאזעף ווייס לאמערקע:

ואגב אודיע פה שלאחים הג"ל יש להם עוד אח קטן מהם
ושמו קאני מיושב במדינת אשכנז ולא ידוע מקום
מושבו ולעגונה יש לה ב' אחיות נשואות אחת לאיש שלעזינגער
מגראן ואחת לאיש הערנפעלד מווייס, ולכל זה אני נריך לברר
היטב דברי העד:

ובאמת פה היו מרגני עליה שהולידה את בתה בזנות ולא
היה לה בעל וכו' עד שהוברר הדבר אחר זמן כי
העריכה לערכאות על אודות הגירושין מצעלה והערכאות
החירוה לינשא, מאז פסק הקול יודע כי אשת איש הייתה והני'
לא הי' לנו עדים ע"ז שהיא א"א אף שאמה וקרובי החזיקו
אותה בחזקת אשת איש:

ואח"כ שמעה שנעלה בעיר שיקאגא באמערקע ודר שם עם
הזונה וכחכה לו האשה מאחר שלא היה בית ובינה
בשום פעם ריב וקטטה כי היו יושבים בשלום ובאחדות ובאהבה
יחדיו גם כיום שהלך ועזב אותה לא היה שום טענה ומענה
ביניהם, ובדאי הזונה הסיתו לכן ישוב אללה והיא משכח כל
מה שעשה לה ויחיו יחדיו בשלום עם בתם וכו'. והבעל השיב
לה שהוא לא ישוב עוד לאיראפא אולם אם היא תרצה יש לה
לכל הפחות אלף והזבים תבא היא שמה עם בתם, ומתוך דבריו
הכירו בני המשפחה שאין האמת אחר רק כסף יענה מתוך
דבריו. לכן כחכה לו האשה שהיא אינה יכולה לעזוב את אמה
ואת מולדתה ומאחר שגם הוא אינו רוצה לשוב הנה ישלח לה
ג"פ ויהי' לה כסות עינים. וגם גיטה של העגונה שלעזינגער
מגראן כתב ג"כ לאחיו של הבעל יאזעף ווייס שישלח שישלח
אחיו ג"פ לאשתו:

והשיב הבעל איך האב עם דורכאויס ניכט נאטעהג מיך
היער איינעם ראצניערס וז בעדיענען איך געבע
מיינע זושטיממונג וז אללעס אונד פראבט נוי נאך דיע
איינציגע ביטטע אנזשליעסען מיר גאנץ בעשטיממט איינע
פאטאגראפיע מיינער געליעבטען עלזא וז וענדען, אונד עם
זיך יא ניכט איינפאללען וז לאססען דען נאמען מיינעם
קינדעס וז אנדערן, דא איך וויא בערייטעם געשריעבן מיר
אללע וז געבאטשטעהענדע פאטערליכע געוואלט פאר
ענטהאלטע. ביטטע וז איילען דא עם זאנסט געשעהען קאנן

אמנם שז הניא דברי נז"י קמא באה"ע ס' מ"ג וס' ל"ו
אמאי חיישי' לשאלה נימא חזקה כל מה שביד אדם
הוא שלו כמבואר בחו"מ ס' נ"ט ס"א בהנה וימא דיש כנגד
חזקה חזקה א"א והתינה היכל דאיתא איסור דאורייתא אבל
היכי דלימא איסור דאורייתא אדלא לה חזקה א"א ושז לא
חיישין לשאלה מכח חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו וזוה
חיזק קושיא הג"ל מה פריך מן הא דמניא מצאו קשור. אבל
נראה לי דמ"ש דבאיסור דרבנן ליכא חזקה א"א אין לו פתרון
דהא גם בספק איסור דרבנן שיש לו חזקה איסור מוקמינן
אחזקה ואסור כמ"ש ש"ך דיני ס"ס אות כ', אלא הסברא כך
לפי מה שהבינו גדולי האחרונים דברי הר"ש פ"ב דמקוואות
דבטבל מטומאה חמורה ב' מקוואות אחת שאובה ואחת אינה
שאובה וא"י אם בשאובה טבל לבסוף ואם טבל דבר מטומאה
הוא ספק טמאה שמה בשאובה טבל לבסוף ומחמירין בטומאה
קלה יותר מבטומאה חמורה וה"ט דבטומאה קלה מעיקרא
הי' רק טמא מדרבנן וגם עכשיו מספקי לי בטומאה דרבנן
שמה בשאובים טבל לבסוף מוקמי' לי בחזקת טומאה כמו
שהי' מעיקרא אבל בטבל מטומאה א"א לאוקמא אחזקה
דמעיקרא שהי' אפילו בשאובים טבל לבסוף יא מטומאה ואינו
דמעיקרא שז אמרי' סד"ר לקולא ע"ז לפ"ז למשל בנפל
למים שאין להם סוף דמה"ת מותרת לינשא רק דרבנן החמירו
ל"ל דאוקמא אחזקה א"א דמעיקרא שהי' כדמעיקרא
דמעיקרא הייתה א"א מה"ת ועכשיו ודאי אינה א"א מה"ת
ולא שייך חזקה א"א ולהנ"ל לא חיישין לשאלה מכח חזקה מה
שמחת יד אדם הוא שלו, אבל בהאי דמצאו קשור בים או
בארנקי שעדיין לא גרשה (והוא) נהי ודאי א"א ואנו
מסופקים אם יוכל לגרשה בגט זה שמה הוא של יו"ש אחר
נהי דמה"ת לא חיישין לי"ש אחר אבל כיון דמדרבנן חוששין
א"כ (אינו יכול) לגרש בו דחיישין לשאלה ואי חזקה מה שביד
אדם הוא שלו איכא כנגדו חזקה א"א ודאי ופריך שפיר ונחוש
לשאלה:

בידו בעיקר קושיא נז"י אמאי חיישין לשאלה נימא חזקה
כל מה שביד אדם הוא שלו. לפענ"ד ל"ק דחזקה זה
הוא רק חזקה כמו האי דסוקלין ושורפין על החזקות בקידושין
פ' וכו' החזקה נדה בשכיטת' שם ועי' באה"ע ס' י"ט
ועי' חת"ס אה"ע ח"א ס' ע"ז ד"ה ענין החזקה מה שמתוך
קושיא הב"ש ס' י"ט וחשין לחזקה כז שלא נחזרר בשום
פעם שהוא כן רק שאנו מחזיקים אותו כך נהי דסוקלין
ושורפים ולוקים ומוציאים על ידה ממון מ"מ אינה מועלת רק
לעצמה למה שהחזק אבל לדעת עי"ז ד"א שלא החזק
וכדאמרי' בכתובות כ"ד ע"ב א"ל הרי אחס בחזקתכם כמה
הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול אף כאן בקדשי הגבול אבל
לא אהני להו מה שהיינו מחזיקים אותם לכהנים לאכול בקדשי
המקדש ע"כ, וה"נ נהי דמהני מה שאנו מחזיקים כל מה שביד
אדם הוא שלו וגזבים ממנו כבחור"מ ס' נ"ט אבל לא מהני
להחזיק עי"ז לומר שמה שהבעל או שמהי האשה מגורשת כיון
דלענין זה לא החזק וא"ש ועי' חשו' מהרי"ט ספר א' ס' י'
פ"ב ונז"י תנינא אה"ע ס' קמ"ג וחח"ס אה"ע ח"ר ס' י'
מ"א:

ומה דקשיא ליה על קושיא מהר"ם מיינן החדש יפה כיון
ומה"ט שיכלתי את ידי בפתח דבריו על קושי' נז"י על
אופן אחר, וזוה יבקע אורו כשחר כנפשו ונפש החותם בברכת
החורה מתוך עושר, עד ביאת רגלי מבשר:
עמרם הק' בלוהם

ועוד שאלתי ואת אמה אם מכירין את הכתב שהוא כת"י של אחי הבעל יאזעף ווייס ואמרה היא ואמה שמכירין היטב את כת"י. ואמרתי שוב שחבילי לי עוד מכתב אחד ממנו ר"ל מיאזעף ווייס ואמרה שהיא לא קבלה ממנו בשום פעם מכתב וגם א"י שה"י פה, פן ואולי יש ביד גיסה שלעזינגער וכן היה כי שלח לי שלעזינגער מכתב עוד שקיבל בשנה העברה מיאזעף ווייס. והנה דמינו וראינו אני וכמה אנשים מבינים שהראיתי להם שהכתב דומה ממש בתמונת האותיות אפילו בעוקלין ואין כאן שום חשש אצלנו ושום ספק כי בודאי יד א' כתב שניהם. ועוד שאלתי אותן אם יש להם באמריקא בשיקאגא או בעיר אחרת קרוב או מכיר שידע מטיב משפחתם ואמרו שאין להם שם שום קרוב או מכירין:

ואחרי כל הנ"ל כתב מעלתו כי מזה רצה לשקוד בחקנת עגונא ובפרט באשה זו שהיא ילדה ורבה בשנים בת כ"ה שנים וכתב בשו"מ מ"ב סי' מ"ד דיבולה קי"ל אפילו כדברי היחיד ומכ"ש דדור פרוץ כדורינו דיש לחוש דלא חיפוק מיני' חורבא כמ"ש בשו"מ רא"ס סי' ל"ו. והגם שהעלוזה הזאת בחזקת כשרות עומדת כי אחר שהשיגה רשות להנשא מערכאות אמר לה הרב המשיחית מראאז אשר משם באה לעיר דמעלתו שחבא שמה והוא יסדר לה קידושין והיא אמרה שאם אינה חוכל להנשא עפ"י דתוה"ק לא תינשא. והביא דברי רמב"ם בשו"מ סי' ל"ג דאין מדקדקין בעדות אשה העגונה וכל המחמיר דורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה וכו' שפיקר חקנתא בעגונא הקילו משום עגונא דאיתחא עכ"ל:

תבדדני כי חפשי בסי' פאר הדור והוא תשו' הרמב"ם בסי' ל"ג ושם לא מיירי מענין זה כלל, וגם בסי' קנ"ג דנרשם במפתחות שמדבר בהיתר עגונא זה אמת, וגם שם לא מצאנו דבר הנ"ל. אך הרמ"א סכ"א כתב ואסור לדרוש ולחקור הרבה ואין תשובת הרמב"ם ועיי' ב"ש ס"ק ס"ה. (א"ה עיי' בשו"מ הרמב"ם הנדמ"ח סי' קס"ו):

ועתה הנני בא על קדר דבריו שכתב שיש לדון על ז' דברים: (א) אם יש באשה זו חזקת א"א, (ב) אם ע"א בכתב מהני ואח"כ דמהני אם מהני גם בכתב גלחות, (ג) אם מהני דעד הוי היכס אחי הבעל, (ד) דלא נזכר שם אחי הבעל, (ה) דלא אמר וקברתי וספק אם אסון במסילת הברזל דומה ממש למפולת שבש"ס, וי"ו) דילמא העד העד רק ע"י שינא קול, (ז) אי הוי כאן ע"א בקטטה:

והנה כתב דבנ"ד לא מיקרי איתחזוק איסורא לפמ"ש נוב"י קמא אה"ע סי' ל"ח דהיכי דלא נדע אם היה לה בעל כלל שאין אדם מכיר אותה רק מפיה מקרי לא איתחזוק איסורא ונאמנת מה"מ כמו בחתיכה ספק חלב ספק שומן ע"ש ובנ"ד שאין עדים שהי' לה בעל מיקרי לא איתחזוק איסורא נאמן ע"א מה"מ. ואעפ"י שכתב שם דזה דוקא אם האשה עצמה מעידה על מיחא בעלה אבל אם ע"א מעיד שמת בעלה אף שאין אנו יודעין אם היא א"א מ"מ היא בעצמה אצלה איתחזוק איסורא ואין ע"א נאמן מן הדין, מ"מ י"ל דזה דוקא אם העד מעיד שבעלה של אשה זו מת אבל בנ"ד אינו מעיד אלא שאיש א' ששמו אדאלף ווייס מת בלייצרינגען ויש לו אחים בשמם יאזעף וקאזי וקרובים בשם הערנפעלד ושלעזינגער ואין הוא דידעין שזה שהעד העד עליו הוא האיש שהעגונה אומרת עליו שהוא בעלה שפיר י"ל דלא הוי איתחזוק איסורא וגם הנוב"י מודה בזה. ושוב נסתפק כיון שהעד כתב דער געגענווארטטיגע וואהנארט זיינע פרוי איזט מיר ניכט בעקאנט וכו' אפשר שזה עדות ברור שהיא א"א והוי איתחזוק איסורא:

דאם מיר דיע קריעפער היער ניכט אנטרעפפערן דא איך בינגעס קורנען שיקאגא פערלאססט:

ואח"כ כתבתי אני בעצמי להבעל דברים נכנסים ללב כי עפ"י נימוסי המדינה היא כבר גרושה ממנו לכן ישלח לה עוד ג"פ עפ"י דתוה"ק וילך שם אל המרא דאחרת וכו'. והשיב לי הבעל על מכתבי מעיר לייצרינגען, אייער וואהלגעבארען, דאפאן איינעם עהעליכען נאחאממען לעבען מיט מיינער געוועזענען פרוי קיינע וויע איממער געשטאלטעטע רעדע איזט אונד זיין קאטן, מיר פערנער נאך אמעריקאנישען געזעטצטן גאר ניכטס איזט וועגע שטעהט, ערוכט איך זיע פרוי אירען ווייס געבארענע נעטטער דאפאן ו פערשטאנדיגען דאס אויך איזט מיינער זיכס גאנץ אונד גאר ניכטס אין דען וועג געשטעלט ווירד זיך אבערמאלס ו פערהייאטעטען אונד מיט דער שידוע פאן איר פאללקאממען איינפערשטאנדיגען זיין וכו' וכו' זא זענדע איך איהנען אלס ראטהגעבער דער פאמיליע דיע פערשטאנדיגונג דאס דער פרוי אירען ווייס ניכט דאס גערינגסטע הינדערניסס איזט וועגע שטעהט זיך אבערמאלס אין דיע פעססעלן דער עהע שמידעטן ו פאלססען וכו' וכו', וחחס שמו כמו במכתב הראשון אדאלף ווייס, והכתב והמחיקה של ב' מכתבים אלו דומים זל"ז ממש:

והבעל ואחיו עמי הארץ הם, א' טעניקער וא' יורנאליסט, דומים ממש כנשאים בין הנכרים וסברו שמה שכתב הבעל דמוחלת את לינשא לכל גבר דיחייבין ה"ו גט ואשמו מותרת לשוק ותו לא שמענו ממנו ולא מאחיו זולת גיסה של העגונה שלעזינגער כתבה לאחיו של הבעל ליאזעף ווייס בשנה העברה לעיר שיקאגא (כי האשה לא כתבה לו בשום פעם כי הי' לה עליו על כי דיע כי ברח בעלה ולא הגיד לה) והשיב לשלעזינגער שאחיו הלך מעיר שיקאגא ואינו יודע לו לכתוב ולהודיע ממעמדו וכו' ומאז עבר וחלף שנה חמימה:

והנה זה ג' חדשים קיבל שלעזינגער איגרת בת מחלת מעיר שיקאגא מאחי הבעל יאזעף ווייס שהודיע כמתאונן על אחיו אל אוהבו שרץ לבשר לו בשורה רעה שלאחיו אדאלף ווייס היה לו אסון במסילת הברזל בוועסטען של אמעריקא בעיר לייצרינגען ומת:

והנה העתקת המכתב אות באות. שיקאגא 3 מאי 1897. געעהרטער הערר שלעזינגער! איינער טרויריגען פפליכט נאכאממענד געבע איהנען באקאנט דאזס מין ברודער אדאלף וואהרענד איינער רייע נאך דעם וועסטען דעם לאנדעם געלעגענטליך דעם גראסען באהנאטאטאטראפט בייא לייצרינגען פערזאמליקט אונד מיט דעם טאדע אבגעגאנגען איזט. דאס געגענווארטטיגע וואהנארט זיינער פרוי איזט מיר ניכט באקאנט מיטעין זיע ערוכט איזט היעפאלן מיטטעילונג נומאכען אונד אויך הערן הערנפעלד ו פערשטאנדיגען אן קאזי שרייבע איך עבענפאלס גריעס זיע איר יאזעף ווייס:

והאיש שלעזינגער שלח האיגרת מיד לגיסחו ליד העגונה הנה, ואחרי שבכתה ומחללה עליו כי קים לה בגווה שבעלה מת באת בבגדי אלמנותה להחירה לינשא. ושאלתי אותה מי הם הנוכרים במכתב "הירנפעלד וקאזי" ואמרה כמו שהזכרתי לעיל שהירנפעלד הוא גיסה וקאזי הוא אחיו. ואמרתי שתכתוב לקאזי שישלח לה את מכתבו שקיבל ג"כ מאחיו, כי מזכיר יאזעף ווייס שיכתוב לו ג"כ, ואמרה שזה יותר מז' שנים שלא שמעה ממנו ולא ידעה אי מקום מושבו:

והקשה ש"ש דא"כ מה קאמר בר"פ האשה רבה קוממות וכו' אי דאמר ואמר ידענא דאיתשיל מרא עלי היא גופא מנלן, והא הכא עוקר נדר מעיקרו, וא"כ לפי דברי העד לא הי' אסור מעולם, ומירך דדוקא דהאי דתשו' מיימוני דלפי דברי העד לא היה אסור כלל מעולם, אבל כאן גם לפי דברי העד עכ"פ קודם דאיתשיל מר"י עלי הי' אסור שוב אינו נאמן להוציא מחוקמו ע"ש:

וגם מ"ש דאפילו לנז"י בע"א מעיד שמת הוא איתחזק אסורא אלא מ"מ כאן שלא העיד דבעלה של זו מת לא מקרי איתחזק אסורא כנ"ל. אינו נכון דהרי סברת נז"י לחלק הוא כך דנשלמא אם האשה עצמה אומרת שמת א"כ לגבי דידה ל"ש לומר איתחזק אסורא שהרי היא בעצמה יודעת בודאי שמת, ועיי' רש"י קידושין ס"ו ומהרש"א יבמות פ"ח ד"ה והבא ולפנינו ליכא חזקה אסור כלל, אבל בע"א אומר שמת נהי דלפנינו ליכא חזקה אסור אבל האשה יודעת בעצמה שהיא אשת איש, ואין ע"א נאמן לה נגד החזקה, וזה שייך גם בנ"ד דמה נ"מ בזה שהעיד העד הלא האשה יודעת בעצמה שהיא א"א ואין ע"א נאמן לה נגד חזקה אסור:

ובזה שהקשה על נז"י בע"א מעיד שמת למה לא תהי' נאמנת במיגו דהיתה היא אומרת מת בעלה דלא היינו אומרים דלא הוא איתחזק אסורא ותאומן וא"ל לשום עד כמ"ש רש"י בשבועות ל"ב. שתי תשובות בדבר, חדא לפמ"ש מהרש"א כתובות ט' ע"ב בתוס' ד"ה לא דקא טעין דלענין אסורא ל"ש להחירה משום מיגו ע"ש, והא דאמרין ביבמות קי"ד בהחזקה היא מלחמה בעולם מה לה לשקר וכו' כבר כתב תומים בכללי מיגו אות מ"א דלאו מיגו ממש קאמר אלא דהו' רא"י דדייקא ע"ש:

וישכר דדוקא החס' לענין שבועות העדות לא הפסדה ממון בזה שלא העיד לפני ב"ד כיון שא"ל לעדותו אלא בזה לב"ד ואומרת מת בעלי כמבואר סי' י"ז ס"ח ואף שהוא נאמן להכחשה כמבואר שם מ"מ כל זמן שלא הכחשה לא הפסדה ממון בעדותו, אבל מ"מ אין זה מיגו דנות לה שהעד יעיד בפני ב"ד שמת דלא א"י לחזור דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, משא"כ אם היא תאמר בשמו שמת בעלה יראה פן יחזור ויכחשה ועיין תוס' כתובות י"ט ד"ה מודה:

בידיו מעיקרא דדינא פרכא דל"ש מיגו אלא אם חשדינן לה דמשקרת אמרין מה לה לשקר הא אם רוצה לשקר הי' אומר שקר טוב מזה, אבל כאן לא חשדינן לה במשקרת רק בזה לב"ד לשאול אם יכולה לסמוך על דברי העד ואמרין כיון דהיא יודעת בעצמה שהיא אשת איש וגבי דידה הי' חזקה אסור אין ע"א נאמן לה נגד החזקה, ומה מיגו שייך בזה:

ובזה שהאריך עוד לדעת הראשונים דס"ל דע"א נאמן אפילו בדבר שבערוה היכי דלא איתחזק אסורא, ולפמ"ש תוס' יבמות פ"ח וכתובות כ"ב דמשו"ה פריך בא"ת קאי ולא בחטאת דאוקמא חזקה א"א משום דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מרעא לה לחזקה א"א, וא"כ אין כאן חזקה אסור רק כאיקבע אסור כמ"ש תוס' שם דהו' כשתי חתיכות וע"א נאמן מדינא כמו באסורין:

ולפ"ע נ"ד זה אינו, דתוס' שם קאי בתרי ותרי דאם ניסת לא תא' וכיון שכבר ניסת שפיר כתבו דחזקה אשה דייקא ומינסבא מרעא לחזקה א"א והו' רק ספק, אבל בשעה שזא העד להעיד ואנו דנין אם נאמן שמת נגד חזקה אסור א"א אכתי חזקה א"א בחוקפה ולא איתרע' מחזקה דאשה דייקא ומינסבא ואין ע"א נאמן מדינא נגד החזקה. ואין

ואחר אחרון אינו נא דלפענ"ד אי משום הא אין כאן בית מיעוש דנהי דנשמע מלשון העד שהאיש אדלף וייס יס לו אשה מ"מ לא הגיד מי היא אותה האשה ואין תהי' אשה זו מכאן זה בחזקה אשת איש:

אבל גוף הדבר שכתב לדעת נז"י אין בנ"ד חזקה א"א לפענ"ד ו"א, דנז"י לא קאמר אלא בלא נדע כלל שיש לה בעל רק ע"י שאמרה מת בעלי נדע שהי' לה בעל, דזה ודאי לא הוא איתחזק אסורא דמעולם לא היה רגע שהחזקה אפילו בא"א דהא בשעה שנדע לנו שהי' לה בעל באותו דיבור נדע לנו ג"כ שמת, אבל אם אמרה קודם לזה שהיא א"א ואחר זמן אמרה שמת בעלה או נתגרשה שפיר מקרי איתחזק אסורא גם לנז"י. ועיין כתובות כ"ב באומרת א"א הייתי וגרשה אני דנאמנת כתב ש"מ דוקא חוכ"ד אבל אחר כ"ד אינה נאמנת בלא אמתלא, וכן כתבו הרא"ש ור"ן, אלא דהם מיי' באומרת א"א אני דמשמע גם עכשיו היא א"א וחזרה ואמרה פנייה אני שסותרת דבריה הראשונים אבל ש"מ כתב כן אמתני' דא"א הייתי וגרשה אני ע"ש:

אלא דמשם אין רא"י לנ"ד דהו' חזקה א"א דשם מטעם שו' נפשה חד"א אחא"י עלה. ועוד דאולי דוקא באומרת גרשה אני לריבה אמתלא אבל באומרת נתגרשתי אח"כ דהיינו אחר אמירתה אשת איש הייתי נאמנת בלא אמתלא דמה שהחזקה באמירתה א"א הייתי לא מקרי איתחזק אסורא, ומ"מ ריהטא דסוגיא דשם משמע דמשום אמירתה א"א אני לא מיקרי איתחזק אסורא דא"א רק מטעם שו' נפשה חד"א, ועיין בחו"ד סי' קפ"ה:

אבל בזה דהנר מבואר בקידושין פ' דאמרין מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על החזקות ופירש"י על דבר שאנו מחזיקין כן ואפילו אין עדות בדבר, וכן פירש"י אהא דאיש ואשה חינוך ומיעוק שהגדילו בתוך הבית נסקלין וע"ז ונשרפין וע"ז בחזקה שהיא אשתו ואלו בניהם ואין אנו מכירין בהם בעדות גמור וכו', וכתב הרמב"ם פ"א מא"כ הכ"א איש ואשה שבאו ממדה"י הוא אומר זאת אשתי והיא אומרת זה בעלי אם החזקה בעיר ל' יום שהיא אשתו הורגין עלי', וכן פסק בשו"ע אה"ע סי' י"ט ס"ב ועיי' ח"מ וז"ש שם ומדברי כולן נלמד שאפילו עפ"י עצמם אם החזיקו עצמם באיש ואשתו ל' יום בעיר סוקלין ושורפין ע"ז אפילו לא ראיתו נוהג עמה כאיש ואשתו ובהחזקה נדה בשכינותי הוא רק עפ"י עצמה בלבד, ורמב"ם כתב רא"י לזה ממכה ומקלל אביו ואמו, וכתב הרה"מ שרא"י זו מפורשת בירושלמי, וא"כ בנ"ד שהחזיקה עצמה כמה שנים בא"א וגם אמה וקרובי' וגם הבעל החזיק אותה בכך יותר מל' יום ודאי היא בחזקה אשת איש גמורה:

ובבב"ד דברי נז"י אני נבון, ונ"ל סברא ישרה דדוקא בחתיכה ספק תלב ספק שומן ע"א נאמן כיון שלפי דברי העד לא היה אסור מעולם כי מתחלת בריתו שומן היה, אבל באומרת מת בעלה גם לפי דבריה הי' כאן חזקה אסור ואין הוא דלא ידעינן רק שאומרת שהאסור נותר מכאן ולהבא אפשר בזה אין ע"א נאמן באסור מה"מ:

וגדולדה מזו כתב בס' ש"ש ש"ו פ"ד שהקשה על תשו' מיימוני לה' אישות סי' ג' בראובן ששלח שליח לקדש לו לאה ובשעת קידושין שמעו עדים שאמר הרי את מקודשת לי וא"ל למה לא אמרת לראובן והשיב שהי' סבור שאומר לראובן ולא נתכוונתי אלא לקדשה לראובן, וכתב שם דנאמן דלא מיקרי איתחזק אסורא אלא היכא דגם לדברי העד שזא להחיר האסור מכאן ולהבא מודה הוא דמעיקרא אסור הי',

בעדות אשה דאקילו בה רבנן אבל בשאר עדות לא דרשמנא אמר מפייהם ולא מפי כחנם, וכן כתבו רמב"ן ורשב"א ביבמות שם, וכן כתבו הר"ן ורשב"א בגיטין שם וכתשו' מהר"ם כ"ץ שכתב"ם סי' י"ז סקכ"א חמה דא"כ למה הביא הר"ף כלל הך ירושלמי כיון דלא נפקא מינא מדי וסמך ענמו אהאי דגיטין:

ולפענ"ד נראה דבאמת ק"ל דבחי' רמב"ן יבמות שם כתב דאפילו בע"א מפי כחנא שאלנו מקום משיאין, ונראה שזה הסכים רשב"א שם ובגיטין והר"ן בגיטין עיין בדבריהם, והנה במאי דכתב רמב"ן שם דא"כ קיום משום דקיום שטרות דרבנן ולמד ק"ו דהא אפילו קולא נמי מקילין בה טפי מדאורי' דהא מפי כחנם גופי' פסלי' רחמנא ואעפ"כ משיאין וכו' כ"ש דלא מחמירין בה אדאורייתא להצריך קיום ע"ש, חמהני למה שהביאו אחרונים בשם מוהר"ם דהיכי דיש להסתפק באמינת הדבר חשו חז"ל באיסור א"א טפי מממון אבל בדבר שאין להסתפק באמינת הענין אלא משום גוה"כ או הקילו בא"א טפי מממון משום עבונא. ולפ"ז בשלמא מפי כחנם דפסול רק מצד גוה"כ ולא משום ספק באמינת הענין שפיר הקילו חז"ל מדאורי' משום עבונא אבל קיום דברים משום אמינת אפשר דהחמירו יותר בא"א מממון:

וב"ל דיש להקשות למה שהביא הסמ"ע בחו"מ סי' מ"ו סק"ט בשם הגמ"ר דקידושין דהיכי דהעדים אומרים לא חתמנו צריך קיום מה"ת וע"י ש"כ שם סק"ט, ולפמ"ש הש"כ סי' ס"ט סק"י"ב דעת ר' שרירא גאון דכל מקום שצריך קיום מה"ת לא מהני מה שכת"י יוצא ממק"א ע"י דימוי החתימות דזה הו' רק קיום דרבנן, וע"י קצו"ח רס"י מ"ו, והרי הא דע"א נאמן בעדות אשה שמת בעלה הוא משום דעבד"ג ויחודע שקרו, אבל כל היכי דיוכל להשמט ל"ש ה"ט, ועיין נוב"י סי' כ"ז וסי' ל"ג, וא"כ איך יהי' ע"א מפי כחנא נאמן והא אס' יבא הבעל יכול להשמט ולומר לא חתמתי, ונהי שאס' ב' עדים יעידו שראוהו חותם הוחזק שקרן דדוקא אס' שני עדים אומרים לא חתמנו י"ל דלא הוחזקו שקרנים דתרי ותרי נינהו וע"י יבמות פ"ח וכתובות י"ט ובר"ן שם, אבל בע"א ודאי הוחזק שקרן מ"מ אס' לא חתם בפני שני עדים איך יהי' נאמן הא לא הו' עבד"ג דיכול לומר לא חתמתי וכת"י יוצא ממק"א ודאי לא הוחזק שקרן, אלא אפילו אס' שני עדים יכירו חתימתו נמי תקשי למ"ש חוס' ריש גיטין דהיכי דאיתרע בנפילה ולוה טוען מוידף הוא אין לגבות מן הדין אפילו ימצא עדי קיום דחיישינן שמא זויפי וזייף וחתים וכו', א"כ עכ"פ אינו מבורר שקרמו ויכול להשמט ולאמור לא חתמתי ואמאי יהי' נאמן:

אמנם לק"מ דהא עכשיו משיאין עמפ"ע מפי עבד ומפי אשה ומפי שפחה, והרי בזה יוכל להשמט וכמ"ש נוב"י סי' כ"ז ול"ג ואפ"ה אקילו רבנן משום עבונא שהוא נאמן, וא"כ ה"נ ע"א מפי כחנא אעפ"י שיכול להשמט נמי נאמן וא"ש. ולפ"ז שפיר למד רמב"ן ק"ו דהא מפי כחנם גופי' פסלי' רחמנא דאף דע"א נאמן מה"ת משום מילתא דעבד"ג כמ"ש נוב"י אבל מפי כחנא פסול מה"ת גם מצד אמינות הדבר כקושיא הנ"ל, ואעפ"כ משיאין מדרבנן דאקילו משום עבונא, כ"ש דלא מחמירין להצריך קיום אפילו מצד אמינת הדבר:

ובערתה מיישב קושית מהר"ם כ"ץ דאי מהאי דגיטין הו"א דוקא במעיד לפנינו מפי הכחנא דאינו יכול להשמט לומר לא חתמתי והו' מדעבד"ג לא משקר וליכא רק משום פסול מפי כחנם בזה אקילו רבנן בעדות אשה, אבל במצא כחנא דחתם שלא בפנינו נהי דפסול מפי כחנם אכשרו רבנן

להחזיק ולומר דמוחרת מדינא עפ"י ע"א להנשא משום דאס' חנשא חרעי חזקה א"א מחזקה דאשה דייקא דמ"מ השתא בשעת' א"נ באיחזוק איסורא:

וידעתי שנוכחי קמא אה"ע סי' כ"ט נמי נחיה לזה דמשום ה"ט דאשה דייקא ומינסבא פקע חזקה אשה איש קודם שניסח ודלא כמ"ש. ויש לעשות סמוכין לדבריו מהא דבעי ביבמות קט"ו בע"א במלחמה מהו טעמא דע"א וכו', ומשמע דלא נסתפק אלא בטעם דע"א נאמן אבל דין נאמנות ע"א לא מיבעי' ל' אי נאמן מה"ת או מדרבנן והרי לדעת נוב"י שם סי' ל"ג ע"א נאמן מה"ת אי טעמא משום דעבד"ג וע"ש סי' כ"ח, ואם הטעם משום חזקה דייקא ומינסבא א"נ רק מדרבנן, אלא ודאי דגם אס' נאמן משום דייקא ומינסבא נמי נאמן מה"ת משום דמרעא לחזקה א"א, והו' כחתימה ס' חלב ס' שומן דע"א נאמן מה"ת, וכמ"ש הוא בס' ל"ח:

ואין לדחות לפמ"ש רש"י דאי נאמן משום דייקא וכו' ושניהם אמרו בדדמי, וא"כ היא גופא קמיבעי' ל' אס' טעמא משום דעבד"ג ונאמן מה"ת, ולפ"ז לא חיישינן שאומר בדדמי כמ"ש ראשונים שם דבשני עדים הואיל ונאמנים מה"ת לא חיישינן לבדדמי ודלא כשיטת הר"ף שם, ואי טעמא משום דייקא וא"נ רק מדרבנן חיישינן לבדדמי, דלפענ"ד דוקא בשני עדים הואיל וליכא עדות יפה מזה דתרי כמאה לכן לא חיישינן לבדדמי, וכמ"ש הרא"ש שם דבחר סהדומא דתרי לא דייקא אבל בע"א אפילו היכי דנאמן מ"מ תרי עדיפי דיכולין להכחישו שפיר י"ל דחיישינן לבדדמי אפילו היכא דנאמן מה"ת, וע"כ דאין הטעם דל"ח לבדדמי אס' טעמא משום דעבד"ג לפי שנאמן מה"ת רק משום דמחירא שיחזק לשקרן, וכיון דלאו הוא גופא קמבע"ל שפיר מוכח כנ"ל:

אלא דנוכחי מדוי' די' משתלים שכתב שם בס' כ"ז דגם טעמא דייקא שייך בטעמא דעבד"ג, דע"י שדייקא הו' עב"ג ע"ש, ולהכי גם להאי טעמא נאמן מה"ת ולא משום דמרעא לחזקה אשה איש, ושפיר קמה סברתי הנ"ל:

ב' אס' ע"א מהני אפילו בכתב והוא כחב ולשון גלחות, בענין זה צריך אני להאריך קצת והחזק דעת ית"ש יחני דעה ובינה והשכל מפיו דעת ותבונה:

בירושלמי שלהי יבמות מצאו כחב בשטר מת פלוני נהרג פלוני ר' ירמי' אמר משיאין את אשתו, ר' בון בר כהנא אמר אין משיאין את אשתו (בר"ף שלהי יבמות כשהביא ירושלמי זה הגי' מצאו כחב בשטר וחתום) מחתימתא מסייעא לדין ומחתימתא מסייעא לדין, מחתימתא מסייעא לר"י עפ"י עדים לא עפ"י כחנא ולא עפ"י מחורגמן ולא עד מפי עד (בר"ף הגי' ולא עפ"י ע"א) ועכשיו אין משיאין עמפ"ע ודכוותי' עפ"י כחנא ועפ"י מחורגמן משיאין (ופי' פני משה דהאי ועכשיו כו' הוא בחמ"י, ובר"ף הגי' ועכשיו הלא משיאין עפ"י ע"א ועפ"י עמפ"ע וכו') ומחתימתא מסייעא לרבנן כו' יפה כה העדים מכה השטר וכה השטר מכה העדים שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו מצאו כחב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין משיאין את אשתו יפה כה השטר מכה העדים שהמלוה את חבירו בעדים גובה מנכסים ב"ח בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"ש, והר"ף שלהי יבמות מייחי' ל' בשינוי לשון קצת וכתב נמ"י שם ולא פסק כאן הרב ז"ל הלכה כמאן, וכחב הריטב"א אבל בחמ"י גיטין בפ' מי שחזו דף ע"א כתב הא דתני' התם שבדוקין אותו לגיטין כך בדוקין אותו למשאות ומתנות ועדיית ואוקימנא

וב"ל עפ"י מה שהביא רמב"ן בחומש פ' שופטים בפסוק
 עפ"י שנים עדים או שלשה עדים יומת המה בשם הגאון
 ר' סעדי' שנים עדים או שלשה מקבלין עדות השנים, והקשה
 הרמב"ן שאין בכחם קבלת עדות רק עדים, ועוד דהא בד"נ
 איירי קרא ובעינן ב"ד של כ"ג, וכחך חמ"ס בכמה מקומות
 עיין חמ"ס אה"ע ח"א ס' נ"ד (וס' ק"י וע' בחי' ריש
 גיטין) דכונה הגאון דמעפ"י שנים עדים דרשין ולא מפי
 כחם אבל אם מעידים בפני ג' שהם ב"ד יכולין לשלוח קבלת
 עדותם בכחם לב"ד של כ"ג דבב"ד ליכא פסול מפי כחם,
 ולהכי לא כתיב או עפ"י שלשה ושפיר נקראים עדים כיון שהם
 אין דין ד"ג. ולפ"ו שפיר יש סברא לחלק דבשלמא ע"א ושאר
 פסולי עדות שפיר הקילו להאמין בעדות אשה משום עגונא
 משום דהרבה פעמים אין יודע ממינתו רק ע"א ושאר פסולי
 עדות ואי לא מהימני משאר עגונא, אבל אם עדים יודעין
 ממינתו אפילו הם בסוף העולם למה נכשיר מפי כחם משום
 עגונא הלא אפשר שיעידו במקומם לפני ג' והם ישלחו קבלת
 עדותם לפני ב"ד חכמים דלית בזה משום מפי כחם וימירוה
 וליכא חשש עגונא, לכן לא הקילו לענין מפי כחם:

ואולי יש לכוון זה בדברי הגהות מרדכי פ"ג דיבמות ס' ק
 ק"ג שחמה איך אנו מחזיקין ליגש עפ"י כחך לר' בון
 ואפילו לר"י קשיא דבירושלמי מ"י שכתבו מה שראו אבל אלו
 העדים כתבו עפ"י עמפמ"ע, ומירך דכתבים שלנו שאנו שולחין
 לדעת אמינת העדות ואלו העידו כן בפני ב"ד התירוה ליגש
 אם אנחנו שליחותיהם עבדין ונחירה ליגש (אם, נראה שהוא
 ט"ס וז"ל גם או אף) והבית מאיר ס' י"ו סק"י"א נחשבו
 מאוד בכונה שליחותיהם עבדין, ולפמ"ש י"ל דמשו"ה ל"ש בזה
 מפי כחם לפי שאנו מקבלין עדות עמפ"ע ואנו כותבין לב"ד
 אשר ידעו עליו קבלת עדות בחרת ב"ד מקבלי עדות ובב"ד
 ל"ש מפ"כ אלא דבאמת לא מקרי ב"ד רק דיינים מומחין
 וסמוכין בא"י, ושוב הוי מפ"כ רק דאין שליחותיהם דקמאי
 עבדין כמבואר כ"ו בטוש"ע חו"מ ס' א', והיינו שכ' הגמ"ר
 גם אנחנו שליחותיהם עבדין ושפיר לא הוי מפ"כ דב"ד אנו
 בשליחותיהם דקמאי. או דגם עכשיו ל"ש שליחותיהם דקמאי אלא
 בב"ד סמוכין עכ"פ בסמיכה שנהגין האשכנזים ע"ש בש"כ
 סק"ד, ואף אם כותבין ב"ד שאינם סמוכין בסמיכה אשכנזים
 מ"מ שליחותיהם דב"ד הסמוכין בסמיכה האשכנזים עבדין והוי
 ב"ד ולא הוי מפ"כ ואתי שפיר:

אלא דלפ"ו תקשי אמאי הקילו בעמפ"ע אפילו עד הראשון
 הוא במדינה אחרת אין כאן תקנות עגונא שהרי יכול
 להעיד בפני ג' במקום שהוא והם יכתבו עדותו לכאן ולא הוי
 מפ"כ כיון שהם ב"ד ושליחותיהם עבדי וכו' לשיטת הסוברים
 דאם עד הראשון בעיר נריכין לשלוח אחריו ע"י ח"מ סק"י
 וב"ש סק"ד וב"מ ס"ח רק באינו בעיר סמוכין על עמפ"ע
 משום דלא אפשר וודאי קשיא הא אפשר כנ"ל:

וב"ל עפמ"ש הרמב"ם פ"ה מעדות ה"ג וכ"מ שע"א מועיל
 אשה ופסול כמו כן מעידין חוץ מע"א של שבעה וכו'
 ע"ש, וה"ט דכ"מ שע"א נאמן לא בעי תורת ודיני עדות רק
 שנעד אמינות הדבר, ולכן בעדות אשה שהאמינו חכמים ע"א
 ממילא בטלו דיני עדות ומשיאין גם עמפ"ע ומפי עבד
 ושפחה, אבל בשני עדים כשרים על מינתם הבעל דבעינן דיני
 עדות פסול מפי כחם ואין כאן רק שחכמים יכשירו מפי
 כחם משום עגונא בשם שפיר י"ל כנ"ל דאין כאן תקנות
 עגונא כלל:

אלא דלפ"ו ימיה דין חדש דהכי דליכא אלא ע"א בכחם
 מהני אליבא דכ"ע כיוו דע"א נאמו א"ל דיני עדות.

אבל כיון דל"ש עבלי"ג כי קושין הנ"ל לא מהני, ולכן הביא
 האי דיבמות ועכשיו הלא משיאין עפ"י ע"א וע"פ עמפ"ע
 אע"ג דל"ש עבלי"ג ודכוותי מפי כחם, ולזה אין סתירה
 ממתינתא דמסייעא לר' אבון ד"ל דהא דקמאי מלאו כתוב
 בשטר מת פלוני וכו' אין משיאין היינו משום דהאי מחניחא
 ס"ל דלא הקילו בפסול מפי כחם שהוא גוה"כ גם בעדות
 אשה ולא משום דל"ש ב" עבלי"ג, ואי מהאי דיבמות לא הוי
 ידעין הלכה כמאן אם מכשירין עדות מפי כחם דפסול
 מגוה"כ בעדות אשה והוצרך להאי דגיטין ותרווייהו נריכי ול"ו
 וא"ש:

ובזה י"ל פרפרת נאה על מה שדקדק חמ"ס אה"ע ח"א ס' ק
 מ"ד על ר"י"ף גיטין הנ"ל לאחיה לורך כתב דרחמנא
 אמר מפיהם ולא מפי כחם ע"ש, ויש לדקדק עוד דגם מ"ש
 אבל עדות דעלמא לא הוא שפת יתר. ולפי האמור י"ל דיש
 להקשות מנלן דנשתחק ע"א דנאמן בעדות אשה דלמא ע"א
 דעלמא נאמן משום עבלי"ג ואם אחי גברא וקאי ונמלא ע"א
 העיד שקר פסול לעדות ולשבעה, וע"י חוס' ב"ב ל"ד ד"ה
 דהיינו, משא"כ אלא דבנא"ה"י פסול לכל עדיות משום מפי
 כחם ואי גם שבעה בכחם לא מהני עכ"פ באלם ע"י טב"י
 קמא יו"ד ס' ס"ו וחמ"ס יו"ד ס' ר"ך, א"כ פסול גם
 לשבעה דלמא לא איכפת לי כלל גם אם יתגלה שהעיד שקר,
 ודוחק שירא שיופסל לעדות אשה שמת בעלה ואמאי מהימן:

ויש ליישב דהרי מבואר בסנהדרין כ"ד דיכול לקבל עליו קרוב
 או פסול והכי קי"ל בחו"מ רס"י כ"ב, אמנם אם קיבל
 עליו תרתי לריעותא יכול לחזור בו, וכן הוא דעת הר"י"ף, ועיין
 בש"ך שם סק"ג, וא"כ שפיר מפסיד בזה שימלא שקרן דאם
 אינו פסול רק משום מפי כחם אפשר לקבלו לעד ולדין
 ושבעתו בכחם, אבל אם יהי פסול גם מנד שהעיד שקר הרי
 יש בו תרתי לריעותא ויכולין לחזור מקבלתו:

אך ז"ל לפמ"ש קצו"ח ס' מ"ו אות י"ט דאלם פסול גם
 לחתום בשטר דאין כאן פסול משום מפי כחם דהוי פסול
 הגוף ע"ש מילתא בטעמא, א"כ גם בלא משקר יש בו תרתי
 לריעותא חדא פסול הגוף ושנית מפי כחם ויכולין לחזור
 מקבלתו, ואין לומר דעכ"פ נ"מ לקבלו לחתום בשטר דל"ש
 מפ"כ דלחתום בשטר ל"ש קבלה דהא נריך עדות שקבלתו חז
 אי אפשר שיהי בשטר, וא"כ אין לו דין שטר כמבואר לכל
 מבין:

אבל באמת ז"ל דהאי לא חשיב תרתי לריעותא דגם פסול
 הגוף דאלם הוי רק משום מפיהם ולא מפי כחם
 כמבואר בקצו"ח שם ולא הוי אלא חדא לריעותא, וזה שכתב
 הר"י"ף ולעדיות אוקימנא בעדות אשה דאקילו בה רבנן, וכדי
 שלא תקשה קושיתנו הנ"ל כתב אבל בשאר עדיות לא וגם
 פסול הגוף הוי רק משום דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי
 כחם והוי רק חדא לריעותא ושפיר י"ל דנאמן בעדות אשה
 כמירון הנ"ל:

ובזה שני"ל עוד ביישוב קושית מהר"מ כ"ך דכבר תמה חמ"ס
 אה"ע ח"א ס' מ"ד מ"ש בע"א ועמפ"ע ומפי
 מתורגמן ועבד ושפחה ומסל"ת דהקילו בעדות אשה ומ"ש
 מפי כחם דלא הקילו לר' בון ובירייתא דמסייעא לר' ואם יש
 סברא לחלק, א"כ מה סייעתא מיימי לר"י דמהני מפי כחם
 מבירייתא דמפי ע"א ומתורגמן (ואולי הך ועכשיו אין משיאין
 וכו' ודכוותי עפ"י כחם הוא מלשון הברייתא ולק"מ) אבל
 הא וודאי קשיא מ"ש דשאר פסולי עדות הקילו ומפי כחם לא
 הקילו:

ולפענ"ד נראה דמריש הו"ק"ל אהא דאמרינן בגיטין ע"א פ"ט לאלס שא"י להגיד, ומסיק הטעם משום מפיהם ולא מפי כהנס למ"ש הרי"ף ביבמות ל"א דמשו"ה לא הו"ל כל השטרות מפי כהנס משום דשטר דנפיק מחותמי די דבע"ד לא אמרינן די מפיהם ולא מפ"כ הוא דהא מעידנא דחתימי בשטרא ויהינן לי למרי לא יכלי למיהדר דהו"ל כמי שנחקרה עדותן בנ"ד, הלכך מפיהם קרינא דהו"ל, מבואר דאס א"י להיות חחר ומגיד אחר החתימה לא מקרי מפ"כ, וא"כ אלס המגיד מפי הכנס שכותב וחותם בפני ב"ד שא"י לחזור בו אמאי נקרא מפ"כ, וחורתי על כל הנדבין ולא מלאמי מענה [ע"י חשב"ץ ח"א ס"י א' דף ה' ע"ג]:

לכך נ"ל למה דאמרינן במכות ו"ו ע"ב ד"א ע"פ שנים עדים שלא חהא סנהדרין שומעת מפי המחורגמן ועיין לשון הרמב"ם פ"ב ופכ"א מסנהדרין, מלשון זה משמע שאין לב"ד לקבל עדות כלל מפי מחורגמן מלבד מה שאין לסמוך לדון על עדות זה ובנרייתא דירושלמי הנ"ל דריש עפ"י ולא עפ"י כהנס ולא עפ"י חורגמן וכו', וא"כ גם מפי כהנס כן הוא מלבד מה שגזרה חזרה שלא לדון על עדות מפי כהנס יש ג"כ אזהרה לב"ד שלא לקבל עדות מפי כהנס, ועי' חת"ס אה"ע א' קוס"י מ"ג ואמרי א"ש ס"י כ' וקוס"י ל"ג. ועיין חשב"ץ ח"א ס"י ע"ח:

ובענין זה כלל השטרות שפיר אמרינן דבעידנא דחתימי ויהי למרי' הו"ל כנחקרה עדותן ולא יכלי למיהדר ואין כאן משום מפי כהנס, שהרי הב"ד לא קבלו מהם עדות מפי הכנס רק העידו בפני כ"ע וכבר הו"ל כנחקרה עדותן, ושפיר רשאינן לדון על השטר, ועיין חו"ס יבמות פ"ח דלגבי דבר הנראה וידוע לכל ל"ש חרי כמאה, אבל אלס החותם בפני ב"ד להעיד אין הב"ד רשאינן לקבל עדותו מפי כהנס וא"ש:

והנה' כבר כתבתי לעיל דבמלא כחוד בשטר פלוני מת וחחוס בו רק ע"א אין להאמינו משום מדעב"ג דיכול להשמט ולומר לא חתמתי. ועכשיו הנני מוסיף והולך דאפילו בשני עדים חתומים י"ל כן, והוא עפ"מ"ש הרמב"ם ספ"ו מיסוה"ת שנטעונו לחתוך את הדין עפ"י שני עדים כשרים, ואעפ"י שאפשר שהעידו בסקר הואיל וכשרים הם אללנו מעמידין אותן על כשרותן ע"ש, ולפ"ז כ"ז במקום שהחזרה האמינתם וכמ"ש הראשונים ביבמות קט"ו דמה"ע ל"ח דהו"ל בנדרים, אבל במלא כחוד בשטר דהו"ל מפי כהנס והחזרה לא האמינתם רק דחכמים הקילו כיון שגראין הדברים אמת, וכמ"ש חו"ס שם פ"ח ד"ה מחוך, וא"כ גם שנים אין נאמנים אלא משום דעב"ג, וכיון דיכולין לומר לא חתמנו לא הו"ל עב"ג ואין נאמנים:

ולפ"ז אס נאמר דפלוגמא דר' ירמי' ור' בון שבירושלמי היה בזה אס משיאין מפי כהנס אין לפשוט מהאי דגיטין דשם מ"י במעיד וחחוס לפנינו דא"י להשמט וכמ"ש ל' אהנס למ"ש בדעת הרי"ף דמשו"ה לא הו"ל כל השטרות מפי כהנס לפי דמעינא דחתימי ויהי למרי כבר הו"ל דבר גלוי לכ"ע עכ"ה מוכח דס"ל כמהרי"ק שורש ע"ד דאין העדים נאמנים לומר לא חתמנו ודלא כרבינו אביגדור, דא"כ אכתי אינו דבר גלוי לכ"ע דיכולין למיהדר די' ולומר לא חתמנו, ולפ"ז ע"כ אין הפלוגמא בירושלמי חליי בזה אס מפ"כ הו"ל עב"ג אלא אס אקילו חכמים בגוה"כ דמפ"כ משום עגונא ושפיר כתבו דסמין אהאי דגיטין דאקילו חכמים בגוה"כ דמפ"כ בעדות אשה משום עגונא:

אבל שני עדים ככתב לא מהני כיון דליכא תקנות עגונות כנ"ל ולא מהני מפי כהנס:

ובזה מדויקים דברי רש"י בגיטין ע"א שכתב דאקילו דה רבנן בע"א קרוב ושפחה ומדוע לא פי' דאקילו רבנן להכשיר מפי כהנס ולמ"ש יחא דמפי כהנס לא הקילו רבנן כלל כיון דאין בזה תקנות עגונא אלא כיון דאקילו בע"א וממילא לא בעינן דיני עדות וכשר קרוב ושפחה ממילא גם מפי כהנס מהני:

ואין לומר דהתם כנשתחק כיון דא"י להגיד בפה אס א"י ממינת העל אלא הוא שפיר איכא תקנות עגונא להכשיר מפי כהנס דהא לפי מסקנת הגמ' שם לא מהני אלא בפקח ונשתחק או נחחרש, ועי' ס"י י"ז ס"ב, דה מילתא דלא שכיח כדאמרי' בגיטין ה' ובבב"ל זה לא הו"ל מחקני רבנן להכשיר מפי כהנס:

אלא דא"כ חקשי אין מייחי ירושלמי סיעתא לר"י מצרייתא ועכשיו אין משיאין עמפ"ע ודכוותי' מפי כהנס דילמא דוקא כמו דמשיאין עמפ"ע בע"א דכוותי' מפ"כ בע"א אבל בשני עדים לא מהני מפ"כ כנ"ל, וכ"ה דבאמת לא מכשיר ר"י מפ"כ רק בע"א דא"כ ר' בון פוסל אפילו בע"א, ומה סיעתא לדידי' מצרייתא יפה כח עדים וכו' הא סיפא דיפה כח שטר שגונה מנכסים משועבדים היינו בשני עדים דוקא, ועי' בחו"מ ס"י נ"א, וא"כ רישא נמי מלאו כחוד בשטר מ"י בשני עדים וליכא סיעתא דבע"א פסול מפ"כ די"ל כחילוק הנ"ל:

אלא ודאי דז"א דאס בע"א מהני מפי כהנס ה"נ בשני עדים דלא עדיף ע"א משני עדים, ובהכי פליגי ר"י ור"ב דר"י ס"ל כיון דע"א מהני מפי כהנס מטעם הנ"ל כ"ש בשני עדים ור"ב ס"ל איפכא כיון דבשני עדים לא מהני מפ"כ כיון דליכא תקנות עגונות כנ"ל כ"ש בע"א דלא מהני כיון דליכא בזה תקנות עגונא, ושפיר מייחי סיעתא לתירווייהו ומיושב קושית חת"ס:

והשתא אחי שפיר דברי הרי"ף דמהאי דיבמות לא ידעינן הלכה כמאן וסמך אהאי דגיטין ואי מהאי דגיטין הו"ל דוקא בע"א מהני מפי כהנס כנ"ל ולא בשני עדים, ולכן הביא ביבמות האי דירושלמי דנשמע מיני דאין חילוק ואי מהני מפ"כ בע"א מהני נמי בשני עדים:

והב"ר ס"י י"ז אחר שהביא פלוגמא דירושלמי הנ"ל כתב וא"א הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם ולא אסיק כחד מיניהו, ולכאורה נראה דאלין לחומרא, והקשה ב"י הא גם הרא"ש בגיטין הביא האי ולעדות בעדות אשה דאקילו דה רבנן וכו' כמו הרי"ף, וא"כ י"ל דסמך עצמו ביבמות ע"ז כמ"ש נמ"י בשם הריטב"א והר"ן על הרי"ף. ובחת"ס אה"ע ח"א ס"י מ"ד חירך דהרא"ש עשה פי' סביב הרי"ף כמו הר"ן ואינו מביא כלל דברי הרי"ף רק המדפיסים הכניסו דברי הרי"ף בחוך דברי הרא"ש, וא"כ בין ביבמות בין בגיטין אינם דברי הרא"ש רק דברי הרי"ף והוכיח הטור דפשיטא לי' לרא"ש דאין הכרע מהאי דגיטין מדלא כתב על הרי"ף כמ"ש נמ"י ור"ן וא"כ אלין לחומרא:

אבל בס' שם הגדולים לחד"א במערכת הגדולים אות א' הוכיח במישור שהרא"ש לא חיבר ספרו על הרי"ף רק חיבר פסקיו בפ"ע כמו הרי"ף ע"ש ראיות ברורות, ולימא לחירון הנ"ל וקמה קושית ב"י על הטור ואפילו לחת"ס אכתי חקשי מ"ט אין הכרע:

חדא לומר לא חתמנו ושנית שהראשון שיקר בו, שפיר י"ל
דאינו נאמן דלא הו"ע על"ג כלל:

ולפ"ז ל"ק מהא דבע"א מקילין שני קולות עמפ"ע ומפי
עבד דהתם אין בשני הקולות ספק יותר על אמימות
הדבר רק פסולים מגזיה"כ וזוה שפיר אקילו גם שתי קולות
משום עגונא, אבל כאן השני קולות מוסיפין יותר לספק
באמימות הדבר וזה שפיר י"ל דלא הקילו משום עגונא
וכפצת מוהר"ש שהבאתי לעיל וא"ש:

וע"ז חי' דבכתבי שאלו שולחין ל"ש מפ"כ דיש להם דין שטר
וכיון דכשר מה"ת חו לא בעינן לטעמא דעדל"ג וכמ"ש
הראשונים דבשני עדים ל"ש בדדמי דבכר סהדוהא דתרי סהדי
לא דייקין דהחורה האמינתם עיין רא"ש יבמות קט"ו לא
איכפית לן אפילו יש שני דברים שיכולין להשמט מפי כחצם
ועמפ"ע, וס"ל דלא כמ"ש דעת הר"י דאם כותב וחותם
בפני ב"ד הו"י מפי כחצם, ודוקא בשטר המעיד בהני כ"ע ל"ש
מפ"כ, אלא גם אם כותב וחותם בפני ב"ד ל"ש מפי כחצם
דבשעה שכותב וחותם הוא מעיד ודוקא בעדים ששולחין כח"י
לכ"ד הו"י מפי כחצם לפי שזשעה שכותבין וחותמים דהו"י
כעדות בע"פ ליכא ב"ד ובשעה שגא כחצם לכ"ד אינם עושין
שום מעשה בגופן, ועיין נה"מ סי' כ"ח אות ו"ו דאפילו
לדעת המכשירין לשלוח עדות ככתב לכ"ד יכולין לחזור ולהגיד
קודם שגא הכתב לכ"ד ולא הו"י כחציה עדותן בכ"ד, ולכן
קיי"ל כדברי הפוסקין דהו"י מפ"כ אבל ככותב וחותם לפני ב"ד
לא הו"י מפי כחצם, וכיון דמשכחת עדות ככתב לפני ב"ד שהוא
כשר שוב משכחת עדות ע"י מעשה, ולפ"ז י"ל שאם מלווים
לאחרים לכתוב עדותם כשר ולא הו"י עמפ"ע דהו"י שלוחי עדים
הראשונים וכמותם ודוקא בעדות בע"פ שייך עמפ"ע כיון
דל"ש ב"י שליחות דמילי לא מימסרין לשליח, אבל ככתב דהו"י
מעשה שפיר הו"י שלוחיהו דעדים קמאי ולא הו"י עמפ"ע:

ודריי אנו יכולין לכתוב עדות זה לכל העולם ולהראות ככתב
העדות בפני כ"ע, וא"כ כבר נפק סהדוהא מחותמי ידיהו
ולא יכלי למיהדר, והו"ל כמו שנחקרה עדותן, וכמ"ש הר"י
בשטר שנחת ליד הב"ד ואין כאן פסול מפי כחצם שזשעה
שקבלנו עדותן וכחצוהו העדנו בפני כ"ע והו"ל תורת שטר:

וזוה שדייק המרדכי ואלו העידו כן בפני ב"ד היינו ככתב
התירוה לינשא גם אנתנו שליחותיהו עבדינן, פ"י של
העדים לכתוב עדותם וממילא מעידין בפני כ"ע ואין כאן מפי
כחצם, ומיושבין שפיר קושיות ב"מ:

אלא דע"ז יש לפקפק הא אנו מקבלין עדות גם מפי עבד
ושפחה ונכרי מסל"ת וזוה לא שייך שליחות דלאו בני
שליחות נינהו, ועוד יש לפקפק ולעין הרבה בזה:

לבן ג"ל דהרי קי"ל בחו"מ סי' כ"ח סט"ו דאין מקבלין
עדות שלא בפני בע"ד ואם קבלו אין דנין על פיו ויכולין
לחזור ולהגיד ע"ש, ולהכי בשולח עדותו ככתב לכ"ד הו"י
מפ"כ דאין לומר שזשעה שכותב מעיד דהרי אינו בפני בע"ד
וברצונו וכשקוראין הכתב לפני ב"ד ובע"ד דאין עושין מעשה
בגופן הו"י מפ"כ, אבל לענין היחיד אשה לינשא דהיא ודאי
מרוצי וא"ל עדות בפני בע"ד דהיינו בפני שפיר לא הו"י
מפ"כ דבשעה שאלו כותבין העדות אנו מעידין ולא הו"י מפ"כ
רק הב"ד הו"י הב"ד והם מרוצי שאלו נכתוב העדות
ושליחותיהו עבדינן ויש לו תורת שטר כמו שטר הנעשה במלות
הלוא והמלוה ולא הו"י מפ"כ וא"ש:

ובזה ניחא יותר מ"ש וכה"ג חי' ריב"א וכו' דהתם השטר

אבל הרא"ש שם בינמות ל"א כתב בהדיא דלא כהרי"ף,
וא"כ י"ל דעדים נאמנים לומר לא חתמנו ופלוגמא
דירושלמי משום דלא הו"י עבד"ג, וא"כ אין לומר דמתן אהלי
דגיטין כנ"ל שפיר כתב הטור ולא אסיק כחד מיניהו ואוליין
לחומרא:

ולפי דברינו יש לפרש דברי הגהות מרדכי פ"ב ופ"ג דיבמות
סי' ג' וסי' ק"ג וק"ד שכתב פעמים רבות תמהתי
אין מחירין לינשא עפ"י כתב ומצאתי בירושלמי וכו' (הביא
ירושלמי הג"ל) והשתא יש לתמוה לר' בון האין אנו מחירין
עפ"י כתב עדות הנא משם לכאן או להיפך ואפילו לר"י ג"ע
דשמה האי בירושלמי עדים חתמו עפ"י ראיהם דומיא וכו'
ואלו העדים כתבו על עמפ"ע או עכו"ם או אשה, והייתי
מחלק לישב המנהג דהאי בירושלמי מירי שמאליהן ככתבו ולא
לפי זורף ולא לפי מעשה אלא ככתבו לעמוד לראי וסטר כה"ג
אין לו דין שטר, אבל כחצים שאלו שולחין לדעת אמימות העדות
ואלו העידו כן בפני ב"ד התירוה לינשא אם אנתנו שליחותיהו
עבדינן ונחיה לינשא, וכה"ג חי' ריב"א פ"ב דכתובות גבי
כותב אדם עדותו בשטר וכו' והק' ריב"א אמאי לא ישלח
עדותו לכ"ד ויהי כשטר ויקיימוהו כדאמר פרק ג"פ וכו',
ותי' דהתם השטר נעשה במלות הלוא והמלוה ויש תורת שטר
עליו, אבל שטר שהעיד עושה מאיליו אין תורת שטר עליו והו"י
מפיהם ולא מפי כחצם, ודקדק מדאמרין ועכשיו משיאין
עמפ"ע ודכותי עפ"י כחצם משמע הא אם אין משיאין
עמפ"ע גם עפ"י כחצם אין משיאין, ואמאי לא יקיימו
חתמתם אלא כה"ג לאו בשטר הוא וכו' ע"ש:

ובזה הוציא ב"ש סי' י"ז סקכ"ו דאפילו אם כתב לכ"ד
ששמע מאחר מהני אלא כשכותב לזכרון ואינו כותב
למעשה אז לא מקלין בעמפ"ע כמ"ש בהגמ"ר פ"ב דיבמות,
אבל אם כותב לזכרון מה שראה בעצמו מהני, והיינו פ"י מחני'
מלא כחצו בשטר מה פלוני לא מהני היינו כשכותב לזכרון
ובירושלמי פליגי אי סמכין על כתב וכו'. ובס' בית מאיר תמה
כיון דפסקין כהמחיר מפ"כ כר' ירמי' בירושלמי אין תופס
לדינא כקושיה הגמ"ר דלא מקלין אלא ככתבו עפ"י ולא
בעמפ"ע משום דהו"י חרי קולי עמפ"ע ומפ"כ, שהרי המחיר
נסחיי מבריתא דעכשיו משיאין עפ"י ע"א ועמפ"ע ודכותי
מפ"כ ובע"א אין חילוק ומקלין אפילו עוד ב' קולות עמפ"ע
ומפי עבד, וה"נ מפ"כ אין חילוק בין קולא א' לשחים:

עוד הקשה על חירון הגמ"ר דכשכותב עדות לכ"ד אינו בכלל
מפ"כ דהו"י שטר הא פסקין בחו"מ סי' כ"ח ס"א דאין
לשלוח עדות ככתב לכ"ד משום דחשיב מפ"כ וכפ"י גם אנתנו
שליחותיהו עבדינן נדחק מאוד ע"ש:

ולפי האמור נראה דהגמ"ר בקושי' הו"י ס"ל דפסול מפי
כחצם מה"ת ואינו כשר רק מדרבנן דאקילו ב"י משום
עגונא וא"כ לא מהני רק משום שהדבר הגון להאמינו כמ"ש
תוס' יבמות פ"ח וידעינן אמימות הדבר שמת לכן הקילו
בגזיה"כ דמפ"כ, וא"כ אמימות הדבר לא ידעינן רק משום
דעבד"ג ואין סמכין על כתב הא יכולין להשמט ולומר לא
חתמנו כמ"ל, והביא בירושלמי והק' לר"ב אין מחירין עפ"י
כתב דאפשר לדדי' לא הקילו כלל מפי כחצם כמ"ל או כיון
דעכ"פ אינו כשר רק מדרבנן ול"ש ב"י עבד"ג אין סמכין הא
יכול להשמט ואפילו לר"י קשיא שמה האי בירושלמי בחתמו
עפ"י ראיהם, וא"כ הו"י רק חד דזיכול להשמט ולומר לא
חתמנו, וזוה שפיר ברייתא מסייע ל' דמשיאין עמפ"ע ואיכא
נמי חד דזיכול להשמט כנ"ל ואפ"ה משיאין וה"נ מפ"כ,
אבל אלו העדים כתבו עמפ"ע וכו' ואיכא שני דדדין להשמט,

וגם על מ"ש ב"ש דר"ן הביא פלוגתא זו ופי' מתני' זו למ"ד
 דלא סמכין על הכתב היינו כשכותב לזכרון וכו' כתב
 חת"ס שם שאינו אמת דחוספתא דמיתרי ר"ן בכתובות כ' יפה
 כה שטר שהשטר מוציא אשה מבעלה משא"כ עדים ויפה כה
 עדים שאם אמרו מה פלוני חנשא אשמו מלאו כתוב בשטר מה
 פלוני לא חנשא אשמו ואם אמרו מ"ש בשטר שמענו ושכחנו
 חנשא אשמו וכו', ומפרש לה הר"ן בכותב לזכרון מיירי
 מדאורייתא אבל אפשר מדרבנן הקילו וליכא ראי' לר' בון ולא
 לר"י דברייתא לא מיירי כלל מדינא דרבנן אבל דרייתא
 דירושלמי דמסייעא לר' בון מיירי מדרבנן דהא יפה כה השטר
 שטורף ממשעבדי, משא"כ עדים חילוק זה הוא מדרבנן, וא"כ
 גם יפה כה עדים מכח שטר שאם אמרו מה פלוני חנשא אשמו
 מלאו כתוב בשטר מה פלוני, פי' שאנו מוציין כתוב בשטר
 אפילו ע"י לא מהני אפילו מדרבנן:

ולפ"ע נ"ד כל דבריו בזה אינם ברורים ומי הגיד לו שהם שני
 ברייתות אולי הוא ברייתא אחת וכתוב בה יפה כה
 שטר שהשטר מוציא אשה מבעלה, משא"כ עדים וגם יפה כה
 שטר שטורף ממשעבדי משא"כ עדים. ואפילו הם שני ברייתות
 מנלי דברייתא שפי' הר"ן בכותב לזכרון מיירי רק מדאורייתא,
 ואדרבה כמו האי דיפה כה שטר שמוציא אשה מבעלה ולא
 עדים הפי' דעדים אפילו מדרבנן לא מהני להוציא אשה
 מבעלה, כן האי דיפה כה עדים משטר גם כן הפי' דשטר
 אפילו מדרבנן לא מהני דלא אקילו מפ"כ באשה כר' בון:

ואם נאמר דע"כ מיירי מדאורייתא דאל"כ איך קאמר יפה כה
 שטר שמוציא אשה מבעלה ופי' חת"ס שכותב הוא עצמו
 בשטר הרי את מותרת וכו' ואי מדרבנן הרי כתב בכת"י ואין
 עליו עדים פסול כדאמר בגיטין פ"ו, ו"א דהוא גופא קשיא
 מה היה לו לפרש בכת"י ולא בע"מ דכשר אפילו מדרבנן
 ולר"א דע"מ כרחי גם כתי' אינו כשר מה"מ רק בע"מ, אלא
 לפי' הר"ן שם דאפילו לר"א כשר בע"מ דאין הוי ע"מ, וזה
 שייך גם בכת"י, וא"כ עדיף לפרש בע"מ דכשר אפילו מדרבנן:

וגם מ"ש דברייתא דירושלמי מיירי מדרבנן דיפה כה שטר
 שטורף ממשעבדי משא"כ עדים, וחילוק זה הוא מדרבנן,
 אינו מוכרח דלמ"ד שיעבדא לאו דאורייתא הא דשטר טורף
 ממשעבדי הוא מדרבנן, אבל מה שבעדים אינו טורף ממשעבדי
 הוא מה"מ, וא"כ י"ל דגם הא דמלאו כתוב בשטר מה פלוני
 לא חנשא היינו מה"מ, אבל אפשר דרבנן הקילו משום עגונה.
 ואפילו יחינא ל' כל דבריו מ"מ מה סמך יש לו דברייתא
 שמפרש הר"ן בכותב לזכרון הפי' מלאו כתוב בשטר שהעדים
 עצמם מלאו מה שכתוב אללם לזכרון וברייתא של הירושלמי
 הפי' מלאו כתוב בשטר שמלאו אשמו כתוב בשטר אפילו ע"י
 עדים ולמה לא נפרש ברייתא דירושלמי כמו שמפרש הר"ן
 איך ברייתא. וגם לא ידענא מה לו לאריכות דבריו הלל חוכן
 דיחוי דברי ב"ש דברייתא שפי' הר"ן בכותב לזכרון הוא
 ברייתא אחרת מברייתא דירושלמי, ואפשר ברייתא ופלוגתא
 דירושלמי אינו בכותב לזכרון אלא בשטר גמור, ובהא הוא
 דקי"ל כר"י דכשר אבל בכותב לזכרון לא:

וב"ש שם בכת"ס עוד להוכיח מתוס' יצמות קכ"ב ע"א ד"ה
 דחו לי דחוס' ס"ל דירושלמי מיירי שמלאו כתוב
 בשטר בשוק ולא בעד עצמו שכתב לו לזכרון, והוא עפ"י
 פירושו בהמשך דברי חוס' שעמד עליהם בחשו' אלשיך ס'י
 קי"ח וב"ש ס"ק כ"ט ופי' חת"ס ד"ק במלאו שטר וא"א
 לקיימו איך משיאין לר"י נהי דלא חיישין לזרה כדאמרין
 ביצמות שם בשעת הסכנה כותבין ונותנין אעפ"י שאין מכירין

נעשה במזות הלוא והמלוה ויש תורת שטר עליו וכו' כיון דהוי
 בריצא הבע"ד הוי כמעיד בפני בע"ד דומה ממש לנ"ד שהוא
 בריצא האשה וב"ד ויהא דבעי' גם דעת המלוה אפשר משום
 דלא מחויב להלות וכדעת ר"י מיגאש ורמב"ן שהביא הש"כ
 בחו"מ ס' ט"ל סקמ"ט ועיין חו"מ ס' רל"ח ופנ"י קידושין
 מ"ח. ומה שיש להקשות דלמא שטר הנכתב במזות ליה
 ומלוה שאני משום דקבלו עליהם עדות מפ"כ והוי כמו נאמן
 עלי אבא י"ל דהאי גופא שקבלום עליהם לא ידעין רק מפ"כ
 וע"כ נריכין לחי ריב"א, ומ"מ נ"ע בזה ואכ"מ]:

ולפי האמור נחא מ"ש עוד ודקדק מדאמרין וכו' שהוא
 שפת יתר אבל לפמ"ש אחי שפיר דה"פ ועכשיו משיאין
 עמפ"ע ודכותי מפ"כ משיאין משמע הא אם אין משיאין
 עמפ"ע גם עפ"כ אין משיאין כנ"ל משום דיכולין להשמיט
 ואמאי לא יקיימו חתימתם העדים בעצמם ושז"ל להשמיט
 ולומר לא חתמנו אלא כה"ג לאו בשטר הוא ואין בו משום
 עדות שקר כשכתבו לעצמם לזכרון ועכשיו כשמקיימין אינם
 זוכרין גוף המעשה, וא"כ עדיין יכולין להשמיט כמו עמפ"ע
 דשכתבו לא דקדקו וכתבו שקר ואין נאמנים מה"מ רק משום
 עב"ג וכיון דבזה לא שייך עבדי לגלוי לכן אין משיאין:

ולר"א דמסתפינא הייתי אומר כוונה אחרת בהגמ"ר אבל
 כתבי' שאנו שולחין לדעת אמינות העדות ואלו העידו
 כן בפני ב"ד החיריה לנשוא, א"כ הב"ד הממירין אין דנין
 עפ"י כתבם רק שאנחנו שקבלנו העדות אין אנו בקיאים היטב
 בהוראה זו אם יש להחיר עפ"י עדות זה שולחין למומחין
 הבקיאים את הדין ומורין לנו שעפ"י עדות כזה יש להחירה
 להנשוא, וא"כ אנחנו שליחותיהו דב"ד הבקיאים עבדין ונחירה
 לנשוא, והרי אנחנו קבלנו העדות מפי המעדין ובה מדויק
 מאוד לשון ונחירה לנשוא. וע"ז הביא ראי' מחי ריב"א כה"ג
 דשם בני שנמחק שט"ח כיון דהשטר נעשה במזות הלוא
 והמלוה ויש תורת שטר עליו ולא הוי מפ"כ עדים מעדין בפני
 ב"ד שהי' לו שט"ח כזה, וב"ד פוסקין הדין שמי שיש לו
 שט"ח כזה גובה ה"ג ב"ד פוסקין הדין שמי שקבל עדות כזה
 יכול להחירה לנשוא, ובפסק ב"ד לא שייך מפי כתבם כמו התם
 דעושין לו קיום וגובה גם ב"ד אחר עפ"י פסק ב"ד זה
 מפ"כ ה"ג פסק ב"ד הבא אליו בכתב לא הוי מפ"כ ואמאי
 שפיר:

ואולי י"ל עוד כמו דשט"ח דיש לו תורת שטר לא הוי מפ"כ
 כיון דאינו מעיד בשט"ח מה שראה או ידע אלא הוי
 שטר קנין כמ"ש קנ"ח ס' ס"ו אות כ' ובשטר קנין ל"ש
 מפ"כ כמ"ש תומים ס' כ"ח אות ט"ז ה"ג בפסק ב"ד ל"ש
 מפ"כ כיון שאין מעדין על מה שראו ושמעו רק שהדין כן
 וכתיבתם גופא הוא המעשה ב"ד:

ולפ"ש לעיל נדחה מ"ש חת"ס אה"ע ח"א ס' מ"ד
 להוכיח מהגמ"ר דס"ל בעלמא כר"מ דשולח כתבו
 לנ"ד כשר מה"מ דאס"ד רק מדרבנן כשר כמו בשאר שטרות
 ממון ורבי בון נמי מודה בזה רק כותב לזכרון פסול דלא
 אקילו בעגונא לר' בון יומר מבד"מ ור"י ס"ל דאקילו טפי
 אפילו בכותב לזכרון, א"כ מה סייעתא מייתי לר"י מברייתא
 דועכשיו משיאין עמפ"ע ודכותי מפי כתבם הא ר' בון
 נמי מודה דמפ"כ הפסול מה"מ אכשרו רבנן משום עגונא.
 ולפמ"ש ו"א דודאי מודה ר"ז דמפ"כ הפסול מגזה"כ אקילו
 בעגונא אבל בכותב לזכרון דיכול להשמיט כגון בכותב לזכרון,
 אבל י"ל לעולם דגם בתורת שטר פסול מה"מ מגזה"כ ורק
 רבנן אקילו משום עגונא:

כ"מ פ"ג מגירושין הכ"ה וכו' ש"ס ס"ז ס"ק נ"ד ועין מל"מ פ"ג מגירושין ה"טו:

ובדחי נחא לי מה שהעיר בתח"ס דברמז"ס כחז ונדע שזה כחז ישראל והה"מ כחז שזה כחז ישראל ומה העלה דאם הוא כחז עברי או משיט"א או ידעין מזה שישראל כחז אבל אם נכחז בגופן שלהם מנא ידעין שישראל כחז וע"ז כחז רשנ"א שר"ך קיום:

ולפ"ענ"ד אחי לא העלה ארוכה למה שינה המ"מ לשון הרמב"ם אלא דאם הוא כחז עברי או משיט"א ע"ז לא ש"ך לומר ונדע שזה כחז ישראל דמשמע אחר העלמה נודע וכו' מעיקרא הו"ל ידעה, לכן פ"י המ"מ דאין הפ"י שזה כחז ישראל בשוא חתם הכ' ופחת חתם הח', אלא הוא אפילו בגופן שלהם אלא שנודע שזה כחז ישראל בקמץ חתם הכ' ופחת חתם הח' והוא פעל עבר, ולכן שינה לשונו לומר שזה כחז ישראל:

אך מנא ידע שכתבו ישראל אבל לדברי ר"י נחא כיון שחתום גם שמו והרי מבואר בגיטין י"א ע"ב דעכ"פ בא"י אין שמות ישראל כשמות עכו"ם ואפילו בחו"ל כמו דאמרינן החם ע"א דיש שמות מובהקין דעכו"ם כמו שיש שמות מובהקין דאמרינן, ומה ידעין דאמרינן כחז, אך אי חיישין לזיוף מנא ידעין דאמרינן כחז שמה גוי זיף הכל, לכן הסמך לזה וא"צ שיתקיים וכו' דלא חיישין לזיוף ושפיר ידעין דאמרינן כחז וא"ש:

תבבא לדינא דמשום גז"כ ולא מפי כתבם ודאי אין חשש דמשום עגונא אקילו וגם משום דיכול להשמיט אין חשש, כמו דמשיאין עמפ"ע ואי משום דלהרצה דיעות ראשונים ואחרונים נריך קיום הרי הוא מקוים ע"י דימוי התחיות ותחיתה ראשונה או ידעין בדירור שהוא של יאזעף ווייס שהרי השיב חסונה לשלעזינגער על די דואר, וכמ"ש חת"ס ס' מ"ב [מ"ג] דבזה ליכא חשש זיוף כלל, וא"כ עדיף משטרות המבואר' בחו"מ ס' מ"ו ס"ז שמקיימין מהם ה"ג מקיימין מתחיתה זו:

אלא דלדעת קצו"מ שהבאתי לעיל דימוי התחיות אינו אלא קיום דרבנן וא"כ אפשר דוקא בשטר שהוא ביד בע"ד ליכא חשש מזויף מה"מ דלא תניף אינש לזיף הוא דמהני דימוי תחיות אבל בנ"ד דהחשש על אדם שאינו ידוע שמה זיפו, וא"כ נריך קיום מה"מ וכמ"ש ש"ך בחו"מ ס' מ"ו סק"ג, ועיי' אה"ע סמ"ב ס"ד וא"מ שם, לא מהני דימוי התחיות, מ"מ נראה דגם כאן אפילו להמציא קיום נמי אינו אלא מדרבנן דבשלמא בשטר שהוא ביד מלוה יש לחוש שזיף כדי להוציא ממון אבל כאן לאיזה תכלית זיף, ואין לחוש רק לנזר שמתנת לקלקלה וכמ"ש ח"מ סוס"ק כ"א בחשו', וכמדומה שראיתי סדרא זו גם בב"מ, וא"כ אין נריך קיום מה"מ רק מדרבנן ושפיר מהני דימוי התחיות. ועוד אפשר לומר דדוקא דימוי התחיות לחוד הוא רק קיום דרבנן דילמא איתרמי תחיתה תחיתה או כהאי דאנת די' אורנוקא ב"ב קס"ז אבל לזיף כל האגרת זה א"א כלל והוי קיום דאורייתא, עיין חו"מ ס' ס"ט ועיי' ירושלמי שקלים פ"ה סוף ה"ג ופי' מהר"א שם, ועיי' קצו"מ ס' מ"ו אות ח' דדימוי התחיות הוי כסימנים, אבל לזיף כל השטר הוי כסימנים מובהקים ביותר, ועיין ח"מ וכו' אה"ע ס' י"ז סכ"ד ושפיר הוי קיום מה"מ:

אבל מה שאני נכון לפמ"ש מעלתו שהבעל ואחיו ע"ה אי טעניקער וא' יורנאליטט והמה ממש כנשנאים בין

מ"מ נחוש שמה שד כתבו דמשמע שם בגמ' דחיישין אפילו בלא אפשר אי לא חזו לי כבואה דכבואה חה ל"ש ככתב, לכן הקדמנו דוקא בשדה וכו' חיישין לשד ולא בעיר, וא"כ אחי שפיר דירושלמי מיירי שנמצא בעיר והחינה אי ירושלמי מיירי שנמצא בשוק אבל אי מיירי שהעד עצמו מנא אכלו מה שכתב לזכרון לא נריכי חוס' להקדמה זו:

ולפ"ענ"ד נראה לפרש להיפך דחוס' ס"ל דמיירי שנמצא אלא העד שכתב לזכרון ופלוגמא דירושלמי אם הכשירו פסול דמפ"כ מגז"כ משום עגונא, אך מנלן הא דילמא פליגי במנא בשוק ונהי דלכ"ע לא חיישין לנזר היכי דלא אפשר מ"מ פליגי אי חיישין שמה שד כתבו, וברייחא דמסייע לר"י היינו כמו דמשיאין עמפ"ע אף דל"ש עב"ג כמ"ש לעיל אפ"ה אקילו משום עגונא ולא חיישין למילתא דלא שכיח ה"ג לא חיישי' לשד כתבו, ולכן הקדמנו דבשדה ובכור לכ"ע חיישי' לשד דשכיח ובעיר לכ"ע לא חיישין כלל לשד, ואח"כ הביאו פלוגמא דירושלמי כדי להודיע דפלוגמא במנא אלא העד שכתב לזכרון דל"ש חשש נזר ושד כלל אלא פליגי אי הכשירו מפי כתבם משום עגונא, אבל במנא בשוק לא הוי מפ"כ דהוי שטר וכהגמ"ר, ואם נמצא בעיר לכ"ע משיאין ואם נמצא בשדה לכ"ע אין משיאין דחיישין שמה שד כתבו:

והרמב"ם פ"ג מגירושין הכ"ח כ' מנא כתוב בשטר מה איש פלוני וכו' ונדע שזה כחז ישראל ה"ז מנא אשמו, וכתב המ"מ דירושלמי ונכתב כאן בהלכות וכו' ופסק רבינו דדברי המיקל, וכן מוכיח בה"י בפי' מי שחתמו והק' למ"מ הא גמרא ערוכה הוא שם, ויותר חמוה שהרי בהלכות מפורש כן:

ולפ"מ שכתבתי לעיל לק"מ דשם בגיטין ככותב ותוס' לפנינו דא"י להשמיט והוי מדעב"ג, אבל במנא כתוב דיכול להשמיט כמ"ל לא מפורש שם דמשיאין, וגם לפמ"ש"ל דה"ט דמ"ד דלא אקילו במפ"כ משום דליכא תקנת עגונא כ"כ דאפילו הם במקום רחוק יכולים להעיד שם בפני ג' והם ישלחו כתב קבלת עדותם לכאן נמי י"ל דוקא בנשתחק מהני מפ"כ דבזה ליכא תקנות עגונא וכגון שאין ידע ממיתתו רק הוא אבל מנא כתוב בשטר לא:

אבל מדכתב הרי"ף בעדות אשה דאקילו בה רבנן משום עגונא אבל בשאר עדות דעלמא לא דרמנא אחר מפיהם ולא מפי כתבם ואי איתא דגם בעדות אשה יש מקום דלא מהני מפי כתבם כגון במנא כתוב בשטר ליפלוג בעדות אשה גופא ואמאי מחלק בין עדות אשה לעדות דעלמא, ובלאה"ג הך אבל עדות דעלמא מיותר לגמרי וכמ"ל, אלא ודאי דבא להורות דבעדות אשה בכל גווני כשר מפ"כ, ודוקא בעדות דעלמא לא, ושפיר כתב המ"מ דכן מוכיח בהלכות פרק מי שחתמו דרק מוכח ולא מפרש:

עוד כתב המ"מ וכתב רבינו ונדע שזה כחז ישראל ואפשר שכונתו הוי למעוטי אי הוי כתב עכו"ם והטעם לפי שלא הוכשר עכו"ם אלא במסל"ת אבל לא כתבו לפיכך נריך שידע שהוא כתב ישראל, אבל אין נריך שיתקיים מי הוא שכתבו וכו', וכו' בדדה"ב כתב עליו ואין לו טעם שאם כתבו כתיבה כדרך מסל"ת למה יגרע:

ולפ"ענ"ד אפשר עפ"מ שהביא ב"י בשם רבינו ירוחם דאיתא בירושלמי שאם כתוב רק בשטר בלא חתום אין משיאין את אשמו וזלמי אם מנא עד ככתב ע"ש, ולפ"ז אם לא ידעין שכתבו ישראל ל"ש לומר שכתבו כדרך מסל"ת שאם לא ה"י מתכווין לשום ד"א למה חתם שמו. ועיין בריעב"א שהביא

ממיתת אחיו להשתתף בצער ולא לאיכור ולא להיתר כי הוא חשב שכבר היא מגורשת מצעלה במכתב שכתב לה דמותה להנשא לכל גבר די חיצוני. אלא דיש לחוש לדברי הרה"מ בדעת הרמב"ם שלא הכשירו גוי אלא מסל"ת ולא כתב ועיין ב"י וחס"מ וב"ש, אבל כבר כתב ב"מ דהרה"מ לשיטתו דכל בלא שאלה אפילו בלי קישור דברים נמי הוא מסל"ת והוא דיעה א' שבס"ד בהג"ה, ופי' גם דברי הרמב"ם כן לכן נ"ל ברמב"ם חידוש דין דכותב לפ"ת לא מהני אבל לדיעה ב' שהוציאו מלשון הרמב"ם דנעיין דוקא קישור דברים והרי ברמב"ם פ"ג מגירושין ה"ך איחא רק מנא כתוב בשטר מה איש פנ"פ או נהרג פנ"פ ואין כאן קישור דברים ולא הוא מסל"ת ולהכי בעי' שנוע שכתבו ישראל ע"ש. ולפי"ז י"ל גם לדעת הרה"מ אין כותב לפ"ת פוסל אלא אם הוא בלי קישור דברים אבל אם הוא ע"י קישור דברים כנ"ד ויכיר מחובו שהוא לפ"ת גם הרה"מ מודה דמהני אפילו בכתב, וכן כתב בתשו' עבודת הגרשוני סי' פ"ו ע"ש:

וגם לפמ"ש"ל דמשו"ה לא מהני בכותב לפ"ת משום דבעי' ג"כ שחתם שמו כמ"ש ב"י בשם רי"ז ואם לא נתכוון לשום דבר לאחיה חלית חתם שמו ולכן לא הוא לפ"ת, א"כ כ"ז במנא כתוב בשטר אבל בנ"ד שכתב איגרת למיודעו במסל"ת שדרך לחתום שמו באיגרת שפיר י"ל דמודה הרה"מ דמהני גם כותב לפ"ת. וגם י"ל דמשו"ה פוסל המ"מ בכותב לפ"ת משום שמה דרך השטאה כתב וכמ"ש לח"מ שם, ועיי' חת"ס אה"ע א' סי' מ"ד, ובנ"ד לא שייך דכתיב דרך השטאה דלמה ישטה במיודעו, ועיין סמ"ע חו"מ רס"י פ"א ושם סי"ד, א"כ גם מ"מ מודה דמהני כותב לפ"ת:

ועוד זה שלישי דנ"ל טעם המ"מ דכותב לפ"ת לא מכשרין אשר כבר חמה עליו ב"י שהוא כהלכתא בלא טעמא, משום דאסור לקבל עדות גוי כמו עדות פסול בעבירה מה"מ עיין חת"ס סי' מ"ג אלא דבמסל"ת לפני ב"ד לא שייך זה דהרי כבר הסיח לפ"ת לפני עדים דל"ש זה ואין מקבלין אח"כ עדות כשרין ששמעו מגוי מל"ת, אבל במנא כתוב בשטר והב"ד יקראו מ"ש בו כדי להחיר האשה היא כאלו עמה קבלו עדות הגוי וזה אסור, ומכ"ש לשיטת הסוברים דנריך קיום ולכן לא הכשירו חכמים כותב לפי חומו. אבל בנ"ד שכתב לשלעזיגער והוא מעיד שכתב לו כן לפ"ת בלי שאלה יש קישור דברים וכבר ראוהו ב"ד וכל אדם, מודה מ"מ דיש למקום גם על כתיבה לפ"ת:

(ג) אך יש חשש משום שהוא אחי בעלה ואיחא בירושלמי פט"ו מיבמות ה"ד בן חמותה כתיב חמותה בן בעלה כתיב בעלה והרי יאזעק ווייס זה הכותב הוא בן חמותה ואינו נאמן להעיד לה ואפילו אינו בן חמותה רק אחי בעלה מן האב הוא בן חמ"י והרי בתי חמ"י איבעיא לן במלמודא דידן יבמות קי"ז אי נאמנת ולא איפשטא, וכתב חוס' יו"ט שם דנקטינן לחומרא וכן משמע בלשון רש"י במשנה שכתב זאת אומרת זו חירש כל עמל אי ואמי וכן כתב הרע"ב שם, ומדנקטו גם איני משמע דגם בת חמ"י אינה נאמנת, וא"כ בן חמ"י כתיב חמ"י ואינו נאמן, וממילא דאפילו מסל"ת אינו נאמן כמ"ש ב"ש סק"י"ב בשם שער אפרים דלרעה אינה מעידה אפילו אם היא מסל"ת ע"ש, וטעמא כיון שמתכוונת לקלקלה י"ל דגם זו תחבולה שעושה עמה בכונה כמסל"ת כדי לקלקלה, וה"נ בשאר החשודים שמתכוונים לקלקלה:

הן אמת כי ראית שער אפרים מריב"ש שהוכיח דגוי מסל"ת נאמן בלי קישור דברים מהא דפריך ביבמות קכ"ב אהא דתנן ומשיאין עפ"י בת קול, מעשה בא' וכו' ודילמא שד הוא

הנכרים, וא"כ קרוב הדבר שאמי הנעל יאזעק ווייס פסול בעבירה מה"מ, והרי מבואר בס"י ק"ג דפסולי עדות דאורייתא פסולין. ואמנם עלה בדעתי מילתא חדתא דזה רבות בשנים תמהתי בתשובה א' נע"י שו"ת בית שערים יו"ד סי' י"ד] עמ"ש רמב"ם פ"ב מגירושין ה"ז וכל הפסול בעבירה מה"מ אם בא להעיד באשה שמת בעלה אינו נאמן ועי' מ"מ שם וב"ש סי"ז סק"ב, ומשמע אפילו אינו רשע דחמס אלא עבר עבירה שיש בה מלקות כמבואר בחו"מ סי' ל"ד, ואמאי הא דין זה נובע מיבמות כ"ה דאמרינן גזלן דד"ת פסול לעדות אשה, ודילמא דוקא גזלן דא"י רשע דחמס וחשוד למשקר לא האמינו בעדות אשה, ועיין נמ"י סנהדרין כ"ו, ועיין טו"ז סי"ז סק"ב שכתב דפסול בעבירה הוא משום דמשקר, וא"כ התייבא ברשע דחמס אבל פסול בשאר עבירות דא"י דאינו חשוד למשקר ועיי' קנ"ח סי' נ"ב ואינו פסול רק מגזל"כ אל תשת רשע עד כמ"ש טוח"מ סי' ל"ד מנלן דלא אקילו ב"י רבנן משום עגונא כמו בשאר פסולי עדות קרוב ועד ואשה, ומכ"ש לשיטת הסוברים דע"א נאמן מה"מ משום מדעב"ג וודאי תקשי, והארכתי בזה אז:

ובע"ת נ"ל דבשלמא בשאר פסולי שאין אי' מה"מ לקבל עדותן אלא שאין לסמוך על עדותן בזה שפיר אמרינן שאנו מקבלין עדותן ועיי' עדותן אם נתאמת אללינו שמת בעלה א"כ אם לא נחירה תהי' וודאי עגונא לעולם לכן אקילו חכמים לסמוך ע"י, אבל פסול בעבירה דאסור לקבל עדותו משום אל תשת רשע עד ושמת אם נקבל עדותו לא יהי' בו די להחיר העגונא וממילא כיון שלא יתאמת אללינו שמת בעלה לא תהי' עגונא ג"כ וודאי דשמת בעלה חי וישוב אלא לא הקילו חכמים לעצור וודאי על אל תשת רשע עד משום ספק שמת ע"י עדותו יהי' נתאמת אללינו שמת ונחיר העגונא:

וזו מדויק בלשון הרמב"ם שכתב אם בא להעיד וכו' ואמאי לא כתב אם מעיד אלא דהטעם הוא דכשנא להעיד אין אנו מקבלין עדותו כנ"ל, אבל אם כבר העיד כגון שלא ידענו שהוא פסול בעבירה ולא נודע לנו עד אחר קבלת עדותו שפיר סומכין על דבריו אם אינו רשע דחמס כיון שנתאמת אללינו שמת בעלה ואם לא נחירה תהי' עגונא לעולם ומשיאין אותה, ומכ"ש אם ע"א כשר אומר ששמע מפיו שמת בעלה דאנו מקבלין עדות ע"א כשר ועיי' נתאמת לנו שמת שפיר סומכין ע"י משום עגונא:

ובמערתה בנ"ד כיון שכבר נתאמת לנו שמת בעלה מפי כתבו לגיסה של העגונא שפיר יש לסמוך עליו ואפילו הוא פסול בעבירה כיון שאינו רשע דחמס, וכ"ש שאינו ברור לנו שהוא פסול בעבירה מה"מ אלא ספק, וא"כ אפשר דאפילו לכתחילה מקבלין עדותו שמת יהי' היתר לעגונא עפ"י עדותו ואמי ספק ומוציא מידי ספק:

ועוד נ"ל דקלקלתם תקנתם, דהרי קי"ל בחו"מ סי' ל"ד דאינו נפסל בעבירה בלא התראה אלא בעבר על דבר שפסול בירושלמי שהוא עבירה והוא מדברי הרמב"ם פ"ב מעדות ועיין כ"מ שם, והני פריצי זמנינו ובפרט באמעריקא הם כחיתוק שנשנה לבין העכו"ם ואומרים מותר יש לנו כשוגגים ואומר מותר שוגג הוא כדאי מכות ט', ועיין טו"ז יו"ד סי' נ"ט סק"ט, וא"כ לא מיקרי פסולים בעבירה כלל ויש להאריך הרבה בזה:

אבל אין אנו צריכים לכ"ז שהרי מבואר ברמב"ם שם דאם מסל"ת נאמן דאין זה פחות מעכו"ם וכן פסקין בשו"ע שם סי"ג, וה"ז כתב לפ"ת להודיע למיודעיו ולאשת המת

דילמא נרה הוי, ולא פריך דילמא כתיב הוי ש"מ דאפילו הוי גוי מותרת אעפ"י דלא היה קישור דברים דהוי מסל"ת ואי נימא דנרה נאמנת במסל"ת מאי פריך דילמא נרה הוי. ולפמש"ל לענין כותב לפ"מ ה"נ י"ל כן דודאי בלי קישור דברים אף דלענין גוי כל שהוא בלא שאלה מקרי מסל"ת, אבל לענין נרה דמחכונת לקלקלה לא מקרי מסל"ת, אבל בקישור דברים ויכרים שהוא מסל"ת גם נרה נאמנת, וכן הוא בג"ד שפיר י"ל דנאמן:

ועוד יש לחלק גם לדעת שער אפרים דדוקא נרה שהוא נערה דגופא הוא דא"נ אפילו במסל"ת, אבל שאר ד' נשים שהוא רק בשביל ממון דאכלה לגירסנא שפיר נאמן במסל"ת וכמו שמתקן ברש"י יבמות קי"ז ד"ה מי מסקא גבי חמומה הבאה לאחר מכאן ע"ש:

אך באמת אמרו שם בירושלמי אר"י מתניתא אמרה כן שלא עשו זכרים כנקיבות וכו', וכבר כתב כן בג"ג יבמות קי"ז לשון רי"ז ה"ז הזכרים והדומים לאלה הנשים הנזכרות כגון חמומה וכן חמ"י יבמה וכן בעלה נאמן וכו' ואין היבס נאמן אלא להחירה לעולם כגון שהיו לאחיו בנים ואין אשתו זקוקה לו אבל אם היא זקוקה לו אינו נאמן להחירה לעצמו ע"ש וב"מ ס"ד כתב שהוא ט"ס ו"ל בן חמומה ע"ש, ואין לזכך רק כיון דבעי לאשמעין דגם היבס נאמן ביש לאחיו בנים שאינו זקוקה לו להכי נקט בן חמ"י שהוא זכר הדומה לבת חמ"י ואגב אשמעין דל"ש בת חמומה ול"ש בת חמ"י וכחוס' יו"ט הנ"ל דאלין לחומרא וזוהו נכון כפל לשון וכן חמ"י יבמה דהכל אי עיי' ח"מ סק"י:

וב"ש סק"ד הקשה מ"ש דיבס נאמן אם יש לאחיו בנים ומ"ש יבמחה דא"נ אפילו אם יש לו בנים ובירושלמי הנ"ל אמרין יבמחה אפילו אחותה ועיין ברמב"ם פ"ו מגירושין ה"ג ומגיד משנה שם. (ויש לי מקום עיון במ"מ שם שכתב עמ"ש הר"מ ונראה אפילו היתה נראה נשואה לאחר הוא ממה שאמרו ביבמות קי"ח ויתבאר פ"ב שמי שיש לו שתי נשים ובאת אחת מהן ואמרה מת בעלי ה"ז חנשא עפ"י ענמה ונראה אסורה אפילו ניסת זו תחילה וכו', והוא תמוה דמשם אין ראיה כ"כ דהא בשעה שאמרה מת בעלה אחת לא היתה נשואה לאחר והיתה נראה שפיר חיישין דילמא רוצה לקלקל נראה ותמות נפשי עם פלשתיים קאמרה ואח"כ כשינסת לאחר שוב לא מהימנא דעבד אינא לאחוזקי דיבורי כמ"ש ש"כ חו"מ ס' ל"ג סק"ט, וכ"ש כאן שתחזיק דיבורה שלא תגלה שהיא זונה וניסת כשהיא א"א, ועיין ס' י"ז ס"ב, ואמאי לא הביא ירושלמי מפורש הנ"ל דקאמר נראה אפילו נשואה, והיינו אפילו גרשה בעלה וניסת לאחר ושוב העדה לו שהיא היתה נראה מקדם א"נ משום שעדיין השנאה כבושה ביניהן כמ"ש פ"מ שם, ועיי' ב"ש רסק"ב ו"ע):

ולפ"ע נ"ד נראה לחלק בדילמא יבמחה שהיא אשה ואפילו מת אחי בעלה דנעשית רחוקה היא פסולה לעדות מה"ת אפילו להטטרף עם עד כשר רק דחכמים האמינו אשה וקרויב במיתה הבעל משום עגונא, וכיון דיבמחה לא האמינו באין לאחי בעלה בנים משום שמתכונת לקלקלה וכיון דזו היתה חזק מקולא זו אפילו היא אחותה או יש לה בנים אוקמוה על ד"ת שאין אשה נאמנת, אבל יבס לא מיבעיא אם יש לאחיו בנים ומת דפסקא הקורבא כמבואר בחו"מ ס' ל"ג ס"ב דכשר להעיד לה עם עוד א' שמת בעלה דהיינו אחיו דהא הם שני עדים כשרים לפי דבריו שמת אלא אפילו אין לאחיו בנים דוקוקה לו לייבוס נמי אפשר דכשר להעיד לה מה"ת משום קורבא, ואף דכתב הרמב"ם פ"ג מעדות ה"ד דאשתו ארוסה

הרי היא כנשואה ופסול להעיד לה והרי פסקין בחו"מ ס' הנ"ל ס"ט מ"מ אפשר דליבמחה כשר כמ"ש חוס' כחובות ב' ד"ה לפיכך דארוסתו אגידא ב' טפי מיבמחה, ואפשר איכא נמי טפי איקרוי דעתא כמ"ש חוס' כחובות ע"ה ד"ה סיפא דכל המאמר דעמו לינשא וכו' אבל התם רק עומדות לחליצה כמו לייבוס וכו', אלא דא"נ לומר מת אחי שייבס אשתו משום טגוע ועיין קידושין ס"ג דא"נ לכנוס אימא יצרו חקפו, וכיון דכשר מה"ת כע"ל דעלמא להטטרף עם עוד להעיד שמת אחיו לכן היכי דיש לו בנים לאחיו דליכא ד' גיעה אין שום טעם לחכמים לפסול עדות דכשר מה"ת, לכן הוא בכלל ע"א דעלמא ונאמן, ומכ"ש לשיטות דע"ל נאמן מה"ת בעדות אשה משום מילתא דעב"ל"ג שלא חידשו בו חכמים דבר ביבס רק נשאר לגמרי על ד"ת, אבל גבי יבמחה דמד"ת א"נ שפיר שום יבמחה א"נ כיון שלא חידשו בה חכמים להאמינה ועיי' נמח דק ס' פ"ח:

ועוד נ"ל דרמב"ם פ"ג מייבוס ה"א כתב וכן אין היבס נאמן לומר מת אחי שייבס את אשתו שמת עיניו נתן בה וכו' ואין האיש נאמן לומר מתה אשתו שישא את אחותה עד שיעידו ב' עדים וכו' שלא האמינו ע"א אלא משום התרת עגונא, ומפשטות דבריו נראה דהך עד שיעידו ב' עדים והך שלא האמינו וכו' קאי רק על שישא את אחותה דאין בזה התרת עגונא, אבל במת אחי נהי דאינו נאמן לייבס שמת עיניו נתן בה וגם אין בזה התרת עגונא, אבל לחלוץ שחנשא לאחר נאמן דאין בזה חשש שמת עיניו נתן בה וגם תקנת עגונא שלא תתענג לעולם וכ"ש למה דמשמע מהבנת ב"ש רס"י קנ"ח דקאי נמי אהך דמת אחי ודאי משמע דלחלוץ ולהחירה לעלמא נאמן משום עגונא:

(ואנני תמה על ב"ש דקאי נמי על מת אחי איך כתב עד שיעידו ב' עדים וגם שלא האמינו וכו' והרי הרמב"ם כתב בהדיא פ"ג מייבוס הלכה ה' דע"א נאמן להעיד ליבמה שמת בעלה ומתיבמת על פיו וכו' וכן פסקין בזה"ע ס' קנ"ח ס"ז, וכן האשה ענמה נאמנת בזה כמ"ש שם ה"א וש"ע שם ס"א והוא משנה שלימה יבמות קי"ד מת בעלי חתיבס ו"ע):

אלא דמדברי ח"מ ס' י"ז סק"י מבואר דמאחר דאינו נאמן לייבוס ה"ה דא"נ לחליצה ע"ש, אבל טעמא בעי אמאי והרי חו"י דף קי"ח דאף דנראה אסורה וא"נ לגבי נראה מ"מ נאמנת לגבי ענמה ותינשא ולא אמרין מינו דלא מהימן אהאי לא מהימן אהאי:

לכן נ"ל דזה רק כמו דאמרין דף קי"ז באת לב"ד ואמרה מת בעלי החירוני לינשא ונותנין לה כחובתה חנו לי כתובתי אף להנשא אין מחירין אותה דשמת בשביל ממון אמרה, ואפילו אם אח"כ שאומרים לה שא"נ ואין לה כחובת עדין עומדת בדיבורה שמת והחירוני לינשא א"נ דעבד אינא לאחוזקי דיבורי כמ"ש"ל בשם ש"ך ס' ל"ג סק"ט, ועיי' אה"ע ס' ק' ס"ג וחי' וס' י"ז סמ"ד וחמ"ח וב"ש שם, וה"נ כן הוא אם אומר מת אחי והחירוני לייבס את אשתו א"נ ושוב א"נ אפילו לחלוץ ולהחירה לשוק אבל אם אומר מת אחי החירו לחלוץ אשתו לשוק שפיר מהימן, ועיין בלשון הטו"ש"ע ס' קנ"ח ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבס את אשתו, ואפילו נאמר דגם באינו אומר ואייבס את אשתו א"נ אינו מדינא אלא משום חשדא שיחשדוהו בנ"א שאומר כן כדי לייבס ושמת עיניו נתן בה, אבל בזה נשים ודאי מדינא לא מהימני כיון דכל נאמנות ע"א ואשה הוא רק משום מדעב"ל"ג לא משקרי, והרי כאן אדרבה חיישין דמכוונים שיחגלה שקרם ויהי כל הדרכים

ומהרשד"ם סי' ל"ה דשמו ושם משפחתו מהני וחשו' הר"ן
סי' ל"ג וחשו' חת"ם סי' מ"ה וחשו' מ"צ סי' ק"ה:

ואנכי בעניי איני יודע כלל מה מקום ספק יש כאן בזה כיון
שכתב יד של אחי הצעל יאזעק ווייס וחתימתו מקוים
ע"י דימוי כנ"ל, והוא כתב מיין ברוער אדאלף וכו' מיט דעם
טאדע אבגעגאנגען אהט, והרי ידעין בודאי שאין לו עוד אח
ששמו אדאלף רק בעל האשה רחל [אירען], וא"כ ליכא במה
לספק כלל:

(ד') יש לחוש הוואל ולא אחר העד וקצרתיו. גם בזה אבאר
קצת מה שנחמד לי בעברי דרך עיוני בדיון זה. הנה
רש"י ביבמות קט"ו ד"ה והכא לא דייקא כתב ותרומתו אמרי
בדדמי, ותוס' שם הקשו ע"ז דאי נימא דע"א אומר בדדמי
א"כ אפילו דייקא האשה ל"ל להיות נאמן כיון דאומר בדדמי
ע"ש:

ולפ"ע נראה דטובי קמא אה"ע סי' כ"ז ד"ה והנה
הקשה מה מועיל הך דאשה דייקא ומינסבא
לנאמנות ע"א הרי אין לה שום ידיעה חדשה רק עדות העד,
ותירך דע"י דייקא דידה הו' עב"ג טפי ע"ש, ובדבריו מיושב
מה שהק' המ"מ רפ"ג מגירושין אהא דפסק הרמב"ם שם
דע"א בקטטה לא תנשא לכתחילה הא כתב הרמב"ם שם הכ"ט
דטעמא דע"א משום מדעב"ג, וא"כ אפילו לכתחילה תנשא,
דו"א דהספק בגמ' אי טעמא משום עב"ג לחוד או משום
דאשה דייקא והו' עב"ג טפי, וא"כ שפיר כתב הרמב"ם שם
דה"ט דע"א משום עב"ג ומ"מ אפשר דהו' עב"ג טפי ע"י
דייקא, וא"כ שפיר ע"א בקטטה דלא דייקא לא תנשא
לכתחילה. וזוהי נסתלקה גם השגות הראב"ד שם בכ"ט שכתב
א"כ דאיהי דייקא ומינסבא משום דזה כבר נכלל במ"ש
הרמב"ם דהו' מדעב"ג:

אלא דהרמב"ן במלחמות רפ"ו דיבמות כתב וסוגין נמי
בעלמא כי האי טעמא דאמרין במס' ר"ה [כ"ב]:
בקידוש החודש דחד דמדינת מ"ט כל מילתא דעבדא לאגלו
לא משקרי בה אינשי, ואע"ג דהתם ע"ג טפי הא לא מספקא
לן בגמ' דדאי ה"ג ע"ג הוא וכו' אלמא דאין חילוק בין
ע"ג אס ע"ג טפי או לא, אלמא כל דע"ג חד מהימן:

לכן נ"ל ליישב קושיית טובי בשני אופנים, או שנאמר דדאי
אין ע"א חשוד שיעיד שקר ללא יועיל אלא להרע או
להטיב לאדם, וא"כ מהיכי חיטי שיעיד שקר שמת בעלה הלא
אינו חשוד לקלקלה בידי שמים, ואפילו בידי אדם אינו חשוד
לקלקלה רק בה' נשים ביבמות קי"ז או בגט גם הצעל עין
ירושלמי פט"ו דיבמות ה"ד, וא"כ אין לחוש רק שיעיד שקר
או בדדמי לטובתה שמוכל לישא, וכיון דאשה דייקא ומינסבא
ואין רצונה להנשא אס אינו ברור לה כשמש שמת בעלה א"כ
אין השקר או בדדמי לטובתה, ממילא לא חיישין כלל שהע"א
יעיד שקר או בדדמי, ושפיר נאמן משום דייקא דידה. והתינת
בשעת שלום אבל במת במלחמה דהאשה ע"מה אמרה בדדמי
ולא דייקא שפיר חיישין שמה גם העד מעיד בדדמי לטובתה,
והיינו דכתב רש"י ושיניהם אמרו בדדמי כיון שהיא מרוצת
בדדמי גם העד אומר בדדמי, אבל אס האשה היתה דייקא
ואינה חפיה בדדמי היה העד אחד נאמן דלא גם הוא אינו
אומר בדדמי ומיושב קושיית תוס':

אבל י"ל בפשיטות על קושיית טובי דהפי' אשה דייקא
ומינסבא שמדקדקת ודורשת וחוקרת על הע"א אס הוא
איש נאמן ואפילו אינו אומר בדדמי וקיס לה בגווי' עיי'
כמוצות פ"ה ולכן נאמן, וזה נראה שהי' דעת התוס', וכך הוא

האלו בה, וא"כ שפיר חיישין שמסקרת דאס לא יתגלה הרי יש
בכל אדם חשש משקר ואס יתגלה הרי בזה תפנים:

ולפ"ז א"ש דבשלמא יבס דאפילו אין לאחיו בנים נאמן
כשאינו אומר ואייבס אשתו כ"ש דנאמן ביש לאחיו
בנים, אבל יבמתה דאס אין לאחי בעלה בנים לא משכחה
דמהימנא לכן אפילו באית לי' בנים נמי לא מהימנא דגורין
אטו אין לו בנים ואפילו אי נימא דגם יבס א"כ כלל באין לו
בנים כבר כתבתי דאינו מדינא רק משום חשדא לכן לא גורין
יש לו בנים אטו אין לו בנים, אבל יבמתה דבאין לו בנים מדינא
דא' ודרכן לא מהימנא שפיר גורין יש לו בנים אטו אין לו
בנים ואחותה אטו אחרת כמ"ש הרה"מ דלא פלוג:

ובפשיטות יש לחלק דבשלמא בייבס אין עדותו שזה באין
לו בנים ליש לו בנים דבאין לו בנים מעיד גם
לעצמו שמוחר לייבס, ואפשר זה כל תכלית עדותו ואינו מעיד
כלל על היתר עגונא וביס לו בנים אינו מעיד כלל להנאח עצמו
רק להיתר עגונא ואין לדמות העדות כלל ול"ש לא פלוג, אבל
יבמתה העדות שזה ביש לה בנים לאין לה בנים להחיר אשת
המת לאיש אחר או ליבס או לעלמא ע"י חליצה רק באין לה
בנים חשדינן לה במסקרת משום שנאה וביס בנים אמרין דאין
לה שנאה או באחותה, אבל העדות שזה כנ"ל, לכן אמרין לא
פלוג:

ולפ"ז מיושב נמי מה שהקשה ב"ש ס"ק י"ד על חמ"ח
שמסופק בזה"ו דאין מייבמין אס היבס נאמן להעיד
שמת אחיו לחלוק ליבמה והא היבמה א"י להעיד אפילו בזה"ו
דמשמע בטור שכתב בס"י זה יבמתו אין מעידה אפילו בזה"ו,
ולפ"ז ניחא דבשלמא יבס שגם בזמן הש"ס היה נאמן ביש
לו בנים או שאינו אומר ואייבס והי' בכלל תקנ"ח שיהא ע"א
נאמן רק במקום דשייך ייבוס או אומר ואייבס לא היה נאמן,
א"כ עכשיו דלא שייך ייבוס שפיר נאמן, משא"כ יבמתו שבזמן
הש"ס לא היחה נאמנות כלל ולא היתה בכלל תקנ"ח להאמינה
מי יאמין עתה לשמועתה, ועיין ז"צ סי' פ"ח, וגם הוא דבר
שבמנין שלא להאמינה וזריך מנין אחר להחירה אפילו בטל
הטעם אס מתחילה לא הי' חזק, ועיי' תוס' ע"ז ל"ה ד"ה
חדא וחשו' עב"ג סי' ס"ו ותל"י שקיימתי הרבה מדבריהם
מסבא דנפשי:

וה"כ פ"י סברות מוכיחות לסמוך על דברי ב"ש סוס"ק י"ד
דביס לאחיו בנים היבס נאמן ואפילו מי שהוא מיראי
הוראה אין שום חשש בזה, וכמבואר בש"ג הג"ל דלא כחמ"ח
שחזק בזה ובי' הסכים עם ב"ש והביא רא' לדבריו מדקמני
ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבס את אשתו ש"מ דאס יש
לו בנים דל"ש ייבוס נאמן, וכ"ש בנ"ד בזה"ו ויש לו בת וגם
דייגין לי' כמסל"ח ואפילו אס כל ה' נשים יש להם דין זרה
דלא מהי מ"מ ביבס י"ל דמהני דהא דיבס א"כ אינו מטעם
דה' נשים דהם מחטויים לקלקלה ולא אכפת להו אס יודע
שקרם לכן י"ל דעושין עצמם כמסל"ח אבל ביבס הטעם שמה
עיינו נתן זה ואינו עושה תחבולות כ"כ בעב"ג שקרו ואס
מעיד כפשוטו יחרן עצמו בדדמי, משא"כ אס יעשה עצמו
כמסל"ח יודע שנחכוין לשקר, ועוד איך נימא דעושה עצמו
כמסל"ח כדי שייבס אותה והא בזה גופא יגלה שקרו, לכן
נלפע"ד דאין חשש בזה מזה שהוא אחי הצעל:

(ד') חשש כי לא נזכר באגרת ההוא שם אבי הצעל, ועיין סי'
י"ז סח"י ובהג"ה שם וחמ"ח וב"ש שם, וכ"מ האריך
בזיונים הבאה"ט סי' סקס"א בשם משפטי שמואל ומהרי"ק
שורש קע"ו דשמו ושם עירו סגי כמו שמו ושם אביו

להו, וחמה לחם משנה וכי משום דראה בחדא דאמר בגמ' ק' כפי נלמוד למאי דלא איחמר בחמרי דא"כ נלמוד לכ"מ שאמר גבי דינים אלו אסורה דאם ניסת לא חלל ע"ש:

וב"ל דכבר הקשיח אהא דאמרינן במלחמה בעולם אין האשה נאמנת לומר מה בעלי משום דאמרה בדדמי, ואמאי הא קי"ל במשאל"ס דאם ניסת לא חלל, וע"כ הא דלא חנינא לכחילה הוא רק מדרבנן משום חומרא דאשה איש, וכחכ"ז ש"ס ק"ק ק"כ דלא דוקא במשאל"ס אלא ה"ה בכל מקום שעפ"י הרוב הוא מה לא חלל ע"ש, וכן דנן אף דאיכא חוקא א"א מ"מ רובא וחוקא רובא עדיף, ואיני מוכנים עצמי כעם בפלפול אי עדיף משני חוקים ואי חוקא חי וחוקא א"א קרי שני חוקים, ואי משום סמל"ח לא מבעי" אס גס לר"מ הוי רק מדרבנן עיי' חוס' יבמות קי"ט, א"כ לרבנן דר"מ לא אמרינן כלל סמל"ח, אלא אפילו אס לר"מ הוי מה"ת ומדרבנן גס לרבנן אמרי' סמל"ח מ"מ נראה דחי' שנאמרו בראשונים דלא אמרינן גבי רמא"ש מומחים סמל"ח שייכר נמי כאן דנעשה מעשה לנטל החוקה, וגס ליכא שני מיעוטים, ועוד אפשר דלא אמרינן סמל"ח אלא אס יש ודאי מיעוט בעולם דלא אי אמרינן דהוי פלגא ופלגא הוי לי' ספק קבוע דאפילו לשיטת הרמב"ם מה"ת לחומרא, אבל היכי דליכא מיעוט ודאי בעולם אפשר דלא אמרינן כלל סמל"ח, אבל יהי אף שיהי מ"מ דעת הב"ש כן, והרי כחכ הרמב"ם פ"ג מגירושין ה"ב פי' בדדמי שמה חסמוך דעמה על דברים שרובן למיתה וכו' וע"ש הי"ט, וא"כ כיון שרובן למיתה הרי באמת מותרת מה"ת אלא מדרבנן אסורה ואפילו אס החמירו חכמים בזה דאפילו ניסת חלל דל"ד למיס שאל"ס דהוי מיעוטא דמיעוטא וכמ"ש כ"מ רפ"ג מגירושין סד"ה ועמה, ועיי' חוס' קידושין פ' ד"ה סמוך וחוס' בכורות כ' ד"ה חלב, מ"מ התינה אי ידעין בודאי דרק מחו לי' בגירא או ברומחא, אבל כאן שהיא אומרת מה ודאי אלא דיש ספק שמה אומרת בדדמי נימא דהוי סד"ר ולקולא:

ובאזא אמרי' לפמ"ש המ"מ שס ה"ב בטעם הרמב"ם דאפילו אמרה מה במלחמה וקברתי א"נ דה"ט דאע"ג דאין לא חיישין למשקרא כי אמרה מה במלחמה אע"ג דאמרה קברתי חיישין לה ע"ש ועיי' ב"ש ס"ק קמ"ו מה שהבין בכוונתו, ולע"ד נראה למ"ש כ"מ שס ה"ג דמדינא איסתא מהימנא לומר מה בעלי אי משום מילתא דעל"ג וכו', וא"כ דוקא היכי דליכא למיתלי בדדמי שאס יבא הבעל יתגלה שקריותה ונבלותה שהיא זונה ורצחה לעבור על איסור אשה איש, וכן בע"א אי טעמא משום מדעל"ג יתגלה שקריותה שרצה להכשיל באי א"א הוא דאמרינן מדעל"ג לא משקרי, אבל היכי דאיכא למיתלי בדדמי גס אס יבא הבעל יכולה להתגלל ולומר שאמרה בדדמי, ומה שאמרה וקברתי הוי דברים של מה בכך כיון שהי' חוק בלבה שמה ל"ש ב"י מדעל"ג לא משקרי כיון שלא יתגלה שקריותה ופחזותה ושוב מדינא חיישין שמה משקרה. ולפ"ו אחי שפיר גס קושיא הנ"ל כיון דאמרה בדדמי שוב מדינא לא מהימנא דלא הוי מדעל"ג ושמה משקרה ולא מה כלל ולא מחו לי' כלל בגירא או ברומחא שרובן למיתה והוי ספיקא דאורי' ולחומרא:

ובזה מיושב קושיא חוס' יבמות קי"ד ד"ה מי שהקשו מה קמבע"ל בהחיקה היא מלחמה אי נאמנת במיגו הא הוי מיגו בדדמי, ולפמ"ש כיון דמאמינן לה שאינה משקרת משום מיגו שוב י"ל דמשום ספק שמה אמרה בדדמי הוי סד"ר ולקולא כי קושיא הנ"ל:

ואמנם יש ליישב קושיא הנ"ל בפשיטות דלא שייך בזה סד"ר

הנעמ דבריהם אשר יש לדקדק בהם הרבה, ה"נ לא משקרי. אלא דע"ז קשה נהי דמדעל"ג לא משקרי ונאמן בעדות אשה היינו משום דעל אמירה בדדמי לא חיישי כלל כיון שאין רגלים לחשש זה, אבל במלחמה דאיכא רגלים לחשש זה נחוץ, ועיין ב"ש ס"ז סק"מ, וע"ז חירץ ולא יאמר בדדמי כיון שהדבר יהיה גלוי, או דילמא טעמא דנאמן משום דדייקא ומינסבא והכא לא דייקא, וע"ז ק"ל שפיר נהי דנעלמא סמכין על דייקא שלה שהוא איש נאמן וגס לבדדמי לא חיישין אי משום דאין רגלים לדבר כנ"ל או משום דגס ע"ז דייקא שהוא איש שאינו אומר בדדמי, אבל כאן דיש רגלים לדבר במלחמה נחוץ לבדדמי, ואי משום דייקא שלה הא אינה גופא אמרה במלחמה בדדמי, וא"כ אינה מדקדק אלא אס הוא איש נאמן אבל על בדדמי לא מהני דייקא דילה, והו' שכתבו בסוה"ד דאין לפרש או דילמא וכו' ואפילו אומר בדדמי נאמן, פי' אפילו יש לחוש היכי דאיכא רגלים לדבר שאומר בדדמי נמי ה"י נאמן אילו האשה הייתה דייקא, ולהכי הוצרך לומר והכא לא דייקא, דהא אפילו דייקא האשה ל"ל להיות נאמן כיון דאמר בדדמי והאשה ודאי לא דייקא על בדדמי כיון שהיא גופא אומרת בדדמי במלחמה ואינה מדייקת רק אס הוא איש נאמן ואינו משקרי, וא"כ אמאי הוצרך לומר והכא לא דייקא, ומכ"ש לגי' כיון דזמנין דקני' לי' ודאי א"נ לזה, אע"כ הפי' כמ"ש קודם לזה כלומר לעולם לא יאמר ע"א בדדמי, פי' לעולם אפילו דיש רגלים לדבר לפנינו כמו האשה עצמה, ומ"מ אין להאמינו דנהי דלא אמר בדדמי האשה לא דייקא כאן וסומכת עליו יותר ממה כשאומר מה על מטחו כיון שיש רגלים לדבר ולא דייקא אס הוא אינש מהימן:

ולפי פירש"י וחוס' מוכח להדיא דאם הטעם משום מדעל"ג ליכא חשש בדדמי כלל אפילו באינו אומר וקברתי, וא"כ נהי דהאיבעיא לא איפשטא מ"מ כיון דמוכח מהאי דכרמי ודגלח יבמות קכ"א דהטעם משום מדעל"ג, וכן מהא דע"א ביבמה יבמות נ"ג דנאמן משום מדעל"ג, וכן מהאי דר"ה וכמ"ש מלחמות הנ"ל, א"כ ע"א במלחמה נאמן אפילו בלא וקברתי:

ודעת בעה"מ שס דע"א במלחמה אי אמר מה וקברתי פשיטא דמהימן דהא אפילו אינה נמי מהימנא ובלא וקברתי הוי נעיא ולא איפשטא ולא שרינן לה ואין לפשוט מהא דכרמי ודגלח דהתם לא ראו הטביעה אלא שראוהו לאחר שהעלוהו מן המים ואינו אומר העד בדדמי ולא הוי במלחמה, אבל בהאי דשני ת"ח שראו הטביעה הוי במלחמה ואומר העד בדדמי לכן לאו עליהו סמכין אלא אסימנין ע"ש, ודבריו נריכין ביאור דנהי די"ל דס"ל דבהאי דכרמי ודגלח שייך נמי טעמא דדייקא ומינסבא מ"מ מהא דע"א ביבמה ומהאי דר"ה מוכח דסמכין אהא דמדעל"ג לא משקרי, והרי בגמ' מוכח דאי טעמא משום מדעל"ג סמכין אע"א במלחמה ולא חיישין שהע"א אומר בדדמי:

ולפענ"ד נראה ואקדים מה שהקשה לח"מ פ"ג מהל' גירושין ה"א על המ"מ שכתב שס בהל' ג' לא החזקה מלחמה נעיא שס ולא איפשטא, ורבינו פסק באלו האיבעיות לא חנשא ואס נשאת לא חלל, חדא הא ואידך ע"א בקטטה וחדא אידך ע"א במלחמה, ובהל' כ' כתב המ"מ הא דא"ר אשי ש"מ הא דאמור רבנן דמיס שאל"ס אשתו אסורה הנ"מ לכחילה אבל אי נסיב לא מפקין לה מיני', ונראה שמכאן הוציא רבינו בנעיא דלא איפשטא לומר שאס ניסת לא חלל, דהא הכא דאמרינן בנרייתא אשתו אסורה ואסיקנא לכחילה קאמרינן דאם ניסת לא חלל, וכ"ש במאי דמיספקא

בשטר מפי כחנם, ועוד צו חשש שמא הוא שקר ומוזיק הוא וחשש זה אינו מה"מ כל זמן שאין בע"ד מערער רק מדרבנן, לכן אפילו לא נחקים אינו פסול רק מדרבנן ע"ש, וה"ל בע"א בעדות אשה יש פסול דאורייתא מגז"כ דאין דבשכ"ע פחות משנים ותכמים הכשירו עדות זה ועקרו דבר מה"מ כיון שהדבר הגון להאמין משום מדעל"ג וחומר שהחמרת בסופה ואשה דייקא ומינסבא כמ"ש חוס' ביצמות פ"ח ולח"מ כוונת הרמב"ם זהו מדרבנן, אבל לענין אם הדבר אמת או שקר ודאי בכל הנך איבעיות ליכא חשש דאורייתא שהוא שקר רק חשש דרבנן שהוא שקר שחששו משום חומרא דאשת איש, ומה שהוא פסול משום גז"כ כבר הכשירו חכמים, ושפיר כתב ב"י דהו"ל סד"ר ולקולא ומיושב קושיא שניה:

וביישוב קושיא ראשונה נ"ל לפ"מ שהנאחזי לעיל בשם מוהר"ש דבדבר שהוא פסול רק מגז"כ הקילו טפי באשה משום עגונה מצממון, אבל בדבר שהוא משום אמימות הענין החמירו טפי באשה מצממון משום חומרא דא"א, ולפ"י בהחירוני לנשא וחנו לי כחוצתי אין האיבעיא משום אמימות הענין דודאי כיון דאמרה תחילה החירוני לנשא שייך בה מדעל"ג וחומר שהחמרת בסופה ואשה דייקא ומינסבא אלא הספק שמא אדעתא דכחוצה אחאי כדלמרי' ביצמות קי"ו ובממון לא הכשירו חכמים גז"כ דע"א ואשה ובע"ד וממילא לא מהני נמי לענין איסור אשת איש, וכיון דלא אפשריטא ואין הספק באמימות הדבר רק בגז"כ מקילין באשה משום עגונה ופסק שפיר דאפילו לכתחילה חנינא ואדרכה אמרינן מיגו דמהימנא לענין היחר נישואין מהימנא נמי לגבי כחוצה דהוא ממון, אבל בהנך איבעיות דהאיבעיא הוא מצד אמימות הדבר שמא הוא בדדמי, וכיון דלא אפשריטא מחמירין באיסור א"א דלא חנשא לכתחילה וא"ש:

ובה"ב מיושב מה שהקשה המ"מ על הרמב"ם אחאי פסק בע"א בקטטה שהוא בעיא דלא אפשריטא לכתחילה לא חנינא, שהרי הוא כתב בסוף הפ' דטעמא דע"א משום מילתא דעבידא לגלוי וא"כ אפילו לכתחילה חנינא. ולפענ"ד נראה דרמב"ם שם לא כתב אלא טעם אחאי הכשירו חכמים בעדות אשה עדות שפסול מגז"כ דאין דבר שב"ע פחותה משני עדים כשרים בכל משפטי עדות, וע"י כתב שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי עדות אלא בדבר שאין אמה יכול לעמוד על צוריו אלא מפי העדים וכו' אבל דבר שאפשר לעמוד על צוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמיט אם אין הדבר אמת וכו' לא הקפידה תורה עליו שדבר רחוק הוא שיעיד צו העד שקר, וא"כ במדעל"ג ע"א נאמן מה"מ וא"צ צו דיני עדות אלא דמ"מ מדרבנן משום חומרא דא"א אפשר דלא סמכין באמימות הדבר על מדעל"ג לחוד רק משום אשה דייקא ומינסבא מחוץ חומר שהחמרת עלי' בסופה כדלמרינן ביצמות פ"ח רק דע"י פריך שם לא לחמיר ולא ליקול, ומשני משום עגונה אפילו בה רבנן, והיינו דסיים הרמב"ם לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו צו ע"א וכו' כדי שלא חשארנה צוות ישראל עגונות, ומיושב מה שהקשה לח"מ שם על הרמב"ם:

ולפ"י אחי שפיר דנהי דרמב"ם כתב שם הטעם משום מדעל"ג מ"מ היינו מה"מ ומשו"ה לא בעינן משפטי עדות, אבל מדרבנן מיספקא לבעל איבעיא אי הא דהמנוהו באמימות הדבר בחומר א"א הוא משום מילתא דעב"ל לחוד או דילמא לא סמכין ע"י לחוד מדרבנן משום חומרא דאשת איש רק משום דייקא ומינסבא ולא אפשריטא, ושפיר מחמירין לכתחילה לא חנינא וא"ש ניסח לא תא:

לקולא כיון שהוא ספק הרגיל שהאמר בדדמי, ועיי' בחוס' ד"ה וימנין שיראה לעמוד שם, ועיי' חוס' פסחים ט' דספק הרגיל מהני אפילו לקולא, ואפילו בדאורייתא ומכ"ש מהני דלא נימא סד"ר לקולא, וא"כ אחי שפיר צד האיבעיא כיון דאיסורא אמרה בדדמי, ולפ"י כיון דלא אפשריטא הנעיא הו"ל ספיקא דדינא דרבנן דאפילו אמרה בדדמי אין כאן רק איסור דרבנן דמה"מ מותרת כיון דרובן למיתה, ושפיר אזלינן צ"י לקולא. וכן בע"א במלחמה אפילו אי טעמא דע"א משום דייקא והכא לא דייקא, מ"מ כבר כתבו ראשונים דהפ"י לא דייקא וסומכת על בדדמי, וכיון דאפילו הו"ל בדדמי אינו אסורה רק מדרבנן דהא רובן למיתה שוב הו"ל בעיא דלא אפשריטא דרבנן ואזלינן לקולא. וכן בע"א בקטטה למ"ד משום דאמרה בדדמי שפיר אזלינן בבעיא דלא אפשריטא לקולא מה"מ דאמרן, אלא דרמב"ם פסק ברפ"ג מגירושין כמ"ד משום דמשקרת, וא"כ לצד האיבעיא דטעמא משום דייקא והכא לא דייקא אסורה מה"מ לנשא דשמא מחכונת לאסור ענמה עליו כמ"ש רש"י שם, ועיי' כ"מ שם סוף ה"א, וא"כ היה לנו לפסוק בבעיא דלא אפשריטא לחומרא דניסח תא:

אבל ו"א דהרי כתב המ"מ וקי"ל לחומרא דחיישין דמשקרא ופי' כ"מ בה"א ד"ה והנה הרא"ם דלחומרא פסק כמ"ד דמשקרת דאפילו באומרת מה וקצרתיו א"ג, אבל לקולא לא פסק כמותו רק אזלינן לחומרא כמ"ד משום דאמרה בדדמי, ואפילו ארגיל איהו קטטה נמי א"ג מבואר דספוקי מיספקא ל"י הלכה כמאן ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא, ולפ"י בע"א בקטטה איכא ס"ס שמא טעמא משום מילתא דעב"ל ונאמן ואח"ל דטעמא משום דייקא דילמא הלכה כמ"ד דאמרה בדדמי ולדדי' לא הו"ל רק איסור דרבנן, וא"כ לענין איסור דאורייתא הו"ל ס"ס, ולענין איסור דרבנן הו"ל ס' אי טעמא משום דעב"ל או משום דייקא ושפיר אזלינן בבעיא דלא אפשריטא לקולא:

ויפ"ה כתב כ"מ בה"ג וב"י סי' י"ו גבי חנו לי כחוצתי וגבי ע"א במלחמה דהטעם שפוסק הרמב"ם באלו האיבעיות לקולא לענין אם ניסח לא תא הוא משום דסד"ר לקולא אלא דמנלן דאפילו אמרה בדדמי שרובן למיתה אין כאן חשש איסור מה"מ אולי כיון דאיכא חזקת איסור א"א וחזקת חי אפילו היכי דרובן למיתה יש חשש איסור מה"מ, לזה כתב שלמד הרמב"ם כן מהא דמשאל"ס דקתני אשחו אסורה ומ"מ ניסח לא תא דסמכין על הרוב מכ"ש בספק שמא אמרה בדדמי דמוחרת מה"מ משום דרובן למיתה רק דחכמים החמירו דאפילו ניסח תא והוסיפו עוד חומרא דאפילו מספק שמא אמרה בדדמי נמי ניסח תא משום דהו"ל ספק הרגיל, אבל בספיקא דאיבעיא אי שייך כאן חומרא זו ודאי אף דמחמירין לכתחילה לא חנשא מ"מ אם ניסח לא תא, ומיושב קושיא לח"מ וא"ש:

ובזה שהקשה לח"מ שם על צ"י הנ"ל אחאי פסק הרמב"ם ספטי"ו מאישות דבעיא דהחירוני לנשא וחנו לי כחוצתי דלא אפשריטא דמחירין אותה לנשא לכתחילה וכאן פסק דלא חנשא וא"ש נאחז לא תא, ועוד דהא דמהימנא משום מדעל"ג מדרבנן הוא לענת רבינו כמ"ש לח"מ בהכ"ט ע"ש. נ"ל לפמ"ש צ"ש סי' קמ"ב סק"ד בשליח שהביא גט ממדה"י שכתב המחבר והוא מדברי הרמב"ם וא"ש לא נחקים ונתן לה ה"י פסול והק' צ"ש דלפי הכלל שכתב בפ"י אם ניסח לא תא ואחאי הא לרמב"ם כל עדות שנשטר אינו אלא מדרבנן, ומיך דיש כאן שני ענינים אחד אפילו הוא אמת ואינו מוזיק מ"מ פסול מגז"כ מפיהם ולא מפי כחנם רק חכמים הכשירו

וכו' ולהכי אמרה בדדמי אבל בעלמא היכי דע"א אומר מח
במלחמה היא דייקא לידע דבר ברור ואינה אומרת בדדמי:

ובזה י"ל דעת הר"ף שכתב איבעיא להו ע"א בקטטה מהו
ולא אפשר ובהקשה כסף משנה סוף ה"א ד"ה ועמה
באחי כיון דכתב הר"ף דבעיא דע"א במלחמה אפשר מפני
עובדי דגלגל וקרמי וכן בע"א בינמה בינמות ז"ד פסק
דנאמן, וא"כ ע"כ דע"א נאמן משום עב"ג, וא"כ ע"א
בקטטה נמי נאמן משום דעב"ג, ולפי דבריו א"ש דע"א
בינמה דאי לא שפיר סמכו חכמים על ה"ט דעבידא לגלוי
אבל בא"א החמירו וזריך נמי לטעמא דדייקא וכיון דבקטטה
לא דייקא אין ע"א נאמן ומהאי דע"א במלחמה דנפשת דנאמן
מהאי דקרמי וגלגל אחי לא נפשת דמכין על טעמא
דעב"ג בחומר אשח איש אלא טעמא משום דדייקא בכל
אמיחא דברי העד, וכמ"ש לדעת המלחמות ור' דמי דכרמי
ורבא בדגלגל מהאי מחניחא דכרכוס ביחר פשטי להו כמ"ש
במלחמות, אבל בע"א בקטטה דלא דייקא כלל וודאי דהא
אפשר דמחכונא לאסור עמה עליו שפיר י"ל דלא סמכין על
טעמא דמדעב"ג בחומר איסור אשח איש:

אמנם לדעת הר"ף דס"ל בלא קברחיו אפילו חרי סהדי
אמרי בדדמי פי' רמז"ן בחי' רנמ"י שם דהאיבעיא
הי' במח וקברחיו אי נאמן משום דע"ג ול"ז לדיוקא דדה,
א"כ נאמן אי משום דדייקא והכא לא דייקא על הקבוצה
וסומכת בדדמי ואינו נאמן (ויש חידוש בחי' רמז"ן שכתב אבל
דעת רבינו הגדול ז"ל דבעי"ן בע"א וה"ה לשני עדים כשאמרו
מח וקברחיו וכו' הא בשני עדים דאומרים מח וקברחיו לא
איבעיא לן דודאי מהימני דהא אפילו ע"א מהימן אס' א"ז
לדיוקא דידה) ופשט לה מהא דדיגלגל דנאמן:

והרא"ש הביא דברי הר"ף כהיו"ן ולא פי' בו כלום, ותח"ס
סי' ס"א כתב שיעת הר"ף עפ"י פירושו של
הרא"ש דהאיבעיא היה אי טעמא משום דעב"ג ואפילו
וקברחיו לא בעי' או טעמא משום דייקא ואפילו וקברחיו לא
מהני משום דלא דייקא על הקבוצה, ותימא דבעי' מנ"ל
שהרא"ש מפרש כן ואין שום זכר ופי' באשר"י מזה, ואי משום
שחולק על הר"ף במ"ש דגם שני עדים אמרי בדדמי, והרא"ש
ס"ל דלא אמרי בדדמי וא"כ ע"א נמי אינו אומר בדדמי, וא"כ
אי טעמא משום דעב"ג לא בעי' וקברחיו, ז"א דהרא"ש לא
כתב רק דבחר סהדוהא דחרי סהדי לא דייקין, והיינו משום
שהחורה האמינאם בפי' וחרי כמאה אחס מה לכס עליהם
וכמ"ש המלחמות, אבל בע"א שפיר י"ל דפשיטא לי' דאומר
בדדמי ובעי' דוקא וקברחיו:

והרובקדה לזה שהרי הקשה על הר"ף מדקאמר והא מים
במלחמה דמי ומאה נשים כע"א דמין, משמע אי
היו כב' עדים לא אמרי בדדמי, אלמא דס"ל דאפילו אי בשני
עדים לא חיישינן לבדדמי מ"מ בע"א חיישינן, אלא דמ"מ
מהך קושיא גופא מוכח דס"ל לרא"ש דבעי"ן בכל גווי' לרי"ף
דאי בלא קברחיו פשיטא לי' בע"א דחיישינן לבדדמי ובעי'
דוקא בקברחיו דל"ש בדדמי אלא דחיישינן למשקר בלי דייקא
דידה, א"כ שפיר קאמר והא ק' נשים כע"א דמין דאי היו
כשני עדים לא משקרי אע"כ דבעי' היו נמי בלא קברחיו:

אבל גם בזה לא הונח לי קושיא הרא"ש כיון דבעי' נמי
בקברחיו אי חיישינן למשקר שפי' ז"ל והא מאה נשים
כע"א דמין דאלו היו כשנים לא משקרי ונאמנין בקברחיו,
אע"כ כמ"ש לח"מ הי"ט בפי' קמא דחילת איבעי' הי' רק

ולפי האמור וודאי אחי שפיר דברי ב"י דרמז"ס פסק באלו
האיבעיות לקולא לענין אס' ניסח לא חזא משום דקד"ר
לקולא כיון דמה"מ פשיטא דנאמן משום מדעב"ג, רק
מדרבנן מיבעיא לי' אי נאמן משום מדעב"ג או משום דייקא
שפיר הו' סד"ר לקולא, ועיין בנמ"י יבמות פ"ח מה שהביא
בשם ריטב"א ורבו הרא"ה וחבין:

והנה הוכן דברי נמ"י שם דמדעב"ג ושהחמרת עלי' בסופה
כל כך וודאי קושטא קמסהד וכי דייקא ומינסבא שפיר
קא מינסבא ואין סהדי במילחא ופרסום כזה נחשב ככ"מ
כעדות גמורה ואפילו מדאורי' והכחזב מסרו לחכמים וכו', והא
דאמרינן משום עבונא אפילו בה רבנן ה"ק חכמים שהם
מחמירין בכל מקום הקילו בזה ע"ש:

ולפ"ז י"ל הרי בעה"מ ס"ל דבשני עדים ל"ש בדדמי דכיון
שהאמינאם חורה אנו מה לנו עליהם וכמ"ש רמז"ן
במלחמות כאן, וא"כ ס"ל לבעה"מ דהכי קמיבעיא אי טעמא
דע"א משום מדעב"ג ונאמן מה"מ ולא אמרו בו חכמים דבר
וממילא לא חיישינן שאומר העד בדדמי כמו בשני עדים דכיון
שהאמינאם חורה אנו מה לנו עליו או דילמא טעמא משום
דייקא והא דמדעב"ג נאמן הוא רק מדרבנן או אפילו הוא
מה"מ ומסרו לחכמים כיון שהחמירו משום חומרא דא"א דלא
סמכין ע"ז רק על דייקא דידה שוב יש לנו לסמוך עליו
וחיישינן שהעד אומר בדדמי, וכיון דלא אפשר אוליין
לחומרא וחיישינן דהעד אומר בדדמי, אבל בעלמא שפיר
סמכין על מדעב"ג אי מה"מ אי מדרבנן אפילו לנד האיבעיא
טעמא דע"א משום דייקא ומינסבא וא"ש:

והרמב"ן בחי' יבמות ובמלחמות שם ס"ל דעל העד לא
חיישינן כלל שאומר בדדמי והאיבעיא הי' בין
באומר קברחיו ובין באינו אומר קברחיו דאי נאמן משום
מדעב"ג בלי דייקא נאמן אפילו בלא קברחיו, ואי משום דייקא
דידה א"י אפילו בקברחיו דהיא לא דייקא אלא סומכת על
בדדמי ופשטינא לה מהא דכרכוס ביחר דאפילו נכרי מסל"ח
נאמן כ"ש ע"א כשר ע"ש, אבל הי' אפשר לומר דהפשיטות
הוא דנאמן בלא דייקא דידה רק משום דעב"ג וא"כ לא בעי'
וקברחיו דאינו אומר בדדמי, ואף דשם בדף קכ"ב אמר הנכרי
מסל"ח וקברחיו:

אבל ראה זה חדש הוא שבמלחמות כתב על האי מעשה
כלומר שירדו למלחמה ולא עלו אעפ"כ האמינו עכו"ם
מסל"ח ולא יהא עכו"ם מסל"ח יפה מישראל כשר בא להעיד
ששניהם מפני שסמכו על בדיקת האשה האמינו אותן כדאמרינן
ב"ק קי"ד אין מסל"ח כשר אלא לעדות אשה בלבד ע"ש,
ומבואר מזה דהפשיטות משם הוא דאפילו אס' הטעם משום
דייקא מ"מ ע"א במלחמה דהיא דייקא יפה ואינה סומכת על
בדדמי וגם לפ"ז נראה אף דהאס' אמר וקברחיו רק מעשה
שהי' כך הי', אבל באמת לא בעינן וקברחיו דהיא דייקא על
אמיחא דברי העד, וכמו באומר וקברחיו דייקא על כל אמיחא
דבריו ה"נ באומר מח בלא קברחיו כיון שהוא אינו אומר
בדדמי היא דייקא על אמיחא דבריו שמת וודאי ואינה סומכת
על בדדמי דמתו לי' בגירא או ברומחא, ודוקא באשה גופא
שאמרה שראתה שמת במלחמה חיישינן שאמרה בדדמי אבל
בהעדא ע"א אפילו למ"ש טב"י קמא אה"ע סי' כ"ח דאין
חילוק לענין אמיחא בדדמי בין ראה לידע ע"ש מ"מ לענין
דייקא יש חילוק שהיא דייקא על כל דברי העד אס' אמת הוא
כמו שהעיד. ועוד דדוקא במלחמה חיישינן שאמרה בדדמי
מטעם שכתבו חוס' ד"ה זמנין דהיא יראה לעמוד עד שימות

וכ"מ בדעת הרמב"ם, וגם י"א לו מדבריו דאפילו אמר בדדמי אינה אסורה רק מדרבנן, וא"כ יש מקום להקל וכבר הביא בכתבו תשו' לחם רב ס' ל"ד שכתב שהוא רק מילתא דרבנן וכן כתב ב"י ס' י"ז:

אבל מה נעשה והרי המחבר קצת בשו"ע ס' י"ז סל"ג הלכה כרמב"ם דע"א במלחמה אם אמר וקברתי נאמן ומנשא ע"פ ואם לא אמר וקברתי לא מנשא ואם נישאת לא חל, וכתב הרמב"ם פ"ג מגירושין ה"ך וכתב שהורה להשיאה לכתילה מנדן אותו:

אמנם נלפענ"ד דבנ"ד ליכא חשש בדדמי כלל לכ"ע אפילו בלי קברתי, שהרי כתב הרמב"ם פ"ג מגירושין ה"ב דמת בעלי במלחמה א"נ וכו' שמה חסמוך דעתה על דברי שרובן למיתה ומאמר מת כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהי' בעלה באמצען וכו', וכן כתב בה"ד גבי שילוח נחש' שמה חסמוך דעתה על רוב אנשים שמתו רק בנשיכה, ולמדנו מזה דהחשש בדדמי הוא שיסמוך דעמו על דברים שרובן למיתה ועל רוב המהים מענין זה, ולפ"ז אם לא מתו רובן במקרה רעה דמסילות הברזל אין כאן חשש בדדמי כלל וע"א נאמן כמו בכ"מ שנאמן מת בעלה. ואפילו מתו רובן יש להקל לפמ"ש הרמב"ם שם גבי דבר בה"ז דנאמנת שדבר פשוט הוא בפי כל אדם שבשעת הדבר זה חי זה מת וכו', ולפ"ז אין חוששין לה שמה סמכה דעתה על רוב המהים ועיין כ"מ שם, וכן פסק המחבר סנ"ה, וא"כ ה"נ במקרה מסילות הברזל זה חי זה מת וליכא למיתאש בדדמי, ואף שרמ"א הביא שם י"א דא"נ מ"מ כבר כתב טו"ז ס"ק ס"ח דבמ"ב פוסק להקל עיי' מ"ב ס' ז"ח:

ועוד דאפשר גם למחמירין היינו באשה עצמה אבל בע"א הרי יש לו סמוכין רש"י ותוס' ורמב"ן דלא חיישין כלל דע"א אומר בדדמי ואפילו לר"ף ורמב"ם ובעה"מ אשר"י ונמ"י הוא בעי' דלא איפשטא זולת להמפרשים אליבא דר"ף דבלא קברתי פשיטא לי' דאומר בדדמי והבעי' רק בקברתי, וא"כ בכה"ג נהי דבתי לישני פוסקין לחומרא בשל חורה כמ"ש כ"מ שם וב"ש ס"ק ק"ס מ"מ כאן איכא ס"ס שמה ע"א אינו אומר כלל בדדמי ואח"ל דאומר בדדמי שמה הלכה כל"ק דאינו כמלחמה. וכן למ"ש ב"ש כיון דעפ"י ד"ת אין האשה עצמה נאמנת דמת בעלה רק חו"ל הקילו בעגונא לכן בתי לישני או בפלוגתא הפוסקים יש להחמיר נמי יש לחלק בין אשה עצמה לע"א דבע"א להרבה שטות נאמן מה"מ, ועיין מש"ל בדעת בעה"מ וכן בתשו' מ"ב הג"ל נמי מחלק בין אשה עצמה לע"א ע"ש, וכ"ש בנ"ד דהוי מסל"ת ועיין תשו' רמ"א ס' ק"א ועיי' ב"ש סקנ"ד וטו"ז סקס"ז:

ועוד נ"ל שהרי כתב הרמב"ם שם בהט"ו כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד ה"ו כבר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתי שמת שואלין אותו האריך ראית ובמה ידעת שמת אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו וכו', וכתב המ"מ שאעפ"י שכשהוא אומר שמעתי שמת אין לנו ידעין האומר הראשון כיצד היה ידע שמת וכו' אין דנין אפשר משיא אפשר, דהכא כיון דאפשר ודאי שואלין אותו שיש לחוש שמה הוא אומר בדומה לו, והרא"י מע"א במלחמה דחיישין לי' ע"ש, אלמא דוקא באומר שראה שמת הוא דבעי שיאמר וקברתי ואח"ה לא מנישא אבל בשמע א"צ שיאמר וקברתי, וכן פסק בתשו' משאת בנימין ס' ז"ח, והביא שכתבו מהר"י קארו ס' י"א מה' מסל"ת פסק כן בהדיא,

אי חיישין בע"א בלא קברתי שאומר בדדמי והקשה שפיר הרא"ש אלא כיון דלא אפשרטא אזלין לחומרא וחיישין לבדדמי רק דמהאי דכרמי ודגלת ומתניתא דכרכוס ביתר וע"א ביבמה פשיטא לר"ף דבקברתי נאמן אפילו ע"א אבל בדדמי חיישין, וא"כ ס"ל דא"כ גם בשני עדים חיישין לבדדמי דמ"ל חד מ"ל תרי לענין זה, וע"ז הקשה רא"ש שפיר כנ"ל דיש חילוק בין חד לתרי לענין בדדמי:

בידדו לפענ"ד לק"מ קושית הרא"ש לפמ"ש הוא עצמו שם דמים שיש להם סוף לא דמי למלחמה דל"ש לומר בהו בדדמי דכיון דעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שחל נפשו ודאי מת, ולפ"ז למאי דלא ס"ד דפשטן הא דמשאל"ס אשתו אסורה דאימר גלי אשפלו, ואולי ה"י כמו אגמא דסמקא ביבמות קכ"א דטעי ר' שילא דהוי משיל"ס, א"כ ליכא חשש בדדמי כלל על העדים, וע"כ האיבעיא ה"י עכ"פ בקברתי נמי או רק בקברתי, ופשיט רק דלא חיישין למשקר משום דעב"ג דאי משום דיוקא דידה שפיר שייך בדידה בדדמי שלא חידוק אם שהה כדי שחל נפשו רק על הטביעה:

ושוב כתב חת"ס שם להקשות על הרא"ש שכתב ויראה הא דבעי' ואסקיניה קמן וחזינהו לאלתר היינו לאותן שראו הטביעה דהני אמרי בדדמי דכיון שראו הטביעה בדבר מועט יאמרו שאלו הם שנפלו למים, אבל מי שלא ראה הטביעה ומלאו שמת ואמר שמכירו בט"ע לחודי' נאמן ואין מדקדקין אחריו אותן שראו הטביעה היינו משום דאמרי בדדמי, ופשוט דהרא"ש כתב זה לדינא דחיישין גם על הע"א שאומר בדדמי אא"כ אומר וקברתי ובקברתי מיהו נאמן, ה"נ בראה הטביעה בעי' לאלתר דהוי כקברתי אבל בלא ראה הטביעה אפילו בלא לאלתר הוי כלאחר ונאמן ולא בפי' הגמ' בדחי' כגון דאמרי אסקיניה קמן וחזינהו לאלתר, ובפי' הדחי' י"ל דס"ל דה"ק ותסבירא וכו' אפילו אי טעמא משום דעב"ג וע"א נאמן בקברתי מ"מ אתה צריך לאוקמא באסקיניה קמן וחזינהו לאלתר דהוי כקברתי, וא"כ י"ל דע"א במלחמה א"נ כלל והכא מיירי וקאמרי סימנים דסמכין רק אסימנים כמו באבידה וכמ"ס הרמב"ן או כשאר פירושים שכתבו הרא"ש שכת"מ ועיין לח"מ, והביא רא"י שגם הר"י בחוס' ורו"ה לשיטתם ופירושים חילקו בזה ולא ידענא מה דקדק חת"ס אחריו. אלא שהקשו עליו הא פשיטות האיבעיא הוא מהאי דדיגלת לר"ף דס"ל לרא"ש כוותי' ושם מיירי בלא ראו הטביעה כמ"ס הרו"ה ומ"מ אמרין והנ"מ דכי אסקי' חוי' בשעת' אבל אישתי מיתפח תפח ע"ש:

ולפענ"ד דס"ל לרא"ש דל"ה דע"א אומר בדדמי אלא אם החשש בדדמי לפנינו כמו בע"א במלחמה אבל אם אומר שחלל מת ומכירו בט"ע ולא ראה הטביעה לא חיישין שמה אישתי וע"א אומר בדדמי כיון שאין החשש לפנינו ועיי' ב"ש סק"ס, והיינו דמסיים הרא"ש ואין מדקדקין אחריו, אבל שם קאמר הדין דבעי' חוי' בשעת' אבל אישתי לא, אבל מ"מ לא חיישין שמה אישתי ואומר בדדמי וא"ש:

היוצא מדבריו אלה לדעת רש"י ותוס' ורמב"ן ע"א במלחמה נאמן אפילו בלא קברתי דעל העד לא חיישין לבדדמי ונאמן משום מדעב"ג וא"צ לדייקא, ולרמב"ן אפילו צריכין לדייקא דידה מ"מ נאמן דהיא דייקא שפיר, אבל לר"ף ורמב"ם ובעה"מ ואשר"י ונמ"י יש חשש על העד גופא שאומר בדדמי ולהכי בעינן דוקא וקברתי, ובקברתי מיהו נאמן אלא דלרמב"ן ונמ"י אליבא דר"ף פשיטא לי' בלא קברתי דאינו נאמן, ולרא"ש אליבא דר"ף בלא קברתי הוא בעי' דלא אפשרטא וכן הוא לדעת בעה"מ, וכן כתב המ"מ

מוכת דזה הוי מסל"ת דלא כסברת מל"מ, וא"כ שפיר יש ראי' נמי דלא בעי וקברתי:

ועוד דמשמעות לשון האיגרת אינו שמת על אחר באותו מקרה רעה אלא שאירע לו שם מקרה רעה ונעשה מסוכן ואפשר מה אחר"כ על מטחו, והרי דעת רשב"א ביצמות קי"ד דאפילו אמרה ירד במלחמה והוכה ושכ ומת על מטחו אפ"ה מהימנא דכ"י הא לא אמרה בדדמי וכו', וה"נ דכוחי, וא"כ לא בעינן כלל וקברתי:

ולא נשאר לנו רק החשש אם זה נקרא ע"א בקטטה, והנה הרי"ף כתב דע"א בקטטה הוא איבעיא דלא אפשיטא, ורשב"א וריטב"א תמהו על הרי"ף כיון דאיפשט בעי דע"א במלחמה דטעמא משום דעב"ל וכן ע"א ביצמה א"כ איפשט נמי ע"א בקטטה, ועיין בתשו' רא"ס שהביא כ"מ וב"ש ס"ק קמ"א:

ולפענ"ד נראה דנוב"י קמא אה"ע סי' כ"ח תמה דביצמות ע"ז וברפ"ב דר"ה ובכורות ל"ז ע"ב מבואר דסמכין אהא דמדעב"ל לא משקרי, וביצמות מ"ז גבי מי שאמר גר אני פליגי ר"י ורבנן ופסקו הרמב"ם והרא"ש והטו"ש דאפילו אמר נתגיירחי בב"ד של פלוני מ"מ אינו נאמן ואמאי הא הוי מדעב"ל:

ולפענ"ד נראה לחלק דהא דאמרין מדעב"ל לא משקר . היינו דוקא בדבר שאפילו אם נאמינוהו ואח"כ יתגלה שקריותו לא יועיל כלום רמאי ברמאותי רק יהי מוחזק שקרן ככה"ג וודאי לא משקר במילחא דעב"ל אבל באומר גר אני ונאמן לו שיהא מותר לישא ישראלית אפילו אם יתגלה שקריותו מ"מ ירויה שהולד שהוליד ממנה עד שנתגלה הוא כשר רק פגום לכהונה כמבואר באה"ע סי' ד' סי"ט ואח"כ יתגיייר באלמא ואולי א"ל להוציא אשתו אח"כ עיי' אה"ע סי"א ס"ז ככה"ג י"ל דאפילו במדעב"ל נמי משקר וא"ש:

ולפ"ז נהי דע"א במלחמה איפשט דנאמן משום מדעב"ל היינו משום דשם אם יתגלה שקריותו תלך מזה ומזה והולד ממזר ולא פעל בשקריותו להיתירא כלום לכן נאמן אבל ע"א בקטטה דהיא מחכונת לאסור עצמו עליו ויש לחוש שמת שברה אותו להעיד כרצונה כמ"ש הרמב"ם, והרי יפעול בשקריותו אפילו יתגלה, בזה לא אמרין מדעב"ל לא משקר וא"ש:

אך באלמא אי משום קושית נוב"י אין ראי' לסברא זו ואינו תמה על תמיהתו דהא דאמרין מדעב"ל לא משקר היינו דוקא בישראל אבל התם בגר דחיישין שמת לא נתגיייר והוא גוי ובגוי לא אמרין האי סברא דמדעב"ל לא משקר דאשר פיהם דיבר שוא, והרא"י דאינו נאמן בעדות אשה משום מדעב"ל רק במסל"ת. ויש להוסיף עוד דבישראל אינו מעיד שקר במדעב"ל שהרי אם יתגלה יפסל לעדות ולשבועה חה לא שייך בנכרי, ואם יתגיייר אח"כ וודאי יהי כשר ואמי שפיר:

לכן נ"ל ליישב באופן אחר לפמש"ל דעת המלחמות דאף דנפשוט דע"א במלחמה נאמן מהאי דכרמי ודגלח מ"מ לא נפשוט דטעמא משום דעב"ל אלא אפילו טעמא משום דייקא נאמן בקברתי דהיא דייקא על כל דברי העד והנה הרמב"ם רפ"ג מגירושין כתב דע"א בקטטה לכחילה לא חנישא שמת היא שברה אותו, ותמה המ"מ מאין הוציא שמת שברה אותו שכתב כיון דלא נזכר בגמ':

ולפענ"ד נראה למאי דאמרין בגיטין ס"ז חיישין שמת תשכור עדים ופריך ומי חיישין וכו' ומשני דיבורא

ועיין ס"ה דאפילו לא אמר ממי שמע אלא אמר סתם ששמע כשר ולא חיישין שמת הראשון פסול היה, וב"ש סקט"ו הביא בשם ש"ג דשולחן אותו ממי שמע וכתב בסקט"ו דרמ"א מייירי היכי דא"ל לזכר ויש להתמיר בזה:

ועב"פ נ"ד שכתב מה סתם ומלשון המכתב משמע שהוא לא היה שם בשעת המקרה וגם לא כתב ששמע וא"ל לזכר נראה דשפיר יש לסמוך על עדות זה גם בלא קברתי ואינו אומר ממי שמע. אבל מה שהביא כ"מ דקי"ל כ"ש ס"ק ב"ד דאפילו העד ראשון בעיר אין צריך לשלוח אחריו ליתא דהרי מסיק הכ"ש שם דדוקא אם העד השני מפרש שפיר עדותו א"ל לשאלו את העד הראשון וכאן לא פ"י עדותו שפיר שלא כתב וקברתי וממי שמע:

אלא שהדבר תמוה אמאי אם אומר העד שראוהו מת במלחמה ואינו אומר וקברתי לא תנשא לכחילה ובאומר מפי אחרים נמי אפשר לשאלו אם אותו האחר א"ל וקברתי ואפ"ה אם לא אמר לי תנשא לכחילה, ומה חילוק יש בזה:

וב"ל להסביר קצת עפ"מ"ש ש"ך יו"ד סי"ח ס"ק כ"ה לחלק בין נאכד הסכין ואח"כ נמצא פגום כיון דלא תלה עליו חובת בדיקת הסכין כלל אבל בספק אם נפלה על חודה ע"ג קרקע קשה כיון דתלה עליו חובת בדיקה כיון שהסכין לפנינו מחמירין, וה"נ בשמע מפי אחרים כיון דא"ל לזכר אין אנו מחויבין לזכר והקילו משום עגונא, אבל אם ראה דאפשר לזכר לבדוק בזהוה ממקור דקברתי לאו דוקא כמ"ש רמ"א סי"ז ועיי' חמ"ח ס"ק ק"ג, ועיי' כ"מ פ"ג מגירושין סוף הכ"ה בשם הריב"ש, וא"כ חל עלינו חובת בירור ולהכי אם א"י לזכר לא תנשא לכחילה:

ואפילו למה שדדתי לעיל דאין גיסה נאמן אלא בחורת מסל"ת ובהו י"א דאפילו בלי מלחמה צריך שיאמר וקברתי כמ"ש המחבר סי"ז, מ"מ כבר כתב רמ"א שם דזה דוקא בשאינו מוכיר שם המת ואינו מכירו, ועיין ב"ש ס"ק נ"ד דלכל הד' שיעות שהביא א"ל כאן וקברתי דהרי הכנים עצמו לכתוב שמת וגם מכירו וגם לא היה בשעת המקרה ולא יא' עמו, ועיין כ"מ פ"ג מגירושין הכ"ה, ועיי' לת"מ הכ"ה שם וגם תשו' רש"כ דלא בעינן כלל וקברתי. ועוד הא קי"ל בסט"ז דכוחי מסל"ת מפי כוחי מסל"ת משיאין על פיו ועיין ח"מ וב"ש שם וודאי לא בעינן וקברתי כיון שהראשון אינו לפנינו ועיין ב"י סי' י"ז ד"ה כתב הרמב"ם:

ובבב"מ פ"ג מגירושין ה"ז הביא בשם מהרי"ט שכתב ובידוע שהרב ז"ל לא הצריך שיאמר קברתי אלא לזכר הדבר, וזהו כשהעכו"ם לפנינו שאפשר לזכר אבל היכי דלא אפשר לא חיישין כלל וכו', והביא רא"י מיצמות קכ"ב בא' שעמד על ראש ההר וכו' ואכתי תקשי לי דילמא עכו"ם הוא דשכיח טפי ולא מהני עדותו עד שיאמר קברתי אלא וודאי וכו', ומל"מ דחה דעכו"ם מה לו לעמוד בראש ההרים במקום שאין אנשים לומר מה פלוני שהוא אינו אומר אלא לחומו כמספר דברים לחצירו, ודבריו תמוהים דאדרבה מכת סברא זו מוכח דעכו"ם אינו מסל"ת רק יש אחיזתא אמחלל ונתכוון לד"א, וא"כ וודאי תקשי ודילמא עכו"ם הוא, ועוד דבה"א הביא הוא עצמו דברי ריב"ש דהוכיח מכת קושיא זו דמסל"ת נאמן אפילו בלי קישור דברים ואמאי לא דחי' לי בסברא זו, אע"כ דגם הריב"ש נ"ל סברא זו אלא דשפיר הוי מסל"ת כיון שאין כוונתו להעיד, ועיי' ב"י וח"מ סקכ"ו וב"ש סקל"ח דנמקום עיגון יש לסמוך על המחירין, וא"כ נקטינן כריב"ש וראינו משם, א"כ

במומר ע"ש, וכבר כתבתי לעיל דהיכי דאין העד לפנינו לא בעי וקברתי:

ובזו"ז סקס"ב כתב דאפילו לדעת רמ"א דוקא היא עצמה א"נ מה בעלי בהמיר אבל ביש ע"א דאומר מה נאמן בזה. ואפשר עוד דדוקא בהמיר ג"כ והניחה עגונא החמירו י"א שבש"ג ורמ"א דמקרי קטטה שהוא קטט גדול אבל בהניחה עגונא ולא המיר אפילו נשא אחרת לא מיקרי קטטה ולא לחנם נקטו והמיר וגוף הדין חדוש הוא דאמאי לא מוקי בגמ' קטטה בכה"ג והבו דלא לסיף עלה:

ועיין משו"ב חכ"ז סוס"י ז"ה דדוקא היכי דהוחזקה שקרנית ורואה להשמיט מחמת בעלה מקרי קטטה ולא נשא אשה על אשתו, ועיי' טב"י קמח אה"ע סי' מ"ב ובפ"ת סי' י"ז אות קס"ח:

לכן נלפענ"ד דהך אחתא אירען [רחל] וייס געבארענע נעטער שיהיה אשה אדאלף וייס מותרת להנשא, אבל כתנאי כפול אם יסרימו בהיתר שני גדולי הדור המפורסמים בתורה ובהוראה ואז דרינא בהדיהו כהדין גרמזא הבא בכתריהא ולא בקמייחא, ואחרי הסכמתם יושיב ב"ד של ג' ויתירוה לינשא כמ"ש ב"ש ס"ק קכ"ד:

ואל יפלא בעיני כי נחמתי עד כה כי הקיפוני והפסקוני טרדות רבות, ושוק ערבות, ומטהר לבבות, יפתח לבינו במורנו שלא נכשל ח"ו בדבר הלכה, ויראינו מתורתו נפלאות, עד קץ הפלאות, כנפשו ונפש ידיו דוש"ת: עמרם הק' בלוהם בק"ק הני"ל

סימן נ'

בשאלתי ע"ד אשה אחת ככת מ"ג שנה ויושבת תחת בעלה זה כ"ה שנים וכמה פעמים נתעברה והפילה וגם הוולדות אשר ילדה ממו איה זמן קצר אחרי לידתם ולא נשאר להם בחיים זולת בת אחת בת י"א שנה, ואחר לידת הבת הני"ל נתעברה עוד ג"פ אבל בכל פעם קשתה בלידתה מאוד והיתה בסכנה עד שלא מצאו הרופאים תחבולה להצילה כי אם בהוציא את הילד לאיברי ר"ל מרחמה, וזה היה ג"פ זה אחר זה בלי הפסק לידה כהוגן בינתיים, ושפטו הרופאים כי אפשר לה להתעבר עוד אבל אם תתעבר תהי' בסכנה גדולה, וזה כמו שנה וחצי אשר גמולה דא מבעלה ולא ירדה לטבילה כי יראה לשמש עם בעלה מפני הסכנה, ועשה נפשו לשאול הגיעו אולי אפשר למצוא להם תקנה מן התורה לשמש במוך בשעת תשמיש או לכל הפחות אחר תשמיש או לשחות כוס של עיקרין, ואיה דרך המוצא מג' דרכים הני"ל:

תשובה. בימות דף י"ב ע"ב חגי רב צידי וגו' ג' נשים משמשות במוך וכו' ופרש"י מותרות לתת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות כדי שלא יתעברו, ובחי' הריטב"א כתב פי' לפירושו בשאר נשים אסורות לשמש אע"ג דלא מפקדי אפרי' ורבי' מ"מ אסורות להשחית הראוי להוליד אע"ג דכל כי אורחי' אין בו משום השחתת זרע דהא ביאת קטנה ואילונית מותרת, תשמיש במוך לאו אורח ארעא הוא, וכל דהו"ל מוך בשעת תשמיש אפילו לדדי' איכא איסורא דהו"ל כמשמש על האזנים או על העינים, וכי ליחא מוך בשעת תשמיש איכא איסורא בדידה, ומיהו אין פי' רבנו ז"ל מתוור דאי ג' נשים מותרות לשמש במוך קאמר א"כ כי אמרו קודם הזמן הוה משמשת בדרכה והולכת היינו שאינה מותרת לשמש במוך ואמאי כיון שאינה מתעברת כל עיקר אין המוך מעלה ומוריד כלום וכו', וקושיא זו הקשה ג"כ הנימוקי יוסף שם,

אמרה מעשה לא עבדי, והקשו בחוס' מיצמות כ"ה וחי' דהתם כיון דע"י דיבור נגמר הדבר שפ"י ניסת לשוק מעשה גמור חשוב לי לכל הכא אין נגמר ע"י ואינו אלא דיבור בעלמא ע"ש, ולפי"ז י"ל דס"ל לרמב"ם דאם הטעם משום עב"ל ונאמן מצד עצמו הו' נגמר הדבר על פיו ואין חשש שמה שכתב אחר, אבל אי הטעם משום דייקא דידה א"כ אין הדבר נגמר על פיו רק ע"י שדורשת וחוקרת אלא אחרים שפיר חיישין שמה שכתב אחר וכו'. ולפי"ז נחא דאף דע"א במלחמה איפשט היינו משום דייקא דידה ודייקא בכל דבריו כמ"ש לרמב"ן, אבל כאן אם הטעם משום דייקא ואין הדבר נגמר על פיו והיא מתכוננת לאסור עצמה עליו שפיר חיישי' שמה שכתב אחר וכתב הרי"ף שפיר דלא אפשר:

ועכ"פ נהי דלא אפשר מ"מ י"ל דס"ל עכ"פ אם ניסת לא תנא וכדעת הרמב"ם וכמ"ש ב"י דפסק בכל ג' איבעיות דלא אפשר אם ניסת לא תנא, ועיי' ב"ש ס"ק קמ"ד, ולדעת המורחני בטור הביאו כ"מ זה דוקא באמרה היא תחילה מת בעלי ולא האמינה מפני שהוחזקה שקרנית ואח"כ בא העד והעיד לה לא תנשא, אבל אם בא העד לבדו תנשא אפילו לכתחילה, והביאו גם ח"מ ס"ק ז"ה אלא שכח שאין מוכרח לסמוך על פי זה להקל, אבל הב"ש ס"ק קמ"ו כתב דיש להקל כיון דלשאר פוסקים לא חיישין שמה שכתב אחר, ואפשר דוקא באומר וקברתי מיקל הב"ש ע"ש:

ויש לנדה עוד דדוקא בזה להעיד חיישין אבל בנ"ד דין אחרת כמסל"ת אין לחוש לזה שכתב אחר ונשא אפילו לכתחילה, ול"ד למה שהביא ב"ש סק"י בשם ש"א גבי נדה דלא מהני מסל"ת:

אלא דלפי מה דאמרו בגמ' ה"ד קטטה דאמרה גירשתני בפני פו"פ ושאלנא ואמרו להד"ם, וכן הוא לשון הרמב"ם וטוש"ע, א"כ בנ"ד דלא היתה כחלת לא מקרי קטטה, אלא דרמ"א סמ"ח כתב או שהמיר בעלה והניחה עגונא דמקרי נמי קטטה והוא מדברי ש"ג בשם י"א והוא חולק עליהם, ובח"מ סק"ז הביא רא"י לדבריו מחשו' הרי"ן סי' ג' וב"ש ס"ק קמ"א דמה ראינו דאפשר דהר"ן ס"ל דאיפשט איבעיא דע"א בקטטה נאמן כקושיא רשב"א וריטב"א על הרי"ף, ולפמש"ל ליישב קושיאם דהאיבעיא לא איפשטא ראי' ח"מ נכונה דזה לא מקרי קטטה:

אמנם ב"ש בס"ק הני"ל כתב דהך פלוגתא תליא באידך פלוגתא דלפוסקים בארגיל איהו קטטה נמי משקרת א"כ המיר והניחה עגונא אפילו אינה אומרת גרשתני מקרי קטטה וטעם ש"ג דלא מקרי קטטה משום דס"ל בארגיל איהו קטטה לא חיישין דמשקרת אבל המעיין בפנים בש"ג יראה דס"ל אפילו בארגיל היא קטטה אין לחוש אלא דוקא באומרת גרשתני אבל לא בהמיר והניחה עגונא דזה לא מקרי קטטה כיון דלא אמרה גרשתני וכבר כתב כן בס' בית מאיר:

ובס' הני"ל כתב עוד דזה תליא אם באומרת גרשתני מקרי קטטה אפ"י שלא הוכחשה כיון שהוא קטט גדול יש סבירה לומר דהמיר והניחה עגונא נמי מקרי קטט גדול אפילו באינו אומרת גרשתני, אבל לפמ"ש רמב"ם והטוש"ע דבעינן דוקא הוכחשה דהוחזקה שקרנית א"כ אין שום סבירה דהמיר והניחה עגונא מקרי קטטה, ולכן כתב דיש להקל במומר אם אומרת וקברתי דהא אי טעמא משום בדידי נאמנת בקברתי ואי משום דמשקרת א"נ כמ"ש מ"מ ונהי דמספק אזלינן לחומרא מ"מ במומר הו' ס"ס ואפילו לרא"מ דגם לר' שימי אינו מועיל וקברתי ה"ט משום דהיא מוחזקת למשקר ולא

ודאי היו אסורות לשמש ולהכניס עצמם בסכנה רק כיון דשרי
במוך ממילא מותר לשמש, וא"כ נחא דקד"א דאסורות לשמש
משום דאסור במוך קמ"ל משמעות ואין בו משום סכנה דהא
יש תקנתא במוך ולשון הברייתא מדוקדק:

אך כל זה לרש"י דשאר נשים אסורות במוך לאחר תשמיש,
אבל לר"ת דכל הנשים מותרות במוך לאחר תשמיש, וא"כ
לא הי' שום הו"א שיהיו אסורות לשמש משום סכנה, שהרי יש
להם תקנתא במוך לאחר תשמיש שהוא היתר גמור ואין שום
סכנה לאסור, אלא דהו"א שאינם נזכרות ומותר לשמש בלא
מוך וקמ"ל דנזכרות מוך, וא"כ ודאי הו"ל למחני מקנחת
במוך אי מיירי בלחך תשמיש, ואלא מאי יהי' מוכח מזה דמיירי
במוך בשעת תשמיש, לכן הוסיף ר"ת דגם לדבריו הפי' אחר
תשמיש, ואל יקשה דקדוק הני"ל דתנא לא דינא קמני אלא
עצה טובה קמ"ל, אולי לא ידעו העולם מתקנתא דמוך וימנעו
מלשמש משום סכנה, ונתן להם עצה משמעות, כי יש תקנתא
לסכנתא במוך:

ובזה אחי שפיר דפתח נזכרות לשמש במוך משמע דחיובא
איכא, ועיי' בש"מ כתובות הני"ל בשם הרמב"ן שסיים
ובלא מוך אסור להן ולבעליהן לשמש, וסיים ועצה טובה קמ"ל
משמע דחיובא ליכא, ולפמ"ש א"ש, ונחא נמי מ"ש ומפרש
ר"ת משמעות נזכרות וכו' ויותר הי' ראוי לומר ומפרש ר"ת
במוך לאחר תשמיש, כי פירושו הוא על במוך ולא על
משמעות, ולהני"ל א"ש דלשון משמעות קמפרש מאי קבעי הכא
לפי פירושו:

וליישב שיטת רש"י נראה, דמה שהקשו הא נשים לא מפקדי
אפ"ו פשוט דלק"מ דרש"י סובר אפ"ו דלא מפקדי
לחזור ולקיים עשה דפ"ו אבל מ"מ להשחית בידים זרע הראוי
להוליד אסור, וכמ"ש חוס' בנדה י"ג דהקשו אשה לאיש לכל
עונשין שבטורה, ועיי' בחי' רמב"ן ורשב"א ור"ן שם, ומ"ש
חוס' שם דאינם באסור השחתת זרע לפי שנשים לעולם
מזרעות בנים ושם הוא דרך להזרע, פשוט דל"ש זה אלא
בהשחתת זרע עצמם אבל לא בהשחתת זרע האיש במוך אחר
תשמיש דאין דרך לעשות כן, ולקמן יבוארו דבריהם שם:

ובל"א ד"נ יש לחלק דודאי להשחית זרע האשה לא היה אסור
אפילו לאיש כיון דלא מפקדי אפ"ו א"כ לא גזרה
חורה שיהי' מזרע שלה בני' ומותר אפילו להשחית בידים, אבל
זרע אנשים שהי' רצון התורה שיהי' מזרע ההוא בנים דמפקד
אפ"ו אסור אפילו לאשה להשחית זרע זו בידים, ולדעתי לזה
נכתובין הרמב"ן שהביא בש"מ כתובות ס"ו שהקשה ארש"י הא
כולהו נשי נמי מותרות דהא לא מפקדי אפ"ו, ות"י דמ"מ זרע
גבריהו אסור להן להשחית עיי"ש:

ובזה דק"ל מהא דמותר לשמש עם קטנה ואילונית נמי יש
לחלק דשאי קטנה ואילונית שהיא אינה משחתת כלום
ולא עבדה מידי רק הוא משחית זרעו לריק, ומש"ה מותר
משום טעמא דאיהו כי אורח"י משמש, אבל במוך לאחר תשמיש
נהי' דאיהו לא עבד אסורא משום דכי אורח"י משמש אבל היא
עושה אסור במה שמשחתת זרעו במוך אחר תשמיש דהא לאו
אורח"י לקנח ולהשחית הזרע במוך:

ובזה שהקשו הני' וריטב"א דקודם שנת י"א אמאי אסורה
לשמש במוך הא אינה מחעברת כלל ואין המוך מעלה
ומוריד, אפשר לומר דכל"ה צריך להבין לרש"י אמאי אסור
חכמים לשמש במוך הלא ממנ"פ אס' גם בלא מוך לא מחעבר
א"כ המוך לא מעלה ומוריד ואס' מחעבר בלא מוך ודאי מחה,
וא"כ ודאי ראוי לקנח במוך מפני הסכנה, וזה נראה שהי'

ומבואר מדבריהם שהנינו דרש"י פי' הברייתא משמעות במוך
לאחר תשמיש דאס' רש"י מפרש הברייתא בשעת תשמיש א"כ
לא הקשו כלום, דנשי שאינה מחעברת מ"מ אס' משמש בלא
מוך אינו משמש על עצים ואבנים, דהא כי אורח"י משמש
ואס' משמש במוך בשעת תשמיש הרי משמש על עצים ואבנים
דהא מוך לאו אורח"י, וכמו"ש הריטב"א בתחילה לחלק בין
ביאת קטנה ואילונית למשמש במוך בשעת תשמיש, וא"כ א"ש
דאפילו קטנה שאינה ראויה להחעבר אסורה לשמש במוך
בשעת תשמיש, אלא ודאי ס"ל דבשעת תשמיש אסור לרש"י
אפילו ג' נשים, דלשמש על עצים ואבנים אין היתר מפני
הסכנה, ורק לאחר תשמיש מותר בהני' ג' ואסור בלחריני משום
לחך ידיה שמשחיתה זרע הראוי להוליד, וכיון שזרע המזרע
בקטנה אינו ראויה להוליד הקשו שפיר למה תיאסר במוך
לאחר תשמיש הלא אינה משחיתה כלל זרע הראוי להוליד:

ובי"ש"ש יבמות הביא שחוס' הקשו על רש"י ג' קושיות,
דלפרש"י משמע שאר נשים אסורות משום השחתת
זרע הא נשים לא מפקדי על פרי' ורבי', והא דלחריקן בפרק
כל היד המרבה לבדוק בנשי משוחכות וכו', ומפרש בגמ' משום
דנשים לאו בנות הרגשה נינהו, ומשמע דאי הי' מרגשה אסור
י"ל דלאו בנות אסור הרגשה נינהו דאיהי מרגשי' אין בהם
עבירה והוא קושית חוס' ביבמות י"ב, ועוד חדע דהא מותר
לשמש עם קטנה ואילונית ואפ"ו דלאו בני בנים נינהו עיי"ש,
והוא קושית חוס' בכתובות ט"ל, ומדבריהם למדנו ג"כ שהנינו
דרש"י מפרש משמעות במוך לאחר תשמיש דבשעת תשמיש ג"כ
לג' נשים אסור, דאי רש"י קאי על בשעת תשמיש א"כ גם שני
הקושיות לק"מ דאף דאשה אינה מצווה בפ"ו מ"מ שאר נשים
אסורות במוך בשעת תשמיש משום הבעל דאסור בהשחתת
זרע, דהא הוא מצווה על פ"ו, ול"ד לקטנה ואילונית דשם אין
אסור מצד הבעל, דהא כי אורח"י משמש משא"כ מוך בשעת
תשמיש לאו אורח"י וכמו"ש הריטב"א, אלא ודאי דמיירי במוך
לאחר תשמיש והבעל לא עבד כלום רק היא משחיתה, וקשה
שפיר הא אינה מצווה בפ"ו, וגם מקטנה ואילונית הקשו שפיר
דהא חזין היכי דכי אורח"י משמש ליכא משום השחתת זרע
וה"נ במוך לאחר תשמיש כיון דמשמו כי אורח"יהו אינו מוזיק
אח"כ השחתת זרע, וקושיא ב' יבואר עוד לקמן:

אלא דלפ"ו יש לדקדק קצת בחוס' בכתובות ט"ל ד"ה שלש
אחר שהביאו שר"ת הקשה על רש"י קושיא ב' הני"ל
כתבו ומפרש ר"ת משמעות נזכרות לשמש במוך אחר תשמיש
ועצה טובה קמ"ל, ולפמ"ש דקושיא זו ל"ק רק אס' רש"י
מפרש מוך לאחר תשמיש א"כ למה האריך ר"ת דהק' חייבות
אחר תשמיש הלא גם לרש"י הפי' לאחר תשמיש, אלא דלרש"י
מותרות ולר"ת נזכרות:

וב"ל דלכאורה אס' הפי' במוך אחר תשמיש אין לשון הגמ'
משמעות במוך מדוקדק דשימוש מאן דכר שמי', בשלמא
אי מיירי בשעת תשמיש הו"א דאסור לשמש וקמ"ל דמותר
ומשמעות במוך, אבל לאחר תשמיש הלא התשמיש הוא בהיתר
גמור, ואין רבותא במה שמשמות רק במה שמקנחת במוך
לאחר תשמיש, וא"כ הי' הו"ל ג' נשים מקנחות במוך. אבל
אחר העיון אחי שפיר, דהנה אס' היה הדין שאסורות לקנח
במוך אחר תשמיש ודאי לא הי' ראוי לשמש ולהכניס עצמם
בסכנה לר"מ דלא ס"ל שומר פחאים ה', ועיי' בריטב"א
שהקשה ארש"י שפי' מותרות לשמש א"כ רבנן ס"ל דמשמעות
בלא מוך, ואמאי כיון דאיכא סכנה כלל האין מכניסות עצמם
משום שומר פחאים וכו' עיי"ש, ודבריו מבוארים יותר בש"מ
בכתובות ט"ל, ועכ"פ לר"מ דלא ס"ל לסמוך על שומר פחאים

קושיה הרמב"ן ורמ"ה ותלמיד רש"י בש"מ כתובות דף ט"ל ע"י"ש:

ולעצ"ד נראה כיון דמסקי' שם בינמות שמה חתעבר ושמה חמות ואפשר דמיעברא ולא מחה, ומ"מ לא משכחת חמותו ממאנת דאם נתעברה וילדה הרי גדולה היא דנשים הרי הן כסימנין ומיהרה גדלות שלה, עיי' בחוס' וחי' רמב"ן שם, א"כ שפיר אסורה לשמש במוך דילמא גדולה היא וחתעבר ותלד זרע קיימא והרי היא משתחת זרע הראוי להוליד, ואף דהו' מיעוטא דמיעוטא שיהי' גדולה בתוך זמן הזה כמו"ש בחי' הרמב"ן שם, מ"מ בפ"ג אין הולכין בחר הרוב ומיישין אפילו למיעוטא דמיעוטא, ועיין במג"א סי' ש"ל סק"ו, וזה הו' כעין פ"ג שראוי להיות נוטר מכל טפה זרע קודש, עיי' חשו' חות יאיר דף ל"ז ע"ב בספרו [סי' ל"א], ואין לומר אדרבה ניתוס' לסכנת האשה דזה יותר שכיח שהיא קטנה וחתעבר וחמותו ושמש במוך, ו"א כיון דעכ"פ אם היא קטנה נמי רק מיעוטא הוא שחתעבר דהא היא מסולקת דמים כמבואר בה' דה, ואין אשה מחתעברת אלא במוך לטבילה או לוסתה, ועיי' מג"א סי' תר"ו סק"ה [ועיי' חוס' סוטה כ"ז - משה נחום בן המחבר], וא"כ לא מיקרי עכ"פ שכיח היקף ואין לחוש שקיום מצות ה' שזוהרת מהשתחת זרע יגרום מיחתה, דשלוחי מצוה אינם נזקים מחמת המצוה, עיי' פסחים ת' וטו"ז סי' תל"ד סק"ו, והיינו דס"ל לחכמים מן השמים ירחמו שמקיום המצוה לא תאונה לה רעה, ואחי שפיר:

ולפי"ן י"ל ר"מ לטעמי' דחייש למיעוטא וא"כ החשש שמה קטנה היא ומ"מ חתעבר וחמותו הו' כשכיח היקף ולכן לא סמכין על מן השמים ירחמו, אמנם כ"ז בשנת י"ב אבל קודם זמן זה אם קטנה היא ודאי לא מיעברא כלל וכדמני רבה בר ליואי, אמנם יש מיעוטא דמיעוטא דמחתעברות ויולדות וולד של קיימא ע"י שמהירו גדלות שלהם ועיין פנהדרין ס"ט דורות הראשונים הולידו לשמונה ומכ"ש באיתחא דבריא כדאמר' החס, ופליגי ב"ש וב"ה אי ילפינן מדורות הראשונים, ועיין בחי' הר"ן שם סד"ה קטן, וכיון דמשכת עכ"פ במציאות רחוק שיהי' זרע הראוי להוליד בן קיימא ולאשה אין שום סכנה ר"מ נמי מודה דאסורה לשמש במוך:

ויש להביא רא"י למ"ש דהא דאמרו חכמים מן השמים ירחמו הוא דוקא היכי דלא שכיח שחתעבר ולא שכיח היקף אבל היכא דשכיח היקף שחתעבר וחסתחן לא סמכי' דירחמו, מריש נדה דפרין משמשות במוך מאי איכא למימר, ופרש"י ג' נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה, וכחב ע"ז בחי' רמב"ן ג' נשים לאו דוקא דהא ד' נשים דיין שעתן במחני', אלא כל אשה שמשמשת במוך עיי"ש, והוא פלא הלא מבואר שם במשנה דף ו' ע"ב דלא אמרינן ד' שעה רק בראי' ראשונה אבל בשני מטמאה מעל"ע, ולזה עוררני חלמידי ידי הרבני התריף מו"ה נפתלי שרייבער נ"י. אבל לק"מ דהרי פליגי שם דף יו"ד ע"ב רב ושמואל דרב ס"ל אכולהו ד' נשים קאי, ושמואל ס"ל דלא קאי רק אבתולה וקנה אבל מעוברת ומניקה דיין שעתן כל ימי מניקותן ועיבורן, והק' הרמב"ן שפיר אליבא דשמואל, ועיין ברמב"ם פ"ד ממשכב ומושב דין ה' פסק כרב וראב"ד שם חולק ופסק כשמואל משום דר"י קאי כוותי', וא"ש דרש"י סובר כדעת הרמב"ם וא"כ משכת בכל ג' נשים טומאת מל"ע בראי' שני, ורמב"ן ס"ל כדעת הראב"ד ולא משכת במעוברת ומניקה טומאת מעל"ע, ועכ"פ נראה דרש"י לא רצה לפרש בנשים המשמשת במוך באיסור דאטו ברשיעי עסקין לכן נקט ה"ג דמוחרות לשמש במוך הגם

דיש לדחות דאורחא דמילתא נקט מ"מ זה דוחק דלישתוק רש"י מיני, וגם רמב"ן דמפרש בכל הנשים משמשות במוך נראה דבמוך נהיחר מיירי ובגון שמסתכנת בלידה דודאי לאו ברשיעי עסקין, וא"כ הוא פלא הלא לרש"י דר"מ מותרות קאמר א"כ לחכמים אפילו ה"ג אסורות לשמש במוך וקיי"ל כחכמים, וא"כ האין משכת משמשת במוך נהיחר. ולפמ"ש אחי שפיר דכאן קיימא ג' נשים היכי דאין מסולקת דמים וכנ"ל באופן דשייך דהו' טומאת מעל"ע, ובכה"ג אפשר שכיח שחתעברו ומדו חכמים לר"מ דמוחרות לשמש במוך ולא סמכין דמן השמים ירחמו:

ובהפלאדה כתובות ט"ל החפלא עוד דאם לרש"י במוך אחר חשמים קאמר דמוחרות א"כ פחות מיכן אסורה לשמש במוך ואמאי הא קטנה היא ואינה בת עונשין ואין מצוין להפרישה. ולענ"ד לק"מ דהרי מבואר בסנהדרין נ"ה דנקטן נמי כיון דמויד הוא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלי', ועיין באו"ח סוף סי' שמ"ג ובפסקי מהרא"י סי' ס"ג, וא"כ חנא דינא קחני דאסור לשמש במוך ואם תהי' בת דעת חמנע ענמה מעבירה:

ועוד הלא מבואר בשנת דף ז' דאסור ליתן חגב חי טמא לחינוק לשחוק בו שמה ימות ויאלכלו דהו' כמי שמאכליו בידים, עיי' במג"א סי' שמ"ג סק"ג, ועיין ברש"י א"י ימות קיי"ד גבי הבא לי מפחת דאף שאינו אומר לו לעבור ממש אדאורייתא מ"מ הו' כספי לי בידים, ועיין עוד שם אהא דבעלה מפר לה ממנ"פ בדה מ"ו דהפרתו הו' כמאכליה בידים, וה"נ אם יש איסור במוך אחר חשמים לגדולה אסור לבעל לשמש עם קטנה המשמשת במוך אחר חשמים דבמה משמשת עמה הו' כמאכליה בידים עכ"פ אם דרכה בכך לעשות כן ועיי' ברש"י שנת הנ"ל ד"ה מיספד:

וגם י"ל לחדש דבר, הנה הבעל משועבד לאשמו למצות עונה, ובהני ג' נשים שמוחרות לשמש במוך ודאי אם אומר הבעל שאינו רוצה להשתת זרעו ולשמש במוך אינו ראוי לנטל מצות עונה, ועיי' בש"מ, אבל קודם שנת י"ב דליכא סכנתא כיון דאסור לגדולה לשמש במוך וגם בקטנה לפמ"ש דאיכא חשש השתחת זרע שמה גדולה היא אף דהוא מיעוטא דמיעוטא והגם דאין ב"ד מצוין להפרישה מ"מ אם שייך בה איסור השתחת זרע במוך לאחר חשמים אין הבעל משועבד לה לשמש עמה במוך דיכול לומר לא נוחא לי דחבד איסורא על די עיי' קידושין נ"ג ע"ב, ועיין ב"ש בזה"ע סי' כ"ח סק"ג ובא"מ חשו' כ"א, ואדרבה היא משועבדת לו לשמש בלא מוך, וא"כ חנא דינא קחני דהני ג' נשים משמשות במוך ואינם משועבדות לשמש בלא מוך, ופחות מכן משמשת כדרכה פי' משועבדת לשמש כדרכה בלא מוך, ועיי' בחו"מ סי' שמ"ט:

אלא אי קשיא הא קשיא לי, כיון דלשיטת רש"י שאר נשים אסורות לשמש במוך אחר חשמים משום השתחת זרע א"כ אין החירו בהני ג' נשים משום סכנה ואמאי לא ימא דלא ישמשו כלל ולא יכניסו עצמם לא בסכנה ולא באיסור השתחת זרע, ולא מבעיא לדעת הר"ה ורש"י א שהובא בר"ן שבת קל"ד דהיי' דאשתפין חמימי דבחר מילה מקמי מילה חדתה מילה שכל שאנו יודעין בתחילתו של דבר שיבוא לדי איסור מלאכה דוחין את המצוה כדי שלא יבא לדי כך לבסוף עיי' שם ועיי' חי' רמב"ן שם שכן משמע גם מלשון בה"ג, ודאי קשה כאן נאסור מלשמש כדי שלא נבא לדי השתחת זרע, אלא אפילו לדעת רמב"ן שם דשרי לממהלי שאין למצוה אלא שעתא ואין דוחין את המילה מפני שנזכר א"כ לדחות את השבת דבחר הכי פ"ג הוא דדחי לי' ולא מכשירי מילה עיי"ש,

בכחכות ט"ל מותר להן לשמש במוך ואין כמשיחות זרע, פ"י שמפני הסכנה אינו השחתה כלל ולא דחוי:

ועיין בריטב"א כחכות שם שהקשה איך שרי לנעול בעילה שאין זה זרע בגון קטנה או מעוברת או זקנה ועקרה ולא חשיב השחתה זרע, וחידן בחי ראשון דשאינו יהיה משום מצות עונה, והו' קשיא לי הא אמרינן בכחכות מ' היכי אמרינן אחי עשה דחוי ל"ת בגון מילה בנרע דלא אפשר לקיימה לעשה הכא אי אמרה לא בעינא מי איכא לעשה כלל עי"ש, וה"נ אם מחלה עונתה מי איכא לעשה כלל כיון דלית ב' קיום פ"י, ועי' בזה"ע ס' ע"ו ס"ו, ולמה ידחה מצוה דעונה איסור דהשחתה זרע. אמנם בחו"י שם הקשו אמאי צריך קרא צינמות ה' דעשה דכבוד אינו דוחה שבת ח"ל הא אי אמר לא בעינא לכבוד מי איכא לעשה כלל, וחי' דהתם מ"מ מיד כשצוה האב מצוה לקיים מצוה, ועוד חירו' דהכא גבי דידה ליכא עשה דהא אי בעי אמרה לא בעינא לי' הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידה' דהיא מחזרת כמותו והשוה הכחוב אשה לאיש וכו', וא"כ לחי' הב' א"ש דבקטנה ואילונית זקנה ועקרה דידהו ליכא איסור השחתה זרע דלא עבדי כלום לא שייך כלל למימר האי סברא דאי אמרה לא בעינא, אבל למירון האי קשיא, ועיין בריטב"א ושו"מ שם שחפסו לעיקר דלא כמירון הב' רק דעשה כי האי שבידו לעקרו קיל טובא אינו דין שידחה ל"ת וקשיא כנ"ל:

ועוד קשיא לי דא"כ יהא אדם אסור לישא אשה שאינה בת בנים, דנהי אם כבר נשאה מותר לשמש עמה משום מצות עונה אבל לכחילה איך יכנים עצמו בזה לישא אותה כיון שידוע בחתילתו שיבא לידי איסור השחתה זרע ע"י דחוי של מצות עונה וכהר"ה ורמב"ן הנ"ל, וכ"ת ה"נ הא מעשים בכל יום שנושאין לכחילה זקנה ועקרה וקטנה, ומעוברת ומניקה הוא רק גזירת חכמים כמבואר בזה"ע ס' י"ג ס"א:

וב"ש הרמב"ם פכ"א מא"ב הלכה ח"י ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד ומכ"ש עקרה חקנה כמו"ש ח"מ ס' כ"ג סק"ב אלא דרובא נקט קטנה אף שמהא ראויה לילד כשחגדיל עי"ש, היינו משום ביטול פרי' ורבי' עי' ב"ש שם סק"ב, וילמוד סתום מן המפורש בדבריו פט"ו מאישות ה"ו לא ישא אדם עקרה חקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא"כ קיים מצות פרי' ורבי' או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה, הרי מפורש יוצא מפיו שאין האיסור רק משום ביטול פ"ו ואם קיים או שיש לו אשה אחרת לקיים אין איסור משום השחתה זרע. ודברי הב"ת בזה"ע ס' כ"ג דכתב דמשמע מרמב"ם פכ"א מא"ב הנ"ל דלא ישא קטנה משום ש"ו לנעלה הם חמיה' מדבריו שנפטר' מאישות הנ"ל. שוב מנאחי בדברי יוסף אה"ע ס' כ"ג שהעיר כן על הב"ת בשם יד אהרן והאריך שם בענין זה ולקמן יבואר אי"ה:

וביבמות דף מ"ב אהא דלא ישא אדם מעוברת חזירו יחי' טעמא גזירה שמה חפשה עוברה סנדל, פריך א"ה דידה' נמי ופרש"י לא ישמש עם אשתו מעוברת וכו' ומשני למ"ד במוך במוך ולמ"ד מן השמים ירחמו וכו' ופריך ה"נ למ"ד במוך וכו', ומאי קושיא בשלמא עם אשתו מעוברת מותר לשמש במוך משום מצות עונה וכו"ש בש"מ כחכות בשם הרא"ה, אבל לישא מעוברת אסור כיון שידוע בחתילתו שיהי מוכרת לשמש במוך ויעבור על השחתה זרע וכו"ל. ואפילו נאמר דקושיא הגמ' היה א"כ למה נקט הכריחא לא ישא מעוברת חזירו אפילו מעוברת דידה' שגרשה נמי לא יחזיר מה"ט, וע"כ למ"ד במוך במוך וא"כ חזירו נמי, מ"מ אם

מ"מ נראה דעד כאן לא אמר רמב"ן אלא דפ"י צריך לדחות או מצות מילה או איסור שבת ומה"מ נדחה מצות מילה שאינו עומד עדיין נגד פ"י כ"י שלא נטרך לדחות שבות שיעמוד בפני פ"י, והלא לא מצות מילה גורם שימות רק שבת גורם דוחקין שבת מפני וחי' בהם, וזהו שדייק הרמב"ן שאין למצוה אלא שעתא ומצות מילה חביבה בשעתא שהוא חל עכשיו, אבל כאן בדבר הרשות ודאי מודה הרמב"ן שאסור לעשות דבר שיבא לנסוק לידי איסור השחתה זרע מפני הסכנה, ועיין ברמב"ם פ"א משעווע ה"ו ובר"ן שבוועות כ"ד וקשה כנ"ל:

ורוי' נראה לי דהסברא כאן הוא כך, כיון שע"כ מקנחת במוך אחר חשמים מפני הסכנה א"כ אין זרע הנזרע בה ראוי להוליד והו' כקטנה פחותה מבת י"א ואילונית דאין בהם איסור השחתה זרע משום דכי אורח' משמש, וה"נ אין בזה משום השחתה זרע כלל ולא משום דפ"י דחי לאיסור השחתה זרע אחאי' עלי' אלא כיון דמשום פ"י ע"כ צריכה מוך אחר חשמים הו' בגוף שאינו ראוי להוליד ואורח' בכך, משא"כ בשאר נשים שהם גוף הראוי להוליד הא לאו אורח' לשמש במוך אחר חשמים יש בו משום השחתה זרע:

אמנם בזה לא הונח לי הא דמגילה י"ג ע"ב בחוס' ד"ה וטובלות שהק' הא לא היה שם הבחנה ג"ח שהרי בכל יום היה אותו רשע מצוי אצלנה, וחי' שהיתה משמשת במוך, והקשה בטו"א הלא אמרי' באגדה שדריש האחרון ה' טהור מאמו וטמא מאביו שהי' בנה של אסתר מאתשורוש ואם שמה במוך איך ילדה דריש, וחידן שעם אתשורוש היתה מחזירה לשמש במוך אלא שימשה במוך עם מרדכי משום הבחנה, וכאן לא שייך חירון הנ"ל דהרי היא הימה גוף הראוי להוליד ואיכא משום השחתה זרע, וא"כ היתה אסורה לשמש עם מרדכי שלא תבא לידי כך. [עי' מהרש"א מגילה שם - הק' בן ציון]:

דן אמר כי בלא"ה נמי קשיא הלא הבחנה הוא רק דרבנן ועיין בנ"ש ר"ש ס' י"ג, ואיך דחי הבחנה דרבנן איסור השחתה זרע שהוא מה"מ ואיך שימשה במוך עם מרדכי. ואולי ה"י מזה ראוי למ"ש בחשו' הרדב"ן ח"א ס' רס"ד דהבחנה הזרע באשה הראויה לילד הו' מן החורה ובשאר נשים הוא גזירה דרבנן הובא בס' עמק המלך פ"א מגירושין. או אפשר י"ל לרש"י דלעולם הבחנה דרבנן ולא שמה כלל במוך וכו' הב' שכחנו חוס' בעין יעקב כיון שהיתה אשתו כבר ולא היתה יכולה להמחין בכל פעם ג"ח אינו מחויב בשביל זה לפרוש מאשתו עי"ש, ובהו' א"ש גם קושיא קמייחא, אבל לחי' האי שכחתי קשיא קמייחא:

ורב"ל בזה עפ"י מה דאמרינן ב"ק ז"א ר"ח חזי לדיקלא דקאי ביני גופני א"ל לשמע"י זיל עקרינהו משום דעושין היזק צניקה הארץ לגפנים והם חשוכים יוחר, וכתב האשרי שם דה"ה אם צריך למקומו נמי מותר עי"ש, ועיין בטו"ו ציו"ד ס' קט"ו סק"ד, ועיין ברמב"ם פ"ו מהל' מלכים, וסיים שם בזה"ל לא אסרה חורה אלא דרך השחתה, וה"נ י"ל לאיסור השחתה זרע דלא אסרה חורה אלא דרך השחתה, כי השחית כל בשר ושיחת ארצה כחיב, וברמב"ם פכ"א מא"ב החי' אסור להוציא שכבת זרע לנעלה וכו' אבל אם הוא לאיזה תכלית מעולה אינו השחתה ומותר, וה"נ במוך לאחר חשמים בנהי ג' נשים שהוא לתכלית פ"י ולקיים וחי' בהם אינה השחתה כלל וכל חשמים דגופא עדיף, ולא מטעם דחוי' הוא רק הותרה כיון שאינו משחית ושפיר מותרין לשמש, וה"נ שם במגילה כיון שהוא לתכלית הבחנה אפי' שהוא רק דרבנן מ"מ כיון שאינו דרך השחתה מותר. וזה שכתב רש"י

ואין לומר דשרי משום מצות עונה, חדל דמצות עונה ודאי אינה לשמש על ענים ואבנים, ועוד דאי אמרה לא בעינא ליכא עשה, ואפילו למי' ב' שבתות' כחובות הנ"ל דלא אמרין סברה זו אלא היכי דאיכא איסורא גס לדידה, מ"מ בשעת משמש בלילה גס לדידה איכא איסורא, וגם ל"ש לומר כמ"ל דמשום מצות עונה אינו השתתה דנראה דלשמש על ענים ואבנים אפילו בלי השתתה זרע אסור, ועיי' בי"ח אה"ע סי' כ"ה ונביא דבריו לקמן בעזה"י:

ובשיטתה מקובלת כחובות הביא בשם הרא"ש שהק' על רש"י דפי' מותרות ואין כמשמעות זרע, ומשמע דשאר נשים אסורות להשחית זרע, ואמאי כיון דאין מצוות אפ"ו אין אסורות נמי בהשתתה זרע, לכן פי' נריכות וכו' אי"נ נכלל לפרש פרש"י אעפ"י שגשים אין מצוות בהשתתה זרע מ"מ אין לה להשחית זרע האיש אם לא מפני הסכנה, ול"ד לקטנה ואילונית דאע"ג דלאו בנות בניס נינהו המשמש עמהם אין בו משום השתתה זרע דשאינו דרך תשמיש בך, וה"נ אם היטה טמטום מוך אחר תשמיש לא הי' בו דאסור, אבל בשמעתא קמייחא דכל היד [ג"ל דנ"ל בשמעתא קמייחא דנדה והוא הרא"י שהביא הר"י בתוס'] מוכח דטמטום המוך קודם תשמיש, הלכך שאר נשי אסור דהוי חזרע על העצים ועל האבנים עיי"ש ודבריו תמוהין:

א' מה שהקשימי לעיל על הר"י שבתות' אי"כ מ"ע הי' ג' שרי. ב' הלא לא הקשה על רש"י רק כיון שגשים אין בפ"ו אין באיסור השתתה, וא"כ די במה שמירך שאין לה להשחית זרע האיש וכמו"ש הרמב"ן בש"מ שם וכמו שהסברתי לעיל שזרע נשים מותר להשחית ולא זרע אנשים, וא"כ למה האריך אח"כ בדבר שפטים אך למותר. ג' סותר דברי עצמו בחילה שזרע האיש אסורה להשחית וא"כ אפילו מוך אחר תשמיש אסור בשאר נשים, ואח"כ כתב דמוך אחר תשמיש ליכא דאסור. ד' מה קשיא לי מקטנה ואילונית הא שם אינו לא עבדה כלום אבל בנתינת מוך אינו עושה מעשה איסור כיון שהקדים שאסורה להשחית זרע הנפל, ומאי קשיא מדדי' אדידה דילמא גס במוך אין האיסור עליו, ועיין מש"ל. ה' כיון שמירך שאסור משום ידידה שזרע על ענים ואבנים לא היה נריך לחדש מקודם שאשה אסורה בהשתתה זרע הנפל רק בשאר נשי אסור משום ידידה וז"ע:

וראיתי ביש"ש יבמות הביא דעת ר"ת דוקא משמש במוך אחר תשמיש קאמר לנקות הזרע, אבל לשום המוך באותו מקום אסור לשמש עמה משום השתתה זרע כאלו מטיל על ענים ואבנים ואין דרך תשמישו בך וכו', וכתב מ"מ נראה פרש"י עיקר המשמשים במוך לפני תשמיש קאמר ואין כמטיל על העצים דמ"ס דרך תשמיש בך וגוף נהנה מן הגוף ודמי למשמש הקטנה עיי"ש. הנה מיישב דעת רש"י למה מותר בהני ג', אבל אי"כ יתעוררו ב' קושיות, מקודם למה אסור בשאר נשים הא לא מפקדו אפ"ו, ועוד דא"כ דמי לקטנה ואילונית, וגם קושיית הריטב"א ונ"י קשה למה נפחות מיכן אסורה לשמש במוך דהא לדבריו מוך בשעת תשמיש לא גרע ממוך לאחר תשמיש:

לבן נ"ל לפרש שיחתי, דהנה בענין הוצאת שז"ל יש איסור מג' פנים. א' אמרין בנדה י"ג ע"ב מ"ד ירכס דמים מלאו אלו המנאפים ביד ופרש"י מוציא זרע לנעלה, ותוס' פי' היינו דמשפסף מילתו ביד או ברגל, חנא דני ר"י לא חנאף לא חנא בך נילוף בין ביד בין ברגל, ופי' הבי"ח בזה"ע סי' כ"ג כיון דאין נילוף אלא בא"א דכתיב ואיש אשר ינאף את אשת רעהו אי"כ הו"ל לומר לא חנאף אשת רעהו, השתתה דכתיב לא

נאמר שדיוק זה אמת דנקט מעוברת חנינו דוקא אבל מעוברת דדי' רשאי להחזיר חקשי בלילה אפילו לפי המסקנא אגופא דברייתא אמאי מותר להחזיר מעוברת שלו ולשמש אח"כ במוך הא לא עדיף שימוש במוך אפילו לא"ת מקטנה ואילונית דלא שרי אלא משום מצות עונה, ואין יכנים עצמו בזה לכחילה כנ"ל:

ולא מיעביא לשיטת הראשונים דחייבות לשמש במוך ודאי דומה להא דהר"ה הנ"ל באישתפין חמימי שהרי ה"נ יודע דנידור מחילה שבה לדי השתתה זרע דהרי חייבות לשמש במוך, אלא אפילו לשיטת רש"י דפי' מותרות לשמש במוך אבל אפשר דאין מחייבות, וא"כ י"ל דוקא התם שידע דנידור מחילה שבה לדי איסור שבת אסור להכניס עצמו, אבל כאן מותר להכניס עצמו ע"ד שלא ישמש במוך ואח"כ אם ירצה ישמש אפילו במוך, ודמי להא דפוסק עמו ע"מ לשבות באר"ח סי' רמ"ח ועיי' מג"א שם ובזר"ה שבת י"ט, מ"מ כבר כתב פני' בכתובות דגם לרש"י חייבות לשמש במוך משום סכנה אלא דלא רצה לפרש דברייתא משום עצה טובה לתור רק לענין דינא נמי, ועיי' ברש"י נדה מ"ה משמעות במוך תקנתן הוי לשמש במוך שלא יתעברו משמע להדיא כן דנריכות נמי קאמר, ושם נד"ה פחות מיכן אינה נריכה לשמש במוך וכו' ונפלא על הראשונים שהקשו לרש"י דמותרות קאמר אי"כ הא דקמני פחות מיכן וכו' אסורות קאמר ואמאי כמ"ל, ואיש לא זכר דברי רש"י אלו שפי' בעצמו אינה נריכה], וא"כ ודאי קשה כנ"ל:

אבל לפמ"ש אחי שפיר דכונת הריטב"א דמשום מצות עונה שרי אינו מטעם דמצות עונה דאיסור השתתה זרע, אלא כיון דלמצות עונה עבד אינו דרך השתתה ואין כאן איסור כלל דהותרה ולא הודחה. ולפי"ז מיושבים קושי' הנ"ל דשפיר מותר להכניס עצמו בזה שאינו נכנס לאיסור כלל רק להיחזר גמור, משא"כ בזה דהר"ה דשבת הודחה לגבי פ"ג ולא הותרה אינו רשאי להכניס עצמו לאיסור שיהי' נריך לדמי, ויש רא"י לסברה הנ"ל:

אמנם הר"י שבתות' כתובות מקיים פירש"י דנדה ג' משמע שהמוך הוא במיעי' כל שעה והיו כמשמש על האבנים ועל העצים ולא דמי למשמש קטנה ואילונית עיי"ש, ובה נחא אף דאינה מצויה אפ"ו גס נפחות מכן אף שאינה מתעברת, מ"מ אסור במוך משום ידי'. ודבריו נפלאים דבה מיושב שפיר מדוע שאר נשים אסורות לשמש במוך בשעת תשמיש, אבל אחתי חקשי אמאי הי' ג' מותרות, ואי משום סכנה ו"א דנהי דהא ל"ק אמאי מותר בשעת תשמיש ישמשו במוך אחר תשמיש, דהא לדעת תוס' שם גס לרש"י תשמיש מותר ואין איסור אפילו לדידה או משום דאינה מצויה על פ"ו או משום דדמי לקטנה ואילונית, ואפילו לדעת הריטב"א ביבמות בשיטת רש"י דגם לאחר תשמיש איכא איסורא לדידה מ"מ לדידי' ליכא איסורא ובשעת תשמיש איכא איסורא לדידי' ולדידה כמבואר שם, וא"כ ודאי עדיף מוך לאחר תשמיש דמריחין דעכ"פ הוא לא עבד איסורא ד"ל כמו"ש בתוס' יו"ד קע"ב דמוך אחר תשמיש אין רפואתו בדוקה עיי"ש:

אבל הא ודאי קשיא כמו שהקשימי לעיל דיהי' אסורי' לשמש כלל ולא יהי' סכנה, דהשתתה ל"ש חירוק הנ"ל כיון שהמוך מציל מסכנה אינו דרך השתתה, דזה שייך רק אחר תשמיש שהתשמיש לא היה דרך השתתה דהא כי אורחתי משמש והמוך שאח"כ ג"כ אינו השתתה, אבל בשעת תשמיש השימוש גופא הוא דרך השתתה לשמש על ענים ואבנים וא"כ לא ישמשו כלל:

דנקיט באיקראל בעלמא הייט משום דכשעשה כן חדיר וודאי איט להנאמו רק להשחמה, וא"כ הי"נ כיון שעשה מפני הסכנה הוא להנאמו להציל מסכנה ולא דרך השחמה מותר. אבל כבר נזכר כדרכיה דכינו ב"י בפי' כ"ה על דברי ר"י וגם הרא"ש כתב ושומר נפשו ירחק מזה, וגם ברי"י גופא משמע דלא כנ"ל אלא אפילו בלי דרך השחמה נמי אסור בחדיר רק באיקראל מותר, וכאן לא הו' איקראל:

לכך נ"ל לחלק באופן אחר, דוקא בשלא דרכה שאפשר לו לשמש בדרכו שחמה האשה בהנאה מרובה ומשמש שלא דרכה בהנאה מועטת הו' השחמה, אבל כאן כיון שאי אפשר לה לשמש בלא מוך ולהטות בהנאה מרובה לא מיקרי השחמה בהנאה מועטת אלא שאם לא ה' הגוף נהנה מן הגוף היה נקרא השחמה מה שממש כיון שאינו מהנה כלום הו' כמשמש על העצם, אבל כיון שהגוף נהנה מן הגוף גוף התשמיש לא הו' השחמה, ומה שאינו משמש בהנאה מרובה נמי לא מיקרי השחמה מפני הסכנה כנ"ל, אבל שם בבטלה אסור שפיר מרביץ שלא דרכה כיון שיש לה הנאה קצת קרינן בה שניהם וחייבת מיתה וא"ש:

שוב מלאתי ברי"י סנהדרין ס"ו ע"ב ד"ה למעוטי מעשה חידודין מחדד ומקשה אבדו בכשרה מכתחילה דהו' נהנה והיא אינה נהנית להכי כחיד שניהם שיהיו שניהם שוין נהנין, ומיהו שלא דרכה אע"ג דהיא אינה נהנית ממשכני אשה אחרת באי לחיצא, מבואר דבשלא דרכה אינה נהנית ולק"מ קושיא מהרש"ל דמעשה ער ואונן בשלא דרכה היא אינה נהנית, אבל כאן שהגוף נהנה מן הגוף שפיר מותר, וכן מבואר בחוס' יבמות הנ"ל דבשלא דרכה היא אינה נהנית אדרבה מצטער בכך ע"י"ש, ועיי' בפי' הרא"ש נדרים כ' ד"ה מפני:

ועיי' ב"ח אה"ע ס' כ"ה שהעלה דברגיל אסור שלא דרכה אפילו בלי הוצאת זרע ע"י"ש בכונת הטור. ולהג"ל אחי שפיר דאסור משום ניאוף ביד וניאוף אסור אפילו בלי הוצאת זרע. ואולי פליגי בזה רש"י ומוס', דרש"י פי' מנאפין ביד מוציא זרע לבטלה ס"ל דבלי הוצאת זרע ליכא אסור, ומוס' פי' משפסץ מילתו ביד או ברגל סוברין דיש אסור אפילו בלי הוצאת זרע וכנ"ל. ולפי טעם זה פשיטא דמותר לשמש עם קטנה ואילוניית דאינו מנאף ביד ולא עם אשה אסורה, וא"כ אין בו שום מדור אסור:

ב' יש אסור בהשחמה זרע עפ"מ"ש הרמב"ם פ"ד מדעות הי"ט שכבת זרע הוא כח הגוף וחיו ומאור עיניו וכל זמן שחלל ביותר הגוף כלה וכתו כלה וחיו אובדין וכו' עד אמרו חכמי הרופאים א' מאלף מת בשאר תלמים ואלף מרוב תשמיש וכו', והביאו טור או"ח ס' ר"מ ואה"ע ס' כ"ה, וכיון שבהוצאת זרע חיו אובדין אסור להוציא רק לתכלית פ"ו לקיום המין וקיום מזה אבל לבטלה הרי משחית גופו וחיו, ומה לי קטלה כולה ומה לי קטלה פלגא, והוא כעין הורג את עצמו ומאבד עצמו לדעת, וגם בזה אחי שפיר קושיא מ"ל פ"י ממלכים הנ"ל דמשו"ה לא מני לי' בהדי מלות ב"נ משום דהוא בכלל רציה, ומה ידעינן האסור בנ"ג, עיין ש"ך יו"ד ס' שמ"ה דמאבד עצמו לדעת ילפינן מפסוק את דמכם לנפשותיכם וכו', וא"כ גם לב"נ נאמר ועיי' רמב"ן בחומש בפסוק הנ"ל. ומ"מ גם לטעם זה מותר לשמש עם קטנה ואילוניית כיון שאינו דרך השחמה רק להנאמו והנאמה וליכא בזה כל תשחית דגופא כיון שנהנית:

ג' אמרינן בנדה י"ג דאר"י כל המוציא שז"ל חייב מיתה שנא' וירע בעיני ה' את אשר עשה וימת גם אותו, ר' יוחנן ור'

תנאף סתמא, אלמא דבניאוף שלא ע"י אשה קאמר קרא לא חתא כך ניאוף, וכיון דחיון דרמנא אזהר עלי' בלאו דרשינן נמי העונש מקרא דידכם דמים מלאו דמעלה עליו הכתוב בלי הורג את הנפש, וכעין זה כתב מהרש"ל בח"א בנדה הנ"ל, מבואר מזה דלהוציא זרע שלא ע"י אשה הוא בכלל ניאוף ואבדרייהו:

ובזה אחי שפיר מה שחמה המשנה למלך פ"י ממלכים ה"ז על הרמב"ן ריש פרק כל היד דמנ"ל דב"נ הו' חתא על השחמה זרע ועוד אמאי לא מני לי' בהדי ו' מלות ב"נ ע"י"ש, ולהג"ל א"ש דהוא בכלל גילוי עריות ואבדרייהו שנצטוו ב"נ כמבואר ברמב"ם פ"ט ממלכים ה"א ואשת איש בכללם כמבואר שם בהל' ה' ולקמן יבואר מה שיש להשיב ע"ז:

ולפ"ז נ"ל דמכ"ש מי שמנאף באשת איש ממש שודאי עובר אסור זה בהשחמה זרע שבה מכללו דניאוף א"א, אלא שהוסף חטא על פשע באשה אסורה שחייב עלי' מיתה ב"ד, ולפ"ז מה שהעיר הנ"ש ברי"י ס' כ"ג על ס' תסידים שככתב אם מתירא שלא יכשל באשת איש או בנדה ח"ו טוב לו להוציא זרע לבטלה רק יתענה וכו', דלפ"ז מ"ש בזהר ובשו"ע דעון מוציא ש"ז חמור מכל עבירות לאו דוקא, ולדעתי הוא דוקא דאם בועל אשה אסורה לו עובר ג"כ משום השחמה זרע, וא"כ טוב שיעבור השחמה זרע לתוך מלעבור גם שניהם השחמה זרע ואסור נדה או א"א, אבל לעולם השחמה זרע חמיר מכל עבירות שאין בהם השחמה זרע. ונע"י בחשו' מהרש"ם ח"א סוף' נ"ח מה שהביא להקשות בשם נוע"מ פ' ויגש מקידושין י"ג על הוזהר הנ"ל, ולהג"ל יתא - הק' בן ציון. וע"ע בשו"ת דברי יצחק יו"ד ס' ס"ח - המו"ל:

וברא"ה דהו' הפירוש משמש על עצם ואבנים, שמשמש בלא אשה, וס"ל לראשונים דבמוך בשעת תשמיש כיון שהמוך חוצץ בין בשרו לבשרה הו' נמי מנאף ביד ומשמש על העצם, ויש"ש חדש כיון שגוף האשה נהנה מגוף הבעל לא הו' כמשמש על עצם ואבנים רק דמי לקטנה ואילוניית דודאי שרי מחמת טעם אסור הנ"ל:

אלא דקשיא לי ע"ז דאיתא בספרי פ' כי תלך הובא בילקוט שם ומחו סתם מיתה האמורה בחורה בחנק שניהם ולא העושה מעשה חידודים כשהוא אומר גם לרבות הבאים מאחריהם, והנה רש"י בחומש פי' להוציא מעשה חידודי' שאין האשה נהנית מהם, וא"כ משמע דבבאים מאחריהם גם האשה נהנית ואמרינן ביבמות ל"ד דער ואונן שימשו שלא דרכה, ועיי' ברי"י נדרים כ' בפי' ראשון שהופכים פנים כנגד עורף שבאים על נשותיהן שלא דרכה, ובפסקי חוס' שם מותר לשמש פעמים שלא דרכה אף פנים כנגד אחר, מבואר דשלא דרכה הוא הבאין מאחוריה, וא"כ חיונן דאף דאשה נהנית בשלא דרכה מ"מ הו' מעשה ער ואונן, ואיך מחיר מהרש"ל מוך בשעת תשמיש הוציא והאשה נהנית:

ועל"ה דדעתי דחוס' ביבמות שם ד"ה ולא הקשו מנדרים כ' שולחן ערכי לו והפכו וכו' והפכו היינו שלא דרכה לפי שמצטער בכך וכו' דאי היא למטה והוא למעלה לא הייתה קובלת וכו', וחיונן דמותר לשמש שלא דרכה, וכן בסנהדרין נ"ח מוכח דמותר לשמש שלא דרכה, ומירצו דהתם מיירי בלא הוצאת זרע וכו', ועוד ח"י דלא כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית הזרע ורגיל לעשות כן חמיר, אבל באיקראל בעלמא ומחאה לנא על אשתו שלא דרכה שרי, והכי נ"ל בכונתו דאינו אסור אלא כשעושה דרך השחמה כדי להשחית הזרע ולא להנאמו, אבל כשעושה להנאמו מותר, והא

דרך להזריע אבל אנשים מזריעים בחוץ ואין דרך להזריע שם עיי"ש. והנראה מדבריהם שבח"י הזה בלא ליישב דברי ר"מ ולא לחלוק עליו, דאל"כ לא היו צריכים לחדש סברא זו רק לפרש בלא בני הרגשה כפרש"י שאין מרגישות והוא פלא. א"י הלא ע"כ זהו דר"מ במוך אחר תשמיש ל"ש חירון חוס' דא"כ לא היה צריך לר"מ לומר הטעם משום דאינה בפ"ו וגם השכל מחייב דל"ש שם סברא דהא לאו אורחא לקנה במוך אחר תשמיש, וא"כ נהי דמחורן קושיה חוס' מריצ"ב דקושיא זו ודאי לא ה"י על דינא דר"מ במוך, דר"מ פ"י כן דברי ר"מ דלא ס"ל כריצ"ב דלא קי"ל כוונתו, רק הקושיא היה אהך דהכא דנשים משוכחות לפי שאין באיסור הרגשה, וע"ז חקשי מחנ"י דלא כריצ"ב דלדד"י אמאי משוכחות הא ישנן באיסור הרגשה, וע"ז ח"י חוס' שפיר, אבל קושיא שני דחוס' קשה גם על דין דר"מ נהי דאינם בפ"ו מ"מ להשחית זרע הוקשו לאיש, וזה אינו מיושב בח"י החוס'. ב"י קשה דלפי חירון חוס' אין הפירוש כאן כמו שפ"י לר"מ דאינם באיסור הרגשה משום דאינם בפ"ו רק משום דדרך להזריע שם ואכתי פ"י ר"מ אינו מיושב:

ולפכ"ש ח"ש דמדודו חוס' זהו דר"מ במוך אחר תשמיש דלא שייך איסור השחמה זרע משום נילוף ומשום השחמה הגוף רק משום משחית זרע הראוי להוליד, ודאי אמרינן דאשה שאינה בתורת הקמת זרע אינה בהשחמה זרע, ול"ק להו רק אהך דהכא נהי דל"ש נשים באיסור השחמה זרע דפ"ו אבל השחמה הגוף ונילוף דשימוש ע"ז אסור גם באשה דלזה אין ענין לפ"ו, וע"ז חירון שפיר דהא לא שייך באשה לפי שלעולם מזריעות בפנים וכו' ומיושב קושיא א':

אמנם במירון זה לא סגי רק ליישב דאינו נילוף והשחמה הגוף אבל אם ה"י אשה מצויה אפ"ו והייתה אסורה בהשחמה זרע הראוי להוליד ודאי היה אסור להרבות לבדוק משום דמה לי שמזריעות בפנים לעולם מ"מ משחמה זרע ראוי להוליד, ועכ"ל משם דלאו צוה איסור הרגשה נינהו ומשום דאינם בפ"ו וכו', ומיושב קושיא ג':

ובזה שיש להסתפק לשיטת ר"מ דלקנה במוך אחר תשמיש אין איסור משום דאשה אינה מצויה אפ"ו איך י"ה הדין באיש שכבר קיים פ"ו אם יש עליו איסור צוה מי נימא דוקא אשה שאינה בתורת אוחו דבר של הקמת זרע כלל מותרת בהשחמה בידים אבל איש שהוא בתורת הקמת זרע אסור הוא בהשחמה בידים אפילו אחר שכבר קיים פ"ו ואינו מצויה בקו"ע שבה מ"מ הוא מצויה על שז ואל תעשה שבה שלא להשחית זרע, או דילמא גם באיש דוקא כל זמן שלא קיים מ"ע של פ"ו הוא בל"מ של השחמה זרע בידים ולא משום ביטול מ"ע לחוד אלא בעון מיתה של שוחטי הילדים, אבל אם קיים מ"ע דפ"ו הרי הוא כנשים ומותר אפילו להשחית בידים במוך אחר תשמיש דל"ש ב' טעמים ראשונים הנ"ל, ועיי' חוס' סנהדרין נ"ט ע"ב ד"ה והא:

וראיתי במשנה למלך פ"י ממלכים ה"ז בפי' הג' כוונתו רמב"ן שהביא רש"י נדה י"ג הנ"ל, נראה מדבריו דפשיטא ל"י לדעת ר"מ דגם אנשים אחר שכבר קיימו פ"ו דינם כנשים שמותרין בהשחמה זרע עיי"ש, ולפמ"ש אין זה מוכרח ויש לחלק בין אנשים שקיימו פ"ו לנשים:

אבל נ"ל לקיים דברי המ"ל עפ"י דברי רמב"ן שבש"מ כחובות שהנאחי לעיל, לפמ"ש כוונתו דבריו דס"ל דמאד המשחית אין חילוק בין אשה לאיש אלא מאד זרע המושחית יש חילוק דאיש מצוה אפ"ו וזרעו הוא בהקמת זרע לכן זרעו הוא

אחי אחרי כאילו שופך דמים שנא' הנחמים כאלים ומחמם כל עץ רענן שוחטי הילדים כנחלים מחמם סעיפי הסלעים אל חקרי שוחטי אלא קושיא, ופי' המהרש"א בח"א וחיוב מיתה הוא מדה כנגד מדה שבהשחמה זרעו מחסר נפשוהו וכלקמן כאילו שופך דמים שדינו כמיתה וכו', ושם אח"כ ודריש ל"י אל חקרי שוחטי אלא קושיא היינו שסוחטין מגופן הש"ו שה"י ראוי להיות ולד, והיינו כאילו ש"ד, ואפשר משום דכתיב שוחטי בשן דריש נמי כאילו שוחטין הילדים בסחיטה זו הש"ו מגופן, מבואר מזה דהאיסור הוא משום שה"י ראוי להיות ולד מהזרע והוא הוציאו לצטלה ה"י כש"ד של הולד, וגם צוה א"ש קושיא משנה למלך הנ"ל דהו ככלל שופכי דמים:

והנה לפי טעם זה בעקר שאינו ראוי להוליד לא היה צו איסור השחמה זרע שאינו מחסר נפש, אבל לז' טעמים ראשונים משום נילוף ביד או משום השחמה גופו שלא למכלית פ"ו ולא בהנחת גוף מגוף גם בעקר אסור ח"ה פשוט:

ועייין במהרש"א בח"א שם שהעיר דבגמ' שם פרש"י הנחמים כאלים שמחממין בע"ז אילנות במדורות גדולים, כלומר בעלי הנאות, ובספר ישעיה פרש"י לפי הדרש דהכא הנחמים כאלים המחממין בש"ו מחמם האלים עיי"ש. ולפמ"ש י"ל דרש"י בכל ב' מקומות לדבר אחד נמכוון שהוכיח הנביא גם לעקרים דלא שייך צוה שוחטי ילדים מ"מ יש בהם איסור כנחמים כאלים ומשמישים על ע"ז ואנשים משום נילוף, ועייין במדרים ספ"ד במל"מ החלויות בחוטם הביא שאסור להריח ריח אשה איש המבוסמת ודרשו לא חנאף נוטריקון לא מהנה אף, ולכן פרש"י בעלי הנאות:

ועתה נבאר הנ"מ בין הטעמים. א"י לקנה האשה במוך אחר תשמיש, לז' טעמים ראשונים אין כאן שום איסור, לא מיבעיא לטעם א' ודאי אין איסור שהרי לא נאף ביד לשמש על ע"ז ואנשים, ואפילו לטעם ב' שרי שהנה נהנה הגוף מהגוף מחילה ועד סוף ואינו דרך השחמה דמי לקטנה ואילונית, אבל לטעם ג' תליא בפלוגתא ראשונים דעת קצתם דאף דאשה אינה מצויה על פ"ו מ"מ אסורה להשחית זרע הבעל הראוי להוליד, ויש שיטות דס"ל כיון שאשה אינה בתורת אוחו דבר של פ"ו להקים זרע אינה ג"כ בתורת השחמה זרע ומותרת אפילו להשחית זרע הבעל במוך אחר תשמיש:

ב' יש נ"מ לענין זרע האשה אילו הייתה בת הרגשה, דלטעם א' וכו' הסברא נוחתת דאסורה להשחית זרעה להרבות בבדיקה וכדומה משום דהוי כמשמשת ע"ז ואנשים, ויש צוה משום נילוף ביד לולא סברת חוס' נדה י"ג ד"ה נשים, אבל לטעם ג' לא מיבעיא לשיטת ר"מ דמותרת אפילו להשחית זרע האיש משום דאינה בפ"ו ודאי מותרת להשחית זרעה, אלא אפילו לשיטת רמב"ן שבש"מ כחובות הנ"ל דרע האיש אסורה להשחית אף דאינה בפ"ו, נמי י"ל דאינה מצויה שלא להשחית זרע עצמה דוקא מזרע האיש שנריך להיות ממנו נפשות דמצויה אפ"ו אסור אפילו לאשה להשחית, אבל מזרע האשה שאינה בפ"ו וא"ל להיות ממנה נפש מותר לכל אדם להשחית וכמש"ל:

ובזה יובנו דברי חוס' נדה י"ג ד"ה נשים שכתבו לר"מ דמפרש ג' נשים משמשות במוך היינו צריכות ושאר נשים מותרות משום דלא מפקדי אפ"ו, י"ל כיון דלאו צוה איסור הרגשה נינהו אפילו הו' מרגישות לפי ר"מ קשה לריצ"ב יבמות ס"ה על שניהם נאמר פרו ורבו, ועוד נהי נמי דלא מפקדי אפ"ו להשחית זרע הוקשו לאיש לכל עונשין שבמורה, וי"ל דה"ט שהנשים לעולם מזריעות בפנים ושם הוא

באיסור השחמה בין לאיש בין לאשה, אבל זרע האשה שאינה
בפ"ו אינו בהקמת זרע מותר גם בהשחמה בין לאשה בין לאיש
אם היה אפשר לאיש להשחית זרע אשה עיי"ש, ולפ"ו הי"ג
זרע איש שכבר קיים פ"ו ואין הזרע בהקמה אינה נמי
בהשחמה ומותר להשחית בין איש ובין אשה:

תבצית הדברים נ"ל דלהשחית זרע האשה שאינה מלווה
בפ"ו או אפילו זרע האיש שכבר קיים פ"ו אפשר
מודו רש"י וסייעתו ורמב"ן דמותר אפילו לאיש היכי דל"ש
משמש על עצים, לא נחלקו אלא להשחית זרע איש שלא קיים
פ"ו, דמלך המושחם אין הימור לו לר"ת וסייעתו אשה מותרת
לשחם מזל המשחית שאינו בפ"ו, ולרש"י ורמב"ן וסייעתם
אסור גם לאשה דהוקשו לאיש לכל עונשין:

ועפ"י הדברים האלה יוצט דברי חי' רמב"ן בדה י"ג בחלקו
על שיטת ר"ת הנ"ל שכתב אבל כל עיקר אין דית של
הרב ז"ל נ"ל שאעפ"י שאין מלווה על פ"ו ורש"י מה"מ
לנצל איסור הוא בהשחמה, ואעפ"י שהאשה מותרת לעקור את
עצמה משא"כ בנאש ואעפ"י שקיים מצות פ"ו, החם מצוה
אחריתי הוא שננטו על הפירוס ואפילו מסרם אחר מסרם
חייב, אבל בהשחמה כל בשר כחיד ע"כ. ויש לדקדק בו. (א'
שהיה די להקשות ואעפ"י שאשה מותרת לעקור עצמה א"כ
חזי דמי שאינו בפ"ו מותר להשחית כלי הזרע והה"נ שמוותר
להשחית הזרע ולמה האריך אח"כ משא"כ בנאש, ועיי' בחי'
רשב"א שם. ב') הביא ראי' למתור קושייתו במ"ש משא"כ בנאש
ואעפ"י שקיים פ"ו, דמזה מוכח דגם מי שאינו בפ"ו אסור
בהשחמה וכמו"ש מקודם ודלא כמו שרוצה להוכיח בקושי' (ג'
מה שחירן החם מצוה אחריתי וכו' ואינו חלי' בפ"ו, קשה
דבזה מתורן אחאי אסור בנאש כשקיים פ"ו אבל אינו מיושב
מדוע מותר בנאשה, ואדרבה קשה יותר כיון שאינו חלי' בפ"ו
למה מותר בנאשה הלא הוקשו לכל עונשין שבתורה, ואם בא
לומר דבנאשה ל"ש כלל פירוס כמו"ש חוס' בשנת קי"א, ועיי'
ב"ח אה"ע סי' ה' ובצינור הגר"א שם ובחמ"ס אה"ע קמא
סי' כ' או דאינס דדין פירוס משום דמיעטיניהו קרא משחחם
בהם ולא בנקבות עיי' בהה"מ פט"ו מא"ב ובאחרונים בזה"ע
סי' הנ"ל, א"כ לא היה צריך לכל האריכות רק למרן דבנאשה
לא משכחת פירוס או דמיעטיניהו קרא בהדיא מדין פירוס. ד')
למה צריך למרן מנ' לדדים החם מצוה אחריתי וכו' אבל הכא
כל בשר כחיד הלא די בנ' מהם או דהחם שאני משום דמלווה
אחריתי הוא או דהכא שאני דגלי קרא כל בשר. ה') בגוף
הדבר שכתב בהשחמה כל בשר כחיד מה כוונתו, ועיי' במ"ל
פ"י ממלכיס הנ"ל:

אסורה לסרס איש ואיש מותר לסרס אשה מ"מ ע"כ חלי' רק
במי שהוא בלתי דבר ולא חלי' בלם החיוב עדיין עליו לקיים
פ"ו דהרי אפילו במסרם אחר מסרם שכבר מושחם ועומד נמי
אסור ולהכי מותר לעקור אשה שאינה בתורה פ"ו, ומיושב
דקדוק ג'. אלא דבזה לחוד לא כפי דאכתי לענין השחמה זרע
נמי ניתא דאשה שאינה בתורה פ"ו אינה דדין השחמה, ומה
החם דחלי' במושחם אמרינן האי סברא מכ"ש דניתא הכא
לענין המשחית, ומשו"ה חדש דבהשחמה כל בשר כחיד ופרש"י
בחומש אפילו בהמה חי' ועוף חוקקין לשחיין מינן, ועיי' רמב"ן
בחומש שם, וכיון דנעשו על השחמה זרע דבהמות דל"ש בהו
מצות פ"ו מכ"ש שיש איסור השחמה זרע על אשה אף שאינה
בתורה פ"ו והקמת זרע, אלא דבזה לא כפי דאכתי חקשי כיון
דחזי בהשחמה זרע דאף מי שאינו בהקמת זרע מ"מ אסור
בהשחמה בידים, א"כ בעקור והשחמה כלי זרע נמי ניתא
דאשה אסורה להשחית כלי זרעה בידים אף שאינה בפ"ו, ועיי'
פרישה אה"ע אות ל' שפי' דאשה אינה דדין פירוס לפי שאינה
בפ"ו, ועיי' רש"י שנת קי"א ד"ה אלא ובמהרש"א שם, ולהכי
הוצרך הרמב"ן לחדש דהחם מצוה אחריתי הוא וכו' וא"ש:

ובהכי אחי שפיר אחאי לא ניתא להרמב"ן למרן כמו שחי'
הרשב"א בחי' שם מהא דאשה מותרת בפירוס, דאף
שמוותר להשחית כלי הזרע מ"מ אסורה להשחית הזרע.
ולפמ"ש א"ש דסברת רשב"א הוא דכל שהוא קרוב יותר
להחיות זרע יש איסור יותר להשחיתו משום אבירי' דש"ד,
ועיי' חשו' חו"י בספרו שם דלהשחית הזרע אחר שנקלט יותר
יש איסור מקודם שנקלט מה"ט, ולהכי אף שמוותר להשחית
כלי זרע שהוא רחוק עדיין מהיות אדם מ"מ אסור להשחית
זרע שהוא [קרוב] להיות ממנה אדם חי, ובמ"ש נדמה מירון
זה, דא"כ שהימור הוא מטעם זה א"כ גם איש שכבר קיים פ"ו
יהי מותר להשחית כלי זרעו, ולהכי דייק רמב"ן משא"כ בנאש
וכו', וע"כ הטעם משום דאיש הוא בתורה פ"ו ולא אשה
וכנ"ל:

אבל הא קשיא לכאורה לפי טעם הג', אחאי מותר לשמש עם
קטנה ואילונית ולמה לא יהי כש"ד שמחסר נפשות
שהי ראוי להיות מזרע זו ולד בנאשה הראוי לילד והוא סומטי
הילדים. ונראה שזה הוא באמת דעת הרמב"ם פכ"א מא"ב
החי' שכתב אסור להוציא שז"ל לפיכך לא יהא אדם דש
מנפנים חורה מנחון ולא ישא קטנה שאינה ראיה לילד:

סימן נ"א

בשער המלך פ"י מאישות בחופת חתנים סעיף ה' הוציא
מדברי חוס' יבמות ז"ו ד"ה עריות דדוקא בנכנסה
לחופה ונבעלה הוא דאסורה מה"מ משום ערות אשה ובתה
אבל בקידושין גרידא לא וכתב דגם לישנא דברייתא שם הכי
משמע ודלא דעת הרמב"ם פ"ב מא"ב ה"ו ע"ש, וכן צ"ד
בספר בית מאיר על אבה"ע סי' ט"ו סכ"ג, ועיי' חוס' יבמות
דף ב' סד"ה בחו ובפסקי חוס' שם כתבו בת אשתו שנכנסה
לחופה ולא נבעלה חייב על בתה ואינו חייב על בת ארוסתו
עיי"ש, ובפמחי חשונה אה"ע סי' ט"ו אות ה' תמה עליו
מקידושין ג' דקחתי המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאלה
אין מקודשות ע"ש כל הסוגיא דמבואר דגם בקידושין גרידא
איכא איסור אשה ובתה, ומו מסוגיא דמיר י"ב דקאמר ומודה
ר"י בנאש שאין לה בת וכו' ולא אס' וכו' והא החם אין חשש
רק בקרובה שהיא ערוה דא' כמבואר באחרונים אה"ע סי'
ל"ה ס"א. ומו מהא דריש מס' ד"א רבה שהביא רש"י במיר
המקדש את האשה הרי זה אסור עליו שבע עריות אלו הן

ולפי האמור אחי שפיר דלכאורה יש לחלק, בשלמא בנידון
דר"ת שאשה חקנה במוך אחר חשמיש שהוא השחמה
זרע איש דמלווה בפ"ו אסור גם לאשה אף שאינה בתורה פ"ו,
משא"כ לעקור את עצמה מותר מזל המושחם שזרעה אינו
בהקמת זרע דאינה בפ"ו, ובאמת מזל המשחית אין בין אשה
לאיש רק מזל המושחם, לכן דחה הרמב"ן חילוק זה דאם
הימור לעקור אשה הוא מזל המושחם א"כ גם בנאש שקיים
פ"ו יהי מותר לעקור אותה, ובאמת משא"כ בנאש וכו', וע"כ
הטעם דאיש שהוא בפ"ו גם אחר שקיים פ"ו ואינו בקום עשה
מ"מ כיון שהוא בתורה פ"ו נשאר עדיין באיסור השחמה
בידים, משא"כ בנאשה שאינה בתורה אותו דבר של פ"ו אינה
ג"כ בהשחמה כלל, וא"כ ה"נ ניתא הכא דאיש שהוא בהקמת
זרע ישנו בהשחמה גם אחר קיום פ"ו, משא"כ אשה שאינה
בתורה הקמה אינה בתורה השחמה, ומיושב דקדוק א' וכו':
וע"ז חי' דהחם אף שהאיסור הוא מזל המושחם דהרי האשה

בקנין הגוף ע"ש, ולפ"ז כיון דאם יכנס ראשונה לחופה ומלאכה השניה עליו משום ערוה יפקעו קידושי השני אפילו אם חלו ממילא אינם חלים כלל דהו"ו רק קידושין לזמן וקידושין לזמן אינם קידושין כלל ועיי' בא"מ ס' ח"י הנ"ל:

ועוד נראה דאפילו למאי דקיי"ל כאב"י בקידושין דף נ"א ע"א דקידושין שאמל"ב הו"ו קידושין מ"מ קידושין שאין מסורין לחופה שא"ל שחשבה נשואה לכ"ע לא הו"ו קידושין, וכאן כיון שאם יכניס הראשונה לחופה פקעי קידושי שני וא"ל להכניסה לחופה ואפילו לדעת מ"ל פ"י מאימות דחופה קודם קידושין נמי מהני מ"מ היינו דוקא ע"י קידושין מהני למפרע אבל חופה בלא קידושין לא מהני כלל וכיון שאין הקידושין מסורין לחופה לא חפסי כלל, אך הא בורכא דשפיר הו"ו קידושין המסורים לחופה וגם יכולי להיות קידושין עולמית לא לזמן אם יכניס השניה מחילה לחופה דא פקעי קידושי הראשונה דהא ע"י חופת השניה נעשה הראשונה ערוה דלא הו"ו חפסי בה קידושין עכשיו וממילא פקעי ג"כ קידושין וקידושי השניה קיימים:

אבל אחר העיון נראה דמ"מ קידושי השניה אינן מופסים מטעם הנ"ל והוא עפ"י דברי הג"א (סוף גיטין) שהביא ב"ש ס' ל' סק"ט דדוקא בשני כתי עדים המסתפקים אם היו הקידושין קרוב לו או קרוב לה הו"ו ספק קידושין אבל אם היו לעדים ספק אם היו קרוב לו או קרוב לה אין חשש קידושין כלל דהו"ו כאלו קידש בלא עדים ע"ש ולפ"ז כשמקדש השני כיון דיש ספק על הקידושין שמה יכניס הראשונה לחופה מחלה וא"ל לא הו"ו קידושין של שני קידושין כלל כמ"ש, וכיון דכאן יש ספק לעדים הו"ו קידושין בלא עדים ואין כאן קידושין כלל, משא"כ בעדי קידושי הראשונה לא היה ספק כלל שמה יכנס השני לחופה מחלה ויפקעו קידושי הראשונה וממילא לא יתפסו כלל כמ"ש ב"ש שהרי לא קדש עדין השני ושפיר הו"ו קידושין גמורין וקידושי שני אינן מופסין כלל ושפיר קאמר בקידושין כל שאינו בואח"ו אפילו בנ"א אינו, אך כ"ז למ"ד דמיידי בקדש שמהו ומשום כל שאינו בואח"ו אפילו בנ"א אינו אבל לרבא דמוקי לה בקדש אחת משניהן ומשום דהו"ו קידושין שאמל"ב תקשה הא שפיר מסורים לביאה דא"ג האחרת היא המקודשת אין זו אסורה עליו כיון דהאחרת לא נכנסה לחופה:

ואולי י"ל דס"ל לחוס' יצמות הנ"ל כיון דאיבעיא לן בקידושין דף י' אי ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה ולא איפשיטא ורבא בעי למיפשט דאירוסין דהי לה א"כ י"ל דרבא ס"ל דביאה נשואין עושה ודלא כמ"ש הרא"ש ור"ן שם דרבא ס"ל דאירוסין עושה וכיון דנשואין עושה הרי א"י שיבעול שמי אחיות או אשה ובהו ויארר שאלת מהן מהי מקודשת לו בביאה דלילמא זו שבעל ראשונה היא מקודשת ונשואין עושה וא"כ השני אסורה עליו משום אשה ובהו ובשמי אחיות משום אחות אשתו, וכיון שקידושין כאלו אינן מסורין לביאה פ"י לקידושי ביאה גם קידושי כסף ושטר לא מהני דאיתקש היות להדי כדאמר' בכתובות ע"ד ע"ש ובהו ה"י מיושב קושית החוס' ד"ה קידושין מחייבי לארץ ע"ש:

אמנם אכתי אינו מעלה ארוכה להא דטור דנהי דקדש השליח אמה או אחותה מ"מ אשה זו מותרת לו עדיין ויכול לקדשה ולכנסה לחופה וממילא פקעי קידושי אמה ואחותה והיא מותרת לו עכ"פ וכן מהא דמס' ד"א הנ"ל. לכן י"ל לפ"מ שהבאתי לעיל דברי מהרש"א דלאו דוקא באשה ובהו לריבין דוקא נשואין אלא בכלהו עריות דכתיב בהו קימה בעי נשואין דוקא ובלא נשואין אינו חייב כרת על

אמה וכו' בזה וכו' ע"ש. ועי' בס' נתיבות לשבח לבעל הפלגה ס' ט"ו אות ה' הביא ג"כ משנה דקידושין הנ"ל דאפילו באירוסין אמה נאסרה בהו עליו ע"ש:

ועיין כתב סופר אה"ע ס' כ"ב שהביא הוא והשואל דדוקא באשה ובהו ס"ל לחוס' לפי הבנת שעה"מ דבקידושי אם לא נאסרה בהו אבל בקידושי הבה נאסרה האם משום חמותו וכן בקדש אחות נאסרה אחותו וע"ז סובב והולך כל הפלפול שם אבל לא משמע כן במהרש"א יצמות שכתב דרבא ודאי לא פליג אבירימא דבבולין נאמר שכיבה וכאן נאמר קימה לומר לך דרך ליקוחין אסרה תורה אלא דאכתי איכא למימר דכ"ש באונסין ולהכי איצטרך דרבא דבאונסין שרי והא דפרץ איפוך אלא היינו מנ"ל דראשונה בליקוחין ושני אפילו באונס דילמא להיפך ראשונה אפילו באונס ושני דוקא בליקוחין ומשני עריות שאר כתיב בהו ומשמע ל' שאר בראשונות והא דקאמר בבירימא נאמר קימה ולא קאמר שאר כתיב דמשמע נשואין משום דלא נאמר שאר אלא באשה ובהו ולא באחרות אלא כיון דמצינו באשה ובהו דקימה דכתיב בהו היינו נשואין דהא כתיב בהו שאר אחרין נמי בכלהו דכתיב בהו קימה דבדרך ליקוחין אסרה תורה וכו' ע"ש, וא"כ ה"נ כמו דקימה באשה ובהו היינו נשואין דכתיב בהו שאר ה"נ קימה דכתיב באחרין היינו נמי נשואין ולא אירוסין דהא גמרי' קימה דידהו מקימה באשה ובהו, ומה שיש לדקדק הא בכל עריות כתיב שאר בריש פ' עריות וקרא י"ח י' אל כל שאר בשרו וכו', י"ל דשם אפשר לומר שאר באחרונות וראשונות אפילו באונסים, משא"כ שארה הנה דכתיב באשה ובהו משמע ליה בראשונות כמ"ש מהרש"א:

ואני חמה עוד הלא לפי דעת שעה"מ בחוס' משכחת לה שיקדש אשה ובהו והיו קידושין מופסין בהם שמקדש האחת וקודם שיכניסה לחופה עדיין אין השניה אסורה עליו ויכול לקדשה וקידושין מופסין בה ויכול להכניס שניהם לחופה, וא"כ איך יפרנס המשנה יצמות ל"ו האונס והמפתח על הנשואה חייב ואמאי שמה דרך ליקוחין אסרה תורה שאינו חייב על השניה אלא בלקיחה ונשואי השני וע"כ כדאמרין בירושלמי בכלהו כתיב שכיבה וכאן כתיב לקימה ללמדך לעולם אינו מתחייב על השני עד שחאה ראשונה נזקקת לו או אינו אלא דרך נשואין כבר אמר' שאין קידושין בעריות וכן פירש"י ד"ה דרך ליקוחים ע"ש, אבל לדעת שעה"מ שפיר משכחת קידושין בשניהם והדק"ל דילמא שני אינה אסורה אלא בלקיחה קידושין ונשואין:

בידו בזה י"ל לפי מה דמשמע מרש"י יצמות דף מ"ט ע"ב ד"ה דהא חפסי בה קידושין לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קידושין הראשונים ע"ש ומבואר דהיי' דלא חפסי קידושין אפילו נתקדשה בהימר וחפסי קידושין פקעו אח"כ, ועי' באב"י מילואים ס' ח"י ועי' נמ"י ביצמות הנ"ל, וכן מבואר בקידושי רמב"ן ע"ש, ולפ"ז שפיר לא משכחת לה שלא תאסר השני רק בליקוחין אף דקדושי שמהו מופסין מ"מ כיון דאין השני אסורה אלא ע"י נשואי הראשונה ואז אין קידושין מופסין בשני א"כ אפילו קידשה קודם דהו"ו הקידושין נתפסים פקעי וממילא אינה לקוחה לו ושפיר מוכח דהאונס והמפתח על הנשואה חייב וא"ש:

אלא דלפ"ז י"ל לחדש דלא חפסי קידושי שני כלל והוא עפ"מ"ש הר"ן בנדרים דף כ"ט ד"ה אמר דמשו"ה היום אשתי ולמחר אי אח אשתי דלא הו"ו קידושין כלל משום דאי לא הו"ו אשתו לעולם לא קני בה קנין הגוף וקנין דמים באשה לא אשכח וכל קנין לזמן הו"ו רק קנין פירות ואינו

לחופה תהי' היא ערוה עליו שוב לאו אחר הוא לגבה ועי'
ברמב"ם פ"ג מעדות הי"ד דאם העד לקרובו ארוסתו אין
פוסלים אותם עד שיטאנה וכתב כ"מ דמשמע מדבריו
שלכתחילה אין מקבלין עדות הארום לקרובי ארוסתו ע"ש ועי'
בחו"מ סי' ל"ג ס"ט וסמ"ע סק"י, וכיון דלאו אחר היא
לגבה אין קידושין מופסין בה וממילא דאסור לקדשה כמו
באחות אשה:

ורפ"ז א"ש הכל דשפיר קאמר כל שאינו בואח"ז אפילו בנ"א
אינו דהא בואח"ז לא תפיס קידושין ואם קידש אחת
נמי לא היו קידושין למ"ד קידושין שאין מל"ב לא היו קידושין
דהא בלא קידושין שניהן אסור לבעלה שמה אחרת היא
שנתקדשה יש בה משום לאו דלא תהי' קדשה, ולקדשה נמי
א"י דשמה האחרת נתקדשה והרי עובר בלאו אם מקדש את
זו, ועוד דהא אין קידושין מופסין בה וא"כ ע"י הקידושין
ניתוסף לו אי שקודם הי' יכול לקדשה ולבעול אותה ולא היה
איסור קדשה ועכשיו א"י לקדשה ונשאר אי קדשה ושפיר בא
איסור הניאה ע"י הקידושין והוי קידושין שאמל"ב ולא היו
קידושין ועי' טעם המלך בכבוד מופה סוף סעיף ד'. ונראה
נמי האי דנזיר דאסור בכל הנשים שבעולם שמה קידש השלית
קרובתה ואין קידושין מופסין בה וגם אולי עובר בלאו
כשמתקדשה וא"כ אסורה עליו משום לאו דלא תהי' קדשה, וגם
נראה האי דמס' ד"א ה"ז אסור עליו שבע עריות לא משום
איסור ערוה אלא משום לאו דלא תהי' קדשה כיון שאין
קידושין מופסין בהם. זה הנלפענ"ד בזה וד' יראינו מחורתו
נפלאות ונחמנו בדרך אמת לכוין הלכה לאמתה וד' עמי
להיות בכל דרכי משכיל ומלגלג, עדי יבא מלך המשיח אמן
כ"ר:

סימן נ"ב

בסוגיא דכסף מנלן כתובות מ"ו ע"ב:

הרמב"ם פ"י המשנה כתב אלו העניינים שהאב זכאי בהן כל
זמן שבתו נערה לפי שנאמר בנעורי' בית אביה
ובא בקבלה כל שבת נעורים לאביו וכו' וכבר עמדו בזה חכמי
לב הא בגמ' אמרינן האי בהפרת נדרים הוא דכתיב, ונ"ל
דבדק מ"ז אמרי' בהפרת נדרים מנלן דכתיב בנעורי' וגו'
ופירש"י גבי הפרת נדרים כתיב וה"ק בנעורי' ברשות אביו
הוא וכ"ת הא בהדיא כתיב כי הניא אביה אותה ותיקן אי לאו
האי הו"א דבקטנה משחתי ע"ש, ויש להבין איך אפשר לומר
דמשחתי בקטנה הא קטנה אין נדרה נדר כלל ואין צריך
הפרה. ונ"ל דהו"א דמיירי בקטנה בשנת י"ב דנדריה נבדקין
והיינו מופלא סמוך לאיש דנדרה נדר דאמרינן נדה מ"ו:

אך דאכתי לא הונח לי דהא בקרא כתיב וד' יסלת לה כי הניא
וגו' ופירש"י בתומש במה הכתוב מדבר באשה שנדרה
בזויר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה
וכו' זו היא שצריכה סליחה ואעפ"י שהוא מופר וכו', ועי' פני
יהושע שם אמאי נקט רש"י בעלה אבל כן הדין גם באב וא"כ
איך אפשר לומר דמשחתי בקטנה ואפילו במופלא וכו' הא
אמרינן בנדה שם דוקא הקדיש הוא ואכלו אמרי' לוקין או אם
אכל הוא לכשהגדיל אבל קודם גדלות אינו לוקה דקטן הוא
לעושים ועיין בתוס' שם ד"ה אי ובמהרמ"ל וא"כ בהפר
בקטנותה אמאי צריכה סליחה ודומק לומר דקרא מיירי שאכלה
בגדלות והיפר בקטנות אע"כ דגם בנערוה יוכל להפר וא"כ
בנעורי' כי אביה ל"ל להפרת נדרים וע"כ דקרא אחי דכל שבת
נעורים לאביו וא"כ תקשי מאי קאמר אלא האי בהפרת נדרים
הוא דכתיב:

האחרת וא"כ גם באחות אשה דכתיב קיחה הוא כן ואפ"ה
אמרי' בקידושין י' אשה אל אחותה לא תקח לזרור המורה
אמרה בשעה שנעשו נדות זו לאו לא יהא לו ליקוחין אפילו בא'
מהן אלא דפריך עלה רבא ומוקי קרא בואח"ז וא"כ עכ"פ
בואח"ז אם קידש האחת אסור לקדש האחרת או דאפילו
קידושין לא תפסי וכיון דהוקשו כל עריות לאחות אשה
כדאמרי' בקידושין ס"ו ע"ב א"כ בכולה נמי אם קידש האחת
אסור לקדש האחרת וגם לא תפסי בה קידושין אף שאין חייב
כרת על ביאתה אלא בנישואי' ואל תחמה שהרי לאח"מ אשתו
כתב הרמב"ם פ"ב מא"ב ה"ח דאין בקרובות מיתת ב"ד רק
כרת ומ"מ הביא שם בשם הרבה ראשונים דאפילו כרת ליכא
רק איסורא בעלמא וה"נ בקידושין בלי נישואין אף דליכא כרת
ומיתת ב"ד על ביאת הקרובים מ"מ יש לאו אם מקדשן וגם
לא תפסי בהו קידושין ונראה שפיר הא דכל שאינו בואח"ז כיון
דגם בקידושי ראשונות לא תפסי קידושין בשניות וגם הא דנזיר
שאלו השלית קידש אמה או אחותה אסור לקדש בתה או
אחותה וגם לא תפסי בה קידושין ושפיר אסור בכל הנשים
שבעולם וגם הא דמס' ד"א המקדש את האשה ה"ז אסור
עליו שבע עריות היינו שעובר בלאו אם מקדשן או שאין
קידושין מופסין בהן וא"ש:

ואפילו נאמר דלמאי דמוקי קרא בקידושין י' בואח"ז אין
איסור לקדש השני אלא אחר נשואי ראשון ודוקא
אחר נשואי ראשונה אין קידושין מופסין בשני מ"מ נראה האי
דנזיר דהרי אמרינן בקידושין ס"ב ע"ב באחות אשה דעובר
בלאו אם מקדשה וגם אין קידושין מופסין בה ולפ"ז לא
מיבעיא אי ס"ל כרש"י ורמב"ן הנ"ל דהכי דלא תפסי קידושין
ג"כ פקעי א"כ אם קידש השלית אמה או בתה או אחותה נהי
דמוחר לקדשה כיון דליכא נישואין בראשונה מ"מ כשיכנס
השני הרי הראשונה אסורה עליו ועובר בלאו אם מקדשה
עכשיו ממילא גם אם קדשה השלית והקידושין הם גם עכשיו
עובר בלאו זה על הראשונה ולהכי אסור בכל הנשים שבעולם
שמה קידש השלית קרובתה ועובר איסור דאורייתא בזה שקידש
השלית אלא אפילו אי נראה כרש"י ורמב"ן הנ"ל דפקעי
קידושין הראשונים מ"מ כיון דגם באחות אשה לא תפסי
קידושין ואפ"ה עובר בלאו דעבר אמירתא דתחמנה ה"נ
בראשונה כשכנס השני כיון דמקודשת היא לו רק דפקעי
תחמת כניסת הערוה עובר בלאו זה ולהכי אסור בכל הנשים
שבעולם כנ"ל. ובהכי נראה גם הא דמס' ד"א ה"ז אסור עליו
שבע עריות משום דכשכנס את העריות עובר איסור דאורייתא
במה שהראשונה מקודשת לו וא"ש. ובזה נמי א"ש לרבא
דמיירי בקידש אחת משתי אחיות ומשום קשאמל"ב דכאן ודאי
ביאה ונישואין כיון שהיא אחר קידושין כמ"ש הר"ן קידושין
ד"ו דביאה שאחר קידושין ודאי נישואין ואם יבעול אחת מהן
הרי היא נישואין ושמה האחרת היא המקודשת יש בקידושין
איסור משום אחות אשתו וא"כ איסור הביאה היא ע"י
הקידושין כמ"ש תוס' ולכן לא היו קידושין כלל:

ויותר נ"ל דהרי הא דלא תפסי קידושין בעריות ילפי'
בקידושין ס"ו מן והיתה לאיש אחר ולא לקרובים ואידי
ואידי באחות אשה הא לכתחילה דאסור לקדשה והא דיעבד
דאין קידושין מופסין ושאר עריות מדהוקשו לאחות אשה ע"כ
וכן הוא בירושלמי יבמות פ"י ה"ה ומנין שאין קידושין
מופסין בכל העריות ר' תנחומא בשם ר"ה וינאה מביחו
והלכה והיתה לאיש אחר ומה מ"ל אחר פרט לפרשת עריות
ופי' פני משה לא מעריות האמורי' בפרשה דלאו אחר הוא
אלה ע"ש, ולפי"ז בקידש הראשונה אף דכלל נישואין אינו
חייב מיתת ב"ד על ביאת השני כיון דע"כ שיכנס הראשונה

הבעל משמרה ועוד דכל זמן שהיתה אללו היתה קטנה ואין כ"ד מצוין להפרישו וע"כ דהחופה במוש"ר הי' בנערות מדנסקלה על פתח בית אביה:

ובתום' הקשו אמאי לא גמרינן קידושין מחופה ולפענ"ד י"ל עפ"מ"ש רש"י דמוכח דכולל למוסרה לחופה דאס"ד לא מצי מסר לה לחופה כסף קידושין היכי וזי בזה אב הרי ע"מ לבושה נמן לו ע"ש ולפ"ו י"ל דוקא כשקיבל זה קידושין בקטנות שע"מ לבושה קיבל זה קידושין יכול למוסרה לחופה כשהיא נערה אבל לקבל זה קידושין כשהיא נערה לא ועיין פנ"י:

אך זה אינו דמוס' ד"ה ואימא ה"מ קטנה הקשו הא לקטנה ל"י קרא דהשחא זכוי מוזן לה כסף קידושין מיבעיא ותי' דמעי"י הוא שלו רק כל זמן שהיא ברשותו למוכרה דהיינו עד נערות אבל לא לאחר שחלא מרשותו אבל משום דמצי מוזין לה עד נערות לא שמעינן שיהי' כסף קידושין שלו שהיא מתקדשת בו לעולם גם אחר שחלא מרשותו ע"ש א"כ מבואר שכשהיא ברשותו א"י לפעול על אחר שחלא מרשותו וא"כ אי אפשר לומר שבקידושי קטנות יפעול שיכול למוסרה לחופה כשהיא נערה וצ"ל מרשותו:

ורפ"ז מוכח ממנ"פ מאת בני נחמי שיכול לקדשה כשהיא נערה או משום קושיא דמוס' דקטנה לא צריך קרא דהשחא זכוי מוזן לה וכו' ואי נימא כהירצון מוס' א"כ ילפינן קידושין מן חופה דלא שייך חירצון הנ"ל וא"כ מה פריך ואימא ה"מ קטנה. וע"כ צריך לומר דהמקשן דפריך ואימא אכתי לא הו' דע דזכי ל"י רחמנא למימסר לחופה דאח בני נחמי כל נחיתות במשמע ול"ק דילף קידושין מחופה וי"ל כתי' מוס' אבל לבתר דמסיק דזכי ל"י רחמנא למימסר לחופה דכל נחיתות במשמע שפיר כתב הרמב"ם דמאח בני נחמי דעי' שיכול לקדשה כשהיא נערה כקושיא הנ"ל ואחתי שפיר:

תוס' ד"ה יציאה דכוותי' פי' בקונטרס בלשון שני וכן פר"מ דכוותי' היינו מה החס בנערה אף הכא נמי להאי אדון מרבינן כסף בנערה ואין נראה דאכתי תיקשי ואימא לדירה. ונ"ל דראשונים הקשו מה פריך ואימא לדירה דא"כ קרא ל"ל הא קידושי כסף ילפינן בגו"ש דקיתה קיתה, ותיירך בשמ"ק דקרא איצטריך דהכסף הו' לדירה ואינה צריכה לימנו לאכי' וה"ק כשיצאה מאדון זה אין לה כסף מאכיה שהיא נכנסה ברשותו אבל יש לה כסף ביציאה אחרת מבטל שנכנסת לרשותו אח"כ בחוס' ביאור קצת. ולפ"ו משני שפיר יציאה דכוותי' קא ממעט מה החס נערה אף כאן נערה ולפ"ו א"א לומר אבל יש לה כסף ביציאה אחרת מבטל שנכנסת לרשותו דהא מבטל יש לה כסף גם בנזוגת ולא הו' יציאה דכוותי' אע"כ דרשינן אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב דוקא בנערות ולא בנזוגת ושפיר הו' יציאה דכוותי' ואחתי שפיר:

ועוד נ"ל דרש"י פי' קושיא הגמ' ואימא לדירה הו' וקרא כי אחא לאשמעינן אחא שהיא נקנית לבעל בקידושין כסף והכי חידרשי' אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם דירה הו', והוא פלא הא האי דמיקדשא בכסף דיעינן מג"ש קיתה קיתה ועי' מוס' ד"ה ואימא וד"ה השחא. ונ"ל בשנדקדק ברש"י שכתב שהיא נקנית לבעל בקידושי כסף ולא כתב בקיצור דמיקדשא בכסף ונראה דסמ"ע בסי' ק"ץ כתב דקנין כסף הוא דוקא כשנתן הכסף על שיווי המקח אבל לא כדי לקנות וכו' והשיב הא כסף קידושין ילפינן קיתה קיתה משדה עפרון ובאשה ל"ש שיווי מקח ע"ש ובאכ"מ סי' כ"ט

אך לק"מ דהרי ר"ה ס"ל שם בנדה מ"ו דהקדיש ואכל לוקה דכל שיטת בהפלאה ישט בבל יחל ע"ש, וא"כ כאן דלחיל אליב"י דר"ה א"כ קאמר שפיר אללא האי בהפרת מדרים הוא דכתיב דאי מקרא דכי הניא שפיר הו"א דוקא קטנה, אבל למאי דקיי"ל דהוא אינו לוקה וכמבואר ברמב"ם פי"א מנדרים שפיר מוכח מכת קושיא הנ"ל מבנעורי' בית אביה דכל שבת נעורים לאכיה ושפיר כתב הרמב"ם לפי שנאמר בנעורי' וכו' וכן בקבלה וכו' וא"ש:

ובפ"ג מאישות הי"א כתב האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה רשותה בידו שנא' את בני נחמי לאיש הזה לאשה וקידושין לאכיה, וכבר חתמו אחרונים שהרי בגמ' פריך ע"ו ואימא ה"מ קטנה וכו' ועי' בלח"מ שם. ולפענ"ד נראה דלעיל כ"ב אמרינן מנין לאב שנאמן לאסור את בתו שנא' את בני נחמי וכו' והקשו בחוס' ל"ל קרא ח"ל הוהיל ובידו לקדשה כדאמר ביש נוחלין קל"ד וכו' ותיירצו דהכא אין בידו כ"כ ומיהו בבתו בוגרת אינו נאמן לפי שאין בידו כלל והק' ע"ו דא"כ מאי פריך ואימא ה"מ בקטנה אבל נערה אינה מיקדש נפשה דא"כ אין בידו כלל ואין נאמן ותי' דהשחא ס"ד דגוה"כ הוא דנאמן אפילו אין בידו אבל לפי המסקנא לא נאמר כן ע"ש ועיין ש"ש ס"ו פ"א דבדבר שנערה אינו נאמן מטעם בידו אללא מכת מיגו כמו בממונ' ומ"מ לענין מיחה אינו נאמן ע"ש באריכות פ"ב:

ובקידושין ס"ג ע"כ מיבעיא ליה מהו לסקול ע"י רב אמר אין סוקלין ור"א אמר סוקלין ונראה דזה חליא דאי אמרינן אין סוקלין שפיר י"ל דהא דאב נאמן הוא משום בידו בחורמ' מיגו נאמן בדבר שנערה אבל לענין מיחה א"כ, אבל אי ס"ל דסוקלין ע"כ גוה"כ הוא וא"כ נאמן אפילו אין בידו. ולפ"ו אחי שפיר דגמ' פריך ואימא ה"מ קטנה וכו' ונאמן אפילו אין בידו כמ"ש מוס' וגוה"כ הוא ובאמת סוקלין ע"י, אבל הרמב"ם דפסק פ"א מא"כ הי"ג כרז דאין סוקלין וע"כ הטעם דנאמן משום בידו שפיר מוכח מאת בני נחמי שיכול לקדשה גם כשהיא נערה וא"ש:

ועוד נ"ל דמוס' ד"ה דזכי ליה רחמנא לאב למימסר לחופה כתבו פירש בקונטרס דכתיב את בני נחמי ותי' ולפ"ה דלעיל דזינתה אחר החופה לא הו"א בסקילה ע"כ חופה הו"א בנערות מדנסקלה על זנות בית אביה ע"ש. ולפענ"ד נראה דגם לדעת הרמב"ם פ"ג מא"כ ה"מ דבמוציא שם רע אפילו זינתה אחר החופה קודם בעילת בעל סוקלין אותה על פתח בית אביה מוכח מחופה היתה בנערות:

ויש להבין איך סוקלין אותה על פתח בית אביה הא ל"ש ראו גידולים שגדלתם וכמ"ש ר"ש לעיל מ"ה בחוס' ד"ה אמר רבא. ונראה דשמ"ק צריש כחובות הביא בשם מוס' הרא"ש דדוקא זנות דנשואה לא שכיח משום דבעלה משמרה אבל זנות דארוסה שכיח דל"ש בעלה משמרה ע"ש, ולפ"ו ס"ל לרמב"ם דוקא בנשואה אינה זמן לא שייך ראו גידולים שגדלתם דאפשר שאכיה שמרה מזנות כראוי רק בנשואה בעלה משמרה ואינה בקרי ואינה בנזינא, אבל בזינתה מיד אחר החופה ל"ש עדיין שהבעל חב בזנותה שלא שמרה כראוי רק מבית אביה למדה לזנות שלא שמרה כראוי ושפיר שייך ראו גידולים שגדלתם:

אך כ"ו אם החופה הי' בנערות אבל אם החופה היתה בקטנות והזנות הי' בנערות שיש זמן הרבה בין החופה והזנות ודאי לא שייך ראו גידולים שגדלתם דהא דאחר החופה

נפול ע"ש. והוסיף דודאי לא אמרה חורה ולו מהי לאשה
בטריפה משום דרכי דרכי טעם, והרי עיי' אפשר תקורב
מיחמה שמה חתעבר ותמות, ויחמר מזה כתב הרמב"ם פ"א
מנערה בחולה דאם האנטה שרי לא יחלנה, ועיי' כ"מ שם
ולטובתה אמרה חורה שיקחנה ולא לרעתה:

הגדה מ"ש דאם היא טריפה ל"ש ולו מהי לאשה לפי שהוא
לרעתה שמה חתעבר ותמות אין לו פיר שהרי אם אינה
רוצה להנשא להמאנס הרשות בידה כמ"ש הרמב"ם פ"א
מנערה ה"ג, וע"כ צוית להנשא לו ואיך ימא שהוא לרעתה
והיא נוחת שהוא לטובתה, ואי משום שאיט דרכי טעם לדידה
מה בכך הלא אונס שותה בעצמו אפילו חגרת וסומא ומוכה
שחין כדאמרין בכחכות ט"ל ורמב"ם בה"ל הג"ל. ומה שהביא
מרמב"ם דכתב גבי שני אין ענין לכאן דשם הטעם משום
דאיט ראי לקיימה כמ"ש כ"מ שם:

ואורכי כוונתו כיון דאין אשה אלא לבנים כדאמרין בחכות
נ"ט, א"כ כיון דאם טריפה אינה ראויה להתעבר ולילד
ל"ש ב"י ולו מהי לאשה, זה דוחק שהרי לא אמרה חורה ולו
מהי לאשה לטובתו רק לחכותו לחייו בשאר כסות ועונה,
ועיי' רשב"א גיטין ע"ה ד"ה מכלל:

ואפשר כוונתו דאסור לשמש עם הטריפה שמה חתעבר
ותמות, גם הא ליחא ולא מיבעיא לדעת רש"י
ביבמות י"ב ע"ב אפילו לר"מ דג' נשים משמשות במוך היינו
דמותות לשמש במוך אבל אין מחויבות ודאי דמות לשמש
בטריפה אפילו בלי מוך אלא אפילו לר"מ דצריכות לשמש במוך
מ"מ טריפה ודאי אינה צריכה לשמש במוך, דא"כ האיצ"ל ד'
נשים משמשות במוך ותנא לא קאמר רק ג' ועוד דהא אפשר
לשמש במוך, ומכ"ש לחכמים דס"ל משמשת כדרכה ומן
השמים ירחמו:

אבל בגוף הדבר שרצה לחדש דאשה טריפה לא חפסי בה
קידושין והביא רא"י מנפול, לפענ"ד מנפול אין רא"י
לטריפות שאינו מן הבטן דנפל לא היה לו שעת הכושר אבל
טריפה שאינו מן הבטן הי' לו שעת הכושר ואפילו טריפה מן
הבטן יש במינה קידושין אבל נפול אין במינו קידושין
כדאמרין בשבת קל"ו. ומדע לך לחלק בזה שהרי קי"ל בא"ע
ס' קנ"ו ס"ג דאפילו הי' הזרע גוסס או פלוע ממכות שאי
אפשר לו לחיות פוטר מן הייבום, והיא משנה ערוכה פ"א
דאהלות ואפילו מגוייד וכו' ופוטור מן הייבום ופי' הרמב"ם
מגוייד חתוך או נדקר ע"ש, ועיי' יבמות ק"כ ע"ב דמגוייד
היינו טריפה, ועיי' ח"מ ס' י"ז סקנ"ט וב"ש שם סקנ"ד,
ובנפול ודאי פסקי' בס' הג"ל ס"ד דאינו פוטר מן הייבום
ע"ש, אלמא דטריפה אינו דומה לנפל דנפל אין חייתו חיות
כלל, והרי הוא כאבן וכמ"ש ח"י רמב"ן בנדה כ"ג והוא רק
חובב הלטאה שמפרכסת כמו ששנינו במ"ו פ"ק דאהלות, אבל
טריפה אפילו למ"ד טריפה אינה ח' היינו יב"ח, אבל כל יב"ח
חייתו חיות ושפיר י"ל דחפסי בה קידושין אע"ג דנפול לא
חפסי קידושין:

ורא"י עוד לזה, שהרי נפול אמרין בשבת קל"ו דמלין אותו
ממנ"פ וכו' וא"ל מחתך בשר הוא ופירש"י מחתך
בבשר שחוטף הוא ולא חבורה היא, ובשבת ע"ה גבי הזד חלון
והפולעו וכו' פריך שם וליחייב נמי משום נטילת נשמה ומשני
לה החס אלמא אע"ג דא"י לחיות וכמ"ש חוס' שם ד"ה הזד
מ"מ כל זמן שהוא חי חייב עליו משום נטילת נשמה כשפלטו
אי לאו משום טעמא דאמרין בגמ' שם, וה"ט משום דדוקא
נפל אין חייתו חיות גם כל זמן שהוא חי, אבל בשאר דברים
אף שא"י לחיות מ"מ כל זמן שחי חייתו חיות גמור:

אות ב' הוציא מחוס' רי"ד דגם נאשה הוא שיווי המקח ושיווי
האשה הוא כפי מה שפסק עמה ע"ש:

ויש לחדש מסברא דאי אמרין שאיט כסף קנין רק שיווי
המקח וחליפי המקח א"כ כיון שעיי' הקידושין יוצאה
מרשות האב והוא נפסק עיי' מחכמים שיש לו זה א"כ כסף
קידושין של אב בשביל שיווי שלה אבל אם הוא קנין כסף שפיר
י"ל לדידה הוי והיינו שכתב רש"י ואימא לדידה וקרא כי אחא
לאשמעינן אחא שהיא נקנית לבעל בקדושי כסף דהיינו שהוא
כסף קנין ולעולם לדידה הוי. ולפי' אחי שפיר דנהי דיעינן
דמיקדשא בכסף מג"ש דקיתה קיתה מ"מ אי מהתם י"ל דהוי
כסף שיווי המקח קמ"ל האי קרא דהוי כסף קנין:

ולפ"ז הכי משני יוצאה דכוחי' קא ממעט מה החס נערה
היציאה והקנין הוא בנערות דהיינו בסימני נערות ואם
היה כסף לא היה כסף קנין רק לשלם לאדון הפסידו א"כ ה"נ
דיש כסף איט כסף קנין רק כסף שיווי המקח וממילא אף כאן
נערה נמי כסף קידושין לאציה דוקא כיון שהוא כסף שרי
דל"ל דגלי קרא דהוא לדידה ומשום דהוי כסף קנין דא"כ לא
הוי יוצאה דכוחי' דשם אין היציאה וקנין בכסף וכאן יהי
היציאה והקנין בכסף וא"ש:

בגמ' מסתברא דאביה דהוי וכו' והקשה מהרש"א
למאי דס"ד השתא חקשי ל"ל קרא דלאמה למע"י של בתי הא
מהאי סברא נפקא ליה וכו'. ולפענ"ד דלק"מ דנאמה יש להבין
איך מוכח מהא דרכי ליה רחמנא לאז למימסרא לחופה והא
קמבטל לה ממעשה דיה דמעשה דיה שלו דילמא לא זכי ליה
רחמנא מעשי דיה רק חד שעתא כשמוסר אותה לחופה ולא
בכל ימי קטנות ונערות, אלא דזה אינו דהרי ילפינן מקרא
דלאמה דמע"י הבת לאז אלא דהגמ' דחי דילמא דוקא בקטנה
דמצי מוזן לה אבל נערה דלא מצי מוזן לה מע"י דדידה הוי,
וע"י שפיר משני מסתברא דאציה הוי מקרא דלאמה ואינו חלוי
במה דמצי מוזן לה שהרי ע"כ שעה אחת זכי ל"י רחמנא
במע"י אע"ג דלא מצי מוזן לה מדחי ל"י רחמנא לאז
למימסרא לחופה בנערות והא קמבטל לה ממע"י אע"ג דלא
מצי מוזן לה בנערות וכיון דכוח מעשה ידי ע"כ אינו חלוי
במצי מוזן לה שוב ילפינן מלאמה דמעשי ידי של אב בנערות
כמו בקטנות כיון דליחא לדיחוי הש"ס. והחינה לבתר דכתיב
לאמה אבל אי לא הוי כתיב מהאי סברא לא הוי דיעינן דמע"י
של אב כל ימי נערות כי קושין וא"ש:

סימן נ"ג

שיל"ת ב' איפאלו אי' אמור תרנ"ו ל'
בימי הספירה, תופע עליו נהרה, ידידי הרב הגאון וכו'
כש"ת מו"ה יעקב צבי נ"י קאלטמאן אבדק"ק ווירטעש
ואגפ"י:

מכתבו קבלתי בעש"ק העבר ועתה באחי על ד"ת מ"ש
לישכ קושית אחרונים במכות ט"ו דקאמר אי
דקטלה קלנ"מ הא משכחת לה שהיתה טריפה וההורג את
הטריפה פטור כדאמרין בסנהדרין ע"ח ופסקוהו הרמב"ם
פ"ב מרואה ה"ח. [כבר עמד בזה בהגהות הגרעק"א בגליון
הש"ס שם ואפשר לי דמ"מ החיוב של לא יוכל לשלחה ולו
חיה לאשה מוטל עליו ע"ש - בן זיון בלום]:

ועי' חידש כ"מ דנאשה טריפה שאינה ראויה להתעבר ולילד
אין קידושין חופסין בה שהרי היא כמת לכל דבר,
וכמ"ש רמ"א בזה"ע רס"י ל"ו די"א דאין קידושין חופסין

נחמי לאיש הזה, ועיין חוס' קידושין פ"ג ד"ה וסקולה ואמאי
ודילמא לאו אצרי ואי דאזלינן בח"ר הא מרוב שהוא אצרי עדיין
יחוש שמה היא טריפה ולא תפסי קידושין, ואף דרוב אינן
טריפות מ"מ איכא חרי מיעוטי דמגרעי לרוב ושוב נימא
סמל"ת חזקת פטרי והו"ל פלגא ופלגא ואמאי חייבת סקילה
מספק אלא ודאי דגם טריפה תפסי בה קידושין:

ואפילו למ"ש הרשב"א במשמרת הבית בית א' שער א' גבי
רמאש"מ הן דל"א סמל"ת כיון שנעשה עסק לבטל
החזקה וה"נ נעשה עסק לבטל חזקת פטרי, יש לחלק דדוקא
התם כיון דל"ל אוקמא אחזקה ראשונה שהרי ודאי נשמה
פ"י העסק שהרי שחוטה לפניך אפילו אם שהה או דרס, אבל
כאן אם אין קידושין מופסין בטרפה ליכא שינוי כלל אם היא
טריפה שפיר י"ל סמל"ת, ועוד יש לחלק בכמה גווני:

ויש להביא עוד רא"י מיבמות ל"ב עבר עבירה שיש בה שמי
מיתות נידון בחמורה והיינו כגון א"ל ונעשית חמותו
פ"ט ומקשי אמאי נידון בחמורה דהיינו שריפה משום חמותו
ודילמא אשמו טריפה ולא תפסי בה קידושין ואינה חמותו, ואי
דאזלינן בח"ר הא בין מיתה למיתה להחמיר לא אזלינן בחר
רובא כמ"ש חוס' וזכאים פ"א, אלא ודאי דקידושין מופסין
בטריפה, וכן דעתי העניי נוסה לדינא:

ורבגוף קושיא הנ"ל י"ל דלק"מ לפמ"ש חוס' שבת קנ"ד
לענין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו
דלאו דשבת אע"ג דקאי נמי אלאו דמחמר ואמאי דאיסי דליכא
מיתה מ"מ כיון דעיקרו וסחמו קאי טפי על מלאכות שיש
בהם מיתה מו לא ניתן לאו זה למלקות ולהכי לא לקי גם אלאו
דמחמר דאיסי אף שאין בו מיתה משום דלא ניתן לאו זה
למלקות פ"ט, ולפ"ז ה"נ לאו דלא יוכל לשלחה למ"ד ביטלו
ולא ביטלו דא"ל ללקות בביטול העשה ולמאי דס"ל למקשן
א"ל ביטול העשה אלא בקטלה ואו קלד"מ וכיון דפ"י ה"רוב
אינה טריפה א"כ עיקרו וסחמו של לאו דלא יוכל לשלחה לא
ניתן למלקות ולהכי אפילו היא טריפה שאין כאן מיתה מ"מ
אין לוקין כיון שלא ניתן לאו זה למלקות ופריך שפיר אי
דקטלה קלד"מ וא"ש:

ועוד י"ל דלפי המבואר ברמב"ם פ"ב מרואה שכחז ההורג
את הטריפה וכו' ה"ו פטור מדיני אדם מוכח דבד"ש
חייב ונראה שהוא חייב מיתה ב"ש כמו בה"ב שם, ומעמיה אף
שפסק הרמב"ם פח"י מסנהדרין דמי שחייב מיתה ב"ש ישנו
בכלל מלקות מ' מ"מ הרי הטעם מבואר במכות י"ג לפי שאם
עשו חשו' ב"ד של מעלה מוחלין להם, וא"כ בעצירות שבין
אדם לחבירו שאין חשו' ויו"כ מכפרין עד שירצה את חבירו
כדאי סוף יומא, וכחז הרמב"ם פ"ב מה' תשובה שאינו נמחל
לו עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וזה אי אפשר בקטלה,
וא"כ אין ב"ד שלמעלה מוחלין לו וממילא ליכא מלקות אפילו
היא טריפה וקטלה ופריך שפיר:

וד' הטוב בעיניו יעשה ושיב שופטינו כנראה שונה, ונעלה לציון
ברנה, כנפשו ונפש ידיו דוש"מ בזהבנה:
עמרם הק' בלוהם

סימן נ"ד

שיל"ת ב' איפאלא יוס א' לס' ויקהל תר"ם לפ"ק:
שלושים מרובים כעל וכרביבים לידידי הרב המאה"ג וכו'
כש"ת מו"ה יודא נ"י אלטמאן אבדק"ק טשאטה:

מכתבו נשאלתו שאלת חכם הגיע עדו בזמנו וכבר הודעתיו
כי לא הי' אפשר לי להשיב מפני כאב עיניים אשר

וב"ב דעת רש"י במה כ"ג שכחז למיתר דחיי הא אסותה
לא מתקרא אלא בחייה דאין איסור אמות אשה אלא
בחייה, והקשה ב"ש ק"י ל"ו לדעת רש"י הא אפשר להא
איבעיא דהתם בקידוש הנפל ואחותו בעד הנפל קיים וחי אם
תפסי קידושין באלוה ע"ש. ולפענ"ד דס"ל לרש"י דאפילו אי
קידושין מופסין בולד מ"מ תפסי קידושין גם באלוה דגם כל
זמן שהוא חי הרי הוא כמת ואין אמותו אסורה רק בחי' וזה
אין חייתו חיות כלל, ומ"מ בנפל תפסי קידושין דהרי בקידושין
י"ג מזכירי קרא דמיתח העל מחיר אלמא דמסבא אין מיתה
מפקיע קידושין, וא"כ אפשר דתפסי נמי, ועיין רש"י יבמות
מ"ט שאביא בסמוך בעזה"י:

וב"ל להביא רא"י דאשה טריפה תפסי בה קידושין דהרי ר"מ
ס"ל ביבמות ס"א ע"ב דקטן וקטנה לא חולצין ולא
מיבמין משום דחייש למיעוטא שמה ימלא סריס או היא
אילונית, ועיין רש"י יבמות מ"ט אהא דקאמר קטנה נמי דהא
תפסי בה קידושין לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעי בה
קידושין הראשונים ע"ש. ומבואר דהייז דאין קידושין מופסין
פקעי נמי קידושין שמקודם ועיין נמ"י שם ובס' א"מ סוף הל'
אישות. ולפ"ז חקשי גם כשהם גדולים איך יוכל ליבמה אי אין
קידושין מופסין בטרפה דילמא טריפה היא, וכיון דאין מופסין
פקעי נמי קידושי אחיו ואין כאן זיקה והוי אשת אח שלא
במקום מזה, אע"כ כיון דלא אפשר אזלינן בח"ר ולא חיישין
למיעוט דמסקינן בחולין י"ב, והרי כחז רשב"א בחולין ט'
ד"ה א"ל דלמאי דמסקינן היכא דלא אפשר לא אפשר אע"ג
דבחוילין אפשר למידק כיון דגבי פסח וקדשים לא אפשר
וסמכי' ארובא אף בחולין כן וכו' ע"ש, וא"כ ה"נ כיון דגם
בגדלות א"ל ביבום אלא משום דסמכינן ארובא, א"כ ייבמה
גם בקטנות ונסמוך ארובא אפילו היכי דאפשר. אלא דיש לחלק
בסבא דשם אוחו רוב עצמו שאנו סומכין עליו בפסח וקדשים
דלא אפשר אנו סומכין עליו גם בחולין דאפשר, אבל כאן נהי
דגם בגדלות אנו סומכין על רוב כשרות משום דלא אפשר
מ"מ אין סומכין בקטנות על רוב אינס סריסי' ואילונית כיון
דאפשר להמחין עד שיגדלו, ועוד דבגדלות ליכא רק חד מיעוט
טריפות דאין חוששין לו אבל בקטנות איכא חרי מיעוטי חד
מיעוט טריפות ושנית מיעוט סריסי' ואילונית ועדיין נ"ע:

בידורו י"ל להביא רא"י מהא דאמרינן ביבמות ט"ל ע"ב מזה
ייבום קודמה למזות חלינה בראשונה שהיו מתכוונים
לשם מזוה, ואמאי שמה טריפה היא וכנ"ל, ואי משום דאזלינן
בח"ר מ"מ כיון דאפשר בחלינה יחוש למיעוט, ואמאי מזות
ייבום קודמה, אע"כ דתפסי קידושין בטרפה:

ועוד רא"י דאל"כ לר"מ דחייש למיעוטא משמע בחוס' יבמות
ק"ט ד"ה מחורחא דאמרי' מה"מ סמל"ת והו"ל
פלגא ופלגא, א"כ לא משכחת כלל קידושי ודאי לר"מ דילמא
היא טריפה וסמוך מיעוט טריפות לחזקת פטרי והו"ל פלגא
ופלגא ואין אמרה חורה סקילה בנא על נערה המאורסה שלא
ילדה עדיין, ואפילו בא"ל שילדה נמי הוי חזקה שלא נבחרה
בשעתה כיון דבעי' עיבור ולדה כמ"ש ש"ך יו"ד ק"י נ"ו
סקמ"ה, וכן הוא לשון המחבר שם כמוזן ואמאי חייבין חנק
מס' אע"כ דתפסי קידושין בטרפה. אף בזה י"ל דלא אמרינן
סמל"ת אלא בחרי מיעוטא כגון רוב נשים מתעברות ומיעוט
אין מתעברות ומן רוב מתעברות יש מיעוט מפילות וכמ"ש
רשב"א בחי' שם, אבל כאן ליכא רק חד מיעוט טריפות לא
אמרינן סמל"ת כלל:

אבל אחי קשיא דבמוש"ר כתיב ואם אמת היה וכו' וסקולה
ושם מיירי אם קיבל בה אצרי קידושין דכתיב את בתי

ליווי הרופאים עלי לשמור מהבית הרבה בספרים ובפרט בלילה ואיני רגיל להיות מלאכתי נעשית ע"י אחרים כי שבת והודיה להש"י לא נסיתי בלילה ועתה כי חללי שלח דברו וירפאני הנני להשיב כד ה' הטובה עלי ומד' אשאלה מענה לשון יאר עיני במורמו שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה וינחני בדרך אמת:

וזה לשון השאלה בענין עסק ביש הנעשה בכפר אחד שנער אחד אשר הוא בחנוט אלל בעה"כ לקח מן הטבעות אשר הוא בחנוט למכור מהן לקונים ובחור כך לקח טבעת אחת ונתן על אצבע נערה אחת שהיא ג"כ אלל בעה"כ זה ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדמו"י וה"י שם נער אחד אשר ראה ושמע המעשה ואחר זמן אמר לה שהיא אשמו כי כשנתן לה הטבעת על אצבעה קדשה והשאל כחב כי חקר על הדבר מה ראו על ככה ומה ה"י בדעתו אז בשעת קידושין ואמר הנער המקדש שאני יודע מה ה"י בדעתו אבל בודאי לא כיון לקדשה רק לשטות והיא גם היא אמרה שלא הבינה כלל מה שאמר והעד אמר ג"כ אף שראה את הכל אבל לא עלה בדעתו שיש בדבר איזה חשש קידושין ומשנה רק לשחוק והסבירה טחנת שלא כיוונו לשם קידושין כי הנער עודט רק בן י"ו שנים והנערה ג"כ בערך כזה:

וברב כ"מ שכפי הנראה מהשאלה לא ה"י בענין זה גב"ע במוחזקת חלמא כראוי ואת השואל החמוס על מכתב השאלה אינו מכיר אותו וגם לא בא מצואר אם ה"י נראה ביניהם מקדש אהבה וקרבות, ואם לא ה"י ביניהם דיבור מענין שידוכים, ואם ה"י אמירת הרי את וכו' בשעה שנתן הטבעת על אצבעה ממש או אח"כ, וגם לא נזכר אם ה"י טבעת של כסף או זהב או מאיזה מין מתכות אחר. ואין לדיון אלא מה שעיניו רואות כפי מה שהשאלה הוא לפנינו וד' יחננו דעה ובינה לכוין לאמימה של הלכה:

הנה דעת הרי"ף ורמב"ם פ"ד מאישות ה"ו והרא"ש בקידושין ס"ה דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין ואפילו שניהם מודים וכן כתב הטור בזה"ע ס"י מ"ב וע"י במדכי שלהי קידושין אף הביא בשם סמ"ג דחוששין לקידושין להצריכה גט וע"י בב"י, וכן קבע המחבר שם בשו"ע ס"ב דהמקדש שלא בעדים ואפילו בע"א אינם קידושין ואפילו שניהם מודים בדבר וכו', אך רמ"א כתב בהג"ה ויש מתמירים אם מקדש לפני ע"א ונרשם טור בשם סמ"ג אם שניהם מודים אבל אם אחד מכחיש העד אין לחוש כך מפרש הרשב"ץ לדעת סמ"ג ובמקום עיגון ודוחק יש לסמוך לדברי המקילים ע"ש. אבל כבר הסכימו גדולי פוסקים האחרונים דהיכא דאיכא עוד דדדי להקל גם הסמ"ג מודה דאין חוששין לקידושין בע"א ע"י טב"י חנינא אה"ע ס"י ע"ה מ"ש בראש השני וע"י חת"ס אה"ע ח"א סוסי ק"א וכבר כתב בן מהר"ק שורש ק"א ענף ב':

ובבוב"י חנינא אה"ע ס"י ע"ה הביא רא"י מסתמא דש"ס קידושין מ"ג דהמקדש בע"א אין חוששין כלל לקידושין דפריך למ"ד שליח נעשה עד מהא דאמר לג' נאוי וקדשו לי אחד שליח ושנים עדים דברי ב"ש ובה"א כולם שלוחים הם ואין שליח נעשה עד ע"כ ל"פ אלא בג' אבל בב' ד"ה לא ואס"ד דקידושין מועילי בע"א א"כ גם בשנים פליגי לב"ש א' נעשה שליח והב' נעשה עד ובה"א ס"ל דשניהם שלוחים ואין שליח נעשה עד אע"כ דסתמא דגמ' ס"ל דע"א בקידושין לא מהני. ולפענ"ד אין זה ראייה דהכי אפילו למ"ד בע"א חוששין לקידושין הרי רק כקידושי ספק וכמ"ש טב"י שם בראש השני והרי אמרי בקידושין נ"א ע"כ ונדרים ס"א וכמה

דוכחי דלא מחית אינש נפשי' לספיקא וע"י בר"ן קידושין י"ב שכתב לציפחא ליכא למיחש שהוא לא נחכוין לקדשה בציפחא בלבד דלא יחא לי בקידושי ספק ע"ש ולפ"ו דוקא בג' דאם האחד שליח ושנים עדים הוי קידושין ודאי בזה ס"ל לב"ש דניחא לי שיהי רק א' שליח ושנים עדים אבל בשנים ודאי לא יחא לי שיהי רק אחד שליח וא' עד דא"כ יהי רק קידושי ספק ובקידושי ספק ודאי לא יחא לי דלא מחית אינש נפשי' לספיקא, אלא דיש לומר דניחא לי שיהי א' שליח והשני עד ויזרפו עמו עוד א' וזה ס"ל לגמ' דגם ב"ש מודה כיון שהור"ך עוד אחר לעד שוב אמרי דשניהם עשו שלוחים כמו בג' לב"ה וקדשו בפני שני עדים אחרים:

ובדיואי אן איזה נדרים להקל יש נג"ד חדא דהנערה אמרה שלא הבינה כלל מה שאמר והנה ברס"י כ"ו כתב המחבר וה"ה אם אמר הרי את מאורסת לי וכו' ובלבד שהיא חבין שהוא לשון קידושין, וכתב חת"ס ואם אומרת שלא הבינה אינה מקודשת כלל ואם אומר לה לשון שכל הנשי' יודעות באותו לשון כגון הרי את מקודשת שהוא לשון הנהוג לומר בכל קידושין וכו' והיא אומרת שלא הבינה אינה נאמנת רק לחומרא אם קדשה אחר צריכה גט משני ומשום שו"י נפשה חד"א אחי עלה:

אבנבם דעת ב"ש סק"ה שאפילו בהרי את מקודשת לי צריך לדעת שהיא מבין שהוא לשון קידושין דלאו כל הנשים מבינים בלה"ק וכן משמע בר"ן ובמגיד וכו"כ ב"ה ולא בב"י מיהו נראה הכל לפי הענין אם ידוע דאשה זו מבינה הוי קידושין. ויש סמך לסבירא זו בריטב"א קידושין וי"ו ד"ה במאי שכתב אהני לישני דקמני בברייתא בזה"י דמקודשת דברירא לן דהוי לשון קידושין מיהו הייט לדידהו אבל השתא לדין דלא בקיאי נשי בלישנא דהני וא"י לספר בלה"ק וכו' ובאומר לה הרי את מקודשת לי ה"ו לשון ברור ומוצהק ומוקא הוא ידיעי ואפילו בשאינו מדבר עמה על עסקי קידושין חוששי' לה שידעה והוי מקודשת ע"ש אלמא דאפילו הני לישנא שהיו ברירי בימי הש"ס השתא אינן ברירי ה"נ בהרי את אע"ג דגם השתא הוא ברור מ"מ הכל לפי הענין:

ובשאר לשונות דעת ב"ש שם אם אמרה דלא היחה מבינה הוי ספק קידושין דשמא משקרת וכו"כ רי"ו וב"ח ופי' בן גם דברי הרא"ש וטור ע"ש. ולפ"ו גם בהרי את וכו' לדעת ב"ש הכל לפי הענין ולפמ"ש השואל דהדעת טטה שלא הבינה א"כ אפילו קדשה בפני שני עדים לא הוי עכ"פ רק ספק קידושין וכן משמע לשון הריטב"א חוששי' לה שידעה כיון דהיא אומרת שלא הבינה וממילא כיון דלא קידש רק בפני ע"א הוי ס"ס שמא מקדש בע"א אינן קידושין כלל ואח"ל הוי קידושין בהבינה שמא לא הבינה ויכול להתהפך שמא לא הבינה ואח"ל הבינה שמא מקדש בע"א אינן קידושין כלל ומוחרת לכל:

אלא אפילו לדעת חת"ס דבהרי את א"נ לומר שלא הבינה והוי ודאי מקודשת מ"מ נ"ל דהייט דוקא בקדשה בפני שני עדים אבל בקדשה בע"א נאמנת לומר שלא הבינה במיגו דהיחה יכולה להכחיש לגמרי וכמ"ש הב"ח ס"י מ"ב דאע"ג דבקדש בשני עדים א"נ למימר לשחוק והיחול נחכוין הייט דוקא בשנים אבל בע"א נאמן שכונחו ה"י לשחוק במיגו שה"י יכול להכחישו. וגם ח"מ שם סק"ג דחולק על הב"ח וס"ל דאפילו בע"א א"נ לומר לשחוק נחכוני מ"מ מודה להב"ח דנאמן במיגו אלא אף דמאמינים לו שכונחו ה"י להשטות מ"מ הוי קידושין משום דחוששים לדברים שגפה ולא

לטען דדי חטפתי וכן צהאי דלשטות נחכונתי אס יטען
להכחיש העד שלא הי' מעשה קידושין כלל א"י לטען להשטות
נחכונתי וע"כ לא יטען רק טענת המיגו לא חטפתי ולא נעשו
מעשה קידושין כלל שפיר הוי העזה להכחיש העד וא"י להעז
ולכן לא הוי מיגו, אבל צנ"ד שפיר יכולה לטען שני הטענות
ביחד טענת המיגו להכחיש העד של"ה מעשה קידושין וגם
טענת של עכשיו שאינה מבינה לשון קידושין וזוהי אין כאן
העזה אע"ג דהעד מכיר בשקרה שחולה יען שאינה מבינה
לשון קידושין ואינן קידושין ואין נ"מ במה שמכחשה אותו
לגוף הדבר רק הוא שקר של מה בכך ואין זה העזה א"כ
שפיר נאמנת שלא הבינה במיגו שהיתה טוענת גם שניהם שלא
הבינה וגם להכחיש העד:

איברא אחי יש לעיין לפי לשון השאלה והי' שם נער אי'
אשר ראה ושמע המעשה ואחר זמן א"ל שהיא אשתו
כי כשנתן לה הטבעת על אצבעה קדשה והנה אינו מבואר מי
הוא האומר אח"ו אס קאי אדסמך לי הנער אשר ראה א"ל
זאת או קאי על המקדש שנזכר קודם שאל"ל זאת. וגם אינו
מבואר מתי הי' האי אח"ו אס אחר זמן הרבה שלא באותו
מעמד שקדשה או הי' אמירה זו באותו מעמד שקדשה ואח"ו
היינו לאחר שנתן הטבעת על אצבעה וא"ל הרי את וכו':

ורצנ'ה אס העד א"ל זאת שלא באותו מעמד וודאי אינו מעלה
ולא מוריד כי מה הו"ל למיעבד, ואפילו המקדש א"ל
זאת שלא באותו מעמד נמי נראה שאין כאן בית מיוש דהא
כתב חוס' רי"ד קידושין י"ב ד"ה אמר רבא פי' מפני שעדיין
הוו המעות בידה הוצרך להביא רא' לדבריו שאס לא היו בידה
אלא הוליכתם כבר בבית ואח"כ א"ל המקדש לי באותם הזוה"ס
ושמקה פשיטא דלא הוי מקודשת דמאן מוכח שנתרצית בהם
אבל הכא י"ל מדלא שדינהו ליהוי קידושין ע"ש, וא"כ אס
בשעת אמירה כבר לא הי' הטבעת בידה פשיטא שאין שתיקה
מוכח שנתרצית ואין כאן בית מיוש אלא אפילו אס הי' אז
הטבעת בידה נמי י"ל דאין שתיקה כלום כיון שא"ל שכבר
היא אשתו כי כשנתן לה הטבעת על אצבעה קדשה מה הו"ל
למיעבד לשדינהו לטבעת מה חועלת שזוהי על שער:

אבל אס א"ל המקדש אמירה זו בעדס באותו מעמד שקדשה
או מעיקרא לא הבינה שהוא לשון קידושין ועכשיו נודע
לה ושחקה זוהי נראה דשייך שפיר לישדינהו לטבעת והנה
הרי"ף והרא"ש בקידושין י"ג פסקו כמ"ד בשתיקה דלאחר
מתן מעות חוששין לה והוי ספק קידושין דאס איחא דלא ניחא
לה לישדינהו וכן פסק הטור באה"ע סי' כ"ח והמחבר שם ס"ה
ועיי' ב"ש סק"ד אבל הרמב"ם כתב פ"ה מאישות הכ"ה נתן
לה אגודה של הדם וכיוצא בה ואמר לה הרי את מקודשת לי
זו וקבלה אותו אחריו לו והלא אין בה שום פרוטה ואמר
תתקדש בדי' זוהי המוחנאים בתוך האגודה אס אמרה הן הרי
זה מקודשת ואס שחקה אינה מקודשת במעות אלו שהשתיקה
שלאחר מתן מעות אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת בספק
מפני האגודה שמה שזה פרוטה במקום אחר, ופי' המ"מ
דפסק כרבינא דלא שמיע לי' הא דר"ה ברי' דר"י וליה לי'
ה"ט דלישדינהו וכן כתבו הרשב"א ור"ן בקידושין י"ג לדעת
הרמב"ם וכ"נ שהוא דעת הרשב"א שכח על דעת הרמב"ם
ועמאל דמסתבר הוא ועיי' ב"י סי' כ"ח באריכות:

ולולא דברי רבותינו ז"ל הנ"ל הייתי אומר דאין מדבר
הרמב"ם רא' כלל דל"ל סברת לישדינהו דהרי כבר
הקשו כל הראשונים צהאי דליפתח אמאי לא הוי ספק קידושין
משום שמה שזה פרוטה במדי ומי' כל אחד לפי דרכו ורבים
כתבו דהך סוגיא דלא כשמואל דחיש לשמא שזה פרוטה במדי

לדברים שכל דברים שכל אינן דברים וה"ט ל"ש באומרת
שלא הבינה שהוא לשון קידושין דאס מאמינים לה במיגו וודאי
אין כאן חשש קידושין דאין כאן דברים שכל:

אמנם הנ"ש שם סק"ו חולק על הנ"ל דא"נ להשטות
נחכונתי במיגו דהי' מכחיש העד דהא דומה לאומר
חטפתי ודידי חטפתי דאינו נאמן במיגו דהי' יכול להכחישו
ולומר לא חטפתי כמ"ש חוס' צ"ב ל"ד ד"ה הוי מחזיר
ובחז"מ סי' ע"ה ע"ש, ולפ"ו גם צנ"ד א"נ לומר שלא הבינה
במיגו שהיתה מכחשת העד:

אבל גוף דברי צ"ש חמוהי' דמה שהביא מחוס' צ"ב הנ"ל
דמי' להאי עורבא דמביא טורא לקיני' דשם במחילה ראו
חוס' לומר דמשו"ה ל"ה מיגו דלא הוי חזיק למימר לא
חטפתי להכחיש את העד או משום שירא שלא יפסלוהו לעדות
העד ובעל הנסבא וכו' ודמי' לה דמשמע דאי לא דעד מחייבו
שבושה הי' פטור משום מיגו ולכן מי' דודאי אס לא הי' העד
מחייבו שבושה הי' נאמן במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי שיכול
להעז פניו להכחיש העד בלא שבושה אבל השמא דמחייבו
שבושה לא מהימן בשבושה ע"י מיגו שהי' יכול להעז פניו
ולישבע בדבר שהעד מכחישו ושזכ הקשו גם על מי' זה ומסקי'
דרי' אלא סבר אע"ג דאית לי' מיגו חייב דכיון דאיכא ע"א
המחייבו שבושה מה"ט קן הוא הדין שישבע להכחיש את העד
או ישלם ואין מועיל לו מיגו ליפטר ע"ש ועיי' סי' ע"ה
בסמ"ע סק"ג וסקל"ד ובש"ך סק"מ וסקמ"ג, ולפ"ו כאן
בע"א מעיד על קידושין דל"ש כאן שבושה וכמ"ש רש"י
בקידושין ס"ה ד"ה ע"א בהכחשה ל"ש מי' האחרון של חוס'
ולא מי' הבי' וגם ל"ש החי' דירא שלא יפסלוהו העד ובע"ד
לעדות דממנ"פ אס האשה מכחשת העד בלא"ה פסולה לעדות
ואמאי לא מהימני להשטות במיגו דלהד"מ ולא נשאר רק מי'
הראשון דלא חזיק להכחיש העד בלא שבושה וצ"ע:

אך גם לדברי צ"ש שמחזיק בתי' זה דאינו נאמן במיגו שהיה
יכול להכחיש את העד משום דהוי מיגו דהעזה, נ"ל
דנאמנת שלא הבינה במיגו, ואקדים מ"ש החומים בכללי מיגו
סוף אות ל"ב דהא דלא אמרי' מיגו לחצי טענה היינו דוקא
במקום שאס הי' טוען טענת המיגו לא הי' יכול לטעון הטענה
שטוען עכשיו, אבל במקום שיכול לטעון גם שניהם טענת
המיגו וטענה שטוען עכשיו שפיר אמרי' מיגו לחצי טענה
דהיינו מיגו שיכול לטעון גם שניהם ע"ש. ואקדים עוד מה
שהביא קוה"ח סי' פ"ב אות י"ד לפרש דברי חוס' צ"ב ק"ו
ד"ה עירוב פרשיות שכחצו והאי דת"ה גבי הני עיזי דלכלי
חושל' וכו' אע"ג דנהאי ידע ונהאי לא ידע לא דמי למדי
דכפירה דלכפור וודאי אינו מעיז במדי דידע צ"י חזרי' אבל
הני לאו מדי דכפירה נינהו דה"פ אס בטענת המיגו חזירו
מכיר בשקרו וגם מפסידו ממון יותר מבטענה של עכשיו הוי
מיגו דהעזה אבל אס בטענת המיגו אינו מפסידו ממון יותר
מבטענה של עכשיו אע"ג דמכיר בשקרו אינו העזה דהחובע
חולה דמה שמפסידו הוא בשביל טענה שטוען עכשיו וזוהי אין
החובע ידע שמשקר וא"כ טענת המיגו הוא רק שקר של מה
בכך וזה אינו העזה ע"ש באריכות ולזה נחכנו חוס' שבושות
מ"ט ע"ב ד"ה מתוך דמשו"ה נאמן שכרתיך ונחתי לך שכרך
במיגו דלא שכרתיך אע"ג דנהאי חזירו מכיר בשקרו ונחתי
לך שכרך אינו חשדו ומשקר במזיד רק בטרוח בפוליו מ"מ
כיון דכלל שכרתיך אינו מפסידו יותר מנחתי לך שכרך הוי
רק שקר של מה בכך ואינו העזה:

ולפ"ו אני אומר דוקא צהאי דדידי חטפתי דא"י לטען טענת
המיגו וטענה דהשמא דאס טוען לא חטפתי א"י

ר"ה ברי דר"י מ"מ מה שפסקו לשעבר עובדא חו דל"ה קידושין כלל לא ינאה חקלה מחמ"י כי אן לא שמיע לן הא דר"ה ברי דר"י והו"י ס"ל דאין קידושין כלל וא"כ גם העדים לא תשבוהו כלל קידושין והו"י קידושין בלא עדים ולא ה"י בלמח קידושין כלל אף אם האמת כר"ה אהון דשמיע לכו חושו לה אף דפריך ר"א עלה מ"מ יש ספק כקושי פנ"י ואי כתי פנ"י ו"א דאם העדים מסופקים הו"י ספק קידושין וכדעת רמ"א וא"כ שפיר כתב רמ"א למסקנא דרבינא וממילא דשפיר י"ל דגם רבינא חיש לטעמא דלישדינהו וכתב דשמעה קבלה וא"ש פסק הר"ף והרא"ש:

היוצא מדבריו שמדברי הרמב"ם אין הכרח דל"ל טעמא דלישדינהו אבל מדברי רמ"א סי' כ"ח ס"ד שכתב וי"א דוקא שנטלנו בידו אבל אם זרק לה הקידושין אפילו לחוך חיקה שחיקה כה"ג לאו כלום הוא הואיל ולא נתרצת מחילה לקדשי ל"י והיינו אפילו א"ל הרי את וכו' בשעת מתן מעות דהרי על דברי מחבר קאי והמחבר מיירי דא"ל בשעת מתן מעות ומקשי אמאי לא נימא אי לא ניחא לה לישדינהו, אע"כ דרמ"א לית ליה האי סברא דלישדינהו דנשי לאו דינא גמירי והוא מן הטור בשם הרמ"ה:

אך גם מזה אין ראוי דהרי קאי על דברי המחבר שנתן לה פקדון וא"ל כנסי פקדון זה וכו' ליכא למ"ד דאמר לישדינהו אפילו לר"ה ברי דר"י דסברא אי שדינא להו ומיתבירי מחמייבנא בהו כדאמר בגמ' אבל אי מעיקרא בחורת קידושין יבדינהו ניהלה שפיר אמרי' אי לא ניחא לה לישדינהו ולא אמרי' דנשי לאו דינא גמירי:

ותיבא על ח"מ סי' מ"ב סק"צ וב"ש סק"ג שהקשו שדברי רמ"א הנ"ל סותרים למ"ש רמ"א שם בסי' מ"ב לקח יד האשה בחוקה שלא ברצונה וקדשה והיא לא זרקה הקידושין הו"י מקודשת אעפ"י שמחילה באונס היה ונתן לה סחם ולא אמר לה כלום הואיל ובתחילה דיבר עמה מקידושין והיינו משום דאי לא ניחא לה לישדינהו ע"ש, וז"ל דרמ"א פסק בכולו כר"ה ברי דר"י לכן בסי' כ"ח דמירי בפקדון לא אמרי' לישדינהו אבל כאן בסיומן מ"ב שנתן מחילה בחורת קידושין שפיר אמרי' לישדינהו:

אכן מדברי רמ"ה שנטור סי' כ"ח אהא דא"ל כנסי סלע זה בפקדון וחזר וא"ל התקדשי לי בו אם אמר כן בשעה שנחתו לידה או קודם לכן אפילו קבלתו בשחיקה מקודשת וכו' וכתב הרמ"ה דוקא דשקלמניהו ואישחקה אבל זרק לה קידושין אפילו לחוך חיקה ולא שקלמניהו אלא אישחקה ואזלא לעלמא שחיקה כה"ג לאו כלום הוא דהא דתנן זרק לה קידושין קרוב לה מקודשת ה"מ היכי דארצא מעיקרא לאקדשי ל"י אבל סתמא אפילו ספק קידושין ל"ה ע"ש ומהו מוכיח הכ"ש סי' הנ"ל סק"צ דס"ל אפילו בא לידה מחילה ובחורת קידושין ולא בפקדון נמי ס"ל דלא אמרי' לישדינהו דאל"כ מאי ק"ל מדזרק לה קידושין קרוב לה והוצרך למרך דהסם בדאירצא מעיקרא לאקדשי ל"י חיפוק ל"י דהסם מעיקרא בחורת קידושין הו"י ואיהו באומר כנסי סלע זה בפקדון אע"כ דאפילו הו"י מעיקרא בחורת קידושין נמי דינא דהרמ"ה דין:

ולפענ"ד גם זה אינו הוכחה דודאי בזרק לה קידושין קרוב לה ל"ש לומר לישדינהו דהא לא בא לא לחוך ידה או לחוך חיקה וא"כ ממנ"פ אם הגביהה אותם ונתנחם לחוך כיסה בזה אפילו אמר לה כנסי סלע זה בפקדון וחזר חזק לחוך חיקה ואמר התקדשי לי בו והיא לקחתו ונתנתו לחוך כיסה מקודשת אפילו להרמ"ה וכמ"ש מהרשד"ם בחשונה חלק

וכ"י מדברי הרמב"ם שהרי כתב דהו"י ספק קידושין משום שמה שזה פרוטה במקום אחר, ולפ"י י"ל דהך סברא לישדינהו הוא רק כדי שלא להחזיק שחיקה כהודאה ומיחזק לכ"ע משום א"א ולכן ה"י לה לגלות דעתה שאינה חפוצה בקידושין אבל בהך דרמב"ם דאפילו לישדינהו נמי מיחזק לכ"ע משום ספק שמה ש"פ במדי דס"ל דעת הרמ"ש שם דתחילה לא רצה לקדשה רק בליפתא ומה שאמר אח"כ תחזקש בד' וזו דאית בה הם קידושין חדשי' ודלא כר"ן דס"ל דמעיקרא ה"י דעתו לקדשה בד' וזו דאית ברי' אלא דהרא"ש ס"ל דקידושין הראשונים בטלים משום שחזר בו ממה שרצה לקדשה בפחות מש"פ ומה שקשה ע"י הא במקדש ומגרש חוכ"ד לאו כדיבור דמי י"ל דהיינו דוקא בקידושי ודאי משום דעשה ודאי בהסכמה גמורה כמ"ש הר"ן בנדרים פ"ו אבל בפחות מש"פ וספק קידושין שפיר י"ל דאית בהסכמה גמורה ויכול לחזור בו חוכ"ד] וגם היא לא נתרצת כשא"ל שאינו שו"פ ול"ש כאן שמה ש"פ במדי אבל דלא ס"ל בזה כרא"ש והו"י ספק קידושין מחמת הליפתא גופה ואסורה לכ"ע ממילא דל"ש כלל סברא דלישדינהו:

ולפ"י י"ל קושי פנ"י דמה פריך ר' אחאי אטו כולהו נשי דינא גמירי הא עכ"פ ספיקא הו"י דילמא גמרה ואי גמרה לישדינהו אח"כ אע"כ מרצית וליהו עכ"פ ספק קידושין. ולפמ"ש בדעת הרמב"ם א"ש דהו"י ס"ל דס"ק הו"י בלא"ה משום שמה ש"פ במק"א ורנא חידש רק דל"ה ודאי קידושין משום קידושי ד' וזו של אח"כ דהני קידושין חדשים וע"י אמר ר"ה בתי דר"י דהו"י ודאי קידושין משום ד' וזו דאי לא ניחא לישדינהו וע"י פריך ר' אחאי אטו כולי נשי דינא גמירי וכ"ח דיער' בה דגמרה כ"ש דל"ש לישדינהו דא"כ גמרה דעכ"פ היא ספק מקודשת משום דשמואל ונ"ש לישדינהו כסברא הנ"ל ואי לא ידעי' בה דגמירי ג"כ ל"ש לישדינהו ואין כאן קידושין ודאי משום הד' וזו ולא ק"ם מחמת זה רק משום דשמואל הו"י קידושי ספק:

ובב"ש ניחא מה שהקשו הרשב"א ומ"מ לדעת הרמב"ם כיון דרבינא לא חש להא דר"ה ברי דר"י אמאי קאמר אהון דשמיע לכו חושו לה ונדחקו בזה דמשום כבוד רבם קאמר ולפמ"ש א"ש דרבינא לא חש ליה משום דס"ל כשמואל דחיישין שמה שזה פרוטה במדי והו"י ספק קידושין משום ליפתא גופא ונ"ש לישדינהו כנ"ל אבל אהון דשמיע לכו וע"כ לא סבירא לכו הא דשמואל חושו לה משום דאי ל"ל דשמואל שפיר אמרינן לישדינהו:

אמנם מה דקשי' להרמ"מ לשיטת הר"ף והרא"ש כיון דרבינא ל"ה חיש לה אן למאי ניחוש. ונ"ל דכבר הבאתי קושי' פנ"י מה פריך ר' אחאי אטו כולהו נשי דינא גמירי הא מ"מ מדי ספיקא לא נפקא דילמא האי איסתא גמירי דינא ומדלא שדתינהו מסתמא נחכוונה לקידושין ואמאי ניחוש לספק קידושין, וחי' כיון דהעדים מסופקים אי הו"י קידושין דשמה לא גמירא דינא ומשו"ה לא שדתינהו הו"י כקידושין בלא עדים דודאי לא הו"י קידושין. אלא דקשי' ליה ממ"ש רמ"א סי' כ"ז ס"ג דבהני לישני דמסתפקא בגמ' אי הו"י לישני דקידושין והוא אומר שנתכוונו לשם קידושין הו"י ספק קידושין ע"ש נחמ"מ סק"ט וב"ש סק"א ועיי' בטור שם ואמאי הא כיון דהעדים מסופקים הו"י כקידושין בלא עדים ואינו קידושין כלל והניח בנ"ע:

והשתא מחזק חדא מגו חדא דר' אחאי ודאי הו"י ס"ל דאם עדים מסופקים הו"י כקידושין בלא עדים כתי' פני יהושע, אבל רבינא השיב להם הגם שהוא מקבל סברא

גופא כבר נחנצת לו שהרי קבלה ציפחא דאסא לשם קידושין ומשמע ודאי דלא גרע הא משדך ע"ש וא"כ אין כאן סתירה כלל ועיי' בחמ"ח סי' ל' סק"י וב"ש סי' מ"ב סק"ג. ובס' הנ"ל מחלק דוקא בעובדא דציפחא דעשה מעשה ופסטה ידה וקיבלה לשם קידושין בזה אמרינן דשחיקא היא כהודאה וריצוי דאי לא ניחא לה צריכה לעשות מעשה למחוח ולבטל מעשה ראשונה ולשדינהו אבל בזהאי דרמ"ה דלא עבדה שום מעשה המוכיח ריצי שלה שחיקה לאו כלום וא"כ לעשות מעשה מוכיח על מחאה ולא אמרי' לשדינהו וכבר קדמו בסברא זו הריב"ש סי' ק"ע ועיי' חמ"ח וב"ש סק"י וסי' מ"ב בחמ"ח סק"ב:

אבל עוד הק' בס' הנ"ל בין לפירושו בין לפי חמ"ח ברמ"ה מקדושין נ"ב ע"כ האי איתחא דהוי קא משיא כרעא במשיכלא דמיא אחא האי גברא חטף וזוי מחנציה ושדא לה א"ל מיקדש לי אחא ההוא גברא לקמיה דרצא א"ל לית דחש להא דר"ש וכו' משמע דב"ל הוי ספק קידושין אף דלא נזכר מידי מריצי דידה וקצת משמע נמי דלמשיכלא שדא לה ע"ש:

ולפענ"ד נראה לישב דכבר הקשו ראשונים נהי דנשי לא דינא גמירי וסברא דאי שדמינהו מיחייבת בזה מ"מ אחאי שחקה לגמרי חימא לי איני רוצה בקידושין וחי' ריטב"א בקידושין י"ב משום דלא בעי למיטען בזהי ולמימר ליה איני רוצה בקידושין אי משום כסופא וזניעותא אי משום דמאס לה דיבורא ע"ש ולפ"ז נראה דהיינו דוקא אם קידשה בדיבור מוחלט המקדשי לי בו שדיבר עמה מתחילה על עסקי קידושין ובשאלת פיה אם מרוצי להתקדש לו דא צריכא לומר איני רוצה בקידושין או שייך כסופא וזניעותא כיון שהי' פשוט בעיניו שמתקדש לו בנשיה היא לומר שאינה רוצה בקידושין וגם כיון שהיתה קלה בעיניו לקדשה בלי שאלת פיה מאיס לה דיבורא בזה אבל שם בקידושין נ"ב לשון מיקדש לי הוא לשון שאלת אם רוצה להתקדש לו ואם אינה מרוצית הי' לה להשיב לא דל"ש כאן כסופא וזניעותא ומאס לכן אי לאו משום גזל שפי' הוי מקדשת וא"ש:

ובערתה נ"ד כיון דיש דיעות דל"ל כלל טעמא דלישדינהו כנ"ל ואפילו למאן דא"ל ה"ט י"ל רק בנחציה מעיקרא לאתקדש לי וכאן כיון שלא הבינה בשעה שנתן הטבעת על ידה שהוא לשון קידושין הרי לא ארצאי מעיקרא ול"ש לישדינהו ואפילו לריב"ש וב"מ דהיי' דעבדה מעשה צריכה למחוח במעשה ולישדינהו מ"מ זה דוקא בעבדה מעשה דמוכח ריצי לקידושין אבל כאן דלא הבינה שהוא לשון קידושין אין כאן מעשה מוכיח על ריצי ושוב ל"ש לישדינהו:

ואפילו אי שייך לישדינהו מ"מ ל"ה אלא ספק קידושין כמ"ש הרי"ף והרא"ש בזהי והטור והמחבר סי' כ"ח ס"ה וקידושין בע"א אפי' לסמ"ג דפסק דחוששין לקידושין נמי ל"ה רק ספק קידושין כמ"ש נוב"י קמא סי' ס' ד"ה והנה וא"כ איכא ס"ס שמא לא אמרי' לשדינהו ואח"ל דאמרי' לשדינהו שמא דוקא בשני עדים אבל בע"א אפי' אמרי' אין אין כאן קידושין וא"כ נערה דא א"כ גט מן הנער המקדש. ומכ"ש דלדעת החשב"ן ח"א סי' ק"ל ומהרי"ט בחדושי קידושין ס"ה ד"ה ואית ונוב"י תנינא אה"ע סי' ע"ה אפי' למ"ד המקדש בע"א חוששי לקידושין הוא רק חששא דרבנן יש לסמוך על הנ"ל להקל שלא נצריכה גט:

ובבא אל השני שהנער המקדש אמר שא"י מה הי' בדעתו אבל בודאי לא כיון לקדשה רק לשטות והנה דעת הב"ח סי' מ"ב הביאו חמ"ח שם סק"ד וב"ש סק"ו דאם אי מהם [היינו או המקדש או המתקדש] אומר להשטות נחזינא

אה"ע סי' ע"ו דלקיחתה הוי כאלו אמרה אין ע"ש באריכות וע"כ שהניחתו מונח במקומו והלכה לה וא"כ ל"ש לישדינהו. ולפ"ז י"ל דוקא באומר כנסי סלע זה לפקדון ס"ל להרמ"ה דל"ש לישדינהו אבל אם בל ידה מתחילה בחורת קידושין שפיר אמרי' לישדינהו. אלא דק"ל אי נימא היכי דל"ש לישדינהו אפילו שחיקה בשעת מתן מעות לאו כלום הוא היכי דזרק לה ולא לקחתו בידה א"כ בזרק לה קידושין קרוב לה אחאי מקדשת הא ל"ש החס לישדינהו אף שהי' מתחילה לשם קידושין והוצרך למחך דהחם בארצאי מעיקרא לאקדושי ליה:

ובדברי מהרשד"ם הנ"ל יש להנין דברי הב"ח סי' כ"ח ד"ה ומ"ש בשם הרמ"ה דוקא דשקלמינהו ואישתקא וכו' נראה דלמד כך מדנקט בעובדא דציפחא בדין שחיקה דלאחר מתן מעות שקלמי ואישתקא וכו' מכלל דבשעת מתן מעות נמי דמקדשת דוקא דשקלמינהו ואישתקא אבל זרק לה קידושין למחך חיקה ולא שקלמינהו אלא אישתקא ואולא לעלמא שחיקה כה"ג לאו כלום הוא ור"ל לאחר שזרק למחך חיקה נערה עד שנפלו הקידושין מחיקה ואולא לעלמא וכו' והבינו הח"מ סי' כ"ח סק"י וב"ש שם סק"י ובח"מ סי' מ"ב סק"ב וב"ש שם סק"ג דכוננו דניערה חיקה והשליכה הקידושין וע"ש מה שהשיגו עליו ובס' בית מאיר סי' כ"ח הק' אי בורקינהו ושדיתנהו מה חידושו דהרמ"ה ברימא היא בקידושין ח' דשדיתנהו קמ"י לא הוי קידושין וכן הוא בשו"ע אה"ע סי' ל' ס"ו:

אבל לפענ"ד אין כונת הב"ח שנערה מחיקה והשליכה לפניו כמ"ש הלשון ח"מ וב"ש נערה והשליכה והיינו שדיתנהו קמ"י דזה הוי דין המחבר בברימא קידושין ח' ע"ב ובשו"ע סי' ל' ס"ו דהחם בעי דוקא ורקחו לפניו אבל ורקחו לפני הוי קידושין כמ"ש ח"מ וב"ש שם אבל בזהי דינא דהרמ"ה שהוא הדין המחבר שם בס"ו גם לדעת הב"ח לא בעי שזרקחו לפניו אלא כלפי שאמר זרק לה קידושין למחך חיקה ולא שקלמינהו אלא אישתקא ואולא לעלמא ע"ו הוי קשה לב"ח מהו הפי' ולא שקלמינהו ואשתקא הרי אפילו לקחתם אח"כ ואותנה בכיסתה נמי הוי כאמרה אין ומקדשת כמ"ש רשב"ס ואפילו לא שקלמינהו בידה בשעת אמירה אלא זרקת למחך חיקה להכי פי' דולא שקלמינהו הפי' שגם אח"כ לא שקלמינהו רק נערה חיקה עד שנפלו הקידושין מחיקה ואפילו לפני קרוב לה ותוך ד' אמותי' כיון שלא לקחתם בידה הוי שחיקה דלאחר מתן מעות ואינו כלום אבל ודאי לא בעי השליכה לפניו ולק"מ קוש"י ח"מ וב"ש וב"ס:

אמנם מדברי המחבר סי' ל' ס"ו שכתב זרק לה קידושין אפילו למחך חיקה ולא שקלמינהו אלא אישתקא יש מי שאומר שאינו כלום כיון דלא ארצאי מעיקרא לאקדושי לי מבואר להדי' דאפילו לא אמר מחילה כנסי סלע זה בפקדון נמי לא אמרי' אי לא ניחא לה לישדינהו ועיי' ב"ש סק"א שהוא דעת הרמ"ה הנ"ל ודלא כטו"ז שם סק"ב שהוא מחשו' מהר"ס שהביא ב"י סי' מ"ב ומגיה שדיתנהו במקום ואשתקא ועיי' בהגהת טו"ז שם באריכות:

ובס' בית מאיר סי' כ"ח ס"ד הק' הא בס' כ"ח ס"ה פסק כר"ה בקידושין י"ג בעובדא דציפחא דאמרי' לישדינהו בלי חולק ואיך הביא בס' ל' דברי הרמ"ה וכן הק' על הטור בס' כ"ח שהביא דברי הרמ"ה ופסק שם כהרא"ש בעובדא דציפחא דחוש לו ע"ש. ואינו יודע מאי קוש'י הא כתב המחבר טעמו בל"ו כיון דלא ארצאי מעיקרא לאקדושי לי וכן הוא בטור בשם הרמ"ה ה"מ היכי דארצאי מעיקרא לאקדושי לי והרי כתב הר"ן בקדושי י"ב דהא בזהי עובדא דציפחא

מניח אותו לשכב כיון דדאי חטף וחזקה כל מה שביד אדם הוא שלו חיישי' שיכבד לשקר דדאי אכתי לא עשה משונה יש לכרוך זה בלשון הגמ' הו"ל בגול ופירש"י הו"ל לגבי האי שבויה בגולן לגבי כל השבועות. אבל מקדש בע"א כיון דעל גוף הקידושין אינו נאמן כשיש אפי' שיהיה מודים והו"ר רק ספק קידושין כמש"ל בשם הפוסקים שפיר נאמן להשטות נחונתי במיגו שהי' יכול להכחיש העד וא"ש:

ובחמ"ח הקשה דכמו במקדש בשני עדים השטאה לאו כלום משום דדברים שכלב אינן דברים ה"נ בע"א נהי נמי דיש לו מיגו ומאמינים לו שכוונתו להשטות מ"מ דברים שכלב אינם דברים. ולפענ"ד נראה דכבר נתקשו טו"ז וחמ"ס כיון דילפי' דבר דבר מממון דקידושין בלא עדים לא מהני ובעי' שנים א"כ המקדש בע"א מהיכי חיית יהא אפי' ספק קידושין וחירו' כיון דאפי' בממון שיש בו הכחשה אם האמין ע"ע ע"א נאמן דהא הימני ואפי' נאמן עלי אבא ואבין מהני וא"כ ה"נ בקידושין אם קידשה בפני ע"א הא הימנוהו ולכן ס"ל לחד מ"ד דחוששי' לקדושי' עיי' טו"ז חנינא אה"ע סי' ע"ה ד"ה ולכן וחמ"ס אה"ע ח"א סוס"ר פ"ב, ולפ"ו בשלמא במקדש' בשני עדים שפיר השטאה לאו כלום דהוי דברים שכלב אבל במקדש בע"א דהא דחוששין לקידושין היינו משום דהימנוהו והרי גם זה דבדברים שכלב שהימנוהו כבי מרי ואפילו ייחדו אותו לעד מאן ימר שהימנוהו כבי מרי אולי רק כחד וכיון דהוי דברים שכלב שוב גם השטאה שהוא דברים שכלב מוציא מדי דברים שכלב ואחי מחשבה ומוציא מדי מחשבה ועיי' רע"ב ותו"ט רפ"ק דפסח"י וכו"מ דהא דהימנוהו הוי דברים שכלב המוכיח דמהיכן מוכח דהימני' מדקידש בפניו אף זה מוכח דכוונתו להשטות מדקידש בפני ע"א ועכ"פ אינו מוכח דהימני' דילמא לא הימנוהו רק כונתם להשטות וא"ש:

אלא דגוף דברי טו"ז וחמ"ס תמוהים בעיני והנה כבר נתקשו פנ"י בקידושין ס"ה וטו"ז בחשו' הנ"ל ובאבני מילואים סי' מ"ב אות ג' כיון דהא דדש"ע אין פחות משנים ילפי' רק בג"ש דדבר מממון והרי בממון מתקיים המעשה בלי עדים ולא איברי סהדי אלא לשיקרא כדאמר' שם בקידושין ס"ה ועיי' חוס' שם וגם גוף הג"ש דדבר בזנות דא"א כתי' כי מלא נה ערות דבר ושם קיום המעשה שאסור על הבעל אם זינחה תחתיו א"כ עדים ולא איברי סהדי אלא לשיקרא וא"כ מנלן בקידושין וגטין דגוף המעשה לא מהני ואינו מתקיים בלא עדים. ופנ"י מ"י כיון דעיקר קידושין הוא דאסר לה אכ"ע כהקדש ועיקר גירושין דמחירה לכל אדם וכיון דליכא עדים לא מהני כלל לגבי כ"ע דהא ילפינן דבר דבר מממון והודאמם לא מהני דלא מהימני לגבי כ"ע ובקידושין מוקמי' לה בחזקת פניה ובגט בחזקת א"א ולהכי ל"ה גט וקידושין גם לגבי דנפשי' דאין קידושין וגירושין לחאזין:

ואבבני מילואי מ"י עפ"י דברי רש"א בקידושין ס"ה שכחב לגבי ממון אי לאו דכחב רחמנא אשר יאמר כי הוא זה דמינה גמרי הודאת בע"ד כמאה עדים הו"א דמעולם לא מקיימא מילתא אלא בסהדי משום דכתיב עפ"י שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר וכדמסתפקא מילתא למר זוטרא ור' אחי דבסמוך אלא דאחי כי הוא זה וגלי לן דיקום דבר במקום דליכא חובה לאחריו כתי' והלכך עדות דכתי' בהו דבר ע"כ לזד ממון שיש בו חובה הוקשו ולא לזד ממון שאין בו חובה ולומר דלא מיקיימא מילתא אלא במקיימא דבר ומשום דאית בהו כעין חוב לאחריו אקשיניהו וזד ממון דאית ב'

אז גם השני ח"ג לחוש כלל ואף דבשני עדים אינו נאמן לומר להשטות נחונתי אבל במקדש בע"א נאמן במיגו דהי' יכול להכחיש העד ע"ש. ועלה דעתי להביא חנא דמסייע לדעת הב"ח מדברי הרמב"ם פ"ט מאישות ה"א שכתב אמר ע"א מקדשה היא זו והיא אומרת לא נהקדשתי ה"ו מותרת א' אומר מקדשה וא' אומר אינה מקדשה לא חנינא ולא נשאל לא חנא שהרי היא אומרת לא נהקדשתי, והק' המ"מ אחאי בע"א אומר מקדשה והיא אומרת לא נהקדשתי כתב שהיא מותרת דמשמע דחנינא לכחילה וא"כ כפיפא שע"א אומר בדבריה והיא אומרת לא נהקדשתי למה לא חנינא לכחילה ע"ש:

ולפי דעת הב"ח י"ל בשנדקדק אחאי נקט גבי עד שאומר מקדשה ולא נקט שאומר נהקדשה ובדידה נקט לא נהקדשתי ולא נקט והיא מכחישתו לכן נראה דכונת הרמב"ם שמיירי שגם היא מודית שזרק לה קידושין והע"א אומר מקדשה היא זו ולא נהקדשה דאפשר אעפ"י שנהקדשה אינה מקדשה שנפלו הקידושין קרוב לו לכן אומר מקדשה היא זו שנפלו קרוב לה ונקט הכי משום סיפא והיא אינה מכחישתו אלא לא נהקדשתי שלא הי' כונתה להקדש רק להשטות ולהכי מותרת לינשא לכחילה דנאמנת להשטות במיגו שהיתה מכחישתו וכדעת הב"ח ובסיפא ע"א אומר מקדשה היינו קרוב לה וע"א אומר אינה מקדשה היינו קרוב לו לא חנינא ואם נשאלת לא חנא שהרי היא אומרת לא נהקדשתי רק כיונה להשטות ואינה נאמנת שכוונה להשטות בשני עדים אפי' במיגו שהיתה אומרת קרוב לו דהוי מיגו במקום עדים אבל ודאי אם אמרה גם היא כעד המכחיש היתה מותרת לינשא אפי' לכחילה:

אלא דאם באת לזה דא' אומר מקדשה פי' קרוב לה וא' אומר אינה מקדשה פי' קרוב לו שוב לק"מ אם הפי' לא נהקדשתי כלל דנרישא מותרת לכחילה דנאמנת להכחיש ע"א אבל כפיפא היא מוכחשת משנים וא"נ כלל והו"ר רק ע"א כנגד ע"א לכן לכחילה לא חנשא ואם ניסת לא חנא:

וב"ש הק' על הב"ח הא זה דומה לאומר חטפתי ודידי חטפתי דאינו נאמן במיגו דהי' יכול להכחישו. ולפענ"ד לק"מ דהתם אם חטף בפני שנים אינו נאמן לומר דדי חטפתי ומיקרי גולן משום חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו ונפסל אפי' לעדות ולשבויה ולהכי גבי ע"א נמי כיון שהחזרה האמינוהו ע"א לשבויה כל זמן שאינו נשבע להכחיש העד הוא נאמן כשנים כמ"ש חוס' וראשונים ב"ב ל"ד ושבויה ל"ב ולהכי אינו נאמן דדידי חטף אפי' במיגו דדאי של חזירו חטף דכל מה שביד אדם הוא שלו ועיי' סמ"ע ושא"ך סי' ע"ה סי"ג:

ויש להסביר יותר דהרי הקושי' הי' שם שיהא נאמן דדי חטפתי בשבויה במיגו דלא חטפתי שהוא נאמן בשבויה ולר"י החסיד שכתב ב"מ ה' ע"ב הא דלא אמרי' מיגו דחשיד אמונא חשיד אשבויה היינו משום דשמא ע"י שבויה יפרוש מגולן ואין לומר שאין אנו מניחי' אותו לישבע דהא אין אנו יודעי' אם הוא גולן כלל ואכתי לא גול אלא רוצה לגול אבל גולן ודאי אפשר כמו שמממון אינו פורש ה"ה משבויה וא"כ אין אנו מניחי' אותו לישבע (על שקר) שמא ישבע על שקר ועיי' חוס' שם ע"א ד"ה שכנגדו וא"כ בע"א שהעד שחטף כל זמן שלא נשבע שלא חטף הרי הוא נאמן כשנים והו"ל בגולן ונהי דאינו נפסל בכך לשאר דברים היינו מטעם שכתב מהר"ק הביאו ש"ך וטו"ז ביו"ד סי' א' דאפשר עשה חשונה אבל לגבי האי שבויה דדידי חטפתי הוי בגולן ואין אנו

אמנם מ"מ נ"ל דכאן צנ"ד אפי' ספק קידושין לא הו' לפמ"ש נוצ"י קמא אה"ע סי' נ"ט דדבר שאין צעה"ב מקפיד עליו הוא מטעם הפקר וא"כ לא עדיף מאלו הפקירו בפירוש שאם לא הפקירו לכ"ע אינו הפקר כמבואר פ"ו דפאה לבי"ה שהלכה כמותו ואפי' לא הפקיר לאדם א' אינו הפקר כמו שהביא רמ"א מבי"מ ל' ע"ב וא"כ אם צעה"ב מקפיד רק נגד אדם א' שוב הו' גזל אפי' נגד מי שאינו מקפיד ע"ש והנה כאן א"א לומר שאינו מקפיד על כל הטבעות ומפקיר' כולם לכ"ע דא"כ יבואו ק' צנ"א ויקח כ"א מהם טבעת אחת כהאי גזרא דאייחתי קארי לפוס נהרא אחי כ"ע שקול קרא קרא וכו' צ"ב פ"ח והרי הם בחנות למוכרם אע"כ א"א לומר אלא שאינו מקפיד אם לוקחין טבעת אחת וכו' אפשר לומר

שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במחנה וכו' ע"ש שהאריך. ולפענ"ד ז"ל דר"ן בגיטין י"ג הק' אהא דאמר' דהוי כאומר משמעבדנא לך ולכל דאחי מחמחך וכו' האריך משעבד עזמו לזה שקיבל במעמד שלשון הא בשעת הלואה לא ה' המקבל מזכור וחי' הנ"מ במילתא דאי דהאי לאו דהאי אבל הכא אפשר שיהי' משעבד לכל העולם בזאח"ו הלכך ל"ש הכא ברירה כלל ע"ש ולפ"ו במחנה דאי דהאי לאו דהאי א"א למת מחנה כל זמן שאין המקבל מזכור ומעמה בדבר שאינו מקפיד א"א להיות בחורח מחנה דאימתי יחול המחנה אם לאחר שנטלו הרי כיון שנטלו ע"ד להחזיק לעצמו שוב אינו ברשות בעלי וא"י להקדישו ולא ליחטו במחנה ועיי' חוס' ב"ק ע' ד"ה לא ועיי' במקו"ח ס' חנ"ד אוח ב' וכמס"ל לענין הפקר ואי קודם שנטלו הרי אין המקבל מזכור וא"כ אין ברירה אבל התם בסוכה נותן במחנה לאחר שהגיע הלולב ליד מי שהגיע דאז כבר המקבל מזכור ואי דאז אינו ברשותו ז"א דהא מי שנטל הלולב כסבור שלו הוא והוי כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הוא דלא קנה בלי דעת המקנה וא"כ אינו קונה גם בקנין גזילה לחשוב אינו ברשות בעלי וגם בלא"ה אינו מכויין לגולו ואם ה' יודע מי הוא בעליו היה מחזירו והוי רק כפקדון בידו וכמ"ש במקו"ח הנ"ל ושפי' יכולי' הבעלי להקנות לו במחנה. לכן נראה עיקר כנוצ"י דדבר שאינו מקפיד הוי מטעם הפקר ולא מהני בנ"ד מטעמא דכתיבנא ושוב הוי מקדש בגול דאחרי' קודם י"אוש ואין כאן קידושין כלל:

ועוד נ"ל דהתם בסוכה עכ"פ החפץ שהוא נותן במחנה מזכור דהיינו לולבו אבל בנ"ד וכן בדין שבש"ע בחמרה או אגוז ודאי אם אין לו אלא טבעת אחת או תמרה ואגוז אחת שהחפץ מזכור אם אינו מקפיד י"ל שנותנו במחנה למי שיטלו אם אינו מקפיד כמו בלולב אבל טבעת א' שבין הטבעות או תמרה בין התמרים שאין החפץ מזכור ודאי שייך ביה אין ברירה וכדמשמע נמי מחשו' רשב"א הנ"ל גבי חצי שדה דאי לאו משום שיכול להקנות אחר שיבורר הוי אמרי' דל"ק כלל משום דאין ברירה וכאן א"י להקנות אחר שיבורר כמס"ל ואפשר גם אבני מילואים מודה בזה:

אבל על גוף דברי אבני מילואים אני חמה הרי אמרינן בפסחים וי"ו ע"ב סופי חאנים וכו' בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר ופירש"י דהפקר פטור מן המעשר הרי מפורש יוצא דבר שאינו מקפיד הוא מטעם הפקר דמחנה אינו פטור מן המעשר ועיי' ברמב"ם ר"פ ב' [ב'] ממעשר וז"ע:

ועוד נ"ל דבנ"ד אפי' לדעת אבני מילואים אין כאן חשש קידושין והוא עפ"י דברי הר"ן כתובות ז"ח שכתב ומהא שמעי' שאין השליח יכול לקנות לעצמו אפי' באותן הדמים שהרשוהו הבעלי למכרו לפי שכיון שהוא שליח הרי הוא כיד הבעלי לפיכך א"י להקנות לעצמו שאין המכר אלא הוצאה הדבר מרשות לרשות זה לא יצא מרשותו שהרי במקום בעלי עומד ע"ש והכי פסקי' בחו"מ ס' קפ"ה ס"ב ומעמה הנער המקדש הזה שהוא פועל אצל בעה"ב זה למכור בחנות דודאי הוי ידו כיד בעה"ב כל זמן שלא חזר בו כדאמר' ב"מ ה' אינו קונה כלל בדבר שאין בעה"ב מקפיד בחורח מחנה דאין כאן הוצאה מרשות לרשות דבמקום בעה"ב עומד וכ"מ הוציא מרשות לרשות במה שנתן הטבעת באצבע הנערה ז"א דדוקא בגול לאחר י"אוש אמרי' דהוי שני רשות בידה וקנאחו וכיון דקנאחו היא אף הוא קונה אותה עיי' חמ"מ ס' כ"ח סק"ב כיון דע"י שנעשה י"אוש ביד המקדש שגולו קנאחו אבל כאן כיון שהנער המקדש לא קנה הטבעת כיון שלא ה' הוצאה

שהפקירו וא"כ אינו מזכור איה מהם הפקר עד אחר שלקחו אחת מהני והרי מזכור ב"ק ס"ט דאם אומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר לא מהני למ"ד אין ברירה וא"כ גם כאן לא עדיף מאלו הפקיר בפירוש טבעת אחת שיקח אדם א' דלא מהני ואי דכאן אחר שכבר לקח ומזכור איהו נמי אין בעה"ב מקפיד ואז חל ההפקר, ז"א דאחר שכבר לקח הרי אינו ברשו' בעלי וגול ולא נחיאשו הבעלי שניהם א"י להקדיש וה"נ א"י להפקיר מזכור ג"כ ב"ק שם דכל הנלקט יהא הפקר לא מהני לר"י דס"ל גול ולא נחיאשו הבעלי שניהם א"י להקדיש וקיי"ל כותי' בחו"מ ס' שני"ד ס"ו וכן כתבו חוס' שם להדי' בד"ה הוי אמינא ולא מן הדין דגול ולא נחיאשו הבעלי שניהם א"י להקדיש ולחלל ולהפקיר וכו' ודלא כב"ח בתשו' ס' קכ"ד שהביא קנ"ח ס' רי"א אות ד' וכבר השיג עליו קנ"ח שם מסוגי' דב"ק הנ"ל ותמנהי שלא הזכיר דברי חוס' אלו ועיי' פנ"י גיטין דף ל"ח ד"ה בחזקה:

ומה"מ נמי לא חקשי עמס"ל מהא דאמר' ב"ק ק"ו ע"ב גבי חצי שדי אני מוכר לך משמני' ביניהם ואמר' בגמ' דלוקח נטל כחוש שבו והחצי מיהו קני ואמאי הא לא ה' מזכור איה חצי הקנה לו ונימא אין ברירה דכבר עמד על זה רשב"א בתשו' וחי' משום דיכול להתנות שיחול הקנין לאחר הציור לכן אפי' התנה שיחול מיד שפי' חל אפי' למ"ד א"ב עיי' ח"ג ס' ז"א [ח"ב ס' פ"ב], אבל כאן א"א לחול הפקר אחר הציור משום דאינו ברשותו שפי' כתבתי דאין ברירה:

ולפענ"ד נראה עוד לפמ"ש ריטב"א בע"ז ס' אהא דגר ונכרי שירשו אביהן נכרי גר יכול לומר לו טול אחת ע"ז ואני מעות אפי' אי ירושת הגר דאורייתא ל"ש לומר א"ב דאין סהדי שמתחילת ירושה האי ניחא ל"י בע"ז והאי ניחא ל"י במעות ודמי כמזכור מתחילה ע"ש וה"נ כיון שבד המוכר למת לו כחוש אגן סהדי שיתן לו כחוש והוי כמזכור מתחילתו וה"ע ל"ש בנ"ד. ולפ"ו שפי' הוי קדשה בגול דאחרי' קודם י"אוש ואינה מקודשת ודאי:

אמנם באבני מילואים ס' כ"ח אות מ"ט השיג על נוצ"י דאינימא דדבר שאינו מקפיד מחורח הפקר אחרי' עלה, א"כ הרי כתב הרמב"ם פ"ב מנדריס ה"ד דאסור לחזור מהפקר והחזר בו עובר משום כל יחל דברו וכמ"ש הב"ח בטור חו"מ ס' רע"ג א"כ זוכה בו מחורח הפקר וא"כ גם בדבר שאינו מקפיד ינטרך לחזור ולזכות בו וזה דבר זר ע"ש:

ולפענ"ד לק"מ ולא מיבעי' לדעת הרמב"ם פ"י מנדריס ה"י"ב דהמדייר לוקח ולא המודר דדברו אדיבור קאי והמדייר דיבר ולא המודר פשיטא דל"ש לא יחל דברו אלא במפקיר בפירוש בפה ואומר זה יהא הפקר אבל בדבר שאינו מקפיד נהי דאין סהדי שמפקירו בלבו והוי הפקר מ"מ כיון שלא אמר שמפקירו אין כאן לא יחל דברו וע"כ מותר לחזור בו ושפי' חזר בו וא"ל לחזור ולזכות בו מן ההפקר אלא אפי' לדעת הר"ן מנדריס ט"ו דהמודר עובר דלא יחל דברו אדבר קאי ולא אדיבור ע"ש מ"מ הרי קי"ל ביו"ד רס"י ר"י ורס"י רל"ט דאין נדר ושבעה חל עד שיוציא בשפתיו וא"כ בדבר שאינו מקפיד שלא הוציא בשפתיו אין כאן מדר ומותר לחזור בו וא"ל לזכות בו מחדש מן ההפקר אלא חזר בו ממה שהפקיר וממילא הוא שלו:

וב"ש באבני מילואים שם דדבר שאינו מקפיד הוא מחורח מחנה דאינו מקפיד וחוסן ונותן דבר מועט למי שיטול שלא מדעתו וזכה"ג דהוא בחורח מחנה לא בעי' לכל אדם והביא רא' מהא דסוכה מ"ב ע"ב ומלמד' אוחס לומר כל מי

אינו נותן גט עד שיגדיל, והפשוט בל"ס גם אחת ידעת דא"כ מ"ש גט דנקט הלא לכל מילי הוא כקטן רק דביאחו ביאה, אע"כ דארישא קאי ופירושי קמפרש דקנאה מה"מ וא"י לגרשה עד שיגדיל:

אמנם לעשות ריוק אכחזי יישוב גזון דהרי בכל זמן לאדם שלא בפניו אם נודע לו ומיחה מהני ובטל הדבר למפרע, ועיין רש"א קידושין כ"ג ד"ה ולענין פסק הלכה ובהדיא אמרין כחובות י"א נגר קטן שמטבילין אותו ע"ד ב"ד משום זכין לאדם שלא בפניו להגדילו יכולין למחות והכי פסקינן ביו"ד סי' רס"ח ס"ו, ולפ"ו בקטן שקידש לו אביו אשה אפילו לדעת מל"מ שהם קידושי תורה שפיר יכול לגרשה בקטנותו דכיון שמגרשה אינו חפץ בה והרי הוא מיחה ובטלו הקידושין וכמ"ש בנוב"י קמא אה"ע סי' ס"ב:

אלא דבנוב"י שם קיהה עלה ממ"ש הר"ן שם בכחובות דדוקא הגדילו יכולין למחות אבל מחאה דקטנות לאו מחאה היא. מיהו ז"ל דהרי מסיק הר"ן שם דנהי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא היינו לענין שאם נחרצה אח"כ אין מחאתו כלום אפ"ה מהני לענין דאם לאחר שהגדילו עומד במחאתו מהני ע"ש, וא"כ ל"ש למיחתי ואינו נותן גט עד שיגדיל דהא אפילו נותן גט בקטנותו נמי מהני כיון שמוחה בקידושין ועומד במחאתו כשהגדיל ואפי' נקדע הגט קודם שהגדיל. ואפשר נמי דמותרת אפי' לינשא קודם שהגדיל ולא חיישינן שמה יחזור ממחאתו דמוקמינן ל"י בחוקת שהוא עכשיו, וכמ"ש ש"מ בכחובות י"א לענין גר קטן דמותר בב"מ ולא חיישינן שמה ימחה לכשיגדיל, דמוקמינן ל"י אחזקה דהשתא שאינו מוחה, ויש לחלק קלח וא"ש:

ובידי דברי אכיר לפניך מה שנחחדש לי בעברי דרך עיוני בדברי נוב"י קמא סי' ס"ב באה"ע, והנה בנוב"י שם הקשה מקידושין י"ט דבעי ר"ל מהו שיעד לבט קטן וכו' אר"י ת"ש איש כי ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן ואי אמרת מייעד א"כ מצינו אישות לקטן ולא לאי אינו מייעד אמאי קממעט ל"י קרא חפשוט מינה דמייעד וכו', ולר"י ברזילי אמאי דוקא לר"ל הא לכ"ע מצינו אישות לקטן בקידש לו אביו אשה. ולפענ"ד לק"מ דהרי נוב"י עצמו שם הקשה מה זכות הוא לקטן הרי חוב הוא לו שנאמר בקרובותי, ומירן דר"י מיירי באשה שאין לה קרובים משבע קרובות הנאסרים בגינה:

ולדידי בלאה"נ אין זה קושיא, דמשמע בכחובות ע"ה דדוקא באשה חשובה שייך ה"ט לא ניחא לי דאיתמר בקרובותי אבל לא בשאר נשים, ואע"ג דבקידושין ס"ה פירש"י דקידושין הוי חב לאחריני שקרובותי נאסרו זו וקרוביו נאסרין בה, היינו דמשו"ה הוי קידושין חב לאחריני שאין להם שום זכות בקידושין שלו רק חוב אי קרובים, אבל לדידי' שהקידושין הם זכות אין איסור קרובי חשוב חוב רק באשה חשובה דהא בכל אשה שיקדש יהי' איסור קרובי. ועוד דאפילו הוי חובה קלח זכין לאדם שלא בפניו דמוכח בחוס' כחובות י"א סד"ה מטבילין וכן כתב רש"א להדיא בקידושין כ"ג ד"ה ולענין פסק ע"ש:

אבל עוד הקשה הא חוב הוא לו שמתחייב בשאר וכסות. וסבור הייתי לומר דר"י מיירי בהתנה שלא יהי' לה עליו שאר וכסות דמהני ומקודשת כמבואר באה"ע סי' ל"ח ס"ה וסי' ס"ט ס"ו, אבל אכתי קשיא הא חוב הוא לו שמתחייב בעיקר כתובה ולזה לא מהני תנאי כמבואר שם בס"ט. אך גם לזה י"ל דהא דלא מהני תנאי בעיקר כתובה היינו למה

מרשות לרשות א"כ כשהיא קנאה כיון שאין בעה"ב מקפיד הוי כותמן למי שיטלו א"כ קנאתו מן הבעה"ב שהוא הנותן ולא קנאה מן הנער המקדש כלום ואינה מקודשת כלל:

היוצא מדברינו דבנ"ד יש הרבה נדדי' להקל, (א) דעת הב"ש דבאומרת שלא הבינה לשון הרי את הוי רק ס"ק וכיון דמקדש בע"א הוי רק ספק קידושין הוי ס"ס. (ב) לדעת הב"מ נאמנה שלא הבינה במיגו דמכחשת את העד. (ג) דאפי' לח"מ וב"ש נאמנה במיגו דהיתה מכחשת וגם אומרת שלא הבינה לשון קידושין. (ד) מה שאמר לה אח"י שהיא וכו' אם העד אמר כן ל"ש לישידיהו ואם המקדש א"ל כן שלא באותו מעמד ג"כ אינו כלום ואם א"ל באותו מעמד אם אפי' חשידיהו הוי ס"ק ל"ש חשידיהו. (ה) דלהרבה שיטות לא אמרי' ה"ט דלישידיהו כלל ולדעת רמ"ה ל"ש ה"ט אלא באיתרצאי מעיקרא לאיקדושי' לי ולב"ש וב"מ אליבא דהרמ"ה דוקא בעבדה מעשה המוכיח על ריטוי שלה ובנ"ד שלא הבינה לשון קידושין ליכא ריטוי דמעיקרא ולא מעשה המוכיח על ריטוי שלה. (ו) גם אי שייך לישידיהו הוי רק ס"ק ומקדש בע"א נמי רק ספק קידושין כנ"ל והוי ס"ס. (ז) לדעת הב"מ נאמן המקדש שכונחו ה"י להשקות ואפי' לדעת ב"ש וח"מ דאינו נאמן מ"מ כיון שהעד אומר שחשבה רק להשקות הוי כקידושין בלי עד כלל. (ח) משום דקדשה בגול דאחרי' קודם ייאוש דאינה מקודשת ואי משום דהוי דבר שאין בעה"ב מקפיד מ"מ לדעת הפרשה אין זה אלא בפחות מש"פ ואפי' לטו"ו ושאר פוסקי' דגם ב"ש שייך שאינו מקפיד מ"מ הוכחנו בנוב"י דהוא מטעם הפקר וא"כ קודם שנטלו לא מהני משום דאינו מבורר ואחר שנטלו לא מהני משום דאינו ברשותו. (ט) דאפי' לא"מ שהוא משום מתנה לא מהני כאן כיון דליכא הוצאה מרשות לרשות. וכיון דלרוב פוסקי' מקדש בע"א אין חוששי' לקידושין רק אן חוששי' לדעת סמ"ג לחומרא וכבר כתבו נוב"י מניינא סי' ע"ה וחמ"ס אה"ע ח"א סוס' ק"א דהיכי דיש עוד נדדי' להקל גם סמ"ג מודה דיש להקל במקדש בע"א לכן לפענ"ד דעת תורה נוטה דבחולחא שרי' להחמיקא לכל גבר דיתחבין וא"י גט כלל מן הנער שקידש אבל אינו רוצה שיסמוך עלי לבדי רק אם מסכימי' להיתירא שני רבני מובהקי', הם מסכימי' ואני מסכים וד' יסכים עמנו שלא נכשל ח"י בדבר הלכה ויראינו מחורמו נפלאות עד קץ הפלאות כנפשו ונפש ידיו דוש"ת:

עמרים הק' בלוהם
רב"ד דפה והגליל

סימן נ"ה

שיל"מ ב' איפאלו ב' ואלה המשפטים תרנ"ו ל' שוב"מ לנני אהו' הרבני החריף ובקי כמו"ה יודא לני נ"י בלוהם וכאל"ש:

מכתב ביד קבלתי וראיתי כי נכסוף נכספת להשיבך בד"ת לכן הגם שאין לי פנאי מ"מ אשיב לך על קלח דברייך:

במה שהקשית בנדה מ"ה דקמני בן ט' שנים ויום א' שבא על ימחו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל ופריך בגמ' ולכשיגדיל בגט סגי לה והתניא וכו', וק"ל לפמ"ש מל"מ פ"ו מגירושין ה"ג דדעת ר"י ברזילי שהביא מהרי"ק שורש ל' דקטן שקידש לו אביו אשה צריכה גט משום דזכין לאדם שלא בפניו וכו' דמשום קידושי תורה אחי' עלה ע"ש, דילמא הא דקמני ואינו נותן גט עד שיגדיל לאו ביכס מיירי אלא בקטן שקידש לו אביו אשה דאינו נותן גט עד שיגדיל והא דתני לה הכא לאשמועינן דאף דבן ט' קונה ימחו דביאחו כגדול אפ"ה

לקטן, אבל א"א לא מיעד לק"מ מנינו אישות לקטן כר"י
ברזילי דאי לא מיעד גם דינו של ר"י ברזילי ליחא להאי ס"ד
דאכתי לא ידע מהאי דינא בן ט', וקאמר נמי שפיר ואלא מאי
אינו מיעד, וא"כ גם דינו של ר"י ברזילי ליחא אלא קממעט
לי קרא:

ולפ"ז נראה להביא רא"י לדעת ר"י ברזילי מהא דבעי
גיטין פ"ה חזק מקדושי קטן מהו מי אמרינן
השחא מיהא לאו בר הוי הוא או דילמא אחי לכלל הוי,
וקשיא דהא אם אמר חזק ממי שאין לו קידושין לא הוי שויר
דבלאו חזק נמי א"י לקדשה, וא"כ אם אמר חזק מקדושי קטן
נהי דכל קטן אחי לכלל הוי מ"מ הרי לכשיהי' גדול ואחי לכלל
הוי לא התנה חזק ויהי' יכול לקדשה, וא"כ אין כאן שויר ומה
שהתנה שבעדו קטן לא יוכל לקדשה נמי לא הוי שויר שבעדו
קטן בלא חזק נמי א"י לקדשה:

אך רש"י נשמר מזה שפ"י חזק מקדושי קטן חזק מפלוני
וקטן הוא ומבעי לי כיון דהשחא א"י אותו פלוני לקדשה
בלא חזק כיון שהוא קטן א"כ מחירה לכל מי שיש לו קידושין
עלי' עכשיו, והוי עכשיו דבר הכורת בינו לבינה בלי שום שויר
ומגורשת אף שאם יגדיל אותו פלוני ויהי' בר הוי נמי לא יוכל
לקדשה משום שאמר חזק מ"מ כיון דנפסקה פסקה ומגורשת,
או דילמא אחי לכלל הוי ולא יוכל לקדשה משום חזק והוי שויר
ואינו גט, כן אמרתי בנחרותי וכמדומה שאח"כ רב ראיתי כן
בהגהת רע"א או בחדושי. אלא דא"כ חקשי מאי קפשיט
חניתיה קטנה מתגרשת בקידושי אבי אחי והא בעינן ויחא
והיתה, אלא אחי לכלל הוי ה"נ אחי לכלל הוי, ואי נימא
כמ"ש מאי רא"י הוא זו התם שפיר אמרינן כיון דאחי לכלל
הוי השחא נמי הויא בת הוי וה"ה בת גירושין, וכיון
שמתגרשת בע"כ ולא בעי' דעתה מגורשת, אבל כאן נהי דהוי
עכשיו נמי בר הוי מ"מ כיון שא"י לקדשה בלא חזק משום
דאינו בר דעת לא הוי השחא שוירא והוי השחא כריתות
ומגורשת, ושוב כיון דפסקה פסקה וכסברת בעל איבעיא,
ומכאן אין הכרע לזד השני של בעל האיבעיא:

לכן נ"ל דנוכ"י ס' ס"ג הביא קושית חתנו לר"י ברזילי מאי
קאמר בגיטין הנ"ל השחא מיהא לאו בר הויה הא קטן
נמי בר הויה אם אחר מקדש לו אשה משום זכין לאדם וחזק
לו נוכ"י דהא דכתב ר"י שאחר יכול לקדש לו היינו לבתר
דמסקינן בגיטין שם דקטן מקרי בר הויה כיון דאחי לכלל
הויה, וא"כ שפיר יכול אחר לקדש לו משום זכיה שהוא מטעם
שליחות כיון דמשלח בר הויה וקידושין הוא, אבל אינימא
דמשום שא"י לקדשה בעצמו לא מקרי בר הוי אף דאחי לכלל
הוי שוב אין אחר יכול לקדש לו אף דזכות הוא לו כיון דזכיה
מטעם שליחות, כיון דמשלח אינו בתורת אותו דבר לא מהני
שליחות. ולפ"ז י"ל דהיינו דמבע"ל מי אמרינן השחא מיהא
לאו בר הוי הוא וא"כ גם אחר א"י לקדש לו, וא"כ לא הוי
שויר או דילמא אחי לכלל הוי והוי בתורת אותו דבר, וא"כ
אחר יכול לקדש לו משום זכות אם לא אמר חזק והוי שויר,
ופשיט לי חניתיה וכו' הנ"ל ה"נ אחי לכלל הוי, וא"כ אחר
יכול לקדש לו דעת ר"י ברזילי, ושפיר הוי שויר, וא"כ
סייעתא לר"י ברזילי מהכא:

אלא דגוף קושית חתנו יש לדחות דהא דקאמר חזק מקדושי
קטן מהו פירושו חזק ממה שיקדש הקטן בעצמו לא
אחר בשבילו:

וישוב הקשו חזק וחזקו אחי בקטנה שקדשה אחי ואמה
יוחא במיאון נימא דהוי קידושי תורה מטעם זכ"י כמו

דפסקינן דכתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר
משל תורה ע"ש בח"מ וכו', אבל ר"י ברזילי פסק כמ"ד
כתובה דא' ושפיר מהני חזקו כמו בשאר וכסות וא"כ אין כאן
חזק:

אלא דנ"ל דאי שאל וכסות מה"מ דעת הרמב"ם וגם
כתובה מה"מ א"כ כיון שהקידושין מחייבין אותו בזה
אלא שפוטרי עצמו ע"י התנאי שוב הוי גוף הקידושין חזק ולא
זכות ול"ש זכין לאדם שלא בפניו. ולכן מחזורתא כמו שתי שם
נוכ"י דכל חזקים אלו היינו כשנכנסה לחופה אבל בקידושין
למוד ליחניהו לחזקים אלו ושפיר הוי זכות, וכתב ר"י ברזילי
שפיר דיש חשש קידושי תורה ודעת משנה למלך:

ולפ"ז נראה ברור דהאז א"י לבנו קטן להכניס לו אשה
לחופה להיות דינה כנשואה דהא זה חזק הוא לו
בקושיא הנ"ל וע"ש נוכ"י. אבל בייעוד פשיטא דאם אמרינן
דמיעד אדם לבנו קטן שיכול להכניסה לו גם לחופה ולחייבו
בשאר וכסות שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב ואם לבנו ייעדנה
וכו' שארה כסותה ועונתה לא יגרע. ועיין סנהדרין נ"ב ע"ב
דדריש דהאי קרא ואיש כי ינאף וכו' דכתיב מות יומת בחנק,
וא"כ ע"כ קרא מיירי בנשואה דהיא בחנק דמתן סנהדרין
פ"ד ע"ב ולא בארסה דהיא בסקילה דמתן סנהדרין נ"ג, ואף
דגם בוגרת בחנק אפילו ארסה דאמרין כתובות מ"ט מ"מ
קרא סתמא כתיב, וע"כ מיירי בנשואה, וא"כ אי אפשר
לאוקמא בקטן שקידש לו אציו דזוה לא משכחת נישואין רק
אירוסין, אע"כ בייעוד ושפיר פשיט מיני' תחילה דאינו מיעד
והדר בעי למיפשט דמיעד:

ובזה מיושב נמי מה שהקשה חתנו שם ס' ס"ג ממסקנא
דקידושין שם דאין ייעוד אלא בגדול ולר"י ברזילי אחי
א"י לייעד לבנו קטן מטעם זכין לאדם שלא בפניו ע"ש,
ולפ"מ שם לק"מ דמטעם זכין לאדם אינו עושה רק אירוסין ולא
נישואין, אבל ייעוד דעושה גם נישואין אינו אלא בגדול וא"ש:

מיהו בלא"ה נ"ל לק"מ דאי משום זכין לאדם אם הגדיל יכול
למחות משא"כ מדין ייעוד אפי' הגדיל א"י למחות אי
הוי אמרי' דמיעד לבנו קטן, אלא דנאמח אין ייעוד אלא
בגדול מ"מ לפי שאין ייעוד אלא מדעת דאמרין בקידושין
שם:

ועוד שהרי כתבו חוס' בקידושין ה' ד"ה אף שייעוד יכול
לעשות בע"כ דאז ובע"כ דבת והא דאין ייעוד אלא
מדעתה דידה דאמרין קידושין י"ט היינו רק שצריך להודיעה
שמיעדה לשם קידושין וכן כתבו רש"י וריטב"א בקידושין
י"ט לדעת ר"מ הביאם מל"מ פ"ד מעבדים ה"ה, ודלא דעת
כ"מ שם, ולפ"ז שפיר קאמר דאין ייעוד אלא בגדול דבקטן
דליכא משום ייעוד רק משום זכין לאדם צריך דוקא רגון דידה
או דאז:

ועוד נ"ל ליישב שתי קושיות הראשונות דע"כ לא קאמר ר"י
ברזילי דקטן שקידש לו אציו אשה מקדשת מטעם זכ"י
אלא משום דמנינו אישות לקטן דינא בן ט' ויוס אי' שבה על
יבמתו דמדאורייתא חזי' לי' אלא שא"י לקדש לפי שאינו בר
דעת ולזה מהני קידושי אציו מטעם זכיה, אבל בס"ד דקידושין
דאכתי לא ידע לאוקמא הך ברייתא אשת איש פרט לאשת קטן
דינא בן ט', וא"כ אי אמרינן דאינו מיעד לא מנינו אישות
לקטן כלל ואינו בר אישות מודה ר"י ברזילי דגם קידושי אציו
לא מהני, דנהי דזכין לאדם מ"מ לאו בר אישות הוא כלל, וכמו
דאין קידושין מופסין בעריות ה"נ אין קידושין של קטן ובשביל
קטן נחפסין, וא"כ שפיר קאמר וא"א מיעד א"כ מנינו אישות

בקטן ונוכחי האריך בזה. ולפענ"ד נראה דרשב"א נדרים ל"ו הק' אהא דבעי החס המורס משלו על של חבירו נריך דעת בעלים או לא וכו' הא שליחות לאו מדין דניחא ל"י או לא נחא ל"י אלא גזיה"כ הוא מה אחס לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, וחדע שהרי האומר לחבירו לא וחרוס ל"י והלך ומצא חרוס למ"ד דאין חוקה שליט עושה שליחותו אמרי' פ"ק דחולין שאינו חרוס דדינא אינש אחרינא שמע והלך וחרס ורחמנא אמר אחס גם אחס מה אחס לדעתכם וכו', ואע"ג דהחס נחא ל"י שמקטן את חבירו, ומיך דלא בעינן שלוחו לדעתו אלא בחורס משל בעל הכרי על של בעל הכרי אבל בחורס משלו על של בעל הכרי לא בעי' שליחותו ממנו ואינו חלוי אלא חס זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו או אינו זכות דמזוה דנפשי' עדיף ל"י, ופי' קצוה"ח ס' רמ"ג ס"ח אות ח' כוונתו דלא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אלא היכי דזוכה המקבל באיזה דבר כגון במזכה חפץ לפלוני או במזכה גט לאשמו דזוכה האשה בגט או במפריש משלו, אבל מפריש משל בעל הבית אין זה זכות אלא ניוחא איכא ושליחות לאו מחורס ניוחא הוא ובעינן לדעתכם דוקא ע"ש. ולפי"ז אחי שפיר בשלמא האיש קונה האשה שייך שפיר בקטן זכין לאדם שלא בפניו, אבל בקטנה כיון שאין האשה קונה את האיש אלא אדרבה נקנית לו, וכמ"ש חוס' ריש כתובות שהאשה שדה של בעל ואין הבעל שדה של אשה, א"כ אין הקידושין זכות אלא ניוחא ושפיר אינה מקודשת מה"ח דבעינן שליחות מדעתכם:

ועוד נ"ל דיש להבין על ר"י ברזילי איך היו קידושי חורה משום זכין לאדם נהי דגוף הקידושין הם זכות שיהי' לו אשה אבל שמה אינו חפץ בזה שקידש לו רק באחרת, וא"כ חוב הוא לו דכל כמה דאגידא ב"י לא יהבי אחריתא ע"י נמ"י יצמות ס"ד. אך ו"א כיון דגוף הקידושין היו זכות שפיר זכין לו, ואם לא חמא חן בעיניו הרי יכול לגרשה בע"כ, וכ"ז בקטן אבל בקטנה שפיר היו חוב שמה אינה חפ"ה בזה אלא באחר והאיש אינו מגרש אלא לרצונו לכן לא היו קידושי חורה ויוצאה במיאון:

ובדברי נחא נמי מה שהקשה חתנו בס"ג ס"ג אמאי תקנו נישואין למרש הא אפשר בקידושי חורה ע"י אחר. ועוד דקי"ל דמרש כשם שכונס ברמיה כך מוציא ברמיה, ולר"י משכח שכונס ואינו מוציא בקידש לו אחר דהוי קידושי חורה. ולפמ"ש חדא מתורמא באידך דבקטן כיון שאם אינו חפץ בה יכול לגרשה בע"כ כשיגדיל וגם יכול למחות בקטנותו ואם עומד בהמחאה לכשיגדיל מהני המחאה כמס"ל בשם הר"ן שפיר הוי זכות והוי קידושי חורה, אבל מרש כיון שאם יהי' קידושי חורה א"י לגרשה דלא אחי לכלל דעת וגם מחאה בעודו מרש לא מהני כמס"ל בשם הר"ן דמחאה דקטנות לאו מחאה הוא, וה"ה מחאה מרש, א"כ היא הנומנת דלא הוי קידושי חורה דנהי דגוף הקידושין הוי זכות מ"מ הוי חוב דאפשר אינו חפץ בה רק באחריתא וא"ש:

ובת"ש' מהרי"ט ח"ב ס' מ"א הקשה מב"צ קנ"ו דלמר ר' נחמן אמר שמואל בודקין לקידושין ולגירושין, ופריך בגמ' וכיון דבדקנא לקידושין ולגירושין ל"ל וכו' ולר"י ברזילי מאי פריך הא קידושין אפשר בלי בדיקה ע"י אביו שקידש לו אשה ובעי בדיקה לגירושין. ולפענ"ד נראה דרשב"א וחס' שם מפרשי דבהגיע לכלל שנים מיירי ובודקין אם הביא שערות ע"ש, אמנם ראיתי בעין משפט צ"ח על הא דבודקין לקידושין וכו' רמב"ם פ"ד מאישות ה"ו, וזה לשון הרמב"ם שם אמר שכח דקטן שקידש אין קידושי קידושין וגדול שקידש קטנה שאינה גרשית אלא היא פתחה משש אעפ"י שהיא נכונה

ומזה קשיא לי על מה שראיתי בחמ"ס ולא ידעתי אי מקומו דהא דמנן בדה מ"ה ע"ב ובודקין כל שמים עשרה שאפילו בדקה בחמילת שמים עשרה וידעה לשם מי נדרה אפ"ה אם נדרה בסוף שמים עשרה נריכה בדיקה שלא כל העמים שוות בקטן ביפוי דעתו ואפשר שבהחילת שמים עשרה ידעה לשם מי נדרה ובסוף שמים עשרה אינה יודעת, דא"כ מה פריך הכא לדעת הרמב"ם וכיון דבדק לקידושין לגירושין ל"ל הא אפשר דבשעת קידושין הימה בדיעה שלימה יומר מאח"כ בזמן הגירושין וצ"ע:

ובענין פתיחה סמוך לפתיחה במש"ל נחישב לי מה ששמעתי להקשות על ר"י ברזילי מכתובות ל"ח ע"ב דפריך ארוסה בח סקילה היא והרי לדעת רש"י בקידושין י"ט קטן בן ט' ויום א' שנא על יצמתו קנאה מה"ח והרי היא אשמו גמורה לכל דבר אלא דגזיה"כ הוא דבאשט קטן אין בו חיוב מימה כבשאר א"א, ע"י חוס' ורשב"א ופנ"י שם, א"כ לר"י ברזילי נמי דקטן שקידש לו אביו אשה הוי קידושי חורה מ"מ אין חיוב מימה, וא"כ שפיר משכח לה ארוסה שאינה בח סקילה בקטן שקידש לו אביו אשה ונריך קרא דאפ"ה פטור מקנס:

ולפמ"ש לק"מ דהאי קרא דממעטין מיני' אשת קטן בחנק כחייב והיינו בנישואין דנישואי קטן אין מחייבין מימה וכיון דמדידש הוא אין לך בו אלא מדידש דנישואין שלו אין מחייבין חנק, אבל באירוסין שלו שהוא בסקילה שפיר י"ל לר"י ברזילי דהוי קידושי חורה ושפיר י"ל דמחייב סקילה, ופריך שפיר בר סקילה היא:

ואל תחמה שהרי בלא"ה נשואה קילא מארוסה דארוסה בסקילה שהיא חמורה ונשואה בחנק שהיא קלה. ואע"ג דגם גבי סקילה מארוסה לאיש כחייב מ"מ כיון דאינו מיותר אין למעט מימה בקידושי קטן ע"י אביו רק נקט לאיש משום דקידושי קטן לא מהני, אבל בקרא דכי ינאף איש את אשת איש דממעטין מיני' פירו לאשת קטן ממיתה הוא מיותר דהרי כבר כחייב בחר הכי את אשת רעהו:

וגם לפמ"ש לגירושין קטן שקידש לו אביו מטעם מחאה אם עומד בהמחאה משהגדיל ובטלו הקידושין למפרע א"כ הרי שם קיימי' לר"ע דברייחא וקרינן ב"י אשר לא ארוסה דדוקא כשהיא ארוסה אין לה קנס אבל אם הימה ארוסה ונחגרשה יש לה קנס וקנסה לאביו, וא"כ ליכא לאוקמא קרא בקטן שקידש לו אביו דא"כ פשיטא בנחגרסה ונחגרשה דקנסא לאביו דהא גירושין קטן לא מהני אלא משום דבטלו הקידושין למפרע ולא הימה ארוסה כלל, וע"כ דקרא מיירי בגדול שקידש ופריך שפיר בר סקילה היא:

ועוד בה שלישי' כיון שזמנה חתמיו והיא אסורה לו שמעלה מעל באשה, וא"כ ודאי ימחה ומלמדן אותו שימחה כדי שלא יעברו היא והבעל למפרע באיסור אשת איש, ע"ן רש"י כתובות מ', ובטלו קידושין למפרע, ופשיטא דקנסא

מ"ש בקידושין מ"א דקאמר השחא בשלוחו מקדש בו מיבעיא, ל"ל דיוקא הא מקרא מלא הוא כי יקח איש אשה, אינו בדקדוק כלל דהגמ' פריך דאין זה דרך הלשון לומר בו ובשלוחו כיון דבו כ"ש משלוחו, וכמ"ש חוס' דלא שייך בזה לא זו אף זו, אבל הא דידעיין מקרא דמקדש בו אינו קושיא כלל דלא ליחסי האיש מקדש בו. ומ"מ לחדודי בעלמא י"ל דבריש קידושין אמרינן דהאיש מקדש הוא לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר אכ"ע כהקדש, וידוע מ"ש אחרונים ח' אמאי לא הו' שלים קידושין תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, וי"ל דבשאר לשונות קידושין המבוארים בקידושין וי"ו שאין בלשון זה חובה לאחרני רק זכות להמקדש בזה כחבה חורה דיכול ליקח אשה ואפילו ע"י שלים דחוב לאחרני בא ממילא שאסרה חורה עליהם משום א"א, ואפילו קודם מתן חורה ה"י אשת איש כמבואר ברמב"ם פ"ט ממלכים, אבל באומר הרי את מקודשת לי או לפלוני דיש בלשון הזה רק חובה לאחרניא דאסר לה אכ"ע כהקדש לא מהני, להכי דייקא השחא בשלוחו מקדש ולא מקרי חוב לאחרני כח' נוב"י שאינה חפיפה בלחיים בו מיבעיא וא"ש. כנפשך ונפש איך הנאמן דו"ת בזהב ומהל לחסדי אבות ובינים, משוכן מעונים, החומס בברכת כהנים: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

סימן נ"ח

ב"ה קידושין פ' עשרה יוחסין
דף ע' ע"ב. בגמ' א"ל הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי מלכא קאחינא עבדא הוא. והקשה הריטב"א הא שמואל ס"ל המפקיר עבדו יא' לחירות וא"ל גט שיחרור והוי כ"ח גמור והרי נתיאשו מהם אלונייהם והפקירום ע"ש. ונ"ל דיש להבין למה שהעלה הפנ"י בגיטין ל"ח דלשמואל במפקיר עבדו גם אחר יכול לזכות בו והא דנ"א לחירות היינו בקדם העבד וזכה בעצמו ע"ש, א"כ לפ"מ שכתב קצוה"ח סימן ר' ס"ב דדוקא בגט ושיחרור שהם בע"כ אמרינן גיטו וידו באין כאחד או גיטו וחזירה באין כאחד אבל בשטר ממנה דליחא בע"כ לא אמרינן חזרו ומתנתו באין כאחד א"כ במפקיר דאין העבד וזכה בעצמו בע"כ איך אפשר כלל לזכות בעצמו הא ל"ש דיו וזכיותו באין דיו כד רבו חו לא זכיתין למימר דיו וזכיותו וידו באין כאחד היינו משום דאל"כ יד עבד קשיא ל' הא דיו כד רבו כדאמרינן בריש הורקא אבל כאן דהפקירו רבו וכבר יא' מרשותו ואין דיו רבו חו לא זכיתין למימר דיו וזכיותו באין כאחד. וכל זה במפקיר דכבר יא' מרשות בעלים מקמי דאחי לרשות וזכה אבל בייאוש כבר חידש הנתיבות סימן ק"ה דלא יא' מרשות בעלים עד דאחי לרשות וזכה שוב אין העבד יכול לזכות בעצמו כיון דידו כד רבו ולא שייך דיו וזכיותו באין כאחד כיון דליחא בע"כ וכקושיא הנ"ל וא"ש. והא דמדמי בגיטין ע"כ האי דאמר נתיאשתי מפלוני עבדי להאי דמפקיר עבדו אין הכוונה שבאמת רק נתיאש אלא שהפקירו בלשון זה שאמר נתיאשתי מפלוני עבדי וקמ"ל דזה הו' לשון הפקר ולזה נמכוון רש"י שכתב נתיאשתי לשון הפקר הוא ע"ש:

בדף ע"ב ע"ב בתוס' ד"ה חמשה קהלי כתיבי כתבו עוד אור"י דלא חשיב קהל דגבי פלוג דכה משום דלא שייך ב' קהל. ותמה מהרש"א הא כתיב ביה קהל ותירך דכלל הני דמיימי שייך קהל בין בכשרים בין בפסולים דהיינו דיש בזה זכרים ונקבות אבל פ"ד ל"ש למקרי קהל כיון דל"ש בנקיבות ובקהל דכתיב גביה מוסב אקהל ישראל וכו' ע"ש. ואני תמה הא גם עמוני ומואבי ל"ש בנקבות, דהא דרשינן ביבמות ע"ו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. ואולי י"ל דעכ"פ שייך

לאבי, וא"כ קרא בזה דנחארכה ונחארכה קנסא לאבי כנ"ל, ועוד דלא שייך בזה דארכה ל"ל קנס דכיון שמונת בטלו הקידושין ואינה ארכה, ואולי כיון שזינתה איגלאי מילתא למפרע דלאו זכות הוא לו, ע"י נב"י ריש חשו' ס"ב ורש"י סנהדרין ע"ב ע"ב ד"ה סמוך לפרקן שאני. אחר כותבי ראיתי שזה טעות דהאי קרא דאשר לא ארכה באונס כתיב ובאשת ישראל אינה נאסרת עליו כלל, אבל מ"ש בשני דרכים הראשונים נ"ל נכון, וזוה חטא דעתך כעת, דברי איך הטרוד מאוד ודו"ש"ת בזהב:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

סימן נ"ו

מתוך תשובה לבנו מוה"ר יהודה צבי ז"ל
בענין קידושין קטן:

כתובות ל"ח דקאמר לר"ע נערה שנחארכה ונחארכה יש לה קנס משום דקרי ב' אשר לא ארכה פריך ארכה בת סקילה היא שמעתי להקשות לפמ"ש מהרי"ט ח"ב ס' מ"א רא"י נגד דעת ר"י ברזילי שהביא מל"מ פ"ו מגירושין דקטן שקדש לו אביו אשה יש לחוש שזכין לאדם שלא בפניו ע"ש מקידושין דפריך מהא דתניא איש פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן ואי אמרת מייעד א"כ מצינו אישות לקטן וכו' ולר"י ברזילי אפילו אינו מייעד נמי חקשי מצינו אישות לקטן בקדש לו אביו ועיין נוב"י קמא אה"ע ס"ב, ותי' בסו"ס שאגת ארי' החדשות כיון דמטעם זכין לאדם שלא בפניו אחאי' עלה א"כ כשיגדיל יכול למחות ולא משכחת ב' מיחא ב"ד דהא הו' התראת ספק וא"כ משכחת ארכה דלאו בת סקילה בקטן שקדש לו אביו. ולפענ"ד לק"מ נהי דהוי הת"ס מ"מ כשהגדיל ולא מיחה נשארה א"א למפרע ולא גרע מח"מ שוגגין דפטורין מחשולומין ופריך שפיר. אבל גוף דברי שאגת אריה ז"ע הא כיון דמטעם זכין לאדם אחאי' עלה ואנן סהדי דעבד ל' שלים כמ"ש חוס' כתובות כ"א א"כ אנן סהדי שלא ימחה ובכה"ג לא הו' הת"ס כמ"ש חוס' נדה מ"ו דרוב מביאין שערות בזמן לא הו' הת"ס:

עוד שמעתי לדעת ביה"ג שהביא הרא"ש פ"ב דיבמות דלהוציא אשה מבעלה זריכין לראות כמכחול בשפופרת ועיין בטור ס' קע"ח, והסביר בנוב"י תנינא אה"ע ס' י"א דבד"נ כיון דקיבל התראה לכן סגי שיראו בדרך המנאפין דודאי עשה כאשר זמם אבל לאסרה על בעלה דליכא התראה לא סגי בדרך המנאפין וזריך כמכחול בשפופרת ע"ש א"כ תקשה למ"ד בסנהדרין מ"א דילפינן התראה מה"מ מעל דבר אשר עינה על עסקי דיבור דילמא התם נעין התראה משום שלא ראו כמכחול בשפופרת רק בדרך המנאפין. ולפענ"ד לק"מ דלדעת ביה"ג הא דסגי בהתראה בדרך המנאפין היינו דוקא אם גם האשה מונה ברצון ובהתראה א"כ ודאי עשו אשר זממו אבל האי קרא באנוסה מיירי א"כ נהי דקיבל הבעל התראה מ"מ כיון דלדעת ביה"ג אפשר בדרך המנאפין שלא גמר המעשה א"כ כיון שהיא אנוסה אפשר שלא היה יכול לעשות כאשר זמם ובע"י דוקא כמכחול בשפופרת וא"כ ל"ל התראה וע"כ מוכח התראה מה"מ:

סימן נ"ז

שיל"ת ב' אויפאלו יום ג' ל'ס' א"ה ה"י לאלפי רב"ה
תוס' דלפ"ק.

אלפי שלומים, מגביה מרומים, לבני אהובי הרבני החריף ובקי, זך ונקי כמו"ה יודא צבי נ"י בלוהם ולביתך ולבתך תי' לאו"י"ט:

מדפסיל שאלו וצריך לכל אחד אחריו ולכן רגמיהו כ"ע
באחרונה:

בבב' מאי אמרת דילמא אולא וכו' - מפס בשו"ת בית
שערים יו"ד סי' קנ"ו אות ב) אעתיק לך מ"ש בחי'
קידושין דע"ג ובחשבוני לאהע"ז וכו':

ברש"י שמא ישא אחותו מאביו דאחיו מאמו ליכא
למיחש כיון דמכירין את חמותו שהיא בחזקת כשרה לא
מספקין לה במזנה לומר שהוא היה בנה והשליכמו, וכחז
מהרש"א אע"ג דחמיו נמי בחזקת כשרות דמאי פסקא מ"מ
איכא לאפוקי טפי האיך מחזקתו מהאשה מחזקתה דהוי ניכר
הרינוה ולידתה ע"ש, אלא דחמותה א"כ הי' לרש"י לומר ה"ע
ולא משום שהיא בחזקת כשרה:

וב"ל דיש לדקדק בגמ' דקאמר מ"ע א"א דבעלה חולה
משמע דאי לאו האי טעמא הוי תלי' יותר בא"א והוא
פלא מהיכי חיתי נימא דזנות דא"א שכיח יותר ובפרט למ"ש
חוס' הרא"ש בריש כחוצות דזנות דנשואה ל"ש לפי שבעלה
משמרה ועיי' בש"מ שם, אבל הענין כך הוא דהא דיש חשש
כלל שהוא ממזר ולא אמרינן שהוא מרוב הולדות דכשרים היינו
משום דהשליכמו והמשליכין מחמת רעבון הוא רק מיעוט והא
דמשליכין ממזר י"ל שהוא מחמת בושא שזינתה או בשביל
שהוא ממזר ופסול לא מרחמא ליה או בשביל שניהם ביחד, ואי
הוי אמרינן דמשום פסול משליכמו יש סבירא לתלות יותר
בארוסה ומיעוט שהלכו בעליהם למדה"י מלתולת בפנייה, וכ"ש
בא"א שיש סבירא לתלות יותר מצפניה וכו"ש ש"ל כיון שלא
היתה בושא לזנות פן יתגלה קלונה בהרינוה ולידתה ג"כ אינה
משליכמו מפני הבושא, אבל אי אמרינן דמשום בושא משליכמו
שפיר יש לתלות בפנייה כמו בארוסה ובעלה במדה"י ולכן
הקדים מ"ע א"א אין כאן חשש כלל דכמו שאינה בושא לזנות
משום דחולה בעלה כך אינו משליכמו מה"ע דבעלה חולה
וכיון דהטעם משום בושא שפיר אמרי' כיון דאיכא פניה וכו'
דגם בפנייה ש"ך בושא. זה כוונת מהרש"א ברש"י כיון
דמכירין את אמו שהיא בחזקת כשרה לא מספקין לה במזנה
לומר שהוא היה בנה והשליכמו דהרי הא דתלי' בה היינו
דהשליכמו מפני הבושא יען שהי' בחזקת כשרה א"כ ג"כ לא
היתה מזנה מפני בושא שחשאר בחזקת כשרה דהיתה יראה
דהוי ניכר הרינוה ולידתה משא"כ באיש ל"ש זה כלל:

ולא דברי מהרש"א הי' נ"ל לפמ"ש חוס' כחוצות ע"ה
ע"כ דלכ"ע חזקת הגוף עדיף מכל החזקות ורק נגד
חזקת ממון פליגי ר"ג ור"י ע"ש והנה עיבור ולידה הוי שני
הגוף ועיי' ב"ק צ"ג ולהכי לגבי אמו מעמיד' אותה על חזקת
הגוף שלא נחשבה וילדה וגם חזקת כשרות משא"כ בחמיו
דל"ש חזקת הגוף רק חזקת כשרות דלא עדיף כולי האי ועיי'
ש"ש שמעתא ב' בחילתו ואולי מ"ש רש"י כיון דמכירי' את
חמותו שהי' בחזקת כשרה אין הכונה חזקת כשרות רק דכיון
שהיא בחזקת כשרה הוי חזקת הגוף שלא נחשבה וילדה
משא"כ אלו היתה בחזקת מזנה ל"ש חזקת הגוף הנ"ל דרוב
נשים מחשבות ויולדות וא"ש:

ועוד נ"ל כיון דאסופי מותר גם בממזרת וע"כ משום
דמספקי' לי בספק ממזר ואמו השליכמו משום שזינתה
בארוסה או כשהלך בעלה למדה"י וא"כ שפיר ליכא למיחש
לאחיותו מאמו כיון דאם אמה רוצה לספק עלי' שזינתה כשהיא
א"א וילדה אותה א"כ יש לספק גם על בנה שמה היא ספק
ממזרת והרי בספק ממזרת ודאי מותר ולא גזרו שמה ישא

בנקבות לענין דעמונית ומואבית מותרות בפסולים אלא
שמוותרות גם בכשרים אבל פ"ד ל"ש כלל בנקבות:

ויותר נראה דנאמח גוף דברי מהרש"א חמוהים דקהל
פסולים מאן דבר שמה וגם מה שכתב בקהל דכתיב
גבי פ"ד מוסב אקהל ישראל חמוה דכולהו בקהל ד' מוסבין
אקהל ישראל אבל מדברי פנ"י ומקנה למדתי דה"ה מדכתיב
לא יבא בקהל ד' דהאי ד' מיותר ללמוד דוקא בקהל ד' לא
יבא לישא ישראלית אבל פסולה דכוותיה מותר לישא וא"כ
בכולהו ש"ך נקבה פסולה כמוהו ממזרת ועמונית ומואבית
מנריח ואדומית משא"כ פ"ד לא משכח נקבה פ"ד דכוותיה
לא ניתן למדרש ובקהל ד' דכתיב ביה היינו משום דבכולהו
כתיב קהל ד' ואי הוי כתיב בפ"ד בקהל סתמא הו"א דאסור
גם בפסולי קהל לכן כתיב ביה נמי קהל ד' כי היכי דמיע
דמוסב רק אקהל ישראל. ולפ"י א"ש נכון גם בעמונית
ומואבית אף דמותרות לישראל מ"מ כיון דמותרות גם לעמונית
ומואבית כתי' שפיר לא יבא בקהל ד' אבל בעמונית ומואבית
דכוותיה מותר:

ובמה שנ"ל כוונת חוס' דס"ל פ"י הקרא לא יבא ממזר בקהל
ד' וכן בעמוני ומואבי שלא יהי' קהל ממזרים ועמונים
ומואבים נחשבים לקהל ד' זה ש"ך בכולם שיהיו קהל פסולים
זכרים ונקבות ויולדו זה מזה אבל פ"ד שאינו מוליד ל"ש ב'י
זכרים ונקבות אי אפשר להיות קהל פ"ד לומר שלא יחשבו
לקהל ד' ולכן לא ניתן לדרוש ובקהל דכתיב גבי מוסב אקהל
ישראל היינו שלא יהיה נחשב בכלל קהל ישראל ואולי לזה ג"כ
כיון מהרש"א:

דף ע"ג ע"א בגמרא דרש רבי זירא במחוזא גר
מותר בממזרת רגמיהו כ"ע באחרונה. והוא פלא אמאי
רגמיהו באחרונה. ונ"ל לפרש ע"ד נחות דהא מבואר
בשמעתין דהא דלר' יוסי גר מותר בממזרת דקהל גרים לא
אקרי קהל היינו משום דמרחי קהלי צריכי חד למשרי ממזר
בשחוקי וחד למשרי שחוקי בישראל ומבואר דאי לאו בקהל
יחידא דמשמע מייתורא קהל ודאי ולאקושי ממזר לקהל דהיינו
ממזר ודאי עיין בחוס' ישנים ד"ה וחד לא הוי אמרי' דחורה
מיירי רק מוודאי ולא מספק דהיינו ממזר ודאי ולא ספק
ממזר ועיין סוטה כ"ט ובחזו"ד סימן ק"י ריש בית הספק.
ונ"ל ראי' לזה דהנה בסוכה מ"א דרשינן לכם משלכם להוציא
את השאול ואח הגזול וקשה לי הלא אמרינן בסוכה כ"ז דיוצאין
בסוכה שאולה מדכתיב כל האזרח ולך למעוטי גזולה א"כ חזין
דיותר מסתבר למעט מלך גזולה משאולה וא"כ איך ממעטינן
מלכם שאול ודילמא שאול כשר ולכם רק למעוטי גזול. אך ו"א
דלמעוטי גזול ל"י קרא דחיפוק לי' משום מזנה הבאה בעבירה
וע"כ קרא למעוטי שאול אחי וכמ"ש חוס' סוכה ל' ואי דא"כ
ל"ל לך גבי סוכה למעוטי גזולה חיפוק לי' משום מה"ב וע"כ
דמה"ב דרבנן וכמ"ש חוס' סוכה ט' ו"א די"ל כמ"ש חי'
רשב"א [ריעב"א] שם דדוקא בדבר שגא לרעות כגון קרבן
ושופר ולולב ש"ך מה"ב ולא בסוכה שאינו בא לרעות. אלא
דלמ"ש החזו"ד הנ"ל דחורה לא מיירי רק מוודאי ומחלק בין
עשה לל"ח ע"ש אחתי חקשי דילמא קרא רק למעוטי גזול ואי
משום מה"ב נ"מ בספק גזול דמשום מה"ב ליכא דוודאי גזול
אסרה חורה ולא ספק ומשום לכם פסול דבעינן ודאי לכם
אע"כ מדפסלי' שאול מוכח דגם ספק גזול פסול משום מה"ב
דגם מספק מיירי חורה וא"כ שפיר צריך חרי קהלי כנ"ל וקהל
גרים לא אקרי קהל. ולפ"י כיון דדריש גר מותר בממזרת
ע"כ ס"ל דחורה מיירי גם מספק ומנ"ל זה ע"כ מראי' הנ"ל

אחותו וא"כ כשאלה בל לאסרו בה שמה היא אחותו הוא חרמי דסתרי דכיון שאלה לאסרו בה ע"כ מחזיקי חמותו לכשירה ואין נפק אחרו שהוא בן חמותו והוא ספק ממזר משא"כ בחמיו אפי' הוא בנו מזנות דא"ל מ"מ בחו כשירה ואסור בה וליכא חרמי דסתרי וא"ש:

ובחידושי רש"א הקשה על הרמב"ם דפסק קדא"ו מה"מ לקולא רק מדרבנן לחומרא א"כ אול לי אשם חלי ואפילו למאן דבעי חתיכה משמי חתיכות ה"מ לענין קרבן אבל להתיר לכתחילה לא וכו'. ולפענ"ד נראה עפמ"ש חי' ר"ן סנהדרין פ"ד לחלק דנמקום שלא חייבה חורה כפרה על השוגג דשא"מ מותר לכל נמקום דחייבה חורה כפרה על השוגג גם דשא"מ אסור ע"ש וה"נ אני אומר ודאי באיסור שא"ל כפרה אם עבר בשוגג ואם חושב על נבלה שהיא שחטה ואכלה אין לו שום עבירה וא"ל כפרה י"ל דגם ספיקו מותר דחולה שהוא שחטה ועיי' חת"ס חו"מ סי' כ"ט אבל באיסור שזריך כפרה על השוגג ואפי' חושב על חלב שהוא שומן ודאי ואכלו זריך כפרה לכשידע לו דעבירה הוא בידו א"כ א"ל לומר דספק חלב יהי מותר לאכלו דשמה יודע לו שהי' חלב ואם הוא חלב אעפ"י שסבור ודאי שהוא שומן עבד איסורא ומכ"ש כשידע מעיקרא שאפשר שהוא חלב דא"ל לתלות שמה הוא שומן ואסור לאכלו שמה הוא חלב ועבד איסורא וכיון דאשם חלי ליכא אלא במחויב קרבן על שוגג ודאי עיי' כריכות כ"ז ושם כ"ה בחוס' ד"ה אשם חלי בל על הנבלה א"כ שפיר משכחת אשם חלי דבאיסור מה גם הרמב"ם מודה דקדא"ו מה"מ לחומרא. [עיי' שו"ת בית שערים אור"ח סי' א']

ומעתה נ"ל לחדש עוד במ"ע מודה הרמב"ם דקדא"ו לחומרא ועיי' בחו"ד סי' ק"י ריש בית הספק שחידש בן ע"ש טעמו ונימוקו וכן נ"ל ולא מטעמי אלא עפ"י הירושלמי שהביא ש"ך חו"מ סי' כ"א סק"ג אונסא כמאן דלא עבד אמרי' אבל אונסא כמאן דעבד לא אמרינן ועיי' בש"ך שם וב"מ, וה"נ אני אומר באיסור ל"ת שעובר בקו"ע אם הוא שוגג דיינינן ליה כאונס וכמאן דלא עבד ואין עליו שום עבירה ולכן גם ספק מותר כנ"ל, אבל במ"ע שהעבירה בשב ודא"ת אם שגג ולא עשה ודאי לא עדיף שוגג מאונס ולא אמרי' כמאן דעבד דמי וא"כ ביטול עשה עבירה הוא בידו וא"כ ספק מה"מ לחומרא כמו בל"ת שזריך כפרה על השוגג וכמ"ל. ובהכי מיושב קושית רש"א מהא דילפינן בחולין דאזלינן בחר רוב מפסח וע"ע ושעיר המשתלח דילמא משום דספיקא לקולא דז"א דבמ"ע ספיקא לחומרא:

ולפ"ז מיושב נמי מה שהקשה מהאי דקידושין ל"ת ע"כ ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר דמקש"י מינה למ"ד ערלה בחו"ל הל"מ ומשני אמתא כן נאמרה הלכה ספיקא מותר ודאי אסור אלמא בארץ ספק אסור מה"מ ובסוריא נמי הי' אסור מה"מ אי לאו דנאמרה הל"מ דספק מותר ע"ש. ולפמ"ש א"ש דבמחנה שלהי חמורה חשיב ערלה וכלאי הכרם מן הנשרפין ופירש"י ותוס' דבכה"כ כחיד פן חוקד אש וערלה גמיר מכה"כ, וכיון דיש מ"ע בשריפתו שפיר ספיקא אסור מה"מ שאם יאכלנו או יהנה בשאר הנאות הרי ביטול מ"ע דשריפה ובספק מ"ע מודה רמב"ם דספיקא לחומרא וא"ש. וא"ת עכ"פ יהנה ממנה בשעת שריפה אפשר דא"נ או אולי אם יהנה בשעת שריפה ג"כ לא קיים מ"ע דשריפה ועיי' חוס' שבת כ"ז ד"ה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט:

ועוד נ"ל ביישוב קושית דלכאורה קושית רש"א חמוה אין מוכח משם דבא"י ספק אסור מה"מ

ובסוריא אי לאו הל"מ נמי אסור מה"מ ודילמא קושית הגמ' הי' אי ערלה בחו"ל הל"מ א"כ בסוריא אמתא מותר והא הוי סדא"ו והוי עכ"פ מדרבנן לחומרא משא"כ אי הוי רק מד"ס אפי' מדרבנן ספק לקולא ונראה דס"ל דאי מדרבנן מיירי א"כ מאי משני כן נאמרה הל"מ ספיקא מותר מ"מ הי' להיות אסור מדרבנן. ולפ"ז למ"ש הטו"ז בכמה דוכתי דבר שנאמר הימר בפירוש בחורה אין כח ביד חכמים לאסרו ועיי' פניי בסוגיא א"כ לק"מ כיון דכך נאמר הל"מ ספיקא מותר שוב אין כח ביד חכמים לאסרו ואפילו מדרבנן ספיקו לקולא ולק"מ. אלא מדאכטריך הל"מ דערלה בחו"ל ספיקא מותר ממילא שמעינן דבא"י ספיקו אסור מה"מ והוא דין חדש דאפי' לרמב"ם דבכ"מ ס' דאורייתא מה"מ לקולא מ"מ ספק ערלה בא"י ספיקו לחומרא מה"מ מהל"מ:

דף ע"ג ע"ב בגמ' לעולם אימא לך ערער חד וכו' אבל היכי דליכא חוקה דכשרות חד נמי מהימן והק' הר"ן ושמה כ"מ שהאמינה חורה ע"א הרי כאן שנים וכו' ע"ש. ולפענ"ד אפשר לחדש דבר בהקדים ליישב קושית ב"ש סי' ד' סק"ס שהקשה למה חי' דוקא נאמנה הא ע"א דעלמא נמי נאמן בדבר דליכא לא חוקת הימר ולא חוקת איסור כמבואר בס' קכ"ז ביו"ד עיי' פניי ומקנה. ונראה לפ"מ שהעלה ש"ש ש"א פ"ב דהא דספק ממזר מותר הוא אפילו באיקבע איסורא שנחשב ממזר ככשר ע"ש וכיון דהא דספק ממזר שרי הוא בחורת ודאי כמ"ש מהרי"ט בדעת הרמב"ם ומכ"ש לשיטות הסבורים דבעלמא סדא"ו מה"מ לחומרא והכא שרי דהוא מחורת ודאי וא"כ אי לאו עדות העד היו שניהם כשרים לבא בקהל בחורת ודאי ואין ע"א נאמן למפסל גברא כדמשמע במחנה ריש מכות דלהעיד שהוא בן גרושה וחלושה זריך שנים דוקא ועיי' ברעב"א שם דה"ה פסולי' אחרים כגון נחין עבד וממזר ומשו"ה דוקא חי' נאמנה:

ומעתה נ"ל דהכא מיירי דהחי' לא אמרה כלל שזה ממזר רק שזה כשר וממילא האחר ממזר וא"כ א"ש דהא דאמרי' כל מקום שהאמינה חורה ע"א הוא כשנים היינו דוקא אם פסקו ב"ד על פיו וכמ"ש גם ב"ש הנ"ל וא"כ כאן מה שפסקו שזה כשר אינו עפ"י העד דבלא עדותו נמי מותר ומה שאסרו אותו בממזרת לא מקרי שכבר החוקט דיבורו לאמת כיון שהוא לאיסור שאינו נושא ממזרת לא מקרי החוקט דילמא בלא"ה אינו נושא ממזרת וכ"ש לשיטת הריטב"א דאי אמרינן ממזר ספק יבא הוי כישראל גמור ואסור בממזרת ע"ש א"כ בלי העד נמי היה אסור בממזרת ולא נפק הלכה עפ"י דיבור ומה שהחוקט השני לממזר זה לא הי' עדות ודיבור העד אלא ממילא קאמי כיון שהכשרנו הא' הוי השני ממזר ל"ש בזה כ"מ שהאמינה חורה ומכ"ש לשיטת הסבורים דספק ממזר נמי מותר בממזרת ודאי א"כ הא דהכשרנו בממזרת אינו עפ"י העד ומה שאסרוהו בבת ישראל שהוא לאיסורא ל"ש לומר שהחוקט עדותו לאמת וכמ"ש בסמוך וא"ש:

תוס' ד"ה בד"א הקשו אמתא נאמן טפי מע"א דעלמא ע"ש ועיי' בנתיבות סי' ל"א דס"ל לרש"י דהא דע"א אינו נאמן בממון היינו משום דאומר דדמי וכאן כיון דמדיק דייק ואינו אומר דדמי גם ע"א נאמן ואולי יש לכווין בן דבברי ריטב"א שכח דהימנוה רבנן במילתא דשייך בה ולא אכפת ליי שאינו נוגע בדבר זה ולא משקר וכו' והיינו כיון דשייך בה אינו אומר דדמי ואינו משקר כיון שאינו נוגע ואפשר דה"ט דהודאת בע"ד כמאה עדים משום דאינו אומר דדמי אלא דלעובתו הוי נוגע משא"כ לעובתו דאינו נוגע שפיר מהימן ואפילו אינו לעובתו אלא שאינו לעובתו נמי מהימן וז"ע:

עוד הקשה בספר הנ"ל אהא דכתב כן בקידושין ט"ל אהא דאמרין התם איהא כן נאמר [הלכה בערלה בחו"ל] ספיקא מותר וודאי אסור וכתב עלה הר"ן ויש מי שהוכיחו מזה דכל הספיקות מה"מ אסור דאל"כ ל"ל הלכה דספק מותר ואינו הוכחה דבטלה ספיקי אע"ג דמותר מה"מ אבל מי שידע האיסור אסור ליתן לחבירו שאינו יודע דעובר בלפני עור ובערלה בחו"ל הלכה דספיקו מותר ומותר לספוקי אהדדי וכו' והקשה בס' הנ"ל הא כיון דודאן אסור בהנאה א"כ כי יהיה חד לחברי הנותן יודע שהוא ערלה ואסור לאתהנוי ב' ומידי דאסור בהנאה אסור ליתן לחבירו אפילו מותר לחבירו ואפי' במתנת חנם אסור למחבי' וכמבואר בחוס' פ' כ"ש כ"ב ד"ה ואמה"מ לב"ג מפני שמקבלו מחזיק לו טובה ע"ש:

ואצ"י בעניי איני מבין קושימו הלא חוס' בפסחים שם הקשו מב"מ ל"ב ותי' כיון דאינו מחזיקין שיחזיק לו טובה ומשום נער ב"מ חשיב כמו לא אפשר ולא מיכוין דשרי וה"ג אינו מחזיקין שיחזיק לו טובה וא"ל בענין אחר ושרי ומכ"ש ללישנא בתרא דפסחים כ"ה דאפשר ולא קמכוין היינו פלוגתא דר"י ור"ש וק"ל כר"ש וודאי שרי הכא כיון דלא קא מחזיקין ומכ"ש לתי' שני שבחוס' שם דשלא בפני הנכרי שרי דאינו מחזיק לו טובה א"כ ה"ג ספוקי מספקי אהדדי שלא בפניו דאינו מחזיק לו טובה ואין הנותן נהנה וא"ש:

ויותר נראה דספוקי מספקי אהדדי לא משל המספק רק משל המסופק וא"כ ממנ"פ כל זמן שאין המסופק יודע כלל שהוא ערלה או ספק ערלה אין לו עובר מה שיחזיק טובה כי שלו הוא ואם נודע לו שהוא ערלה או ספק ערלה שוב לא יחזיק לו טובה כדי שלא יכשיל המספק שאסור לו ליהנות מערלה ודוקא בנכרי שייך שיחזיק לו טובה ולא בישראל כשר. ובר מן דין ג"ל דבר חדש לפמ"ש חת"ס יו"ד סי' ק"ל דהנחת משכנך באיה"ג הוי רק גרם הנאה רק כיון דאסרה לתורה מכירה באיה"ג ילפינן דגם גרם הנאה אסור ולפ"ז ערלה בחו"ל דה"י הלכה דמי שידע שהוא ערלה מותר לתת למי שאינו יודע שהוא ערלה ואינו עובר על לפני עור א"כ גילתה תורה דגורם איסור לחבירו אינו כעושה האיסור עצמו, א"כ ה"ה גרם הנאה נמי מותר ויש לעיין בזה:

דף ע"ד ברש"י ד"ה חדא להכשיר זה ר"ג דלא האמינה אלא לעצמה שלא נתחללה מן התרומה ודקדק המקנה אחאי לא מפרש דלא נתחללה לכהונה. ונ"ל דבמחמורה לי אמרינן וולד נרבעת אסור היא וולדה נרבעו משום דעובר ירך אמו ע"ש ועיי' חוס' חולין י"א ד"ה לר"מ שכתבו דאי אמרינן אוקי בהמה בחוקת שלא ילדה אדרבה העמד ולד בחוקת שאינו קדוש בבכורה שהי' חולין במעי אמו ע"ש. ולפ"ז קשיא לי איך אמרי' מאן דמכשיר זה פוסל בבהמה דלא מהני חוקת האם לבת עיי' רש"י בחובות י"ג ע"ב ד"ה בבהמה והלא כשהיתה האם מעוברת מותרת לכהן האף היתה מותרת הא היא וולדה בזה נבעלו והבת אסורה לכהונה ואי משום עובר ירך אמו הוית כאמה א"כ הי' לבת גופא חוקת כשרות במעי אמה ואחאי לא יהי לה חוקתה:

וב"ל דבאמת הא דאמרין מאן דמכשיר זה פוסל בבהמה אינו מכשיר גם זה לבא עלי' כשהיא מעוברת אלא מכשיר לבא עלי' כשאיהא מעוברת אבל כשהיא מעוברת אסורה לכהן משום דגם בזה נבעלת למ"ד עובר ירך עמו. אלא דלפ"ז חקשי למ"ש פנ"י בקידושין ס"ו בחוס' ד"ה מאי חזית דאפי' למאן דמכשיר זה מכשיר בבהמה היינו דוקא כשאנו דנין תחילה על האם ומכשירין אותה וא"כ בהיתה מעוברת ל"ש פלוגתיהו

ובשב שמתחתא ש"א כתב דהקשו על הרמב"ם ל"ל קרא ספק ממזר להחירא כיון דכל הספיקות מותרין מה"מ ותי' מהרי"ט דספק ממזר מותר בחורת וודאי ונ"מ שהי' מותר בבת ישראל ובממזרת ב"א אע"ג דהוי תרתי דסתרי והקשה בספר הנ"ל דא"כ ל"ל תרי קראי חד למשרי ממזר בשחוקי וחד למשרי שחוקי בישראל הא לפמ"ש מהרי"ט תרוייהו מחד קרא נפקא ע"ש. ונ"ל דחוס' ב"ק י"א ד"ה דקא מטהרת הקשו ואחאי לא יהיו טהורי דילמא ביום ראשון יא' ראשון או רובו ואפי' לא יא' דילמא הוא זכר ותי' דא"ל למשרי ב"מ דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי שאם תראה יום מ"א תסתרי נמי מס"ס דשמא לא יא' רובו ביום ראשון ואפילו יא' רוב דילמא נקיבה היא והשתא בתחילה התירו משום דשמא זכר השתא נתיירו משום שמא נקבה הרי ממנ"פ נעשה איסור וכו' מבואר דאף דס"ס מותר אליבא דכ"ע מ"מ אם רק אפשר לבא לתי' תרי קולי דסתרי אהדדי אפי' שלא ב"א ממילא אפי' חד קולא לא מקילין דהי' מיניהו מפקח ולפ"ז לק"מ אהרמב"ם דשפיר אינטריך קרא דספק ממזר מותר דמשום קדא"ו לקולא א"ל להחיר דאם יא' לישא ממזרת נתיירו משום שמא הוא ממזר ואם יא' לישא ישראלית נתיירו משום שמא כשר ולהכי אינטריך קרא להחיר ספק אבל אחאי מנ"ל דמותר בישראלית ובממזרת ב"א כמ"ש מהרי"ט ועיי' פסחים י' וכמה דוכתא בשני שבילין חילוק בין ב"א ובין בוזא"ז ואפי' לחוס' שם דמה"מ אין חילוק עכ"פ מדרבנן יש חילוק. אך ו"א דא"כ ל"ל תרי קראי להחיר שחוקי בממזרת ובישראלית הא מחד קרא נפקא דספק ממזר כאן אף דאפשר לבא לתי' תרי קולא וע"כ תרי קראי אינטרכי להחיר בשניהן ב"א וכתב מהרי"ט שפיר אבל מה הקשה ש"ש דלא לכחוז רק חד קרא או ה"א כקושי הנ"ל ובאמת בשניהן ב"א אסור:

וישוב הק' בספר הנ"ל על דברי פנ"י שחמה למה שהקשו רשב"א וריטב"א ל"ל קרא דשחוקי כשר ח"ל דאיכא רובא להחיר דילמא אזלי איהי לגביהו ורוב כשרים אכלה ואפילו אזלי איניהו לגבה אחאי הוי ספק השקול ותי' דלריך קרא היכי דחוי' דאזלי איהו לגביהו או בעיר שיש בה מחנה על מחנה ע"ש והקשה פנ"י דאכתי איך קמני במתני' דשחוקי מותר בממזרת דמשמע כל שחוקי ואחאי הא איכא רובא שהוא כשר ותיריך דבחר דגלי קרא דקהל ספק ממזר אפי' איכא רובא שהוא כשר מ"מ לא מקרי קהל ה' וודאי ע"ש באריכות וחמה בס' הנ"ל א"כ איך משכחת קהל וודאי הא בפ"ק דחולין פריך ודילמא לאו אבזה אלא לאו משום דאזלי' בת"ר ואי משום רוב לא מקרי קהל וודאי א"כ קהל וודאי איך משכחת לה:

ולפ"ע נראה דלק"מ מתרי טעמי חדא לפמ"ש רשב"א חולין ז"ד ע"ב ב"ה ולפי דהא דאמרין כל קבוע כמע"מ דמי היינו רק באיכא וודאי מיעוט איסור אבל כשאין שם מיעוט ברור שהוא איסור לא אמרינן קבוע כמע"מ דמי ועיי' טו"ז או"ח סי' תר"ה וה"נ הא דאמרין דאפי' איכא רוב לא מקרי קהל וודאי או ממזר וודאי היינו רק היכי דודאי איכא מיעוט נגד הרוב אבל בהאי דרוב בעילות אחר הבעל ליכא מיעוט וודאי שנבעלה גם מאחר בכה"ג שפיר מקרי קהל וודאי מכא רוב. שנית לפמ"ש הפלאה ספ"ק דכחובות דהא דאין הולכין בממזר בת"ר היינו רק היכי דליכא נ"מ רק לענין ממון אבל היכי דכבר החזקנו הרוב לענין שאר דברים מהני אח"כ גם לענין ממון ע"ש ה"נ הא דמחמת רוב לא נקרא ממזר וודאי וקהל וודאי היינו דוקא אם אין נ"מ ברוב רק לענין ספק ממזר וספק קהל אבל בהאי דדילמא לאו אבזה דמהני הרוב לענין כל הדברים דאמרין אבזה הוא מכא רוב מהני נמי לענין דמקרי קהל וודאי:

כלל דא"א לדון על האם לחודא בלא הבח למ"ד עובר ירך אמו כנ"ל ומה"מ נכסיר הבח משום האם אדרבה נאסור האם משום הבח, ולהכי כחב רש"י דיש לדון על האם לחודא שלא נחללה מן התרומה ומשו"ה למאן דמכשיר בה מכשיר בבהמה כשירה גם לכהונה, אבל למאן דמכשיר בה פוסל בבהמה בלחמה אינה מכשיר בה אלא שלא נחללה מן התרומה אבל לכהונה פסולה בעודה מעוברת משום בזה וא"ש:

מיהו לפמ"ש ש"ש ש"ד פ"ד שהרוב מכריע את הספק להיות כמוהו א"כ י"ל כיון דהאם מותרת משום חזקה והולד אינו אסור אלא משום ספק חזקה האם מכריע את הספק להיות כמוהו ויש לדחות דחזקה האם דכאן אינו ודאי ואינו מכריע כיון דודאי נבעלה ויכול להיות שנבעלה לפסול כמו לכשר ואינו אלא חזקה הדין ואינו מכריע הספק אפילו למאן דמכשיר בבהמה אלא אם דט בחילה על האם לחודא וי"א הדבר בהימור וי"ע:

סימן נ"ט

ב"ה לחבר מ"ס קידושין תחילתה לסופה
האשה נקנית וכו' ופר"ק בגמ' וליחמי האיש קונה ומשני אי חמי האיש קונה הו"א אפילו בע"כ. והקשה רש"י א"א הא"ך הו"א ס"ד דנקנית בע"כ והיכן מצינו מקנה בע"כ ומירך דהו"א תלויה וקדיש ליהוי קידושין כלאימר ב"ב מ"ח ע"ב קמ"ל דלא הוי קידושין משום דאפקעינהו וכו' כדאמר' החם אמנם חוס' שם הק' בביאה א"ך הו"א בע"כ הא הו"א תלויה ויהיב. ולפענ"ד נראה לפמ"ש הר"ן רפ"ב דקידושין דאע"ג דאשה אינה מצוה בפ"ר מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצוה ע"ש ושפיר הו"א דאפילו בע"כ שע"י כפי שחשש יצרה הו"א לרצונה כיון שהנפש מרובה וכמו שהסביר הרמב"ם ספ"ב מגירושין ע"ש, וזה סיוס המסכת מניח את כל אומנות שבעולם ואינו מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעוה"ו וכו' וקשה הא הו"א ע"מ לקבל פרס א"ך החי' שהנפש רוצה בלא פרס א"ך יצרו מקפו אבל כיון שע"י השכר כובש יצרו הנפש מרובה בלא פרס והו"א בישראל שבה מאבות קדושים ולכן אמר מצינו שקיים אאע"ה כה"מ כולה עד שלא ניתנה וא"כ שפיר הו"א גם בביאה מהני תלויה וקדיש ולהכי חמי האשה נקנית וכו'.

סימן ס'

ח"ת בסוגי' דשקדו
מאדמו"ר"ה הגדול מו"ה עמרם חסידא נ"י פה מאדע תוס' ב'. ד"ה בחולה הקשה אמאי לא קחני הבחולה בה' הדיעה. אמר אדמו"ר"ה דהנה בספר בית יעקב להגאון מליא ז"ל לקמן בדף ט' ע"א הקשה לשיטת רש"י דהטעם כדי שיביא עדים ויבררו את הדבר, א"כ לשיטת שהביא הש"ך בס' ק"י בכללי ס"ס דבס"ס אין צריך לברר, ואפי' למ"ד דצריך לברר בספק ריעותא בודאי אינו צריך לברר עיי"ש, א"כ למה חקנו כלל משום טענת בחולים הא אין צריך לברר עיי"ש ביאורו בשיטת רש"י בסוגיין, ולכא"ו גם לשיטת החוס' תקשה דלמה חיישינן שזינתה הלא אינה חזקה כשרות לחזקה נדקת ועיין פנ"י לקמן דף ט' בד"ה ואומר ר"י. וי"ל עפמ"ש החוס' ור"א ש' בשבועות דף מ"ו דהא דאחזקי בגנבי לא מחזקינן היינו דוקא אם אנו דנין על אדם פרטי אמרי' שאינו גנב שהרי יש לו חזקה כשרות אבל הכא אנו דנין על אדם שאינו ידוע אלא על כללות העולם לית לן למימר לא אחזקי אינש בגנבי שהרי אנו דנין על כל העולם וכלל העולם ודאי יש

גנבא עיי"ש נדברי החוס' אלו הזכיר בשו"ת בית שער' אור"ח ס' קנ"ג, ר"ת, יו"ד ס' א', ר"פ ולעיל סימן מ"ח, והכא נמי לא שייך למימר ס"ס וחזקה נדקת אלא אם אנו דנין על אשה פרטית אבל אם אנו דנין על כל נשים שבעולם שהרי חיקנו חקנה לכל העולם ל"ש למימר חזקה כשרות ונדקת כנ"ל, ושפיר עשו חקנה, וקשי' לחוס' דהו"א ס"ס ולא הועילו חכמים בחיקונם שהרי גם אם יבוא לב"ד יחירו לו מצד ספק ספיקא, אבל כיון דלחוס' הועילו באשח כהן ופחותה מבח ג' ויום אחד דיתברר הדבר שפיר עשו חקנה הגם שיש ס"ס וא"כ לברורי, ולחוס' א"ך דאיכא חזקה כשרות ונדקת, אמנם כי יען שבחקה אין אנו דנין על גוף ידוע, אבל אם היינו דנין על גוף ידוע לא היו מחקנים כלל כקושיא הנ"ל, להכי נקט בחולה ולא הבחולה בה"א להורות בטעם החקנה יען שהיא על הגוף שאינו ידוע רק על סתמא דהעולם ומשו"ה חוששין לטענת בחולים דו"ק היטב:

בתוס' ד"ה נשאת הקשו אמאי לא קחני נושאין את הבחולה עיי"ש, ומי' אדמו"ר הגאון כ', דהנה ההפלא בדף ג' ע"ב חייך קושיא הר"ן אמאי לא קחני במחני' טעמא דשקדו ומי' דמרומו שפיר במחני' דלכאורה היכי מהימן בטענת בחולים אמאי לא חיישינן שזינתה אומה ורוצה להחזול עליה, אלא דהו"א אינו דאי היה שונאה לא היה טורח ג' ימים, ומדטרח מוכח דאינו שונאה, וא"כ שפיר מרומו שקדו במחני', דהא משום הכי מהימן משום דטרח ג' ימים והיינו שקדו. ולפי"ז הו"א שקדו תקנתא דידה שלא יוציא עליה שם רע מפני ששונאה:

והנה המהרש"א כחב דהיכא דהו"א תקנתא דידה צריך ליתן לה מזונות ואם הו"א תקנתא דידה אין צריך ליתן לה, ושקדו הו"א תקנתא דידה כדקאמרינן, והשחא מחו' קושיא החוס' דאי הו"א קחני נושאין ה"א דתקנתא דידה הוא וצריך ליתן לה מזונות ע"כ נקיט נישאת דהו"א תקנתא דידה ואין צריך ליתן לה מזונות:

ובזה מיישבים דברי הגמ' מפני מה אמרו בחולה נישאת ליום הרביעי, ולכאורה זה אינו מובן והשחא א"ש קושיא הגמ' היא למה קחני בחולה נישאת, נושאין את הבחולה הו"א למימר, ומי' דאי הו"א קחני נושאין ה"א דהו"א תקנתא דידה, ממילא אם הגיע זמן באחד בשבת צריך ליתן מזונות, לכך שנינו בחולה נישאת, דהו"א תקנתא דידה ואין צריך ליתן לה, וע"ז קמחמה ר' יוסף חלי' חניא דמפרש טעמא דבחינא דלא מפרש טעמא, דהא במחני' לא מפרש טעמא דשקדו כקושיא הר"ן ז"ל, וע"ז ח"י דשפיר מרומו, דלכאורה אי הו"א החקנה רק משום טענת בחולים קשה ותנשא באחד בשבת, אע"כ משו"ה לא תנשא אלא ברביעי משום תקנת שקדו, והשחא קאמר שפיר ועכשיו ששנינו שקדו, דהקשה בשיטה מקובצת מאי קאמר ועכשיו ששנינו והלא לא שנינו במחני' תקנת שקדו, ולפי"ז אחי שפיר דשפיר מרומו במחני' תקנת שקדו כדאמר' וע"ז קאמר ששנינו:

ובמבילא מיושב נמי קושיא המהרש"א ומהר"ם ש"ך אמאי קאמר שקדו ג' ימים, דלא צריך טעמא דשקדו רק שלא תנשא ביום א', וביום ב' וביום ג' הו"א טעמא משום טענת בחולים, והשחא א"ש דהא דקחני שקדו הו"א משום תקנתא דידה שלא יוציא עלי' שם רע כדאמרינן, ואי אמרינן דצריך לטרוח ג' ימים עד זמן הנישואין שפיר אמרי' דאי הו"א שונאה לא היה טורח ג' ימים, אבל אי אמרינן דלא יטרח רק יום א' אז חיישינן דלמא יוציא עליה שם רע דטרחת יום א' לא הו

בעזה"י פה מאד יע"א יום ג' לסדר תבוא תר"ט לפ"ק
חדושי תורה מאדמו"ר הגאון וכו'
בסוגיא דראוה מדברת

כתובות י"ג. ראוה מדברת וכו' איש פלוני וכהן הוא,
ופירש"י בקידושין ע"ד. וכהן הוא כלומר מיוחס
הוא, והסביר אדמו"ר מאי דחק רש"י לומר דכהן הוא פירוש
מיוחס הוא, דהנה בגמ' אמרינן דלכרין תרמי למחמי חדא
להכשיר בה וחדא להכשיר בנחה, ולכאורה עדיין קשה, למה
צריך רישא דמסיפא משמע דאפי' העובר מכשירין כדכתבו
התוס' ד"ה חדא וכו"ש האשה גופא. ואמר אדמו"ר דרישא
צריך לאשמעינן דדוקא היכא דדנין גם על האם אי כשרה או
פסולה ואמר' דהאם כשרה מזד חזקה ודכותה אז מכשירין
גם העובר ואי לא לא, עיין תוס' קידושין ס"ו. ד"ה מאי חזית.
ולכאורה זה אינו צריך לאשמעינן דע"כ אי דנין על העובר דנין
גם על האם, אך ז"א דיכול להיות שהיא גרושה ואז אין אנו
דנין על האם דהיא ודאי פסולה לכהונה, ודנין רק על העובר,
ושפיר צריך לאשמעינן רישא. אלא אם ככהן איירי אין אנו
יכולין לומר שהיא גרושה, דע"כ גם על העובר אין דנין דהוי
חלל ולמאי אצטריך רישא, ולזה אמר רש"י דכהן הוא פירוש
מיוחס הוא, ושפיר יכול להיות שדנין על העובר לבד בלא האם
שהיא גרושה והולד אינו חלל, וע"כ צריך רישא לאשמעינן
דדוקא היכא דדנין על האם ומכשירין אותה אז העובר כשר
אבל בלא"ה לא וק"ל ודו"ק:

(נערך עפ"י כתבי החלמה ר' יהודה אריה קליין)

דעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"מ לקולא רק
מדברנן לחומרא, והרשב"א הקשה עליו דא"כ אשם חלוי הבא
על הספק היכי משכחת לה, וכחז מהרי"ט ח"ב סי' א' השני
דלמ"ד בכריתות י"ו חתיכה אחת שנינו מודה הרמב"ם
דסדא"ז מה"מ לחומרא, אבל הרמב"ם פסק כמ"ד דשמי
חתיכות שנינו ובאי קבע איסורא מודה הרמב"ם דמה"מ
לחומרא רק בחתיכה א' ספק חלב ספק שומן ס"ל דמה"מ
לקולא ע"ש. ובחשובות בית שערים או"ח סי' א' כתב גאון אבי
מור"ר ז"ל לישב בזה מה שהעיר השואל שם מאבות דר"נ
פרק ל' ר"מ אומר כל העובר עבירה אחת בספק מעלה עליו
הכתוב כאילו עשאו בודאי וכו' דיש ראי' מזה לשטת הפוסקים
דסדא"ז מה"מ לחומרא, ולפי האמור ניחא דמבואר בכריתות
ח"י דר"מ לא בעי קביעותא לאיסורא וכמ"ד חתיכה א' שנינו,
וא"כ איהו לשיטתו שפיר קאמר דספק כודאי, אבל לדיון
דקי"ל כמ"ד שמי חתיכות אין ראי' דסדא"ז לחומרא היכי דלא
איקבע איסורא וע"ש שהאריך עוד בזה בדפח"ח ש"י:

ובתשובה אחת לב"א החרץ מו"ה ארי' יודא שטערן ש"ן
כתבתי לישב קושיא ששמעתי בילדותי מפ"ק
דקאאמו"ר הגאון ז"ל בכתובות י"ג ע"א דא"ל ר"פ לאבי
לועירי דמאי מדברת נסתרה וא"ר יהושע לא מהימנא האמר
רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד לימא דלא כר"י,
ופי' חוד"ה ואין דה"פ לועירי דבספק אחד אם נבעלה לכשר
או לפסול אסרינן לה והא ייחוד דא"ל דספק א' היא אם
נבעלה או לא ואין אוסרין על הייחוד, והקשה דמאי פריך
הגמרא בשלמא במדברת דאי קבע איסורא דהא ודאי יש כאן
פסול בעולם לכן ספיקו לחומרא משא"כ בייחוד דא"ל דלא
אי קבע איסורא ספיקו לקולא. ואמינא למה דמבואר בכריתות
שם דלמ"ד חתיכה א' שנינו משום דס"ל אם למסורת ומצות
כחצי כפת"ח ולמ"ד ב' חתיכות דבעי אי קבע איסורא ס"ל אם
למקרא ומצוות קרי' בחולם ע"ש, והרי מבואר פסחים ט"ו

טירחא כ"כ, לכן מקנו ג' ימים דג' ימים הוי טירחא מרונה
ושפיר אמרינן כנ"ל:

ובישוב נמי קושיא הרשב"א דהקשה אמאי קמני תקנת בנות
ישראל, הלא הוי גם תקנתא דדייה שיהי' לו זמן
הכנת הסעודה, והשתא א"ש דמשום תקנתא דדייה שיכין
לסעודה הוי סגי יום אחד, וע"כ מה שמקנו ג' ימים הוי
משום תקנתא דדייה שלא יוציא עליה שם רע, ושפיר נקט
תקנת בנות ישראל:

ולפי"ז מיושב נמי מה שהקשו אמאי נקט שפעמים בשבת
וכו' הלא די דנקט יום ה' לבד, אלא ודאי הא גופא
קמ"ל במתני' דאעפ"י דלתקנתא דדייה הימא יכולה לינשא
פעמים בשבת יום א' ויום ד', אלא משום תקנתא דדייה התקינו
ג' ימים. וז"ש רש"י שפעמים בשבת אצחולה קאי, דמאי בעי
רש"י בזה, וזוה ניחא דרש"י בא להשמיענו דהטעם שפעמים
בשבת לא קאי רק על תקנתא דדייה, דבאמת יש בזה שתנשא
ברביעי גם תקנתא דדייה שלא יוציא עליה שם רע, וז"ש רש"י
אצחולה קאי שהיא באמת בחולה שלא זינתה ולא יוציא עליה
שם רע והוי גם תקנתא דדייה, ודו"ק היטב:
(נערך עפ"י כתבי החלמה ר' יהודה אריה קליין)

סימן ס"א

הערות במס' יבמות וכתובות

יבמות ג' ע"ב ברש"י אחות אשה מחייבת מייבם ע"כ והוא
פלאי דמה הוסיף רש"י לפרש בזה הלא המה דברי
הגמרא ממש. והנה בילדותי שמעתי מפ"ק אאמו"ר ז"ל
בכוונת רש"י דק"ל דמאי פריך הגמרא אהא דהוי אמינא אחות
אשה מחייבת והא אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת
דמה בכך מ"מ בדיעבד שפיר מחייבת שמהא צריכה הימנו
גט כמו בבא על יבמתו ונה דג"כ מחייבת וקנאה בדיעבד
לאצרכי גיטא ועיין תוס' ריש יבמות ד"ה ואחות ולזה פירש"י
דהך מחייבת אין הכוונה בדיעבד שאינו לשון מתפעל אלא
דכאן הכוונה מחייבת דמייבם דהיינו לכתחילה וע"ז שפיר
פריך דהאין מייבם לכתחילה והא אין עשה דוחה ל"ת שיש בו
כרת והוא פירוש נכון ודפח"ח:

(מכת"י שו"ת שיבת ציון נדפס בשו"ת באר דוד סי' ל"ו)

אונסא במאן דלא עביד אמרינן אבל אונסא כמאן
דעביד לא אמרינן ולכן אם נחייב לחבירו בדבר ע"מ שיעשה
חבירו איזה ענין ואנס חבירו אין המחייב חייב בשביל אונסו
של זה דליהוי אונסא כמאן דעביד, ומקורו בירושלמי קידושין
דפליגי ב' ר"י ור"ל והלכה כר"י כ"כ הש"ך חו"מ סי' כ"א:

ובילדותי שמעתי מפ"ק דאאמו"ר הגאון ז"ל שהעורר
מכתובות ג' דקאמר קסבר רבא אין אונס בגיטין
וכו' אלא רבא סברא דנפשי' קאמר וכו' ומשום פרוצות דא"ל
דלא הוי גט וזימנין דאניס ואמרה דלא אניס ואולא ומנסבא
ונמא גט בטיל וכו' ופריך מי איכא מידי דמדא' ל"ה גט
וכו' ומשום פרוצות שרי' א"ל לעלמא, ופירש"י דמדא' ל"ה
גט שמצינו טענת אונס מה"מ שנא' ולנערה לא תעשה דבר,
וליהירושלמי מאי ראי' מיימי מאונס דנערה דבשלמא נערה
שפיר אמרינן אונס רחמנא פטרי' דהו"ל אונסא כמאן דלא
עביד וכאילו לא נבעלה אבל הכא הו"ל אונסא כמאן דעביד
וכאילו גירש ואונסא כמאן דעביד לא אמרינן ז"ע לכאורה:
(אות ציון ערך אונס)

ובכורות ל"ג דר' יהושע ס"ל דתרומה טמאה א"ל לשמרה
בטהרה משום דיש אס למסורה ותרומתי כתיב, וא"כ עכ"ח
ס"ל חתיכה א' שניט ולא שני לי בין איקבע ללא איקבע
איסורא, וא"כ הכא דאליבא דר"י קיימין שפיר מדמה ייחוד
דא"ל לראיה מדברת אעפ"י דהכא איקבע והכא לא איקבע
איסורא והוא נכון:

ובאז דנתי לפני אבא מאה"ג ז"ל לפמ"ש כ"מ פ"ט
מטומאת מת הי"כ דנפקא איסור כרת או מיתה אפ"י
לרמב"ם סדא"ו לחומרא ע"ש, ולפ"ז ה"פ דבמדברא זולין
לחומרא אע"ג דהוי איסור לאו משום דאית צ"י דחומרא
דאיקבע איסורא ובכ"ה"ג סדא"ו לחומרא והא ייחוד דא"ל נהי
דלא איקבע איסורא מ"מ הרי אית צ"י דחומרא דהוי ספק
איסור מיתה דזולין בעלמא לחומרא אפילו אי סדא"ו לקולא
ואפ"ה א"ר דאין אוסרין על הייחוד ופריך הגמ' שפיר, וי"ט
הדבר בעיני המלך גאון אמו"ר ז"ל ואמר קאלום:
(אזכ"ר זיון ערך אשם חלי)

בהפלאה סופ"ק דבתרבות הקשה צמזיא שם רע דעומן
לאביה מאה כסף ודילמא לאו אביו ואי דאלי' בחר' הא אין
הולכין בממון אחר הרוב וכו"ג קשה בזה דאמר רחמנא מכה
בהמה ישלמנה ודילמא במקום סייף נקב הוי וכן בעגירות השור
נימא דילמא טריפה הוי ואין הולכין בממון אחר הרוב וכיו"ב
הרבה קושיות והעלה דכיון דאוקמי המורה על הרוב לענין
שאר מילי כגון באדם לענין ההורגו דחייב וכן בשור לענין
איסור אכילה וכן הא דאביו הוא לענין מכה אביו וכיו"ב ה"ה
לענין ממונה ולא אמרינן דאין הולכין בממון אח"ה"ר אלא היכי
דאין נפ"מ רק לענין ממון כגון בשור ונמלא נחן ע"ש וכבר
נשמעו בסבא זו הרבה בספרי אחרונים ועיין חת"ס א"ח
ס' ר"ח ועמ"ש באות אותו ואת בנו:

ודברנא דהוינא טליא כבר חמיסר דנתי לפני אבא מארי
מאה"ג ז"ל שיש להעיר ע"ד הפלגה מדברי
שמ"ק כתובות ע"ה ע"ב אהא דקאמר החם לא חימא ר"י לא
אזיל בחר חזקה"ג כלל וכו' ח"ל כגון במתני' דאיכא תרתי ענין
כתובה וענין הגט וכיון דחזקה ממון מבטל כח חזקה הגוף
הוא ליה כאלו אין כאן חזקה הגוף כלל ואפ"י מה שאינו כנגד
חזקה ממון כגון לאכרובה גיטא לא תבעי דהרי היא מבטלת
מכה חזקה ממון לענין כתובה וכו' לא חימא הכין אלא מה
שכנגד חזקה הממון לכד הוא בטל וכו' ע"ש, ולסברת הפלגה
חקשי אמאי לא נימא ג"כ לענין חזקה דכיון דמועיל החזקה
לענין איסור לאכרובה גיטא מועיל נמי לענין הכתובה וז"ע
לכאורה:

אמנם נראה בכונה הפלגה דלכאורה יש להצין דאדרבה זיל
בחר איפכא דכיון דלא מהני הרוב לענין ממון לא
יועיל ג"כ לענין איסור וכעין מ"ש הר"ן סוכה ז' גבי מיגו
דהוי דופן לסוכה וכו' ע"ש אבל סברת הפלגה נכונה מאוד
וכונתו רצו"י דרק אס החוקט הרוב לענין איסור מכבר בשעה
שנ"ה עדיין לפנינו לדון על אודות הרוב הזה בענין ממון
זולין בחר"י גם בפעם הזאת שאנו דנין בענין ממון כיון
שהרוב הזה כבר מוחזק ועומד אללנו ברור ואמת אבל היכי
דענין איסור וענין ממון באים כאחד לפנינו כגון בזהאי
דכתובות דענין הגט וענין הכתובה באים כאחד ודאי לא
אמרי' דמיגו דמהני לאיסור מהני נמי לממון דמה חזית דזולת
בחר דא איסור זיל בחר דא ממון וכמו דלא מהני לענין ממון
הה"נ לענין איסור שהרי עדיין לא הוחזק ונתאמת אללנו הרוב

הזה שאנו דנין עליו בזה וכיו"ב כחז השמ"ק דשני הענינים של
האיסור ושל הממון אינם חלוצים זה בזה ואינם מכריחים זא"ז
זה עומד בפ"ע זה עומד בפ"ע חה נכון מאוד בכונה
הפלגה דבזה יתרועעו אף יסורו הרבה קושיות בזה. וכאשר
אמרתי דבר זה לפני אמו"ר הגאון ז"ל ההוא אמר שגם הוא
אמר כן וחל"מ שזכיתי לכוון לדעתו הגדולה:
(אזכ"ר זיון ערך אין הולכין בממון אחר הרוב)

בחי' לסוגיא דמוכין דע"ה: כתבתי ליישב מה שהקשה
כ"ק אמו"ר מאה"ג שליט"א אהא דא"ר החם בחרת מי
שנה זו לא שנה זו דלא חיה לורך נקט כאן פלוגתא דר"ג ור"י
הא כבר שמעינן ל' להאי פלוגתא לעיל בפ"ק גבי משאכסמי
נאנסמי. ואמרתי ליישב דודאי לעיל שפיר אמרינן דחזקה הגוף
הוי חזקה מעליא דהרי דאי נולדה בתולה אבל הכא חזקה
הגוף דכלל מומין נולדה הוי רק חזקה דאחיא מכח רובא
דנולדו תמימים וכלל מוס וערש"י ד"ה הא מני ר"י הוא ובחי'
רשב"א חולין י"א גבי גבינות וכיון דלענין כתובה הו"א דאין
הולכין בממון אחר הרוב קמ"ל. ובה ייבצתי מ"ש הפנ"י שם
אהא דקאמר רבא ל"מ ר"י ל"א בחר חזקה הגוף כלל וכו'
ומדוע לא קאמר לשמעתי לעיל בפ"ק בפלוגתא דר"ג ור"י
ולמה נטר עד השתא ולפמ"ש י"ל דודאי לעיל אזיל בחר חזקה
הגוף היכא דליכא חזקה ממון כעדין כיון דהוי חזקה מעליא
אבל הכא הו"א דכתיבנא קמ"ל:

ואמנם כן קושי' אבא מאה"ג שליט"א נלע"ד דלק"מ
דבשלמא לעיל דאיכא נמי מיגו דאי בעי אמרה מוכת
עץ איז ולא פסלה נפשה שפיר זולין בחר חזקה הגוף אבל
הכא דליכא מיגו הו"א דלא אזיל ר"ג בחר חזקה הגוף קמ"ל
וא"ש:

(כח"י ח"י שיבת זיון)

סימן ס"ב

שיל"ת צ' איפאלא עש"ק לס' חולדות תרנח"ל
שלמא רבא, להרצנים המופלגים בהיות דאביו ורבא, חריפס
ובקיאס, כפז מסולאס, דכ"ז דק"ק מונקאטש נ"י
הנקובים בשמותם מו"ה דוד זאלצער הכהן, ומו"ה שמעון
גרינפעלד, ומו"ה משה שפיטצער:

יקרתם הגיעני בזמנו ועיניי שונים מנעוני מבוא בשר' עד
היום על דבר מ' יעקב בן מו"ה מאיר כ"ץ מעירכס
אשר זה כששה שנים שנשא אשה מסענטא שמה צרינדל בת מ'
שמעון כאמאן, חה כמו ד' שנים אשר האשה הנ"ל אין רצונה
לדור עם בעלה הנ"ל וגם אינה רוצה לקבל ממנו גט, והרב
דשם כתב להם זה יותר מיצ"ח שהזמין אותה לד"מ ולא בזה
ושהוא אין בכחו להחערב יותר בדבר זה רק הם ידקקו לדבר
ושלחו לה ע"י צי דואר רעקאמאנדירט התראות ג"פ שחדור
עם בעלה או שתקבל ממנו ג"פ ואם יש לה איזה טענות נגדו
רוצה לעמוד עמה לד"מ לפני ב"ד של ישראל ואם לא מחוש
לזה חת"י נידונית כמורדת, ולא חששה כלל להשיב להם וגם
אמרו להם אנשים נאמנים משם כי מחכונת לעזר אח בעלה
ולעגנו, והבעל בא לפניהם וזועק להושיע לו ועד מחי ליעגן
ולחיל ועדיין לא קיים פו"ר ולא אפילו שבת כ"ד שאין לו לא
בן ולא בת והרהורי עבירה ר"ל כי הוא זעיר לימים לא הגיע
עדיין לשלושים שנה, והאריכו עוד דיואלא וראשה פרוע בשוק,
ודעתם נוטה להחיר לו לישא אשה אחרת עפ"י חנאים המבואר
בפוסקים רק שלא יהי' שום דבר נגד חוקי המדינה ועפ"י
היתר ממאה רבנים או ת"ח שהגיעו להוראה:

לקבל גט בלא כתובה בזה ס"ל לדיעה א' דמתירין לו לישא אחרת ואפילו לדעת הרא"ש דלא אכדה כתובה מוך יב"ח היינו בזמן הש"ס שאין לו חיזוק, אבל בזה"ז שאין נושאין ב' נשים דיש לו חיזוק נריכה לקבל גט אפי' בלא כתובה גם מוך יב"ח ואם אינה רוצה מתירין לו לישא אחרת (ואפשר כיון שמתירין לו לישא אחרת ושוב אין לו חיזוק אם אח"כ רוצה לגרשה מוך יב"ח נריך לחת לה כתובה לדעת הרא"ש) וע"ז יש חולקין דאין מתירין לו לישא אחרת כיון שצאה בטענה לחת לה כתובה, אבל בנ"ד שאין ראויה לדור עמו ולא לקבל גט כלל אפילו נותן לה כתובה בזה אין חולק כלל שמתירין לו לישא אחרת:

אבל מ"ש מעלתם דאם א"א לו לגרשה בע"כ מודו הי"ח דמתירין לו לישא אחרת ולמדו ק"ו מנשטתית דלא פשעה ק"ו כאן דפשעה וכן משהה י' שנים ולא ילדה דמתיר רשב"א בתשו' ח"ג ס' תמ"ו לישא אחרת. הנה מנשטתית ודאי אין רא' דהתם לאו סמא ביד' שחשפה ופשעה שטותה א"י לגרשה כמבואר בס' קי"ט, אבל כאן הרי אפשר לו לחזור אחר זמן ומקום שיוכל לזרוק לה גט ואיני יודע איך שיך שא"א לגרשה בע"כ. וגם מרשב"א אין רא' דיל' דס"ל דחרס דשמי נשים קיל מלגרש בע"כ ולכן התיר לישא אחרת, אבל כאן דמותר לגרשה בע"כ ולפי דבריהם דלגרש בע"כ קיל מלישא אחרת שפיר י"ל ד"ח ס"ל דאפילו א"י לגרשה בע"כ נמי אסור לישא אחרת:

בידדו לפענ"ד לא כן ידמה דמ"ש לפמ"ש ח"מ ס' ע"ז סקט"ו וב"ש סק"ט ד"ח מודו דיכול לגרשה בע"כ, א"כ מוכח דזה קיל מלישא אחרת ולא מיבעי' לפמ"ש"ל דפלוגמחתם רק אם יכול לישא אחרת ולעגנה כל ימי שפיר י"ל דזה חמור מגירושין בע"כ אבל לישא אחרת ולגרש הראשונה כשחרצה לקבל גט או שמשליש לה גט קיל מגירושין בע"כ, אלא אפילו לישא אחרת ולגרשה אימת שחרצה לקבל גט נמי י"ל דדוקא כאן במורדות חמור מגט בע"כ דגם אחר שנישא אחרת רשאי לגרשה בע"כ כיון שפשעה ומרדה, ולכן אינה נלקית בשמים ואין מתירין לו שני חדר"ג לישא אחרת וגם לגרשה בע"כ, אבל לעולם במקום שמתירין לו לישא אחרת וא"י אח"כ לגרשה בע"כ שפיר י"ל דחרס של שני נשים קיל מגט בע"כ, ויותר מתירין לו לישא אחרת מגט בע"כ:

וישוב כמב' דמשום שסירבה לעמוד לר"ח אחר התראת ב"ד ג"פ מקרית עוברת על דת, וכן כמב' בס' אבני דקד ס' מ' בזה"ע וששמע כן בשם חו"ד וכמה גאונים אחרים, והתפללו ע"ז דמבואר בזה"ע ס' קט"ו בח"מ וב"ש סק"א דלא הוי ע"ד אלא בהכשילה את בעלה אבל אם היא בעצמה אכלה איסור נוסף וחלב לא מקרי ע"ד, ועוד למ"ש הש"כ ס' קי"ט דאם אינו סוג א' של איסור אינו חסוד אפילו מחמור לקל, א"כ ודאי אינה חסודה מתמת שסרבה לעמוד לר"ח להכשיל את הבעל באכילת איסור וכדומה. וניחא להו במ"ש בתשו' דברי חיים ח"א אה"ע ס' נ"א כיון שמסרבת לקיים דברי ב"ד בענין שנוגע לבטל נקראת מכשילתו כיון שמונעת אותו מפ"ו:

אבל לא נחה דעמי בזה דא"כ מה ענין זה למסרבת לעמוד לר"ח הרי בכל מורדות נימא שהיא עוברת על דת שמכשילתו בזה שמבטלתו מפ"ו. ועוד אפשר לא מיקרת ע"ד אלא במכשילתו בקו"ע ולא בשב' ואל תעשה. ועוד אם כבר קיים פ"ו או אם היא חלונית מאי איכא למימר. ועוד דבאמת ק"ל על ח"מ וב"ש הנ"ל והוא מאשר"י כמובן ע"ב דבאכלה דברים אסורים לא מקרי ע"ד ואמאי הא קי"ל ביו"ד ס' דברים אסורים

כבר פתחו בזכות הבעל והביאו דברי רמ"א אה"ע ס' ע"ז ס"ב שכחב ו"א דבזה"ז שאין נושאין ב' נשים לא משה"י לה יב"ח אם רוצה לגרשה ואם אינה רוצה מתירין לו לישא אחרת יש חולקים דאין להתיר לו לישא אחרת וכן עיקר וכו'. ונ"ל דוקא מוך יב"ח אבל לאחר יב"ח אם הוא רוצה לגרש נריכה לקבל ממנו בע"כ או מתירין לו לישא אחרת דאין כח ביד האשה לעגנו לעולם, וכ"נ להורות ע"ש, וא"כ הדבר פשוט בנ"ד שהוא לאחר יב"ח שמותר לגרש בע"כ או להתיר לו לישא אחרת. אלא שפקפקו דחילוק זה בין מוך יב"ח לאחר יב"ח הוא רק הכרעה רמ"א אבל יש חולקין גם אחר יב"ח אסור לישא אחרת:

ובש"אני לענמי דברי רמ"א תמוהים שצ"ן דיש חולקים הוא תשו' רשב"א ס' תת"ס, והרי הרשב"א שם כתב על דבר המורדת שאמרה מאים עלי וכו', ומה שמתהמת היכי דחזאי דמחמוטטו נכסי תמרוד ותתפוס בנכסי' ותאכל היא ותחדי והוא יסאל על הפתחים, לאו חדוה שלימה הוא אחרי שהרשות בידו לעגנה ונהי שגם הוא מתעגן בדורות הללו מתקנת רגמ"ה ואילך מ"מ אינה נמי מעגנה וכ"ש לדברי ראב"ן דניחא טפי שהתיר את הבעל לישא אחרת והיא מתעגן ע"ש, וא"כ לא מלאנו לרשב"א שאסור לישא אחרת אלא באם הבעל אינו רוצה לגרשה רק לעגנה והיא חפיה בגירושין, אבל אם הבעל רוצה לגרשה והיא אינה רוצה כגונא דנקט רמ"א לא מלאנו כלל שאסור רשב"א לישא אחרת. ואין צדי ישוב נכון רק לפ"מ שלמדתי מדברי רשב"א אלו דלראב"ן מתירין לו לישא אחרת והיא מתעגן כל ימי, והרי אפילו בעבר ונשא אחרת מתמת מרידתה מוך יב"ח כתב רמ"א דאין כופין לגרש, וכחב ח"מ סק"י וב"ש סק"א דהשני אינו חייב לגרש וכו' והראשונה אינו חייב לגרש דהיא מרדה עליו, ועיין במהרי"ק שורש כ"ט ומ"ש מהרי"ק שם שורש ס"ג, ומ"מ יש לדחות דהתם (היינו בדין הראב"ן שנמרדכי ס"פ אעפ"י) אין מעגן האשה כ"א יב"ח דאעגון דיב"ח דמשה"י לה קאי דיחוי בעלמא הוא שהרי בשורש כ"ט כתב דיכול לעגן המורדת עולמית וכמ"ש גם ח"מ בשמו, ולפי הבנת ח"מ גם בשורש ס"ג ס"ל דמותר לישא לכתילה אחרת בכל מורדת רק שלא רצה להחליט מפני פריעות הדור:

ולפ"ז אחי שפיר דתחילה הביא דעת ראב"ן דבזה"ז לא משהיין לה יב"ח אם רוצה לגרשה ואם אינה רוצה מתירין לו לישא אחרת פי' והיא מתעגן עולמית, יש חולקין שאין להתיר לו לישא אחרת פי' ולעגנה עולמית, אבל באופן שהוא רוצה לגרשה גם אחר שישא אחרת כ"ע מודו דמתירין לו לישא אחרת אפילו מוך יב"ח. וע"ז הכריע רמ"א דמוך יב"ח אין מתירין לו לישא אחרת ולעגנה עולמית ואחר יב"ח מתירין לו אפילו לעגנה עולמית:

ועוד דאפילו נאמר דמהרי"ק אסור לישא שני נשים אפילו אחר יב"ח למרדה מ"מ הרי כתב טעמו בזה"ז אם נחיר במורדות יבא להתיר בשאין מורדות ואפי' הקדיחה תכשילו יאמר שהיא מורדת כי יתן עיניו באשה אחרת ע"ש, ובנ"ד לא שיך האי טעמא כיון שהכל יודעין שהיא מרדה עליו ואינה רוצה לדור עמו ולא לקבל גט ולא לעמוד לר"ח אחרי כל התראות, ועדיף ממ"ש מהרי"ק שם והביאו ב"ש סק"ך דאם מעמידה בפני טובי העיר והם מסכימים שהיא עיוסה עליו דמתירין לו לישא אחרת כיון דבכה"ג לא יבא כ"כ לידי קלות ראש וה"נ דכוותי:

ועוד דלפי הבנת ח"מ וב"ש ס' ע"ז הנ"ל הפלוגמא הוא רק אם רוצה לגרשה מוך יב"ח בלא כתובה והיא אינה רוצה

קיי"ט דחשוד לאכול דברים אסורים חשיד להאכיל וא"כ אין הצעל יכול לסמוך עלי' כמו בהאכילתו דברים אסורים, ועיי' ח"מ וז"ש שם סק"ב, וא"כ תלך בלא כחוצה, וע"כ ז"ל במ"ש הפלגה בכחוצה שם דלף בא"י לסמוך עלי' אכתי אינה עפ"ד עד שהכשילתו באיסור ועבר הוא איסור אכילה ע"י, וא"כ קשה הדבר לומר כן במבטלתו מפו"ר שכבר הכשילתו והלא עדיין יכול לקיים:

אבל לפענ"ד הדבר פשוט למ"ש הרמב"ם סוף ה' סנהדרין וכן הוא לשון הטור ומחבר בחו"מ רס"ו על ההולך לדון בדיניהם ה"ו רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בחומה משה רבינו ע"ש, ולכן דנו הגאונים המקרב לעמוד לד"ת וגורם לכופו בדיניהם לעובר על דת משה, ואין זה חמא שהרי חשיב נמי מקללת יולדיו בפניו בין העוברה על דת יהודית, וה"נ המרימה יד בחומה משה מקריב עוברת על דת משה:

וב"ש דרך פלפול עפ"י דברי שו"מ קמא ח"א ס"י קע"ו דהיכי דיכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה יכול אח"כ לישא אחרת דעפ"י חרם שמי נשים משום דא"י למיקם בסיפוקיהו וכו' ל"ש ה"ט. אינו נראה לפענ"ד דנהי דיכול למנוע שכ"ו מ"מ אפשר דחייב בפדיונה וגם בקבורתה כמו בחור יב"ח בס"י ע"ו ושייך לא מצי למיקם בסיפוקיהו ועוד דהרי ה"ש ס"י א' סק"א הביא בשם הג"מ דמשום קטטה חיקן ונראה דחד טעמא ע"י דלא מצי למיקם בסיפוקיהו יהי קטטה כמו שאחז"ל כד מישלם שערי מלך חגרא בניהא, וא"כ גם שיכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה איכא חשש שמא יתפייס עמה ולא מצי למיקם בסיפוקיהו והי"י קטטה, ותעד דאל"כ אמאי לא החיר הרא"ש שם לישא אחרת ואפוכי מטרחה ל"ל:

ובמה שהקשו לסברא זו א"כ לדעת המורחגי וז"ח שהביאו ח"מ ס"י ע"ו סק"ג וז"ש סק"ו דגם בזה"ו אם רוצה לגרש וליתן כתובה והיא אינה רוצה א"ל לתת לה מזונות א"כ מה הועיל ר"ג בתקנתו שכ"א יעשה כן ויכול אח"כ לישא אחרת. הנה בתקנה שלא לגרש בע"כ ודאי דהועיל דכל כמה דאגידא צ"י לא יבחי ל"י אחריתא כדאמרינן בכחוצה ס"ד אלא דגם בחרם שלא לישא אחרת נמי הועיל דאם הוא בשביל כך כדי לישא אחרת הרי הוא עובר על חדר"ג והוא יודע בעצמו אם לעקל או לעקלקלות, ועיי' חוס' גיטין ל"ג ד"ה ואפקעינהו:

ובמה שחקרו דאפילו לדעת נוב"י קמא אה"ע ס"י א' דלישא ב' נשים קיל טפי מלגרש בע"כ מ"מ למ"ש הר"ן פ' יו"כ דשוחטין לחולה שיש בו סכנה בשבת ואין מאכילין אותו נבילה דעדיף לעבור איסור חמור פ"א מלעבור על איסור קל הרבה פעמים, וה"נ לגרש בע"כ הוא רק פ"א בשעת גירושין ואיסור ב' נשים הוא כל משך הזמן ועיין נוב"י תנינא ס"י ז', לפענ"ד ל"ד דהתם שבת דחור בפ"נ ולא הותרה וא"כ כשמחלל שבת או אוכל נבילה הוא עושה עבירה אלא שנדחה מפני פ"נ שפיר אמרינן מוטב שיעבור עבירה חמורה פ"א מלעבור עבירה קלה הרבה פעמים, אבל כאן במקום דמוחר לגרש בע"כ או לישא שמי נשים הותרה דבכה"ג לא חיקן ר"ג ודאי י"ל דהחיר האיסור הקל ולא החיר החמור, ואין לומר דלעבור הרבה פעמים גרע דהרי אינו עובר כלל:

ועוד נ"ל עפ"מ"ש במק"א ליישב קושיית חת"ס אה"ע ס"י ג' ח"א עפ"מ"ש רמב"ן במשפט החרם והחרם הנזכר בדברי האגדות והתלמוד הוא שב"ד מחרימי בדבר ואומרים בלשון הזה כל העושה כך וכך וכל הפורץ גדר בדבר זה יהי בחרם או מותרם הוא זה הלשון סתם נקרא חרם, וכשאלם

אומר לשון זה על נכסיו וכו' חל על אותו הנכסים וכו', אבל כשאומרים ב"ד זה הלשון על אדם והם חרמי צטוי הגוף כלומר שאומרים כל העושה כך וכך יהי בחרם וכו' ע"ש, ולפ"ו המגרש בע"כ או נושא שמי נשים אינו עובר על חרם רק עובר על תקנת ר"ג וכל העובר על תקנתו הוא מותרם מר"ג, ומענה מי שנושא שמי נשים אינו מותרם רק עד שיגרש אחת מהן ויש לו תקנה להחיר עצמו מכבלי החרם בגירושיו הא', אבל המגרש בע"כ הוא מותרם ואין תקנה לאיזולמו, א"כ ודאי עדיף להחיר לו לישא אחרת מלגרש בע"כ:

הגב' הארכת קצת לפלפל ולפלפל יען כי מכותלי דבריהם ניכר כי זו חפציה ולדינא הם מסכימים, ואני מסכים שאם מו"ה יעקב בן מו"ה מאיר כ"ץ ממנוקאטש ישיש גט ביד שליח לאשמו בריוחל בת מו"ה שמעון כאמאן מסענטא דת המבואר בנוב"י וחת"ס ויתרה בה עוד הפעם ע"י ב"ד שתקבל הג"פ דת ברטונה, ואם תעמוד במורדה יש להחיר לו לישא אשה אחרת עפ"י היתר מאה רבנים בלי השלשלת כתובה:

ובל זה עפ"י דת תוה"ק אבל בשום אופן לא יעשה שום דבר נגד חוקי המדינה, ושוכן מעונה, יברכנו בזכות מי מנה, וזוכה לראות פני השכינה, ג"פ בשנה, כנפשו ונפש ידיים הדושות:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הג"ל

סימן ס"ג

הערות במס' גיטין מתוך ספר פלם חיים דף ב' ע"ב רבא אמר לפי שאין עדים מזויין לקיימו, ופי' רש"י דחיישינן שמא יערער הצעל לומר לא כחצמיו יע"ש, וקשה לי למה לא פ"י דבאמת יש חשש שמא הוא מזויף, הגם דמדאורייתא הוה כמו שנתקרה עדותן בב"ד, זה אינו דרש"י מפרש לא חזיק איניש לזייף ועיין פנ"י שפ"י דהוה מילתא דעבדא לגלוי, אמנם זה דוקא במקום דאיכא מקיימי אז הוי חזקה דלא חזיק, אבל כיון דלא שכיחי בני מד"ה בא"י אז לא הוה מילתא דעבדי לגלוי, הגם דיש אפשרות לגלות אם חזמן אבל כיון דדבר רחוק הוא יש לחוש למזויף, ויש לנו לחוש על זה וז"ע, שוב מלאחי בפנ"י בכחוצה כ"ח דגם בגיטין הבאין ממד"ה מסתמא העדים הוי סופרי הדיינין דניכר חתימתם והוה עבדא לגלוי יע"ש, אמנם פליאה בעיני, א"כ הוה מזויין לקיימו, וגם עיין רש"י ד"ה ספרי דדייני דפי' שהם רגילין לכתוב ולא שהם חותמי, ועיין פנ"י, ותלמידי הבח' המופלג עמרם נ"י השיב לי, א"כ הוה כל החשש שאין עדים מזויין להכחיש את החתימה אבל לקיים לא מזכיר, א"כ היה לגמ' לומר לפי שאין עדים מזויין להכחיש דעל הקיום לא מזכירין, ומכאן הוכיח רש"י, דהפי' שמא יבוא הצעל ויערער לא כחצמיו, ואז מזכירין עדים לקיימו והם לא שכיחי, ושפיר השיב וק"ל:

(פלם חיים עמ"ס גיטין ד"ב:)

דף י"א ע"ב וחכ"א בגיטין נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חזין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלל לזון את אשמו אינו רשאי, ופלא בעיני הכי פליג ר"מ אהאי כלל שזכין לאדם שלא בפניו, הלא כ"ע מודו בזה, רק ר"מ סובר דשחרור הוה חוב ורבנן סברי דהוה זכות, נמצא לשון המחנ"י שפת יתר מאוד וע"ג, עוד פלא שראוי הי' לנקוט מחילה שיוכל האדון לומר שלא לחון העבד ולא יכול לומר שלא לחון האשה ולכסוף ינקוט שזכין לאדם ולא חזין לאדם, וכך יהי סדר המשנה, וחכ"א בגט אשה

בדין זהכי נמי מתוקמא במסרז הלה ליחט לו והדברים מוכיחין כן שהרי טבחו ומכרו, ובמסקנא אמרין הסם דאמרו ליה חייב אמה לימן לו דלא פסקו כי דינא למילתי' והו"ל גנב עב"ל, והרמב"ן במלחמות השיב עליו בחי' שכלו ושם אותו למטרה יע"ש:

ולכאורה נ"ל להביא רא' דאפילו אין הלה מסרב לא יוכלו הבעלים להקדיש, דהנה בב"ק דף ס"ח ע"ב פריך ר"י לרשב"ל מגנב והקדיש אינו משלם דו"ה והאי גזלן איך יוכל להקדיש דמה ביתו שלו ומשני שהקדישו גזלן, ופריך מר"י דשניהם אין יכולין להקדישו יע"ש, ולכאורה מאי פריך מר"י דלמא איירי שאין הלה מסרב לימן א"כ הבעלים יכולין להקדישו לשטות הבעה"מ וע"ג, לזה עוררני תלמידי הבח' המופלג עמרם נ"י מקראלי:

(פסל חיים גיטין סוגיא דהקדש ודבר עמ' קע"ג)

סימן ס"ד

שיל"ת מאדע יוס' ה' ויאל' חרל"ז לפ"ק שפ"ע ברכה ושלום לאהובי מחותני הרב הגאון נופך ספיר יהלום אוזר בלוס כש"ת מו"ה יושע ברוך נ"י אבדק"ק טשעטשוויטץ יע"א.

ביום ג' העבר לעת ערב הגיעני באקראי בעלמא חיבורו אשר הוציא לאור ולרוב חביבותי גבן נתתי עיני ולבי שם בלילה ההוא כמו שחי שעות ולמחר נטלו ממני מי שנחנה, והנה מלאתי זו טעם וקנים וכו'.

הקשזה בתוס' בגיטין ד' ד"ה ר"י שהקשו כיון שהיתה כתיבה בתלוש אי אפשר לחתימה שיהי' במחזור וק"ל דלמא שכתבו וחתמו במחזור ואח"כ תלושו והעבירו קולמוס על הכתיבה ור"י לשיטתו אם הכתב האחרון מתקן הוי כתב והוי הכתיבה בתלוש ואשמעינן דלריך להעביר הקולמוס גם על החתימה, וידידי פלפל בזה הרבה:

ולענ"ד נראה דאם עדים חותמין על גט שנכתב בפסול נעשים פסולי עדות, עפ"י מה שמבאר ברשב"א גיטין ד' אהא דמודה ר"א במזויף מחוכו ו"ל דפעמים שאין כאן ע"מ וכו' דמימר אמרין כיון שמתקיים בחותמיו לאו מזויף הוא ובדאי דיין נמסר לה בפני שנים וכדין נעשה לשמה ובתלוש ובשאר חיקויי הגט וכו', אלא שהרשב"א חידש דמה"ט הוי ע"מ מכלל חורף הגט. וכו' נראה דתוס' ושאר ראשונים חולקין אבל הא מהא נקטי' בידן כי ע"מ מעדין שהגט נעשה בהכשר, וא"כ אם חתמו על גט שנעשה בפסול הרי העידו שקר ונעשו פסולים, וגדולה מזו כתב בס' אבני מלואים [מורת גיטין ס' קכ"ז] דאם חתמו על גט שאין בו זמן נעשו פסולים, ולפ"ז ליכא לאוקמי בגוונא הנ"ל שכתבו וחתמו במחזור, דא"כ ל"מ אח"כ העברת קולמוס על החתימה שהרי העדים פסולים:

ואורלי י"ל לפי מה שכתב הר"י פרק ד' אחי' דבשעה שהעדים מפקי לשטר מחותני ידיהו ונתני' לבע"ד אז הוי עיקר הגדת עדות, וא"כ כל זמן שהוא תחת ידם לא נעשו פסולים דאי בעי כבשי לשטרא. אלא דלפ"ז בפשיטות הוי לי' להק' שהעדים חתמו במחזור בלי שום כתיבה ואח"כ תלושו וכתבו ואשמעינן דפסול משום דבעי חתימה בתלוש אבל בלא"ה היה כשר כיון שלא הוציאו השטר מתחת ידם עד אחר הכתיבה, והרי בשעת הגדת עדות דהיינו בשעה שהשטר היה יולא מתחת ידם כבר הי' נכתב כתקונו. ולכאורה עלה בדעמי דאפי' לר"י דבעי כתיבה וחתמה לשמה ובתלוש מ"מ אם

אבל לא בשחרור העבד, לפי שלא לזון עבדו רשאי ולא לזון אשמו אינו רשאי חזקין לאדם ואין חזקין לאדם שלא בפניו, כך עוררני תלמידי הבחור המופלג עמרם נ"י מקראלא:

(פסל חיים גיטין ד"א:)

הקשני תלמידי הבח' המופלג עמרם ש"י נ"י בלשון הגמ', דאמר ש"מ מדרבנן החופס לבע"מ קנה, וקשה דהא גם מדר"מ נשמע דסובר החופס לבע"מ קנה, דהא הוא יהיב טעמא דלכך לא קנה גם בעבד יען דהוה חוב לו, משמע אבל אי הי' זכות מודה דקנה ולא יוכל האדון לחזור, וקשה הא הוה שליח חופס לבע"מ וע"כ דחופס לבע"מ קנה, והי' לגמ' לומר סחמא ש"מ ממחתי' דחופס לבע"מ קנה וע"ג:

(פסל חיים עמ"ס גיטין סוגיא דחופס לבע"מ עמ' פ"ג)

דף י"ב ע"א ונ"ל דכל הפלוגתא הוא רק אם הרב יכול לומר עשה עמי, יען דאחיה עבדי ובכל זאת אינו זקן אלא חוזר על הפתחים, היינו אם הוא נותן לו מלאכה יוכל לכופ אותו לעבדו אותה, אבל בדאי לא יוכל לומר שוט בארץ ועשה מלאכה ותן לי שכרך, דא"כ הי' לגמ' לומר ש"מ הרב יכול לומר מעשה ידיך שלי ואינו נותן לך מזונות, אלא בדאי דרכיה דרכי נועם, דעבד יכול להשכיר עצמו בכל אשר תמצא לנפשו אוכל למו פיו ועבדו זה, ולא יצטרך להוביל מעשה ידיו לאדוניו, דא"כ כל אחד יקנה עבד ויקבץ ממון והעבד יחזור על הפתחים, והגם שמטוה לישראל לימן נדקה כמ"ש הרמב"ם, אבל אם אדוניו יסלח אותו לעשות במלאכה ויקח שכרו מי הוא ירחם עליו תמיד, והוא חוץ משכל האדם, ודרכיה דרכי נועם דע"כ ימות ברעב, אלא פשיטא דלא יכול לעשות עמו סחורה, ואם העבד בורח ואוכל בעבור עבודה שלו, אינו עושה בזה גזל דאין הוא מחויב למות ברעב להריח לאדוניו, הגם אם הי' נשאר אצלו יכול לכופ אותו לעבד ולא יתן לו מזונות, א"כ עכשיו הוא מונע ריוח ממנו שלא ירוח, אבל גזל ליכא כאן, דאין לאדון רשות בעבד לשלוח אותו על פני חוצות לעבדו מלאכה ולקבץ הון לאדוניו, וא"כ שפיר קאמר ר"מ אם יראה שאדוניו רוצה לשחררו, ינום אל אחת הערים וחימה נפשו שם במלאכה אשר יעבד, כי כן הוא דין תורה כנלע"ד בעזה"י, ועיין לקמן נ"ג בסוגיא דהיזק שאינו ניכר ובנ"י ס' שפ"ה:

ולכאורה קשה מלשון הברייתא דעבד שגלה דקמתי אינו חייב לזון ומעשה ידיו לרבו, ורצה הגמ' להוכיח שיכול לומר עשה עמי ואינו זקן, ולפ"מ ש' קשה הא העבד גלה מבית הרב ואעפ"כ יהי' מעשה ידיו לרבו, כך השיב תלמידי הבח' המופלג עמרם נ"י, דוחק דכוונה אם הרב נותן לו שם מלאכה לעשות, דסתם מעשה ידיו משמע מה שיקבל בעבודתו כמובן:

(פסל חיים גיטין סוגיא דעשה עמי ואל"ז עמ' נ"ד)

והבנה הר"י הביא בפרק דו"ה יש אומרים דעניים דין הדיוט להם מדאמר רב יוסף ד עניים און ש"מ מדין אמירה לא קנו העניים, ורב אלפס השיב דבפיך זו נדקה רק יען דסלע הוה אינו ברשות הנותן אז נשאר כלל דר"י גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדישו יע"ש, והרב בעה"מ השיב עליו ו"ל מה שהביא רב אלפס ו"ל סיוע לדבריו גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו זה לפי שאינו ברשותו לא זו הדרך ולא העיר, דלא אמרין אינו ברשותו בדבר שאינו מסרב הלה ליחט לו, שאם אחיה אומר כן אפילו מעמד שלשתן לא הי' מועיל לו בהקדש וק"ו להדיעו, וההיא דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר דאוקימנא בפ' מרובה בשעמד

ומה שחייב ידיו נ"י על קושיה מהרי"א דמוחק ומתקן בשעת מחיקה שרי לכ"ע, גוף הסברה נכונה והוא מובא בפתחי תשובה ביו"ד סי' רע"ו אות ט' בשם משנת חכמים, אבל מ"מ לענ"ד אין לה מקום למחק קושיה מהרי"א, שהרי אסור למחוק אפילו אות אחת מן השם כמבואר סי' הנ"ל סי' ט, וא"כ כשמעביר קולמוס על אות אחת מן השם הוא מוחק ועדיין לא נחקן לא השם ולא הס"מ רק שעושה ע"מ לחקן גם שאר האותיות, והוא רק מוחק ע"מ לחקן דאסור לכמה דעות, משא"כ במדון דמשנת חכמים הנ"ל שהקדירה מקרי מוחק ומתקן כ"א י"ל שקדירו כפ"א אבל אותיות דשם בני"ד א"א לכתוב בפעם אחד כדיומא ל"ח בן קמאר לא רצה ללמד על מעשה הכתב ולא היו רק מוחק ע"מ לחקן ואסור להני שיעור:

ובגוף קושיה הגאון מהרי"א דילמא במתכוין לכתוב יודא שרי ר"י למחוק משום שכתב לשם חול ופסול מן התורה משא"כ בהך דאזכרות לא כתבתי לשמן דמיירי בסתמא ופסול רק מדרכנן אסור למחוק, ה"נ דבר חדש דלף דכח הש"ך ביו"ד רע"ו סי' קי"ב דשם של חול שנכתב בשמות הקדושים כגון והייתם כאלקים מותר למחוק ושם של קודש שלא נכתב לשם קדושה מותר למחוק ע"מ לחקן ונכתב לשם קדושה אפילו ע"מ לחקן אסור, היינו דוקא בשאר שמות חוץ משם הוי"ו ב"ה שאפשר להיות להם גם כוונה אחרת חוץ משם קודש, עיין שבוטות ל"ד ע"ב, אז מותר מחיקה ע"מ לחקן כשלא נכתב בקדושה, אבל בשם הוי"ו ב"ה שהאותיות מצד עצמן אין להם הכנה אחרת רק לשם אסור למחוק אפי' ע"מ לחקן אפי' אם לא נכתב בקדושה [ועיין בס' ישמח משה פי' על שם הוי"ו בלשון תרגום ולא מצאחי כעת א"י מקומו. פי' שם ב"ה נ"י הפטורה לשנת הגדול], ופריך הגמ' שפיר דמדשרי ר"י במתכוין לכתוב יודא ולא כתב ה' שהוא שם הוי"ו והעביר קולמוס מוכח דהא לאו מחיקה הוא, ועיין כעין סברא זו בר"ן נדרים י"ח לענין ידים מוכיחות ידיים מוכיחות מתוך הלשון עדיף מידים מוכיחות מתוך הענין [עי' לקמן סוסי' ע"ו]. וזוה אומר שלום ידידו מחותנו הדוש"מ באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הג"ל

סימן ס"ה

השובב בליון, יראינו בבנין אפריון, ובתוכם אחי אהובי הרבני החריף ובקי וכו' כמו"ה משה נ"י:

מכתבך הגיעני אך יען לא הייתי בקו הצריאות בשבוע העברה לא יכולתי להשיב עד היום, ונפשך בשאלתך אודות אשה אשר בעלה רוצה להרחיק נדוד ולעזבה ובתחבולות מעכבין אותו עד אשר יתן לה גט פטורין כי יש חשש עיגון בדבר, ויש ספק איך לכתוב שם אבי האשה בנט, כי היא אומרת שלא ה' לאביה שם אחר רק זוסמן אבל הב"ש בשמות אנשים אות ב' כתב כי זוסמן כינוי ליורא ולאליעזר ולמשלם לעמנואל לעזריאל, משמע שאינו שם עצם רק כינוי לשמות הנ"ל, וכתבת לקרא לו ולא השיבו דבר ברור רק הצטלן דביהמ"ד הגד וכן השוחט הזקן שכל זוסמן שה"ש שם היו קוראין לתורה משלם, אבל על ר' זוסמן קליין אבי אשה זו אינם אומרים דבר ברור רק מן המדומה, לכן שאלת היכן דעתי נוטה בזה:

יפה כתבת דהמחבר סי' קכ"ט ס"א כתב דאם כתב חניכתו וחניכתה כשר וב"ש הביא שם דעת הרא"ש דחניכה שהכל קורין בו אלא שחיתם בשטר או קורא בתורה בשם

חממו במחבר ובשעה שהוציאו השטר מתח"י ה' פלוש מקרי חתימתו בתלוש כיון שה' פלוש בשעת הגדת העדות ולא בעי העברת הקולמוס וא"כ ממנ"פ לק"מ אם הוציאו מתח"י במחבר הרי נעשו פסולים כנ"ל ולא מהני העברת קולמוס, ואם לא הוציאו מתחת ידם עד שה' הכתיבה בתלוש שוב ממילא הוי חתימה בתלוש דהיינו הוצאה מתחת ידם. אבל לא נ"ל כן, כיון דלר"י דרש"י וכתב דקרא גם אחתימות עדים א"כ כתיבת של החתימה נריך להיות בתלוש ולא סגי אם הגדת העדות הוא בתלוש, ועיין תוס' גיטין דף כ"ד ע"ב ד"ה לאחו:

לכן נ"ל לחלק בא' משני חילוקים. א' כעין מה שהביא הש"ך ביו"ד סי' ב' סק"ל בשם מהרש"ל לחלק בין ישראל ונכרי ששחטו דכשר, ואם שנים שוחטים א' לשם ע"ז אסור, ומיך משום דשחיטת נכרי אינה אסרת רק שאינה מתרת ולהכי מהני ישראל אחוה בסכין אבל שחיטה לשם ע"ז אסרת ל"מ מה שאחר ג"כ שוחט עי"ש. ולפי"ז נ"ל דגם לדעת תוס' בגיטין דף י"ט דאם כתב השני הוא לשמה נחשב גם השני כתב מ"מ אם הוא דיו ע"ג דיו לא בטל כתב הראשון אדרבה מחזקו, וכעין שכתבו אחרונים דמה"ט מנ"מ לא בטל לפי שאדרבה מחזקו, ודוקא בדיו ע"ג סיקרא ס"ל לר"י ור"ל דחייב משום מוחק לפי שעי' הדיו נחבטל מראה הסיקרא, ובכה"ג מיירי תשנ"ך בשו"א סי' קכ"ו בכתב אזכרות בזהב אם מעביר עליהם א"כ דיו חייב משום מוחק השם לפי שהדיו מבטל מראה הזהב, אבל בדיו ע"ג דיו רק שהראשון שלא לשמה והשני לשמה בודאי לא נקרא מוחק כלל. והגאון מו"ה ר' יודא אסאד בתשובותיו ליו"ד רפ"ז מדמי להו אהדדי, ולכן הקשה מה שהקשה, ולענ"ד לא דמי אהדדי כלל כמו"ש ולק"מ. ולפי"ז בשלמא אם כתב הראשון הוא שלא לשמה דפסולו מצד חסרון א"כ שפיר מכשירו בכתב השני דנהי דנשאר גם כתב הראשון מ"מ הלא אין בכתב הראשון דבר הפוסל רק שיש חסרון לשמה, וכתב הב' משלים חסרון זה, אבל בפסול מחובר או חק חוכות שיש פסול בזהב כתב הראשון לא מהני כתב שני מה שהוא נכשר, מ"מ כיון דנשאר כתב הראשון שהוא בפסול פוסל גם את השני:

ושבירת נ"ל לחלק דוקא לשמה שכונה לשמה הוא ממעשה כתיבת הגט ועיין ברש"א חולין י"ב דלהכי מהני בחש"ו גדול ע"ג שהמה שלוחי וכל מעשה הכתיבה וע"ג על הכוונה והוי כאילו הבעל עשה כל המעשה עי"ש שמתחלק בין גט לשחיטה א"כ כתיבה השני הוא טובה מהראשונה יען שהוא לשמה ולשמה הוא ממעשה כתיבת הגט והוי כדיו ע"ג סיקרא דאפילו הוי אמרי' שאין הגט מתכשר בזה מ"מ היה חייב על כתב הב' משום דאישתני למעליותא לענין שבת, וה"נ אם כתב הא' הוא שלא לשמה והב' לשמה אשתני למעליותא וחייב על כתב הב' אפי' אם הגט לא נכשר בכה"ה, וזוה נדחה מה שהקשו נימא אי עביד ל"מ ולא יהא מתקן בכתב השני דאפילו אי ל"מ נמי מקרי כתב השני כתב כיון שטוב מהראשון לגבי גט, הא למה זה דומה לכתוב גט פסול בשבת שמ"מ חייב על הכתיבה הגם שיש לחלק:

אבל פלוש אין התלישה ממעשה הכתב וגם אינו פלוש בשעת הכתיבה רק קודם הכתיבה לא שייך לומר שכתב האחרון מתקן יותר מהא' כיון שאין שום שבת במעשה כתיבה אחרונה יותר מראשונה, רק אם נאמר דהוי כתב ומתכשר הגט בכה"ה, והוא כמערכה על הדרוש דאם נאמר דהוי כתב ומתכשר הגט א"כ שפיר הוי כתב, וא"כ אדרבה אמרינן כיון דאין שבת בכתב הב' לא הוי כתב והגט פסול:

לק"מ דהמעין נגט פשוט הנ"ל אות ז' יראה דיש סברה
לפסול אפילו דיעבד לדעת הרמב"ם, ונהי דלא קי"ל כן מ"מ
נריך גט שני כדי לנאח דעה זו:

אך כל זה בידועין שם הקודש העקרי, אבל בנ"ד שאין יודעין
שם הקודש בנדרור כבר הביא פ"ח רס"י קכ"ט בשם ס'
גט מקושר במי שידוע שנקרא ליב ואין שם קודש שלו ידוע אם
יהודא אם אר"י אין לכתוב רק הכינוי למוד אפילו במגרש עצמו
וכו', ובחשו"ב סיבת זיון ס' פ"ז הביא כן הלכה למעשה מאביו
נוכ"י, וכן בחשו"ב תשובה מאהבה ח"א ס' נ"ב הביא כן בשם
רבו נוכ"י והזכיר שם שאמר ששמע כן מפני", וכעין זה פסק
בס' גט פשוט ס' קכ"ט אות קל"ב ד"ה העולה, וכן בס' ט"ז
גיטין דייני שני שמות שנשטת מחמת חולי סט"ז סק"ד הביא
כן בשם חשו"ב גדי כהונה ס' כ"ט ע"ש, וא"כ הדבר פשוט
בנ"ד שלא לכתוב נגט רק שם זוסמן ולא יותר, ובזה יבוא
שלוש ינות על ראשן כנפשו ונפש אחיך הנאמן דו"מ:
עמרם הק' בלוהם

סימן ס"ו

שיל"מ ב' איפאלא יוס ג' ל' שמות שנת תרנ"ט לפ"ק.
שוכ"ב ל' לכבוד אהובי הרב הגאון חר"ץ ונקי, זך ונקי, כש"מ
מו"ה ישעי' נ"י זילנערשטיין אב"ד דקהל יראים
בואיטנען:

מכתבו היקר מיום ב' שזע העברה הגיע עדי בזמנו ולא
הרשני עמי בשום אופן להשיב עד היום, וגם ספר
אהלי שם אשר מביא כ"מ לא היה בזהל בימי עד יום אחמול
שזא לידי בשאלה על הדי דואר לכן אמו הסלימה על כי אחרחי
עד הנה:

ודג"ה נועץ עמי לחוות דעתי באיש אשר שמו גרשון נצי
ונקרא שמו בישראל גאשי ובלע"ז שמו הערמאן, אין
לכתוב נגט, ושאלת חכם תשובה שלימה ואנא על סדר דבריו:

ראשית דבר כתב הגם דקי"ל בס' קכ"ט סט"ו דא"ס
לכתוב קיטור השם נגט מ"מ בנ"ד נריך לכתוב כיון
שיש לקיטור שם זה שני שמות בלה"ק גרשון וגרשם שהם ב'
שמות כמבואר שם סכ"א, זה פשוט ומבואר שם בנ"ש סקכ"ז
בשם מהרש"ל והסכימו כן האחרונים. אבל מ"ש עוד לפמ"ש
המחברים אם כותבין המכונה או דמתקרי נריך לכתוב כעין
שקוראים ממש כמ"ש נוכ"י תניא ס' קי"ט גבי מאיר ומי"א,
וה"נ כיון שע"כ כותבין המכונה או דמתקרי משום שם
הערמאן ע"כ נריך לכתוב גם קנ"ה"ש גאשי:

לפענ"ד אין ראיה משם, דהתם היה נקרא בפי הכל מי"א
ליב בשני שמות ביחד ולדעת נוכ"י אפילו היו
קוראים אותו מאיר ליב היה נריך לכתוב שני השמות כמו
שנקרא בפי העולם דהיינו מאיר יהודה דמתקרי מאיר ליב, לכן
כיון שהמון קוראין אותו בשיבוש מי"א ליב טוב יותר לכתוב
כן ולכתוב המכונה שזיה ילאנו גם י"ח הבי"ש דלדעתו אין
לכתוב רק המכונה ליב, אבל כאן אילו היה נקרא גאשי
הערמאן היה דומה לשם אך אינו נקרא כן בפה שום אדם רק
היהודים קוראים אותו בקיטור השם של גרשון למוד דהיינו
גאשי ובלע"ז נקרא בכינוי נצי למוד דהיינו הערמאן ואפילו
כותבין שיהם כותבין המכונה גאשי והמכונה הערמאן בוי"ו
המחלקת, והם שני כינויים נפרדים שפיר י"ל דאף שכותבין
כינוי נצי דהיינו הערמאן מ"מ קיטור השם של גרשון דהיינו
גאשי אין נריך לכתוב, ועיין ט"ז גיטין ואה"ש ריש אות ד'
בש"א:

מוזנק אז אפילו לכתחילה כותבין תמיכה, והעלה דאפילו
הרמב"ם מודה בזה ורק בתמיכה שאין הכל קורין בו ס"ל דאין
כותבין לכתחילה ואינו כשר רק דיעבד, והטו"ז מולק דלדעת
הרמב"ם תמיכה שאינה מפורסמת אפילו דיעבד פסול אבל
במפורסמת כשר דיעבד ולא לכתחילה אבל עכ"פ גם לטו"ז
כשר דיעבד אפי' לרמב"ם ולרא"ש וטור אפילו לכתחילה,
ולפ"ז בנ"ד נראה דאפילו לכתחילה דיעבד דמי דהרי לא
ידעין כלל שם הקודש של אבי האשה והי' נריך לכתוב ששה
גיטין בכל חמשה שמות דזוסמן כינוי להם וא' דזוסמן למוד
דלמא לא היה לו שום שם אחר רק זוסמן, וא"כ אם כותבין
עוד שם הקודש הוי שינוי השם דפסול, וזה מילמא דחמיה
מאוד וגם יש לחוש שהבעל הזה לא יחלצה:

ובספר גט פשוט שם האריך בזה מאוד ומ"מ העלה לדינא
להכשיר דיעבד בתמיכה שהכל קורין אותו בזה ע"ש.
אלא דבס' מורח גיטין רס"י הנ"ל כתב ותמיכה שאין דרך ליתן
שם כזה לשום אדם רק לכינוי אף שהכל קורין אותו כך אין
לכתוב לשם עיקר כלל, וא"כ יש לחוש דגם שם זוסמן הוא כך
וא"כ אין לכתוב:

אבל לפענ"ד לקח זה מדברי מהר"ק שורש פ"ו בא' שנשעת
מילמא נקרא אלי' ושוב נקרא בפי כל בלי שכתב שם
ואפילו לא הי' מכירין בשם אלי' כלל במקום שנכתב הגט אם
הוא כן דשם בלי' אינו אלא שם כינוי בעלמא ואין רגילות בנ"א
שם להיות נקראים כן כלל לעיקר השם וכו', א"כ אפילו אם
יקראו לו בנ"א בלי' הכל יודעין שיש לו שם אחר ואין אדם
טועה שזה שמו לנדו לפיכך לא יוציאו לעז כשיראו שכתוב נגט
אלי' וכו' ע"ש באריכות, ומה שפט דאם כתב כינוי כזה לא
סגי. אכן באמת אין ראיה משם דשפיר כתב מהר"ק דאם כתב
שם הקודש שקראוהו במילה אין כאן לעז משום שהכל קוראין
אותו בכינוי לפי דהכל יודעין שכינוי זו יש לה בנדרור שם
הקודש, אבל מנלן שאין לכתוב תמיכה זו שהכל קורין בו לפי
שהכל יודעין שיש לו עוד שם הקודש, ומה בכך הרי אין כאן
שינוי שם והכל יודעין מי הוא המגרש:

ובספר גט פשוט ס' הנ"ל אות ד' הביא הרבה חולקין על
מהר"ק בזה ולא מצא מקום לקיים דברי מהר"ק
אלא באם אין רגילות לשום אדם לקרוא שם העצם בכינוי זו
ע"ש, וקרוז הדבר שזה אינו כינוי זוסמן ויש רבים שקורין
בכינוי זו למוד. ומה שהוכחמ מדלא כתב שהוא שם העצם כמו
שכתב גבי זבל אינו הוכחה דשם הונרך לומר שאינו קיטור השם
מוזבולון, וזה לא שייך דזוסמן שהרי הוא כינוי לשמות הקודש
הנ"ל והוא שם אחר לגמרי, ועיי' בס' קכ"ט סט"ו וט"ז
וב"ש שם:

וישוב הבאת דבס' אהלי שם אות ח"י ד"ה הכינוי תמה על
דברי חיים בשמות אנשים אות ח' סק"ד שכתב שנשחקק
שם העקרי כגון שנקרא ליב ונשחקק שם אר"י לפ"ד רוב
המפרשים הוי נשחקק שם העקרי כמבואר בנדר"ז, אולם
בחשו"ב מהר"ק כתב כיון שידעין דודאי יש לו שם הקודש רק
שאינו ידוע אם יודא אם אר"י כותבין יודא או אר"י המכונה
ליב וכו' ולפענ"ד דבכה"ג יש לכתוב ב' גיטין, א' בקיטור השם
לנד וא' בעיקר השם יודא המכונה ליב, והקשה הנ"ל דהא כיון
שנתן הגט שהוא בשם הכינוי למוד דכשר לכ"ע דיעבד חו לא
נריך לגט השני, ואמה דחית דכותמו למח השני גיטין בנ"א:

דחירתך אינו, שהרי מבואר בשו"ע ס' קכ"ט ס"ט שכשנתן
שני גיטין לאשה לא יתן לה שניהם בנ"א אלא זאח"ז
ועיי' ב"ש סקל"מ ותח"ס אה"ע ח"ב ס' כ"ו, אבל בלאה"נ

אמנם מטעם אחר היה נ"ל דנריך לכתבו, דאין זה קיטור השם כלל דהרי הביא טו"ז סקכ"ב בשם סדר גיטין דדוקא אם דומה לשם של לשה"ק בשמי הצרות היו קלה"ש ולא בדומה בהצרה אחת, רק הטו"ז מדהה דביטחון חקן נמי ליכא רק הצרה אחת, ומ"מ א"ל לכתוב דהוי קלה"ש, והעלה דדי בהצרה אחת, ולפמ"ש כ"ח דמחקרי גאשי בלא ריש אחר הא' א"כ ליכא אפילו הצרה אי דומה ללשה"ק, ולפ"ו ודאי נריך לכתבו:

אלא דנאמת תמוה בעיני אם קורין אותו גארשי בלי ריש אחר הא' אלא שמבטא שפחם שם בגלילות ההם שמדברין הריש בשפה רפה, ואינו נראה כ"כ אבל מ"מ נרגש הוא קצת, וא"כ אף שהולכין בחר לשון המדינה כמ"ש רמ"א סוס"י קכ"ט ולא כמו שהם כותבין בספרי, ומה"ט נוח לי מ"ש הערמאן בא' אחר המ"ס אף שנשמות אנשים כתוב ליפמן או ליצרמן וכדומה בלא אי לפי שהערמאן הוא לשון דייטש והם כותבין בגופן שלהם כן, וכן בגאשי כתב אי אחר הגימל מה"ט, אבל ריש אחר הא' נראה שנריך לכתוב דנרגש הוא קצת רק לא בחוק לפי מבטא שפחם, ומי שידע בטיב הכתיבה גם מהמון ודאי כותבי מ"מ כרי"ש. אמנם באהלי שם כ"ו אות ד' הביא בשם יש"ש ס"י כ"ו דלא בעינן להיות הצרה אחת רק בשמות הנשים שאין עולות לתורה:

וישוב כתב דאם נכתוב גרשון נבי המכונה גאשי נפלו בפלוגתא דרבותא, דתינח לנוכ"י ס"י קי"ט דהמכונה קאי על הגבירא א"ש, אבל לדעת ב"ש דהמכונה קאי על השם א"כ אין לכתוב המכונה גאשי דא"כ יהי משמעותי דגרשון נבי מכונה כן, ח"א דהוא רק המכונה של גרשון:

דגב' הגם שראיתי נוכ"י תמוה בעיני שהוכיח דהמכונה קאי על הגבירא לא על השם מדכותבין לאיש דמחקרי ולאשה דמחקרי או דמיתקריה וכן בהמכונה קורין לאיש הטו"ן בסגול ולאשה הטו"ן בקמץ ואי קאי על השם ל"ש לחלק בין איש לאשה, והלא כתב רש"י בחומש פ' נח שכל יונה שנמקרא לשון נקבה, וכן פ' וישלח פ' דמחנה הוא לשון זכר ולשון נקבה, וכן כמה דברים, וא"כ מנינו שמות משמשות לשון זכר ושמות משמשות לשון נקבה, וקרוי הדבר שמות וכינוי האנשים משמשות לשון זכר ושמות וכינוי הנשים משמשות לשון נקבה, ועיי' ב"ש סקט"ו דכינוי של אשה אין קפידא אם כותב אחר שם אבי למטעי דקאי על שם אביה משום דשמות וכינוי הנשים מיוחדין להם, וא"כ אפי' קאי המכונה על השם א"ש דקוראין לאיש המכונה בסגול לשון זכר משום דשם האיש הוא משמש לשון זכר ולאשה המכונה בקמץ לפי דשם האשה משמש לשון נקבה. וגם חיצת שם משמש לשון זכר בפי בראשית וכל וכו' נפש ח"י הוא שמו דקאי הוא שהוא לשון זכר על השם, ומשמש לשון נקבה בלשון רבים שמות ולא שמות, ולכן באשה קורין על שם לעו מכונה בקמץ ובאיש מכונה בסגול כמ"ש רש"י פ' נח הג"ל דיונה לשון נקבה, ולפי שזכר ה' כתב פעמים לשון זכר. [ועיי' בפמ"ג א"ח באגרת השני שבראש הספר אות יו"ד - הק' בן יצין]:

אבל בנ"ד גם לפי דעת ב"ש אין כאן בית מיוחד, דהנה הב"ש הביא רא' לדבריו מהא דכינוי של אב המבואר בס"ט ושם מבואר דאם יש לכן ולאכ כינוי אי לכתחילה כותבין הכינוי אלא כ"א מיהו אם לא כתבו עד לבסוף כשר דקאי על לפניו ועל לפני פניו, אבל אם הכינוי לכן אחד וכתבו לבסוף פסול דלא ודאי קאי על אביו ויאמרו דאין זה המגרש, והנה זה פשוט דאם הכינוי רק לאביו אחד ודאי כותבין לבסוף, ומבואר מזה דאלפניו ודאי קאי אלא דאם קאי על לפניו אפשר

דקאי נמי אלפני פניו, אבל הא ודאי לא אמרי' דלא קאי אלפניו רק אלפני פניו, ולהכי כתב ב"ש במי שיש לו שני שמות עבריות משה יהודה ונקרא צפי כל משה ליכא לכתוב משה יהודה המכונה ליכא ופ"ו ק"ל ליחוש שמה יאמרו ליכא הוא הכינוי של שני שמות משה ויהודה דקאי אלפניו ולפני פניו, וא"כ לא נקרא כלל משה ואין זה המגרש שנקרא צפי כל משה ליכא, וע"ז חירך כי מסתמא לא קאי אלא על מה דסמין לי על שם יהודה ולא ע"ש משה כמ"ש בכינוי של האב, וכונתו דלכתחלה נריך לכתוב הכינוי אלא כ"א ולא סמכין אהא דקאי לפניו ולפני פניו, וא"כ ה"נ מזה דקאי אלפניו ולפני פניו לא יאמרו דאין זה המגרש ואלדבר יתפסו הדבר כפשוטו דקאי רק אלפניו אף דאפשר דקאי נמי אלפני פניו:

ולפי דבריו חשש בטיב גיטין בליקוטי שמות אות וי"ו במי ששמו משה יהודה ונקרא צפי כל ליכא אחד שאם יכתבו משה יהודה המכונה ליכא יאמרו דקאי רק אדסמין לי אשם יהודה וא"כ נקרא משה ליכא, ואין זה המגרש שנקרא ליכא אחד:

אבל לפענ"ד אין זה מוכרח כיון דביש לכן ולאכ כינוי אי וכתבו לבסוף כשר דדיעבד דאמרינן דקאי אחרויהו אלפניו ואלפני פניו ה"נ יאמרו דהמכונה ליכא קאי אשני השמות על משה ועל יהודה ושפיר הוא הוא המגרש, וכעין זה שכתב גם בט"ג שם, אבל הרואה יראה החילוק בין דבריו לדבריו:

ועכ"פ מ"ש כ"ח לפסול לדעת ב"ש משום דמשמעותי דהמכונה גאשי קאי על שניהם על גרשון ועל נבי, וז"ל דרך שם גרשון מכונה גאשי בזה אין חשש כלל דא"כ כן הוא הרי לא יאמרו שאין זה המגרש דהא בנאמת לא נקרא צפי כל רק גאשי ושפיר הוא המגרש, ואי משום שהוא שקר הא בנאמת אינו שקר דהא קאי אלפני פניו על שם גרשון, ואי משום דמיתקריה כשיקרא למיתקריה כשיקרא לא חיישינן. ועוד דאלדבר לדעת ב"ש לא יאמרו כלל דקאי אחרויהו אלא דקאי אדסמין לי, והכי הו"ל לכ"ח למימר שיאמרו דקאי אדסמין לי על שם נבי, וא"כ נקרא גרשון גאשי ואין זה המגרש שנקרא צפי כל גאשי אחד:

אבל לפענ"ד גם בזה אין חשש כלל, לפמ"ש ב"ש סקט"ו ובכינוי האשה אין קפידא אם כותב אחר שם אבי דליכא למטעי דקאי על שם אבי ע"ש, וא"כ שפיר קאי אלפני פניו אע"ג דלא קאי אלפניו, וה"נ בשם גאשי ליכא למטעי דקאי רק על לפניו על שם נבי רק ידעו דקאי אלפני פניו על שם גרשון, וכמו שדרך גם כ"ח בדרך זה קצת אח"ו, ואי דאמרו דקאי רק על שם גרשון ולא על שם נבי וא"כ נקרא גאשי נבי ואין זה המגרש, חשש זה לא מנינו בשום מקום ואלדבר יאמרו דקאי נמי אדסמין לי לדעת ב"ש, ואם יאמרו דקאי אחרויהו שוב אין חשש שיאמרו שאין זה המגרש וכמ"ש:

אבל מ"ש כ"ח דאם יכתוב גרשון נבי המכונה גאשי והמכונה הערמאן מוכחא מילתא דכינוי גאשי קאי על שם גרשון דכ"ע ידעי שמי שנקרא צפי העולם גאשי עולה לתורה בשם גרשון הוא תמוה, דהא אפשר שעולה לתורה בשם גרשם דאל"כ לא היה נריך לכתוב קלה"ש כלל אלא דמ"מ ניחא שידעו שכיניו זה שייך יותר לשם גרשון מלשם נבי. אך מ"ש דכינוי הערמאן ידעו דקאי על נבי כיון שכותבין והמכונה דאי קאי על שם גרשון היה נריך לכתוב המכונה גאשי המכונה ולא והמכונה ועוד דא"כ גם על שם לעו היו כותבין דמחקרי הערמאן הוא תמוה ביותר, שהרי הביא ב"ש סקכ"ט בשם חשו' מהר"מ במי שהי' שמו משלם וכינוי שלו זלמן ואח"כ

החתימה דמתקרי. אך יש לדחות דקושימו הי' הא בכמה דוכתי אזלינן בחר החתימה לנדר אך לכחוב השם, וה"נ נימא לנדר מתוך החתימה שהשם הוא אליעזר לא אלעזר, וע"ז מירך שפיר דה דוקא אס' אנו מסופקין אך הוא השם שפיר מזכירין מחתימה אבל כאן אנו יודעין בנדר דהשם הוא אלעזר וע"כ החתימה בטעות. אבל מ"מ מסוף לשונו שכתב וחתימתו אינה בכלל קריאה לכחוב בשביל זה דמתקרי משמע דאפילו אינה בטעות נמי אין כותבין דמתקרי וכן הסכים בט"ג שם:

וברתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סי' כ' נתקשה אחאי פשיטא לי' דעל כתיבתו וחתימתו בשטרות ל"ש לשון קריאה ואחאי לא הלא כל הקורא האגרת והשטרות והמכתבים שבינו לבין חבירו קורא אני פנ"ב ולמה לא שיך ע"ז דמתקרי הרי כל תורה שכתב נקרא בלשונו מקרא ויש אס' למקרא שקוראין מה שכתב לפנינו וכו'.

ולפענ"ד נק"מ דשאי ד"ת דנריך קריאה דוקא וכמו שחז"ל כי חיים הם למוצאים למוצאים מן הפה ודרשו ושננתם שיהיו ד"ת מחודדן בפיו, וק"ל באו"ח סי' מ"ז דהמהרהר בד"ת א"ל לנריך ובכותב דפסק המחבר דנריך לנריך כבר תמה עליו טו"ז שם והעלה לדינא דנריך להוציא בשפתיו, וכיון דעיקר קיום מצות לימוד התורה הוא בפה מלא שפיר נקרא מקרא, ועיין באו"ח סי' מר"ך ס"ב, אבל חתימתו בשטרות ואגרת ומכתבים וכי מחוייב הוא לקרות בפה והרי ישנן בראי' ובשתיקה שפיר כתב טו"ז דלא שיך לכחוב ע"ז דמתקרי:

וזאת שנית נ"ל דלשון דמתקרי דקאי וודאי אגבירא פירוש דהאי גברא נקרא כך דקרי לי' ועני, אבל כמה שכותב וחוסם כן בשטרות ומכתבי ל"ש לומר שהוא נקרא כן, דהרי גם אס' איש אחר יהי מי שיהיה כותב שמות אלו ומצבות אלו על הגייר הם נקראים כך, וא"כ נהי דתורה שכתב נקרא מקרא וגם על החתימה שיך לשון מקרא אבל לא לשון מתקרי דמשמע הוא נקרא וא"ש:

אבל מ"ש בס' אהלי שם דכ"ש דאין לכחוב על שם החתימה המכונה כי לשון המכונה משמע שאחרים מכנים אותו כך אבל מה שהוא מכנה א"ע היה ראוי לכחוב המכונה מבנין התפעל ועוד דהמכונה משמע שקורין אותו בכינוי ע"ש כ"ז אות ד', נ"ל דלטעמי' אולי דהמכונה קאי אגבירא אבל לדעת ב"ש דקאי על השם לק"מ דהמכונה הוא כינוי פעול, שפירושו שהוא במעמד הזה לשעבר ובהוה ולעתיד, כמו פתח פתוח או גרוע ועומד וכדומה, וא"כ אחי שפיר דשם זה מכונה ועומד בפי הצדיות בעלמא כך כמו שהוא חתימתו ולק"מ:

ועתה אנא דברי, הנה דעת הב"ש דהמכונה קאי על השם ונוב"י חנינא סי' קי"ט הקשה א"כ למה קורין לומר המכונה בסגול תחת ה' ולאשה בקמץ תחת ה'. ולפענ"ד הנה מלאכי חזר לב"ש בנאשו מהר"מ שהביא בסקכ"ט בא' ששמו משלם והכינוי שלו זלמן ואח"ז היה נקרא זעמל ע"ש יהיו כותבין משלם דהוא עיקר שמו ועולה לס"ת בשם זה וכותבין המכונה זלמן והמכונה זעמל ומקדימין שם כינוי זלמן משום דהוא כינוי של משלם, ולשון זה משמע דזלמן הוא כינוי של משלם לא כינוי של הגברא בכינוי זעמל שהוא כינוי הגברא ע"ש יפיו:

ולכן נ"ל פשר דבר כך הוא, דיש ב' מיני כינויים, הא' כל כינוי השמות שהביא ב"ש וט"ג בשמות אנשים ונשים שרגילין העולם לכנות כל מי שנקרא בשמות אלו בכינויים אלו. (ב') יש כינויים לפי מהותו וטבעו ומשפחתו וסביבותיו, וכמו

היה נקרא זעמל ע"ש יהיו כותבין משלם וכו' וכותבין המכונה זלמן והמכונה זעמל ע"ש, הרי נהדיא דאס' יש לשם קודש א' שני כינויים ג"כ כותבין על כינוי הב' והמכונה בוי"ו וגם אין כותבין דמתקרי דוקא אס' עיקר השם הוא לע"ז כתב ב"ש סקכ"ה דכותבין על הכינוי דמתקרי, אבל אס' יש לשם קודש א' שני כינויים וודאי כותבין גם על כינוי השני והמכונה ולא דמתקרי:

אך מ"ש כ"מ דתקנה שכתב ט"ג בליקוטי שמות גבי משה יהודה שנקרא בפי כל ליד להקדים שם לע"ז ולכתוב אנה ליד דמתקרי משה יהודה לא יועיל בנ"ד דאס' נכתוב אנה גאשי דמתקרי גרשון נבי עדיין ינטרך לכחוב המכונה הערמאן, וא"כ לא ינאנו דעת ב"ש דכינוי קאי על השם, וא"כ אין לכחוב המכונה הערמאן דמשמעותי' דגרשון נבי מכונה הערמאן ובאמת אינו כינוי רק לשם נבי ולא לשם גרשון, תמהני ופותר אין לו הרי אדרבה לדעת ב"ש אמרינן דקאי רק אדסמין לי' על שם נבי ולא אלפני פניו וכן נ"ל עיקר לכחוב אנה גאשי דמתקרי גרשון נבי המכונה הערמאן:

אלא שכ"מ בא עליו מזד אחר דכפי הנראה שם הערמאן הוא רק שם חתימה לנד וטו"ז סקל"ה כתב דאין לכחוב בשביל שם חתימה דמתקרי, ובס' אהלי שם כלל ז' אות ד' כתב דגם המכונה אין לכחוב על שם החתימה, א"כ נארך לכחוב הערמאן דמתקרי גאשי ודמתקרי גרשון נבי דאס' יכתוב אנה הערמאן דמתקרי גרשון נבי המכונה גאשי לא ינאנו די דעת ב"ש דנראה כאלו קאי רק אדסמין לי', ואין לומר כיון שזאנו לידי מדה זו לכחוב על שם הלעז דמתקרי א"כ טוב יותר שמות לה"ק ולכתוב על שני שמות לע"ז דמתקרי לנאח די דעת ב"ש דהא דמתקרי טוב יותר אס' יש ס' כמ"ש ב"ש סק"ל וכן הסכמת האחרונים, דז"א רכיון דהערמאן הוא רק שם חתימה אין לכחוב עליו לא דמתקרי ולא המכונה:

אכזבם לפענ"ד קשה הדבר שיהי' שם החתימה שאין לכחוב עליו אפילו דמתקרי או המכונה לעשות אותו עיקר השם ולכתוב על שמות לשה"ק שעולה בהם לס"ת ועל קל"ה"ש שנקרא בו בפי כל דמתקרי, ושאינה נהי דט"ג גבי משה יהודה שעושה שם ליד עיקר לפי דבשם ליד נקרא בפי כל:

לכן נ"ל בנ"ד שפיר יש לכחוב על שם החתימה המכונה, והנה הטו"ז סקל"ב כתב באחד שהי' שמו לאור וקראו אותו לס"ת בשם אלעזר רק חתם עצמו אליעזר ושאלו למה חותם כך והשיב כך אני חותם מנעורי ולא ידע שום טעם, וכתב טו"ז דאין להשיג בחתימתו כלל ואע"ג דחתימתו מהני בס' זה בכמה דוכתי היינו במקום שיש אחיה ספק יתברר ע"י החתימה אותו ספק, משא"כ כאן דשמו מזכיר אלעזר רק שהוא משתבש לחתום אליעזר ולא אזלינן בחר טעותו בחתימה אלא בחר הנידור בקריאת ס"ת ובפי הצדיות הוא עיקר וחתימתו אינה בכלל קריאה לכחוב בשביל זה דמתקרי ע"ש וסבור הייתי לומר דאף הטו"ז לא אמרה אלא אס' החתימה הוא בשיבוש ובטעות אז לא שיך לכחוב ע"ש זה דמתקרי, וכן משמע לשונו דכתב לא אזלינן בחר טעותו בחתימה, אבל אס' אינה בטעות כנ"ד שפיר מודה טו"ז דכותבין ע"ש החתימה דמתקרי, ואח"כ מלאכי בט"ג שמות אנשים אות א' סק"מ שעמד בזה:

אלא דה אינו דא"כ לא הוי מקשי כלום מהא דחתימתו מהני בס' זה בכמה דוכתי, הא שאני התם דחתימה אינו בטעות ול"ל לשנויי דלא מהני החתימה אלא בס', אע"כ דאפילו אין החתימה בטעות נמי ס"ל דלא כותבין ע"ש

ושוב דחית ראיתך עפ"י דברי הר"ן שם בגיטין שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא יתן להם מחנת חנם כענין שכתוב בעכו"ם לא תחנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קעבד אלא לזורך עצמו והו"ל כנותן דמי עצמו ע"ש וא"כ ה"ל אין כאן איסור עשה דלעולם בהם תעבדו דמשחרר אותה כדי שיאונה ולקיים מצותו בה. שתי תשובות בדבר חדא דכבר הקשה מג"א סי' נ' סק"ל דא"כ מה פריך הגמ' בברכות מ"ז ע"ב והא מה"צ בעצירה היא לדברי הר"ן אין כאן עבירה כלל ע"ש ולק"מ לפענ"ד כמו"ש בתדושי לע"ז [מדפס לעיל סי' נ"ת] דודאי אם הי' הדין אם עושה מצוה בעצירה מקבל שכר על המצוה ועושה על העצירה ודאי לא הי' כאן עבירה כלל כיון שעושה מצוה הרי הוא כמוכרו לו אבל כיון שמהב"ע אינו מצוה כלל ולולג הגזול פסול משום מהב"ע א"כ ל"ש לומר שאין כאן עבירה משום שעושה מצוה אדרבה אין כאן מצוה משום שעושה עבירה והוי מהב"ע וכיון שאינו מצוה לא הוי כמוכרו לו וא"כ הוא עבירה ופריך שפיר והא מצוה הב"ע הוא ומשני מצוה דרבים שאני אבל כאן דמצוה דילי' הוא ולא מצוה דרבים הוי מהב"ע כקושיא הגמ' ול"ש סברה הר"ן כלל:

וזאת שנית כיון דמשום למא דלא תחנם אחאי' עלה והרי דרשין בע"ז כ' ובערכין י"ד ע"א לא תחנם לא תחן להם תן ופירש"י שלא יאמר כמה נכרי זה נאה ועיי' ברמב"ם פ"י מעכו"ם ה"ד ולפ"ז אין לומר בהאומר לשפחתו דהוי בידו בהיתר שמשחררה כדי לישאנה והוי לזורך עצמו דז"א דלהכניסה לשם מצוה אינו לזרכו דהא אפשר באתרת וכמ"ש רשב"א בנדרים ט"ו סד"ה בלאמר ואי משום שזו מצוה תן בעיניו א"כ כבר הוא עובר משום לא תחנם לא תחן להם תן:

ובבב"ב הדבר נ"ל דאם הענין בא לעולם ע"י איסור כמו כאן שנעשית בת קידושין ע"י איסור ששחררה שפיר י"ל דלא מקרי דשלב"ל משום דהוי בידו לשחררה ואי דהוי באיסור הא עכשיו נמי הוי באיסור ומה שעשה [איסור נשאר] גם בשעה שקידשה ולא חיבעי' לך כי חיבעי' לך אם אח"כ נעשה בהיתר גמור .. שות רק באיסור וזוה לא פשטת כלום:

[ועיי' בר"ן] ורשב"א [ריטב"א] סוכה ל"ג גבי עבדי מרוצין מעליו דלא מיקרי דיחוי משום דידו [למעטין] אף שאין בידו [ללקטן] רק באיסור דתניא החם ע"ב דאין ממעטין ביו"ט אלא אפי' אין בידו [לחקן] רק באיסור מקרי' בידו, ואין לומר דהחם טעמא משום דהא דאין ממעטין הוי רק איסור דרבנן [אבל] באי' דאורייתא שפיר לא מקרי בידו דעיי' בכפות תמרים שצידד לומר דהוי איסור דאורייתא משום מכה בפטיש:

[ובזה שכתבת משו"ת] ט"ז חגיגה אה"ע סי' קי"ד דסידור גט בעי ב"ד של ג' וחת"ם אה"ע ח"ב סי' נ"ד וסי' ס"ד וס"ה, [והקשית מהא דאי'] בקידושין שם נהי דבידו לגרשה וכו' ואין הוי בידו לגרשה מי ימר דמודקקו ליה חלמא דאמרינן החם לענין גר דלא מיקרי בידו מה"ט, וניחא לך [דאם עבר] וגירש בלא ב"ד כשר בדיעבד שפיר מקרי בידו אף שאין בידו רק [באיסור] ... ב"ד מקומות בסידור הגט של מהר"י מינ' שכתבו מהר"מ פאדוואה. הנה בזה [לא הועלת] לדעת טב"י דס"ל דאפי' בדיעבד פסול בלא ב"ד ע"ש:

[אך בלחמ עי'] בטב"י דהוא כתב שם דהא דבעי ב"ד היינו דוקא בנשואה ומשום דאיכא כתובה ודמים ולא בארוסה דליכא כתובה ולא בעי ב"ד וא"כ באומר לאשה שטותן לה שתי פרוטות בלחמ המקדשי היום ובלחמ המקדשי לי לאחר שאגרשך דהוי רק ארוסה שפיר [הוי בידו דלא בעי ביי"ד],

שם זעמל הנ"ל ע"ש יפיו, ולפ"ז הכיטיים ממין ב' הנ"ל דלא קאי על הגברא אבל איתן כיטיים שהם ממין ראשון הנ"ל ודאי קאי על השם שהרי מכנין הרבה מהנקראים בשמות אלו ככייטין אלו וכדעת ב"ש, ומיהו ע"כ מודה ב"ש דקאי נמי אגברא דאלי"כ נהי דשם זה מכונה בעלמא כך מ"מ מה בעי בגט זה אלא כונת הב"ש דהאי גברא מכונה ככייטין וזו משום שם זה, ולהכי כשמתבין משה יהודא המכונה ליב אף דכייטין ליב קאי ע"ש יהודא שרגילין העולם לכנות ליב מ"מ קאי נמי אגברא אלא דהאי גברא מכונה ליב בשביל שיש לו שם יהודא ואין לחוש שמה יאמרו ליב הוא הכייטין של שני שמות משה ויהודא, פ"י דבשביל שיש לו שני שמות אלו מכנין אותו ליב להאי גברא ולא נקרא כלל משה כי מסתמא קאי על מה דסמין לי' ולא קאי אלא ע"ש יהודא דבשבילו מכנין להאי גברא ליב, וממילא דלק"מ קושיא טב"י כיון דגם לב"ש קאי על הגברא שפיר קורין לאיש המכונה בסגול ולאשה בקמץ, אלא לב"ש כינוי הגברא הוא משום השם שיש לו שרגילין העולם לכנות כן:

והשתא אם שם החתימה הוא ממין השני הנ"ל מודיעא דאין לכתוב על שם החתימה המכונה, אבל אם הוא ממין א' הנ"ל שפיר יש לכתוב ע"ש החתימה המכונה דלא כאהלי שם. ומעתה בנ"ד שם נבי רגילין לכנות הירש ובלשון דיטש הערמאן נ"ל דאם תחת הערמאן שפיר יכול לכתוב המכונה הערמאן. ולכן נלפענ"ד המוכתר שדרכים לכתוב אנה גארשי דמתקרי גרשון נבי המכונה הערמאן, ומ"ש גארשי ברי"ש אחר הא' הוא עפ"מ של דנ"ל שקורין אותו ברי"ש רק בשפה רפה תחת האף, אבל אם ברור לו שקורין אותו גאשי בלא רי"ש פשיטא שצריך לכתוב בלא רי"ש:

ובזה יהי שלום בחילו, כבוד אומר כולו, עד כי יבא שילה, כנפשו ונפש ידיו דוש"ת באהבה:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

סיבון ס"ז

שיל"ת ב' איפאלא ג' לס' וירא סתרי"ה לפ"ק בברכתו מעלה לראש אהובי חתני הרב המאה"ג תריף ובקי כ"ש מו"ה יוסף נבי נ"י סופר אבדק"ק שאמשאן.

ראשית דבר נסתפקת בזה דאמרינן קידושין ס"ב כל שצידו לאו כמחוסר מעשה דמי ולא הוי דשלב"ל אם אין בידו לעשות בהיתר רק באיסור אם זה מקרי בידו וכתר דאיבעי' לך הדבר פשטת דמקרי בידו מהא דפריך עלה אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו וא"ל הרי את מקודשת לי לאחר שאשחררך ה"נ דהוי קידושין והא כאן אין בידו רק באי' דהמשחרר עבדו עובר בעשה כמבואר בגיטין ל"ח אלא דאפי' אין בידו רק באיסור מקרי בידו:

ולפענ"ד אי משום הא לא אריא לפמ"ש חוס' שם ד"ה כל והא דלאמר לקמן מ' גמי שאמר בעשה מיתחו פלונית שפחתא אל ישמעבדו בה ומסקי' דאי אמר לשון שחרור כופין את היוצאים לכתוב לה גט שחרור וכן בירושלמי אמרינן בהדיא דאי אמר שחררו משחררי' החם כיון דאין היוצאים רשאין להשעבד בה משום מצוה לקיים דברי המת לא קרינן בה לעולם בהם תעבדו ומשום נתינת גט לחודא ליכא איסור עשה וכו' ע"ש ולפ"ז משכחת בידו לשחררה בהיתר ככה"ג. ועוד י"ל דקושיא הגמ' אלא מעתה וכו' היתה לר' ישמעאל דס"ל בגיטין שם ובסוטה ג' ע"א לעולם בהם תעבדו רשות והוי בידו בהיתר אבל לעולם אם אין בידו אלא באיסור לא מקרי בידו:

חשו' מהרי"א, ומה שהביא בזה"ע ממהרי"מ אפשר הי' בזמן מאוחר שכבר היה מדפס:

ובזה שעמדת בגיטין כ"א דפריך בשלמא יד דעבד לא אפשר למקציה אלא קרן של פרה ליקציה וליחציה לה הא כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי. לק"מ ח"ל הרא"ש גיטין ס' כ"ג אין כותבין במחוסר לקרקע משום דמחוסר קציה ואפילו אי בעי למיחב לה אותו המחוסר לא משום דכתיב ונתן בידה וכחב ב"י אה"ע ס' קכ"ד כלומר דבעי דבר הניתן מיד ליד דהיינו חלוש וכ"כ הרשב"א מצואר דאם הוא מחוסר בשעת נתינה פסול משום דאיתו דבר הניתן מיד ליד ואם קצלו בין כתיבה לנתינה פסול משום מחוסר קציה וכחב עוד דכירושלמי יליף לה מדכתיב ספר מה ספר מיוחד שהוא חלוש אף כל דבר שהוא בחלוש ועיי' ב"ש ס' קכ"ד סק"א ו"צ וע"ש בחמ"ח סק"ד דכותב על יד של עבד ועל קרן של פרה ולא מקרי כותב על דבר מחוסר מאחר שנותן לה העבד והפרה ועיי' ב"ח שהקשה מ"ש דגבי שחיטה שן ופסורין מחוסר בבע"ח נקרא מחוסר ומ"ש הכא דכשנותן לה העבד והפרה לא נקרא היד והקרן מחוסר ומי' דהתם ל"ש ליתן כל העבד והפרה וכן כתב ב"ש סק"ה ולא מקרי על דבר מחוסר כיון שנותן לה העבד והפרה ומחוסר ממועט מקרא ונתן בידה וכאן נותן לה ועיי' פרישה אות י' ובס' חורט גיטין שם מכל זה מצואר דאם איתו נותן לה כל הפרה והעבד רק היד והקרן מקרי מחוסר בשעת נתינה ופסול משום דבעינת ונתן בידה דבר הניתן מיד ליד וא"כ לא קשיא הא בידו למיקצ' ולא כמחוסר מעשה דמי דהא בהדי' פסלמו חורה כל זמן דלא קצלו אעפ"י שבידו לקצלו כיון שאיתו נותן מיד ליד וכמו דלא קשיא לך אהא דאין חורמין מן החלוש על המחוסר הא בידו ליחלש המחוסר וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי משום דגלי קרא בהדיא דמחוסר איתו חייב בחרומה וכמו שלא תקשי לך אמאי צריך ליתן לה הגט הא בידו ליתנו לה וכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וה"ל דכוותיה כיון שכתבה חורה דבעי דבר הניתן מיד ליד לא מהני בידו כיון שאיתו דבר הניתן מיד ליד ולהכי פריך רק אמאי צריך ליתן לה הפרה ליקציה אחר הכתיבה וליחציה לה ולא יהיה מחוסר בשעת נתינה ומשני משום דמחוסר קציה בין כתיבה לנתינה וא"ש:

ובזה שעמדת על דברי רש"י שם בגיטין ד"ה לא אפשר למיקצ' דשייך במזות ואינו ראוי לחבל בו ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי איברים אלמא איתו ראוי לחבל בו ובהגהות מהר"ח עמד עליו למה ליה לרש"י הוכחה זו הא מצואר בב"ק פ"ח בהדיא דטעם הוא משום דמקרי אחיו במזות. ובמכ"ח לא עיין שפיר דהרי בב"ק שם ילפינן מהא דאחיו הוא במזות דחובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן והרי שם דף פ"ג ע"א החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן וכן פסק הרמב"ם פ"ד מחובל ה"י החובל בעבד כנעני שלו פטור אחרים שחבלו בו רבו של עבד נוטל ה' דברים כמ"ש הרמב"ם שם וא"כ השתא חבל בו אחר [משלם לרבו חבל בו הוא] ה' דברים בעי לשלמי ועיי' חוס' שבועות ל"ג ע"ב ד"ה ושאלנא, ועכ"פ האי [אחיו הוא במזות] לא קאי על רב שחבל בעבדו וא"כ הו' סד"א דהרב ראוי לחבל בעבדו ... בו לאחר לענין דין יום או יומים ועיי' ברמב"ם פ"ב מרואה ה"ב ו"ג לפי שיש לו רשות להכותו וכו', להכי צריך רש"י להוכחה כיון דיוצא לחירות בראשי איברים אלמא דאיתו [ראשי לחובל בו דסד"א] דאיתעוט מאחיו דראשי לחובל בו לכן הקדים רש"י דאין

ובחשו' אמרי אש אה"ע ס' ס"ט עמד בקושי הנ"ל ולק"מ וכמ"ש. ובס' גט פשוט ס' קכ"ג ס"ק כ"א העלה דהא דבעי ג' היינו רק מדרבנן דמה"מ גם דיני ממונות כשר כחד וא"כ שפיר [מיקרי בידו ומכ"ש] לדעת חת"ס גוף סידור הגט לא בעי ב"ד רק לפי שאנו קורעין הגט בעי [ב"ד שיחקרו העדים כדי לכתוב לה שטר פטור] לראיה אבל היא מגורשת בלא ב"ד ושפיר בידו לגרשה:

[ובמ"ש להקשות דלא בעי] ב"ד מחוס' מגילה ט"ו ע"א וסנהדרין ע"ד ע"צ שלא חירלו רק דצריך עדים ולא חירלו [דגט בעי ב"ד], עדיפא מינה חי' דצריך עדים דהא שייך גם בקידושין כשיחזירנה והיה ירא [שלא יתודע הדבר] משא"כ בי"ד לא שייך רק בגט ולא בקידושין, ואמת דבמגילה כתבו חוס' לפי שכל מעשה הגט הוא עפ"י עדים מ"מ י"ל דכוותהם שכל מעשה הגט פירושו עשיית מעשה הגט והחזרה בכלל הוא ... כך מ"מ נחרו בלשונם עדים יותר מב"ד לפי שזה שייך גם בקידושין וכנ"ל, [ובסנהדרין לא נקטו] לשון זה רק כתבו דלא היה רוצה לגרשה שהיה ירא פן יודע למלך:

[ובזה שהקשית דכולן] לגרשה בכת"י דא"ל אפי' עדים כקושיא רשב"א במגילה שם. הנה מה דפשיטא [לך דהיכא דמגרש] בלי עדים גם ב"ד א"ל, איתו מוכרח דאפשר דאיתו צריך עדים לפי שאין לך חתימה גדולה מזו כמ"ש חוס' גיטין ג' ע"ב ד"ה שלשה אבל מ"מ צריך ב"ד, אף שבבב"י ס' הנ"ל לא [משמע כן, מ"מ י"ל] דהא דכת"י כשר היינו לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי או לדעת הראשונים דלר"א [דעדי מסירה כרתי מ"מ] עדי חתימה נמי כרתי ומשום דאין לך חתימה גדולה מזו וכחוס' הנ"ל, אבל לדעת ראשונים דלר"א [דעדי מסירה כרתי] דוקא עדי מסירה כרתי ולא עדי חתימה א"כ כתב בכת"י פסול מה"מ בלי עדי מסירה ולדעת ר"מ שבחוס' [ד' ע"א ד"ה דקיי"ל דגם] לר"מ בעי שני עדים בשעת מסירת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים ... נמי ב"ד אפי' לפי דצריך ולדידהו הדק"ל וקושיא רשב"א איתו אלא לר"מ או דס"ל [דלר"א עדי חתימה נמי כרתי]:

בידו גם אם כן הוא יש ליישב קושיא רשב"א לר"א עפ"מ"ש הר"ן בגיטין דף פ"ו דלר"א עדי מסירה לחוד כרתי ולא עדי חתימה ומ"מ עדי חתימה לחוד מהני משום דהו"ל עדי חתימה כעדי מסירה שהרי הגט יוצא מחת"י בעדים הללו ובידוע שהבעל מקרו לה ונמצאו כאלו הם עצמם מעידים על המסירה ע"ש באריכות ולפ"ז נראה דבכת"י אינה מגורשת עד שיראו שני עדים המכירים כתב ידו הגט יוצא מחת"י שהיו עדים על המסירה ושבו היה ירא שמה יודע למלך וא"ש:

ובזה שחידוש בעיניך דבזה"ע ס"ג סעיף י"א גבי מינקת מופקרת לזנות מביא רמ"א חשו' ר"י מינך ס' ה' ובחזו"מ סוס' ל"ה דדין עדות נשים במקום שאין אנשים מציין הביא רמ"א מהה"ד ס' שנג' ואמאי לא הביא חשו' ר"י מינך ס' וי"ו דשם יותר מצואר דין זה, ומהו פלא בעיניך גם על חשו' מהרי"א יו"ד ס' קצ"ה שכתב מקור דין זה מהה"ד ולא הביא דברי חשו' ר"י מינך. ובעיני לא יפלא לפי הנראה בשם הגדולים מערכת גדולים אות י' הביא מהרי"י מינך ותה"ד בזמן א' בימי מהרי"ק ומהרי"ל ואפשר הי' תה"ד קשיש ממהרי"ם ועוד דחשו' מהרי"י מינך נדפס ע"י בן בנו כמבואר בהקדמת מהרמ"פ ותה"ד אפשר נדפס בחייו לכן הביא רמ"א תה"ד ולא מהרי"מ ומשנה לא וזה ממקומה ואחריו נמשך גם

דייבוס צריך עדים או בלא עדים צריכה גט וחליצה ע"ש. ואולי מסבירא [הדין] כן דאף בלא עדים צריכה גט וחליצה ולא היה דבר שבעריו וא"כ גם להעיד אח"כ עליה היבס הוא רק כדאסורין וע"א נאמן, מ"מ כאן היבס מכחיש וע"א בהכחשה לאו כלום היא ובעי חליצה ורק משום דהיא שריא נפשה חד"א בעי גם גט:

אבל אין לומר דאף בלא עדים צריכה גט וחליצה היבס שחיה הביאה קונה, מ"מ בעינן אח"כ עדים להעיד שצא עליה כמו בשאר דבר שבעריו, דהא כח פניי קידושין ס"ה וקצו"ח סי' רמ"א דהא דבעינן בדשכ"ע עדים לקיום הדבר חלו רק בזה דבעי עדים אח"כ להעיד בפני העולם ואי נימא דגם דייבוס בעי שני עדים להעיד אח"כ מ"מ לא ניבעי עדים בשעת ביאה לקיום הדבר. אמנם אין להוכיח זה בלא עדים אח"כ דא"כ מהו הפי' בעי עדים בשעת ביאה הא אי ליכא עדים בשעת ביאה איך יעידו אח"כ על הייבוס, דנ"מ דאי לא בעי עדים וכדעת רשב"א בחשו' ויש"ש מהני עדים אחרי גדר אף שהיבס א"י מהם, ואי בעי עדים דעת ש"ג וחוס' וריטב"א קידושין י"ב או לא מהני עדים אחרי הגדר כמ"ש רשב"א וריטב"א קידושין מ"ג, ו"א דכבר חידש בס' דרישח ארי אה"ע סי' קס"ו דדוקא בקידושין לא מהני עדים אחרי גדר משום דלא לא כיוונו לשם קידושין, אבל ביבמה דקונה בין בשוגג בין במזיד מהני גם אחרי גדר, וכן הביא פרי"מ בספרו בשם מנחת חינוך [מנחה חקנ"ט], ועיין בחי' מהרי"ט קידושין מ"ג על הרי"ף והביאו ב"ש סי' מ"ב סק"י, דהא ליחא דנ"מ לרד"הו שידועין שצא עליה בלא עדים ופטרה בגט מותרת לישא לאיש אחר במקום שאין מכירין בלא חליצה ויורשה ומטמא לה, משא"כ אם צריך עדים אסורים בכל זה כיון שידועים שלא היו עדים בדבר:

עוד ראיתי לעורר כיון שהיא אמרה שצא עליה וא"כ לדעת ש"ג למ"ש ב"ש בלא עדים צריכה גט וחליצה, מ"מ אם יש אחים אחרים מהיום טוב שיחלצו הם דחליצתו גרועה שכבר נפקע זיקחו במקצת, ועיין ב"ש סי' קס"ד סק"ד:

ועתה נבא לעיקר הדין, הנה בשלטי הגבורים ביבמות ס"פ ב"ש כח וכן נראה בעיני שאלם לא כנס היבס יבמחו ולא נתיחד עמה בעדים ושניהם מודים שבעל בלא עדי ייחוד לא נקנית לו באלוהו ביאה קנין גמור, וא"י לפטרה בגט בלא חליצה, שכסם שקידושין וגירושין צריכין עדים כך ייבוס וחליצה צריך עדים ע"ש, ומלשוננו משמע דבלא עדים צריכה גט וחליצה, חדא מדקאמר לא נקנית לו וכו' קנין גמור משמע דעכ"פ נקנית לו מקצת קנין להצריכה גם גט, ועוד מדכחש א"י לפטרה בגט בלא חליצה ולא כחב אלא בחליצה משמע דצריכה גם גט, ועוד מדכחש קודם לזה ביבס ויבמה שאמרו אחר ל' יום שלא בא עלי' אינם נאמנין להכחיש החזקה להקל אלא צריכה גט וחליצה, וכן נראה בעיני וכו' כנ"ל, משמע דבדין זה השני נמי צריכה גט וחליצה כמו בדין הראשון, וכן כחב בנז"ב חנינא אה"ע סי' קמ"ח:

וגם מדברי חוס' קידושין י"ב ע"ב ד"ה משום פריזוחא וריטב"א שם שהביא שעה"מ פ"ב מייבוס, שהקשו לפרי"ח דרב מגיד אמאן דמקדש בביאה משום דדבר מכווער הוא שמעמיד עדים על כך, מיבמות נ"ב מצוה יבמה מקדש והדר בעיל לא קדיש לוקה מכוח מרדוח מדרבנן כרב, והחס לאו משום עדים חליא טעמא דהא יבמה מדאורייתא אינה נקנית אלא בביאה, וע"כ צריך עדי ביאה, ומוכח דייבוס בעי עדים ע"ש, מ"מ אין הכרח מדבריהם דבעל בלא עדים לא בעי נמי גט אלא דאינו גומר הקנין ובעי נמי חליצה וכדמשמע

למעטו ... א"כ גם רבו אינו ראוי לחבול בו מכח הוכחה זו שכחב רש"י ונהי שאין ... מ"מ ג"כ אין למעטו וא"ש. וה' יתקנינו בעלה טובה, בנחת ושובה, עד זקנה ושיבה, ונמנא מטמא, בהלכה והרומה, כנפשו ונפש חמין הדוש"מ בלהבה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הג"ל

סימן ס"ח

שיל"ח ב' אופאלו ד' תשא שושן פורים חרנח"ל שוב"ט לדידי הרבני מופלא ומופלג, מלא פלג, חו"ש, כמו"ה יתחק נבי נ"י לעבאוויעש חתן מחו' הגאבדק"ק ש' פאטאק נ"י:

בב"ש ליישב קושיא רשב"א על רמב"ן בסוגיא דחור [גיטין דפ"ב] כבר היא כחובה על ספר אבני מילואים סי' קל"ז אות ג' בשינוי מועט דהוא כחב דלרבנן דפליגי בין בחור בין בע"מ היינו דע"מ נמי הוא שירא אפי' לע"מ שלא חנישאי לחוד ורבנן פסלי שירא ור"א מחיר, וא"כ אם ניסח לאחר גם בע"מ מודה ר"א דמותרת לזה שנאסרה עליו כמ"ש חוס' יבמות י' ע"א ד"ה לעולם, וא"כ לא פריך ר"א מידי הרי שהלכה וכו' אע"כ דבע"מ פליגי בלא שירא הוא, וא"כ לר"ע ע"כ רק בחדא פליגי והוא כחב דכונח רמב"ן דוקא שלא חנישאי ולא חיבעלי הוא שירא כחור ופליגי ב' כמו בחור, אבל קושיא ר"ע הוא בע"מ שלא חנישאי או שלא חבעלי לחוד בלא הוא שירא, ובה לא נדקו דבריו דהרי הביא רשב"א בשם רמב"ן והא דאמרין לקמן ומחני' דאוקימנא בחור אבל בע"מ לא פסיל אפשר לומר בלא ע"מ שלא חנישאי קאמר אלא ע"מ דשאר חנאים כגון ע"מ שלא חשאי יין וכו', ואי דעת רמב"ן דוקא בע"מ שלא חנישאי ולא חיבעלי פליגי דהוא שירא כחור שפיר י"ל דהא אבל בע"מ לא פסיל הוא בע"מ שלא חנישאי לחוד אלא ודאי דלרמב"ן שלא חנישאי לחוד נמי הוא שירא אלא דלר"ע מוכח דס"ל דע"מ לא הוא שירא וכמ"ש אבני מילואים. ובה חנוח דעחו כעס כנפשו ונפש חדרשנו לטובה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הג"ל

סימן ס"ט

שיל"ח ב' אופאלא א' וינא חרמ"ט לפ"ק שלומים מרובים, כטל וכרביבים, לדידי ורב חביבי מחוחני הרב הגאון נודע בשערים רבים, יצמח כעל יבלי מים ערבים, כש"ח מו"ה אליעזר זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק פאקס:

בפשו היפה בשאלתו שאלת חסם חני חשובה או כולו, באשה צעירה לימים זה איזה שנים שמח בעלה וחוקה ליבס ודעה כפפר בין עכו"ם וגם יבס דר שם ויש לו אשה וילדה בן ואומרת מיבס הוא כי הוא הבטיח לה שיקח אותה ויגרש אשח, והוא כועס וכיחש, ולדעת בית שמואל סי' קס"ו אם יבוס א"צ עדים היא צריכה גט וחליצה, וחאח אי אפשר בשום אופן שהיבס אשר אמרה ממנו נתעברה יתן גט רק חליצה אפשר בלא אחר, והיא שריא נפשה חחיכה דאסורא כי אמרה מיבס נתעברה, אלו חוכן דבריו, והראה מקום בספרו עט סופר כלל וי"ו פרט ח', והגם כי לא לדידי צריך מר וידיי רב לו לאסוקי שמעחחא אליא דהלכחא, מ"מ ראונו של אדם זהו כבודו והואיל דפק על פתחא זוטא ידיי אמרתי אעבור פרשחא דא ואחרי:

ותחילתה אעורר כמ"ש פרי"מ דדעת בית שמואל אי ייבוס א"צ עדים צריכה גט וחליצה, ו"א דאי ייבוס א"צ עדים א"צ חליצה רק גט, והב"ש כחב להיפך לדעת ש"ג

[פי'] בעדים והוא אומר לא בעלמי הרי זה יוציא בגט ולא בעי חליצה ומשום דלאחר שלשים לא מוקים אנפשי' היא נאמנת:

וב"ל דקושיתו הי' לפמ"ש הר"ן בכחוצות פ"ה דאי אוחזת נקנין במסירה נאמן לומר לקוח הוא בדי משום דתפיסתו מוכחת, אבל אי אין נקנין במסירה כיון דמסירה גופא לאו הקנאה היא ועל שאר דברים אין תפיסתו מוכחת אינו נאמן לקוח כמ"ש באורך, וה"נ נהי דיש חזקה דיותר מל' יום לא מוקים אנפשי', זה הוא חזקה רק על גוף הדיאחא אבל אין זה חזקה שהיו עדים בדבר, וא"כ אמאי נאמנת שנבעלה בעדים, דתיסגי לה בגט ולא ניבעי חליצה, וגם הוא אמאי נאמן שלא נכפהו לחלוק:

אמנם אחי קשיא לי לפמ"ש נוצ"י חנינא אה"ע סי' קמ"ח וחת"ס חו"מ ר"א דלדעת ש"ג הנ"ל אם בועל בלא עדים הוא פוגע באשת אח שלא במקום מזה ע"ש, א"כ שפיר נאמנים שנבעלה בעדים דכיון דחזקה דלא מוקי אנפשי' ובעל ודאי בעל בפני עדים משום חזקה כשרות שלא יפגע באשת אח, ועיי' בתשו' מהר"מ מינץ האחרון סי' כ"ג:

לכן נ"ל עפ"מ"ש בחי' רמב"ן ורשב"א שם דהא דאמרין לא מוקי אנפשי' היינו דוקא מביאת היתר אבל מביאת איסור ודאי מוקים אנפשי' אפילו יותר משלושים יום ע"ש, ולפי"ז שפיר הק' רשב"א אי נימא דייבוס בעי עדים מ"ט נאמנים לאחר ל' יום שבעל דילמא לא מצא עדים וכדאמרין מי ימר דמודקקי ל' בי חלמא, ובאמת לא בעל כיון דבלא עדים פוגע באשת אח והוי ביאת איסור ומביאת איסור שפיר מוקים אנפשי', ועולה ראית הרשב"א כהוגן:

אמנם לישב דעת ש"ג דלא מקשה עליו קושית רשב"א הנ"ל, נ"ל דהנה בכחוצות ע"ג גבי קטנה שלא מיאזה והגדילה וכו' הק' ש"מ אחי קידוש ראשון היכי מהני אפילו בעל לשם קידושין דהא בלא עדים נינהו, ומי' בשם הרא"ה דכיון דאשמו הוא ועומדת עמו אפילו לעדי ייחוד א"ז דכ"ע ידעי שנתיחד עמה וזא עלי' ע"ש, ועיי' ח"מ וז"ש סוס"י ל"א בשם תשו' מיימוני וח"מ סי' ל"ג סק"ב וריב"ש סי' קל"ג:

וזו נראה שהי' שיעת רש"י כתובות ט' ד"ה מפני מה לא אסרוה על דוד שהרי עדים הרבה ידעו בדבר, וחוס' הקשו נהי דידעו לרבים שהביאה לבימו מ"מ לא ראו כמכחול בשפופרת שבפני בני"א לא שימש ע"ש, אמנם אי נימא דרש"י ס"ל כדעת הרא"ה הנ"ל א"ש כיון דעדים הרבה ידעו שהביאה לבימו ודרו יחד כדרך איש ואשמו ממילא ידעי עדים שזא עליה, ואפילו למ"ש הרמב"ן ורשב"א הנ"ל דביאת איסור מוקים אינש נפשיה אפילו עולמית, היינו דוקא בלא הביאה לבימו כדי לבא עליה באיסור, אבל אם הביאה לבימו למכלית זה לבא עליה באיסור ודרין יחד כאיש ואשמו שפיר יש חזקה שזא עליה, וכעין זה מחלקים חוס' יבמות נ"ב ד"ה לבי אכנסנה וכן גיטין כ"ו דמשו"ה בגט ישן אם גרשה בו תנשא למחילה כיון דליכא אלא ייחוד בעלמא, אבל בהאי דלכשכנסנה כיון דכנסה ואיכא ודאי ביאה אינו גט כלל כיון דלמכלית זה לבעול אותה כנסה ע"ש, וה"נ דכוותי, אלא דמדברי חוס' נראה דס"ל כדעת בה"ג שהביא הטור בסי' קע"ח דלאסור אשה לבעול צריכין עדים שיראו כמכחול בשפופרת ולא סגי בדרך המנאפים, ועיין ביאור דבריו בנוצ"י חנינא אה"ע סי' י"א, [עיי' בשו"ת בית שער לעיל סי' נ"ו], והקשו שפיר, אבל רש"י ס"ל כדעת רוב הפוסקים וא"ש כנ"ל:

מש"ג הנ"ל, ואפ"ה קשיא שפיר דייבוס שיקנה קנין גמור א"א בלי עדים ואין ילקה ע"ו, וקאם משמע כן מלשון הריטב"א שכתב לא סגי דליכא עדי ביאה שהרי ביאה גומרת בה וגמור קנין אי אפשר בלי עדים, ומ"מ אפשר דס"ל דגם בלי עדים נהי דאינו גומרת וצריכה חליצה מ"מ בעי נמי גט:

אלא שאני מסתפק בכוונת ש"ג אם כוונתו דצריכה גט מה"מ דגם ביאה בלא עדים קונה אלא שאינו קנין גמור או דילמא מה"מ אינו קונה כלל וא"ז גט אלא מדרבנן. ומדברי ז"ש סי' קס"ו ס"ב שכתב לפ"ז אם לא הי' בפני עדים אין כאן קנין מדאורייתא אלא מדרבנן אף בקידוש ובעל, מבואר דכ"ש בלא קידוש ובעל בלא עדים ודאי אינו קנין אלא מדרבנן. אלא שאני נוצר בכוונתו אם ס"ל כדעת ש"ג שבעל שלא בעדים דהוי קנין עכ"פ מדרבנן להצריכה גט ג"כ, וממ"ש שם קודם לזה ואם לא הי' לפני עדים צריכה גט וחליצה אם רוצה לפוטרה כנ"ל ממשמעות ש"ג, שם מיייר בקידוש לפני עדים ובעל בלא עדים, וזוה שפיר צריכה גט מדרבנן מחמת הקידושין אבל בלא קידוש ובעל בלא עדים אפשר דא"ז גט כלל:

וגם ממ"ש אח"ז ו"ל הגה בסמוך קאי על הבנא וא"ז לקדש ע"ז כתב דוקא שזא עליה בפני עדים אבל אם זא עלי' בלא עדים אז צריך לקדשה מאחר דאין כאן קידושין דא"ו ולא חיישינן בזה שמא יאמרו דביאה לא קנה, כיון דליכא כאן קנין דאורייתא אלא מדרבנן לא חיישינן כולי האי בדבר דרבנן, ול"ד לקידושין ע"י שליח בסי' ל"ו סעיף ו"ו דשם מקודשת מדאורייתא, מזה נראה דמחלק דשם קידושין הראשונים ע"י שליח הם מה"מ לכן אין לקדש תחת החופה שלא להוציא לנו על קידושין הראשונים שהם מה"מ, אבל כאן דייבוס בלא עדים אינו קונה מה"מ אלא מדרבנן לא חיישינן אם יוצאו לנו על הביאה שאינה קונה, וא"כ מבואר מדבריו דס"ל ייבוס בלא עדים קונה עכ"פ מדרבנן אפילו לא קידש מחילה שהרי כתב כיון דליכא כאן קנין אלא מדרבנן:

אבל לפ"ז מה שכתב מחילה מאחר דאין כאן קידושין דאורייתא לשונו מגומגם קידושין מאן דכר שמי' הו"ל למימר מאחר דאין כאן קנין דאורייתא. לכן נ"ל דכוונת הב"ש להיפך דשם בסי' ל"ו הקידושין שניים הם קידושין דמהני מה"מ לכן חיישינן שיאמרו דקידושין ראשונים ע"י שליח אינם כלום, אבל כאן קידושין ציבמה אינם קידושי דאורייתא רק מדרבנן, לא חיישינן כולי האי שיאמרו דביאה לא קנה כיון דליכא קנין דאורייתא ציבמה רק מדרבנן מדע ידעי דקנין דאורייתא הוא ע"י הביאה, ואם כנים דברי אפשר דכ"ש ס"ל כדעת ש"ג דייבוס בלי עדים לא קנה כלל וא"ז גט אפילו מדרבנן וז"ע:

והרשב"א בתשו' ח"ד סי' שכ"ח הביא רא"י דייבוס א"ז עדים, ממחתי' דיבמות קי"א ע"ב היבמה שאמרה חוך שלושים יום לא נבעלתי כופין אותו שיהלך לה לאחר שלושים יום מבקשין ממנו שיהלך לה, ואי נימא דייבוס בלא עדים לא קנה וצריכה חליצה א"כ לאחר ל' אמאי אין כופין נהי דלא מוקים אנפשיה ובעל מ"מ בלא עדים אינו כלום:

ואני חמה על תמיהתו הרי כאן מיירי שהוא אומר בעלמי דאם מודה שלא בעל מ"ט אין כופין אותו לחלוק הא בהדיא קמני צרישא דכופין, וא"כ מיירי שאומר בעלמי בעדים ולהכי אין כופין רק מבקשין משום דהיא שוי' נפשה חד"א, וכן הא דאיתמר עלי' בגמ' הכל מיירי שהוא או היא אומרים שנבעלה בעדים, ולהכי קמני בצרייתא היא אומרת נבעלתי

ומדאורייתא דס"ל דאף דקטן בן ט' ביאתו ביאה לכל דבר מ"מ אם בא על יבמתו לא קנאה מה"מ כלל, א"כ מאי פריך בסוטה הנ"ל לוקמא בנא עלי יבם בהיותו בן ט' דקדמה שכינת בעל ולא היא אשמו מעליא כיון דלא קנאה, וכן הקשה בס' אוהל דוד אסוגיא דיבמות, אע"כ נהי דשכינת אקרי מ"מ שכינת בעל לא מקרי. ולפמ"ש אין זה ראוי דקטן כיון דממעטי שם נקדושין מאשח איש פרט לאשח קטן דלא קנאה משום דלא אקרי בעל שפיר אמרין דלא מקרי שכינת בעל, אבל יבם גדול כיון דהו"א דשומרת יבם שחי שפיר מקרי שכינת בעל כנ"ל:

בזה"ל נראה"ל ראוי זו אינני מכיר משני טעמים, דנהי דהא דאמרין שם בסוטה איש איש לרבות אשת חרש ואשח שוטה שז"ד מקנין לה ולא חשבו נמי אשת קטן, י"ל דהיינו לפי האמת דלא משכחת אשת קטן כלל ואפילו ביבמתו הא לא קנאה וכשיטת חוס' הנ"ל, ואי בעודה שומרת יבם הא קי"ל בס' קנ"ט ס"ג דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבמה ישראל ודלא כר"ה בסוטה ח"י, ואפילו לשיטת רש"י שם כ"ג ע"ב דמ"מ איבדה כחובתה משום דלא בעי למינסב אשה זונה, מ"מ היינו בגדול שמקנה בעצמו אבל ב"ד אין מקנין בשביל זה, אבל עכ"פ אי היו אמרין דמשכחת יבמה שותה היא מרבי' נמי אשת קטן שז"ד מקנין לה, מ"מ ו"א דהרי קי"ל כח"ק דר"י בסוטה כ"ד דאין ב"ד מקנין להשקותה אלא לפוסלה מכחובתה כמ"ש רמב"ם פ"א מסוטה ה"י, וא"כ ליכא לאוקמא דתחת אישך פרט לשומרת יבם בכה"ג כיון דבשעת שכינה לאו בר קינאי הוא כלל וודאי לא מקרי בעל כלל ולא נריך קרא למעוטי:

ועוד דהא ממעטינן מתחת אישך פרט לשומרת יבם, וא"כ בכה"ג דשומרת יבם אינה שותה נריך לאשכותי באשה דעלמא ששותה, וא"כ אי אפשר לאוקמא בכה"ג שבה על יבמתו בעודו קטן בן ט' דלא משכחת כה"ג באשה דעלמא ששותה דהא אין אישות לקטן:

ובז"ש עוד שם למחך דליכא לאוקמא בנא עליה בלא עדים כיון דלא קנאה באותה ביאה הו"ל פוגע באשת אח שלא במקום מזה ואין האיש מנוקה מעון ואין המים בודקין, ואי בנתקע ביבמתו דמקרי מנוקה מעון כדמשמע בחוס' יבמות נ"ח ע"ב ד"ה דהא, מ"מ הא כתבו שם דזה לא מקרי קדמה שכינת בעל דבעינן בבעל כונת שכינה וכן נ"ד לומר בנב"י הנ"ל:

ואנני תמה איך יפרנסו משנה ערוכה ביבמות קי"א יבם קטן שבה על יבמה קטנה יגדלו וע"ז בא על יבמה גדולה חגדלנו, והא כיון דלשיטת החוס' אין קטן קונה יבמתו הרי פוגע באשת אח שלא במקום מזה וכרת מחייב, ואפילו אם נדחוק ברישא דשניהם קטנים דהטעם משום קטן אוכל נבלות אין ב"ד מזוין להפרישו מה שהוא דוחק דעכ"פ בעריות מקרי תקלה, ועיי' מג"א סוסי' שמ"ג ומח"ש שם, אלא דאפילו נסבול דוחק זה מכל מקום נסיפא שהיא גדולה וודאי קשה אמאי חגדלנו הא איהו נמי מזהרת על איסור כרת דאשת אח:

ויורתר מזה קשה שם דס"א דאר"מ קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין וא"ל יפה אמרת שאין חולצין וכו' אלא מ"ט אין מיבמין א"ל קטן שמא ימלא סרים וכו', ול"ל ה"ט הא אפילו וודאי אינו סרים מ"מ כיון דלא קנה הוא פוגע בא"א שלא במקום מזה וכ"ש דלת"ק דאזיל בת"ר באמת מיבמין וכמ"ש רש"י חולין י"א, ואמאי הא פוגעין באיסור

ולפ"ז א"ש כיון דשם חזקה דיותר מלי יום לא מוקים אינש אנפשי וא"כ וודאי בעל וכ"ע ידעי שבעל שפיר הוא ייבום בעדים ולא בעי חליצה רק גט, ואפילו לדעת רשב"א בחשו' סי' תש"פ הביאו מהרי"ט בחי' הרי"ף על קידושין דעדי קידושין בעי ראוי דוקא ולא סגי בדיעה בלא ראוי, מ"מ נ"ל דלענין עדי ביאה סגי בדיעה בלא ראוי, דהא קי"ל בס' ל"ג דאפילו נחייחד עמה בפני עדים סגי ומכ"ש דאין נריך לראיית כמכחול בשפופרת, ועיי' ברמב"ם פ"ב מא"ב ה"ט, וא"כ ליכא ראוי אלא ידיעה ואפ"ה סגי ומקרי עדי ביאה, א"כ ה"נ דכוותי ושפיר מקרי ייבום בעדים:

ובהכי יש לישב קושיית חוס' קידושין י"ב ד"ה משום פריזותא מיבמות נ"ב דהתם לאו משום עדים חלי' טעמא דהא יבמה מדאורייתא אינה נקנית אלא בביאה, ולפמ"ש ניתא דר"מ לא כתב רק שהוא דבר מכווער להעמיד עדים על כך בשעת ייחוד וביאה, אבל מ"מ אפשר לייבם בעדים שיכניסנה לביטוח וישהה עמה שלושים יום דממילא הוא עדי ביאה משום דלא מוקים אינש אנפשי, וזה אינו דבר מכווער אם אינו מעמיד עדים בשעת מעשה ואחרי שפיר:

והאחרונים הקשו לשיטת ש"ג מסוטה כ"ד דפריך דכוותי גבי שומרת יבם כגון שבה עליה יבם בבית חמי' הא שומרת יבם קרית לה אשמו מעליא היא וכו' דילמא איירי שבה עליה בלא עדים דלא קנה, ומ"מ קדמה שכינת בעל לבועל, עיי' ב"מ סי' קס"ו וחת"ס חו"מ סי' כ"א. ובחת"ס שם חייך דלא סגי בשכינת מי שהוא עמה בעל אלא בעינן שבשעת שכינה יהי בעל, וכיון דלא קנה בביאה בלא עדים לא מקרי בעל כמו ארום שבעל קודם אירוסין ולא מקרי שכינת בעל ע"ש, ותייתי לי שחל"י קיימתי מסבא דנפשי:

אבל אחר העיון דבריו תמוהים בעיני, הרי שם בסוטה קיימין דאי לאו הני קראי הו"א שומרת יבם שחיא דיבם מקרי בעל, וע"ז פריך נהי דמקרי בעל מ"מ לא קדמה שכינת בעל, ואי בנא עליה בבית חמיה הרי אשמו מעליא היא, וא"כ שפיר תקשי דילמא בנא עליה בלא עדים דלא הו"א אשמו מעליא ומ"מ קדמה שכינה והרי בעל וודאי מקרי אי לאו דמיטעיה קרא דלא שחיא ולא מקרי בעל:

והגב' שהרב אומר בן בחשו' רשב"א ח"ד סי' שכ"ח דכלי עדים לא מקרי קדמה שכינת בעל דאכתי לאו בעל הוא שהרי לא קנאה ע"ש, ו"א דהוא כתב שפיר למחך הקושיא מיבמות נ"ח דשם קאי על מחני' אמן שלא שטיחי ארוסה ונשואה ושומרת יבם, ופרכינן הא ארוסה ושומרת יבם לאו בת משחיא, ומשני קינאי וסחירה ה' באירוסין ושומרת יבם והשקאה אחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה, וע"ז פריך הא לא קדמה שכינת בעל, ותי' בא עלי ארוסה בבית אבי, ופריך דכוותי גבי שומרת יבם שבה עליה יבם בבית חמי' אשמו מעליא היא, וע"ז הקשה השואל שם בחשו' רשב"א דילמא שבה עליה בלי עדים, וע"ז שפיר חייך רשב"א דכיון דלא קנאה לא מקרי בעל דהא התם קיימין בתר דגלי קרא דשומרת יבם אינה שותה מקרא דתחת אישך, אבל בסוגיא דסוטה דאיידי אי לא גלי קרא והו"א דשומרת יבם שותה שפיר מקרי בעל, ועיי' חוס' יבמות נ"ח ע"ב ד"ה שומרת יבם שכתבו התם משום דלאו אשמו מעליא היא לענין השקאה קרי לה שפיר שומרת יבם אפילו לרב וכו', והוא סיוע לדבריו דאם אינו בעל לענין השקאה לא מקרי בעל אבל אם הוא בעל לענין השקאה שפיר מקרי בעל:

ובהכי נדה ראיתו שם לפמ"ש חוס' קידושין י"ט ע"א ד"ה

יכולין להעיד שקדמה שכינת בעל ואי דהו מחילתא בפסול כיון דסופן בכשרות כשר לעדות אשה, דהו אינו דהא דכשר אינו מן המורה אלא מדרכן דמשום עגונא הקילו כמבואר במהרי"ל שם:

ואמנם יש לפקפק למה שז"ל מהרי"ל ח"ג סי' נ"ז דנוגע שנוטל שכר הרבה להעיד פסול מה"מ, ועיין קצוה"ח סי' נ"ד סק"ד ושם שמעמחא ש"ז פ"ו, ועיי' בחו"מ סי' נ"ג סט"ו דפסול ממון לא בעינן מחלמו וסופו בכשרות, ועיי' ש"ך סי' נ"ז סקל"ב, וא"כ אחי איכא לאוקמא שבת עליה כפי עדים שהיו פסולין מה"מ מחמת נגיעת ממון וסופם בכשרות ויכולים להעיד שקדמה שכינת בעל ומ"מ לא קנאה כיון שהי' מחלמם בפסול. [חסרה שורה אחת הגה"ה בגליון].

ועוד יש לפקפק למ"ש הרי"ף בבימות ט"ל גבי ואשמדענא דאפילו קרוב ואפילו אשה מהמי כיון דלאו אמילתא דאיסורא ולא אמילתא דממונא קמסדי גילוי מילתא בעלמא הוא ע"ש, ועיין ברמב"ם פט"ו מסנהדרין ה"ו דאיסור בע"א יוחזק, וא"כ שפיר משכח לה שהיו שניהם מודים שבת עליה או שהי' ע"א קודם קינוי וסמירה והוחזק שכינת הבעל ושפיר מהני אח"כ להשקותה, אבל לא קנאה כיון שלא היו עדים בשעת ביאה:

אבל מעיקרא דדינא תמוה בעיני מירון זה, דהא דבעינן שני עדים בקינוי וסמירה היינו משום דהו דשכ"ע ואין אשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסמירה, אבל אם יש עדי קינוי וסמירה הרי נאסרת על בעלה אף אם לא קדמה שכינת בעל לבעל, אלא שלענין השקאה גז"כ הוא דבעינן קדמה שכינת בעל, וכיון שגם בלי קדימת שכינת בעל נאסרה עליו בעדי קינוי וסמירה והשקאה לאו דבר שבערוה הוא ומהיכי חיטי ניכטי שני עדים להעיד שקדמה שכינת בעל:

ובזה"ל פלא בעיני גם מה שחירץ ב"מ סי' קס"ו דאי ליכא עדים שבת עליה אם אימא לדרי המטנא דשומרת יבם שזינתה אסורה לו אין היבם נאמן להחירה ע"י ההשקאה לומר שבת עליה, ואמאי הא זה לא הו' דשכ"ע רק איסור וע"א נאמן וגם בע"ד, דדוקא לאסור אשה על בעלה ע"י זנות הו' דשכ"ע ולא להחיר וכמ"ש חוס' גיטין ב' ע"ב ד"ה מדי דעיקר דשכ"ע אין פחות משנים זהו בל"א בגיטין וקידושין וזנות דל"א לאוסרה על בעלה, ודייקא בלשונם דדוקא זנות לאוסרה על בעלה מקרי דשכ"ע ולא להחיר:

ובן משמע בסוטה דל"א ע"ב דדוקא בע"א אומר נטמאת וע"א אומר לא נטמאת ובאו שניהם כא' הימה שותה אבל בנא ע"א דלא נטמאת מותרת היא אפ"י שהוחזקה לו באיסור ואינה שותה דלהחירה לבעלה לא מקרי דשכ"ע. ומה שהביא רא"י מס' ו' ס"ב דאפילו בשבועה אין הבעל נאמן להחירה לו לא הבנתי דהם חומרא דרבנן היא ומשום מעלה עשו ביוחסין, וכמ"ש ב"ש סק"ד ע"ש:

ובזה"ל שני'ל בישוב קושיא זו, אקדים להסביר דברי משנה למך פ"ב מייבום שכח כיון דביבום אפילו היו שניהם שוגגים או אנוסים ואפילו היא ישינה קנה, לכן יש סברא דלא בעינן עדים ע"ש, והוא פלא מה דמין זל"ז עד שחללם המ"ל זכ"ו, וכבר עמד עליו ב"מ סי' קס"ו:

אבל לפענ"ד נראה להסביר כך הוא כיון דאפילו בא עליה באונס קנאה א"כ אי אפשר לומר שקונה אותה בביאה זו דלא מצינו קנין בע"כ דאפ"י חליצה וקני' כתב בחי' רש"א ר"ש קידושין בשם בעה"ע דלא קני, וכן פסק רמ"א בחו"מ

אשת אה כיון דלא קנה וספי' לי בידים ודאי אסור מה"מ והיא גדולה וכמו שפירש"י קטן וקטנה קטן או קטנה, אלא ודאי כיון דלא קני' לאבא שאל בימות ט"ל דהכונס יבמתו לשם נוי וכו' כאלו פוגע בערוה וכו', ממילא במקום שהיא זקוקה לו לייבום פקע איסור אשת אה לגמרי והותרה אפילו שלא במקום מלוה, ועיין חוס' בימות ד' דלא ילפי' בעלמא עדל"ת מייבום דדחי ל"ת דל"א דהתם לאו משום דחי' אלא אשתרי לגמרי משום דמלומו בכך, וא"כ היתר גמור הוא אפילו לא קנאה:

ועוד קשה מייבום מ"א אהא דשומרת יבם שקדש אחיו את אחותה איבעיא לי בגמ' ממה אשתו מהו ביבמתו רב ור"ח דאמרי תרומיהו ממה אשתו מותר ביבמתו, והכי קי"ל בזה"ע סופי' קנ"ט, וכתב הרשב"א בחי' שם ומחוך כך יש לי ללמוד דלאו למימרא שמהא היבמה זקוקה לו לא לחלוץ ולא ליבם אלא מותר בלבד קאמר, כלומר שאילו רצה לישא אותה אינה אסורה לו, וטעמא דמילתא משום כיון דבשעת נפילה הותרה לו שוב אי אפשר לאסר בה משום אשת אה וכדקי"ל החולץ ליבמתו וכו', וה"נ כיון דבשעת נפילה הותרה שוב א"א למיקם עלה באיסור אשת אה וכו' עיי"ש באורן, ואי ימא דבבטל בלא עדים פוגע בל"א ולא הותרה לו אלא למזות ייבום היכי דקנאה א"כ לא הותרה אשת אה כלל שלא במלוה, א"כ כשכנס אחותה דפקע מזות ייבום איך מותרת לו אח"כ כיון דהותרה בשעת נפילה והלא גם בשעת נפילה קיימא עלי' באיסור א"א בלא בעל שלא בעדים, וכן בזה"ל דר"י ביבמות י' דקאמר מי איכא מדי דמעיקרא הותרה לו והשתא קאי עלה באיסור אשת אה בכרת, והא גם מעיקרא לא הותרה לו אלא במזות ייבום ובלא"ה קאי עלי' באיסור אשת אה, אלא ודאי דהותרה לגמרי וכדכתיבנא לעיל:

ועוד דל"כ לשיטת החוס' בקידושין י"ט דקטן אינו קונה יבמתו מה"מ הרי היא אסורה עליו באיסור אשת אה, וא"כ בנפלה לפני יבם קטן לא משכחא ייבום כלל וכדפרכינן ביבמות קי"א מי איכא מדי דהשתא אסורה לי ולבשר שמהא שרי' והארי' א"ר כל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עלי' הרי היא כאשת אה שיש לה בנים ובאמת בר ייבום הוא עכ"פ כשיגדל דלאמרי' התם כי ישבו אחים יחדיו אפי' בן יום א', ועיי' בחוס' שם ד"ה קרי וחוס' ביבמות ב' ע"א ד"ה ואחות, בשלמא לר"מ לא קשיא אף דאיסור ליבם כשהוא קטן שמה ימא אריס מ"מ כשיגדל ונמא שאלו אריס איגלאי מילתא למפרע שהיתה מותרת לו בשעת נפילה, ומכ"ש למ"ש חוס' חולין י"ב דר"מ לא חייש למיעוטא רק מדרכנן, וא"כ מה"מ שרינן לי' בשעת נפילה, אבל הנ"ל קשיא, אע"כ אע"ג דלא קנה מ"מ מותרת לו ודלא כנוכ"י וחמ"ס:

ובבב"י שם חירץ כיון שחירץ עדי קינוי וסמירה בהשקאה סוטה ואפילו היה הקינוי בעדים והסמירה בלא עדים ואפילו הבעל והאשה מודים בסמירה מ"מ אינה משקה אותה, א"כ ה"נ אם בעי' קדמה שכינת הבעל לבעל אין משקין אותה עד שיהיו עדים שקדמה שכינת הבעל אלא שנאשמו נשואה הכל יודעין כלה למה נכנסת לחופה והיו כעדים, אבל בשומרת יבם בבית חמי' לא שייך זה ונריך עדים ע"ש:

והגדה אין לפקפק למ"ש מהר"י בן לב בחשו' ח"ג סי' ע"ה דבעדות אשה כשר מחילמו בפסול וסופו בכשרות ועיין אה"ע סי' י"ז ס"ו וקוני' עגונת אה פ"א, א"כ אחי איכא לאוקמא שבת עליה כפי עדים שהי' פסולין בשעת ביאה ולא קנאה ואח"כ בשעת קינוי וסמירה והשקאה נעשו כשרין ושפיר

מעשה קנין כמו קידושין שפיר נריך עדים בשעת ביאה, ועיי' בתוס' יבמות נ"ו. ד"ה לדברים:

אבנאם כל זה ללישנא קמא דיבמות נ"ח דלרב אפילו ביבמה מן האירוסין קנה לכל שפיר אמרי' דביאה לאו קנין אלא שהתורה הקנה לו אחר ביאה, אבל ללישנא בתרא דבמן האירוסין אפילו לרב ל"ק אלא לדברים האמורים בפרשה, וע"כ משום דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידוש ודלא כמש"ל, והא דנישואין קנה לכל היינו משום דילפינן מדברים האמורים בפרשה ובמ"ש תוס' שם ד"ה לדברים, ואי נימא שאין ביאה מעשה קנין אין כאן חידוש כנ"ל, וא"כ גם מן האירוסין היה לו לקנות לכל, אע"כ דביאה מעשה קנין בקידושין, וא"כ שפיר נריך עדים כמו שמואל כנ"ל, וכיון דקי"ל ללישנא בתרא כמבואר בזה"ע ס"י קס"ו ס"ט שפיר כתב ש"ג דביאה יבמה נריך עדים, אבל קושית הגמ' בסוטה ה' ללישנא קמא דרב דאפילו מן האירוסין קנה לכל ולא ודאי אין הביאה מעשה קנין, ומודה ש"ג דאין נריך עדים, ופריך שפיר:

ובדברינו אלה יש ליישב קושית תוס' שם בסוטה כ"ד ע"ב ד"ה כשמואל שהקשו כיון דקנה מיהת לדברים האמורים בפרשה וכו' א"כ מ"ט דר"י דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין ידיה שומרת יבם נמי ביאה ידיה היא ונחנקת על ידו וכ"ש דתקשי לרב דאמר אלא דאמינא אפי' לר' יונתן ע"ש, ולפמ"ש אחי שפיר דמשני כשמואל דל"ק אלא לדברים האמורים בפרשה וא"כ אינו קונה אלא בעדים, וא"כ אפשר לאוקמא בזה עלי' בתיב חמ"י בלא עדים וכקושית אחרונים ולא קנאה, א"כ לאו ביאה ידי' ואינה נחנקת ע"י וגם לרב ניחא למ"ש דלדדי' אין הביאה מעשה קנין ושפיר אלימא ל' ארוסה דקידושין ידי', אבל ביבמה לאו ביאה ידי' רק התורה הקנה לו מחמת קידושי אחיו אחר ביאה שלו וכנ"ל:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר פירוש חדש בדברי הגמ' שם לפי שראיתי בעין משפט שם שאין אהא דמשני כשמואל דאמר ל"ק וכו' מיימוני פ"ח מה' תרומות ה"ו, והוא פלא הלא הכ"מ כתב שם דפסק כרב וכל"כ ביבמות וכן מבואר שם ברמב"ם להדיא שמחלק בין אירוסין לנישואין:

ולפמ"ש דקושית הגמ' היה רק ללישנא קמא דרב ביבמות דס"ל ביאה אינו מעשה קנין ולא בעי עדים וכנ"ל, וע"ז משני דרב נמי ס"ל כשמואל דאמר ל"ק אלא לדברים האמורים בפרשה והיינו במן האירוסין ומשום דחידוש הוא, וא"כ ביאה מעשה קנין ונריך עדים, וא"כ מייירי בזה עלי' בלא עדים וכנ"ל, והיינו כל"כ דיבמות ושפיר מציין עין משפט:

והא דפריך לימא רב דאמר כר' יאשי' ולפי הנ"ל דמייירי בבעל בלא עדים וכמו שפירשתי א"כ אין זה ענין לרב דאמר קנה לכל דהא בכה"ג גם לרב ל"ק, נ"ל דלק"מ דהמקשן ע"כ ודאי ס"ל כפי' הפשוט כשמואל דלא נריך למעוטי רק אליבא דשמואל אלא הא דלא ניחא ל' בפי' שכתבתי היינו משום דתוס' יבמות נ"ו ע"א ד"ה לדברים כתבו הטעם לחלק בין אירוסין לנישואין היינו משום דבאירוסין לאומי מבטל לא ילפינן שאר דברים מדברים האמורים בפרשה, אבל מן הנישואין דהיינו רק לאוקמא במקום בעל ילפינן שאר דברים מדברים האמורים בפרשה ע"ש, וזה לא נראה למקשן כיון דביאה הוא הקנין והוא בלא כוונה חידוש הוא ולא ילפינן מיני' דברים שאין אמורים מדברים אמורים אפילו מן הנישואין, וע"כ דלרב אין הביאה מעשה קנין כלל, וא"כ אי' עדים וכנ"ל, וע"ז משני אגא דאמרי אפילו לר' יונתן מדאיטריך

סופי' ר"ה ועיין ח"מ וז"ש בזה"ע רס"י מ"ז ובא"מ שם, אלא דזו אשה שהקנו לו מן השמים מיד במיתת הבעל הקנתה התורה ליבם, והא דלאו הוא א"א עד אחר ביאה היינו משום דהוי כמקדש אשה שתקדש לו לאחר שירדו גשמים שאין הקידושין נגמרין עד אחר שירדו גשמים, קן ביבמה התורה הקנתה לו מיד במיתת הבעל קנת קנין אי' שאסורה לעלמא משום יבמה לשוק והקנין מתחיל מאותה רגע ונגמר לאחר ביאה, אבל לא שהביאה מעשה קנין אלא כקיום התנאי, ולכן אפילו בא עלי' באונס נתקיים תנאי התורה והיא קטרי' לו. ולפ"ז כיון שאין הקנין שנעשית א"א ע"י הביאה אלא הוא כקיום התנאי של ירידת גשמים שפיר כתב המ"ל דמה"ע יש סברא דלא בעי עדים:

ובן מורה לשון רשב"א בזה"ע הנ"ל שכתב דאין נריך עדים דזו אשה היא שהקנו לו מן השמים, משמע דאינו קונה אותה ע"י מעשה ביאתו אלא משמים הקנו לו וביאה הוא רק כתנאי שהטילה תורה וכנ"ל, ומשום"ה א"ז עדים דביאה:

ובזה יובן היטב לשון יש"ש פ' ב"ש ס"י כ"ה שכתב וליחא דייצום אינו דומה לקידושין אלא מזה בעלמא קרמ' עלי' ומה"מ יבמה א"ז לקידושין כלל, ומשום"ה לא בעי עדים כלל, ולשון זה אינו מדוקדק דמה בכך שא"ז קידושין מ"מ נריכה ביאה במקום קידושין, ומכ"ש מ"ש דמזה בעלמא הוא דקרמ' עלי' אין לו הבנה, וכי בשביל שהוא מזה אי אפשר לומר שקנאה בזה, אלא כוונתו כנ"ל דיבמה מה"מ אין נריך למעשה קנין כלל אלא התורה הקנה לו ממילא כירושא, דלא קנאה אלא דביאה אינו משום דביאה קונה אותה אלא מזה בעלמא הוא דרמיא רחמנא עלי' שלא הקנה רחמנא ל' עד שיקיים תנאי מזה זו:

אלא דלפ"ז תקשי לשמואל דיבמות נ"ו ובסוטה כ"ד דביאת אונס לא קנאה אלא לדברים האמורים בפרשה, ומשמע מדברי רש"י שם בסוטה כיון דמסברא חיטונה אינו קונה באינו מתכווין לקנות כלל רק מגזה"כ יבמה יבא עלי' ילפינן אפילו ביאה כל דהו, ולהכי לא קני אלא לדברים האמורים בפרשה דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי נשאר בסברא חיטונה דאין קונין בע"כ, ולפמ"ש דהתורה הקנתה לו שיהי' נגמר הקנין בה אחר ביאה אבל אין הביאה מעשה הקנין, א"כ אמאי לא נימא דהתורה הקנתה לו לגמרי אחר ביאה, בשלמא הא ל"ק ללישנא בתרא דיבמות שם דמן האירוסין כ"ע מודה דלא אכלה ואי נימא דהתורה הקנתה לאחר ביאה אמאי לא אכלה משום ד"ל דתורה לא הקנה לו יותר ממה שהיתה קטרי' לאחיו המת, והיינו דאמרינן כיון דלא אכלה מעיקרא, אבל הנ"ל קשיא. ונריך לומר דמ"מ כיון דלא ילפינן שהתורה הקנתה לו לאחר ביאה רק מקרא דיבמה יבא עלי', א"כ לא מצינו שהקנה לו התורה אחר ביאה אלא לדברים האמורים בפרשה אבל לשאר דברים לא הקנה לו תורה עד שיבעול ויכוין לקנות וא"ש:

ובערתה י"ל דהש"ג לא ס"ל כמירוח זה אלא דודאי לרב דס"ל קונה לכל דביאת אונס היינו משום דס"ל כסברא הנ"ל שאין הביאה קנין כלל אלא דזו אשה שהקנו לו מן השמים לאחר ביאה, וא"כ אין זה חידוש שקונה אותה דביאת אונס שנאמר אין לך בו אלא חידוש ומשום"ה קנה לכל, ולפ"ז לרב באתת קנאה אפילו בלי עדים ובסברת רשב"א ויש"ש הנ"ל, אבל לשמואל דס"ל לא קנאה אלא לדברים האמורים בפרשה משום דחידוש הוא שקונה בלא כוונה ואין לך בו אלא חידוש בלבד באתת ס"ל דהביאה הוא מעשה קנין ומשום"ה הוי חידוש דאי ביאה לאו מעשה קנין רק מזה והתורה הקנה לו לאחר ביאה הוי קנה לכל דלאו חידוש הוא, וכיון דהביאה הוי

החם דלא ייחד עדים ע"ז שמיחד עמה כדי לזכר עליה, אבל כאלו שייחד עדים על כך שמיחד עמה כדי לקדשה בביאה שפיר אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה, ועיי' ביבמות קי"א ע"כ לא קאמר ר"י נסתרה לאלתר אלא בארוסתו דגייס בה אבל אשת אחיו מיבזו בזו מינה ע"ש, ולפ"ז ביבמה אף אם נתיחד עמה אלא שלא העמיד עדים על כך שמיחד עמה כדי לקנותה בביאה לא אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה וזריכין לראות הביאה דוקא, אבל אם עשה בה מאמר תחילה ואח"כ נתיחד עמה בפני עדים נראה דקנאה דלאמרי' הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה דהו' בארוסתו דגייס בה, ועיין ברע"ב קידושין הנ"ל דהא דרב מגיד דוקא בעדי ביאה ולא בעדי ייחוד:

וזה כוונת רמ"א דבבא עליה בלא מאמר דקנאה ומכין אותו מכות מרדות ודוקא שבה עליה בפני עדים, אבל בעדי ייחוד לא כגי כנ"ל, ולהכי מכין אותו, אבל בעשה בה מאמר תחילה אז לא בעי' בא עליה רק כגי בעדי ייחוד, ולהכי אין מכין אותו מכות מרדות ואחי שפיר:

ולפ"ז גם מדברי רע"ב"א אין סתירה, דרע"ב"א שם הק' תחילה הא בעדי ייחוד כגי וס"ל דבזה ליכא חולפא דלא כדמשמע מדברי חוס' ושו"ע סי' ל"ג, וכחז' וכו' דהא אמרינן ביבמות וכו', וא"כ הפ"י וכו' דאפילו נימא דייחוד נמי איכא חולפא כיון דהן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה תקשי מהאי דיבמות, והתם בין בתחילה בין בסוף לא כגי דליכא עדי ביאה וכו', ומ"מ אין עדי ביאה שווין בתחילה לא הו' עדי ביאה אלא בראו שנבעלה ולא כגי בעדי ייחוד, אבל בסוף גם עדי ייחוד הן עדי ביאה וכשיטת רמ"א:

וישוב הקשה חת"ס שם על הרי"א"ו הא בקידושין ס"ה פריך אמאי לא מהני הודאת בע"ד בקידושין, ומשני משום דחייבי לאחרינא ופירש"י שקרובותיהן נאסרו זו וקרוביו נאסרין בה, וא"כ שומרת יבם בליכא אחים אחרים אינו מחייב לאחריני בביאתו דהא בלאה"נ אסורה אכ"ע וגם קרובות וקורבנות אסורין כמבואר בסו"ט קנ"ט, וא"כ אם הוא והיא מודים ל"ל עדים ע"ש:

הנה פשוט דלמ"ש הרע"ב"א שם דחז' לאחריני היינו שחייב הבא עליה מימיה, וודאי לק"מ דה"נ מחייב לאחריני מימיה הבא עליה משום אשת איש, משא"כ יבמה לשוק אינו רק בלאו, וגם למ"ש רש"א"א שם דשנ"ע הוקש לממון שיש בו חובה לאחריני דלא מהני הודאת בע"ד רק עדים דוקא וה"נ דשנ"ע אף שאינו חב לאחריני ממש רק כעין חב לאחריני לא מהני ב"י הודאת בע"ד רק עדים דוקא, שוב י"ל כמ"ש רש"א"א בתחילת דבריו כיון דבעלמא הו' כעין חב לאחריני שוב אפילו במקום דלא הו' אפילו כעין חב לאחריני נמי לא מהני הודאת בע"ד כיון דהוקש לממון שיש בו חוב לאחריני, דהא דשנ"ע בשום מקום לא הו' חב לאחריני ממש ואפ"ה כיון דהוקש לממון שיש בו חוב ממש לא מהני ב"י הודאת בע"ד אף בדממון מהני הודאת בע"ד כה"ג, ה"נ אפילו במקום דלא הו' חב לאחריני כלל נמי לא מהני הודאת בע"ד מה"ט, דעכשיו ל"ק מה שהקשה רש"א"א בתחילת דבריו הא גבי ממון נמי הכי הוא וכו', דהא עתה אמרינן דאינו דומה לממון שאין בו חוב לאחריני רק לממון שיש חוב לאחריני, ולהכי גם ביבמה אף דליכא חוב לאחריני לא מהני הודאת בע"ד:

ורת"ע שהרי כתבו חוס' בגיטין ד' ד"ה דק"ל דבגירושין לא מהני הודאת בע"ד משום דחז' לאחריני דאסר לה אכהן ע"ש, א"כ באשה שכבר אסורה לכהן משום גרושה או

קרא למעוטא מכלל דאשמו מעליהא היא, וא"כ מזה מוכח דקנה לכל, ולפ"ז לעולם ביאה הקנין וא"כ צריך עדים, ואי דא"כ חידוש הוא ומנ"ל דמן הנישואין קנה לכל היינו מדאינטרין קרא למעוטי ואי דא"כ מן האירוסין נמי, ו"א דילמא הא דאינטרין קרא למעוטי היינו למן הנישואין אבל מן אירוסין באמת לא אינטרין קרא למעוטי, וא"ש פ"י הנ"ל:

ובמילא ל"ק קושית חוס' מאי דוחקא לאוקמי כשמואל וכו' דלפי המסקנא באמת הפ"י דרב ס"ל כשמואל באירוסין וכמש"ל, ומה שהקשו מיבמות דהו"ל לתרוצי דגבי השקאה גלי קרא דבעינן ביאה לשם אישות, בלא"ה לק"מ דשם ליכא לאוקמא בזה עלי' בלא עדים דא"כ לא מקרי שכיבה בעל כמ"ש רש"א"א שם בתשובה, ואי בעדים דקנה לכל לא הו"ל לקרומה שומרת יבם כיון שאינו מזכיר שום טעם שיהי' ראוי לקרומה שומרת יבם או משום דלא הו"ל למימר שומרת יבם וכנוסה כיון דהך נמי כנוסה הו', וכמ"ש חוס' שם ביבמות:

אמנם כ"ז כשלא קידש קודם ביאה אבל אם עושה בה מאמר קודם ביאה עיין ב"ש רס"י קס"ו דהוכיח מלשון רמ"א שם שהגיה עמ"ש המחבר שם ואם בא עליה בלא מאמר קנה וא"ל לחזור ולקדש ומכין אותו מכות מרדות והגיה רמ"א דוקא שבה עליה בפני עדים, משמע דאם כבר עשה בה מאמר אין צריך להיות לפני עדים ע"ש, ובחמ"ס חו"מ כ"א הקשה דנעלם ממנו דברי חוס' קידושין י"ב ד"ה משום פירומה שהקשו על ר"ת שפ"י דרב מגיד אמאן דמקדש בביאה משום דדבר מכושר הוא שמעמיד עדים על כך א"כ ביבמות נ"ב לאמרינן מזה ימין מקדש והדר בעיל לא קדיש לוקה מכות מרדות מדרבנן כרב, והתם לאו משום עדים תלי' טעמא דהא יבמה מה"ת אינה נקנית אלא בביאה, וע"כ צריך לבעול בפני עדים ע"ש, ואי כדעת ב"ש בש"ט רמ"א החם נמי קדיש תחילה א"ל עדים בביאה, וא"כ החם נמי י"ל דלוקה משום עדים:

ולפ"ענ"ד לק"מ עפ"מ טו"ו בכתב דוכתי [או"ח סי' תקפ"ח ה'] דדבר שהיתירו מפורש בתורה אין כח ביד חכמים לאסור, וא"כ בשלמא בקידושי אשה לא כתיב היתר בתורה בפירוש אלא דתורה אמרה דנקנית בביאה, אבל ביבום כתבה תורה מזה לקנותה בביאה וביאה צריך עדים וא"כ התורה התיירה בפירוש להעמיד עדים על כך ומזה נמי איכא, וא"כ איך יש כח ביד חכמים לאסור, וע"ז תירץ דהיינו פירוט שפועל תחילת קנינו בביאה דומיא דמקדש בלא שידוכי, ובה אין היתירו מפורש בתורה דנתי לאמרה תורה יבמה יבא עליה ולא הנריכה לקדש מקודם מ"מ זה שאין צריך לקדש מקודם לא כתיב בפירוש, ולכן יש כח ביד חכמים לאסור:

אלא אי קשיא הא קשיא מדברי הרע"ב"א שם שהקשה נמי מהא דיבמות וכחז' ח"ל והתם בין בתחילה בין בסוף לא כגי דליכא עדי ביאה שהרי ביאה גומרת בה ולא כסף וטטר ע"ש, הרי מפורש יואל דאפילו עשה בה מאמר תחילה ואח"כ ביאה נמי צריך עדים והוא נגד דברי רמ"א:

אך לפענ"ד גם הא לא תברא, ואקדים ליישב קושית ב"ש שם שחמה על רמ"א הא קידושין ל"ש בה ולעולם הביאה הקנין וזריכה להיות לפני עדים ע"ש. ולפענ"ד נראה דהרי קי"ל בזה"ע סי' ל"ג דבאמר לה בפני שני עדים הרי את מקודשת לי בביאה זו ונתייחד עמה בפניהם ה"ז מקודשת דהן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה, ואף דק"ל בס"י קמ"ט ס"ב דדוקא בנשואין אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה משום דלבו גם בה ולא בארוסה משום דאין לבו גם בה שאני

לענין שאר דברים אינו קונה בהיפך כוונה וממילא בעי' עדים כי קושין הנ"ל:

ובל זה לפי האמת דאיכא הני מיעוטא דלענין השקאה סוטה בעי' ביאה לשם אישות, אבל קושית הגמ' הי' אי לאו הני קראי דשומרת יבם לא שמיא ואין מחשבה מועלת כלל בביאה יבמה, ולא מודה ריא"ו דלא בעי עדים ופריך שפיר:

ובסגנון זה י"ל עוד דכבר הבאתי לעיל בשם ב"מ שחמה מה סברא הוא זו כיון שקונה בביאה שוגג אין צריך עדים, ולפענ"ד אפשר לומר למ"ש הרמב"ם בפ"ו מגירושין ה"ט שאין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה ולהכי אין קטן עושה שליח קבלה לפי שצריך עדים ה"נ אין מעידין על מעשה שעושה אדם בבלי דעת, וכיון דגלי קרא דביאה שוגג קונה ביבמה ע"כ לא הצריכה תורה עדים ע"ז דלא שייך בי' עדות, אבל ריא"ו ס"ל כיון דלמסקנא עכ"פ לענין השקאה סוטה בעינן כוונה בביאה יבמה א"כ שוב שייך בי' עדות ולהכי אפילו לענין שאר דברים דלא בעי כוונה מ"מ בעי' עדים, אבל קושית הגמ' הי' אי לאו הני קראי ולא מודה ריא"ו דמהני בלא עדים:

ובמה שהקשה פר"מ בספרו למה שפקק הטור בס"י קס"ו דביבמה מן האירוסין אינו קונה בביאה שוגג אלא לדברים האמורים בפרשה וכלישנא בתרא דיבמות אליבא דרב, א"כ ביבמה מן האירוסין לכ"ע בעינן עדים, א"כ לוקמא בשומרת יבם מן האירוסין ובלא עליה יבם בבית אביה בלא עדים:

לפענ"ד [לק"מ] דהרי הא דאירוסין ל"ק רק לדברים האמורים בפרשה אמרינן ביבמות נ"ו משום דלאלומי מבעל לא רבי ל"י רחמנא, וא"כ ליכא לאוקמא בשומרת יבם מן האירוסין דא"כ לר' יאשי' כיון דארוסה לא שמיא איך אפשר דשומרת יבם מן האירוסין שמיא בכה"ג לאלומי מבעל, וגם לר"י ל"ל קרא דשומרת יבם לא שמיא מן האירוסין ת"ל כיון דארוסה לא שמיא לא אליס יבם מבעל, ואין לומר דאי ליכא אלא חד קרא הוי מוקמינן ל"י לשומרת יבם מן האירוסין ולא לארוסה, דמשמע התם דמקרא אשר תשטה אשה חתם אשה ממעט ארוסה בכל אופן לפי שאינה יושבת תחתיו:

ובמה שצריך עיון אצלי למ"ש פנ"י קידושין ס"ה להקשות מנ"ל דבעינן עדים לגוף הקידושין ואם מקדש בלא עדים לא מהני כלל אף לגבי נפשיה, דילמא גו"ש דדבר דבר ממון הוא רק שאינו נאמן לגבי אחריו אפילו שניהם מודים, ומירך כיון דעיקר קידושין הוא דאסר לה אכ"ע כהקדש דלא מהימני לגבי אחריו מגו"ש דדבר דבר ממילא לא הוי קידושין כלל אף לגבי נפשיהו דאין קידושין לחצאין ע"ש:

ובמה שהקשה עליו נה"מ ס' ל"ו א"כ בגירושין דבעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן משום דבידו לגרשה ודבר שבידו נאמן בממון אפילו לחוב לאחריו וממילא דה"נ נאמן, וא"כ יהי' גם הגירושין כשר בלא עדים ע"ש. לפענ"ד לק"מ מחרי טעמי, חדא כיון דאינו נאמן אלא הוא הואיל ובידו לגרשה עכשיו, והלא גם אם יגרשנה עכשיו בינו לבניה לא יהי' נאמן לחוב לאחריו, וכן לעולם א"א להיות נאמן אלא הואיל ובידו לגרשה עכשיו בפני עדים א"כ שוב אי אפשר שיהי' נאמן שגרשה אלא מכא עדים ממילא לא מהני גוף הגירושין בלא עדים כיון דלא משכחת נאמנות הבעל אלא מכא גירושין בפני עדים, וא"ת שכל גירושין הוא בלא עדים א"כ שוב לא שייך שיהי' נאמן לגבי אחרים הואיל ובידו לגרש עכשיו שגם אם

זונה או חללה יתא בגירושין שלה הודאת בע"ד כמאה עדים, והא ודאי לימא דא"כ אמאי לא מוקי מחנ"י דכתב לגרש את הגדולה כר"א וכשכבר הימה אסורה לכהן דמהני הודאת בע"ד ולהכי קבי' בע"ד במקום הודאת בע"ד, עיי' היטב חוס' שם, אלא ודאי כנ"ל דאפילו היכי דליכא חובה לאחריו כלל נמי הוקש לממון שיש בו דא חוב ממש כיון דיש מקום שיש בו כעין חובה לאחריו:

מיהו בלא"ה נ"ד דבריו ממוהין, דהלא מבואר ביבמות מ' ע"ב דקרוכות חלוצתו אינן אסורין רק מדרבנן וכן הוא להדיא בשו"ע ס' קס"ב ס"ג, משא"כ קרובי אשתו שגרשה אסורין מה"מ עיין אה"ע ס' ט"ו וחוס' גיטין פ"ג ע"ב ד"ה מה, וא"כ גם לפירש"י דחב לאחריו היינו אסור קרובים נמי שפיר הוי חב לאחריו בביאתו דכל זמן שלא בא עליה והיה חולצה היו קרובותיה מותרין בו וקרוביו בה מה"מ, ועכשיו שבא עליה נאסרין עולמית מה"מ חוץ אחותה לאחר מיתתה, ושפיר בעי עדים מה"מ ונ"ע:

ובמה שנ"ל עוד ביישוב קושית אחרונים על הריא"ו מהאי דסוטה, דהנה לפי המבואר בתשו' רשב"א ומ"ל הנ"ל וכן משמע קצת מדברי יש"ש הטעם דלא בעינן עדים בייבום היינו משום דגם ביאה שוגג קונה, ובאמת אני חמה נהי דילפינן ביבמות נ"ד מיבמה יבא עלי' דקונה אפילו בלי כוונת קנין מ"מ מנ"ל במכיון שלא לקנות דהיינו היפך כוונה שקונה, והרי כתבו ראשונים [ב"י או"ח ס' תקפ"ט] דאפי' למ"ד מזהו אין צריכות כוונה מ"מ בהיפך כוונה אינו יוצא ידי חובתו וה"נ דכותמי. ובין במזיד פירש"י ביבמות נ"ג לשם זנות ולא לשם מצאה, ומ"מ אפשר שלא היה לו היפך כוונה שלא לקנות, אבל במכיון שלא לקנות מנ"ל, והיכן מצונו שיקנה בע"כ, והלא אפילו למ"ש נמ"י ב"מ י"א דבקנין תורה א"י לומר לא יחא לי דלקני כבר כתב חת"ס דהיינו דוקא ברצוה לקנות רק שאינו חפץ בקנין זה, אבל באינו רוצה לקנות כלל אפילו בקנין דאורי' אינו קונה, ודלא כמחש"ש ס' תמ"ח, וא"כ אי הוי אמרי' דיבום בעי עדים והוא פועל בלא עדים הרי מתכווין שלא לקנות דהא ידע שבלא עדים אינו קונה וכמ"ש ריטב"א קידושין מ"ג לענין קידושין, והרי הסברא פשוטה דיבום בעי עדים דהוי דשכ"ע, אלא דמנא לן כיון דלא בעי כוונת קנין לא בעי עדים, והא כיון דמ"מ בהיפך כוונה אינה נקנית לו, ובלא עדים הוי כהיפך כוונה ואינו כלום, וא"ל דאדרבה יתא דלא בעי עדים וממילא אינו כהיפך כוונה, דזה מערכה על הדרוש כיון דסברא פשוטה הוא דשכ"ע בעי עדים:

וב"ל עפ"י מה שכתב רמב"ן בהשמטות לגיטין [דמ"ה:] אהא דארי' וכי היכן מצונו מילה לשמה, ומה קושית נהי דלא בעינן לשמה מ"מ לשם הר גריזים כשר, ומירך דוקא בדבר שהמחשבה פועל בו גם פסול מחשבה פועל בו, אבל במקום שאין המחשבה פועל להכשר אין מחשבה מועלת לפסול, ולפ"ז צ"ל אף דלמ"ד מנא"כ מ"מ פוסל היפך מחשבה היינו משום דגם לדידי' עכ"פ מזהו לכווין וכמ"ש ראשונים בהך דאילו ויתקע לי, ולפ"ז בביאה יבם דאין מחשבה מועלת כלל לקנות גם היפך כוונה שלא לקנות אינו מויק, ולהכי יש סברא דלא בעי עדים:

ולפ"ז י"ל דגם ריא"ו מודה לסברא זו אלא כיון דאמרינן בסוטה כ"ד א"ל רב אגא דאמרי אפילו לר' יונתן מדאנטריך קרא למעוטא ש"מ דאשתו מעליא היא, וא"כ עכ"פ לענין השקאה סוטה אינו קונה בלי כוונה, וכיון דעכ"פ מחשבה מועלת בביאה יבמה לענין השקאה סוטה שוב אפילו

המורם מכל הנ"ל דשיטת ריא"ו וחוס' ורש"א ורמ"א בס' קס"ו דיינוס נר"ך עדים, וכן נראה הסכמת האחרונים ב"ש שם ומ"ל ושעה"מ ונו"כ"י וז"מ וחמ"ס ודרישת אר"י, ופר"מ הביא ערוך לנר שהביא כן בשם חוס' הרא"ש דיינוס נר"ך עדים, ולשיטת אלו ל"ש שו"א אנפשי' חד"א כלל אף שהיא אומרת שזא עליה, מ"מ לא אמרה שזא עליה בעדים, וכלל עדים אף אם אמת בדבריה אינו כלום. וגם לרש"א בחשו' יש"ש יצמות דמהני ייבוס כלל עדים, מ"מ אפילו שניהם מודים אינן נאמנין משום דהוי דש"ע ואין פחות משנים, ומכ"ש בנידון דידן שהוא מכחש, א"כ לא נשאר חשש אלא משום דהיא שו"י נפשה חד"א כיון דאם האמת בדבריה נריכה גט:

ועתה נשים פני עיונא בזה, והנה בשעה"מ פ"ט מאישות הט"ו הביא מחלוקת קדמונים אי שו"א נפשה חד"א הוא מטעם נדר או מטעם נאמנות, דעת מהרי"ט דהוא מטעם נדר שרוצה לאסור עצמה בדבר המותר, דעת רש"א בחשו' שהביא ב"י בזה"ע סמ"ה דהוא מטעם הדואת בע"ד, ומהר"י באסאן ס' פ' נסחפק בזה ע"ש. ומעתה לדעת מהרי"ט נ"ל דלא שייך כאן שו"י נפשה חד"א, והוא עפ"מ"ש בחשו' מהרי"ט ס' ז"ב ליישב קושיית ראשונים במתני' שלהי נדרים דלמשנה אחרונה האומרת טמאה אני לך אינה נאמנת משום שמה עיני נחנה בזה, וק"ל לרבותינו הראשונים מ"מ איך מותרת לבעלה הא שו"י נפשה חד"א, ומירן מהרי"ט דלא שייך הכא שו"א אנפשי' חד"א דהא אמרינן באמרה א"א אני ותורה ואמרה פנו' אני נאמנת כשנומנת אמתלא לדבריה, והיינו כיון שנומנת אמתלא א"כ מעיקרא לא כוונה לאסור עצמה בדבר המותר ולא שו"א נפשה חד"א כלל, וה"נ כיון שראו חכמים דתו דעתן של נשים שאומרות כן כדי לקלקל עצמן על בעליהן היינו אמתלא דידהו דאנן סהדי שלא אמרה כן אלא להוציא עצמה מבעלה, הילכך אין הוכחה מן דבריה שרוצה לאסור עצמה בדבר המותר, ולהכי כמאן דליטניו דמי ע"ש. מבואר מדבריו דהיינו דאנן ידעינן האמתלא שלא כיונה עצמה לאסור בדבר המותר אף שהיא אינה נומנת אמתלא מ"מ אין כאן שו"א נפשה חד"א:

ובדוידושי הבאחי רמ"י לדבריו מדברי הראב"ד פ"ח מא"ב שכתב עמ"ש הרמב"ם שם ה"ע אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אעפ"י שמוותרת לבעלה מ"מ אסורה לכל כהן שבעולם אחר שמת בעלה שהרי הודית שהיא זונה ואסרה עצמה ונעשית כחתיכה האסורה, ובהשגות אין שמועטו מכוונת שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה אינה נאמנת וכו', והוא פלא מי הגיד לו שלדעת הרמב"ם אינה נאמנת לומר אמתלא, ודילמא מ"ש שאסורה לאחר מיתת בעלה היינו באינה נומנת אמתלא, אלא ודאי דסובר כמהר"ט הנ"ל דכיון שאנו יודעין האמתלא אפילו היא אינה נומנת אמתלא אנן נומנין אמתלא לדבריה ומטעם שכתב מהרי"ט:

וזה נראה גם דעת הרא"ש ביצמות כ"ה שכתב ואל תחמה האין מחירין אותה לבעלה הא שו"י נפשה חד"א וכו' וי"ל דלפי שראו חכמים קלקול הדורות שנתנו הנשים עיניהם בזה ורוב האומרות כן משקרות לכך נראה להם להחמיר ע"ש, וביש"ש ס' ח"י חמה עליו דסוף סוף מנ"ל שעיני נחנה בזה ולאחריה מכח ספק עיין עליו. אמנם אי ס"ל כמהרי"ט אחי שפיר דכיון דלא מהימנא מדינא למשנה אחרונה רק מטעם שו"א אנפשי' חד"א אמתלא עליה, וכיון דלנה מהני אמתלא וראו חכמים קלקול הדורות שנתנו הנשים עיניהם

יגרש עכשיו כדינו כלל עדים אינו נאמן. ושנית כיון דקי"ל דאינו נאמן רק מכאן ולהבא ולא למפרע א"כ בשעה שיאמר ב"ד או בפני עדים גירשתי לא יהי נאמן רק מאותה שעה ואילך אבל מי שבעל אותה עד אותה שעה יהי חייב מיתה, וא"כ לא פעלו הגירושין בשעת עיקר פעולתן וממילא אינן גירושין כלל, משא"כ בעדים דנאמנים למפרע שפיר פעלו בשעתן:

הנה כי כן קשיא לי טובא על שיטת רש"א בחשו"ב יש"ש דס"ל ייבוס א"י עדים, הא ודאי מדור רש"א יש"ש דאם בא עליה שלא בעדים ושניהם מודים, דאם בא עלי אחר שאינו חייב עליה מיתה משום א"א, וכיון דאינן נאמנים לגבי אחרני שוב אין ייבוס לחלאין ולא מהני אפילו לגבי נפשיהו, וא"כ איך מהני בלי עדים:

ולפכ"ש קנו"ח ס' רמ"א ליישב קושיית פנ"י דקרא כח"ב עפ"י שני עדים יקום דבר והפ"י שאינו מתקיים ולא מהני כלל עדים, ומיניה ילפינן דבר דבר בדש"ע שאין הקידושין והגירושין מועילין כלל עדים, אלא דנממון כיון דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי הרי עדין עמו גם כלל עדים, אבל בקידושין וגירושין כיון דחב לאחריני ולא מהני הודאת בע"ד א"כ אין כאן עדים וכלי עדים אין הדבר מתקיים ומועיל ע"ש, ולפ"ו אחי שפיר דזה דוקא בדבר החלי דדעתו ורצונו לא יקום בלי עדים, אבל ייבוס דזה אשה שהקנו לו מן השמים כמ"ש רש"א ומועיל בלי רצונו וכוונתו כמ"ש מ"ל ואין נר"ך לחדש ולקיים דבר, שפיר מועיל בלי עדים אף דאינן נאמנין לגבי אחרני, אבל לפמ"ש פנ"י קשיא:

וב"ל דכוונת פנ"י הוא כן, דאמרינן בגיטין פ"ב דאפילו באומר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני דאפילו רית הגט אין בו משום דאין זה כריחות ומכ"ש באומר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם ובקידושין בעי ר' אבא התם ופשיט ויאלה והיתה מקיש הויה ליציאה, וא"כ בקידושין וגירושין אם אינה אסורה או מתירה לכל אדם לא הוי קידושין וגירושין כלל, ולהכי כלל עדים כיון דלא מהני הקידושין לאסורה אכ"ע משום דאינן נאמנים, וכן בגירושין כיון שאינן נאמנין ואינה מותרת לשום אדם הו"ל שו"ר בגט וקידושין ולא מהני כלל, וזה כוונתו שאין קידושין לחלאין, משא"כ בייבוס דלא הוקש לגירושין וזו אשה שהקנו לו משמים וקונה אפילו בביאת שוגג דא"י רצונו וכוונתו ל"ש ביה שו"ר בקנינו, ולהכי קונה כלל עדים אף שאינן נאמנין לגבי אחרני והיא נעשית בזה א"א ואסורה להנשא כלל גט ובמקום שאין מכירין אותם יכול לפטורה בגט כלל חליצה וא"ש:

ויש להמתיק הדברים יותר לפמ"ש שטמ"ק בסוגיא דפ"פ [כתובות ט' ע"א] ד"ה ומי אר"א דכל שאינה אסורה לבעל משום דליכא עדים בדבר מותרת גם לבעל, אף שהוא יודע שזא עליה דונטמאה ונטמאה ב"פ א' לבעל וא' לבעל איסורא דבעל כבעל חלי' רחמנא ע"ש. והנה הך גו"ש דדבר דבר גבי זנות כח"ב כי מלא בזה ערות דבר ע"י פנ"י שהעיר בזה, וא"כ כיון דילפינן דבר דבר מממון דבעינן שני עדים וכלא"ה אין נאמנים לאסורה על בעלה, והודאת בע"ד שזינתה לא מהני משום דמתייבזי לאחריני לבעל דהא משעבדא ליה, ועי' חוס' ר"ד קידושין י"ב ושערי תורה כלל ה' פ"ח, וכיון דאינה נאסרת על בעלה כלל עדים מותרת היא גם לבעל א"כ גוף מעשה הזנות לא מהני לאסורה לבעל כלל עדים, וה"ה דגוף קידושין וגירושין אינו מועיל כלל עדים, וזוהי מיושבים כל הקושיות. [עי' שו"ת בית שערים או"ח ס' שכ"ג ויו"ד סס"י ב']:

הו"ק"ל כלל דנימא הודאח בע"ד כמאה עדים, וא"כ היכי
דליכא דבר שזעורה לא שייך כלל הודאח בע"ד כמאה עדים:

ובזה יהי' לבאר דבר דמוס' כמות כ"צ ע"צ ד"ה חזרה
ואמרה שכתבו פירוש מועיל אמחלל או לא אמל אין
לפרש אם צריכה אמחלל או לא מדקאמר אף בזו אם נתנה
וכו' ועיין במהרש"א שעמד בזה אמאי לא פשטי' מלעיל
וחו"ד ס' קפ"ה האריך בזה:

ובמקורא' כתבתי למחן עפמ"ש שהעוררו אחרונים דמוס'
חולין נ"ו ע"א ד"ה פליגא הם נגד דברי רמב"ם
פט"ו מסנהדרין דאיסור בעד אחד יוחזק, ואני בעניי אמתתי
סברא ישרה דאין כאן מחלוקת אלא אם בשעה שהעיד ע"א לא
היה לדון רק לענין איסור ולא לכולל מילתא הימנוהו והוחזקו
דבריו לאמת מהני אח"כ גם למלקות חה דינו של הרמב"ם,
אבל בנדון דמוס' בשעה שהעיד ע"א היה לדון על היתר
האשה להנשא ולזה הימנוהו וגם להוריד האחין לנחלה ולזה לא
הימנוהו, א"כ אי אפשר לומר שהוחזקו דבריו לאמת שהרי מיד
לאו לכולהו מילתא הימנוהו לכן לא קטלינן על פיו, ומ"ש דלא
לכל דבר הימנוהו דאין האחין יורדין לנחלה וכו' אינו ראיה
למ"ש דלא קטלינן על פיו רק נחית טעם וכמ"ש:

ולפ"ז אחי שפיר דבהאי דלעיל שאמרה אשת איש אני דמדי
לא היתה מהימנא לגבי אחרים ולא הוחזקו דבריה
לאמת שפיר מועיל אמחלל, אבל בנדה שאמרה טמאה אני
לכולל מילתא היתה נאמנת אח"כ הוחזקו דבריה לאמת י"ל
דאינו מועיל אמחלל ועיין ש"ש פ"ו פ"י:

ועיין ברעב"א ימות דהא דאמרין כל מקום שהאמינה
חורה ע"א הרי הוא כשנים היינו דוקא בע"א במיתת
הבעל או בסוטה דמדינא אין דש"ע פחות משנים, וע"כ
האמינוהו כשנים לכן אין אי' יכול להכחישו, אבל באיסור דע"א
נאמן אינו אלא כחד ואי' יכול להכחיש ע"י בנמ"י פ' האשה
רבה, ולפ"ז לעיל באמרה אשת איש אני דהוא דש"ע וצריך
שנים רק דנאמנת על עצמה מטעם הודאח בע"ד כמאה עדים,
א"כ נאמנת על עצמה לחובתה כשנים, שפיר צריכה אמחלל
לעקור דבריה הראשונים דאל"כ מה שאומרת אח"כ לזכותה
הוא רק כא' ואין דבריו של אי' במקום שנים, אבל באומרת
טמאה אני נדה דאינה כחד ונאמנת להיתר כמו לאיסור י"ל
דיכולה לחזור בלי אמחלל וא"צ כלל אמחלל ואחי שפיר:

אמנם לדברינו הנ"ל א"ש טפי דאי מהאי דלעיל הו"א
באמרה אשת איש אני לא שייך הודאח בע"ד משום
דקא מיחייבי לאחריו וכיון דאינה נאמנת לגבי אחרים שוב לא
שויתי' נפשא חד"א שיהי' נאמנת לגבי עצמה דאין קידושין
לחלואין וכמ"ש פנ"י דאם אינה אסורה לאחרים אין כאן איסור
א"א, וע"כ הוא מטעם נדר שרוצה לאסור עצמה כא"א, ולהכי
אהני אמחלל שלא היתה רוצה לאסור עצמה כלל, אבל כאן
באמרה טמאה אני דמהני מכת הודאח בע"ד כמאה עדים
הו"א דאינה יכולה לחזור אפילו באמחלל, ופשיט דמהני
אמחלל דבאמת גם לעיל שייך הודאח בע"ד שמדיח שנחקדשה
בפני עדים והי' שעה שפעלו הקידושין לאסרה לאחריו בשעה
שנחקדשה כיון דלא היו העדים קיימים. וגם להיפך אפשר
לומר דלעיל דש"ע דילפינן מממון הודאח בע"ד כמאה
עדים לכן צריכה אמחלל, אבל באיסור דל"ש הודאח בע"ד
כמ"ש אין צריך אמחלל דאין כאן נדר, לכן כתבו דאין לפרש
כן מדקאמר אף בזו וכו' והאמת דצריכה כאן אמחלל משום
דהוי כמו נדר וגם מועיל אמחלל והודאח בע"ד ל"ש כלל
באיסור:

באחר ורוב האומרות כך משקרות ואין כונתם כלל לאסור
עצמם במותר להם, א"כ היינו אמחלל ידיהו שאין טמאין
לדבריה ולא שיהא נפשה חד"א כלל לכך נ"ל להם להחמיר ואחי
שפיר:

ומערתה בנדון דידן נמי כיון דמדינא לא מהימנא רק שיהא
נפשה חד"א ואין סהדי דלא כיונה לאסור עצמה
אכ"ע בלי גט דהרי לא ידעה הדין כלל שצריכה גט שהרי
אמרה שהנטיח לה שיקח אותה, אבל על הביאה משנה שהוא
רק ביאת זנות בעלמא, והלא כן הוא האמת לרוב ראשונים
ואחרונים שא"צ גט, ועיי' חוס' ב"מ ט"ו ע"ב ד"ה ונתן, רק
כונתה להסיר חרפתה שאינה הרה לזנוים באיסור יצמה לשוק
רק מינס נחעברה בהנטיח אותה שישאנה, ולפמ"ש לעיל
באמת אין בזה איסור חורה עכ"פ, ואפילו לאכא שאלו הוא רק
איסור דרבנן לכמה שיטות עיין ב"ש ס' קס"ו סק"ה, א"כ
היינו אמחלל ידיה ולא כיוונה עצמה לאסור כלל ולא שייך בזה
שהיא אנפשה חתיכה דאיסורא:

אך לשיטת הסוברים דהוא מטעם הודאח בע"ד שהוא כמאה
עדים יש לעיין בזה, אבל נ"ל לחדש דבר, דל"ש הודאח
בע"ד אלא במודה לחובתו, דהודאח בע"ד ילפינן מבי הוא זה
כמ"ש רש"י בקידושין ס"ה ושם מודה לחובו לחייב עצמו
בחמשים, אבל היכי שאינו מודה לחובתו לא אמרינן כלל הודאח
בע"ד כמאה עדים דמי, והא דאמרין בשבועות מ"א כל
האומר לא ליתי כאומר לא פרעתי דמי אף שאינו מודה
לחובתו, שאני התם דאמרין כל האומר לא ליתי כאומר לא
פרעתי ואמירת לא פרעתי הוי לחובתו, ומכ"ש אי מיירי התם
שעומד דדיבורו גם לאחר שאמרו עדים שלזה ופרע דודאי הוי
לחובתו עיי' לח"מ פ"ו מטוען ה"ג בדעת הראב"ד ועיין ש"ך
ס' ע"ט ס"ק ב', אבל לעולם כשאינו לחובתו ל"ש הודאח בעל
דין:

ורא'י לזה מב"ק ע"ה דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור
דוקא במחייב עצמו במדי דאז מקרי הודאח בע"ד,
אבל לא מיחייב עצמו במדי לא ומשום דאז לא מקרי הודאח
בע"ד כלל:

ובהכי מיושב קושית חת"ם על הריא"ז אמאי לא מהני ייבום
בלא עדים, נימא הודאח בע"ד כמאה עדים דמי דהא
לא מיחייבי לאחריו ע"ש, ולפמ"ש לק"מ דלשיטתו כאן חב
לאחריו גם ליבם ויבמה ליכא חובה, וכיון שאינם מודים
לחובתם לא שייך הודאח בע"ד כמאה עדים דמי:

ולפ"ז בנדון דידן כיון שלא הודית לחובתה רק להצדיק עצמה
שלא זינתה עם אחר וגם באמת אינה חובה לה דמה
שנאסרה על האחין גם בלא"ה אין מיבמין עכשיו, ולענין חיוב
מיתה אין דנין עכשיו דיני נפשות, ולענין איסור כהונה אם
יגרשה גם חלוזה אסורה לכהן עכ"פ מדרבנן, א"כ לא שייך
כאן שיהא נפשא חד"א מזד הודאח בע"ד:

ועוד נ"ל לחדש דבר דלא שייך הודאח בע"ד אלא בממון
ודש"ע היכי דאינו חב לאחריו ומשום דבר שזעורה
ילפינן דבר דבר מממון, אבל באיסור דאינו דש"ע ל"ש
הודאח בע"ד כלל וכמ"ש אחרונים דל"ש ברי ושמה באיסורין.
והכי דייקי לישנא דגמ' בקידושין ס"ה מה דעתך דילפת דבר
דבר מממון אי מה להלן הודאח בע"ד כמאה עדים דמי אף
כאן הודאח בע"ד כמאה עדים דמי, מוכח דלא קשיא לי'
דנאמר הודאח בע"ד אלא משום דיליף מממון דבעי שנים נילף
נמי מממון לענין הודאח בע"ד, אבל אי לאו דיליף מממון לא

סימן ע'

על קושי מהר"ז הלברשטאט לר"ת זכאים ע"א וסנהדרין ע"ט דבין מיתה למיתה להחמיר לא אוליין בחר רובא א"כ אמאי בחר כהן בשריפה ודילמא לאו אביו ואי דאלי' בחר הא בין מיתה למיתה לא אוליין בחר רובא. נ"ל דה"ט דר"ת משום דרוב הוא מדיני תורה ובמחמס חפשי מן המצות ולכן בנסקלין בנשרפי שכבר דנו אותם דא"כ אין גומרין דעו שלא בפניו עיי' סנהדרין שם וא"כ הספק בארזה מיתה נמיתוהו על שעת מיתה לכן לא אוליין בחר"ר שנשעת מיתה א"כ לקיים חוקי התורה, וכה"ג שמעתי טעם למה בפ"נ אין הולכין בחר רוב לפי שרוב ממצות המורה כמ"ש רמב"ם רפ"ח מסנהדרין ופ"ג דוחה כל המצות אבל בחר כהן הספק בארזה מיתה מדון אותה ובשעת גמ"ד אחתי מחויבת בכל המצות מודה ר"ת דאוליין בחר רובא:

ועוד נ"ל דחוס' הקשו איך מוכיח מהאי ודילמא לאו אביו דאוליין בחר"ר דילמא משום דהעמד האם בחזקת דדיקת אך לק"מ דאכתי ניתוס דילמא באונס ועיי' מהרש"א שם ואי דאכתי איכא חזקת דדיקת דאם נאנסה איך נבעלה לבעלה אח"כ ו"א דהא באשת ישראל באונס שרי' לבעלה אבל בחר כהן בשריפה שפיר י"ל משום דאיכא חזקת דדיקת בהדי רובא מהני אפי' בין מיתה למיתה ואי משום דילמא באונס ו"א דאכתי איכא חזקת דדיקת שלא הייתה יושבת תחת בעלה אח"כ ואם יושבת תחתיו כאיש עם אשתו הרי חזקה שנבעלה וכ"ש דטפי מתלחץ יומין אפילו ביבס אמרי' דלא מוקי' אינש אנפשי' וכ"ש באשתו לבנו גם כה אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה ועיי' בתוס' סוגיא דפ"פ ושפיר היא בשריפה וא"ש. [ע"ע שו"ת בית שערים או"ת סס"י נ"ג ויו"ד סס"י של"א]: (כפ"ק)

הקו' מפורסמת בשם הגאון ר"ז הלברשטאט זצ"ל לדעת ר"ת בחולין י"א דבין מיתה למיתה לא אולי' בחר רוב א"כ בחר כהן שזינתה בשריפה היכא משכחת לה דילמא לאו אביו ואינה בחר כהן ואי דאלי' ב"ר הא בלא"ה נשואה שזנתה מיתה בחר ובלא"ה מגיע לה מיתה ובין מיתה למיתה לא אולי' ב"ר:

ובחזקתא כמ"ש לי אדמו"ר הגאון מו"ה עמרם בלוס נ"י אבדק"ק ב' אויפאלו דלכאורה עיקר החשש דלמא לאו אביו הוא נריך הסבר מהיכא חיתי לחוש שזינתה והלא לא נחשדו בנות ישראל על העריות ובמקום דליכא ריעותא אחזקי ריעותא לא מחזקינן ול"ז ליה שום חזקה או רוב רק דאין לפנינו שום ריעותא ועיי' בש"ך יו"ד סי' פ"ג סק"א שכתב דהכא אין אנו מחזקינן הדגים מכח חזקה אלא דארכה אמרי' מהיכא חיתי יהא כאן איסור עכ"ל וה"נ דכוותי, עכ"ל דבאמת בכל מקום דאין ריעותא לפנינו לא חיישי' כלל שזינתה האם ודילמא לאו אביו הוא רק במכה אביו ואמו דאמרה תורה מכה אביו במיתה שם שפיר ה"ל לחוש דילמא לאו אביו הוא דסתם ברא חיים על אבא (ועיי' במס' ב"ב דף נ"ח ע"א במעשה דר' בנאה דא"ל וילו חבטו קיבירא דאבוכון וברשב"ם שם) חיה שהעז פנים נגד אביו והכהו ע"ז שפיר יש לחוש דילמא לאו אביו הוא כעין שאמרו מדחזק' כולי האי וכי' [ועיי' בתוס' הרא"ש חולין ד"א]: שכתב כן אמאי לא שני משום דאוליין בחר חזקה דהעמד האם בחזקת דדיקת וי"ל משום דאיכא חזקה אחרת דארכה העמד המכה

תבנא לדינא כיון דלרוב הפוסקים ייבוס נריך עדים א"כ אשה זו א"ז גט רק חליצה, ואפילו לפוסקים שא"ז עדים מ"מ לא מהימנא שבה עליה כמ"ל רק משום שזינתה אנפשה חד"א, וכבר ביארתי דלא שייך כאן שזינתה אנפשה חד"א לא משום דרוב ולא משום הודאת בע"ד:

אך ע"ז לבד קשה לסמוך ונריך אנו לסמוך ראשי ורובי על שיטות הפוסקים דייבוס לא בעי עדים, והרי כחבתי לעיל דאפילו לדברי רמ"א נריכה עכ"פ גט מדרבנן, ונהי דלא מהמני לה מ"מ שזינתה אנפשה חד"א מדרבנן, וקשה לסמוך על סברתי לבד דלא שייך כאן שזינתה אנפשה חד"א:

לכן נ"ל דמה שכחתי לעיל מלשון ריא"ז דנריכה גט מדרבנן אפילו בא עלי' שלא בפני עדים אינו מוכרח, והוא עיי' בהגהות ברוך טעם לחומ"מ סי' ל"ז דחליצה לא הוי דשכ"ע והוא נובע מדברי הרמב"ם פט"ז מסנהדרין ועיי' בש"ש ש"ו פט"ו, ומ"ש הרעב"א ונמ"י ביבמות ק"ה דלא מהני חליצה בלא עדים משום דאין דשכ"ע פחות משנים, י"ל דהיינו משום דשם במחני' בא מעשה לפני ר"ע ור"ע ס"ל אין קידושין חופסין בחיבי' לאוין לכן שפיר הוי יבמה לשוק דשכ"ע וכדאמרינן בסוטה י"ח, אבל לדין דקידושין חופסין בחיבי' לאוין לא הוי דשכ"ע כלל:

ולפ"ז נ"ל דבשניהם מודים שבה עליה בפני עדים נאמנים להנשא לאחר בגט בלא חליצה, דלהחיר יבמה לשוק בלא חליצה אינו דבר שבערוה, ולפי דבשניהם מודים שבה עליה בעדים יכול לפוטרה בגט בלא חליצה, כלפי זה כתב ריא"ז דאם שניהם מודים שבעל בלא עדי ייחוד לא נקנית לו באותו ביאה קנין גמור לפוטרה בגט בלא חליצה כמו אם מודים שבעלה בפני עדים והא"ז דלא בעי גט כלל, ומ"ש דלא נקנית לו קנין גמור אפשר דכוונתו דמ"מ פסלה על שאר האחין באותה ביאה, וא"כ אין ראי' מריא"ז דנריכה גט מדרבנן, ומדברי ב"ש כבר כתבתי לעיל שאין ראי' דס"ל דנריכה גט מדרבנן, ומסקינאם האחרונים משמע דאפילו מדרבנן א"ז גט ואין לנו אלא דברי נוב"ז חנינא סי' קמ"ח דכתב דנריכה גט מדרבנן:

ואמנם הא גופא טעמא בעי אמאי נריכה גט כיון דייבוס נריך עדים ואמאי המקדש בלא עדים א"ז גט. ונ"ל דה"ט משום שלא יאמרו דביאה ל"ק וכמו שז"ל ב"ש סי' קס"ו לומר מה"ט דאין נריך לקדשה אחר ביאה:

ולפ"ז נ"ל דהיינו דוקא בדיעין שבה עליה כגון ששניהם מודים או ע"י עדים שהי' נוגעין בשעת ביאה ואח"כ סילקו מהנגיעה או ע"י עדים שהיו קרובים בנשומיהם בשעת ביאה ואח"כ נחרחקו וכמ"ל, אבל כאן שהיבס מכחישה וליכא עדים שבה עליה ליכא חשש זה דיאמרו הא דלא בעי גט לאו משום דביאה ל"ק אלא משום דלא מהימני לן וגם האמת כן הוא דאין נריך גט מה"ט דלא מהימנא וכנ"ל, ומכ"ש בזה"ו שאין נוהגין ליבס כלל והוא מילמא דלא שכיח שיבא עלי' ודאי א"ז גט כלל לדעת ריא"ז ואפילו היא יודעת בעצמה שבה עליה מותרת לינשא בחליצה בלא גט:

וד' הנלפענ"ד להלכה ולא למעשה רק אם יעזין כבוד מחותני נ"י דבריי וישרו בעיניו ויסקים עמנו עוד רב מזהק א' אז נמטיין שיבא מכשורה ואהיה סניף לאריות להחירה. וד' יראנו נפלאות מחורתו כנפשו ונפש מחותנו ידידו הדוש"ת באהבה,

עמרם הק' בלוס

בירושלמי פסחים פ' כל שעה סוף ה"א נבי ר"י פטר חמור שהמית מיתחו במל' בעריפה או נסקילה והקשו דילמא טריפה הוא ואי דאליק בחר רוב הא בן מיתה למיתה לא אזליק בחר רוב כמ"ש תוס' בסוגיא דרוב בשם ר"ת. ויפה דחה כאלמו"ר עט"ר שליט"א דדוקא בחדש כחצו חוס' כן משום דכתיב ושפטו העדה והזילו העדה אבל בבהמה ל"ש לומר כן:

(כח"י חי' שיבת ציון)

בחזקת נדיק ולא הכה את אביו, המו"ל] אלא משום דרוב בעילות אחר הבעל ע"כ לא חיישין לזה אבל עכ"פ ריעותא גדולה איכא לכן צריכין לרוב, אבל גבי בת כהן נשריפה אין כאן שום ריעותא ואין אט' אומרים כי מחמת רוב הוא בת כהן אלא משום דמהיכי חימי לומר שזינחה אמה ולק"מ, ובה נפלו עוד כמה קושיות מהאחרונים בענין דילמא לאו אביו ודפח"ח וס"י:

(ילקוה"ג חלק אומיות ערך בת כהן וע"פ בילקוה"ג א"ר"ח ס"י שריח ושריח כח"י שיבת ציון נדון הפיר' לבדו יעמא כספק ממה רוב)

תשובות בעניני חושן משפט

סימן ע"א

אהובי [בני מו"ה יהודה צבי] נרץ יאיר כאור בהיר:

אח"ז מצאתי רא"י לזה מהא דחיי' בקידושין ע"ג ע"ז נאמנת חי' לומר זה יא' ראשון זה יא' שני וכן לומר זה כהן זה לוי וכו' ועיי' רמב"ם פ"ג מנחות הי"ד ותו"מ ס"י רע"ו ס"י"ב ורמב"ם פט"ו מא"צ הל"ב ואה"ע ס"י ד' סל"ה וכתב בחשו' זכרון יוסף יו"ד ס"י י"ט בשם הפוסקים דאע"ג דבעלמא אין ע"א נאמן לענין ממון וכ"ש אשה לאפוקי ממונא עפ"י כמו הכא לענין בכור דיהבי' לי' פי שנים על פי החי' וכו' מ"מ שאני הכא דכרוב פעמים אין הדבר יוכל להחבר כ"א ע"י החי' ע"כ צריכי' אנו להאמינה טרם הוציאה הולד מתח"י ע"ש:

סימן ע"ב

שיל"ת ב' איפאלא עש"ק וירא חרנ"ח לפ"ק אלפי שלומים, מגדלי מרומים, לכבוד ידידי אהובי הרב הגאון הוועמיק, מלא עתיק, הנדיק כקש"ת מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י בק"ק מארגרעטין:

יקרת מכציו הגיעני וסיבות רבות מנעוני מלהשיב עד היום ורק עתה באתי על ד"ת. במכתבו הקדום התפלל בגמ' סנהדרין כ"ט ע"א דקאמר ואין טוענין למסית מ"ש מסית ארצות מפירקי דרצ"א שמיע לי שאני מסית דרצונא אמר לא תחמול ולא חכסה עליו ארצ"נ אר"י מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני דא"ר שמלאי הרבה טענות הי"ל לנחש לטעון ולא טען ומפני מה לא טען לו הקב"ה לפי שלא טען הוא מה הו"ל למימר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין וכו', והקשה כ"ת איך ילפינן מחי' לאדם הא גבי אדם כתיב ושפטו העדה והזילו העדה. ועוד דילמא שאני נחש דמוה ואדם עשו על פיה ואכלו מעץ הדעת ומנ"ל במסית דחייב אפי' הניסח לא עשה על פיו. ועוד דשאני נחש שגרמה מיתה לכל העולם ומנ"ל בשאר מסית. ועוד דל"ל למילף מנחש וכי כעורה זו דילף מעיקרא מלא תחמול:

ואבני אוסוף להפליא הלא הא דאין טוענין למסית הוא דוקא במסית לע"ז ולא בד"א, ועיי' ברמב"ם פ"ה דעכו"ס ומקרא מלא דיבר הכתוב בע"ז והנחש לא הסית לע"ז (וע"ד אגדה יש להמציא שהי' הסתה לע"ז אבל לפי פשוטו לא הסית) רק לאכול מעץ הדעת, ויילף מיני' דגם במסית לשאר עבירות יהי' דין זה. ועוד דאיך ילפינן מנחש דאין טוענין למסית הא בנחש לא היה ד"ג וגם בעלמא אין טוענין לו דהא אין טוענין אלא בד"ג, וא"כ אפשר דטוענין למסית כיון שהוא ד"ג:

אבל האמת יורה דרכו דהך קרא דלא תחמול וגו' לא קאי דוקא אהא דאין טוענין למסית רק על כל הדיניס שחידשה תורה בד"ג מזד והזילו העדה וז"ל הרמב"ם פ"ה מסנהדרין הלכה ה' המסית אין דינו כשאר דיני נפשות

מכתבך קבלתי וכו' ועתה אומר מה שנוגע לדין הנה לדעת הרבה ראשונים אין הרבנים יכולים לאסור בעיר אחרת כלל דבעינן ב"ד הגדול וליכא בזמנינו ואפי' להחולקים מ"מ צריך עכ"פ ב"ד היומר גדול שנאמר דור עיי' ב"י חו"מ ס"י י"ד וא"כ אפי' אסרו אותן רבנים שכתבת אין זו ממש:

ועל דבר עמידה לד"ח נ"ל שאתה איך צריך לעמוד עמו והגד נא לי מה חטעון לפני הכ"ד רק שקצלת רוב אנשי ק"ק האנאשאויטץ והגליל ויחזר מזה איך יודע רק מה ששמעת מהם וגם מו"ה אמועל אינני יודע מה טענה יש לו הרי זאת אפי' חיעוקות של בית רבן או ג' רועי בקר יודעי' שאם המיעוט קבלוהו בשקר ותרמית גזר רצון הרוב שאין הקבלה כלום אלא שטעון שזה שקר והרי לא הי' שם והוא רק טענת שמה ואינו כלום:

ובגוף הדין כבר כתבתי בתחילת התשובה אשר כתבתי לך [בית שערים יו"ד ס"י ש"ז] שאין איסורן כלום חשו' הרא"ש כלל וי"ז ס"י כ"ז שכתב גם בדבר שידוע לרבים לרוב בני העיר או לטובי העיר נ"ל שמוציאים מיד המחזיק בלא ב"ד ובלא עדים אחרים וכו' ועיי' חשו' פני' א"ר"ח ס"י ד' עכ"ל שם. ובד"מ חו"מ ס"י ד' מציאו בלשון זה דכל דבר שידוע וכו' אעפ"י שאין א' מהם יכול להעיד מ"מ הם בעצמם מוציאי' ממנו ועבדי דינא לנפשיהו ע"ש:

ובן דדין כי א"א לברר הדבר אלא עפ"י אנשי העיר כי אחרים אין יודעים איך נעשה הדברים שם והם כולם נוגעים בעדותן וא"כ ע"כ עבדי דינא לנפשיהו כי אין כאן מקום לדון בב"ד כלל ועיי' רמ"א חו"מ סוסי' ל"ה שכתב וכו' מדינא אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות כגון בביה"כ של נשים וכו' נשים נאמנות וכו':

ועל"ה דעתי דהא דאמר' ב"ק ק"צ האזי שלוחא דרבנן מהימני' לי כבי חרי ופסקוהו להלכה בחו"מ ס"י ח' וס"י י"א הוא נמי מה"ט אבל מצאתי בש"מ לב"ק שם שפי' הטעם משום דאימת ב"ד עליו. ועכ"פ בנ"ד נראה דשפיר הרוכ עבדי דינא לנפשיהו בלא ב"ד וכחשו' הרא"ש הנ"ל כיון דא"א בענין אחר:

ועוד דהרי קי"ל בחו"מ ס"י כ"ז דאם הלך בערכאות ואח"כ חזר וחזעו לפני דיני ישראל י"א שאין נזקקי' לו וי"א דנזקקי' לו אם לא שגרם הפסד לבע"ד וכו' וכתב רמ"א והסביר ראשונה נ"ל עיקר ועיי' תומים ונחיצות שם והמיעוט הזה כבר הלכו בערכאות וא"ל לעמוד עמהם לד"ח ואין ב"ד נזקקי' להם:

לה גט וכתבה דת וכהלכה אם מותר להיות עד עם בעל אחות אשתו אם כבר פסקה הקורבא כאלו כבר נתגרשה דמבואר בש"ך חו"מ סי' ל"ג סק"ח דנתגרשה היא כמחה וכשר לעדות או דילמא כיון דעדיין לא נתגרשה שפיר הוא קרוב ופסול לעדות וצ"ל לעיין בדיקויות יעקב אה"ע סי' ז' סק"ח (והס' הזה אין אמי ולא במקומי) וברכ"י או"ח סי' תקפ"א:

גרסי' ב"ב קמ"ז ע"א אר"י א"ר מעשה בחדש אי' שא"ל אשתו מותרנית היא וכו' עד אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחרי' אלא לבדקה ממה אינה יורשה ורש"ס שם דחה גירסא זו וגרסו הואיל ונכנס אחרי' לבדקה ממה אינה יורשה דכיון דהי' בדעתו לגרשה אם ימצא' בע"מ ובחור' כך ממה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה ומהכא שמעי' שמי שמתה אשתו מחור' קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינה יורשה כדאמרי' בגיטין ח"י משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ע"ש ומה נראה דכמו שפסקה הקורבא משנתן עיניו לגרשה לענין ירושה אף דלהראב"ד ורש"א קי"ל דירושת הבעל דאורי' (דלא כרמב"ם פ"א מנחות ועיי' במ"מ שם שנסתפק בדעת הרמב"ם אם ירושת הבעל מה"ת או מדרבנן ובאמת ממ"ש הרמב"ם שם ופי"ב מאישות ה"ג שהוא מד"ס אין רא' דס"ל שהוא רק מדרבנן לפמ"ש הה"מ פ"א מאישות דכל שלא נכתב בפי' בחורה קרי ליה הרמב"ם ד"ס אך מלשון פי"ב מאישות ה"ט משמע דס"ל שהוא רק מדרבנן) ה"נ לענין פסול עדות פסקה הקורבא וכשרי' לעדות כמו אחר שנתגרשה:

אמנם בחוס' ואשר"י שם ב"ב חולקי' על רש"ס ובחור' דבריו כתב הרא"ש והאי דנתן עיניו לגרשה אין רא' דר"י פליג וכו' ועוד אפי' משעת כתיבה וחתימה לא הפסיד הבעל פירות אלא כשנתגרשה לבסוף ועוד חימא לי מה ענין אכילת פירות שהוא תקנת חכמים ואפשר שלא תקנו לו חכמים כשנתן עיניו לגרשה אבל ירושה דאורייתא מי הפקיע ירושה אם הוא שונאה אטו אז שבו שונאו לא יירשנו ע"ש, ולפי"ז לענין עדות שהוא דאורי' נמי לא פסקה הקורבא:

וגם בנשתנית מי יודע אם תתגרש לבסוף אולי לא תשתפה לעולם ולא תתגרש או אולי תשתפה עוד קודם שישא אחרת ומשאר אשתו וא"כ ישאר הקורבא לענין פסול עדות ועיי' באה"ע סי' ז' ס"ה בהג"ה שכתב אבל כל זמן שלא נתגרשה אע"ג שנתן עיניו לגרשה יורשה ועיי' ב"ש סק"ח והרי דקי"ל בחוס' ורא"ש וא"כ פסול לעדות:

ובי"ש"ש פ"ב דגיטין סי' ד' פסק במי שמתה אשתו מחור' הקטטה והיה בדעתו לגרשה א"ל לישב עליה ז' ימי אבילות, אבל אין ראיה משם שפסקה הקורבא לענין עדות דהרי כתב שם הטעם משום אבילות דרבנן וא"כ אין ללמוד מזה לענין פסולי עדות דאורייתא ואפי' לענין דרבנן אין ראיה משם שהרי קי"ל גם לענין אכילת פירות שהוא מדרבנן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה אלא שכתב שם דקי"ל כדברי המיקל באלו חז' ל"ש בשאר דברים שהם מדרבנן:

ובב"ש"ש לטעם ב' שכתב שם משום דאין לנו אבל עליה ואין יום מר לפניו רק בשאר קרובים דעמנו ובשרו הוא אפי' שונא לו מ"מ כשמת גם שנאחס אבדה ונכמרו רחמיו משא"כ באשתו ע"ש ודאי ל"ש ה"ט לענין עדות דהא דפסלה חורה עדות קרובים אינו מפני אהבה שביניהם שהרי אפי' לחובתו פסול להעיד ואפי' משה ואהרן פסולי להעיד זל"ז אלא גז"כ הוא כמבואר בחו"מ סי' ל"ג ס"י וא"כ ודאי פסולי לעדות דלא פסקה הקורבא שהרי אם בא עלי' אחר בשטותה

מכמני וכו' וא"ל התראה ואם יצא מב"ד זכאי וכו' מחזירין אותו פי' לחובה, יצא חייב וכו' אין מחזירין אותו ואין טוענין למסית ומושיבין בדינו זקן וסרים ומי שאין לו בנים כדי שלא ירחמו עליו וכו', ועיין רמב"ן בחומש פי' ראה בפסוק זה:

ולפ"ז יש סברה לומר דלא ילפינן מהאי קרא דלא תחמוד אלא דברים שאינם רק מחוקי התורה להזיל בד"ג אבל במסית לא חידשה תורה דברים אלו להזיל רק לא תחמוד ולא יחזור אחר הזלה, אבל לטעון בשבילו הרי מ"מ דנין אותו בד"ד כשאר ד"ג, ואם יש סברה לב"ד לפטרו ודאי פטור, וכיון שיש טענה בשבילו הרי יש טעם לב"ד לפטרו ואין זה בכלל לא תחמוד, והא דבד"מ אין טוענין בשבילו היינו רק כגון משטה הייתי כך שאם היה באמת רק משטה היה לו לטעון כן, ועוד שחזירו טוען ברי שחייב לו, ולהכי ילפינן מנחש שחייבו השם אעפ"י שהי' לו סברה לפטרו משום דברי הרב וכו', וא"כ ע"כ אין זה סברה שהב"ד יפטירו בדבר שהי' הבע"ד יכול לטעון ולא טען כיון שהם יודעים הטענה, ורק בדיני נפשות טוענין בשבילו משום והזילו העדה, וכיון שזה רק משום והזילו העדה ממילא ידעינן מלא תחמוד דאין טוענין בשבילו כמו שאין בו שאר דינים שבד"ג מחמת והזילו העדה וזוה מיושבים כל הקושיות כמבואר למבין:

ובהדי' י"ל קושיא הש"כ בחו"מ סי' ל"ב ס"ב דהקשה איך ילפינן מנחש דאין טוענין למסית דהו"ל לטעון דברי הרב וכו' הא ילפינן אשליד"ע משום דברי הרב נמי חייב בד"ש ע"ש, ואע"ג דאיתא במדרש שדנו אותו בסנהדרין של ע"א מ"מ דין שמים הוא. ולפי האמור י"ל דודאי אם השם יודע שהי' סבור בלבו באמת שלא ישמע לו פטור נמי מד"ש, והא דחייב בד"ש היינו אם היודע מחשבות יודע שאינו כן, אבל נחש שדוהו בסנהדרין של ע"א אף שהוא מד"ש מ"מ אילו היה טוען דברי הרב וכו' היה נפטר אף שהשם ידע האמת שלא היה כן, וא"כ הי' לב"ד לטעון בשבילו אע"כ דאין זה סברה לטעון בשבילו אם אין האמת כן משום לא תחמוד, ומוכח דאין טוענין למסית:

אבל על קושיא שהקשה דנחש יש סברה יותר שאין טוענין לפי שבה לחדש תקלה ע"י ששמעו לו, תמהני הלא סברה חוס' שם הוא להיפך שהקשו א"כ כל מסית יפטור עצמו באותו טענה, ומי דוקא נחש שלא נטוה שלא להסית ולא נעש אלא לפי שבה תקלה ע"י, אבל מסית שננטוה שלא להסית נמצא כשמסית עובר, וא"כ סברה חוס' דמסית יש סברה יותר שלא נטעון בשבילו יותר מנחש. ואולי דוקא לענין טענת דברי הרב וכו' חמיר מסית ולא לענין שאר טענות:

וגוף קושיא חוס' לז"ע קצת דאין יכול מסית לפטור עצמו בטענת דברי הרב הא כיון שהוא מסיתו לעבור ע"ז הרי אומר שיש רב אחר ח"ו. וד' יפרסם עלינו סוכת שלמו כנפשו ונפש ידידו דוש"ת באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

סימן ע"ג

שיל"ת ב' איפאלו ב' וארא חר"ס לפ"ק.

שוב"מ לאיש המופלג בחורה מדבר בשפה צרורה ושמעו שם תפארה כבוד ר' יחיאל מיכאל נ"י זאממער:

כתבו במושכלו בא אלי ועמו הסליחה אם לא שמי עדיו עליו כראוי כי לא ידעתי לתאריהו אם הוא בחור או צורב העוסק בחוקי חורב. ועל דבר אשר נסתפק במי שאשתו נשתנית וכבר יש לו הימור מק' רבנים לישא אחרת וגם השליש

חייב משום א"ל דאכתי אגידא צי ואם נשחפית ורוצה שמשאל תחמיו א"ל קידושין אחרים:

ומה"מ נמי אין ראוי להכשיר מדברי דברי יוסף ס"י תקפ"א אוח י"ג עמ"ש שבות יעקב ח"א ס"י כ"ט מי שנשחפית אשתו ונשא עליה עפ"י צ"ד יש לו שתי נשים מיקרי ולא יתפלל צו"כ והו"ל כתב דמסחין חומרא דיהי נשוי אבל להחמיר שלא יהי לו שתי נשי וכ"ש כשאחזק שוטה דכמאן דליחא דמי ע"ש, דכבר כתב הכל בו בס"י ס"ח סדר עשיית דהא דבטי שיהי נשוי אשה דומי דכ"ג שאמרו ו"ל שחיה לו לשמרו מן החטא וכו' וא"כ ה"נ האי דלא יהי לו שתי נשים היינו כדי שלא יהי שטוף בחלות נשי ולכן האי נשחפית שאינה יושבת תחתיו ואינה דרה עמו הוי כמאן דליחא משא"כ לענין עדות דהוי גוה"כ שפיר הוי קורבא ופסול לעדות:

ובדמות ראוי לזה דלא פסקה הקורבא דהרי ודאי פשיטא דקודם חקנת ר"ג אם נשא אדם אשה על אשתו הראשונה דלא פסקה הקורבא של הראשונה ואין ספק אלא מחמת שהשליש לה גט וכחונה וא"י צ' נשים והא ודאי נמי פשוט שאם נשחפית ראשונה קודם שנשא אחרת שדדור עמו כנחילה ואפי' אם נשחפית אחר שנשא אחרת נהי דאין כופי' אוחו לגרש השני דוקא עיי' ב"ש ס"י א' סקכ"ד מ"מ יכול לגרש אחיה מהן שירצה וקרוב הדבר שיגרש השני כי אין אדם מולא קורב רוח אלא מאשתו הראשונה כדאמר סנהדרין כ"ב ומוצא מוריד עליו דמעט כדאיתא התם ושלחי גיטין ועיי' אה"ע ס"י קי"ט והרי אמרי' בשוועות ל"ג הכ"ע שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובים בנשותיהם ונשותיהן גוססות מהו דתימא רוב גוססי' למיתה ופירש"י ה"ל כאלו מתו ומפטר כח ראשונה דהא קיימא לה שני קמ"ל השתא מיהא לא שכיב ע"ש ברש"י וחוס' אלמא אע"ג דעפ"י הרוב תפסק הקורבא מ"מ כל זמן דלא שכב' לא פסקה הקורבא לענין עדות ה"נ בנשחפית שהשליש גיטה וכחונתה אע"ג דעפ"י הרוב תפסק הקורבא מ"מ כל זמן שלא פסקה מקרי קרובי לענין פסול עדות וכ"כ שאני התם שלא תפסק הקורבא מחמת שינאה ה"נ בנשחפית אין פסיקת הקורבא מחמת שנאה:

ויש לכוין כך בלשון רש"י הנ"ל כאלו מתו פ"י דסד"א דכבר פקע הקורבא לענין עדות וגם בעודם גוססות כשרי' להעיד קמ"ל דלא. ובהכי ניחא מה שיש לדקדק למה נקט שחיהן גוססות הא בנחה אחת נמי פסקה הקורבא והוי סגי בנחה גוססות אך למה דאמר' ציומא י"ג אליבא דר"י למיתה דחדא חיישי' למיתה דחרי לא חיישי' א"כ ה"נ אפי' חיישי' למיתה דחדא גוססות מ"מ לחיות דחרי לא חיישי' וכיון דאם מתה האחת נמי פסקה הקורבא הו"א שגם בעודן גוססות פסקה הקורבא קמ"ל דלא פסקה, וא"כ ה"נ בנשחפית אע"ג דלא שכיב שחשפה וידור עמה מ"מ לא פסקה הקורבא לענין פסול עדות. וזוהי הנני חותם בצרכת החורה ולומדיה: עמרם הק' בלוחם בק"ק הנ"ל

סימן ע"ד

יוס א' סדר ראשי המטות חרמ"ד לפ"ק שוב"מ לכבוד ידידי הרבני החריף ובקי, זך הרעיון, ומטיב הגיון, כמו"ה מנשה שמחה נ"י:

מכתבו הגיע אלי בעטו וצומטו ויען כי כאשר ביקר כבוד בהכלי הגיד לי כי אינו נחון למעשה ואני הייתי טרוד מאוד הנחמיו מן הדד עד אקח מועד וימים האלו

לקחתי מעט פנאי לעיין בדבריו ואת אשר חנני החונן דעת אשיב כד ד' הטובה עלי:

וזו תורף השאלה איש א' משם ה"י לו אחות בעיר מלוכה וויען והנה בא מכתב כתוב בלשון אוגאריש וחתיים בו שם נח אחותו הנ"ל אל הפאסט מייסטער של מקום האיש הנ"ל ובו כתוב לאמר להודיע לאיש ההוא שמתה אחותו בשבוע העברה ויתפלל בעד נשמתה ולמען תגיע הבשורה אליו בטח ערוך המכתב לערל הנ"ל בנקשה שהוא ידיעו. ונסתפק בשמים אם צריך לנהוג אבילות עפ"י מכתב זה הראשון שמה אין זה כלל כתיבת וחתימת יד נח אחותו רק אחיה מאן דהוא כתב וחתימתו, ושנית אפי' היא כתבה וחתימה מ"מ כיון שהיא עוברת על דת חוה"ק כיחור פריצי עיר הנ"ל וגם שמע שדרה עם נכרי בדרך איש ואשתו ואפשר יצאה מן הדת לגמרי ועכ"פ היא פסולה לעדות מה"מ מלבד מה שהיא אשה ואולי לנעורי קא מכוונת וכדומה והאריך בפלפול קצת:

בגמרא יצמות דף כ"ה והאמר רב מנשה גזין דדבריהם כשר לעדות גזין דד"מ פסול לעדות אשה עיי"ש בסוגי' והדבר צריך תלמוד מ"ט הקילו חכמים בעדות אשה בכל פסולי עדות ד"מ ע"א ועד מפי עד ועד ושפחה ואשה וקרוב כמבואר ביצמות קכ"ב ובאה"ע ס"י י"ז ס"ג ולא הקילו בגזין שפסול מה"מ. ונ"ל [דכל] פסולי עדות אין הפסול שלהן משום שמשקרין דהרי באיסורים באמת נאמנין וכמ"ש רמ"א צו"ד ס"י קכ"ז ס"א ועיי' בגמ' סנהדרין כ"ז ואין פסולים רק מגזיה"כ לכן הקילו חכמים משום עגונא להאמין בעדותן וסמכו על סברת מדי דעבדי לאגלוי לא משקרי או חזקה אשה דייקא ומינסבא כיון שדומה הדבר הגון להאמין ועיי' חוס' יצמות פ"ח ד"ה מחוך, אבל בגזין דהוא רע לשמים ורע לבריות ומה"ט אפילו עד זומם דממון פסול לעדות נפשות לר"מ כדאמר רבא בסנהדרין כ"ז וחשיד למשקר או משום דכשעושה עבירה משום חימוד ממון או שאר עבירה לחיאבון כגון אוכל נבילות לחיאבון שביאר הגמ"י שם בסנהדרין דהיינו נמי חימוד ממון שהנבלה בזול יותר מכשירה חשיד נמי לשקר בשביל חימוד ממון ולהעיד שקר ואין הדבר דומה הגון להאמין לכן לא הקילו חכמי' להאמינו בעדות אשה שמה משקר והנעל חי ושרית א"א לעלמא:

ומדברי נמ"י הנ"ל נראה דוקא אוכל נבילות לחיאבון מקרי רשע דחמס יען שיש בו חימוד ממון שהוא בזול, אבל שאר עבירה לחיאבון שאין בו חימוד ממון כגון עריית לא מקרי רשע דחמס דאף דינרא דעריות תקפו מ"מ ינרא דחימוד ממון אינו תקפו לפי שאינו אוחו מין עבירה וכדפסקי' צו"ד ס"י קי"ט לענין חשוד עיי' ש"ך שם סק"י"ב בשם רמב"ן ורשב"א, אבל בגמ' יצמות הנ"ל מבואר ההיפך דגם בעריות כיון שעובר עבירה משום הנאה גופו הוי רשע דחמס כמו באוכל נבילות לחיאבון הוי רשע דחמס דאמר' כפי' ואכיל כפין ומסבא ה"נ אמרי' דאסבא מפני תאוה וכן מבואר בחוס' שם סד"ה ואלמע"ר עיי"ש:

ולפי דבריו יש ליישב קושי' ח"מ ס"י"ז סק"ט שהק' אמאי כשר עבד בעדות אשה הא אמרי' בכמה דוכתי דסתם עבדים פרוצים בעבירות דקחמי בחוספתא המוכר עבד לחבירו ונמלא גנב או קוביוסטוס הגיעו ועיי' יו"ד ס"י א' בש"ך סק"ב וא"כ כמו שגזין מה"מ פסול לעדות אשה עבד נמי הו"ל ליפסל עיי"ש ועיי' ב"ש סק"י שם שמי' דמיירי בידוע שהוא כשר והוא דוחק כי סתם לא משמע הכי וכמ"ש בס'

מין זה של אי ונאמן להעיד באיסורי ככל פסולי עדות ביו"ד
סי קכ"ז ע"ש וה"נ דכוותי כנ"ל:

והא דכתב הרמב"ם שהם פתוחין מן הנכרים ונכרי אינו נאמן
בעדות אשה אלא במסל"ת מ"מ אינו כנכרי ממש ואסור
ללות ממנו בריבית וכמו"ש הטור ביו"ד סי קנ"ט דאעפ"י
שחטא ישראל הוא וכיון דליכא חשש משקר נאמן בעדות אשה
ולא בעי מסל"ת אלא כנכרי אשר פיהם דבר שוא וחשידי לשקר
ואין נאמרי אפי' באיסורי אלא במסל"ת ועיי' סוגי' גיטין
דף י' ע"ב משא"כ ישראל מומר דנאמן באיסורי וכחמ"ס
הנ"ל שפיר י"ל דנאמן וכמ"ש:

אמנם רש"י כחז ברי"ה כ"ב ד"ה לעדות אשה להחירה
לינשא דוקא גזלן דדבריהם אכל גזלן דאורייתא דחז"ק
לעבור בפרהסיא לא הכשירו חכמים לעדות אשה ואע"פ
שהכשירו את העבד ואת האשה דפסולי דאורייתא עיי"ש ומה
שפט בספר בית מאיר סי' י"ז ס"ג דלא דוקא גזלן אלא כל
שעבר עבירה דאורייתא לפני עדים חז"ק לעבור בפרהסיא
מקרי עיי"ש:

אך הק' בספר הנ"ל דא"כ מה פריך ביבמות כ"ה הא לאמר
חנשא וכו' ואמאי הלא גזלן דד"ת פסול לעדות אשה
דילמא איירי באומר הרגתיו בנפשו וכו' דאמירתו בריבית זה
גופא חופא דילמא איירי באומר דרך תשובה. והביא שם עוד
קושי' בשם כתבי מהרא"י למ"ש במהריב"ל ח"ג סי' ע"ה
הובא בק"ע סי' פ"א דבעדות נשים לא בעי מחלמו ככשרות
א"כ מה פריך נימא דמיירי בדעבד תשובה. ולפענ"ד נראה
דבר חדש דסברתם הוא כיון דכל עצמו לא הקילו חכמים
להאמין לע"א בעדות אשה אלא משום דמילתא דעבדי לגליי
לא משקרי אינשי והיינו דלא חז"ק כולי האי שידעו כ"ע ששיקר
באמונתו בדבר שיוודע שקריתו לכל העולם ועיי' רש"י גיטין
ד"ג דלא חז"ק אינשי לזיפי ופי' הוא משום מדעל"ג לא משקרי
אינשי ולפ"ז בגזלן דאורייתא דחז"ק לעבור בפרהסיא שוב שפיר
אפשר דחז"ק לשקר גם במדעל"ג ולכן לא הימנוהו חכמים.
ועיי' חוס' כתובות ז"ב ע"ב ד"ה דינא שכתבו ואפילו גזלן
מוחזק שהוציא שטר אין נ"ל שזריך קיום דלא אמרי' החתים
עדים שאין מעצמו דאעפ"י שהוא חשוד מירמח לכחוב שטר
מוזיק פן יכירו ב"ד זיפו וכו'. והנה לכאורה דברי חוס' אלו
הם נגד דברי רש"י הנ"ל דהרי גזלן מוחזק חז"ק לעבור
בפרהסי' ואפ"ה ס"ל לחוס' דלא חז"ק לזיף במדעל"ג ודוחק
לחלק בין חזיפות דזיוף ובין חזיפות דעדות שקר:

אבל מה שג"ל לחלק מסברא הוא כך, דהיי' להחמיר
האמינותו משום מדעל"ג לא משקרי כידון דחוס'
דמה"מ לא חיישי' לזיוף מה"ט אז אפי' חז"ק לגזול בפרהסי'
מ"מ לא חיישי' למשקר במדעל"ג אלא בעדות אשה דמה"מ
אינו נאמן דאין דש"ע פחות משנים רק דחכמים האמינו
והקילו משום עגונא וסמכו על מדעל"ג שדאי הדבר אמת
א"כ היכי דחז"ק לגזול בפרהסי' שוב אפשר דמשקר גם
במדעל"ג ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"מ בדבר שאינו
דומה אמת בדאי ועיי' חוס' יבמות פ"ח הנ"ל ד"ה מתוך:

ורא'י' לחילוק זה דהרי ה' נשים ששונאות זו את זו אין
נאמנות להעיד שמת בעלה כמבואר במשנה יבמות קי"ז
משום דחשודי לקלקלה ומשקרי' אף במדעל"ג וחמות נפשי
עם פלגשים קאמרה כדאמרי' ביבמות קי"ח ועיי' חמ"ס וכן
לענין בפי' אין נאמנות אלא מפני שהכתב מוכיח עיי' גיטין
כ"ג ובאה"ע רס"י קמ"ב, ובע"א בקוטה משנה שלימה שנינו
בקוטה ל"א שנאמנות לומר שנטמאת שלא תשתה ולא אמרי'

ב"מ שם. וראיתי בבית מאיר שם שח"י דלוקח א"י לנטל
המקח אם הוא גנב היינו משום שהוא מיעוט המצוי וכיון שלא
התנה סבר וקיבל אכל לענין פסול עדות ל"ש זה דרובין כשרי'
עיי"ש, והוא פלא שנעלם ממנו לפי שעה סוגי' דכ"ב דף ז"ג
דקאמר מ"ט לאו משום דרובא הכי איתניהו ומשני לא טלחו
הכי איתניהו עיי"ש:

אמנם למ"ש י"ל עפ"מ"ש הרמב"ם פט"ו ממכירה הי"ג
כשהביא דין זה דנמצא גנב הגיעו סיים שכל העבדי'
בחזקת שיש בהם כל הדעות רעות מלשון זה נראה שהעבד
אינו גנב לחיצון מחמת חימוד ממון וידוע את רבונו ומתכוין
למרוד משום תאוותו אלא הוא משוכשך בדעתו ואומר מותר
וכחינוק הנשנה לבין העכו"ם ועיי' פסחים קי"ג ע"ב מה'
דברים שזיה כנען לבניו אהבו את הגזל ועיי' בס' מגן אבות
לרשב"ץ במשנה י' פ"ב דאבות מ"ש על מרבה עבדים מרבה
גזל, וא"כ נהי נמי דהוי רע לבריות עכ"פ משום חימוד ממון
מ"מ אין ראיה מזה שהוא רע לשמים בשביל הנאתו וחימוד
ממון להעיד שקר דלפי דעתו אין בגזילה וגניבה רע לשמים
וכבר העליתי בתשובה אחת דאף דרע לשמים לחוד משום
הנאתו כאוכל נבילות לחיצון מקרי רשע דחמס וחשיד על
עדות שקר דהוא רע לשמים ולבריות מ"מ רע לבריות לחוד
אפי' לחימוד אינו חשוד על עדות שקר שהוא רע לשמים ג"כ.
ולפ"ז א"ש דבשלמה גזלן שידע מלאו דלא חגזול הוי רע
לשמים ולבריות משום הנאתו שפיר חשיד להעיד שקר משום
הנאתו ולכן גם בעדות אשה נאמן כנ"ל, אלא עבד נהי דסתם
עבד גזלן מ"מ אומר מותר ואינו רע לשמים משום חימוד
ממון אינו חשיד לשקר בעדותו בשביל הנאתו רק דפסול
מגזל"כ דאינו אחיז במצות כדאמרי' ב"ק דף פ"ח שפיר
האמינוהו חכמים בעדות אשה ... דאורייתא וא"ש:

אלא דלפ"ז ימיה דין חדש דגם פסולי בעבירה אם אינו
רשע דחמס כגון שטור ... רק משום דנקרא רשע
והחמירה אלה חשד רשע עד כמבואר בסנהדרין כ"ז
דוקא בעבר ... מלקות עיי' בחו"מ סי' ל"ד באמת כשר
לעדות אשה כיון דאינו משקר ואינו פסול רק מגזל"כ ...
משמע לינשא דר' מנשה דנקט גזלן דד"ת פסול לעדות אשה
והיינו רשע דחמס דוקא:

ולפ"ז נדון דידן נהי ידוע שטורת על מצות תורתנו ודעה
עם נכרי ואולי יאמר מן הדת מ"מ אינו מוכרח
שיודעת חומר האיסורי ועוברת מחמת תאוה והנאה רק כדרך
פריצי דורינו בעו"ה שכופרי' בכל וא"כ אף שכתב הרמב"ם
ספ"א מעדות דהמוסרין והאפיקורסין והמומרים לא הנכירו
חכמים למנות בכלל פסולי עדות שלא מנו אלא רשעי ישראל
אבל אלו המורדין הכופרין פתוחין הם מן העכו"ם שהעכו"ם
לא מעלין ולא מורדין יש לחסדיהן חלק לעוה"ב ואלו מורדין
ולא מעלין ואין להם חלק לעוה"ב והכי פסקי' בחו"מ סי' ל"ד
סכ"ב, מ"מ למ"ש הכ"מ שם דמוקמי' לה בע"ז כ"ו דוקא
במומר לע"ז להכעיס נראה דכולהו דוקא בלהכעיס מיירי
הרמב"ם וכיון שעושין להכעיס נהי דפסולי מחמת עבירה
מ"מ ... משום דנקראי' רשעים אלא אינן רשעים דחמס מפני
הנאתם וא"כ אפשר להעיד שקר שהוא ... גם אכלס לרע
לשמים ולבריות לא חשידי וכשרי' לעדות אשה כשאר פסולי
עדות דאורייתא קרוב ואשה ושפחה וא"כ אם אשה זו שכתבה
האגרת היתה חתימה מקומת שפיר היתה נאמנת גם להחיר
אשה לבעלה אף שהיא כמומרת ועיי' חמ"ס ח"ו סי' פ"ג
דאפי' מומר לע"ז ושבת דהוי מומר לכה"מ ושחיטתו פסולה
וגט ומפילין שכותב פסולי מ"מ אינו חשוד לכה"מ במה שאינו

דרך תשובה דלא חיישינן שמה עיניה נחנה באלה. וסבור הייתי
לחדש דהנה דלא במכוין לעדות רק שאמר דעשה תשובה ש"ך
חירושי הנ"ל דכיון שהחניף פניו לומר זאת בפני ב"ד שוב אינו
נאמן וחזקו עלי מאן דמפרש חטאי כדלמרי סוף יומא רק
דהקושי דילמא מיירי שלא נחזקו כלל להעיד דל"ש שאמר
דרך ערמה רק שאמר דרך וידי וקבלת תשובה והוא כעין
מסל"ת. וזוהי נ"ל דאף דע"א המעיד לאשה שמת בעלה אסור
לישא אותה כדלמרי ביצמות כ"ה ועיי' אה"ע רס"י י"ב מ"מ
כיון דטעמא דמילתא הוא משום חשד ולזות שפחים שמה עיניו
נתן בה והעיד שקר חזק ש"ך רק במכוין להעיד או אפי' באינו
מכוין להעיד רק שנאמן במכוין להעיד יחשדוהו שהעיד בכונה
להעיד כדי שיאנה ועיי' עדותם החירו' ב"ד אבל בני שאינו
נאמן במכוין להעיד אלא באינו מכוין להעיד כזה לא ש"ך
חשד כלל שהגיד שקר כדי שיאנה דודאי כיון שהחירו' ב"ד
קמו רבנן עלי דמילתא שפיר שלא נחזקו כלל להעיד להחירה
וא"כ ליכא חשד כלל ומותר גם הוא לישא אותה. ולפ"ז שם
ביצמות דפר"ך אמתני' הוא יהוה דלא ישא את אשתו הא לאחר
חנשא וכו' ליכא לאוקמא בכה"ג דא"כ גם לדידי' חנשא ופר"ך
שפיר:

אבנא דהרנא כי דהרי הראשונים שם ביצמות הקשו לדעת
הר"ף סוף יצמות דאפי' גזלן דד"ת נאמן בעדות
אשה במסל"ת דלא גרע מעכו"ם א"כ מאי פריך דילמא מיירי
באומר מסל"ת עיי' בחי' רשב"א ונמ"י שם ולפמ"ש לק"מ
דאי מיירי במסל"ת הוא נמי ישא את אשתו דל"ת [ומוכח]
דס"ל לראשונים הנ"ל דבכל אופן ש"ך חשד ודלא כמ"ל. אלא
דמ"מ לק"מ כה... מיירי דומיא דמתניתין דלעיל דהמביא גט
ממדה"י שבא לומר בפ"ג שמתכוין להעיד ... נמי ל"ל דמיירי
שאמר דרך תשובה דהא מיירי במתכוין להעיד ול... מדברי
הנמ"י שם ביצמות נראה דאפילו פסול בשאר עבירה דאורייתא
שאינו רשע דחמם נמי פסול בעדות אשה שכתב אהא דכתב ר'
אלפסי אבל לאחר חנשא ולא אמרי' רשע הוא וכו' ח"ל ואפי'
לרבא דאמר בסנהדרין כ"ו רשע דחמם בעינן, בהא מודה דהא
קרי' רחמנא לרוצח רשע דכתבי' אשר הוא רשע, וא"כ הא
קרינן ב"י אל תשח ידך עם רשע עיי"ש, מבואר מזה דמיד
שנקרא רשע פסול לעדות אשה, וא"כ כיון דגם שאר פסולי
עדות בעבירה דאורייתא נקרא רשע בלאו שיש בו מלקות, א"כ
פסולין לעדות אשה, ועיי' בנמ"י סנהדרין שם ובחו"מ רס"י
ל"ד ונתיבות שם סק"א:

וזן אמת שדברי הנמ"י אינם מובנים לי כלל לא בקושי' ולא
בחי', דמה שחיר' דרחמנא קרי' לרוצח רשע זה אינו
מועיל לרבא, דהרי גם אוכל ונלות להכעיס ובהחלפה דחייב
מלקות מקרי רשע דכתבי' והי' אם בן הכות הרשע, ומשו"ה
ס"ל לרבי' בסנהדרין כ"ו דפסול לעדות דהו"ל רשע ורחמנא
אמר אל תשח רשע עד ואפי"ה ס"ל לרבא שם דכשר משום
דרשע דחמם בעינן, וא"כ לפ"מ דק"ל לנמ"י דרוצח לא הו'
רשע דחמם לא הועיל כלום בחירו' דרחמנא קרי' רשע דמ"מ
אינו רשע דחמם וכשר לעדות לרבא. וגם הקושיא אין לה הבנה
דנהי דרבא בעי רשע דחמם מ"מ מי לנו רשע דחמם גדול
מרוצח ואפי' ס"ל דרשע דחמם היינו דוקא בעובר להנחתו
מ"מ ברע לשמים ולבריות אפילו באינו עובר להנחתו מקרי
רשע דחמם כדקאמרי' התם אליבא דרבא ע"כ לא קאמר ר"מ
התם אלא גבי עד וזמם דממון דרע לשמים ורע לבריות וכו'
וצריך אני לעשות לי רב להבין דבריו וז"ע:

אבל מלשון הרמב"ם פ"ב מגירושין הי"ז שכתב וכן הפסול
בעבירה מה"ת אם בא להעיד באשה שמת בעלה אינו

דאינה נאמנת משום דחשודה לקלקלה ולאסרה על בעלה ואם
חשדה כיון שבאמת לא נטמאת מותרת לבעלה ואפי' נטמאת
אפשר שלא יבדקוה המים דפעמים זכות חולה או אין הבעל
מטקה מעין, אפי"כ דוקא במקום שאינה נאמנת מה"ת רק
מדרבנן שם לא האמינו חכמים לזרה משום דחשודה לקלקלה,
אבל במקום שנאמנת מה"ת כגון בסוטה גם ה' נשים נאמנות,
וה"נ דכוחיה, וכן פרש"י שם בסוטה להדיא הרי אלו נאמנות
לה לעדות זו שהחורה האמינה כל עדות שיש בה עיי"ש:

וע"כ פ' מבואר מדברי חוס' הנ"ל דהא דלא חניף אינש לשקר
במדעל"ג אינו מצד חזקת כשרות אלא שזה דרך
העולם וטבע האנושי דלא חניף לשקר במדעל"ג, שהרי גזלן
מוחזק דלא אין לו חזקת כשרות. ולפ"ז נ"ל דמי שגזל פ"א
בפרהסיא כיון שחזקו לעבור בפרהסיא ולדעת רש"י איש כזה
יכול להעיד פניו ג"כ לשקר במדעל"ג, עכ"פ במקום שאינו
נאמן רק מדרבנן שוב אפי' עשה תשובה ג"כ לא סמרי' עלי'
כיון דחזקו דטבע שלו שאינו מתבייש מפני הבריות אף דעשה
תשובה מ"מ לא נעשה ציטון בפני בריות ואולי משקר גם
במדעל"ג, וא"כ פריך שפיר ביצמות והא גזלן דד"ת פסול
לעדות אשה אפילו עבד תשובה ולק"מ קושית ב"מ:

אלא דלפ"ז ינמח דין חדש דמי שעבר עבירה של חורה
בפרהסיא אפילו עשה תשובה יופסל לעדות אשה, והא
ודאי ליכא דלא אישחמטו חד מהפוסקים להשמיענו מלתא,
ואפי' אי פסלינן בעדות נשים תחילתו בפסול וסופו בכשרות
דלא כמהריב"ל הנ"ל מ"מ היינו דוקא כשלא שב עדיין בשעת
ראיית העדות, אבל לפמ"ש אפי' כבר שב בשעת ראיית העדות
מ"מ אם עבר פ"א בפרהסיא שוב אינו נאמן וזה דלא לא
שמיע לן ולא ס"ל:

לבן נ"ל דלא כבית מאיר אלא דרש"י לא כתב כן אלא גבי
גזלן דאורייתא כיון דהחניף פניו בפרהסיא להיות רע
לשמים ולבריות חניף נמי להעיד שקר במילתא דעבדי לגלוי
שהוא רע לשמים ולבריות, אבל בעובר שאר עבירה דאורייתא
בפרהסיא נהי דחניף להיות רע לשמים בגלוי מ"מ עדיין אינו
חניף להעיד שקר במילתא דעבדי לגלוי שיהי' מפורסם לרע
לשמים ולבריות, .. הוא עבירה להכעיס שאינו רשע דחמם
אפשר דכשר לגמרי בעדות אשה כעבד וספחה משום [שאינו]
חשוד לשקר כלל, ואם הוא רשע דחמם להנחתו כאוכל ונלות
למיאכזב דחשוד למשקר פסול כמ"ל ... שעומד ברשעתו, אבל
עשה תשובה מהני וכשר דשוב אינו חשוד למשקר וגם אין
בטבעו ... רע לבריות בדבר שהוא רע לשמים ורע לבריות, אבל
גזלן שיש בטבעו להעיד פניו ג"כ ... שהוא רע לשמים ולבריות
שפיר י"ל כנ"ל דפסול לעדות אשה אפי' עשה תשובה קודם
... ולפ"ז מיושב קושית מהר"א דמהריב"ל לא מכשיר תחילתו
בפסול בעדות נשים אלא ברשע דחמם שאינו רע לבריות או
ברשע דאינו רשע דחמם אם פסול לעדות אשה ויבואר לקמן
בעזה"י, אבל בהרגתו שהוא רשע דחמם שרע לשמים ולבריות
אפי' גם תחילתו דהיינו ראיית העדות אינו בפסול אינו נאמן
ומכ"ש בהרגתו שהי' פסול בשעת ראי' אפי' עשה תשובה
וכמ"ש, ואולי לזה נחזקין מוהר"ש בחי' השני שהביא ב"מ שם
בשמו ודחה אותו בשתי דים ולפענ"ד כמ"ש:

אבל כד דייקת אחתי יש להקשות קושי' ב"מ דמאי פריך
דילמא מיירי שאומר שהרג בנענה ואי דהאמירה גופא
חושפא דילמא באומר דרך תשובה ואי כיון דהחניף פ"א
בפרהסי' בדבר שהוא רע לשמים ולבריות שוב אינו נאמן אפי'
עשה תשובה כמ"ש ז"א דהא כיון דקאמר דרך תשובה לא
החניף פניו כלל ועיי' תשו' אחרונים באשה שמודית שזינתה

לא שעשין כן בפועל ולהכי עבד כשר לעדות אשה, ולק"מ קושיא ח"מ. ... אפי' אם אינו רשע דחמס דחשד למשקר רק פסול מחמת עבירה דאורייתא .. עפ"מ"ש נז"י קמא אה"ע ע"ב בסתירה היתר השני דלר"י בסנהדרין דף ט' דלא פליגין דיבורא אין הפ"י מתוך שאינו נאמן על עצמו אינו נאמן על חבירו, אלא אדרבה אמרי' מתוך שנאמן על חבירו נאמן גם על עצמו, וכיון שנאמן על עצמו רשע הוא, וכיון שהוא רשע לא קטלינן לחבירו על פיו משום גז"כ אל תשח רשע עד ע"פ"ש שהאריך בספרו זו. ולפ"ו מאי פריך ביצמות כ"ה הא לאחר חנינא והארי' וכו' וכ"ת שאני עדות אשה דאקילו בה רבנן והארי' מנשה וכו' גזלן דד"ת פסול לעדות אשה, והלא לר"י דל"פ דיבורא אמרי' מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי, וה"נ נימא מיגו דמהימן על האשה להחירה מהימן נמי על עצמו שהרג, ואי דא"כ רשע הוא והחורה אמרה אל תשח רשע עד ו"ל דהא רשע לא פסול בעדות אשה דאקילו רבנן רק רשע דחמס משום שמשקר, וכאן שהמעשה אמת משום מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי רק דיופסל משום שהוא רשע הדר תקשי הרי בעדות אשה אקילו רבנן, אע"כ מוכח דכל פסולי עבירה מה"מ לא אקילו רבנן בעדות ולא דוקא בגזלן שהוא רשע דחמס ופריך שפיר נהי דאמרינן מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי מ"מ רשע הוא ופסול לעדות אשה:

אמנם ראי' זו יש לדחות בספרא ישרה דודאי היכי דנאמן בדבר אחד מה"מ אמרי' מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי, אבל כאן גם לענין האשה להחירה אינו נאמן מה"מ כיון שהוא ע"א רק מדרבנן ועל עצמו אינו נאמן מה"מ א"כ א"א לומר מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי דהא אינו נאמן אהאי רק מדרבנן, וא"כ גם על עצמו לא יהי' נאמן מה"מ, לכן לא אזלינן בחר דרבנן רק בחר דאורייתא ואמרי' מיגו דלא מהימן אהאי לא מהימן אהאי ואפילו מדרבנן אינו נאמן בהיתר האשה אלא דאי הוי אמרינן דאפי' גזלן דאורייתא דחשד למשקר נמי כשר בעדות אשה דאקילו בה רבנן הוי אמרינן כאן פליגין דיבורא ואף דמשקר על עצמו נאמן בהיתר האשה, אבל כיון דאמרי' דגזלן דד"ת פסול ה"נ כיון שמשקר על עצמו חשד לשקר גם על האשה, ועי' ש"מ כתובות ח"י, והכי אזל סוגי' הגמ' הא לאחר חנינא והארי' וכו' דלא פליג דיבורא, ונהי דשם אי לא פ"ד אמרי' מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי, אבל כאן הו"ל למימר מיגו דלא מהימן אהאי לא מהימן אהאי כספרא הנ"ל, וכ"ת שאני עדות אשה דאקילו בה רבנן אפילו בחשוד למשקר, וה"נ אף דמשקר על עצמו פליגין דיבורא ומהימן לגבי אשה והא אר"מ וכו' גזלן דד"ת פסול לעדות אשה כיון דמשקר, וא"כ ה"נ כיון דמשקר על עצמו לא יהי' נאמן על האשה, אבל מ"מ י"ל דשאר פסולין בעבירה דאורייתא שאינו רשע דחמס כשרים לעדות אשה:

וראי' לספרא זו דאל"כ מוסיפנא תשובתא כלפי דנוכ"י דס"ל שם גם אליבא דרבנא היכי דלא פליגין דיבורא אמרינן מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי מה יענה לסוגיא ערוכה דכתובות ח"י דאמרינן אנוסין היינו מחמת ממון אינן נאמנין אפי' אם אין כת"י יולא ממק"א משום דאלתמער' והקשו חוס' שם לרבא נימא פ"ד דאנוסים היו ולא מחמת ממון רק מחמת נפשות ומי' ד' תירושים דל"ש כאן פליגין דיבורא, ועי' ר"ן שם מה שח' ותוס' סנהדרין ט' ד"ה ואלתמער' ומהרש"ל כתובות שם י"ח ע"ב, וא"כ לדעת נז"י אמרי' מיגו דמהימן אהאי מהימן אהאי, וה"נ הו"ל למימר מיגו דמהימני לפסול השטר דאנוסין היו נאמנין לגבי נפשיהו שהיו אנוסין מחמת ממון ויהי' השטר בטל, ואי כדבריו כיון דמהימני לגבי נפשיהו הו"ל רשעים ואין דנין עפ"י ז"א כיון דהם רשעים ואין דני

נאמן נראה להדיא שכל שפסול בעבירה מה"מ אף שאינו רשע דחמס מ"מ פסול לעדות אשה, וכן משמע מלשון ב"ש ס' י"ו סק"י"ב:

ולפ"ו ליחא למ"ש ביישוב קושיא ח"מ דנהי דעבד אינו גונב ורע לשמים משום הנאמו רק משום שאינו מאמין זה שהוא רע לשמים מ"מ רשע בעבירה מקרי והי' לו לפסול בעדות אשה:

ומה שנ"ל בזה, חדא דאף דבגמ' ב"ב הנ"ל כולהו הכי ליחנהו מ"מ לאו דוקא דהא יש עבדים כשרי' כטבי עבדו של ר"ג בנרכות ט"ז ע"ב ובסוכה פרק הישן ועי' רש"י ב"ק ע"ד ע"ב ועי' בהגהת טו"ז חו"מ ס' פ"ו סכ"ה ובנוכ"י קמא אה"ע ס' כ"ז בד"ה והנה הקשה בטעמא דאשה דייקא ומינסבא הא אין לה דיעה חדשה רק עדות העד ומי' דמשום דיוקא דידה הוי מדע"ג ועי' חת"ס אה"ע ח"ב ס' קל"ה נמי פירש כן. ולולי דנריהם היה אפשר לומר דהיא דייקא אם הוא [איתחזק] כנשרות, ועי' בהגה' אשרי פ"ק דחולין דע"א מהימן וכשר נאמן באי' אפי' באיתחזק אי' ולהכי מהני דיוקא דידה אף מדברי רש"י ביצמות כ"ה ע"א לא משמע כן, שכתב משם דהיא גופא דייקא עד שידעת שמת דאי עי"ש, [אבל] י"ל דגם זה בכלל דיוקא דידה אם העד איש נאמן, וא"כ בשלמא גזלן ודאי פסול דהלא ידעי' בודאי שהוא פסול ע"י עדים, אבל בעבד שאינו גנב בודאי רק מסתמא שפיר נאמן משום דיוקא דידה שחידוק אם הוא עבד כשר כטבי עבדו של ר"ג, וכדאמרי' כתובות ח"י מלוה מעיקרא מידק די"ק:

ועוד נ"ל הלא קי"ל דחמס רועה גזלן הוא ופרש"י ב"מ ה' ע"ב אפילו לא הועד עליו שגזל דסתמי' גזלן שמרעה בהמותיו בעדות של אחרים, ואפ"ה אינו פסול מה"מ רק מדרבנן כמבואר בש"מ שם, ועי' בש"ך חו"מ ס' ז"ב סק"י, וע"כ משום דכל זמן שלא העידו עליו שני עדים כשרים בפני ב"ד לא מקרי רשע ופסול, וגדולה מזו הביא הש"ך חו"מ ס' ל"א דשני עדים המכחישי' זא"ז מנטרפין לעדות אחרת כיון שאין כ"א נפסל משנים עי"ש, ועבד נמי דכוותי' אף דכולהו הכי ליחניהו מ"מ כל זמן שלא העידו עליו שני עדים כשרים בפני ב"ד שגנב או גזל אינו פסול בעבירה מה"מ רק משום דאינו אחי', רק מדרבנן פסול בעבירה, וגזלן דרבנן כשר בעדות אשה, ותמהני על ח"מ וב"ש דס"ל דעבד פסול בעבירה מה"מ משום דסתמא גנב ומ"ש מסתם רועה דאינו פסול רק מדרבנן:

ומה שנ"ל לאמת יותר, הנה זה פשוט דמי שרוצה לגזול חבירו אפילו בעדים והתראה ותקף עליו חבירו ולא גזלו או בשאר עבירה שקיבל התראה ואמר ע"מ כן ונאנס ולא יכול לעבור העבירה שפטור ממיתה ומלקות ואינו נקרא רשע ולא נפסל בכך לעדות והארכתי בזה במק"א. ולפ"ו נהי דאמרינן נמא גנב או קוביצטוס הגיעו משום דכולהו הכי ליחניהו היינו רק שכולם יש להם טבע רעה זו ומדה פחושה שבהודמן להם לגנוב ולגזול גונבי' וגזלי' אבל אין מזה הכרת שהיו עושין כן בפועל דאפשר לא ה' מצוי לו לגזול ולגנוב כל ימיו וזה שיהי' עובר בפועל אפשר דאפילו מיעוט ליכא, דכל אדם משמר את שלו, ולהכי שפיר אינו פסול בעבירה מה"מ כיון דלא עבר בפועל, אבל מוס לא הוי לבטל המקח דמה שגנב כבר לא איכפת לי' ללוקח, והמוס הוא רק מה שירא שיגנוב אצלו אם ידמן והרי זה סגר וקיבל שכשחידמן לו לגנוב ולגזול יעשה זאת דכולהו הכי ליחניהו וכדברי הרמב"ם ספט"ו ממכירה שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הדעות הרעות, אבל

על פיהם הרי שוב השטר בטל שהרי רשעים ופסולי עדות חתומים בו ואמאי אמרינן דלינן נאמנין והשטר כשר:

אלא הוא הדבר אשר דברתי דכאן מה"מ אינן נאמנין אפילו אמרו אנוסים היינו מחמת נפשות לפסול השטר, שהרי מה"מ א"צ קיום, והו"ל חורין ומגידין אלא מדרכנן צריך קיום ומיהמיני לפסול השטר באנוסים מחמת נפשות אם אין כח"י יוצא ממקום אחר, ולהכי באנוסים היינו מחמת ממון דמשוי נפשיהו רשיעי כיון דאי אפשר לומר פלגין דיבורא לא אזלינן בחר דרבנן לומר מינו דמהימן אמאי מהימן אהאי, אלא אזלינן בחר דאורייתא ואמרר מינו דלא מהימן אהאי לא מהימן אהאי וא"ש:

וישוב עיינתי בנזכ"י שם וראיתי שהביא ראי' לסברתו ממסקנא דיבמות הג"ל דאמרינן א"ל ר"י אנה דאמרי אפילו לרבנן ושאינו עדות אשה דאקילו בה רבנן ופרש"י דאפילו רשע נאמן, ור"מ דאמר כר"י, ואי נימא דלר"י דלא פלגין דיבורא אינו נאמן כלל א"כ מה בכך דרשע כשר לעדות אשה הרי אין אנו מאמינים לו שהוא רשע ושהרגו וממילא אינו נאמן כלל שנהרג, אלא דאי דלר"י נאמן בכולו רק דאין עדותו מועיל משום שהוא רשע, וכיון דבעדות אשה רשע נאמן גם הוא נאמן:

ולפמ"ש אין זה ראי' דכיון דלר"י לא סביר רבנן כר"מ ואפילו רשע דחמס דחשד למשקר כשר בעדות אשה משום דאינו משקר במדעל"ג להכי הקילו ג"כ לפלוג דיבורא, ואף דבעלמא מינו דלא מהימן אנפשי' וחשד למשקר לא מהימן אהאי אבל כאן אף דאינו נאמן על עצמו ומשקר משום דזה לא עבדא לגלויי שלא הוא הרגו, מ"מ לא חשד לשקר שנהרג דעבדא לגלויי אם יבא חי:

ובלא"ה"נ לא ידענא מה ראי' היא זו הלא אי אמרינן לר"י מינו דלא מהימן אהאי לא מהימן אהאי היינו משום עדות שנטלה מקצתה בטלה כולה, ועיין באשרי פ"ק דמכות דף ו' בשם הראב"ד, והנה זה ג"כ מדיני עדות דאמרינן עדות שנטלה מקצתה בטלה כולה, והראב"ד שם מדמי להו לנמצא אחד מהם קא"פ, וכיון דבעדות אשה הקילו דאפילו רשע וגזלן דד"מ נאמן דלא בעינן דיני עדות, ה"נ הקילו דלא אמרינן עדות שנטלה מקצתה בטלה כולה, ואף דלא מהימן על עצמו מהימן לגבי אשה שנהרג ופלגין דיבורא להמירה:

אבל מה דק"ל לפמ"ש מאי פריך שם ביבמות אר"י מ"ש בהגמתי ומ"ש הרגטוהו, הא שנה ושנה בשלמא בהגמתי שהוא רק ע"א ואינו נאמן מה"מ ול"ש לומר מינו דמהימן אהאי מהימן אהאי וכיון דר' יודא ס"ל כר"י דלא פלגין דיבורא ע"כ אמרינן מינו דלא מהימן אהאי כמש"ל, דהא ס"ל ג"כ כר"מ דגזלן דד"מ פסול לעדות אשה משום דחשד למשקר, וה"נ כיון דחשד למשקר על עצמו אינו נאמן גם על האשה כנ"ל, אבל בהרגטוהו שהם שנים ונאמנים מה"מ על האשה א"כ לר"י דלא פלגין דיבורא אמרינן מינו דמהימן אהאי מהימן אהאי, ואי דא"כ הו"ל רשע, ז"א דנהי דס"ל כר' מנשה דגזלן דד"מ פסול לעדות אשה מ"מ היינו דוקא רשע דחמס משום דמשקר אבל לא שאר פסול בעבירה מה"מ, וא"כ הכא שהמעשה אחת מה בכך שהוא רשע הא אפילו ... ושפיר נאמני לר"י בהרגטוהו אלא דאי דלר' מנשה גם שאר פסולין בעבירה מה"מ פסולי לעדות אשה, ופריך שפיר בין אי טעמא דר' יודא בהגמתי משום דס"ל כר"י דלא פלגין דיבורא ונאמן בכולו והוי רשע ונטל העדות משום דר"מ דפסול בעבירה

פסול בעדות אשה, ובין אי טעמי בהגמתי כמ"ש משום דלא פ"ד ומינו דלא מהימן אהאי לא מהימן אהאי כיון דע"א אינו נאמן בעדות אשה רק מדרכנן, וס"ל כר' מנשה כמש"ל, מ"מ כיון דע"כ ס"ל כר' יוסף דלא פלגין דיבורא וס"ל נמי כר' מנשה א"כ רשע פסול לעדות אשה אמאי נאמנים לר"י בהרגטוהו נימא כיון דמהימן אהאי מהימן אהאי והו"ל רשע ואינו נאמן בעדות אשה, היוצא מזה דשפיר יש ראי' דאפי' פסול בעבירה מה"מ שאינו רשע דחמס נמי פסול לעדות אשה:

אלא דטעמא בעי אמאי הקילו חכמים בשאר פסולי עדות מה"מ כגון קרוב ועבד ושפחה ואשה ועד מפי עד, ולמה לא הקילו נמי בפסולי עבירה מה"מ שאינן רשע דחמס ואינם חשודים לשקר רק דפסולים מגז"כ שיהיו נאמנים בעדות אשה ומ"ש הני מהני:

וב"ל ותחילה אבאר קצת מחלוקת הקדמונים אם ע"א בעדות אשה נאמן מה"מ או רק מדרכנן, והנה דעת השואל בחשו' הריב"ש ס' קנ"ה דנאמן מה"מ, והביא ראי' מדברי רמב"ם סוף הלכות גירושין שכתב אל יקשה בעיניך שהחירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה או עבד וכו' שלא הקפידה החמורה על העדת שני עדים ושאר משפטי עדות אלא בדבר שאין אחי יכול לעמוד על דוריו אלא מפי העדים ובעדותן וכו', אבל דבר שאפשר לעמוד על דוריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמיט אם אין הדבר אחת כגון זה שהעיד שמת פלוני לא הקפידה חמורה עליו שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו בו ע"א מפי שפחה וכו' כדי שלא תשארנה בנות ישראל עגונות עיי"ש, נראה שלא הוקשה לו כלום בעדות ע"א שכבר פסק בפ"ב הט"ו וכן אם בא ע"א והעיד לה שמת בעלה חשא על פיו שהדבר עשוי להגלות, ולא קשיא רק על אשה ועבד ושאר פסולין, ועיי' טב"י קמא אה"ע ס' ל"ג. וריב"ש הקשה ע"ז מריש האשה רצה דקחני שאם ניסת ואח"כ בא בעלה חלל מזה ומזה והדר קחני לר"ש ואם ניסת שלא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו, ומפרש בגמ' דשלא ברשות ב"ד היינו בשני עדים דא"צ רשות ב"ד, וכיון דאיכא שני עדים הוי כאנוסה ומותרת לחזור לו, וברשות ב"ד היינו בע"א דחשיבא כמזידה דהו"ל למידק ומשו"ה חלל מזה ומזה, ואי נימא דע"א נמי נאמן מה"מ משום דהוי מדעל"ג אמאי לא חשבי' לה אנוסה בניסת עפ"י ע"א כמו בניסת עפ"י שני עדים. ושנית למה בע"א היא צריכה רשות ב"ד כיון שע"א נאמן מה"מ כמו שני עדים, ועיין חוס' יבמות פ"ו ע"ב ד"ה מכלל:

וביישוב קושיא שני נ"ל דהנה זה פשוט דבניסת עפ"י שני עדים דא"צ רשות ב"ד אין העדים צריכין כלל להעיד בפני ב"ד כיון דא"צ לה כח ב"ד רק כגי בהעידו לפני האשה שמת בעלה, והכי משמע ליטנא דשלא ברשות ב"ד, ומ"מ נ"ל דאם העידו שלא בפני ב"ד יכולי לחזור בהם ואין בזה משום חחר ומגיד, דאם לא יגיד כיון שהגיד אינו חחר ומגיד בב"ד כמי, ועיין חוס' ב"ק נ"ו סד"ה פשיטא ור"ן שזעומ ל', ועיין חשו' הר"ן ס' מ"ו מבואר קן דלא בעינן הגדה בב"ד בעדות אשה ואפ"ה אם הגיד חוץ לב"ד חחר ומגיד רק אם הגיד בב"ד אינו חחר ומגיד, והביא ראיה מחלוקת ששנינו העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין להיתר בין לזכות בין לחיוב אם עד שלא נחקרה עדותו בב"ד אמרו מבזים היינו הרי אלו נאמנים אם משנתקרה עדותו לב"ד אמרם מבזים היינו אין נאמנים, הרי שכללו כאן כל מיני עדיות אפי' אותן שאינן צריכים שיהי

מדעל"ג, ועיי' נוכ"י קמא אה"ע ס' כ"ז שהקשה אהא דמבעי לן ביצמות קט"ז אי טעמא דע"א נאמן משום מילתא דעל"ג או משום דאשה דייקא ומינסבא דמאי מועיל דיוקא דידה הא אין לה ידיעה חדשה רק עדות העד ועדותו אינו מועיל דהא הוא רק ע"א, וחירק שיש שני מיני מדעל"ג או דודאי עשו להתגלות ושנית דלק אפשר שיחגלה אבל אפשר שלא יחגלה, ומדא אשה דייקא ומינסבא חזקה דודאי יחגלה, ומיבעיא לי אי טעמא דע"א נאמן משום מדעל"ג לחוד אף דאינו דאי שיחגלה רק אפשר שיחגלה סמכין עלי, או דילמא דבס' יחגלה לא סמכין עלי והכא טעמא משום דאשה דייקא ומינסבא והי מדעל"ג דודאי ומשו"ה סמכין עלי עיי"ש, ועיי' תח"ס אה"ע ח"ב ס' קל"ה. ומעשה הא דהוי מילתא דודאי על"ג היינו מכא אשה דייקא ומינסבא, והא דאשה דייקא ומינסבא היינו מחוך חומר שהחמרת עלי' בסופה שאסורה לחזור וכדאמרינן ביצמות פ"ת. וכ"ז אם הדין שאסורה לחזור שפיר נאמן הע"א מה"מ משום דהוי מדעל"ג דודאי, אבל מה הי' קושיא הריב"ש כיון דנאמן מה"מ תהי' מותרת לחזור, ו"א דאם תהי' מותרת לחזור שוב אין ע"א נאמן כלל מה"מ דהא לאו מדעל"ג דודאי ולק"מ:

ובזה יובן דבר לאישורו דברי הרמב"ם סוף הל' גירושין שהבאנו לעיל שהחיל אל יקשה בענין שהחירו חכמים וכו', נראה שהוא קולא מדרבנן, ואח"כ כתב שלא הקפידה החמורה, נראה שהוא נאמן מה"מ, ושוב סיים לפיכך הקילו חכמים וכו' שלא חשארנה בטא ישראל עגונות, הרי שאין הנאמנות מה"מ רק מקולי חכמים. ולפמ"ש נכון דביצמות פ"ת שם פריך לא ליחמיר ולא ליקיל ומשני משום עיגונא אקילו בה רבנן, ולפ"ז כך הוא הוצעה של שמועה דע"א נאמן מה"מ במדעל"ג דודאי אך מ"מ אינו נאמן מה"מ בעדות אשה שמת בעלה משום דאינו עב"ג דודאי דלא דייקא משום דליכא חומרא בסופה, וממילא אין כאן קולא בחמילתה דלא לחמיר ולא ליקיל כקושיא הגמ', ורק חכמים משום עגונא הקילו בחמילתה וכדי שאתר תקנת חכמים יהי' נאמן אפילו מה"מ התמירו בסופה שאסורה לחזור, וממילא דייקא ועב"ג דודאי ושוב נאמן מה"מ, ועי' כעין סברא זו ברא"ש ור"ן כתובות פ"ו וזה כונת הרמב"ם, ואל יקשה בענין שהחירו חכמים ערוה החמורה בעדות אשה וכו', ועי' ח' שלא הקפידה חמורה וכו' בדבר שאפשר לעמוד על צוריו שלא מפי העד ואין העד יכול להשמט וכו' דנמדעל"ג דודאי גם מה"מ נאמן רק כאן מה"מ לא הי' מדעל"ג דודאי כי מה"מ לא לחמיר ולא ליקיל, וסיים לפיכך הקילו חכמים משום עגונא והתמירו בסוף, ול"ק איך הקילו בערוה החמורה משום דאתר תקנת חכמים נאמן מה"מ משום דהוי דאי מילתא דעל"ג ולשון זה לשון:

וביורשב בזה סתירת הרמב"ם שכתב מעדות כתב בשני מקומות האמינה חמורה ע"א וכו', וכן מדבריהם בעדות אשה שמעיד לה שמת בעלה עיי"ש, אשר עמד עליו בנזכ"י קמא ס' ל"ג דבשני מקומות בסופה וע"ה האמינה חמורה ע"א, אבל בעדות אשה לא האמינו חמורה דמה"מ לא לחמיר ולא ליקיל לכן כתב שהוא רק מדבריהם, אבל אתר שהקילו חכמים בחמילה והתמירו בסוף שוב גם בעדות נאמן מה"מ וכמ"ש סוף הל' גירושין הג"ל וא"ש:

ויש להבין בזה דברי חוס' יצמות פ"ת ד"ה מחוך חומר שכתבו נראה לר"י דלית לן למימר אן סהדי דייקא ומינסבא ונאמן ע"א בכך מה"מ אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן וכו', והוא תמוה אמאי העמידו חוס' דבריהם כאן ולא בחמילת הסוגיא דפריך מדאורייתא מנ"ל, ומה המשך יש

נעשים בפני כ"ד, שהרי שנינו בן לאסור בן להחיר וכו' עיי"ש, והוא מתוספתא רפ"ב דכתובות וסנהדרין פ"ו וירושלמי פ"ב כתובות ה"ג, ועיי' אה"ע ס"ז ס"ח וח"מ וב"ש שם, ועיי' חו"ד ס' קפ"ה סק"ג, ועיי' ש"ש ס"ו פ"ח בשם תשנ"ץ ת"א ושם פיי"ג וי"ד. [עיי' שו"ת בית שערים יו"ד ס' כ"ה וק"א]:

ולפ"ז גם אם ע"א נאמן מה"מ הדין כן דאם הגיד חוץ לב"ד חוזר ומגיד, ומעשה אני אומר דבר חדש, דאפילו אם ע"א נאמן מה"מ אינו נאמן אלא אם מעיד בב"ד אבל אם מעיד חוץ לב"ד אינו נאמן מה"מ רק מדרבנן, דהא כל טעמא דע"א נאמן מה"מ הוא משום מילתא דעבדי לגלוי לא משקרי אינשי שיחגלה קלוט ויפסל לעדות ולשבעה, והחיתה אם הגיד באופן שא"י לחזור מדיבורו, אבל אם הגיד באופן שיכול לחזור מדיבורו לא שייך האי טעמא כלל, שאם ירגיש שיחגלה הדבר יחזור מדבריו הראשונים ולא שייך בזה מדעל"ג ואינו נאמן מה"מ:

ובמכ"ש למ"ש הר"ן בשבועות ל"א ע"ב דבאמר לה לדירה ולא אמר לב"ד אם העד שאומרת בשמו מכחישה דהראשון נאמן עיי"ש, ועיי' אה"ע ס' י"ז ס"ח, א"כ דודאי ל"ש בחוץ לב"ד מדעל"ג, שהרי כתב הרמב"ם הטעם משום שאין העד יכול להשמט ממנו כנ"ל, והרי כאן יכול לכפור שלא הגיד לה כלל ושפיר יכול להשמט, ואפי' לדעת האשרי ורשב"א בכתובות ע"ב דאין הראשון נאמן, מ"מ כבר כתב ש"ש פ"ד הנ"ל דהיינו דוקא בהוראת חכם דל"ש חמורה, אבל בעד מפי עד דיכול לחזור ולהגיד הראשון נאמן מיגו דאי בעי חזר, ובנראה"ל אפי' אם הראשון אינו נאמן לדינא מ"מ יכול להשמט ולהכחיש השני, ועיי' בתומים ס' מ"ו סוף סק"ד, וא"כ חוץ לב"ד דודאי אינו נאמן מה"מ רק מדרבנן:

ולפ"ז א"ש דבשני עדים דאין הטעם משום מדעל"ג רק נאמנים מה"מ כמו בכ"מ אפילו חוץ לב"ד שפיר מקרי שלא ברשות כ"ד דאין צריך כ"ד כלל, אבל בע"א ממנ"פ אם הגיד בפני כ"ד דנאמן מה"מ א"כ צריך כ"ד לקבל עדותו, ואם הגיד שלא בפני כ"ד הרי אינו נאמן מה"מ רק מדרבנן, ושוב צריך רשות כ"ד להחירה שפיר מקרי ניסת ברשות כ"ד וא"ש:

ומה שני"ל ביישוב קושיא הראשונה הוא, דהרי מבואר בס' י"ז סמ"ב דבשנים אומרים מה ושנים אומרים לא מה וניסת לא מעיד' ואומרת כרי לי לא תנא, ובע"א אומר מה וע"א לא מה וניסת לעד שהעיד מה ואומרת כרי לי שמת מבואר שם סל"ז דלא תנא וי"א תנא, ואם בלא שנים ואמרו לא מה אעפ"י שניסת תנא לד"ה, ופי' ת"מ דאעפ"י דניסת בהיתר עפ"י ע"א אם אח"כ בלא שנים מוסיף אותה מבעלה ולא אמרינן דע"א שניסת על פיו הוי כשנים דלגבי חרי ממש לא הוי כשנים עיי"ש, וכן כתב ב"ש שם ס"ק קי"ד, ודלא כמהרש"א יצמות קי"ב ע"ב בחוס' ד"ה הא לא ניסת דס"ל בשעת החוס' דהוי ממש כחרי ואפילו מוכחש משניס אין הולד ממזר עיי"ש, מבואר דאעפ"י דע"א נאמן כשנים מ"מ חרי עדיפי, ולפ"ז נ"ל דוקא בתרי מקרי אנוסה דמה הוי לה למיעבד בהיתר יתיר הלל ליכא דעדיף מתרי דתרי כמאה, וגם אם היתה מתורת אחר יתיר מתרי אין לדבר שיעור וגבול, אבל בע"א אף דנאמן מה"מ מ"מ לא מקרי אנוסה דהי' לה לחזור אחר חרי דעדיפי, וכיון דסמכה על חד לא מקרי אנוסה דהו"ל למדיק ושפיר תנא מזה ומזה:

ועוד נ"ל דהא האי דע"א נאמן מה"מ היינו משום דהוא

לדבריהם להך דמחוך חומר. ולפמש"כ אחי שפיר דכוונתם לאפוקי מסבת הרמב"ם הנ"ל דהו"א דמחוך חומר שהחמרת עלי בסופה מכה זה דייקא, וא"כ הו"א דא"א מדע"ג ושוב נאמן ע"א מה"מ, ולאפוקי מסבת זו כחצו דגם אחר שהקילו חכמים בתחילתה והחמירו בסופה ג"כ אינו נאמן רק מתקנת חכמים ולא מה"מ דלא כרמב"ם הנ"ל:

ושלישית נ"ל דהרי דרשי בספרי הוצא בלקוט פ' שופטים לא יקום ע"א באיש אבל קם הוא באשה להשיאה, ונ"ל דה"פ באיש אינו קם שהחמרה פסלמו כפי ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"מ להאמינו, אבל קם הוא באשה להשיאה היינו דמזה לא מיירי קרא ולא פסלה חורה ע"א כפי רק מסרו הכתוב לחכמים וכמ"ש האשרי ור"ן בריש מו"ק לענין מלאכת חו"מ שמסרו הכתוב לחכמים, וכיון שראו חכמים להאמינו משום עגונא ולסמוך על סבת מדע"ג או דייקא ומינסבא ממילא נאמן מה"מ, ועיי' בנמוקי יוסף ר"פ האשה רבה, חזק כונת הרמב"ם שלא יקשה שהחמירו חכמים ערוה החמורה בעדות אשה וכו' שלא הקפידה חורה וכו' פ"י לא שהאמינה אלא שלא הקפידה לומר שאינו נאמן, לפיכך הקילו חכמים וכו' כיון שהדבר מסור להם לפי ראות עיניהם:

וביחוד בזה דה' עדות שכתב וכן מדבריהם בעדות אשה כי בשני מקומות בסוטה ועגלה ערופה האמינה חורה כפי ע"א, אבל בעדות אשה לא האמינה בפירוש רק מסרה לחכמים, ומשום"ה כתב וכן מדבריהם:

ולפי"ן אחי שפיר קושית הריב"ש דבשני עדים שהחמרה האמינם בפירוש שפיר מיקרי אנוסה, אבל בע"א שלא האמינה חורה בפירוש רק מסרו לחכמים נהי כיון דחכמים ראו להאמינו נאמן מה"מ מ"מ לא מיקרי אנוסה והו"ל למידק ומשו"ה אסורה לחזור. ומיושב נמי קושית שני אחי כפי רשות ב"ד כיון דנאמן מה"מ, וז"א כיון דהכתוב מסרו לחכמים והם האמינוהו כפי רשות ב"ד דוקא, ועיי' ס' י"ז סל"ט וח"מ וב"ש שם וחמ"ס א"ע ח"ב ס' ק"ל. ויש להמתיק קצת עפ"מ"ש ח' הר"ן סנהדרין פ"ט ד"ה דבר מבדי כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכיהו דאסמכתא נינהו כלומר שאחר שהכתוב מסר לחכמים נקבלת החמרה ובפירוש כמו כן יש לשמוע להם כמה שהם מתקנים לעשות סייג לחורה עיי"ש, וה"נ כיון שהכתוב מסרו לחכמים לריך רשות ב"ד דוקא:

וז"ה רבות בשנים הקשני הגאון המנוח מו"ה דוד ליב ז"ל בעל מחבר שנילי דוד לדעת רמב"ן דלא תסור וכלל החמרה אשר יורוך ושמרתם את משמרת וכל הכתובים המה אסמכתא בעלמא ואין בעובר על איסור דרבנן שום איסור מה"מ, א"כ מי נתן כח לחכמים לתקן תקנות ולגזור גזירות ומי הגיד להם שיש להם כח זה, והבדלו החיים חורנו על כל הזדדים ולא מצאנו מענה עד אחר כמה שנים האיר ד' את עיני בדברי ח' הר"ן הנ"ל והגעתי ליישוב:

אמנם דעת הריב"ש שם בתשובה זו דע"א אינו נאמן מה"מ בעדות אשה רק מדרבנן ובנוב"י קמח ס' ל"ג הקשה עליו מירושלמי הביאו הרי"ף והרא"ש סוף יבמות דקאמר מתניתא מסייע לר' ירמיה דחנ"י עפ"י עדים ולא עפ"י כתבם ולא עפ"י חורגמן ולא עפ"י ע"א ועכשיו הלא משיאין עפ"י ע"א ודכוותי עפ"י חורגמן ועפ"י כתבם משיאין, משמע דילף חורגמן וכתבם מע"א דע"א פשיטא לי דמשיאין, וק"ל מאי פשיטא דע"א טפי מחורגמן אי ממחנ"י דיבמות דמשיאין עפ"י ע"א הרי שם קאמר ג"כ דמשיאין עד מפ"ע

ועכ"פ לא גרע המתרגם דבריו של העד מעמפ"ע שהרי המתרגם אומר שהעד אומר כן, וא"כ אחי חלי חניא בדחניא ומאי אולמא דהאי מהאי, אע"כ דפשיטא לי לירושלמי דע"א נאמן בעדות אשה מה"מ מדרשא דספרי באיש אינו קם אבל קם לעדות אשה להשיאה, וילף מחורגמן וכתבם מע"א להכשיר מה"מ, ואף דבהא דכתבם כשר מה"מ דא"א לא קי"ל בירושלמי רק בגמ' דידן גיטין ע"א, מ"מ בהא דע"א נאמן מה"מ דלא מצאו גמרא פליג קי"ל בירושלמי:

ולפ"עב"ד במחכ"מ לא עיין בפנים בירושלמי רק כפי שמציאו האשרי, ובירושלמי לא נזכר כלל ע"א רק עמפ"ע, חזק לשון בירושלמי מסייע לר' ירמיה עפ"י עדים לא עפ"י כתבן ולא עפ"י מחורגמן ולא עד מפ"ע, ועכשיו אין משיאין עמפ"ע, פ"י בתמיה, ודכוותי על פי כתבם ועל פי מחורגמן משיאין הרי בירושלמי יליף כתבם וחורגמן מעמפ"ע ולא מע"א, וא"כ אפילו נאמר דע"א נאמן מה"מ אכתי לא הועיל כלום בחירונו מחרי טעמי, חדא דעמפ"ע אפי' לנוב"י אינו נאמן מה"מ דל"ש מדע"ג דיכול להשמט וכמ"ש הוא עצמו בתשובה זו, ועוד אפילו היה גם עמפ"ע נאמן מה"מ תקשי מאי פשיטא דעמפ"ע טפי מן מחורגמן:

אלא דא"א דעד מפי עד פשיטא ליה לירושלמי דמשיאין ממחנ"י דיבמות קכ"ב והחזקו להיות משיאין עד מפי עד וכו' וילף מיניה דכמו שהקילו חכמים בעמפ"ע דילפינן פסולו בשאר עדיות מקרא דעפ"י כן הקילו בכל הפסולים דילפינן מעפ"י דהיינו כתבם ומחורגמן, ועיי' חמ"ס אה"ע ח"א ס' מ"ד ועיקר כוננו ללמוד כתבם דהוא הדין דעסיק ב' בירושלמי, אבל מחורגמן באמת אחי מק"ו דעמפ"ע וכמ"ש הפני משה שם ועכשיו אין משיאין עמפ"ע בתמיה שהרי החזקו להיות משיאין ודכוותי ע"פ כתבם וכו' משיאין הואיל והקילו בעדות אשה בעמפ"ע וכן ע"פ כתבם וקרא בעדות אחרינא מיירי עיי"ש, וא"כ בירושלמי לא מיירי כלל מע"א ואין כאן ראיה שנאמן מן החמרה. ויש חידוש בדברי פני משה סתירה מיני' וכו', שהחמיר והקילו בעדות אשה בעד מפי עד, משמע מדרבנן, וא"כ למה סיים וקרא בעדות אחרינא מיירי, הלא קרא מיירי גם בעדות אשה רק רבנן הקילו, ואולי נכתווין למ"ש טו"ו או"ח ס' תפכ"ח וכמה דוכתא דאין חכמים יכולין לעקור דברי חמרה לגמרי רק באופן שיתקיים ד"מ במקצת עכ"פ ומשו"ה קאמר דכאן מתקיים קרא בשאר עדיות וז"ע:

ואי בדברי נוב"י מאי ראיה מייתי בירושלמי מע"א והלא ע"א פסול מדכתיב לא יקום ע"א או מדכתיב שנים עדים ופסול כתבם וחורגמן ועמפ"ע ילפינן מעל פי ואין מוכח מדלא בעינן בעדות אשה קרא דשנים דלא בעינן נמי קרא דעפ"י והוא עצמו כתב שם לשיטתו דע"א נאמן מה"מ ולא בעי שנים מ"מ עד כשר בעי ושא"ר פסולים פוסלין בו מה"מ, אבל למ"ש אחי שפיר דכולהו מעל פי אימעטו:

ובאמת בירושלמי וכן הרי"ף ואשרי לא מייתי קרא דכתיב על פי שנים עדים רק על פי עדים ואי נימא בירושלמי בא למעט גם ע"א נהי דעדים נמי משמע שנים לשון רבים מ"מ למה השמיט לשון שנים דכתיב בהדיא דלא סגי בחד, אלא משום בירושלמי לא מיירי כלל מע"א אלא מעד מפי עד וכתבם וחורגמן דכולהי אימעטו מעפ"י, לכן השמיט חזית שנים, רק הרי"ף ורא"ש סיימו ולא עפ"י ע"א, ואולי כוונתם דקאי אדלעיל לא מפי כתבם ולא מפי מחורגמן, ולא שיעיד העד עפ"י ע"א ששמע ממנו דהיינו עמפ"ע, וכ"כ הא גם משנים הוי עמפ"ע, י"ל דבשנים משכחת דלא הוי עמפ"ע כגון

קרנן שבוטה אבל אשה שאינה נאמנת רק מדרבנן ל"ש בה קרנן שבוטה, ומוכח דע"א נאמן מה"מ ע"ש שהאר"י:

ולפענ"ד נראה דלמ"מ, ע"י חוס' שבוטה ל"א ע"כ ד"ה ואין שהקשו לפירש"י בר"פ ששכחו העדות א"כ מ"ל דנקוטטא משחכני ותי' כגון דאמרי שבוטה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות והקשו אכתי מה שיך הא לדרב כהנא ורב אפי' דילמא הכא היינו טעמא לפי שאין ראוי להעיד והו"ל כקרוכ ופסול ותי' דל"ד דלינהו נפקי מוהוא עד דפ"י בקו' בר"פ דמשמע והוא ראוי להעיד, אבל הכא קרינן בזה והוא עד דראוי להעיד אס' היו זוכרין ע"ש, מבוחר מדברי חוס' אלו אעפ"י שאין יכולי להעיד כלל בעדות זה רק שנשכחו לשקר ויש עליהם שם עד לעדות אחר חייבין ק"ש דוהוא עד אין הפירוש שהוא עד על עדות זה רק קאי על הגברא שהוא בגדר עד, וא"כ ה"ה להיפך אס' אינו עד ד"א לא מקרי והוא עד, וא"כ א"ש דע"א כשר נהי דאינו נאמן בעדות אשה מה"מ רק מדרבנן ולא קרינן ב"י והוא עד בעדות זה מ"מ קרינן ב"י והוא עד בעדות אחרת, אבל אשה דלא קרינן בה והוא עד בעדות אחרת וגם בעדות זה א"נ רק מדרבנן שפיר פטורה מק"ש, ואפילו היחה נאמנת כאן מה"מ לא קרי' בה והוא עד כיון שאינה בגדר עד במק"א. שוב הראני חתני הרבני החר"ף מו"ה גרשון נ"י שכבר העיר בזה בפר"ד דרך מזותיך ב' ויקרא [הערות על ספר החינוך]:

וגם נ"ל כיון דאמרינן סוטה ב' כל מקום שנא' עד הרי כאן שנים א"כ בק"ש העדות דכתיב והוא עד אינו חייב ק"ש אלא בראוי לזרף עם עוד א' שיהיו שנים דמקרי עד, אבל אשה דאינה ראוי לזרף עם עוד א' להיות כשנים דמאה נשים כע"א דמין דאמרי' בינמות פ"ח ע"כ לא קרינן בה והוא עד דמשמע שנים לחיבה בק"ש וא"ש. וזוה מיושב קושיית חוס' בסוטה שם ד"ה כל מקום:

ושלישית הביא ראי' מדברי רמב"ם סוף הל' גירושין הנ"ל שכחנא שלא הקפידה חורה על העדת שני עדים וכו' מוכח שפ"א נאמן מה"מ ע"ש. ולפענ"ד נראה לבאר דברי הרמב"ם עפ"מ"כ בפ"ו מ"סוה"ה ה"ו כמו שנלטינו לחתוך את הדין עפ"י שני עדים כשרים ואעפ"י שאפשר שהעידו בשקר הואיל וכשרים הם אללנו מעמידין אותן על כשרותן, ובדברים אלו וכיוצא בהן נאמר הנסמכות וכו', ולפ"ו נ"ל סברא ישרה דס"ל לרמב"ם שלא הקפידה חורה על שני עדים דוקא ושאר משפטי עדות אלא במקום דמלד הסברא החילוניה לא הי' נאמן דאפשר שמעיד שקר אלא דהוא מחוקי התורה להאמינו, ואז התורה לא האמינה אלא שנים ובכל דיני עדות, אבל במדעל"ג דמלד הסברא נאמן בזה לא הקפידה חורה על משפטי עדות, דכל הקפידה היה כדי לעמוד על אמינות הדבר, ועיין סנהדרין ל"ב ע"ב וברש"י סנהדרין מ' ע"ב ד"ה כרשנ"א, ועיין רמב"ם בפ"י המשנה ר"פ היו בודקין סד"ה בן זכאי, ועיין רמב"ם פ"א מעדות ה"ד, אבל במדעל"ג שאנו יודעין אמינות הענין מלד הסברא דמדעל"ג לא משקרא לא בעינן משפטי עדות:

אך זה אינו דכבר כתבו חוס' גיטין ד' ד"ה מודה דנמוייף מחוכו שהחומין בו קרובים או פסולים בדין מיפסל משום דילמא אחי למסמך עליהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם אעפ"י שהדבר אמת אין לעשות כן אלא בעדות אשה דאמרי' בפרק ד' אחין ל"א נייחיה גבי עדים זמנין דחוו בכתבא ומסאדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ע"ש, מבוחר דאעפ"י שהדבר אמת בעינן כל משפטי עדות מלד גוה"כ וה"נ דכותי':

שאמרי' ראינו עדות שנחקרה בנ"ד, ועי' חוס' כחובות כ' ד"ה ור"י, משא"כ בע"א ל"ש ראינו עדות שנחקרה בנ"ד והיו עמפ"ע, ועיין סמ"ע ספ"י מ"ו, ומשו"ה נקט בנ"מ עד מפי עד ולא נקט עדים מפי עדים, והנוכ"י שם העתיק לשון עפ"י שנים עדים הוסיף חיבת שנים וליחא כמ"ש:

ואפילו לפי לשון הרי"ף בינמות שכחנא ועכשיו דלא משיאין עפ"י ע"א ועל פי עד מפי עד ודכוותיה על פי כתבם, אף שכחנא גם עד אחד מ"מ אין מקום לדברי נוכ"י דאכתי תקשי מה פשיטא ליה עד מפי עד יוחר מתורגמן הלל עד מפי עד אינו מה"מ וגם תורגמן הוא ק"ו מעד מפי עד וכמ"ש ל':

ובגוף קושיית נוכ"י דתורגמן הוא ק"ו מעמפ"ע תמהני דא"כ תקשי ל' תחילת דברי ירושלמי עפ"י עדים ולא עפ"י כתבם ולא עפ"י תורגמן ולא עמפ"ע הא כיון דכבר ממעט תורגמן כ"ש עמפ"ע דתורגמן עדיף [מעמפ"ע לדברי] נוכ"י ולמה ל' חו למעט עמפ"ע, וזוה ל"ש תירונו כמובן. אבל לפענ"ד נראה בזה דבר חדש ע"י אה"ע ס' י"ז בח"מ סק"י וז"ש ס"ק כ"ג דאף דבעדות אשה כשר עמפ"ע מ"מ אפילו לשיטת הפוסקים דאין עד הראשון נאמן להכחיש השני שלא הגיד לו מ"מ יוכל הראשון להיות חוזר ומגיד לומר שקר הגדתי לך ע"י"ש כיון שהגיד חוץ לב"ד, ועי' מש"ל בזה. ולפ"ו אפילו לא היה לנו קרא דעפ"י למעט עמפ"ע והי' עמפ"ע כשר בכל העדיות מ"מ היה הראשון יכול להיות חוזר ומגיד כיון שלא הגיד בפני ב"ד אפי' אחר שנחקל עדות השני בב"ד, אבל מפי כתבם אס' כבר בא הכתב לב"ד אי לאו קרא דעפ"י למעט מפי כתבם והי' כשר עדות כתב פשיטא דא"י לחזור ולהגיד, ועיין נתיבות ס' מ"ו סק"ט, ועי' מהר"ק שורש ע"ג, וכן נ"ל במתורגמן אס' לאו דמיעט"י קרא דעפ"י אס' העד מעיד בפני ב"ד רק שאין הב"ד מבינים לשונו ויש מתורגמן שמתרגם לשונו בפני ב"ד לא מיבעיא לשיטת הפוסקים שאין עד הראשון יכול להכחיש השני ודאי דאינו יכול לחזור ולהגיד ג"כ כיון שהעיד בב"ד אף שלא הבינו ב"ד לשונו דהרי הגיד במקום הראוי להגדה שאלו מגיד זה מחייב זה ממון ע"י שבוטה ל"א. אלא אפילו לדעת הפוסקים דהראשון נאמן להכחיש השני ואפילו נאמר שנאמן להכחיש גם המתורגמן מה שאינו ברור בעיני רק גם אס' נאמר כן מ"מ אס' מודה לדברי המתרגם שהגיד כן רק שחוזר בו כי שקר העיד ודאי א"י לחזור דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד כיון שהעיד בב"ד, ומכ"ש אס' העד מבין לשון המתרגם רק שא"י לדבר בלשון זה והסכים לתרגומו ודאי א"י לחזור:

ולפ"ו אי הוי ממעטינן רק מתורגמן הייתי אומר דלא ממעט"י ל' אלא דלא הוי כמעיד בפיו וכמו שנחקרה עדותו בב"ד ויכול לחזור ולהגיד ואכתי לא ידעין דעמפ"ע פסול לגמרי ומשו"ה מפרש ולא עמפ"ע דפסול לגמרי. ומעתה גם קושיית נוכ"י לק"מ, דהירושלמי בעי למילף כמו דכשר עמפ"ע דלא בעי בעדות אשה עפ"י ה"נ כשר מתורגמן ומפי כתבם והאי ודאי כדיני' והאי כדיני' בעמפ"ע יכול הא' לחזור ולהגיד ובכתבם ותורגמן א"י לחזור ולהגיד:

עוד הקשה נוכ"י ממתני' ר"פ שבוטה העדות דקחני ונהגת באנשים ולא בנשים, והלא אמרינן שם דף ל"ב הכל מודים בעד מיחה דלא אמר לה לא לדירה ולא לב"ד דחייב ק"ש עדות, וא"כ תקשי גם בנשים משכחת ק"ש דהרי נשים נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה, וא"כ כשלא אמרה לדירה ולא לב"ד חייבת ק"ש, אע"כ דוקא ע"א שנאמן מה"מ חייב

ממשכני אותו כמ"ש חוס' כריתות י"ב סד"ה אלא נקט נמי לשון מהימן דמהימן לאחריו וא"ש:

ובבבן י"ל דע"א אינו נאמן מה"מ רק מדרבנן, וכדמשמע פשטא דמילתא, אלא דלפ"ו יתעורר קושיא ראשונים איך יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"מ, והרבה דברים נאמרו בזה, ועיי' חוס' יצמות פ"ח ד"ה מתוך שכתבו ואין זה עקירת דבר מה"מ כיון שדומה הדבר הגון להאמין וכו'. ונ"ל להסביר דבריהם דהרי אמרין שם דף ז' דבשז ואל תעשה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן המורה ורק בקום ועשה אין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"מ, ולפ"ו יש להבין מאי קושיא הלא כאן הוא עקירת דבר מה"מ בשז ואל תעשה, דהמורה אמרה דנריך שני עדים ודו"ח ושיעיד בעצמו ובפיו ושיהי' איש ובר ישראל, וחכמים אמרו שז וא"מ א"ל עד ב' דו"ח ובפה ואיש ובר ישראל והוא שז וא"מ, ובה יש כח בידם לעקור דבר מן המורה. אך זה שיבוש, דהרי יש כאן קום ועשה כיון שמה"מ אין נאמנים והיא א"ל ומי שישאנה עובר בכל בעילה איסור מורה דאשח איש בקום ועשה. אמנם כ"ו אם היה ספק בדבר שאינו אמת והיא אשח איש בלאמת, אבל כיון שהדבר הגון להאמין א"כ בלאמת אינה א"ל ואין כאן איסור בבעילה רק דיש גוה"כ דבעינן משפטי עדות, וחכמים הקילו משום עיגונא דלא בעי דיני עדות, וזה הוי עקירה רק בשז ואל תעשה כנ"ל:

ולפ"ו התינו כל פסולי עדות שאין איסור לקבל עדותן אלא שהמורה אמרה שלא די בעדות זה ונריך עדות יותר טוב וחכמים הקילו דלא בעינן עדות יותר שפיר הוי שז וא"מ יש כח בידם לעקור דבר מה"מ, אבל פסול בעצירה שהוא רשע אף שאינו רשע דחמס מ"מ יש לאו לקבל עדותו והרמב"ם בפתיחה ובספר המצות ל"ח רפ"ו מונה לאו לקבל עדות רשע, אין כח ביד חכמים להכשירו ולומר שב"ד יקבלו עדותו שהרי הב"ד עוברים על לאו דאל תעשה רשע עד בקו"ע ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"מ בקו"ע ומשו"ה פסולין בעצירה מה"מ פסולין לעדות אשה וא"ש:

אלא דלפ"ו יש לעיין הא קיי"ל בזה"ע סי"ו ס"ג דבמסל"מ אפילו פסולי עדות בעצירה מה"מ נאמנים ואפילו מומר לע"ו ולכל המורה כלה נאמנים ואמאי הא אסור לקבל עדות רשע, אמנם הא בורכא דבמסל"מ אין כאן קבלת עדות כלל דאינו מכווין להעיד ושהדבר נוגע לאיסור והיתר והשומע שידע שנוגע לאו"ה לא נחכוין לשמוע כדי להחיר ושמיעה מידי דממילא, ועיין רא"ש בפי' נדרים ע"ב ועיי' אה"ע סי"ו סי"ד:

ועיין מגיד משנה פי"ג מגירושין הכ"ח עמ"ש הרמב"ם שם ונדע שזה כתב ישראל, כחז ואפשר שכתבו הוא למעוטי אס' היה כתב עכו"ם, והטעם לפי שלא הוכשר עכו"ם אלא במסל"מ אבל לא כתבו עיי"ש, והב"י סי"ו בנד"ה כתב עליו אין לו טעם שאם כתבו כתיבה בדרך מסל"מ למה יגרע, עיי' אה"ע סי' י"ז סכ"א בח"מ ואחרונים. ולפמ"ש נראה דהא דבעי' בגוי מסל"מ יש שני טעמים האחד דאם מכוין להעיד וידע שאו"ה חליי בו חיישין למשקר, ושנית דבמכוין להעיד אסור לקבל עדותו משום אל תעשה רשע עד, ועיין חת"ס אה"ע ח"א ססי' מ"ג בשם מהר"ם בנעט וביאר בחשו' אמרי אש אה"ע סי' ק' אבל אם מסל"מ ליכא חשש משקר וגם משום אל תעשה רשע עד ליחא דאין כאן קבלת עדות וכנ"ל. וכ"ו במסל"מ אבל בכותב לפי חומו נהי דליכא חשש משקר משום דבשעת כתיבה כתב לפי חומו מ"מ אנוחו בשעה שכתב לא ידעו שום דבר ועכשיו אנו מקבלין כתיבתו בחורם עדות כדי להחיר האשה, ועיי' מהרי"ק שורש ע"ד ונתיבות סי' מ"ו

אמנם נ"ל דיש נ"מ גדולה לדינא אם נריך משפטי עדות בשביל אמימות הדבר וכן אי בעינן רק משפטי העדות משום גוה"כ דכבר הקשה מוהר"ח"ש אמאי נמים שאל"ס הקילו טפי בממון מדבר שבערוה דאחי יורדי לנחלה והאשה אסורה להנשא, ובע"א הקילו טפי בדבר שבערוה בממון דנאמן להשיאה ואין האמין יורדין לנחלה, ומיך היכי שיש להסתפק בלאמימות הדבר משום חכמים טפי באיסור ערוה החמורה בממון דנימן למחילה, אבל אם אין ספק בלאמימות הדבר רק משום גוה"כ אז באיסור הקילו משום עגונא ולא בממון הוצאו דבריו באתרוגים. ולפ"ו אם היינו נריכים משפטי עדות באשה שמת בעלה מזד אמימות הדבר לא היו חכמים מקילין משום עיגונא, אבל כיון דלא בעינן מזד אמימות הדבר משום דהוי מדעל"ג רק מזד גוה"כ שפיר הקילו חכמים משום עגונא:

וזוה כונת הרמב"ם אל יקשה בעיניך שהחירו חכמים ערוה החמורה בעדות אשה וכו' והלא בעינן משפטי עדות בשביל אמימות הדבר, וא"כ אין חכמים מקילין באיסור ערוה החמור, וע"ו מיך שלא הקפידה מורה וכו' אלא בדבר שאין אמה יכול לעמוד על צוריו אלא מפי העדים ובעדותן וכו', אבל דבר שאפשר לעמוד על צוריו וכו' שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר, וא"כ מזד אמימות הדבר א"ל משפטי עדות מה"מ ורק מזד גוה"כ, לפיכך הקילו חכמים בדבר זה והאמינו וכו' שלא תשאנה בנות ישראל עגונות, ודבש וחלב תחת לשוננו:

ובזה נ"ל ליישב מה שמדקדק נב"י שם למה ביצמות פ"ו ע"ב אמתני' דהתם נקט לשון אלמא ע"א נאמן ועל מתני' דהוחזקו להיות משיאין נקט אלמא ע"א מהימן וכן על מתני' דאכלת חלב נקט לשון ע"א מהימן. ולפמ"ש אחי שפיר דלשון נאמן פירושו רק שנאמן שהדבר בעצמותו אמת, אבל אכתי אפשר שאין הב"ד רשאים לדון על עדותו מגוה"כ, אבל לשון מהימן היינו שאחרים סומכין על נאמנותו כמו בקידושין ס"ו אי מהימן לך וכו' עיי"ש, וב"מ ע' גברא דמשפו נכסיה ומיהמן, ובגיטין נ"ב ע"ב בזהאי הנאה דנפיק עלי' קלא דלינש מהימנא הוא, ועיי' חת"ס אה"ע ח"ב [סי' ק"ל] אי עדות אשה שמת בעלה בעי דוקא עדות בפני ב"ד, והעלה דאפי' שני עדים כשרים בעי דוקא קבלת עדות בב"ד עיי"ש שהאריך. אמנם כל זה בשני עדים דילפינן דבר דבר מממון או בע"א לפי האמת דנריך רשות ב"ד ואפילו נאמן מה"מ משום מדעל"ג או משום דייקא נריך ב"ד דוקא וכמש"ל, ואף דעמפ"ע מהני היינו משום דשני אומר בפני ב"ד וכמ"ש חת"ס שם בזהבזה וזו, אבל אם היינו אומרים דע"א נאמן בעדות זה מה"מ בלא טעמא דמדעל"ג ודייקא כמו באיסורין שפיר היה סביר לומר דלא בעי קבלת עדות בב"ד רק סגי באמר לדידה ועיי' חוס' שם ר"פ האשה רבה ד"ה מכלל דלמאי דס"ד דע"א נאמן מה"מ הא דקרי רשות ב"ד היינו רק משום שיש דברים שאינו נאמן להם ונריכים לישראל לב"ד להחירה לינשא על פיו, דהיינו לא מכה ב"ד אלא בדרך הוראת חכם באיסורי, ולפ"ו ממשנה דהאשה רבה לא מוכה בב"ד יכולין לסמוך על ע"א דאולי ע"א נאמן מה"מ ואין נריך ב"ד כלל ומשו"ה נקט לשון ע"א נאמן, אבל במתני' דהוחזקו נקט להיות משיאין דקאי על ב"ד שסומכין על ע"א נקט לשון מהימן דפי' מהימן לאחריו דהיינו לב"ד. וכן בזהאי דאכלת חלב דבעי' או הודע אליו חטאתו ולא שידיעוהו אחרים לא סגי במה שהדבר אמת, דמ"מ הוי הודעה ע"י אחרים, וע"כ הפי' שהוא מביא קרבן עפ"י ע"א שהוא עושה מעשה ומביא קרבן על נאמנותו כאילו ידע בעצמו, ועיין מקנה קידושין ס"ה ע"ב, ואם נחא ל"י בכפרה אלא שסבור להיות פטור אפילו ב"ד

הוא ונפרט שאינו כתב ישראל ולא טרע שישראל כתבו וגם צריך בירור אם מפי כתבם כשר בעדות אשה, ועיי' נחשונת מהר"מ כ"ך שהובא בנ"מ סי' י"ז סק"ל וחשו' ח"מ שם, ואם אשר יתן ה' בפי אוחזו אשמור לדבר, גל עיני ואביטתה מחורתך נפלאות:

בירושלמי שלהי יצמות מלאו כתוב בשטר מה פלוני נהרג פלוני ר' ירמיה אמר משיאין את אשמו, ר' בון בר כהנא אמר אין משיאין את אשמו, מחמתא מסייעא לדין ומחמתא מסייעא לדין, מחמתא מסייעא לר' עפ"י עדים לא עפ"י כתבן ולא עפ"י מחורגמן ולא עד מפי עד, ועכשיו אין משיאין עד מפי עד ודכותי על פי כתבן ועפ"י מחורגמן, ומחמתא מסייעא לר' בון בר כהנא יפה כח עדים מכת שטר וכח השטר מכת עדים, שהעדים שאמרו מה פלוני נהרג פלוני משיאין את אשמו, מלאו כתוב בשטר מה פלוני נהרג פלוני אין משיאין את אשמו, יפה כח השטר מכת העדים שהמלוה את חבירו בעדים גובה מנכס' ב"ח בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"כ הירושלמי. ובתת"ס אה"ע סי' מ"ד התפלא והלא ר' בון או אפי' ברייתא דמסייע ל' ודאי לא פליג אהא דמשיאין עדים עפ"י עמפ"ע ומפי חורגמן ומפי שפחה ואמאי אין משיאין עפ"י כתבם, ואם יש סברא לחלק ביניהם מאי סייעמא מייתי לר"י מבריתא דמשיאין עפ"י עמפ"ע ודכותי עפ"י כתבם הלא יש סברא לחלק ביניהם עיי"ש שהאריך בזה. ונ"ל ומחילה אבאר קצת בדרך פלפול דברי הגהות מרדכי ספ"ב דיצמות סי' ק' ופ"ג שם שכתב פעמים רבות תמהתי איך מחירין לנשא עפ"י כתב, ומאמתי בירושלמי וכו' והביא ירושלמי הנ"ל והשחא יש לתמוה לר' בון איך אנו מחירין עפ"י כתב עדות וכו' ואפי' לר"י ז"ע דשחא הדיא דירושלמי עדים תחמו עפ"י ראייתם דומיא דמלוה בשטר דמייתי עלה ואלו העדים כתבו על עמפ"ע או עכו"ס או אשה, והייתי מחלק ליישב מנהג דהאי דירושלמי מייתי שמאליהם כתבו ולא לפי צורך ולא לפי מעשה אלא כתבו לעמוד לראי' ושטר כה"ג אין לו דין שטר עיי' למטה, ושם בפ"ג כתב אבל כתבין שאנו שולחין לדעת אמתות העדות ואלו העידו כן בפני ב"ד התירוה לנשא גם אנחנו שליחותיהו עבדין ונחירה לנשא עיי"ש, ועיי' ב"מ סי' קי"א דהך אבל כתבין וכו' שכתב בפ"ג הוא סיוס דבריו שכתב לעיל בפ"ב. ובס' הנ"ל תמה הלא ר"י שבירושלמי נסחיע מדמשיאין עמפ"ע ה"ה מפי כתבם ושם מקילין אפילו עוד שני קולות עמפ"ע ומפי עבד, וא"כ ה"נ במפי כתבם דאין לחלק בין קולא א' לשמים:

ובפ"י מ"ש גם אנחנו שליחותיהו עבדין נחתנו ומתקן שם מאד. ונ"ל ואקדים דברי הרא"ש גיטין פ"ז סי' כ' שכתב ונראה דדוקא לענין ציווי הבעל הוא דבעי' שידבר בפיו ושישמע קולו, אבל לענין שליחות האשה וכו' ונראה לי דאיש ואשה שווין בדבר זה, דגם האיש יכול למנות שליח לגרש במק"א ואין צורך השליח שישמע קולו וכו', ובקרבן נחנאל שם התפלא הלא גמרא ערוכה היא גיטין כ"ט ע"ב והביאה האשרי שם ההוא גברא דשדר גיטא לדבייתהו א"ל שליח לא דענא לה א"ל זיל ידביר ניהליה לאנא בר מניומי דהוא דע לה ולתביר ניהלה, הרי מפורש שהבעל יכול למנות שליח לגרש במק"א וא"ל שישמע קולו ומאי חדש הרא"ש עיי"ש:

ולפענ"ד נראה עיין מהר"ע ח"א סי' קכ"ז שחידש דאי אפשר להקדיש ע"י שליח משום דהוי מילי ומילי לא מימסרין לשליח ועיי' ח"י רמב"ן ב"ב קכ"ז ד"ה הרי זו מקודשת ומוס' נזיר י"א, ומה שהק' עליו מתנה אפרים הל' שלחין סי' ז' מתמורה ר' דנעי' אם מקדיש עושה תמורה

סק"ט, ואיכא משום אל תשח רשע עד, ובה לא הקילו חכמים לעבור בקו"ע וכמס"ל ולא הכשירו כתב לפי תומו וא"ש:

ואף דמקבלין עדות מעד ששמע מגוי מסל"ת היינו משום דאחר ששמע במסל"ת הוא ענמו היודע ועד וכיון דאם הגוי מסל"ת בפני ב"ד מהני כשר נמי בעד המעיד ששמע מגוי מסל"ת אבל כאן אם הכ"ד קורין הכתב שכתב לפ"ת לא מהני כלל אף אם ע"א קרא הכתב באיקראי והעיד מפי הכתב נמי לא מהני דלא עדיף מאילו הביא הכתב ענמו לפני ב"ד:

ובערתה נידון שאלתינו כיון שאשה זו פסולה בעבירה מה"ת ופסולה לעדות אשה אין מחללין על פיה ואמנם מה שאני מסתפק באותן פושעי זמנינו נהי שכתב הרמב"ם ספ"א מעדות דמומר פסול לעדות מ"מ הלא ביאר בפ"ג מתשובה ה"ט דמומר לד"א היינו דוקא להכעיס ומומר לכה"ת הוא החוזר לדת עכו"ם בשעה שגורץ שמד, וא"כ אותן פריצי הדור אולי אינם להכעיס ואינם גם למיאלצון שיהיו רשעים דחמם ועיין בר"ן פ"ק דחולין, ואולי יש להם דין שוגג ואינם נפסלין כלל דאומרים מותר ואומר מותר שוגג הוא עיי' מכות ט' ועיין טו"ז י"ד סל"ט סק"ט:

ואמנם הרמב"ם שם ב' עדות פסק שגם האפיקורסין פסולי לעדות ובה' תשובה שם ה"ת ביאר ג' הן אפיקורסי האומר שאין שם נבואה כלל וכו' והמכחיש נבואתו של משה רבינו והאומר שאין הצורא יודע מעשי בנ"א, ואת"כ חשיב ג' הן הכופרים בתורה האומר שאין תורה מעם ד' וכו' וכן הכופר בפירושא והוא תורה שבע"פ וכו' והאומר שהצורא החליף מלואו זו במלוא אחרת וכבר בטלה תורה זו אעפ"י שהיא היתה מעם ד' וכו', ונראה דכופרים בתורה אינו בכלל אפיקורסים, ובה' עדות לא מנה הכופרים בתורה שפסולי לעדות, ואפשר שהם כשרים מה"ת ד.. שדאי אומרים אמת כגון מדעל"ג ואין בזה משום אל תשח רשע עד, ודוקא בשאר עדות אין להאמין להם חוששין גם על לא חטנה ברעך עד שקר, אבל שיהי' פסולין משום אל תשח רשע עד אין לנו דהם אומרים מותר והם שוגגין ומוטעין:

ובצאתי בנימוקי הרמב"ן פ' שלה לך בפסוק וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה שכתב ולשון הכתוב שלא נושא אותן מפשוטו ומשמעו יאמר וכי תשגו מכל המצות ותעברו על כל מה שזוהי ה' לכם ביד משה שלא תעשו דבר מכל מה שזוהי תחכם תקריבו הקרבן הזה וכו', והנה זה כפי משמעו הוא קרבן משומד לכה"ת בשוגג כגון שהולך ונדבק לאחת מן האומות לעשות כהם ולא ירצה להיות בכלל ישראל כלל, ויהי' כ"ז בשוגג כגון שיהי' ביחד בחינוך שנשבעה לבין הגוים ובקהל כגון שיחשבו שכבר עבר זמן התורה ולא היתה לדורות עולם וכו', הרי מפורש יוצא מפי הרמב"ן שזה נקרא שוגג מה שמנה הרמב"ם בכלל הכופרים, וכיון שדינם כשוגגין שפיר י"ל בנהי פושעי הזמן שהם כופרים בכל ואומרים מותר שדינם כשוגגין ונהי שאין לסמוך על עדותן מפני שהם שוגגין ג"כ להעיד שקר, אבל בעדות אשה שמת בעלה נאמנים משום מדעל"ג ודייקא ומינסבא, ואף דפסולים בעבירה מה"ת פסולים לעדות אשה היינו משום אל תשח רשע עד וכמס"ל, וזה לא שייך בנהי כופרים בתורה דהם שוגגים ואומרים מותר. וכן לעדות גיטין וקידושין דאין כאן משום משקר רק להיות עד להויית הדבר שפיר יכולין להיות עדים בדבר והגט או הקידושין כשרים וצ"ע:

בדחזור לראשונות, הספק הראשון שמה אין זה כתיבת ותחיתת כתב אחרתו כלל רק אדם אחר כתב ותחיתת שמה ומזויף

בעלמא מסר להו ואינן חחרין וגמסרין לסופר ול"ד למוסר גט לשלחו וכו' מזה נראה דוקא בשליח שני שייך מיילי ולא בשליח ראשון עיי"ש:

ולפענ"ד דברי מהרי"ט נכונים דס"ל דאין הפ"י מיילי לא מימסרן לשליח מצד המשלח שעושה רק מיילי דלא שפיר הוי מוכח דלשליח ראשון יכול למסור מיילי, שהרי יכול לצוות לו לכחוז ולחזוס גט לאשחו ולחזו לה רק בשליח שני דשליח עושה שליח אחר שייך מיילי, אבל אין הפ"י כן, רק חלוף אס השליח עושה רק מיילי ולא מעשה ופ"י מיילי לא מימסרן לשליח שהשליח יעשה רק מיילי, ולהכי שם בגיטין כ"ט וס"ו ל"ט בשליח ראשון מיילי שהרי עושה מעשה שכחז וחזוס גט רק בשליח שני ואין החסרון בשליח שני לא מצד השליח שהרי השני עושה מעשה וגם לא מצד המשלח שהוא שליח ראשון דמשלח יוכל למסור מיילי, רק החסרון מצד שליח ראשון שהוא שליח רק על מיילי לעשות שליח שני, ואי אפשר להיות שליח על מיילי אס אינו עושה מעשה. ולפ"י שפיר כחז מהרי"ט בהקדש או בניזיון ונדד לרמב"ן שכל שליח אפי' הראשון אינו עושה רק מיילי, דמיילי לא מימסרן לשליח, ואינו יכול להקדיש ולנדוד ולנזור ע"י שליח, ובהו יומחק יוחר מש"ל ביישוב מהרי"ט מגמרא הנ"ל וא"ש:

ורפ"ן יש לחקור באשה שממנית שליח קבלה ע"י שליח איך אפשר הא שליח הראשון אינו עושה רק מיילי, וע"י חידש הרא"ש דלק"מ דבשלמא כהניח הגט דבעין שישמע הסופר קול הבעל דכלא"ה לא הוי לשמה ואס כחז לו שיכחז גט לאשחו לא מהני ועיין באה"ע ס' ק"כ ס"ה וזכ"ש שם, א"כ אס אומר אמרו לסופר ע"כ צריך לומר דשליח ... הוי כמוחו ושמע הסופר מפי הבעל לזה אמרין דהוי מיילי ומיילי לא מימסרן לשליח ... דלא ... שמיעת קולה רק דנדע שהיא מחרצת שיהי שלוחה, א"כ לא ... שליח הראשון כמוחה שהרי היא ממנית שליח השני והוא שלוחה והראשון עושה רק מעשה קוף בעלמא וגילוי מילתא שהאשה ממנית השני לשליח קבלה ואין הראשון צריך דין שליחות ול"ש ב"י מיילי, וע"י כחז הרא"ש דג... הדין כן שיוכל למנות שליח לגרש ע"י שליח אחר אעפ"י שאינו מוסר לו הגט והוי רק מיילי משום דלא בעינן בשליח ראשון דין שליחות והשני הוא שליח הבעל לא שליח דשליח ראשון, ואף שאין שומע קול הבעל דלא בעינן שמיעת קולו ועיין באשרי גיטין דף כ"ג מה שחולק על בה"ג, משא"כ בגיטין כ"ט הנ"ל דמסר הגט לשליח הראשון למסרו אל שליח שני פשיטא שיוכל למנות שליח במק"א ע"י שליח ראשון שהרי הראשון עבד מעשה שמוסר לו הגט ולדעת בה"ג שצאשרי גיטין כ"ג צריך שליח הראשון בזה דין שליחות דהגט צריך שיבא מיד הבעל ליד האשה או ליד שליח קבלה או הולכה, וא"כ הראשון עושה מעשה ולא הוי מיילי, וא"כ לא הוי שמעינן היכי שאינו מוסר לו כלום דהוי מיילי שיוכל למנות שליח ע"י שליח ושפיר חידש הרא"ש דאפילו בכה"ג יוכל למנות שליח וכמ"ש וא"ש:

ובערתה נ"ל דבר חדש דלכאורה קשיא איך ממעטינן מעל פי ולא עד מפי עד הלא אס העד הראשון עושה שליח לעד שני להעיד חתמו הוי הוא כמוחו, והרי שמענו מפיו, ואי משום דו"ח הלא יכול למסור לו כל מה שידוע ואין זה דבר שעל גופו דל"ש שליחות כמ"ש חוס' ר"ד קידושין מ"ב, ועי' קנז"ה ס' קפ"ב, ועיין ב"מ ס' ק"כ סק"ד דהרי אי הוי אמרין מיילי מימסרן לשליח היה יכול לעשות שליח לדבר חתמו, וע"כ דהו הוי כמידי דעשר. אך לק"מ דגם כאן הטעם משום דלא מימסרן מיילי לשליח אבל לפמ"ש דאס השליח עושה

עיי"ש, ונחמ"ס יו"ד ס' שר"א הקשה השואל מנדרים ל"ו דמדעת בעלי יכול שליח להפריש פסח וטעמא, לפענ"ד המהרי"ט מיירי בהקדש לעניים דאפילו הבעלים עצמם הקדישוהו אין נתפס ואין בו אלא משום נפיק זו דקה וכמ"ש המהרי"ט שם ולהכי הוי רק מיילי, אבל בהקדש לגבוה דהחפץ נתפס בקדושה לא מקרי מיילי כיון דע"י דיבורי איחעבד מעשה וכדלמרי חמורה ג' ע"ב לא חתמי מימר משום דדיבורו עשה מעשה:

ואפילו נאמר דקאי מהרי"ט גם בהקדש גבוה מ"מ נ"ל דהיינו דוקא בקדשי בדק הבית דלא איחעבד דיבורו מעשה גמור ועדיין מחוסר מעשה שיבא ליד גזר שהרי קודם שביא ליד גזר יכול לשאול עליו משום דאחי דיבור ומבטל דיבור ואחר שביא ליד גזר אינו יכול לשאול עליו, ועיין בש"ך חו"מ ס' רנ"ה סק"ו, אבל בקדושה הגוף דאינו מחוסר מעשה הנאה שביא ליד גזר שפיר אמרין דיבורי איחעבד מעשה ומודה מהרי"ט דלא הוי מיילי כיון שאינו מחוסר מעשה, ועי' טו"ו או"ח ס' חרי"ט ומרדכי גיטין ס"פ האומר החקבל:

ובזה שהקשה בנזכ"י חנינא יו"ד קמ"ז מנדרים ע"ב וזי"ר צ"ד צריך קרא שא"י להפר ע"י שליח וחוס' רע"ק גיטין פ"ד אוח ל"ד הקשה א"כ איך יכול לבטל גט ע"י שליח הא הוי רק מיילי, נ"ל דוקא לקיים דבר מיילי לא מימסרן לשליח וכמ"ש רש"י בגיטין כ"ט שאין בדברים כח להיות חחרין וגמסרין לאחר, אבל בביטול דבר גם מיילי מימסרן לשליח, ויש להקביר כיון דמבטל הדבר הרי דיבורו איחעבד מעשה שהרי הדבר בטל:

ובתפארת ישראל משנינו גיטין פ"ו הק' א"כ ל"ל קרא בשבועות ל"ד בשבועות העדות דאינו חייב ע"י שליח ח"ל דהו"ל מיילי עיי"ש, והוא שיבטל ד"ל אי לאו קרא הו"א דלא בעי שליחות כלל ולא בעי שיבטלם החובע אלא אפי' איש נכרי משביעם נמי חייבים. וכן נמי מוכח בנדרים ח' ע"ב בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשחו וכו' וח"ל דהוי מיילי נמי לק"מ דעל גוף החרטה ל"ש שליחות דהוא א"א להחרטת בעבורה אס אין היא מחחרטת, ואס היא מחחרטת א"א דין שליחות, רק להודיע לחכם שהיא מחחרטת, ולדעת הסוברים דחכם יכול להחיר אפילו בלא ידיעת הנודר יכול אדם לשלוח חרטת נדרו כחזכר לנ"ד, וכמ"ש הר"ן בשם ר"ש, וא"א שליחות כלל ומבטל"ש שם רק בבעל אי חיישין שיוסיף בחרטתה, ולדעת הרמב"ם דצריך להחיר בפני הנודר פשיטא לי' דלא מהני ע"י שליח, ובבעל מיעיף לי' משום דאשחו כגופו עיי"ש ב"ר, וא"כ לא שייך כלל ענין מיילי לא מימסרן לשליח. ומחוחני הגאב"ד דק"ק האלאש בספרו [ספר המקנה] ח"ש דף י העיר מפנהדרין ק"א דדרשינן יא"ו אס ולא שלוחם ול"ל קרא הא מדיח"י רק מיילי וגם זה לק"מ דלא שייך מיילי אלא לענין דלא מהני דיבורו של שליח ודיבורו בטל אבל שם במדיחין הלא אהני דיבור השליח שהדיחם ועבדו ע"י, ואי אפשר לבטל דיבורו, אלא שמצד אשלד"ע חקר בנזכ"י ס' פ"ב באה"ע אוח י"ט אס חייב משלח או שליח עיי"ש, ולענין זה לא שייך כלל מיילי לא מימסרן לשליח:

ואמנם בנזכ"י קמ"ז הנ"ל חמה עוד מלשון רש"י גיטין כ"ט ד"ה רבא החס היינו טעמא דלא משוו שליח שלא מסר להם אלא דברים ואין בדברים כח להיות חחרין וגמסרין לאחר וכו' מוכח מזה דוקא לענין אין שליח עושה שליח שייך מיילי ולא בשליח ראשון עיי"ש. וכן הק' ב"מ ס' ק"כ סק"ד מלשון רש"י גיטין ס"ו ד"ה אי לא מימסרן ופסול דהכא מיילי

מדכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו וא"כ אמרי דוקא בלחיו וודאי בעי עשאי"ל אבל בלחיו ספק לא בעי עשאי"ל כלל וא"ש:

ועוד נ"ל תי' שני שנחוס' מכות ב' ד"ה מעיד' שכתבו דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישי כלל באתה יכול להזימה דמהיכי נפקא לן דבעי עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם והא מוכח בגמ' דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה ולא קאי עלי' כלל בשום ד' שנעולם וכו' ע"ש מבואר דדוקא היכי דמשכחת שיכולין להעיד באופן שיהי יכול להזימה רק הם העידו באופן שא"י להזימה או בטל העדות אבל אם לא משכחת כלל להעיד באופן שיהי יכול להזימה או העדות קיים אף שא"י להזימה וא"כ ה"נ כיון דא"א להעיד עליו באופן שיהי יכול להזימה שפיר מהני העדות אף שא"י להזימה וא"ש:

אמנם כבר הקשה הגאון חכם יצחק בבר דוד שנחשו' נוב"י קמא אה"ע ס' ע"ד על תי' החוס' מהאי דסנהדרין ע"ח טריפה שהרג שלא בפני ב"ד פטור דהו"ל עשאי"ל וכל עשאי"ל לא שמה עדות ואמאי הא כאשר זמם לא קאי עליהו ולא בעי אתה יכול להזימה, ותי' נוב"י דוקא אם עדות זה בשום ד' א"י להזימה כמו עדות בן גרושה שנשום פעם שמעידין על כהן שהוא בן גרושה א"א להזימה בזה כתבו חוס' דלא בעי עשאי"ל אבל עדות שא' הרג הנפש הרי אפשר להעיד עדות זה על מי שאינו טריפה שפיר קאי עלי' כאשר זמם ולכן בטריפה דהוי עשאי"ל אינו עדות ע"ש, ולפ"ז כאן דעדות זה שנגח שור איש את שור רעהו אפשר להעיד על ישראל וודאי דאז הוי עדות שאילה"ז א"כ בספק נכרי ספק ישראל דהוי עשאי"ל שפיר י"ל דלא מהני וליחא לחירוק הנ"ל:

אך לחירוק השני שכתב נוב"י שם דדוקא עדות בן גרושה דאימעות מדין הזמה בהאי קרא גופא דועשים לו כאשר זמם לו ולא לזרעו בזה דוקא לא בעי עשאי"ל משום דלא קאי עלי' כאשר זמם כלל אבל טריפה שהרג לא אדמעטו וזממין בהאי קרא אלא דא"א למיעבד בזה דין הזמה משום דגברא קטילא בעי למיקטל שפיר בעי עשאי"ל ולכן בטל העדות ע"ש, א"כ ה"נ ספק נכרי ספק ישראל אימעות בהאי קרא גופא מלחיו ושפיר לא בעי בזה עדות שא"ל ושפיר חייב לשלם פלגא ממנ"פ:

אבל לפענ"ד גם לתי' ראשון שבנוב"י ניחא דיש להבין אמאי לא נימא כמו דאם ענין העדות הוא באופן שא"א להזימה בשום ד' כעדות בן גרושה לא בעי עדות שא"ל ה"נ אם הגברא שמעידין עליו כטריפה הוא באופן שא"א לקיים בעדים המעידין עליו דין הזמה בשום ד' לא בעי כלל עשאי"ל לגבי אף הא בורכא דהרי בשאר עדות שמעידין על טריפה כגון שהוא חייב מלקות או ממון או קנס שפיר הוי עדות שא"ל שפיר קאי כאשר זמם גם על גברא זה וגם על ענין עדות זה רק עדות הריגת נפש בהאי גברא הוי עשאי"ל ולכן העדות בטל אבל בס' נכרי ספק ישראל דעל האי גברא לא משכחת בשום עדות שנעולם עשאי"ל משום ספק נכרי א"כ לא קאי עלי' דהאי גברא כאשר זמם כלל ולא בעי עדות שאתה יכול להזימה וא"ש:

סימן ע"ו

שיל"ת מאדע יום ה' ואלא תרל"ז לפ"ק
שפע ברכה ושלום לאהובי מחותני הרב הגאון נופך ספיר

מעשה לא מקרי מילי תקשי שעד השני יכתוב עדותו ולא יהי מילי דכתיבה הוי מעשה, אמנם גם זה אינו דאם כן הוי מפי כתבם ופסול ואמנם אחי תקשי עדים שראו הלואה יעידו בפני עדים אחרים ויכתבו הם השטר, דבשטר ליכא משום מפי כתבם כמ"ש הראשונים ביבמות ל"א והוי מעשה, וממילא לא הוי עמפ"ע דהשניים שלוחים דראשונים וכמוחוס:

ואחרי העיון ז"ל כיון דבשטר מהני כתבם רק משום דהכתב הוי כדיבור כמ"ש ראשונים שם, א"כ לא עדיף מדיבור וכמו דיבור לא מימסר לשליח כן הכתיבה לא מימסר דלא הוי מעשה רק דיבור ומילי, ועיין חת"ס יו"ד ס' רכ"ז:

ובערתה למ"ש הרי"ף שם ועוד הרי מקרא מלא וכו' וכתוב בספר וחמסם והעד עדים ועיי' מלחמות שם וקל"ח ס' כ"ח סק"ו וב"מ ס"ו ס"א א"כ התורה אמרה דהיכא דליכא תורת שטר לא בעי מפייה, ועיין רש"י גיטין ע"א שכתב דהאי אורחיה להכי, וא"כ א"ל דכתב הוי כדיבור ובמקום דיבור רק דרחמנא אכשרי בעלמחוס, וא"כ שפיר הוי ... ומנהי בחורת שליחות ולא הוי עמפ"ע, וזה כונת הגמ' לבתר דתי' דלא הוי מפי כתבם משום דבחורת שטר ... לזרז מעשה ל"ש מפי כתבם רק בכתבו לזכרון דברים, וא"כ אין צריך לומר דכתב כדיבור, וממילא הוי ... עמפ"ע, דגם אנחנו שליחותיהו עבדינן, פי' של עדים ראשונים דהוי מעשה ולא מילי ... עמפ"ע כיון דשלוחו כמותו והוי כמעיד בו וא"ש:

אמנם בתי' מאיר שם חמה איך אפשר לומר דכשכותב עדות לב"ד לא הוי מפ"כ הא פסקי' בחו"מ ס' כ"ח דאין לשלוח עדות בכתב לב"ד דהוי מפ"כ ומכאן זה חידש דדוקא היכי דליכא שני בע"ד להעיד טובת א' וחוב השני אינו שטר אם לא נעשה בציווי בע"ד, אבל כאן דליכא ד' שכנגדו הוי שטר כל שכותב עדותו לב"ד ולא הוי מפ"כ:

ולדעתי הקלושה נראה להוסיף עוד דכאן הוי הכ"ד בע"ד ואם הכ"ד מזה שיכתבו עדותן הו"ל תורת שטר כמו גבי ממון אם נעשה בציווי בע"ד, אלא דבכתבי' שאנו שולחי' הלא סומכין אפי' לא ציוו ב"ד לכתוב העדות לזה תי' גם אין שליחותיהו עבדינן דמסתמא ניחא להו לב"ד שנכתוב עדותן והוי כאילו ציוו ב"ד שהם בע"ד בזה לחמס, ושפיר הו"ל תורת שטר ואין צריך לידחק בפי' שליחותיהו עבדינן כמו שנדחק ב"מ שם:

סימן ע"ה

לתלמידי הנחור המופלג ושטן כ"ה שלמה מאנהיים נ"י
בק"ק דערעטשקע:

שמעתי להקשות אהא דאמרינן ספ"ק דכתובות מחנה על מחנה ישראל למאי הלכתא אר"ל לנוקי' וכגון דנגחי' חורא דיד' לתורה דידן פלגא משלם ואידך פלגא א"ל אייתי ראי' דלאו ישראל אלא ואתן לכו' ואמאי משלם אפי' פלגא הא הוי עדות שאילה"ז דהא כשיחמו העדים לא יטריכו לשלם דהא כאשר זמם לעשות לאחיו כתיב ולא לעכו"ם ואמרו העדים אייתי ראי' דישלם את ונשלם לך ואפי' לשיטת הפוסקים דבממון לא בעי עשאי"ל עיי' ש"ך חו"מ ס' ל"ג סקט"ז מ"מ תקשה הא בקנס לכ"ע בעי עשאי"ל ותקשה למ"ד ב"ק ט"ו פלגא נזקא קנסא והכי קי"ל:

ולפענ"ד לפמ"ש חו"ד ס' ק"י מגמ' סוטה כ"ט דכל לישנא דקרא משמעוהא על הודאי ולא על הספק ע"ש א"כ ה"נ הא דבעינן שיכול לקיים בעדים דין הזמה היינו

יהלום אור נלם כש"מ מו"ה ישע ברוך נ"י אבדק"ק טשעטשעווער יע"א.

שהרי נהדיא כתיב נפש בנפש בעדים וזמן. וזה אומר שלום ידיו מחמת הדו"ש נאהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

בסוף תשובה שניה מיום א' דמטכה תרל"ו הוסיף עוד בענין הנ"ל.

ומ"ש שבישוב קושיא מוהרי"א [נדפס לעיל סי' ס"ד] כתבתי כתי ידדי, לא ידעתי מהו ולא ראיתי בדבריו זכר מזה וכעת אין הספר בדי כי לא ראיתי רק באקראי. אבל מ"ש ביישוב קושיא מוהרי"א היינו לאחד ימחול לי כי מעלתו כתב יען שהוא ספק ממון נכרי וחזקת ממון שלא אינו אלים לכן די בעדות חלוש שאין אמה יכול להזימו. ואני אומר ממנ"פ אם לאחיו פי' אחיו ספק, א"כ עושין בהם דין הזמה, ואם אחיו פי' אחיו ודאי לא בעינן באחיו ספק, אי"ל דכאשר זמם לא קאי ע"ז, והוספתי מי' והוספתי קמחא לאסבורי בדדמי לי עפ"י חוס' מכות, וגם הבאתי רא' מחוס' חולין, ושם אין ענין לסברת ידדי:

סימן ע"ז

שיל"מ ב' איפאלו ד' לס' מאשר שמה לחמו חר"ס לפ"ק. אלפי שלומים, מגביה מרומים, לחמן חמים, הבח' המופלג, מלא פלג, חרוך ושנון, שמו יען, כ"ה אשר נ"י מייזר המיועד להיות חתני:

כתבך במושכלך בא אלי ושמחתי בשלומך ועמה באתי עד"ת שכחתי לחך דברי הרמב"ם פיה"מ בסוגי' דשמח יתפה הוא דבר שכל טוב לחדודי ומ"מ רצוני להעמידך על האמת, ומ"ש לחך קושי' החומים סי' ל"ד אות ט' אמאי חקנו כלל זמן בגיטין משום שמא יתפה הא מה"מ פסול בלי זמן משום דבעי' דרישה ותקירה ואינו כשר בלא זמן רק מדרבנן ואף שרי רבנן א"א לעלמא וע"כ משום דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה וא"כ כדן מתפה וכבר כתבו חוס' גיטין ל"ג ד"ה ואפקעינהו דאין לחוש רק אם מתפה שלא כדן אבל לא כשמתפה כדן ומה"מ פטורה וה"נ כדן מתפה:

וכתבת לי שצד דהא דעדי נשים לא בעי דרישה ותקירה היינו משום דכיון דאיכא כתובה למישקל כדני ממונות דמי כדאמרינן שלהי יבמות וכיון דאם זינתה קודם שגרשה ברצון אין לה כתובה ולא דמיא לדני ממונות ושם גם מדרבנן בעי דרישה ותקירה ולא הפקיעו קידושין כלל באין בו זמן שפיר הוי חיפוי בשקר:

שרתי תשובות בדבר חדא דגם אם זינתה קודם גירושין הוי ד"מ דע"י זמן שכחב בגט נדע שזינתה קודם גירושין ותפסיד כתובתה ומ"ל למישקל כתובתה או להפסיד כתובתה הכל הוי ד"מ ולא בעי מדרבנן דו"מ וע"כ משום אפקעינהו ושם מתפה כדן. ושנית דהרי חקשי הא האי דבטלו חכמים דו"מ בד"מ הוא משום נעילת דלת כדאמרי' ביבמות שם ובסנהדרין ל"ב וא"כ בעדי נשי' נהי כיון דאיכא כתובה למישקל הוי כד"מ מ"מ הא ל"ש ב' נעילת דלת וע"כ לומר כיון דאיכא ד"מ דשייך ב' נעילת דלת בטלו בכל ד"מ דשכיחי כהודאות והלואות דו"מ וע"י בנמ"י ר"פ אד"מ שכתב רבנן הוא דתקון הכי (דלא בעי' דו"מ בד"מ) כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אי הוי בעי דו"מ לא תמלא מי ילוה וכן גט דמכשירי' אפי' אין בו זמן מהאי תקנתא הוא דלא בעי דו"מ כיון דשכיחי טובא כהודא' והלואות ויש כח ביד חכמי' לעשות משום דכל דמקדש וכו' הרי דגבי גיטין לא כתב שום טעם

בה שהקשה בשם הגאון המנוח מהר"ש מפולנעש בזה לאמרינן ספ"ק דכתובות אמתניתין מלא בה חטוק מושלך וכו' מתנה על מתנה ישראל לניחקין דגמרי חורא דדי' לחורא דין פלגא משלם ואידך פלגא א"ל אייתי רא' דלאו ישראל אנה ואחן לכוין, וק"ל לשיטות הסוברים דבממון נמי בעי עדות שא"י לקיים בהם דין הזמה א"כ אמאי משלם פלגא הא הוי עדות שא"ילה"ו, דהא אם יחמו יאמרו אייתי רא' דישלם את ואחן לך, דהא כאשר זמם לעשות לאחיו כתיב, והביא חירוק בשם הגאון מוהרמ"ש נ"י, ושקושיא זו כתובה על ספר מנחת חינוך [מוסף השבת מלאכת הוצאה]:

ולענ"ד נראה דהנה מדברי כולם נלמד דפשיטא להו להנך גאונים שאם החמו אי אפשר לקיים בהם דין הזמה משום שהוא ספק נכרי, הגם ד"ל כיון דלעדים נמי מספקא להו שמא הוא ישראל הוא קנס רתמנא לעדים על שזממו לעשות כן לאחיו ספק וכמו בסוטה שעשה הכתוב ספק כוודאי, וע"י חת"ס יו"ד סי' ק"ב, מ"מ לא ניחא להו בכך דהרי אין לנו ריבוי על אחיו ספק ופשיטא דקרא כאשר זמם לעשות לאחיו באחיו ודאי מיירי, ועיין חו"ד בדניי ס"ס מ"ש ביישוב הרמב"ם סד"ר לקולא:

ולפי"ז למירוק שני שכתוב' מכות ב' דמש"ה לא בעי בעדות כן גרושה עדות שא"ל משום דעדות שא"ל לא ילפינן רק מכאשר זמם, ומקרא זה ע"כ לא קאי אכן גרושה בשום ד' ממילא לא בעינן עדות שא"ל ע"י"ש ובתי' ריטב"א, וה"נ אני אומר כיון דקרא ועשייתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ע"כ לא מיירי במעיד על אחיו ספק, א"כ במעיד על אחיו ספק לא בעינן כלל עדות שא"ל, וא"כ ממנ"פ לק"מ דאי קאי קרא דכאשר זמם גם על אחיו ספק א"כ מקיימי' ב' דין הזמה והוי עדות שא"ל, ואי לא קאי קרא על אחיו ספק א"כ לא בעי' בו עדות שא"ה יכול להזימה:

ורא' לדברי מדברי חוס' חולין י"א ע"ב ד"ה וכו"מ הקשו דינלף מרוצת גופא דאולין בחר רובא דדילמא הרוצת הוא טרפה וטרפה שהרג הנפש פטור, ותי' במירוץ השני דטעמא דטרפה שהרג פטור היינו משום דהוי עדות שא"ל ואי קטלי' עדים כשהחמו לא שפיר קטלי', וא"כ אין להוכיח אלא במאי דקטלי' לעדים ולא תשיינן דלמא הך דאסהידו ב' טריפה הוי דקאמר בממון וכו', והק' ע"ז אחתי מאי קאמר וכו"מ דבדקין לי, הא מ"מ הו"ל התראת ספק אי לא אלוין בחר רובא, ושמא קסבר שמה התראה ע"י"ש, ודברי חוס' נפלאים דאכתי קשיא נילף מרוצת גופא אף נהרג דלמא הוא טרפה ופטור משום דהוי עדות שא"ה יוכל להזימה, שאי אפשר להרוג העדים דלמא הך דאסהידו ב' טריפה הוא ותו לא חקשי הך וכו"מ דבדקין לי' דכיון דעדים לא מקטלי' גם הוא לא מקטיל וא"א למדקדק:

ולדברינו אחי שפיר דודאי לפי האמת דאולין בחר רובא וא"כ קאי כאשר זמם גם על עדים המחייבין מיתה דלא תשיינן דלמא הך דאסהידו ב' טריפה דאולין בחר רוב, ממילא טרפה שהרג פטור משום דהוי עדות שא"ל, אבל אין להוכיח מזה דאולין בחר רובא, דהא י"ל דלא אולי' בחר רוב, וא"כ עדים לעולם לא מקטלי' משום דלמא הך דאסהידו ב' טריפה, וממילא כאשר זמם לא קאי על עדים המחייבין מיתה בשום ד', וא"כ לא בעינן עדות שא"ל, ושפיר איהו מיקטל ואפשר למדקדק, ולכן יליף הגמ' דוקא מדקטלי' באמת לעדים

אפקעיניהו והרי עשאל ודאי ל"ש בעדי גט וקידושין דאין
לומר אם החמו יעשו הם א"א או פנימם תחתיו וא"כ לחי
שבתוס' רש מכות כאשר זמם לא קאי ע"ז ולא בעי עדות
שאתה יכול להזימה ואפי' לחי א' דמיקיים כאשר זמם מלקות
היינו רק כבן גרושה דאין נ"מ בעדותם רק לענין מלקות אבל
בעדי גיטין וקידושין דנ"מ בעדותן לענין מיחה לא מיקיים
כאשר זמם מלקות כמ"ש חוס' שם ומבואר יותר ברעב"א
שם וכיון שכן שוב ה"ל חקירות כדדקו' שאם אמר א"י עדותן
כשירה ועיי' בב"י חו"מ סי' ל' ד"ה אבל וביאר זה באורח
בנוב"י קמא סי' ע"ב בזה"ע בסמירת היתר א' וא"כ גט שאין
בו זמן דהוי כאלו יודע בחקירות כשר בדיעבד ול"ל
אפקעיניהו:

אך ז"ל דהתינה אם כבר נתן לה גט שאין בו זמן אבל אכתי
תקשי אמאי מכשרין לכתוב לכתילה גט שאין בו זמן
ולתת לה הא לכתילה בעי מה"ת דו"ח וע"ז תי נמ"י דיש
כח ביד חכמים לעשות כן משום אפקעיניהו:

והתיבד במקום שאם הי' בא לימלך היינו מורי' לו שמוחר
לכתוב גט בלא זמן ולתת לה שפיר הפקיעו
הקידושין אבל כאן אם הי' בא לימלך שרונה לכתוב גט בלא
זמן כדי לחפות על ב"א ודאי לא הי' ב"ד מורי' לו כך
ולהפקיע הקידושין כדי להצילה ממיחה דלא עבדי' תקנתא
לרשיעי ועוד דעיי' כ' יהיו בנות ישראל פרוצות וא"כ מלד שפשה
כן לכתילה אין כאן הפקעת קידושין ואי מלד שמכשירי' הגט
בדיעבד בלי זמן א"ל להפקעת קידושין כנ"ל ואין כאן
אפקעיניהו וממילא מחפה שלא דקין משא"כ בזה"ע דגיטין ל"ג
נהי לכתילה לא היינו מורי' לו שישלח לה גט ע"י שליח
ויבטלנו שלא בפני שליח כדי להצילה ממיחה מ"מ גם מה
שמכשירי' הגט בדיעבד נמי הוא רק משום אפקעיניהו שפיר
כתבו חוס' דאין לחוש כיון שמחפה דקין:

ושבירת נ"ל דיש להבין מה הקשו חוס' גיטין ל"ג א"כ יחפה
על ב"א וכו' ומאי קושי' הא אין תקנה לזה ואין
לומר דהקושי' הי' שלא היו לנו לתקן שלא יועיל הביטול שלא
בפני השליח כדי שלא יוכל לחפות דהא לר"י חקנו כן מפני
תקנת ממזרי' וכבר כתבו חוס' גיטין י"ז ד"ה וזות דיותר
חיישי' על מה שיחפסנה בצי' עולמית מלחוש על שחיבת מיחה
ולא מיקטלא ע"ש וה"נ חיישי' יותר על תקנת ממזרי' ועל
איסור א"א מלחוש שחחייב מיחה ולא מיקטלא ואפי' לר"ל
דאמר שם מפני תקנת עגונות י"ל כך דיותר חיישי' על תקנת
עגונות מלחוש שמה יחפה:

לכן נראה דקושי' חוס' הי' דמה הועילו חכמים בתקנתם
שחקנו זמן בגיטין שמה יחפה הא עדיין יכול לחפות וע"ז
תי' שפיר דאין לחוש אלא כשמחפה עלי' שלא דקין אבל הכא
דקין מחפה וכו' ושפיר הועילו שלא יחפה שלא דקין אבל מה
הי' קושי' תומי' למה חקנו זמן כלל הא דקין מחפה ז"א דגם
בשניל שלא יחפה דקין נמי חקנו זמן כדי שלא יהיו בנות
ישראל פרוצות בעריות ואי דא"כ תקשי קושי' חוס' הנ"ל מה
הועילו בתקנתם י"ל דלמסקנא שם בדף י"ז לרמאי לא חיישי'
ל"ק כלל קושי' חוס' דלשלוה גט ע"י שליח ולבטלו שלא בפני
שליח הי' רמאות ניכר משא"כ גט בלא זמן אי לא חקנו זמן
אין כאן רמאות ניכר כלל וא"ש. וזוהי הנני חותם בדרכת
התורה, וחמלא כפין בכושר, ואמרי יושר, וחגביה עוף כנשר
עד ביאת רגלי מבשר כנפשו ונפש רבך הדושו"ט:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

אמאי בטלו חכמי' דו"ח ומכשירי' גט שאין בו זמן רק כתב
מהאי תקנתא הוא דגבי ממון לא בעי דו"ח רק כתב שיש כח
ביד חכמים לתקן כן גם בגט ע"י אפקעיניהו וה"נ כיון דעדי
נשי' היו בזהאי תקנתא דלא בעי דו"ח משום כיון דליכא
כתובה למישקל כד"מ דמי אפי' אם ליכא מקרה במקום דליכא
כתובה למישקל נמי לא בעי דו"ח דליכא בכלל האי תקנתא:

ומה שהקשית לפי דבריך א"כ א"י לחפות כקושי' חוס'
דלוקמא לחוקת אשת איש ואי כתי' חוס' דהרי גרושה
לפנינו ז"א דלא זינתה קודם גירוש' והפסידה כתובהה שוב
בעי דו"ח דהוי עדות שאליה"ז וגם עכשיו אינה מגורשת,
לק"מ דכמו שאתה אומר דליכא חזקה דהשתא הרי גרושה
לפניך שמה זינתה קודם גירוש' ה"נ ליכא חזקה דמעיקרא
שהיתה בחזקת א"א ודילמא זינתה אחר גירוש' ואפקעיניהו
רבנן לקידושין מיניה ולא היתה א"א מעולם:

וב"ש דאפי' זינתה קודם הגט ומפקדת כתובהה מ"מ יש בו
ד"מ משום פירות ולא בעי דו"ח ז"א דלא זינתה
ומפקדת כתובהה מפסקת גם תנאי כתובהה ועיי' בזה"ע סי'
קט"ו וכיון דזינתה ואינו מחויב בפרקונה שהוא תנאי כתובה
שוב אין לו פירות ועיי' ברי"ף ור"ן בסוגי' וא"כ אם נאמר
דאין כאן ד"מ משום דהפסידה כתובהה ע"י הזנות גם משום
פירות ליכא ד"מ:

אבל באתם מעיקרא דדינא פירכא דנהי דלא זינתה הפסידה
כתובה ותנאי כתובה מ"מ בפני ב"ד נריך עדות שהוא
כך והוי ד"מ וא"ל דו"ח ואטו בממון אינו חייב לו באתם
משעה שהלווה או פטור משעה שפרעו אבל המעדי' ע"ז בפני
ב"ד מעדי' על ממון וה"נ דכוותי':

ובזה נדחה נמי מ"ש אח"כ דאי יש לבטל פירות עד שעת
חתימה הוי ד"מ ואי אין לבטל פירות משעת כתיבה לא
הוי בשעת חתימה ד"מ דו"ח כיון דיש לדון לב"ד על הפירות
מאימתי הם שלה שפיר הוי ד"מ וכמ"ש וכ"ש בזה שע"ח
נריכי' להעיד אימת הוא זמן הכתיבה כדי שיפסיד פירות מומן
זה ושפיר הוי ד"מ:

ואבנבם מ"ש בסוף דבריך דנכתב ביום ונחתם בלילה הוי
עשאל"ל ושייך הרי גרושה לפנינו יותר (מאס) אין בו
זמן דלא זינתה קודם נתינת הגט גם עכשיו אינה מגורשת
משום דבעי דו"ח ועדות שא"ל. ודאי ליכא דמה אם ליכא
דו"ח כלל דהיינו אין בו זמן פסול מכ"ש במוקדם שמסקרי'
בחו"ד ודאי פסול והכי אפי' בד"מ דלא בעי דו"ח מ"מ אם
הכתשו זא"ז בחו"ד עדותן בטילה כמבואר בחו"מ סי' ל' ס"ב
ועיי' בש"ך סי' ל"ב לענין אם נפסלי' להעיד ביחד וכ"ש אם
שניהם משקרי' בדו"ח דהיינו מוקדם דגרע מאין בו זמן דליכא
דו"ח כלל:

ובכ"ש מ"ש מענין עדות שא"ל נהי דהא דקיי"ל בחו"מ סי'
ל"ד ס"ט דבעדות שבשטר ל"ש עדות שא"ל ע"ש
והוא מגמ' סנהדרין ל"ב וב"ב קע"א הוא רק לכתב תקנתא
דרבנן בד"מ לא בעי דו"ח מ"מ לדעת הרז"ה שהביא הר"ן
ספ"ב דכתובות נראה דגם מקמי תקנתא דרבנן נמי ל"ש
בעדות שבשטר דו"ח מה"ת. ועוד דאין שייך לומר במוקדם
דהוי עדות שא"ל והא יהי' הזמה בשקר דא"נ עמם היו בזמן
הנכתב בשטר מ"מ אפשר שמה שחתמו בלילה אמת:

וביישוב קושי' החומי' נ"ל דיש לתמוה עמ"ש נמ"י הנ"ל
דהא דמכשירי' גט שאין בו זמן הוא מטעם

סימן ע"ח

שיל"ח ב' אופאלו ג' זו חר"ס לפ"ק
שוב"ט ושמח"פ ד' קרנ' יר"ס, בני אהובי הרב המאה"ג
וכו' כמו"ה יודא לבי נ"י האבדק"ק האנאשאווען
וכנ"צ לשלום יפקדו:

בזה שהקשית על דברת קצו"ח ס"י פ"ו אות ב' דאם א' חובע
לחבירו מכרת או נתת לי מאוצר זה שני סארי חט"י חה
אומר סאה א' הוי מודה במקצת ואע"ג דהו"ל כמו פקדון
כיון דקנה מאוצר זה מ"מ כיון דאינו מקיים לא הוי הילך ע"ש
ועיי' בחו"מ ס"י רי"ח, וקשרי לך דא"כ מה פריך ב"מ ה'
ולמ"ד הילך פטור אמאי אינטריך קרא למעוטי קרקע משבועה
הא כל קרקע הילך הוא הא אינטריך היכי דחובעו שמכר לו
שדה בנקעה שלו ולא סיים אחיה שדה עיי' ס"י רי"ח סע"י כ"ב
דלא הוי הילך לקצו"ח הנ"ל ונריך קרא לפטרו משום דהוא
קרקע או למ"ד ש"פ דאינו חייב שבועה אלא במחל לו
השיעבוד אבל לא מחל פטור משום דהוא קרקע אבל משום
הילך לא מיפטור משום דהוי דבר שאינו מקיים דיכול ליתן לו
אחיה שירצה:

ובן ק"ל אהא דאמרי' שם הא כלים וכלים דומי' דכלים
וקרקעות חייב וה"ד לאו דא"ל הילך הא משכחת קרקעות
וכלים שאינם הילך באופן הנ"ל שאינו מקיים אחיה הוא דלאו
הילך הוא:

ולקושי' אחרונה אני אומר וליטעמך גם בלי דברי קצו"ח
תקשי הא בלמחמ מסק' דמשכחת קרקע דלאו הילך
הוא דחפר בה בורות שיחי ומערות וא"כ אפילו הוי כלים
דומי' דקרקעות לא הוי הילך אלא ודאי נ"ל דדייק משום
דלגופא לא אינטריך לאשמועינ' דאין נשבעי' על קרקעות דהא
בהדי' קחני לה בשבועות מ"ב ע"ב דאין נשבעי' על הקרקעות
אלא לדיוקא אינטריך לאשמעי' דכלים וכלים דומי' דסתם
קרקעות שהם הילך חייב ולאשמעי' דהילך חייב וא"כ גם
קושייתך לק"מ שוב מלאחי כן בש"מ ב"מ ד' ועיי' שם עוד:

ובקושי' ראשונה נ"ל לפמ"ש חוס' שבועות מ"ב ע"ב ד"ה
על דלמסקנא דב"ק ס"ג ליכא אלא חד כלל ופרט
וכלל אשבעה ואכפל ותרוייהו מימעטי מעל כל דבר פשע וכו'
ע"ש וכיון דקרקע דאימעט מכפל דהוא בגג ע"כ לא מיירי
בגוונא שכחת דהאי גונא לא משכחת אלא במכר לו דבר שאינו
מקיים ולא בגג א"כ גם הא דאימעט משבועה לא מיירי
בכה"ג ושפיר הוי הילך:

ובלא"ה נ"ל א"א לומר דמיירי בכה"ג שהרי בשני הפרשיות
דדרשי' בכלל ופרט וכלל למעט קרקעות כתי' כי
יתן איש אל רעהו וכו' ודרשי' מיני' בשבועות מ"ב ע"א דאין
נחית קטן כלום ועיי' ר"ן שם דאפי' תבעו כשהוא גדול רק
הנתינה ה' בקטנות אין בו דין שומרים והוא מגמ' ב"ק ק"ו
ועכ"פ מבואר דהאי כי יתן דוקא הוא וא"כ לא מיירי קרא
בגוונא שהקשית בדבר שאינו מקיים דלא משכחת אלא בקנה
ממנו דבר שאינו מקיים ולא בנותן לו דהו' ודאי מקיים הוא:

ועוד נ"ל דגם הנמ"י ב"מ ק' שממנו הוציא קצו"ח דין זה
וגם הקצו"ח לא אמרו אלא במטלטלי' וה"ט דהא קי"ל
בחו"מ ס"י רי"ד ס"י"ב בית בביתא אני מוכר לך מראהו נפל
והוא מסוגי' דמנחות ק"ח ע"ב ומוכח שם דגם שור בשוורי
אני מוכר לך ומת מראהו מת וא"כ ה"נ סאה חט"י בחיטוי' אני
מוכר ונגנב או נאבד או ב' אמות בגד בכסותי' אני מוכר לך
מראהו גנוב ונאבד ונשרף ונקרע ועיי' בחובות ק"ט ע"ב ור"ן

גמין ס' וא"כ זהאי דינא דקצו"ח ונמ"י ב"מ כיון דאם נפסד
שיעור חט"י או שיעור בגד שמודה כיון שאינו מקיים מראהו
הנפסד לאו הילך הוא אבל בקרקע לדעת המקשן דאכתי לא
ידע מהא דחפר בה בורות וכו' ולא משכחת קרקע נפסדת
ומראהו נפסד אף דאין הקרקע מקיים הו"ל הילך דברשותי'
קאי בכ"מ שהוא אלא דמחוסר ביטור אחיו והיינו דדייק
בלישני והא כל קרקע הילך הוא והאי כל מיחרת אלא שבה
לומר דלא משכחת קרקע נפסדת והוי הילך בכ"מ שהוא
ובלמחמ לפי המסקנא דמשכחת קרקע נפסדת בחפר בה וכו'
גם בקרקע שאינה מקיים שייך דינו נמ"י וקצו"ח כיון דיכול
להרוא' לו חפירה ונפסדת אלא דאין נ"מ בזה כיון דכלא הילך
אין נשבעי' על הקרקעות כלל ואפי' על שיעבוד קרקעות:

ובבבבי מיושב קושי' קצו"ח שם מהא דב"מ ד' ותנא חונא
אלידך דר"ח וכו' והא הכא כיון דחפוס הילך הוא
והא החס אין ההודאה מקיים דהא אמרי' מה חזית דפלגת
הכא פלוג הכא ע"ש ולפמ"ש לק"מ דהתם כיון דחפוס'י
ועומדי' לפני ב"ד ל"ש מראהו הנפסד ואם נפסד חלי חולקי'
השאר משו"ה אעפ"י שאינו מקיים שפיר הוי הילך וא"ש:

ובזה שחמה על נה"מ ס"י פ"ו שחמה על הש"ך שכתב
דפקדון הוי הילך אפי' הוא ברשות הנפקד מב"מ קט"ו
גבי אס הי' א' מהן מכיר מקצת אבניו קאמר התם דאם השני
מודה במקצת ועל השאר אומר א"י הוי משאיל"מ ולדעת
הש"ך תקשי הא הוי הילך ע"ש וק"ל למ"ש נמ"י ב"מ ג'
דמשו"ה נריך ק"ו דהעדאת עדים מחייב דא"כ הו"א דפטור
דודאי קושטא קאמר משום דאין אדם מעיז משום דכופר הכל
ל"ש אישחמוטי ואע"ג דהוחזק כפרן במקצת משטה הי' בו
מתוך שהי' חובע יוחר ממה שחייב קמ"ל ק"ו דחייב ואמרי'
הואיל והוחזק כפרן במקצת מעיז הוא וגשבע ע"ש ומבואר
היכי דל"ש אישחמוטי ל"ש שבועת מב"מ וא"כ ע"כ מיירי
החס שאין אבני' בעין דאם הם בעין ל"ש אישחמוטי וכיון
דאינם בעין לא הוי הילך כלל:

דע כי המעיין בסוגי' שם ובשו"ע ס"י רס"ד יראה דמיירי
שהאבני' הם בעין כי טענתם הוא אס יקח האבני'
הגדולות והטובות ואי' דא"כ ל"ש אישחמוטי לק"מ דר"ן לא
כתב אלא דהיכי דל"ש אישחמוטי נאמן משום דאין אדם מעיז
והיינו משום דחבירו מכיר בשקרו וכ"ו שייך בהלואה דאם
ראובן הלוא לשמעון מנה ותובע ממנו הרי שמעון יודע שאם
יכפור בו ראובן מכיר בשקרו כיון ששמעון יודע שלוא ממנו,
אבל כאן ליכא העוה דמנא ידע חבירו שגם הוא יודע שהאבני'
שלו דילמא בלמחמ חושב שאינם שלו ואפי' יודע שהם שלו מ"מ
אפשר שחבירו א"י שהוא יודע ואין חבירו מכיר בשקרו וליכא
העוה ושוב כופר הכל פטור מגוה"כ כמ"ש חוס' ב"מ ג'
ומודה במקצת חייב משום דהוי מינו בדדמי דעל המקצת
שיודע וודאי שהוא של חבירו אינו משקר לכפור ועל השאר
נדמה לו שאינם של חבירו וטוען ברי שאינם שלו או משום
ספק מלוה ישניה וכדומה ויש ע"ז ח' ג' עפ"י דברי החומים
ודי בזה:

ובזה שהקשית לשיטת רש"י ב"מ ק"ו דבפקדון דלא עשה לו
טובה גם כופר הכל חייב שבועה אמאי נריך לאוקמא
ביש עסק שבועה ביניהם הא אפי' כופר הכל חייב ומשאיל"מ.
אפשר דדין משאיל"מ דילפי' משבועות ד' תהי' בין שניהם קאי
רק על מודה במקצת אבל כופר הכל אפי' חייב שבועה מ"מ
אין בו דין מחויב שבועה ואיל"מ ועיי' בחומים ס"י ע"ב אות
כ"ה. או אפשר דכיון שהם שותפי' באבני' הוי כעשה לו טובה
מה"ט השותפים הם ש"ש ול"ו כמבואר בחו"מ ס"י קע"ו ס"ח

ובזה יצרך ה' חילו לאורייתא כנפשו ונפש איהב נאמן לכל
לומדי תורה החותם בברכת המורה ולומדי:
עמרם הק' בלהם בק"ק הג"ל

ועיי' סמ"ע שם סקכ"ג. וזה יבואו ברכות ינחו על ראשך
כנפשך ונפש אביך הנאמן דו"ש"ת בלהם:
עמרם הק' בלהם

סימן פ'

לקישור סוף מס' בבא מציעא בתחילתו
במתני' שלהי ג"מ שחי גיטות וכו' אר"ש כל שהעליון יכול
לפשוט את ידו ולטול הרי הוא שלו והשאר של
התחתון ופירש"י ועליון הוא גופי' אפקורי מפקר להו לגבי
שגנאי הוא לו לטול רשות ליכנס חוץ של חזירו וללקוט והוא
פלא דנהי דהעליון אפקורי מפקיר לי מ"מ הרי הוא הפקר
לכל לעניים ולעשירים אבל צמה קנה תחתון שיהי' שלו כיון
שלא עשה בו שום קנין וכבר עמד בזה יערוך דבש ח"ש דרוש
ט', ועיי' מה שחי' נה"מ בחו"מ ס' קס"ז ומל"י כונתי
לדבריו:

אבל לפענ"ד נראה דהנה צ"מ י' אמרינן ד"א של אדם
קונות לו בכל מקום ופירש"י אס' יש סביבותיו דבר
הפקר אין אחר ראשי' לתופסו והוא תמוה מה צ"י רש"י בזה
דאין אחר ראשי' לתופסו וכי עד עכשיו לא ידעין דמה שאדם
קונה אין אדם אחר ראשי' לתופסו ממנו והרי אמרי' בגמ'
דד"א קונות לו:

ונראה דבשם"ק שם הקשה דתמך ד"א מגרשה מתקנת
חכמים ומדאורייתא לא הו' גט עד דמטי לרשותה
והאיך שרו רבנן אשת איש לעלמא ומיך כיון דתקינו רבנן ד"א
שלה הם מדאורייתא דהפקר צ"ד הפקר. אך אכתי תקשי
דהתינה לדעת רש"י צ"ל ד"ה רבא דקנין צ"ד קנין
נמי הוא דילפינן מה אבות מנהלינן וכו' ומהני דהפקר צ"ד
הפקר מה"מ ג"כ להכניס לרשות אחר ע"ש שפיר היא
מגרשת מה"מ אבל לשיטת שאר הפוסקים דס"ל דוקא
להפקיר יש כח ביד חכמים מה"מ ולא להקנות לאחר ועיין
באב"מ ס' כ"ח אות ל"ג הדק"ל איך שרו רבנן א"א לעלמא:

ונראה דכיון דחכמים יכולין להפקירו מה"מ מכל אדם א"כ
הו' לגבי דבר זה כאלו לא היה אדם בעולם רק הוא
לכדו וא"כ ממילא הוא שלו מד"מ חו' רמז רש"י במחק לשונו
דד"א קונות לו אפילו מד"מ כיון דאין אחר ראשי' לתופסה
וחכמים הפקירו מכל אדם מה"מ ממילא הוא בעליו והוא שלו:

ולפ"ז תקשי איך אר"מ שהוא של עליון הא קי"ל צ"ב ס"ד
ובחו"מ ס' רי"ד דהיכי דאין לו דרך לכנס לתוך שלו
אלא דרך רשות חזירו צריך ליקח לו דרך או יפרח באויר ע"ש
וא"כ ה"נ כיון שאין לו דרך מעליון לחלוש ירק שלו אלא"כ
עובר ברשות התחתון וא"כ ביד התחתון שלא להניחו לעבור
ברשותו ללקט וכיון שאין ביד שום אדם לטול שוב ממילא הו'
של התחתון, ובשלמא התם בסי' רי"ד אין הבור והדומה וכדומה
של החיזון כיון דיכול לעמוד זמן מרובה אולי בין כך יקח לו
דרך או כל החצר החיצונה ויכנס לבור ודומה שלו אבל הכא הרי
הירק יתקלקל ולא יהי' שוה כלום והו' כאבדה ממנו ומכל
העולם עיי' צ"מ כ"א ואמאי לא יהי' של תחתון:

אך ו"א דדוקא התם דצריך לכנס מדיר ואיכא היזק דריסה
עיי' שם"ק צ"ב שם יכול למחות אבל כאן כיון שהירק של
עליון ואין צריך לכנס רק פ"א ללקטו הו' זה נהנה חו' לא
חסר דכופין על מדת קדוש כדאמרינן צ"ב י"ב וצריך להניחו
לכנס וללקוט ושפיר הוא של עליון וכ"נ מדברי רש"י שר'
שגנאי הוא לו לטול רשות לכנס וכו' ול"ל משום גנאי מ"ל
דהתחתון לא יניחו לכנס אע"כ דנטיילת רשות כופין אותו על
מדת קדוש להניחו לכנס:

סימן ע"ט

שיל"ת צ' אופאלו ה' לם' יתרו תרנ"ט לפ"ק
ישאן הרים שלום, לאור בלום, החרף וציק ברכ השטן, וריח
לו כלנזון מו"ה יעקב ברוינפעלד נ"י בקראקא:

מה שהביא קושיא בשם גדול א' עמ"ש חוס' צ"מ ה' ד"ה
שכנגדו שהקשו אמאי בשבד שכנגדו נשבע ונטל ואמאי
לא אמר מתוך שאיל"מ, ומי דאי נימא משלם לא שבקת לי
חיי דכ"ע יביאורו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו, והקשה הרב
לפמ"ש החומים ס' קי"ז בסופו דגבי מטלטלין לכ"ע גם קונם
פרטי מפקיע מידי שיעבוד, והרי ע"כ מיירי בדלית קרקע
לחשוד דאל"כ אין נשבעין על כפירה שיעבוד קרקעות כמ"ש
חוס' צ"מ ד' ד"ה אין נשבעין, וא"כ יש ענה לחשוד לאסור
מטלטליו על הבט"ח בקונם פרטי ושפיר שבקת לי חיי:

ולא ידענא מה קושיא הרי חב"א בלדו דכופין הב"ד אותו
לישאל על נדרו כמ"ש הר"ן בכתובות נ"ט וכמ"ש גם
החומים שם, ועיי' סמ"ע ס' קי"ז סקכ"ד, וא"כ אכתי לא
שבקת חיי לחשוד:

ועוד שהתובעים יכולים ללות מאחרים ויפרעו ממנו מדר' נמן
ואי שיכול לאסור גם עליהם זה לא יעשה שיהא מודר
הנאה לכל כמ"ש הרא"ש בכתובות נ"ט, ועיין ר"ן נדרים מ"ז
ע"ב ד"ה לוה, ועכ"פ הוא בכלל לא שבקת חיי שיהא מודר
הנאה לכל העולם וא"ל יטלו כל אשר שלו:

ועוד מי לא משכח שיביאורו לידי שבועה ויטענו על כל אשר
לו שהוא שלהם ופקדון הוא אצלו וכל זמן שהוא בעין
אין כאן שיעבוד קרקעות או שאין לו קרקע או מחל לו
השיעבוד ויהי' משאיל"מ, ואי דיאסור בקונם פרטי הא אינו
שלו כלל וא"י לאסור של חזירו, ואי משום דהתובע ידע שאינו
שלו ויכול לאסור לא יטלו ממנו, ו"א דחשד אממונא לא חשד
אשבעתא הוא דוקא בשבועה דכל העולם כולו מדעו כמ"ש
חוס' צ"מ ה' ד"ה דחשד ולא בקונם דקיל, ועיין גיטין ל"ה,
ולא"כ צ"מ ו' דחשד אממונא לא חשד אשבעתא משום ס'
מלוה ישנה, ואי משום דממון אפשר בחזרה כבר כתבו חוס'
שם דוקא אס' לא יחזר יחזיר חו' לא שייך צבא לטול דימתין
אס' יחזר שחייב לו יתבענו או, ועוד דבלא"ה משום מלוה ישנה
ל"ש לא שבקת חיי, וע"כ רק שכל חשד אממונא יעשה כן
וא"כ יאמר שהוא פקדון וא"י לאסור והרי הוא חשוד אממונא
וחשוד ג"כ לעבור על קונם:

ועוד נ"ל דהרי דעת הרמב"ן בחשו' ס' ס"א דלמ"ד
שיעבודא דאורייתא גם במטלטלין הוא שיעבודא
דאורייתא רק דאינו גובה מלקוחות מדרבנן משום דלית להו
קלא הביאו צ"י ס' ק"ד מחו' ח' וכן כתב רש"י סוף מס'
קידושין, ועיי' פנ"י צ"ב ב"ק י"ב בחוס' ד"ה אנה מתניחא. ולפ"ז
אחי שפיר דהחומים לא כתב דבמטלטלין קונמות מפקיע מידי
שיעבוד אלא אי במטלטלין שיעבודא לאו דאורייתא, אבל חוס'
בחירוק זה ס"ל דגם במטלטלין שיעבודא דאורייתא ואין
קונמות מפקיע מידי שיעבוד ושפיר כתבו דלא שבקת חיי
לחשוד, ואפילו מאמר דגם אי שיעבודא דאורייתא צריך לזה
אלמנה שלא יפקע מידי שיעבוד מ"מ אפשר דהא דאלמנה והא
דשכנגדו נשבע ונטל תקנו קודם שחקנו דאינו גובה מטלטלין
מלקוחות:

אך זה אינו דכר הקשו חוס' ריש ב"מ ד"ה זה אמאי בזה
אמר כולה שלי זה אמר חזי' שלי האומר כולה שלי ישבע
שאין לו זה פחות מג' רביע והאומר חזי' שלי ישבע שאין לו
זה פחות מרביע וימא דאין ספק מוציא מידי ודאי דהאומר
כולה שלי ודאי יש לו זה חזי' והאומר חזי' שלי ספק אם יש
לו זה כלום דלאמרי' גבי ספק ויבס וחי' דהתם יבס שהוא בנו
של סבא והוי ודאי יורש ולא יוציא הספק מספק ממוט אבל
הכא אין סבא מה שהוא ודאי בחזיו שיעיל לו בחזי' השני
ע"ש ולפ"ו ה"ג מה שהעליון הוא ודאי עד כדי פשיטת ידו
ובשאר העיקרים אינו מועיל לו בשאר הטפ"י ושפיר מיקרי
התחתון מוחזק ולכן השאר של תחתון מספק כנ"ל. ולפ"ו
שפיר נעוץ סופו בחילתו כיון דקחני בריש ב"מ זה אומר
כולה שלי זה אומר חזי' שלי וכו' וקשה קושיית חוס' וע"כ
כתי' חוס' לכן שפיר אר"ש כל שהעליון וכו' והשאר של
התחתון וא"ש:

סימן פ"א

שיל"מ ב' איפאלו ב' לסדר במספר שמו"ל לפ"ק
שלו"ם ובכרה, לבחור כהלכה, חתן חמים למעלות, בית ד'
עולות, חרוך ושטון, וריח לו כלבטון, כ"ה עקיבא נ"י
בליא.

ועתה באמי על ד"ת אשר כתב בגמרא ב"מ ל"ב דקאמר
טעמא דכתב רחמנא אח שבחתי תשמורו הא לא"ה
הוא ציחא לי ואמאי האי עשה והאי לא"ת ועשה ולא אחי
עשה ודחי לא"ת ועשה ופירש"י הקושיא על השבחה אצידה והק'
פניי הרי אגופא דקרא קשיא ל"ל קרא פשיטא דאין עשה
דכיבוד דוחה עשה ול"ת דשבת. וכתב למחך דאגופא דקרא י"ל
כיון דהבן מחויב בעשה דכיבוד ול"ש אי בעי לא עבד ע"י ב"מ
י' א"כ יש שליח לד"ע והאז חייב משום עשה ול"ת דשבת
דאפי' בשליח שוגג כתבו החוס' שם דישלד"ע ושפיר סד"א
דהבן מחויב בעשה דכיבוד כיון דרק האז עובר ולא הוא אבל
באמר לו אביו הטמא נהי דהאז עובר על עשה ול"ת מ"מ גם
הבן עובר שהרי טמא הוא ואפי' טימא אותו האז בידים טמא
הוא וכן בהשבת אצידה נהי דהאז עובר על עשה ול"ת דהשבת
מ"מ גם הבן עובר שהרי גם הוא לא השיב ולכן פריך על זה:

הרבה תשובות בדבר, מ"ש גבי טומאה שגם הבן עובר שהרי
טמא הוא לא כן הוא דאם המשלח חייב ולא השליח
אין השליח עובר במה שהוא טמא דהוי כנטמא באונס ואינו
חייב אלא על המעשה שנטמא עלמא ואם המעשה כאלו עשה
האז ולא הוא ל"ש לומר לפי סברתו שגם הבן עובר:

ובד"ה גם מ"ש גבי שבת דהוי כאלו עשה האז ולא הבן נמי
בזכא הוא דכבר כתבו כל גדולי אחרונים דמשו"ה
לא אמרינן באמירה לנכרי בשבת לעשות מלאכה יש שליחות
לנכרי לחומרם משום דמ"מ גופו של ישראל נח וגופו של נכרי
לא נח ולא אמרינן אלא דמעשה השליח הוי כמעשה המשלח
ולא דגופו של השליח הוי כגופו של המשלח והוי כמדי
דממילא ובמנות שנגופו דל"ש ב"י שליחות ע"י קטורה"ם סי'
קפ"ב וא"כ גבי שבת בלא ה"ט דאין שלד"ע נמי ל"ש שליחות:

אבל גם מעיקרא דדינא פירכא דלפי דעתו היכא דיש שלד"ע
וחייב המשלח אין השליח עובר כלל, והא ליחא דאפי'
במקום דגלי קרא דיש שלד"ע כתב הש"ך בחו"מ סי' רנ"ב
סק"ד דלא גלי קרא רק לחייב המשלח ולא לפטור השליח ע"ש,
וא"כ גם השליח עובר בעשה ול"ת רק חיוב ליכא על השליח
אלא על המשלח וממילא השליח פטור דחיוב אי' אמר רחמנא

ולפ"ו המינה אם העליון לא אפקרי' אבל לר"ש כיון דכ"מ
שא"י לפשט ידיו וליטול הרי אפקרי' וכבר יא' מרשמו
ואינו שלו ואינו יכול לזכות בו רק כמו אחר שזכה מן
ההפקר כמבואר בחו"מ סי' רע"ג וא"כ שפיר יוכל התחתון
למחות שלא יכנס שום אדם ברשותו לזכות בו כיון שהוא חסר
דהא גם הוא יכול לזכות בו וכיון שהוא אצד מכל אדם שפיר
זכה בו התחתון ממילא כקושי' הנ"ל ומיושב קושיית יערוח
דבש:

אמנם אחי קשיא למ"ש נתיבות המשפט סי' רס"ב אות ג'
לחלק בין יאוש להפקר דבהפקר קיי"ל כרבנן דר"י
בנדרים מ"ג דמיד שהפקירו יא' מרשותו אפי' דלא אחי
לרשות וזכה דילפי' משמיעה דכתיב תשמענה ונטעמה אבל
ביאוש דכתבו חוס' ב"ק ס"ד ד"ה מוצא דילפינן מהא דמה
שמלה מיוחדת וכו' ושם כתיב ומלאכה הוא ברשות בעלים כל
זמן שלא זכה בו שום אדם ע"ש והרי כאן לא הפקירו העליון
שהרי לא אמר בפ"י שהוא מפקיר ועיין בחו"מ סי' רע"ג והרי
הוא כמו נדר כמבואר שם וא"כ צריך להוציא בפ"י ועיין ר"ן
רפ"ק דפסחים אלא שנתייבש העליון וכ"כ מלשון האשכנזי
בסוגיא דנקט לשון מתיבש וכן הוא לשון הב"י סי' קס"ד וא"כ
כל זמן שלא זכה בו התחתון הרי הוא של עליון וכיון שהוא שלו
ועתה רוצה ללקטן וסחור מן היאוש שפיר מחויב התחתון
להניחו לכנס וללקטן והדק"ל אמאי הוא של התחתון וזמה זכה
בו:

וב"ל דבנדרים ל"ד ע"כ אמר רבא הימא לפניו ככר של הפקר
ואמר ככר זו הקדש נטלה ואכלה מעל לפי כולה וכו'
ובפ"י הרא"ש שם והקשה הרא"ם אמאי נקט ככר של הפקר
וימא הימא לפניו ככר של הקדש ופי' בשם הר"י שהככר של
הפקר הימא רחוקה ממנו הרבה ואין אדם סמוך לה שיכול
לזכות אלא הוא ואמר לכשאזכה בככר זה יהי הקדש וקמ"ל
דחל עלי' הקדש דכיון דכידו לזכות בו דלאמר בפרק אעפ"י
וכו', ולפ"ו ה"ג כל זמן שלא חזר העליון מן היאוש והרי אין
צריך להניח לשום אדם לכנס לרשותו כנ"ל וא"כ כידו לזכות בו
וממילא דיכול להקדישו וה"ה להפקירו ולמכרו וא"כ י"ל
דמה"ט נקרא תחתון מוחזק ע"י חוס' ב"מ ז"ד ע"כ ד"ה
לימא דלסומכוס דס"ל ממון המוטל בספק חולקין מיקרי
שניהם מוחזקין אעפ"י שאינם מוחזקים ע"ש וה"ג י"ל דמיקרי
מוחזק מטעם הנ"ל אעפ"י שאינו מוחזק כנ"ל:

והנה לעיל י"ב בעי רבא זרק ארנקי מפתח זה ויא' מפתח
אחר מהו אירי שאין סופו לטע כמזנה דמי או לא
וע"ש ברש"י וחוס' וסלקא בספק והכי פסקינן בחו"מ סי'
רמ"ג סכ"ד דהוי ספק ע"ש ולפ"ו כאן מיד שנתייבש העליון
אי אמרי' אירי שאין סופו לטע כמזנה דמי קני' לי אירי חזירו
לתחתון אלא דיש ספק דילמא לאו כמזנה דמי ואינו של
התחתון אבל כיון דכתבנו דתחתון מיקרי מוחזק וכיון דהוי
ספק דילמא קני' לי באירי שאין סופו לטע אוקי בחזקתו
ושפיר הוי של תחתון:

אך אחי קשה הא אמרינן ביבמות ל"ח ספק ויבס שבאו
לחלוק בנכסי סבא ספק אמר אנה בר מיחנא אנה ואי
לי פלגא ויבס אמר אח כרא דדי אח וליא לך ולא מידי הו"ל
יבס ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ע"ש ולפ"ו
ה"ג כאן שהעליון ודאי יש לו עד מקום שיכול לפשט ידו
ולטול וגם העיקרים ושרשים דלמטה ודאי הם של עליון
והתחתון ספק אם הטפ"י שלמטה הם שלו ואין ספק מוציא
מידי ודאי ולא מיקרי תחתון מוחזק וגם לא מהני לי' הספק
שיה"י שלו מזד תורת מוחזק ואמאי הם של תחתון:

אבל בלאה"ג לא ידענא מי לא עסקין שאל' אביו בע"ש שחוט לי בשל לי שיהי' לו לאכול בשבת והי' אפשר עוד לשחוט ולבשל בע"ש ונאנס הבן ולא עשה בע"ש ואכחי מזון האב עליו והו"א דדמי שבת ונרץ קרא ללא דחי וזוה שפיר הוי אז עושה מעשה עמך וגם ל"ש בזה אשלד"ע ועי' במל"מ פ"ג מגניבה וקלוה"מ סי' קפ"ז אות ב':

ויש עוד לעורר הרבה בדבריו אבל מחמת ענינים שונים, הנני חוסם בנכרת כהנים, מדר שוכן מעונים, המצפה לישועה, ומלאה הארץ דעה, דושו"ט:

עמרם הק' בלוהם

סימן פ"ב

שיל"מ ב' איפאלא יום א' לס' וממזכר מהל' לפ"ק ידיו שלום בחילך בני אהובי הרב המאור"ג חריף ובקי כמו"ה יודא נבי נ"י בלוהם אבדק"ק האנאשאורטין:

מכתבך מיום ג' שלח הגיע עדי בזמנו ועתה באתי על ד"ת, במעשה שהי' איש אחד מפולין קנה אצל איש אחד ממקומך שזיפין יבישים [טשעטשעקטן] וזוה עליו שישקול אותם וסומך עליו במשקלו, וכאשר מיד בא בחזרה חיכך א"ל שיש להם 265 קילא ומסר לו ג' שקין והוא נטל אותם ונסע לנימו והמוכר נשאר חייב עוד ללוקח ה' זהובים שלא היה לו להחזיר ה' זהובים המגיעים ללוקח בחזרה מן הבאנקנאטען אשר שילם בעד מקחו, וכאשר הלוקח בא לנימו כחזר להמוכר שחסר מהם 20 קילא ואין שוקלין רק 246 קילא, ועתה בא הלוקח ותובע מן המוכר ה' זהובים הנ"ל וכי קילא שזיפין החסרים, והמוכר השיב שמיד שנפע הלוקח ראה שחסרים לו שזיפים ואמר בלבו איך אפשר שהי' לי הרבה ועכשיו אין לי, וטוען שגב' שקיס היה סך הנ"ל ובשק הג' טעה ומסר לו, ולכן אף שמודה שחייב לו ה' זהובים אבל יש לו בידו כנגדו שק הג' עם שזיפים והלכו ביחד אלל חנוני לנסוח כמה משקל של שק שזיפין ומלאו שאין ב' שקיס משקל סכום הנ"ל, והמוכר טוען שהיו שקיס יותר גדולים, והלוקח משיב כיון שהיו שקיס של קמח אינו בנמצא יותר גדולים מן אותן שהיו אלל חנוני דהיינו ק' קילא:

ובתבת דטענת הלוקח שהי' חסר כ' קילא אינה טענה, דמבואר בחו"מ סי' רל"ז ס"ג דהמוכר לחזירו קרקע וכו' ונמצא במקח מום וכו' מחזירו אפילו לאחר כמה שנים, אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום הרי זה מחול ואינו יכול לחזור, א"כ ה"נ כיון שהלוקח מכר השזיפין הוי כמו נשתמש בו וא"י לחזור, ובפרט למ"ש סמ"ע שם סק"י דה"ה בכל דבר שהי' יכול להבחין לאלתר וכו' ולא הקפיד לעשות כן וכו' אינו חוזר, וכ"ש כאן שלא היה לו לסמוך עליו במשקל והי' לו לשקול עוד הפעם ולראות אם המשקל כאשר אמר המוכר ולא עשה כן בודאי מחל, וכ"ש כשכבר מכרם שאין לו שום חביעה:

ושוב לחלק יאחז דהרי מבואר שם בס"א דאם טעה במשקל חוזר לעולם, וכחז סמ"ע סק"ז דהמקח קיים רק שמחזיר לו אוגאה, א"כ דוקא במום שרואה לחזור מן המקח אמרינן כיון שנשתמש בו מחל ואינו יכול לחזור משא"כ כאן דהמקח קיים אין ראוי ממה ששתמש בו שמחל אוגאה:

ורחזרת מזה דהו"ל למיסק אדעת' דילמא יכחיש המוכר ויטעון שלא חסר ואם מכרם הלוקח א"א לברר ואם היו השזיפין בעין היה אפשר לברר אלא עכ"ח כשמכרם מחל, וכן פסק הב"ח להדיא רס"י רל"ז גם בטעה במשקל ומנין אם

ולא שני חיובין וכיון דשליח עובר עכ"פ עשה ול"מ שפיר תקשי ל"ל קרא הא אין עשה דוחה ל"מ ועשה. וכן כחז מג"א סי' תל"ב סק"י דבעשה מזוה ע"י שליח אע"ג דהמלצה הוא כאלו עשה המשלח מ"מ שליח יכול לברך משום שגם שליח עושה מזוה ע"ש וה"ה גבי עבירה כנ"ל:

וקושית פנ"י לפענ"ד לק"מ דהרי בימות ו' מוקמינן ליה בלאו דמחמר ע"ש. וכבר כחז בחי' רש"א שם דבמחמר ליכא עשה דשבת דמסתמא משבות אינו עשה אלא באבות מלאכה ע"ש. [עי' בשו"מ משנה הלכות ח"ה סי' רס"ח, ח"ו סי' קנ"ט]:

ובזה שהקשה על דברי עצמו א"כ האב אין עושה מעשה עמך ואינו מחויב לכבדו דאמרינן ב"מ ס"ב ע"ש. והנה קושית זו תקשי גם בלי דבריו דהרי אמרינן בקידושין מ"ג דאפילו אי אין שלד"ע מ"מ חייב המשלח בדיני שמים ע"ש. ועיין בש"ך חו"מ סי' ל"ב סק"ג וחקשי איך ה"י סד"א שישמע לאב הא הוי אינו עושה מעשה עמך:

ובש"ך שם הביא ראוי לחוס' ב"ק נ"ו דמשלח פטור אפילו מדיני שמים מסנהדרין כ"ט דאמרינן מנין שאין טוענים למסית מנחש הקדמוני וכו' עד מאי הו"ל למימר דברי הרב ודברי החלמדי דברי מי שומעין. והא דאין שלד"ע נמי הוא מה"ט ואי נימא דבדיני שמים חייב הא החס דיני שמים הוא. ובהגהות שו"ע שם כחז דשאני גבי נחש שלא הי' על הנחש שם משלח לומר שלוחו של אדם כמותו בדיני שמים רק דיעץ לחוה שחאכל להנחת עצמה וחילוק זה נשמע ממ"ש מג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ט. ולא ידעתי מדוע הביא ממרחק לחמו מדברי מג"א הלא חלמוד ערוך הוא בקידושין מ"ג באומר לשלוחו לא בעול את הערוה ואכול את החלב שהוא חייב ושלוחו פטור שלא מצינו בכה"מ כולה זה נהנה וזה מחחיב ע"ש. וגם בגוף דחייבו אתי תמה הרי הש"ך נשמר מזה וכחז דהטעם דאין שלד"ע הוא נמי משום אוחה טענה דדברי הרב וכו' וא"כ כמו דלא מהני ה"ט לפטור המשלח בשלד"ע מדיני שמים ה"נ לא הי' מהני לפטור הנחש מד"ש מה"ט. ולפענ"ד נראה דבהך דברי הרב וכו' י"ל שני פירושים, א' דיכול המשלח לומר כסבור הייתי שלא ישמע לי וכמ"ש רש"י בנמה דוכתי ולפי זה שפיר חייב בדיני שמים דידוע מחשבות יודע שלא הי' סבור כן רק מחשבתו הי' שישמע לו. ב' י"ל דמשום ה"ט דדברי הרב וכו' ודאי שליח אדעת' דנפשי' עבד ולא משום ציווי המשלח ולכן פטור המשלח אפי' מד"ש ולפ"ז א"ש דהאי דנחש שהי' להנחת חוה ודאי אדעת' דנפשה אכלה ומשום הכי הנחש הי' לי לטעון דברי הרב וכו' ופטורה אפי' מד"ש אבל שלד"ע שהוא להנחת המשלח ל"ש דשליח אדעת' דנפשי' עבד רק ע"ד המשלח רק שיטעון המשלח כסבור הייתי שלא ישמע לי בזה י"ל שבדיני שמים שפיר חייב המשלח כנ"ל וא"ש:

בדחזור להנ"ל דאי המשלח חייב בד"ש תקשי הא אינו עושה מעשה עמך אבל לפענ"ד נראה כמ"ש הראשונים בזהאי דשחוט בשבת דשחיטתו כשרה אע"ג דבאותו שחיטה נעשה מומר לחלל שבת כפרהסיה והוי מומר לכה"מ ושחיטתו פסולה מ"מ אותו שחיטה שנעשה בה מומר כשרה ועי' קלוה"מ סי' נ"ב בשם סגן הכהנים דאוחו עדות שנעשה פסולים ע"י כשרה והוי קידושין ע"ש באריכות וה"נ אוחו ציווי של אב שנעשה האב ע"י עשייתו אינו עושה מעשה עמך עדיין מחויב לכבדו ולשמוע לו וגדולה מזו הביא בפ"ת סי' ר"מ אות ט"ו בשם פנ"י ב"ק נ"ד דלא מקרי אינו עושה מעשה עמך בפ"א אלא אם שינה באיולתו ע"ש:

נדע לו הטעות ושחק והשחמש בו וכיוצא בו דגלי דעמי דלא קפיד הו מחילה ושוב אינו יכול לחזור בו:

ואני טרם אענה אודיעך כי מ"ש שפ"י שהלוקח מכר השופיין מוכח דמחל דל"כ לא היה לו למכור כדי שיהא אפשר לברר אם יכחיש המוכר פותר אין לו, והרי גם אילו ה' בעין לא היה יכול לברר ואפילו היה מביאם חזרה היה יכול לטעון שאין אלו אותן שקים שנחן לו כמו שטוען עתה שה' שקים גדולים וגם מה שאתה רוצה לסמוך על ה"ח תמורה הרי נראה לעין שהסמ"ע הסכים לפסק הש"ע וכן הש"ך מדשחק ולא כתב כלום אפילו לעיין בנ"ח וכן נה"מ שם, ובשו"ע כתב דחזור לעולם, ואין לפרש דחזור לעולם היינו קודם שנדע הטעות דקודם שנדע הטעות גם במוס חוזר לעולם כמבואר ס"ג:

ועיין בסמ"ע סק"ג פי' אפילו לזמן מרובה וכו' דשאי הכא דטעותו ידוע דמי לחזרה גזילה דאין לה זמן ע"ש, וא"כ מהיכי יתתי נימא דמחיל אם מכרם לאחר שחודע לו הטעות כמו במשחמש לאחר שנדע לו המוס. וגם אין לפרש דהא דחזור לעולם היינו בלא השחמש דמשמע מלשון המחבר ס"ג דגם בנמצא מוס מחזירו אפילו לאחר כמה שנים אחר מציאת המוס אם לא נשחמש בו אחר שנדע לו המוס, וכן משמע יותר מלשון הרמב"ם פט"ו ממכירה ה"ג:

ועתה אפרש שיחתי קצת, שעל מה שכח הרמב"ם פט"ו ממכירה והוא שלא ישחמש במקח אחר שידע במוס אבל אם נשחמש בו אחר שראה המוס ה"ז מחל וכו', וכחב המ"מ יא' לו ממה שאמרו בן במקדש את האשה וכו' עלי' ונמצאו בה מומין דאמרינן אין אדם שותה ככוס אלא"כ בודקו ותייב בכחובתה כמו שנבאר פכ"ה מאישות ה"ו, וכן הם דיני מו"מ שור' לאשה דינייט אלו כדאימא פרק המדיר ע"ש. ואני תמה מה ראי' הוא משם, בשלמא באשה אם בעל אחר שנדע לו המוס ועי' ב"ש אה"ע סי' קי"ז סק"ט אם לא נחפיים ומחל לא היה בא עלי' דמאוסה בעיניו, ועוד אם לא נחפיים ומחל והיו מקח טעות הו בעילתו בעילת זנות ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, אלא ודאי מחל, אבל בשאר מקח היכי מוכח דמחל ממה שנשחמש בו הרי אפילו אינו מוחל והיו מקח טעות מה בכך אם נשחמש בו הלא אינו מאוס בעיניו וגם ל"ש אאעב"ז. ונדע לך דהרי גבי אשה אפילו לא ידעינן שידע מן המוס אמרינן מסתמא דע דחוקה אין אדם שותה ככוס אלא"כ בודקו, ובשאר מקח בעינן דוקא שלא ישחמש בו אחר שידע במוס, אבל אם נשחמש בו קודם מחזירו אפילו לאחר כמה שנים, וכדמשמע מלשון הרמב"ם והמחבר הג"ל, ולא אמרינן חוקה אין אדם משחמש במקח אלא"כ בודקו, אע"כ כחילוק הג"ל:

ועוד דאמרינן בנדרים פ"ו והלכתא חוכ"ד כדיבור דמי חזן ממגדף ועע"ז ומקדש ומגרש, ופי' הר"ן דבשאר דברים דלא חמירי כולי האי כשאדם עושה אותם לא בגמר דעתו הוא עושה אלא דעתו שיוכל לחזור בו חוכ"ד, אבל הני דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה ומשו"ה אפילו חזרה חוכ"ד לא מהני ע"ש, וא"כ מה ראי' מאשה למקח בשלמא באשה דחמיר אם הכניסה וכ"ש בא עלי' וודאי עשה בהסכמה גמורה וראה ונחפיים ומחל, אבל בשאר מקח דלא חמיר אפשר דגם אם נשחמש בו לא עשה בהסכמה גמורה ולא נחפיים ומחל רק דעתו לחזור:

אבל פשר דבר נראה דגם במקח אם כבר ידע המוס ודעתו לחזור כיון דהו מקח טעות ובטל המקח ואינו שלו כי

משחמש ב' הו שואל שלא מדעת וגזלן הוא ומוקמינן ל' בחזקת כשרות שאינו גזלן אלא דמחיל על המוס ודעתו לקיים המקח ושוב א"י לחזור, אבל קודם שידעינן שידע מן המוס א"ל חוקה שאינו משחמש בו אלא"כ בודקו דשמא יהי' בו מוס, דו"א כיון דהמוכר מכר לו סתם ולא הגיד לו שיש בו מוס סומך עליו ומשחמש בו דברשות ובהיתירא קא משחמש:

ולפ"ז התייג בנמצא מוס דהמקח בטל שפיר יש הוכחה ממה שנשחמש בו דנחפיים ומחל, אבל בחסר מן המדה ומשקל ומנין דאין המקח בטל ומוחר להשחמש בו א"כ אין הוכחה ממה שהשחמש בו דמחיל, וא"כ מסתברא דעת המחבר וסמ"ע ונה"מ דבזה אפילו דע ונשחמש לא מחיל ודלא כנ"ח:

ועוד דבשלמא במוס יש בנ"א שאין מקפדינן במקצת מומין וכמ"ש הב"ח עצמו סי' הנ"ל ד"ה ואפילו פי' המוכר ולהכי אם נשחמש בו אמרינן שהוא מאותן בנ"א שאין מקפדינן, אבל בחסר או יתיר כל אדם מקפיד ולא שדי אינש זויי כדאי אלא"כ רוצה לימן מתנה ולמחול ואין ראיה משמיעו שנותן ומחל:

ואמנם אפילו לדעת הב"ח נ"ל שדקדוק כתב אבל אם נדע לו הטעות ושחק והשחמש בו דהיינו ששחק ג"כ וכיוצא בזה דגלי דעמי דלא קפיד הו דהו מחילה, אבל אם לא שחק רק הודיע מיד למוכר וחבט ממנו החסרון אעפ"י שנשחמש בו גם הב"ח מודה דלא הו מחילה ואדבריה המוכר שטוען שמד שנפסע הלוקח ראה שחקר לו ושטעה כמה שמסר לו השק הג' ושחק ולא הודיע ללוקח אמרינן דהו מחל לדעת, ואי קמאי ידי הו אחי עובדא הייתי מחייב המוכר היסת שלא ה' חסר כיון שהוא כופר הכל:

וב"ש דחייב המוכר לשלם החמשה זהובים דאף דקי"ל בסי' ע"ה ס"ו דנטוען יש לי בידך כסות וכלים דהו כופר הכל ומיפטר בהיסת מ"מ כאן הודה המוכר שחייב לו ה' זהובים ואחר טענות ומענות רבות טען שחייב לו כנגדם השק הג' הנ"ל, והרי דעת הסמ"ע סי' ג' סק"ו דמומחה לרבים ופי' החומים שהצבור תקנו שיהי' לו דין ב"ד הודאה בפניו אפילו ביחיד הו הודאה והסכים עמו בנתיבות שם ודלא כש"ך סק"ו דלא הו הודאה, ועיין ש"ך סי' פ"א סקנ"ו דאם חבט חבירו בנ"ד והודה לו אינו יכול לחזור בכל ענין רק חוכ"ד, וכ"כ באה"ט שם סקמ"ב, ומבואר בסי' קכ"ו ס"ג דאפילו אם נאמן טעיתי במיגו דלהד"ס מ"מ במיגו דפרעתי אינו נאמן ע"ש בסמ"ע וש"כ, ועי' ש"כ סי' פ"א וחומים שם סקע"ד וכללי שו"ע שר' כנה"ג אות ס"ב, ולפ"ז בנ"ד כיון שא"י לטעון להד"מ דהא הו הודאה אינו נאמן טעיתי במיגו דפרעתי ונריך לשלם ה' זהובים:

דהב"ה מ"ש בשם חומים דמומחה לרבים היינו שהצבור תקנו שיהי' לו דין ב"ד, ליחא בחומים אלא שכח זה לדין בפני עצמו מסבירא דנפשי', אבל פי' מומחה לרבים כמ"ש סמ"ע סק"ה, אבל מ"מ הדין עמך בזה דמהני הודאה לדעת סמ"ע ונתה"מ דהיכי דמהני הדין מהני נמי הודאה בפניו, דהרי כתב רמ"א שם ג"כ ולא קבלו עליהם ומשמע דבקבלום מהני דיני' אפי' בא' וגם הודאה בפניו שאין יכול לחזור:

אבל מה שהבאת ב"י סי' ע"ה דהא דנאמן יש לי בידך היינו רק במיגו דפרעתי או להד"ס אינו מוכרח למעיין שם, אבל הוא שפת יתר דאפילו נאמן בלא מיגו היינו אם אינו מכח טענת טעיתי אבל טעיתי וודאי אינו נאמן בלי מיגו כמבואר בסי' קכ"ו. אך גם לזה אין צורך בנ"ד כיון שכבר הודה שחייב

טעמי אף שהוא טענה גרוע במיגו וריב מיגות הם כך שנאמן
בטענה גרוע במיגו שהי טוען טענה טובה:

ובם מ"ש שטענת המוכר הוא רק טענת שמה נראין דברין
אבל מ"ש דא"כ הוי ברי ושמה ואמרין ב"י מיגו להוציא
כמו שהביא הש"ך סי' פ"ב בכ"ז אות ט"ו וא"כ נאמן הלוקח
שלא היה משקלם יותר במיגו דלהד"ס שלא מסר לו ג' שקים,
אינו כלום, דמה עדיפותא דטענת שלא מסר לו רק ב' שקים
מטענה שלא היה משקלו כ"כ לא בריוח ממון כמו מודה
במקלם במיגו דכופר הכל ולא טענה טובה שמהימן יותר, ואין
זה בגדר מיגו כלל. אבל הדבר פשוט כיון דהוי רק טענת שמה
א"כ למ"ש הש"ך סי' ע"ה סקכ"ז דאפילו אם הם פרעון
קודם הלוואה נמי הוי כאיני יודע אם פרעתיך כיון דהחזיר
וודאי והפטור ספק ע"ש, א"כ גם כאן החזיר ה' והוציא וודאי
יש לו כנגדו שק ג' ספק פרעון והוי א"י אם פרעתיך וחייב
המוכר לשלם ה' והוציא:

ועל ח"מ בסוגיא דטוענו חטים אין פנאי להשיב רק בשני
דברים להעמידך על האמת. א' דגם למ"ד טוענו חטים
ושעורים והודה לו בלאחד מהן פטור היינו רק משבועה
דאורייתא ולא מדמי הודאה, ורק בטוענו חטים והודה לו
בשעורים פטור אף מדמי שעורים, ושניה מ"ש למחך קושיא
ראשונים דהוי מודה בקנס דו"א משום דבממון כה"ג יכול
לפטור עצמו בטענת משטה, והא לימא דאם כן גם במחני
יכול ליפטור עצמו בטענה זו, ואין נ"מ בסדרתך רק במודה
בקנס ואח"כ בלא עדים, וגם בזה אין נ"מ רק אם מחייב עצמו
במדי, וע"כ ז"ל כחירוך ראשונים דאיכא עדים ולא הועלת
במירוך כלום. ובה הנני חותם בדרכה שלימה אצריך הדו"ש"מ
באבה: עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

סימן פ"ג

ב"ה חידו"ת מאת אדמו"ר"ה בסוגיא
דמתנה על מנת להחזיר

כלל א'

ביצד צריך לעשות התנאי בשאומר ע"מ להחזיר
(א) דעת הרשב"ם ב"ב קל"ז ע"ב דלא בעי תנאי כפול
דסניחא ליה דלא בעי תנאי כפול רק בגיטין וקידושין:

(ב) דעת התוס' שם ובסוכה דף מ"א ע"ב ד"ה הילך דבעי כל
דיני תנאי כפול באתרוג והא דלא קאמר רבא הכי משום
דלא חש התנאי להאריך:

(ג) דעת הרא"ש ב"ב דף הנ"ל ג"כ דבעי כל דיני תנאי:

(ד) הטור אור"ח סי' תרנ"ח הביא י"א דבעי כל דיני תנאי רק
כח כיון דבאתרוג פסקין כשיטת בעל העיטור דאפי' במחנה
סתם ג"כ הוי כאילו אמר ע"מ להחזיר מכ"ש דלא בעי כפילות
התנאי, ועיין ב"י שם על מה שהביא הטור שם דברי הי"א
אלו דאי לא כפיל התנאי התנאי בטל ומעשה קיים, בשם הגהות
מיימוני ע"ש:

(ה) דעת התוס' בקדושין דף ו' ע"ב דלא בעי תנאי כפול דהוי
לאומדנא ופירש הב"ש כוונתם דבכל מחנה ע"מ להחזיר לא
בעי תנאי כפול עיין בב"ש סי' כ"ט ס"ק א', אמנם המקנה
בקדושין דף ו' השיג עליו, וכן הבני אהבה בפ"ה מה' אישות,
וכן נראה מהעצמות יוסף דלא ס"ל כן לפי מה שפירש הוא
דברי התוס' ע"ש וס"ל דכוונת התוס' הוא דווקא באתרוג

ומשעה שהודה לא ינא מב"ד וא"כ וודאי לא פרע ואין לו
מיגו דפרעתי:

ועל דעתו עוד דכאן אינו נאמן טעמי במיגו דלהד"ס על
ה' והוציא דהא השק שזיפים עולה יותר מה' והוציא,
ואין אומרים מיגו לחצי טענה כמ"ש בקיצור כללי מיגו מכה"ג
וכן העלה נחיצות סי' פ"ב בכללי מיגו שלו אות י"א, אבל
הדרגא ב' ממ"ש התומים בכ"מ אות ל"א ל"ב דהייזי דיכול
לטעון גם שניהם שפיר אמרין מיגו לחצי טענה ע"ש, וה"נ
היה יכול לטעון על ה' והוציא להד"ס וגם טעמי בשק ג',
ושפיר הוי מיגו:

אבל מה שנ"ל עוד, הרי מבואר ברמ"א סי' ע"ב סי"ז י"א
דכ"מ שיכול לטעון על מה שחמ"י יכול לישבע סתם
שאינו חייב לו כלום ובלבד שידע בודאי שזה שכנגדו חייב לו
כגון שיש לו מלוה בידו או פקדון ברור לו שלא נאנס משכנגדו
וכו', וכתב סמ"ע סקנ"ה היינו כשהנפקד טוען שנאנס נריך
שהי' ברור לו שלא נאנס אבל אם טוען הנפקד להד"ס הרי
מודה שלא נאנס דכל האומר שלא הפקיד הוי כאילו אמר לא
נאנס ויכול זה לישבע שאינו חייב לו כלום ע"ש:

ובערתה נחזי אן בנ"ד גם לפי דברי המוכר שטענה ונתן בידו
שק ג' מ"מ פשוט דלא הוי עליו יותר משומר חנם
ואולי אפילו שומר חנם לא הוי, ועכ"פ אם נגנבו או נאנסו כל
הג' בודאי פטור לשלם להמוכר ואולי אפילו נגנב או נאנסו שק
א' נמי פטור דמראהו גנוב מראהו אנוס, כמו בית דבית עבד
בעבדי אני מוכר דמראהו נפל מראהו מת במנחות ק"ח ע"ב
ובחור"מ סי' רי"ד סי"ב, וא"כ אין המוכר יכול לישבע שאין לו
בידו סתם דלילמא נאנס או נגנב, וכאן לא שייך לומר כיון
שהלוקח כופר ואומר להד"ס הוי כמודה ואומר שלא נאנסה
דהא אינו אומר שהשק הג' לא בא לידו או החזירו רק טוען
שהגיע לו בשביל דמי המקח ושפיר יכול להיות שנאנס, וא"כ
אין המוכר יכול לישבע שאין לו בידו, ואם הלוקח היה טוען
שנאנס וודאי היה פטור בש"ד אפילו היה מודה לדברי המוכר
שהי' בטעות וכמ"ש הש"ך סי' ע"ה סקכ"א, וממילא נאמן
שאין לו בידו במיגו דנאנסה עכ"פ בשבועה דאורייתא
וכדאמרין ב"ב ע', ועיין תוס' שבועות מ"ה ע"ב ד"ה בשטר
ובחור"מ סי' רנ"ז וחייב לשלם לו החמשה והוציא:

ועל מה שכתב עפ"י סמ"ע סי' קכ"ז סק"מ דאפילו הודה
שלא בפני עדים אינו נאמן טעמי במיגו דלהד"ס דהוי
כמיגו במקום עדים וה"נ אינו נאמן טעמי במיגו דלהד"ס,
אין זה ראי' דהתם טעמי בהודאתי הוי במקום עדים לפי
שמדקדק היטב קודם שידע, אבל שאר טעות דאדם מצי
לטעות שפיר נאמן:

ובמה שהבאת מב"מ נ"א בנדר ספסר שנו מ"ט מידע דיע
זינתי כמה שויה ואחולי אחיל גביה ופירש"י שהרי לא
שהה בין קנייתא למכירתא, אינו ראי' דהתם לאו משום דלא
שכת הוא אלא כמו שהי' בקי בשיווי המקח לפני זמן מועט
הרי הוא בקי גם במכירה בשיווי המקח ול"ש אונאה, אבל כאן
שפיר י"ל טענה וחשב ששקל שלשה שקים:

ובמה שהבאת מתוס' ב"מ ב' ד"ה חה, הוא טעות דמוכר
דחוס' כחזו דר"י ס"ל דלא שייך מיגו אלא להאמינו
שטענתו אמת במיגו, אבל התם מודה שטענתו שקר דשטרא
זיפא אלא שטוען טענה אחרת שטרא מעליא הוי לי ואבד
ונאמינו בטענה זו במיגו שלא היה אומר שטענתו ראשונה שקר
וס"ל דאינו חוזר וטוען אפי' במיגו, אבל כאן שפיר נאמן

דהוי אומדנא דמוכח דגם הוא צריך למצוא משא"כ מחנה ע"מ להחזיר וודאי גם החוס' ס"ל דעבי תנאי כפול:

(ו) דעת הסמ"ג הובא בהגהות מיימוני בפ"ח מה' לולב דלר"ך לומר ד' חנאים שהתנאי מתקיים בהם, ובהגהות מיימוני הקשה עליו דאם לא קיים התנאי בכל אלה כ"ש שהתנאי טובה והתנאי בטיל, והביאו הבי"ב באו"ח ס' חר"ה, והעצמות יוסף כחז דאין כוונת סמ"ג דלענין לזאת בו יהי צריך הד' חנאים רק לענין שיהא בטוח שחייב להחזירו, ועיי"ש במקנה שמתוך דברי הסמ"ג לפי כוונת הגהות מיימוני, ועיין בקצות החושן ס' רמ"א שגם מיישב ש"י הסמ"ג לפי כוונת הגהות מיימוני:

ובזה שחידש שם הקצות החושן דאף אי אמרינן תנאי בטיל ומעשה קיים מ"מ צריך לשלם ולקיים התנאי משום שכירות וחילוק מהאי גמרא דיבמות דף ק"ו ע"ש, וכחצו שם הרשב"א והריטב"א כיון שא"א לו לחול מחויב לקיים תנאי משום שכירות, וכיון דקיי"ל דהיכא שאין יכול לסלקו במעוט למפרע הוא גובה וא"כ באחריו דחזרת דמים לא היו חזרה א"כ אם לא יהא משפטי התנאים ויגבנה אח"כ משום שכירות אמרינן למפרע הוא גובה ולא היה להמקבל במה לזאת, זה תורף דבריו. והגאון מו"ה מרדכי ואב"ש ז"ל ביטעו יעקב ס' י"ד חידש דמבואר בדברי הרא"ש ע"ז דף ק"ג גבי נתן לה טלה באחמנה דאע"ג דכל היכא שהתפץ בעין צריך להחזיר לו התפץ ולא מהני החזרת דמים אף לרבנן דרשב"ג כמו שכתב התה"ד בחשונה, מ"מ היכא שאינו חייב לו רק משום שכירות אינו צריך ליתן לו אותו התפץ בעצמו רק דמיו, וא"כ הכא נמי כיון דאינו מחויב לו רק משום שכירות אינו צריך ליתן לו אותו התפץ בעצמו רק דמיו, וא"כ הדבר ברור דיכול לסלקו בזוי וממילא אינו גובה למפרע:

גם על עיקר הדין שחידש הקצות החושן מכה הגמ' ביבמות דהיכא דלא עשו דיני התנאים אף דהתנאי בטיל ומעשה קיים מ"מ מחויב לקיים התנאי מכה שכירות, וכן חידש גם הישועות יעקב באו"ח ס' י"ד ס"ק ה', הנתיבות בס' רמ"א ובחזרת גיטין ס' קמ"ג ס"ק א' חולק על זה וכתב דהיכא דלא עשה כדיני התנאי הוא התנאי רק פטומא מילי בעלמא עיי"ש:

ובגם אני אענה את חלקי מה שנלענ"ד בשוב דברי הסמ"ג, דהנה המג"א בס' ש"ו ס"ק ט"ו כתב הא דמותר ליתן אחריו במחנה ע"מ להחזיר ביו"ט הלא נראה כמו"מ ואסור, ויהי טעמא משום שצריך להחזירו ואינו מחנה גמורה, ולפי"ז במחנה גמורה וודאי אסור. ולפי"ז נראה לי אם באמת נחנה במחנה גמורה כיון שאסור ליתן מחנה גמורה הרי היא מצוה הבאה בעבירה ולא יא' בו, אף דלא הו' רק עבירה דרבנן דמו"מ אינו אסור רק מדרבנן מ"מ הלא מבואר בשער המלך פ"ח מה' לולב ה"א ד"ה וחו' דגם בעבירה דרבנן פסול משום מצוה הבאה בעבירה, והביא רא"י מפסחים דף ל"ט ע"ב רש"י ד"ה מרור דמעשר ירק מדרבנן הוא עיי"ש, וא"כ לפי"ז לדעת הסמ"ג דעבי כל דיני תנאים גם באחריו, וממילא אם לא עשה דיני התנאים התנאי בטיל ומעשה קיים והו' מחנה גמורה ומחנה גמורה אסור ליתן. הגם דפסקי' בחו"מ ס' ר"ח דמקח הנעשה באיסור המקח קיים מ"מ איסורא הוא ואף דהאיסור הו' רק מדרבנן מ"מ גם באיסור דרבנן ג"כ פסלינן מצוה הבאה בעבירה כנ"ל, וא"כ ממילא אין יכול לזאת בו מכה מצוה הבאה בעבירה, ע"כ קאמר הסמ"ג דיעשה כל דיני התנאים וא' לא יהי רק מחנה עמ"ל וממילא יוכל לזאת בו, ומיושבים היטב דברי הסמ"ג. הן אחת לפי דברי הפני"י שאביא

לקמן בכ"ו א"י"ה [לא נמצא שם ועי' פני"י סוכה ד"ל] דכתב דהיכא דיש לקיים המצוה מבלי עבירה לא מקרי מצוה הבאה בעבירה, מ"מ הסמ"ג לא ס"ל להאי דינא שחידש הפני"י, ומיושבים דברי הסמ"ג היטב:

(ז) והא דמהני מעמ"ל אף דהו' תנאי ומעשה בדבר אחד, עי' בחוס' בנ"צ ש"ש חירוצים ובקדושין שני חרוצים ובסוכה חירון א', דע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא הו' התנאי קומר המעשה, וכן כתב הריטב"א בסוכה דע"מ כאומר מעכשיו:

(ח) ובדברי הרא"ש יש פלפול עמוס בכפות חמרים עיי"ש:

(ט) והא דמהני מחנה עמ"ל אע"פ שאינו יכול להקדישו כמבואר בנ"צ דהיכא דאמר לי אינו יכול להקדישו, וקיי"ל כל מחנה שא"י להקדישה אינה מחנה, עי' בחוס' ובראשונים והכפות חמרים מסופק בכוונת החוס', או דס"ל לחוס' דיש הקדש לזמן או דס"ל לחוס' דהקדש חל לעולם רק דלר"ך לפדותו ולהחזירו לבעליו. ולענ"ד דכוונת החוס' כסברת הראב"ד שהביא הרשב"א בקדושין והר"ן והריטב"א בסוכה דיכול להקדיש טובה הנאה שיש לו באחריו ליתן אותו פרוטה להקדש:

(י) עוד ח' החוס' וכל הראשונים דהגם דאינו יכול להקדישו מ"מ חל המחנה דרך אם אינו יכול להקדישו מכה דמוכח דאינה מחנה דלא נחנה לו שיהנה שום הנאה שבעולם והו' הערמה אז לא חל המחנה, אבל אם אינו יכול להקדישו מכה התנאי מחנה כו' וודאי הו' מחנה:

(יא) עיין בשו"מ חתם סופר חלק חו"מ ס' קל"א עוד חירון בשם הגאון מו"ה עקיבא איגר ז"ל:

כלל ב'

באיזה ענין מדיני בעמ"ל

(א) הנודר לחת מחנה לחזירו לא מהני אם נותן מעמ"ל, רמ"א חו"מ ס' רמ"א ס"ו, ופי' הסמ"ע ס"ק י"ז דהא דלא מהני היינו כשנודר לחת לחזירו מסתמא נדר על דעת חזירו ומשום הכי לא מהני כשנותן עמ"ל, אבל כשנודר לחת סתם אז יכול ליתן אפי' מעמ"ל וינא די נדרו, וזוה לא סמרי פסקי' השו"ע ממה שכתב בחו"מ ס' רמ"א הנ"ל למה שכתב ביו"ד ס' רל"ח סעיף כ"ג. אמנם הש"ך ביו"ד ס' רל"ח ופי' רנ"ח ס"ק כ"ה מחלק בין נודר לעני בזה לא מהני שנותן עמ"ל אבל הנודר ליתן לעשיר מהני אם נותן עמ"ל:

(ב) בחמץ ג"כ לא מהני כשנותן לנכרי עמ"ל, או"ח ס' תמ"ח ס"ג, והטעם משום חומרא דחמץ עיי"ש במג"א ובמה שהביא בשם הרדב"ן, והטעם שהחמירו בזה בחמץ כתב החת"ס בחלק או"ח ס' קי"ט משום שהוא רוצה בקיומו, הגם דמדינא אין שייך בזה לאסור משום רוצה בקיומו דמשום רוצה בקיומו אין שייך לאסור אלא ברוצה להשחכר ולהרויח, אבל לא ברוצה להזיל את שלו מבלי להפסיד ממונו, וכאשר האריך בזה גם שם בסס"י קט"ו. [ועי' בשו"מ בית שיערים יו"ד ס' רי"ז]:

(ג) אם קידש אשה במחנה עמ"ל אינה מקודשת, גמ' קידושין דף ו' ע"ב לפי שאין אשה נקנית בחליפין, וכחצו החוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן והריטב"א דגזרינן אטו חליפין כיון דהו' דומיא לחליפין, דחליפין ג"כ דרך להחזיר הסודר, אף אם חפץ מחפץ מ"מ הדרך להחזיר הסודר, והר"ן בנדרים סוף פ"ה הוכיח מכאן דבאמת אי חפץ לא מחפץ, וכחצו החוס' והרא"ש דאפקעינהו רבנן לקדושין, וכחצו הח"מ ובי"ש בס' כ"ט דגם צדיעבד לא הו' קדושין כלל ודלא כש"ג דכתב דאם האשה פשטה ידיה וקבלה קדושין צריכה גט משניהם:

(י) בפדיון הבן פסק הרמב"ם בפרק י"א מהל' בכורים הלכה ח' דמותר לפדות כשנתן לכהן במתנה על מנת להחזיר:

(י"א) דעת החוס' בכורות דף נ"א ע"ב ד"ה הלכך וכו' דדעינדא אס' פדה במעמ"ל בנו פדוי רק דאסור לעשות כן משום כהן המסייע בבית הגרנות:

(י"ב) וכן דעת הכ"מ בפ' י"א מה' בכורים ה"ח וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' ש"ה דלכתחילה אסור לעשות כן משום כהן המסייע בבית הגרנות. ועיין בשו"ת חת"ס יו"ד סי' רנ"א מה שכתב להוכיח דברי הרמב"ם עי"ש דמה שאמרו בגמ' בכורות דף נ"א ע"ב על ר"ע קיים ר"ע הלכה זו קאי על הלכה שנאמרה שם אס' ראה הכהן להחזיר וכו'. ולע"ד נראה דקאי על הלכה שנאמרה שם בבבביתא קודם להאי דר"ע מהא דאי' שם ח"ר נתנו וכו' נטלו והחזירו ינא, וע"ז אמרו וכן היה ר"ע עושה, וע"ז אמרו אח"כ קיים ר"ע הלכה זו ונ"ע:

(י"ג) בתרומה אמרו בגמרא קידושין דף ו' דדעינדא ינא רק שאסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות:

(י"ד) חזק מכל הנ"ל מהני מתנה על מנת להחזיר:

כלל ב'

ביצד יאמר הנותן

(א) הרא"ש בסוכה פ"ג סי' ל' כתב ח"ל וזריך שימנהו לו במתנה גמורה ע"מ שיחזיר וכו', אבל אס' אמר לו יהא במתנה עד שתנא בו ואח"כ יהא שלי ככתחילה לא ינא בו דהוי כמו שאלו:

(ב) ביו"ד סי' ש"ה סעיף ח' כתב הרמ"א דוקא שאמר ע"מ להחזיר אבל אי אמר הא לך ה' סלעים ותחזירם לי לא הוי מתנה ואין בנו פדוי:

(ג) המג"א בסי' תמ"ח ס"ק ה' כתב ח"ל ונ"ל דאפי' לפי דברי הרד"ו שהביא לעיל בשמו דמדינא לא מהני מעמ"ל בחמץ דוקא כשתולה המתנה בחזרה שאמר הריני נותן לך ע"מ שתחזירו לי, דנמצא שאס' לא יחזירוהו לא הוי מתנתו מתנה, אבל אס' אמר הריני נותן לך ותחזירנה לי נמצא שאין המתנה תלויה בחזרה שאף אס' לא יחזירוהו לו הוי מתנה פשיטא דשרי מדינא אס' לא משום חומרא דחמץ:

(ד) החק יעקב שם ס"ק י"ז הקשה על המג"א שכתב דאס' אמר ותחזירוהו לי דהוי מתנה מהאי דיו"ד סי' ש"ה שהנאמי באות ב' דמוכח משם דלשון זה ודאי לא הוי מתנה:

(ה) הדגול מרבבה שם מתוך דכוונת מג"א הוא ותחזירוהו לי אחר הפסח, נמצא שכל ימי הפסח הוא מתנה גמורה, משא"כ ביו"ד סי' ש"ה הנ"ל שאומר לכהן הילך ה' סלעים ותחזירם לי לא גמר בלבו אפילו שעה אחת לשם מתנה, וכן פי' שם הטו"ז בשם הפרישה, וכן בש"ך שם ס"ק ח' ומשו"ה לא מהני שם:

(ו) החת"ס באו"ח סי' קט"ז מסיק להלכה ח"ל היונא מזה לדינא לפע"ד באומר ותחזירוהו לי לאחר זמן אין כאן ספק חזרה כלל וכו', ומועיל לעולם בין בחמץ בין באחריו ובין בפדיון, ואס' אמר סתם ותחזירוהו לי אס' קודם גמר מעשה הקנין אמרו חזק כדי דיבור א"כ כיון שמעמיתו ותחזירוהו לי מיד בין שיהי' חזרה, כי כן כתב הטו"ז ביו"ד הטעם דלא מהני משום חזרה והרי יוכל לחזור חזק כדי דיבור, בין שיהי'

(ד) אבל בחמץ הגם דאסור ליתן מתנה ע"מ להחזיר מ"מ דדעינדא אס' נתנו לנכרי עמ"ל והנכרי קיים חנאי והחזירו, דעת הפר"ח באו"ח סי' תמ"ח כיון דמדינא אסור ליתן לא מהני ועבר על כל יראה ואסור אחר הפסח, אבל המתנה אפרים בהל' מאכלות אסורות פ"ח דין י"ז ד"ה עוד שייך וכו' הוכיח דמתנה עמ"ל אינה אסורה בחמץ רק מחומרא וא"כ אסור רק לכתחילה אבל דדעינדא אס' הנכרי קיים חנאי והחזירו מותר, והא"ר ג"כ מתיר דדעינדא, וכן נראה מפרי מגדים בסי' תמ"ח בשאל אברהם סעיף ו' שמסכים לא"ר דמותר דדעינדא כיון דכל האיסור רק משום חומרא:

והנה הרשב"א הקשה כי היכי דגזרו באשה במעמ"ל אטו חליפין אמאי לא גזרינן ג"כ בפדיון הבן דגם בפדיון הבן לא מהני חליפין, ומירך דבאשה גזרו משום חומרא דאשת איש עי"ש. הרי דבאשה אף דהא דלא מהני מתנה עמ"ל הוא משום חומרא מ"מ אף דדעינדא לא הוי קדושין, והטעם בזה הוא משום דלתומרת א"א גזרו אטו חליפין והוי דינא כמו בחליפין דגם דדעינדא לא הוי קדושין, דאי נימא דדדעינדא הוי קדושין א"כ גם בחליפין יאמרו דדדעינדא הוי קדושין, משא"כ בחמץ דלא גזרו אטו שום דבר ורק משום חומרא חמץ אמרו דלא מהני מתנה עמ"ל, די להחמיר לכתחילה ולא דדעינדא. ומיושב קו' היד יוסף בסי' תמ"ח ס"ק י"ב שהקשה הלא גם באשה הוי רק משום חומרא ואעפ"כ גם דדעינדא לא מהני ומ"ש מחמץ דמותר דדעינדא, ולפי הנ"ל החילוק מבואר ול"ק:

(ה) הרמב"ם יידי טעמא דמ"ה אין האשה נקנית במעמ"ל כיון דאין לה הנאה דלא יידי לה מידי שזריכה להחזירו והוי ממש בחליפין, והחילוק בין טעם הרמב"ם לטעם הראשונים הנ"ל, עיין במקנה ובק"א סי' כ"ט עי"ש, ועיין לקמן מש"כ החילוק:

(ו) ואס' קידש אשה בפי' בהנאה שיהי' לה עד אוחו זמן שתחזיר הרי זו מקדשת דאוחו הנאה אינה חזרה, כן מבואר בדברי הר"ן והרשב"א בקדושין, וכן נפסק בשו"ע סי' כ"ט, רק הח"מ בס"ק ג' מסופק:

(ז) ואס' נתנו לאיש מעמ"ל והלך וקידש אשה בו הרי זו מקדשת, הרא"ש בקדושין ובשו"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף כ' וסי' כ"ט סעיף א':

(ח) וכשנתנה היא לאדם חשוב מעמ"ל שתתקדש בו אס' היא מקדשת, כזו מסתפק השער המלך בפ"ה מה' אישות:

(ט) ואס' אמר לאשה הרי את מקדשת לי בזה ותחזירוהו לי לאחר זמן היה נראה לענ"ד דלשיטת הרמב"ם הנ"ל באות ה' מקדשת דלפי מה שאכתוב לקמן בפרק הסמוך מסקנת החת"ס דכשאומר ותחזירוהו לי לאחר זמן ינא באחריו וכן בפדיון, א"כ לפי"ז בשלמא לדעת החוס' דכתבו דגזרי אטו חליפין האף דגם בחליפין אי תפיס מתפיש מ"מ כיון דדרך להחזיר הוי דומיא לחליפין וגזרינן כן, ע"כ כשאמר ותחזירוהו וכו' הגם שאינו מוכרח להחזיר מ"מ כיון שדרך להחזיר הוי דומיא לחליפין וגזרינן אטו חליפין, משא"כ לדעת הרמב"ם דיהיב טעמא בפ"ה מה' אישות הלכה כ"ד דאס' לא תחזירוהו הרי לא נתקיים התנאי ואס' החזירוהו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום, ולפי"ז כשאמר ותחזירוהו הרי יכולה שלא תחזירוהו ותשאר בידה והקדושין יהי' קידושין, כיון שלא חלה בתנאי, א"כ י"ל דלעולם הוי קידושין. אמנם כיון שלא ראיתי לאחד מהמחברים שיאמרו כן וחלתי ואירא מחוות דעתי:

כוונתו מתחילה כן, אי"כ נחמץ עובר בכל יראה ונאחרתו אינו יוצא ידי חובתו וצריך לחזור ולטול בברכה, ובפדיון אין בו פדיון, אך אם אחר גמר המשיכה אמר חוץ כדי דיבור ונחזירהו לי בזה הוא ספק אם תחילת כוונתו היה לסיים ונחזירהו לי, אי"כ לא הועיל הנתינה והמשיכה כלל ואם לא נחזיר לך מתחילה רק בזה לחזור בו וכיון שהוא אחר המשיכה לא יוכל לחזור לכן נחמץ כה"ג הגוי מוחזק וקנה מספק, וממילא אין הישראל עובר ב"י, ונאחרתו יחזור ויטול בלא ברכה, ובפדיון אינו צריך לחזור ולפדותו דהמוציא מחבירו עליו הראיה ככל ספק פדיון עכ"ל:

(ז) ואם אמר סתם מתנה ולא התנה עמ"ל מ"מ אמרין בנאחרתו דהוי עמ"ל דאומדנא דמוכח הוא שאין אדם מתרוקן ממנו ונתן לאחרים, כ"כ הרא"ש בשם בעל העיטור והר"ן והריטב"א בנכוחה ונפקא להלכה בשו"ע או"ח סי' תרנ"ח. והנה הכפות תמרים הקשה בזה דאמרין בנכוחה ל"ל החזירו מילתא אגב אורחא קמ"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה כי הא דאמר רבא הילך אחריו זה ע"מ שחזירהו לי נטלו והחזירו יצא לא החזירו לא יצא, והקשה הכפות תמרים אמאי לא אמרי דקמ"ל דאפי' נהנו לו סתם ג"כ אם החזירו יצא לא החזירו לא יצא, ומי דהתלמוד ס"ל דעובדא דר"ג לא היה נסמך כי אם אמר בפי' ע"מ שחזירהו לי, וא"כ פשיטא דאם לא החזירו לא יצא, וע"כ הוכרח למימר דאשמעינן מעמ"ל שמה מתנה ע"מ. ולפי"ז קשה על בעל העיטור דהוא הביא רא"י דמתנה סתם ג"כ מתנה עמ"ל הוא מהא דר"ג דאיכא ג"כ בסתמא ואעפ"כ הנריכו להחזירו ע"מ ברא"ש, וא"כ הדרא קושית הכפות תמרים לדוכחא אמאי לא קאמר דאשמעינן רבותא דסתמא אם לא החזירו לא יצא:

ובלע"ג נ"ד ליישב קו' הכפות תמרים וממילא לא יוקשה על הבעל העיטור דהנה הסבירא דגם כשנותן מתנה סתם כוונתו עמ"ל נראה דהנה המג"א בסי' ש"ו סט"ו כתב דהא דמותר ליתן האחריו ביו"ט מעמ"ל אף דאסור ליתן מתנה ביו"ט משום דנראה כמקח וממכר מ"מ כיון שאינו נותן רק במתנה ע"מ להחזיר לא הוי המתנה גמורה ומותר ע"מ, והביאו גם המקנה בקדושין בסוגי, ולפי"ז הסבירא פשוטה דכיון דסתם מתנה אסור ליתן ודאי כוונתו שיהי' ע"מ להחזיר דלא לא עבד איסורא משא"כ כשיהיה מתנה גמורה עבד איסורא. אמנם לפי"ז לא הוי האומדנא רק שיתחזרה כדי שלא יהי' מתנה גמורה ולא יעשה איסור אבל אימתו יחזירהו ע"י ליכא אומדנא ויכול להחזירה אף אחר יו"ט, ע"כ כתב בעל העיטור דאומדנא דאין אדם מתרוקן מהמנוה ובודאי שנחנו ע"מ שיתחזרה ביום טוב כדי שיוכל ללכת בו. והנה כבר כתבו הראשונים והפוסקים דכשאלמר לי אז הוי לי לזרבי וצריך להחזירה בזמן שיכול ללכת בו, אבל כשאלמר ע"מ שחזירהו ולא אמר לי הביא המג"א בסי' תרנ"ח דיכול להחזירה גם אחר יו"ט, אמנם בפרי מגדים שם מפרש דכוונת המג"א הוא רק כשיש לו אחריו אחר אבל כשאין לו אחריו אחר הרי יש אומדנא דאין אדם מתרוקן מהמנוה, וא"כ אף כשאלמר רק ע"מ שחזירהו ולא אמר לי ג"כ צריך להחזירו כדי שיוכל ללכת ע"מ. ולפי"ז כוונת הגמ' הכי הוי ודאי הא דנא דמתנה עמ"ל שמה מתנה לא אשמעינן חנא דכרייתא דלא יקשה עליו דלאשמעינן חידוש יומר וכקושית הכפות תמרים דר"ג נחנה במתנה סתם וכדעת בעל העיטור, אמנם גם זאת דלאשמעינן חנא דכרייתא דמתנה סתם ג"כ הוי כמתנה עמ"ל אינו צריך לאשמעינן דגם זאת פשיטא דודאי לא יתעב בשביל שחכה חבירו ומתנה סתמא אסור ליתן ביו"ט, רק עיקר החידוש דאשמעינן חנא דכרייתא הוא דאף דפשיטא במתנה סתם

שהיא מתנה עמ"ל למען שלא יעשה חטא, אבל אימתו יחזירהו ע"י ליכא סבירא פשוטה, וע"י אחא חנא דכרייתא לאשמעינן הסבירא שאינו מתרוקן מהמנוה, וא"כ מתנה עמ"ל דעו כמו שאלמר ע"מ שחזירהו לי שצריך להחזיר בלוחו יום, וזה הוא כוונת הגמ' הא דקאמר חנא והחזירו מילתא אגב אורחא קמ"ל דמתנה עמ"ל היינו להחזיר סתם ולא אמר לי שמה מתנה, כי הא דאמר רבא הילך אחריו זה ע"מ שחזירהו לי, כמו דהדין שם דאמר לי שצריך להחזיר ביו"ט כדי ללכת כן כשאלמר עמ"ל בלא לי ג"כ דעו כן, וזה לאשמעינן מדקאמר דמיד אחר שיצא ר' אליעזר החזירו אף דשם לא הוי רק מתנה סתם, משום דאיכא אומדנא דאין אדם מתרוקן ממנו:

ובאופן אחר נראה ליישב קושית הכפות תמרים ולא יוקשה על בעל העיטור, דהנה הבאחי לעיל דברי המג"א בסי' ש"ו דהא דמותר ליתן אחריו ביו"ט הוא משום דהוי מתנה עמ"ל ולא מתנה גמורה, אמנם המג"א הביא שם בשם הרש"ל טעם דמשום מצוה מותר ע"מ, ועיין במקנה שהביא שני הטעמים. ונלע"ג דהני שני הטעמים חלויים בזה אי אמרין חזרת דמים לא הוי חזרה וצריך להחזיר האחריו עצמו, א"כ שפיר כתב המג"א דמתנה עמ"ל לא הוי מתנה גמורה כיון דצריך להחזיר אותו האחריו, וא"כ אין זה מתנה גמורה לאסרה ביו"ט משום מו"מ, משא"כ לשיטת הר"י אביגדור בשו"ת הרא"ש כלל ל"ה סי' ב' דחזרת דמים הוי חזרה גם בנאחרתו א"כ ודאי מתנה גמורה הוי דדמי למו"מ דמתקשר דמים עבדו אם יצא אז אנו צריכין לסבירא דהמג"א דמשום מצוה הותרה:

והנה הנפ"מ בין שני הטעמים אלה נלע"ג לפי מה שכתב הרא"ש וכן נפקא בשו"ע דבמתנה עמ"ל כשחזירהו המקבל צריך להחזיר ולהקנות, א"כ אי אמרין דהטעם שמותר ליתן ביו"ט משום דמעמ"ל לא הוי מתנה גמורה לאסרה משום מו"מ, ממילא גם להחזיר מותר ליתן ביו"ט אף דכבר יצא הנותן ואין צריך לו היום מ"מ הרי אין כאן שום קנין, משא"כ אי אמרין דעיקר ההיתר הוי רק משום מצוה והחזירו, ממילא אסור להחזירו ביו"ט אם כבר יצא הנותן דלא אין כאן מצוה דיכול להחזירו למחר. והנה מדנקלה ר"א ויצא בו והחזירו ביו"ט ע"כ מוכח דהטעם דמותר ליתן אחריו במתנה עמ"ל ביו"ט הוי כסבירא המג"א דלא הוי מתנה גמורה, וממילא משו"ה מותר גם להחזירו ביו"ט אף שכבר יצא בו ר"ג, וכיון דמוכח דהטעם הוי משום דהמתנה אינה מתנה גמורה, ממילא מוכח דהחזרת דמים לא הוי חזרה:

והנה המקנה והעצמות יוסף הקשו בדברי רבא דאמר דאי לא החזירו לא יצא למה לי לאשמעינן הא דזה פשיטא דאם לא קיים חנא שמתנה אינה מתנה, וחזירו לאשמעינן דאף דלא כפלי' לחנא ג"כ חנא הוי חנא. ולע"ג נראה דאשמעינן דאי הוי אחר רק החזירו יצא הו"א גם החזרת דמים מהני, לזאת מדייק ואמר אם לא החזירו היינו האחריו בעצמו אף שהחזיר הדמים לא יצא, ולפי"ז הפי' בגמרא הכי הוי דהא דמתנה עמ"ל שמה מתנה לא אחי חנא דכרייתא לאשמעינן דא"כ קשה קו' הכפות תמרים דלאשמעינן רבותא יותר כנ"ל, וגם אח זה לאשמעינן דסתם מתנה ג"כ הוי כמתנה עמ"ל ג"כ אינו צריך לאשמעי' דגם זה פשוט דודאי לא יעשה איסור כנ"ל באופן הראשון, וגם זאת לאשמעי' דצריך להחזירו כדי שיוכל ללכת בו ג"כ אינו צריך לאשמעי' דגם זו סבירא פשוטה הוי דאין אדם מתרוקן מהמנוה, רק אחי לאשמעינן במה דאמר נטלו ר"א יצא והחזירו ואימתו ביו"ט, דמותר להחזירו ביו"ט ממילא מוכח כסבירא מאן דאמר

מחנה עמ"ל לא היו מחנה מעליהם לאסרה משום מו"מ, וכיון שכן ממילא ע"כ מוכח דחורח דמים לא היו חורה כנ"ל, והוא שאמר מילחא אגב אורחא קמ"ל בזה שאמר והחזירו דמחנה עמ"ל שמה מחנה, כי הא דאמר רבא וכו' ואם לא החזירו לא יכלו דאשמעינן בזה רבא דחורח דמים כנ"ל, ואם זה הדין ג"כ אשמעי' החנה דברייחא כמה שאמר והחזירו, וממילא לא קשה קו' הכפוח חמרים ושפיר הביא הבעל העיטור ראי' דר"ג איירי במחנה סתם ולא התנה עמ"ל:

(ח) אפי' אמר בלשון שאלה כגון בקידושין אם מבקש טבעת לקדש בו אשה והנחמן אומר שמשאל לו הטבעת הגם דבשאלה לא מהני לקדש בו אשה מ"מ אמדין דעמו שכוונתו באופן היותר מועיל ואם לא מהני לשון שאלה יהי' בלשון מחנה עכ"פ מחנה עמ"ל ויכול לקדש בו אשה ויחזיר אח"כ הדמים או הטבעת אם חרצה האשה למכרו לו, כן פסק הרא"ש בקידושין ובכמה מקומות, וכן נפסק בשו"ע אה"ע סי' כ"ח, וכן נפסק בסי' י"ד באו"ח לענין נזירות הגם דטליה שאלה פטורה מנזירות מ"מ אומדן הדעת הוא דכיון שנתן לו לנאת בו ודאי יבד באופן המועיל והיה מחנה עמ"ל. וכ"ח כיון דאף כששאל לו הטליה מ"מ חייב נזירות משום אומדן דעת א"כ למאי אחי כסותך למטע טליה שאלה, זה ל"ק דאחי למטע היכי ששאל לו הטליה ולא לנאת בו ידי מזה רק סתם לנבז, וכי חימא הלא פסקין באו"ח סי' י"ד דאפי' שלא מדעת בעלים מותר ליטול טליה תבירו ולכרך עליו משום דניחא למיעבד מזה, וע"כ דאומדן הדעת הוא כשיבא זה לקיים המצוה שודאי נותנו לו במעמ"ל ואמאי לא נימא כן גם שהשאל לו לנבז, זה ודאי לא קשה דבאמת כשלקחו בלי דעת בעלים ודאי פטור מנזירות ולא אמרי' אומדן דעתו, והא דמבדק היו רק כמו שגשגים מברכות אע"פ שאינם מחויבים, כן מבואר במג"א סי' י"ד ס"ק ח' ובמחנה השקל שם עיי"ש, וזה נעלם מבעל החתן סופר שער הגדילים והכלאים אוח י"ט עיי"ש:

(ט) ובאחריו הקשה הטו"ז בסי' י"ד ס"ק ה' והמג"א בסי' חרנ"ח ס"ק ג' למה לא מהני לשון שאלה כי היכי דבקדושין ובטליה אומדן דעתו דאף כשאומר לשון שאלה ודאי היתה כוונתו למחנה עמ"ל ואמאי לא נימא כן גם באחריו עיין בדבריהם מה שחירצו. וגם אני אענה את חלקי מה שנגעני"ד בישוב קו' הלוה, דהנה הישועות יעקב הקשה בסי' י"ד ס"ק ה' מהיכי חימי נאמר דאומדן דעתו דכוונתו על מעמ"ל הא ש"י הר"י יע"י דבמחנה עמ"ל פטור מאונסין וכן נפסק בחו"מ סי' רמ"א ובשאלה הרי הוא חייב באונסין, והיכא דאיכא הפסד ממון לא אמרי' ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממונו, וא"כ מהיכי חימי נימא דכשאמר בלשון שאלה דכוונתו על מעמ"ל, ואי דנימא באמת כשאמר בלשון שאלה חייב באונסין, א"כ הרי אינו שלו ופטור מנזירות, דהרי הר"י יע"י הקשה מה בין שאל לנמעמ"ל וחי' דכשאל חייב באונסין ובמחנה עמ"ל פטור מאונסין, עיי' ברא"ש סוכה שהביאו, ואי דנימא דבזה שאמר שאלה רק אומדן דעתו על מעמ"ל אז באמת חייב באונסין א"כ לא היו רק שאלה עיי"ש שהאריך:

ולענ"ב ד' נראה לומר דודאי במעמ"ל כו' שאמר בלשון שאלה ודאי חייב באונסין, והסברא הוא דעיקר הטעם דפטור באונסין הוי כיון שנותנו במחנה לא קיבל עליו להיות כשאל כמבואר ברא"ש, וא"כ כשאמר בלשון שאלה דאין אמדין דעת הנותן שכוונתו על מחנה עמ"ל כן אנו אומדין דעת המקבל דאף שקנה באופן שהוא מעמ"ל מ"מ כיון דאם לא יקבל עליו האונסין ליכא למימר שאומדן דעת הנותן על

ולפ"י מיושב היטב קו' הטו"ז והמג"א דבשלמא בקידושין ובנזירות אף דאמר לשון שאלה הוי אומדן דכוונתו על מעמ"ל, וכי חימא האריך אפשר לומר אומדן כו' הלא בשאלה חייב באונסין ובמחנה עמ"ל פטור באונסין, על זה אמינא דכאן ג"כ חייב באונסין כנ"ל, וכי תקשה מה בין שאלה למחנה עמ"ל, ע"ז נאמר דהחילוק דבמחנה עמ"ל חורח דמים הוי חורה וא"כ גופו קנוי לו אבל בשאלה חורח דמים לא הוי חורה ואין גופו קנוי לו, והא חינת אי חורח דמים הוי חורה שפיר יש לומר אומדן דעת, אבל באחריו דמבואר ברא"ש סוכה וכן נפסק בשו"ע דחורח דמים לא הוי חורה, א"כ כשאמר לשון שאלה ליכא למימר אומדן דעת על מעמ"ל כקו' הישועות יעקב דהיכי דאיכא פסידא לא אמרי' ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממונו ובשאל חייב באונסין ובמחנה עמ"ל פטור מאונסין, מאי נימא דא"כ חייב באונסין, א"כ יוקשה קושית הר"י יע"י מה בין שאלה למחנה עמ"ל והנפקא מינה בחורח דמים ליכא למימר כהנ"ל דבאחריו חורח דמים לא הוי חורה ומשום"ה ל"ל באחריו אומדן דעתו על מעמ"ל:

(י) אמנם המג"א הנ"ל מסיק וכן הוא ב"ש סי' כ"ח ס"ק מ"ח דגם באחריו מהני כשנותנו לו בחורח שאלה אם ידע שצריך למצואו:

כלל ד'
כל זמן שהוא ביד המקבל מזה דינו
(א) אם לא אמר לי יכול להקדישו ולהחזירו, גמרא ב"ב קל"ז ב':

(ב) הה"מ בפ"ג מהל' זכיה ומחנה ה"י מסתפק אם הניח הבהמה שנתן לו במחנה עמ"ל והחזירו אי הוי חורה, והמשנה למלך כתב דלא הוי חורה כיון דאינו חי ואינו מחזירו באותו מעמד שנתנו לו, הביאו גם בנתיבות סי' רמ"א ס"ק ח':

(ג) ובאמר לי כוונתו לי לזכרי ממילא אם הקדישה לא הוי חורה, וכיון דלא הוי חורה לא קיים החנאי ובטלה המחנה, וכיון שאינו שלו אינו יכול להקדישו ולא תל ההקדש שם בגמרא הנ"ל:

(ד) והראב"ד ס"ל דשפיר תל ההקדש רק דצריך לפדותו, הביאו הריטב"א בקידושין:

(ה) והריטב"א שם השיג עליו דלא מהני כלל ההקדש עיי"ש בקידושין דף ו':

(ו) והנמוק"י ב"ב דף קל"ז פ"י כוונת הראב"ד דבאמת אין ההקדש תל רק דצריך לפדותו כדי שלא יאמר הקדש יוצא בלא פדיון:

(ז) ודעת הרא"ה דיכול לשעבדו כל זמן שהוא מחזק ידו, וכשמחזירו הבע"ח באין וגוזק אותו, הביאו הנמוקי" ב"ב הג"ל:

(ח) והריטב"א חולק וס"ל דאינו יכול לשעבדו, בנמוקי יוסף הג"ל:

(ט) ובקדושין דף ו' מסכים הריטב"א בחידושי ש"יכול לשעבדו לבע"ח:

(י) והקצות החושן בס"ר רמ"א ס"ק ד' מחרץ דברי הריטב"א שלא יהיו סותרין זה את זה, דהא דהביא הנ"י בשמו דאינו יכול לשעבדו איירי באומר לי, והא דכתב הריטב"א בקדושין דיכול לשעבדו מירי בלא אומר לי ע"י"ש:

(יא) דעת הרא"ה בקדושין פ"א ס"ר כ' דאם הקדיש חל ההקדש רק דנריך לסלקו בדמים דחורת דמים היא חורה:

(יב) הטור והשו"ע בחו"מ ס"ר רמ"א ס"ז פסקו דאינו יכול להקדישו, וכדי שדברי הטור והשו"ע לא יהיו סותרין לדעת הרא"ה מחרץ הקצות החושן בס"ר רמ"א בטוב טעם ודעת:

(יג) הר"ן והריטב"א בסוכה שם כתבו כשקבל מעמ"ל יכול ליתן לאחר ואחר לאחר כל שחזרת לבסוף לבעלים, וראיה מאחרוג של ר"ג שנחטו לרבי יהושע ור' יהושע לר' אלעזר ור' אלעזר לר' עקיבא והחזירו לרבן גמליאל:

(יד) אבל דעת החוס' ורא"ה בסוכה דרק משו"ה נחטו ר"י לראב"ע משום דכן היתה דעתו של ר"ג:

(טו) בשלחן ערוך או"ח ס"ר נחמ"ר נפסק כדעת הריטב"א והר"ן הג"ל וכיד אפרים מיישב למה הניחו דעת החוס' והרא"ה:

כלל ה'

ביצד צריך להיות החזרה

(א) החזרה צריכה להיות ברצון גמור, אבל אם כפאוהו להחזיר לא היה החנאי מקוים, כן כתב הנתיבות ס"ר רמ"א ס"ק ו' בשם חשוכה הרא"ה, וכן הביא המחנה אפרים בה' זכ"י ומחנה ס"ר י"ט בשם חשו' ר"י מגאש ז"ל:

(ב) כשמחזירו צריך להקנות לו במחנה גמורה, הרא"ה בסוכה והריטב"א בקדושין, אמנם נלע"ד דוקא כשאמר לי וכוונתו לי לזרבי אז מחויב הוא להחזיר ולהקנות לו שיהא שלו לכל דבר, אבל כשלא אמר לי דאז אפילו אם הקדישו והחזירו ג"כ מוחזר, הרי דאינו צריך רק להחזיר וממילא דאין צריך שום קנין להקנותו ודי בחזרה לבד, דלמה יקנה לו הרי אינו צריך להחזיר באופן שיהיה לזרבו ושיהי' יכול להקנות אותה [וכ"כ בשו"ת בית שערס או"ח ס"ר שני"ו]. ולפי"ו מיושב קו' הנתיבות בס"ר רמ"א ס"ק ה' שהקשה שם על מה שאמרו בגמרא ונפסק בשו"ע ס"ר רמ"א דכשלא אמר לי והקדישו והחזירו מוחזר לפי דעת הרא"ה והריטב"א הג"ל דנריך להקנותו בהקנאה כשמחזירו, א"כ כשהקדישו הרי אינו יכול להקנות עוד דהא אין אדם מקנה דבר שאינו שלו ע"י"ש שהאריך. ולפי הג"ל ל"ק דכשלא אמר לי באמת אינו צריך שוב להקנות, וכ"ת הלא כל ראיות הרא"ה בסוכה דנריך להקנות בחזרה מהאי יוקא דאמרו בגמ' לא ליקני איניש לולב ביומא קמא דקטן קונה ואינו מקנה, משם מוכח דנריך להקנות בחזרה, ואי נימא דכשלא אמר לי אין צריך שוב להקנות, א"כ הרי יכול ליתן לקטן ולא יאמר לי. אמנם זה דאם לא יאמר לי

מחזירי שלא יחזירו עד אחר החג, דכן הדין כשלא אמר לי יכול להחזירו גם אחר זמן מזה, דפסקין בחו"מ ס"ר רמ"א ופסקו המג"א באו"ח ס"ר תרנ"ח ס"ק ד', וע"כ מוכרח לומר לי, וכשאמר לי אז צריך להשיבו בהקנאה, משא"כ כשלא אמר לי ודאי אינו צריך שום קנין רק החזרה לבד, כן נלע"ד:

(ג) כשלא אמר לי יכול להחזירו במחנה עמ"ל ונתקיים בזה החנאי, ס' המקנה בקדושין, ובק"א ס"ר כ"ט. ולי נ"ע מהא דפסקי' בחו"מ ס"ר רמ"א ס"ז דכשנודר ליתן לחזירו אם נותן לו מחנה עמ"ל לא מקיים בזה נדרו ולמה יתקיים בזה החנאי בזה שנחט מעמ"ל. ואולי לפי החילוק של הסמ"ע אשר הבאנו לעיל כלל ב' סעיף א' ע"י"ש שר' לחלק כשאומר לי אז הוא במחנה ליתן לחזירו, ובזה באמת לא מהני כשמחזירו מעמ"ל, אבל בלא אומר לי הוא כנודר ליתן מחנה סתם, ובזה מהני גם מעמ"ל:

(ד) וחזרת דמים היא חורה, הרא"ה בקדושין פ"א ס"ר כ', אמנם הקצות החושן ס"ר רמ"א והמחנה אפרים הלכות זכ"ה ומחנה ס"ר כ' הביאו דברי תה"ד דדווקא בדליתא בעין אז היא חורת דמים חורה אבל באיתא בעינא צריך להחזיר אותו הדבר עצמו, ומה שמפלפל המחנה אפרים שם תמצא בקצות החושן שמישנו היטב, וע"ן בשבות יעקב ח"ג ס"ר פ"ג מענין זה:

(ה) באחרוג חזרת דמים לא היא חורה, הרא"ה ומהר"ן והריטב"א בסוכה ובשו"ע או"ח תרנ"ח:

(ו) ואפילו רוצה הנותן לקבל דמים לא היה קיום החנאי, ובזה מיישב הכפות חמרים (בד"ה בגמ' לא החזירו לא ילא) אח דברי בעל העיטור:

(ז) והחילוק בין מחנה ע"מ להחזיר דמיקרי לכס וצין מוכר שדהו בזמן שהיוכל נוהג דאינו יכול לומר האדמה אשר נתת לי, מבואר בשו"ת חת"ס חו"מ ס"ר קל"א דמחנה עמ"ל הוא לי קנין עולמית רק בחנאי להחזירו ואם רצה למחול החנאי אינו צריך קנין חדש, משא"כ במוכר שדהו בזמן שהיוכל נוהג דאינו מוכרו לנתיבות, ואם רצה שיאמר בידו צריך קנין חדש:

והנה, לכאורה לפי מה שהבאנו לעיל דברי הכפות חמרים דאפי' ברצון הנותן לא מהני חזרת דמים, וא"כ מהיכי חיתי לומר דמהני מחילה. אמנם הדברים ברורים לפי מה דמבואר בפרק מי שחזו דף ע"ד ע"ב גבי אב"י דמחולין לך מהו חב"י לרבנן, פי' רש"י חב"י לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן אטעלית דווקא משום דחזרת דמים לאו אטעלית היא אבל הכא מחילה היא כקבלה ע"י"ש, ולפי"ו דברי שניהם אמת דברי הכפות חמרים אמת דחזרת דמים לאו חזרה אפילו ברצון הנותן, דאחרוג דווקא קאמר, אבל מחילה שפיר כתב החת"ס דמהני דהו כקבלה:

(ח) דעת רבינו אביגדור בשו"ה הרא"ה ומוכח בקצות החושן ס"ר רמ"א דגם באחרוג חזרת דמים היא חורה:

(ט) וכשמת הנותן לא היא חורה בזה שמחזירו ליורשיו דלי ולא ליורשיו קאמר, אבל כשמת המקבל מחזירים היורשים והמחנה קיימת, רמ"א בחו"מ סעי' ב':

(י) היכא דאמרינן חזרת דמים היא חורה אי מהני אפי' בע"כ של נותן, המחנה אפרים בה' זכ"י ומחנה ס"ר כ' הביא דברי הרא"ה בפרק מי שחזו ודברי ר' ירוחם דמוכח מדבריהם דחזרת דמים היא חורה אפילו בע"כ של נותן ע"י"ש שמפלפל בזה:

וממילא באחריו לא יאל למפרע, ואי פטור מאונסין אז מיקרי שקיים התנאי והמתנה מתנה ואלא למפרע:

(ב) אמנם המבואר מדברי המל"מ בפ"ג מה' זכר' ומתנה הלכה י' דחלי' בשיטות דלי"א שהביא הרא"ש בסוכה דכל שנאנס ונהי נמי שלא החזירו לו מ"מ גזלן לא הוי, הרי דס"ל כשנאנס לא מיקרי קיים התנאי ולחבטלה המתנה ולא יאל ידי המתנה ולכן אם מת השור בחוץ הזמן צריך להחזיר הפירות:

(ג) אבל לדעת הר"ר ישעיה דס"ל דפטור משום דהוי מתנה רק כל זמן שהוא בעין חייב להחזירו דכן היה התנאי שיחזירנה, אבל כשנאנס המתנה קיימת, וא"כ יאל ידי חובתו וגם אינו צריך להחזיר הפירות:

(ד) ולפי דעת הי"א הנ"ל, נ' לאדמו"ה דמיושב היטב פסקי השו"ע דבחו"מ ס' רמ"א סעיף ת' נפסק דאם נאנס יאל ידי חובתו, ועיין חת"ס חו"מ ס' קל"א שהקשה סמירת השו"ע, ולפי הנ"ל מיושב היטב דהשו"ע פסק כדעת הי"א, וא"כ פטור מאונסין הוי, אבל אפי"כ המתנה נחבטלה, ומשו"ה באחריו לא יאל:

(ה) להרא"ש הגם דמשלם מ"מ לא מקרי שקיים התנאי דהרי כתב דמשו"ה משלם דהוי גזלן:

(ו) אמנם לפי מה שכתבתי לעיל כלל ו' אות ב' כיון דחזרת דמים הוי חזרה מיקרי קיים התנאי, לפי"ז דינא הכי הוי דהיכי דחזרת דמים מהני מיקרי שקיים התנאי ממילא אין צריך להחזיר הפירות, אבל באחריו דחזרת דמים לא הוי חזרה אף שמחויב לשלם מ"מ לא מיקרי קיים התנאי ונחבטלה המתנה ולא יאל ידי חובתו:

חושלנ"ע

(נערך ע"י כחדי החלמח ר' יהודה אריה קליין)

סימן פ"ד

בחו"מ ס' ש"ו ס"ו טבח שעושה בנחם וניצל וכן שולחני וכו' עליהם להביא רא"י שהם מומחים ואם לא הביאו רא"י משלמים. וכתב הש"ך ביו"ד ס' א' סק"ד ול"א ככה"ג רוב מצוין א"ש מומחין הן ע"ש, וכתב עליה פמ"ג בש"ד וכפי הנראה הטעם דאין הולכין בממון אחר הרוב, והק' הא הוי מיעוטא דמיעוטא כמ"ש האשרי צינמות קי"ט דמה"ט לא אמרינן סמל"ת חזקת איסור שלא נשחטה כראוי ע"ש ומוס' ב"ק כ"ו ע"ב כתבו דהא דא"ה במב"ר הוא מטעם סמל"ת וא"כ כאן דהוי מיעוטא ל"ש סמל"ת. ועוד הקשה האז דאין הולכין במ"ר היינו נגד חזקת ממון וכאן אדרבה יש לטבח חזקת ממון ואמאי מוציאין מידו ע"ש. ולפענ"ד למ"ש רש"י א' חולין ד' ע"ב דהא דסמכין במומר אוכל נבילות למיאבון על בודק סבין ונותן לו ולא חיישינן שמה קלקל בשחיטתו משום כיון דאינו מקלקל במחביון דלא שביק היחידא ואכל איסורא א"כ חזקה על בן דעת שאין קלקולי שחיטה יוצאין מחת"י במקרה וכו', ויותר מבואר בלשון הרמב"ן שהביא שם שכל מי שאינו שומע רוב בודאי אינו מומחה לשחיטה ומשמע שם דקאי נמי על מ"ש ואם לא שחט רוב חוזר וגומר קודם שיעור שהי' דאם אינו עושה כן בודאי אינו מומחה לשחיטה ודמי להא דאמר' בכחובות ט"ו רוב נשים בחולות נישאות ורוב הנשאות בחולה יש לה קול חו' הואיל ואין לה קול אחרת לה רובא וה"נ רוב מצוין אלל שחיטה מומחין הם ורוב מומחין אין קלקולי שחיטה יוצא מחת"י חו' הואיל וקלקל אחרת לה רובא וא"ש:

כלל ו'

אימת צריך להחזיר

(א) הרשב"א בתשובה הביאה הב"י בחו"מ ס' רמ"א דאם לא קבע זמן ולא אמר ע"מ שחזירוהו יכול הלה להחזירו בזמן שירצה המקבל, ואם אמר לי בדבר שהדעת מכרעת שצריך לו עכשיו כגון אחריו שצריך לו למצואו צריך להחזירו בעת שיכול לקיים מצוותו, ואם החזירו אחר"כ לא קיים התנאי ונחבטלה המתנה, וכן כתב הרשב"א בקדושין והר"ן בסוכה, והרשב"א שם ר' דוקא שהחזירו בזמנו שיוכל ללכת בו, אמנם הא לא חילק באחריו בין אמר לי ללא אמר לי:

(ב) הרמ"א בחו"מ ס' רמ"א סעיף ו' פסק דבדברי הרשב"א הנ"ל והביאו המג"א בס' חרנ"ת ס"ק ד' לחלק גם באחריו בין אמר לי ללא אמר לי, והתח"ס בחלק חו"מ ס' קל"א כתב לפרש דאף גם במתנה סתם דינו באחריו כמו שאמר ע"מ שחזירוהו לי מ"מ כשהמתנה גרע טפי, אמנם הפרי מגדים בא"ח ס' חרנ"ת בא"א שם כתב דהאי דינא איירי דווקא ביש לו אחריו אחר ונאס אין לו אחריו אחר לא גרע כשהמתנה עמ"ל ממתנה וכו' היכי דבמתנה סתם אמרי' דכוונתו לי וצריך להחזירו בעת שצריך למצואו כן גם במתנה בפ"י עמ"ל ולא אמר לי ג"כ אומדן דעת דאין אדם מחזירין מהמתנה וצריך להחזירו בעת שצריך לו למצואו:

כלל ז'

אם לא החזירו מזה דינו

(א) אם לא החזירו הוי גזל למפרע, רש"י בסוכה וקידושין וב"ב, ור"ן ורא"ש סוכה:

(ב) ואם בשעת הנתינה היה שוה יותר א"כ כשיחזיר עתה לא יקיים התנאי ומיקרי גזלן וגזלן דינו דמשלם משעת הגזילה, אמנם המתנה אפרים בה"י זכר' ומתנה ס' י"ט כתב דלפי מה שכתבו הרא"ש והר"ן דחזרת דמים הוי חזרה א"כ כשמשלם עכשיו מקיים התנאי ואינו צריך לשלם רק כפי מה שהוא שוה עכשיו, והיינו בנאכד או נגנב לדעת הרא"ש דצריך לשלם ע"י לקמן כלל ח', או בנאכד או בפשיעה דלכ"ע צריך לשלם, אבל כשהוא בעין לפי מה שהנאכד לעיל כלל ה' אות ד' דברי התה"ד דהיכא דאיחא בעין ואינו רוצה להחזירו חזרת דמים לא הוי חזרה ודינו כגזלן למפרע וודאי צריך לשלם כמה שהיה שוה בעת הנתינה, וכן באחריו דחזרת דמים לא הוי חזרה צריך לשלם כמה שהיה שוה בשעת הנתינה:

כלל ח'

אם נאנס מזה דינו

(א) דעת רש"י ב"ב דף קל"ז ע"ב דפטור מאונסין וגם מגניבה ואבידה וגם הר"ן בקידושין הביאו:

(ב) הרא"ש בסוכה הביא דעת י"א דפטור מאונסין דנהי נמי שלא החזירו מ"מ שואל אינו:

(ג) גם דעת הר"ר ישעיה דפטור מאונסין כיון דהוי מתנה חו' הוי החילוק בין מעמ"ל לשואל, הביאו הרא"ש בסוכה:

(ד) דעת הרא"ש דחייב גם באונסין וכ"ש בגניבה ואבידה, ולדעת הרא"ש לתוך קו' הר"ר ישעיה מה בין שואל למעמ"ל כתב הכפות חמרים דבמתנה עמ"ל צריך לחזור ולהקנות בחזרה משא"כ בשואל:

כלל ט'

אי מקרי קיים דהתנאי כשנאנס

(א) כפי הנראה מדברי החת"ס חלק חו"מ ס' קל"א דחלי' הא כהא, אי חייב באונסין לא מיקרי שקיים התנאי כשנאנס

ועוד נ"ל דהא דכחז הרא"ש דהו מיעוטא דמיעוטא הייט משום דגם מן המיעוט שאין מומחין יש מיעוט דשוחטין יפה ולכן לא סמל"ח חזקה אסור דבהמה, אבל כאן דודאי ניבול ואט דנין רק אם הוא מומחה פטור מלשלם ואם אינו מומחה אפ"י שאפשר שיטעון יפה מ"מ אם ניבול צריך לשלם וא"כ לפטור מתשלומין ליכא רק רוב ולחייב לשלם איכא מיעוט גמור שאין מומחין ושפיר אמרי' סמל"ח ולק"מ:

ועוד נ"ל דלכאורה קשי' לדעת הריב"ש ס' ש"מ שהביא פני' בקור"א לכתובות ס' מ"ו דרוב לא מהני נגד שני חזקות ועיי' טב"י קמח אה"ע ס' מ"ג וחס"ס יו"ד ס' קס"ו וא"כ חקשי' על ח' הרא"ש דהו מיעוטא דמיעוטא מ"מ האין סמכין ארוב מצוין א"ש מומחין הן הא איכא כנגדו שני חזקות חזקה א"י דבהמה ועוד חזקה שלא ידע ולא ה"י מומחה כשנולד ועיי' בט"ק יו"ד ס' א' סק"ח. אך ו"א דהרי ודאי יש אנשים מומחים שינאו דבירור מחזקה זו שלא ידעו וכיון דרוב מצוין א"ש מומחין הן אמרי' שזה ששחט הוא מן הרוב שינאו מחזקה זו וע' טב"י [קמח] אה"ע ס' ל"א ולכן ל"ש בזה שהחזקה הוא נגד הרוב. אמנם אכתי חקשי' לשיטת חוס' מדה ח"י ד"ה הלך דס"ל דבט' חנויות איכא חזקה נגד הרוב משום דבהמה בחי' בחזקה א"י עומדת ע"ש אף דרוב ודאי ינא מחזקה זו מ"מ מקרי חזקה נגד הרוב וה"נ דכוותי'. לכן נ"ל לפמ"ש כ"ה ר"ן בגיטין ס"ד בשם רמב"ן דאין חזקה פנוי של קרובות שאין בואו לדון לפנינו מועיל להאשה שהוא רוצה לקדש ע"ש, וה"נ כיון שאין אנו דנין על הגברא וכשיטת דאין סומכין על רוב מצוין רק כדיעבד אבל לכתחלה אין מוסרין לו לשחוט עד דידעין ב' דגמר א"כ אין חזקה מועיל לאסור הבהמה, ולפ"ו החינה לענין לאסור הבהמה אבל לענין טבח שניבול שאנו דנין על הגברא אם הוא אומן ופטור שפיר לא אולנין בח"ר דאיכא כנגדו שני חזקות חזקה ממון וחזקה שלא ידע וא"ש:

ועוד נ"ל דהא דכחז הרא"ש דהו מיעוטא דמיעוטא הייט משום דגם מן המיעוט שאין מומחין יש מיעוט דשוחטין יפה ולכן לא סמל"ח חזקה אסור דבהמה, אבל כאן דודאי ניבול ואט דנין רק אם הוא מומחה פטור מלשלם ואם אינו מומחה אפ"י שאפשר שיטעון יפה מ"מ אם ניבול צריך לשלם וא"כ לפטור מתשלומין ליכא רק רוב ולחייב לשלם איכא מיעוט גמור שאין מומחין ושפיר אמרי' סמל"ח ולק"מ:

ועוד נ"ל דלכאורה קשי' לדעת הריב"ש ס' ש"מ שהביא פני' בקור"א לכתובות ס' מ"ו דרוב לא מהני נגד שני חזקות ועיי' טב"י קמח אה"ע ס' מ"ג וחס"ס יו"ד ס' קס"ו וא"כ חקשי' על ח' הרא"ש דהו מיעוטא דמיעוטא מ"מ האין סמכין ארוב מצוין א"ש מומחין הן הא איכא כנגדו שני חזקות חזקה א"י דבהמה ועוד חזקה שלא ידע ולא ה"י מומחה כשנולד ועיי' בט"ק יו"ד ס' א' סק"ח. אך ו"א דהרי ודאי יש אנשים מומחים שינאו דבירור מחזקה זו שלא ידעו וכיון דרוב מצוין א"ש מומחין הן אמרי' שזה ששחט הוא מן הרוב שינאו מחזקה זו וע' טב"י [קמח] אה"ע ס' ל"א ולכן ל"ש בזה שהחזקה הוא נגד הרוב. אמנם אכתי חקשי' לשיטת חוס' מדה ח"י ד"ה הלך דס"ל דבט' חנויות איכא חזקה נגד הרוב משום דבהמה בחי' בחזקה א"י עומדת ע"ש אף דרוב ודאי ינא מחזקה זו מ"מ מקרי חזקה נגד הרוב וה"נ דכוותי'. לכן נ"ל לפמ"ש כ"ה ר"ן בגיטין ס"ד בשם רמב"ן דאין חזקה פנוי של קרובות שאין בואו לדון לפנינו מועיל להאשה שהוא רוצה לקדש ע"ש, וה"נ כיון שאין אנו דנין על הגברא וכשיטת דאין סומכין על רוב מצוין רק כדיעבד אבל לכתחלה אין מוסרין לו לשחוט עד דידעין ב' דגמר א"כ אין חזקה מועיל לאסור הבהמה, ולפ"ו החינה לענין לאסור הבהמה אבל לענין טבח שניבול שאנו דנין על הגברא אם הוא אומן ופטור שפיר לא אולנין בח"ר דאיכא כנגדו שני חזקות חזקה ממון וחזקה שלא ידע וא"ש:

ועוד נ"ל מלבד שנראה דאף על פי שרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן וידעים הלכות שחיטה מכל מקום אין ראיה שהרוב ידעים לאמן ידיהם לשחיטה ודלא כמו שכח פרמ"ג שם וא"כ לא קשה מידי אבל גם אם ידעים לאמן ידיהם מכל מקום הא דטבח אומן שקלקל דפטור צריך להיות מומחה כמו שכח הסמ"ע בחו"מ ס' א' סק"ח פירוש מומחה איש מנוסה ובקי בדיני' וכמו שכח בס' ג' ס"ב ושם כחז המהצב או שהוא מומחה לרבים וכחז הסמ"ע סק"ה ו"ל הטור כל שהוא חשוב כר' נחמן בדורו ובקיא במשנה וחלמוד ובקיא נמי בשיקול הדעת ומעיין בדיני כמה שנים ומנסין ליה זמנין סגי' ואין חזי ביה טעוהא כגון האזי הו' מומחה לרבים עכ"ל ופי' מומחה הוא מנוסה כדאמרינן לענין יציאת השבט דיוצאין בקמיע שהוא מומחה ע"ש, וכה"נ לא מקרי אומן אלא אם כן הוא מומחה ומנוסה וזמנין סגין, וא"כ אף דרוב מצוין אצל שחיטה מומחים וידעים הלכות שחיטה וגם לאמן ידיהם, מכל מקום כל זמן שאינו מנוסה בזה וזמנין סגין חייב לשלם ושפיר צריך להביא ראיה על זה דאין הרוב מוסרין ואחי שפיר:

אבל מה שהקשה דאדרבה הטבח מוחזק ואפילו הו' רק ספק אף מפיקין מיניה. ולפע"ד נראה דהרי קי"ל בחו"מ ס"ה ס"ט דבדאמר אינו ידע אם הלויחני או אם הפקדה בידי נשבע היסם שאינו ידע ופטור דברי ושמא לאו דברי עדיף דאוקי' ממונא בחזקה מריה ולא חפיקע מספיקא כמו שכח רש"י בבא מציעא נ"ו ע"ב, אבל באומר ידע אני שהלויחני מנה או שהפקדה אצלי ואינו ידע אם החזרחי לך אם לא חייב לשלם וכחז הש"ך סק"ו משום דכיון דודאי חייב לו וספק אם

סימן פ"ה

שיל"ח ב' אויפאלו ה' משפטים חרמ"ל
שוב"ט לנכוד ידידי חביבי הרב המאה"ג, מעוז ומגדל,
הנדיק בקש"ח מו"ה חיים צבי ווינקלער נ"י מלפני
אבדק"ק ראשפרטא:

במה שעמד על דברי רש"י ב"מ י' ד"ה קונות לו אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לחופסו מה בעי רש"י בזה ורצה לחדש דד"א לא הו' קנין גמור כמשיכה רק כמציאה חש"ו דיש בו גזל מפני דרכי שלום ואין מוציא מהגבול בדייני' כמבואר שם י"ב לר' יוסי וה"נ הוא רק משום דלא אחי לאינצוי ואינו רשאי לחופסו ואי חפס לא מפקי' מיני':

ולפע"ד ו"א דא"כ אין אמר רבא מוחזק ר"י בר אחי מויקי' והיינו מחני' דהחם ומאי קוש' הא גם אי ד"א קונות דינא הכי דאם בא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה וזה בא ואין מוציא' מידו. אבל לפענ"ד נראה עפ"מ שהביא הש"ך חו"מ ס' רמ"ג סק"ט בשם כמה ראשוני' דד"א אינן קונות אלא במציאה ולא במחנה ולזה כחז רש"י אם יש סביבותיו דבר הפקר לאפוקי מחנה דאין ד"א קונות וכשיטת הג"ל:

אלא דע"ז קשי' הרי כבר כחזו קדמוני' דלאמן דיליף הפקר ב"ד מאלה הנחלות בגיטין ל"ו אז יכולי להכניס ברשות וזכה וקנין ב"ד קנין אבל לאמן דיליף שם מחרס אין הפקר ב"ד הפקר ואינו נכנס ברשות וזכה בלי קנין וא"כ חקשי' מה מהני כאן קנין ד"א הא בלא"ה הוא הפקר לזה ח' רש"י דאי משום הפקר גם אחר רשאי לחפסו ואינו קנין ד"א דאין אחר רשאי לחופסו ואם חופס מפקיר' אוהו חכמי' עד שזכה בו אוהו שהי' בחוץ ד"א שלו:

אפסיד, ריחו נדף כגן הדסים, כקש"ת מו"ה חיים סופר נ"י
אבד"ק ס"פ:

היום נא אלי איש אחד מפה אשר הי' חייב לערליה אחת
מפה ב' מאות זהובים עו"י, ומתה וירשיה מובעין
אוחו ומענה פיו כי היתה חייבת לו משעים ושעה זהובים בעד
קמח אשר לקחה מחטמו, ופסקו לו בערכאותיהם שאשביע
אוחו אם אמת בדבריו שהיא חייבת לו סך הנ"ל, ואמן לו כחוב
וחתום שהשבעתי אוחו, ויען כי אני נכון בדין זה, אמרתי
לרצוה נא עד איש אלקרי לחותם ספקתי בזה ודבר מה יראני:

והנה ז"ל הרמ"א בחו"מ ס' שמ"ח, טעות גוי כגון
להטעמו בחשבון או להפקיע הלוואתו מותר ובלבד שלא
יודע לו דליכא חילול השם וי"א דאסור להטעמו אלא אם
טעה מעצמו שרי, והוא דעת המרדכי סוף פרק הגזול בתרא
שפי' הא דשמואל בב"ק קי"ג דזבן לקנא דדבא במר דפרולא,
שעכו"ם אמר לו שהוא צרל וטעה בעצמו אבל שמואל לא
הטעהו דהא אפילו גניבת דעת עכו"ם אסור, ויע"ש הפי' על
ואיכלע לי זחי וכו', ובש"ך ס' הנ"ל הביא ג"כ בשם יש"ש
דבטעות הגוי ז"ל לו הישראל ראה שעל חשבונך אני סומך
וכו', וראיתי בבאר הגולה ס' הנ"ל הביא דברי הרמב"ם פ"ו
דגניבה ופי"ג דגזילה, והוא החמיר מאוד בדבר להחזיק בדעת
המרדכי. ולפי"ז בנ"ד אסור להטעמו את העכו"ם היורש לומר
שהמתה היתה חייבת לו כמובן, אך הרה"מ כתב בפ"א מגזילה
שרמב"ם פסק כר' כהנא בב"ק, ומשמואל ורבינא משמע שם
שאז"ל ראה שעל חשבונך אני סומך ור' כהנא מידת חסידות
הוא דעבד, ולכאורה לפי דבריו טעות עכו"ם מותר אפי' אם
אינו מטעה עצמו, אבל לדעתי לא כן הוא, שהרה"מ אינו חולק
כי אם שאז"ל ראה שעל חשבונך אני סומך רק ממידת חסידות,
אבל מ"מ דינו של המרדכי יכול להיות אמת שדוקא אם הגוי
טועה מעצמו מותר:

ובאמת קשיא לחד פי' שם בש"מ דנקט ואיכלע לי חד זחי
לרבותא, שאעפ"י שיחשוב הגוי שלהטעמו עשה כן
מותר, א"כ דילמא דוקא החס נרץ שיהי' הגוי טועה מעצמו
דאל"ה יחדוהו כיון דאיכלע לי זחי, אבל בעלמא מותר אפי'
להטעמו. אך המרדכי לא סבר כפי' זה, וז"ל אין ראיתו משם
רק מגניבת דעת, אבל עכ"פ מוכח שמ"ש הרה"מ דין
הרמב"ם מרב כהנא אינו דינו של המרדכי, כי משם לא מוכח
כקו' הנ"ל, והי' לו לומר שהרמב"ם למד ק"ו מגניבת דעת:

וראיתי בלח"מ שם שהקשה שהרמב"ם סתר עצמו לריש ה'י'
גניבה שכתב להדיא שטעמו מותר ובלבד שלא יודע
לו דליכא חילול השם, ומי' דס"ל דעת החוס' אע"ג דטעות
גוי מותר אסור להטעמו במקום שגוי יודע שגזל ועושה עצמו
כלא יודע, לפ"ז נמצא דאם אין העכו"ם יודע מותר אפי'
להטעמו. ואני נכון בהבנתו אם כוונתו דוקא אם יודע בדבריו
שאין גוי יודע מותר אבל אם מסופק אם הגוי יודע ורצוה רק
לנסותו או אינו יודע אסור, או דילמא מספק מותר ורק אם
יודע בדבריו שכונתו לנסותו אסור, וגם מזה יש נ"מ לנידון
דין. איברא מדברי רש"י שם שפי' ואיכלע לי זחי ועוד טעות
אחר שעירב זח מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד'
מבואר להדיא שגם טעות גמור מותר, כי הטעות במעות
הטעותו ישראל. והנה לא מצאתי יסוד על קושי' המרדכי
מגניבת דעת, ועלה בדעתי שהחולקים סוברים דגם גניבת דעת
אינו אסור אלא אם יודע לנכרי לא יוכל הישראל להתנצל ולומר
שטעה אבל כאן אף אם יודע לנכרי יאמר נא ישראל שגם הוא
טעה אין בזה משום חילול השם. אך מצאתי עוד סברא לאסור
בש"מ שם שפי' ואיכלע לי זחי שהישראל נתן יותר זח אחד

ועוד נ"ל לפמ"ש חוס' יצמות פ"ט ע"ב ד"ה שהפקר ב"ד
אכל מן הטמא על הטמא ל"ל דאפקוה מרשותי בשעת
הפרשה כיון דבחר הכי נמי שלו הוא ועליו לחקנו ע"ש וא"כ
הי' ל"ל דאפקוה רבנן לד"א מכ"ע והקטנוהו לו דהא בחר הכי
נמי דכ"ע הוא ומהני להו שם משיכה לזה כתב רש"י דלא
הד"א הקטנוהו לו אלא החפץ שהוא בחוך ד' אמותיו הקטנוהו
לו מכח הפקר ב"ד שאין אחר ראוי למופסו והחפץ הקטנוהו
לו קנין עולם וא"ש:

ועל שלשים נ"ל דיש להקשות למ"ד מגביה מציאה לחבירו לא
קנה חבירו משום דהוי חופס לבע"ח במקום שחב
לאחרים א"כ אין חזר קונה מציאה הא משום שליחות אימרחא
ולא תיהני משום דהוי חופס לבע"ח:

אך ז"א דשאני חזר דבע"כ מומיב זה כדאמר ר"מ י' לענין
אשלד"ע ואמנם החינה בחזר שהוא שלו דממילא לא הוי
כשלוהו בע"כ אבל ד"א שהם דכ"ע רק דרבנן חקנו שיהיו
כחזר ושלוחו לזכות לו ודאי תקשי אין חקנו לו רבנן ד"א
לזכות לו ולהיות שלוחו רק לענין לזכות לו בדבר הפקר הא הוי
חופס לבע"ח וכו' לזה מי' רש"י שחקנו חכמי' שאם הוא מוך
ד"א אין אחר ראוי למופסו ושוב לא הוי חזר לאחרי וממילא
ד"א קונת לו מדין חזר וא"ש:

ובזה מנוח דעמו ויטב בשיבה, ברוב טובה, כנפשו ונפש ידידו
אהבו הנאמן דוש"ח:
עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

סימן פ"ו

שיל"ת ב' איפאלא אי' מקץ חרני"ו לפ"ק
ביומי דחטובה, שלום וברכה, לבני אהובי יקירי וחביבי הרב
החרף ובקי הומיק מלא עמיק כמו"ה יודא לבי נ"י
בק"ק ש' פאטאק יע"א:

בבמה שהקשית ב"ב קי"ד ע"ב אר"י ד"ת וכו' אשה יורשת
את בנה אחיבי' וכו' האשה את בנה מנחלי' ולא נחלי' ע"ש
ולפמ"ש חוס' שם ד"ה אף דהא דאשה יורשת את בנה
היינו דוקא בגיורת מאי פריך לוקי מחני' בישראלית. ונ"ל
פשוט דיש להבין אין כתוב חוס' דהא דר"י הוא בגיורת דוקא
הא יליף לי' מקרא דמטות והאי קרא בישראל כתיב אלא דז"א
דודאי גלי קרא בישראל דאשה יורשת את בנה וכן ירושה היא
מבנה אלא דלא אפשר שמהא יורשת בפועל משום דילפינן
מקרא משמוש נחלה, וא"כ נחלה ממשמשת לקרובי האב
כקושית חוס' שם, ואין לך אדם בישראל שאין לו גואלים עד
יעקב אבינו מקרובי האב כדאמרין ב"ק ק"ט ונחלה ממשמשת
להם וממילא לא משכחת שמהא האם יורשת את בנה בפועל
אלא בגיורת כמ"ש חוס', אבל עכ"פ בת ירושה היא מבנה
אפילו בישראלית אם הי' משכחת שלא יהיו קרובי אב יורשין
ע"י משמוש, וא"כ ל"ש למימרי ביה ולא נחלי' דמשמע שאינה
בתורת ירושה כלל מבנה, וזה פשוט לפענ"ד:

וה' יהי עמנו וינליחנו בכל אשר נפנה כנפשו ונפש אביך
הנאמן דוש"ח:

עמרם הק' בלוהם

סימן פ"ז

ב"ה. עש"ק סדר דברים תרכ"ה לפ"ק פה מאדע יע"א
בין המזרים, זרח אור לישראל, וד' קרנו ירים, לכבוד אדמ"ו
הרב הגאון חרף ובקי, אור הנרקי, הצדיק נדע בכל

סימן פ"ח

שיל"ח עש"ק סדר ראה חרכ"ה לפ"ק פה מלדע יע"א
אל מול פני המטרה, גלי דרעא ונפל נהורא, מר ועטרה,
כחמה צרה, ראש משכיר, לדיק כביר, ה"ה אדמ"ו הרב
הגאון הגדול, מעוז ומגדול, המפורסם בעולם, מפענח הנעלם,
כקש"ת מו"ה אברהם שמואל בנימין נ"י אב"ד ור"מ דק"ק
פ"צ יע"א:

ברחוק אשתחיה מול הדרת גאונו, ואחר אבא למלאות שאלתי
ובקשתי, הנה נא זה אחי שבעות ביקש ממני הרב
המאז"ג דק"ק לאשאנץ נ"י כ"ש מו"ה אברהם קאפל זינגער
נ"י אשר חותנו וגיסו דרים פה בקהלתי יע"א שאכתוב לו
מכתב מעודה בלשון לע"ז שאסור עפ"י דמוה"ק להתפלל
ולקרות ק"ש בניה"כ אשר פני הגשים עם שערותיהם מגולות
ונראות מן עזרת נשים לעזרת אנשים לעיני האנשים רק צריכים
מחינה המבדלת שקורין גיטעטער עם פפארהאנ"ג ונקים סרוגים
עם ילון, וגם הודיעני שיש בידו מכתבי מעודה מגאוני הדור
הלל המה הד"ג נ"י ומהגאוני דק"ק ס"ה, אוהעל, גרוו"ד,
א"ש, דיארמוט וכדומה, ולא צריך לדידי רק לאפוש גברא לפני
שרי הקאמדיאט, ויען כי היה הדבר זר בעיני כי דלק אחרי אס
כבר סמכו ידיהם עליו גדולי הדור ויאלו לעזרת ה' בגבורים
ובפרט כי אנו בריחוק מקום, והלא ימצא צירופים וסניפים
קרובים ממני להיות מן המנויים, וגם שארו הקרוב אל הד"ג
נ"י הרבני מו"ה שמואל ווילנער נ"י היה אחי עמי בעת ההוא
ואמר שגם בעיניו יפלא, לכן השבתי לו אז שישלח לי העתק
מכתבי הגאוני הנ"ל אשר אמר עם ספרו ואז ירפני בצרוף
כחז צעירי ימים להשלים המנין, כי לאסור איסר מחמת עיקר
הדין מפורש לא מלאחי, כי אפילו לדעת הטו"ז באו"ח ס"י
ע"ה מותר בהחזרת כל גופו אס לא שערות נשים הוא מג' ^א
רוחות שאז א"א שיהי מחזיר כל גופו שיהי הערוה מאחוריו
רק מן הצדדים, וכבר העלה המג"א בס"י ע"ט דלדין שלפניו
כלפניו דמי:

ואבות כי להרב הנ"ל לא ביארחי טעמי מדוע לא מלאחי
מפורש לאיסור רק כחבתי כידוע למעלה ולא כחבתי
כעת באר היטב לכבודו נ"י, כי אס מחמת שהרב הנ"ל השיב
לי לא ידוע ולא נודע לא מיני ולא מקצתו לא היה ולא נברא
לא"ו וחצרוהי המה מצאו היסר ולא משלנו, וע"י דברים שהיה
בינינו אנכי הרואה מדברי הרב הנ"ל כי אפילו הפושעים
החדשים א"א למצוא להם יסוד לחלות עליו להיסר, לכן אמרתי
אולי בלחמ שגיתי וטעיתי, לכן ביארחי כונתי להד"ג נ"י למען
יעמידנו על האמת, ויותר מהמה אני מחלה פני הדרתו נ"י
להודיעני אס אמת נכון הדבר כי הד"ג נ"י נתן מהדור עליו
לאסור איסר בבית אביו שבשמים להתפלל באופן הנ"ל ושלח
לו מכתב מעודה אז גם אני אהי סניף לאריות לשלוח לו מכתב
מעודה הנ"ל, ואס לא שלח לו גם כן יודיענו למען יהי לי
כסות עינים לפני בני משפחתי נ"י למען לא תהי מריבה
בינומינו ח"ו:

ואל יחשדני הד"ג נ"י כי אני מזדד ח"ו להקל רק אס יש
מקום להמיר אף שהוא פריצות גדול אין ראוי להתחיל
רק בגדולי הזמן וללאח בעקבותם, ובפרט הרבני מו"ה שמואל
הנ"ל נתן מורכ בלצני שבדאי לא נחמו הגאוני עידותן, כי
אלמלא כן לא היה מרחיק נוד, ואולי טעם ונימוקם נעלם
מאחור לכן כחא וכחא עשימי ונא יעמידני על הדין ועל
האמת ועל השלום:

והנה מקום אחי פה לחלות פני הדרתו נ"י להגיה חשכי

ומש"ה מותר שאף אס יודע לנכרי שהוא של זהב יחשוב כמו
טענה ישראל לחובת עצמו, כן טעה לזכות עצמו. כללו של דבר
נחפזי לא אוכל למצוא הלכה מצוררת והיא רופפת בידי:

אמנם מלאחי צרמ"א ס"י רפ"ג ישראל שהי חייב לעכו"ם
ומת אס אין עכו"ם יודעין מזה אינו חייב לפרוע
ליורשיו, והוא ממדכי דקדושין, ולכאורה ק' לי לפי דעת
המדכי הנ"ל דדוקא אס הגוי עצמו טועה מותר, והכא הרי
הוא מטעה את הגוי, ולמה לא הביא דלפי דעת המדכי דכ"ק
אסור, והי נראה משם דהפקעת הלואה מותר בכל ענין, ואפי'
לדעת הרמב"ם ויש"ש הנ"ל דצריך לומר לנכרי ראה שעל
חשבונו אני סומך מ"מ בהפקעת הלואה א"צ לזה, ולא משמע
כן ביש"ש שהביא הש"ך בס"י שמ"ח עיי"ש, אמנם בלחמ זה
שיבש דרמ"א ברפ"ג קאי שאין היורשין יודעין כלל מזה ואין
חובעין אותו א"צ הוא לילך להודיע ולשלם להם, שהרי הגוי
טעה בעצמו והוא לא עשה לזה שום החפעלות ולכן הוי ג"כ
כמו שאמר ראה שעל חשבונו אני סומך, כי גם אס אולי יודע
להם שחייב להם יאמר שלא פרע יען שלא חנעו אותו וכדומה,
וכן משמע למעיין בפנים במדכי:

ולפ"ז צ"ד כיון שהם חובעין אותו ויודעין מחוב, רק שהוא
עושה טדקי לפטור עצמו בטענה שהערליה חייבת לו
בעד קמח והם אינם יודעין, בזה נראה שאסור להטעותם בזה
לדעת המדכי ויש"ש, ובפרט שאינם מאמינים לו, כי אס, אס
יביא כחוב וחחוס ממנו שנשבע לפני. ובפרט לפמ"ש הסמ"ע
בטעם הדבר דאס יודעין היורשים, כיון דירושת הגוי ד"ת,
הוא גזילה, אבל אס אינו יודע הוא בכלל אבדה, בודאי אני
מסופק כיון שחובעין אותו אס דמי לאבדה שאינם יודעין כלל
מי המוצא, ואף דגם לגזילה לא דמי מ"מ מידי ספקתי לא
נפקא. והגע עצמך אס לא הי' הישראל חייב להערליה וודאי לא
הי' ראוי לחבוע בשקר, ואף שהוא חייב כעת, מ"מ לא מלאחי
לצי לעשות מעשה ולדמות לדין הרמ"א בס"י רפ"ג. ובר מן
דין אני מסופק לו יהיבנא שהישראל מותר להפקיע לו הלוואתו
כהנ"ל, מ"מ יש ספק אס מותר לדין ישראל ליתן לו כחוב
וחחוס שנשבע לפניו אס אין האמת כן, וע"פ כחיצת וחחיתת
הדיין יגמרו הדין בערכאותיהם, לפמ"ש הרמב"ן בחורה פ'
וישלח שב"נ מלוה בכל הדין כמו ישראל ולא כדעת הרמב"ם
פ"י מה' מלכים שחייבין רק להשיב דינן, והביאו כ"מ בה' ^א
מלכים פ' הנ"ל, ולפ"ז אס היו שופטי הגוים יודעים האמת
שאין הגוי חייב לישראל והיו פוסקי' ליתן לו אז שיטכה מחוב
אשר חייב לגוי הי' חייבים מיתה, וכיון שאין יודעין ודין
עפ"י עדותו של דיין ישראל שנשבע לפניו, אפשר יש בזה משום
לפני עור לא חתן מכשול, וכמדומה שראיתי בחת"ס חלק וא"ו
[ס"י י"ד] שאוסר ליתן שוחד לגוי לדון דין שקר מה"ט כיון
שמלוה על הדין ולדון בלחמ הוי לפ"ע, או נימא כיון
דהפקעת הלוואתו מותר אף אס הי' הערכ' יודע א"א בעולם
שיהא מותר משום חילול השם, מ"מ עתה בהיתרא הוא אין
בזה לפני עור לגרום לזה:

ורציתי לומר לנסכרת מ"ל דאס מכשיל לא באיסור דרבנן
עובר על לפ"ע דאורייתא כיון שנתן מכשול, הי" ^א
כיון שאס הי' הערכאין יודע האמת לא הי' דן כן א"כ הוי
לפני עור אף שעתה הוא בהיתר וידעתי שיש לחלק. והנה
כחבתי כ"ז נחפזי לפוס רהיטא בלא עיון היטב, כי נחון הוא,
ונא מיד בקראו מכתבי ישים עיניו הבדולחים על זה, ויענינו
מהר דעתו הרמה, ובה אשתחווה מול הדרתו בשאלת שלום
תלמיד לרב:

הק' עמרם בלוהם

ועלדל בלבי לומר שדעת החולקים על המדרי סוגרים דגם
גבי גניבת דעת אינו חסור אלא באופן שאם יודע
לנכרי לא יוכל הישראל להחנל ולומר טענה, אבל כאן אף
שישראל מטעהו במזיד מ"מ אם אולי יודע לנכרי שהטעהו
יאמר נא ישראל ויחנל שגם הוא טעה בעצמו מותר כי אין
בזה חילול השם:

אמנם עוד אני חושך להחמיר לפי אחד שם בטענה מקובלת
בהא דאצלע לי וחי שישראל נתן לו זח אחד יותר
ומש"ה מותר, שאף אם יודע לנכרי שהוא של והב יחשוב כמו
טענה הישראל לחובת עצמו כן טעה לזכות עצמו על זה
שהוא ברחל, וא"כ לא מצאנו הישר באופן אחר. ובאמת מרש
הוי קשיא לי על פירוש זה דאם כן התינת בעובדא דשמואל
ורב כהנא דאצלעו לנכרי וחי, אבל מה יענו לעובדא דרבינא
דלא אצלע לי וחי והאיך שרי אם לא שנאמר דרבינא פליג
ואין צריך להבליע זח כמו שמואל ורב כהנא. עד שמצאנו
בש"מ בשם הרב המאירי דגבי עובדא דרבינא ה"י בהיתר
גמור, וה"פ דגוי מניא ידע הואיל והדבר חלו במנין מסתמא
אין הגוי מדקדק אם הישראל צורר לו היפות ומחלי זל"ז:

אמנם ברמ"א סי' רפ"ג וישראל שהי' חייב לעכו"ם ומח אם
אין עכו"ם ידעין מזה אינו חייב לפרוע ליורשיו, והוא
ממדרי דקדושין, ולא הביא שום חולק, ולכאורה הוי קשיא לי
לפי דעת הרמב"ם ויש"ש דאפילו אם הגוי טועה בעצמו ואין
הישראל מטעהו מ"מ צריך לומר להגוי ראה שעל חשבונך אני
סומך, א"כ כאן נהי דהה הוי כמו שהגוי טועה בעצמו מ"מ
הלא גם בזה צריך לומר לו ראה שעל חשבונך אני סומך וכאן
אינו אומר לו כלום, ומכאן זה ה"י נראה לכאורה דהא דצריך
לומר ראה שעל חשבונך וכו' היינו דוקא בהטעהו בחשבון אבל
הפקעת הלוואה קיל וא"כ לכל זה:

ולפ"ז אפילו לדעת המדרי דאין ישראל רשאי להטעותו אלא
אם הגוי טועה מעצמו, מ"מ בהפקעת הלוואה רשאי
ישראל לעשות פעולה להטעותו, אמנם באמת מדברי יש"ש
שהביא הש"ך בס"י שמ"ח משמע דקאי על הפקעת הלוואה
ואפ"ה בעי שיאמר לו ראה שעל חשבונך אני סומך וליחא
להנ"ל:

אך האמת יורה דרכו דרמ"א בס"י רפ"ג קאי שאין היורשין
ידעין כלל מהחוב שחייב להמת ואין חובעין כלל אותו
לכן אין צריך הוא לילך להודיע ולשלם להם, והכי הגוי טעה
בעצמו והישראל לא עשה לזה שום פעולה להטעותו בקום
ועשה, ולכן הוי ג"כ כמו שאמר ראה שעל חשבונך אני סומך,
כי גם אם אולי יודע להם מהחוב לא יהי' חילול השם כיון
שלא חבטו אותו אישחמוטי הוא דקא אישחמיט, וכן משמע
למע"י בפנים במדרי בקידושין:

ולפ"ז בנדון הנ"ל כיון שהם יודעין מהחוב לחובעין אותו רק
שישראל יעשה טעמי לפטור עצמו בחדיעת שקר שהגוי
ג"כ היה חייב לו בחנותו והם אינם מאמינים לו כי אם יביא
ראי' שהשביעו אותו בנ"ד של ישראל רק שהם אינם יכולים
להכחישו בבירור, וא"כ אם לא היה הישראל חייב להערל ודאי
לא היה רשאי לחבוע חדיעה של שקר מן היורשים לדעת
המדרי שדוקא אם הגוי טועה בעצמו מותר, ומכ"ש לדעת
הרמב"ם ויש"ש הנ"ל, וא"כ גם עתה שרואה להפקיע הלוואה
בזה אפשר דאסור דאין חילוק בין שאר טעות ובין הפקעת
הלוואה רק בין אם הגוי טועה מעצמו בלא פעולתו ובין
הישראל פועל להטעותו:

ובפרט לפמ"ש הקמ"ע בס"י רפ"ג בטעם הדבר דאם

בספק אחד אשר נסחפקתי בו להלכה ולמעשה. ישראל שהיה
חייב לגוי ג' מאות זהובים ומח הגוי יורשי הגוי חובעין החוב,
וישראל השיב כי הגוי המת היה חייב לו בחנותו על פינקסו,
לערך חצי החוב ופסקו בערכאותיהם שישבע הישראל שלאמת
דבריו, וביא כחוב ומחוס מהרצ שהשביעו אותו:

והנה הרמ"א במו"מ סי' שמ"ח כתב טעות גוי כגון
להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואה מותר ובלבד שלא
יודע לו דליכא חילול השם, וי"א דאסור להטעותו אלא אם
טעה מעצמו שרי, והוא דעת המדרי סוף פ' הגחל בחרא
שפי' הא דשמואל בנ"ק קי"ג דבין לקנא דדהבא במר דפרחלא
שגוי אמר לו שהוא ברחל וטעה מעצמו, אבל שמואל לא הטעהו
דהא אפי' גניבת דעת אסור בעכו"ם כ"ש להטעותו בידים,
ופי' שם ואצלע לי וחי כדי שימחר לילך יע"ש, ודלא כרש"י.
ובש"ך סי' הנ"ל ס"ק ג' הביא בשם יש"ש בנ"ק שהחמיר עוד
יותר דאפילו טועה מעצמו צריך הישראל לומר לו ראה שעל
חשבונך אני סומך, וספר יש"ש אין אחי, וכן נראה דעת
הרמב"ם פ"א מה"ל גזילה ה"ד וה':

ולפ"ז נראה לכאורה בנדון הנ"ל אסור להטעות את הגוי
לומר שהמת היה חייב לו לא מיבעיא לדעת הרמב"ם
ויש"ש שצריך לומר שסומך על חשבונך של גוי והכא דהרבה
הגוי מוכרח לסמוך על חשבונך ועל פינקסו ועל עדות הרב
שישבע, אלא אפילו בלא זה הלא איכא דעת המדרי דאסור
להטעותו בידים אלא אם הגוי טועה מעצמו עכ"פ אף אינו
אומר לו ראה שעל חשבונך אני סומך, והכא הרי הישראל
מטעהו בחדיעת שקר. הן אמת שהה"מ שם כתב שהרמב"ם
פסק כרב כהנא שם, ומשמואל ורבינא משמע שם שאנ"ל ראה
שעל חשבונך אני סומך, ור' כהנא מידת חסידות הוא דעבד.
איברא לפמ"ש הלח"מ שם לחרץ שלכאורה הרמב"ם סותר
עצמו מכאן לריש הל' גניבה שכתב להדיא שטעותו מותר ובלבד
שלא יודע לו דליכא חילול השם, וחידך דס"ל כדעת החוס'
אע"ג דטעות גוי מותר אסור להטעותו במקום שגוי יודע
שגוזל ועושה עצמו בלא יודע, לפי זה נמצא דאם אין העכו"ם
יודע מותר אפי' להטעותו:

ולפ"ז י"ל דשמואל ורבינא ידעו דאין הגוי יודע ואין כונתו
לנסוחם לכן לא הוצרכו לומר ראה שעל חשבונך אני
סומך, משא"כ רב כהנא חוי לדעתו דגוי שכיוון לנסוחו, ובאופן
זה צ"ל מדינא ראה שעל חשבונך אני סומך לא רק ממדת
חסידות:

ובגוף דברי הלח"מ אני נבון אם כונתו דוקא אם ישראל ידע
בבירור שכונת הגוי רק לנסוחו אסור אבל אם מסופק
אם כונת הגוי לנסוחו או שהגוי טועה באמת מותר, או להיפך
שלא הישראל מסופק בכונת הגוי אסור רק שאם ברי שהגוי
טועה או מותר. ומסביר נראה כד' דאי בשידע בבירור
שכונת הגוי רק לנסוחו את ישראל מה קמ"ל פשיטא דאין לך
חילול השם גדול מזה. ולפ"ז בנ"ד שאפשר הגוי יודעין שאין
המת חייב כל כך לישראל ואינם עושים רק לנסוחו ואף שלא
יהיו יכולים לצרר הדבר מ"מ איכא חילול השם לפני היורשים
היודעים ואסור:

אמנם מדברי רש"י שם בנ"ק נראה להדיא שחולק על
המדרי, כי לדעת רש"י שם הפי' ואצלע לי וחי ועוד
טעות אחר שיערב זח מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום
ד', מבואר שגם טעות שישראל מטעהו ואין הגוי טועה מעצמו
מותר, כי הטעות במעות הטעהו הישראל, ולכאורה לשיטה זו
תקשי קושיה המדרי מ"ש מגניבת דעת הנכרי דאסור:

בגנז ישראל, ועיי' בש"ך סי' שני"ג סק"ד וסי' שני"ו סק"ב, וכיון דאוקממא דאוקמא רבנן ברשותי' אבריימא דגנז והקדש קאי וכן רבא משעת גניבה קמיבעיא לי' וא"כ משעת גניבה סתמא מייאש, א"כ שפיר קשה אי ייאוש קני דלאי הוי גזוזת וולדות דד"ר משעת גניבה דסתם גניבה ייאוש בעלים הוא, ומה נ"מ לענין זה אי אוקמא רבנן ברשותי' או לא, ודוחק לומר דאיבעיא דרבא ה"י בשמעי' דלא ייאוש בשעת גניבה, ושמעינן ג"כ דליאש אח"כ, דהרי בגמ' פריך ואי ייאוש כדי לא קני כרת מה עבדתי, משמע דלמ"ד קני ניחא, והרי לא החזיר בבריימא אס נתייאשו הבעלים כלל, וע"כ דסמך דמיי' בסתמא וסתם גניבה ייאוש בעלים ועלה קאי בעיא דרבא. ואין להשיב דעכ"פ נ"מ מהא דאוקמא רבנן ברשותא לענין גזוזת וולדות דמשעת גניבה עד שעה שידעו הבעלים שגנז מהם, דעד דלא ידעו שגנז אין לומר דאחייאשו, ועיי' חוס' ב"ק דף ס"ח ע"ב ד"ה מה עבדתי, דהא לרבא קיימין ואיהו ס"ל בב"מ דף כ"א ייאוש שלא מדעת הוי ייאוש עיי"ש, ועיין חוס' סוכה דף ל' ד"ה כי גזוז אוונכרי:

ובזה שני"ל ביישוב קושית החוס' על ר"ת הוא עפ"י דברי רמב"ן במלחמות ריש הגזל קמא שכתב ליישב קושית חוס' בסוגיא ד"ה לגזוזת' למ"ד בב"ק דף ז"ה שבה שני"ג גזילה דגזולן הוי וגזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזו, ופרה ונתעברה אכלו ורחל ונטענה אכלו משלם כשעת הגזילה, א"כ אפילו קודם הקדש גזוזת וולדות דיד"ר הוי, ומה קמיבעיא לי' לרבא כלל מאימא אוקמא רבנן ברשותי' לענין גזוזת וולדות, וכתב הוי ז"ל ליישב ולחדש דהא דאמרינן בשבחה דממילא דהוי דגזולן היינו דוקא בשבח שטול אחר הגזילה שלא היה ממנו כלום בשעת הגזילה, כגון פרה ונתעברה אכלו שלא היה בעולם כלום מן העובר בשעה שגזל, ודכותי רחל ונטענה אכלו שלא היה מן הזמר בעולם בשעת הגזילה, ואז אפילו לא ילדה וגזזה אלא הוא שבה שני"ג גזילה מ"מ הוי דגזולן לחד מ"ד ובעי הגזול ליתן לגזולן מה שזוה יוחר פרה עומדת לילד ורחל עומדת ליגזו מפרה ורחל סריקא, עיי' ברמב"ן במלחמות סוף פרק המפקד, או בגזל פרה מעוברת וילדה, רחל טעונה וגזזה דהוי שבה שלא ע"ג גזילה הוי נמי דגזולן, אף שכבר היה בעולם בשעת גזילה, אי משום דהוי שינוי שאינו חוזר או מפני תקנת השבים, עיין חוס' ב"ק דף ז"ה ע"ב ד"ה בשבח ובבעיה"מ ומלחמות שם, אבל בשבח שני"ג גזילה דממילא והי' בעולם בשעת הגזילה כגון פטמה דממילא דגזול הוי כיון שמה שגזל הושבח דיד"ר הוי, וה"ה נמי פרה מעוברת ולא ילדה ורחל טעונה ולא גזזה, השבח שהושבח הולד והגזזה משעת גזילה ועד שעת העמדה בדין הוי דגזולן, כיון שהוא שבה דממילא שלא טולד אחר שגזל רק כבר היה בעולם בשעת גזילה, ואפילו ילדה צריך הגזולן עכ"פ לשלם לגזול כמו שהי' שזה רגע קודם הלידה דעד אז דגזול הוי וכלישנא דמתני' משלם דמי פרה עומדת לילד וכו', ועיין באשרי ריש פרק הגזל קמא, ובהכי ה"י בעיא דרבא לענין גזוזת וולדות שהיו בעולם בשעת גזילה דאי משום שבה שני"ג גזילה דכ"ע דהוי דגזולן כנ"ל, ולהכי מיבעיא לי' מאימא אוקמא רבנן ברשותא הגזולן, עיי"ש היטב בדברי רמב"ן במלחמותיו:

ורפ"ז נ"ל לחדש דבר, עיין חוס' ב"ק דף ס"ט ד"ה כל שלקטו דחדשו דייאוש קני בגזולן אפילו אס אין הגזילה ברשות הגזולן בשעת ייאוש, וא"כ ע"כ צריך לומר דקונה הגזילה לאחר ייאוש למפרע משעה שגזלה בקנין שעה בשעת גזילה, דאל"כ כמה יקנה, נהי שהגזול מייאש וינאה מרשותו מ"מ כמה נכנס לרשות הגזולן, כיון שלא עשה שום קנין אחר

היורשן יודעין כיון דירושת הגוי ד"ת הוא גזילה, אבל אס אינם יודעין הוא בכלל אבידה וב"ד כיון דהמה מובטחין אותו נראה דל"ד לאבידה שאינם יודעין כלל מי הוא המזל, ואף דגם לגזילה לא דמי מ"מ אני חוכך בזה להחמיר ולאסור:

ובר מן דין אני מסופק עוד, לו יהינא שהישראל מותר לו להפקיע הלוואה כנ"ל, מ"מ לפמ"ש רמב"ן על התורה פ' ושלח והביאו כסף משנה פ"ט מהל' מלכים שב"נ מלווה בכל הדינין כמו ישראל, ולא כדעת הרמב"ם פרק הנ"ל שחייבין רק להושיב דיינין, א"כ אס הדיין ישראל מעיד בכתב ידו לפני ערכאות של גוים שהישראל נשבע בפניו ואין האמת כן, ועפ"י עדותו גומרין הדין שיטובה מחוב שחייב הישראל לגוי כפי חביעתו, א"כ הדיין ישראל עובר על לפני עור, כיון שאס הוי שופטי הגוים יודעין האמת שאין הגוי חייב לישראל והיו מטעים הדין בשקר שיטובה לו כפי חביעתו מחוב אשר חייב לגוי הוי חייבין מיתה, וכיון שאינם יודעין דנין רק עפ"י עדותו של דיין ישראל, א"כ הרי הוא מכשילם ועובר על לפ"ע, וכעין זה מנאמי למרן בחת"ס [ח"ו סי' י"ד] שאוסר ליתן שוחד לגוי לדון דין שקר מה"ט כיון שמלווה על הדינין ולדון באמת הוי לפ"ע, או נימא כיון דהפקעת הלוואה מותר מדינא ואינו אסור כי אס מחמת חילול השם אף שאס הערכאי יודע האמת א"א שיהי' מותר משום חילול השם אף שאז גם פי' דבר שזו מ"מ הישראל מחלל השם, מ"מ עתה שאינו יודע וליכא חילול השם הוא היחר גמור, אין בזה משום לפני עור, שעתה לאו מכשול הוא, ובלא"ה אולי יש בזה משום מדבר שקר תרחק, ונא יסקינו מ"ן רחמו מעסים רימונין במוקדם האפשרי וינחני במעגלי דק להעמידני על האמת, ויורנו דעתו הרמה במהרה, ובוה אחמוס בדרוך, בחוך כדי שאלת שלום תלמיד לרב המשחוחה למעל':

עמרם הק' בלוהם

סימן פ"ט

בעזר נורא עלילה, אכתוב בסוגיא דחטאת גזולה, גיטין דף ז"ה ע"א וע"ב

עיין בחוס' ד"ה מאי טעמא הקשו דעולא אדעולא, דהכא סבר עולא ייאוש כדי לא קנה, וכן בב"ק דף ס"ו אמר עולא מנין לייאוש שאינו קונה וכו' ובהגחל בתרא דף קי"ד גבי פלוגמא דר"ש ורבנן דגנז וגזולן אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה ייאוש קונה, ואומר ר"ת דבכ"מ ייאוש קונה לעולא רק לענין קרבן שיהי' כשר להקרבה קאמר הכא ובמרוצה דלא קני משום דמלוה הכאה בעבירה היא ומדע וכו', עד וקשה לר"י בסמוך דמסיק רבא דולדות אינן שלו רק משעת הקדש, ואליבא דעולא קאמר דמוכח הסוגיא [לאפוקי מאחרי שהוצא בחי' הרמב"ן ורשב"א דרבא אליבא דנפשי' קמיבעיא לי' עיי"ש] ואי לעולא ייאוש קני הא ע"כ משעת ייאוש דהיינו משעת גניבה גזוזת' וולדות' דיד"ר הוי וכו' עיי"ש:

והנה קושית ר"י צריכה ביאור קצת דאף דייאוש קונה מ"מ פשיט רבא שפיר דעכ"פ משעת גניבה עד שעת ייאוש לא הוי גזוזת וולדות דגזולן, מטעם שלא יהא חוטא נשכר, לאפוקי ממה דהוי ס"ל מעיקרא דמשעת גניבה אוקמא רבנן ברשותי', ונ"ל דעכ"פ קשיא לישנא דרבא דאמר מסתברא משעת הקדשה וכו' והלא קודם הקדש איכא ייאוש ומשעת ייאוש עכ"פ דיד"ר הוי:

ויותר נראה שחוס' דקדקו בלשונם הא ע"כ משעת ייאוש דהיינו משעת גניבה וכו' דהא פסקין בחו"מ סי' שס"ח כרבנן דר"ש בהגחל קי"ד דסתם גניבה ייאוש בעלים

אמרין אין ברירה חה ברור. ולפ"ז הדק"ל בשלמא כשהגזילה עומדת ברשות הגזול אחר י"א שם שמתחלה קונה לו חצירו אבל כשאני ברשות הגזול כמה יקנה עכשיו, ואי בקנין שבעת הגזילה הא' אי אפשר לומר שקונה עתה בקנין זה שהרי עתה כלתה לה משיכה או הגבהה ועיי' בחומ"מ סי' קצ"ז ס"ז ואי שקונה למפרע הא' אין ברירה ופשוט שאין לזה דמיון לחנאי שאינו חלו ברירה עיי' רש"י ותוס' גיטין ריש פ' כל הגט בסוגי' דברירה ושא"ר ראשונים שם ובסוף הסוגי' אי"ה אכתוב בביאור דברי החוס' הנ"ל:

אבנבם מה ש"ל בכונת החוס' כמו דלמרי' בכחונות דף פ"ב באומר לחצירו משוך פרה זו ולא חקנה אלא לאחר למ"ד יום קנה באומר לו מעכשיו אפי' עומדת באגס והרי קי"ל בחומ"מ סי' הנ"ל וכחונות חוס' שם דה"ה הא' דלמרי' דלא היו לא חנאי ולא חורה אלא מעכשיו מחיל הקנין ואינו נגמר רק אחר שלושים יום ומשו"ה צריך ג"כ שיהי' אף באגס מקום הראוי למשיכה ועיי' חוס' ד"מ דף ל"ד ובסמ"ע וס"ך סי' הנ"ל ולפ"ז נראה דגם בגזול כן הוא דהקנין מחיל בשעת גזילה ונגמר לאחר י"א שם להכי קני אפי' אינו ברשות הגזול, ומ"מ אין לו ענין לברירה ואל תחמה שהקנין מחיל בשעת גזילה שהרי הוא קונה לענין הנאת שימוש עיי' בחומ"מ סי' שס"ג ס"ה וכן לענין שאין העגול יכול להקדישו:

ולפ"ז נראה דה"ה אי י"א שם כדי ל"ק רק עם שינוי שם או שינוי רשות נמי כן הוא דהקנין מחיל משעת גזילה ונגמר בשינוי השם ושינוי רשות. ומעתה יש לנו מה שיצאנו לחדש דאף לר"ת דייאוש קני ואפי' אינו עומדת ברשות הגזול כחוס' הנ"ל היינו דוקא גוף הבהמה שהקנין מחיל בה משעת גזילה אבל גזוזת וולדות שהיו בעולם בשעת גזילה ונשכחו עד הייאוש ל"ק אם אין הפרה ורתל ברשות הגזול אחר הייאוש, דהא א"א לומר שהקנין מחיל בהם משעת גזילה ונגמר עתה, דא"כ לרמב"ן הנ"ל כי ילדה וגזזה דקנה עתה בשינוי למה צריך לשלם כמו שהי' שווה רגע קודם הלידה והגזזה נמי נאמר שהקנין מחיל בהם משעת גזילה ונגמר בשינוי וממילא הגזוזת וולדות' למפרע דגזול, וכמ"ש החוס' ד"מ דף ל"ד דה"ה אי נמי חומה דנימא דנעשה כאומר לו לכשחגג ותשלמי הפרה קנוי מעכשיו סמוך לגניבתה דקני אפי' עומדת באגס וכו' וגזוזת' וולדות' לא קני אפי' באומר מעכשיו כיון שאין הקנין נגמר עד סמוך לגניבתה כדלמרי' ר"י וכו' ותי' ושם י"ל דקידושין אלוהי וכיון דאשכחן רוחא חו לא פקעי אבל הכא גזוזת וולדות לכל הפחות הני דאיתניהו בשעת מסירה אהני מעכשיו לקנותה סמוך לגניבה למפרע עיי"ש מבואר מדברי חוס' שם דאם החיל הקנין בשעת מסירה אף שאינו נגמר עד עתה מ"מ גזוזת וולדות דיד' משעת מסירה, וה"נ אף שלא נגמר הקנין רק בשינוי מ"מ אינא שמתחיל בשעת גזילה, הי' להיות גזוזת וולדות דגזול משעת גזילה וע"כ ז"ל לדעת הרמב"ן בזה דאינו מחיל כלל בשעת גזילה, וממילא דאם אינו ברשות גזול אחר הייאוש ל"ק כלל לענין זה דבמה יקנה עתה כלל. ולפ"ז שפיר קמבעי' לי' לרבה אי אוקמא רבנן ברשותו משעת גניבה לענין גזוזת וולדות או משעת הקדישה אם לא היתה הבהמה ברשות גזול אחר הייאוש דלא שבת שע"ג גזילה שהי' בשעת גזילה אינו דגזול רק מזד' דאוקמא רבנן ברשותו וכו"ל ואי לא אוקמא ברשותו עד שעת הקדישה לא קנה משעת י"א שם עד שעת הקדישה וא"ש:

ויען כי כאשר למדתי סוגיא זו זה כמה שנים והתחלתי לכתוב מ"ש לעיל והוצרכתי לפסוק באמצע פרק ושכחו ממנו כמה חידושים ועיונים שהיו לי אז לכן הנחתי הדבר כמות

י"א שם, ועיי' בקנאות סי' שס"א ס"א ויבאר אי"ה בדבריו לקמן בביאור דברי הרא"ש הנ"ל ברש הגזל קמא:

והנה' לכאורה נראה שדברי חוס' אלו סותרין דברי הרמב"ן הנ"ל, דאם בייאוש אנו אומרים כיון שעיי' הייאוש נפטר מהשנה ממילא קנה למפרע משעה שגזל, א"כ בגנב והקדיש דקונה נמי בייאוש ושינוי שם או שינוי רשות דהקדש עכ"פ אפי' לר"י שבתוס' הנ"ל ופטור מהשנה של גוף החפץ ואין אנו צריכים להא' דאוקמא רבנן ברשותי, רק לענין הקרבה אליבא דכל הדיעות עיי' בראשונים, ודאי דקנה נמי למפרע משעה שגזל בקנין שעה אז, וכיון דקנה למפרע כל הפרה בקנין גמור פשיטא דגזוזת וולדות אפילו דע"ג פרה והיו בעולם בשעת גזילה נמי דגזול הוי, ואכתי מה קמבעי' לי' לרבה:

אבנבם באמת דברי חוס' צריכים ביאור איך אפשר לומר דכי מייאש קנה הגזול למפרע, כיון דאם אינו מייאש לא קנה בקנין שעושה בשעת גזילה, וע"כ צריך לומר דלכי מייאש הוצרך הדבר למפרע שקנה אז והלא אנו קי"ל אין ברירה ולא אמרין דמעיקרא היה עומד להמייאש, וא"כ לא היה קנין של שעת גזילה מועיל ובמה יקנה עתה אם אין הגזילה ברשות גזול, ואף בדברבנן קי"ל יש ברירה דהוי ספק, מ"מ הכא איך מוציאין החפץ מספק מתוקת מרא קמא שהוא העגול, ועיי' פלוגתא דייאוש שלא מדעת ד"מ כ"א ובשיטה מקובצת שם בשם הראב"ד:

והנה' ודאי אם היתה הגזילה עומדת ברשות הגזול אפשר לומר דקני למפרע, עפ"י מ"ש בחשו' הרשב"א ת"ג סי' ז"א [ת"צ סי' פ"ב] שנתקשה כמה דלמרי' ד"ב דף ק"ו גבי חצי שדה אני מוכר לך ייח לו חצי שדה, הא ברירה ביד המוכר לברר חצי שירצה, ואיך קני אפילו החצי למ"ד אין ברירה הא לא אמרין הוצרך הדבר למפרע שזו החצי הקנה לו, ותיכף דלא אמרין אין ברירה, אלא במקום שכלל ברירה למפרע אי אפשר להענין שיתקיים אפי' מכאן ולהבא, אבל כאן כיון שיכול להקנות לו חצי לאחר שיוברר וכלל אופן חל הקנין לכל הפחות מכאן ולהבא ממילא אמרין גם ברירה למפרע עיי"ש, וא"כ ל"ל גם כן כיון שעומדת ברשות הגזול וקונה עכ"פ מכאן ולהבא אפילו בלא ברירה, ממילא י"ל דקונה גם למפרע מטעם ברירה:

והיה אפשר להרויח בזה קושית חוס' שם אי י"א שם ל"ק אא"כ הגזילה ברשות הגזול אבל בר"ה כל המחזיק קנה, א"כ גבי כל שלקטו עניים אם הצעלים מחייאשין למה לי להפקיר כלל הלא מזד' הייאוש הוי הפקר ופטור מן המעשר עיי"ש. ולפי האמור אחי שפיר דאם אין הגזילה ברשות הגזול משום הכי ל"ק למפרע משום דאפילו מכאן ולהבא א"א לו לקנות בלא ברירה, אבל כשהיא ברשותו כיון דיכול לקנות מעתה בלא ברירה ממילא אמרי' ברירה שיקנה למפרע, וממילא כיון דהוא באמת ברשות עניים בשעת הייאוש לא הוי הפקר כלל שיפטר ממעשר אם אינו מפקירו להדיא:

אבל קושטא דמילתא קאמינא דאין זה ענין כלל לדרשב"א הנ"ל, דרשב"א כתב שפיר כיון שבקנין שעשה בחצי השדה יכול לקנותו עכ"פ לאחר שיבורר אפילו בלא ברירה, ממילא חל קנין זה למפרע, אבל כאן מה שיקנה עתה אם עומדת ברשות הגזול, אינו מחמת קנין הראשון רק מחמת קנין חדש שעושה עתה, ואיך נימא משום שיכול עתה לעשות קנין חדש יועיל קנין הראשון משום ברירה, הלא קנין הראשון אינו מועיל אפילו מכאן ולהבא אם לא נאמר ברירה למפרע והדר

דאס הולך לעשות ק' לכתחילה הרי הוא מחכוין, אבל נדעבד על כל פנים אין מחכוין מקרי ואין צריך כפרה כלל, ועיין סנהדרין פ"ד ע"ב. ומנא למינא לה, ממ"ש חוס' בשבת ע"ה ד"ה מתעסק [לא נשלם]

שהוא וכאשר למדתי עוד הפעם בשנת תרל"ד על שבת שונה תרלי"ה אכתוב מה שחנני ד' כעת בעזר נור ישועתו והוא יעזרונו על דבר כבוד שמו הגדול להחיל ולסיים ומפיו דעת ומצוה:

סימן צ'

שיל"מ ב' איפאלו יום א' לנ' כי תשא תרנ"ו ל' האלף ל' שלומים, בטוב ובנעימים, בני יקירי וחביבי, הרבני החרף ובקי וכו' מו"ה יודל צבי נ"י:

הקושיא אשר כתבת במכתב הקדום בשם הגאון"ק מסאנך ז"ע על רש"י פ' משפטים שכתב דאיתריך מכה איש וכו' ואיש כי יכה חד לחייב בהכה את הקטן וחד לפטור קטן שהכה דל"ל קרא דחייב בהכה את הקטן מיפוק לי מדאיתריך קרא לפטור את הקטן שהכה מוכח דמכה קטן חייב דאי פטור פשיטא דקטן שהכה פטור דהוי עדות שאילנה"ו דהרי לא זממו רק להרוג קטן ואפילו הרג קטן פטור ומכ"ש בהזמה, אע"כ דמכה קטן חייב. הנה קושיא זו כבר כתובה בס' פנים יפות, ומ"ש ליישב דאס קטן שהכה הוא פטור רק משום עדות שאילנה"ו א"כ כשהעידו עליו כשהגדיל חייב דלא שפיר הוי עדות שאילנה"ו, ולהכי צריך קרא לפטור אפילו אי מכה קטן פטור, יפה כתבת. אבל יש לפקפק דאס העדות פסול בקטנותו משום דהוי עשאי"ל א"כ פסול העדות גם כשהגדיל משום דהוי תחילתו בפסול וסופו בכשרות:

אלא דגם לשני חיי שבתוס' רפ"ק דמכות אין כאן קושיא כלל די"ל דמקיימי' הזמה במלקות על לא תענה או כיון דלא משכחת ב' הזמה לא קאי כאשר זמם ע"ז וא"ש:

אבל עוד נ"ל דאמרין בסנהדרין ע"מ ההורג טריפה פטור וטריפה שהרג בפני ב"ד חייב דכתיב ובערת הרע שלא בפני ב"ד פטור משום עדות שאילנה"ו, וכן פסק הרמב"ם פ"ב מרוצח ה"ח, וא"כ גם קטן שהכה משכחת לה דחייב אפילו אי מכה קטן פטור והוי עדות שאילנה"ו בהכה לפני ב"ד ושפיר צריך קרא לפטור:

אלא דקשיא ע"ז מהא דאמרין במכות י"ב מנין לסנהדרין שראו א' שהרג את הנפש שאין ממיחין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר וכו', אבל כבר הקשה קושיא זו ריטב"א במכות שם, ותיק דוקא היכי שאפשר לעמוד בעדה אחרת אין ממיחין אותו עפ"י ראיתן אבל בטרפה שא"ל לעמוד בב"ד אחר דהוי עדות שאילנה"ו שפיר דיני' לי עפ"י ראיתן משום ובערת הרע, וזה שייך גם בקטן דא"ל לדונו בב"ד אחר משום עדות שאילנה"ו:

ואין לדחות דשאני התם דאין לחוש כל כך אם הורג' את הטרפה כיון דהורג טריפה פטור וכמ"ש חוס' חולין י"א ד"ה וכו' דהא השתא קיימין אי הורג הקטן פטור וא"כ גם בזה אין לחוש אם הורגין את הקטן ושפיר קטלינן לי' בראיית סנהדרין משום דא"ל לדונו בב"ד אחר, ושפיר הוי עדות שאילנה"ו, וצריך קרא לפטור אפילו אי הורג קטן פטור, ושפיר צריך קרא לחייב הורג קטן וא"ש:

וד' ימהר ויחוש ישועה, כנפשו ונפשו אביך הנאמן דוש"מ באהבה:

עמרם הק' בלוהם בק"ק הנ"ל

ברש"י ד"ה שלא יהיו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה שאסורין. ותמוה למה לא פ' נמי שהקרינו חולין בעזרה ע"י בלתינוס. ולענ"ד נראה פשוט דנקיזשין נ"ז ילפי' חולין שנשחטו בעזרה מן כי ירחק ממך המקום חבתה ואכלת בריחוק מקום אמה וזבח ואי אמה וזבח בקירוב מקום ואס שחט שאסור ילפי' מהאי קרא גופא דכתיב חבתה ואכלת מה שאמה וזבח בריחוק מקום אמה אוכל ואי אמה אוכל מה שאמה וזבח בקירוב מקום ובעלי מומין וחיה ועוף מרבי לזה מן ושחטו ושחט אותו ושחט אותו תלמא קראי יתירי עי"ש וא"כ אין כאן איסור דאורייתא רק לשחט חולין בעזרה ולאכול חולין שנשחטו בעזרה אבל זריקה והקטרה וניסוך חולין בעזרה אין כאן איסור תורה וע"י היטב בלשון הרמב"ם פ"ב משחיטה ובכ"מ שם ובאריכות משנה למלך שם בענין הכנסת חולין בעזרה כעין הקרבה ושלל כעין הקרבה אם הוא איסור תורה או דרבנן ואין הזמן מסרי' לזרר כעת, ומ"מ בשעת רש"י י"ל דדוקא שחיטה אסור מה"מ ולא שאר עבודות והנה קיי"ל בזבחים דף ל"א דשחיטת קדשים כשרה צור כמ"ש הרמב"ם בפ"ה ממעלה"ק וע"י בחוס' יומא דף מ"ב ד"ה שחיטה וברש"י שם, ולפי"ז א"ש דמשום שאר עבודות לא יהי כהנים עצבי' כיון שאין איסור תורה בהקרבת חולין בעזרה ומשום שחיטת חולין בעזרה נהי שמשום יהיו כהנים עצבי' שהוא אסור מה"מ מ"מ לא יהי מוצא בטל דגם אם כהנים לא ירצו לשחט הלא גם זר יכול לשחט, ולהכי הוכרח רש"י לפרש שיהיו עצבי' על שאכלו חולין שנשחטו בעזרה וממילא לא ירצו להקריב קרבן שלא יכשלו באכילת חולין שנשחטו בעזרה, וגם אי אפשר להקריב ושלל לאכלו דא"כ לא נתכפרו הבעלים וגם מבטלין מ"ע של ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ועיין מ"ש לקמן בשם רשב"א ביבמות וגם יבא לידי טורח וימנעו מלהקריב ונמצא מוצא בטל:

ובדרך אחר נ"ל, עיין חוס' שבוטות ח"י ד"ה פרט למתעסק דיש ב' גוויי מתעסק בשבת א' נחכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר, דנחכוין למעשה איסור רק שלא נעשית מחשבתו ופטור משום דאינו מלאכת מחשבת, ב' נחכוין לחתוך או להגביה התלוש ונמצא מחובר דנעשית מחשבתו ומיפטור משום זה כיון דלא נחכוין למעשה איסור כלל, וכן בחלב יש ב' גוויי, א' נחכוין לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דנחכוין למעשה איסור וחייב בלי טעמא דנהנה דבשאר איסורין לא בעינן נעשית מחשבתו, ב' כגון שהוא שחש שהוא שומן או רוק ובלעו דלא נחכוין למעשה איסור והיה ראוי לפטור משום זה ולא חייב רק מטעמא דנהנה עי"ש. ונ"ל לחדש דבר דודאי האי מתעסק דפטור רק גבי שבת משום שלא נעשית מחשבתו נהי דפטור מחטאת מ"מ צריך כפרה וכמחז"ל ומה מי שהושיט ידו ליעול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה וה' יסלח לה, מי שהושיט ידו ליקח בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אמת כמה וכמה, אבל באופן הב' שלא נחכוין למעשה איסור כלל במקום דל"ש טעמא דנהנה ופטור מחטאת אין צריך כפרה כלל, דהוי דבר שאין מחכוין דמוחר אפילו לכתחילה, אלא דאופן זה של אין מחכוין לא שייך לכתחילה,

תשובות מרבו הגר"מ פערלם

סימן צ"א

תשובות רבו הגאון מוה"ר"מ פערלם זצ"ל
הפוסט באר"ח תשובה קנ"ז

ע"ד המל"מ בפ"ד מה' חמץ שהקשה המל"מ דהן לו יהי
דיש שליחות לעכו"ם הרי הוא עובר אכ"י וכ"י משום
אחריות, וע"ז כתב ונראה דהרי מחלוקת אם חייב שומרים
משעת משיכה או משעת פשיעה, וא"כ מיד שקיבל ישראל
המעוה נחייב באחריות עד שיחזיר לו המעוה, ואין אחריות
מלך החמץ רק מלך המעוה עכ"ד:

ולא הבנתי דבריך הא מיד שנתן המעוה לגוי המוכר עשה
הישראל שליחותו ובעל האחריות של המעוה, ומד שקנה
הגוי הלוקח את החמץ הרי הישראל השליח ש"ח על החמץ,
ואם נחייק החמץ נריך לשלם כפי יוקר החמץ ממילא עובר
מלך אחריות חמץ:

ואפילו אם חמצי לומר שומר משעת משיכה מחייב גם
לענין יוקרא חולא, נלענ"ד דעיקר הטעם מאי דק"ל
בגזל חביתא דחמרי ואיתבר ממילא דמשלם כשעת הגזילה, אף
דחביתא עדיין גזול בידו בשעת היוקר, משום דא"א דבר אחד
לקנות שני פעמים כיון דכבר קנה מה שאפשר לקנות בו ולא
שייר בקנינו כלום לכן א"א לחייבו יותר ממה שנחייב בשעת
הגזילה אף שנחייק אחר"כ כיון דהגזילה לא נשתנית, וכן הוא
בשומרים למאן דס"ל דחייב משעת משיכה, אבל בנותן מעוה
בעיקרא דלהוצאה ניתנה בפלגא פקדון וחמדי נעשה שומר על
מה שקונה, והוא קנין חדש, מה שלא קנה עוד פשיטא הוא
דלא אזלינן בחר משיכת המעוה מה שמשך מחבילה מן הנותן
רק בחר משיכת החפץ שקנה אחר"כ ואם נאבד חייב לשלם כפי
מה ששזה החפץ ולא כפי המעוה:

ותו הקשית לשיטת הרא"ש דמי שהחמץ שלו קנה גם המקום,
א"כ למה נחלקו הראשונים על ר"מ בענין ייחד לו הבית
בפסחים דף ו' הלא לדעת הרא"ש כיון דחמץ של הנכרי ממילא
גם הבית של נכרי:

ואני אומר אדרבה חיקשי בהיפך איך משכחת קבלת אחריות
בביתו של נכרי, דשרי לדעת הרא"ש דהא בקיבל אחריות
להכי עובר על צ"י דאלו מיגנב ברשותיה קאי והחמץ שלו, א"כ
לדעת הרא"ש כיון דחמץ ברשותיה קאי ושליו הוא אלו מיגנב
א"כ גם שלו הבית אלו מיגנב לדעת הרא"ש, א"כ למה לא
יעבור אכ"י גם בביתו של נכרי, וכיון דאמרינן דאלו מיגנב
דהחמץ שלו נימא נמי כיון דאלו מיגנב הבית שלו:

אמנם לנ"מ, דעיקר טעם הרא"ש דס"ל כשיטת הרמב"ם
בפ"ד מה' מכירה דאכילת פירות הוה חזקה לקנות
וה"ה כל מה שנהנה הלוקח וכדומה, ולכן ס"ל דמפקיד ישראל
עובר כיון דחמץ שלו אלו לא מיגנב מן השומר אז המקום
שמונח בה החמץ שאלו להחמץ קנה הישראל המקום בחזקה
כיון דנהנה מן המקום, וכ"ז במפקיד בביתו של נכרי אבל
בקבלת אחריות בביתו של נכרי אף דאלו מיגנב רגע אחת קודם
הקנה החזקה לו החמץ מ"מ במה יקנה המקום דלהויו שלו אף
שחמצו מונח עליו מ"מ הרי לא נהנה מן המקום כיון דהחמץ
נאבד מיד:

וב"ז בביתו של נכרי אבל בייחד לו בית, מאי אמרת כיון
דהחמץ של נכרי הרי קנה מקומו זה לימא דהישראל של
מחייב משום דאלו מיגנב, ואם נגנב החמץ הרי החמץ של
ישראל וברשותי קאי, וגם המקום אינו של נכרי כיון דבית
ישראל הוא:

והנלע"ד ליישב קושי' משנה למלך בדרך אחר, ומחלה נעמיק
לשון הריב"ש ח"ל בס"י ח"א ולקנות חמץ במעוהו
של עכו"ם הקונה החמץ איסור גמור הוא וכו' ולא עוד אלא
שהוא עובר על החמץ כצ"י וכו' ומלקות נמי איכא, שהרי עמה
עושה מעשה כשקונה אותו, ואף אם נאמר שאין הישראל דעמו
לקנות החמץ מ"מ הרי עדיין ברשות עכו"ם הראשון והוא
כחמצו של עכו"ם ברשות ישראל כשקיבל עליו אחריות וכו'
עכ"ל הריב"ש:

והנה מ"ש הריב"ש דלוקה היינו אם התרו בשעת משיכה דאז
נעשה בשעת שער אכ"י וגם אם התרו אחר הקנין אף
שעתה אין בו מעשה כיון שחבילתו היה ע"י מעשה גם כן
חייב כמו בכלאים אם שהה לפשוט וללבוש, לר"א בסוף פ' ג'
דמכות, אבל אם כבר היה החמץ שלו בביתו בלא קנין ובלא
אחריות, ואח"כ נעשה הקנין כיון דלא נעשה מעשה ובמחשבתו
לקנות קנה החמץ הרי אין מעשה בזה פשוט הוא לכאורה דאין
בו מלקות, ומעתה נחזה אן לאותו צד של הריב"ש כיון דאין
שליחות לעכו"ם קונה הישראל החמץ דנעשה הקנין והמעשה
בשעה שעובר לוקה הישראל שפיר, אבל לצד השני כיון דלא
קנה העכו"ם גם הישראל לא קנה והרי עדיין של עכו"ם
הראשון צ"ע לכאורה אם יש בו מלקות ואף בשעת שמשך
החמץ ועשה מעשה המשיכה מיד נחייב באחריות, מ"מ הא
ק"י"ל בשותפין שאמרו שמי לי ואשמור לך הוה שמירה
בבעלים ואין בהם דין שומרים כיון דכולם נחייבו באחריות זה
לזה, וא"כ הכ"נ כיון דהישראל לא קנה החמץ גם העכו"ם
הראשון לא קנה המעוה דהוה מקח טעות כמו שצ' חוס' ב"ק
ק"ב ע"ב ד"ה מי לחי' שני, והיכא דאיכא מקח טעות כתבו
חוס' במס' ב"ב דף צ"ב ע"ב ד"ה אי דאין המעוה מלוה רק
פקדון ונריך להחזיר גוף המעוה, א"כ נחייב הגוי באחריות
המעוה והישראל באחריות החמץ והוה כמו שמי לי ואשמור לך
דהישראל פטור מאחריות החמץ, ואף דהנכרי הוציא המעוה
אחר"כ ונעשה מלוה, מ"מ הא לענין שמירה בבעלים אזלינן בחר
משיכה, ועוד הא בשעת משיכה שנעשה המעשה לא היה
אחריות ואח"כ כשבא חייב אחריות אין כאן מעשה וא"א ללקות
עליו. אמנם לנ"מ כיון דהמעוה של גוי המשלח וא"כ גוי
הראשון המוכר החמץ נחייב באחריות לבעל המעוה המשלח,
א"כ השליח ישראל חייב לגוי בעל החמץ, והוא אינו שאלו
לשליח רק לגוי בעל המעוה, אין נקרא זה בעליו עמו, והוא
פשוט:

ואף למ"ד במס' ב"מ דף צ"ז דגם לענין שמירה בבעלים יש
שליחות, הא הריב"ש אזיל השתא דלא קנה החמץ כלל
משום דאין שליחות לעכו"ם, א"כ לא הוה שמירה בבעלים
ונעשה המעשה בשעת העבירה, ושפיר כתב הריב"ש דלוקה.
וכ"ז לפי האמת דאין שליחות לעכו"ם אבל אי נימא דיש
שליחות לעכו"ם וגוי בעל המעוה קנה החמץ ושליח הישראל
חייב באחריות לגוי שקנה החמץ, וא"כ על כרחך נריך שמקדים
קנין הגוי לאחריות דכל זמן שלא קנה הגוי החמץ, למי ישלם
הישראל, ואין לומר דכל זמן שלא קנה הגוי בעל המעוה הרי
הוא לגוי בעל החמץ ונחייב הישראל באחריות לגוי הזה, זה
לימא דהא עכשיו אזלינן אי יש שליחות לגוי, וממילא הוה
שמירה בבעלים, וא"כ בשעת מחילת המעשה אין כאן עבירה
ותו אין בו מלקות, אבל לעולם מודה הריב"ש דעובר אכ"י
ודוק:

ובזה יישבתי במק"א קושיית הראשונים בסוגיא דהריינו אף
דישראל מנכרי לא קנה משכון מ"מ למה לא עובר כצ"י

שהוא ישראל אינו קונה רק לענין מי שפרע מ"מ כיון דמשכחם באחרים חיוב מה"ד חייב הוא מה"מ מקרא דאשר יעשון החמור בזה חל דין אחת עליו:

ובאי דפריך הגמ' והא מחסרי משיכה היינו לפי הו"א דלא ידע חילוק בין נכרי לישראל ולכ"ע משיכה קונה, אבל למסקנא בזונה נכרית ל"ק משיכה ממילא ה"ל אחת אפילו בזונה ישראלית משום מי שפרע, ובזה מתוך קושית חוס' בתמורה דף כ"ט ע"ב ד"ה כגון:

סימן צ"ג

תשובת רבו הגאון מוהר"ם פערלס זצ"ל

שייך לאו"ח סוף תשובה כ'

בע"ה יום ה' חטובה חרנ"צ לאויפאלא

הנה הקשה קושיא גדולה על הט"ז שסתר משנתו בס' חרע"ט ממה ששנה לו בס' ח"ר גבי תחית שופר שם כתב אם הגיע להם שופר אחר קבלת שבת שחוקעין אחר קבלת שבת משום מצוה וגם דהוה קבלת בטעות, וכאן כתב דאסור להדליק נר חטובה אחר קבלת שבת, ויפה הקשה:

ואמנם לאחר העיון לק"מ ודברי רבינו הטו"ז נכונים, לפי מה שהסביר לנו מהר"ט בתשובה לחלק בין נדרי טעות שאין צריך הימור חכם ובין פתח חרטה שצריך הימור חכם אע"ג שגם זה טעות שאילו ידע שיהי' כך לא היה נודר מחילה, דגבי טעות היה הטעות מחילה שהוא סבר שאין אצלו בחוסר ונאמח היה אצלו בחוסר בשעת הנדר, אבל גבי פתח חרטה מחילה הנדר לא היה בטעות אלא שנשחנה אח"כ אחי דבר ממה שהי' בתחילה ואילו ידע שישחנה לא היה נודר בזה צריך הימור חכם כיון דהטעות בא בטעות, וא"כ בתחית שופר שופר כיון דמזמורו כל היום ותמיד חיוב שופר עליו גם בשעת הנדר שהוא קבלת שבת כתב הטו"ז שפיר דהוה נדר בטעות שאילו ידע בשעת קבלת שיבטל מזמור שופר שכבר חלה עליו לא היה מקבל שבת, אבל בנר חטובה שמזמורו בלילה ואף שבע"ש מדליקין בעוד היום גדול מ"מ אין המצוה חל עליו רק בלילה, אבל בשעת קבלת שבת אין כאן מצוה כלל, וא"כ אין הטעות בשעת הנדר רק אח"כ, דמי לנדר שיש לו פתח שצריך דוקא הימור חכם, וראי' לזה ממה שפסק הרמ"א ביו"ד שאם מל קודם יום ח' שא"צ להטות דם בריה, ואפ"ה אי' בפסחים ס"פ אלו דברים שאם מל של אחר השבת בשבת דהוה טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה ומטעם דאף שכבר מל קודם יום שמיני מ"מ המצוה לא קיים עד שצא יום שמיני ודוק, והכי נמי אף שמדליקין נר חטובה ביום מ"מ לא קיים המצוה עד הלילה:

ועוד הקשה על הט"ז שכתב דלא מהני קבלת שבת דהוה שבויה לנצל המצוה, וע"ז הקשה הא בכולל חל לנצל מצוה. הנה בזה טעה טעות גדולה, ידוע דאין נדר חל רק באיסור והתפסה אבל באומר הרי עלי לעשות כך וכך אין כאן נדר כלל אם הוא דבר ראוי, אבל באומר הרי עלי קרבן או שאר מצוה ילפינן מבפ"ך זו נדקה דחל הנדר אף בלי איסור והתפסה, ומבואר כ"ו ברא"ש בנדרים דף ח' וברמב"ן על התורה ריש סדר מטות ע"ש, ומעתה ברור הא דשבויה או נדר חל בכולל לנצל מצוה היינו היכי דנדר או שבויה נעשה כתיקונו באופן שאם הנדר או השבויה היה על דבר הרשות היה חל בזה אמרינן שפיר אף דלנצל המצוה אינו חל מ"מ בכולל חל, אבל כאן שהנדר והקבלה אילו היה לדבר הרשות לא היה חל כלל בלי התפסה הגם דלקבלת שבת חל היינו משום דלדבר מצוה חל משום בפ"ך זו נדקה, אבל בנידון הט"ז דע"י

מצד אחריות. דהנה בתומים ס"י ע"ב ס"ק נ"ד האריך להוכיח דאף דקיי"ל מצוה ברשות בעלים לאו לחזרה אינו אלא דרבנן ורבנן לא חתקו רק בישראל ולא לטובת הגוי יעו"ש דכבר א.מ. כהם וא"כ בהלכה ישראל לגוי ונתן לו המעות יכול ישראל לחזור בו והגוי אינו אלא שומר ומחוייב באחריות המעות לישראל, וכשנתן הגוי לישראל את המעות הוה שמירה בבעלים ואין כאן אחריות על ישראל ואף שהוציא הגוי המעות מ"מ אזלינן בזה שעת המשיכה:

סימן צ"ב

תשובת רבו הגאון מוהר"ם פערלס זצ"ל

המרים באורח תשובה קנ"ה

ואשר נסתפקת בקנה חמץ במעות דיש בו מי שפרע אם עובר אצ"י וכן נסתפקת לענין אחת:

ואומר אני לענין חמץ ודאי אינו עובר אבל יראה ובל ימצא, וראי' לזה מגזל חמץ דאין הנגזל עובר אף שהחמץ שלו כיון שאינו ברשותו, ומדכחנה התורה גבי חמץ לך דבעינן דוקא שיהי' ברשותו משום זה אמרינן גבי חמץ דהכחוש עשאו כאילו הוא ברשותו אבל זולת זה לא היה עובר אף דאיסור הנאה שלו מקרי, וכן הסכימו כל אחרונים דאין הנגזל עובר, וכ"ש לענין מי שפרע דאינו שלו ואינו ברשותו דאינו עובר:

ולבאורא יש לדייק דהא אצ"י ס"ל למפרע הוא גובה א"כ הקדישו גזול ואח"כ השיב הגזול הגזילה נימא דחל ההקדש למפרע ולרצא נמי קשיא הא בלא יכול לסלק בזוהי מודה רצא דלמפרע גובה. אמנם לק"מ אם היה הטעם דאין יכול להקדישו משום שאינו שלו היה מקום להקשות הא למפרע גובה, אבל כיון דהטעם משום שאינו ברשותו מה לי בזה דלמפרע גובה מ"מ לא היה ברשותו:

אמנם בש"מ צ"ק דף ל"ג כתב ח"ל וא"ת והארי' גזול ולא נתיאשו שניהן אין יכולין להקדישו וכו' וכן בגזול נמי אם הקדישו גזול ואח"כ העמיד הגזול בדין והוציאו מידו הכ"נ דקדיש וכו' עכ"ל, הרי לדבריו כיון דלמפרע גובה הוה נמי ברשותו למפרע וכפקדון בידו, ולפי"ז בגזול ספק והשיב הגזילה יא' בו הגזול:

ובזה שהקשית בענין חיוב מי שפרע אי הוה אחת בכך קעסיק התומים ס"י כ"ח ס"ק ד', ואודיעך דעתי בזה, הנה עיקר חיוב לנאח י"ש במקום דפטור מן הדין יא' משני מקראות חד מקרא דאשר יעשון שהוא מן התורה והוא החמור שכולן כדאי' ב"מ דף ל' וחד מקרא דלמען חלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה וכן שכולן, והנה חוס' דף כ"ד ע"ב ד"ה לפנים חלקו במקום דאחרים כה"ג חייבים רק דהוא פטור משום זקן ואינו לפי כבודו זה יא' מקרא דאשר יעשון והוא החמור, אבל דכ"ע פטורין מן חיוב שמים הוה יא' מקרא דלמען חלך בדרך טובים והוא הקל:

ובערתה אני אומר, חיוב ידי שמים במקום דקלנ"מ כיון דלכ"ע חייבים רק הוא כיון דחייב מיתה פטור, א"כ חיוב י"ש נרמז מקרא דאשר יעשון שהוא החמור לכן חל דין אחת עלה:

אבל לענין מי שפרע חליא בפלוגמא דר"י ור"ל, לר"י דמעות אינו קונה בשום מקום בין בישראל בין בנכרי ואין בשום מקום חיוב מה"ד והחייב דיש משום קרא דלמען חלך בדרך טובים דדברי קבלה שהוא הקל לא חל עלי' דין אחת, אבל ר"ל כיון דנכרי מעות קונה והוא קנין מה"ד, רק בדדי' כיון

אמרה כל ששיעור שלם הוא במלקות גם ח"ש אסור עכ"פ, וכן בשבועה כיון שהוא אסור על עצמו שיעור שלם גם ח"ש אסור אף דלא נשבע רק על שיעור שלם. ונלענ"ד לשיטתם אף בהתנה צפי שיאכל פחות מכחית לא מהני התנאי כלום, כמו באומר הריני נזיר חוץ מן דאסור גם ציין, כן הכ"נ כיון דשיעור אסור לו מן החמורה גם ח"ש אסור ולא מהני תנאי:

אמנם החולקין ומתירין ח"ש בשבועה שלא אוכל ס"ל דבשאר איסורין כמו שגזרה החמורה מלקות על שיעור שלם הכ"נ גזרה איסור על ח"ש, אבל בשבועה על הדבר המותר א"א לאסור רק מה שאסור על עצמו, והוא לא נשבע רק על כחית:

ולפי"ז לשיטה זו נלענ"ד גם בהיפוך לענין ביותר מכדי אכילה פרס, דמה שאמרה החמורה ביותר מכדי אכילה פרס אין מטטרפין, לאו משום דזה לא מקרי אכילה, רק גזרה החמורה דאין חייב מלקות על אכילה יותר מכדי אכילה פרס:

ותדע לך דהא רבנאי בכריתות דף י"ג. דס"ל גם בטומאת גויה מטטרפין יותר מכדי אכילה פרס איחוחב, וקי"ל דאין מטטרפין, והא החס אין הטעם משום דלאו אכילה מקרי דהא אכל בכל פעם כחית אע"כ אף דמקרי אכילה גם ביותר מכדי אכילה פרס מ"מ גז"כ דאינו חייב באופן זה, וא"כ כל זה בשאר איסורים דלא אסרה החמורה אבל כאן בשבועה שהוא אסור על עצמו דבר המותר, גם ביותר מכדי אכילה פרס חייב, וכמו דס"ל דח"ש בשבועה מותר משום דלא דמי לשאר איסורי כיון דאין אסור מה שאינו אסור על עצמו הכ"נ ביותר מכדי א"פ חמיר שבועה משאר איסורין כיון דאכילה מקרי והוא יכול לאסור על עצמו מה שאינו אסור בשאר איסורין זה הנלפענ"ד:

אמנם צריך אני לחקן מה שאפשר להקשות ע"ז, דלכאורה לפ"ז יקשה אמאי צריך הגמ' לאוקמי מחניחין דשבועה שלא אוכל נבילות במפרש ח"ש, ולפי"ז רש"י ביומא [ע"ג:] ז"ל דלא אכל רק חצי שיעור, לוקמי מחני' כחוס ואכל כחית יותר מכא"פ, דעל נבילה לא חייב ועל שבועה חייב, נרואה בזה דמחני' סתמא קחני אבל נבילות דמשמע כחית כחוס אכילה:

ובלפענ"ד דהנה דברי רש"י צריכין ביאור כיון דמפרש ח"ש א"כ איסור שבועה קדמה אבל נבילה לא מחייב עד שישלים כחית, ואפילו אכל כחית נמי חייב, אמנם הדבר ברור דרש"י ס"ל אף דר"ל חולק על ר"י לענין ח"ש היינו דוקא בלא אכל רק ח"ש דלא ס"ל לר"ל לאסור מדאמר משום דחוי לאטרופי, אבל אם השלימו לבית בכדי א"פ ונרפו באמת מודה ר"ל דאסור מה"ת, ומיד חל עליו איסור נבילה, ואי אפשר לחול על איסור נבילה, ורש"י לא ס"ל כחוס' דשבועה חל על איסור ח"ש, ואי משום קושית חוס' א"כ מאי פריך הגמ' ר"י מ"ט לא כר"ל, נלענ"ד ליישבו דהא לר"י לא אסור רק מטעם דחוי לאטרופי, והנה אם אנו רוצים לאסור ח"ש מטעם זה, צריכין אנו לומר בחמילה, כיון דאף אם ח"ש יהי מותר מ"מ אם ינרפו לבית יהי אסור, לכן אף אם לא השלימו ג"כ אסור מטעם כיון דחוי ונרפו, אבל במפרש ח"ש, א"כ אם ח"ש יהי מותר, אף אם ינרפו אח"כ לבית גם כן אינו חייב משום נבילה משום דשבועה עמה, וא"כ אי אפשר לאסור אותו משום דחוי לאטרופי, דהא אם ח"ש מותר גם הצירוף לא מהני, ודוק. וכ"ז לשיטת רש"י אבל לשיטת חוס' דשבועה חל על חצי שיעור כיון דאינו אלא איסור בעלמא א"כ חייב מחני' אף באכל פחות מכדי א"פ מ"מ השבועה חלה כיון דמפרש ח"ש, ומו ל"ק מה שהקשינו למעלה, דלדרכה הגמ' מוקי מחני' במפרש משום דסתמא קחני אף באכל כחית מכדי אכילה פרס:

קבלה שכן מבטל מצות שופר בודאי דהמדר מעיקרא אינו נדר כלל מפני שהוא בלי התפסה ודוק היטב:

תו הניא בשם אחרונים שהקשו על מה שכתבו אם כבר חל שבת דיליק ע"י אחר שלא קיבל שבת, ימא כל מילתא דאיהו לא מצי עבד שלוחי נמי לא מצי עבד, והנה כל מה שכתב בזה דברים נכונים הם חוץ ממה שהניא בשם דגול מרובה אינו ענין לכאן כלל, דהוא לא כתב רק לענין שחיטה דאם לא שחיט וקנה היום יכול לשחוט וקנה למחר אבל גבי נר חנוכה אם לא דיליק בטל מצותו לעולם ואבד:

אמנם לפי"ד בטל קושיא מעיקרא דיוכל להדליק ע"י אחר שלא קיים עוד מצות הדלקת נר חנוכה וע"י הדלקה זו קיים גם הוא מצות הדלקה, דאמר מיגו דחזי לנפשי וזי לאחריני, וראי' לזה מס' חקפ"ט סעיף ה' מי שחזי עבד וחזי בן חורין אינו יוצא ע"י עצמו וצריך אחר להוציאו, וקשה הא תקיעה ע"י שליחות הוא, וכל מה דאיהו לא מצי עבד שלוחו נמי לא מצי עבד, אלא ע"כ ז"ל כיון דהאחר יוצא בתקיעה זו לעצמו אמר מיגו דחזי לנפשי וזי נמי לאחריני. אלא דנ"ע הא קיימ"ל בס"י חרע"ז דאכסנאי ישחוק עמו בפרוטה, וא"כ משמע דנר חנוכה צריך להיות השמן של המדליק, וא"כ האך נאמר מיגו דחזי הא השמן של המדליק ואיך השליט יוצא בו, ודוחק לומר דכוונתם דהשליט ישחוק עמו בפרוטה:

ובלענ"ד דוקא אכסנאי שאחר הוא המדליק צפי עכ"פ דיש לו שוחפות בהשמן אבל אם הוא המדליק אף שהשמן אינו שלו יוצא, וראי' ברורה לזה בשבת דף י"ח דקאמר שם גיגית נר ושפוד אפקורי מפקיר להו, ואין בו שביחא כלים והקשה הרשב"א הא חנינה לרבי יוסף דטעמי' דנ"ש משום שביחא כלים אבל לרבה דאמר טעמא דנ"ש משום גזירה מאי מהני דמפקיר הכלים, וחי' הרשב"א מאי דקאמר הגמ' אפקורי מפקיר להו אין הכוונה דמפקיר הכלים אלא דמפקיר התבשיל, ובהא לא גזרי רבנן, וקשה לחידוך הרשב"א א"כ איך הדליק ב"ש נ"ח בשבת בודאי הדליק בשמן שהוא מצוה מן המובחר, ול"ל דאפקורי מפקיר להו השמן הא השמן צריך להיות של המדליק א"כ אינו יוצא בשל הפקר, אלא ע"כ צריך לומר דהמדליק עצמו יוצא אף אם השמן אינו שלו:

סימן צ"ד

תשובת רבו הגאון מוה"ר"מ פערלס זצ"ל
המור"ם ב"יד תשובה ש"ט

לאויפאלו

אשר נדברנו יחד אודות הקושי' של הגאון מהר"ע זצ"ל לשיטת האומרים בשבועה שלא אוכל, חצי שיעור מותר א"כ למה סתם המחבר בנשבע שלא יאכל שבעה ימים לוקין משום שבועה שוא הא יכול חצי שיעור לאכול:

ודגבה פשוט הוא שאין כוונת הגאון הנ"ל שלא יאכל בכל שבעה רק חצי שיעור הא בזה לא יוכל לחיות שבעה ימים בחצי יום פח אלא שיאכל שיעורים רבות יותר מכחית בכדי אכילה פרס, דאין מטטרפין בשאר איסורים, והכ"נ בשבועה שלא אוכל, וכבר אמרתי לך פה אל פה כי אני מסתפק בזה מאוד ונחתי לב לעיין בדבר זה:

ובלענ"ד כי שיטת האומרים בשבועה ח"ש אף שהוא לא נשבע רק על אכילה שהוא כחית, ס"ל דהחמורה

ויותר נלענ"ד דרש"י מודה לחוס' דעל איסור בעלמא חל איסור שבועה, ומטעם אחר ס"ל לרש"י דמחנ"י מיירי בלא אכל רק ח"ש, דרש"י ס"ל כיון דחזי אחרון נריך לחזי הראשון, וא"א לאכול האחרון בלתי הראשון הוה כאלו עמר הלאו בחזי זית הראשון אם השלימו לחיית, וכמו מעביר חץ מתחילת ד' לסוף וקרא שיראץ דפטור ומשלם דמשביע כאלו הלאו של שבת עמר מיד, וקל"מ, הה"נ לענין איסור חל על איסור א"א ליחול איסור שבועה על איסור נבילה, לכן פ"י רש"י דלא אכל רק ח"ש, ואף דאין לא קי"ל כן במצי לאהדורי, רק בזרק דלא מצי לאהדורי, מ"מ רש"י רצה לפרש המשנה אליבא דכ"ע, אבל לדין דקי"ל כר' ירמ' דאמר שם בכתובות במצי לאהדורי חייב לשלם ולא עמר חייב רק לבסוף, מודי גם רש"י גם בלא חזית חל השבועה קודם איסור נבילה, ואדרבה חייב על השבועה ולא על הנבילה דאין איסור נבילה חל על איסור שבועה הקדמה לנבילה:

ולפ"ז נלפע"ד ליישב קושיא הראשונים שהקשו מאי פריך הגמ' דהא ליחא בלאו דלמא מיירי המחנ"י לענין מלקות דלא בעי לאו והן דהנה חוס' הק' איך חייב מלקות על דר ושבועה הא הוה התראת ספק שמא ישאל על נדרו וחי' דמוקמינן אחזקה בדודאי לא ישאל, והנה בחומים ס' ע"ג ביאר דאינו שמא דודאי לא ישאל אדרבה בדודאי ישאל כדי לפטור מן המלקות, וסריך כיון דאף אם ישאל ויפטור מן מלקות מ"מ עשה איסור למפרע מה שאל קודם ההיתר, לכן אמרינן דודאי לא ישאל וילקה להנצל מן האיסור אשר עשה יע"ש. ומעשה אני אומר לר"י דמוקי מחניחין בכולל וככ"ע והנה לכ"ע דלא אוכל חייב בכ"ש, א"כ איסור שבועה וחייב מלקות משום השבועה ולא משום נבילה דאין איסור חל על איסור, וכיון דקי"ל אף דאין איסור חל על איסור מ"מ איסור עשה כמבואר ביבמות ל"ב: נפקא מינה לקביו בין רשעים גמורים, ולפ"ז גם אם ילקה על השבועה ויפטור מן איסור השבועה, מ"מ האיסור דאכילת נבילה עדיין עליו כיון דלא ילקה על הנבילה, ואם ישאל על השבועה אז הוה באיסור דילקה על הנבילה ויפטור מן איסור הנבילה, ולא ילקה על השבועה, והאיסור שבועה שעשה רובץ עליו. והנה רש"י בזבחים דף ע"ד גבי פגול נותר וטמא ס"ל דהיכא דלא נדע על איזה שילקה הוה התראת ספק, ואם כן במחנ"י א"א ללקות כלל מזד קושיא חוס' שמא ישאל על שבועה, מה תאמר שדאי לא ישאל להנצל מאיסור שבועה, זה ליחא דאם לא ישאל יהי עליו איסור נבילה ולא נדע על איזה לאו שיתרו בו ולא משכחת במחנ"י מלקות כלל, ודוק היטב:

וב"ז הארכתי בישב קושיא הגאון מהר"ע זצ"ל, ובאחי מענין לענין, אמנם אשר הקשית הא יכול לאכול שלא בדרך אכילתן ולמה יהי ש"ש, ז"ע טובא, והנה דודאי אין כונתך שיאכל דברים שאינם אוכל כמו עפר וכדומה, דבזה דודאי לא יוכל לחיות שבעה ימים, אלא דכוונתך כמו הא דאין סופגין ארבעים אלא על היוצא מויתים וענבים, דהיוצא משאר פירות אין דרך לאוכלן כך אף דבאמת הם יפים לאכילה, ע"ז קושייתך חמורה דהא אם יאכלם אף שאין הדרך לאכלם מ"מ יכול לחיות, וע"ז קושייתך חמורה מאוד:

ואלוהי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש, הנה הר"ן בפ' יו"כ הקשה ח"ל ואיכא למידק נהי מידי דלאו מנעל הוא אין בו משום נעילת הסנדל ביוכ"פ אכתי איך יצאו בו הני רבנן, דכיון דלאו מנעל מינהו משאוי היא ואסור ללכת בו וכו', אבל לרדי לא קשיא דכי אמרינן דמידי דלאו מנעל הוה משאוי ה"מ בשבת כיון דמנעל מותר בו כל מידי דלא הו"ל מנעל

הו"ל משאוי ואסור, אבל ביוה"כ שהמנעל אסור ודרכן של בני אדם ללכת בשאר מנעלים לא הוה משאוי אלא כמנעל מותר ללכת בו עכ"ל. נשמע מהר"ן הזה, כיון דביוכ"פ אסור ללכת במנעל גם שאר מינין מקרי מנעל, כיון דאי אפשר לנעול מנעל גמור:

ובזה הקשית א"כ מלאכה דכלאחר יד שאין חייב בו בשבת איך משכחת נמי, שמא כשם שאסור לעשות מלאכה בדרכו משום איסור שבת, א"כ זה העושה כלאחר יד, שמא במלאכה בדרכו הוה כיון דא"א בענין אחר, אמנם פשוט הוה דלק"מ דהא כל מלאכה יכול לעשות בדרכו ע"י גוי דאמירה לגוי שבות, א"כ כלאחר יד שפיר מקרי שלא בדרכו ואינו חייב עליו. ומוה דחשתי דשמיטה בשבת אף שלא בדרכו וכלאחר יד ג"כ חייב כיון דא"א ע"י גוי:

ומערתה לכאורה גם על שלא בדרך אכילה יש להקשות כן, למה אין לוקין על היוצא משאר פירות שלא ערלה, נמי נימא כיון דא"א לאכול הפירות משום ערלה יהיו המשקין היוצאים מהם בדרך אכילתן כיון דא"א בענין אחר, אמנם זה לק"מ כיון דאין דרך לאכול משקין היוצאין משאר פירות, אף דהפירות עצמן אסורין לו מ"מ הלא יכול לאכול שאר דברים מה שדרך לאכלן, ואלו משקין אין נריך לאכול:

אמנם כל זה באיסור פרטי שפיר אמרינן דהוה שלא בדרך אכילתן כמו במשקין היוצאין מפירות, וכמו כן אם נשבע על דבר פרטי שלא יאכל יוכל לאכול שלא בד"א כיון דשאר דברים מותרין לו מקרי זה שלא בד"א, אבל באיסור כללי כגון שנשבע שלא יאכל סתם, כיון דשאר דברים אסורין לו מקרי הכל בדרך אכילתו ואסור כנלענ"ד ודוק:

סימן צ"ה

תשובת רבו הגאון מהר"מ פערלס זצ"ל
המור"ם ביו"ד תשובה ש"כ

ובבמה שכתבתי למאן דאית לי' דשבועה חזי שיעור מותר נלמא ממנו חומרא דכית אף יותר מכדי א"פ לוקין ומצטרפין מטעם שכתבתי שם, וע"ז כחצת דעכ"פ יותר מכשיעור עיכול ודאי דאין מצטרפין הן דברים ראויין להאמר, ואילמלי כחצת בדרך אפשר הייתי מחרש, אבל במה שכתבתי בדרך ודאי אומר אני בהיפך כי ודאי אחר העיכול ג"כ מצטרפין, דלדברך דאין מצטרפין כיון דכבר נחשכל ונסרח האיסור במיעוי א"כ אם יציר כי גם בתוך שיעור א"פ יפרח האיסור בתוך מיעוי אינו מצטרף לשיעור זית. וקשה לי הא איחא בכריתות דף ז' ע"א לר"א כהן שפך בשמן של תרומה בן בחו ישראל מתעגל בו ואינו חושש מטעם דכתיב ומחו בו כי יתללוהו כיון דחללו הא אחת, מעשה לפי דברך בתרומה כיון דחזי זית אכל כבר חיללו ופרח האיסור ממנו, ומה לי שפרח האיסור מזד שנסרח ונחשכל אז מזד החילול עכ"פ אין האיסור בעולם עוד ואם ישלים א"כ לכית לא יצטרף, ואם תאמר דבאמת אינו מצטרף ובתרומה נריך לאכול הכית בכ"א, א"כ יהיה בתרומה חזי שיעור מותר מן התורה כיון דלא חזי לאיצטרופי, ובירושלמי ריש פ"ו בתרומה איחא פלוגתא דר"י ור"ל גם בתרומה, אע"כ שיעור עיכול אינו מעלה ואינו מוריד לענין הצירוף:

ובפני זה הקשיתי מ"ש חוס' חולין ע"ז ד"ה כי בסוף דבריהם ח"ל דכולה מילתא דרש וכו' מי לא עסקין דאכל סמוך לשקיעת החמה וקאמר רחמנא דטהור אפילו לאכול בתרומה ונוגעת בטומאה שבמיעוי עכ"ל וקשה לי הא כבר מחוללת ועומדת ושרי לטמאה:

זה אסור עלי לאמר שלושים ואחר כך אמר כבר זה אסור עלי מעכשיו מהו, והנה ספק זה עולה על ג' קוטבים. א', אם נדר ראשון כיון דקדם בזמן אף שלא חל אלא לאחר למד יום מ"מ הוא קדים לנדר השני ונדר השני לא חל רק על למד יום וכשהגיע לי יום פקע נדר השני וחל נדר הראשון. ב' כיון דנדר השני חל מעכשיו הוה הוא קדים ונדר הראשון לא חל כלל. ג' אולי כשהגיע למד יום חלו שניהם וחייב על שניהם:

והנה בקידושין דף נ"ט פליגי רב ושמואל במקדש אשה לאחר למד יום, לשמואל כשהגיע יום למד פקעו קידושי הראשון וחלו קידושי השני, ואף לרב החולק על שמואל וס"ל דמקדשת לשני לעולם, טעמא משום דקדושת הגוף לא פקעי בכדי וכיון דחלו הקידושין עד למד חלו לעולם, אבל בנדר דהוא לזמן ג"כ כ"ע מודי כשהגיע יום למד פקע נדר השני וחל נדר הראשון. ועוד רא"י מנזיר דף י"ג ע"ב הרני נזיר כשהיה לי בן ונזיר התחיל מונה שלו ואח"כ נולד לו בן מניח את שלו ומונה של בנו ואח"כ משלים את שלו ע"כ, הנה מפורש בהדיא דנדר הראשון אף שלא חל רק אחר לידת בנו מ"מ כיון שנדרו מתחילה הוא קודם לנדר השני, הרי מוכח בהדיא דנדר דין כיון שהגיע יום למד פקע נדר השני וחל נדר הראשון. ועוד רא"י מייבמות דף ל"ב דאיתא שם נשא המת ואח"כ נשא חי אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד ומשמע אפילו נשא חי לאחר מיתת אחיו שכבר הותרה לו אשת אחיו ולא נאסרה רק כשנשא אחותה, מ"מ כיון שהיתה אשת אח מעיקרא אף שלא היתה נאסרה לו מ"מ קדמה איסור אשת אח לאיסור אחות אשה ואינו חייב רק משום אשת אח, וה"ל נזידין דין כיון דנדר הראשון היה מתחילה אף שהאיסור שלא חל רק לאחר למד יום לא חל נדר השני כיון דנדר הראשון קדים:

ובענין זה אני אומר גם במופלא סמוך לאיש כיון דהשבעה שלא יאכל נבילה חל מיד אף שהאיסור אינו עד שיגיע ל"ג שנים השבעה קדמה על איסור נבילה דלא דכריך. אמנם עיקר הקושיא שהקשית מה פריך הגמ' דלמא מיירי מחנני במופלא סמוך לאיש שנשבע שלא יאכל נבילה חמה אני עליך הא מחנני מיירי לענין קרבן ומופלא סמוך לאיש שנשבע ליכא קרבן כמבואר שם בנדה דף מ"ו ע"ב:

תשובות מחותנו הגהיד"ה בהנא

ואין לומר מפני שהם רבים לא רצה להאריך ולהזכיר שמם, הא דרך הש"ס אפילו הם רבים מסכימים לדין אחד ומסקייהו כולם בשמם ובשם אבותם. וגם אין לומר דלכתר שמיניה את הלל עליהם לנשיא חזרו לקרות רק בשם אביהם, מ"ט מחלק הגמ' שם כאן קודם סמיכה וכאן אח"כ לוקמי תרומיהו אח"כ רק הא מקודם שמיניה הילל עליהם הא אח"כ. עוד בה שנית בהא דשאלו שכת ולא הביא סכין אמר להם שכחתי אלא הנה להם וכו', וקשה מה ה"ל לו להלל לסמוך על ספק דהא אפשר דלא ידעו גם הם לעשות כן לתחוב בלמרו וכו' כמו דלא ידעו ב"ב, היה לו לומר הדין שיביאו פחות פחות מד"א כמו דאמרין בעירובין דף ל"ו יע"ש, ואי משום דאמרין התם זימנין דלאו אדעתא ואחי לאחוי ד"א ברשות הרבים, הא כבר הקשה הר"ן ב"פ בתרא דר"ה מ"ט מותר למול בשבת נישוא ג"כ שמא יעבירו וכו' וחייב דוקא מזה שרבים טרודים בו כשופר לא מידכרי, משא"כ במילה הוא לבדו טרוד בו וחביריו יוכלו להזכירו, הא כאן בסכין רק השוחט טרוד וחביריו יוכלו להזכירו, ואי משום דגם הם טרודים בפסחיהם כמ"ש שם הר"ן לענין הזאה, זו שיך רק בהזאה על

ובזה שכתבת ליישב קושיא המל"מ פירק ד' מחמץ על הריב"ש והנחת דברי אבני מילואים שכתב משום כן אינו יוצא בשופר של עולה או בלולב של אשירה למ"ד מזה ליהנות ניתנו משום כל מלחא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, אני אין דעתי כן דלא אמרין דלא מהני רק במקום דבעינן מעשה ומחשבה כגון בקנין הנעשה באיסור או בקידושין וגירושין דבעינן מחשבה עם המעשה, אבל במקום דלא בעינן מחשבה רק מעשה לחודא המעשה לעולם אינו בטל אף אם נעשה באיסור, וא"כ למ"ד מזה מזה אין צריכות כוונה דסגי במעשה לחוד שאחזו הלולב או האחריוג בידו למה לא יצא בשופר של עולה או לולב של ע"א כיון דלא בעי שום מחשבה:

הגם שהקשו חוס' בתמורה מזכרם אחן בכור, כבר נכלל מה שכחתי למעלה בחירויים שם, אבל כשאני לעצמי קושיא המל"מ לא קשה מדי לפי מה שכתבו התוספ' בשבועות ד' מ"ד ד"ה שומר בסוף דבריהם דמה שחייבה החורה אחריות השומרים אינו אלא בישראל אבל בגוי אין דין שומרים בגוי אבל למאן דפסק כשמואל דאבד המעות כפי שיווי המשכון, דהו כפריש זה הדין אף בגוי, וא"כ למאן דאמר יש שליחות לעכו"ם הרי קנה הגוי את החמץ והישראל שהחמץ בידו אינו חייב באחריות משום דאין דין שומרים בגוי:

אבל אי אין שליחות לעכו"ם א"כ לא קנה הגוי החמץ והמעות שביד גוי המוכר הלוואה בידו וחמץ שביד ישראל הוא משכון בידו, וא"כ אם יאבד המשכון יפסיד המעות כשמואל וכמו שכתבו התוס' הנ"ל דבאחריות זה גם בגוי חייב וממילא עובר על ב"י מזד אחריות, ואף שכתוב' מבואר שם דלשמואל אין עובר על ב"י רק בחייב באחריות אונס אין זה מוכרח אם הריב"ש לא ס"ל כן:

שוב פלפול בשכל למחן קושיא חוס' שהקשה לר"י דח"ש אסור מה"מ איך שבעה חלה על נבילה, וע"ז כתבת מאי פריך הגמ' דלמא מיירי מחניחין במופלא סמוך לאיש דאיתא שניהם בהדי הדדי, ומירצת כיון דנבילה מוסיף א"כ לא חל השבעה משום זה שאינו בוא"ו אינו בבת אחת:

ואני לא כן עמדי כאשר אנא, הנה יש לי ספק האומר כבר

סימן צ"ו

תשובה מאת חותן המחבר הגהיד"ה בהנא זצ"ל בעזה"י יום ו"ו אחד עשר יום לחודש ניסן תר"ס קראסנא

שלום יאמר לכבוד חתני צמדי ופחילי הרב הגאון הנדיק מעוז ומגדל, צדיק נשגב חסיד ועניו מופת הדור מפורסם כקש"ת מו"ה עמרם נ"י ולזוגתו בתי היקרה החשובה הרבנית הנדיקת מנב"ת מ' שרה חי' לאו"ט:

אפריון נמטי' למר ולתורתו על המצות אשר שלח הגם כי לא פתחתי התיבה ע"ע אמנם ידעתי כי בלתי ספק קיים הנטחתי בשלימות. והנה שלא אבוא ריקם אכתוב אשר נתקשיתי בשמעתא דב"ב (פסחים ס"ו). ח"ר הלכה זו ועלמה מב"ב וכו' פירש"י ז"ל נשיאים היו, והוא מגמ' ב"מ דפ"ה מיניהו נשיא עליהן, משמע שגם הם היו נשיאים. וקשיא לי מהא דאמרין בגמ' תענית ד"ג תהא כר"י בן בחירה וכו' וזמנין דקרי ל"י בשמי' וזמנין דקרי ל"י בשמי' דאבא והא מקמי דליסמכוהו והא לבתר דליסמכוהו ע"כ, והא הכא דהיו נשיאים ובודאי היו סמוכים ואמאי לא קרי להו בשמי'.

איש פרטי והשאר טרדנים נפסקיהם ולא אדעתיהו להזכיר, לא ק' כאלו לענין הבאת סכין והפסקת מוכן אין חבירה זו טרדנים עדיין עד לאחר שחיטה:

עוד קשה לי על המקשן להקשה היכי מצי מקדש לי והא מנן אין מקדשין, מהא דאמרין בעירובין דק"ג מוחכין יכלת וכו' גמ' אלא אר"י שבות במקדש במקדש החירו וכו', קשה הא זה הי' במקדש ושפיר מצי מקדש לה ולא שייך גזירה משום מקח וממכר כי הוא כמו גזירה לגזירה משום שמה יחזיק, ואפי' לאצי' המס דלית לי בני חבורה וריצין יע"ש וזו רק לענין שבות במקדש במדינה אך במקדש גם לבני חבורה החירו כמו מוחכין יכלת וזה לא רק ע"י כהנים ודוק:

והנה מה שפירשתי לענין ד"ע עם יתר פרטי דקדוקים אשר הקשה בספר דורש לציון שם, אין לי כעת פנאי לכתוב ועוד חזון למועד [נדפס בקו' שערי הלכות כ"ו], ואם נפשו היפה אותה ויעש לכתוב לי מהני מילי מעלימא מה שחידש הדרי"ק בזה הסוגיא אעמדנו על ראשי כי נפשי חשקה בחורה:

גלל כן נזכרתי קושיותי מהא דרבה ד"ק גבי חבירה או שחי' ולדידי חזי לי דהא ע"כ צריכין לומר דר' חסדא אליבא דרבה"ק פליג על הא דרבה דאל"כ אמאי חייב גבי גנב חלב ואכלו, הא אליבא דרבה לא נחמיין רק בשעת אכילה, ממלא כרת ומשולמין בלין כאלה וק"ל - ומו' אין דבר רק חתעגו על רוב שלום אחס ונתיבם ונתיבם ע"ע וה' יגילכם ממשוהו חמך ואז אצרככם כי תשלימו ימיכם ושנוחיתם בטוב ונעימים:

אביכם הדושה"ט בלוג"ח
חיד"ה כהנא

סימן צ"ז

תשובה מאת חותן המחבר הגה"ה בהנא זצ"ל
המור"ם ב"ר ח' תשובה שצ"ד

שא"ל, נאמר שח"י לו אלא שלא ביכרה ושבת למוכרה וילדה זכר והיה מסמנו בסיקרא לכל יתערב בשאר הנולדים וזה להרועה עכו"ם שלו מבלי יגע בו יד מטוב ועד רע רק יתן עיניו בו מבלי ימתק שמו המסומן, אח"כ כאשר בא עת לסרס הזכרים במכירה מקודם כדינו לא"י והרועה הג"ל הוא בעצמו המסרס ואומנתו בך ויראו עוד הפעם לכל יסרס את הזכור הג"ל וע"ז השיב לו הרועה כי בודאי לא יבוא לדי טעות כי ניכר לו היטב השה הג"ל יען אשר גם אני נחתי בו סימן היינו חתכתי באחזו כי ירחיץ פן ע"י רובי הגשמים ימתק הסיקרא והבעה"ב החריש לדבריו, אח"כ כאשר בא הרועה לסרס שבת צווי הבה"ב וסירס גם את הזכור הג"ל. אח"כ בא וסיפר לו מה שעשה בשגגה כי סירס את הזכור הג"ל והיטב חרה לו לכה"ב והרועה ביקש ממנו מחילה. וכאשר הביא הבעה"ב את הזכור לבדוקו ולהראותו לג' בני הכנסת המה ראו והי' נראה צענייהם במשמוש היד כאילו לא נסרס כי הרגישו הצינים, והרועה אומר כי טעו ברואה כי המה גידים שמינים יען כי הזכור הוא שמן וטוב, ואמר אם ישחטו אותו ולא יחא נמצא בדבריו אזי שלם ישלם במיטב מחירו ולראי' כי הכים נחתך כאשר באמת הוא נחתך בדרך המסרסים, ע"כ חורף השאלה:

והנה יורנו מורנו בזה מה דינו, ומעשה אחיל לדבר ולדון באופן כי הוא מחילה לאיצרים. האופן נסדק עד חנוך ועד בכלל היינו שנסדק גם החנוך, אולם אשר הביאנו לבית הספק הוא כפי אשר הסביר הט"ו יו"ד סי' ש"ע מפירש"י פ' מזורע כי החנוך הוא גדר האמצעי ר"ל הגבוה וכו', והוא

מחננוס אונקלוס רוס אדונא, ולא ידעתי מדוע לא הביא פירש"י דפ' חלוה דפירש ג"כ כך דקדים מפ' מזורע, ורש"י דנער עד פ' מזורע וכתב ולשון חנוך לא נודע לי ולא כתב זאת חייב בפ' חלוה ענותנותו חרבונו, דוגמא לזה כתב החו"ט על הרב נמשנה דערוגה, לכל יטעה הקורא כי אם אמנם עוד בפ' חלוה לא נודע לו אמנם אח"כ היטב נודע לו פירוש ע"כ נער רש"י עד חשולם כל לשון חנוך שכתורה ועכ"ז פירש דלא נודע לו. והגאון שהביא האופן עורא פ' חלוה פירוש על חנוך מחננד לכל דרכי הגמ' ות"כ ולכל הפרושים, וכפי אשר ציירו הרמב"ם בפירושו פי"ד דענינים. והנה אני הרואה כי מותר אדם מן הבהמה בזה כי אצל אדם הוא באמת רק גדר אמצעי בולט מקיף כל שטח האופן הוא הסחום, אמנם כן אצל בהמה היא שני קווים גבוהים מראש האופן עד נקב האופן אחד מימין ואחד משמאל. אמנם היומר גבוה וכולט הוא בצד שמאל לצד פני הראש ובוה נחתך ונסדק והשני נשאר כלה כמו שהיא. ומעשה יורנו נא מכ"ח הגאון נ"י לשעה ולדורות כי בער אנוכי ולא אדע אחי מהם נקרא חנוך היומר גבוה הג"ל או על שניהם כאלה יחול שם הזה ובכל מקום שנחתך הוא מוס, יען כי כל אחד הוא בגדר והוא הסחום בהרגישו בו כמו עכ"ס דברי הרמב"ם הג"ל:

ויש לי בכאן קצת מקום עיון לדברי רש"י דפירש על מחניחין דאלו מומין וכו' אבל לא מן העור, היינו אלי' רבה של אופן, משמע שהיא העור שבתחתית האופן וכמ"ש החו"ט שם, היינו דאמרין בכתובות ד"ה מפני מה אופן כולה קשה והאלי' רבה ופירש"י אלי' שבסוף אופן, ומשמע מזה דרך בזה לא הוה מוס. ולפ"ז לא ידענו אם נפגמה או נסדקה החלק המקיף בסבוב האופן כולה ומקיף את הגדר הג"ל מה דינו. וגם להטור קשה כפי אשר משמע משיטתם לשונו ולא העור שצפפת האופן, היינו העור הרך, מה דינו בשל מקיף אשר בין העור הרך ובין גדר האמצעי. והנה הט"ו נשמר מזה בס' ש"ט סק"ה בהוסף על דברי רש"י מלח שנקראת עור ואולי רצה להשוות המדות בין רש"י וטור ו"ל ואפשר לדעתו כל המקיף גדר האמצעי נקרא עור או אלי'. אך לדידי' קשה מאמר הגמ' בכתובות שהבאתי דשם משמע בפירוש דאלי' נקרא בשר שבסוף אופן, ואפשר משום זה מדקדק רש"י ו"ל וכתב והאי עור וכו' כי לכאורה הוא שפת יתר אולם כיוון לזה שלא נטעה גם בכאן כי הוא סוף האופן כמאמר בכתובות הג"ל ע"כ כתב והאי עור ואחריו גם דברי הט"ו נוכל לפרש כן, אמנם כן על החו"ט ז"ע:

עוד קשה לי על החו"ט כפי מה שהבין דעור דמחניחין היינו אלי' שבתחתית האופן כי הוא גדר מחניחין דשבת רש"י פ' שמינה שרצים וגם פ' העור והרועה גבי מחניחין דאלו עורוניהן כבשרן יע"ש דשם משמע דעור נקרא אשר יפריד ונבדל מבשר, והאלי' היא בשר שבסוף האופן וזה אינו נקרא עור:

ובענין נדון בדין הסירוס, ודרשהו מה דינו בזה ואען ואומר הנה אמירת הרועה בזה היא מסל"ת לכל הדיעות כי מעצמו אמר בלי שום שאלה ודרישה מעמו, והנה לפי שיטת הר"ם והרשב"א ומהרי"ק שסוברים דטע"כ דאורייתא ועכ"ז סוברים שסומכין על הגוי מסל"ת להחיר החתירות שאין זה ס' נגד האיסור הי' נראה לכאורה להאמין בכאן הרועה במל"ת הגם כי כמה פוסקים סוברים דכור בזמן הזה דאורייתא יעין כ"מ הלי' בכורות פ"ה ה"ה וכן הגה' מרדכי חולין סי' תשמ"ב וכאשר העלה הח"ס תשו' שט"ו [יו"ד סי' ש"ו]. אמנם כן אכן לא פסקין כוחתי כאשר העלה

ביכרה דאית נאמן אפי' בלא טעמא דלהשכיח מקחו אומר כן וכבר נחזקו הפוסקים בזה, ולפי הנ"ל ניחא דבשלמא גבי מעורבות איסור לא אחזק אסורא שהרי אין אנו יודעים אם יש בה טעם איסור או לא כמ"ש המ"כ גם בשם הריב"ש, והגם כי ידעין כי נפל בו איסור עכ"ל היא מהעדר הידיעה אם יש בו טעם או לא ע"כ נאמן. לא קן גבי מזכרת יען כי היא חזקה מחמת ידיעה דהא ודאי בשעה שטלדה מבטן אמה היחה בחזקה שלא ביכרה ע"כ היא חזקה אלימחא ומש"ה אינו נאמן. ולפ"ז גם גבי קנקנים שנשחמשו בהן יין איסור דהיא מחמת ידיעה ע"כ היא חזקה אלימחא ואינו נאמן:

והשתא דאחינן להכי נוכל לומר בני"ד ג"כ כי רוב זה דרוב בהמות חמים בלי מוס נולדו היא מהעדר הידיעה רק יען משום שלא ראינו בו ריעוחא ע"כ הוא קלישא וממילא נאמן מסל"ח ומכ"ש אומן. הגם כי יש לפקפק על סברא זו גבי בהמה שלא ביכרה דהיא חזקה אלימחא מהא שכח הפ"מ יו"ד סי' ז"ח סק"ז דעד אחד נאמן לומר שביכרה הגם כי הוא נגד החזקה אבל יש חזקה ג"כ דולד במעי אמו אינו קדוש יע"ש וסברתם נמצא בחוס' חולין דף י"א ד"ה לר"מ ובזכורות דף כ"ד עכ"ל אני במקומי עומד חדא דהשחא אן קיימין אליבא דס' מהרי"ט והוא כחז ב"כ סי' י"א דחזקה קטנות אינו חזקה יען כי עשוי להשחט יע"ש באורך כי מדמה למקוה כמו גבי מקוה דאמרינן בכל יום חסר ואחרי כן כאן גדול ואחי. ומעשה דעם לנבון נקל הלוא גם חזקה עובר במעי אמו עשוי בודאי להשחט כי לא לנצח יהי' שמה הלל י"א פ"א לאיר העולם ע"כ חזקה זו אינו חזקה לפי דעת מהרי"ט:

אמנם כן אפי' אם לא נלך בעקבותיו בסברא זו כאשר כבר השינו דודי זקני נ"ע בספרו ש"ש שמעמחא ג' פ"י, י"א, י"ב, י"ג, נגד סברתו עכ"ל לא אהי' חוזר ומגיד. ולדעתי הקלושה חילוק גדול יש בין ס' החו' בחולין גבי חלב אינו פוטר ובין ס' הפ"מ כעוכלא לדנא לפ"מ שהביא דודי שם פ"ג בשם אש"ל מוהרי"כ על חירוק החו' בקדושין דף ס"ח דחירו דכיוון דהשחא דאחי לקמן הוה ודאי בן ט' וכו' לא מוקמינן אחזקה קמימחא אלא אזלינן בחר השחא ע"כ, וכחז הוא ו"ל דכיון דקושי' החו' אינו אלא לחרומה וכו' ומש"ה שפיר מחרי' כגון דהשחא ודאי בן ט', פירוש דכה"ג בחרומה וקדשים אזלינן בחר שעת מציאתו וכו' וחזקה קמא איחרע לחומר חרומה וכו' אבל בעלמא אזלינן גם בחר חזקות קטנות ואפי' השחא לפנינו גדול אמרינן השחא הוא דנעשה גדול יע"ש וקלסוהו דודי זלל"ה. אמור מעתה דבשלמא גבי חלב אינו פוטר דאיכא עכ"פ רוב בהמות אינו חולבנא אש"כ יולדת ע"כ אם אמנם כי יש חזקה שלא ביכרה עכ"ל חזקה זו אינו ודאית יען כי יש גדה רוב ע"כ שפיר נוכל לומר כי יש גדה חזקה להיפך היינו עובר במעי אמו חולין ולא נאמר נילך בחר השחא משום חומר קדשים דהא ליחא יען כי אינו חזקה ודאית כמו קטן שהוא לפנינו כעת בן ט'. אמנם כן גבי דינא דפ"מ וכן גבי עכו"ס מסל"ח שכבר ביכרה היא חזקה גמורה ואין אנו דנין על האם דמה לנו אם ילדה או לא ילדה ועיקר מה שאנו דנין היינו אם הולד קדוש בבכורה. ועוד בל"ה האם היא חולין ואזלה אזלינן בחר חזקה דמעיקרא מה נאמר הא איכא חזקה להיפך היינו הולד הוא חולין במעי אמו, הא בקדשים אזלינן בחר השחא וכעת כאשר הוא טלד הוא ודאי בכור מכח חזקות האם שלא ביכרה:

ולולי דמסתפינא אמינא עפ"י מה דקיי"ל כמו שע"א ועד מפי עד נאמן מסל"ח ג"כ נאמן והרבה פוסקים מלאים

הש"ך יו"ד סי' שט"ו דאפי' ליכא משום להשכיח מקחו ורק במסל"ח לחודי' לא סמכינן עליו ואפי' בדרכן היכא דאחזק איסורא או נגד הרוב אינו מהימן כאשר העלה הבעל מנחת כהן בספר המעורבות פ"ו וח' ואם אמנם כאן בנידון דידן לא אמרינן חזקה היינו חזקה חמים טלד בלי מוס, חדא דהיא חזקה שאינו מזכרת אפי' שעה אחת כמ"ש החו' חולין בסוגי' דרוב לענין גביות. ועוד דשפיר יוכל להיות כי במוס טלד עכ"ל רוב שם שפיר היינו דרוב בהמות בלי מוס נולדו והי' מקום לומר לכאורה דאינו נאמן. עכ"ל הי' מקום אחי להחירו עם יסכים עמי מכ"ח הגאון נ"י דהנה לכל הטעמים אשר לקט אחת לאחת הבעל מ"כ פ"ו מעורבות הן בטעמא דקפילא נאמן יען כי הוא בקי בטעמא ואפי' לפי מה שהעלה שם בדעת הרא"ש דלריכס מסל"ח דשחא משקר והן לפי הטעם דחזקה דלא מרע אומנחו שיאמרו עליו כי אינו בקי, והן כפי מה שחירן הש"ך בס' ז"ח בשם הריב"ש דהיכא דאיכא למיקם עלה דמלחא סומכין עליו אפי' בדאורייתא, וכאן כולוהו אימנחו ב"י יען כי הוא בעצמו אומן לסרס והוא סרסו, וגם הוא מלחא דעבידא לגלוי' כששחטין אותו כי הוא לא ידע כי אין שחטין אותו בלי מוס דהבעה"כ לא גילה לו ר' זה בשום פעם, והרא"י לדבר כי אם הי' יודע מה לו להרבות בו מומין הא הי' די במוס שבאזוז אן בודאי לא ידע וכל מעשיו היו בלי כוונה להחירו. ומסל"ח ג"כ אמר, וגם כפי מ"ש המ"כ שם פ"ח בשם הרשב"א ומהרי"ק גבי כלי סעודה כי נאמן הגוי לומר שחשבים הם דאם יראה ישראל כמו שהוא אומר נאמן. ומלח יראה ככאן לדעתי הוא כמו נראה לי הרגיל בפי בעלי לשון הקודש לא בציור גמור רק הוכחה וכדומה כ"א יראה ישראל וידע בטיב ובציור לא צריך לעדות גוי כלום. ע"כ גם כאן שנראה כי נחתך הכיס דרך המסרסים והרי הוא ידים מוכחות ואומד דעת וכמ"ש הש"ך סי' ש"ג יע"ש דנאמן ומה גם כי נזוח ככרובא כי בודאי סרסו ומה לו לשקר ולהודיע קלוטו ברבים ולהיות חרון אף אדוניו עליו והיא לא תלח ע"כ בודאי אומר אחת:

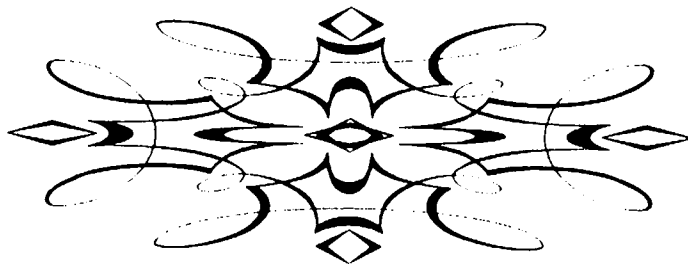
ובצאתי לי חזר לסברא זו דהיכא דידע כי יגיע לו רק זלזול אומר אחת ממה שהבי' הט"ז מדברי מהרי"ק סי' שט"ז סק"ד ח"ל בקיטור ועוד דאפשר וכו' דהא אפי' חזקה שצריך עדות גמורה וכו' ואע"ג דאם הי' משקר לא הי' מגיע לו היזק רב כ"א זלזול מעט ואפי' אמרינן כיון שהוא דיין לא הי' מעיד שקר וכו' יע"ש עכ"ל וזה נראה בעליל מדברי הנ"ל מכל זה אפשר לדון כי מותר לשחטו אם רוחב לבנו ועומס בינחו מסכמח:

והנה מלאחי בשו"י מהרי"ט ח"א סי' ל"ו דף י"ט שכח דהן חזקה דבהמה שנשחטה בחזקה היחר עומדת אינו דומה לשאר חזקות שבש"ס דהיא מחמת ידיעה ומשא"כ האי חזקה היא מחמת שלא ראינו בו ריעוחא והיא מהעדר הידיעה דקלישא לכן אע"ג דכל דוכחא אזלינן בחר חזק' נגד חזקה דהשחא הכל אזלינן בחר השחא וכן כחז שם לענין רוב ג"כ. ומבואר מדבריו דמחלק בין חזקה ורוב דהיא מחמת ידיעה כגון מקוה שנמדד וכדומה דהיא חזקה ידועה יען כי נמדד ועדיף טפי לומר כמו שהי' מחילה שלם כן הוא עד עכשיו, אם לא יש תרחי לריעוחא גדה ובין רוב וחזקה דהיא משלילה ומהעדר הידיעה כגון בהמה שנשחטה משום דלא ראינו בה ריעוחא אי נמי דרוב בהמות שלימות הם וע"כ שפיר אמרינן אם השחא היא נקובה בפנינו איחרע לה חזקה ונאמר כמו שהיא עכשיו נקובה כן היחה מקודם לכן עכ"ל בקיטור. אשר לפי זה יצאנו לחלק בין ההיא דסי' ז"ח לענין מעורבות דנאמן עכו"ס מסל"ח ובין הך דסי' שט"ז גבי עכו"ס מסל"ח שכבר

ע"כ היומר טוב ה' להושיבו על עכוו כי צעם בדקוהו השלשה
 ב"כ הנ"ל השכירו על הפרקדן פניו וצטנו למעלה כי לא היו
 צ"ד שלאוחו שעה בקיאיין בזה ע"כ בקל יוכל להיות מה
 שהרגישו כמו צנים ע"כ אפי' יש לו והמה מדבקו בנפלים כי
 אז נמשכו למעלה מנד הכסלים כמוצן. אולם אם השיבו על
 עכוו ולא ממ"נ אם יש לו סופס לנחת ואם אינו יוצאים והם
 דבוקים בנפלים ג"כ מותר הן אליבא דח"ק הן אליבא דר"ע.
 ומדי דברי בו זכור אזכרנו כי תורה היא וללמוד אני צריך
 יתחול מכ"מ הגאון על כבודו ויבאר לי אכן היכא פסקינן
 כח"ק כשיטת הרמב"ן ורא"ש וגם מהטור משמע כן דאין
 צריך למעך, או כר"ע כשיטת הרמב"ם וטשאי כליו והר"י
 קורקם הביאו הר"ט אלגאזי שם והרב מברטנורא והח"י"ט.
 וכן הדעת נטה יותר יען כי הלכה רווחת היכא דאפשר לזרר
 מבררין כמו ריש חולין גבי שוחט ובפסחים גבי השוכר בית
 וכו' לענין בדיקה ובקדושין גבי שלח ואחוי לך וכדומה. אמנם
 כן יען כי הטור הוא עמוד ההוראה וע"פ אנו חיינן הוא
 כשיטת הרמב"ן ראי להיות כדבריו, ולא ראיתי אחרונים דברו
 מזה וגם מהרב בית יוסף אין הכרע:

מזה ומכ"ש קפילא ואומן, והנה היכא דבדיו נאמן ע"כ אפי'
 באחזוק אקורא כידוע והנה גם כאן הגם כי הוא גדר הרוז
 עכ"ז הואיל כי הוא בידו לעשות כמו שאמר ומה גם כי כל
 הצאן מ"י והוא חייב באחריות גניבה ואבדה וגם אחריות
 אונסין אצל הסירוס אם מת מחמת זה. ומצינו כי אחריות
 כדירי דמי כמו גבי חמץ וכן אצל בני עיר ששוקלן וכו' ובשאר
 מקומות אין מספר ע"כ כאן ג"כ הוא כנעל על הדבר והרי
 הוא בידו ונאמן. הגם כי אצל מסל"ת לא שייך לומר בידו
 שיוכל לעשות כמו שאמר דהא הוא אינו יודע כי הוא מסל"ת
 כמ"ש החות דעת ס' צ"ח אמנם גבי אומן שפיר טבל לומר
 כן כמ"ש לעיל יען כי הוא יודע ורק משום שאינו מרע אומנתו
 או משום דעבידא לגלוי זה לדעמי סמך לכחא דהתירא:

והנה כגון דא צריך לדע מה דאמרינן בבכורות דף מ' גבי
 אין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין לר"ע מושיבו על
 עכוו אם נאמר זאת הבדיקה ובחינה ג"כ אם חסר השני
 ביצים, כי איש כמוני אין לבדו ס' מלבו מה שלא החכרו
 בראשונים ע"כ אמרתי מוקנים אחזקן, כ"א יהי כך אפשר

קונטרס

משנת העמרמי

תוכן ענינים

סי' מ"ה

סי' מ"ט

סי' נ"א

סי' נ"ג

סי' ע"ד

לצרף למנין מי שנברא ע"י ספר יצירה - ילקוט הגרשוני

נמצא כתוב בשטר שמת פלוני ולא נחתם להחיר עגונה

טריפה שקידש והמקדש את הטריפה

ביאור בדברי הר"י ברזילי בקידושי קטן

עד מפי עד והראשון מכחישו - המו"ל

תשובה א'

עמש"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ע"ה.

תשובה י"ב

עמש"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ד סי' ז', קנ"ת, ח"ו סי' ק'.

תשובה ט"ו

[ידידי מוה"ר אברהם לוי לאוי שליט"א העירי שדכרי רבינו הפלה בפלפולו הגאון בעל קול אריה בספרו סי' ל"ד].

תשובה ט"ה

[ד"ה ומידי דברי: בילקוט הגרשני או"ח סי' ז' כתב: ראיתי בס' חתן סופר למורי ז"ל דק"ח שהביא בשם דברי יוסף סי' נ"ה שהביא בשם בן הגאון שער אפרים רא"י להח"ז דהנולד ע"י ספר יצירה אינו מטטרף לעשרה דאל"כ אמר שחרר ר"א עבדו הו"ל לזכור אדם ע"י ספר יצירה, ושמעתי ממו"ח הגאון ר' עמרם בלום שליט"א וכן מלאכי אח"כ בס' ליקוטי חזר בן חיים חלק חמישי דף ס"ד ע"ד דאין מזה רא"י כלל דאטו יהא הנוצר ע"י ס' יצירה עדיף משאר ישראלים דבעי בני י"ג וזה דוקא נסתפק הח"ז אבל בזהו יום שנוצר ודאי לא מטטרף לעשרה והוא פשוט ותימה על הכרז"י שלא הרגיש בזה].

תשובה ט"ז

בדברי הירושלמי ובקושית האחרונים על הבית שמואל א"ע סי' י"א ס"ק כ"ח שהביא מרבינו ירוחם שאם כתב בשטר בלי חיתום שמת בעלה אין משיאין את אשתו, וזאת אם מלא עד חתום בכתב ע"כ, והוא מירושלמי שאמרו שם מלא כתוב וחתום משמע דבעינן חתימה ובש"ע כתב רק מלא כתוב לזד והשמיט חתום. ושו"ת דברי חיים ח"א סי' ל"ט הקשה מגמ' הובא בש"ע שם ס"י דמשיאין את אשתו בשמע בזה קול פלוני מת, וא"כ למה יגרע כתב בלי חתימה מכת קול ששמענו ולא ראינו שום אדם דמשיאין את אשתו, ח"ל שם וכפרט דחתימה לי טובא דלמ"ד בשמע בזה קול פלוני מת מחירים אשתו והיא מימרא ביצמות קב"ב ע"א בלא חולק והר"מ ז"ל השמיטה מפי שאין לנו בקיאין צבואה דצבואה, כמבואר בב"ש ז"ל סי' הנ"ל סקכ"ו דודאי אין בדינו לחלוק על מימרא מפורשת בלא חולק וא"כ כיון דבכתב קול משיאין למה לא נשיא במלא כתוב ואפי' בלא חתימה ואפי' עפ"ע דמ"ש והגם דאיתא בירושלמי דאין משיאין ע"פ כתב וכו' דלמא ס"ל להך ירושלמי דאין משיאין בב"ק אבל לגמ' דידן דפסקין דמשיאין ע"פ ב"ק למה יגרע כתב בב"ק ששמענו ולא ראינו שום אדם וכו' ע"ש.

ובישיבתי מתבונן העיר ה' עיי' ברבינו ירוחם מקום הדברים ומלאכי (בחלק חוה נתיב שלשה ועשרים חלק שלישי) שכתב ח"ל משיאין עד מפי עד ועל פי אשה ועד מפי אשה ואשה מפי אשה ומפי עד ומפי שפחה וע"פ קרובים ופשוט. (שם) וכן כתב ר"ף. וכן על פי כתבם ועל פי חורגמן אפי' שפסול בשאר עדות וכן בירושלמי. ועוד בירושלמי שאם כתב בשטר כך בלא חתום איש פלוני בן פלוני מת אין משיאין אשתו וזוילתי אם שלחו עד בכתב. והם דברי הב"ש ורבינו הד"ת. כרם לאחר כן בסמוך ממש כתב עוד רבינו ירוחם ח"ל ומשיאין ע"פ בזה קול ומעשה שעמד אחד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני מת מקום פלוני מת והלכו ולא מצאו אותו אדם והשיאו את אשתו. וכן מעשה באיש אחד שאמר איש פלוני מת מקום פלוני נשכח נחש והריני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו ודוקא שראו לו דמות אדם לכלל המעשים האלו וראו לו צבואה דצבואה דאי לאו הכי חיישינן שמה שד הוא פשוט ביצמות שם.

וכו' וכתב גאון דהאידנא לא בקיאין צבואה דצבואה היכי הו' הלך לא עבדינן כהאי עובדא וכן כתב הרמ"ה עכ"ל.

והנה המעיין בדברי הר"י ז"ל שהביא הרי מרי ממרות אהדיי וס"ל דתרויהו הלכה הן ופסקין כתריוהו וא"כ מקשה בתרתי על רבינו ירוחם חדא מה שהקשה מרן הד"ת ועוד האחרונים אהא ירושלמי דבעי דוקא חתום והקשו דמ"ש משמע ב"ק ומי דהש"ס בבלי חולק על הירושלמי הנ"ל דלא בעי חתום מדמהי שמיעת קול ולמה יגרע כתב בלי חתום מב"ק שג"כ שמענו ולא ראינו שום אדם ורבינו ירוחם מדהביא לתרויהו להלכה מבואר להדיא דליכא בזה פלוגתא, והשמיט דאדמקשי ליה לרי"ו מגמ' לקשו ליה מדדיה אדידיה שפסק בירושלמי דדוקא כתב וחתום, וכן פסק הא דמשיאין ע"פ ב"ק, ולדידהו הרי מרי ברייתות סותרין.

ולכן לולי דמסתפינא הינלפענ"ד דרבינו ירוחם הרגיש בזה אלא דהוא ז"ל מפרש דהרי מרי מעשיות דשמע בזה קול אין הכוונה שלא הי' רק בזה קול לחוד בלי ראית שום אדם, אלא רבינו ירוחם מפרש דהאי שמע בזה קול מיירי ששמע בזה קול והלך אחר הבת קול וראה לזרם אדם אלא שלא הכירוהו שזה הוא האדם, ודקדקתי בן מלשונ הטהור שכתב ומשיאין ע"פ ב"ק וכו' והלכו ולא מצאו אותו אדם, הנה שכתב והלכו ולא מצאו אותו האדם, ומדדייק וכתב והלכו ולא מצאו אותו אדם, ולא כתב סתם מעשה שעמד אחד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני מת מקום פלוני מת והשיאו את אשתו, ולמה הוסיף חתום והלכו, ועוד דלא הו"ל אלא ולא מצאו שם אדם דהיה משמע דלא מצאו אדם כלל ולמה כתב והלכו ולא מצאו אותו אדם, כלומר שלא הכירו שזה הוא האדם ששמעו בזה קול, אבל מצאו שם אדם, וכן במעשה השני דאיש פלוני נשכח נחש וכו' דייק רי"ו וכתב והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו, הרי שהוסיף מלא שעכ"פ מצאו שם אדם אלא שלא הכירוהו שזה הוא אותו האדם. גם מה שהוסיף עוד אח"י דדוקא שראו לו דמות אדם לכלל המעשים האלו, ולשון לכלל המעשים היינו למעשה ראשונה של בזה קול ולמעשה שני' דנשכו נחש בעינן דוקא שראו דמות אדם אלא שלא הכירוהו אבל אם לא ראו דמות אדם אין משיאין, ע"כ דס"ל לפרש דב"ק מיירי שיש שם אדם, ולפ"י אמי שפיר מה שהקשו מב"ק דפסקין דמשיאין ע"פ ב"ק למה יגרע כתב בב"ק ששמענו ולא ראינו שום אדם וכו', דאח"כ כשלא ראינו שום אדם לכ"ע לא משיאין אלא דכאן מיירי שראינו אדם אלא שאין מכירין אותו, והיינו משיאין אותה דלא גרע מכתב עם חתום אלא דאעפ"כ אין משיאין מטעם הגאון ז"ל דשמה שד הוא דאין כהיום אין בקיאין צבואה דצבואה כמבואר שם, עכ"פ נראה דרבינו ירוחם לשיטתו דמפרש מעשה דב"ק נמי שראו שם אדם אלא שלא הכירוהו ולכן פסק כתריוהו. וקצ"ע דלא הרגיש מרן ז"ל וצ"ל לחלק בין הש"ס דילן לירושלמי (ואולי לא היה בידו ספר אדם וחיה) ולפי מה שכתבתי הם אחדים בדינו.

דלעצם המחלוקת למה לא כתב המחבר דבעי חתימה רק כתב מלא שטר וכו' אפילו אינו מקיים, לולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד דבגמ' גיטין דף ג' ע"ב שלשה גיטין פסולין ואם יקטן הולד כשר ואחד מהם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ובתוס' שם ד"ה שלשה הקשו התוס' לפי מה דש' מוקמין לה כר"מ והא ר"מ סבר וכתב היינו וחתום והרי ליכא חתימה העדים ומי דמ"מ כשר הולד בכתב ידו ואין עליו עדים דכיון שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו, ואין צו אלא ע"א למ"ד בפ' בתרא כתב ידו ועד שמיט שפיר אלא למ"ד כתב סופר ועד קשה וכו' וי"ל שהסופרים חוששים למכשול וכו'.

ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שחשש כתיבת סופר כעד אחד ע"כ. ולכאורה נראה מדבריהם דלכ"ע כתב יד הוא כחתימה ולא בעי חתימה בין כתב סופר וכ"ש הבעל דכתב ידו אין לך חתימה גדולה מזו אף שלא חתם וי"ל דלכן הביא המחבר מלא שטר כיון דכה"ג לא זורקין דחשישין למכשול ולכן שפיר אפילו ליכא קיום מ"מ משיאין אותה וי"ל.

ולא אמנע בר בעצם החתימה מה שהמירו לקבל עדות בכתב להמיר לה לנישוא והלא דבר שבערוה הוא וכל דבר שבערוה אין פחות מששים, ועכ"פ בעינן עדות ולא מיבעיא לדעת הפוסקים דמפיהם ולא מפי כתבם ככל העדות כן אלא אפי' לר"מ דכל הראוי להגיד גם מפי כתבם מקבלים אבל היינו מהעד גופי' אבל עמפ"ע וכיוצא בו שמתירין אפי' רק שמע מפי אחרים האין נסמך על כתב, וכבר הביא כן מרן בפנים שכן הקשה כבר בהגמ"ר פ"ג דיבמות ס' ק"ג שחמה איך אנו מתירין לנישוא עפ"י כתב לר' בון ואפי' לר"י קשיא דבירושלמי מיירי שכתבו מה שראו אבל אלו העדים (שאין מקבלין בכתב) כתבו עפ"י עמפמ"ע, (ונמצא חסר עלם העדות ואין נסמך על הכתב בלי הגדת עדות כלל), ומירך דכתבים שלנו שאנו שולחין לדעת אמינות העדות ואלו העידו כן בפני ב"ד המירוהו לנישוא אם אנחנו שליחותיהו עבדינן ונחירה לנישוא (ביאור הדברים דסו"ס הרי אנו קיי"ל דאין דבר שבערוה פחות מששים ובעינן עכ"פ עדות שראוי להעיד והאין נסמך על כתב שנכתב ונסמך על השמועה ששמעו עמפ"ע או מפי עבד או אשה), והביא מאיר ס' י"ז סק"א נחמנו מאוד בכונת שליחותיהו עבדינן, ובאמת כי על זה אנו דנין דבפני ב"ד גופי' אם היו מעידים האין היו מקבלין עד שנאמר שליחותיהו עבדינן ב"ד גופייהו בידם להמיר בלי שתי עדים ככל דבר שבערוה.

ובמקום אחר כתבתי לפמ"ש בנמק"י יבמות פ"ח שהקשה שם שמשום טעם דאיתתא דייקא ומינסבא המירו א"א לעלתא ומי' דהעיקר מש"כ הריטב"א בשם הרא"ה וי"ל דבדבר שברור לבי"ד ואין סהדי בדבר עדיף מכל עדות שבעולם אלא שדבר זה להחליט מה מקרי אנו סהדי אין לנו כח לברר אלא מה שאמרו חז"ל ועיין ריש ב"מ אנו סהדי דמה דתפוס בידו שלו הוא נמצא בדבר דאנו סהדי עדיף מעדות, (ואולי זה הוא הטעם מה שאמרו כגון שנה הרוג ברגליו ועיין חו"מ' ולכאורה אמאי לא נאמין לעדות ונאמר שזה אחר ולא ההרוג, וע"כ דעל מציאות א"א להתוכח ועדיף מעדות וכ"כ הח"ס וי"ל) ולפ"י י"ל דכאן נמי ס"ל כיון דבעינן לעמוד על האמת והעידו חז"ל בבחינת אנו סהדי שמתחת דאיתתא דייקא ומנסבא המירו לקבל עדות מפי אשה ומפי עבד ומן הכתב ושפיר משיאין ע"פ הכתב נמי, אלא דבאיהא כתב כבר נחלקו בו אם בעי חותם או לא ובסמך עוד נחזור אי בעי כתב דוקא שכתב להעיד או אפי' כתב שכתב לעצמו לזכרון.

והנה הרמב"ם פ"ג מהל' גירושין הכ"ח כתב מלאו כתובנשטר מת איש פלוני וכו' ונודע שזה כתב ישראל ה"ז חננאל אשמו, וכתב המ"מ בירושלמי ונכתב כאן בהלכות וכו' ופסק רבינו בדברי המיקל, וכן מוכח בהל' פ' מי שאחזו והק' הלח"מ הא גמרא ערוכה הוא שם, ויותר ממה שהרי בהלכות מפורש כן, עוד כתב המ"מ וכתב רבינו ונודע שזה כתבו ישראל ואפשר שכוונתו הו' למעוטי אי הו' כתב עכו"ם והטעם שלא הוכשר עכו"ם אלא במסיה לפי תומו אבל לא כתבו לפיכך צריך שידוע שהוא כתב ישראל אבל אין צריך שיתקיים מי הוא שכתבו וכו', וי"י בנדה"ב כתב עליו ואין לו טעם שאם כתבו כתיבה כדרך מסל"ת למה יגרע.

והנה לשון מלאו כתוב בשטר מת איש פלוני משמע לכאורה דאפי' מלאו השטר בשוק כל שהכירו בו שזה כתב ישראל ה"ז חננאל אשמו משמע לכאורה מלאו בשוק ובעין שכתב הח"ס להוכיח מחוס' יבמות קכ"ב ע"א ד"ה דחיי' ליה דבירושלמי מיירי שכתב כתוב בשטר בשוק ולא בעד עצמו שכתב לו לזכרון ודייק כן מחש' אלשיך ס' קי"ח וב"ש סס"ק כ"ט ולכאורה כן יש לדייק מלשון רבינו שכתב ונודע שזה כתב ישראל, ואי מלאו בבית ישראל מסתמא ישראל כתבו אבל ה"ה דייק שכוונתו הו' למעוטי דלא הו' כתב עכו"ם שלא הוכשר עכו"ם אלא במסל"ת ולא בכתב ולכן צריך שנודע לו שהוא כתב ישראל, ולפ"י כ"ש דלא בעי כתב חתום דאפי' מלאו בשוק מהמי והב"י שחלק עליו שאין לו טעם נראה דס"ל דכתב עכו"ם במסל"ת מי מהמי, ומיהו מרן כאן מפרש להיפך דחוס' ס"ל מלאו אצל העד שכתב לזכרון והארץ בזה. ולכאורה ה"י מקום לדייק כן בלשון הרמב"ם וי"ל שכתב מלאו כתוב בשטר ולא אמר מלא שטר וכתוב בו מת איש פלוני ואי ה"י משמעות שכתב השטר וכתוב אצל לשון מלאו כתוב בשטר משמע שהשטר ה"י אצלו ומלא מה שכתוב בו ודו"ק. ונחלקו בזה רבותינו האחרונים ועיין אב"נ א"ע ס' פ"ה אות ד' ו' י' שרבינו הרמב"ם השמיט וחמוס, ועיין לבוש מרדכי ס' מ"ח אות ב' שפי' ונודע שזה כתב ישראל כלומר שלא נכתב לפי תומו אלא נכתב כדי להעיד, ומיהו מרן מי' קושית הנה"ב על ה"ה לפי שיטת רבינו ירוחם דאם כתב שטר ולא חתם אין משיאין את אשתו וכמו שהבאתי בריש הדברים ולפ"י אם לא ידעינן שכתבו ישראל ל"ש לומר שכתבו כדרך מסל"ת שאם לא ה"י מתכוין לשום דבר למה חתם שמו. ועיין ריטב"א הביאו הכ"מ פ"ג מגירושין הכ"ה וב"ש ס' י"ז סקנ"ד.

תשובה נ"א

[מה שהביא מחוס' יבמות דף ב' סד"ה כמו ובפסקי חוס' שכתבו בת אשמו שנכנסה לתופה ולא נבעלה חייב על כמה ואינו חייב על כח ארוסותו, לפיני בפסקי חוס' כתוב ואין חייב על כח אטסמון.]

תשובה נ"ב

במה שהארץ רבינו בדין המקדש את הטריפה או טריפה שקידש אי מופסין קידושין, עיין מס' נדה כ"ג ע"א בעי מיני' ר' ירמיה מר' זירא לר"מ דאמר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא קבל בה אביה קדושין מהו למאי נפ"מ לאיתסורי באחותה למימרא דחיי והאמר רב יהודה אמר רב לא אמרה ר"מ אלא הואיל ובמינו מתקיים ופרש"י למימרא דחיי הא אחותה לא מתסרף אלא בחייה דאין איסור אחות אשה אלא בחייה ע"כ. ומיהו הרמב"ן הקשה על פי' רש"י וע"ש מה שפי' גם בזה' הרשב"א שם ובחוס' הרא"ש שם ד"ה לאיתסורי הא דלא קאמר לענין גופה לחייב הנא עליה משום אשת איש או להתחייב ההורגה דמילתא דפשיטא הוא דלא חיי כולי האי שמהא ראיה לביאה או לנאת מידי טריפה. [ונעמ"ש כאן המחבר ד"ה וכו' דעם רש"ן.]

והנה חילוק שחילק מרן מורת אמת היתה בפיהו וכיון לדעת רב נסים גאון שהביא בשם המדרש (שבת קל"ה ע"א) בן ח' הרי הוא כאבן. ופי' הגר"ג וי"ל לפי מה שנוטר לח' חדשים אי אפשר לו לחיות כל עיקר ותמלא פירושו בנראשית דר' אושעיא (פ' י"ד) ויאר' ב' יצירות יצירה לאדם ויצירה לחיה יצירה לט' ויצירה לו' רב הונא אמר נוטר לט' ונוטר לו' ח' לח' אינו ח'. הנה דבן שמונה שהוא נפל הוא יצירה בפני עצמה ואין לו שייכות עם שאר יצירות והחיים שלו אינו נקרא חיים וא"כ

א"כ כיון שהקידושין מחייבין אותו בזה אלא שפוסט ע"מ
התנאי שוב הו' גוף הקידושין חוב ולא זכות ול"ש זכ' לאדם
אלא בפניו ולכן מחוורתא כמו שמי' הנוצ"י ע"ש. ולפמ"ש
דחיימו חזר ונראה דנאמח ליכא כאן שום תנאי דאפילו מקדש
בחופה ונמקיימו הקידושין בשלמות מ"מ לגבי קטן הו"ל רק
זכות דפטור מהחובים של ממונות. והגם שנמסקי לענין
קטנה שנשאת אי יש לה חיוב עונה כלומר שהחיוב על הנעל
שהוא גדול שלא לנערה ונער שיך בקטנה כמו בגדולה, וקלמ
רא' מדינה נח יעקב שאחר שגא עליה שגם אמרה תורה ויענה
מביאות אחרות ופי' שלא נא עליה עוד ונעטערה ע"ש, ועיין
ספרינו שו"ת משנה הלכות ק' ח"ה ס' ר"ע. מ"מ קטן ודאי
אינו מחיוב בעונה וכן נשאר דברים שנעל חייב לשאמו.

ולא אוכל מלעצור מלהעיר בדבר חדש לפמ"ש במקום אחר
בקושים המהרי"ט נח' ס' מ"ה לדעת ר"י ב"ב מא' מא'
פריך בגמ' א"כ מצינו אישות לקטן ומסקי הש"ס דאין יעוד
לקטן ולר"ה הא דוקא בע"כ אבל מדעת הו"ל זכיה ויש
אישות, האמנם כעת נראה דקטן אף שקידושין מופסקין מ"מ
הוא פטור משאר כסות ועונה ככל קטן שפטור מחיובים, ולכן
קטן שקידשו לו ע"י זכ' פטור ממנו עונה דלאו נר מנזם
הוא. ולכאורה יש לדייק לשון א"כ מצינו אישות לקטן הי"ל
א"כ מצינו קידושין לקטן, ואמנם כבר הארכתי בכמה מקומות
דבקידושין יש שם ענינים, א) קטן כסף שהוא מזד הנעל שנותן
הכסף או אחרים נותנין בשבילו לשם קטן, והב') נד האיסור
והיא נקרא אישות, והחלק של הקטן מדין ממונות נא מזד
הנעל והאשה נקמת בכסף כד נותן לה פרוטה או שו"פ
ואומר לה הרי את מקודשת וכו' אבל החלק השני שהוא האישות
ונד האיסור נא מזדה נמה שהיא מתיחדת עמה לנעלה
ואוסרת עמה על כל העולם כולו עיין מוס' קידושין דף ב'
ע"כ ד"ה דאסר לה אכ"ע כהקדש ח"ל דגבי אשה נמה שהיא
מתיחדת להיות לו נאסרת לכל ע"ש הרי דחלק האיסור
והאישות נא מזד מה שהיא מתיחדת להיות לו. והארכתי בזה
בספרינו משנה ח"ט ס' ר"ה.

ולפ"ז אמי שפיר מאד דכבר הנאמי בספרי משנה ח"ג ס'
קפ"ג-ד דהפני" הביא קושים הרשב"א לר"א אמאי לא
מוקי לה בכה"ג דמהי אפי' לענין יעוד קטן ואשמעינן קרא
דאפי' איכא יעוד מ"מ ליכא חיוב מיחה ולדברי הפני" נאמח
יכולין לינק מדר"א אישות לקטן דאיכא קידושין וליכא מיחה,
ולכאורה הוא מילתא בלא טעמא ועיין אב"מ א"ע ס' א'
שחמה אפני" הנ"ל. ברם לפמ"ש נראה כן כיון דעיקר איסור
אישות דקידושין נא מזד האשה נמה שהיא מתיחדת לו לביאה
ואוסרת עמה על כל העולם.

ובראיה לחדש דהא מינה כשהמקדש הוא גדול ונר ביאה אז היא
מתיחדת לו ואוסרת עמה על אחרים, אבל אם המקדש
הוא קטן ומתקדשת לו נמה שזכין לו כיון שקטן פטור מעונה
ומלנא עליה א"כ אינה מתיחדת לו כלל ונמנא חסר האישות
מזדה נמנא דהקידושין הם קידושין לחנאין דחלק הקטן מזד
הנעל זכו לו להקטן ויש לו קידושין אבל חלק האשה שמתיחדת
לו לא ייחדה לו וחסר באישות ולא בקידושין ולכן פריך ותמה
א"כ מצינו אישות לקטן זה א"א שהרי אינו חייב בעונה ואינה
מתיחדת לו כלל ולפ"ז מובן נמי דיש קידושין וליכא מיחה
דליכא איסור אישות. וכבר הארכתי כן לבאר הא דנמה הנא
עליה אינו אלא בלאו דהקושיא הוא ממ"מ אם קדושי ראשון לא
פקעי תיהי במיחה ואם פקעו לאו מנ"ל וביארכתי בסכר הנ"ל
דינמה שמת נעלה נשאר הקידושין וקטן כסף של הינס מנעלה
המת נשאר אכלה שהרי הינס כשינא עליה אינו נרץ קידושין

פשוט דכל שאינו חי אין לו קידושין אבל טריפה שאי. ועיין ס'
מגיד מראשית (אלפאנדר) נאחות אשמו אי אשמו נעשים
טריפה מותר נאחותה ועיין פמ"ש א"ע ס' ט"ו והארכתי בזה
בספרי משנה ח"ה ס' ש"י, דלפי חקירתם ח"ו דטרפה מת
הוא ממש א"כ הנא על אשמו איש טריפה יפטר דמיחה מפקעת
קידושין, והרמב"ם פ"ו מביאת מקדש ה"ו אבל מומין שנחלל
הגוף אע"פ שנעשה טריפה כגון שניטל כוליותו של אדם או
טחול שלו או שנקבו מיניו אע"פ שנעשה טריפה עבודתו כשרה,
גם משנה מפורשת גיטין (דף ע') שחט בו שנים או רוב שנים
ורמו ואמר כמנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו חי הוא וסופו
למות, הרי דטרפה חי הוא וסופו למות, ועיין ש"ע א"ע ס'
קכ"א ואי נמא דטרפה נחיה קרי ממה א"כ היאך מגרשה
אח"כ והרי גט שמתן למחה.

ולעצם דין אי טריפה נח קידושין היא, לכאורה נחלוקת
שניה הובא במוס' ר"ד שנת קל"ו ד"ה מאי ח"ל
מאי לאו נהא פליגי מ"ס חי הוא ומ"ס מת הוא כחז הרב"ס
דכ"ע מת הוא כמו טריפה והחובל בין בטרפה בין בנח' לא
יהא חייב דנמתיס דמו דהנאח נשמה ונמילת נשמה לא שיך
נזה דנמתיס הם וההורג אפילו אדם טריפה פטור דגברא קטילא
קטייל, והר"ד ז"ל כתב עליו ואינס נ"ל דבריו כלל דטרפה נח
הוא לכל דבריו ומש"ה שמיטתו מטהרתו משא"כ בנח' וכוין
דשמיטתו חשונה לטהרו היאך לא תהא חבורתו חבורה, ואל
נביא רא' מההרגו שפטור משום דנעין כל נפש (ובגמ' משום
דהו"ל עדות שאח"ל להדימן) דדוקא לענין זה אבל לכל דבר
נחי הוא לכל דבריו שהרי גיטו גט ונמנא לכאורה דדא הוא
נחלוקת הראשונים הרב"ס והר"ד ז"ל, ומיהו לפמ"ש דלענין
גט לכ"ע טריפה יכול לגרש וכן להיפוך אשה שהיא טריפה
יכולה להתגרש וכוין דיכולה להתגרש יכולה נמי להתקדש דנאח
והיתה נחיה כל שהיא נחורת גירושין היא נחורת קידושין וכוין
דטריפה מתגרשת והכ"נ דמתקדשת והכן ועיין יד דוד (קארלין)
הלכות אישות ח"א הי"א ציד דוד ד"ה נעמן זה וכו' ובנ"ש
א"ע ס' ל"ו סק"ב ועיין חי' הר"א על מס' נדה ובשו"מ
משנה ח"ה ס' ש"ז וח"ו ס' ש"ט. [ועיין עוד נמי נדה שם].

תשובה נ"ה

בדין זכין לאדם שלא בפניו שהקשה הנוצ"י קמא ז"ל א"ע ס'
ס"ב לר"י בר ברזילי דיש קידושין לקטן ע"י זכ' והקשה
דהא חוב הוא לו שמתחייב בשאר כסות ומרן ז"ל ינא ליכא
כגון שהמנה שלא יהא עליו שאר כסות ועונה, דמהי ומתקדשת
כמנואר בש"ע א"ע ס' ל"ח ס"ה וס' ס"ט ס"ו, ודחה לענאו
ולכן סיים דמחורתא כמו שמי' הנוצ"י דכל חיובים אלו היינו
כשנכנסה לחופה אבל בקידושין לחוד לימנהו לחיובים אלו ושפיר
הו' זכות וכחז ר"י ברזילי שפיר דיש חשש קידושי תורה וכדעת
מל"מ.

ודא לי זמן רב שעמדתי על דברי רבינו הנוצ"י ז"ל שכתב לחדש
דנמקום שיש חיוב שאר כסות ועונה לא הו' קידושין ולכן
רק לארס אפשר ע"י זכיה, ונמסקי אי קטן נמחייב בחיובי
אישות אפילו ימא דמהי זכות, דקטן פטור מכל מנזם המורה
ולא עדיף מזה וז מכל שאר מנזם המורה ולכן י"ל דלענין
אישות דכות הוא לו קנה ואפי' חופה אבל לענין חיוב שאר
כסות לא נמחייב וליכא חיוב ולא פקע ממנו המאמר פגיעתן רע
הם שחבלי נאחרים פטורים וכ"ש שאחרים לא יוכלו לחייבם אלא
מה תאמר דכשיגדל ימחייב אז הרי צידו לגרשה אם לא ימנא
נח וליכא חיוב כלל, ונזה יש ליכא מה שדחה רבינו לענאו דנ"ה
דנ"ל דאי שאר כסות מה"מ דעת הרמב"ם וגם כמנזה מה"מ

ואמה יולאם במיאון ימא דהו קידוש תורה מטעם זכ' כמו בקטן והט"ז האריך בזה ומרן ז"ל מ"ר ע"פ דעת הרשב"א מדרים דף ל"ו בזה בעי דמורס משלו על של חבירו דהא שליחות לאו מדין דמחא ליה או דלא ימחא ליה אלא גזיה"כ וביאר הקצוה"ח ס' רמ"ג ס"ח אות ח' כוונתו דלא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אלא היכא דזוכה המקבל בלחוד דבר כגון במזכה חפץ פלוני או במזכה לה גט לאשתו או במפריש משלו על של חבירו אבל מפריש של בעה"ז אין זה זכות אלא יחוסא איכא ושליחות לאו מתורת יחוסא הוא ובעינן לדעתהם דוקא ע"ש. ולפ"ז אחי שפיר דבשלמא האיש קונה האשה ש"ך שפיר בקטן זכ' לאדם שלא בפניו אבל האשה כיון שאינה קונה את האיש אלא אדרבה נקמה לו ובתוס' ר"ש כתובות שהאשה שדה של בעל ואין הבעל שדה של אשה ולכן בקטנה נמי אין זכות לקטנה אלא יחוסא ושפיר אינה מקודשת מה"מ דבעינן שליחות מדעתהם.

ולדלי דמחסיפא הינלפענ"ד עוד חילוק בין קטן לקטנה והוא לפמ"ש בגמ' כתובות דף י"א גר קטן מטבילין אותו ע"ד ז"ד ופריך מאי קמ"ל דזכות לו חזין לאדם שלא בפניו תינא וכו' והקשו התוס' דהך זכ' הו מטעם שליחות וא"כ האין זכין לקטן והא אין שליחות לקטן ומ"ר ר"י דהוא מדרבנן עוד מ"ר דהנ"מ בשליחות שיש בו קצת חובה כגון להפריש תרומתו דשמא ה"ר רוצה לפוטרה בחטה אחת, אבל הכא שזכות גמור הוא לו יש לו שליחות, ולפ"ז שפיר יש לחלק בין קטן שזכות גמור הוא לו שהרי אם לא ירצה בזה הרי בידו לגרשה שהרי איש מגרש בע"כ אבל באשה לאו זכות גמור הוא שאם לא תתגרש בו אין בידה להתגרש הימנו לכן בידה למאן ולא הו מדאורייתא ממש. ואולי דהא כונת רבינו שם נמי בד"ה ועוד נ"ל.

שנית נלפענ"ד לומר דבר חדש דהנה קטנה הרי היא ברשות אביה והתורה מסרה אותה ברשות האב למכרה ולקדשה והכסף שלו, נמצא דהקטנה כשהיא לעצמה אין לה שום זכות בקידוש עצמה שהרי מסרה הכתוב לרשות אביה ואפי' אמה ואחיה אין להם רשות עליה וכמו שהם אין לה רשות עליה גם היא עצמה אין לה רשות על עצמה ואם קדשה את עצמה וקבלה כסף קידושין ממש אינו כלום וא"כ היכא דכא אחר וקדשה ע"י זכיה לא מהי כלום שהרי אצלה אין זה לא זכות ולא חובה שאינה ברשותה וביד אביה למסרה למונול ומוכה שחין ולכן כל זמן שלא מת אביה לא מיעביא אחרים אלא היא עצמה נמי אין בידה לקבל קידושין וליכא זכ' כלל אלא כשמת אביה או שנמגרשה בקטנותה ונעשה בה מעשה יחומה בחיי אב נמי נשארה בלי רשות שרשות אביה ירד ממנה אבל לא קבלה על עצמה רשות אחר ומקנו חכמים קידושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר ומיהו תקנו מיד שמועיל לה מיאון כיון שהאפטרופוס שלה שהוא אביה מת ועד שמתאבד בזה אי רוצה ואפי"ה לאו זכות גמור הוא כי שמא לא תתגרש בו ולכן תקנו מיד מיאון שיכולה למאן להראות דכ"י לאו זכיה הוא.

ועד השלישית אי בא דנלפענ"ד לפמ"ש לעיל דבקדושין איכא מ"ר דמי, והקטן בקדושין בא מזד הבעל שהוא קונה האשה בכסף, וקטן האיסור של אישות בא מזד האשה, כלומר מה שהיא מחיידת ומתקדשת לבעלה ואוסרת עצמה על כל העולם חוץ מבעלה. ומעשה נראה דבשלמא קטן ממונות זכין לו לאדם שלא בפניו ומהי הזכ' לקטן לזכותו וממילא קידושיו קידושין ע"י זכ' שמוכן לו הכסף ועושה קידושין בשבילו, אבל בקטנה לא מהי מזדה מה שזכין לו לאדם שלא בפניו דכאן ליכא זכות אלא שהיחוד שמזדה בזה שהיא מחיידת ומתקדשת

כלל אלא ביאה שגומרת עין קידושין דף ד' ע"ז בתוס' והר"א משו"א ס' שביאה זו אינה עושה אלא גומרת קידושין ראשון, נמצא דהקידושין כסף נשארו לכל היחוד ואיסור האישות שהמייחדת לבעלה הראשון פקע ממנה שהרי לראשון נמייחדת ולא לזה השני ועד שיבא עליה השני הרי יש עליה איסור קידושין כסף ולא איסור אישות, נמצא דהא האיסור של ממונות והוא כגול שהוא באיסור לאו ולא במיתה והבן מאד כי קנאתי, והיא נקודה נפלאה. ולפ"ז מוכן דפריך א"כ מצינו אישות בקטן דאישות א"א לקטן שהרי חלק האישות שהוא האיסור בא מזד האשה שממייחדת לו וכיון דאינו בר חיובא ובר הכי אינה ממייחדת לה ולזה מהי הזכות שזכין לו. אלא דלפ"ז י"ל דהכ"נ המקדש לקטן מטעם זכ' הו קידושין אבל חסר האישות שלא נמחייב בזה דברים וליכא חובה כלל רק זכות אצלו.

אלא דבעיקר קושיא רבינו הגדול הנוב"י ומרן כק"ז שהסכים לו דכיון דנמחייב בחופה בשאר כסות ועונה ולא מקרי זכין לו לאדם ולכן לא מהי אלא קידושין ולא חופה ולפענ"ד דלכאורה קשה מהא דמנן חולין (דף פ"ג ע"א) בארבעה פריקים בשנה המוכר בזהמה לחבירו צריך להודיעו אמו מכרתי וכו' בארבעה פריקים אלו משחיטין את הטבח בע"כ אפילו שור שזה אלף דגרים ואין לו ללוקח אלא דינר כופין אותו לשחוט, ובגמ' כגון שזכה ע"י אחר בארבעה פריקים אלו דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו בשאר ימות השנה דחוב הוא לו אין חזין לאדם שלא בפניו, ופרש"י ורגמ"ה דזכות הוא לו דחייב אדם לקנות בשר לשמחת יו"ט ומסירה זו זכות הוא לו חזין לאדם שלא בפניו, חוב הוא לו להוציא הוצאות הפסד הוא לו ע"ש. הנה ראינו דהוצאת כסף נמי זכות הוא על דבר שצריך לו ואפי' מסרה ע"י אחר זכה ואין הוצאת ממון חובה לו אלא היכי דעצם הקנין או החפץ זכות הוא לו אין נפ"מ בהוצאת ממון.

ובענין מי שיקנה לחבירו בית שזה אלף דינרים בעד מאה ויתן עליו משכנתא הגם שיצטרך לשלם מאה דינרים, אבל זכות הוא לו שהרי הרות כמה והו"ל ככלל זכין לאדם, וסבירא זו מלאנוה בח' חולין דף ל"ט אהא דאמרו בגמ' קידושין (מ"ה ע"א) הנהו כי מרי דהוו קא שחי חמרא שקל חד מיניהו כסא דחמרא ויהיב ליה לחבריה אמר מיקדשא לי ברחיק לברי אמר רבינו אפי' למ"ד חיישין שמא נתגרש האב שמא נתגרש הבן לא אמרינן משמע דאלו נתגרש הבן כגון שאמר בפי' שנתגרש הו קידושין והקשה הר"ן אמאי והלא חוב הוא לו שהוא ממחייב בשאר כסות ועונה ונאסר בקרובותיה, וכן נמי מאי דאמרינן התם (דף מ"ד ע"ב) בקטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה דחוששין שמא נתגרש האב כי נתגרש מאי הוה והלא חוב הוא לו כשהיא מתקדשת מפקעת עצמה מרשות אביה שהי' יכול למכרה, י"ל דה"מ זכות מינהו ולא חובה דסתמא דמילתא דכל אדם רוצה להשיא בתו וימחא ליה במה שבתו רוצה כדאמרינן אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שמתגרש ותאמר בפלוני אי רוצה הלכך כזכות דמי כי נתגרש וכן נמי גבי בן כיון שהוא עמיד לישא וכל אדם רוצה בכך אע"פ שנתחייב בשאר כסות ועונה ונאסר בקרובות אין זו חובה הילכך טעמא דאין חוששין שמא נתגרש הבן הא נתגרש מהי ע"כ ע"ש, ועיין עוד ר"ן גיטין ל"ו ע"ב ח"ל ומכאן נ"ל דמאי דקיי"ל (דף י"א) זכין לאדם שלא בפניו כל שהדבר בעצמו זכות אע"פ שנמשך ממנו חוב שהוא יתר על הזכות וזה וקנה, וכמד נ"ל כמסופק ומדברי הגמ' חולין שהבאמי בארבעה פריקים משחיטין אפילו שור שזה אלף דינר מבוחר להדיא ודו"ק. ועיין בספרינו משנ"ה ח"י ס' רל"ה באריות.

עוד הביא מרן קושיא הנוב"י אמאי בקטנה שקדשה אחי

וע"ש נפסמי משונה אום ה' ממסונת צרים אנדאס שהעיר וזמן טעם על שני הלשון.

ראולי י"ל דנב"י כ' דהטור ס"ל דאין החכם נאמן על ידי עצמו אלא בעדים אולם שיטת הרמב"ם כתב בחלקם מחוקק ס"ק ד' דהחכם לבדו נאמן, והנה הרמ"א נמשך ס"י ס"ד ס"ל דנבמדי דרבנן בעד מפי עד נאמן השני אפילו כשהראשון מכחשו (וע"י ביו"ד ס"י קפ"ה בהגהות ד' אנדאס מכרחי ופלמי דס"ל דכל מילי דרבנן הדין כן וע"ע בבית שמואל אה"ע שם סס"ק ה') ולכן קמ"ל הרמב"ם דאס"י במילי דרבנן נאמן החכם ולא האשה, ובטור דס"ל דאין החכם נאמן כתב דאפילו בדאורייתא בדם ממש גם אינו נאמן לבדו.

עצמה לבעלה ולא לאיש אחר נעשה הקימן של אישות, וכיון שהיא קטנה אין בידה לאסור את עצמה אלא ע"י אביה ושפיר א"א בקטנה קידושין ע"י זכיה חה לפענ"ד ברור.

תשובה ע"ד

הערה מהמו"ל

[ד"ה ומכ"ש למ"ש הר"ן: ברמב"ם פכ"ד הי"א מהל' אישות כתב עונתם על דם משה פלוגי חכם טיהר לי הכתם ואמר שגא עליה שאל אותו פלוגי ואמר לא היו דברים מעולם. והנה בגמרא כחוצות ע"ב ובנוש"ע אה"ע קט"ו פלוגי חכם טיהר לי את הדם הנה אכל גם בר"ף הג"ר כסם,

בית שערים

ליקוטים

ומפתחות

מפתח

עמ' רעז - רצג

עמ' רצד - רצה

עמ' רצו - רצז

עמ' רחצ - ש

עמ' שא - שב

עמ' שג - שמח

תורה ומועדים וליקוטים

עניני שו"ע אורח חיים

עניני שו"ע יורה דעה

עניני שו"ע אבן העזר

עניני שו"ע חושן משפט

מדור המפתחות

תורה ומועדים וליקוטים

מאיר כדאי' בגיטין נ"ו גבי נידון קיסר דשמע קרא ונתתי את נקמתי באדם וערק ואיגיד ונפיק מיני' ר"מ ראסיקו ל"י שם אחרים בהוריות י"ג, ח"ש שמא יהרג את אחרים – והנה כי כן יש להקשות על אאע"ה שהרג ד' מלכים הא יש לחוש שיצא מהם איזה צדיק, אבל י"ל יען שהם היו רשעים גמורים וחסאו וחסוואו את הרבים, וכל המחטיא את הרבים בודאי אין זכות בא על ידו, להיפוך ממזכה את הרבים דאין חטא בא על ידו, לכך כיון שהחטיאו את הרבים אין לחוש שיצא מהם איזה צדיק, והנה על דמשק אליעזר פרש"י דמשק נטריקין דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים דהיינו שהי' מזכה את הרבים, והוא דמשק מסטרא דימיא, אמנם מי שמחטיא את הרבים דולה ומשקה מתורת רבו, שלמדו לעשות הרע, גם לאחרים, הוא מסטרא דשמאלא, חשיה ויכס וירדפם עד חובה, וקשה האין הרגם, דילמא נפיק מיניהו איזה צדיק, עדיא אשר משמאל לדמשק, דאברהם אבינו ע"ה ראה אשר הם משמאל לדמשק כלומר שהם מחטיאים את הרבים שהוא בחינת דמשק מצד שמאל לכן אין לירא שיצא מהם דבר טוב חרע קודש ודפח"ת.

(ילקוט הגרשני פ' אמור)

פרשת וירא

מז"ה הגה"צ בעל בית שערים ז"ל כתב ויקח אברהם את עצי העולה וכו' כי הקשו למה מייחסים העקידה לאברהם ולא ליצחק כנוסח התפילה עקידה שעקד אברהם, והתירוץ כי ביצחק לא הי' כנגד מדרתו שהוא גבורה אבל באברהם הי' נגד מדרתו הוא חסד אך פי' וילכו שניהם יחדיו שבשעת עקידה נכלל מדת יצחק באברהם ומדת אברהם ביצחק וא"כ יש ליחס העקידה גם ליצחק, וזה ויקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש, הוא מדת גבורה של יצחק, ואת המאכלת, הוא מדת החסד שמאכל לישראל טובות וילכו שניהם יחדיו כנ"ל, וזה ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, איך עפ"י מדת אבי שהוא חסד יוכל לעשות זאת, ויאמר הנני בני שאני אתה במדתך, וזה ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, אף שהי' ברחמים כלול מגבורה וחסד מכל מקום מסר נפשו לעקידה אף שלא הי' כמדתו עכ"ל.

(לחם רב, ברכת השחר את שרט)

פרשת חיי שרה

וישקל אברהם לעפרן: בקו' החת"ס למה האשימו רק את עפרן שהיה צר עין ולא את עשו שלקח מיעקב כרי גדול של כסף על חלק שמינית ממערת המכפלה, עי' שו"ת בית שערים יריד סי' תל"ג.

ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר מאת בני חת תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך ובהו אנו מבינים, ואברהם זקן בא בימים והי' בידך את אברהם בכל מה תועלת יש לזקן כאברהם בעשירות הרי גם רבי זקן י' אצבעותיו שלא נהנה כלום מעוה"ז ולהנ"ל יובן שהוא לטובת הכסף שהי' לו תקומה וזה מ"ד עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא, שגדול מה שעני עושה עם בעה"ב וכו'.

ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ, שהרגיל שמי בפי הבריות ומ"מ הכנענים רעים אף שאברהם יושב בקרבם ולכן, אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבם, כי אין לסמוך שחטיב מעשי' בבית אברהם משא"כ משפחתו אף שהם רעים לפי שאין להם ממי ללמוד ואם תבא לבית אברהם תלמד להיטיב.

ויהי אחרי מות אברהם, שמת ה' שנים לפני זמנו כדי שלא יראה עשיו ב"ב יוצא לתרבות רעה וא"כ יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מחיי עוה"ז ולכן, ויברך אלקי' את

סמיכות התורה לנעוץ סופה עם תחילתה

דהנה כתיב ביום עשות ה' אלקים את השמים ואת הארץ ופרש"י מתחילה עלה בדעתו לבראות במדת הדין ראה שאין העולם יכול להתקיים בו שיתף אליו מדת הרחמים ולכאורה הוא פלא שמי שאמר ויהי העולם וידע העתידות האין שייך בו לומר עלה בדעתו וחרו בו, אבל הענין הוא כך שאין הקב"ה חס ושלוש וחור רק לצדיקים ברא העולם במדת הדין וכמו שאמרו ז"ל הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ולהמון עם צריך מדת הרחמים והנה צדיקים נקראו עיני העדה כלומר חשובים שבעדה, לעיני כל ישראל דהיינו לחשובים שבישראל הוא בראשית ברא אלקים דהיינו מדת הדין ודו"ק.

(כת"י העתקה)

לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. ושמעתי ע"ז מהרב הגאון מו"ה עמרם ז"ל אבדק"ק ב' אויפאלא דבר נחמד, רהנה על הבעל מוטל לבקש פרנסה ומוכרח להיות תדיר נודד מביתו בעבור משא ומתן, ואם יהי' עצל וישים ידו בצלחת וישב בביתו תמיד אז ירעב הוא וביתו, כי יגרום ע"י עצלותו עניות ודלות, לא כן באשה כי נהפוך הוא היא מוכרחת לישב תמיד בביתה ולהשגיח בעין פקידה תהלוכות הבית ולא טוב הדבר שתשוב בשוקים וברחובות תמיד, וזהו כוונת הכתוב לא טוב היות האדם לבדו, פי' שיהי' לבדו תמיד בביתו רק מוכרח להיות נודד מביתו לבקש מחיה וכלכלה, אבל אעשה לו עזר כנגדו, פי' שהאשה תהי' כנגדו בדרך זה, כי היא תשב תמיד בביתה ולא תעשה כבעלה אשר הוא תדיר בחוץ מפתח ביתו.

(תקן אליעזר – לר' ישעי' הלוי יתגרייז, תרפ"ח)

(קבלנו מאת מו"ה יואל גליקסאן שליט"א)

פרשת נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק היה בדורותיו ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת ופרש"י אלה תולדות נח האמורים בקרא להלן זכר צדיק לברכה כיון שהזכיר את נח מזכיר שבחו ופירוש אחר עיקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים ולכאורה לפירוש הזה מאי מפרש תולדותיהן בגשמי הגם שאין קושיא כל כך עכ"ז נראה לענ"ד דבפרשת כי תצא למלחמה על אויבך במלחמת היצר הכתוב מדבר דלכאורה קשה מאי שביו נימא ושבת שבי מאי שביו דהענין הוא רק דכל מצוה הנעשה בלא אימה ויראה לא פרתא לעילא וחס ושלוש הוא לסטרא אחרא אבל כשאדם עושה מצוה ברחילו ורחימו אוי כל המצות שעד עכשיו הוא מעלה ביחוד וזהו פירוש הפסוק ושבת שבי דהיינו ממי שהוא נוטל ממך מצות שהוא בלא רחילו ורחימו עכשיו הוא נוטל אותו ממנו ושביו הוא בגמטרי' ש"ח וש"ס ח"ס ויפת הוא ר"ת ש"ח וזהו פירוש הפסוק אלה תולדות נח עיקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים ועי"ז הוא מוליד שם חם ויפת דהיינו שביו ברי"ת ודו"ק.

(כת"י העתקה)

פרשת לך לך

במסורה וחסאים ד"פ ואנשי סדום רעים וחסאים לר' מאוד מובא בבעה"ט: עי' שו"ת בית שערים אור"ח סי' ס"ז.

ויחלק עליהם לילה וגו' ויכס וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק. שמעתי מפי אדמו"ר הגאון ר' עמרם אבדק"ק אויפאלו שליט"א עפ"י"ש המפו' ברש"י פ' וישלח וירא יעקב מאד ויצר לו, וירא שמא יהרג ויצר לו שמא יהרג את אחרים, ומדקדק הגור ארי' למה נקט שמא יהרג אחרים הול"ל שמא יהרג את עשו, וכתבו המפרשים דידוע רש"י בפ' שמות וירא כי אין איש שאין צדיק א' עתיד לצאת ממנו וכו' על כן יעקב הצר לו שמא יהרג עשו שיצא ממנו ר'

ועשה לי מטעמים וגו': עי' בשו"ת בית שערים י"ד סי' שכ"ח פלפול ארוך מדוע לא קבל עשו שכר על רצונו לכבד אביו דאפי' חישב לעשות מצוה וכו'.

הפטרה: כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב' ו'). שמעתי מאדמו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א בפתיחה לדרשה שדרש ביישוב אחד שתחת דגלי (שכא לשם בלי שקראוהו אנשי הקהל) על מאמר חז"ל במס' חגיגה (ס"ה) כי שפתי כהן וגו' אם דומה הרב למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו ואם לאו אל יבקשו, והדקדוק ידוע וכי מי ראה מלאך שידע אם הרב דומה למלאך, ואמר הוא בדרך הצחות, דהנה ודאי ה' ראוי שהרב אשר הוא עתה מורה דרך במקום כהן ישמור הדעת והתבונה בפיו ובלבבו וימתין עד שהעם יבקשו התורה מפיהו ולא ילך לשום מקום לדרוש בלתי אם יקרא בקריאה של חיבה מקודם, אמנם ידוע מאמר החכם מפני מה החכמים מצויין על פתחי הנדיבים ואין הנדיבים מצויין על פתחי החכמים מפני שהחכמים מכירים מעלת הנדיבים ויודעים חסרון עצמם (מה שחסר להם) אבל הנדיבים אין מכירים מעלת החכמים גם אין יודעים חסרון עצמם, על כן מוכרח הרב לדפוק על פתחי הנדיבים ולבוא אצלם לדרוש להם את חוקי האלקים ואת תורתו, כדי שימלאו חסרונו מה שחסר לו ממוזנות ופרנסה, כי אם ימתין עד שיקראוהו הם, הלא יוכל ח"ו למות ברעב עד אותו זמן, ח"ש כי שפתי כהן ראוי שישמרו הדעת, ע"ד שנא' כי נעים כי תשמרם בבטן, ולא יוציא הדעת והתבונה מן השפה ולחוץ, אך ימתין עד כי תורה יבקשו מפיהו, אמנם אימתי יוכל הכהן לעשות כן, ע"ז אמר כי מלאך ה' צבאות הוא, וביארו חז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבאות שאין לפניו לא אכילה ולא שתי' ולא דאגת פרנסה אז יכול להמתין שתורה יבקשו מפיהו, ואם לאו, כלומר אם אינו מלאך רק ב"ד שיש לו דאגת פרנסה וצריך לו ולביתו לחם לאכול ובגד ללבוש, אז אל יבקשו, כלומר אינו יכול להמתין ע"ז שיבקשו התורה מפיהו רק צריך לבוא אליהם מעצמו ודפח"ח.

(ילקוט הגרשוני מלאכי)

פרשת ויצא

פסוק ויקרא שם המקום בית אל אולם לח שם העיר לראשונה. הכוונה ירושלים הרבה בשביל שנאת חנם, וממילא אין לקות שתחזור ותבנה על תלה רק אם נבער מקרבנו קוץ ממאיר הזה, כמאחז"ל על מקרא קודש שאלו שלום ירושלים. והנה נודע כי פרי האגוז (טססע) נחלק לר' חלקים שם רמז על הפירוד, אמנם פרי "הלח" (האועלטס) גוף אחד הוא סמל האחדות, ויעקב שם אבן מראשותיו, כי ראה החורבן, ואמנם ויקרא את המקום בית אל, עוד יש תקוה כי תבנה עירנו ויהי בית אל, "ואולם, בתנאי "לח" שם העיר לראשונה, עלינו לקחת משל "מהלח" לרדוף השלום, ואז ארמון על תלה בנויה בב"א.

(מגד ירחים, בסלו תרפ"ז)

פרשת וישלח

ויאמר לו אלקים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהי שמך, ולכאורה מ"ש שמך יעקב הוא כמיותר, ועיי' ברי"ף שאצל העין יעקב ספ"ק דברכות שכ' דמזה דרשו חז"ל לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו ח"ש שמך יעקב אעפ"י שקראתיך בשם ישראל מ"מ שמך יעקב עודנו עומד, ועיי' במ"ר פ' לך פרשה מ"ז במתנות כהונה ובנבחר מפנינים, והרבני מו"ה ליב פייגל נ"י שו"ב דק' זענטא אמר לי בשם מו"ה הגאון ר' עמרם שליט"א שאמר (בדרך מוסר לאיש א' אשר הי' שמו יעקב) דהנה שם יעקב מורה על ב' ענינים א' ע"ש וידו אוחות בעקב עשו ב' ע"ש עקבה ותרמית כמ"ש עשו ויעקבני זה פעמים,

יצחק בנו, אף שעשיו יוצא ממנו מ"מ רעת עשיו בעוה"ז גודם קיר בעוה"ב כמחז"ל גדולה הסרת טבעת, וישב יצחק עם באר לחי רואי שדך את ישמעאל באשר הוא שם ולא על שעתיד להמית ישראל בצמא לפי שנצמח ממנו טובת עוה"ב. (מתיק)

ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ובמדרש מה נתן לו ר"א זו בכורה: עי' שו"ת בית שערים י"ד סי' שפ"ד.

פרשת תולדות

ומתח דברי יעירו במה שהי' לנו פלפול בענין אי ממזר דלא ידוע חי ומוליד ומצאתי בשעה"מ הל' טומאת מת והוא בספרו דף נ"ג ע"א ד"ה ועוד דאיתא בילקוט דזה אינו אלא מנביאים שהתפללו ע"ז כדי שלא יתערבו ממזרת בישראל עיי"ש וא"כ ליתא למ"ש.

ובדרוש אגדה פ' תולדות אמרתי אלה תולדות יצחק בן אברהם מן מה שהוליד יצחק תולדות יש ראי' כי אברהם הוליד את יצחק ולא מאבימלך נתעברה שרה וראי' שני' כי לא מאבימלך כי - ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וכו' ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו - וא"כ ע"כ ה' בן ששים דהא כשנשאה היתה בת ג' ואינה ראוי להריון עד יו"ד שנים ואח"כ המתין יו"ד שנים עד שהתפלל כמ"ש רש"י וא"כ ה' בן ס' ואמרין בירושלמי יבמות פ"ח דאין ממזר חי ס' שנה - אך ע"ז יש להשיב כנ"ל דאין זה אלא מנביאי' ואילך ועוד דילמא בני יצחק גופא ח"ו ממזרים אבל ז"א דאמרין בע"ז נ"ד הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג וא"כ אם היא עקרה דל"ש עולם כמנהגו נוהג ודאי אינה מתעברת ולפ"ז אני אומר דגם קודם נביאים לא היה ממזר מוליד בדרך נסיי וע"ד שכתבו ראשונים בהא דלא אמרה תורה שלח לתקלה שאין ראוי שיהי' מצוה מה שאסרו חז"ל אח"כ וה"נ אין ראוי שיעשה הקב"ה נס בדבר שהתפללו נביאים אח"כ שלא יהי' חה שהשיב על דחי' זו - כי עקרה היא - ומ"מ ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו אי"כ נקוט מיהא פלגא בידך מדהוליד ע"כ אינו ממזר ולא מאבימלך נתעברה שרה - ובילקוט ויעתר להם מבע"ל אלא לפי שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע והביאו רש"י בשינוי לשון ויש לדקדק דהו"ל צדיקת בר רשע דהא קאי על רבקה ובהנ"ל יובן שנעתר לו שלא יאמרו מאבימלך נתעברה לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק - אם הוא בנו של אברהם שפיר נעשה נס שהוליד לתפלת צדיק בן רשע - אלו ה' בנו של אבימלך ח"ו לא היה נעשה שממזר יוליד וקאי הכל על יצחק.

ובילקוט עטרת זקנים בני בנים דאז נודע שאין בניהם ממזרים ואז - ותפארת בנים אבותם - כי קודם שמוליד אין אבותם תפארת להם דילמא לאו אבדו רק כשמוליד מוכח דלאו ממזר - האבות עטרה לבנים והבני' עטרה לאבות וכו' ושפיר יש קישור ממקרא ודרש זה אלה תולדות יצחק וכו"ל. (מתוך תשובה לחתנו בעל ילקוט הגרשוני - כתי"ק)

ויעקב איש תם פרש"י שאינו חריף לרמות קרוי תם, הענין דיעקב ה' חכם גדול כמו שנראה ערמתו נגד עשו ולכן, על כן הוא נקרא "איש תם" שהוא איש ואדון על התמימות, וכפי צורך העת מניח התמימות ואוחז בערמה, אמנם מי שבאמת אינו חריף לרמות זה קרוי תם לחוד ולא איש תם ח"כ רש"י מי שאינו חריף לרמות קרוי תם (שמעתי ממ"ח הגאון ר' עמרם נ"י בשם הור"ף מו"ה צבי יעקב קליין ז"ל מטאקאי).

(ילקוט הגרשוני פ' תולדות)

וטבח עם טיב גימטרי' ליו כנגד ליו נרות – ועי' חת"ס ח' שבת בשם הרא"ם שהקשה הא השמן נטמא מהמנוחה ותיירץ שלקחו כלים יותר מסאתים המיוחדים למשקה ונקבם כמציא משקה ונטהרו ושוב סתמו הנקב ויצקו לתוכו חרס או זכוכית והכל הולך אחר המעמיד ודינם ככלי חרס ושברים לשברים פחות מחצי לוג ואינם מקבלים טומאה. ובה מיושב שקבעו ח' ימים שגם בלילה ראשונה היה נס ששיערו חכמים חצי לוג ללילות הארוכים וכאן ה' פחות מחצי לוג. וע"ש עוד קרית פני' הא טומאה הותרה בצבור ותי' להראות חבתם וביאר עפ"י ילקוט אמר הקב"ה ליוסף אתה שמרת שבת עד שלא נתנה דכתיב וטבח טבח והכן וכתוב התם והכינו אשר יביאו חיץ שכן בנך עתיד להקריב בשבת וכו' ומזה הטעם אף שנגמרה מלאכת המשכן ביומי דחנוכה לא נתחנך אז יען כי ה' מגיע הקרבה בשבת לנשיא שבט אור ונדרחה עד חינוך חשמונאים אך אם ה' ע"י טומאה הותרה בציבור לא ה' מרחה דהא גם שבת הותרה אלא שעל שניהם צריך כפרה קצת כמו מי שנולד בשבת ולכן נעשה נס שלא היה בטומאה ואיתא בשו"ע שאותן המרבין בסעודה הוא לפי שנגמרה מלאכת המשכן. וזה וטבח טבח והכן שמרבי' בסעודה בחנוכה. ח' מן טבח ותיבת והכן אותיות חנוכה לפי שנגמרה מלאכת המשכן וא"ת מדוע לא נתחנך או התיירץ והכינו כילקוט הנ"ל וביאר חת"ס אך מה הרויחו הא הוצרכו להיתר טומאה וע"כ שלא היה טומאה וקשה קרית הרא"ם וע"כ כתיירץ מהרש"א וחת"ס הנ"ל והי' נס גם בלילה ראשונה וקבעו שמונה ימים וא"כ יש ליו נרות כמספר וטבח ט"ב ואתי שפיר.

עוד שם קושיא, למה היו צריכין פך שמן שהי' חתום בחותמו של כה"ג הא בלאה"ג נמי נימא כאן נמצא וכאן היה ולא הביאו גוים מעלמא, וא"כ הי' לו חזקת טהרה ונוקמי' אחזקה, ותי' חת"ס כיון שבאו בה פריצים קנאה בשב"י וא"כ אדרבה אמרין כאן נמצא ברשות נכרים כאן הי' ברשות גוים מעולם והם הביאיהו ולא הי' לו חזקת טהרה מעולם – וזה יוונים נקבצו עלי אזי בימי חשמונאים ופריצו חומות מגדלי וקנו בשב"י ולכן וטמאו כל השמנים החכמים טמאו כל השמנים כתי' חת"ס, והי' צריכין לפך חתום ולנס, וכדי שלא תקשה הא השמן נטמא מן המנוחה כקושיא הרא"ם תי' ומנוחה קנקנים, מהשבר פחות מלוג שנשאר מקנקן וגביע נעשה נס לשושנים, כתי' מהרש"א וחת"ס הנ"ל וא"כ בלילה ראשונה היה נס לכן בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים.

(כתי"ק)

הדודאים נתנו ריח זה מעשה ראובן שהציל את יוסף שנא' וישמע ראובן ויצילהו מידם. עפ"י פ"י האלשיך אלמלא היה יודע ראובן שהתורה העידה עליו וישמע ראובן וכו' על כתפיו היה מוליכו אצל אביו רק כיון שלא ידע הי' ירא מפני החשד ומפני החשד חצר שיש לו ב' פתחים צריך להדליק בשתייהן. וזה ועל פתחינו כל מגדים זה נ"ח הוא על פתחינו שני פתחים. אך ע"ז קשיא לפמ"ש רמ"א [יריד] סי' פ"ז ס"ג דבאיסור דרבנן לא חיישינן למ"ע וחדש א"כ הא חנוכה דרבנן ואמאי חיישינן לחשדא אך כבר כתב חת"ס דלעשות זכר לנס הוא מה"ת רק מה יהי' הזכר הוא דרבנן – וזה פסולה כסוכה שהוא מה"ת וכמבוי דרבנן ושפיר חיישי' לחשדא. וזה חרשים דרבנן גם ישנים מה"ת דודי צפנתי לך. (כתי"ק)

אמר ר"ה הרגיל בנר הוי"ן לי' בנים תלמידי חכמים (שבת דף ב"ג) שמעתי מפי אדמו"ר הגאון הקדוש מה"ו עמרם כלום ציל בעהמ"ח שרית בית שערים, דבזה מובן טעם המנהג שנוהגין לתת "חנוכה-געלד" לתלמידי חכמים, דהנה כתב בשל"ה טעם על מה שהעולם מחזיקים הבעלי מומין, האלמים והסומים והחגרים, ואין מחזיקים התלמידי חכמים, לפי שיראים שגם הם או בניהם יעשו אלמים או סומים

ושם זה הוא לגנאי ופחיתות, ויש השי"ת, שמך באמת יעקב ע"ש וידו אחוזת בעקב עשו, אך הזהר בעצמך שלא יקרא שמך עוד (כלומר עוד הפעם) יעקב ע"ז ויעקבני זה פעמים, כי אם ישראל יהי' שמך שתתנהג ביושר ולא ברמאות ח"ו ודפח"ח.

(ילקוט הגרשני פ' וישלח)

פרשת מקץ

הרואה תגלות בחלום ישכים ויאמר ויגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמו פסוק אחר כי אם גזלתי וסר ממני כחי (נכרות נ"ז ע"ג). יל"פ בדרך מליצה עפמ"ש גאון המגידים ר' יעקב מדובנא בביאור המדרש פ' בחקתי על הפסוק חשבתי דרכי אמר דוד חשבתי ברכות וקללות והברכות הן מן הא' עד תי"ו והקללות הן מן ו' עד ה' ולא עוד אלא שהן הפוכות, והנה לא גילו לנו חז"ל מה היא הטובה המגיעת במה שהן הפוכות, אבל נראה שהפיתן הוא הרואה על איכותן שאינם קללה בעצם רק מהופכים מברכה לקללה כמאה"כ ורע רב תוציא השדה – ומעט תאסוף – בנים ובנות תוליד, ולא יהיה לך – שכולם הם ברכות באמת אבל הם מהופכות לקללה, ולהורות נתן שלא גמר השי"ת אומר בקללות הללו להיותן בהחלט אבל רמז לנו בהם שעוד אהבתו אלינו והוא מצפה שניטיב דרכנו ואז תשוב הקללה לברכה כמו שהיתה.

וישא משלו ויאמר, עשיר גדול היה לו בן יחיד והלבישו מחלצות ובגדי הוד והדר, לימים עשה לו בגד יקר מאד ממני משי ורקמה ותחת המשי הציע מצע פשתן לחיוק הבגר כנהוג, ולימים ראה האב בבנו שהוא מבזה בגדו היקר ואינו שומרו מלכלוך וירע בעיניו, מה עשה לקח את הבגר והפך את שלפנים לחוץ והלבישו כך למען היותו לעג בעיני הרואים, ויפגע איש אתר את האב ויאמר לו אוכייך ואערכה לעיניך האין ידך משגת להלביש את בנך יחידך בבגדי חמודות, ולמה זה אפוא הלבשתו בגד פשתן כאחד העניים, כי הוא דמה שהוא בגד פשתן באמת, והשיב לו האב חי נפשך כי הוא בעצמו הבגר של משי אשר הלך בו מאז, ורק הוא הפך כעת למען יקח מוסר ואשוב להפכו עם המשי לחוץ, הנמשל שאם אין חמתו של הקב"ה נתוכה עלינו בהחלט, רק רצונו לרמוז לנו לחקן המעוות או אינו שולל ממנו הברכות לגמרי רק מהפך את הברכה לקללה, ואחר שובנו אליו מהפכה לכשהיה, וזה מאמר המדרש הנ"ל חשבתי ברכות וקללות וכו' ולא עוד אלא שהן הפוכות כלומר שהן הן הברכות שהשפעת עלינו רק שהן הפוכות יען שהעוינו נגדך ואתה מצפה לתשובתנו ותהפכם לטובה עכ"ד, וזהו ג"כ מליצת חז"ל הרואה תגלות בתלום, כלומר שרואה בעוה"ז שהוא כחלום עובר, תגלות שגלחו וגזזו מעליו צמרו ופשתו כבוד עשרו וסגולתו, ישכים ויאמר, ויגלח, זה שגלחתו לא לרעתו הוא ח"ו כי אם, ויחלף שמלותיו, שהחליפו שמלתו הפשתן לחוץ והמשי לפנים כדמיון הנ"ל, קודם שיקדמו פסוק אחר, שיחשוב חלילה כי אם גזלתי וסר כחי, שלרעתו להסיר ממנו כחו גלחתו, לא כן כי אם יאמין כי הכל לטובה, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, רק רצה לרמוז לו להיטיב ולתקן דרכיו המקולקלים ואם ישוב מיד יקבלו ויחזור ויהפך הבגר עם המשי לחוץ כאשר בתחלה.

(מגד ירחים וזכרת ד' תרפ"ז –

ועי' ילקוט חלק האותיות ערך ליקוטי אגדה ד"ה בברכות)

פרשת מקץ

מסורה ג"פ נחנו חסר א' מובא בבעה"ט: עי' בהגש"פ ערבי פסחים פיסקא אחד מי יודע, ובילקוט הגרשוני פ' מקץ.

חנוכה

לפ' מקץ. וטבח טבח והכן וכו' ח' מטבת והכן הואי חנוכה

מדעתו וצ"ל דכאן ל"ש דמסתמא נחא לי' וראי' לזה שהרי ושבע שמות הי' לו וכאן נקרא עדיין בשם גי' ויתר ולא יתרו ואינו נח לו במצות ה' לכן הי' צריך ליטול רשות והבן. (תל תלפית וחדש אר"ד שנת תרפ"ד אות מ"ב)

פרשת וארא

כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לך ובעברך ובעמך בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, וברש"י למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות ופלא דמה ענין למכת בכורות לכאן ועיי' בשפ"ח וגם יל"ד שאמר ששולח המגפה אל לכו ולמה מגיע מכה זו אל לבו. אבל הענין שאין שום מכה הן בגוף והן בממון כואב לרשע כ"כ כמו אם נתקדש ש"ש על ידו ובפרט לרשע שחשב עצמו אלוה שזה כואב לו מאוד והוא כאב ומכה אשר מגיע לנפשו ולבו, והנה כאן במכת ברד כתיב וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם וגו' ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים וא"כ במכה זו נתקדש ש"ש ע"י אותו רשע במה שהודה בעצמו כי צדיק הוא ה', ח"ש כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי מכה ששקולה כנגד מכות שקודמין לה ומכה זו יהי' נוגע "אל לך" ומה הוא זו ואיזהו המכה שנוגע ללבו ונפשו "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ" ותתגדל ויתקדש ש"ש ע"י אשר לבו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל על קידוש שמו ית', אמור מעתה דכש"כ במכת בכורות האחרונה שבמכות וקשה שבכולן כי היא גרמה לשלח את ישראל מארצו ונתקדש ש"ש על ידו עוד ביתר שאת ושם נאמר גם ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים עאכ"כ שקשה מכה זו עליו ביתר עו, ח"ש רש"י מאחר שראינו כאן במכת ברד שקידוש ש"ש כואב לרשע כ"כ א"כ למדנו מכאן שמכת בכורות שנתקדש ש"ש או ביתר שאת היא שקולה כנגד כל המכות והבן.

(תל תלפית וחדש אר"ד שנת תרפ"ד אות מ"ב)

פרשת בא

וישרנה הפרות בדרך וגו' (שמואל א' ו') מאי וישרנה הפרות אמר ר' יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה (ע"ז כ"ד ע"ב). בס' אורח ישרים ח"ב על אגרות הש"ס כתב בשם ס' נזר הנצחון כי רחוק מן הדעת שהפרות עצמן אמרו שירה בפיהן ממש שא"כ הי' הנס זה גדול מכולם והי' ראוי שהכתוב יספר הנס הזה לומר ויפתח ה' את פי הפרות וישרנה כמו שהזכיר אצל פי האתון עיי"ש - והמעין היטב בב"ר פרשה נ"ד ימצא דס"ל להמדרש דהפרות עצמן אמרו שירה וכן איתא בזה"י פי חיי שרה ע"ש, ועל קושייתו י"ל כמ"ש בס' שער בת רבין פ' שמות בשם ס' עין אלי' על קושיית האבן עזרא ז"ל למו לא נכתב בתורה הנס שנעשה ליוכבד שילדה בת ק"ל שנה וכתב הנ"ל דאחר שכבר נעשה נס כזה לשרה אמנו ע"ז שילדה בזקנותה גם אם אירע לאחרים ג"כ לילד בזקנותה אינו פלא כ"כ ונחשב כטבע ע"ש, וא"כ הי' כיון שכבר נעשה נס כזה באתנו של בלעם גם אם אירע כן אח"כ להפרות לאמר שירה אינו פלא כ"כ ונחשב כטבע לכן לא סיפר הכתוב הנס הזה רק בפעם הראשון אצל פי האתון, כי אח"כ כבר יצא מגדר נס, דכל שהי' כבר פ"א בעולם שוב נקל שיהי' עוד פעם אחרת, וכן אמר מו"ח הגאון מהר"ם עמרם בלום זצ"ל, בהא דכתיב בפ' בא לפניו לא היה כן ארבה כמוהו ואחריו לא יהי' כן, והקשה רש"י ז"ל הא בארבה שהיה בימי יואל נאמר כמוהו לא נהיה מן העולם, ולפי"ז נחא דרק הארבה הראשון דמצרים שהי' כבד מאוד הי' נס חוץ לדרך הטבע, אבל הארבה שיהי' אחרי כן, לעולם לא יהי' נס חוץ לדרך הטבע כמו שהי' הארבה דמצרים בפעם הראשון, ח"ש הכתוב ואחריו לא יהי' כן שינוי ושיוויון הטבע כמו שהי' אף, כי כיון שהי' כבר נס בפעם אחד, שוב אם יארע כן עוד הפעם אף שיהי' ארבה כבר וגדול ביותר, מ"מ

וחגרים, אבל תלמידי חכמים הם בטוחים שלא יהיו לא הם ולא בניהם ובני בניהם עד סוף כל הדורות, והתייחס בכל השנה אין יראים מזה, אבל בחנוכה אח"ל הרגיל בנר חנוכה הריץ לי' בנים תלמידי חכמים, א"כ שוב יש להם לירא שיהיו בניהם ת"ח, לכן נותנים בחנוכה "חנוכה-גלד" לתלמידי חכמים ומחזיקים אותם דפח"ח.

(ליקט הגרשתי מס' שבת)

פרשת ויגש

ובל"ס נדע לך מה שהמליץ קדוש אבינו מאור הגולה וצוק"ל על הפסוק והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין ופירש"י ושאני אחיכם שאני מהול ככם כי פי המדבר אליכם בלה"ק כי בדורות האחרונים הנסיון מעיד כי עפ"י רוב אנשים אשר עשו ידיעת הלשון לקבוע וכל מגמתם להפיץ ידיעת הלשון היו פוקרים וכופרים ופרקו על התורה והמצוות כמו מענדלזון ואחזת מריע"ו שם רשעים ירקב ותלמידיהם לכן כיון שדיבר יוסף הצדיק עמדם בלה"ק הוצרך להראות להם שהוא מהול כי בלא"ה לא היו מאמינים לו שהוא יהודי, לכן אהובי הרף מזה ותלמוד דבריהם אשר תכליתם מרובה כאשר עשו וראינו אצל אבותינו ורבותינו הקדושים נמ"ע.

(שרית שארית יחדה סי' קס"א)

פרשת שמות

מסורה ג"פ וראיתם - וראיתם על האבנים שמשביעים את האדם תהיה צדיק ואל תהי' רשע כבגמ' מס' נדה, ואם אמור יאמר דע"ד כן שירע לו בעוה"ז לא נשבע ותהא שבועה בטעות, לוי' וראיתם את הארץ מה הוא כדאי' במדרש שמראין לו לאדם קודם לידתו כל מה שיעבור עליו בעוה"ז ונמלכים עמו אם רוצה להבראות והוא אומר הן ח"ש הלא וראיתם את הארץ מה הוא, שראיתם מכבר מה שיעבור עליכם ובכ"ז קבלתם השבועה תהי' צדיק וכו' ולכן וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם כי אין לכם שום תי' ואמתלא והבן (מאמרו זצ"ל).

(כת"י שיבת ציון - ליקט אגדה)

וילך משה וישב אל יתר חותנו וגו' ופירש"י ליטול רשות שהרי נשבע לו שלא יחז ממדין כ"א ברשותו, ושבעה שמות הי' לו רעואל יתרו יתר וגו' וצ"ב איזה המשך וקשור יש לב' דברים אלו, ונ"ל בדרך דרוש דבירד סי' רכ"ח ס"כ ברמ"א הובא דעת י"א דלצורך מצוה מתירין נגר שנשבע ע"ד חבירו בלא דעת חבירו, ובש"ך שם סקנ"ד הביא קושיית הריב"ש ועט"ז דא"כ למה הוצרך משה רבינו לשוב ליתרו ליטול רשות ושם יתיר נדרו הרי מרע"ה הלך בשליחות הקב"ה לגאול את ישראל ואין לך מצוה גדולה מזו ות' בס' פנים יפות להפלאה דהטעם דמתירין לצורך מצוה שלא מדעת חבירו הוא משום דמסתמא נחא לי' לחבירו שיעשה המצוה כמ"ש תוס' גיטין ל"ו ועיי' ב"י סי' רכ"ח וביתרו ל"ש זה שהרי יחד יתרו נעשה בשרו חידודין ע"כ. והנה כ' תוס' גיטין ל"ד ע"ב ד"ה הוא דאיתחזק חלילה להזכיר שם נכרי בתורת משה וישראל, ותמחו אטו גט קדושה יש בו וכיון דע"י שם נכרי ידעין מי הוא המגרש אמאי לא יכתבוהו בגט וכ' תוס' אהע"ז ח"ב סי' ל"ח דרוב מומרים מגרשי' ע"י כפיי' שיאמר רוצה אני והסביר הרמב"ם ספ"ב מגירושין דאנו תולין שמחמת כפיי' נכפף ונכרע יצרו ויחדר למקורו שרוצה ברת יהודית עכ"פ באותו שעה ואם הוא חפץ גם באותה שעה בשם נכרי ניכר שגם בזה השעה שמגרש אינו חפץ ברת יהודית ולא מועיל הגט ודפח"ח ש"י, ורש"י פ' יתרו כ' יתרו לכשתגיד וקיים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו, וזה הפי' בד' רש"י וילך משה וישב אל יתר חותנו ליטול רשות וקשה הא לדבר מצוה מתירין שלא

בית שערים – ליקוטים

רפא

ראו כי ה' נתן לכם את השבת: עי' שירת בית שערים אר"ח סי' קמ"א.

ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך עד גמירא: עי' שירת בית שערים יר"ד סוף תשובה רמ"ט.

:

פרשת משפטים

בקושיית הגאון מסאנו ז"ע על רש"י פ' משפטים שכתב דאיצטריך מכה איש וכו' ואיש כי יכה חר לחייב מכה את הקטן וחר לפטור קטן שהכה דל"ל קרא רחייב בהכה את הקטן ת"ל דאל"ה הוי עדות שאי אתה יכול להזימה וכו': עי' שירת בית שערים לעיל ח"ג סי' צ'.

פורים

במגילת אסתר: קימו וקבלו היהודים וגו' ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה ודרש' במגילה וי' מה כל שנה אדר הסמוך לניסן אף בשנה מעוברת אדר הסמוך לניסן דמסמך גאולה לגאולה עדיף, ובפסוק שאח"ז נאמר והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה וגו' ומיני' דרש' מגילה דף ג' להביא משפחת כהונה ולוי' שמבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה ע"ש. ונ"ל למידרש סמוכין דבתשו' חת"ס אר"ח סי' ר"ח הקשה הא אין מעבירין על המצות עדיף מלעשות מצוה מן המוכרח כמבואר בתשו' רדב"ז וחכ"צ סי' ק"ו ומל"מ פ"א דמגילה ה"א וא"כ למה אין קורין באדר ראשון משום דאין מעבירין על המצות, ות"י דזה דוקא במצוה שכבר מוטל עליו יש לו לזרז ולהקדים ולא להמתין אבל מצוה שאנו מקבלין עלינו תחילה ועדיין לא נתחייבנו בה ל"ש זריזין ע"ש, והוא חידוש דהרי בגמ' שם אמרי' ע"ז גופא בטעמא דראבר"י דס"ל דקורין בראשון משום דאין מעבירין על המצות. אמנם למ"ש חכ"צ שם דבאותה מצוה עדיף לעשותה מן המוכרח מלהקדים לק"מ כמובן, אבל לפענ"ד עוד דמסמך גאולה לגאולה עדיף משום פרסומי ניסא ופרסומי ניסא עדיף מאין מעבירין על המצות שהרי מה"ט מבטלין עבודה ומעבירין על המצות ובאין למקרא מגילה.

ולפ"ז יש לדרוש סמוכין הנ"ל קימו וקבלו וגו' בכל שנה ושנה דבעי' אדר סמוך לניסן דמסמך גאולה לגאולה עדיף וקשה הא אין מעבירין על המצות כקו' חת"ס לז"א והימים האלה וגו' משפחה ומשפחה דכהנים מבטלין מעבודתן לשמוע מקרא מגילה ועכ"ח משום דפרסומי ניסא עדיף מאין מעבירין וממילא מיושב קושית חת"ס ודרשינן שפיר בכל שנה ושנה דבעי' אדר הסמוך לניסן וא"ש.

(תל תלפית חדש אר"ח תרפ"ד אות מ"ח)

חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, הכונה דאנו רואים כי בענין לקלל ולרדוף את הרשע הצורך אותנו כולם מסכימים לדעת אחת אף אם שונא לו מתמול שלשום, אולם לברך את רעהו יחלקו בדעותיהם ואין דעתיהן שווין ואת אשר יברך זה יקלל ויירדוף חבירו מקנאת איש ברעהו ושנאה תולדה דקנאה וכאשר הרגיל אותו הצר ואויב ישנו עם אחד במקום שראוי להיות עם אחד הוא מפחד ומפורד במחלוקת אולם בפורים נכון להיות בשלום ואהבה וריעות ומפני זה הטעם שולחין מנות ול"ז להרבות השלום והריעות היפך מרגילותו של הצר כמ"ש חת"ס אר"ח סי' קצ"ז בשם ס' מנות הלוי, ח"ש חייב אדם לבסומי בפוריא לבסם את עצמו, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, דכמו שהשווה דעתו לדעת חבירו בענין ארור המן כמו כן ישווה דעתו לדעת חבירו לברך את מרדכי היהודי אחיו ושלום על ישראל והבן.

(תל תלפית חדש אר"ח תרפ"ד אות מ"ח)

לא ידע' נס חוץ לדרך הטבע כמו שהי' בפעם הראשון, דכל שהי' כבר פ"א בעולם שוב נקל שיהי' כן עוד הפעם ונחשב כבר כטבע, וא"ש וד"ק.

(ילקוט הגרשוני מס' ע"ז)

החודש הזה לכם ראש חדשים ובמ' לקיים מה שנא' בי מלכים ימלוכו ורחנים יחוקקו צדק (הובא בס' בני יששכר) הכוונה דענין קידוש החודש מסורה לב"ד וכאשר יגזרו כן יקום וכל מה שבי"ד שלמטה עושים בי"ד שלמעלה מסכימים עמהם כמחז"ל (ריה כ"ה) אתם ואפילו שוגגי' ואפי' מזידין ואפי' מוטעים וגם הטבע משועבד לגזירתם כדרשת חז"ל לא' גומר עלי קטנה בת ג' שנים ויום א' אין בתולי' חחרין עברו ב"ד את השנה בתולי' חחרין וכמ"ש ש"ך ירד קפ"ט סק"ב וזה ראי' כי צדיק מושל בידאית אלקים וכמחז"ל מי מושל בי צדיק הקב"ה גזר וצדיק מבטל, וזה הכונה החודש הזה לכם מסורה לכם לעשות כטוב בעיניכם, ולמה כן לקיים מה שנא' בי מלכים ימלוכו דמלכי רבנן מושלין בו ית'.

א"י עפמ"ש הצל"ח בהקדמה למס' ברכות בשם האברבנאל דמקידוש החודש יש הוכחה וראי' על אמיתת תורה שבע"פ דאל"כ בטלו כל המועדים חמני החגים כי לא נתבאר בתורה שבכתב כמה ימים יש בחודש וכמה חדשים בשנה וכשם שאנו חייבים לסמוך עליהם בזה כך אנו חייבים לשמוע בקולם לכל אשר יאמרו לנו פירושי של כל תושב"כ ככל התורה אשר יורוך והצל"ח ביאר שם בזה ר"ת של ש"ס זמ"ן נק"ט להורות נתן שהזמן נקוט בידך לאות ולראי' על אמיתית כל תורה שבע"פ ע"ש, וזה הכוונה החודש הזה לכם מסור לב"ד לקבוע עתים חמנים וזה הוכחה ואות נאמן כי בי מלכים ימלוכו כי מלכי רבנן שלטו בתורת ה' ורחנים יחוקקו צדק ורשות נתונה להם לחקק גזירות טובות וצדקות והבן. (תל תלפית חדש אר"ח שנת תרפ"ד אות מ"ב)

פרשת בשלח

ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים וגו'. י"ל הכונה דהנה השי"ת נתן לנו השבת להתענג בתענוגים גשמיים כמ"ש וקראת לשבת עונג ולנח בו ולשמוח בו בתענוג אכול ושחו כל עדת ישראל יעשו אותו, והטעם בזה כי קדושת השבת גדולה כ"כ עד שנחממת קדושה הגדולה יתפשט האדם מגשמותו ויתבטל במציאות אך מחמת שנהנה ומתענג באכילה ושתי' נתגשם ולא יתבטל במציאות ומזה הטעם לא ירד המן בשבת, כי המן בעצם הוא כולו רוחני כמז"ל לחם אבירים שמלה"ש אוכלי' אותו ואלו ה' יורד בשבת ואכלו ממנו נתבטלו במציאות בצירוף שתי קדושות קדושת השבת ומאכל רוחני כזה לכן ה' ההכרח שירד בע"ש ויתגשם קצת לאכול ממנו בש"ק וא"כ זה שצריך להתענג בש"ק ושירד המן לצורך ש"ק ביום שלפניו טעם אחד להם שלא יגיע האדם למדת התפשטות הגשמיות והתבטלות במציאות שהוא מדרגה היותר גבוה שכולו רוחני יאינו במקום ובמציאות.

הנה תיבת "לכם" מורה על צרכי הגוף כדחז"ל לכם לכל צרכיכם ודרשו ז"ל חצי' לכם, וחש"ה הביטו וראו כי ה' נתן "לכם" השבת להתענג בתענוגים גשמיים על כן מזה הטעם עצמו ההכרח כי הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים שירד המן בששי ולא בש"ק ומבאר הטעם למען שבו אש תחתיו שלא יתעלה למדרגה היותר גבוה וישאר תחתיו במדרגה ולא שיתבטל במציאותו מרוב הקדושה, ח"ש אל יצא איש "ממקומו" ביום השביעי שלא יצא ממקומו ומציאותו מקדושת יום השביעי והבן.

(תל תלפית חדש אר"ח שנת תרפ"ד אות מ"ח)

לפורים שנת רנת לפ"ק – בגמ' מגילה דף י"ב ע"ב ויאמר ממוכן תנא ממוכן זה המן ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורעניות א"ר כהנא מכאן שההדיוט קופץ בראש ודקדק ביע"ד אמאי העמיד רב כהנא דבריו על הברייתא ממוכן זה המן הא בלא"ה מוכח ג"כ שההדיוט קופץ בראש. ונ"ל דלכאורה קשיא הא אמרין בסנהדרין ל"ב דיני נפשות מתחילין מן הצד והרי ושתי דנו דיני נפשות וא"כ כדן עשה ממוכן שדבר תחילה ואיך מוכח שההדיוט קופץ בראש.

ונראה עפ"מ"ש לפרש ישנו עם אחד מפחר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתייהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שווה להניחם דלכאורה מה עול מצא בהם אם דתייהם שונות רק טענתו ה' דבטל' ברוב אומות אך הרי אמר' בבכורות כ"ג דלענין טומאת משא ל"ש ביטול ברוב וכתבו תוס' שם משום דבאכילה ונגיעה אינו נוגע ואינו אוכל הכל בבת אחת אבל במשא נרשא את כלו בבי"א וזה שטען שהם מפחר ומפורד ושייך בהם ביטול ברוב אך הלא דבר חשוב אינו בטל לזה אמר ולמלך אין שווה להניחם שאצל המלך אינם דבר חשוב – אך באמת ידע בנפשו שהם דבר חשוב אלא דהא דדבר חשוב אינו בטל מה"ת כתב בשאלת יעב"ץ שנובע מהא דדרש' בסנהדרין פאד"מ לא תענה על ריב לא תענה על רב וילפי' רוב מסנהדרין ע"ש ולפ"ז כיון דמה"ט פותחין בד"נ מן הצד א"כ המן דלא עשה ולא ס"ל כדרשא זו דהא סבר דגם דבר חשוב בטל א"כ מדוע פתח הוא תחילה וע"כ דההדיוט קופץ בראש והתינה אם ממוכן זה המן אבל בלא"ה אינו מוכח כקשיא הנ"ל.

(כתי"ק)

מדרש שומר מצוה לא ידע דבר רע זה אסתר וכו': עי' שו"ת בית שערים יו"ד סי' דש"מ.

פרשת ויקהל

וכל הנשים אשר נשא לכן אתנה בחכמה וגו': עי' שו"ת בית שערים יו"ד סי' שפ"א.

פרשת ויקרא

ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו': עי' שו"ת בית שערים יו"ד סי' קמ"ב.

פרשת צו

מדרש פליאה המובא בדמשק אליעזר פרשת צו אות ב' "שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קסמא אימתי בן דוד בא, אמר להם זאת תורת העולה". שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קסמא, אימתי יבא המשיח ענה להם זאת תורת העולה – נלמד זאת מן העולה ש"כולה כליל" פירוש כשכל המצוות ומעשים טובים של ישראל יהיו "כולה כליל" לשם שמים, אז נזכה לבית המקדש השלישי שיבנה בזכות מצוות ומעשים טובים ויבא משיח בן דוד. כן ראינו בכתבי מו"ח הגאון רבי עמרם בלום אבדק"ק ב' אויפאלו בעהמ"ח שו"ת בית שערים זצ"ל ודפח"ח.

(ברכת הנפש באידיש מבעל ילקוט הגרשני דף טו)

פרשת אחרי

ושמרתם את חקותי ואת משפטי וגו': עי' בשו"ת בית שערים יו"ד סי' שכ"ח.

ושמרתם את משמרת' לבלתי עשות מחוקות התועבות וגו', בספרי תפארת למשה דרוש לו' אדר הבאתי בשם מו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א פי' הכתוב, כי כמו שיש מצות שכליות שיש להם טעם ומצות חוקיות שאין להם טעם, כן

יש ג"כ עבירות שכליות כלומר עבירות שיש בהם טעם והערשה אותם נהנה מהם, ויש ג"כ עבירות חוקיות שאין בהם שום טעם והנאה גופנית כ"א להכעיס את הבורא ר"ל כענין שספרו חז"ל (סנהדרין ק"ג ע"ב) באותו ששאלו לו כלום יש לך הנאה וכו' והשיב כלום אני עושה אלא להכעיס את הבורא, חש"ה ושמרתם את משמרת' עכ"פ, לבלתי עשות מחוקות התועבות ודפח"ח ש"י.

(ילקוט הגרשני פ' אחרי קדושים)

פסח

ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה, שיניחם לחירות הלא אז אכתי יהיו משועבדים כפי' מעשי ד' ואני אינני עובד בפרך כי שבת לוי פנויים מעבודת פרך רק משעבוד וכיון שאין הדבר נוגע לי מה אני חשוב לדבר עם המלכים וכי אוציא את בני מארץ מצרים, ביד חזקה שלא יהיו משועבדים וזה רק גלות הנפש וא"כ, ואף אם חשוב אני מה זכו ישראל שיעשה להם נס ואוציאם ממצרים, בשלמא גלות הגוף יגאלו על שלא שינו וכו' והם יהודים מבחוץ אבל גאולת הנפש אמאי, ויאמר כי אהי' עמך, שיהי' ביד חזקה וגם אתה תיגאל עמהם ואין זה בשביל זכות רק שלא ישתקעו בטומאת מצרים ויהי' עוד גלות כי הוא ע"י בשר ודם, וזה לך האות כי אנכי שלחתך, ואינו גאולה שלמה שהתכלית הוא רק בהוציאך וכו' תעבדון וכו'.

וידוע כי לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים ולנטוע אמונה בלב העולם, וזה א' מי יודע, למה שה אחד בין זאבים הרבה, אחד אני יודע אחד אלקינו שבשמים ובארץ, שיהי' נקרא גם אלקי הארץ כמ"ש רש"י גבי אאע"ה – וזה ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה', עדיין לא עשו שליחותם וגם את ישראל לא אשלח – וזה נדרים ל"ב אר"א מפני מה נענש א"א ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, רק שיעבוד ולא זיכו אותם באמונה, ר' יוחנן אמר שהפריש בני"א מלהכנס תחת כנפי השכינה שנ' תן לי הנפש והרכוש קח לך לכן לא הכניסו אמונה בלב מצרים – וזה ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם שלא יפעלו מאומה רק ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, רק, ואח"כ יצאו ברכוש גדול, בשאר גליות ולו גוים רבים אל ה' –

וזה פסחים קט"ז מתחיל בגנות ומסיים בשבח מאי בגנות רב אמר מתחילה ע"ז היו אבותינו וכו' ושמואל אמר עבדים היינו וכו' ולא הרימו ראש לפרסם האמונה – ובוזה ויאמר משה וכו' אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, עיי' במ"ר לפי מעשי אני נקרא וזה קשייתם בשלמא אם ה' בזכותם שפיר משתנה ממדת הדין למדת הרחמים לפי זכותם אבל כיון שהוא בזכות אבות אין טעם בזה וא"כ מה שמו, ויאמר אלקים אל משה כי לא היה מה"ד כלל רק התכלית ה', אהי' אשר אהי', שיתפרסם אלקותו, וזה ברש"י אהי' עמם בצרה זאת אשר אהי' עמם בשיעבוד שאר מלכויות, כיון שלא פעלו פה מאומה, אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, אולי גם בשאר גליות לא יפעלו כלום, ודי בצרה זו, שלא פעלו כאן כלום, א"ל יפה אמרת כה תאמר לבניי אהי' שלחני אליכם, שהם בטוחים שיפעלו בשאר גליות – וזה ואפי' כולנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביצ"מ שהי' קודם הזמן לפי שלא למדו האמונה לאחר', שכל המרבה לספר ביצ"מ, ועי"כ מזכה רבים, ה"ז משובח.

האדם שעובר עבירה וכו' – עם סוף דבר הכל נשמע, אח"כ כל התוכחות, את אלקים ירא וכו', מ"מ הם יראי ה'

שאין זה תענוג להם כמ"ש המגיד בשילוח מרגלים לזה אמר, השתא עבדי, עכשיו הוא שיבת א"י וקדושתה להם לעבודתה, לשנה הבאה יהי זה להם, בני חורין, ופתיחת מוסדות.

וכל המרבה לספר ביצי"מ היז: משובת, י"ל דלכאורה אין לספר ולשמח בנס דמנכין לו מזכיותיו אלא מי שעובר ע"מ שלא לקבל פרס מספר הרבה שעייז מתקדש ש"ש ולכן וכל המרבה לספר ביצי"מ היז משובת זה מעשה וכו' וא"ל הגיע זמן ק"ש וכו' ק"ש הוא מסירת נפש לא רק הגוף וכבר הגיעו למדרגה זו בסיפורם, זה אפילו כולנו חכמים וכו' ויש להם זכות שנפסדים ע"י נס מ"מ מצוה עלינו וכו'.

וזה חכם מהו אומר מה העדות וכו' שמפרש הטעם בשביל הנסים כי עושה ע"מ שלא לקבל פרס ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח וכו' שנאכל על השובע ואוכל לשם פסח הוא צדיקים ילכו כם ולשם אכילה גסה וכו' ובהו תחזיק אותו לעשות לשמה.

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובת שע"י שמרבה לספר הקב"ה משובת יותר בהוצאתנו, שטוב בחר בישראל, משא"כ אם אינו מודה להשי"י ש חילול השם מדוע בחר בנו מכל העמים.

רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם, וא"ת מה איכפת לך, לכם ולא לו, באתם להזכיר עוני כמ"ש הצרפית (מלכים א' יז) ולכן לא לו העושה, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל, שהוא עור גרוע מכללות העולם ע"כ הוא, כפר בעיקר דאלי"כ במה גרע, ואף אתה הקהה את שיניו, דעבר כנעני יוצא בשן ועין לפי שהגוף עיקר אצלו והמום דבר גדול משא"כ עבר עברי אינו יוצא בשן לפי שעיקרו הנשמה וגם הוא עיקר אצלו עוה"ז וגופו דבעוה"ב אין נערכין מעשיו נגד אחרים שהשכר ועונש טבעי כמ"ש רמב"ן, ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים בזכות הצדיקים כיון שאיננו רחוק מהם בצדקות כמ"ש יע"ד על האי כובס, לי ולא לו אלו היה שם לא הי' נגאל, כיון שהוא רחוק גם מצדיק שאינו גמור.

שמוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך וכו', י"ל שישפוך עליהם חימה אף שגם ע"י העונש לא ישובו וישארו, אשר לא ידעוך וכו' לא וכו', לא כיהודים וא"כ אין בעונש תכלית טוב מ"מ גם הם הרעו ליהודים בלי הנאת עצמם ותכלית, כי אכל את יעקב, אף שעייז, ואת נדוה, של עצמם, השמו.

נדרי לה' אשלם וכו', אף שטוב שלא תדור מ"מ עשה כשמעון הצדיק שהביא כבשתו לעזרה, וזה בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים וכו'.

(כת"ק)

כתבתי לי כאן איזה דרשות אשר דרש אדמו"ר דמאד על חג הפסח

ואכלתם אותו בחפזן (שמות י"ב י"א) ובמדרש רבה פ"ט ו' בעוה"ז כשאכלו ישראל את הפסח במצרים אכלו אותו בחפזן שנאמר וככה תאכלו אותו על שם כי בחפזן יצאת מארץ מצרים, אבל לעתיד לבא נאמר (ישעי נ"ב) כי לא בחפזן תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם ה'

ושומרי מצות, כי זה כל האדם, שעושה כמו שכל אנשים עושים – וזה חכם מהו אומר מה העדות וכו' אשר צוה ה' אלקינן אתכם, לפי מדרגתם ולא לפי מדרגתו, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטידין אחר הפסח אפיקומן להוציא מחבורה לחבורה, כן לא יהי צדיק בחבורת צדיקים ורשע בחבורת רשעים – או י"ל כמו שפסח נאכל על השובע כדי שיאכל לש"ש כן יעשה זה לש"ש ולא להחניף – ובהנ"ל בא אחיך במרמה ויקח ברכתך בא בחכמת תורתו, והבין שאם עשיו יחזיק אותו יניח יראתו בחבורתו, וזה הוציא אפיקומן והראה לו כנ"ל – וזה ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו, ומדחין נטל משה קרני ההוד, רשב"ל אומר עד שה' כותב בקולמוס נשתייר קימעה והעבירו על ראשו, ולא קידש את העם בבגדיו, וממנו נעשו לו קרני ההוד שני' ומשה לא ידע וכו' שלא היה חושב שהוא לפניו משה"ד רק לחיוב ממש.

וזה וירד מצרימה, עשר מעלות אחרונות ביראת ה', ויגר שם במתי מעט, מעט היו שם גרים ויראי ה' אעפ"י, ויהי שם לגוי גדול, מ"מ חשבו שהם, עצום ורב, ולא ידאו אלקים אבל ה"ט וירד מצרימה אנוס, שהיו אנוסים, עפ"י הדיבור, שלא היה אפשר להגיד הכל – אבל לענין ומן בפסח מי שרוצה לעשות עצמו גדול עושה, והטעם משום דבשאר עבירות מהני תשובה אבל בזה כמ"ש האר"י דהנוהר ממשדו נשמר מחטא כן להיפך, וזה האדם שעבר עבירה ועשה תשובה מוחלין לו על כל עונותיו, לכך נקרא שבת הגדול, שאז דורשין בה' פסח ורשאי לעשות עצמו גדול.

רשע מהו אומר מה העבודה הזאת לכם ולא לו, אתם תהיו צדיקים לעצמכם אבל מה איכפת לכם במה שאני עושה, ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר, בעיקר ושורשן של ישראל שהם א' או בעיקר בצור חוצבו ממנו א"א שזיכה רבים, או בעיקר הבריאה להשלים אחרים, ואף אתה הקהה את שיניו, שגדליך ונופליך וגדליך ונופליך, כן בעל תאוה פעם מנצח את יצרו ופעם יצרו מנצח אותו, ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לי ולא לו אילו היה שם לא היה נגאל, בזכות אחרים כיון שבונה במה לעצמו או כיון שתכלית הגלות להפיץ אמונה והוא מכחיש בזה.

וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ וכו' לכן, ויעבדו מצרים את בני" בפרך, תחילה בפה רך ואח"כ בקושי ובפריכה – ומזה למדו לשקר ולהחניף בעבודת ה'. וזה אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם את יוסף שנא' לעבר נמכר יוסף, והכחישו לאביהם, חייכם שאתם אומרים בכל שנה ושנה עבדים היינו לפרעה במצרים, כי אחז"ל אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם, והבן שואל מה נשתנה הלילה הזה וכו' שלא נתגלה קיצו, ומשיב עבדים היינו, שעובדים כעבר בלי לב, לפרעה במצרים – וזה שחזרה אני בים שנא' וימרו על ים ב"ס שנתגלה עונם לכן, ונאווה אני בים שנא' עזי חמרת י' ויהי לי ליתועה, זה אלי ואנוהו וכו' מספר נוי ושבתו וכו' – וזה אמרה כנסיי לפני הקב"ה שחזרה אני בפ"ע ונאווה בפני קוני דכתיב הלא כבני כושיים אתם לי בני כבני כושיים אתם בפניכם אבל אתם לי בני נאום ה'.

בהגדת פסח – כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, שהוא מאכל עבדים, לכן משום חיובא דמצה מודה ר"י שלא יאכל סמוך למנחה כדאמר ר"פ ערבי פסחים דאל"כ לא יאכל מצה לחיאבון וזה כל דכפין ייתי ויכול – השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישאל, וא"ת

ונשמתו במצות ומע"ט וגם להיטיב לאחרים בכל מה שביכולתו אם יש לאל ידו בעניני גופני לפרוק המשא מעל חבירו אם יש בידו לעזור ולהוציא בהלוואה ויש לו דמים או ללמדם ולהדריכם על דרך הטוב, אבל יש אנשים שעוברים רצונו בעניני השלמת נפשם ועושים מה שלבם חפץ, אך הם גומלי חסדים טובים ואיש את רעהו יעזורו הן בגוף הן בממון ואומרים חטאין בצדקה פרוק וגם זה מן המדה. ואפשר שבכלל ישראל לפי שיש כאלה אשר משלימים נפשם רק אינם רואים בטובת אחיהם, והאחדות והערבות אחד לחבירו יצטרפו ויהיו כאחדים.

אבל אם מוצאים אנשים שאינם גומלי חסדים ואינם ממשלימי נפשם, מה יאמרו בעת יבואו לדין ויקראו אותם בשאלה גדולה מה היה מעשיכם ולמה לא עשיתם רצון בוראכם. הן אם היו בעיר או מדינה אשר לא שמעו דרכי יתברך ורצונו ויכלו לומר מעולם לא שמענו ולא ראינו האין צריכים לעשות ולא היה לנו מי שילמדנו ולא היה לנו מי שיוורנו, בודאי יהיה להם פתחון פה להציל נפשם מעונש החמור, אבל אם הם במקום גדולים ויכלו לשמוע דברי תורה ומשפטי תורותיו בודאי יכלו לשמוע ואז אין להם פרקליט שימליץ בעדם ובודאי ראויים לעונש חמור.

וכן היו רשעי הדור במצרים שהיו רע לשמים ורע לבריות, שוראי אילו היו טובים בעניני בן אדם לחבירו היה נאמר עליהם ושביה בצדקה, וגם לא שמעו לצדיקי הדור שהיו ביניהם ולכן מתו שם. וזהו פירוש הכתוב ויהי שלשת ימים אפילה בכל ארץ מצרים, ולמה – לפי שלא ראו איש את אחיו פי' שלא ראו להטיב איש את אחיו, וגם לא קמו איש מתחתיו, פי' שלא היה להם קיום ממקומם להעלות את נפשם אלא היו עומדים במקום אחד שלושה ימים, לפי שימי האדם נחלקים לג' זמנים, ימי עליה וימי עמידה וימי ירידה, והם לא היו רואים בטובת חביריהם ולא היו קמים ממקומם כל ימי חייהם. וא"ת שלא היה להם ממי ללמוד היאך צריכים לעשות, על זה אמר ולכל בני' היינו חשובי הדור, היה אור במושבתם, ואעפ"כ היו רע לשמים ורע לבריות, ע"כ היו שלושת ימי אפילה שימותו באותם הימים ולצרף את בני' כזהב וכסף.

והנה גם במכת חושך. כתיב (שמות י"ב) ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג גם טפכם ילך עמכם, ואמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלקינו, וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד את ה' אלקינו ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה, ויחזק ה' את לב פרעה ולא אבה לשלחם. וצריך להבין, למה בשאר מכות שהיה קשה יותר בסכנת נפשות לא היה רוצה בשילוח הטף ובמכת חושך נתרצה בזה. ועוד למה בשאר מכות כתיב לשון מיאון – ותמאן לשלחו, עד מתי מאנת, וכאן כתיב ולא אבה.

ונראה, דהאלשיך הקשה בג' ימי אפילה שלא היו יודעים המצרים מאומה ולא היו רואים מה נעשה, ולמה לא לקחו את רכושם וברתו והלכו להם. ותירץ ב' תירוצים, חדא שלא באו אלא ברשות ולא רצו להלוך אלא ברשות, וכל עוד שלא דיבר הקב"ה שילכו לא היו יכולים להלוך, דהיה נגד פניהם, וכמו שאירע לשבט אפרים שהלכו קודם שנשמע קול התור, וד' רצה שיתיצבו ויראו את ישועת ה'. ועוד תירץ, הצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום א' ומתו כל הצאן. וכן כאן, לא היו יכולים לברוח דהיו המצרים רצים עליהם ולא היה ביכולתם לברוח בג' ימים בלבד.

ולאחר שכלו ימי החושך וראה פרעה שנותרו במצרים, היה קשה לו למה לא ברחו, האם בגלל שמצפים לישועת

ומאסיפכם אלוקי ישראל. למה הדבר דומה, לסוחר שנכנס לשרות בפונדק עמד שם כל היום, בלילה עמד ונטל כל אשר לו ויצא לדרכו, עמדה הפונדקית בבוקר והתחילה צווחת ראו הפרגמטוטוס עמד בלילה ונטל כל אשר לו ויצא לו, שמע אותו הפרגמטוטוס ואמר מי גרם לי לשמוע כך אלא מפני שיצאתי בלילה, לפיכך נשבע אני שלא אצא בלילה עוד, כך התקינו ישראל עצמן בלילה לצאת בהשכמה, עמדו המצרים אחר שהלכו להם ואמרו נרדוף אחריהם מפני שנטלו כל אשר לנו שנא' (שמות י"ט) וירדפו מצרים אחריהם א"ל הקב"ה מי גרם לבם כל אלו חפזן שיצאתם בו, מכאן ואילך כי לא בחפזן תצאו ע"כ.

ונראה לבאר, דהנה שלמה המלך ע"ה אמר בחכמתו "חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב, כל יתיצב לפני חשוכים" (משלי כ"ב כ"ט), ונראה לבאר, דהנה האיש אשר רצונו להוכיח הרבים לעבודת ה' וללמדם דרך האמת, יש אומרים שאינו ראוי לכך רק מי שהוא נקי וקדוש מרחם ומעולם לא טעם טעם חטא ומנוקה מכל חטא ופשע, כדי שלא יאמרו לו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, ואעפ"י שחטא מנעוריו וכבר עשה תשובה מ"מ בשביל מעשה שעשה בנעורו חבירו לו ימי בחורו וא"כ לא ישמעו לו.

ויש חולקים ואומרים אדרבה, מי שלא טעם טעם חטא וא"כ לא ידע ממתיקות ונעימות העושים לתיאבון, אינו יכול לעמוד ולדבר נגד התואבים דאין חכם כבעל הנסיון. וכמו שאמרו בקהלת (ו' ה') "טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים", והיינו טוב לשמוע גערת החכם מאיש שהיה שומע שיר כסילים ועתה חכם ויודע בטיב העולם ויודע להזהירם.

ונראה דמר אמר חרא ומר אמר חרא ולא פליגי, דודאי מי שרוצה להתיצב לפני גדולים חקרי לב, מלאכים ושרים, מאן מלכי רבנן – א"כ צריך להיות צדיק מנעוריו, כדכתיב אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו, אבל כזה אינו ראוי לעמוד בפרץ נגד עוברי רצונו, לפי שלא ידע מנעימות התאווה ומדרכיו ואיזה דרך המביא לידי כך. לפיכך אמר שלמה "חזיתי איש מהיר במלאכתו", שהיה ממנהר במלאכת עצמו והיה מתקן עצמו מנעוריו במצות ומע"ט ולא הלך מעולם בעצת רשעים, לפני מלכים יתיצב – הוא ראוי להתיצב לפני מלכי רבנן, כל יתיצב לפני חשוכים, הוא אינו ראוי להתיצב לפני מי שהולכים בחושך אלא מי שהיה שומע תחילה שיר כסילים ואח"כ חזר ונעשה צדיק.

אבל רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני משלי) דרשו זאת על משה רבינו עליו השלום, ואמרו חזית איש מהיר במלאכתו זה משה, לפני מלכים יתיצב זה הקב"ה, כל יתיצב לפני חשוכים זה פרעה. ולכאורה צריך להבין דרשה זו, הלא בפירוש כתיב (שמות ח' ט"ז) השכם בבוקר והתיצב לפני פרעה (אם לא שנאמר דקאי בלשון בתמיה). אך י"ל לפי שבמכת חושך לא היה התראה ואז לא התיצב משה לפני פרעה, ע"כ נאמר לפני חשוכים כל יתיצב, והטעם הוא לפי שעיקר מכת חושך לא היה לרעת המצרים אלא שימותו רשעי ישראל ולא יראו זאת המצרים.

והנה במכת חושך כתיב (שמות י"ב) ויהי חושך אפילה בכל ארץ מצרים שלשת ימים, לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם. ולכאורה קשה, כיון שלא היו יכולים אפילו לקום מתחתיהם, פשיטא שלא ראו זה את זה.

ונראה, שודאי חיוב על כל איש מישראל להשלים נפשו

דמתחילה אמר וארד להצילו ואח"כ אמר ועתה לך ואשלחך. ועוד ביצ"מ נאמר בחזק יד והיאך נאמר שארץ כל היה צריך לחזק יד להוציאם.

ונראה שהיה מפני מדת הדין שקטרגה על ישראל הללו ע"ז הללו ע"ז וצריך הקב"ה להתגבר בחזק יד מדת הרחמים על מדת הדין. ובאמת אילו היו המצרים משעבדים את ישראל כפי גזירת הקב"ה ולא יותר או היה הקב"ה צריך לחזק יד ביותר כדי לגאלם. אבל המצרים עבדו אותם בלחץ יותר מגזירת ה', ועל כן נתנו כח לגאלם מהר, ואחר שהיה גזירת הקב"ה ח' שנה גדולה תפילה שמבטלת את הגזירה כענין שנאמר וישמע אלקים את נאקתם.

והנה בגלות ישראל יש ב' מיני שיעבודים, שעבוד הגוף ושעבוד הנפש, והיא גלות השכינה שאין אנו יכולים לעבוד בין העמים, ואם אנחנו מתפללים בלב שלם ונפש חפצה על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ר"ל בין על גאולת הגוף ובין על פדות הנפש, הקב"ה שומע תפילתנו.

אך יש חילוק בזה, שאם אנו מפילים תחנונינו על גלות השכינה ועבודת ה', כיון שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל ובשביל התורה ונמצא שצריכים העולם כולו לגאולה בטבע העולם אין כח לבעל הדין לחלוק ולא צריך יד חזקה ואפילו יד אדם מגעת להציל, אך אם לא איכפת לאדם מעבודת ה' ובתורתו, וצועקים רק על מס המלך ושעבוד הגוף או יש כח למדת הדין לחלוק, ובוזה צריכים ליד חזקה והקב"ה בעצמו צריך לבוא לגאלנו.

וכן היה במצרים, בתחילה לא היה נשמע אלא קול הצועקים על ענים ומרודם הנוגעת לגוף, ואז לא היה אפשר לגאלם אם ה' לא יבא בעצמו, ורק אח"כ נשמע קול צדיקי הדור מה שנוגע להשי"ת ואז היה בכח בן אדם לגאלם. וזה שאמר הכתוב, ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים, היינו רק עני עמי אבל עניי שלי לא נראה ולא נשמע בתוכם, ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו והם הנוגשים בעניי הגוף, וארד להצילו, וצריך אני עצמי לירד דאלי"כ אי אפשר לגאלם, ריש כח למרה"ד לקטרג, ועתה הנה צעקת בניי אלו הצדיקים, באה אלי פי' למה שנוגע אלי והיינו שצועקים על גלות השכינה, וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אותם והוא יותר מכאשר גזרתי עליה, וא"כ שוב אין מקום למדה"ד לחלוק, ועתה לך ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בניי ממצרים, דגם לך יהיה כח מרובה לגאלם באשר שצועקים בשביל גלות השכינה והמצריים משעבדים אותם בקושי השעבוד יותר ממה שגזרתי עליהם.

אבל באמת אמרו שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה, וזהו שהיה חפזן שכינה דאילו היו נשארים במצרים רגע אחד כבר היו משוקעים לגמרי כענין שכתוב ולא יכלו להתמהמה, וזה היה הטעם שהמצריים רדפו אחריהם בשביל שיצאו בחפזן, והקב"ה סיבב שיגרשו מהר, וכיון שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה חשבו המצריים שא"א שבשעה קלה יהפכו מטומאה לטהרה ובודאי עוד טומאתם בידם.

ובאמת לא היה זכות לישראל אלא במה שהאמינו באותה שעה בהקב"ה, וחשבו המצרים שעתה כשסגר עליהם המדבר יחזרו בהם מאמונתם. וכן היה כדכתיב (תהלים ק"ז ו') "וימרו על ים בים סוף", וע"כ התחזקו לרדוף אחריהם, ולולי אלוקי אביהם בעורם היו המצרים גוברים עליהם, והיה צריך יד חזקה להצילם. וזה שהיתה אמונתם חלשה לא היה אלא בשביל שכל זכותם ורכוש מצוותם לא עשו אלא בשעת יציאה ובחפזן, ועדיין לא נשרש בלבם. אבל לעתיד לבא לא יהיה כן, דקודם הגאולה כבר נשרש בנו עבודת ה' ונצטק

ה' וא"כ יש לו לפחד שיבואו עוד מכות אליו, או שחוששים על צאנם ובקדם וליכא ראייה שבטוחים בישועת ה'. ורצה פרעה להבחין ולברר האמת הגמור, אם מובטחים בישועת ה' אין להם לסמוך על הנס בשביל צאנם ובקדם ולומר שלא ילכו עד שישלח צאנם עמדם, והוא לה' בלבד תפצם וכי שייך שיעכבו עבודתם בגלל הצאן. אבל אם ימאנו ללכת בגלל הצאן, ודאי אינם מובטחים בישועת ה' ולא ברחו רק משום והצאן והבקר עלות עליהם, וא"כ אין לו לירא יותר.

אולם בזה טעה, והסיבה שבניי לא רצו ללכת בלא הצאן היתה משום שהיו הרבה בבניי שלא היו רוצים לצאת, ואם משה היה עושה פשרה כלשהי עם פרעה ומוותר לו על דבר אחד, לא היה ניכר גבורת ה' והיו אומרים הבריות שבעצה עשה כן. וכדי להשריש בלבות ישראל את האמונה בה' היה מעמיד בדבריו ולא גרע מאומה ולא ישאר פרסה במצרים, דבאמת הליכת ישראל היתה כדי לקבל התורה ולא היו ישראל כדאים לכך אלא בזכות האמונה שהאמינו בה', ואם משה היה הולך בדרך פשרה היתה האמונה מתמוטטת ולא היתה שום זכות לישראל להיגאל ולקבל התורה, עד שאח"כ נצטוו בדם פסח וברם מילה.

ופרעה כשראה שלא רצו להלוך אלא עם צאנם, וגם כשראה שאין להם שום זכות, לא רצה לשלחם ואפילו בלא צאנם ובקדם.

והנה בעל אפיקי יהודה חילק בין מיאן ואבה, דמיאן שייך אם רוצה בכך רק שיש דבר המעכבו, ואבה כשאין רוצה בכך כלל, וא"כ זה פירוש המקרא ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג וגם טפכם ילך עמכם והיה זה לאחר מכת חושך שלא ברחו, ורצה בזה לברר הטעם למה לא ברחו, האם בגלל הצאן או בגלל שבטוחים בישועת ה', ואם ימאנו לילך בלא הצאן ודאי אינו לעבודת ה' רצונם ואין לו למה לחשוש, ואם ירצו לצאת אז ראייה שבטוחים בה' ומחויב לשלחם.

ואמר לו משה גם אתה תתן בידינו זכחים ועלת, וגם מקננו ילך עמנו לא תשאיר פרסה, כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו, ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה. ופי' ממנו, ר"ל ע"י שנצא בכל אשר לנו וגם אתה תצטרך לתת לנו תשתרש האמונה וע"י נזכה לעבוד את ה' ולקבל תורתו. ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד בואנו שמה, פי' דאין אנו יודעים עדיין איזה מעשים צריך לעשות כדי שיהא לנו זכות לפני ה', דעוד לא קיבלנו התורה, וכיון שכן צריכים אנו להשריש האמונה בתוכינו שתהא לנו לפחות זכות זו, וא"כ א"א בפשרה.

ובין ששמע פרעה זאת, ושמע גם שאין להם שום זכות, חזק לבו ביותר ועתה לא אבה לשלחם, פי' עד עתה רצה לשלחם אלא שלא רצה בשילוח הצאן, אבל עתה כששמע ממה שאין להם שום זכות לא אבה לשלחם כלל. אבל טעה בזה דלבסוף האמינו כולם. וגם שהיו בהם צדיקי הדור שלהם היה זכות, כדכתיב ולכל בניי היה אור במושבבותם.

וכן נ"ל לפרש הפסוק (שמות ג' ו') "ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאביו וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההיא וגו' ועתה הנה צעקת בניי באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אותם ועתה לכה ואשלחך אל פרעה".

ויש לדקדק, חדא דמתחילה אמר ואת צעקתם שמעתי, ואח"כ מתחיל ועתה הנה צעקת בניי באה אלי. ועוד,

מקום כאן בזמן שאין ישראל עושה רצונו (ימא דף כ"ב ע"ב). וקשה לשון הגמ' דלפי פשוט הול"ל להיפך ל"ק כאן בזמן שאין עושה רצונו או דה"י מספר כאן בזמן שעושה וכו' אז אשר לא ימד ולא יספר. ואמר מ"ח הגאון מ' עמרם בלום זצ"ל דהנה ראינו אשר בדורות הראשונים ה"י לרבנים הצדיקים אנשי קודש וז"ל רק מאה חסידים או מאתיים, ועכשיו יש להם ב' אלפים חסידים או ג' אלפים, וקשה וכו' אכשור דדא, אבל הענין הוא בדורות הראשונים נסעו אל צדיקי הדור רק אותן שרצו ללמוד מרבם יראת שמים וטהרה ופרישות, לכן היו רק במתי מעט כי ראינו בני עליה והמה מועטים, אבל עכשיו נוסעים בשביל שהצדיק ישפיע להם שפע ברכה ופרנסה על כן הן רבים, והיינו קושיית ר"י כתיב והיה מספר, וכתיב אשר לא ימד ולא יספר, ומתוך ל"ק כאן בזמן שעושה ישראל רצונו או והיה מספר, כאן בזמן שאין ישראל עושה רצונו אלא לטובת עצמם ולהנאתם, אז אשר לא ימד ולא יספר וכתיב הנ"ל, ודפח"ח.

(ילקוט הגרשוני מס' יומא)

פרשת שלח לך

בימי ילדותי קבלתי תשובה מכבוד הגאב"ד דק"ק טשעטשעוויץ מו"ה יהושע ברוך רייניץ נר"ו זצ"ל הטהור: את נדרי אשלמה וכו' והנה בתוך שאר הדברים הציע לפני קושי' על דברי תוס' מכות דף ז'. דלר"ע אלו היה בסנהדרין לא ה"י אדם נהרג מעולם וכו' התוס' דגבי חילול שבת ה"י אמרי' דילמא המחלל טריפה היה והו"י עדות שאאילה"ז ע"ש בתוס', אמנם קשה על דבריהם הא כתיב בתורה מחלליה מות יומת וא"כ איך נקיים מה שמפורש בתורה, וכל היכי דא"א לקיים ד"ת גם ר"מ מודה דלא חיישי' למיעוטא, ותיריך התומים חו"מ ס"י ז' סק"ז דיש לקיים הקרא מחללי' וכו' גבי אשה שחיללה שבת ואח"כ ילדה וטריפה אינה יולדת וא"כ בוודאי אינה טריפה אבל באיש אה"נ דחיישי' למיעוטא במ"ש תוס' הנ"ל, וע"ז הק' מעלתו נר"ו דמה יענה התומים להך דמקושש עצים שכתוב בתורה דנהרג ועיקר סקילה בשבת מהתם ילפינן, ואין לומר דר"ע סבר מקושש הוראת שעה ה"י ז"א דהא ר"ע סובר לש"ש נתכוין וא"כ עב"ח ידע מעיקרא שיהרגוהו וקשה להולמ' איך ה"י יודע מעיקרא שיהרג הא ר"ע ס"ל דחיישי' דילמא טריפה הוא ופטור עב"ד הנאמרים בהשכל – ומר חמיו הגאון נ"י השיב לו בדרך צחות דלכאורה קשה קו' התוס' בסוגיא דרוב כיון דה"י אית לי' חזקת שאינו טריפה ותי' דהוה חזקה שלא נתבררה מעולם, אבל אותן שעמדו על הר סיני הרי נתרפאו מכל חולי ולא ה"י טריפה א"כ היה שעה אחת מבורר שה"י בשר א"כ שוב אוקמינן לי' על החזקה עב"ד הנעיימים.

(ילקוט הגרשוני חלק האותיות ערך מקושש)

הגה"ק ר' עמרם (בלום) ז"ל פ"י הפסוק אני ד' אלקיכם שיתף רחמים לדין אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים להנהיגה בדין ובכל זאת אני ה' אלקיכם אני משתף הרחמים.

(אלף כתב ח"ב אות תש"א)

פרשת קרח

ויקח קרח לקח את עצמו לצד אחד בו' עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן, ולא ראה יפה. שמעתי בשם הגאון מו"ה עמרם בלום זצ"ל מאופאלא צחות יפה עפ"י מאחז"ל (ימא כ"ב) אין מעמידין פרנס על הצבור אא"כ קופה של שרצים תלוי לו מאחוריו שאם תזוז דעתו עליו אומרים לו חזור לאחורייך, וא"כ יקשה לכאורה על קרח שפקח היה בטח היה יודע זאת ואיך היה חפץ להיות פרנס הלא היה מיוחס בלי שום דופי ואינו ראוי להיות ראש, משא"כ משה שהיה בו שמץ פסול

בשביל כבוד השכינה בדכתיב וכבוד ה' יאספק, פ"י רק בשביל כבוד ה' יאספק.

וזהו דברי המדרש שהתחלנו בו, ואכלתם אותו בחפזן בעוה"ז אכלתם אותו בחפזן שהצריכנו למחר בחפזן כדי שלא ישקעו לגמרי, ואעפ"כ היה הקב"ה גואלם, אבל לעתיד לבוא לא בחפזן תצאו ובמנוסה לא תלכו, והקב"ה יגאלנו, כי הולך לפניכם ה', פ"י לא תהא הגאולה קודם קבלת עבודת ה' אלא העבודה צריכה לילך לפניכם ומאסיפכם אלוהי ישראל, לא שאח"כ תקבלו עליכם עבודתו אלא צריך להיות אלוהי ישראל מתחילה ואח"כ מאסיפכם אלוהי ישראל. משל לסוחר שנכנס לפונדק, כך התקינו ישראל עצמם לעלות בהשכמה, פ"י עד לילה הזאת היו בטומאה ובלילה הזאת הכינו עצמם לעלות בבוקר. עמדו המצרים ורדפו אחריהם ואמרו נטלו כל אשר לנו, והיינו טומאתינו ויראתנו, וא"א שאלוקי אביהם יהא בעזרם כיון שב"כ טמאים, אמר הקב"ה מי גרם לכם כל אלו והיינו טומאה זו חפזן שיצאתם בו ולא התקנתם עצמכם קודם לכן, לפיכך לע"ל כי לא בחפזן תצאו ודו"ק. (מכת"י תלמוד)

פרשת אמור

ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו – עם כבוד את אביך ואת אמריך, אבל אפשר לכבוד בשביל צער שסבלו בגידולו לכן אמר שיעשה בשביל כאשר צוה ה' אלקיך וברשי' אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה שגם בשביל מרירות שסבלו בגידולו מצוה לאדם לכבדם, שנא' שם שם לו חוק ומשפט, שגם משפט נצטווה בחוק למען יאריכון ימך, בעולם שכולו ארוך משא"כ אם עושה בשביל תודה, ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך – אך האב השמח אם יש לו בן יגע בתורה אדרבה הוא נותן תורה לכן ששמע בקולו וזה אר"א צריך אדם להטפל בבנו עד י"ג שנים מכאן ואילך צריך לומר ברוך, האב צריך להודות שפטרני מעונשו של זה – וזה כי תשמע בקול ה' אלקיך לשמור את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר כעניי ה' אלקיך, אז, בנים, מה שעושים הבנים לאבות, אתם, תעשו אתם לבנים יען כונתכם, לה' אלקיכם ובגמ' קידושין ל"ז בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויין בנים, כי עובדים מאהבה, איך אתם נוהגים מנהג בנים איך אתם קרויין בנים.

וזה אבות פ"ז מ"ח והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם שנא' עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא, שאחז"ל גדול מה שהעני עושה עם בעה"ב וכו' וכן כאן גדול מה שהבן עושה עם האב, ואומר עטרת זקנים בני בנים, אם, ותפארת בנים אבותם, שהאבות מפארי' הבנים בהודאה וע"כ שעשו לש"ש וא"כ גם הבנים מכבדים אותם כאשר צוה וממילא גם בניהם מכבדים אותם אעפ"י שלא סבלו צער בגידולם – וזה מסורה ג"פ וראה אם דרך עוצב ב', ללמד בני תורה או, ונתני בדרך עולם, צריך לדרוש בפומבי כדי שיהי' לו גם נתת אבל אם, וראה ועשה כתבניתם אשר אתה מראה בהר, אז, וראה בנים לבניך, גם אם, שלום על ישראל ואינו טורח בגידולם – אך גם זה צריך לעשות דרך כבוד כדי דקנאת סופרים תרבה חכמה והנה יש קונם פרטי והקדש הוא לכ"ע, וזה ולא יחלל זרעו, במה שמראה אותו, כעמיו, כי אני ה' מקדשו, כמו הקדש, שגם אחריים יעבדו שכם אחד.

(כת"י)

דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל וגו' ע"י בשו"ת בית שערים או"ח סי' רס"ט.

הפטרת פרשת במדבר

ר"י רמי כתיב והיה מספר בני' כחול הים וכתיב אשר לא ימד ולא יספר, ל"ק כאן בזמן שעושה ישראל רצונו של

ולוקים, עוד תוסיפו סרה, ותעשו בהעונש גופא עוד עבירה, וא"ת הא היה דבר שאין מתכוין, דהא אינו מכוין בקבלת העונש לעשות עוד עבירה, ל"א דהא אינו דהא כאשר כל ראש לחלי אוי מוכרח להיות כל לבב דה, כלומר דהי כענן פסיק רישא ולא ימות דאף ר"ש מודה דדשא"מ אסור, וה"נ אם מקבל עונש אי אפשר שלא יגרום צער להקב"ה, על כן שפיר הוא נענש מחדש על שהקב"ה הי מוכרח לעונשו ודו"ק היטב ודפח"ח.

(ילקוט הגרשתי ישיע"י)

תשעה באב

כל האוכל בשר ושותה יין בט"ב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם (תענית ל' ע"ב). ומורי חמי הגאון רבי עמרם בלום זצ"ל בעל שו"ת בית שערים, אמר בדרישה אחת בש"ק נחמו, בעמדו לייסר בשבט פיו ולהוכיח את קצב בשר אחד, שאמרו עליו שאכל בשר ושתה יין בט"ב, דלכאורה מגיע עונש גדול לקצבים על שנותנים הבשר לעשירים והעצמות להעניים, כי הלא העניים משלמים ג"כ מחיר הבשר כמו העשירים, ולמה גוזלים ממון עניים בתתם להם העצמות לבד, אך הנה אפשר להמליץ בעדם שעושים כדן, כי הלא אמרו חז"ל משחרב בית המקדש ניטל טעם בשר וניתן בעצמות, א"כ דטבא להו עבדי להו לעניים שנותנים להם העצמות שהוא חלק המוכר שבו טעם הבשר, אך באמת הלא אוכלים ושותים בט"ב וא"כ כופרים בגמרא הנ"ל דמשחרב בית המקדש וכו' דהא אין מאמינים בהחורבן כלל, א"כ שפיר עליהם הכתוב אומר ותהי עונותם על "עצמותם", כלומר על שנותנים העצמות שלהם להעניים, ודפח"ח.

(ילקוט הגרשתי תענית ל' ע"ב)

פרשת כי תצא

בספרי הובא בילקוט פ' ראה (תתפ"ו) איתא כי יסיתך אין הסתה אלא טעות אחרים אומרים אין הסתה אלא גירוי מכלל שנא' לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים עכ"ל. וראיתי קושיא נאה בס' חוט המשולש עה"ת דלדעת הרמב"ם דאביו רשע ג"כ חייב לכבדו אי"כ ל"ל קרא לא יומתו בעדות בנים ת"ל מדרשמואל בסנהדרין מ"ה ע"ב דנקטע יד העדים פטור דבעי' קרא כדכתיב יד העדים תהי' בו בראשונה וליכא ע"ש, וא"כ ה"נ א"א להמיתו בעדות בנים דבעי' קרא כדכתיב יד העדים תהי' בו וליכא דחייבין בכבודו אע"ג שהוא רשע, ואאמור' הגאון זצ"ל שהוא אמר ליישב דהא אמר' שם בגדמין מעיקרא לא מעכב ועי' תו"ט פ"ד דנגעים מ"ט, א"כ שפיר צריך קרא באופן הנ"ל דמ"מ לא יומתו בעדות בנים ודפח"ח.

(אות ציין ערך אב)

ראש השנה

אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה, אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות. מחו' הגאון הגדול בית שערים ז"ל כתב אנו מתפללים שיתן לנו די מחסורינו פרנסה וכלכלה ונרויח בזה ג"כ כי כאשר יהיה לנו חלב הארץ יותן ג"כ אמתלא על חטאתנו כמ"ש חז"ל במא"ה"כ ודי זהב, וזה דסמך ל' אבינו מלכנו כתבנו בספר זכיות עכ"ל.

(לחם רב, סדר תחנון אות תתקס"ז)

ועקירת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור. כתב מחו' הגאון בעל בית שערים ז"ל עפ"י דברי נועם מגדים ועי' לקמן לתהלים ק"ל שיש תוכחות על עון ע"י רחמים ושפע רב וזה תחשב לעונש וע"ז אנו מתפללים שדורחמים שירחם עליהם יהיה חשוב כאילו נכנעו כאילו עקדתם עצמכם לפני.

(לחם רב, תפלת ר"ה אות ב' קכ"ג)

תהלים

יצריקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה (סנהד. פי' הבינה לעתים בזה ידוע לכל, ואדמו"ר הגאון ר' יצחק

שלקח בתו של יתרו לאשה, אלא "עיני הטעות" שראה ברוח"ק שמואל יוצא ממנו מזה דן שא"צ להפרינס להיות בו שמץ פסול לאחר שגם בשמואל לא ראה שמץ דופי, אמנם באמת לא ראה יפה כי שמואל יכול להיות פרנס אחר שהי' נכד לקרן, ואין לך קופה של שרצים גדולה מזו, וקרה שכח את עצמו, וחש"כ רש"י לקח את "עצמו" לצד אחד והבן.

(מגד ירדס, תמוז תרפ"ז)

פרשת בלק

שמעתי בשם מחו' הגאון הגדול מו"ה עמרם בלחם זל"ה לפרש עפ"י מאמר חז"ל (תענית כ"א ע"ב) בסודא הות דברתא בשבבותי' דרב לא הות דברתא סברי מיני' משום זכותי' דרב דנפיש איתחזי להו בחלמא רב נפישא זכותי' טובא דהא מילתא זוטרא הוא לרב אלא משום ההוא גברא דקא שייל מרא חבילא וכו' עכ"ל. וכתב הגאון יערות דבש דלכאורה יפלא מה יבצר ומה יגרע כח רב אם נחשוב ונאמר כי הצלתם היתה מזכותו אמנם יובן כי הצלת הרשעים בזכות הצדיקים יתכן שהיא משום כשיתן הקב"ה את המשחית לבא לנגוף ברשעים ח"ו יפגע גם בצדיק ממנו כי כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע. אמנם אם הצדיק הוא שלם בצדקתו אשר אם גם יפלו מצדו אלף והמון רשעים רבים לא יאונה אצלו כל רע כי רב חילו לבלתי תת למשחית לפגוע בו או לא ינצלו הרשעים עבורו, ומעתה לפי מה שחשבו כי משום זכותא דרב לא הות דברתא הנה בואת הקטינו צדקת רב ע"כ אתחזי להו בחלמא רב נפיש זכותיה טובא כלומר הוא יכול להנצל גם אם היה הדבר בשבבותיה אלא משום ההוא דשייל מרא וחצינא עכ"ל והדברים עתיקים, וזה יש להעמיס בדברי הכתוב מי שהוא נכלל באלו אשר עליהם נאמר "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" הנה הוא נשמר מכל רע "ה' אלקיו עמו" לשמרו אפילו בשעה שמכל צד "תרועת מלך בו" גנוחי גנח ילולי ליל, אליו לא יגש כי גדול הרועה יתברך שמו השומרו.

(לחם רב, תפילת ר"ה אות ב' ע"ה)

פרשת רברים

אלה הדברים וגו' שמעתי ממו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א דאיתא במדרש אלה הדברים אשר דבר משה וגו' זשי"ה ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב פי' דיש ב' מיני תוכחה א' להוכיחו ולדבר עמו קשות על עשותו הרע בעיני ה' ולחרפו ולגדפו ב' להלביש התוכחה במחלצות פסוקים ומדרשים ולהוכיחו ברמז, והחילוק ביניהם שאם ידבר עמו קשות יוכל להיות שידר אפו של המוכח ויבזה אותו אבל אם ידבר אליו בנחת וירמז לו התוכחה בין הפשטים והפסוקים או באהבה ובנעימה יקבל דבריו ועוד יברך אותו על השקפתו והשגחתו עליו לטובה, והנה ממרע"ה נלמד שצריך להוכיח באופן הב' דהיינו ברמז כמו שפרש"י במדבר בערבה וכו' כולן תוכחה מוסתרת ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו בהם לפני המקום לפיכך סתם את הדברים והזכיר ברמז מפני כבודו של ישראל ע"ש, ח"ש אלה הדברים אשר דבר משה וגו', שהוכיחן ברמז זשי"ה ולמוכיחים באופן כזה ינעם כי דבריו נשמעים גם ירויחו כי עליהם תבא ברכת טוב שעוד יברכו אותם על אמירת התוכחה ודו"ק.

(ילקוט הגרשתי פ' דברים)

הפטרה: על מה תוכו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לכב דוי (ישעי' א' ה). את זו דרש אדמו"ר הגאון ר' עמרם שליט"א בק"ק חוסט יע"א בשבת נחמו שנת תרמ"ב, דהנה כתבו המפ"י בכוננת מחז"ל ששבר מצוה מצוה וכו' דתכלית כל המצות שצונו בוראינו ית' הוא כדי לשלם שבר ולהשפיע רב טוב לבית ישראל א"כ השבר גופא הוא מצוה ומקבלים עליו שבר מחדש, וכן להיפוך בעבירה כשהקב"ה מעניש על עבירה אוי העונש גופא הוי עבירה ומקבלים עליו עונש מחדש, ח"ש על מה תוכו, ר"ל על מה שאתם מוכים

ליחדעך אל קנא ונוקם שרוב ההשפעה של טובה וברכה תחשב לעונש, זה אם עונות תשמר יה לפי רובי העונות אם אעפ"כ תמחל ותסלח הנה זה לבדו יחשב לעונש גדול מאוד ומי יעמד שיירא מעונש הגדול הנמצא בסליחה כי עמך הסליחה למען תורא, זה כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות הוא עונש כ"כ שע"י זה הוא יפדה את ישראל מכל עונותיו. (לחם רב, ברכי נפשי אות א' תחריט)

משלי

אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד (נטו). ידוע דימינה היינו המיימינים בה ולומדים לשמה ובשמאלה היינו המשמאלים בה וע"י ברש"י דל כאן, ומו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א אמר בדרך צחות הכוונה, אורך ימים בימינה, המיימינים העושים כל מעשיהם לש"ש מקבלים לרב אב"ד זקן מלא חכמה שישב כבר בבית ה' "אורך ימים" ונעשה מלא וגדוש בש"ש ופוסקים – ובשמאלה – המשמאלים בה ועושים שלא לש"ש, מקבלים לרב מי שנותן להם ממון ומעשרם ומכבדם וזהו "עושר וכבוד" ודו"ק.

(ילקוט הגרשני משלי)

כבוד אלקים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר (כ"ה ב.). מי שירא המלך בשביל ציווי הקב"ה כמ"ש לעיל (כרכא) ירא את ה' בני ומלך, זה ירא גם בסתר ובחדרי חדרים, אבל מי שירא רק בשביל מורא מלכות, זה ירא רק אם אפשר לחקור עליו דהיינו בפרהסיא ולא בצנעה, ומוכן הפסוק וא"ש (מאדמו"י חמי הרב הגאון ר' עמרם בלום שליט"א).

(ילקוט הגרשני משלי)

שיר השירים

על משכבי כלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו, אקומה נא ואסובבה בעיר וכו' בקשתי ולא מצאתיו (גא-ג). אמר מו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א בדרך הלצה דהנה אחז"ל (עירובין ס"ה). לא איברי ליליא אלא לגירסא חדא אמר לא איברי ליליא אלא לשינתא, אמנם הניעור כלילה בבית המשתה ומפנה לבו לבטלה ועוסק בדברים בטלים שחוק וקלות ראש, הוא דלא כמאן, והנה אם אפילו אינם עוסקים בתורה עכ"פ ה' טוב מאוד שהיו ישנים על מטתם והיו מקיימים עכ"פ סוד מרע, אבל בעוה"ר גם זאת אין עושים רק הולכים בבתי טרטיאות ובבתי משתאות, ח"ש על משכבי כלילות בקשתי את שאהבה נפשי, שידעתי שאין עוסקים בתורה אבל בקשתי אותם אם עכ"פ שוכבים על משכבם כלילות, כי גם זה ה' טוב מאוד, אבל בקשתי ולא מצאתי אותם על מטתם, ואמרתי אקומה נא ואסובבה בעיר במקום שוקים ורחובות אם עכ"פ עוסקים במשא ומתן שהוא ג"כ מצוה לפרנס אשה ובנים, אך גם שם בקשתי ולא מצאתים, כי רק בבתי משתאות וטרטיאות כאן נמצאו וכאן היו ודפח"ח.

(ילקוט הגרשני שיר השירים)

קהלת

הגדלתי מעשי בניתי לי בתים נטעתי לי כרמים (כד.). כלומר בניתי לי לעצמי לעוה"ב (ולא לעוזב לאחרים) בתים, בתי כנסיות ובתי מדרשות, נטעתי לי לעצמי כרמים, שורות של ת"ח שהן יושבין שורות שורות ככרם (עין במדרש) שמעתי ממו"ח הגאון נ"י ועכשיו מצאתי כן בס' נחל אשכול להגאון חיד"א ז"ל.

(ילקוט הגרשני קהלת)

דרשה

לחינוך בנין ביהכ"נ ומקוה

ועשו לי מקדש וכו' כששמעו מה"ש הקב"ה אומר למשה עשה לי משכן שאני מתאוה לשכון אצל בני התחילו אומרים למה אתה יורד לתחתונים, בנין נאה, שבחך הוא שתה"י כשמים שנא' תנה הודך על השמים, לבו לשמים, א"ל

עמרם נ"י אמר כי ידוע שברבות הסובה יש נ"ר להבדיל שהטיב עם בריותיו כי זה רצון הבורית ותכלית כל הבריאה להטיב עם בריותיו, ולפי השמחה יוכל להיות משני פנים, אחד ישמח בעבור שהגיע אליו השמחה, והשני ישמח בעבור שיש נ"ר להבדיל שנתקיים רצונו הטוב, וההבדל ביניהם כי השמח בעבור הנאת עצמו לא ישמח רק כאשר יח' לו חלק בהשמחה, אבל השמחה בעבור נחת רוח שיש להבורא ית' במה ששימח את בריותיו, זה ישמח בכל מין שמחה אפי' לא יח' לו שום חלק ונחלה בהשמחה, ח"ש וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים, לפי שיש נ"ר להקב"ה, לכן וישישו בשמחה פ"י כל שיש שמחה בעולם אפי' מעבר לים ג"כ ששים עליה, לאפוקי אותן השמחים להנאת עצמם הם לא ישישו בשמחה סתם רק בשמחתם ודפח"ח.

(ילקוט הגרשני תהלים)

היינו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו (עטר). ומחו' הגאון הצדיק מו"ה עמרם ז"ל כתב, חרפה לשכנינו, לאותם שכנים אשר המה בכור השפחה אשר תחת הרחיים אשר גם המה לעג וקלס לסביבותינו.

(לחם רב, תיקון חצות אות קפ"ז)

זרעו לעולם יהי' וכסאו כשמש נגדי, כירח יכון עולם, ועד בשחק נאמן סלה (סל-ל-לח). שמעתי (כמדומה לי בשם אדמו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א) דהנה יש מלך שמושל לבדו על בני מלכותו ויש מלך שמושל ביחד עם העם לפי עצת ראשי העם ומחוקקיו, והנה המלך המושל לבדו הוא בבחינת השמש שמאיר לבדו לעולם ואין זר אתו, אמנם המלך המושל ביחד עם העם הוא בבחינת הירח שמאיר ביחד עם צבאו וחילו כל כוכבי אור, והנה מהקב"ה שהוא מלך על כל העולם נוכל ללמוד איזהו דרך ישרה שיבור לו מלך בור', דהלא מצינו בבריאת האדם שאמר הקב"ה נעשה אדם ופרש"י שנמלך בפמליא שלו ללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן עי"ש, הרי לפניך שהקב"ה חפץ שלא ימליך מלך בעצמו בלבד כי אם לפי עצת ראשי העם אשר סביב למלך יחנו, ח"ש זרעו לעולם יהי'.

(ילקוט הגרשני תהלים)

ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ השמים שמים לה' וגו' (קטו-טו). פ"י דקשה למה הקדים שמים לארץ ולמה לא ברא ארץ קודם ע"ד אחרון אחרון חביב, ומתרץ כעצמו דאין חביב כעני' ה' יותר משמים משום דהשמים שמים לה' ואין להם בחירה, אבל והארץ נתן הבחירה לבני אדם לכך אם ימאסו ברע בטוב בחירתם המה חשובים יותר מצבא מעלה אשר בשמים ממעל (כמדומה לי שהוגדר לי בשם מו"ח הגאון הנ"ל נ"י).

(ילקוט הגרשני תהלים)

ראיתי בכית"ק לפרש כשם מחו' הגאון האדיר מו"ה עמרם ולה"ה בעל תשו' בית שערים, מאה"כ (קטקא) "מכל אורח רע כלאיתי רגלי למען אשמור דבריך ממשפטיך לא סרתי כי אתה הורתני", הכוונה כנ"ל הדרך אשר היה לפני, אורח סלולה כבושה לרבים ויחידי סגולה הוא ללמוד הטוב ע"י ההסתכלות כמה מגונים מעשי הרשעים, אולם אני לא באלה חפצתי, לא באלה בחרתי מעולם "מכל אורח רע בלאיתי רגלי" מנעתי רגלי מבוא באורח רע לצורך ולתכלית הלימוד "למען אשמור דבריך" ע"י ההתבוננות באורח רע ההוא, כי הלא לגוד עיני היה מעין היוצא מקה"ק בהביטי אל כל מצותיך "ממשפטיך לא סרתי" לא בשביל כי מאוסה היא הע"ז, כ"א בשביל "כי אתה הורתני" ומדברך נועצתי ודפח"ח.

(לחם רב, שם אות תתכ"ו)

אם עוונות תשמר יה וגו' (קל-ג). כתב מחו' הגאון מו"ה עמרם ז"ל עפ"י הקדמת נועם מגדים הידוע משוך חסדך

בחצו, זה הוא ברית, שחושב באמת שבתורה עשה, הא במילי דעלמא, שמתאזה לעשות כהעולם.

זה בן זומא אומר מצינו פסוק הכולל יותר בתורה שמע ישראל ה' אלקינו, כמו שצריך מקה לרבים, ה' אחד, כמו בן ליחיד ומועטים אך אומץ שהוא א"צ רק חבירו לכן, בן ננס אומר מצינו פסוק הכולל יותר ואהבת לרעך כמוך אני ה', שמעון בן פזי אומר מצינו פסוק הכולל יותר את הכבש האחד תעשה בבוקר, ועירב מצוה גוררת מצוה, ואת הכבש השני תעשה בין הערבים עמד ר' פלוני על רגליו ואמר הלכה כבן פזי שנא' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך, פי' כונת לכוך, את תבנית המשכן וכו', שניכר בקרבן כסף וטורה זה כי ה' שוכן בלבם אז מצוה גוררת מצוה, וכן תעשו לדורות.

זה ירושלמי יומא פ"ד ואת כל הבית צפה זהב שהי' זהב שעושה פירות, מצוה גוררת מצוה, וכדתנין תמן גפן של זהב הי' עומד על פתחו של היכל, אשתך כגפן פורי', פירשי' אשה שדמי' מרובין בני' מרובין, בירכתי ביתך, יהי' לה מקוה לטבול משום סרך כתה כנל' כדי שיהיו, בניך כשתילי ויתים סביב לשולחןך וגם אם צריך לזה מעות זהב הרבה עומד למעלה במדריגה מפתח ביהכ"נ, איך אחי ב"ר יצחק בשעה שבנה שלמה את ביהמ"ק צר כל מיני אילנות בתוכו, דרשויו כענפיו למעלה כן בנין הנאה ראי' על טוב לבב ובשעה שהי' אלו שבחוץ עושין פירות, וגוררין מצוה, אלו שבפנים עושין פירות, והתלהב ביראה ואהבה, אימת רבש"ע, ולא גררו מצוה, בשעה שהעמיד מנשה צלם בהיכל, שהי' רק צלם ודמות לאו"ה חיצוני, הד"ד ופרח לבנון, שיפרח ויוציא פירות, אומלל.

בר מצוה

בן י"ג למצוות: עי' בשורת בית שערים יו"ד סי' תל"ז.

תפלה

ומו"ח הגאון ר' עמרם שליט"א המליץ בדרשה אחת מאמר חז"ל "המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו" כי אם נפסיע ג' פסיעות (פארטשריטט) לשנות שם לשון ומלבוש היינו ג' פסיעות, אז תמה זכות אבות ואין תקוה שישמע ה' קול תפלתנו, כי תפלות אבות תיקנום ורק בזכותם שמע ה' ומקבל תפלתנו אף שאין אנו כדאים ודאיים ולכך אחז"ל המתפלל צריך שיפסיע הני שלש פסיעות לאחוריו ויתנהג בשם לשון ומלבוש כאבותינו הקדושים או יוכל לקוות כי תקובל תפלתו בזכות שלשת אבות ודפח"ת.

(ילקוט הגרשתי איכה ה')

ביאורים בנוסח התפלה

זכרנו בזכרון טוב לפניך. כתב מחו' הגאון בעל בית שערים ז"ל הכונה מה שהוא טוב לפני ה' ולא מה שהוא רק טוב לעינינו, וכן ופקדינו בפקודת ישועה ורחמים כי יש ישועה שאינה של רחמים ע"ד יש עושר שמור לבעליו לרעתו, והישועה שאנו משועים עליה תהיה של רחמים.

(לחם רב, ברכות השחר אות שיד')

ותראה לפניך עקידה וכו'. כ' מחו' הגה"צ בעל בית שערים ז"ל הנה הקשו המפורשים למה מיחסים העקידה לאברהם ולא ליצחק, ונ"ל עפ"י דברי חז"ל שהודיע לאברהם מקודם שלא יאמרו הממו וערכבו וא"כ הוא נסיון יותר לאברהם ביישוב הדעת מיצחק שעשה במהירות זה ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך, לא במהירות רק בלכב שלם ודעה מיושבת עכ"ל.

(לחם רב, ברכות השחר אות שיל')

הקב"ה חייבם שאני עושה כמו שאמרתם אלא תהלתי מלאה הארץ, בבנין נאה מחשבתו זכה יותר, וכ"ש בעיר קטנה שעושי' הלואה לזה וודאי ראי' מזה על מחשבתם הטובה זה מסורה והמלאכה היתה גדולה, מן הארץ עד לשמים גדול לא רם ודראי' כי בטורח גדול נעשה, זה והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה היותר, גם לפרוע הלואה אח"כ, זה והמלאכה לא ליום ולא ליומים – זה אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום אמר הקב"ה אם הלכת להתפלל בתוך ביה"כ אל תעמוד על פתח החיצון להתפלל, בשביל שחיצוניות נאה גם לאו"ה, אלא הוי מתכוין להכנס דלת לפנים מדלת לשקוד על דלתותי על דלתי אין כתיב כאן אלא על דלתותי, שיפוי החיצונית פותח לב הפנימי.

זה בעון שני דברים ע"ה מתים, עם העון ואינם עושים תשובה, על שקורין לאה"ק ארנא, יופי החיצוניות ועל שקורין לביה"כ בית עמא, יען שגם אור"ה בונין בית תפלה נאה – זה רב חמא בר חנינא ור' הושעיא הוי מטיילין באילין כנישתא דלוד אר"ה לר"ה כמה ממון שקעו אבותי כאן א"ל כמה נפשות שיקעו אבותיך כאן, שראי' שנפשם לה, לא הוי אית בר נש דלעין באורייתא, והיו צריכים להראות בזה – זה יודא ב"ר עאל לכנישתא שבק סנדליו, המפריד מן הארציות כי יפוי הארציות גורם מחשבה טובה ואולי' אמר אלו לא אזלי' לכנישתא לא אזלי' סנדליו, שבמק"א צריך להיות מופרד מן הארציות – אך כמה יודע איפוא שאין כונתם לדמות לאו"ה שאם עושין לש"ש מצוה גוררת מצוה ובונים אח"כ גם מקוה זה מה טובו אוהליך יעקב וכו' כנחלים נטיו וכו' וברכות ט"ז וארחב"ח למה נסמכו וכו' לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אוהלים מעלין את האדם מכף חובה, שעשה להתדמות לאו"ה, לכך זכות, עי' נחלים נודע שעשה לש"ש.

ובזה מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לומר לא יהא להם ביהכ"נ וביהמ"ד אמר מה טובו וכו', שאחר בנין ביהכ"נ עושין מקוה ובה אין חפצים וממילא לא יבנה ביהכ"נ – עם וירא משה את כל המלאכה – ועם מנין לעומד בביהכ"נ וכו' – ועם היכן הוא מצוי בביהכ"נ וכו'.

אך אומרים שיש מקוה בעיר גדולה אבל צריך להיות בכ"מ כמו שהשי' הוא בכל מקום, זה מקוה ישראל, צריך להיות בכל מקום כמו, ה', אך אומרים שהוא אין צריך לה רק חבירו ח"א דצריך לעשות גם בשביל חבירו כמו שהי' מושיעו בעת צרה, בשביל חבירו הצדיק וגם תחרות לביתם ביום ואית ב"י משום סרך בתה, זה מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, דילמא נפקי' מיני' בנים דמעלי יעקב פרדה את אברהם – אבל אם עושה להתפאר בפני אור"ה בונה ביהכ"נ ולא מקוה כי מקוה הוא חק כמ"ש רמב"ם סוף מקוואות ומונין ומשיבין על ישראל אך באמת גם הם מקבלים חוק עריות יען שאין מ... תאותם בצנעה אבל במקוה אין חפצים אפי' נגיד להם טעם מחמת תאוה לכן האיש החכם יגיד להם רק שהוא חק, זה ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את החוקים האלה ואמרו רק ובבעה"ט ר"ת ערוה וס"ת מקוה, כי ערוה אומרים ששומעים ומבינים ומקוה ק"ל ואתם תאמרו להם שמבינים זה כמו זה רק שהתאוה מעור עיניהם והכל חק, לכן ואמרו רק עם נבון וחכם הגוי הגדול הזה, שיורדים לסוף דעתם וכונתם.

זה שבת לי ע"ב כתיב ענה כסיל כאולתו, פי' אם הוא כסיל רק כאולתו שחושב שהדין עמו מצוה לומר לו טעם להסיר אולתו ממנו, וכתיב אל תען כסיל כאולתו, אם רוצה מחמת תאוה לעשות כאולתו אל תען אותו לומר לו טעם

שבת

סי' רצ"ב בטו"ז סק"כ הביא בשם התוס' דשבת פעמים לשון זכר דכתיב שומר שבת מחללו ופעמים לשון נקיבה דכתיב מחללי מות יומת ע"ש, ופי' אדמו"ח הגאון מו"ה עמרם בלום שליט"א כי מי שחושב שבת לשון זכר דהיינו שהוא משפיע, דמן השבת מתברכים כל ששת ימי המעשה, זה שומר שבת מחללו, אבל מי שחושב שהוא לשון נקיבה מקבל שפע ממה שמרויח בששת ימי המעשה זה מחלל השבת זה מחללי מות יומת ודו"ק ודפח"ח.

(ילקוט הגרשני א"ח ק"א אות נ"ד)

מחיה מתים כמאמרו. כתב מחו' הגה"צ בעל בית שערים ז"ל ששמע מפה קדוש הגאון בעל ייטב לב ז"ל בשם זקנו הגאון הקדוש ישמח משה ז"ל הכונה הצדיקים כשמוכירים שם שמים נפשם יצאה בדברם בהתפשטות הגשמית עד כלות הנפש רק הקב"ה ברחמי מחיה אותם, ח"ש הקב"ה הוא מחיה את המתים כמאמרו להיותם חיים וקיימים לעבודתו, עכ"ד וכן איתא בייטב לב פ' ויצא.

(לחם רב, ערבית לשבת אות א' תצ"ז)

התהלה והתפארת לחי עולמים. כמו שפי' אדמו"ח הגאון מו"ה עמרם שליט"א נוסח הפיוט התהלה והתפארת לחי עולמים, ע"ד מלך מהולל בתשבחות, כי אמנם מלך מה"מ הקב"ה לבדו מהולל הוא בתשבחות, אבל בור' אדרבה מזכירין גנות שכו מתוך שמדברין בשבח, ח"ש התהלה והתפארת, שלא יולד גנאי מתוך התהלה, כ"א התהלה והתפארת גם שניהם, זה אינו רק אצל חי עולמים משא"כ אצל בור' א"א שיהיו ביחד שני צמידים, התהלה והתפארת כאחד אגודים, כי מתוך שבחו אתה בא לידי גנותו.

(ילקוט הגרשני חלק האותיות סוף ח"ב מכתבים אות א')

אל אדון על כל המעשים. כ' מחותני הגאון בעל בית שערים זל"ה האדם אינו אדון על כל מעשיו על דבר והפכו, רק האחד הוא בטבעו ואם עושה נגד טבעו הוא אדון על מעשהו, אבל השי"ת "אדון על כל המעשים" ולכן "כרוך ומבורך בפי כל נשמה" אף שא"א להשיגו בשכל אנוש מצד עצמותו אבל ע"י אשר "גדלו וטובו מלא עולם" ע"כ "רעת ותבונה" של האדם "סובבים אותו" מצד פעולתו עכ"ל.

(לחם רב, שחרית לשבת אות א' תרכ"ז)

יום טוב

אחז"ל (יומא כ"ח) קיים אכרזהם אבינו כל התורה כולה וכו' אפי' עירובי תבשילין וכתבו תו"י לא ידע ר' אמאי נקט דך מצוה אמאי קילא לי' טפי מכולהו ע"כ, ונראה דהעולם מקשין האיך שמרו האבות שבת הא ב"נ ששבת חייב מיתה ותו' כס' מחנה לוי עפ"י שי' המ"ב שבמג"א סי' תמ"ח דדוקא גוי לישראל אינו נעשה שליח אבל נכרי לנכרי נעשה שליח וא"כ י"ל שהאבות עשו מלאכה כשבת ע"י גוי ועפ"י דינא דישאל אף שליחות לגוי ושמו שבת כראוי לו, ואי דאמירה לנכרי שבות ז"א דסובר כשי' דאמירה לגוי במקום מצוה מותר עיין רמ"א סי' רע"ז וסי' ש"ה וכאן הי' במקום מצוה שלא לעבור על יום ולילה לא ישבותו וכ"ז מצד ישראל אבל בב"נ יש שליחות ושפיר הוי כאלו הוא עשה מלאכה וקיים קרא דיום ולילה לא ישבותו (וכ"כ בתשו' מהרמ"ש א"ח סי' קמ"ה) אלא דתקשי לפ"ז למה הי' צריך עירוב תבשילין כיון שעכ"ח הי' צריך לעשות מלאכה ע"י נכרי א"כ הי' יכול לבשל בשבת ע"י נכרי אלא ודאי מוכח דאפילו לקולא יצא מדין כ"נ וא"כ היינו רבואת דקיים א"א כה"ת אפילו עירוב תבשילין דמזה מוכח דלקולא ג"כ יצא מדין ב"נ והי' כישראל גמור וא"ש.

(הגש"פ ערכי פסחים בסופו)

הגה"צ מחו' בעל בית שערים ז"ל כתב נא גבור וכו' כי אנשי כנה"ג אמרו הן הן גבורותיו, והסרת השגחה לטובה שייטיב מעשהו של אדם והנה כל אבריו משמר אדם בפתחת עין אבל בבת עינו משמר בעצימת עין זה כבבת שמרם והוא פלא ודפח"ח.

(לחם רב, סדר הקרבנות אות שצ"ז)

נקדש את שמך בעולם וכו'. כתב מחו' הגה"צ בעל בית שערים ז"ל יותר נקל לצאת ידי שמים מלצאת ידי הבריות לכן מתפללים שנוכה לקדש ש"ש בעולם כשם שאנו מקדשים אותו בשמים ממעל עכ"ל.

(לחם רב, תפילת שמ"ע אות תתט"ו)

וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות. ושמעתי קצת ממנו"ח הגאון ר' עמרם בלום זצ"ל והוספתי נופך משלי, דענין קדוש היינו מופרש ומובדל מכל תועלת פרטי ומכל כבוד עצמו, כמ"ש הגאון ר' שלמה קלוגר זצ"ל בשו"ת קנאת סופרים לבאר המשך הפסוקים בר"פ קדושים, קדושים תהי' כי קדוש אני ה' אלקיכם איש אמו ואביו תיראו, עפ"י מה שאחז"ל בפ' יודוך ה' כל מלכי ארץ, דבשעה שאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך אמרו לכבוד עצמו הוא דורש וכשאמר כבר את אביך ואת אמך חזרו והודו לדברות הראשונות, ח"ש קדושים תהי' שתהי' פרושים ומוכדלים מכל תועלת פרטי ולא תדרשו לכבוד עצמכם, כי קדוש אני ה' אלקיכם, פרוש ומובדל מכל תועלת פרטי ואיננו דורש לכבוד עצמי, והראי' לזה שהרי אמרתי, איש אמו ואביו תיראו ודו"ק ודפח"ח.

(ילקוט הגרשני לקוטים לפרקי אבות אות ו')

ועד"ז שמעתי מאדמו"ח הגאון מו"ה עמרם שליט"א שאמר לפרש, סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים, ואעפ"כ ולא שווה לנו, אין לנו שיווי ודמיון בכל האומות ודפח"ח וש"י.

(ילקוט הגרשני חלק האותיות ערך יוה"כפ')

אל הביטה דל כבודנו בגוים ושקצונו כטומאת הנדה. שמעתי לפרש כשם מחו' הגאון מופה"ד בעל בית שערים זל"ה עפ"י הבינה לעתים "תשימנו מדה לשכנינו ואויבינו ילעגו לנו" כל כך נבוינו בעיניהם עד שאפילו מי שעושה מריבה ומדון עמנו יבזהו לאמר האם ברש לא תבוש להיות עסקך עם היהודים וכדומה ח"ש "היינו מדה לשכנינו" ונקלותי עוד כעיניהם עד כי "אויבינו ילעגו לנו" מוסב על שכנינו העושים מדה עמנו ועיין והדברים עתיקים, ומכש"כ מי שמתחבר עם ישראל לקרבם ולסעדם בודאי נבזה בעיניהם נמאס, והנה בנדה כתיב ותהי טומאתה עליו שהיא מטמאה את כועלה, ח"ש דל כבודנו בגוים ונהי בעיניהם ושקצנו "כטומאת הנדה" שמתמאת אשר מתחברים אלי' לקברה. עוד שמעתי כאשר יתנו גדולה לישראל אפילו חירות אשר כאמת בדין ובמשפט מגיעים להם, יתנו להם לאט לאט, יפתחו חלונות בית מאסריהם מעט מעט וכבוד זעיר שם זעיר שם יתנו להם לא כן כאשר רוצים לגזור גזירה לפתע פתאום יחרצו משפט, ואם ביום א' לא נרגש שום דבר המעיק, למחרתו ניתן דת להשמיד וכו' שונאיהם של ישראל ממש כטומאת הנדה כיון שראתה הרי היא טמאה מאותו רגע והלאה עד כי תטהר, יד"ר שיטהרנו ב"ב, כן שמעתי.

(לחם רב, שם אות תתקצ"ח)

ובל בניך למודי ה'. כתב הגאון בעל בית שערים ז"ל ביהמ"ק נחרב בשביל בטול תורה ותקן לזה בלמוד תורה, וכן נחרב בשביל שנאת חנם ותקן לזה ורב שלום בניך ושניהם יחד א"ת בניך אלא כוניך עכ"ל.

(לחם רב, שיר הכבוד אות תשי')

מעות לצדקה ולגמיה, או העולם מיד עיף ויגע ועומד ממושבו וינס ויצא החוצה, ח"ש על שלשה דברים העולם עומד ממושבו, על התורה של החכם, ועל העבודה של החזן, ועל גמיה כשמבקשים ממנו מעות לצדקה ולגמיה ע"כ דפח"ת.

ועד"ז שמעתי מידידי הרב הג' דק"ק לאדאש ז"ל (בעהמח"ס ילקוט הגרשונים) עמ"ש במתני' יומא פ"ו שני שעירי יה"כ מצותן שיהיו שניהם שוין במראה ובקומה ובדמים, דהנה שמע מפי חותנו הגאון ז"ל אבדק"ק ב' אויפאלא מה דמרגלא בפומא דעלמא כשמבקשים מעות על איזה דבר טוב יאמרו לו תאמין לי איך האב קיין קרייצער בייא דער נשמה, וזה טעמא בעי הלא המעות אינו גנוזה בנשמה אדם רק בגוף בכיס שלו או בדבר אחר, אבל כשנשום לב על זה דבריו הוא אמת וצדק, כי על צורך הנשמה באמת אין לו, ובוזה מקמץ, אבל על צורך הגוף יש והנה זה בא לרמז המשנה בשני שעירין שהי' אחד לה' ואחד לעזאזל ומדרך העולם שהוצאות על צרכי עזאזל והוא על הבלי עוה"ז מרובה אצלם מצרכי לה' כי רק לעשיית המצות שהוא צורך לה' יחוס, וע"ז בא לרמז המשנה שמצותן שיהי' עכ"פ שניהם שוין ולא ירבה בעזאזל ממה ששייך לה'.

(חזון ישעי' – לר' ישעי' הלוי יונגרייז)
(קבלנו מאת מוה"ר דוד שלמה יונגרייז שליט"א)

לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל' ע"א). ובכתבי קודש של מו"ח הגאון ר' עמרם בלוס זצ"ל מצאתי שכ' בדרך הלצה שלכך נקראו סופרים, מפני שכן דרך הסופרים למצוא חסרונות בתפילין, וכן הת"ח מוצאים חסרון בתפילין דמרי עלמא שכתוב בהם מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, והם מוכיחים את ישראל תדיר ומראים להם חסרונות במעשיהם ושאינם כ"כ גוי אחד בארץ, וע"כ נקראים סופרים עכ"ר.

(ילקוט הגרשתי קנטרס אחרון אות ב"א)

משמת ר"ג ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב והיינו דתנן משמת ר"ג בטל כבוד התורה (מגילה ב"א ע"א). וע"כ נ"ל יותר מה ששמעתי ממו"ח הגאון מ' עמרם בלוס זצ"ל דכוונת חז"ל דער ר"ג היו למדין תורה מעומד ר"ל שהיה להם ממון לפרנס את עצמם, כמו שאחז"ל בפ' ואת כל היקום אשר ברגליהם זו ממון של אדם שמעמידו על רגליו, ח"ש שהיו למדין תורה מעומד, שלא היו צריכים שום חיוק וסמיכה מאחרים, ולכן היו מכובדים בעיני העם והיו דבריהם נשמעים, אבל משמת ר"ג ירד חולי לעולם, חולי הרגלים שלא היה להם ממון שמעמיד האדם על רגליו, והיו למדין תורה מיושב, ר"ל שהיו יושבים מסומכים מן הבעלי בתים, וכמו שאחז"ל כל ישיבה שאין בה סמיכה עמידה טובה הימנה, ח"ש שהיו למדין תורה מיושב, שהבעלי בתים ועשירי עם תמכו בידם מזה אחד ומזה אחר, אבל ע"כ בטל כבוד התורה כי חכמת המסכן בוויה ודבריו אינם נשמעים. ח"ש והיינו דתנן משמת ר"ג בטל כבוד התורה, עכרפח"ח ש"י.

(ילקוט הגרשתי מס' מגילה)

בני ציון היקרים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש (איכה דב). ומו"ח הגאון מו"ה עמרם בלוס שליט"א פי' בקישור עם הפסוק שלאחריו "גם תנין חלצו שר הניקו גוריהן בת עמי לאכזר כיענים במדבר, דהנביא קמתמה בני ציון היקרים המסולאים בפז, דהיינו שיש להם עשירות זהב ופז רב, איכה נחשבו לנבלי חרש, שאין מכבדים אותם, והלא מעשה ידי יוצר הוא, פי' כמו דרבי מכבד עשירים, לפי שהמלך מה"מ הקב"ה חפץ ביקרם ומכבד אותם, כמו כן גם אנו צריכים לכבד אותם, לזה השיב, גם תנין חלצו שר הניקו גוריהן בת עמי לאכזר כיענים במדבר, פי' לפי שהם אכזרים ואין נותנים צדקה א"כ עכ"ח עושר שמור לבעליו לרעתו

ותערב לפניך וכו'. כתב מחותני הגאון האדיר בעל בית שערים ולה"ה אם עתירתנו הוא חשוב לפני השי"ת כעולה וכקרבן א"כ לכאורה ליכא גלות השכינה כיון שתפילה הוא כקרבן וא"צ גאולה לזה אמר אנא רחום ברחמך הרבים השב וכו' וסדר העבודה לירושלים ותחינה עינינו וכו' כי מבקשים גאולה למען טובתנו ונפשינו וגם שתראה העבודה בעינינו ונשבע מטובה כמ"ש י"מ על שבעינו מטובך משא"כ בתפילה לבד אין העין שבע עכ"ל בקצרה.

(להם רב, מוסף לשלש רגלים אות ב' ל"ד ומובא גם בעטרת פו הל' נשיאת כפים עמ' מ"ב)

ראש חודש

כתב מחו' הגאון האדיר מו"ה עמרם ז"ל כי הל"ל הוא ר"ת הרופא ל'שבורי לב, ורמז עפ"י מ"ש חז"ל (בשער חשבון הנפש) מי שמאסף תינוק הביתה ומגדלו בתוך בניו אינו יודע ומכיר שצריך להודות כי נתגדל בהרחחה ולא הרגיש לחץ העוני והדוחק, אבל אם מוציא אסיר מבית כלא, ימלא פיו תודה, כן אם יש לאדם שבירות לב וניצול ממנו אז יודע להודות לה' המצילו, ח"ש הרופא לשבורי לב אז יודע לומר הלל עכ"ר.

(להם רב, הלל אות א' תתקס"ח)

ראשי חרשים וכו'. כתב מחו' הגאון בעל בית שערים ולה"ה כי בשעיר ר"ח כתיב חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' והוא במחשבה, וזה זבחי רצון, קרבן על הרצון לכפר בעד מה שסגור בהם, ואם המחשבה טובה גם הבנים טובים וזה לכל תולדותם עכ"ל.

(להם רב, מוסף לר"ח אות תתקפ"ד)

ברכת המזון

ואל תצריכנו לידי מתנת בור'. כתב הגאון מחו' בעל בית שערים ז"ל מתנת עשיר שהוא בלא לב, ולא לידי הלואתם היינו מתנת עניים שהם מלוי ר' עכ"ל.

(להם רב, ברכהמ"ז אות א' רל"ז)

תורה עבודה וגמ"ח

ויבא יעקב שלם אמר רב שלם בממונו שלם בתורתו (שבת דף ל"ג ע"ב), פי' מו"ח הגאון מ' עמרם בלוס ז"ל בהקדמה לתשו' בית שערים חא"ח, עפ"ד חז"ל למה נקרא שמה תושיה מפני שמתשת כחו של אדם, אמנם ידוע דזה רק בלומד תורה שלא לשמה, אבל בלימוד תורה לשמה אדרבה התורה תוסיף תת לו כח וגבורה, (וכנודע מהגאון כתב סופר ז"ל שפי' בזה מאמה"כ לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, אם לומד רק בדרך עצה להתפרנס ממנה אז ותושיה מתשת כוחו, אבל אם לומד כדי להבין אמרוהיה אז לי גבורה). והנה ת"ח עני ואביון לומד עפ"י הרוב שלא לש"ש רק בשביל שיחזיקו אותו עשירי עם ויתנו לו פרנסתו, אבל ת"ח עשיר שאינו נצרך לבריות הוא לומד לשמה, ח"ש ויבא יעקב שלם שהיה שלם בגופו, ואעפ"י שהיה שלם בתורתו, עכ"ז לא התישה התורה כחו ונשאר שלם בגופו, והטעם יען שהיה שלם בממונו, ולא היו עיניו נשואות למתנת בור' וממלא למד לשמה, וזה אדרבה מוסיף גבורה כנ"ל, ודפח"ח. (ובס' בית שערים הנ"ל לא נדפס ההקדמה ממו"ח הגאון זצ"ל ולא ידעתי למה השמיטוה).

(ילקוט הגרשתי מס' שבת)

ולפי שאמרו חז"ל אין לך דבר שאין לו מקום, אכתוב גם מ"ש מו"ח הגאון מ' עמרם בלוס זצ"ל בדרשה א' בדרך הלצה, דהנה עינינו הרואות כאשר העולם יושב בבתי משחק כגון (טהעאטער צירקוס מאוי וכו') גם אם ימשוך השחק כל אותו הלילה נשאר העולם יושב על מושבו ולא קם ולא זע עד תום כל השחק מרישא לסיפא, אבל כאשר העולם יושב אצל הדרשה שדורש החכם בדברי תורה, או אצל התפלה שמתפלל החזן בביהכ"נ, או בביתו כשמבקשים ממנו איזה סך

וא"צ לכבודם (ח"ש רבי מכבד עשירים לפי דרכי ה' עשיר ולא ה' צריך להם לכן היה סבור שנותנים צדקה ודאיים הם לכבוד). (ילקוט הגרשני איכה)

בשעה שהחכם יושב ודרוש

רבי יהודה חכם לכשירצה (גיסין ס"ז ע"א). עי' ברש"י ובמהרש"א ובעין יעקב ובהגהות הג' מהר"ץ חיות ז"ל מ"ש בזה – ומפי מרח הגאון ר' עמרם בלום זצ"ל בעהמ"ח שירת בית שערים שמעתי דהת"ח הממונה מן הצבור לדרוש להם דרשות בהלכה ואגדה בכל ש"ק או בכל ש"ק שמברכין התורש כנהוג, זה מוכרח לדרוש ואינו תלוי ברצונו אי בעי דריש ואי בעי שתיק דהא נוטל פרס מן הצבור עבור זה וא"כ הוא מוכרח לדרוש, ע"כ לא בכל עת מסתייע מלתא שיהא דורש טוב, אלא לפעמים אומר דברים טובים וערבים לאחן שומעת, ולפעמים היתה טובה לו השתיקה, אלא מה יעשה והוא מוכרח לדרוש אם טוב ואם רע, וע"כ לפעמים אומרים עליו השומעים את דבריו, שאינו חכם – אבל ר' יהודה לא ה' ממונה מן הצבור לבשר צדק בקהל רב וא"כ ה' תלוי ברצונו אי בעי הוה דרש ואי בעי הוה שתיק, ולכך לא ה' אומר ד"ת אלא כשחידש איזה דבר נפלא ונחמד מזהב ומפו רב, ולכן בכל עת שאמר ד"ת ברבים היו אומרים עליו שהוא חכם ומחדש בטובו דברים נפלאים שלא שמעתן אחן מעולם – ח"ש איסי בן יהודה, רבי יהודה חכם, יען שאינו מוכרח לאמר ד"ת ברבים אלא – לכשירצה – ע"כ דפח"ת.

(ילקוט הגרשני מס' גיטין)

מה שרציתי לעשות סמך למנהג קדוש אבינו מאור הגולה וצוק"ל בדרשה שכל העולם דורשים תחילה שמעתתא ואח"כ אגדתא והוא עשה להיפוך שדרש תחילה אגדתא ואח"כ ההלכה והרי כאן בגמ' ב"ק ס: חזינן שדרש אגדה ושמעתתא והקדים אגדה להלכה ולהנ"ל לא דרש שני דברים רק דבר אחד בלול מאגדה והלכה וכן משמע לישנא דגמ' דאמר אימא לכו מילתא דשוויא לתרויכו נראה בפירוש שהוא רק דבר אחד והוא מה שאנו קורין דרוש, אמנם נ"ל שכל מנהג יש לו טעם והוא עפ"מ ששמעתי דמשה דורשים אגדה תחילה דע"י המוסר מעוררים חו"ש דינים על ישראל לכן אומרים תחילה פלפול וקוב"ה חדי בפלפול וממתק הדינים ועי' יע"ד ח"ב ריש דרשה א' והנה אמרין ע"ז ד' ע"ב אר"י לא ליציל אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייאת וכו' ואמרין בגמ' משום דשלוש שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה ותורה דכתיב בה אמת וכו' אין הקב"ה עושה לפמשוה"ד הרי דבתורה דכתיב בה אמת יש לחוש דילמא מיפקד דינא לכן מי שדורש פלפול יקדים הפלפול כדי שהקב"ה חדי בפלפול אבל מי שאומר בהלכה תורה דכתיב בה אמת יותר נכון לדרוש בסוף דאם ידרוש תחילה הקב"ה שומע לתורה דכתיב בה אמת דילמא מיפקד דינא ושפיר עביד קדוש אבינו שדרש הלכה לבסוף.

(שו"ת שארית יחודה ס' ע"ז)

אגודה באהלך עולמים

בגמ' יבמות דצ"ו ע"ב אמר ר"י אמר רב מ"ד אגודה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לדור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז דאמר רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר, ויפה ביאר בזה אדמו"ר הגאון מו"ה עמרם נ"י אבדק"ק ב' אויפאלא יצ"ו, מאמרם ז"ל (סוף מס' תמיד ל"ב). דשאל אלכסנדר מוקדן את זקני הנגב, בימא יאי למידר או ביבשתא אמרו לו ביבשתא דהא כל נחותי ימא לא מיתבא דעתיהו עד דסליקו ליבשתא, פי' דאיתא במ"ר קהלת ב' מעות לא יוכל לחקן, דעוה"ז דומה ליבשה והעוה"ב דומה לים, אם אין אדם מתקן לו ביבשה מה יאכל בים, והנה אמרו ז"ל במס' אבות יפה שעה אחת

בתשובה ומעט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, ועל כן צריך האדם להשתדל לזכות את הרבים, למען יוכל לפעול מעט גם אחרי מותו ע"י תלמידיו וחי יחי' בשני עולמים, ח"ש בימא יאי למידר בעוה"ב הדומה לים או ביבשתא יאי למידר בעוה"ז הדומה ליבשה, א"ל ביבשתא, דהא כל נחותי ימא, כל הצדיקים חוזכים לעוה"ב, לא מיתבא דעתיהו עד דסליקו ליבשתא, אין להם קורת רוח בעוה"ב, עד שידעו שהם חיים וקיימים גם בעוה"ז, וכמו שביקש דוד אגודה באהלך עולמים ודפח"ת.

(הקדמת ספר ילקוט הגרשני – חלק האותיות)

כבוד תלמיד חכם

בשבת דף קי"ט ע"ב כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו. שמעתי ממורי חמי הגאון מהר" עמרם בלום זצ"ל, דכבר כתב היעירות דבש בפסק לשוא הכיתי את בניכם מוסר ה' לא לקחו, דברורות הקודמים מי שהיה לו בת בעלת מום, חיגרת או סומא היה נותנה לבן תורה, אבל עתה לשוא הכיתי את בניכם, כי גם זה אין עושים, ומוטב שתלכין ראשה ואל ישאנה ת"ת. ח"ש כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו, כלומר אם הכהו ה' בבית אילמת או חיגרת אין לו רפואה.

(ילקוט הגרשני סוף מס' פסחים)

שומר פיו ולשונו

ומה יפה המליץ מו"ח הגאון החריף נ"י בפי' המשנה אבות פ"ה ולא נמצא זכוב בבית המטבחים דידוע שהזכוב משל לבעל לשה"ר כמו שהזכוב פורח על הגוף ממקום למקום עד שמוצא פצע וחבורה ומכה טריה לשאוב וזהמא ממונה כן גם בעל לשה"ר מניח כל המעלות שיש לאדם ועומד רק על החסרונות שלו ואם ככה הוא עושה אין שום ייחוס בכח הדיבור שיש בו ואדרבה הבהמה טובה ומשובחת ממנו, ח"ש ולא נמצא זכוב בבית המטבחים כי שם בביהמ"ט אנו מוכרחים לומר שאין זה אכזריות לשחוט הבהמה לפי שאדרבה ע"כ עולה ממדרגת חי למדרגת מדבר, א"כ צריך מאד לשמור כח הדיבור ושלא לחלל מוצא שפתיו בלשה"ר ורכילות ושקרים וכדו', והראשונים כתבו דהיינו פי' הגמ' חולין י"ז רב ששת בדק (להשו"ב) בריש לישנא פי' אם שומר פיו ולשונו ודפח"ת.

(תפארת למשה – דרוש בים ו' אדר תרח"ס פאקש, מאת גרשון הק' שטערן חזון הגאון המפורסם תבל הבס"ק וז שלשלת היחסין מו"ה עמרם נ"י אבדק"ק ב' אויפאלו יצ"ו, עמוד ד' בהערה)

שלום ומחלוקת

ועיקר הכל שיהי' אחדות בין ישראל ואז הקב"ה מכפר להם כמו שפי' אדמו"ר הגאון מו"ה עמרם שליט"א מאמרם ז"ל בסוף יומא מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, כי המקוה מטהר באשבורן כשהמים מכונסים ביחד וכשישראל ג"כ בבחי' זו שהלכבות קרובים ומכונסים ביחד אז הקב"ה מטהר את ישראל.

(ילקוט הגרשני חלק האותיות ערך יוהכ"פ)

מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים (ברכות ל"ב). שמעתי מפי מו"ח הגאון רבי עמרם בלום זצ"ל שאמר בדרשה אחת, ביאור מאמר זה עפ"י מ"ש חכמי המוסר, דשאלו לברזל מפני מה קולך נשמע כל כך בעת שמכים עליך, והחזב בעת שמכים עליו אין קולו נשמע כל כך, והשיב הברזל, הטעם פשוט כי החזב לא מכה אותו החזב שהוא אחיו, רק הברזל, שהוא זר אליו מכה אותו, לכן אינו צועק כל כך בעת שמכה עליו, אבל הברזל מכה אותו הברזל שהוא אחיו וקרובו, זה כואב מאוד, שאחים וקרובים יבו זה את זה, ולכך הברזל צועק מאוד בעת שמכה עליו ברזל אחר. ח"ש מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל, (פי' חומה הצועקת כברזל, שישראל שהם אחים מכים זה את זה), בין ישראל לאביהם שבשמים, דמה שישראל

בית שערים – ליקוטים

רצג

עצמן מצערים זה לזה, הוא העושה פירוד ומסך המבדיל בין ישראל אביהם שבשמים ודפח"ת.

(ילקוט הגרשוני ברכות)

אך לפעמים מצוה לחלק כפי' כתי"ס זי"ע סוד מרע ועשה טוב, לתכלית זה לבער הרע ולפעול טוב אז גם מי שהו' תמיד בקש שלום רדוף ועושה שלום, אך לתכלית מקודש ורדפהו צריך לרדוף את השלום וכפי' אאמירר זצ"ל אבוקה להבדלה מצוה מן המוכרח, דאבוקה הוא מל' ויאבק איש עמו דלתכלית המקודש להבדיל ולהפריד את הרע מטוב מצוה לעשות מלחמה וללחום מלחמת ה' צבאות או האבוקה היינו הפירוד מצוה מן המוכרח. ועי' שו"ת בית שערים ארח סי' שט"ז.

(כתי"י שיבת ציון – ליקוטי אגדה)

ומהו' הגאון המפורסם בעל בית שערים ז"ל כתב נראה עפ"י ששמעתי ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש, כי נחש אינו מדבר מחמת איבה, וכן ת"ח נקמתו תהיה שישתוק ולא ידבר וזה מה שנוגע לו כי ריח וזחלה יעמוד לו ממק"א וסומך ה' לכל הנפלים חזקף לכל הכפותים עכ"ל.

¹ (לחם רב, פרק שירה אות ק"ה)

תשובה

ומהו' הגאון מופה"ד בעל בית שערים ז"ל כתב תשובה היא מצות עשה ואיך יחפוץ ה' במצות עשה זו שהוא רק אחר החטא, אך מי שלומד תורה אף שקרוב לעבודת ה' חושב עצמו רחוק וצריך תשובה, וזה "השיבנו אבינו לתורתך" ואז אף אם "וקרבנו מלכנו לעבודתך" מ"מ "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", יען שחושב עצמו רחוק, וא"כ ניתא "בא"י הרוצה בתשובה" עכ"ל.

(לחם רב, שם אות תתכ"ז)

עניני שו"ע אורח חיים

לא מהני זה רק שיהי' של נכרי ולא של ישראל.

ושאר הדברים פא"פ אדבר עמך והי' שלום מנאי חמץ,
עמרם הק' בלוחם

(בסוף תשו' א' לחתנו הגאון מוה"ר יוסף צבי סופר אבדק"ק שאמשאן
- בחי"ק)

הגעלת כלים המצופים זכויות

בענין הכשר כלים המצופים בגליח לבן שהוא מוצרס אין תקנה בהגעלה רק בליבון שימלא אותם בגחלים בוערות בפנים עד שקש נשרף עליו מבחוץ כ"כ מהרמשי"ק [יו"ד] סי' ק"מ, ואבא מארי מאוה"ג בעל תשו' בית שערים זצ"ל דכירנא שהחמיר בזה ולא התיר הליבון וזה איזה שנים שמעתי מאחי מורי המנוח הגאבדק"ק האנשוויץ זצ"ל שאם מושחים הכלי מבפנים ומבחוץ בשמן ונותני' הכלי לתוך האש הוא מתלבן היטב ואין בו חשש קלקול ואין חשש דחיים עלי' שיפקע וכעת מצאתי כן בתשו' מהרש"ם למאוה"ג מברעזאן זצ"ל ח"א סוס"י נ"ג שכתב ג"כ כן ואין חשש כבעל נסיון כי אנכי נסיתי איזה פעמים והנה אמת נכון הדבר שנתלבן הכלי בלי קלקול לכן כשבא שאלה כזו לידי סמכתי להורות כד' המקילין הנזכר - אבל לענין כלי חמץ לפסח צריך אני להתיישב עוד.

(כת"י שרת שיבת ציון)

המתפלל סליחות

יורד לפני התיבה לשאר תפלות

בהי"ת יום ב' פ' נצבים תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. כתקוע שופר לחיים טובים ומתקיים יכתב ויהתם לאלתר בספרן ש"צ הב' חר"ב יו"ש מהו' משה נחום בלום נ"י בק"ק ב' אויפאלו יצ"ו:

הנני בזה ע"ד שאלתו ע"ד תפילה לפני התיבה ביום' הסליחות עת יאהרצייט מר אביו הגאון בעה"מ שו"ת בית שערים זצ"ל ומעל' הביא דברי מג"א סי' תקפ"א בשם מ"צ שכתב אפי' מעריב ונחלקו בזה האחרונים איזה מעריב אי מעריב שלפניו כמ"ש בהד"י בכלבו או אמעריב שלאחריו ואתרווייהו קשי' דעל מעריב שלפניו מה גמור שייך דזה המתחיל ועל מעריב שלאחריו הא שייך ליומא אחרינ' דהיום הולך אחר הלילה. והנה לפי פשטות הדברים ודאי נראה דקאי על מעריב שלפניו דהא דינ' הכי בכל ימי הסליחות ואי קאמר ערבית שלפניו וגם שלאחריו כמ"ש בשם מטה אפרים קשה א"כ ע"כ צריך להתפלל כל ימי סליחות מה"ט דמי יתחיל ומי יגמור זולתו. וכן ראיתי בגליל העלין אשר שם מדקדקי' מאוד במנהג זה שכל מעריב שלפניו מתפלל בעל תפלת סליחות וחורר חלילה כמו כן ברה"ה ומעל' הביא בשם אביו הגה"צ זצ"ל דבר הגון ומתקבל דכן פירוש' דעכ"ח המתפלל סליחות מתפלל ערבית שלפניו ויגמור המצוה בת' סליחות דאם אחר יתפלל נימא לי' גמור ולא יכול להתפלל סליחות מי שבייר הקהל ודפח"ת. ובענין זה ע"ע בספר נהג כצאן יוסף הל' ימי הסליחות אות ז' ובשרית בנץ שלמה סי' ל"ז.

(שרית לבושי מרדכי אורח ח"א סי' ק"ב,
והביאו גם בשרית מהר"ם בריסק ח"א סי' קכ"א)

מבואר במג"א סי' תקפ"א סק"ז דהמתפלל סליחות מתפלל כל היום אפי' ערבית משום דהמתחיל במצוה אומרים לו גמור והוא תמוה דאיך שייך על ערבית הקודם לסליחות המתפלל במצוה אומרים לו גמור ועי' מחהש"ק שעמד בדבריו, ופי' כ"ק אאמור' מאור הגולה ז"ע הכ"מ דהפי' כך כיון דאמרי' המתחיל במצוה אומרים לו גמור א"כ זה שמתחיל להתפלל ערבית יצטרך להתפלל ג"כ סליחות כיון שהוא התחיל במצוה לכן אמרי' שמי שמתפלל סליחות יתפלל ערבית מקודם כדי שיהי' הוא המתחיל במצוה ויאמרו

ברכת תפילין של ראש

דקדקתי אחרי אדמרח הגאון הצדיק שר התורה מו"ה עמרם בלום שליט"א ושמעתי שגם הוא נוהג לומר על מצוות בחולם.

(ילקוט הגרשני אורח קנ' אחרון אות ט"ו,
ובתשובה מבט הג"ר בן ציון שנדפסה בתחלת הגרש"פ ערבי פסדוס)

הוספות בנוסח התפלה

על דבר אשר שאלני אודות מה שיש מוסיפין הרבה דברים בתפלת שמ"ע והרי הטור סופר ומונה מס' ק"ג עד סי' קכ"ג כל ברכה וברכה כמה אותיות הוא נגד כמה פסוקים וא"כ מוציאין הדבר מן המכוון. הנה בימי זרפי שאלתי דבר זה לקדוש אבי מאור הגולה זצוק"ל והשיב לי דבמה שמוסיף לא נפסד הכוונה רק במה שגורע נפסד הכוונה. וכמה גדולים דברי חכמי ישראל ואפי' שיחת חולין שלהם צריך לימוד ומצאתי שכן מפורש ברמ"א אורח סי' רס"ג דהאשה ששכחה פ"א להדליק מדלקת כל ימיה ג' נרות כי יכולין להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחר ובלבד שלא יפחות, הרי מפורש כדבריו. ועי' בשרית בית שערים אורח סי' שס"ה.

(שרית שארית יתודה סי' י')

ימי אמירת תהלים בביהכ"נ

ראיתי בבית מדרשא של קדוש אבי מאור הגולה זצוק"ל שלא היו אומרים תהלים בימים שאין אומרים תחנון וכמדומה שראיתי באיזה מקום שגם החת"ס נהג כן, ועפ"ז הייתי מתקן פה שהתחילו לומר תהלים בבוקר מידי יום ביומו שביום שאין אומרים תחנון אין אומרים רק היה"ר הקצר כדי שיוודע לרבים שהוא קצת יו"ט לכן מי שרצה לנהוג כן רשאי אבל גם מי שאומר שע"מ יפה הוא עושה ואין בזה שום דבר ברור ועיי' בשרית אמרי אש אורח סי' נ"א שכתב על כיוצא בזה וטוב לבן תורה שישמט להורות בענינים כאלה מ"מ לאהבתו אהבת נפש לא אוכל למלט נפשי.

(שרית שארית יהודה סי' פ"ח)

עשויות מי בראזא בשבת

בדברי שו"ת מהרש"ם ח"א סי' קמ"א נהי דלא קי"ל כוותי' בנידון שלו לאסור לעשות בראזע פילווער וסאדא ביקארבאנא בשבת משום מוליד כח הרתיחה אלא כהגאונים המתירים השערי צדק ויד יצחק וכן שמעתי מפי כ"ק אאמור' הגה"צ אבדק"הי ניהייעל (שליט"א) זצוק"ל שאמר שראה לעשות כן בשבת בבית מור הגאון האדיר ר' עמרם בלוחם זצ"ל בעל בית שערים בהיותו אב"ד ור"מ בקה"י מאד.

(שרית באר משה ח"ח סי' רמ"ה)

תפלת אבל לפני התיבה

עיינ' בתשו' מהר"ם שיק אורח סי' קפ"ג שהביא בשם מרן חת"ס דאבל לא יתפלל לפני התיבה ברה"ח ותנוכה כלל ובתשו' הריב"א סי' כ"ה כ' שלא יתפלל רק אשרי ובל"ג ומנחה ומעריב בימים שאומרים הלל ועובדא ידענא שאאמור' הגאון זצ"ל הנהיג כמ"ש מהר"ם משמיה דחת"ס. (אות ציון ערך אבל)

דינים במכירת חמץ

ומ"ש בענין מכירת י"ש פשוט שצריך למכור לגוי הי"ש מכירה גמורה קודם פסח ושלא ישלם לו דבר קצוב בשביל טורח מכירתו רק ימכור לגוי בפחות כדי שיהי' לגוי רווח ובשביל זה יעשה הגוי וגם צריך לשכור לו החדר והמקומות שהחמץ עליו ולא ישתמש ישראל באותו חדר בפסח כלל משום דילמא אחי למיכל אם לא במחיצה י"ט ואם אין עושי' כן יש למחות בידם, ואינו דומה לשבת דשם אם יש לנכרי חלק אדעתא דנפשי' עבד ומותר אבל חמץ

בית שערים – ליקוטים

רצה

המזרח מדברינו כי הדין דין אמת כמ"ש המג"א דבבב"א ת"ב אסור בעשיית מלאכה ויש טעם וסברא להחמיר יותר כלילה מביום והיינו במלאכה שיש בה משום הסתת הדעת דאבילות דאתחלתא דאבילות הוא, וכ"ש בנידון שלפנינו במש"ק דירצא מעונג לאבל ומתהפכת עונג לנגע נראה בבית ה' אשר הורס דיש לחוש להסתת הדעת או שלא יכנס אל לבו כשיעסוק במלאכתו, משא"כ בכל ת"ב דעלמא דכבר מתחיל באיזהו דברים בעת"כ יפה דן ויפה הורה.

והנה מ"ש פר"מ נ"י שירה עליו א' מן הלומדים חיצו השגה על הוראתו להיות שא' מן ב"ב שבר מן אקרו"ט שחיטת בהמות (הנקרא בריעפעלגלד) ויש לו לשובר פסידא אם לא ישחוט השוחט כליל ת"ב והוא דבר אבד ואפי' ספק דבר אבד מותר דדבר האבד בת"כ דמותר נלמוד מדבר האבד בחוה"מ דמותר ושם נאמר במג"א רס"י תקל"ז בשם הש"ך דאפי' ספק דבר האבד מותר, ופר"מ נ"י השיב ע"ז וחזק הוראתו דלא מקרי ד"א רק כשמפסיד מקרנו, אבל לא הפסד מן הריח כמבואר בהלכ' חוה"מ ובי"ד סי' ש"פ, ובגדון שלפנינו ליכא רק הפסד מן הריח בחשבון כל השנה ששכר הנ"ל מאקרו"ט, ועי' שו"ת בית שערים ארח סי' ר"א וע"ז חזרו ופקפקו מקצתן כי יש לדמות דבר זה למ"ש מג"א סס"י ר"מ [צ"ל רמ"ד] סס"ק ח"י דחושבי"כ"י בפ"ע ונראה כאלו מפסיד מכיסו לפי חשבון היום והה"נ בגדון זה, יפה השיב פר"מ נ"י כי הענינים רחוקים זה מזה כרחוק מזרח וכו' התם בגדון של המג"א ישראל מנכרי לכל השנה ונכרי משכיר לו לפי חשבון הימים במספר השנה וגם שבתות בכלל דמשכיר לו הנכרי שלו, ע"ז כ' המג"א כשנבוא לחשבון כ"י בפ"ע יצא לו לשנה הפסד מקרנו ביום השבת כי הנכרי העלה בחשבון הימים גם יום השבת משא"כ כאן ששכר מאקרו"ט השחיטה מכל השנה בזמן המותר לשחוט ע"פ הדין וע"פ הוראת מרא דאתרא ואלו ימים שאסורים לו ע"פ חכם העיר א"א להעלות בחשבון בפ"ע דאלו לא השכירו לו מעיקרא, ואין לחשוב אלא פסידא דקרנא מכל השנה בכללו אלו דבריו תשובתו תשובה שלימה היא וחלוקו חלוקא דרבנן הוא.

הכלל הוראתו בקדושה היא ואין בה פקפוק ונפתל כלל, וה' יראנו אות לטובה ונוכה לחזות בבנין ציון וירושלים, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, הכ"ד אוה"נ דש"ת. פה מרחץ מיידלינג כאור בוקר ליום א' טריב מנחם אב תרכ"ז לפ"ק.

הק' אברהם שמואל בנימין ב"הג מהרמ"ס זצ"ל (שו"ת בת"ס אריח תשובה ק"ב)

(שו"ת שארית יתודה סי' י"ד)

לו גמור ודפח"ח ש"י.

יום אמירת סליחות י"ג מדות

שיל"ת מחרת יו"כ תרפ"ט לפ"ק. שובע שמחות וכו' אבן יקרה בק"ק איפאלו יצ"ו.

כתבו בא אלי היום הזה ואף כי כבר עבר זמנו אחישנה להשיב מפני באי מועד חג הקדוש הבעל"ט, והנה נפשו היפה לשאול הגיע בשם התברא ש"ס אם חל יו"כ ביום ב' כמו בשנה זו שיום הנקרא י"ג מדות נדחה מפני חשבת למתי יקבעו אותו ליום ו' עש"ק היותר סמוך ליו"כ או מקדימין ליום הכניסה דהיינו ליום ה' שלפניו והביא שכאממ"ר ורבינו הגדול זי"ע הקפיד לומר הסליחות של י"ג מדות ביום עש"ק הסמוך ליו"כ, וכשאני לעצמי אינני זוכר היאך נהג מרן זצ"ל בזה, אך אם כנים הדברים ודאי ראוי ונכון לנהוג כמנהגו באתרי' דרב בלי שינוי והתמורה, ובגוף הדבר וכו'.

(כת"י שו"ת שיבת ציון)

ב"ה תרפ"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידידי וכו' אב"י בק"ק ב' אויפאלו יצ"ו.

מ"ש לענין סליחות של י"ג מדות פשיטא ופשיטא שלא לזוז ממנהגו של הגאון מו"ה עמרם זצ"ל.

(שו"ת לבוש מרדכי מהר"ד סי' י"ח)

שחיטה כליל ט"ב שנדחה

שובע שמחות, ורב ברכות, יחולו על ראש י"ג הרב המאוה"ג, מורג חרוץ בע"פ, זית רענן יפ"ת מורה לעדתו כהלכתו, כש"ת מו"ה עמרם נ"י אבדק"ק מאדא יע"א.

יקרת מכתבו קלבתי בש"ק סמוך לעתות ערב שלוח אלי ממקומי, ולהיות כי ביום רבו מקבלי פנים וכדי להוציאו מן התלונה שחר קמתי לעיין במכתבו ולמלאות מבוקשו הנני יוצא בחפזן מה שעלה במחשבה לפני בעיני מעט מזער ע"ד אשר הורה ובא בקהלתו שלא לשחוט במש"ק ליל תענית ואבילות דרבים של ת"ב שנדחה, יפה הורה כי מ"ש הט"ז סס"י תקנ"ט דראה בכל המקומות ששוחטים לצורך אכילה ביום שאחר ט"ב היינו מחצות ואילך אבל לא קודם חצות שהוא משום מלאכה, ולאחר חצות דליכא רק כמו מר"ח ואילך, מקילי' דל"ש שמא יבוא לאכול וציון על המג"א סי' תקנ"ט ובפמ"ג, הדבר פשוט וא"צ אריכות בראיות וציונים וכו'.

עניני שו"ע יו"ד

ערך המעשה לפרה"ב

שמחת ייט ושוכ'ט לכבוד יידי מז' הרב הגאון חר"ב וכו'
כשרת מרה בן ציון בלוהם (נ"י) זצ"ל רב בקה"י
בסארוזאש יע"א.

אודיש"ט קבלתי מכתבו בענין פרה"ב עתה שנתחדשה
מטבע חדשה של כסף הנקרא פענג'א כמה
צריכים ליתן מן המטבע הזה כשפודין הבן. והנה באמת אין
אני בקי בזה כמה כסף נקי יש במטבע הזה. וכבר כתב מעכ"ת
שצריך ליתן לכהן כסף נקי משקל חמשה לויט ושליש כי כן
מבואר באחרונים.

אמנם האמת אגיד כי מעכ"ת כתב שאביו הגאון זצ"ל צוה
לחת כ"ב קראנען מהמטבע הישנה מאור שפחות
מזה ליכא שיעור חמשה לויט ושליש כסף נקי. א"כ הוי ס"ל
דאין פודין במטבע בתורת שוה כסף, משום דמה ששוה
המטבע יותר משווי הכסף אשר במטבע הוא נכלל בשם
שטרות, כמבואר בחת"ס סי' רפ"ט ואין פודין בשטרות. ואני
אומר אם כי אביו הגאון זצ"ל הי' רב גובריה בסברא ישרה
והריף עצום, מ"מ בזה דעתי אינו נוטה לדעתו, כי אביו ז"ל
נמשך אחר החת"ס שכתב כן דמה שהמטבע נלקח בעד יותר
משווי הכסף אשר בתוכו, חשוב אין גופו ממון, וא"כ כשם
שאין פודין בשטרות כך אין פודין בזה וכו'.

והנה כל זה כתבתי דעתי, אבל למעכ"ת שחושש לפסק אביו
הגאון ז"ל שמוכרח להיות בהכסף עצמו של המטבע
משקל חמשה לויט ושליש אזי בוודאי צריך לשאול
מהבקיאים כמה כסף יש בהפענג'א, וליתן כ"ב פענג'א עד
שיהי' בהכסף שלהם משקל חמשה לויט ושליש ואנכי איני
בקי בזה.

(שרת מהרש"ג ח"ב סימן ר"ח)

לחש לע"ה בדוק ומנסה

מכתיו"ק של אאמז"ר הגאון בעל בית שערים זצוק"ל
משביע אני עליכם כל מין עינא בישא וכל מין דבר ומגפה
ושרדן ורחוק וליק עינא אוכמא עינא צהובא עינא
צרוכה עינא תכלתא עינא ירוקא עינא ארוכה עינא קצרה
עינא רחבה עינא צרה עינא שרה עינא עקומא עינא עגולא
עינא שוקעות עינא בולטות עינא ראות עינא מבטת עינא
בוקעת עינא שואבת עינא דרכורא עינא דנוקבא עינא דאיש
ואשתו עינא דאשה וכתה עינא דאשה ואחותה עינא דאשה
וקרובתה עין דבחור עין דזקן עין דבתולה עין דבעולה עין
דאלמנה עין דנשואה כל מין עינא בישא שיש בעולם שררצה
לשרוף בהביטם אותם בתגבורת יסוד אש מצד מזרח מערב
דרום וצפון גורנא ואשבענא על כולכן בהאי עינא עילאה
עינא חדא עינא חיור עינא דהוא חיור גו חיור עינא דכליל
כל חיור עינא ימינא עינא פקחא עינא דאשגחחא [תדירא]
עינא דכלא רחמי עינא דלית עלה גבנוני עינא דלא נעים
עינא דכל עינן בישין אתכסיין ואתטמין מן קדמוהי גו כפין
עינא דנטיר לישראל לעלמין כדכתיב הנה עין ה' אל יראוי
למיחלים לחסדו בהאי עין עילאה גזרת ואשבענא עלך עינא
בישא דכל מין דבר ומגפה שמבהלין ומפחדין לאדם בהביטם
אותו שתסורי ותרחק ותערי ותערקי ותיברחי מן הדין ביתא
ומן הדין מתחא ומן כל מאן דדר בה ולא יהי' כח לשלוט לא
ביום ולא בלילה ולא בהקיץ ולא בחלום ולא בכל האיברים
ולא בכל הגידין מהיום ולהלאה [לפב"פ] אתה סתר לי מצר
תצרני רני פלט תסובבני סלה סלה תסובבני פלט רני תצרני
מצר לי סתר אתה כי אתה שומע תפלת כל פה ברוך אתה
שומע תפלה.

נמצא בין כתבי בני הגאון מהר"ר בן ציון בלוהם זצ"ל

[והנחה עפ"י הנחידא בספרו כף אות סי' ל"א בשנינים קלים]

צוואת ר"י החסיד בשידוכים

אמנם זה נראה ברור דבשיני השם או הוספת שם חדש
שזוא בעצם ג"כ שינוי השם ומדני וכמ"ש פ"ת אהע"ז
סימן ב' בשם כרם שלמה שהביא שהוגדר לו שבהיות מן
חת"ס ז"ע בדרעונוני עשה הלכה למעשה לשנות שם הותן
ותו אין בית מידוש וכ"מ בגוברית אה"ע סימן ע"ט וגם
אאמז"ר עט"ר מאה"ג זצ"ל עשה כן הלכה למעשה בא'
מאחי ש' [וע"ע בשורת בית שערים יו"ד סי' קצ"ה-ר].
(כת"י שרת שיבת ציון)

לקרות לתורה לאביו בשמו

ע"ד אשר שאל אם מותר לכן לקרות אביו לעלות לתורה
בשמו כמבואר ברמ"א א"ח סי' קל"ט ופסקי תוס' פ'
הקומץ רבה אות מ"ה כיון שמבואר ביו"ד סי' ר"מ סי' ולא
יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מארי,
אודיעוהו כי בבחרותי הייתי סגן עומד אצל ס"ת בשעת
הקריאה ואני הייתי קורא לעלות, והבדלו החיים אף את
כאמז"ר הגה"ק זצוק"ל הייתי קורא בשמו ולא אמר לי דבר,
ולדעתי הנה אמת נכון הדבר ואין קפידא בזה כלל דהא
דאסור לקרות בשמו דוקא אם מזכיר שמו לבד, אבל אם
אומר גם מלת אבא מותר כמ"ש בספר הכתב והקבלה פ' יחזי
ונעלם ממנו שכבר קדמו בביאור הגר"א ז"ל יו"ד סי' רמ"ב
או"ק ל"ו, וא"כ אם אומר יעמוד אבא מארי פלוני אין איסור
כלל.

(כת"י שרת שיבת ציון וע"ע באות ציון ערך אב)

אך עדיין צ"ע מדברי מד' שמשא אמר עמרם אבי ששם לא
היה ניכר שהוא לכבודו וגם היה בפניו והוכיז שמו
תחילה וצ"ל כמ"ש תחילה דכשאומר אבי שדי להוכיז שמו
וכן ראיתי הלכה למעשה בבית מדרשא של קדוש אבי מאור
הגולה זצוק"ל שאחי קראו אותו יעמוד אבא מארי מרמ רב
ר' עמרם וכן נהגו כל הגדולים בבית מדרשיהם שהתלמידים
קראו אותם בשמם רק אמרו מרמ לכך לפענ"ד שרי
לקראותו יעמוד אבא מארי ואח"כ שמו, ובה תנוח דעתו.

(שרת שארית יחזיה סי' קכ"ח)

עכו"ם העוסק בתורה

וראיתי בקונטרס כ"י תא"ג של אאמז"ר מאה"ג זצ"ל שהביא
בקיצור נמרץ בשם ספר אחד דעכו"ם העוסק בתורה
חייב מיתה דרך פילפול אסור (עין בהגהות יעב"ץ סנהדרין
י"ט שר"ל דרך לחדש ח"ת אסור לעכו"ם אבל סתם לימוד
שרי ע"ש וצ"ע) ולפענ"ד תורה שבע"פ אסור ותשב"כ שרי
עכ"ל, וביאר בזה מקראי קודש ולא ביאר על מה אדני
חילוקי הטבע, אבל מצאתי תנא דמסי' ל"י בס' אהבת
יהונתן בהפטורה בפ' בשלח בפ' שמעו מלכים וגו' שכ' חל"ק
יש שהקשו ע"מ דאמרין גוי שלמד ח"מ והלא כתיב באר
היטב ור"ל בע' לשון כרי שילמדו אה"ע, אמנם י"ל דחו קאי
על תורה שבכתב והאיסור הנ"ל הוא על תורה שבע"פ עכ"ל
ובאמת מבואר חילוק זה בשמ"ק ספ"ב דכתובות דכ"ח גבי הא
דקאמר אדם אסור שילמד את עבדו תורה שכ' דהוי יכולנא
לשנויי ולחלק בין תורה שבכתב דשרי לחשבע"פ דאסור וכמו
שחולק הרמב"ם ז"ל בהל' ת"ת לגבי לימוד הבת דהו"ל
כאילו מלמדה תפלות ע"ש ובי"ד סימן רמ"ו ס"ו.

(כת"י שרת שיבת ציון בענין לימוד תורה למכרי שררצה להתגייר
נרמס בתל תלפית תר"ץ אות מד)

קדושת עלים הנדפסים וכתבי יד חרז"ת

ראיתי שקדוש אבי אמז"ר מאור הגולה זצוק"ל לא הניח
לשרוף העלים הנדפסים רק צוה להניחן בארגו
ולקברן ועי' סי' רפ"ב סק"י אבל בכת"י ח"ת לא היה נזהר
ומעשה רב.
(שרת שארית יחזיה סי' קל"ח)

גדולים צדיקים במיתתן

אבינו זצ"ל פירש מאמר חז"ל (חלק ה') גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחינה, הכונה שיותר ניכר גדולת הצדיק האמיתי בעת פטירתו מן העולם ממה שניכר צדקתו בחייו. – והנה כי כן גם היה באבינו זצ"ל כי מת נפשו מות ישרים בוודאי וקבלת עומ"ש וכו'.

(הקדמה לשרת בית שערים תאריך מבני חק)

קבורה

עי' בגמ' ספ"ק דסוטה דרד"ש קרא אחרי ה' אליכם תלכו הלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא קבר מתים דכתיב ויקבור אותו בגיא אף אתה קבור מתים וצ"ע למה הרצונו לדרוש כן הלא מ"ע מפורשת בתורה היא כי קבור תקברנו ובשלמא ביקור חולים והלבשת ערומים וניחום אבלים דנקט שם א"ש, דאלו אין מפורשים בתורה, אבל מ"ע המפורש בקרא למה לנו ללמוד ממדותיו של הקב"ה, ושמעתי ממר"ח הגאון מו"ה עמרם שליט"א דאתא לאפקי מדרך העולם דהמנהג שהעשירים נמנעים מלקבור מתים כי אומרים שאינו לפי כבודם רק עושים שליח לזה את עני ונכה רוח אמנם באמת יש ללמוד ממדותיו של הקב"ה שהוא עשירו של עולם כמאמר לי הכסף ולי הזהב ואעפ"כ קבר מתים בכבודו ובעצמו כן גם אתה לא תחוש על כבודך ותקיים המצוה בעצמך דמצוה בו יותר מבשלוחו, ח"ש מה הוא קבר מתים אף אתה קבור מתים והבן.

(ילקוט הגרשני חלק האותיות ערך קבורה)

הספדים

אמר רבה בר הונא אין מועד בפני תלמיד חכם כל שכן חנוכה ופורים (מגילה ג' ע"א). פי' מרח הגאון ר' עמרם בלום זצ"ל בדרך מליצה כי הנה רבים אומרים מה לנו לאונן ולקונן כ"כ על מיתת ת"ח הלא יש מועד לכל חי וכל אדם מת בבוא עתו ומועדו למות, וע"ז אמר רבה בר הונא כי לא כן הוא, כי בפני תלמיד חכם אין מועד, כי בזכות תורתו וצדקתו היה לו לחיות עוד שנים הרבה, וכמאמר חז"ל וזה

מוסיפין לו, וכל שכן חנוכה ופורים ר"ל אם מת בחנוכה ופורים ודאי דאין לומר שמת בדרך הטבע לפי שהגיע מועדו וקיצו, כי הימים האלה ימי נסים הם לישראל, וספק וטמון בימים האלה כח הצסים ושירד הטבע כמבואר בספד"ק, אי"כ ודאי שהי' לו לת"ח עוד לחיות ולא למות בימי הצסים האלה שמתנהגים למעלה מן הטבע, אלא עכ"ח ענינו גרמו מיתתו כמאמר חז"ל צדיק נתפס בעץ ודוד ועל כן לך יאות למבכי לך יאות למיספר עכ"ד ודפדף.

(ילקוט הגרשני מגילה)

הגאון ר' עמרם בלום ז"ל בעל בית שערים, אמר לא' ביום חתונתו שהמיו כבר הי' בעלמא דקשות, אל תצטער שאין לך חותן, הלא יש לך חותן טוב עד מאוד אבינו שבשמים ית"ש, כי הרי הוא אבי יתומים, והוא אבי אשתך שהיא יתומה מאב, ויש לך חותן טוב עד מאוד.

(אלף כתב את תב"א)

הגאון ר' עמרם בלום בעל שו"ת בית שערים ז"ל הספיד לרצח מפורטנאק, בהיכלך שמיר ושית הנה זאת תורת הבית וקנה לחיפון חמתו, קנן עליו, ביתא דהוה מאכילים ומשקים בו לכל האורחים ורב צדקה עשו שם, האיך פתאום בא שורד ובטל הבית מכל וכל.

(אלף כתב את ריה)

שברי מצבה

הרב הגאון מו"ה יוסף ליב סופר ז"ל בעל ילקוט סופר הגיד לי שכבואו זה מלפני כמה שנים לשאמשאן, והלך להתפלל על קבר הגאון מו"ה ירמיה ז"ל שהיה אבדק"ק מטיר וסאנטוב, וראה שהמצבה שלו שבורה עלו עליה קמשונים, קיבץ ממון והשתדל והעמיד להגאון הנ"ל מצבה חדשה נפלאה חקוק עליה כל אשר היה על מצבה הישנה, ושברי מצבה הישנה הניחו תחתיה, עפ"י פסק הגאון מו"ה עמרם בלום ז"ל בעל שו"ת בית שערים.

(אלף כתב את קל"ט)

עניני שו"ע אה"ע

מפיהם ולא מפי כתבם בגט

לכבוד ידידי הרב הגדול הרב כש"מ משה גינז אבד"ק
קערעסטור יצ"ו במדינת אונגארן:

הנני בזה לתשובתי ע"ד האשה שלפי דבריה נתגרשה מבעלה מקדחתו והרב שהי' מלפנים שמה היה מסדר הגט ונשתדכה עם איש א' ולא רצה הרב לתת רשיון לסדר קידושין יען שאין לה כתב מעשה ביד שנתגרשה וכתבו להרב הג"ל והשיב שהרבה גיטין נאבדו וכו' והוא לא זוכר מאומה אפס שבא מכתב מהשו"ב מכפר הסמוך ועוד מאיש א' משם שהוחזקה האשה הזאת כל הני שני בחזקת גרושה וכו'.

והנה מעלתו שלח לי מכתב תשו' מהרב הג' מר"ה עמרם נ"י אבד"ק איפאלא מה שהשיב לו על הנידון שלפנינו וראיתי שכתב דמאי דפליגי בירושלמי הנ"ל בשנמצא כתוב בשטר מת פ' אי מהני מפי כתבם הוא משום דבכה"ג שנמצא בשוק וא"י מת"י שום אדם בעי קיום מה"ת דל"ש לא חציף אינש לזיופא כמ"ש באב"מ סי' מ"ב ולכך ס"ל לחד מ"ד דפסול מפי כתבם כיון דקיום צריך להיות בפני ביד וביד אין רשאי לקבל עדות מפי כתבם אבל ביוצא מת"י אדם דל"ב קיום שטרות מה"ת רק מדרבנן וכיון דל"ב ביד ל"ש בזה מפי כתבם כמו שהבין התומים בסי' כ"ח עכ"ד וכו'. וגם כ' דעד מיתה ל"ב ביד והביא מלשון רש"י יבמות פ"ז: שכ' ניסת שלא ברשות ביד שבאו ב' עדים ואמרו מת בעליך וניסת מעצמה שהרי לא היתה צריכה להיתר ביד וכו'. [ועיי' שהביא ראייה לעיקר הסברה].

והנה ראיתי בדברי הרה"ג ר' עמרם הנ"ל שכ' לדחות דברי תשו' חתם סופר ח"ו סי' ס"ט שכ' דעדות ה' נשים ל"מ כבעובדא דנשאל קדמוהי שנמצא אגרת ביד אם הבעל שהיא חמותה שנתגרשה משום דחשודה לזיוף כדי לקלקלה ועו"כ הרה"ג הנ"ל דהיכי דהנאמנות הוא מה"ת גם ה' נשים נאמנות שהרי משנה שלימה שנינו סוטה ל"א. דה' נשים נאמנות לומר שנטמאת שלא תשתה עכ"ד וכו'.

עוד ראיתי להרה"ג הנ"ל שפלפל בענין הדין של הרא"ש שהובא בש"ע אה"ע סי' י"ז ס"ב דאם ניסת לאחר שלב"פ בעלה אעפ"י שכשבא בעלה אומרת אומרת לו בפניו גירשתני אינה נאמנת דכיון שכבר נשאת מעצה ומעזה שלא תעשה עצמה זונה וכ' שע"ב אין זה ברור שתהיה מעזה מטעם זה דאיפשר שאף שידעת שתעשה זונה בכ"ז אינה יכולה להעז בפני בעלה ולכך קא' רק דאינה נאמנת היינו לענין שתהא מתרת לשני בלא גט מהראשון אבל גם כשמוציאה השני בעיא גט ממנו ול"א דל"ה הקידושין תופסין ובס' בית מאיר שם כ' לצדד בזה, ולפענ"ד יש להוכיח שכן הוא וכו'.

והנה ראיתי בתשובת הרה"ג ר"ע הנ"ל שכתב שהאשה תסע עתה למקום הבעל ותאמר בפניו גירשתני עפ"מ שהעלה דאף היכי שאמרה מקודם שלב"פ בעלה מ"מ כיון ידיעה מקודם שתצטרך לומר בפני בעלה שגירשה מהני, הנה אף שסברתי כ' במהרי"ק שורש ע"ב אמנם בנ"ד וכו'. והביא הרב הג"ל דברי הד"מ סי' ד' אות ז' מ"ש בשם הא"ז והוא באור זרוע הגדול ה' יבום וקדושין סי' תרנ"ז באשה נשואה ואח"כ היתה בחזקת מגורשת מבעלה ול"ה עדים מעידים על הגירושין רק קול הברה בעלמא שהיא גרושה יצא הדבר בהיתר והתירוה וכו'.

(שרית הרי בשמים מהד"ת סי' ע"ג)
(עין לט ע"י מחבר שמד' ציטראנעבנים שליט"א)

לעשות שליח לקבל גט משליח הבעל בשעת הדחק
להרב הה"ג וכו' משה שלעזינגער גינז נ"י אבד"ק ב'
קערעסטור בארץ הגר:

ע"ד שאלתו באיש א' ושמנו חיים בן יוסף קליין שזה כמה שנים נסע עם אשתו אסתר בת יצחק לאמריקא ודרו בנעוויארק ומחמת דלא מיתדר ליה שם שב לביתו זה שלש שנים ואחרי ששלח לשם גט זה כעשר חדשים על ידי ב' שליחים בנהוג שנמסר כאן ליד שליח להולכה והוא מינה שליח ב' בנעוויארק ונסדר על ידי מעכ"ת ונשלח ליד הרב ר' נפתלי רייטער משם והאשה נתרצית לקבל הגט אלא שלא רצתה לשלם ש"ט להב"ד ועי' נתעכב עד ששלח הבעל הסך המגיע וביני וביני נחלית האשה בחולי המתדבק ונלקחה לבית החולים שחוצ' לעיר והשיב הרב שא"א למסור לה הגט ושאלו להרופא הממונה שם והשיב כי עד ב' שנים אין תקוה שתתרפא וגם א"א שיכנסו לשם יותר מן ב' אנשים לדבר עמה ולכן כתב הרב דשם כי כפי שעשה שם גבי' בבית דין של ג' מן ב' עדים שהעידו כי אחר ב' שנים שנסע בעלה משם לביתו ראוה מעוברת ואח"ז ראו שהניקה ילד וגם ראו ממנה חציפות ופריצות גדול עם איש זר לכן כתב להתיר להבעל לישא אחרת והבעל כבר נתקשר בשידוכין עם אחרת עכ"ד השאלה וכו'.

אולם במה שחידש הגאון מר"ה עמרם בלום אבד"ק איפאלא נ"י שתמנה בפני ב' עדים שליח לקבל והוא יקבל הגט מיד שליח להולכה של הבעל ובנ"ד אין לחוש לדעת הפוסקים כרב דהא טעמא דבזיונא דבעל ל"ש כאן שהרי הוא יודע ומסכים לזה, והגאון ר' אברהם יצחק גליק נ"י אבד"ק טאלטשווא הביא ראייה וכו' [ועיי' שהביא ראייה והסכים לדבריו].

סוף דבר וכו' אם הדבר קשה לסדר גט מחדש ולחדש השליחות שנית אם יסכימו הגאונים הנ"ל להתיר גם בלא זה גם אני אצטרף עמם ואם לא וכו'.
(שו"ת מהרש"ם ח"א סימן ר"ט)

באותו ענין ישנה תשובה

מהגאון מוה"ר משה צבי פוקס זצ"ל אב"ד גראסווארדיין
שנרפסה בספרו ומעתיקים אנו כמה קטעים משם:
להרב המאוה"ג כש"ת מר"ה משה גינז נ"י אב"ד קערעסטור
יע"א:

ואומר כי לכאורה דברי ידידי הגאון אבד"ק איפאלו נ"י נכונים מאוד שאם היה אפשר שהאשה תעשה שליח לקבלה לקבל הגט משליח בעלה ואע"ג דהביא המחבר בסי' קמ"א י"א דאין האשה יכולה לעשות שליח לקבלה מיד שליח בעלה בכגון דא בודאי ראוי לסמוך על שיטת רוב הפוסקים כר"ח בגיטין ס"ג בפרט דאין כאן משום בזיון הבעל דנעשה בהסכמת הבעל וכל היכי דלא קפיד הבעל אפילו רב מודה להך טעמא בגמרא שם במבואר בגיטין דף כ"ד, והסכמת הבעל מהני אפילו לאחר שכבר מינה השליח להולכה במבואר למעין בחידושי הרשב"א בגיטין דף ס"ג וכן מבואר במכתב מאליו. והרה"ג דק"ק ס' מיהאלי נ"י במחכ"ת לא דק במה שהשיג על הה"ג דק"ק איפאלו נ"י והתפלא עליו וכו', ומה שהשיג עוד הרה"ג מס' מיהאלי נ"י וכו' גם בזה לא צדק לענ"ד וכו'.

ולפ"ז צדקו דברי הגאון אבד"ק איפאלו נ"י מאוד ואע"ג דאכתי איכא משום גזירה אטו חצירה לאחמ"כ, מ"מ

אויפאלו יע"א (הא דרב הגאון האמתי זצ"ל בעהמחז"ס בית שערים).

אתמול לא הייתי בביתו וחצות לילה באתי ושמחתי במצאי נועם מכתבו הטהור, ואומר כבר לא אורח ארעא לאחר דברי על ב' כתובין הבאים על ענין אחד וגערתו היחס בהמון טרדותי, ואם כי אני ענין ויגע, מוכה ומעונה לעת כזאת, ד"ת משמחים לב ונותני' ליעף כח ולאין אונים עצמה ירכו. ראשית דברי הדר"ג נ"י במכתבו הראשון מיום עש"ק העבר לסלק השגתי על הנדוי תרי מאורי ישראל הגאון דברי ר"ש והגאון ח"ס זי"ע במה שהעלה הג' דברי ר"ש זצ"ל ראי' ללבוש ובני' מן הירושלמי פ"ג דקידושין דף ס"ד דאמר ר"י בר בון מדרקט התנא לאחר שחלוץ לך יבמך ולא נקט לאחר שימות יבמך מזה ראי' לשמואל דקידושין תופסין ביבמה לשוק, ופי' הגאון דבלאחר שימות שפיר מקדשת משום דהוי בידו לקדשה עכשיו ויומשכו הקידושין גם לאחר מיתת היבם אבל לאחר שחלוץ לא הוי בידו דהא אפי' מקדשה עכשיו מ"מ לא יומשכו הקידושין עד לאחר חליצה כיון דקודם החליצה ע"כ יצטרך ליתן גט, והח"ס זצ"ל קלסו, ואני תמהתי הא אכתי הוי בידו לקדשה עכשיו ע"ת דאם יחלוץ לה יבמה הרי היא מקודשת למפרע מעכשיו ואזי אין צריך לגרשה לפני החליצה, ושפיר הוי ראי' ליבם משום דאם מייבם אין כאן קידושין בכלל. וכדי להסיר תמיהתי כתב הדר"ג נ"י דבאמת קי"ל אין ברירה בדבר שאין בידו והא דע"מ שירצה אבא מקודשת להרמב"ם אעפ"י שהכונה ע"מ שיאמר אבא הן והוי תולה בדעת אחרים כבר הקשה כן השאג"א בס"י צ"ב ופי' קידושין, ומעלת כבודו תידרש דשאני התם אם הוא מקדשה שתהי' מקודשת לאחר שיאמר האב הן היתה מקודשת דהא אזי יהי' מבורר, א"כ ה"ה דחלין הקידושין גם למפרע ונסתייע מתשובת הרשב"א ח"ג סי' צ"א (ח"ב סי' פ"ב וראה במפתחות שהביא תשו' זו בעד כמה מקומות), וכבר הודעתני כי בעיקר הדבר נתכוון לדעת המקנה קידושין סוגיא דיש לי בנים, ואמת כי כמה פעמים סותר הגאון מקנה את דבריו ונראה דאין ולא ורפי' בידו ואין כאן מקומו, וכו'.

אלא שאני הקשיתי הא שפיר הוי בידו לקדשה סתם ואי דלא ימשכו הקידושין לאחר החליצה כיון דע"כ יצטרך ליתן גט תחלה, יתן גט ע"מ שייבם אותך יבמך, וכל מ"ש הדר"ג נ"י במכתבו הראשון לא יועיל לקושיא זו כאשר אמרתי למעב"ת פא"פ. ועתה חזר מעב"ת נ"י וישב קושיא זו משום דהוי כמו אומר ע"מ שתנשאי לפלוני דלכתחילה לא תנשא לפלוני משום גזירה שלא יאמרו נשותיהם נותנים ול"ז אמנם זה דחה מעב"ת נ"י בעצמו כמובן דל"ש זה כן ביבם דהא כופין לגרש כדי שיקיים היבם מצות ייבום, אך מדברי הירושלמי בא עלי שסובר דהאומר ע"מ שתבעלי לפלוני אסורה בתחלה לבעול ומשמע לי' דמדאורייתא היא, וכו'.

ועכ"פ לכל הדיעות מבואר דמהני גירושין באופן הנ"ל ע"מ שייבם אותך יבמך, ועפ"י סרה השגת הבית מאיר מעל תשובת כנסי' שסובר בדעת הרמב"ם דדוקא נקט דהבעל נותן גט והיבם או מיבם או חולץ והבי"מ הכריח דע"כ הרמב"ם לא ס"ל כן מדכתב ואם הי' יבמה כהן שאינו יכול לישא גרושה תצא מן הור בגט כדי שלא יהא חוטא נשבר ויחלוץ לה יבמה ואא"ב דאפשר בחליצה בלי גט שפיר מבואר בלשונו שאסורה לבעלה מחמת הקידושין אלו וגם צריך לטעם דשלא יהא חוטא נשבר דאליכ לא הי' צריך לגרשה אבל לשי' הכנ"י למה צריך לטעם דשלא יהא ח"נ תיפוק לי' הא צריך גט כדי שיוכל לחלוץ, וכו'.

וכן הראי' שהביא הבית מאיר מדברי הרא"ש יבמות ל"ו במת הולד תוך ל' ועמדה ונתקדשה דס"ל לרבינא אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת וכתב הרא"ש דקי"ל כרבינא דכיון דאיכא רבנן דפליגי ארשב"ג

הא מדברי הבית מאיר בס"י קמ"א סק"ל מבואר דרק לכתחילה יש לחוש גם לטעם זה דעיקר הטעם לרב הוא משום בזיון דבעל, וא"כ בנידון שלנו כדי שלא נצטרך להתיר חר"ג ולגמור הדבר להתיר גם האשה היה נראה לעשות כעצת הגאון נ"י וכו' ע"ש. (שו"ת יד רמה ח"ב סי' ג')

שבועת היסת בפרוטה

ואם בנים הרברים יש לי ליישב דעת הירושלמי שהביא הר"ן בקידושין דף מ"ג ח"ל הר"ן ומ"מ נראה דכיון דמסקי' דהשתא דתקון רבנן שבועת היסת לא אמרי' בממונא הן הן שלוחיו הן הן עדיו אף בקידושין לא אמרי' הכי אלא בקידושי שטר שאין בו שו"פ אבל בכסף לא דנוגעין בעדותן הן ולא מהמני ובירושלמי נחלקו בזה אמרו שם ארבב"ח נראים דברי' שקדשה בשטר אבל אם קדשה בכסף נעשה כנוגע בעדות אר"י מכיון שהאמינתו תורה אפי' קדשה בכסף אינו כנוגע בעדותו ודברי ר"י תמהים דנהי דמה"ת מהימן מ"מ כיון דתקון רבנן שבועת היסת נמצא נוגע בעדותו ע"ש.

וע"ד הר"ן ק"ל הא דעת הר"ן בשבועות מ' דלענין שבועות היסת מסתברא שאין מחייבין אותו בפחות משתי כסף וא"כ כיון דקידושי אשה בפרוטה סגי א"כ לא הוי נוגע בעדות כלל דבפרוטה לא תיקון רבנן שבועת היסת ואי נימא דירושלמי מיידי בשקדשה ביותר מפרוטה דהיינו בשתי כסף א"כ אדמפליג בירושלמי בין קידשה בכסף ובין קידשה בשטר ליפלוג בכסף גופא בין קידשה בפרוטה ובין קידשה בב' כסף ויותר וצ"ל ע"ג.

וב"ק אממו"ר רבנו הגדול רבי עמרם שליט"א המקום יהי' בעזרו כ' לי דירושלמי קאי אפלוגתא דב"ש וכו' וב"ש ס"ל בריש קידושין בדינר ובשוה דינר וא"כ ע"כ פלוגתייהו בכסף בקדשה בדינר דבפחות מדינר בלאה"נ אין קידושין כלל ודינר שש מעה כסף כדאמרי' קידושין י"ב ושתי כסף פירשי' בשבועות ל"ח ע"ב שתי מעות כסף וכזה שפיר תקנו שבועת היסת גם להר"ן.

(שו"ת שארית יהודה סי' קצ"ז)

כתובה לחייבי לאוין

ולא באתי רק על קושיא ב"מ סי' קט"ז דבחיבי לאוין אית לה תוס' כתובה שכתב לה מחמת חיבת ביאה וק' מה בין זה להנאמר בחו"מ סי' ר"ל וביו"ד סי' קט"ו בטבח המוכר טריפה דאו' ואכלן הלוקח דקי"ל דנפסד להמוכר הדמים וכתב הסמ"ע טעם א' משום דאכילת איסור תורה לא נחשב כלל הנאה דנפשו של אדם חותה באכילת איסור וא"כ אמאי חיבת בתוס' כתובה בחיבי לאוין הא לא היה לו שום חיבת ביאה.

וב"ק אממו"ר הגאון ישראל מוהר"ר עמרם שליט"א א"ל לפני כמה שנים עפ"מ"ש תוס' ע"ז י"ד ע"ב ד"ה מקום ות"י ר"י דשאני רביעה שהוא מתאוה לכל בהמה ובהמה ע"ש וכש"כ לגבי אדם דשייך לומר שהוא מתאוה לכל גוף וגוף ולפי"ז גבי בשר טריפה הלא הנאה זו הי' יכול ליהנות הנאה זו מבשר כשר ולכן נפשו חותה באכילת איסור משא"כ כאן הנאת ביאה זו לא הי' יכול ליהנות מגוף היתר כיון שהוא מתאוה לכל גוף וגוף.

(שו"ת שארית יהודה סי' קצ')

גט קודם חליצה

ובדין ברירה בדבר שאין בידו

בעזה"י, יום ה' וישב תר"ן לפ"ק.

שובט"ס לכבוד ידי"נ ורב תביבי הג' הרב הגאון הגדול הוריף ובקי כקש"ת מו"ה עמרם נ"י אבדק"ב.

וסל דאע"ג ולא שזה ולד מעליא הוא גבי אשת כהן כיון דאי חליצה מתסרא אבעלה עבדינן כרבנן ולא מצריכין לה חליצה ואע"ג דהשתא נשאת תחת בעלה בס' יבמה לשוק דאורייתא ואם היתה חולצת ונשאת תחת בעלה היתה עומדת בס' חלוצה דרבנן מימ הא עדיפא דאי חולצת אמרו קמו רבנן במילתא וכו' ואי כדעת הכנ"י מה הקשה הרא"ש הא אי נצריכה חליצה ע"כ צריכה גט מקודם ותהי אסורה לבעלה כהן משום גרושה ודאי וכו'.

ומ"ש הדר"ג נ"י לישב ק' הבית מאיד דהיכא דבלא"ה אינה עולה לייבום בודאי א"צ לגרש ולהכי לא קשיא לי מדברי הרא"ש הנ"ל דלייבום תהי אסורה גם לרשב"ג דדילמא ולד מעליא הוא ואפשר דלחומרא קייל כרבנן דולד מעליא הוא, וכו'.

ובמו כן מ"ש לישב ק' הבי"מ מדברי הרמב"ם וטוש"ע שהבאתי לעיל שכתבו דאם הי' הייבום כהן תצא מהזר בגט משום שלא יהא חוטא נשכר וע"ז ג"כ כתב מעב"ת נ"י כיון דתהי אסורה לכהן משום גרושה בזה לא אמר הכנ"י למלתי' דהא בכל אופן תהי אינה ראוי לייבום, וכו'.

ומה שרצה מעב"ת נ"י לאמר במכתבו הראשון דגם בלא גט אע"ג דהיא א"א מ"מ בדיעבד קנה אם בעלה אע"ג דעבר על איסור א"א כיון דזקוקה לו לייבום ולא פקעה הזיקה יהי' מאיזה טעם שיהי' ולא הוי מצוה הבאה בעבירה כמו בנדה עכ"ד, וכו'.

טעם הראשון להיתר הוא מ"ש השב יעקב משום דכופין אותו לגרש מקרי ראוי לייבום, וכו'. ולא אתי עלה אלא מהא

דראינו דצריכה להמתין צ"ב יום כמבואר בדף מ"א ומשמע דהיינו רק היכא דאפשר כמו התם, וכו'. והשב יעקב סובר שאני בג' חרשים דעכ"פ אסור מדרבנן לייבום אבל כאן כיון דכופין לגרש א"צ אפי' לכתחילה לגרש אם הייבום רוצה לחלוץ. אלא דהחיס בס' ע"ז (שרית אה"ע ח"א) דחה טעם זה מדברי תוס' גיטין פ"ד שכתבו דמשום שכופין לגרש לא מיקרי בידה לקיים התנאי דמ"מ יוכל הבעל לדחות הגירושין. ואני פקפקתי ע"ז דשאני התם דקאי על מה דהוי ס"ד דמותרת לכתחילה להנשא הא מ"מ לא הוי לסמוך על הכפיי כיון דמ"מ יוכל הבעל לדחות על זמן מה ומי יודע מה יולד יום, אבל כאן ראוי לייבום באותה שעה מחשיב משום הכפיי ואין אנו חוששין שידחה הבעל וכוונתו דעכ"פ בודאי מהני היתר זה לענין דיעבד וכן כתבתי מאז בענין זה. והדר"ג נ"י יפה דחה קושית החיס וצ"ל דשפיר מהני טעמו של הש"י גם אלכתחילה דשאני התם אם הבעל ירצה לדחות לזמן בודאי לא נכפנו כדי שלא יהא גט מעושה שלא כדין משא"כ כאן בודאי נכפנו כדי להעמידה לפני הייבום ולא יוכל הבעל לדחות הכפיי וטעמו של הש"י ברור. אמנם כן מ"ש הדר"ג נ"י בישוב דברי הש"י דכל שהיא ראוי לייבום מד"ת אע"ג דע"ז ד"א אינו ראוי לייבום זה אינו בכלל כל שאינה עולה לייבום אינה עולה לחליצה דהגע עצמך אם היבמה ידה תקיפה ואינה מרוצית לייבום וא"א לכפותה, ובוה דבר גדול דבר הדר"ג נ"י, וכו'.

ואם יסכים הדר"ג נ"י לזה יאבה להודיענו דעתו דעת תורה ומכרעת. והיה זה שלום למר ולתורתו מגאני אה"נ בלב

ונפש.

הק' משה הרש פוקס
(משותף יד רמה ח"ב סימן נ"ד)

עניני שו"ע חו"מ

ומ"ש הדר"ג נ"י להוכיח מדברי הריטב"א שבועות שהוסיף על דברי הרמב"ן שהביאו הרא"ש ור"ן תיבות או למילל לגבי דיינא דבציר מינ' ולא למילל, אלא משלחי' לו שלחי' ב"ד או מוקי אנטלר וכו' או אויל לפני ב"ד חשוב, ומזה רצה מעב"ת להוכיח דכל עיקר החילוקא הוא ההולך לב"ד דוטר ורצה לישב בזה דברי הכ"מ פ"א מעדות. ותוכן דבריו דלהבי שאני לן בין איסורא לממונא משום דהוא מחייב למחול נגד כבוד המקום וכן היא פשוט לכל משא"כ בממונא ימחול האחר ויעיי' בתנאים כעין זה, אבל כה"ג דאינו יכול למחול דכבודו הוא כבוד המקום אפילו באיסורא ג"כ אינו חייב לילך ולהעיד, אבל כדאי לא יתעביד איסורא דהא יוכל הב"ד לשלוח שלוחיו לו אלו דבריו, וכו'.

ומש"כ מר ידי"נ נ"י דבר חכמה עפ"י מה שהביא בפ"ת בסימן כ"ח בשם תשו' מהר"ם מרוטנבורג דלשיטת הרמב"ם דפסק בר' יוסף בסנהדרין י"ח דמעיד למלך ה"ה אם התובע הוא גדול חייב לילך ולהעיד אפילו לב"ד דוטר, וא"כ במעידין עליו לדבר עבירה שהבע"ד הוא השי"ת וכל ישראל שפיר צריך לילך והדין עם הח"ס, שפתים יושק.

ומ"ש הדר"ג נ"י לפי דברי הב"ח בס' ז' וכו'. וגם מ"ש לפי דברי הסמ"ע נראה לכאורה דאינו עולה יפה בקהל שחולקים עם הרב כמוכן. ומ"ש דנ"ד הרב הוא התובע ולפטור מקבלים עדות שלא בפניו כמבואר בס' כ"ח וכו'.

והנני יוצא בשם שלום למר ולתורתו אוה"נ בלו"נ.

הק' משה הרש פוקס
(משורת יד רמה ח"ב סימן ס"ב)

ב"ה יום א' מטות תרמ"ט לפ"ק בישאפסכאד יע"א.

ביום א' שבו העבר הלכתי למרחץ בישאפסכאד ובעש"ק הלכתי לביתי לשבות בעירי ומצאתי את מכתבו הנעים מלא ד"ת לקיים את דבריו הטעורים הנאמרים במכתבו הראשון ולעשות סנגוריא להצדיק הצדיק מעיקרא הח"ס ז"ע וכו'.

ומ"ש הדר"ג נ"י לראי' ברורה דהברייתא בסנהדרין י"ח עבר על עשה ול"ת הרי הוא כהדיוט לכל דבריו לא מיירי בראוהו ב"ד משום דברייתא זו שנוי' בתוספתא ח"ל כה"ג שהרג הנפש מזיד נהרג ושוגג גולה עובר על מ"ע ול"ת הרי הוא כהדיוט לכל דבר, והא דכה"ג שהרג הנפש במזיד נהרג ודאי לא מיירי בראוהו ב"ד דהא קי"ל כר"ע דב"ד שראו בא' שהרג את הנפש אין ממיתין אותו עד שיעמוד בב"ד אחר וכמ"ש הרמב"ם פ"א מרוצח וכו' וא"כ גם הך דעובר על עשה ול"ת לא מיירי בראוהו ב"ד אלו דבריו, וכו'.

(משורת יד רמה ח"ב סימן ס"ג)

בענין הנ"ל ובענין ער נעשה דיין

ב"ה יום א' ער"ח מנחם אב תרמ"ט לפ"ק גרוו"ד יע"א

את מכתבו הטעור שלחו לי בשבוע העבר מכיתי למרחץ בישאפסכאד ושמתתי כעל כל הון על דבריו הנעימים המלאים חן וכו'.

ראשית כל רצה הדר"ג נ"י להוכיח מלשון הרמב"ם פ"א מרוצח שכ' אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבוא לב"ד וידינוהו למיתה מדכפל "העדים ולא הרואים אותו" מכלל דכוונתו לא עדים ולא ב"ד והוא כר"ע

מתנה ע"מ שכתוב בתורה

החיים והשוכ"ט לכבוד גיסי ידי"נ הרב הגאון המפורסם צד"ת כקש"ת מוה"ר עמרם שי"נ אבדק"ק אויפאלו יע"א עכב"ב יחי'.

על הקושיא ששדר לן מעכ"תה נ"י בב"ב דף קל"ג נבסי' לך ואחר"ך לפלוני אם ה' ראשון ראוי ליודשו אין לשני במקום ראשון כלום ופריך והא אפסקי' ומשני הוא סבר י"ל הפסק ורחמנא אמר א"ל הפסק ופ"י הרשב"ם ז"ל דהני מתנה על מה שכתוב בתורה והתנאי בטיל, וק"ל לפ"מ דאמרינן בב"מ נ"א ע"כ ולא אמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטיל אלא היכא דודאי עקר אבל בספק לא, ותוס' כ' כ"ב דקכ"ה ע"ב דאם מת שני בחיי ראשון יחזור ליודשי ראשון, וא"כ גם כאן לא דאי עקר דשמא ימות אחר"ך בחיי ראשון ויחזור ליודשי ראשון וא"כ לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה.

קנין סטומתא ברשלב"ל

כתב בתשו' הרא"ש כלל י"ב סי' ג' דהא דסטומתא קונה היינו דוקא שנעשה מעשה אבל בדיבור בעלמא לא ע"ש וא"כ לא מיבעיא לפרש"י ב"מ ע"ד דסטומתא היינו שרשמין על המקח אי"כ לא משכחת כלל קנין סטומתא בדבר שלא בא לעולם כיון דאינו בעולם א"י לרשום אלא אפי' לפיר"ח דסטומתא הוא שתוקע כפו בכף וא"כ יכול לעשות מעשה אפי' ברשלב"ל מ"מ בהך נידון מדברי הרא"ש בכלל י"ג סי' כ' נראה להדיא מכל האריכות הטענות שלא היה שום תקיעת כף א"כ לא היה רק דיבור בעלמא ולא הוי קנין סטומתא כלל וכ"כ קדוש אבי זצוק"ל בב"ש חו"מ (כת"י) ה' מו"מ [ועיי' בשו"ת בית שערים יו"ד סי' שצ"ט] ואפי' בדבר שבא לעולם לא היה קונה ואיך כתב דאפי' ברשלב"ל נמי קונה.

(שרת שארית יחזדה סי' כ"ז)

אם ת"ח צריך לילך לרוח לב"ד דוטר מיניה

ב"ה עש"ק בלק תרמ"ט לפ"ק גרוו"ד יע"א.

שוכט"ס לכבוד ידי"נ הרב הגאון המפורסם כש"ת מו"ה עמרם בלום נ"י אב"ד דק"ק ב. אויפאלו יע"א.

את מכתבו הנעים קבלתי בעתו ובזמנו וכו'. והנה ראשית כל כתב הדר"ג נ"י לסלק פקפוקי על הח"ס חו"מ סי' קס"ב שהעלה דת"ח צריך לילך אפילו לב"ד דוטר מיניה להעיד עליו בפניו וראיתו מהא דנשיא לוקה בב"ד של שלשה ופשוט דבי"ד של שלשה וטר מנשיא. ועל זה פקפקתי דילמא התם מיירי שאין צריך לקבל עדות עליו רק הב"ד ראוהו עובר עבירה שיש בה מלקות ועליהם העשה ובערת הרע מקרבך, אבל היכא דעדיין אינו מבוסס מנ"ל, על זה כתב הדר"ג דהירושלמי שהביא הכ"מ אמר אין תימא בכ"ג עלייתו זו ירידתו דנמצא נתבזה בפני רבים, ומזה רצה להוכיח דמיירי במעידין עליו, וכו'.

ומ"ש הדר"ג נ"י ממל"מ פ"א מעדות דלגבי כה"ג כל ב"ד הוי פחות ממנו ומזה רצה לחזק עוד ראית הח"ס ז"ע ולהוסיף עליה מסנהדרין י"ח דתניא עבר על עשה ול"ת ה"ה כהדיוט לכל דבריו ושם אי"א לומר בראוהו ב"ד דהא קתני ה"ה כהדיוט לכל דבריו אלו דברי הדר"ג נ"י, וכו'.

אך מדתנן מעידין אותו שפיר ראה הדר"ג לכאורה וכו', אלא הדר"ג נ"י מדקדק למה לא פריך הש"ס גם ממעידין אותו, וכו'.

דשאני ראוחו בלילה דהתם הטעם משום דראי הו' כקבלת ערות ואין קבלת ערות בלילה כמי' התוס', וכו'.

ומה שדחה ראיתי מסוגיא דקידושין ע' יפה דחה, אך מי' מעב' נ' דשם ר' לא ידע כלל מהנעשה להאי גברא מרי' ברי' ולא הגיד לו משום דאין לדין לשמוע דברי בעיד' א' שלא בפני בעיד' תבירו וכתב לו פסקא דאזמנתא סתם, וכו'.

ומה שכתב מעב' נ' דנעלם ממני דברי המג"א סי' תר"ז בשם מהר"ז דאם אמר לא' ממזר פגם בכבוד אבותיו והיש"ש חולק ויכול לומר עליך כונתי ומסיק המג"א כיש"ש, וכו'.

ומ"ש הדר"ג נ' לתמוה על הב"ח דשאני האי דקידושין משום דרי' ברי' ה' ראש בפומבדיתא וא"כ הכבוד של אחרים ואינו יכול למחול וכתב דלהכי לא הביא הריטב"א בשבועות ראיתו מקידושין וכו'.

ומ"ש הדר"ג נ' ראי' לשיטת הת"ח בשבועות דאם הת"ח רוצה למחול יכול לילך לפני ב"ד חוטר מניה לאסדהדי מירושלמי פ"ק דסנהדרין ופ"ג דר"ה לכאורה הוא ראי' גדולה ותיובתא לשיטת הריטב"א וכו'.

(משו"ת יד רמה סימן ס"ד)

דער דחואה אינו נעשה דין בר' חלא כבי' ולחז' בפי' מהלכות ערות. ומה שדקדק הכ"מ מדברי הרמב"ם שם ה' ח' כל ער שהעיד בר' אינו מורה בר' זה וכו' דדוקא ער המעיד אינו ניד וכו', ע"ז כתב מעב' נ' דסובר הרמב"ם דחאי ער דחואה ניד אבל עבי' צריכים שיעידו אחרים לפניהם אבל על ראיתם אינם יכולים לדין דכין דחאי כשמיעה א"כ הר"ל כער המעיד אלו דבריו בקיצור, וכו'.

ואם יש למר הדר"ג נ' פירוש נכון בדבריו אל ימנע טוב ממני.

ומה שדחה הדר"ג נ' את דברי במ"ש דאפשר להריטב"א שתירץ הא דאמר רבא בסנהדרין ע"ח דטריפה שהרג בפני ב"ד חייב הוא אפילו לר"ע משום דאי' לדונו בפני ערה אחרת וכתבתי דלפי' זה בכה"ג שהרג בפני ב"ד של ע"א דאי' לדונו בפני ב"ד אחר ג"כ הורגין אותו וע"ז פקפק מעב' דאולי לא אמר הריטב"א דבריו אלא בטריפה משום דבלא"ה לא שייך הא דלא חזי ליה זכותא כין דההורג את הטריפה פטור מדיני אדם, וכו'.

ועל מי' לדין להיפוך דאפשר גם לרי"ט אם לא הרג הכה"ג נפש לפני ב"ד הגדול בלשכת הגזית כין דאין המקום ראוי לדין אולי הו' כמו ראוחו בלילה. ע"ז כתב מר לדחות

מפתח לשו"ת בית שערים חלק ג'

שג

תורה		ויקרא		תהלים	
בראשית					
א' א' רש"י	ליקוטים סמיכות המורה	ד' י"ג	ליקוטים ויקרא	ל"ד ט"ו	ליקוטים שלום
א' כ"ו ורש"י	ליקוטים מהלים	ה' ו' רמב"ן	מה ומרש	ס"ח ד' וציה לעמים	ליקוטים מהלים
ב' ד'	ליקוטים סמיכות המורה	י"ד י"ד רש"י חנוך	זו והנה יורנו	ע"ט ד'	ליקוטים מהלים
ב' י"ח	ליקוטים סמיכות המורה	י"ח ה'	ליקוטים אחרי	פ"ט ל"ו	ליקוטים מהלים
ו' ט' ורש"י	ליקוטים נח	י"ח א' אל כל שאר נשרו	נח נשעה"מ	פ"ט ל"ח :	ליקוטים מהלים
ח' י"א רש"י	סו הנה	י"ח ל'	ליקוטים אחרי	ק"ו ו'	ליקוטים דרשה לפסח
י"ג י"ג נצנה"ט	ליקוטים לך	י"ט ב'	ליקוטים ביאורים נחפלה	קט"ו ט"ו	ליקוטים מהלים
י"ד ט"ו	ליקוטים לך	י"ט ג'	ליקוטים ביאורים נחפלה	קט"ו ד'	ליקוטים פסח
י"ד כ"א	ליקוטים פסח	י"ט י"ח	ליקוטים דרשה לביהכ"נ	ק"ט ט"ט	ליקוטים מקץ
ט"ו י"ג	ליקוטים פסח	כ"א י"ד וח"כ מה וממקומו, ועיין בראש"ד	ליקוטים אמור	ק"ט ק"א	ליקוטים מהלים
ט"ו י"ד	ליקוטים פסח	כ"א ט"ו	ליקוטים אמור	ק"ט ק"ב	ליקוטים מהלים
כ"ב ו'	ליקוטים ויקרא	כ"ב ב'	ליקוטים אמור	קכ"ח ו'	ליקוטים אמור
כ"ג ט"ו	ליקוטים חיי	במדבר		ק"ל ג'	ליקוטים מהלים
כ"ג כ'	ליקוטים חיי	ט"ו כ"ב רמב"ן	עד ומנאחי	קמ"ו ג'	ליקוטים ר"ח
כ"ד א'	ליקוטים חיי	ט"ו מ"א	ליקוטים שלח	משלי	
כ"ד ג'	ליקוטים חיי	ט"ו א' רש"י	ליקוטים קרח	ג' ט"ו ורש"י	ליקוטים משלי
כ"ה ה' וצמדרש	ליקוטים חיי	כ"ג כ"א	ליקוטים בלק	כ"ב כ"ט	ליקוטים דרשה לפסח
כ"ה י"א	ליקוטים חיי	כ"ד ה'	ליקוטים דרשה לביהכ"נ	כ"ד כ"א	ליקוטים משלי
כ"ה י"ט	ליקוטים חולדות	כ"ד ו'	ליקוטים דרשה לביהכ"נ	כ"ה ב'	ליקוטים משלי
כ"ה כ"א	ליקוטים חולדות	כ"ח ד'	ליקוטים דרשה לביהכ"נ	איכה	
כ"ה כ"ו	ליקוטים ושלח	בהר רמב"ן	לח חוס' ד"ה ואינו	ד' ב'	ליקוטים חורה
כ"ה כ"ז ורש"י	ליקוטים חולדות	דברים		ד' ג'	ליקוטים חורה
כ"ה כ'	ליקוטים חולדות	א' א' וצמדרש ורש"י	ליקוטים דברים	אמתר	
כ"ז ד'	ליקוטים חולדות	ה' ט"ו ורש"י	ליקוטים אמור	א' ט"ו	ליקוטים פורים
כ"ז ל"ה	ליקוטים פסח	ו' ד'	ליקוטים דרשה לביהכ"נ	ג' ח'	ליקוטים פורים
כ"ז ל"ו	ליקוטים ושלח	י"ב כ"א רמב"ן	כח ועוד	ט' כ"ו	ליקוטים פורים
כ"ח י"ט	ליקוטים ונא	י"ג ה'	ליקוטים קצורה	ט' כ"ח	ליקוטים פורים
ל"ב ח' רש"י וגור ארי	ליקוטים לך	י"ז ו' רמב"ן	מט ונ"ל עפ"י	שיר השירים	
ל"ג י"ח	ליקוטים חורה	כ"א ו'	ליקוטים נח	א' ה'	ליקוטים פסח
ל"ה ו'	ליקוטים ושלח	כ"ד ט"ו	ליקוטים חנא	ג' א'	ליקוטים שה"ש
ל"ז כ"א	ליקוטים חנוכה	כ"ו ה'	ליקוטים פסח	ג' ב'	ליקוטים שה"ש
מ"ב י"א נצנה"ט	ליקוטים מקץ	נ"ך		ו' י"ד	ליקוטים חנוכה
מ"ג ט"ו	ליקוטים חנוכה	שמואל		קהלת	
מ"ה י"ב ורש"י	ליקוטים ויגש	א' ו' י"ב	ליקוטים נא	ב' ד' ומדרש	ליקוטים קהלח
שמות		מלכים		ו' ה'	ליקוטים דרשה לפסח
א' י"ב	ליקוטים פסח	ישעיה'		מדרש	
ה' כ"ו	ליקוטים דרשה לפסח	א' ה'	ליקוטים הפטרה דברים	רצה לך פרשה מ"ז	ליקוטים ושלח
ה' כ"ז	ליקוטים דרשה לפסח	ב"ב י"ב	ליקוטים דרשה לפסח	רצה בראשית נ"ד	ליקוטים נא
י"ב ב'	ליקוטים נא	נ"ז ה' רש"י	נ ועיין במהרש"א	רצה שמוח פ"ט ו'	ליקוטים דרשה לפסח
י"ב י"א	ליקוטים דרשה לפסח	חושע		נחקוחי	ליקוטים מקץ
י"ד ט'	ליקוטים דרשה לפסח	א' א'	ליקוטים צמדבר	עד ושלישיה נ"ל	ליקוטים נ"ל
ט"ו ב'	ליקוטים פסח	מלאכי		ספרי כ' חנא	נ אלח דקשיא
ט"ו כ"ו	ליקוטים נשלה	ליקוטים חולדות		זוה"ק חיי שרה	ליקוטים נא
ט"ו כ"ט	ליקוטים נשלה				
י"ח א' רש"י יחזי	ליקוטים שמוח				
כ' ב'	ליקוטים ביאורים נחפלה				
כ' י"ב	ליקוטים ביאורים נחפלה				
כ"א י"ב רש"י מכה ופנים יפוח ז' הקושיא	ליקוטים שמוח				
כ"א י"ב רש"י	ליקוטים משפטים				
כ"ה ח'	ליקוטים דרשה לביהכ"נ				
כ"ט כ' רש"י ואכן עזרא	זו והנה יורנו				
ל"ד כ"ט	ליקוטים פסח				
ל"ה כ"ו	ליקוטים ויקהל				

[illegible]

מזה

כ"ח חוס' ר"ש	א ואפילו	ע"ב: רש"י	ה עוד	ל"ח	קד ומה
כ"ח:	מה וסבור	ע"ג	מה וגם לרין	מ"ב רש"י וחס' שחטה	פט ברה"י
כ"ח: חוס' ר"ש	ג ובפשיטות	ע"ג	ח ובהיותו	מ"ט: ורש"י	יא יומא מ"ט
כ"ט מגיני שלמה	ח בשו"ע אר"ח	ע"ה חוס' וגרפו	ג אלף דבזה	נ"ד	ח ומה
כ"ט חוס'	יג ולפ"ג לו במתני	ע"ו חוס' אלף	ד ולפענ"ד	נ"ו: חוס' עירה	יא יומא נ"ו
כ"ט:	ג אלף דלפ"ו	ע"ז רש"י דחור	מה ונ"ל עפמ"ש	נ"ח: חוס' ר יונתן	יא שס
ל' ר"ן	לח אלף בלחמ	פ"א רע"ב וחור"ט ברה"פ	נד ובחמ"מ	נ"ט: חוס' הוא	לא חוס' ד"ה אמאי
ל"א	לח אלף מה	פ"ה חוס'	ח פ"ה	ס'	ח ומה
ל"א זל"ח	לט ומה שדקדקם	ז	לח ומה שלל"ע	ס"ב	ליקוט'ס חורה
ל"א ר"ן קרבן נחנאל	לט ומה שעמדם	ז"א: ורש"י	ח ז"א	ס"ד	כ ועוד נ"ל
ל"א רש"י	לט מכחנך	ז"ז:	כ ולפענ"ד לק"מ דודאי	ע"ג	לא ובהכי
ל"א רש"י כ"ע	לט מכחנך	ק"ג:	עד לחמס למ"ש	ע"ג: רש"י למ"ש	יא ברה"י
ל"ג	כד מחממתי	ק"ד חוס' אע"פ ומהרש"א	ז במשנה	ע"ג: רש"י	זד לחמס לרין
ל"ג חוס' חסון	מה וכן	ק"ד חוס' אעפ"י	ח אף לק"מ	ע"ד:	ג בגמ' דף
ל"ג חוס' אחר	מה ול"ל	ק"ד: אשרי	ז במשנה	ע"ח: ר"ן	ח ועין
ל"ה רש"י	כא ונ"ל דבס'	קט"ו	ד אלף	ע"ט: חוס' לומר	ד אלף
ל"ו	ד חוס'	קט"ו מרדכי	ד אלף	פ'	ו וראה, ז במשנה
כא ומה שנ"ל עוד בישוב קושית	קט"ו חוס' אלף	קט"ו חוס' אלף	ו חוס'	פ"י:	לא רש
ל"ו רש"י	כה בחוס'	קט"ו: חוס' אלף אר"א	ח ולפענ"ד נראה	פ"י: חוס' וח"י	ד אלף
ל"ו חוס' במקום	כא ועוד נ"ל דחוס'	קט"ו:	ח ולפ"ו ק"ל	פ"ב: חור"ב	יא בגמ'
ל"ט: רש"י מרור	פג כלל א' (ו) וגם	קט"ו: רש"י	ז ולפענ"ד	פ"ג אשרי	ה ועין
מ': רש"י ומטבילין	ד חוס'	קט"ו: חוס' קפא	ז והחינה	פ"ג ר"ן	כא ונ"ל לפמ"ש
מ"א.	לה שס בחוס'	קט"ו	ליקוט'ס פסח	פ"ד	יא שס פ"ד
מ"א. רש"י יכול ללאו	ד ברה"י	ק"ט רש"י	ד ועוד נ"ל לישב	פ"ה:	ליקוט'ס שלום
מ"א. חוס' א"ב	ד ובמה	ק"כ	ח ולפענ"ד, ח ז"א, מה וסבור	פ"ח	עד אלף כד
מ"א. חוס' אלף	ד חוס'			פ"ח ר"ן	זד ואלולי
מ"א. חוס' אף ופני' ול"ח	ד חוס'	שקלים		פרק י"ב ר"ן	סב ומה שחקרו
מ"א. חוס' אחר	ד ועוד	ד' א'	מה נחזור		
מ"א. חוס' עולא	ד חוס'	ז' ה'	מה נחזור		
מ"א. חוס' עולא ומהרש"א	ד ועוד				
מ"א:	מה והנה לפי				
מ"א: רש"י אף לי	ד ברה"י ד"ה אף	ט' אמרי בינה	ח בשבת	ז' ר"ן	ג בגמ' דף, כא לק נ"ל
מ"א: רש"י שאין ומהרש"א	ד חוס'	י"ג	ח ומפי, מה נחזור	ט' רש"י ורעב"א	סא לחמס
מ"א: חוס' א"ד	ד וסו	י"ג חוס' ולא	ח סר חע"ג	ט' חוס'	מה ונ"ל עפמ"ש
מ"א: חוס' שאין	ד חוס' מ"א	פרק ב' ר"פ	מט ולפענ"ד נראה דנוכ"י	כ: טבי	נח דף ע"ג ע"א
מ"ג	ח הלל"ח	כ"ב:	מט אלף דהרמב"ן	כ"ז חוס' כל	עד ומה שנ"ל בזה
מ"ג רש"י	ג ומעשה כך	כ"ב רש"י לעדות	עד לחמס רש"י	כ"ז:	יג שס מנה"מ
מ"ד	לא ברה"י ד"ה מבז"ח, מ' וכעת	כ"ה.	ליקוט'ס בא	כ"ט: חוס' בעין	א ולפ"ו
מ"ה רש"י לימד	ד ומכ"ש	כ"ח וזיס תרועה	י ר"ה	כ"ט: חוס' לולב	יג סוכה
מ"ה: ר"ן	ג אלף	כ"ח טו"א	ג ובהכי, מה ובמג"א	ל' אשרי	יג סוכה
מ"ו חוס' וא"א	ח סר תרמ"ט	כ"ח רש"י	לו אף	ל' חוס'	יג בחשר רמ"ט
מ"ו חוס'	לו ועוד	כ"ט:	י ר"ה, יח בחוס' דל"א	ל' חוס'	פג כלל א' (ו) וגם
נ"ט	מה ואחי	ל'	כ ובחוס' ד"ה	ל' חוס' כי	לו אף
נ"ט רש"י	מה ובדבריו	ר"פ בחרא ר"ן	לו ואין	ל' חוס' הא	פט ויחזר
ס"ד זל"ח	לו ונ"ל			ל' חוס' משום יב ר"פ, יג חוס' ד"ה משום	יג חוס' ד"ה הא
ס"ו.	לו אפרין			ל' חוס' ולקניזה	יג חוס' ד"ה
ס"ט	ח סר חפ"ט	יובא		ל' חוס' שינוי	יג חוס' דף
ע"א	יב ומ"ש	ר	כא אלף דלכחי לא	ל"א רש"י	א ויחזר
ע"א: רמז"ס כפי המשנה	ה ואחמס	ו: חוס' א"ר תחליפא	ח פ"ה	ל"א רש"י אף	יג חוס' ד"ה הא
ע"ב	יג דף מ"א	ז'	כא וסבור	ל"א חוס' אף קרקע	יג חוס' דל"א
ע"ב רש"י אחר	ה אלף דז"א	י"ג	מה ועין בראב"ד, עג רש	ל"א חמ"ס ואס נטל	מה ובוה נ"ל
ע"ב חוס' באשחו	יב ועין	י"ט: מכין לפניו	ג ונ"ל דכוותהו	ל"ג חוס' נקטס	כה ועו"ל
ע"ב.	ה בגמ'	כ"ב	ליקוט'ס קרח	ל"ג ר"ן רש"י רעב"א	סז ועי'
ע"ב. רש"י ומהרש"א	ה ברה"י	כ"ב:	ליקוט'ס במדבר	ל"ג:	סז ועי'
ע"ב. חוס' לר"י	ה אף	כ"ח חור"י	ליקוט'ס יו"ט	ל"ד חמ"ס שטעס	ח סר תרמ"ט
ע"ב. חוס' שמעח	ה ובהכי	כ"ט	כא וסבור	ל"ד:	יג והר"ף
ע"ב:	ה ואחמס	פ"ג מ"ו חור"ט משל צבור	מה נחזור	ל"ד:	

[illegible]

מה וזהו אחי	מ' פני	ס חוס'	מ' בית יעקב	ק"צ: חוס' הא ומהרש"א
מה על	מ' ש"מ ופני	מ' חוס' לא מהרש"א	מ' חוס' לא מהרש"א	עד ומה שני' ביישוב
נב ויש להבין	מ"ה חוס' אמר	מט ומה שהקשה על	מט ומה שהקשה על	ק"ד ג בגמ' והרי, מט ומה שהקשה על
נב בגמ'	מ"ו: ומהרש"א	נה אמנם	מט ואמנם	ק"ד חוס' זימנן
נב הרמב"ם	מ"ו: ורמב"ם פיה"מ	מג במשנה	מט ומה מיושב	ק"ד חוס' מי
נב ועוד נ"ל דרש"י	מ"ו: חוס' השחל	נה אלא דבנוצ"י	מט ומה חוס' יו סר חפיק"ם	ק"ד חוס' שנה
נב אכל האמת,	מ"ו: חוס' ואימא	מג בגמ'	מט ומה חוס' על דעת	ק"ד.
נב ועוד נ"ל דרש"י	מ"ו: חוס' יאזאה	נה ולדדי	מט ומה חוס' מעבילין	ק"ד רש"א
נב חוס'	מ"ו: חוס' דחי	כ ובפסחים	מט ומה חוס' פני	מט ועוד דמשמעות,
נב ועוד נ"ל	מ"ו: חוס' דחי	מח מכתבו	מט ומה חוס' פני	נ ועוד הלא
נב הרמב"ם	מ"ו	סא בחי	מט ומה חוס' פני	מט ומה חוס' פני
נב אך אחי	מ"ו פני	מד ומדי	מט ומה חוס' פני	מט ועוד נ"ל דהא
נה ולפ"ו	מ"ט	סא ובמסכת	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נב ואלו	מ"ט	סא כחובות	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עט ולא	מ"ט	נח דף ע"ד	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עט ועוד שהחובות	מ"ט	עט שמעתי, עו מה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
יו סר חפיק"ם	מ"ט	יח ולפענ"ד,	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סב ומה שהקשו	מ"ט	נח ולפענ"ד, סא בהפלאה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נ ובלאה"נ	מ"ט	פד בחור"מ	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סב אכל לא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עד ומכ"ש	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סט אמנם לישב	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נה ולדדי	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סא ודכירא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סא בחי	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נח ולולא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סב ועמה	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
מט ולפענ"ד נראה לחלק דבשלמא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סט אמנם מה	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
מט ולפי דבריו	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
לח בחוס' ד"ה אלא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
מט אכל י"ל	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סט ונ"ל דקושימו	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עד וזה יובן	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עד אך הק'	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נד ועוד נ"ל	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עח ועוד	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עד וביישוב	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סב וכשאי	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
לח ועוד נ"ל דכבר	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נדרים	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
כ דף ב'	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
לג ועוד	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
עד ובמסארת	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נד ולפענ"ד לק"מ	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סו חלם	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
ג אכל לפענ"ד	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
ט ולפענ"ד	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
מ' ובהאי	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
סד ובגוף	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נ שוב	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נ אלא דקשיא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
נח אלא	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
ליקוטים פסח	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו
ס ונ"ל	מ"ט	עד ומה שני' בזה	מט ומה חוס' פני	מט וע"ו

ל"ד: רא"ש להורשה	לח וזוה אמרתי	חמ"ם בחילת מס'	מט וז"ל עפ"י	מ'	קו ולפענ"ד
ל"ו	עד ולפענ"ד נראה עין	ג' רש"י	עד אך הק'	מ"א	לט ועוד
ל"ז רש"א	נה ושוב	ג': חוס' שלשה	קו ומ"ש	מ"ב חוס' דלא	כ אך ז"א
מ"ג	פ אמנם	ד' רש"א	סד ולענ"ד	מ"ה: רמז"ן	מב ונראה
ר"פ השופטין ר"ן	יג עד נ"ל- כו אמנם	ד' חוס' דק"ל	קו ומ"ש, סט וסדע	מ"ה: רמז"ן [השמות]	יט ועין,
מ"ז ור"ן	לח בל"ד	ד' חוס' מודה	עד אך זה	כ בדף מ"ה, סט וז"ל עפ"י	
מ"ז רש"ש	לח אמנם הרא"ש	ד' חוס' ר"י	סד הקשה	מ"ז	מח אכל
מ"ז רש"א הא	ג ומה	ה'	מט ואין לומר	מ"ז: רש"י טבל	לח ועוד נ"ל לחלק
מ"ז חוס' ה"ג	לח בל"ד	ט' ר"ן	עמ ועוד	מ"ז: חוס' טבל	לח ועוד נ"ל לחלק
מ"ז: ר"ן לזוה	פט ועוד שהתנועים	י'	נד ואני	מ"ח	מח אכל
מ"ח ר"ן	סג כלל ב' ג)	י':	עד והא	י"ב:	עד וזוה נ"ל
י"ב ר"ן	כד והנה מבואר, לא אך נ"ל	י"א:	מט אך מנא	י"ג	סג וז"ל
י"ו ור"ן	לח ומה שני"ל	י"א: פלס חיים	סג	י"ד חוס'	מה ובמג"א
ס"א	נד ובנוכ"י	י"א: במשנה	סג	י"ד:	כו ובעיקר
ע"ב	עד ומה שהקשה	י"ב	מח ונראה	י"ה רש"י שלא יהיו	פט ברש"י
ע"ב רא"ש	עד אלא דלפ"ז יש	י"ג ר"ן	נד ומ"ש באבני	י"ה חוס' מ"ט	יב ועין חוס'
פ"ז ר"ן	לו אלא,	י"ז	עו לכן	י"ה חוס' מח	סט עין
	נד ולולא, סב ועוד דאמרין	י"ז ר"ף ור"ן	עו ומ"ש	י"ה: חוס' לגיחותיה	פט ומה
ז': ראשונים	סט ועמה נשים	י"ז רמז"ם בפיה"מ	עו כחנך	י"ו	ליקוטים לך
		י"ז חוס' זכות	עו ושנית	י"ז ורש"י	כא אלא דאכתי קשה
		י"ח	עג גרסי	ס"ג ר"ח ורש"א	ליקוטים בעניני אה"ע
	נזיר	י"ח:	מו ושלישית	ס"ד ר"ן	סד ועוד נ"ל לכאורה
י"א חוס'	עד ולפענ"ד נראה עין	י"ט חוס'	סד לכן	ס"ו	עד ולפענ"ד דברי
י"ב	נא בשפה"מ, עד ומה שהקשה	י"ט חוס' דיו	לה שם בחוס'	ס"ו רש"י אי	עד ואמנם בנוכ"י
י"ג:	זה והנה	כ"א	קו ומה שעמדת נגיטין	רא"ש ס"י כ' וק"נ	עד ובפ"י
כ"ג	ה ולפענ"ד נראה ותחילה	כ"א: רש"י לא אפשר ומהר"ם	קו ומה שעמדת על	ס"ז	מט ולפענ"ד נראה למח
רפ"ה	מח ונראה		קו ומה שעמדת על	ס"ז. ורש"י ומפרשים	
ל"ד	לא ברש"י ד"ה מבכ"ח	רא"ש ס"י כ"ג	קו ומה שעמדת נגיטין	ע"א	ליקוטים בשעה שהחכם דורש
ל"ד: רש"י	מ' וכעת	כ"ג	עד ור"א לחילוק	ע"א	מט בירושלמי, עד אמנם דעה
ל"ז	ו ונראה	כ"ג אשרי	עד ולפ"ז יש	ע"א ר"ן רש"א	מט בירושלמי
ל"ז וחוס'	מ' וכעת	כ"ד	ליקוטים בעניני אה"ע	ע"א רש"י	מט וזוה מדויקים,
ל"ז. וחוס' יש	מ' וכעת	כ"ד רש"י וחוס'	פט אכל	ע"א רש"י	עד ומעמה למ"ש
ל"ז:	ד ומכ"ש	כ"ד: חוס' לאחו	סד ואולי	ע"ב	נח דף ע'
י"ז	מד ומדי	כ"ו: חוס' לכשאכנסנה	סט זה נראה שהי	ע"ד: ורש"י	סג כלל ה' ז) והנה
חוספחא	לא ברש"י ד"ה חזי	כ"ט	עד ולפ"ז יש	ע"ה רש"א	מו ועוד נ"ל דהרי
		כ"ט רש"י	עד ומה שהקשה	ע"ה רש"א מכלל	נג ואולי
	סופה	כ"ט רש"י רבא	עד ואמנם בנוכ"י	פ"ב	סט וז"ל דכוותה
ב' וחוס' כל	עד וגם נ"ל	כ"ט:	עד ובפ"י	פ"ב רמז"ן ורש"א	סח
ג'.	קו ולפענ"ד	ל"ג	עו והחנית	פ"ג: חוס' מה	סט מיהו בלאה"נ דבריו
ז'	מו ושלישית	ל"ג חוס'	עו ושנית	פ"ה	נה ולפענ"ד
י"ד.	ליקוטים קבורה	ל"ג חוס' ואפקעיהו	סב ומה שהקשו,	פ"ו	מט ואס
י"ח	סט לכן נ"ל דמה	ל"ד: חוס' והוא	עו כחנך	פ"ו ר"ן	קו מיהו
כ"ג: רש"י	סט מיהו בלאה"נ ר"א	ל"ה	עט ועוד מי	ז'	עג וכדמות
כ"ד	סט מיהו בלאה"נ ר"א	ל"ו	פה אלא	פ"ק מלחמות	מג והא
כ"ד ורש"י	סט אלא דלפ"ז	ל"ז רש"א	נד ואני	מרדכי סוף פ"ו	עד ואפילו
כ"ד: עין משפט	סט ולולי	ל"ז רש"א	פ ונראה דבשמ"ק	הג"א בסוף מס'	נח אכל
כ"ד: חוס' כשמואל	סט ובדבריו	ל"ז רש"א רבא	ליקוטים שמות	חורעק"א ס"ד אות ל"ד	עד ומה שהקשה
כ"ז חוס'	נ ולענ"ד	ל"ז חוס'	ליקוטים שמות	חפארת ישראל פרק ו'	עד ובחפארת
כ"ז: רמז"ם כפ"י המשנה עד ושלישית הביא		ל"ח	סו ראשית		
כ"ט	נח דף ע"ג ע"א, עה ולפענ"ד	ל"ח ר"ן	י קי"ל	קידושין	
ל"א ורש"י	עד ור"א לחילוק	ל"ח חוס' ד"ה מדר"י, קו ושוב	לח חוס' ד"ה מדר"י, קו ושוב		
ל"א:	סט וכן משמע	ל"ח חוס' כל	קו ולפענ"ד		
		ל"ח:	י קי"ל		
	גיטין	ל"ח ועוד נ"ל דהנה בגיטין, מה אכל אחר	לח ועוד נ"ל דהנה בגיטין, מה אכל אחר		
ב: חוס' מידי	סט ומה"ע	ל"ח: ר"ן	מה ונראה	ה' חוס' אף	נה ועוד שהרי
ב': ורש"י ופנ"י ופלס חיים	סג	ל"ח פנ"י בחזקה	נד אמנם מ"מ,	י	נו מ"ש, סג כלל ב' י"ג)
ב': חוס' מידי	מו וגם ולפענ"ד	נח דף ע'	נח דף ע'	י ר"ן	נח ואפילו

ר' רעב"א	פג כלל ר' א	נ"א:	נד וננו"י	פנ"י קו"א פסק חדש ד"ה שנים	לא ושלשים
ר' רעב"א זמ"א	נד אמנם דעם	נ"ב:	נד ולפענ"ד נראה ליישב		
ר' רש"י	פג כלל ו' א	נ"ב:	נד אבל עוד		
ר' רעב"א	לח וע"ז	נ"ג:	נ ועוד הלא		
ר' רעב"א בשם ראב"ד	פג כלל א' ט	נ"ה חוס' ושני	לח ועוד נ"ל ד"ל		
ר' רעב"א	פג כלל ד' ה	נ"ו	לה חולק, פט ברש"י		
ר' חוס'	פג כלל א' ז	נ"ז חוס' מחקיף	יג לך		
ר' חוס' ומקנה	פג כלל א' ה	נ"ח רש"י	ג אמנם		
ר' חוס' וראשונים	פג כלל ב' ג	נ"ח חוס' ר"ד	נד מאמתי		
רא"ש	פג כלל ב' ז, כלל ג' ח	נ"ט	זה והנה		
רשב"א ור"ן	פג כלל ב' ו	ס' ר"ן ורשב"א	לח בחוס' ד"ה אלא		
ו' וחוס' ר"ד	לח ועוד נ"ל לחלק	ס"ב	לח וזוה אמרת, סז ומה שכתב		
ו' רעב"א הא	כ ולפענ"ד נראה משום	ס"ב:	נא ואפילו		
ח'	נד ובדברי	ס"ג חוס' וסקלוה	נג אבל אכתי		
ח' ופנ"י	נד ולפי כל	ס"ג:	מט ולפענ"ד נראה, נז ובקדושין		
ח' ר"ן רשב"א רעב"א	לט ולפענ"ד נראה	ס"ה	סט ועוד נ"ל		
ח':	נד אבל לפענ"ד	ס"ה ורש"י	סט ושוב		
י' וחוס' קידושין	נא ואולי	ס"ה ח' מהר"ט וא"ח	נד ואפ"י		
י"ב	ליקוט' בעניני אה"ע	ס"ה פנ"י	סט אבל אין		
י"ב ר"ן	נד וננו"י	ס"ה רא"ש ר"ף	נד הנה		
י"ב רעב"א	נד ולפענ"ד נראה ליישב,	ס"ה רעב"א ורשב"א	סט הנה פשוט		
	סט ולפ"ז גם	ס"ה רש"י	נה ולד"ד,		
י"ב חוס' משום	סט ובה"י יש	סט מיהו בלא"ה דבריו			
י"ב חוס' ר"ד	סט יש	ס"ה רש"י ע"א	נד אבל גוף		
י"ב חוס' ר"ד אחר	נד והנה	ס"ה רשב"א	נד ואבני		
י"ב חוס' רעב"א	סט	ס"ה חוס' ופנ"י	נד אלא דגוף		
י"ב	נ ולפ"ז נ"ל,	ס"ה מקנה	עד וזוה נ"ל		
	נג וכ"נ דעם רש"י, נד ובס'	ס"ו	עד וזוה נ"ל		
י"ג רא"ש כ	פג כלל ה' ד	ס"ו וחוס'	מו אבל		
י"ג ר"ף ורא"ש	נד אבל אם	ס"ו רש"י מנא	מו ושניה		
י"ג רעב"א	לט ולפענ"ד נראה	ס"ו רשב"א	מט וגם מ"ש דאפילו		
י"ג רשב"א ור"ן	נד אבל אם	ס"ו חוס' מאי ופנ"י	נח ונ"ל דבאמת		
י"ט	נה ומדי	ס"ו חוס'	סא כחובות		
י"ט ורשב"א ורעב"א	נה ועוד שהרי	ס"ו חוס' שלח	מו פסק		
י"ט חוס' ומדאורייתא	סט ובה"י נדחה	ס"ז	נא ויותר		
כ"ג רשב"א	יג בחשו' רמ"ט	ס"ז:	נא אמנם		
כ"ג רשב"א ולענין	נה אמנם	ס"ח חוס'	זו והשחא		
ז':	ליקוט' חורה	ע'	ליקוט' בעניני חו"מ		
ז"ה	נד אכן	ע': ורעב"א	נח דף ע'		
ז"ו	ליקוט' אמור	ע"ב: פנ"י ומקנה	נח ויותר נראה דבאמת		
ז"ח:	נח ולפ"ז	ע"ב: חוס' חמשה ומהרש"א	נח בדף		
ז"ט	נח עוד	ע"ג	ה אבל הא, נח בגמ', עא אח"ז		
מ"א	נו מ"ש	ע"ג:	נח דף ע"ג ע"א		
מ"א ר"ן	נט	ע"ג פנ"י	נח ועוד נ"ל ביישוב		
מ"ב חוס' ר"ד	עד ומעשה נ"ל	ע"ג רש"י שמא ומהרש"א	נח ברש"י		
מ"ג	נד וננו"י, פא ומה	ע"ג רשב"א	נח ובקדושין		
מ"ג וחוס' שלח	מה ומעשה	ע"ג חו"י וחד	נח דף ע"ג ע"א		
מ"ג מהר"ט על הר"ף	סט אבל אין	ע"ג: מפרשים	נח דף ע"ג ע"ב		
מ"ג ר"ן	ליקוט' בעניני אה"ע	ע"ג: חוס' בד"א	נח חוס'		
מ"ג רעב"א	סט ומה שני"ל עוד	ע"ד רש"י חדא	נח דף ע"ד		
מ"ג רשב"א רעב"א	סט אבל אין	ע"ד רש"י	סא כחובות		
מ"ז	לח ס"ג	פ'	מט אבל באמת הדבר		
מ"ז: רעב"א	לח ונ"ל משום	פ' חוס' סמוך	מט ונ"ל דכבר		
מ"ח פנ"י	מט וזוה ניחא	פ"א:	כ ועין מנחות		
נ'	נא	פ"ב רשב"א	עט ועוד נ"ל		
נ"א חוס' ר"ד	כ ואפ"י	מנדכי בסוף	נד הנה		
נ"א:	נא ועוד	פנ"י	ליקוט' בעניני אה"ע		

[illegible]

מפתח לשו"ת בית שער חלק ג'

שיא

צ"ח חוס' ורעב"א	עו ולפ"ו, עו ובישור	ל"א: ר"ן	עד ומכ"ש	ס"ג רש"י השוכר וחמ"ס	לח צרש"י
ד':	מ בדכרי	ל"ב	עד עוד הקשה	ס"ג חוס' והסנן	לח צל"ד
ה' רש"י וחוס'	מ הנה	ל"ג רש"י	מט ומה שהקשה על	ס"ג חוס' חסי	לח חוס' ד"ה ואינו
ו' רש"י בטעמא דר"י	מ עמה	ל"ד חוס' ורש"י וחוס'	מד וז"ש	ס"ג	לח בגמ' אלא
ז':	מט לק נ"ל למה	ל"ה חוס' ורש"י וחוס'	עג וכדמות	ס"ג	לח בגמ' מ"ט
ז' אשכ"ז ב' הראב"ד	עד ובלא"ה	ל"ו חוס' ורש"י וחוס'	סז ומה שעמדת על	ס"ג רמב"ן	ג וז"ל
ז' חוס'	ליקוטים שלה	ל"ז	עד ובחפזארת	ס"ג חוס' בדמיהן	לח בחוס' ד"ה בדמיהן
ט'	מט ועוד נ"ל דקלקלתם,	ל"ח	קד ובגוף	ס"ג חוס' דיהיב	לח חוס' ד"ה דיהיב
י"ב ורעב"א	עד ומעשה בנידון	ל"ט	יג שם כאר"א	ס"ג חוס' השוכר	לח בחוס' ד"ה והסנן
י"ג:	ז אלא דקשיא	ל"י חוס' רש"י	ליקוטים בעניני אה"ע	ס"ג חוס' ואינו	לח חוס' ד"ה ואינו
ט"ו: חוס' במאי	מ בדכרי, ג ועוד נ"ל	מ' ר"ן	ליקוטים בעניני אה"ע	ס"ג חוס' והסנן	לח בחוס' ד"ה והסנן
ט"ז וגה"ש	לז או	מ"א	קט אך לשעת	ס"ג חוס' לקוט	לח ובזה אמרתי
י"ז רעב"א	גג מכחכו	מ"ב	עח ולקושי	ס"ג חוס' נמלא	לח ושנים
י"ח חוס' ולילקי	מ בגמ'	מ"ג ור"ן	עח ובלא"ה	ס"ג	לח בגמ' וליקבציהו
כ"א	ד וז"ל עפמ"ש	מ"ד חוס' על	עח ובקושי	ס"ג רעב"א זל	לח בגמ' זל
כ"א:	לח אצל לפענ"ד נראה דאין	מ"ה חוס' שומר	ז ס"ר רכ"ג	ס"ג חוס' אלא	לח בחוס' ד"ה אלא
כ"ב:	כג הק'	מ"ו חוס' שומר	זה הגס	ס"ג חוס' דאגר	לח אצל הרמב"ם
כ"ג	ג וז"ל משום	מ"ז חוס' בשטר	פז ומעשה	ס"ג חוס' העלה	לח ואמנם בטעמא
כ"ג:	ג בגמ' והרי דס	מ"ח חוס' ורש"י	ס חוס'	ס"ג חוס' ולקבציהו מהרש"א לח בגמ' זל	
		מ"ט חוס' אשכ"ז	מח אצל	ס"ג חוס' חמירן	לח אצל הרמב"ם
		מ"י חוס' וספרא	מח אצל	ס"ג חוס' יאחז	לח ושלשית
		מ"י חוס' מחוך	נד אך	ס"ג חוס' חסי חמ"ס	לח ונראה דזה
				ס"ג חוס' חסי מהרש"א	לח ונראה דזה
				ס"ג חוס' שכרו	לח חוס' ד"ה שכרו
				ס"ג חוס' רא"ש	יג חוס' ד"ה משום,
				ס"ג רעב"א	פג כלל א' ו' ומה
				ס"ג חוס' והא מהרמ"ל	לח ועוד נ"ל דכבר
				ס"ג חוס' בגן	לח וז"ל דש
				ס"ג	לח אך בלחמ
				ס"ג חוס' ואי, לט מכחנך	
				ס"ג חוס' מחיטבה	לח ובהכי מחיטבה
				ס"ג רעב"א ב' רש"א	לח בגמ' ואי
				ס"ג רמב"ן	לח ס"ג
				ס"ג חוס' ואינו	לח
				ס"ג חוס' והא	לח ס"ג
				ס"ג חוס' כגון וחמ"ס	לח חוס' ד"ה כגון
				ס"ג חוס' כגון מהר"ם	לח אך חוס'
				ס"ג חוס' כגון מהרש"א	
					לח ובזה יש ליישב קושיא
				ס"ג:	לח ועוד נ"ל דהנה חוס'
				ס"ג: רש"י מהו	לח בגמ' שכרו
				ס"ג: רש"י שנשא	לח ע"ב
				ס"ג: חוס' אין חמ"ס	לח ואמנם לפענ"ד
				ס"ג: חוס' חני	לח בחוס' ד"ה חני
				ס"ד רעב"א	נד ולפענ"ד נראה עוד
				ס"ד רעב"א יכול	לח אמנם מדברי
				ס"ד חוס' מדברי ומהר"ם	
					לח חוס' ד"ה מדרי"י
				ס"ד חוס' ר"ע	לח ס"ד
				ס"ה ורש"י	לח ועז"ל
				ס"ה: חוס'	לח וז"ל דחוס'
				ס"ה: חוס' הבגד	לז והנה
				ס"ו חמ"ס	יא וז"ל
				ס"ו חוס'	מ' בגמ'
				ס"ו	מ' וכעת
				ס"ח ר"ן	ח ובזה
				ס"ח: חוס' דהא	ח ויחזר נכון

שבועות

ג' חוס' אי	מ' ומעשה
ג' חוס' אצל	מה ובעני
ג' חוס' ועל	מ' שבועות
ז': חוס'	מ' בדכרי
ה'	יע ובזה נכא
י"א	ז ס"ר חמ"ט, יע ולענ"ד
י"א חוס'	כא וסבור
י"א חוס' ואף	יע ובזה א"ש
י"ד: חוס' או	מ' י"ט
ט"ו חוס' או	לח ס"ד
י"ח רש"י	מ' כ"ג
י"ח חוס' אלתא	מ' כ"ג
י"ח חוס' והא	מ' שם י"ח
י"ט חוס' פרט	ה אך דקשיא, פט ובדרך
י"ט חוס' הלך	מ' י"ט
י"ט חוס' כאן	מ' י"ט
י"ט חוס' נוקמא	מ' י"ט
כ' חוס' הואיל	כא לק נ"ל עפ"מ
כ"א:	מ' בגמ'
כ"ב	ג וז"ל דקושיא
כ"ב חוס'	ג אלא דא"כ
כ"ב:	מ' ונראה
כ"ג חוס' דמוקי ומהרש"ל	לח וז"ל לפמ"ש
כ"ג חוס' כגון	מ' כ"ג
כ"ג: חוס' דמוקי	ד צרש"י
כ"ד ר"ן	נ אלא אי
כ"ד חוס'	כה חולין י"ג
כ"ד:	מ' שם כ"ד ע"א
כ"ד:	מ' שם כ"ד ע"ב
כ"ד: חוס' וזל	ה עוד הקשה מהרש"א על
כ"ז חוס' אמר	ה צרש"י
כ"ח	מ' חוס' דף
כ"ט: חוס' שנועח	מז ובזה
ל'	עד עוד הקשה
ל' ר"ן	עד ובישור
ל"א חוס' ואין	עד ולפענ"ד נראה דלק"מ

עבודת זרה

ד':	ליקוטים בשעה שהחכם דורש
ז': חוס'	ג ועוד נ"ל לפמ"ש
ט"ו: חוס' מי	לח בחוס' ע"ו
י"ב: חוס' אלא	יג וז"ל
י"ד: חוס' מקום	ליקוטים בעניני אה"ע
י"ט חוס' אלתא	לח ולפ"ו י"ט
כ'	סז וחלח
כ"ד:	ליקוטים בל
כ"ו יע ועיין, כ בדף מ"ה, עד ולפ"ו בנדון	
כ"ז	מז היענ"ן
כ"ט ר"ן	לח אמנם לפמ"ש
ל': חוס' ומטמאה	לח אמנם מדברי
ל"ה חוס' חדא	מט ולפ"ו מיושב
מ"ב ר"ן	לח וז"ל משום
מ"ג: חוס' אמר	לח וז"ל דהחוס'
מ"ג: חוס' שומק ומהרש"א	
מ"ד חוס' נחל	לח בחוס' שם מ"ג
מ"ט ר"ן	לח וז"ל דהחוס'
מ"ט: אשכ"ז	לח כחב
נ"ג: רעב"א	לח והנ"ל
נ"ד לח בחוס' ד"ה והסנן, ליקוטים חולדות	כו בלא"ד
נ"ד וחוס' משום	לח ועוד נ"ל ד"ל
נ"ד רש"י	לח ומיושב
נ"ד רש"י למעוטי	לח ובזה אחי
נ"ה: חוס' אצל	לח עוד עמד
נ"ו	לח חוס' ד"ה שכרו
נ"ז:	לח עוד עמד
נ"ט חמ"ס לאו	כו בחוס' ד"ה לאו
ס"ב חמ"ס	לח ואפשר
ס"ב ר"ן	לח והר"ן
ס"ב רעב"א	לח אצל מה
ס"ב רעב"א בזה	לח אך בלחמ

ע"א: חוס' מדי	לח ונ"ל דחוס'	ח': חוס' אצל	כא לכן נ"ל עפ"מ	ס"ו	ד ולפענ"ד
ע"ג: חוס' כי	יא ונ"ל	ט' כ ולפענ"ד נראה דחוס', כא אצל אכמי	ס"ט חוס' אכמי	ס"ט חוס'	כא ובהכי מיושב
ע"ג:	כד והנה מצואר	ט' חוס' אכמי	כא אלא דאכמי חקשי	ע"א חוס' אימור	ג אלא דהא
ע"ד ר"ן	ג ובהעדרותו,	ט'. חוס' ר"ל	כא בחוס' לעיל	ע"א: חוס' ומחירן	כ ולפ"ו לא
	לא ושניה נ"ל לפמ"ש	ט"ו	כ בדף מ"ה	ע"ב:	כ בגמ' דף מ"ו
		ט"ו.	כ בחוס' ד"ה והרי	ע"ח	יע לכן נ"ל דמצואר
		ט"ו. רמב"ם בפיה"מ	כ בחוס' ד"ה והרי	ט'	כ אצל ג"ו
	אבות	כ"א	כה והנה	ט"ד	מה נמור
א' ב'	ליקוטיו מורה	כ"א מנחת כהן	כה והנה	ט"ד חוס' רחמנא	מה אצל חוס'
ב' ד' מנן אבות ומדרש שמואל	יג אמנם	כ"ב	יא יומא נ"ו	פ"ו	כא לכן
ה' ה'	ליקוטיו שומר פיו	כ"ב.	כב אמנם	ז"ד חוס'	כא ונראה דחוס' לעיל נ"א
ו' ה'	ליקוטיו אמור	כ"ה: חוס' זריקתו	ג ולפ"ו	ז"ה	כ ולפענ"ד נראה דחוס'
		כ"ח	ח אלא	ז"ו	כא בחוס' לעיל
	הוריות	ל"ב	י ס' חפ"ט	ז"ט	ד ועוד נ"ל לישב,
י"ג	ליקוטיו לך	מ"ה	יע והנה, כא אלא דאכמי חקשי		יח ושלשית, כ ובנייה
		מ"ה:	כ בדף מ"ה	ק'	כא וסבור
	זבחים	מ"ה: חור"ט	כ בדף מ"ה	ק':	כ בגמ' דף מ"ו, כא ועוד יס
כ' חוס' החטא	כ ולפ"ו חקשי	מ"ה: חוס' שבעה	כ בגמ' והקדנחם	ק"ב	יע חוס' ד"ה עד, כ ובחוס'
כ':	כ ועין, ובה מיושב	מ"ו	יע לכן נ"ל דמצואר,	ק"ב:	כג ק"ב:
ד'	יע אמנם מה, כ חוס' ד"ה צמה		כא אלא דאכמי חקשי	ק"ח	לח ומה שני"ל
ד':	יע אלא	מ"ו. חוס' ואילו	יע ברש"י ד"ה איכא, כ	ק"ח:	עח ועוד, פח ומעחה
כ"ח	כ ולפי	מ"ו:	כ בגמ' דף מ"ו		
כ"ט	כ ולפענ"ד לק"מ דדוקא	מ"ו: חוס' לפיכך	כ ועין חוס' דף		
כ"ט:	ה ועוד	מ"ו: חוס' לפי	כ בחוס' ע"ב		
ל"א	פט ברש"י	מ"ו: חוס' נורח	יע ברש"י ד"ה לא,		
ל"א. חוס' החס	י ס' חרכ"ט	מ"ו רש"י לא קדש	כ חוס' ד"ה עד		
ל"א:	כה בחוס'	מ"ו רש"י א"צ	יע ברש"י ד"ה איכא		
ל"ג: חוס' לענין	י פ"ה	מ"ו רש"י לאבי	כ ברש"י		
ל"ד	כה והנה	מ"ו חוס' צמה	כ חוס' ד"ה צמה		
מ"א רמב"ם בפ' המשנה יע לכן נ"ל לחדש	כא בחוס' לעיל	מ"ו חוס' הכל	כ ולפענ"ד נראה דחוס'		
מ"ה	כ אלא דא"כ	מ"ו חוס' עד שישחוט	יע חוס' ד"ה עד,		
מ"ו:	ה ובישוב, כו ברש"י	מ"ו חוס' עד	כ חוס' ד"ה עד		
ס"ט	כה חולין כ"ח	מ"ו. חוס' עד	כ בדף מ"ו		
ע'.	ל בשם	מ"ו:	כ שם		
ע"א חוס'	נג רש, פ על	מ"ו: חוס' והרי חודה	כ בחוס' ד"ה והרי		
ע"ד רש"י	נד ולפ"ו נלפענ"ד	מ"ו: חוס' לעולם	כ בחוס' ד"ה והרי		
ע"ו: חוס' הכא	כו עוד	מ"ו: חוס' משך	כ באו"ד		
ע"ח טהרת הקדש	ח ובה	מ"ח	יע ונ"ל ואקדים		
ע"ח חוס'	ז ונ"ל, ח ובהכי	מ"ח רש"י ואם	יע והנה		
ע"ח: חוס' אלא	ד אצל	מ"ח חוס' הא	כ ולפענ"ד נראה דחוס'		
	ו ובאופן, ח אך לק"מ	מ"ח חוס' חטא	ד ועוד נ"ל לישב,		
ע"ט רש"י	ח ומה		כ ובנייה		
ע"ט חוס' אמר	ח ובה	מ"ח. רש"י הדם	כ וברש"י		
ע"ט חוס' אמרו	ו ובאופן	מ"ט ה ונ"ל דעין ב"ב, יח ועוד הקשה	יח ועין		
פ"ט	יח והמחנה	מ"ט:			
פ"ט: חוס' אשם	יח בגמ' ובחיים	נ"א	כא ובהכי מיושב		
צ'	יח ומה	נ"א חוס' אפי' כא ונראה דחוס' לעיל נ"א	כא ועוד נ"ל בישוב		
צ"א	יח ולפענ"ד	נ"ב	כא ועוד נ"ל		
צ"א. חוס' ח"ש	יח בחוס' דנ"א	נ"ג וחוס'	כא וענה		
צ"ה	כא ומה שני"ל, כב בסוגיא	נ"ד	לא ושניה נ"ל לישב		
צ"ה זאן קדשים	כב ונראה	נ"ו	כא ונ"ל דבס'		
צ"ה רמב"ם בפ' המשנה	כב ונראה	נ"ו: חוס' ושמע'	כא ובישוב		
צ"ו	מה אמנם בגוף	ס"ג חוס'	כא ומה שני"ל		
צ"ו	מה שוב מלאכי צמח"ק	ס"ג חוס' וכשרות	כא ובהכי מיושב		
		ס"ד ה בגמ', כ ועין מנחות,	ה בגמ', כ ועין מנחות,		
	מנחות	כא אלא דאכמי קשה	כא אלא דאכמי קשה		
ו'	מה ובה יובן				

חולין

עד ומה שני"ל בזה	פרק א' אשר"י	פרק א' ר"ן	כא בחוס'	כו צט"ו	פד בחו"מ
עד ומעחה בנידון	כא בחוס'	ג' מהרש"א	ד: רש"א	ג ולפ"ו, לח ומיושב	ה אלא
כה בחוס'	ג' מהרש"א	ד: רש"א	ד: חוס' מותר	ה אלא	ג בגמ' והרי
כה בחוס'	ד: רש"א	ה' חוס' אינו	ה' חוס'	ג בגמ' והרי דם	ה אלא, מ כ"ג
לח לכן נ"ל ואקדים לישב	ח' פני	ה' חוס' מעט	ח' פני	לח לכן נ"ל ואקדים לישב	ה ול"נ
ה ול"נ	ח' חוס'	ח' חוס' שלבנה	ח' חוס' רש"א א"ל	כה חולין ח'	נג ונ"ל
כה חולין ח'	ח' חוס' רש"א	ט' חוס' החס	ט' חוס' החס	יז ועוד	ז ומהרש"א
פד אצל	י"א	י"א רש"א	י"א רש"א	פד אצל	סט ויחור
סט ויחור	י"א רש"א	י"א חוס'	י"א חוס'	סא בחר	י"א חוס'
סא בחר	י"א חוס'	י"א חוס' ב' ר"ח	י"א חוס' וכו'	ע הקו'	ז ואין
י"א חוס'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' ומהרש"א	י"א חוס' לר"מ	נח דף ע"ד, לו והשחא	נח ושוב
י"א חוס'	י"א חוס' לר"מ	י"א חוס' הרש"ש	י"א חוס' וכו'	ע ומחורחא	עו וראי'
י"א חוס'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	נח ושוב	נג ונ"ל
י"א חוס'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	ה ויבין	כה חולין י"ב, סד ושניה
י"א חוס'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	סא ועוד דא"כ	כה חולין י"ב
י"א חוס'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	נה ושוב	כה חולין י"ב
י"א חוס'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	י"א חוס' וכו'	כה חולין י"ב	כה חולין י"ב

מפתח לשו"ת בית שערים חלק ג'

שיג

ג וכתפודות,	כ"ג חוס' הנך	ל נשם	ק"ג: רש"י	ה אכל	י"ד חוס' השוחט וחי' הרין
לא ושנים נ"ל לפמ"ש		ק"ו רש"י וראש יוסף ג ועוד נ"ל דלכאורה	ק"ו רש"י וראש יוסף ג ועוד נ"ל דלכאורה	י ס' חקנ"א, ליקומים שומר פיו	י"ז ס' חקנ"א, ליקומים שומר פיו
ליקומים פורים	כ"ג	ג ונ"ל דהנה, לו חולין	ק"ח	כא ועמה	כ"ג חוס' וחס' וחס'
ו חוס'	כ"ג חוס' וחס'	לא ברש"י ד"ה אמר	ק"ח רש"י אמר אצ"י	כח דף מ"ג	כ"ח רש"י
ח ולפ"ו קשה	כ"ג חוס' נכילה	לא ברש"י ד"ה מצנ"ם	ק"ח רש"י מצנ"ם	כז עוד	כ"ח חוס' אחד
זו והשפא	כ"ד	לא הראצ"ד	ק"ח רש"י	כה חולין כ"ח	כ"ח חוס' חיה
סא וכתפודות	כ"ג	לא ברש"י ד"ה מצנ"ם	ק"ח חוס' דחוש	כז וצמ"ש	כ"ט
מע ולפענ"ד נראה דבנוכ"י	כ"ו:	לכ חולין	ק"ח.	לא ושלשים	כ"ט:
כח ונ"ל	כ"ט:	ק"ח. ומאי קסבר רש"י רין מהרמ"ש	ק"ח. ומאי קסבר רש"י רין מהרמ"ש	כז ועוד	ל"א רש"י
זו והנה כגון	מ'	לא בגמ'	ק"ח. רש"י	כה חולין י"ב	ל"א. ורש"י אכל
פג כלל ב' י"ב	כ"א:	ל ולפענ"ד	ק"ח. רש"י	ג ועלה	ל"ג חוס'
פג כלל ב' י"א	כ"א: חוס' הלכך	לא והשפא	ק"ח. חוס' מבשר	כ וצוה מיושב	ל"ט
כה חולין י"ג	כ"ד מ"ג חוס' מהי	לא חוס' ד"ה אמאי	ק"ח: רין	כז אמנם	ל"ט חוס' אלא
כח ונ"ל	כ"ו מ"ה רע"ב	לא ברש"י ד"ה חזי	ק"ח: רש"י חזי	כז ולפ"ו	מ' אשר"י
מה נפוזר	חוספסא פ"ב	לא חוס' ד"ה אמאי,	ק"ח: חוס' אמאי	לע וצמ"ש	מ' רש"י וחוס'
		לכ חולין, לג וצוה	ק"ח: חוס' גדי	כז ברש"י	מ' רש"י מחחק
		לא חוס' ד"ה גדי	ק"ח: חוס' גדי	כא לכן נ"ל לפמ"ש חוס'	מ' חוס'
		לא ברש"י ד"ה אמר	ק"ד	כז חוס' ד"ה רבואה	מ'. חוס' רבואה
		לו חולין	ק"ד:	כז בחוס' ד"ה לא	מ': חוס' לא ומהרש"א
		לא ברש"י ד"ה אמר	קט"ו	כז בחוס' ד"ה לאו	מ"א. חוס' לאו
		לא ברש"י ד"ה חזי	קט"ו חוס'	כח ר"פ	מ"ב. חוס' ניקב
		חורשלא ושלשים, לה שם בחוס'	קט"ו. חוס'	כח ר"פ	מ"ג רש"י לא
		לה חולין	קט"ו. חוס' לא	כח דף מ"ג	מ"ג: רש"י יסב
		לה שם בחוס'	קט"ו. חוס' שאין	כח דף מ"ג	מ"ג: חוס' יסב
		לו דף	קט"ו:	כח דף מ"ה	מ"ה: חוס' נחמוזו
		לה שם ע"ב	קט"ו: חוס' ונאמר	כח בגמ' אוכמי	מ"ו: חוס' אוכמי ורש"י
		ג	קט"ו: חוס' ונאמר ומהרמ"ל	כח בגמ' גופא	מ"ו: גופא
		לה שם חוס'	קט"ו: חוס' כה"כ	כח בחוס' ד"ה	מ"ו: חוס' אוכמי
		לג עוד	קט"ו	לח בגמ' והרי שביעית	נ"ח חוס' ושורין
		ג וצמ"ש	ק"כ	לח והא	ע'
		כה חולין כ"ח	ק"כ ורש"י	זא ומפני	ע"ב חוס' כי
		כה חולין ק"כ	ק"כ חוס' לחס	ג וצמ"ש	ע"ד רין
		ו חוס'	קכ"ד	מח ושוב הביא קוש"א	ע"ה:
		כח ונ"ל	קכ"ח:	מח אכל	ע"ט: ח' הרין
		ד ועוד נ"ל לישב, כ ואמנם	קל"ב:	לא ושנים נ"ל לישב	פ"ו: חוס' רואין
		לו במתני	קמ"א רש"י	כה חולין י"ג	ז"א חוס'
		לו ועוד	קמ"א חוס'	כה חולין י"ג	ז"ב רש"י
		ה ובישוב	קמ"א חוס' נשם ריב"א	ז ומ"ש	ז"ב רש"י
		לו במתני	קמ"ב. רש"י	נח ולפענ"ד	ז"ד: רש"י ולפי
		לכ וצוה	רין מ"ד. נשם רמז"ן	סג וצמ"ש	ז"ו. חוס' פלניא
		זו ומעשה	הגה' מרדכי נשם מ"ב	ג אך, לא ובהי	ז"ו: רין
		לג עוד	מרדכי ס"פ כל הבשר	מ' וכעח	ז"ח אשר"י לא
		כח באשר"י	פא"ט אשר"י ג'	לא הראצ"ד	ז"ח רש"י
		ג ובהי אחי	פג"ה אשר"י	ח וצוה	ז"ח רש"י לטע"כ
		ג לכן נ"ל, לח ס"ד	פג"ה רין	לא הראצ"ד	ז"ח רש"י
				ח וצוה,	ז"ח: רש"י אמר
				לא ברש"י ד"ה אמר	
				לג ומה	ז"ט חוס'
				יא בגמ'	ז"ט רש"י אמר רבא
				לא וצמ"ש	ק' רין
				לא אלא	ק' חוס' נשקדס
				ג ועלה	ק"א חוס' איסור
				ג בגמ' דף כ"ב	ק"ב
				ח ולפ"ו קשה	ק"ג
				ל נשם	ק"ג חוס'
				ז אכל	ק"ג חוס' דא"י
				ג אכל מה	ק"ג:

ערבין

תפורה

בריתות

בבורות

[illegible]

מפתח לשו"ת בית שער חלק ג'

שמו

ה' מל"מ	לח ועוד נ"ל במ"ש	נערה בתולה	ד' י"א	מ חוס' דף
ה' ה'	פג כלל ב' ט'	א' וי"מ	ג' וע"ז	נדרים
ה' ח'	נד אלא ד"ש	א' ג'	ג' הנה	נד אמנם נאכני
ה' י"ג	לח ס"ג	א' ה' מל"מ עוד ב' הרשנ"א	ב' ד'	נד ולפענ"ד לק"מ
ה' כ"ד	פג כלל ב' ט'		ה' י"ב	נד אך לק"מ
ט' ל"א	נד ונא	סוטה	י"א	
י"ב ג'	עג גרסי	סמ מיהו בללה"נ רח"י		ספר זרעים
י"ב ט'	עג גרסי			
ט"ו ז'	נ ומ"ש	ספר קדושה		
ט"ז כ"ט לח"מ	מט ומה שהקשה לח"מ	איסורי ביאה	א' כ"מ	כלאים
ט"ז ס"פ	מט ומה שהקשה לח"מ		א' מל"מ	לח אכל לפמ"ש
כ"ה ו'	פג וענה			לח אכל לפמ"ש
		גירושין		
ב' נסוף	נע, ליקוטים שמוח	א' י"ג	נב ונקדושין	תרומות
ו' ג' מל"מ	נה במה	א' כ"א	מט אכל בלחמ הדבר	תרומות
ו' ט'	סמ ונסגנון	א' כ"א מ"מ	מט אכל בלחמ הדבר	מה וגם זרין
ו' מל"מ	נו כחובות	ב' ז'	נא בשעה"מ	
ז' ג'	מט ונ"ש	ב' ח'	נא אמנם	
ז' ג' מ"מ	מט ונ"ש	י"ב י"ט	סמ ולפ"ז א"ש	מעשר
י"ב ט"ו	עד ונ"ל וחילה	י"ב י"ט	נב ועוד נ"ל דחוס'	כד מאימחי
י"ב י"ז	מט אכל מה שאני, עד אכל מלשון	י"ז י"ג	מה ומקומו	
י"ב י"ז מ"מ	מט אכל מה שאני	י"ז י"ג וראב"ד ומ"מ	מה ועין בראב"ד	מעשר שני
י"ב כ"ד	מט ונ"ש	י"ח ט' וראב"ד	סמ ובחידושי	לח ונ"ל דהנה
י"ג	מז ולק	כ"א י"ח	נ אכל הא	לח ונ"ל דהנה
י"ג ר"פ	מט לק נ"ל לישב באופן	מאכלות אסורות		ביכורים
י"ג ר"פ כ"מ סד"ה	מט ונ"ל דכבר	ד ונמה	ה' ד' וכ"מ	מה וק
י"ג ר"פ מ"מ	מט ולפענ"ד נראה דנוכ"י	ג ונ"ל משום	י"א ח'	פג כלל ב' ז'
י"ג א' וכ"מ	מט ואמנם	ד ומכ"ש	י"א ח' כ"מ	פג כלל ב' י"ב
י"ג א' כ"מ והנה	מט אכל ז"א	ג עוד הקשו		
י"ג א' כ"מ וענה	מט וזוה י"ל דעח	ג ובהכי אחי		שמיטה ויובל
י"ג א' לח"מ	מט ולפענ"ד נראה ואקדים	ג ונ"ל ואקדים	ו'	לח אכל אחי
י"ג ב'	מט ונ"ל דכבר	לא ברש"י ד"ה חזי	ו' י"ג	לח אכל הרמז"ס
י"ג ב' כ"מ	מט אמנם נלפענ"ד	ג ובהכי אחי	ז'	לח חוס' ד"ה ואינו
י"ג ב' מ"מ	מט ומאז	ג ובהכי אחי	ז' ג' כ"מ	לח ולפ"ז בפירוח
י"ג ג' מ"מ ולח"מ	מט ולפענ"ד נראה ואקדים	ג עוד	ז' ג' ראב"ד	לח ולפ"ז בפירוח
י"ג ד'	מט אמנם נלפענ"ד	ג ובפשיטות		
י"ג ט"ו מ"מ	מט ועוד נ"ל שהרי	לח אמנם מדברי		ספר עבודה
י"ג ט"ו מל"מ	מט ולפענ"ד אפשר	לא הראב"ד		
י"ג י"ט לח"מ	מט אכל גם	לח ובחי		בית הבחירה
י"ג כ'	מט אכל אין	ד ומכ"ש		
י"ג כ' מ"מ	מט ולפענ"ד נראה ואקדים	לא ברש"י ד"ה חזי	א' ו'	ח ומה
י"ג כ"ה כ"מ	מט ולפענ"ד אפשר	ח ולפענ"ד נראה	ג' י"ד	ח ומה
י"ג כ"ה לח"מ	מט ואפילו			
י"ג כ"ח	מט והרמז"ס	שחיטה		כלי המקדש
י"ג כ"ח מ"מ ולח"מ	מט והרמז"ס,	ג עוד	א'	כא ולפ"ז הרמז"ס דפסק פ"א
י"ג כ"ט וראב"ד מט ולפענ"ד נראה דנוכ"י	עד ועין מגיד	כ וזוה מיושב	ב' ח'	כא ולפ"ז
נסוף	עד וזוה יובן	פס ברש"י	ה' ו'	מה ומקומו
		ג עוד		
		כה חולין י"ג		ביאת המקדש
				כא אלא דאכחי לא
				ה אין דקשיא
		ספר הפלאה		
		שבועות		איסורי מוכח
		נ אלא א'	ד'	לח ולפ"ז לדעת

מפתח לשו"ת בית שערים חלק ג'

שמו

ד' ח	לח נגמ' וא'	ספר מהרה	זכיה ומתנה
			פג כלל ד' נ)
			ג' י' מ"מ
			עבדים
ה' י"ד נרש	פס נרש"י	נ הרמנ"ס	נה ועוד שהרי
	כ ולמנס	סא ומלז	נה ועוד שהרי
		ליקוטים חולדות	י ק"ל
			מה אכל אחר
			ט' ח'
			ספר משפטים
			מלוה ולוה
			לח נחוס' ד"ה חני
			לח שס ע"ב לח ס"ד
			טוען ונמען
			טע אף לשיטת
			נחלות
			עג גרסי
			עא אח"ו
			ספר שופטים
			סנהדרין
			מט לכן נ"ל למה
			ע על
			עב אכל האמת
			מא ולפ"ו י"ל
			סט ובמקור"א
			סט ועוד יש
			מא ונ"ל ליישב
			נג ועוד נ"ל
			מא ולפ"ו י"ל
			מט לכן נ"ל למה
			סב אכל לפענ"ד
			עדות
			עד ושלישית הביא
			ליקוטים בעניני חו"מ
			עד ומיושב
			מט ונ"ל עפמ"ש
			ליקוטים בעניני חו"מ
			עד ואמנס הרמנ"ס
			עד ולפ"ו בנדון
			מט ועוד נ"ל דקלקלחם
			מט ועוד נ"ל דקלקלחם
			מט ולפענ"ד נראה לחלק דבשלמא,
			נא ויזחר
			מכרים
			י ק"ל
			כג בלח"מ
			ספר מזהרה
			מומאת מת
			נ הרמנ"ס
			סא ומלז
			ליקוטים חולדות
			מומאת צרעת
			זו והנה יורנו
			משכב ומושב
			נ ויש להביא
			מקוואות
			ליקוטים דרשה לביהכ"נ
			ספר נזיקין
			גניבה
			פו וראיתי, פח ולפ"ו נראה
			פא אכל בלאה"נ
			פו והנה
			גזילה
			פח והנה הרמ"א
			פח והנה הרמ"א
			פח ולפ"ו נראה
			פו והנה
			פו והנה
			חובל ומזיק
			סו ומה שעמדת על
			לט ועוד
			רוצח
			ליקוטים בעניני חו"מ
			ליקוטים בעניני חו"מ
			נג ועוד נ"ל
			נג מכחכו, ז אכל
			נג וע"ו
			סו ומה שעמדת על
			סו ומה שעמדת על
			ספר קנץ
			מכירה
			לח אף חוס'
			לא אמנס
			לח ס"ג
			פב ועיין
			פב ועשה
			עד אמנס למ"ש
			עד ומה שנ"ל לאמח
			ה ונ"ל דעין ב"ב
			לח נגמ'
			ה ונ"ל, יב ועיין
			ה ועיין
			כ ועיין מנחות
			ה אלא
			ה ויש, כ ועיין מנחות
			מ כ"ג
			מ י"ט
			ג אמנס לק"מ
			מקעש הקרבנות
			פס נרש"י
			כ ולמנס
			תמידין ומוספין
			כא ונהכי מיושב
			כא ולפ"ו הרמנ"ס דפסק פ"א
			כא ולפ"ו הרמנ"ס דפסק פ"א
			כ ולפענ"ד נראה דחוס'
			כא אכל אכחי
			ד ולפענ"ד
			כא ולפ"ו הרמנ"ס דפסק פ"א
			כא ועוד נ"ל בישוב
			כ ולמנס
			יט והנה, כ בדף מ"ה
			כא אלא דאכחי חקצי
			פסולי המוקדשים
			כא אלא ד"ל
			כא אכל אכחי
			יט ולפענ"ד
			ה ונישוב
			כ ולפענ"ד לק"מ דדוקא
			כ בדף מ"ה
			ח כתב
			עבודת יוה"ב
			ח ומה
			ח ומה
			ספר קרבנות
			קרבן פסח
			ח ויזחר, מה אכל הא ליחא
			ד הרמנ"ס
			ד ומכ"ש
			ומרכנח המשנה
			בבורות
			זו ומעשה
			שגגות
			ה ולפענ"ד
			ה נגמ'
			ה ונ"ל, יב ועיין
			ה ועיין
			כ ועיין מנחות
			ה אלא
			ה ויש, כ ועיין מנחות
			מ כ"ג
			מ י"ט
			ג אמנס לק"מ

מפתח לשו"ת בית שער חלק ג'

שי

ד' מל"ח	אבל	רס"ג רמ"א	ליקוטים הוספות בחפלה	חמ"ח ג'	פג כלל ב' (ז)
ג אצל	רע"ה מג"א סק"ה	ז ובהיותי	חמ"ח חק יעקב י"ז	פג כלל ג' (ד)	
	רע"ו רמ"א	ליקוטים י"ט	חמ"ח יד יוסף י"ב	פג כלל ד' (ה)	
	רנ"ב טו"ז ב'	ליקוטים שנה	חמ"ח מג"א	ליקוטים י"ט	
נ והנ"ל	ש"א מג"א סק"ה	ג ונ"ל דכונחו	חמ"ח מג"א ה'	פג כלל ג' (ג)	
נו מ"ש	ש"ה רמ"א	ליקוטים י"ט	חמ"ח מג"א ה' דג"מ	פג כלל ג' (ה)	
נ ובה אמי	ש"ו מג"א	יג עוד י"ל דכפ"מ	חמ"ח מחה"ש	סמ ומה שני"ל עוד	
נ ובה אמי		פג כלל א', ג'	חמ"ח פמ"ג א"א ו'	פג כלל ד' (ד)	
ג אצל מה	ש"ו מג"א סק"ה	ז סר ש"ו	חמ"ח פמ"ח	פג כלל ד' (ד)	
ג ולפמ"ש	ש"ו מג"א כ"ט	פא ובש"ך	ח"ג מג"א ה'	לח ואפשר	
פח ובר	ש"ח טו"ז ר'	ד ונ"ל ע"י	חנ"ד מג"א	ג אמנם לק"מ, ד חוס'	
פז ולפ"ז		לג ובאות, לה שם בחוס'	חנ"ד מקו"ח ב'	נד ומ"ש בלדני	
נ ובה אמי	ש"ח ד'	כא ובישוב, לג ובאות	חנ"ט	כא ועמה	
נ ועפ"י	ש"ח טו"ז	לה שם בחוס'	חס"א ס"ג טו"ז ומג"א	כא ובישוב	
	ש"ח טו"ז	ד ולפ"ז	חס"ב	ד א"ך ו"א	
	ש"ח מג"א סק"ה	ג ונ"ל דכונחו	חס"ז מג"א ומח"ש כ"ב	ל ולפענ"ד	
	ש"ח ס"ה מג"א סק"ה	ד ועד	חס"ט מג"א סק"ב	ז סר חס"ט	
	ש"כ ס"ב	לא חוס' ד"ה אמי	חע"א מג"א סק"ד	ד א"ך ו"א	
	ש"כ מג"א ה'	לא חוס' ד"ה אמי	חע"ג מג"א סק"ד	ז סר חע"ג	
	שכ"ח ב"י	כא אלא דאכמי לא	חע"ה יסוע"י	ז ונ"ל	
	ש"ל מג"א ר'	נ ולענ"ד	חע"ה מג"א סק"ד וח'	ו חוס'	
	ש"ל מג"א סק"ה	ג ונ"ל דכונחו	חע"ה מג"א סק"ה	ח ובה	
	ש"ח רס"ר	ג ונ"ל דכונחו	חע"ה ס"ג	ח ולפ"ז ק"ל	
	ש"ט מג"א ס"ב	ג ונ"ל דכונחו	חפ"ה	ט בחשר	
	שמ"ג מג"א ג'	נ ועוד הלא	חפ"ט חק יעקב	ז סר חפ"ט	
	שמ"ג מג"א ומח"ש סוס"ר	סמ ואני חמה א"ך	חקל"ז מג"א רס"ר	ליקוטים שחיתה בח"ב	
	שמ"ג סוס"ר	נ ובהפלה	חקנ"א ברכי יוסף סק"ו	ז סר חקנ"א	
	חל"א מג"א סק"ד	ז וכ"ק	חקנ"א מג"א סק"ה	ז סר חקנ"א	
		כד והנה מבואר	חקנ"ט טו"ז סוס"ר ומג"א	א ולפ"ז	
	חל"א מקו"ח רס"ר	ג ובה	חקפ"א ברכי יוסף י"ג	עג ומח"ט	
	חל"ב מג"א ר'	פא אצל גס	חקפ"א מט"א ומג"א ו'	ליקוטים סליחות	
	חל"ג מקו"ח	ז ולפענ"ד	חקפ"ו מג"א סוס"ר	יג עוד י"ל כיון	
	חל"ד טו"ז ו'	נ ולענ"ד	חקפ"ח טו"ז	עד אלא ודאי	
	חל"ז מג"א ד'	לו ונראה	חקפ"ח טו"ז ה'	סמ ולפענ"ד	
	חל"ט הג"ה וטו"ז	ז סר חל"ט בהג"ה	חקפ"ח מג"א סק"ד	יג ולפ"ז אפי",	
	חל"ט טו"ז סק"ג	ז שם בטו"ז סק"ג	ז סר חקפ"ח		
	חל"ט טו"ז סק"ד	ז שם בטו"ז סק"ד	חקפ"ט ב"י	סמ ומה שני"ל עוד	
	חל"ט מג"א סק"ה	ז שם בטו"ז ה'ק'	חקפ"ט ס"ה	ג אמנם	
	ח"מ מג"א א'	ז סר חל"ט	ח"ר ט"ז	ג הנה	
	ח"מ ס"א	לח ברש"י	חרי"ה טו"ז ד'	ז ומ"ש	
	חמ"ב	ז בשו"ע אור"ח	חרי"ו מג"א	ליקוטים בעניני חו"מ	
	חמ"ב ב"ח ומח"ש	כא ועמה	חרי"ו מג"א ח'	נ ולענ"ד	
	חמ"ב מג"א סק"ד	ג ובה הסכרתי	חרי"ח מג"א רס"ר	ז בשנה	
	חמ"ב מחה"ש י"ד	ג אלא	חרי"ב ב"י	ג אלא דאכמי	
	חמ"ג מקו"ח	לא ונ"ל לפמ"ש	חרי"ט טו"ז	עד ואפילו	
	חמ"ה טור	ז ולפענ"ד	חרי"ט מג"א סק"ג	ז סר חרי"ט	
	חמ"ה מקו"ח	לח ובה יש לישב דעם	חרי"ט סק"י מחה"ש	ז סר חרי"ט	
	חמ"ו מג"א	לח ובה יש לישב דעם	חרי"ט סק"ז	יב במג"א	
	חמ"ו מג"א סק"ג	ז פ"ה	חרי"ט סק"ה	ז סר חרי"ט	
	חמ"ז מג"א ומח"ש ט"ז	א פסק	חרי"ח פג כלל ג' (ז), פג כלל ה' (ה)	פג כלל א' (ו)	
		לא ושנית נ"ל לישב	חרי"ח ויד אפרים	פג כלל ד' (ט"ו)	
	חמ"ז מג"א ו'	לג ומה	חרי"ח טור ובי"	פג כלל א' (ד)	
	חמ"ז מג"א סק"ה	ז סר חמ"ז	חרי"ח מג"א ג'	פג כלל ג' (ט)	
	חמ"ז מג"א סק"ט	ז שם במג"א	חרי"ח מג"א ד'	פג כלל ה' (ז)	
	חמ"ח	ליקוטים דיני מכירה			

ד' חלקי שלחן ערוך

אורח חיים

א' מג"א י"א דג"מ א"ר	מ' י"ט
ח' סט"ז	יח ולפענ"ד
י"ד	פג כלל ג' (ח)
י"ד טו"ז	יג שם מכאן
י"ד טו"ז ה'	פג כלל ג' (ט)
י"ד ישועות יעקב ה'	פג כלל ג' (ט)
י"ד מג"א ח' ומח"ש	פג כלל ג' (ח)
כ"ה ב"י	יח כנ"י
כ"ה ט"ז ר'	ליקוטים ברכה תפילין
כ"ה שו"ע דג"מ	יח והמחבר
ל' ס"ג	יח ולפענ"ד
מ"ג	יח ולפענ"ד
מ"ז וטו"ז	סו ולפענ"ד
נ"ה ס"ד	מה ומדי
נ"ה ברכי יוסף	מה ומדי
ע"ה טו"ז	פח מרחוק
ע"ט מג"א	פח מרחוק
פמ"ג אגרה השני ר'	סו הנה
ז' מג"א ל'	ז קי"ל, לח עוד נ"ל
	מה ובמג"א, סו ושוב
ז' ס"ח	יד שנה
ק"יג טור	ליקוטים הוספות בנוסח החפלה
קכ"ח ובי"ו וטו"ז	מה ולפענ"ד נראה פשוט
קכ"ח טו"ז	מה שוב נזכרתי
קכ"ח מג"א	מה והנה לפי
קל"ט רמ"א	ליקוטים ליו"ד
ר"ו מג"א סק"ז ומח"ש	ז סר חרי"א
ר"י מג"א רס"ר	לא יש
רכ"ג מג"א סק"ח	ז סר רכ"ג
רל"ב סוס"ר	כד והנה מבואר
רל"ה מג"א	ז וכ"ק
ר"מ טור	נ (ז') יש אסור
רמ"ד מג"א י"ד	
	לח אצל לפענ"ד נראה דהא
רמ"ד מג"א י"ח	ליקוטים שחיתה בח"ב
רמ"ח ומג"א	נ ולא מיבעיא

ה ועוד, סב אכל לא	קייט	כט ביו"ד	ס"א ש"ך י"ג	פג כלל ר (ז)	חרני"ה מג"א ד' וא"א
כ ולפענ"ד נראה	קייט ב"י בנ"ה	ג ועוד נ"ל	ס"ב פלחי	פג כלל ג' (ז) ולפענ"ד	חרני"ה מג"א ופמ"ג
סב ושוב	קייט ש"ך	ג בגמ' דף	ס"ח פלחי	ד ועוד	חר"ע
עד ומדברי	קייט ש"ך י"ב	לא ושניה נ"ל לישב	ס"ט ש"ך ס"ח	ד שנה	חרע"א
מו כללו	קכ"ב טו"ו ד'	ג אכל נראה	ס"א ש"ך סק"ג	י סר חרני"א	חרע"ב
עד ולפ"ו בנדון	קכ"ו	ל ולפענ"ד	ס"ג טור וב"י	י ונ"ל	חרע"ד ב"י
עד בגמרא	קכ"ו א' רמ"א	לא וביישב	ס"ג ש"ך ט"ו	ד ועוד	חרע"ה ס"ב
לג ובאות	קל"ד ש"ך ט"ו	ע ומחורחא	ס"ג ש"ך י"א	לג אמנם	חרע"ו
לח כחב	קמ"ב טור ב"י	ליקוטס חנוכה	ס"ו רמ"א ג'	י ונ"ל	חרע"ז ב"י
לח ואיני	קנ"א ש"ך ר' דג"מ	לו ונ"ל	פרי מגדים פתיחה בנ"ח	לג הגה	חרע"ט ט"ו
עד והא	קנ"ט טור	לג אץ	נ"ב ב"י בשם מהר"י ק' חניב	יח ועוד נ"ל	חרפ"א וטו"ו
לח ועוד נ"ל דהנה חוס'	קס"ב טו"ו ג'	כה חולק ח'	נ"ב ב"י כחב הרשב"א	סו ולפענ"ד	חר"ז ב'
עד וביישב	קפ"ה חו"ד מט	לא אלא, לג אץ	נ"ב טו"ו ר'	ד במג"א	חרז"ה מג"א סק"ט
ליקוטס בא	קפ"ה חו"ד ג'	לג ועוד	נ"ב טו"ו ט'		
מד ומ"ש	קפ"ט ש"ך י"ב	לג שם	נ"ב פלחי ב'		
נד ולפענ"ד לק"מ	קצ"ה טו"ו ו'	לג ובאות	נ"ב פלחי ג'	יורה דעה	
ליקוטס שמות	ר"י רס"ר	לג ע"י	נ"ב פלחי רס"ר	כז בטו"ו	א' ב"י
ליקוטס שמות	רבי"ח ב"י	לג ובאות	נ"ב פרי"ח י"ו	נד יש להסביר	א' טו"ו וש"ך
ליקוטס שמות	רבי"ח רמ"א כ'	לא אלא	נ"ב ש"ך ח'	כז בטו"ו	א' טו"ו סק"ג
ליקוטס שמות	רבי"ח ש"ך נ"ד	לג ועוד	נ"ב ש"ך י'	עד ולפי	א' ש"ך ב'
ט בחשו	רל"ח	לג ויחזר	נ"ג טו"ו ב'	פד בחו"מ	א' ש"ך סק"ד
פג כלל ב' (א)	רל"ח כ"ג וש"ך	לג וזכה	נ"ד ש"ך	פד ועוד נ"ל לכאורה	א' ש"ך סק"ח
נד ולפענ"ד לק"מ	רל"ט רס"ר	לא לכן	נ"ד ש"ך כ"ב	פד בחו"מ	א' שפ"ד סק"ד
ליקוטס עניני יו"ד	ר"מ ב'	ד ובדרך	נ"ח טור	כו עוד	ב' נקה"כ על הטו"ו סק"ד
פא נחזור	ר"מ פ"ח ט"ו	זו והנה מלאחי	נ"ח	סד לכן	ב' ש"ך ל'
ליקוטס ליו"ד	רמ"ב ביאור הגר"א ל"ו	זו ומעשה	נ"ח ש"ך	כז טו"ו	ג' טו"ו
ליקוטס ליו"ד	רמ"ו ר'	זו והשפא	נ"ח פמ"ג ב'	כז הב"י	ד' ב"י
פג כלל ב' (א)	רנ"ח ש"ך כ"ה	פמ"ג פתיחה להפרכות ח"ג אות ה'	פמ"ג	כ וזכה מיושב	ד' ס"ב
כג דף ב'	רנ"ט ש"ך סק"ד	ד ובדרך	נ"ח חו"ד	כז נש"ך	ד' ש"ך סק"ה
מב ועוד נראה להחך	רס"ב בה"י	זו ולולי	נ"ח חו"ד	כז נב"י	ט' ב"י
מג בגמ'	רס"ח ב"י	מט אכל אץ	נ"ט ג'	מט ונ"ל להסביר	ט' דג"מ
נה אמנם	רס"ח ו'	מט ועוד נ"ל דקלקלחם	נ"ט טו"ו ט'	מט ונ"ל להסביר	י"ח רמ"א י"ו
סד ומה	רע"ו ט'	עד ומעשה בנידון	נ"ט טו"ו י"ט	כח בגמ' גופא	י"ח ש"ך כ"ה
סד ומה	רע"ו פ"ח ט'	ח וזכה, כז וגראה	נ"ט ש"ך	כח בחוס' ד"ה	ל"ג דרשה
סד ובגוף	רע"ו ש"ך י"ב	יג עוד י"ל עפמ"ש	ק' פלחי	כח בגמ' גופא	ל"ג טו"ו ט'
ליקוטס ליו"ד	רפ"ב י'	לג ומה	ק"ב רמ"א ד'	כח עוד כחב	ל"ג טור
לח אכל לפמ"ש	רצ"ו ב' ובאר הגולה	ח וזכה	ק"ב טו"ו סק"י	כז נב"י	ל"ג פלחי ו'
כז וגראה	רצ"ט	לג ומה	ק"ב ש"ך ט'	כט נש"ך	ל"ד
ליקוטס עניני יו"ד	ש"ה פג כלל ב' (ב), ליקוטס עניני יו"ד	לג ומה	ק"ב חו"ד	כט נש"ך	ל"ז ו'
פג כלל ג' (ה)	ש"ה טו"ו בשם פרישה	לא בגמ', לג ומה	ק"ב פלחי	כט נש"ך	ל"ז ב"י
פג כלל ג' (ב)	ש"ה רמ"א ח'	לא ושניה נ"ל לישב	ק"ה טו"ו רס"ר	כט נש"ך	ל"ז ש"ך כ"ב
פג כלל ג' (ה)	ש"ה ש"ך ח'	לא ושניה נ"ל לישב	ק"ה פלחי רס"ר	כט נש"ך	ל"ז ש"ך כ"ו
זו והנה יורנו	ש"ט טו"ו	לד בשו"ע	ק"ו א'	כח בגמ' אוכמי	ל"ח טו"ו רס"ר
זו יש	ש"ט טו"ו ה'	לד בשו"ע	ק"ו ב"י	כח בחוס' ד"ה	ל"ח מש"ו ד'
זו ומעשה	ש"יג ש"ך	לד בשו"ע	ק"ו חו"ד	כח בגמ' אוכמי	ל"ח מש"ו רס"ר
כט ביו"ד	שט"ו	לא וביישב	ק"ו א'	כח עוד כחב	ל"ח ס"ב
זו ומעשה	שט"ו ש"ך	כט ביו"ד	ק"י	כח ועין	ל"ח ס"ד ושמ"ח
זו והנה מלאחי	שט"ו	ס חוס'	ק"י ש"ך כללי ס"ס	כח בחוס' ד"ה	ל"ח פלחי
זו ומלאחי	שט"ו טו"ו ד'	מח אמנם	ק"י ש"ך ס"ס כ'	כח בחוס' ד"ה	ל"ח פרי"ח
מה וזכה יובן	ש"יט רס"ר	מח וגם	ק"י ש"ך ס"ס כ"ו וגם	כח בגמ' אוכמי	ל"ח ש"ך ד'
מה נחזור	ש"ל ו'	עה ולפענ"ד	ק"י חו"ד	כח בחוס' ד"ה	ל"ח שמ"ח
נ (ב') יש איסור	שמ"ה ש"ך	עו ולפענ"ד	ק"י חו"ד ס"ס	כח בחוס' ד"ה	ל"ח חב"ש
ליקוטס שחיטה בח"ב	ש"פ	נח ומעשה נ"ל	ק"י חו"ד רש בית הספק	כח דף מ"ה	מ"ג
יח שם בטו"ו סק"ד	ש"ז	ליקוטס בעניני אה"ע	קט"ו	נג ועוד ראי	נ"ו פח"ש ט"ו
		נ והנ"ל	קט"ו טו"ו ד'	כח דף מ"ה	נ"ו ש"ך מ"ה
		ג ולפענ"ד	ק"יו ב"י וטו"ו	ד ועוד נ"ל לישב	נ"ו ש"ך סק"י ושפ"ד
		ג בגמ' והרי שרלים	ק"יו נחלה זני	כט ביו"ד	ס"א
					ס"א טור

מפתח לשו"ת בית שער חלק ג'

ש"ס

עד אף הק'	מט אהנס נלפענ"ד	י"ז נ"ה ורמ"א	סב ומ"ש	א' ב"ש כ"א
נא מיהו	מט אכל מה שאני	י"ז ב"ש ב'	עג וכדמות	א' ב"ש כ"ד
מט אכל באהמ הדבר	עד ולפי	י"ז ב"ש ג'	מד ושזב	א' ח"מ ח'
מח מיהו	מט וז"ש, עד אכל מלשון	י"ז ב"ש י"ב	ליקוטס בעניני י"ד	ב' פ"ח
נ ולפ"ו נ"ל	מט (ג)	י"ז ב"ש י"ג	ליקוטס בעניני אה"ע	ד' ד"מ ו'
נ ומ"ש	מט וז"ש	י"ז ב"ש י"ד	מו ושלשית	ד' ב"ש ט"ו
נ ומ"ש	מט ועוד נ"ל שהרי	י"ז ב"ש ט"ו	מו וגם מ"ש דמהות	ד' ב"ש כ"ה
נ ומ"ש	מט ועוד נ"ל שהרי	י"ז ב"ש י"ז	נח דף ע"ג ע"ב	ד' ב"ש ס'
נ ומ"ש	עד ובגוף	י"ז ב"ש כ"ג	מו ושלשית	ד' י"ד
נ (ב') יש אקור	מט אלא דלפ"ו	י"ז ב"ש כ"ד	מו והנה במהות, מו ועוד שהרי	ד' ט"ו
נ ועיין ב"ח	מט ומהו הוציא	י"ז ב"ש כ"ז	מט ולפענ"ד נראה לחלק דהא	ד' י"ט
נ ועלה	מט ומ"ש	י"ז ב"ש כ"ט	עא אח"ו	ד' ל"ה
נד אהנס דעם	מט ובמל"מ	י"ז ב"ש ל"ח	נ ועפ"י	ה' ב"ח
נד אהנס מה	מט אכל י"ל	י"ז ב"ש מ'	נ וע"ו	ה' פרישה ל'
נד אהנס מה	מט ולפענ"ד אפשר	י"ז ב"ש נ"ד	נ ועפ"י	ה' גר"א
י ס' רכ"ג	מט ולפענ"ד דס"ל	י"ז ב"ש ס'	סב וק משמע	ו' ב' וז"ש ד'
נד וחזר	מט חמהני	י"ז ב"ש ס"ה	מו ולמען	י"א ד'
נד אהנס מה	מח ושזב הביא קושיא	י"ז ב"ש ס"ט	מט ולפענ"ד נראה לחלק דהא	י"א ר'
נד ולפ"ו כנ"ד	נג אכל בגוף	י"ז ב"ש ז"ד	מו והנה במהות	י"א ו'
נד אהנס מה	מט ונ"ל דכבר	י"ז ב"ש ק"ב	מו וגם נלפענ"ד	י"א ח"מ י"א
נד ובס'	מט (ג)	י"ז ב"ש ק"ב	מו פסק	י"א רמ"א ו'
נד אף	עד ומה שנ"ל ביישוב	י"ז ב"ש ק"ד	עד ועיין מגיד	י"ב ב"י בדכ"ה
נד אכל אס	מט לק נלפענ"ד	י"ז ב"ש קכ"ד	עד ומענה למ"ש	י"ב ב"ח מאיר י"א
נד ואפי'	מט ולא	י"ז ב"ש קמ"א	עד אכל כד	י"ב רס'
נד אלא דש	מט ועכ"פ נהי	י"ז ב"ש קמ"ד	נ הן	י"ג ב"ש רס'
פג כלל ב' ו)	מט ומאז, ועכ"פ נהי	י"ז ב"ש קמ"ו	נ ועוד קשיא	י"ג י"א
נד היוצא מדבריו שמדבר	מט ועוד דאפשר	י"ז ב"ש קס	סו ומה שחידוש	י"ג י"א רמ"א
מו כללו	מט (ד')	י"ז ב"ש כה"ט ס"א משפטי שמואל	סב מיהו בלאה"ג דבריו	ט"ו
נד ועד	עד ולפי	י"ז ב"ח מאיר	נא כשעה"מ	ט"ו ב"ח מאיר כ"ג
פג כלל ג' ח)	עד אהנס רש"י	י"ז ב"ח מאיר ג'	נא כשעה"מ	ט"ו ספר נחיצות לשבח ה'
נד אלא דש	מט ואולי יש,	י"ז ב"ח מאיר י"א	נא כשעה"מ	ט"ו פ"ח ה'
נד ובדברי	עד בירושלמי		סה אף	ט"ו ט"ב גיטין י"ד
נ ועוד הלא	מט אלא דלפ"ו	י"ז ב"ח מאיר ס"ח	מט והטור	י"ז טור
נד אף	מט אכל מה שאני,	י"ז ג'	מט ובמל"מ	י"ז ב"י
נד אכל אס	עד אלא דלפ"ו יש			י"ז ב"י ב' רבינו ירוחם מט ולפענ"ד אפשר
נד אלא דש	מט ועוד נ"ל שהרי	י"ז ה'	מט עוד כחב	י"ז ב"י בדכ"ב
פג כלל ג' י)	סב והנה	י"ז ר'	מט אכל אף	י"ז ב"י ח"מ וז"ש
ה אכל הא	י חס כמ"ו סק"ד	י"ז וז"ש סקפ"ד	מט ואפילו	י"ז ב"י כחב הרמב"ם
נד ובס'	עד ולפי	י"ז ח"מ ט'	מט וז"ש	י"ז ב'
נד אכל אס	מט אף באהמ אמרו	י"ז ח"מ י'	ליקוטס בעניני אה"ע	י"ז ב' וביח מאיר
נד ועוד נ"ל	עד ובגוף	י"ז ח"מ י"ז	מט ושנית, עד ומכ"ש	י"ז ח'
נד ובדברי	מט אלא דלפ"ו	י"ז ח"מ י"ח	עד ביישוב	י"ז ח' וז"מ וז"ש
נד אלא דש	מט בירושלמי, עד נחזור	י"ז ח"מ כ"א	מט ואין לומר	י"ז י"ב
	מט אלא דלדעם	י"ז ח"מ כ"א חשו'	מט אכל אף	י"ז י"ד הג"ה
מה ובהכי י"ל, פ ונראה דבשמ"ק	מט ובמל"מ	י"ז ח"מ כ"ו	עד אלא דלפ"ו יש	י"ז י"ד
נד אהנס באבני	מח ובהכי	י"ז ח"מ מ"ב	מט ואפילו	י"ז י"ז ורמ"א
פג כלל ב' ו)	נג אכל בגוף	י"ז ח"מ נ"ט	מט (ד')	י"ז י"ח והג"ה
נד ועוד נ"ל דרש"י	מט אלא דלפי	י"ז ח"מ ז"ד	מט (ד')	י"ז י"ח ח"מ וז"ש
פג כלל א' ה)	מט ועכ"פ נהי	י"ז ח"מ ז"ה	עד ועיין מגיד	י"ז כ"א וז"מ
פג כלל ב' ג)	מט ונ"ל להסביר	י"ז ח"מ ק"ג	מט חמהני	י"ז רמ"א כ"א
פג כלל ב' ו)	מט ואפילו	י"ז ט"ו וז"מ וז"ש	מט אלא דלדעם	י"ז כ"ד ח"מ וז"ש
פג כלל ה' ג)	מט אכל מה שאני	י"ז ט"ו ב'	מט אכל מה נעשה	י"ז ל"ג
נד ובס'	מט וט"ו	י"ז ט"ו ס"ב	עד ומה שנ"ל ביישוב	י"ז ל"ז וז"מ
נא אכל	מט ועוד דאפשר	י"ז ט"ו ס"ו	עד ולפ"ו	י"ז ל"ט וז"מ וז"ש
נד אהנס מדברי	מט אהנס נלפענ"ד	י"ז ט"ו ס"ח	עד ומה שנ"ל ביישוב	י"ז מ"ב
נד ובס'	מט ועיין	י"ז פ"ח קס"ח	מט לק נ"ל דזה	י"ז מ"ד ח"מ וז"ש
נד אהנס מדברי	סב והנה,	י"ז קונט' עגותא אוח פ"א	מט אלא דלפי	י"ז רמ"א מ"ח

ל' ו'	נד ונדנר	קט"ו רמ"א י"ו	מו והנה צמחות	קט"ו דרשח ארי	סמ אכל אץ
ל' ז' וח"מ וב"ש	נד אכל לפענ"ד	קט"ו בים מאיר	ליקוטים בעניני אה"ע	קט"ו ט'	סמ אמנס כל
ל' ח"מ י"ב	נד ובס'	קט"ו ב"ש ד'	מו ושלשית	קט"ו טור	סמ ומה שהקשה פ"מ
ל' ח"מ י'	נד ובס'	קט"ו ב"ש י"ט	פב ועפה	קט"ו מחבר רמ"א וב"ש רס"י	
ל' טו"ו ב'	נד אמנס מדנר	קט"ו	סב אכל מ"ש, עג וכדמות		סמ אמנס כ"ו
		ק"כ בים מאיר ד'	עד ומעפה נ"ל	קט"ו רמ"א	סמ אץ ע"ו
ל"א ח"מ וב"ש	סמ אמנס לישב	ק"כ ה' וב"ש	עד ולפ"ו י"ט	קט"ו רמ"א וב"ש	סמ המורס
ל"ג	סמ ולפ"ו א"ש	קכ"ג גט פשוט כ"א	סו טו"י	קט"ו רמ"א וב"ש רס"י	סמ אץ לפענ"ד
ל"ג ח"מ ב'	סמ אמנס לישב	קכ"ד ב"י ב"ח פרישה		קט"ח ב"ש ט'	מו ואפילו
ל"ה י"א	נא בשעה"מ	סו ומה שעמדה בגיטין		קט"ח טור	נו עוד
ל"ו ר'	סמ וגם ממ"ש	קכ"ד ב"ש ה'	סו ומה שעמדה בגיטין	קט"ח טור ב' בה"ג	סמ חה נראה שה"י
ל"ז ב"ש	נג וכ"נ דעה רס"י	קכ"ד ב"ש י"א	סו ומה שעמדה בגיטין	קט"ח רמ"א	מו ואפילו
ל"ז רמ"א רס"י	נג וע"ו	קכ"ד ב"ש י"ב	סו ומה שעמדה בגיטין	קט"ח רמ"א ט'	מו ולק
ל"ח ה' וח"מ וב"ש	נה אכל	קכ"ד ח"מ ד'	סו ומה שעמדה בגיטין		
מ"ב טור וב"י	נד הנה	קכ"ו חורח גיטין	סד ולענ"ד,		
מ"ב רמ"א	נד וחמא	סו ומה שעמדה בגיטין			
מ"ב ב"ח	נד ונדא	קכ"ט א'	סה יפה		
מ"ב ב"י ב' חסר מהר"ס	נד אמנס מדנר	קכ"ט ב"ש ט"ו	סו הנה		
מ"ב ב"ש ג'	נד ונדנר	קכ"ט ב"ש כ"ה	סו אכל מ"ש כ"ח		
מ"ב ב"ש ר'	נד ונדא	קכ"ט ב"ש כ"ו	סו ראשית		
מ"ב ב"ש ט'	נד ולפ"ו בנ"ד	קכ"ט ב"ש כ"ט	סו אכל מ"ש כ"ח		
מ"ב ב"ש י'	סמ אכל אץ	קכ"ט ב"ש ל'	סו אלא שכ"מ		
מ"ב ב' ורמ"א	נד הנה	קכ"ט ב"ש ל"ח	סה דחיתין		
מ"ב ד'	מט אלא דלדעה	קכ"ט ט"ו	סו ראשית		
מ"ב ח"מ ב"ש ואכ"מ	סמ אכל לפענ"ד	קכ"ט ט"ו ט"ו וב"ש	סה ובס' ג"ס		
מ"ב ח"מ ב'	נד וחמא	קכ"ט ט'	סו אכל בנ"ד		
מ"ב ח"מ ג'	נד אלא אפ"י	קכ"ט טו"ו כ"ב	סו אמנס מטעם		
מ"ב ח"מ ד'	נד ונדא	קכ"ט טו"ו ל"ב	סו לק		
מ"ב ח"מ ח'	נד ולפ"ו בנ"ד	קכ"ט טו"ו ל"ה	סו אלא שכ"מ		
מ"ב אכ"מ	ליקוטים בעניני אה"ע	קכ"ט י"ט	סה דחיתין		
מ"ב אכ"מ מלואים ג'	נד ואכ"מ	קכ"ט כ"א	סו ראשית		
מ"ב אכ"מ מלואים י'	מח אכל	קכ"ט פ"ח רס"י	סה אץ		
מ"ה ב"י ב' רש"א כחש"ר	סמ ועפה נשים	קכ"ט רמ"א סוס"י	סו אלא דכאמח		
ס"ט ר' וח"מ וב"ש	נה אכל	קכ"ט חורח גיטין רס"י	סה ובס' גט		
ע"ו ו'	נ ועין בריטב"א	קכ"ט גט פשוט ד'	סה ובס' ג"פ		
ע"ו	סמ ומ"ש	קכ"ט גט פשוט קל"ב העולה	סה אץ		
ע"ו רמ"א ב'	סב כנר	קל"ב	מח ושוב הביא קוש"א		
ע"ו ב"ש ו'	סב ומה שהקשו	קל"ו אכ"מ מלואים ג'	סח		
ע"ו ב"ש י"ט	סב מיהו	קמ"א	ליקוטים בעניני אה"ע		
ע"ו ב"ש כ'	סב ועוד דאפילו	קמ"א בים מאיר ל'	ליקוטים בעניני אה"ע		
ע"ו ב"ש כ"א	סב וכשאי	קמ"ב ב"ש ד'	מט ומה שהקשה לח"מ		
ע"ו ח"מ ג'	סב ומה שהקשו	קמ"ב רס"י	עד ור"א לחילוק		
ע"ו ח"מ ט"ו	סב מיהו	קמ"ג חורח גיטין א'	פג כלל א' ו' גס		
ע"ו ח"מ י"ו	סב ועוד דלפי	קמ"ט ב'	סמ אץ לפענ"ד		
ז' ב"ש כ"א	עג וגם	קנ"ו ג'	נג אכל בגוף		
ז' ה' רמ"א	עג וגם	קנ"ח א'	מט ואני חמה		
ז' ישועה יעקב ח'	עג כחצו	קנ"ח ב"ש רס"י	מט ועוד נ"ל דרמב"ס		
ק' ג'	מט לק נ"ל דזה	קנ"ח ו'	מט ואני חמה		
ק' ח'	מט לק נ"ל דזה	קנ"ח טו"ש	מט לק נ"ל דזה		
קט"ו	עו ומ"ש	קנ"ט ג'	סמ מיהו בלאה"ג ר"א		
קט"ו ב"ש א'	סב ושוב	קנ"ט סוס"י	סמ ועוד קשה		
קט"ו ב"ש ב'	סב אכל לא	קס"ב ג'	סמ מיהו בלאה"ג דבריו		
קט"ו ו' ח"מ וב"ש	מו ומ"ש	קס"ד ב"ש ד'	סמ עוד		
קט"ו ו'	מו והנה צמחות	קס"ו ב"ש	סמ ולפ"ו נ"ל דבשניהם		
קט"ו ח"מ א'	סב ושוב	קס"ו ב"ש ב'	סמ נפשו		
קט"ו ח"מ ב'	סב אכל לא	קס"ו ב"ש ה'	סמ ומעפה בידון		
קט"ו רמ"א	מו והנה לפי	קס"ו בים מאיר	סמ והאחרונים		

חושן משפט

מט ואולי י"ט	א' טו"ש"ע
לח לק נראה	א' ה'
לח לק נראה	א' נחיה"מ ה'
לח לק נראה	א' סמ"ע
פד ועוד נ"ל מלכד	א' סמ"ע סק"ח
לח לק נראה	א' קלוה"ח
מט ואולי י"ט	א' ש"ך ד'
פד ועוד נ"ל מלכד	ג' ס"ב
פב ומ"ש	ג' סמ"ע ו' וחומים ונחיה"מ
פד ועוד נ"ל מלכד	ג' סמ"ע סק"ה
פב ומ"ש	ג' ש"ך ו'
עא ובגוף	ד' ד"מ
ליקוטים בעניני חו"מ	ו' ב"ח
פג כלל ד' י"ב	ו' רמ"א וקלוה"ח
ליקוטים שלח	ו' חומים ו'
עא ועלה	ח'
עא ועלה	י"א
עא מכחצין	י"ד ב"י
סא אונסא	כ"א ש"ך
נח ומעפה נ"ל	כ"א ש"ך ג' וב"ח
מו ואני	כ"ב
מט יש לישב	כ"ב רס"י
מט יש לישב	כ"ב ש"ך ג'
סב אכל לפענ"ד	כ"ו טו"ש"ע רס"י
עא ועוד	כ"ז נחיה"מ וחומים
עד אמנס בניה	כ"ח
מו אמנס	כ"ח ב"י
מו ועוד נ"ל למ"ש	כ"ח ב"י מלאחי
מט לק נ"ל דהרי	כ"ח ט"ו
מו פסק	כ"ח ט"ו
מט עוד הקשה	כ"ח י"א
מו ועוד נ"ל דהרי	כ"ח י"ח וסמ"ע וש"ך
מט וע"ו	כ"ח נחיה"מ ו'
מו ועוד נ"ל למ"ש	כ"ח סמ"ע מ"ו
מו אמנס	כ"ח סמ"ע מ"ח
מו הנה	כ"ח סמ"ע נ"א
ליקוטים בעניני חו"מ	כ"ח פ"ח
עד ומעפה למ"ש	כ"ח קלוה"ח ו'
מו הנה	כ"ח רמ"א ט"ו
מו ולמען	כ"ח רמ"א ט"ו ונחיצות
מט ואולי י"ל	כ"ח חומים ט"ו
זב ומה	כ"ח חומים סק"ד

לח וזוה אמרתי	ר"ג קוזה"ח ג'	פד אכל	ע"ה ס"ט	עו ובישבו	ל' ב"י אכל
סט אכל לפענ"ד	ר"ה רמ"א בוסר	נד אכל גוף	ע"ה סמ"ע ל"ג	עו ואמנס	ל' ב'
פג כלל א' (ו) וגם	ר"ח	נד אכל גוף	ע"ה סמ"ע ל"ד	עו ואמנס	ל' ש"ך ל"ב
נד אמנס מ"מ	ר"א קוזה"ח ד'	פג ומעחה	ע"ה ש"ך כ"א	נח חוס'	ל"א נחיה"מ
פ ולפ"ו חקשי	ר"ד	פג וגם	ע"ה ש"ך כ"ו	עד ועוד נ"ל הלא	ל"א ש"ך
לח ומה שני"ל	ר"ד טושו"ע י"ב	נד אכל גוף	ע"ה ש"ך מ"ג	עב ובהכ	ל"ב ש"ך ב'
עח ועוד, פג ומעחה	ר"ד י"ב	נד אכל גוף	ע"ה ש"ך מ'	פא ומה	ל"ב ש"ך ג'
עח מה	ר"ח כ"ב	פד אכל	ע"ה ש"ך סק"ו	פא ובש"ך	ל"ב ש"ך ג' הגהות שו"ע
ליקוטס בעניני אה"ע	ר"ל וסמ"ע	סט אך לשיטת	ע"ט ש"ך ב'	סט ואמנס יס	ל"ג ט"ו
פג ושוב	רל"ב א'	פג ומ"ש	פ"א בלח"ט מ"ב	נא ויזחר	ל"ג ט' מט ולפענ"ד נראה לחלק דבשלמא,
פג ואי	רל"ב ב"ח סמ"ע ש"ך נחיה"מ	מט וגם לפמ"ש"ל	פ"א י"ד סמ"ע	עג ומכ"ש	ל"ג ח
פג וחזרת	רל"ב ב"ח רס"י	מט וגם לפמ"ש"ל	פ"א סמ"ע רס"י	פ"א רמ"א וסמ"ע ה'	ל"ג י"ב מט ולפענ"ד נראה לחלק דבשלמא
פג וכחנח	רל"ב ג'	פג הנה	פ"א ש"ך	נא ויזחר	ל"ג סמ"ע י"ו
ה ונ"ל דעיין ב"ב	רל"ב סכ"ב	פג ומ"ש	פ"א ש"ך נ"ו	עג כחבו	ל"ג ש"ך ח'
פג ושוב	רל"ב סמ"ע ב'	פג ומ"ש	פ"א חומים ע"ד	מט וב"ש	ל"ג ש"ך ט'
פג ועיין	רל"ב סמ"ע ג'	פג ומ"ש	פ"ב נחיה"מ כללי מיגו י"א	עה שמעתי	ל"ג ש"ך ט"ו
פג וכחנח	רל"ב סמ"ע ח'	פג ועלה	פ"ב קוזה"ח י"ד	מט אכל מה שאני,	ל"ד
ה ונ"ל דעיין ב"ב	רל"ג	נד אך	פ"ב ש"ך כללי מיגו ט"ו	עד אלא דלפ"ו ילמיח	ל"ד ט'
מט וזוה יחא	רל"ח	פג וגם	פ"ו כ"ה הגהות טו"ו	עו ומכ"ש	ל"ד טור
פג כלל ג' (ט)	רמ"א	עד ומה שני"ל זוה	פ"ו נחיה"מ	מט אכל מה שאני	ל"ד כ"ב
פג כלל ו' (א)	רמ"א ב"י	עח ומה שחמה	פ"ו סוס"י נחיה"מ	עד ולפ"ו בנדון	ל"ד קוזה"ח ד'
פג כלל ה' (ט)	רמ"א ב'	ה ועוד	פ"ו קוזה"ח ב'	סט ואמנס יס	ל"ד רס"י ונחיה"מ א'
פג כלל ה' (ג)	רמ"א ו'	עח מה	פ"ו ש"ך	עד אמנס הדנא	ל"ד חומים ט'
פג כלל ט' (ד)	רמ"א ח'	עח ומה שחמה	פ"ט חומים ח'	עו כחנך	ל"ה רמ"א סוס"י
פג כלל א' (ו) גס	רמ"א נחיה"מ	לח ועוד נ"ל דכבר	ל"ב רס"י קוזה"ח	סו ומה שחידוש, עא וכן	ל"ו נחיה"מ
פג כלל ה' (ב)	רמ"א נחיה"מ ה'	ה ועוד	ל"ב ש"ך י'	סט ומה שהקשה עליו	ל"ו הגהות ברוך טעם
פג כלל ה' (א)	רמ"א נחיה"מ ו'	עד ועוד נ"ל הלא	ל"ו ב"י ב"ח	סט לק נ"ל דמה	ל"ו ש"ך ל"ב
פג כלל ד' (ב)	רמ"א נחיה"מ ח'	לח לק נ"ל בפלוגחא	ל"ט	סט ואמנס יס	ל"ט ש"ך מ"ט
פג כלל ג' (ט) ולפענ"ד	רמ"א נחיה"מ ט'	מח מיהו	ל"ט א'	מט וזוה יחא	מ"ו ו'
פג כלל ב' (א)	רמ"א סמ"ע י"ו	מח אמנס	ק"ד ב"י	מט חננא	מ"ו נחיה"מ ט'
יג חוס' ד"ה משום	רמ"א קוזה"ח סק"ב	עט ועוד נ"ל	ק"ה נחיה"מ	עד וכו'	מ"ו סמ"ע ט'
סט ולפמ"ש קוזה"ח,	רמ"א קוזה"ח	נח דף ע'	ק"ה נחיה"מ ב'	מט ונ"ל דיש	מ"ו סמ"ע סוס"י
פג כלל א' (ו)		לח אמנס נ"ל	ק"י ט'	עד ובאמח	מ"ו קוזה"ח ח'
פג כלל ד' (י)	רמ"א קוזה"ח ד'	מו פסק	ק"י רמ"א ט'	מט ונ"ל דיש	מ"ו קוזה"ח ח'
לח וזוה אמרתי	רמ"א קוזה"ח י"ב	מו ועוד נ"ל למ"ש	ק"י סמ"ע כ"ד	מט אלא דלדעח	מ"ו קוזה"ח י"ט
פג כלל ו' (ב)	רמ"א רמ"א ו'	עט ולא	ק"י קוזה"ח	מט אך ו"א	מ"ו קוזה"ח סק"ט
נה ושוב	רמ"ג י"ח	לט אלא דקוזה"ח	ק"י חומים	יב חוס'	מ"ו ש"ך ט'
פ והנה	רמ"ג כ"ד	עט מה	קכ"ו	מט ונ"ל דיש	מ"ו ש"ך ח'
נה ושוב	רמ"ג קוזה"ח ח'	פג אכל מה שהבאח	קכ"ו י"ג וסמ"ע וש"ך	מט אלא דלדעח	מ"ו חומים ד'
פה ולפענ"ד	רמ"ג ש"ך ט'	פג ומ"ש	קכ"ו סמ"ע מ'	עד ומכ"ש	נ"א
עד ואפילו	רמ"ג ש"ך ו'	פג ועל מה	קכ"ד ב"י	נד ואני	נ"א
פ אמנס	רס"ב נחיה"מ ג'	פ אמנס	קכ"ד נחיה"מ	מט אלא דא"כ	נ"ב קוזה"ח
עח דע	רס"ד	פג במחני	קכ"ו ח'	מט אכל מה שאני, פא נחזור	ס"ו קוזה"ח כ'
לח ועוד נ"ל דכבר	רס"ד ד'	עח ומה שהקשיח	קכ"ו סמ"ע כ"ג	מט ואולי י"ל	ס"ח חומים סוס"י
לח ועוד נ"ל דכבר	רס"ד נחיה"מ ו'	עח ומה שהקשיח	קכ"ב קוזה"ח	נד ואני	ס"ט
פ אמנס	רע"ג	פא אכל בלח"ט	קכ"ב קוזה"ח ב'	מט אלא דלדעח	ס"ט ש"ך י"ב
נד אמנס באבני	רע"ג טור וב"ח	נד ועוד ז"ל	קכ"ה ב'	מט ונ"ל דיש	ע"ב סמ"ע נ"ה
מח ולפ"ו קשה	רע"ו טו"ו י'	לח אמנס בחי	קכ"ה ש"ך י"א	פג אכל מה שני"ל	ע"ב רמ"א י"ו
עא אח"ו	רע"ו י"ב	לח ס"ג	קכ"ז טו"ו	עח ומה שהקשיח	ע"ב חומים כ"ה
פח ובפרט	רפ"ג סמ"ע	לח ס"ג	קכ"ז סמ"ע	לא וזוה	ע"ב חומים סקנ"ד
פז ולפ"ו, פח אך	רפ"ג רמ"א	נד ועוד נ"ל דרש"י	קכ"ז סמ"ע וטו"ו	נד ולפ"ו נלפע"ד	ע"ה
פד אכל	רמ"א ס"ה	יג חוס' דל"א	קכ"ב	נד אמנס הב"ש	ע"ה ב"י
פא אכל גס	רמ"ב ש"ך ד'	לח נחוס' ד"ה אלא, פט אכל	קכ"ו ו'	פג אכל מה שהבאח	ע"ה ו'
פג ומעחה	רמ"ב	פט אמנס מה	ר' סוס"י קוזה"ח	פג ומ"ש	ע"ה י"ג סמ"ע וש"ך
פד אכל	רמ"ב	ג ונ"ל לפמ"ש	ר' קוזה"ח ב'	נד וב"ש	
פד אכל	רמ"ב	נח דף ע'			

זכרון יוסף	אמרי אש	לח ואפשר	על אח"י	ל"ג	שח"ח רמ"ח
חובת הלבבות	ל"ג	פח והנה הרמ"ח	ליקוטים ר"ח	ל"ג	שח"ח רמ"ח וש"ח וזלר הגולה
שער חשבון הנפש	ל"ג	פח ואמנם, פח ולפ"ו אפילו	חזק יאיר	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח והנה הרמ"ח	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח ג'
ל"ג	ל"ג	נ ועוד הלא	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ויותר	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ואמנם מ"מ	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ויותר	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ואמנם מה	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ויותר	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ואמנם מה	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ויותר	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ואמנם מה	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	נ ועוד	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח
ל"ג	ל"ג	פח ויותר	ל"ג	ל"ג	שח"ח ש"ח

מפתח לשו"ת בית שער חלק ג'

שכג

אה"ע ח"א מ"ג	מט לך נ"ל למה, פגנא	ח"צ דחש ט'	פ במחנ"י	ל"ו קריג	טו ועסה לח אלמנס נחי
אה"ע ח"א מ"ד	עד ועין מגיד	יראים	טו עוד	מהר"ם שיק	
אה"ע ח"א מ"ה	מט ומה שג"ל	יריעות שלמה	כ ועל	אור"ח קמ"ה אור"ח קפ"ג ליקוטים חפלה אלל לפני החיבה אור"ח רפ"ו אור"ח ק"מ ליקוטים הגעלה כלים	
אה"ע ח"א מ"ו	עד ביהשלמי, אלל ודלי	ישועות יעקב		מהר"ח ש	
אה"ע ח"א מ"ז	מט (ד')			מהר"י"ם	
אה"ע ח"א מ"ח	מט והר"ש				
אה"ע ח"א מ"ט	ליקוטים בעניני אה"ע				
אה"ע ח"א ע"ו	מח מיהו				
אה"ע ח"א ע"ז	מח ונחמ"ח				
אה"ע ח"א פ"ב סוס"י	מט ונ"ל עפ"י				
אה"ע ח"א פ"ד	נד				
אה"ע ח"א ק"א בסוף	מט ונ"ל עפ"י				
אה"ע ח"א ק"י	מט ונ"ל עפ"י				
אה"ע ח"א כ'	טו ונחש"ר				
אה"ע ח"א כ"ו	סה דחיתך				
אה"ע ח"א כ"ז	ליקוטים שמות				
אה"ע ח"א כ"ח	טו ומה שכתנח				
אה"ע ח"א כ"ט	טו ומה שכתנח				
אה"ע ח"א ס"ה	טו ומה שכתנח				
אה"ע ח"א ק"ל	עד וזנה נ"ל ולפ"ו				
אה"ע ח"א קל"ה	עד ומה שג"ל בזה				
אה"ע ח"א קמ"ד	מח מכתבו				
חור"מ כ"א	טט ושז				
חור"מ כ"ט	מ שס י"ח,				
חור"מ קל"א	מח ולפ"ו י"ל, נח ובחדושי				
חור"מ קס"ב	פג כלל ה' (ז)				
חור"מ ר"א	ליקוטים בעניני חור"מ				
ח"ו י"ד	טט אלמנס אכתי				
ח"ו ס"ט	פז ורזיחי, פח ובר				
ח"ו פ"ג	ליקוטים בעניני אה"ע				
חורת משה ישנ לחנוכה	עד ולפ"ו בנדון				
	לא אף לכאורה				
חתן מופר					
שער הגדילים והכלאים י"ט	פג כלל ג' (ח)				
טיב גיטין					
ליקוטי שמוח ו'	טו ולפי				
שמוח אנשים א' מ'	טו לכן				
יהודה יעלה - מהר"א					
אור"ח קי"ט	ד ומכ"ש				
י"ד קל"ה	טו ומה שחדוש				
י"ד רפ"ו	טד לכן				
ייטב לב					
וילא	ליקוטים שנת				
ים של שלמה					
גיטין פ"ב ס' ד'	עג וניש"ש				
גיטין פ"ד ס' כ"ו	טו אלל דנאמת				
יצמות פ"ב ס' י"ח	טט וזה נראה גם				
יצמות פ"ג כ"ה	טט המורס				
בנא קמא פ"י ס' כ'	פח והנה הרמ"א				
יעדות דבש					
ח"צ רש	ליקוטים נשעה שהחכם דורש				
פ במחנ"י	פג כלל א' (ז) ומה				
ל"ו קריג	פג כלל א' (ז) גם				
מהר"ם שיק	ח ולפענ"ד				
אור"ח קמ"ה	לד ונראה				
אור"ח קפ"ג					
אור"ח רפ"ו					
אור"ח ק"מ					
מהר"ח ש					
מהר"י"ם					
מהר"ק					
מהר"ם					
מהר"ש					
מהר"ד					
מהר"י באפאן					

צ"ח ליקוטים נא צמח צדק מע קהלת יעקב טו אלא קנאות סופרים ר שלמה קלוגר ליקוטים ביאורים בחפלה ר"ן מע אלא דלפי מע (ד) עד ובישוע ר' משולם איגרא יג בחשו"ר רמ"ט רא"ה לא ושנים נ"ל לישב רא"ם מע ואחרי לא ברש"י ד"ה חזי שו"ת הרא"ש עא ובגוף ז במשנה ליקוטים בעניני חו"מ ליקוטים בעניני חו"מ יג אכל פג כלל ג' ז) ובאופן מז ועוד נ"ל דהרי מח ושזח הביא דברי רדב"ז ליקוטים פורים נ הן ריב"א ליקוטים חפלה אכל לפני החינה ריב"ש יג במשנה לא והגלע"ד נד ובס' עד ונ"ל וחמילה סמ אמנם לישב כו חוס' ד"ה רבואה, לע אכל באמח פד ועוד נ"ל לכאורה שו"ת הרמ"א מע ועוד דאפשר	השמות ה ובישוע מה מיהו בזה נודע ביהודה תנינא כא ומה שני"ל לא והשחא ז סר חקני"א לד ונראה עד ואמנם בננוכ"י, ומה שהקשה מז ואפילו טו עד, סמ חה נראה שה"ר מז ואפילו מז ושלשית מז כללו מח אכן נד ובננוכ"י נד ובחמ"ח נד היו"א מדברינו דבנ"ד סב ומה שחקרו סז ומה שכתב סז ראשית מח מיהו סמ אמנם אכתי נועם מגדים נ ולפ"ז נ"ל עבודת הגרשוני מע ולפ"ז מיושב מע אכל אכן עם סופר סמ נפשו עמק המלך נ הן מח ונראה ערוך לח ס"ד עשרה מאמרות מה חולין י"ג פאר הדור מע חמהני מע חמהני פני יהושע עא ובגוף פרשת דרכים דרכ מלכותי פ' וקרא עד ולפענ"ד נראה	פחנה אפרים פג כלל ז' ז) פג כלל ה' ד) מאכלות אסורות ח' ט"ז עד עד ולפענ"ד נראה עיין שלושן ז' פחנה חיים ז סר חקני"א ז סר חקני"א פנחת חינוך טו מה ל בשם סמ אכל אכן פנחת יעקב לג ומה פנחת כהן זו ומעשה משאת בנימין מע ואחרי מע ועוד נ"ל שהרי מע (ד) נודע ביהודה קמא כא ולפ"ז הרמב"ם לא ובישוע מע ובזה י"ל פרפרח סב ומה שחקרו מע ונ"ל דש, עד ועוד נ"ל דהא מע ולפענ"ד נראה דבננוכ"י מע וידעתי פד ועוד נ"ל לכאורה מע אמנם לק"מ, עד ונ"ל וחמילה, ומיושב מח אמנם מח מכחכו מע והנה כחז מע ועיין מח אמנם, פד ועוד נ"ל לכאורה מח ובחמי נד אמנם מ"מ נד ולפי כל נד ואפ"י נה ומיד, נו כחובות נה ועוד בזה נה ובזה עד ומה שני"ל לאמח, עז ובישוע עה אמנם עד ובחפלה
---	--	---

תרומת הרשן	שארית יהודה	רמב"ן
נ ובהפלה	מנן הממזר	פז ולפ"ז, פח וזר
לז ונראה	ח ג"ה	עט ועוד נ"ל
סו ומה שחידוש	ד ועד	רש"ב
תשב"ץ	מח מכחזו	ש"ח
ח"א ח' דף ה' מט ולפענ"ד נראה דמריש	שב יעקב	ש"ח
מט לק נ"ל למה	מז כללו	ש"ח
נד ואפי'	עו והנה	ש"ח
סד לק	ח"א קכ"ז	ש"ח
תשובה מאהבה	שבות יעקב	ש"ח
סה אך	עג ומה"ט	ש"ח
תפלות	ט בחשר	ש"ח
חיקוק חזון	פג כלל ה' ד)	ש"ח
ליקוטים הספדים	שואל ומשיב	ש"ח
נא גבור כבנה שמרס	סב ומ"ט	ש"ח
ליקוטים ביאורים בחפלה	מה ובחשר	ש"ח
מלך מהולל בחשכחות	שיבת ציון	ש"ח
ליקוטים שנה	סה אך	ש"ח
נקדש אח וכו', וקרא זה אל זה וכו'	שם הגדולים	ש"ח
ליקוטים ביאורים בחפלה	מערכה הגדולים ח' מט אלל כס'	ש"ח
השיבנו אבינו וכו'	מערכה הגדולים י' סו ומה שחידוש	ש"ח
ליקוטים חשונה	שער המלך	ש"ח
סרנו ממנוחין וכו' ליקוטים ביאורים בחפלה	חמץ פ"א	ש"ח
אל הביטה וכו' ליקוטים ביאורים בחפלה	לולב ח' ח' וכו'	ש"ח
שנה - אל אדון וכו' ליקוטים שנה	אישות ה'	ש"ח
שנה - החלה והמפארת וכו' ליקוטים שנה	אישות ט' ט"ז	ש"ח
שנה - מחיה מחים במאמרו ליקוטים שנה	אישות י' ה'	ש"ח
ר"ח - מוסף ראשי חדשים וכו' ליקוטים ר"ח	יבוס ז'	ש"ח
י"ט - מוסף וחערב ליקוטים י"ט	כלאים ח' ג' ואולם	ש"ח
זכרנו בזכרון טוב ליקוטים ביאורים בחפלה	פסוקה"מ פט"ו ה"א	ש"ח
א"מ כחזנו בספר זכיות, בספר פרנסה וכו' ליקוטים ראש השנה	שער אפרים	ש"ח
מוסף ר"ה ונראה לפיך עקדה	ס' ל"ח	ש"ח
ליקוטים ביאורים בחפלה	ס' ק"ה	ש"ח
מוסף ר"ה ועקדה יתכן לזרעו	שערי תורה	ש"ח
ליקוטים וירא, ר"ה	כלל ה' פ"ח	ש"ח
ברהמ"ז ואל חזרינו וכו' ליקוטים ברהמ"ז	ח"ג כלל ט"ו	ש"ח
הגדה של פסח	תבואות שור	ש"ח
הא לחמא וכו' ליקוטים פסח	ה'	ש"ח
מה נשחנה וכו' ליקוטים פסח	ח	ש"ח
עבדים היינו וכו' ליקוטים פסח	ח' דינים ס"ז	ש"ח
כולנו חכמים וכו' ליקוטים פסח	ס' ד'	ש"ח
וכל המרבה וכו' ליקוטים פסח		ש"ח
מעשה וכו' ליקוטים פסח		ש"ח
וירד מזרימה וכו' ליקוטים פסח		ש"ח
חכס וכו' ליקוטים פסח		ש"ח
רשע וכו' ליקוטים פסח		ש"ח
שפוך וכו' ליקוטים פסח		ש"ח
אחד אני יודע ליקוטים פסח		ש"ח

[illegible]

מפתח ענינים לשו"ת בית שער חלק ג'

שבו

קנין באיסורי הנאה שיעורו בכח	לח ע"ב ג אלא לאכחי	למ"ד מין במינו בטל לא הראש"ד	בחמה דס אי הוי ככלל בהמה טמאה, הימר הנאה ג ועוד נ"ל דלכאורה
איסור כולל קושיא בזה דיו"כ חל על גבילה בטול מ שס		ארוסה כדברי הגמ' ארוסה נח מקילה היא נה ומעין, נו	ביאה נשואין עשה או אירוסין עשה נא אבל אחר
איסור אי ילפינן איסור מטומאה אי מוחזק עפ"י עד אחד סע ובמקו"א אם הנותן יודע שהוא ערלה בחו"ל אם מוחזק ליחזנו לחזירו נח עוד הקשה פעם אחת איסור חמור, מאיסור קל הרבה פעמים סב ומה שמקרו		אשה דייקא ומינסבא אשה דייקא מע ודעתי, אבל י"ל בפשיטות	ביטול ע"ע איסורין מבטלין, קמא קמא בבבלי בבא לעולם ע"י חערובות לא בגמ' ומאי, אך נ"ל דפי', לו, הקדמה לחי"ד אבל עו"ל ברוב לגבי טומאה ו סוס', ח ולפ"ו קשה הימר בהימר כז ונראה, כד, לא ונ"ל דחוס' עולין אן מבטלין זה אם זה ח ומה דק"ל, י קמא קמא בטל לא ונ"ל דחוס' בטומאה הקדמה לחי"ד ובהשקפה היכא לאיכא מנחת שריפה הקדמה לחי"ד ובחשונת מהרי"א, ואין ענפי אילן בסכך כשר הקדמה לחי"ד אמנם יש מלא מין אח מינו וניעור הקדמה לחי"ד ובני, אבל בבעלי חיים שנחשברו באחרים הקדמה לחי"ד שוב ראינו היכא דנריך לדבר הנחבטל הקדמה לחי"ד ומח"א אי מועיל שיקנה שס חדש של המבטל הקדמה לחי"ד ובחשונת בית
אלם בעדות אשה מט וזוה י"ל		אשיריה כד' מינים יג ונ"ל בשנדקדק, נה ומה	ביטול ולא ביטול ביטלו ולא ביטלו נג
אמבטי אשה שנחשברה באמבטי מד		אשם אי אשם עדיפה מחטאת בכסף שקלים דספק חטא קל בעיני בני"א ית בגמ' חלוי בזה מוד על הספק מ, מא ולפ"ו י"ל חלוי בדיעה ספק מ י"ע חלוי, קושיא להרמב"ם דספיקא דאורייתא מה"מ לקולא נח ובחידושי, סא דעת	בית דין ע"ע דין, ספי כתבם אי בעי ב"ד כדבר הידוע לרבים עא אי יכולין לאסור בעיר אחרת עא מחזיק לעקור דבר מן החורה יג בסוכה סידור גט אי בעי ב"ד סו ומה שכחנת ח"מ אי צריך לילך לדון לב"ד דזוטר מיניה ליקומים חו"מ
אמירה לגבוה וכו' נזקקה סג והנה		אתנן בקנין אחר שלא ע"י ביאה לח ועוד נ"ל דחוס' חמורה חליפי אתנן לח ולכן קנה חמץ באתנן אי עובר על כל יראה נב	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אמתלא אמרה אשה איש אני סט ולפ"ו אחי שפיר נדה שאמרה טמאה אני סט ולפ"ו אחי שפיר		אתרוג ע"ע ד' מינים המזיק אתרוג של חזירו לח אמנם בחי' רגמוהו כו"ע באחרונאיהו נח דף ע"ג שחתך ממנו חמיכה יב במג"א שוחפין יג עוד נ"ל	בית הכנסת מחילה לעזרת נשים פח דרשה לחינוך ביהכ"נ ליקומים דרשה לחינוך בנין ביהכ"נ ומקוה הדלקת נר חנוכה קודם הכדלה יח ועוד נ"ל
אסופי שמה ישא אחריו מאכיו נח ברש"י שמה		בדדמי בחרי עדים רק ברובן למיחה מט אמנם נלפענ"ד	בכור לנחלה בבא אחר ספק נפל מא ולפ"ו קשה ספק ומקפו כהן כט
אסמכתא במשכון לו ומה שעמדת		בריקת חמץ ע"ע חמץ כדק אחד מנ' בחים ואינו יודע איזהו בנטל עכבר ככר קטן שיכול לאכלו י ח סר חלט בהג"ה בנטל עכבר ככר גדול י ח שס בטו"ו הק' בספק אם עכבר נכנס עם חמץ י ח שס בטו"ו סק"ג, שס בטו"ו הביא ספק באיזה בית נכנס העכבר עם חמץ י ח שס בטו"ו סק"ד	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אסמכתא במשכון לו ומה שעמדת		אסמכתא נח ברש"י שמה	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אסתר שימשה במוך נ אמנם בזה		אסתר נח ברש"י שמה	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אפיקורסים לעדות עד ואמנם		אפיקורסים עד ואמנם	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אפר הנשרפין ונקברין לח בגמ' וקבריהו חמץ ג ומעשה, לח וזוה יש ליישב של איסורי הנאה היכא דמוחר, רק אם שורפין לשם מנחת ג ואין, וע"י		אפר נח ואני בעניי	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אפשר ולא קמכוון אפשר לכוון		אפשר ולא קמכוון נח ואני בעניי	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה
אפשר לכוון אפשר לכוון		אפשר לכוון נח ואני בעניי	בית חבליעה אין מחזיק ג' ימים במרוסק אי מחזיק יותר מג' ימים ו ונראה

[illegible]

שבת

הואיל ואישתרי אישתרי	הלואה	הפרת נדרים
ח"ב שחל בשבט כאלילת כשר שנשאר משתרים י סר סקנא	ע"ע הפקעת הלואתו	בנעוריה בית אביה נב ע"י שליח עד ומה שהקשה
הדר	הלל	חקדש
נדר מינים יג סוכה	ר"ס הרפא לשנורי לז ליקוטים ראש חודש	ע"ע קדשים
חודאה	המתחיל במצוה אומרים לו גמור	באינו כרשותו והלה אינו מקרב
לפני יחיד מומחה פכ ומ"ש	במחילת סליחות ליקוטים או"ח	סג והנה הרי"ף
הוראת בעל דין	הן הן עירי ביאה	בהקדשו גזול
הודאח בעל דין כמאה עדים נד ואבני טעמו נח חוס' ד"ה נד"א	הן הן עירי ביאה סט אך לפענ"ד	במחנה ע"מ להחזיר פג כלל ד
נקדושין	הנאה	בשבת במקדש
בגירושין	ע"ע איסור הנאה, מורד הנאה	בשבת
בזנות	שלא בדרך הנאה	גזול ולא נחישו הנעלים יג אבל ביאור
היכא שאינו מודה לחובתו סט אך לשיטת נאסור דאינו דבר שנערוה סט ועד נ"ל	אין לוקין על הנאה ג אלא דאכחי לא כרש"י, לה שס ע"ב	כו חוס' ד"ה רבנא, לט
הוכיח סופו על תחילתו	איסור הנאה מחמץ ג בגמ'	סג והנה הרי"ף
הוכיח סופו על תחילתו כו הב"י	חילוק בין הנאה אכילה ושחיה לשאר הנאות ג בגמ'	דבר הפקר
הוצאת שו"ל	טעם כעיקר בהנאה לא ושניח	דבר שאינו כרשותו לט, לב
ע"ע השחתת דע	לא היו מעשה מהקדש ג ונ"ל לישב	דס לאחר שינא לנחל קדרון ג והרי דס
הוצאת שו"ל נ לכן נ"ל	מחמץ בשעת שריפה א ואפילו	הנאה בטומאת הגוף ג ונ"ל לישב
בדברי הוהר דחמור מכל עבירות נ ולפ"ו נ"ל דמכ"ש	שיעורו בכזית ג אלא דאכחי	הנאה מדס קדשים ג בחוס' ד"ה ואימא
במחירה שלא יכשל בלשח איש נ ולפ"ו נ"ל דמכ"ש	של כילוי בחרומה ג ובגמ'	מה שביד חנירו יג דף לט
הזמה	של כילוי בטבל עמא מה ול"ל מאי	מפקיע מידי שבוע
ע"ע עדות	הנאות מעים	ע"י שליח עד ולפענ"ד נראה עין
בספק גוי	באכילת מצוה ח ולפ"ו ק"ל	על חלב מיקרי איסור מוסף ג ושניח
היוק	הנאות מעיו ח ולפ"ו קשה	שזה מנה לחלל על שזה פרוטה
ע"ע נידקן	הספד	כ ולפ"ו לא
הילך	על חלמיד חכם ליקוטים יו"ד	השחתת זרע
בחובצו שמכר לו שדה ולא סיים איזה שדה	הפקעת הלואתו	ע"ע הוצאת שו"ל
נפקדון	של גוי פו	באינו בדרך השחמה נ והנ"ל בזה
חיתר מאה רבנים	הפקד	כן נח נ ובה אחי, יס איסור
אם יכול להעיד עם בעל אחות אשתו	איסור לחזור מהפקד נד אמנם באבני	בעקר נ והנה לפי
באינה רוצה לקבל גט	בדבר שאין נעה"נ מקפיד נד אמנם מ"מ	לאחר שנקלט חמור יותר נ ובה"י אחי
בזונה	גזול ולא נחישו הנעלים שניהם אינם יכולים להפקיר נד אמנם מ"מ	לאחר שקיים פריה ורביה נ ומה שיש
להתפלל ביו"כ לפני החינה.	אי מותר להפקיר עבדו מה אבל אחר המפקיר עבדו ילא לחירות נח	התראה
נשחפית ראשונה יגרש השניה	הקדש בדבר הפקר פ ונ"ל	דילפינן מעל דבר אשר עינה נו
חיתר מצטרף לאיסור	לא יחל נד ולפענ"ד לק"מ	התראה ספק
היחר מטערף לאיסור יא	בכור בנהמת הפקר מה נחזור	באיגלאי מילחא למפרע מא ונ"ל לישב
אי נריך לאכלן בנח אחת ממס ו ונראה	במנחת העומר מה נחזור	באין סהדי נו
היכא דאם ההיחר היה בעין לא היה לוקין עליו מ וכעת	חפקר ב"ד חפקר	ואנוחו
	אי עשה קנין פ ונראה דבשמ"ק	ע"ע זה אלי ואנוהו
		זובחת
		ע"ע שחיטה
		איסור שאינו זנות כה
		ולו תהיה לאשה
		באשה עריפה נג וע"ו
		זבה
		טעם שאין מצרכין על הספירה י סר חפס

זה וזה גורם	חוזר וניעור	חי
נע"ו לח כחב הטור לח הטור	ע"ע פצא מין את מינו וניעור הוא רק מדרבנן לא ושנים נ"ל לישב בטעם לג ומה	בשר חי אי הוא שלא כדרך אכילתו כ וביציה
זה קלי ואנוהו בד' מינים	חול חמוער מלאכה דבר האבד ליקוטס או"ח	חיבת חקודש בעצים ולבנה הקדמה לחי"ד וסבור באוכל פחוט מכילה הקדמה לחי"ד וסבור לעמוד אחרים הקדמה לחי"ד וסבור אי הוא דאורייתא הקדמה לחי"ד וסבור בדבר שאינו קרב ע"ג מוצח
זומפין ע"ע חוסה	חולין בעזרה וריקה והקטרה וניסוך חולין בעזרה פט צרש"י הבאחו הקדמה לחי"ד והתניח	בפרה הקדמה לחי"ד וסבור הקדמה לחי"ד ובני
זיוף גולן אי חניף לזיף במילמא דעבידא לגלוי עד אך הק'	חולין שנשחטו בעזרה בפסק הרמב"ם דהוא דאורייתא ג עוד בקושית הפוס' דכח"כ מוכח דר"י ס"ל דאסור בהנאה מה"ח ג ונ"ל ואקדים	חילול ע"ע חקדש פירוח שביעים יג דף למ כרס רבעי מה שביד חניו יג דף למ מעשר שביד המוכר יג לכן נ"ל
זכיה מטעם שליחות יג לכן נ"ל	חומה ע"ע קידושין אינו קונה כלא קידושין קידושין שאין מסורין לחופה נא ועוד נראה	חינוך בנין ביהכ"נ ליקוטס דרשה לחינוך בנין מקוה ביהכ"נ
זכין לאדם שלא בפניו אליבא דר"מ דוקא בזוכה בלחיה דבר היכא דגוף הדבר אינו זכות	חורבן בשביל שנאח חנם ליקוטס פרשה ואלא	חלה מעיסת שביעים מה נחזור הפרש חלה מחמץ מה וכן בחלה אסור טבל בלי אפשר להפריש מה ולפ"ו אם נאמר
זמן בגיטין	חושך מכה חושך ליקוטס פסח	חלום ביאור הרואה תגלחת בחלום וכו' ליקוטס פרשה מקץ
זנות אי מפקיע קידושין אם היא מזהרת מכהן בשיטת דה"ג דעדים לריבין לראות כמכחול בשפופרת גביית עדות על אשת איש שזינחה מו, מו היחר מלא רבנים ונוח דארוסה שכיח שומרת יבם שזינחה הודלת בע"ד האומרת עמאח אי לך אשת כהן שאמרה נאנסתי אי אסורה לכהן אחר שמת בעלה	חזקה ע"ע ספור סיעומא לחזקה אשה דייקא ומינסבא מפקיע חזקה א"א מט וידעתי בספיקא דדינא דהשחא העשרה להשחנות חזקה כל מה שביד אדם הוא שלו מח מיהו חזקה אשת איש חזקה אשת איש כשללא נודע שהיה לה בעל מט והנה כחב	חליפין באסור הנאה ג ומה, לח ועוד נ"ל במ"ש חליפי חליפין של שביעים לח בחוס' ד"ה והתנן חליפי ע"ו במכרו לישראל לח ועוד נ"ל במ"ש חליפי שביעים לח אמנם יש
זקנים עטרת זקנים בני צנים ליקוטס פ' חולדות	חזקת הגוף נח ונ"ל דיש, סא בחי חזקת חי ז שם בטו"ו סק"ד חזקת צדיקה וכשרות חילוק בין חזקה ידיעה ובין חזקה מהעדר הידיעה לח ונראה לענין אסור אי מועיל גם לממון סא ודכירנא מכריע הספק להיות כמוהו סוקלין ושורפין על החזקות מט אבל בלחמה שני חזקות עדיף מרוב יט ונ"ל דנוכ"י, פד	חליצה בקטן וקטנה גט קודם חליצה חולץ למעוברת והפילה מח ונ"ל דביצמות עדות היבם שמת אחיו כדי שיחלוץ וחנשא לאחר מט ועוד נ"ל אי יבום א"צ עדים לריכה חליצה קרוצי חלוטחו אסורין מדרבנן מט מיהו בלח"ה אי הוא דבר שצערות מט לכן נ"ל דמה
חוב ע"ע בעל חוב	חז"ל ע"ע גירח	חמי שבריה ע"ע שבריה

חמץ		ועצות טבח והק	ליקוטים חנוכה	פירוש חרס הנזכר בתלמוד	סב ועוד נ"ל
ע"ע בריקת חמץ		ועל פתחיו כל מגדים זה נר חנוכה	ליקוטים חנוכה	קבלה עדות שלא בפני בע"ד	מז וגם נלפענ"ד
אי מהני כשנוחן לגוי במחנה ע"מ להחזיר		מעות חנוכה	ליקוטים חנוכה	חרש	
פג כלל ב אוח ב		חזר שיש לו שני פתחים	יד	נישואין	נה ובהכי נחא
אסור הנאה וכרת לפני זמנו ולאחר זמנו		לקשר שני מיתרות דר חננאל	יד		
י"ח כ"ח		מרבץ בסעודה	ליקוטים חנוכה	חשדא	
לח וזוה י"ט לישב		קושיא נימא כאן נמלא כאן היה ולא טימא	ליקוטים חנוכה	כדרכן	ליקוטים חנוכה
אפרן מוסר, ורק אי שורפן לשם מזבח		הגוס	ליקוטים חנוכה	נכר חנוכה, ובעונר לפני ביהכ"נ	יד
שריפה		קושיא פנ"י דטומאה הותרה בציבור	יד, ליקוטים חנוכה		
בדברי הרמב"ם לא יהא צו היחר אכילה		שחיטה למעלה מר	יד	חשוד	
ג עד הקשו		שמן כשיעור קודם הדלקה	יד	על הקל אינו חשוד על החמור ה ועוד נ"ל	
בדן מלא ביו"ט כופה עליו כלי עד לערב		שמן שאינו שלו אם הוא המדליק ג ונלפענ"ד	יד	שכנגדו נשבע וטול	עט
ומנערו		בקושיא הקובץ להטיף טפין טפין		אממנה חשוד אקום	עט ועוד
בסוגיא דאין חוששין, פתחים ט'		הקדמה לחי"ד הקובץ			
בסוגיא דחזקיה ור אבהו באיסור הנאה		בקושיא הא טומאה הותרה בציבור		חשמונאים	
מחמץ		הקדמה לחי"ד והחינה		כל דאמר מדכיה חשמונאי מלכא קאחינא	
בפקדון של גוי וקיצל אחריו		טמא כל השמינים שנהיכל		עבדא הוא	נח
בקושיא חוס' דנהנה מחמץ יהא בכרת		הקדמה לחי"ד והחינה			
ג ובדרך		הפך אי היה כלי שרת		חתיבה הראויה להתכבד	
גוי שהפקיד חמץ אצל ישראל		הקדמה לחי"ד ונלפענ"ד דגם		כשקודם הניטול אינה ראוי להחכד	
דינים במכירת חמץ		חסידים		הקדמה לחי"ד אמוס	
הנאה מחמץ בהדי דקשרין		ליקוטים הפטרה פרשח במדבר		חתיבה עצמה נבילה	
הנאה מחמץ נוקשה וחמץ גמור ע"י		חצי שיעור		ע"ע אפשר לטחטח, תעריבות	
חערובות		ע"ע כל שחו לסבות		באיסור דרבנן	לג ובאוח
הפריש חרומה או חלה חמץ מה וכן בחלה		באבר מן החי, לכן נח		בדבר שאינו נאסר מחמץ נוחן טעם	
חצי שיעור		גמ' והרי אמ"ה		לא הראב"ד	
חרכו אחר זמנו אסור בהנאה		באיסור הנאה		כשהיחר אחר בולע מחחיכה שנעשה נבילה	
ג רש, וזוה הסנחני		לא ונ"ל לפמ"ש		מדרבנן	לא לכן נ"ל
יחד לו בית		בכישול והנאח בשר בחלב		לח בלח בטעם בעלמא	לג ומה
לר"ש אחר שש אסור באכילה		נחמץ			
מי פירות עם מים		כל ברכה		מ' באב	
משהה חמץ ע"מ לבערו		במזוה		ע"ע תשעה באב	
נוקשה בחודה ומנחוח		ג מנה"מ		בבילה	
נפש לרבות השוחה		ט		במודר הנאה ממעין	ג ובהכי
פח שעיפשה דלריך ביעור		גנשבע שלא יאכל		גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד	מג
קבלה אחריו בביחו של גוי		טעמו משום אחשביה		זכה אינה מחויבת לספור כדי לטבול בזמנה	
קדירות בפסח ישכרו		מיקרי איסור קל		לא לכן נ"ל	
קנה חמץ במעות ד"ש צו מי שפרע אי עובר		נחשב שלא בדרך אכילתו		לח בלח בטעם בעלמא	לג ומה
על כל יראה		שלא בדרך אכילתו			
חערובות חמץ		איסור פיגול על חצי שיעור			
חנובה		הקדמה לחי"ד ונלפענ"ד דגם			
אכל אי מחפיל לפני החינה		חצר			
בדברי ר"ה דמוחר להשחמש לאורה		ע"ע קנינים			
י"ח אמר רב הונא		קנין מליאה			
בסוגיא דכנחה		בהקדש			
בקושיא הרא"ם דשמן נטמא ממורה		חרם דרבנינו גרשום			
הדלקה בשמן שריפה		ע"ע חיתר טאה רבנים			
הדלקה נ"ח בביהכ"נ קודם הבדלה		גירושין בע"כ			
יח ועוד נ"ל		לישא שחי נשים, היכי דיכול למנוע שאר כסות			
הדלקה נ"ח אחר קבלה שכח		סב ומה שהקשו			
הגם בלילה הראשון		ועתה			
השחמטות לאורה אחר שעבר זמנה		עד אחד להחיר חדר"ג			
י"ח אמר רב הונא					

סומא	מענה	סמ ומ"ש עד
ל אי ילפין איסור מטומאה	אין טוענין למסית	קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין
זכור שמטילין לחוט נפלים	מענו חמים וחדה לו בשעורים	סמ ויותר מזה
ביטול בריב	טענו חמים והדה לו בשעורים פז ועל ח"ח	מחה אשמו מותר ביבמחו
בשיטת הרמב"ם דמדורות עכ"ס הוא רק	מענת בתולים	סמ ועוד קשה
מדרכין	טענת בחולים	ביאת אונס
במחמה טמאה העומד לשדוף	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד נראה
הותרה בציבור, בקושיט פנ"י בחנוכה	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
יד, ליקוטים חנוכה	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
טהרות אחר שטבל בצי מקואות אי שאלו ואל	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
טהור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
טומאת משא אם הוא מה"ח	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
טעם כעיקר	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
ספק טומאה דרבנן	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
שיעורו במשקין	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
אי שייך ביטול	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
ע"י חיבת הקודש	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
מלא מין אח מינו בחפצות טומאה	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד והחית	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ובני	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
היה צו כבינה בשעת קבלת טומאה ואח"כ	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
נפחת	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד
הותרה בציבור	טענת בחולים	סמ אכל לפענ"ד

ישראל הנשכר לגר בלילה אופן מותר לטול שכר יין נפק שכר לשכור יין נפק לח בגמ' שכר	עבר על עול"ת הרי הוא כהדיוט ליקוטים חו"מ	כל שאינו בזה אחר זה אפילו בזה אחת אינו היכא שאין הראשון מונע השני מלחול כ אך ז"א קושיא חוס' ר"ד אמאי חל איסור על איסור בזה אחת
לכנו קטן מדעת ייעוד נה ומדי דברי נה ועד שהרי	בהנים מלקות על לאו הנימק לעשה זונה אם היא מחזרת מכהן מד ומדי	כל שבירדו לאו במחוסר מעשה אם בידו רק באיסור סו
יעקב יעקב איש חס ליקוטים פרשת חולדות לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ליקוטים פרשת ושלח ויצא יעקב שלם ליקוטים חוריה עבודה וגמ"ח	במזות שופר נשחיתה הסוף כונה במזנה סס וז"ל עפ"י	כל שהו למכות ע"י מערובות מטעם אחשיבה מ בגמ' מ בגמ'
יצחק וינכך אלוקים את יצחק ליקוטים פרשת חיי שרה אלה חולדות יצחק בן אברהם וגר ליקוטים פרשת חולדות	ביבוד אב ואם אביו רשע אביו דוחה שנה נאצו עושה מעשה עמך פא נחזור כיבוד אב ואם ליקוטים פרשת אמור כשאמר כבוד אב אביך חזרו והודו וכו' ליקוטים ביאורים בנוסח החפלה ד"ה וקרא לקרות אביו לחוריה בשמו ליקוטים יו"ד	כלאי הכרם רובה נקיזומו כחוחי מיכתת שיעוריה הקדמה לחי"ד ובני
ירושה ע"ע בבור אז ירושה הנעל לאוריימא אשה יורשת את בנה מאשחו שדעחו לגרשה ספק וינס שנאו לחלוק בנכסי סבא פ אך	בין שהגיד אינו חוזר ומגיד בהעידו שלא בפני ד"ד עד ובישוב	כלאי הכרם שאינו יוצא מדי דופיו לעולם בדברי הרמב"ם ואין כלי חרס טעון שנייה אלא בחטא
יתרו שנעה שמות היו לו ליקוטים פרשת שמות בבור מלקים הסתר דבר כבוד מלקים הסתר דבר ליקוטים משלי	כל המקודש מחבירו קודם לחבירו ע"ע מעלין בקודש מה שזמנו היום מקרי מקדש טפי יח ומה שהקשה מקדש מחבירו אי דוקא במעשה המזבח שעושה מקדש יומר יח והמחנך	כלי שרת אי מקדש שלא בזמן אם דעמו שיקדש רק ליפסל בטבול יוס ומחוסר כיפורים ולא בלינה מקדש רק בנעשה כל הראוי לעשות בו כא וז"ל דחוס' פסול יוצא קושיא למ"ד אין כלי שרת מקדשין אלא מדעת פך של חנוכה הקדמה לחי"ד ונלע"ד דגם גנאי לימן ככלי חול מה שהיה ככלי שרת הקדמה לחי"ד ונלע"ד דגם
כבדו ת"ח ע"ע ת"ח	כל העומד לזרוק נלא החמיל במעשה שזרין לזריקה כ ועיין חוס' ד"ק כל העומד לזרוק כזרוק יט חוס' כ חוס' ד"ה עד, דקף מו	בכף קידושין מכירה אי על שיווי המקח נכ ועד נ"ל
כבש בשר שנשירה ככלי איסור מעל"ע לא ושנית נ"ל ליישב, לג עוד	כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני נכתב על גבי כחב נמדי דלא זרין כונה נמדי דלא נעין רק מעשה בשליחות לגר חנוכה לאחר שקיבל שנת לג מו	בכרה במעטק נשנה פט וידיך
כבשי עצרת ע"ע שתי הלחם אכדו הלחם או הכבשים אין מקדשין הלחם נסחמא הכבשים מפגלין את הלחם ששחטן שלא לשמן לא עלו לנעלים לשם חוכה ששחטן שלא לשמן לא קידש הלחם יט והנה על ששחטן שלא לשמן יט וז"ל דמהרש"א	כתב חילול מה שניד חבירו יג דף לו	כרם רבעי יג דף לו
כבדו גדול אי מותר בנ' נשים עדל"ת בנעולה לכה"ג מה ועיין בראב"ד מה וממקומו	כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא בשנים סס ועיין בריב"ז	כתב לשני עדות, ע"ע עדות

ג ועוד נ"ל לח במוס' ד"ה חני	חרי עברי דנהרל	נג ובגוף	עד אחד נכתב אי מהני בעגולה מט אוח ב
לשון הרע ליקוטים שומר פיו ולשנו	לשון הרע	לאו הבא מכלל עשה ע"ע איך מזהירין מן הרין	כתובה נה אכל עוד לחייבי לאין ליקוטים אה"ע
לשמה כח כ בדף מה, מנ כ ועין חוס'	נגט נמילה נקדשים	לאכלה ולא לשריפה ע"ע שבעית	כתותי מיכתת שיעורא נשמן שריפה לחנוכה טו והנה השער בדרבנן טו ונראה כשלא מפורש בחורה דנשריפה
מאכילין אותו קל הקל מאכילין אותו קל הקל יא	מאכילין אותו קל הקל	לב ב"ד מתנה פדיה לגבי קרננות יט וכוה	הקדמה לחי"ד ונני נשמן האסור במנורה הקדמה לחי"ד ואל
מאן דמכשיר בה פוסל בבתה מאן דמכשיר בה פוסל בנחה נח דף עד	מאן דמכשיר בה פוסל בבתה	לולב ע"ע ר' מינים, מצוה הבאה בעבירה יג סוכה	לא אמרה תורה שלח לתקלה לא אמרה חורה שלח לתקלה לה חולין
מגילה מקדימין ליום הכניסה ז מכחבו קימו וקבלו היהודים וגו' ליקוטים פורים ולמה נקרא שמו ממוק וכו' ליקוטים פורים	מגילה מקדימין ליום הכניסה ז מכחבו קימו וקבלו היהודים וגו' ליקוטים פורים ולמה נקרא שמו ממוק וכו' ליקוטים פורים	לחם הפנים נדברי ר"ש דכשרות בעורה וכשרות אביה פגי כח ובדברי בעיני שיקרמו פניה כח ונישוב מזה היא, ואי מותר חמץ נוקשה כח ועמה	לא יאכל, לא תאכל בסוגיא דר' אבהו ג בשיטת הרמב"ם מהיכא ילפינן ג ונ"ל ואקדים, עוד הקשו
מריח יחלוא הם ולא שלוחם עד ובמפארת	מריח יחלוא הם ולא שלוחם עד ובמפארת	לחמי תורה ע"ע תורה כח ועמה	לא יחל בהפקר דבר שאינו מקפיד נד ולפענ"ד לק"מ
מדת יבש נתקדשה מדת יבש נתקדשה כח לך נ"ל	מדת יבש נתקדשה	לחש לעין הרע	לא תאכל כל תועבה לא חוס' ד"ה גדי, לו
מודד הנאה ממעין דאסור לטבול בימות החמה ג ובהי	מודד הנאה ממעין דאסור לטבול בימות החמה ג ובהי	לינה נשמנים שהיו במקדש הקדמה לחי"ד ובדברי הני"ש	לא תחנם נמשחרר עבדו מה וכוה נ"ל לישב לעולם בהם מעבדו, טעם לא תחנם יו קי"ל, לח ועוד נ"ל דהנה, סו ושזן דחית
מום כח עוד נ"ל	מום כח עוד נ"ל	לכם נגזל גוי להוציא השאול והגזול נח דף עג	לא תסור בעובר אסור דרבנן כג בלח"מ בשיטת הרמב"ן דאין בעובר על אסור דרבנן שום אסור מה"ת עד חה רבות
מומר אין מקבלין קרבן אפ"ר עשה חשונה ה אלא דק"ל לעדומ אשה עד ולפ"ז בנדון שחט ואח"כ המיר עצמו כ ולפענ"ד נראה	מומר אין מקבלין קרבן אפ"ר עשה חשונה ה אלא דק"ל לעדומ אשה עד ולפ"ז בנדון שחט ואח"כ המיר עצמו כ ולפענ"ד נראה	למפרע גובה נמשך חפץ מחבירו והחנה ליתן לו חטים יג חוד"ה משום	לאו הניתק לעשה אי כהנים לוקין כג אי צריך לקיים העשה חוץ כדי דיבור לו
מופלא סמוך לאיש באסור שנעשה ונבילה נב מופלא סמוך לאיש מא	מופלא סמוך לאיש באסור שנעשה ונבילה נב מופלא סמוך לאיש מא	למשחה נקרנן פסח ד ועוד נ"ל לישב נקדשים כ ואמנם	לאו שאין בו מעשה אין לוקין אף במעשה, כל שאפשר בלי מעשה ג ונ"ל משום, מה ובעיני אם נחמילה היה ע"י מעשה לח סד ע"א לר עקיבא לח ס"ד ע"א
מוציא שם רע בקושיא דילמא לאו אכזהו הוא סא בהפלאה מוציא שם רע נג אכל אכתי פקילה בויגהה אחר החופה נב ועוד נ"ל	מוציא שם רע בקושיא דילמא לאו אכזהו הוא סא בהפלאה מוציא שם רע נג אכל אכתי פקילה בויגהה אחר החופה נב ועוד נ"ל	לפני עור נמכשיל באסור דרבנן פו ורציחי נמסך לח ואיני פו, פח	לאו שבבבלות נעטם אחד ושם אחד ד ונ"ל עפמ"ש בשיטת הרמב"ם דאין לוקין על הפרטים ד אכל עוד
			לאוין מלקות בלאו שלא ניתן עיקרו למלקות

ג אלא דאכתי לא נרש"י, לה שם ע"ב	על האלה	שכרתיך ותמתי שכרך נמיגו דלא שכרתיך נד אך גם	מורדת איה חזקה לקבל גט לאחר י"ב חודש
מכור ע"ע אסופי	מילח	נדברי ר"א שמפיר להביא איחמל בשנה דרך רה"ר	מוכח יין ומים מגולים הקדמה לחי"ד ועוד ראי
ליקוטים פרשה חולדות נח דף עג	נ אלא אי הואלם קטן ביו"ע למולו	השנה לשם ע"ז	מחילה נמחנה ע"מ להחזיר פג כלל ה אות ז
נח דף עג ע"ב, ובש ספק	כ דף מה לשמה	מיקרי מצות הנוף לחזור שיהיה לו בניס למול	מחיצה לעורר נשים פח
פן שירד בערב שנה ליקוטים פרשה בשלח	מנורה שמן למנורה אי חשוב כקרבן	חך שמונה	מחיקה שם ה"ה"ה שלא נכתב בקדושה סד ובגוף שריפת עלים נדפסים וכפ"י חידושי חורה ליקוטים יו"ד
הקדמה לחי"ד וסבור חיוב הדלקה אם ככה	מילי לא מיבסרן לשלח עד ולפענ"ד נראה עיין	מחיר כלב לח חוס' ד"ה כגון	מחיר כלב לח חוס' ד"ה כגון
הקדמה לחי"ד ובמשווא מהרי"א בשעור השמן	מילתא דעבידא לגלויי מילחא דעבידא לגלוי לא משקרי אינשי	מחשבה כח אומנם	מחשבה כח אומנם
השמיים אי בלא מחזומה הלשכה הקדמה לחי"ד והחיתה	ס"ר מה ולפענ"ד נראה דננוכ"י עד אכל מה	נשיטה רבא דאולין בחר מחשבה בגמ' ש"מ חיוב על מחשבה	נשיטה רבא דאולין בחר מחשבה בגמ' ש"מ חיוב על מחשבה
מנחות מחמץ נוקשה	מיעוט לר"מ היכא דלא אפשר נג ונ"ל להביא	מנעלה מחשבה כ ועוד נ"ל	מנעלה מחשבה כ ועוד נ"ל
שני מנחות שלא נחקמטקאמפלאו"ד איברא	מיתת ב"ד שחי מיחוח נידון בחמורה נג ויש להביא	מי איכא מידי דל"ש רל"ש אסור מי איכא מידי דדבר מצוה ג ועלה	מי איכא מידי דל"ש רל"ש אסור מי איכא מידי דדבר מצוה ג ועלה
מנצפ"ך צופים אכרום דדברי רש"י נביאי הדורות יז מפי	מכירה ע"ע משיכה	מי חמאת ללוחית שהניחה מגולה	מי חמאת ללוחית שהניחה מגולה
מסורה ג' פעמים וראיתם ליקוטים פרשה שמוח ג' פעמים וראה ליקוטים פרשה אמור	נאסור הנאה ביח בביחי אי מוכר לך מראהו נפל	הקדמה לחי"ד ולפענ"ד להביא ללוחית שנפל לחוכו מים כ"ש	הקדמה לחי"ד ולפענ"ד להביא ללוחית שנפל לחוכו מים כ"ש
מסירה לפי תוסו אי מהני כותב לפי תוסו מט אכל אין במוס כזכר בהמה	נמלוה חזי שדה אי מוכר לך לח ולפענ"ד נראה	הקדמה לחי"ד וכן מוכח, ובמשווא ביח	הקדמה לחי"ד וכן מוכח, ובמשווא ביח
כן חמיה מסל"ח נעגותא היכא דהוא בידו	נמצא חסר במקח ס"ר פ	מי שפרע חיוב מי שפרע אי הוי אחנן	מי שפרע חיוב מי שפרע אי הוי אחנן
מסית אין טוענין למסית	מכת בכורות ליקוטים פרשה וארא	קנה חמץ במעוה דיש בו שפרע אי עובר על כל יראה	קנה חמץ במעוה דיש בו שפרע אי עובר על כל יראה
מעוברת נישואי מעוברת חזירו	מלוה המקדש או מוכר במלוה	מאון קושיא על שיטת ר"י ברזילי דיש קידושין לקטן	מאון קושיא על שיטת ר"י ברזילי דיש קידושין לקטן
מעות קונות ע"ע בספ, משיכה	מלקות ע"ע לאו שאין בו מעשה, לאו שבבללות, לאוין	מיגו בטענה אמת פנ ומה שהבאח מחוס'	מיגו בטענה אמת פנ ומה שהבאח מחוס'
מעילה ג דכס	נחמץ בלאו שלא ניהן עיקרו למלקות	דחיד אמתמונה חסיד אשנעוהא נד ויש להסביר	דחיד אמתמונה חסיד אשנעוהא נד ויש להסביר
היכא דקני חצר להקדש ג ונ"ל לפמ"ש המשחמש בכהונה מעל	נחמץ בשור הנסקל	לגבי אסור מט ומה שהקשה	לגבי אסור מט ומה שהקשה
המשחמש בכהונה מעל	נחמץ בשני לאוין משם אחד	להד"ס, או פרעתי פנ ומ"ש	להד"ס, או פרעתי פנ ומ"ש
המשחמש בכהונה מעל	נחמץ כהניס על לאו הניחק לעשה	לחצי טענה נד אך גם, פנ ועלה	לחצי טענה נד אך גם, פנ ועלה

נחנה למיטת מעל שלא כדרך הנאחו	לח אף חוס' ג אף ו"א	רק בדבר הנא לרצות במאזה שלא בזה לרצות במשחרר עבדו ללורך מלזה	מה נ"ל עפמ"ש יג ונ"ל דכחי	מראית עין ליקוטים חנוכה
מעלין בקודש דוקא אם האינו מקודש בעולם בשעה שעושה המקודש בשני גופין	יח ועוד נ"ל יח ושלישי	לח עוד נ"ל ואקדים בסוכה גזולה מלזה דרכים שאני ברכה לאחר שקנאו בלאש בספק גזל בעבר ושחט ביו"ט בקושיח החוס' ל"ל לכס למעוטי גזול חיפוק ליה משום מהב"ע נקנה החפץ קודם המלזה בקרנן לאחר יאוש, בשינוי מעשה או בשינוי שם בקרנן שהקדים ואינו ברשותו היכא דיש לקיים המלזה בלי עבירה פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	מה ונ"ל עפמ"ש מה ונכמ"א מה ונכמ"א נח דף עג יג ועין יג, יג חוד"ה משום יג חוד"ה הא יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	ברור ע"ע פסח ז במשנה מה וסבור ח ז"א
מעשה יד קטנה ונערה של אב נכ נגמ' מסתכרה	יג לכן נ"ל	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	מריקה ושמיפה מריקה ושמיפה כא
מפיהם ולא מפי כתבם אזהרה לנ"ד שלא לקבל מפי כחנס מט לכן נ"ל נכ"ד נגט נעדות אשה	מט ונ"ל עפ"י ליקוטים אה"ע מט ולפענ"ד נראה	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	משה ישב אל יתר חותנו ליקוטים פרשת שמות משיח במדרש אימתי יבא המשיח ענה להם ואח חורח העולה ליקוטים פרשת וא משיבה לח ונ"ל דחוס' ע"ו המוכר קנה המעות קודם המשיכה לח ונ"ל דיש ונ"ל דחוס' ע"ו לח ונ"ל דנש"מ
מפתח האונם והמפתח על הנשואה חייב נא ואני חמה	נא ואני חמה	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	משיבון לס ומה שעמדה לס ומה שעמדה
מצא מין את מינו וניערור נערוצת טומאה נבא לעולם ע"י חערות הקדמה לחי"ד ונ"ל הקדמה לחי"ד אבל עונ"ל, ועוד מלאחי	ליקוטים יו"ד	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	משקין שיעור טומאה הקדמה לחי"ד ונחשקפה
מצבה שני מלכה מצה אז שייך דיחוי אין לו אלא חצי זח מלכה בלע מלכה בעבר והו"א מלכה מרה"י לרה"ר יב וזוה טעם מלכה להלל אז יוצא דיעבד בלא כריכה ז ולפענ"ד ד שנועה שלא יאכל מלכה כל השנה של טבל עיסה מדגן ואורז הקדמה לחי"ד ונחשונת בית	ליקוטים יו"ד	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך בליכא הנאה לשום גוף לצורך במלכות שהוא חיובית לצורך מלכה סגי אם מין מלאכה זו עשויה לצורך הנאה הגוף לצורך קצת ואז מלכה מיקרי לצורך שלא לצורך כלל במלאכה שעיקרה משום אוכל נפש
מצות לאו ליהנות ניתנו הא מיחבני פרוטה דרב יוסף הנאה מלזה חצי שיעור	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	מתנה ע"מ להחזיר אז חל ההקדש אז מקרי קיים התנאי כשנאנס אזמח לצורך להחזיר אם לא החזירו מה דינו אם נאנס מה דינו באזהר ענין מהני על מנת להחזיר פג כלל ב בד' מינים נחמץ בנדר נפדין הבן פג כלל ב אחז ג פג כלל ב אחז ג
מצות אין צריכות בוונה היפוך כוונה פוסל מצאיה זה אומר כולה שלי וכו' קנין ע"י חזר מקוה שיעור א"ס חסר קורטוב מדרבנן יג ומפי אדמו"ה בניית מקוה עם ביהכ"נ ליקוטים דרשה לחינוך בנן ביהכ"נ ומקוה זוחלן שרבו על הנוטפין הקדמה לחי"ד אמנם יש מקושש לשם שמים נחמין ליקוטים פרשת שלח מקח טעות המעות פקדון לא והנה מ"ש	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	יג ועין חוס', חוס' דף לס פג כלל א אחז ו וגם היכא שעל דיו יהא עוד עבירה כ ואני בעני ונחיס ששחטן לשם פסח יג ועין בלח"מ	מקושש ליקוטים פרשת שלח מקח טעות המעות פקדון לא והנה מ"ש

נמרומה	פג כלל ב אוח יג	האומר ככר זה עלי לאחר שלשים ואח"כ אמר	מעשה ידיה לאביה	נג בנמ' מסתברא
ח"ל יאמר הנומן	פג כלל ג	ככר זה עלי מעכשיו	סקילה בנערה המאורסה	נג ועוד ראי
ח"ל נריך להיות החורה	פג כלל ה	טעות		
ח"ל נריך לעשות הפנאי כשאומר ע"מ	פג כלל ה	מודר הנאה מלולבו של חבירו י"ז ס"י חרמט	נעשה מצותו	
להחזיר	פג כלל א	מופלא סמוך לאיש	מיקרי רק אם שורפו לשם מצות שריפה	
כל זמן שהוא ביד המקבל מה דינו		נדר לחם מתנה אי מהני במתנה ע"מ	ג ואין, ועיי	
פג כלל ד		להחזיר		
לשעבדו לבע"ח	פג כלל ד אוח ז	סליחה בשמע בעלה או בקטנה ושמע האב	נפל	
קנין בשעת חורה	יג בחשו	והפר לה ולא ידעה	הרי הוא כאבן	נג אבל
		קטנה שבדקוקה מחילה י"ב ונדרה בסוף י"ב	קידושין	נג וכ"ז
מתנה על מה שכתוב בתורה		נריכה בדיקה אחרת	בטור לנחלה בנא אחר ספק נפל	
בספק	ליקוטיוס חו"מ		מא ולפ"ז קשה	
מתנה		נוגע		
ביו"ט	יג עוד י"ל דכפ"ח	פסול להעיד מה"ח	נפש	
	פג כלל א וגם, כלל ג אוח ז	סע ואמנס יש	לרבות השוחה	ג אמנס
היכא דאינו יכול להקדישו	פג כלל א אוח ט	נותר	נר	
הנאה לנחן	יז ס"י רכג	הגעלה כלי הכלוע מנוחר, כלילה	הרגיל בנר	ליקוטיוס חנוכה
קנין ד' אמוח	פה	הקדמה לחיו"ד ונחשוכה מהר"א		
מתנות בהונה		נזיקין	נרבע	
למשחה	כ ואמנס	בחינוק שנמלא, ואמרינן מחצה על מחצה	וולד נרבעח	נח דף עד
מתעסק		ישראל		
בדבר שהוא דחיה אלל שנה	ה אף דקשיא	המזיק אחרוג של חבירו	נשיאות בפ"ם	
בחלבים ועריות חיב, יעמו	ג ובזה	טבח שניצל	מה שוב נזכרתי	
בשנה נריך כפרה	פט ונדרך	נזיר	חיוב לכהנים כשקוראין להן	
בשחיטה קדשים וחולין	כו טו"ז	ע"ע איל נזיר	מה ולפענ"ד נראה	
נאמנות		נחש	והערב לפניך וכו'	ליקוטיוס יוס טוב
באומר גר אני	מט ולפענ"ד נראה דבנוב"י	ילפוחא דאין טוענין למסית	נשים	
בדבר שנערוה מכה בידו או מכה מינו		ניחא ליה לאינש	באיקור השחחח זרע	ג וביש"ש
נג ובקידושין		למיעבד מצוה בממוניה	במלה ומרור	יז ז"א
לאסור נחו קטנה	נג ובפ"ג	למיעבד מצוה בממוניה	בשחיטה	כה
של חיה	נח דף עג ע"ב, עא אח"ז	היכא דאיכא פסידא	כל היכי דאיהו מוזהר איהי נמי מוזהרה	
נבילה		נישואין	מד ומדי	
בדברי רש"י עד שיפרוט לגר בנחיה ולגכרי		בחרש	מחילה לעורח נשים	פה
במכירה לא גרסינן	ג ברש"י	בעד אחד המעיד לאשה שמה בעלה	עם בפני עצמן	יז הכל"ח
בפסק הרמב"ם כר"י דס"ל דברים כחנן		עד אבל כד	שבוטוח העדות נוהגת באנשים ולא בנשים	
ג עוד הקשה		בחולה נישאח ליום הרביעי	עד עוד הקשה	
ג ונ"ל דהנה		האב אינו יכול להכניס אשה לחופה לבנו		
כה		קטן		
נבילת עוף מהור		מעוברת חבירו ודידיה		
צירוף כדי אכילה פרס	ל	קטנה ואינה נח בנים		
		נימי העומר		
נדה		לא טוב היות האדם לבדו וגו'		
לשכב על סדיני בעלה	מד ומ"ש	ליקוטיוס חורה ומועדים		
טעם שאין מצרכין על ספירה זכה	יז ס"י חפ"ט	נם		
		אחר שנעשה פעם אחת נהיה כטבע		
		ליקוטיוס פרשה בא		
נדר		נערה		
ע"ע הפרת נדרים		כל שנה נעורים לאניה		
בכולל לבטל מצוה	ג ועוד			

שלום

דמופלא סמוך לאיש	מא	ליקוטים או"מ	ספיקא דרבנן לקולא בספק הרגיל
דמזוח אין מנעלות זה אח זה	א. ו		מט ואמנם יש
דמריקה ושטיפה	כב	סמוך מיעומא לחזקה	ספק כרח או מיתה גם לרמב"ם מה"ח
דגלי קדר	ד	בטנח שקלל	קא ומאז
דרואה מדנרח	ס	היכא דליכא מיעוט ודאי	נח ולפ"ו מיושב
דרבואה	כו	מט ונ"ל דכנר	נח דף עג
דשקדו	ס	היכא דנעשה עסק לנטל החזקה נג ואפילו	
דחדיר ומקדש	יח	לר"מ דחיש למיעוטא נג ועוד ראי	
		סמיכות התורה	ספר יצירה
סומה		לנעוץ סופה לחתילה	הנבדא ע"י ס' יצירה אי מאטרק לעשרה
אמן שלא שמימי שומרת יבס סט והאחרונים,		ליקוטים חורה מועדים	מה ומדי
והגם שהרב		מנהדרין	סקילה
נחקע בינמחו לא מיקרי קדמה שכינח בעל		אילו היה במנהדרין לא היה אדם נהרג	בבא על נערה המאורסה נג ועוד ראי
סמ ומ"ש עוד		מעולם	במוציא שם רע נג אבל אכחי
עדים שקדמה שכינח בעל סט אבל מעיקרא		ספירת העומר	האבן שנסקל בה, נקבורה ואיסור הגאה
סוכה		ברכה	לח בגמ' וליקברניהו
ברה"ר יג והנה יש, נחשוכה		נישואין ברה"ח אייר	למוציא שם רע שונחה אחר החופה
גזל בקרקע ודפנות הסוכה יג באופן		ספירת זבה	נג ועוד נ"ל
גזל עזים ומיכך בהן יג הפנ"י		ברכה	סתם ייבן
גזולה, למה לא שייך מהב"ע ונ"ל עפמ"ש		סמך ספיקא	שכר סתם יין לח חוס' ד"ה שכרו
סוכה שוחפין יג נחשוכה, ומה"ע		היכא דאי אפשר לברר שני הספיקות	בשריפה לח ומה דק"ל
סכך הגזול והשיב הגזילה נב אמנם		י ס' חלט בהג"ה, כח באשר"י	עבר
חוקק חבירו והוצילו מסוכחו יג ונ"ל דבחי		היכא דאיכא לברורי ב ולפענ"ד, ס	ע"ע לעולם בהם תעבודו
ענפי אילן נטלין בסכך כשר		היכא דאפשר לנא לידי חרי קולי דסחרי	כל המשחרר עבדו עובר בעשה, אי הוי עשה
הקדמה לחי"ד אמנם יש		נח וכשב	גמור מה וראה עוד
סופרים		היכא דחלוי במעשה ב הרמב"ם	אי מותר להפקיר עבדו מה אבל אחר
למה נקראו ראשונים סופרים וכו'		מוחר מטעם רוב ב הרמב"ם	לעולם בהם תעבודו משום לא חתנם
ליקוטים חורה עבודה וגמ"ח		סמך	מה ובוה נ"ל ליישב
סחורה		במזוח עשה	המפקיר עבדו ינא לחירות נח דף ע
נדברים אסורים ג בגמ' והרי שרשים		בשיטת הרמב"ם דספד"א מה"ח לקולא	חבלה סו ומה שעמדת
סיום		נח ומהערה	אברהם היה לו ש"ח עבדים יג בגמ' הנ"ל
הש"ס	כד	נח ובחידושי, קא דעה	מרבנן עבדים מרבנן גול יג אמנם
מס' ב"מ	פ	דאורייתא לחומרא באיסור שגא ע"י מקרה	עבד בעדות אשה
מס' חולין	לו	ב ומהרש"א	
מס' קידושין	סי נח	דאורייתא לחומרא בערלה נח ועוד נ"ל	עבודת זרה
		דאורייתא לחומרא ב הרמב"ם	ע"ע אשירה
סימטא		דברי רבינו יונה דספק טעא קיל בעיני בנ"א	
נדבר שלא בא לעולם	ליקוטים חו"מ	לכן אשם בכסף שקלים יח בגמ'	
סימנים		דרבנן לגבי בדיקה חמץ י ס' שם בטו"ו סק"ג	
בשיטה דאי סימנים דרבנן חיישין לשאלה		דרבנן לקולא היכא שהיחר בא ע"י מקרה	
אפילו בכלים דלא מושלי אינשי מה מכחבו		ב ומהרש"א	
סבין מושבתן		דרבנן לקולא כג בלח"מ	
סבין מושבתן למה שהן יע לכן נ"ל		טומאה ברה"י כדאי רק נדבר שאפשר	
סליחות		להיות יו ועוד י"ל	
יורד לפני החינה לשאר חפלות		טומאה דרבנן כג ובוה	
ליקוטים או"מ		כל העושה עבירה אחת בספק מעלה עליו	
ומן סליחות י"ג מדוח כשחל יו"כ ביום ב'		הכחוב כאלו עשאו נדאי קא דעה	
		לחומרא היכא דיש מלוא שריפה	
		נח ולפ"ו מיושב	
		מוציא מדי ודאי ב ובוה	

פצוע דב נח דף ע"ג	פודים ע"ע פגילח שכן לומר על הניסים חייב אדם לכסותו וכו'	ג וע"י נקושת המוס' למה לי ג' ערלים ג כחוס' ד"ה לכו
פקדון עמ ומה שחמה עמ ומה שהקשים	יד כמג"א י' ו' ליקוטים פורים	נח וחסר גרס הגאה המקדש בערלה לכו כחוס' ד"ה כדמיהן ספק ערלה מה"מ לחומרל להרמז"ס
פקוח נפש לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב	פסח חסור שהמים מיהמו במאי בערפה או במקילה ע בירושלמי	נח ועוד נ"ל ספק נח ולפ"ו מיושב שלא בדרך הנאחז ג ונ"ל דהנה כחומי מיהמו שיעוריה הקדמה לחי"ד וכו'
פרה אדומה ע"ע פי חמא בלימוד דלולין בחר רוב יט ונ"ל דנוכ"י מטמא טומאה איכילין משום חיסום הקודש הקדמה לחי"ד וכו'	פיגול כ כדף מה כו אמנם בעי קרינות מחירין כהכשר כ ולפי פשוטו היכא שפיגול ופסול אחר באין בבת אחת כ ולפענ"ד לק"מ	עשה דחשלמה כ כחוס' ד"ה בקרבנות ליצור
פרוסה דרב יוסף מזהה באיסור הנאה, הא מיהמי פרושה דר"י	פלגינן דיבוריה עד ומה שני"ל פלגינן דיבוריה	עשה דוחח ל"ת נ ועין ברענ"א בעידנה בעשה שיש בו כרת, ועשה דרכים ז פ"ה
פריה ורביה ע"ע השחתת ודע מד ושו"	פסח ע"ע חגרה, חסין, פסח, פסח אוכל חזי וכו' נא וכו' וכו' מבושל לוקח רק משום אל חאלל כי אם עלי אש ד ברש"י ד"ה יכול אוכל נא ומבושל לוקח אחת	נשיטת ריב"א באין עשה דוחה ל"ת ועשה, דהל"ת נדחה ה ובישוב, ט, לו ועוד עשה דכבוד אינו דוחה שבת עשה אי דחי לאו הנא מכלל עשה מה על, אכל חוס'
פריעת חוב כפירות שניעית, במעשר שני לח ונ"ל דהנה הרמז"ס, חוס' ד"ה יאות	פסח ד ומכ"ש אי יוצא בדענד בלי כריכה להלל ח ולדעתי אין עלי אחר עלי ד ולפענ"ד אכל חית נא שאינו מבושל וכו' מבושל אי איסורין מבטלין ד ובדרך כסוגיא דבני בחירה דפסח דוחה שבת לו חייב נא משום חלק שנללה קלח	ל"ת שבמקדש מה ופר"מ, הנה מה, שוב מלאחי עשה שבמקדש אי דחי ל"ת שחון למקדש מה עשה אי דוחה להבמכ"ע שהוא מזהה
פרנס אין מעמידין פרנס על הציבור אלא ח"כ קופה של שרשים חלי לו מאחוריו ליקוטים פרשת קרח	ד ולפ"ו ה"פ כי אם עלי אש הוי עשה ד ועוד נ"ל לפמ"ש, ד וחוס' ח"י לאו ועלם לא חשברו בו ז פה למשה ד ועוד נ"ל לישב מבושל כשללאו מבעו"י ד ברש"י ד"ה אין מלקוח באכלו ח"י ד ועוד נ"ל לישב מלקוח לרצא על מבושל בחמי טבירה	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
צדיקים לצדיקים נברא העולם במדת הדין ליקוטים חורה ומועדים הלל הרשעים בזכות הצדיקים ליקוטים פרשת בלק מוכירים שם שמים במס"ג ליקוטים שבת	ד ולפ"ו ה"פ כי אם עלי אש הוי עשה ד ועוד נ"ל לפמ"ש, ד וחוס' ח"י לאו ועלם לא חשברו בו ז פה למשה ד ועוד נ"ל לישב מבושל כשללאו מבעו"י ד ברש"י ד"ה אין מלקוח באכלו ח"י ד ועוד נ"ל לישב מלקוח לרצא על מבושל בחמי טבירה	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
צדיקים לצדיקים נברא העולם במדת הדין ליקוטים חורה ומועדים הלל הרשעים בזכות הצדיקים ליקוטים פרשת בלק מוכירים שם שמים במס"ג ליקוטים שבת	ד ולפ"ו ה"פ כי אם עלי אש הוי עשה ד ועוד נ"ל לפמ"ש, ד וחוס' ח"י לאו ועלם לא חשברו בו ז פה למשה ד ועוד נ"ל לישב מבושל כשללאו מבעו"י ד ברש"י ד"ה אין מלקוח באכלו ח"י ד ועוד נ"ל לישב מלקוח לרצא על מבושל בחמי טבירה	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
צדקה הוצאה לדקה לעני בשבת חייב ה אלא דו"א י' ומ"ש הרע"ב ליקוטים חורה עבודה וגמ"ח	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
צופים אמרו כדברי רש"י נביאי הדורות ז מפי	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
ציצית מחמץ ציצית ואח"כ מניח חפילין אומדנא דנתן במחנה ע"מ להחזיר פג כלל ג אוח ז	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
ציר לא ובישוב	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
ציר לא ובישוב	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
ציר לא ובישוב	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר
ציר לא ובישוב	ד ובהכי יחא עקירה בטעות ה אכל הא ד עלי קדר שחט לשם חולין כשר ואינו מרצה ה ובישוב קרבן פסח דוחה עשה דהשלמה מה ועין בשאגת אכילת פסח ביום איסור או רשות מה וחמי אכילת פסח באין לו מזה ומרור מה וסבור נבלה שנחמרכ ב' יחי פסח הקדמה לחי"ד ובהשוכה בית	מה ולפ"ו מיושב מה וממקומו אכן עשה דקו"ע דוחה עשה דשוא"ת מה ואחי שפיר עשה דאכילת קדשים לעשה דהשלמה מה ואחי שפיר

היכל דאין קידושין חופסין פקעי קידושין ראשונים ע"ל להביא המקדש או המקדשם אומר להשקות נכסותמי גם השני א"ל לחוש נד ונכא המקדש אשה הרי זה אומר עליו שבע עריות וכו' נא בשעה"מ הן הן שלוחו הן הן עריו ליקוטים אה"ע הרי את מקדשת לי לאחר שאשחמרכן סו ראשית זרק קידושין קרוב לה נד אכ מדברי חופה בלא קידושין נא ועוד נראה חופה, כסף יג ומה ש"ל קידושי כסף, נכ חורה חוך כדי דיבור בספק קידושין נד ולולא חטפתי ודידי חטפתי נד וכו"ש הק' חיוז מיחה באשם קטן נה ומעין חיוזי שאר כסות ועונה חל בנשואין נה אלא דנ"ל לאחר שחלחך לך יבמתך ליקוטים אה"ע ע"י שליח סט וגם ממ"ש ע"י שליח ומח נא ולפ"ז א"ש עד אחד אומר מקדשת וא' אומר אינה מקדשת נד ונכא קדשה בחוקה ולא זרקת הקידושין נד וחמיא קטן שקידש לאחר שיגדיל מא אלא דלפ"ז קידושי שטר נד ואני בעניי שאין מסורין לחופה נא ועוד נראה שליח לקדש ואמר מקדשת לי, ואומר שכוון להמשלח מט וגדולה שמה שזה פרוטה במדי נד ולולא שחיקה לאחר מתן מעות נד והנה אס חליה וקדש נט עדים באשמו עמו סט אמנם לישב ידיעה בלא ראיה בעידי קידושין סט ולפ"ז א"ש מקדש בביאה בלא שידוכי סט ובהכי יס הדלחא בע"ד סט ושוכ הקשה בלא אסרה לכל אדם סט ונ"ל דכוותה קיום שטר היכל דהעדים אומרים לא חתמנו מט ונ"ל דש קיימו ולא קיימו קיימו ולא קיימו לו קל וחומר ע"ע אין פוהיחין פן חרין קללות הן הפסוקים ליקוטים פרשת מקץ קים ליה בדבא מיניה היכל דחורה חייבה שמי עושין על עזירה אחת מ דברי	חשוד אממונא חשוד אקונס עט ועוד קבץ אוכל נבילות ב"ד מלחון להפרישו מא מג והא אף דאין מלחון להפרישו מ"מ חקלה ליכא נ ובהפלאה בודקין לקידושין ולגירושין נה ובחשור גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד מג האז אינו יכול להכניס בנו קטן לחופה נה ולפ"ז נראה חיוז מיחה באשם קטן נה ומעין חליצה ויבוס ע"ל קרא אש כי יכה לחייב בהכה קטן נ למיספי אסור בידים ג בגמ' והרי דס מילין בקטנה נה ושוכ הקשו נישואי קטנה נ ומ"ש הרמב"ם שקידש לאחר שיגדיל מא אלא דלפ"ז שקידש לו אינו אשה נה במה נכרא ע"י ספר יצירה מה ואני חמה שכל על יבמתו סט ובהכי נדחה, ואני חמה אין קטן עושה שליח קבלה סט ובסגנון אין מעידין על הקטן סט ובסגנון קידוש החורש מסורה לב"ד ליקוטים פרשת בא קידושין ע"ע ביאה, חופה אומדנא שנתן במחנה ע"מ להחזיר פג כלל ג אוח ח אי אמרינן אי לא ניחא לה לישדינהו נד היוצא אי מהני מחנה ע"מ להחזיר פג כלל ג אוח ג אי נאמנה לומר להשקות נכסותמי במיגו דהיה מכחש העד נד אלא אפי' אי קידושין חופסין באשה טריפה נד וע"ז אמרה הנערה שלא הבינה מה שאמר נד ותמו באיסור הנאה לח ובהי אחי בדבר שאין בעה"ז מקפיד נד אלא דיש בדברי הגמ' השחא בשלוחו מקדש נו בדרך שחוק נד בודקין לקידושין נה ובחשור בטבעת שאולה יג מלאן במלוה לח סג בעד אחד נד הנה דעת בלא עדים סט ומה שזריך בערלה לח בחוס' ד"ה בדמיהן בשעת ר"י צרילי בקטן שאינו קידש לו אשה נה במה, נו דברים שנלב נד ובחמ"מ האז מקדש בחו שלא לדעמה נד ובפ"ג	צידוק ע"ע חיתר מצטרף לאיסור אכילת ושפיה לא ובהכי מיושב כדי אכילת פרס באבר מן החי ונבילת עוף טהור ל כדי אכילת פרס בשנתה נד ומדע, נה קבוע הכי דליכא דלי מיעוט נ ומ"ש קבורה מלוה בעלמו ליקוטים יו"ד קדושה נקדש וכו' ליקוטים ביאורים בנוסח החפלה קרייבא ע"ע כל המקדש פחבירו, תריר מקדש מחבירו, אי דוקא במעשה המלוה שעושה מקדש יותר ית והמחבר קדשים ע"ע תעלה, חקדש, חיבת חקדש, שריפה איסור חל על איסור ד נרש"י ד"ה יכול הקדש וכו' לדמי נסכים י סר חסמ למשחה כ ואמנם מחספס בשחיטה כו טו"ז סחמא לשמן עומדים כ ועין חוס' אכילת קדשים דחי עשה דהשלמה מה ובדברינו נחערב מתן ד' במתן א' מה אמנם בגוף ביטול בשמן קודש שמוחו בשריפה הקדמה לחי"ד ובחשונה מהרי"א קדושת דמים אי נפדין הקדמה לחי"ד ובדברי הבי"ש בע"מ שנחערב ב' חמימים של הקדש הקדמה לחי"ד ובחשונה בית נראה ונדחה הקדמה לחי"ד ובדברי הבי"ש מנחה קריבה בטומאה רק כשהיה קודש מעיקרא הקדמה לחי"ד והחיתא בהמה של ב' שוחפין והקדש חליה וכו' הקדמה לחי"ד ותלע"ד דגס על פחות משוה פרוטה הקדמה לחי"ד ותלע"ד דגס קהל חמשה קהלי כחיבי נח דף ע"ב פסוע דכה נח דף ע"ב קהלת הגדלתי מעשי וגו' ליקוטים קהל קונם מפקיע מידי שעבוד בקונם פרוטי, במטלטלין עט
---	---	---

קמא קמא במל	טעמה קודם ק"ש	ז וז"ק	בממון היכא דהחזק לשאר דברים
קמא קמא בטל בשמן של חנוכה	יא הקדמה לחי"ד הקובץ	קרקע ע"ע קנינים	יא ולפענ"ד, נח ולפענ"ד נראה סא ובהפלאה
קנינים ע"ע יאוש	נגזל יג חוס' דל"א	נפקות נפש היכא שהרזז אינו בעולם	יא שם פ"ד מא ולפ"ו קשה
אור שאלן סופו להניח באיסורי הנאה	פ והנה לעיל לח ע"ב	ראש השנה ע"ע שופר	חילוק בין רזז ידיעה ובין רזז מהעדר הידיעה
ד' אמות משך חפץ מחבירו והחנה ליתן לו כור חטים	קדוש טפי מר"ח ועקדת יצחק לורעו היום ברחמים מזכור	יה ושוב ליקוטים ראש השנה	חילוק בין מרי רזזא לרזז גדול בפעם אחת ז ס"ר תמו
מחיר ליתן כמו שפסק קנין בגוף הקרקע	ליקוטים פרשת וירא, ליקוטים ראש השנה אבינו מלכנו כחבנו בספר פרנסה וכו'	ראש חודש ע"ע חלל	טעם שאלן הולכין בפקוד נפש אחר הרוב ע לר"מ היכא דלא אפשר נג וז"ל להביא
קנין בעל כרחו קנין ד' אמות במתנה	קדוש טפי מר"ח ראשי חדשים לעמך נחם	ליקוטים ראש השנה	מכריע את הספק להיות כמוהו נח מיהו מזויין אלל שחיתה מומחין הן כו, פד
קנין חצר במליאה קנין כסף	אכל אי מחפלת לפני החיבה ליקוטים אור"ח קרבת ר"ח קדושי טפי מקרבת שבת	יה ועין יה ושוב	נגד שני חזקות שני חזקות עדיף מרוב יע וז"ל דנוכ"י
קנין לחלאץ קנין סיומחא בדבר שלא בא לעולם	ראש השנה קדוש טפי מר"ח ראשי חדשים לעמך נחם	ליקוטים ראש חודש	סמס רועה גולן עד ועוד נ"ל
קנס מדה בקנס ואח"כ באו עדים סט ורצ"י לזה	ר"ח אם הרב דומה למלאך ד' נבואות וכו'	ר"ח הפטורה פרשת חולדות	רועה עד ועוד נ"ל
קרבתות ע"ע אשם, כבשי עצרת, מוכח שב מדינתו, שלא לשמו, תורה	גדול במורה סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
גזל לאחר יאוש פסול הקדיש דבר שאינו ברשותו	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	לח לק נ"ל ואקדים לח ומה"ט
חטאת ביש שני שגגות שסבור חלב מותר וסבר שהוא שומן	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
כשנדחו גם דמיו נדחו ממומר	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
עשה דהשלמה בקרבתות ליבור כ ונחוס' ד"ה	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
פסח, ע"ע פסח ליבור ששחטן שלא לשמן אי עלו לבעלים לשם חובה	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
קרבת שבעה בעד שאינו ראוי להעיד בעדות זו	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
קרבת שבעה בעדות נשים שמן למורה אי חשוב קרבן	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
הקדמה לחי"ד וסבור קיבל הדם בכלי קדוש ונתן לכלי חול	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
הקדמה לחי"ד ונלע"ד דגם	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
קרח עיני הטעמו	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
קריאת התורה לקרות אבינו בשמו	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
קריאת שמע איסור אכילה קודם ק"ש	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד
אכילה חרומה לפני ק"ש בקר' כהנים ממי יקראו ק"ש	ר"ח סוגיא דרזנא	ר"ח סוגיא דרזנא	רועה בקיומו לח ואמנם לפענ"ד

מחיר לשבע ואינו יכול לשבע משלם, כסופר הכל	מיתה על חילול שבת	ליקוטים פרשת שלח	שחיטה
עם ומה שהקשים	מלאכה כללית יד	לד וזוה	אי בשופות אמרין לנעור קמחין
מחור שאינו יכול לשבע וכו', כשחזר עט	מחפסק נרין כפרה	פט ודרכך	כו בש"ך
שכונות העדות ע"י שליח	ענג שבת	ליקוטים פרשת בשלח	ליקוטים אור"ח
שכונות העדות נוהגים בלגשים ולא בנשים	עשיית מי בראש	ליקוטים אור"ח	לח לכן נ"ל ואקדים
עד עוד הקשה	פרט מיוחד להעלות דגים והעלה חיות	כשבת שלח דרכו	לד וזוה
שכונות היסט בפרוטה	דגים	כ ועיין מנחות	כה
שלא אוכל חצי שיעור	קרבנות שבת קדושי טפי מקרבנות יו"ט ולא	חש"ו בגדול עומד על גבו	כה
שלא אוכל חצי וחזר ואמר שלא אוכל חצי	מקרבנות ר"ח	טבת שקלקל	פד
וענינים	שומט בשבת	כונה	כה, כו
שלא אשפה ולא אוכל	מ אמנם	לשם ע"ו	כו
שלא יאכל מזה כל השנה	שליחות	נשים	כה
שלא יאכל שבעה ימים	חפילת שבת, מטיה ממים במאמרו, ההלה והתפארת לחי עולמים, אל ארון על כל המעשים	עשה דאין זכות	כה
שביעית	מקיעם שופר והדלקת נר חנוכה אחר קבלת שבת	שומט שאינו ידוע אם הוא מומחה	כו
אי נרין להפקיר פירות שביעית	לח ולפ"ו בפירות	שחט ואח"כ המיר עצמו כ ולפענ"ד נראה	כו
חילול פירות שביעית שאינו בראשית	לח ולפ"ו בפירות	שחט ואח"כ חישב לע"ו	כו הבי"י
יג דף לט	לח חוס' ד"ה והתן	קידושי שטר	נד ואני בעניי
חליפי חליפין	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
חליפי שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
פורע חובו בפירות שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
לח דיהיב, חוס' ד"ה יאחז	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
פירות שביעית אחר הביעור	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
לח חוס' ד"ה והתן	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
שכר שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
הנחת עומר בשנת שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
בטורה מבהמת שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
שריפת פירות שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
העשה בידים	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
מזוה לאכול פירות שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
הוא אפקעחא דמלכא	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
חלה מעיסת שביעית	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
שבת	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
אבות האין שמרו שבת הא ב"נ ששבת חייב	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
מיתה	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
איסור הדלקה בשמיים	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
איסור להכות בלשון אדם כנגד אדם בקול של	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
שיר	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
אפי"ת שחי לחם	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
בדברי ר"א דמותר להביא אומלל המילה דרך	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
הה"ר	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
ביטול אחר שלי	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
במחלוקת רבה ורבה אי אוליין בחר מעשיו או	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
בחר מחשבה	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
במחמר ליכא עשה דשבת	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
דחיה או הותרה	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
דחיה אלל חמיר	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
הואלף לפני דלא היו טעה בדבר מזוה	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
ה ועיין, יב ומ"ש הרע"ב	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה
הקדש	לח חוס' ד"ה והתן	החזיר לביתו	יב חוס' ד"ה
חלני שבת קריבין ביו"כ	לח חוס' ד"ה והתן	שילוח הקן	לח חולין
כחז על גבי כחז	לח חוס' ד"ה והתן	לח יטול אם על הבנים אפי' לטור המלורע	לח
לשון וכו' ולשון נקיבה	לח חוס' ד"ה והתן	שינוי	יב חוס' ד"ה

שמה

כ מ"ו אשה ר' חלות צנח אחס צנחין בלא כנשים פנור מקדש יט ומוזה צדכרי ר"ש לעולם הי רגיל לומר שמי לחס כשרות בעזרה וכשרות אצית פגי כל וצדכרי צדכרי רש"י ללא קדש הלחם היינו ללא חסות פדשונו בקדושה שמי לחס כ פוס הלחם מעכב את הכנשים כ דנף מ"ה מגו דהי אפיה לשמי הלחם הי אפיה לגבי שנח כל לך נ"ל פדיות הלחם כ ברש"י שילאו בן שחטה לזריקה כ צגמרא שמי שריפתו צו"ט כ צגמ' דף מו חנור מקדש, אין אפייתו דומה שנח כל ולפי"ו הרמב"ם דפסק פ"ב תגלחת הרואה תגלחת בחלוט וכו' ליקוטים פירוש מקץ תדיר ואינו תדיר תדיר קודם צענין מצי איתו נקרא חדיר יח עוד היכל דכבוד לתדיר לאחור יח ועוד נ"ל היכל דחדיר אין זמנו היום יח ועוד הקשה המקדש מחזירו קודם לתדיר יח והמחבר מעשה המצוה יח ולפענ"ד תהלים תהלים ליקוטים תהלים צביה"ג צימים שאין אומרים סתתן ליקוטים אזה"ח תורה אם אין לחם אין תורה כ בחוס' ד"ה והי הפירש מעות ללחמי תורה ותחזירו אין מביאין בהם תורה אחרת כ ולפענ"ד קדושה הלחם בשעת התורה סתמא כ אלא דא"כ תוך ברי ריבור נמקח נמקח פז ועוד בספק קידושין נד ולולא תוכחה אי עדיף מי שלא טעם חטא ליקוטים פסח ונראה לנאר ב' מיני תוכחה ליקוטים פירוש דברים תופס לבק"ח תופס לבק"ח סג הקשני תורה אם הרב דומה למלאך ה' צבאות מורה יבקשו מפיהו ליקוטים הפטירה פירוש מולדות לא איברי ליליא אלא לגירסא ליקוטים שיר השירים	נשחטו פסח צנח שמות ע"ע מחיקה שפחה ליקוטים תהלים שמן שריפה נח ונראה ליישב אי לרץ שריפה מה"ח טו והשחא שפנים שמן צמקדש אי נפסל בליה הקדמה לחי"ד וצדכרי הצ"ש שני יוסף בן שמעון הי חששא דרבנן מה ושוב הקשה שעבוד הקדש מפקיע מידי שעבוד קודם פירי מפקיע מידי שעבוד שעבודא דאורייתא צמטלטלין עט ועוד נ"ל שעבודא לאו דאורייתא צמטלטלין עט ועוד נ"ל לע ולפענ"ד שקדו שקדו על חקונות צנח ישראל ס שריפה אם נהנה בשעת שריפה לא קיים מ"ע דשריפה נח ולפי"ו מיושב בסחם יין לט ומה דק"ל היכל דיש מצות שריפה ספיקא אסור נח ולפי"ו מיושב שריפה צח כהן שריפה קדשים בליה הקדמה לחי"ד וצחשונת מהר"א אסור ציטול צמן קודש שחשונת דשריפה הקדמה לחי"ד וצחשונת מהר"א קדשים שהדליק מצעו"י ותמשך השריפה בליה הקדמה לחי"ד וצחשונת מהר"א שריפה קדשים צחשונת מכח הקדמה לחי"ד ואל שרצים היחור הנאה ג צגמ' והי שרצים שחוקי בקושיא למה לי קרא דשחוקי כשר חיפוק ליה דאיכא רובא להיחור נח ושוב הק' שתי חלחם ע"ע בבשי עצרת אכדו כנשים אכד הלחם כ ולפענ"ד	שבת ורע שמיני יורה כחן שכר מצוה ליקוטים הפטירה פירוש דברים שלא בדרך הנאתו ואכילתו ע"ע איסור הנאה נאיתו ראו להנאה יותר טובה ג צגמ' והי דס לא ושלשית, ברש"י כ וצדכרי ג צגמ' והי דס ג אלא דאכתי ו אומנם, ח ולפענ"ד נראה יג ונ"ל צנחקדק ג ונ"ל דהנה זד אומנם כל לר יוחנן דחיי שיעור אסור יא לר שמעון דכ"ש למכות יא מלקות על שלא בדרך הנאתו לר"ש לא ונ"ל לפמ"ש ד ועוד נ"ל ליישב שלא לשמו בקרין ציבור אי עלו לשם חובה יט ונ"ל דמהרש"א, אלא, לכן, כ וברש"י דבר שנדחה מלשמו אי כשר שלא לשמו כ צגמ' ואס"ד שלום ופחלוקת שלום ליקוטים שלום ומחלוקת שנחח חס ליקוטים פירוש ונחח מריצח אחים ליקוטים שלום ומחלוקת שליחות גגט עד וצפ"י נמלוא שגפופ יג מנה"מ בצנעות העדות עד וצחפארת גוי לגוי ליקוטים יוס טוב ונלוא הם ולא שלוחם עד וצחפארת זכיה מטעם שליחות יג לך נ"ל לגוי צחמן כל והנה מ"ש לגוי לחומרא פא לדבר עבירה פא לדעת נח ושוב הקשו להפירה עד ומה שהקשה להקדש עד ולפענ"ד נראה עין שליח דס שליח אי מותר ג וצחוס' שמא יעבירנו נמילה צנח מקיעת שופר צנח
---	---	---

תרומה אי מהאי מתנה ע"מ להחזיר פג כלל ז אוח יג אי ובהיחזי ג ובגמ' הפורס משלו על של חכירו נה ושוב הקשו ור שאוכל חרומה בכדי אכילת פרס זה ובמה חטה אחת פוערת הכרי אלא שלא קיים מצות נחיה חזי שיעור נה ובמה טומאה בחרומה טמאה העומד לשרוף כג למצות נחיה צריך יותר מחטה אחת יז וכ"ק אי יש מצוה באכילת חרומה בטמאה אבל גם הפריש חמץ חרומה מה וכן בחלה	תגור אי מקדש שמי הלחם נבאץ בלא כנשים ספר יח ומה אי מקדש ליפסל ביצא כל ומה דק"ל דלא חי ליה לא מקדש כל לכן נ"ל מקדש דוקא בליכא שום דבר אח"כ לקדש כל בחו"מ תערוכות בדברי המפטר ואותה חמיכה אסורה לג, לד נפל טפת חלב למוך המרק וכו' לג אין תפילין מחטטף בציצית ואח"כ מניח תפילין יח ברכת על מצות בחולס ליקוטים או"ח	ג ועלה בדעמי ליקוטים י"ד תורה מחשבת ליקוטים תורה עבודה וגמ"ח נעץ טופה במחלטה ליקוטים תורה ומועדים על שלשה דברים העולם וכו' ליקוטים תורה עבודה וגמ"ח ליקוטים פרשת בא שריפת פליט נדפסים וכח"י חידושי תורה ליקוטים י"ד תורה מיושג ליקוטים תורה עבודה וגמ"ח תלוי וקדש חליהו וקדש נט תלמידי חכמים לדון בנ"ד דוטר מיניה ליקוטים חו"מ הספר על ח"ח ליקוטים י"ד הרגיל בנר הוי"ח ליה בנים ח"ח ליקוטים חנוכה כל המצוה ח"ח אין רשואה למכור ליקוטים כבוד חלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש וכו' ליקוטים שלום ומחלוקת תנאי בעיקר כחוצה נה אבל עוד בחנאי בטל ומעשה קיים אי צריך לשלם ולקיים החנאי משם שפירות פג כלל א אוח ו דיני חנאי במחנה ע"מ להחזיר פג כלל א תנודך האוזן פירושו לו
תשובה חשונה ליקוטים חשונה תשמיש אסור שימשה צמוך נ אמנס בזה באשה טריפה נג ואפשר צמוך נ שלא כדרכה נ אלא דקשיא תשעה באב בקש רבי לעקרו צדק שנשאר משבת יז ס"י חקנא כל האוכל בשר וכו' ליקוטים חשפה באב מלאכת דבר האבד ליקוטים או"ח שחיטה בליל ט"ז שנדחה ליקוטים חשפה באב	תפלה ע"ע אבילות, סליחות נכרא ע"י ספר יצירה אי מאטרף לעשרה מה ומיד אל העמוד על פתח החינוך להחפול ליקוטים דרשה לחינוך בני ציהכ"ג ביאורים בנוסח החפלה ליקוטים דרשה לחינוך ציהכ"ג מקוה ביאורים בנוסח החפלה ליקוטים הספות בנוסח החפלה ליקוטים או"ח המחפול צריך שיפסיק שלש פסיעות לאחריו ליקוטים, דרשה לחינוך ציהכ"ג ומקוה תקפו בהן תקפו בהן כט	כל המצוה ח"ח אין רשואה למכור ליקוטים כבוד חלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש וכו' ליקוטים שלום ומחלוקת תנאי בעיקר כחוצה נה אבל עוד בחנאי בטל ומעשה קיים אי צריך לשלם ולקיים החנאי משם שפירות פג כלל א אוח ו דיני חנאי במחנה ע"מ להחזיר פג כלל א תנודך האוזן פירושו לו

מ"ה	מ"ה שלמה יודא זינגער (אב"ד רמא סאמבאט)	נ"ד	מ"ה יהודה אלטמאן (אבר"ק טשאטה)
ס"ח	מ"ה יצחק צבי לעבאוויטש (חתן אב"ד ש'פאטאק)	ס"ח	מ"ה ישעיה בייערן (אב"ד ש'פאטאק)
ע"ה	מ"ה שלמה מאנהיים (תלמיד - דערעטשקע)	מ"ה	מ"ה עקיבא בלויא
ע"ז	מ"ה אשר מייזנר (תלמיד - המיל"ח)	מ"ה	מ"ה יהודה צבי בלוהם (בנו - שו"ח שארית יהודה) י"ז,
פ"ח	מ"ה אברהם שמואל בנימין סופר (כת"ס)	כ"ה	כ"ה, ל"ט, נ"ה, נ"ז, ע"א, ע"ח, פ"ב, פ"ו, צ'
מ"ה	מ"ה אליעזר זוסמאן סופר (ספר המקנה)	י"ז	מ"ה יצחק יעקב בלום (אב"ד שמאשאן)
פ"ז	מ"ה חיים סופר (רבו - מחנה חיים)	כ"ב	מ"ה יצחק יעקב בלום (בנו בכורו - רב באויפאלו)
ס"ט	מ"ה יוסף ליב סופר (ליקוטי סופר)	ס"ה	מ"ה משה בלום (אחיו)
מ"ד	מ"ה יוסף צבי סופר (חתנו - ויצו יוסף)	ע"ט	מ"ה יעקב ברוינפעלד (קראקא)
י"ב	מ"ה מאיר פערלס (רבו - אב"ד קראלא)	מ"ו	מ"ה משה שמואל גלאזנר (דוד רביעי)
צ"ה	צ"ה, צ"ב, צ"ג, צ"ד, צ"ה	ס"ב	מ"ה שמעון גרינפעלד (בי"ד מונקאטש)
ע"ד	מ"ה מנשה שמחה פריערמאן (אב"ד סאבראנץ)	צ'	מ"ה חיים האלברשטאם (רברי חיים)
כ"ג	מ"ה פנחס צימעטבוים (ראב"ד גראטווארדיין)	מ"ו	מ"ה מאיר האללענדער (שו"ב כפר יארע)
נ"ג	מ"ה יעקב צבי קאלטמאן (אב"ד ווירטעש)	צ"ו, צ"ז	מ"ה חיים יוסף רוב כהנא העללער (חתנו)
ט"ו	מ"ה יהודה אריה קליין (תלמיד - גאלסיטש)	י"ח	מ"ה צבי הירש חריף העללער (טיב גיטין)
י"ז	י"ז, ל"ב, ל"ד, ל"ו, מ"ב, מ"ג, ס', ס"א, פ"ג	ע"ב, פ"ה	מ"ה חיים צבי ווינקלער (אב"ד ראצפערט)
ע"ו	מ"ה שמואל שמעלקא קליין (צדוק החיים)	פ"ז	מ"ה שמואל וויילער
ס"ד	מ"ה יהושע ברוך רייניטץ (אב"ד טשעטשעוויץ)	מ"ו, מ"ז	מ"ה כלב פייבל וועל (אב"ד טארדא)
ס"א	מ"ה אריה יהודה שטערן (נכדו)	ס"ב	מ"ה דוד זאלצער הכהן (בי"ד מונקאטש)
ס"ט	מ"ה גרשון שטערן (חתנו - ילקוט הגרשוני)	ע"ג	מ"ה יחיאל מיכאל זאמער
ע"ו	מ"ה משה שיק (שו"ת מהר"ם שיק)	ע"ד	מ"ה דוד ליב זילבערשטיין (שבילי דוד)
ס"ב	מ"ה משה שפיטצער (בי"ד מונקאטש)	ס"ז	מ"ה ישעיה זילבערשטיין (מעשי למלך)
נ'	מ"ה נפתלי שרייבער (תלמיד)	פ"ח	מ"ה אברהם קאפל זינגער (אב"ד לאשאנץ)

יב	מ"ה צבי גינצבערג (אב"ד אראניאש מעדיעש)	ז	מ"ה אלימלך (אב"ד שאמשאן)
יב	מ"ה אברהם איצק גליק (מאר)	יכ	מ"ה שלום אולמאן (אב"ד ווייצען)
כח, רחצ	מ"ה אברהם יצחק גליק (יד יצחק)	ח	מ"ה שלמה זלמן אולמאן (יריעות שלמה)
יב	מ"ה מנשה גרינבוים (תלמיד - אב"ד מאטעקאלקא)	כה	מ"ה יואל אונגאר (שו"ת ריב"א)
יח	מ"ה אהרן גרינבערג (אב"ד מיהאליוויטץ)	לג	מ"ה יואל אופנהיים
יז, כו	מ"ה יוסף גרינוואלד (דודו - אב"ד טשעטשעוויץ)	לו	מ"ה בונם איגר (אב"ד מאטרסדורף)
יט	מ"ה יוסף גרינוואלד (יחי יוסף)	כח	מ"ה גבריאל יהודה אילאוויטש (נכדו אב"ד שאמשאן)
לז	מ"ה מנחם גרינוואלד (אב"ד ארענבורג)	יב	מ"ה שמואל אלטמאן (מאר)
ז, יז	מ"ה משה גרינוואלד (ערוגת הכושם)	ל	מ"ה עזרא אלטשולער (תקנת עזרא)
יז	מ"ה עמרם גרינוואלד (טשאנא)	מ"ה	מ"ה אהרן שמואל אסאד (חידושי ראשבי"ד)
לג	מ"ה אלעזר גרינפעלד (קאלוב)	כז, ט, י, יב	מ"ה בן ציון בלוהם (בנו - אות ציון)
כח	מ"ה יהודה גרינפעלד (קול יהודה)	יד, טז, יח, יט, כז, כח, כט, לא, לב, לה, לז, רצו	מ"ה יהודה צבי בלוהם (בנו - שו"ת שארית יהודה) ט,
כח	מ"ה שמעון גרינפעלד (מהרש"ג)	יד, טו, לא, לב, לג, לד, לז, רצד	הילד יחיאל בלוהם (בנו)
יג	מ"ה יוסף צבי דושינסקי (אב"ד ירושלים עיה"ק)	לז	מ"ה יצחק יעקב בלום (אב"ד - אב"ד שמאשאן) ז, ח, ל, לא
כח	מ"ה אליעזר דייטש (תבואת השדה)	מ"ה	מ"ה יצחק יעקב בלוהם (בנו - אב"ד ס' מיקלאש) י, יד,
יב	מ"ה יואל דייטש (מאר)	כד, כה, כח, כט, לא, לב, לו	מ"ה כתרילאל בלוהם (בנו)
טו, ל	מ"ה אריה ליבש הורוויץ (הרי בשמים)	לז	מ"ה לוי בלוהם (זקינו)
יז	מ"ה אבא חייא הירש (ש"ב - כתבי רבי אח"ה)	ז	מ"ה מאיר בלוהם (בנו)
כו	מ"ה חיים הלברשטאם (רברי חיים)	לח	הילד מרדכי בלוהם (בנו)
יד	מ"ה יקותיאל יהודה הלברשטאם (שפע חיים)	לז	מ"ה משה בלוהם (אחיו - מארע)
יד	מ"ה צבי הלברשטאם (אב"ד וורניק)	ז	מ"ה משה נחום בלוהם (בנו - רייך גורו"ד)
י	מ"ה יחיאל העלער (חור"ז - אב"ד סאלקא)	כט, לא, לב, לז, רצד	מ"ה ליב בלייער (מאר)
י, לו	מ"ה חיים יוסף רוב העללער כהנא (חתנו)	יב	מ"ה מרדכי בנעט (אב"ד ניקלשבורג)
י	מ"ה מנחם מענדל העלער (אב"ד אלמאשד)	ז	מ"ה צבי ברוין (ב' טשאבא)
י	מ"ה צבי הירש חריף העלער (טיב גיטין)	יט	מ"ה ישראל ברילל (אב"ד פלאטא)
יב	מ"ה משה וואל (אב"ד מאר)	ז	מ"ה מאיר גאטליעב (מאר)
כז	מ"ה משה רוב וואלנער (אב"ד אשקלון)	יב	מ"ה טוביה גאלדבערגער (תלמיד - רב בירושלים)
ל	מ"ה שמואל וואלקין (בן מח"ס זקן אהרן)	ל	מ"ה משה גינו (אב"ד קערעסטיד)
ל	מ"ה רב בעריש וויידנפלד (דובב מישרים)	רחצ	מ"ה יהודה ליב גינצבערג (תלמיד - אב"ד אראניאש)
ל	מ"ה יעקב וויידנפלד (כוכב מעקב)	יב	
כח	מ"ה יהושע אהרן צבי וויינבערגער (שו"ת מהריא"ץ)		
כט	מ"ה יצחק יעקב ווייס (מנחת יצחק)		
יז	מ"ה יקותיאל ווייס (אור הכוכב)		

כז	מריה מאיד דן פלאצקי (כלי חמדה)	יב, יט, כח	מריה מרדכי ליב ווינקלער (אבי"ד מאד)
ח	מריה יצחק משה פערלס (אבי"ד אייזענשטאט)	יז	מריה דוד וועטעלי (שמן ורד)
ט, ח	מריה מאיד פערלס (רבו - אבי"ד קראלא)	יב	מריה יעקב זאננענשיין (מאד)
יב	מריה אברהם ליב פריעד (מאד)	כח	מריה דוד יהודה וילבערשטיין (שכילי דוד)
יב	מריה נתנאל הכהן פריעד (תלמיד - דומ"ץ ראצפערט)	כב, רצד	מריה יוסף מאיד טיגעראמן (אבי"ד ניהיחל)
כח	מריה נתנאל הכהן פריעד (שרית פני מבין)	כט	מריה יואל טייטלבוים (דברי יואל)
ח	מריה חיים פרידלאנדער (טל חיים וברכה)	יד, כד, רצ	מריה יקותיאל יהודא טייטלבוים (ייטב לב)
טז, כד	מריה צבי הירש פרידמן (אבי"ד ליסקא)	יב	מריה משה טענענבוים (מאד)
כב, לז	מריה דוד שלמה פרענקל (באר דוד)	כז	מריה שרגא צבי טענענבוים (נטע שורק)
ח	מריה יעקב יצחק פרענקל (אבי"ד קראלא)	ח	מריה אשר אנשיל יונגרייז (מנוחת אשר)
כט	מריה פנחס צימעטבוים (ראבי"ד גראסווארדיין)	כט	מריה אשר אנשיל יונגרייז (בן גיסו - אבי"ד דינראש)
כז	מריה בן ציון קאהן (אבי"ד סעמפעטער)	י, יז, כח	מריה משה נתן נטע הלוי יונגרייז (גיסו - מנוחת משה)
כט	מריה נחמיה קארניצער (אבי"ד קראקא)		
ט	מריה עקיבא קארניצער (אבי"ד קראקא)		
רעח	מריה צבי יעקב קליין (טאקאי)		
ז, ט, י, יב, יד, כז, ל, לא, לז, לח	מריה מנשה קליין (חתנו)		
לז	מריה שלום קליין (אבי"ד האלמין)		
י	מריה שמואל שמעלקא קליין (צורר החיים)		
כח	מריה גרשון סג"ל ליטש ראזענבוים (משיב דברים)		
כט, לב, לז	מריה מאדעס חיים ראזענבוים (לחם רב)		
ז, ח, י	מריה עמרם חסידא ראזענבוים (זקנו)		
יב	מריה שאול ראזענבערג (תלמיד - אבי"ד ראצפערט)		
יב	מריה אביש ראזענפעלד (מאד)		
ז	מריה יוסף ראזענפעלד (אבי"ד גראסווארדיין)		
יג, יח	מריה יואל ראטה (בית היוצר)		
ל	מריה ישראל ראפאפורט (מהר"י הכהן)		
ל	מריה יעקב יצחק רודרמן (ראש ישיבת נר ישראל)		
ז	מריה קאפיל חריף רייך (חידושי יעב"ץ)		
יב	מריה צבי רייכמאן (תלמיד - אבי"ד נאדי אידא)		
רפו	מריה יהושע ברוך רייניטץ (אבי"ד טשעטשעוויטץ)		
ל	מריה שלום מרדכי הכהן שווארדאן (מהרש"ם)		
כח	מריה אברהם יהודה הכהן שווארץ (קול אריה)		
יח	מריה פנחס יוסף שווארץ (נפש טובה - חרדש האביב)		
ל	מריה אריה יהודה שטערן (נכדו)		
ט, י, יב, טז, יז, ל, לג, לז, רעח	מריה גרשון שטערן (חתנו - ילקוט הגרשוני)		
כב	מריה משה שמואל שטערן (סערענטש)		
כב	מריה משה שטערן (באר משה)		
יב	מריה שמחה שטערן (מאד)		
ז	מריה בער שטערנבערג (קראלע)		
כ	מריה שלמה צבי שטראסער (אבי"ד דעברעצין)		
יב	מריה יעקב שיק (אבי"ד נאדאווואר)		
יב	מריה מנחם שיק (תלמיד - אבי"ד סיקס)		
ח, יב, יג, כ, כז	מריה משה שיק (שו"ת מהר"ם שיק)		
כז	מריה שמואל וואלף שלעזינגער (אונגוואר)		
כט	מריה חיים אלעזר שפירא (מנוחת אלעזר)		
כט	מריה צבי הירש שפירא (דרכי תשובה)		
יז, לז	מרת גאלדא (כלתו - אשת ר' בן ציון)		
לז	מרת חוה (בתו - אשת ר' מנשה קליין)		
לז, לז, לח	מרת חיה שרה (הרבנית)		
לז	מרת חיה (כלתו - אשת ר' משה נחום)		
כח, כז	מרת לאה (כלתו - אשת ר' יצחק יעקב)		
ז, לא	מרת מרים (אמו - בת ר' עמרם חסידא)		
טז, יז, לז	מרת מרים (בתו - אשת ר' גרשון שטערן)		
לח	מרת נחא (כלתו - אשת ר' מאיר)		
לז	מרת פיגא (כלתו - אשת ר' כתריאל)		
טז, כח, לז	מרת פערל (בתו - אשת ר' יוסף צבי סופר)		
לז	מרת רבקה (כלתו - אשת ר' יהודה צבי)		
כז, לז, לז	מרת רחל (בתו - אשת ר' יוסף חיים פישמאן)		
לז	מרת רחל (כלתו - אשת ר' כתריאל)		
יא	מרת ריזל (אשת ר' נתן פייטל רייניטץ)		
לז	מרת שרה ריזל (כלתו - אשת ר' יצחק יעקב)		
יב, יט, כח	מריה מרדכי ליב ווינקלער (אבי"ד מאד)	יב, יט, כח	מריה מרדכי ליב ווינקלער (אבי"ד מאד)
יז	מריה דוד וועטעלי (שמן ורד)	יז	מריה דוד וועטעלי (שמן ורד)
יב	מריה יעקב זאננענשיין (מאד)	יב	מריה יעקב זאננענשיין (מאד)
כח	מריה דוד יהודה וילבערשטיין (שכילי דוד)	כח	מריה דוד יהודה וילבערשטיין (שכילי דוד)
כב, רצד	מריה יוסף מאיד טיגעראמן (אבי"ד ניהיחל)	כב, רצד	מריה יוסף מאיד טיגעראמן (אבי"ד ניהיחל)
כט	מריה יואל טייטלבוים (דברי יואל)	כט	מריה יואל טייטלבוים (דברי יואל)
יד, כד, רצ	מריה יקותיאל יהודא טייטלבוים (ייטב לב)	יד, כד, רצ	מריה יקותיאל יהודא טייטלבוים (ייטב לב)
יב	מריה משה טענענבוים (מאד)	יב	מריה משה טענענבוים (מאד)
כז	מריה שרגא צבי טענענבוים (נטע שורק)	כז	מריה שרגא צבי טענענבוים (נטע שורק)
ח	מריה אשר אנשיל יונגרייז (מנוחת אשר)	ח	מריה אשר אנשיל יונגרייז (מנוחת אשר)
כט	מריה אשר אנשיל יונגרייז (בן גיסו - אבי"ד דינראש)	כט	מריה אשר אנשיל יונגרייז (בן גיסו - אבי"ד דינראש)
י, יז, כח	מריה משה נתן נטע הלוי יונגרייז (גיסו - מנוחת משה)	י, יז, כח	מריה משה נתן נטע הלוי יונגרייז (גיסו - מנוחת משה)
יב	מריה שמואל זאב יונגרייז (אבי"ד באיום)	יב	מריה שמואל זאב יונגרייז (אבי"ד באיום)
י	מריה אהרן שלמה הכהן (רב אלמאשד)	י	מריה אהרן שלמה הכהן (רב אלמאשד)
כח	מריה יוסף אלימלך כהנא (אבי"ד אונגוואר)	כח	מריה יוסף אלימלך כהנא (אבי"ד אונגוואר)
יב	מריה יצחק כהנא (אבי"ד ראסנאוויטץ)	יב	מריה יצחק כהנא (אבי"ד ראסנאוויטץ)
ח	מריה משולם פייש לאווי (אבי"ד טאש)	ח	מריה משולם פייש לאווי (אבי"ד טאש)
יב	מריה איצק ליכטמאן (מאד)	יב	מריה איצק ליכטמאן (מאד)
יב	מריה יעקב ליכטמאן (מאד)	יב	מריה יעקב ליכטמאן (מאד)
יא	מריה שמעון ליכטענבערג (מאד)	יא	מריה שמעון ליכטענבערג (מאד)
כ, כא	מריה ברוך בענדיט ליכטענשטיין (אבי"ד קראסנא)	כ, כא	מריה ברוך בענדיט ליכטענשטיין (אבי"ד קראסנא)
כ, כא	מריה הלל ליכטענשטיין (אבי"ד קאלאמי)	כ, כא	מריה הלל ליכטענשטיין (אבי"ד קאלאמי)
כ, כא	מריה הלל ליכטענשטיין (כונת הלב)	כ, כא	מריה הלל ליכטענשטיין (כונת הלב)
כא, כד	מריה אריה ליב ליפשיטץ (אבי"ד סאנטוב)	כא, כד	מריה אריה ליב ליפשיטץ (אבי"ד סאנטוב)
כד	מריה יצחק נתן ליפשיטץ (אבי"ד סאנטוב)	כד	מריה יצחק נתן ליפשיטץ (אבי"ד סאנטוב)
טו	מריה יחזקאל סג"ל לנדא (גור"כ)	טו	מריה יחזקאל סג"ל לנדא (גור"כ)
יב, ט	מריה עזריאל יהודה לעבאוויטש (עזר מיהודה)	יב, ט	מריה עזריאל יהודה לעבאוויטש (עזר מיהודה)
כד	מריה ירמיה לעוו (אבי"ד אוהעל)	כד	מריה ירמיה לעוו (אבי"ד אוהעל)
רצו	מריה ירמיה מאטרסדורף (אבי"ד סאנטוב)	רצו	מריה ירמיה מאטרסדורף (אבי"ד סאנטוב)
ל	מריה יצחק מאלצאן (שביתת השבת)	ל	מריה יצחק מאלצאן (שביתת השבת)
כז	מריה דוב בעריש מיזלש (אבי"ד ווארשא)	כז	מריה דוב בעריש מיזלש (אבי"ד ווארשא)
ט	מריה מאיד לייבוש מלבי"ם (ארצות החיים)	ט	מריה מאיד לייבוש מלבי"ם (ארצות החיים)
ט, כז	מריה אברהם שמואל בנימין סופר (כת"ס)	ט, כז	מריה אברהם שמואל בנימין סופר (כת"ס)
יב, יג, יח, כד, כה, כז, כט, לו	מריה אליעזר זוסמאן סופר (אבי"ד פאקש)	יב, יג, יח, כד, כה, כז, כט, לו	מריה אליעזר זוסמאן סופר (אבי"ד פאקש)
יב, ט, י, כה, כז	מריה חיים סופר (רבו - מחנה חיים)	יב, ט, י, כה, כז	מריה חיים סופר (רבו - מחנה חיים)
יח, כה, רצו	מריה יוסף ליב סופר (אבי"ד דערעטשקע)	יח, כה, רצו	מריה יוסף ליב סופר (אבי"ד דערעטשקע)
טז, יט, כה, לא, לג, לז, רצד	מריה יוסף צבי סופר (חתנו - ויצו יוסף)	טז, יט, כה, לא, לג, לז, רצד	מריה יוסף צבי סופר (חתנו - ויצו יוסף)
כז	מריה יצחק ליב סופר (סופר מהיר)	כז	מריה יצחק ליב סופר (סופר מהיר)
ז, ט, כה, ל, לו	מריה יצחק יעקב סופר (נכדו)	ז, ט, כה, ל, לו	מריה יצחק יעקב סופר (נכדו)
כז	מריה ישראל אפרים פישל סופר (אבי"ד נאנאש)	כז	מריה ישראל אפרים פישל סופר (אבי"ד נאנאש)
ז, כא	מריה משה סופר (חתם סופר)	ז, כא	מריה משה סופר (חתם סופר)
יב, כח	מריה משה סופר (אבי"ד טיסא פירעד)	יב, כח	מריה משה סופר (אבי"ד טיסא פירעד)
כה	מריה נפתלי קופר (אבי"ד פ"ח)	כה	מריה נפתלי קופר (אבי"ד פ"ח)
כט	מריה שמואל בנימין סופר (אבי"ד דערעטשקע)	כט	מריה שמואל בנימין סופר (אבי"ד דערעטשקע)
ז, ט	מריה שמעון סופר (מכתב סופר)	ז, ט	מריה שמעון סופר (מכתב סופר)
יב	מריה שמעון סופר (תלמיד - אבי"ד סענדרא)	יב	מריה שמעון סופר (תלמיד - אבי"ד סענדרא)
יב	מריה משה סיפסער (מאד)	יב	מריה משה סיפסער (מאד)
יז	מריה יעקב סנידערס (אבי"ד באזעל)	יז	מריה יעקב סנידערס (אבי"ד באזעל)
לז	מריה ישעיה עהרענפעלד (מחותנו - אבי"ד שוראני)	לז	מריה ישעיה עהרענפעלד (מחותנו - אבי"ד שוראני)
יח	מריה שמואל עהרענפעלד (חתן סופר)	יח	מריה שמואל עהרענפעלד (חתן סופר)
כח	מריה שמואל ענגיל (מהר"ש ענגיל)	כח	מריה שמואל ענגיל (מהר"ש ענגיל)
ח	מריה משה הלוי פאללאק (וידבר משה)	ח	מריה משה הלוי פאללאק (וידבר משה)
לז	מריה ישראל זאב פאנעט (מחותנו - טעגלאש)	לז	מריה ישראל זאב פאנעט (מחותנו - טעגלאש)
י	מריה יחזקאל פאנעט (מראה יחזקאל)	י	מריה יחזקאל פאנעט (מראה יחזקאל)
כח	מריה מרדכי פאדהאנד (ראבי"ד נייטרא)	כח	מריה מרדכי פאדהאנד (ראבי"ד נייטרא)
כז	מריה ישעיה פארקאש	כז	מריה ישעיה פארקאש
כז, כז, כט	מריה משה צבי פוקס (שו"ת יד רמה)	כז, כז, כט	מריה משה צבי פוקס (שו"ת יד רמה)
רעח	מריה ליב פייגעל (שו"ב זענטא)	רעח	מריה ליב פייגעל (שו"ב זענטא)
כז, לז	מריה חיים יוסף פישמאן (חתנו - רב טעלעגד)	כז, לז	מריה חיים יוסף פישמאן (חתנו - רב טעלעגד)
לכ	מריה מאיר פישמאן (נכה"מ)	לכ	מריה מאיר פישמאן (נכה"מ)
לז	מריה פייש פישמאן (מחותנו - אור שרגא)	לז	מריה פייש פישמאן (מחותנו - אור שרגא)
י	מריה משה ליב פישער (חותנו - באגאמער)	י	מריה משה ליב פישער (חותנו - באגאמער)

ואלה יעמדו על הברכה

האחים החשובים מוה"ר יוסף דוב שליט"א

מוה"ר אריה שליט"א

למשפחת בלום - ברוקלין נ"י

בני הגאון מוה"ר בן ציון זצ"ל בנו של רבינו המחבר

מוה"ר עמרם קאשיצקי נ"י

מניו יארק יצ"ו

נכר המחבר

מוה"ר גדליה הלוי ויסמן נ"י

מבאלטימור יצ"ו

הרה"ג דוד שלמה יונגרייז שליט"א

ר"מ בישיבת בית שערים - ברוקלין נ"י

מוה"ר הלל הנרלר נ"י

ע"י בנו נפתלי הירצקא נ"י

מברוקלין נ"י

נכרי המחבר

שמסרו לנו מכתבי יד שברשותם להגדיל תורה ולהאדירה

מוה"ר בן ציון בלום נ"י

בן מוה"ר יוסף דוב נ"י - נכר המחבר

שהשתתף במעות קרימה להוצאת הספר

זכות רבינו המחבר יגן עליהם ועל כל אשר להם

בשמחה ונחת יושעון

זכרון בספר

לע"נ הרה"ח ר' שמואל יהודה בלום ז"ל

בן הגאון מוה"ר בן ציון זצ"ל

בנו של רבינו המחבר

אשר חלק נכבר מכתב היד נסתמר על ידו

תנצב"ה

נר תמיד

לע"נ הרבנית רעכיל ע"ה
אלמנת הרה"צ ר' צבי האגער זצ"ל
בת ר' מיכאל ומרת חנה סאלאמון הי"ד
נלב"ע י"ג תמוז תש"ס בעיר לונדון יצ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י נכדה המו"ל

לע"נ הרבנית שוסנה ע"ה
אלמנת הרה"ג ר' יצחק ניימן זצ"ל אב"ד קרית חיים - חיפה
בת הרה"צ ר' יהודה ליב דון יחיא אב"ד צערניגוב מח"ס ביכורי יהודה
נלב"ע ח' סיון תשנ"ס ומנו"כ בירושלים ע"ה"ק
תנצב"ה
הונצח ע"י נכדה המו"ל

לע"נ ר' יוסף ב"ר מנחם מענדיל בלייער ז"ל
נלב"ע י"ח סיון תש"ס
הונצח ע"י אשתו מרת רחל ובנה ר' דוד מנחם שי
נכדי המחבר - אוסטרליה

לע"נ הרב צבי אלימלך ב"ר יוסף יאקוב הלוי ז"ל
הונצח ע"י אשתו מרת חיה סרה ומספ' שיחיו
נכדי המחבר - ארה"ב

לע"נ ר' צבי ב"ר שמואל אויסלענדר ז"ל
הונצח ע"י בני משפחתו שיחיו

לע"נ הג"ר יהודה אריה אלטר זצ"ל
בן כ"ק אדמו"ר בעל "פני מנחם" מגור וצוק"ל
חתנו של יבדלחט"א כ"ק מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א
נלב"ע בדמי ימיו
ליל יו"ט ראשון של סוכות תשמ"ח
הונצח ע"י בנו הבה"ח אברהם מדדכי נ"י

לע"נ הרבנית פעריל דבורה קליין ע"ה
בת יבדלחט"א הרה"ג ישראל צבי יאיר דנציגר שליט"א
נלב"ע בדמי ימיה
כ"ז סיון תשנ"ד
הונצח ע"י בניה הילדים יחיאל ואליעזר זאב נ"י

לע"נ מוה"ר יהודה אריה בהג"ר גרסון (מח"ס ילקוט הגרשוני)
אשתו מרת מלכה ובנם הב' עמרם
נכדי המחבר
שעלו על המוקד בשנת תש"ד הי"ד
הונצח ע"י בנם ר' שמואל ישראל סטערן שליט"א